॥ पुनःसंस्करणीयानतयोविज्ञप्तयश्च ॥

श्रीः ॥ ज्ञेपूपरिष्टाद्विनयेन दोपहानाय विज्ञप्तिरलं कृतास्ति ॥ पूर्वांकनीया पुनरंकने तु पुनर्न तामत्र नति विधास्ये ॥ १ ॥ श्रीशेच्छावशतो मयाश्चिह पुनर्लब्धेऽस्य संशोधने याज्ञिक्यप्रवणान्वहूननवमान्ग्रंथान्विलोक्यादरात् ॥ पूर्वावृत्तिगताः प्रमादजनिता दोपा मदक्षणो. पथं प्राप्तास्ते पुनरंकनेऽपि च यथाप्रज्ञं पुनर्मार्जिताः ॥ २ ॥ दोपाः प्रमाददृक्चापल्याव्युत्पत्तिनिवधनाः ॥ सदा सर्वत्र सर्वेपां प्रभवतीश्वराहते ॥ ३ ॥ न शास्त्र-वरुणालयोऽत्र सुतरो ह्यपारत्वतो निसर्गकरुणालयास्तु कृतिनो ह्युदारत्वतः ॥ क्षितावखिलविन्न कोऽपि नरधर्मिणी हि च्युतिर्नतिः सकलमार्जनीति रचये गुणिभ्योऽद्य ताम् ॥ ४ ॥ न निजवदनोद्रिक्तो भूयात्कचित्कवलः श्रिये जडपरिकरो ग्रथारभेऽप्यय न तथा मम ॥ द्विजगणकृतेऽनिंद्यः सेवोद्यमो निजशक्तितो वियति विहगा नीचैरुच्चै. पतंत्यनुवासरम् ॥ ५ ॥ आस्तां विस्तृतफल्गुवल्गनगिरा नूत्नै. सुरत्नैरिव प्रत्नैः प्रोद्बलिते ऽग्निबाण ९३ विपर्यैरायासत' शोधिते ॥ श्रीशः पूरयताद्यदक्षरपदभ्रंशोत्थमूनाधिक विद्वासः करुणादृशोनमधिकं समार्जयेयु. सदा ॥ ६ ॥ नतिततितुतिविज्ञप्तिष्वन्यतमाराधिता ह्यघ विबुधाः ॥ ग्रंत्यखिलाभिर्दोपान्कि नो न हरेयुरर्चिताः सुबुधाः ॥ ७ ॥ अर्थमेनमनवं हृदिकृत्य नंनमीति विदुपोंऽजलिपूर्वम् ॥ विद्वरिष्ठनुतलक्ष्मणजन्मा

वासुदेवपणशीकरशर्मा ॥ ८ ॥

यो देव सवितास्माक धियो धर्मादिगोचरे । प्रेरयेत्तस्य तद्भर्गस्तद्वरेण्यमुपास्महे ॥

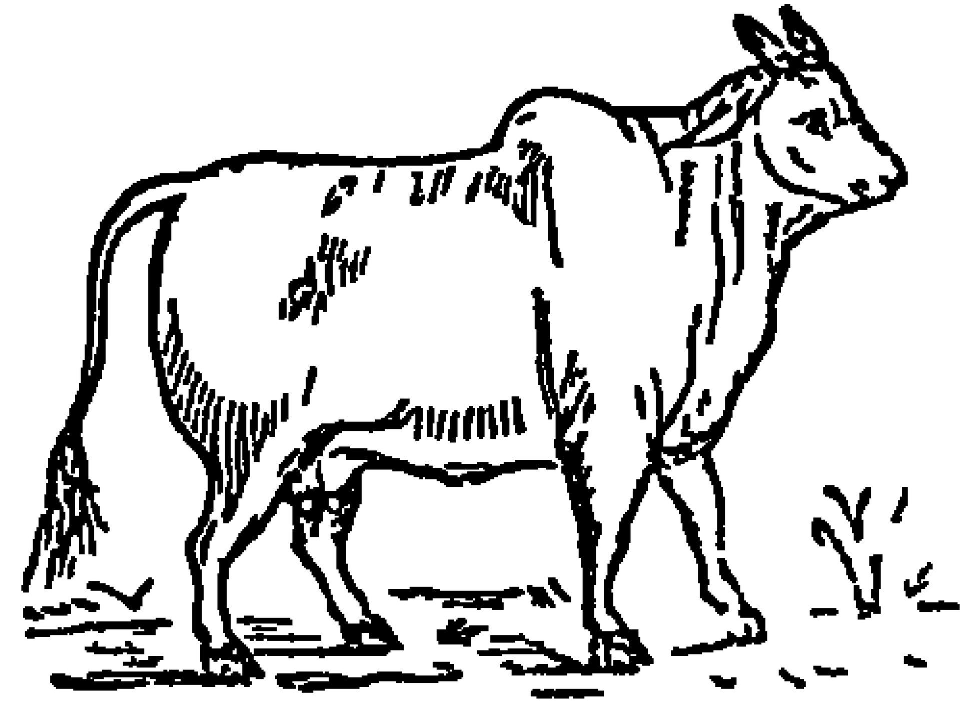

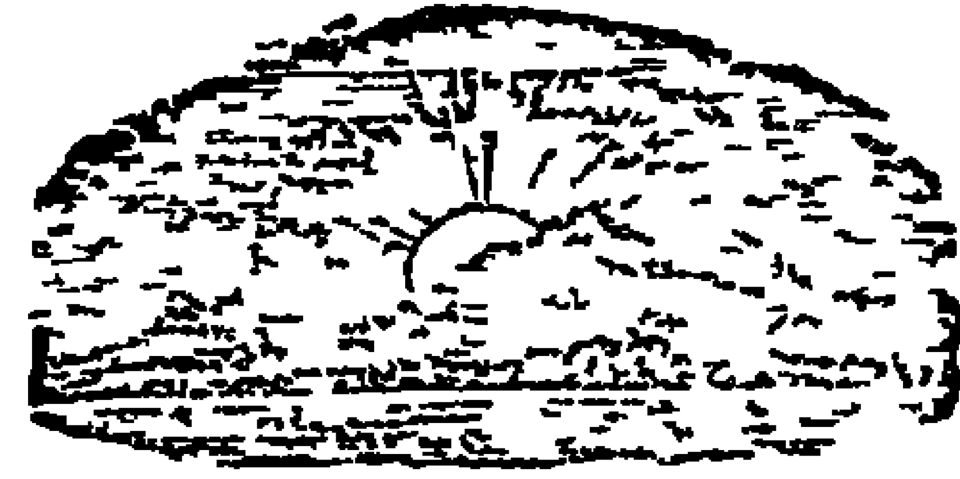

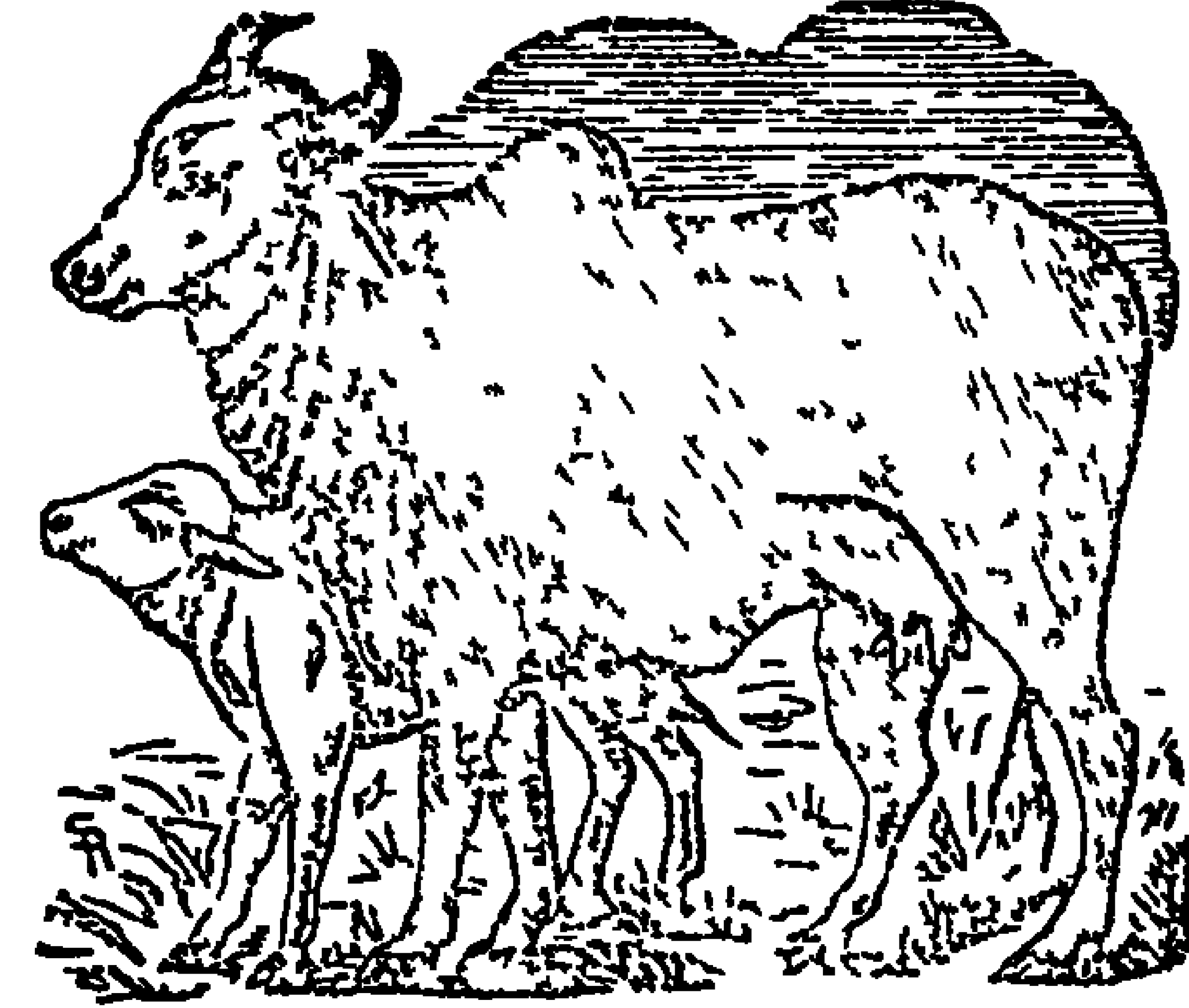

मुक्ताविद्रुमहेमनीरधवलच्छायैर्मुखैस्त्रीक्षणैर्युक्तामिंदुकलानिबद्धमुकुटा तत्वार्थवर्णात्मिकाम् ।

गायत्री वरदाभयाकुशकशाशुभ्र कपाल गुण शख चक्रमथारविंदयुगुल हस्तैर्वहती भजे ॥

अथब्रह्मकर्मसमुच्चयस्थविषयानुक्रमः ।

संस्कारप्रकरणम् ॥ २ ॥

ब्रह्मकर्मसमुच्चयांतर्गतमंत्राणामकारादिवर्णक्रमः।

ब्रह्मकर्मसमुच्चयांतर्गतमंत्राणामकारादिवर्णक्रमकोशः समाप्तः ।

॥ १ ॥ अथमंगलमुपोद्घातश्च ॥

श्रीगणेशायनमः ॥ श्रीवेदपुरुषायनमः ॥ ॥ सूर्यसिंदूरोल्लसितास्यंगिरमादौब्रह्मश्रीगेशानथवाचंयमवृंदम् ॥ नत्वा प्रत्यूहौघनिवृत्त्यैपितरौचकुर्वेब्राह्मंकर्मसमूहंसुखसिद्ध्यै ॥ १ ॥ समूहेऽस्मिन्नित्याह्निकविधिसुसंस्कारनिचयप्रकीर्णप्रांत्येति प्रकरणचतुष्केऽत्रबहवः ॥ प्रयोगाःसंक्षसानवचनगणोविस्तृतिभियासमूलग्रंथेभ्योनिपुणमवसेयःसुकृतिभिः ॥ २ ॥ ॥ ॥ आश्वलायनः ॥ अथोच्यतेगृहस्थस्यनित्यकर्मयथाविधि ॥ यत्कृत्वानृण्यमाप्नोतिदैवात्पित्र्याच्चमानुपात् ॥ अथा त्रब्राह्ममुहूर्तमारभ्यास्वापंकर्माण्युच्यंते ॥ ब्राह्ममुहूर्तश्चद्वेधा अंत्ययामात्मकोरात्रेरुपांत्यमुहूर्तश्च ॥ मनुः ॥ ब्राह्मेमुहूर्तेबुध्ये तधर्मार्थावनुचिंतयेत् ॥ कायक्लेशांश्चतन्मूलान्वेदतत्त्वार्थमेवच ॥ अत्रस्मरणीयमाहव्यासः ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

॥ २ ॥ अथप्रातःस्मरणम् ॥

श्रीः ॥ महर्षिर्भगवान्व्यासःकृत्वेमांसंहितांपुरा ॥ श्लोकैश्चतुर्भिर्धर्मात्मापुत्रमध्यापयच्छुकम् ॥ १ ॥ मातापितृसहस्राणिपुत्रदा रशतानिच ॥ संसारेष्वनुभूतानियांतियास्यंतिचापरे ॥ २ ॥ हर्षस्थानसहस्राणिभयस्थानशतानिच ॥ दिवसेदिवसेमूढमा विशंतिनपंडितम् ॥ ३ ॥ ऊर्ध्वबाहुर्विरौम्येपनचकश्चिच्छृणोतिमे ॥ धर्मादर्थश्चकामश्चसकिमर्थंनसेव्यते ॥ ४ ॥ नजातु कामान्नभयान्नलोभाद्धर्मंत्यजेज्जीवितस्यापिहेतोः ॥ धर्मोनित्यःसुखदुःखेत्वनित्येजीवोनित्योहेतुरस्यत्वनित्यः ॥ ५ ॥ इमां

भारतसावित्रींप्रातरुत्थाययःपठेत् ॥ सभारतफलंप्राप्यपरंब्रह्माधिगच्छति ॥ ६ ॥ योगोशतंकनकशृंगमयंददातिविप्रायवे
दविदुषेचबहुश्रुताय ॥ पुण्यांचभारतकथांशृणुयाच्चनित्यंतुल्यंफलंभवतितस्यचतस्यचैव ॥ ७ ॥ अथभानोः श्लोकाः ॥ प्रातः
स्मरामिखलुतत्सवितुर्वरेण्यंरूपंहिमंडलमृचोऽथतनुर्यजूंषि ॥ सामानियस्यकिरणाःप्रभवादिहेतुंब्रह्माहरात्मकमलक्ष्यमचिंत्य
रूपम् ॥१॥ प्रातर्नमामितरणिंतनुवाङ्मनोभिर्ब्रह्मेंद्रपूर्वकसुरैर्नुतमर्चितंच ॥ वृष्टिप्रमोचनविनिग्रहहेतुभूतंत्रैलोक्यपालनपरं
त्रिगुणात्मकंच ॥ २ ॥ प्रातर्भजामिसवितारमनंतशक्तिंपापौघशत्रुभयरोगहरंपरंच ॥ तंसर्वलोककलनात्मककालमूर्तिंगो
कंठबंधनविमोचनमादिदेवम् ॥ ३ ॥ श्लोकत्रयमिदंभानोःप्रातःप्रातःपठेत्तुयः ॥ ससर्वव्याधिनिर्मुक्तःपरंसुखमवाप्नुयात् ॥
॥ ४ ॥ विघ्नेशस्य ॥ प्रातःस्मरामिगणनाथमनाथबंधुंसिंदूरपूरपरिशोभितगंडयुग्मम् ॥ उद्दंडविघ्नपरिखंडनचंडदंडमाखं
डलादिसुरनायकवृंदवंद्यम् ॥ १ ॥ प्रातर्नमामिचतुराननवंद्यमानमिच्छानुकूलमखिलंचवरंददानम् ॥ तंतुंदिलंद्विरसन
प्रिययज्ञसूत्रंपुत्रंविलासचतुरंशिवयोःशिवाय ॥ २ ॥ प्रातर्भजाम्यभयदंखलुभक्तशोकदावानलंगणविभुंवरकुंजरास्यम् ॥
अज्ञानकाननविनाशनहव्यवाहमुत्साहवर्धनमहंसुतमीश्वरस्य ॥ ३ ॥ श्लोकत्रयमिदंपुण्यंसदासाम्राज्यदायकम् ॥ प्रातरु
त्थायसततंयःपठेत्प्रयतःपुमान् ॥ ४ ॥ देव्याः ॥ प्रातःस्मरामिशरदिंदुकरोज्ज्वलाभांसद्रत्नवत्सकलकुंडलहारशोभाम् ॥ दि
व्यायुधोर्जितसुनीलसहस्रहस्तांरक्तोत्पलाभचरणांभवतींपरेशाम् ॥ १ ॥ प्रातर्नमामिमहिषासुरचंडमुंडशुंभासुरप्रमुखदैत्यवि
नाशदक्षाम् ॥ ब्रह्मेंद्ररुद्रमुनिमोहनशीललीलांचंडींसमस्तसुरमूर्तिमनेकरूपाम् ॥ २ ॥ प्रातर्भजामिभजतामभिलाषदात्रीं

धात्रीसमस्तजगतांदुरितापहंत्रीम् ॥ संसारबंधनविमोचनहेतुभूतांमायांपरांसमधिगम्यपरस्यविष्णोः ॥ ३ ॥ श्लोकत्रयमिदं
देव्याश्चंडिकायाःपठेन्नरः ॥ सर्वान्कामानवाप्नोतिविष्णुलोकेमहीयते ॥ ४ ॥ शिवस्य ॥ प्रातःस्मरामिभवभीतिहरंसुरेशंगं
गाधरंवृषभवाहनमंबिकेशम् ॥ खट्वांगशूलवरदाभयहस्तमीशंसंसाररोगहरमौषधमद्वितीयम् ॥ १ ॥ प्रातर्नमामिगिरिशंगिरि
जार्धदेहंसर्गस्थितिप्रलयकारणमादिदेवम् ॥ विश्वेश्वरंविजितविश्वमनोभिरामंसंसाररोग० ॥ २ ॥ प्रातर्भजामिशिवमेकमनंतमा
द्यंवेदांतवेद्यमनघंपुरुषंमहांतम् ॥ नामादिभेदरहितंपड्भावशून्यंसंसार० ॥ ३ ॥ प्रातःसमुत्थायशिवंविचिंत्यश्लोकत्रयंयेऽनुदि
नंपठंति ॥ तेदुःखजातंबहुजन्मसंचितंहित्वापदंयांतितदेवशंभोः ॥ ४ ॥ विष्णोः ॥ प्रातःस्मरामिभवभीतिमहार्तिशांत्यैनारा
यणंगरुडवाहनमब्जनाभम् ॥ ग्राहाभिभूतवरवारणमुक्तिहेतुंचक्रायुधंतरुणवारिजपत्रनेत्रम् ॥ १ ॥ प्रातर्नमामिमनसावचसा
चमूर्ध्नापादारविंदयुगुलंपरमस्यपुंसः ॥ नारायणस्यनरकार्णवतारणस्यपारायणप्रवणविप्रपरायणस्य ॥ २ ॥ प्रातर्भजामि
भजतामभयंकरंतंप्राक्सर्वजन्मकृतपापभयापहत्यै ॥ योग्राहवक्रपतितांघ्रिगजेंद्रघोरशोकप्रणाशमकरोद्धृतशंखचक्रः ॥ ३ ॥
श्लोकत्रयमिदंपुण्यंप्रातःकालेपठेत्तुयः ॥ लोकत्रयगुरुस्तस्मैदद्यादात्मपदंहरिः ॥ ४ ॥ राघवस्य ॥ प्रातःस्मरामिरघुनाथमु
खारविंदंमंदस्मितंमृदुलभाषिविशालभालम् ॥ कर्णावलंबिचलकुंडलशोभिगंडंकर्णांतदीर्घनयनंनयनाभिरामम् ॥ १ ॥
प्रातर्भजामिरघुनाथकरारविंदंरक्षोगणायभयदंवरदंनिजेभ्यः ॥ यद्राजसंसदिविभज्यमहेशचापंसीताकरग्रहणमंगलमापस
द्यः ॥ २ ॥ प्रातर्नमामिरघुनाथपदारविंदंपद्मांकुशादिशुभरेखिसुखावहंमे ॥ योगींद्रमानसमधुव्रतसेव्यमानंशापापहंसप

दिगौतमधर्मपत्न्याः ॥ ३ ॥ प्रातर्वदामिवचसारघुनाथनामवाग्दोषहारिसकलंशमलंकरोति ॥ यत्पार्वतीस्वपतिनासहभो
क्तुकामांप्रीत्यासहस्रहरिनामसमंजजाप ॥ ४ ॥ प्रातःश्रयेश्रुतिनुतांरघुनाथमूर्तिंनीलांबुजोत्पलसितेतररत्ननीलाम् ॥ आ
मुक्तमौक्तिकविशेषविभूषणाढ्यांध्येयांसमस्तमुनिभिर्जनमुक्तिहेतुम् ॥ ५ ॥ यःश्लोकपंचकमिदंप्रयतःपठेत्तुनित्यंप्रभातसमये
पुरुषःप्रबुद्धः ॥ श्रीरामकिंकरजनेपुसएवमुख्योभूत्वाप्रयातिहरिलोकमनन्यलभ्यम् ॥ ६ ॥ ब्रह्मामुरारिस्त्रिपुरांतकारीभानुः
शशीभूमिसुतोबुधश्च ॥ गुरुश्चशुक्रःशनिराहुकेतवःकुर्वंतुसर्वेममसुप्रभातम् ॥ १ ॥ भृगुर्वसिष्ठःक्रतुरंगिराश्चमनुःपुलस्त्यःपुल
हश्चगौतमः ॥ रैभ्योमरीचिश्च्यवनश्चदक्षःकुर्वंतुसर्वे० ॥ २ ॥ सनत्कुमारःसनकःसनंदनःसनातनोऽप्यासुरिपिंगलौच ॥ सप्त
स्वराःसप्तरसातलानिकुर्वं० ॥३॥ सप्तार्णवाःसप्तकुलाचलाश्चसप्तर्षयोद्वीपवनानिसप्त ॥ भूरादिकृत्वाभुवनानिसप्तकुर्वं० ॥४॥
पृथ्वीसगंधासरसास्तथापःस्पर्शीचवायुर्ज्वलनंचतेजः ॥ नभःसशब्दंमहतासहैतेकु० ॥५॥ इत्थंप्रभातेपरमंपवित्रंपठेत्स्मरेद्वाश्रृ
णुयाच्चनित्यम् ॥ दुःस्वप्ननाशस्त्विहसुप्रभातंभवेच्चनित्यंभगवत्प्रसादात् ॥ १ ॥ पुण्यश्लोकोनलोराजापुण्यश्लोकोयुधिष्ठिरः ॥
पुण्यश्लोकाचवैदेहीपुण्यश्लोकोजनार्दनः ॥ २ ॥ कर्कोटकस्यनागस्यदमयंत्यानलस्यच ॥ ऋतुपर्णस्यराजर्षेःकीर्तनंकलिनाश
नम् ॥ ३ ॥ अश्वत्थामाबलिर्व्यासोहनूमांश्चविभीषणः ॥ कृपःपरशुरामश्चसप्तैतेचिरजीविनः ॥ ४ ॥ सप्तैतान्संस्मरेन्नित्यं
मार्कंडेयमथाष्टमम् ॥ जीवेद्वर्षशतंसाग्रमपमृत्युविवर्जितः ॥ ५ ॥ धर्मोविवर्धतियुधिष्ठिरकीर्तनेनपापंप्रणश्यतिवृकोदरकी
र्तनेन ॥ शत्रुर्विनश्यतिधनंजयकीर्तनेनमाद्रीसुतौकथयतांनभवंतिरोगाः ॥ ६ ॥ अहल्याद्रौपदीसीतातारामंदोदरीतथा ॥

पंचकंनास्मरेन्नित्यंमहापातकनाशनम् ॥ ७ ॥ विश्वेशंमाधवंढुंढिंदंडपाणिंचभैरवम् ॥ वंदेकाशींगुहांगंगांभवानींमणिकार्णिकाम् ॥ ८ ॥ बलिर्विभीषणोभीष्मःप्रह्लादोनारदोध्रुवः ॥ षडेतेवैष्णवाःप्रोक्ताःस्मरणंपापनाशनम् ॥ ९ ॥ इत्यादिपौराणश्लोकान्पठित्वा ॥ समुद्रवसनेदेविपर्वतस्तनमंडले ॥ विष्णुपत्निनमस्तुभ्यंपादस्पर्शंक्षमस्वमे ॥ इतिभूमिंप्रार्थ्योत्थायरविंगुरुंचनमस्कृत्यप्रातरग्निमितिसप्तर्चंपठेत् ॥ हरिः ॐ प्रातरग्निंप्रातरिंद्रंहवामहेप्रातर्मित्रावरुणाप्रातरश्विना । प्रातर्भगंपूषणंब्रह्मणस्पतिंप्रातःसोममुतरुद्रंहुवेम ॥ प्रातर्जितंभगमुग्रंहुवेमवयंपुत्रमदितेर्योविधर्ता । आध्रश्चिद्यंमन्यमानस्तुरश्चिद्राजाचिद्यंभगंभक्षीत्याह ॥ भगप्रणेतर्भगसत्यराधोभगेमांधियमुदवाददन्नः । भगप्रणोजनयगोभिरश्वैर्भगप्रनृभिर्नृवंतःस्याम ॥ उतेदानींभगवंतःस्यामोतप्रपित्वउतमध्येअह्नां । उतोदितामघवन्त्सूर्यस्यवयंदेवानांसुमतौस्याम ॥ भगएवभगवाँअस्तुदेवास्तेनवयंभगवंतःस्याम । तंत्वाभगसर्वइज्जोहवीतिसनोभगपुरएताभवेह ॥ समध्वरायोषसोनमंतदधिक्रावेवशुचयेपदाय । अर्वाचीनंवसुविदंभगंनोरथमिवाश्वावाजिनआवहंतु ॥ अश्वावतीर्गोमतीर्नउषासोवीरवतीःसदमुच्छंतुभद्राः ॥ घृतंदुहानाविश्वतःप्रपीतायूयंपातस्वस्तिभिःसदानः ॥ ॐयच्चगोषुदुष्वप्न्यंयच्चास्मेदुहितर्दिवः । त्रितायतद्विभावर्याप्त्यायपरावहानेहसोवऊतयःसुऊतयोवऊतयः ॥ निष्कंवाघाकृणवतेस्रजंवादुहितर्दिवः । त्रितेदुष्वप्न्यंसर्वमाप्त्येपरिदद्मस्यनेहसोवऊतयःसुऊतयोवऊतयः ॥ तदन्नायतदपसेतंभागमुपसेदुषे । त्रितायचद्वितायचोषोदुष्वप्न्यंवहानेहसोवऊतयःसुऊतयोवऊतयः ॥ यथाकलांयथाशफंयथऋणंसंनयामसि । एवादुष्वप्न्यंसर्वमाप्त्येसंनयामस्यनेहसोवऊतयःसुऊतयोवऊतयः ॥ अजैष्माद्या

सेनामुचाभूमानागसोवयं । उषोयस्माद्दुःष्वप्न्यादभैष्मापतदुच्छत्वनेहसौवऊतयःसुऊतयोवऊतयः ॥ ॐ अजैष्माद्यासना
मुचाभूमानागसोवयं ॥ जाग्रत्स्वप्नःसंकल्पःपापोयंद्विष्मस्तंसऋच्छतुयोनोद्वेष्टितमृच्छतु ॥ इतिप्रातःस्मरणंसंपूर्णम् ॥

॥ ३ ॥ अथप्रज्ञाविवर्धनस्तोत्रम् ॥

श्रीः ॥ स्कंदउवाच ॥ योगीश्वरोमहासेनःकार्तिकेयोऽग्निनंदनः ॥ स्कंदःकुमारःसेसानीःस्वामीशंकरसंभवः ॥ १ ॥ गांगेयस्ता
म्रचूडश्चब्रह्मचारीशिखिध्वजः ॥ तारकारिरुमापुत्रःक्रौंचारिश्चषडाननः ॥ २ ॥ शब्दब्रह्मसमुद्रश्चसिद्धःसारस्वतोगुहः ॥
सनत्कुमारोभगवान्भोगमोक्षफलप्रदः ॥ ३ ॥ शरजन्मागणाधीशःपूर्वजोमुक्तिमार्गकृत् ॥ सर्वागमप्रणेताचवांछितार्थ
प्रदर्शनः ॥ ४ ॥ अष्टाविंशतिनामानिमदीयानीतियःपठेत् ॥ प्रत्यूषेश्रद्धयायुक्तोमूकोवाचस्पतिर्भवेत् ॥ ५ ॥ महामंत्रमया
नीतिममनामानुकीर्तनं ॥ महाप्रज्ञामवाप्नोतिनात्रकार्याविचारणा ॥ ६ ॥ इतिश्रीरुद्रयामलेप्रज्ञाविवर्धनस्तोत्रंसंपूर्णम् ॥ ॥
अथद्वितीयंप्रज्ञाकरंस्तोत्रं ॥ प्राचीसंध्याकाचिदंतर्निशायाःप्रज्ञादृष्टेरंजनश्रीरपूर्वा ॥ वक्रीवेदान्भातुमेवाजिवक्त्रावागीशाख्या
वासुदेवस्यमूर्तिः ॥ १ ॥ प्रणताज्ञानसंदोहध्वांतध्वंसनकर्मठं ॥ नमामितुरगग्रीवंहरिंसारस्वतप्रदं ॥ २ ॥ श्लोकद्वयमिदं
प्रातरष्टाविंशतिवारकं ॥ प्रयतःपठतेनित्यंकृत्स्नाविद्याप्रसिध्यति ॥ ३ ॥ इतिप्रज्ञाकरंहयग्रीवस्तोत्रं ॥ ॥ छ ॥

॥ ४ ॥ अथमूत्रपुरीषोत्सर्गविधिः ॥

श्रीः ॥ ततःप्रातःसमुत्थायकुर्याद्विण्मूत्रमेवच ॥ नैर्ऋत्यामिषुविक्षेपमतीत्याभ्यधिकंभुवइति ॥ १ ॥ तत्रप्रयोगः ॥ पूर्वो

क्तब्राह्ममुहूर्तेउत्थायाचम्यइष्टदेवतांनमस्कृत्य प्रातःस्मरणंविधायरविंगुरुंनमस्कृत्यग्रामाद्बहिर्नैर्ऋत्यामिषुक्षेपात्ययेशुद्धमृत्तिकांससिकतांजलपात्रंचादाय कीटादिरहितस्थलंगत्वामृज्जलपात्रेनिधायायज्ञियैरनार्द्रैस्तृणैर्भूमिमाच्छाद्यप्रावृतशिराःपृष्ठतःकंठलंबितयज्ञोपवीतोयद्येकवस्त्रश्चेद्दक्षिणकर्णेनिहितयज्ञोपवीतोमौनीघ्राणास्येपिधायदिवोदङ्मुखोरात्रौ दक्षिणामुखोमूत्रपुरीषेउत्सृज्यलोष्ठादिनागुदंपरिमृज्यगृहीतशिश्नउत्थाय पूर्वगृहीतमृज्जलपात्रेगृहीत्वार्द्रामलकमात्रमृज्जलैर्द्विवारंलिंगशौचंकृत्वार्धप्रसृतितदर्धार्धैर्मृज्जलैस्त्रिवारमपानंशोध्यपुनर्जलैरेवलिंगगुदेप्रक्षाल्यशुद्धमृत्तिकयैकवारंहस्तंप्रक्षाल्य शुद्धभूमिमागत्यान्यमृज्जलैर्दशवारंवामकरंप्रक्षाल्यततः करद्वयंसप्तवारंतावद्भिरेवमृज्जलैःप्रक्षाल्यवामदक्षिणपादौप्रत्येकंत्रिःप्रक्षाल्यान्यजलेनद्वादशगंडूषान्वामभागेकृत्वाजलपात्रंत्रिःपर्युक्ष्यजलबिंदून्जलेनिक्षिप्योपवीतीद्विराचामेत् ॥ मूत्रमात्रोत्सर्गेतुपूर्ववदेकवारंलिंगंप्रक्षाल्यवामकरंत्रिःप्रक्षाल्यकरद्वयंद्विःप्रक्षाल्यैकैकयामृदापादौप्रक्षाल्यगंडूषचतुष्टयंविधायाचामेत् ॥ उक्तशौचाकरणेप्रायश्चित्तंस्मृतिरत्नावल्यां ॥ गायत्र्यष्टशतंचैवप्राणायामत्रयंतथा इति ॥ जपेदितिशेषः ॥ इतिमूत्रपुरीषादिविधिः ॥

॥ ५ ॥ अथदंतधावनविधिः ॥

श्रीः ॥ मुखेपर्युषितेनित्यंभवत्यप्रयतोनरः ॥ तदार्द्रकाष्ठंशुष्कंवाभक्षयेद्दंतधावने ॥ १ ॥ उत्थायनेत्रेप्रक्षाल्यशुचिर्भूत्वासमाहितः ॥ परिजप्यचमंत्रेणभक्षयेद्दंतधावनं ॥ २ ॥ शुचिर्भूत्वाविण्मूत्रोत्सर्गेणशुचिर्भूत्वेत्यर्थः ॥ प्रतिपत्षष्ठ्यष्टमीनवम्येकादशीचतुर्दशीपंचदशीसंक्रांतिव्यतीपातव्रतोपवासश्राद्धदिनार्कभौमशुक्रमंददिननिषिद्धदिनातिरिक्तदिनेषुब्राह्मणोद्वादशां

गुलप्रमाणेनदशांगुलप्रमाणेनवाकनिष्ठांगुलिवत्स्थूलेनतिंतिण्यादिविहितवृक्षोद्भवेनचूर्णीकृताग्रेणप्रक्षालितेन शुष्केणार्द्रेण
वा ॥ आयुर्बलंयशोवर्चःप्रजाःपशुवसूनिच ॥ ब्रह्मप्रज्ञांचमेधांचत्वंनोदेहिवनस्पते ॥ इतिमंत्रेणाभिमंत्रितेनकाष्ठेन–मुखदुर्ग
धिनाशायदंतानांचविशुद्धये ॥ ष्ठीवनायचगात्राणांकुर्वेहंदंतधावनं ॥ इतिमंत्रमुक्त्वादंतान्संशोध्यजिह्वोल्लेखंकृत्वाद्वादश
गंडूषांश्चकृत्वाॐकारंगायत्रींचस्मृत्वाशिखांबध्नीयात् ॥ इतिदंतधावनम् ॥

॥ ६ ॥ अथप्रातःस्नानविधिः ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

श्रीगणेशायनमः ॥ ॥ नमामिगंगेतवपादपंकजंसुरासुरैर्वंदितदिव्यरूपम् ॥ भुक्तिंचमुक्तिंचददासिनित्यंभावानुसारेणसदा
नराणाम् ॥१॥ गंगागंगेतियोब्रूयाद्योजनानांशतैरपि ॥ मुच्यतेसर्वपापेभ्योविष्णुलोकंसगच्छति ॥ आचम्यप्राणायामंकृत्वाश्री
मद्भगवतोमहापुरुषस्यविष्णोराज्ञयाप्रवर्तमानस्यअद्यब्रह्मणोद्वितीयेपरार्धेविष्णुपदेश्रीश्वेतवाराहकल्पेवैवस्वतमन्वंतरेकलियु
गेप्रथमचरणेभरतवर्षेभरतखंडेजंबुद्वीपेदंडकारण्येदेशे गोदावर्याःदक्षिणेतीरे कृष्णावेण्योरुत्तरेतीरेवाशालिवाहनशकेबौद्धा
वतारेरामक्षेत्रेरामरामाश्रमेअस्मिन्वर्तमाने अमुकनामसंवत्सरेअमुकायनेअमुकर्तौअमुकमासेअमुकपक्षेअमुकतिथौअमुकवा
सरेअमुकदिवसनक्षत्रेअमुकस्थेवर्तमानेचंद्रे अमुकस्थेश्रीसूर्येअमुकस्थेदेवगुरौशेषेषुग्रहेषुयथायथंस्थानस्थितेषुसत्सुशुभयोगे शु
भकरणेएवंगुणविशेषणविशिष्टायांशुभपुण्यतिथौपरमेश्वराज्ञारूपसकलशास्त्रश्रुतिस्मृतिपुराणोक्तफलप्राप्त्यर्थंममआत्मनःकृ
तकायिकवाचिकमानसिकसांसर्गिकज्ञाताज्ञातस्पृष्टास्पृष्टभुक्ताभुक्तपीतापीतसकलपापक्षयार्थंगंगाभागीरथीप्रातःस्नानमहंक

रिष्ये ॥ गंगाप्रार्थनंकरिष्ये ॥ ॐ हिरण्यश्रृंगं० नंदिनीनलिनी० ॥ आपोहिष्ठेतितृचस्यांवरीपःसिंधुद्वीपआपोगायत्रीमार्जनेवि
नियोगः ॥ ॐ आपोहिष्ठामयोभुवस्तानऊर्जेदधातन । महेरणायचक्षसे ॥ योवःशिवतमोरसस्तस्यभाजयतेहनः । उशतीरिवमा
तरः ॥ तस्माअरंगमामवोयस्यक्षयायजिन्वथ । आपोजनयथाचनः ॥ आपोवाइदꣳसर्वंविश्वाभूतान्यापःप्राणावाआपःपशव
आपोन्नमापोमृतमापःसम्राडापोविराडापःस्वराडापश्छन्दाꣳस्यापोज्योतीꣳष्यापोयजूꣳष्यापःसत्यमापःसर्वादेवता आपोभू
र्भुवःसुवरापओम् ॥ स्नानंकृत्वा ॥ इमंमेगंगइत्यस्यासिंधुक्षित्प्रैयमेधोनद्योजगती तीर्थालोडनेविनियोगः ॥ ॐ इमंमेगंगेयमुने
सरस्वतिशुतुद्रिस्तोमंसचतापरुष्ण्या । असिक्न्यामरुद्वृधेवितस्तयार्जीकीयेश्रृणुह्यासुषोमया ॥ इत्यंगुष्ठेनत्रिरुदकमालोड्य ॥
ऋतंचेतितृचस्यमाधुच्छंदसोघमर्षणोभाववृत्तमनुष्टुप्अघमर्षणेविनियोगः ॥ ॐ ऋतंचसत्यंचाभीद्धात्तपसोध्यजायत । ततो
रात्र्यजायतततःसमुद्रोऽअर्णवः ॥ समुद्रादर्णवादधिसंवत्सरोऽअजायत ॥ अहोरात्राणिविदधद्विश्वस्यमिषतोवशी ॥ सूर्या
चंद्रमसौधातायथापूर्वमकल्पयत् ॥ दिवंचपृथिवींचांतरिक्षमथोस्वः ॥ इतित्रिरावृत्त्याघमर्षणंकुर्यात् ॥ अथार्घ्यमंत्राः ॥
नमःकमलनाभायनमस्तेजलशायिने ॥ नमस्तेकेशवानंतगृहाणार्घ्यंनमोऽस्तुते ॥ एहिसूर्यसहस्रांशोतेजोराशेजगत्पते ॥ अ
नुकंपयमांभक्त्यागृहाणार्घ्यंनमोऽस्तुते ॥ धातुःकमंडलूद्भूतेगंगेत्रिपथगामिनि ॥ त्रैलोक्यवंदितेदेविगृहाणार्घ्यंनमोऽस्तुते ॥
पापोहंपापकर्माहंपापात्मापापसंभवः ॥ त्राहिमांकृपयागंगेसर्वपापहराभव ॥ स्नानांगतर्पणंकुर्यात् ॥ ब्रह्मादयोयेदेवास्तान्
देवांस्तर्पयामि ॥ भूर्देवांस्तर्पयामि ॥ भुवर्देवांस्तर्पयामि ॥ स्वर्देवांस्तर्पयामि ॥ भूर्भुवःस्वर्देवांस्तर्पयामि ॥ निवीती ॥ तानृषी

स्तर्पयामि ॥ भूर्ऋषींस्तर्पयामि ॥ भुवर्ऋषींस्तर्पयामि ॥ स्वर्ऋषींस्तर्पयामि॥भूर्भुवःस्वर्ऋषींस्तर्पयामि ॥ सव्येनापसव्येनवा॥
तान्पितॄंस्तर्पयामि ॥ भूःपितॄंस्तर्पयामि ॥ भुवःपितॄंस्तर्पयामि॥स्वःपितॄंस्तर्पयामि ॥ भूर्भुवःस्वःपितॄंस्तर्पयामि ॥ अग्निदग्धा
श्चयेजीवायेप्यदग्धाःकुलेमम ॥ भूमौदत्तेनतोयेनतृप्तायांतुपरांगतिम् ॥ इत्युदकांजलिंतटेप्रक्षिप्य ॥ यन्मयादूषितंतोयं
शारीरमलसंभवात् ॥ तद्दोषपरिहारार्थंयक्ष्माणंतर्पयाम्यहम् ॥ इतियक्ष्मतर्पणंकुर्यात् ॥ स्नानविधौविशेषविधिरुत्सर्ज
नप्रयोगेद्रष्टव्यः ॥ ततःशुष्कंवासःपरिधायोतरीयार्थंद्वितीयंप्रावृत्यपरिधानीयमुपरिदशंनिष्पीडयेत् ॥ इतिस्नानविधिः ॥

॥ ७ ॥ अथोष्णोदकस्नानविधिः ॥

श्रीगणेशायनमः ॥ पात्रेकिंचिच्छीतोदकंप्रक्षिप्यतदुपर्युष्णोदकेनपात्रमापूर्य ॥ ॐ शन्नोदेवीरभिष्टयआपोभवंतुपीतये ।
शंयोरभिस्रवंतुनः ॥ आपःपुनंतुपृथिवींपृथिवीपूतापुनातुमाम् । पुनंतुब्रह्मणस्पतिर्ब्रह्मपूतापुनातुमाम् ॥ द्रुपदादिवेन्मुमु
चानः । स्विन्नस्नात्वीमलादिव ॥ पूतंपवित्रेणेवाज्यं । आपःशुंधंतुमैनसः ॥ ऋतंचसत्यंचाभीद्धात्तपसोध्यजायत । ततोरा
त्र्यजायततत्तःसमुद्रोअर्णवः ॥ आपोहिष्ठामयोभुवस्तानऊर्जेदधातन । महेरणायचक्षसे ॥ इतिपंचमंत्रैरुष्णोदकमभिमंत्र्य
गंगादितीर्थानिस्मरन्स्नात्वाआचम्यआपोहिष्ठेतितिसृभिर्मार्जनंकुर्यात् ॥ उष्णोदकस्नानेसंकल्पाघमर्षणतर्पणानिनकुर्यात्॥
इत्युष्णोदकस्नानविधिः ॥

॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

॥ ८ ॥ अथगौणस्नानानि ॥

श्रीः ॥ आचम्ययथानिमित्तंसंकल्पादिकृत्वाआपोहिष्ठादिमंत्रैःप्रोक्षणंमंत्रस्नानं ॥ १ ॥ गायत्र्यादशकृत्वोजलमभिमंत्र्यते नसर्वांगप्रोक्षणंगायत्रं ॥ २ ॥ अग्निरितिभस्मेत्यादिमंत्रैरंगेषुभस्मलेपनमाग्नेयस्नानं ॥ ३ ॥ आर्द्रवस्त्रेणांगमार्जनंकापिलं ॥ ४ ॥ विष्णुपादोदकविप्रपादोदकोक्षणविष्णुध्यानादिभिश्चस्नानांतराणि ॥ ५ ॥ गौणस्नानैर्जपसंध्यादौशुद्धिर्नतुश्राद्ध देवार्चनादौ ॥ ब्रह्मयज्ञेविकल्पः ॥ नैमित्तिककाम्यादिस्नाननिमित्तानिग्रंथांतरेआलोच्यानि ॥ इतिगौणस्नानानि ॥ ॥

॥ ९ ॥ अथभस्मधारणविधिः ॥

श्रीगणेशायनमः ॥ श्राद्धेयज्ञेजपेहोमेवैश्वदेवेसुरार्चने ॥ भस्मत्रिपुंड्रैःपूतात्मामृत्युंजयतिमानवः ॥ आसनेउपविश्य आचम्यप्राणायामंकृत्वा ॥ अद्येत्यादिपूर्वो०शरीरशुद्ध्यर्थभस्मधारणमहंकरिष्ये ॥ ॐ मानस्तोकेतनयेमानआयौमानोगोषुमानोअश्वेषुरीरिषः । वीरान्मानोरुद्रभामितोवधीर्हविष्मंतःसदमित्वाहवामहे ॥ इतिहस्तेभस्मगृहीत्वाजलमिश्रितंकृत्वा ॥ ॐ

१ अग्निहोत्राग्निजंभस्माद्विरजाहोमजंतथा ॥ औपासनसमुत्पन्नंसमिदग्निसमुद्भवम् ॥ इत्यादि ॥ २ आसनान्याहव्यास ॥ कौशेयकंबलचैवअजिनपट्टमेवच ॥ दारुजतालपत्रवाआसनपरिकल्पयेत् ॥ कृष्णाजिनेज्ञानसिद्धिर्मोक्षश्रीर्व्याघ्रचर्मणि ॥ वशाजिनेव्याधिनाश.कंबलेदु खमोचन ॥ अभिचारेनीलवर्णंरक्तवश्यादिकर्मणि ॥ शांतिकेकंबल.प्रोक्त'सर्वेष्टंचित्रकंबले ॥ वशाम्टगीतिमयूखे ॥ इत्यासनानि ॥

ईशानःसर्वविद्यानामीश्वरःसर्वभूतानांब्रह्माधिपतिर्ब्रह्मणोधिपतिर्ब्रह्माशिवोमेअस्तुसदाशिवोम् ॥ शिरसि ॥ ॐ तत्पुरुषाय विद्महेमहादेवायधीमहि ॥ तन्नोरुद्रःप्रचोदयात् ॥ मुखे ॥ ॐ अघोरेभ्योथघोरेभ्योघोरघोरतरेभ्यः ॥ सर्वेभ्यःसर्वशर्वेभ्यो नमस्तेअस्तुरुद्ररूपेभ्यः ॥ हृदये ॥ ॐ वामदेवायनमोज्येष्ठायनमःश्रेष्ठायनमोरुद्रायनमःकालायनमःकलविकरणायनमोबल विकरणायनमोबलायनमोबलप्रमथनायनमःसर्वभूतदमनायनमोमनोन्मनायनमः ॥ गुह्ये ॥ ॐ सद्योजातंप्रपद्यामिसद्योजा तायवैनमोनमः ॥ भवेभवेनातिभवेभवस्वमांभवोद्भवायनमः॥ अग्निरितिमंत्रस्यपिप्पलादोरुद्रोगायत्रीजपेवि० ॥ पादयोः॥ अग्निरितिभस्म । वायुरितिभस्म । जलमितिभस्म । स्थलमितिभस्म । व्योमेतिभस्म । सर्वंहवाइदंभस्म । मनएतानिचक्षूं पिभस्मानि ॥ इत्यभिमंत्र्यजलमिश्रितेनमध्यमांगुलित्रयगृहीतेनललाटहृदयनाभिगलांसबाहुसंधिपृष्ठशिरःस्थानेषु ॐ नमः शिवायेतिशिवमंत्रेण ॐ नमोनारायणायेत्यष्टाक्षरेणवागायत्र्यावाप्रणवेनवात्रिपुंड्रान्कुर्यात् ॥ इतिभस्मधारणविधिः ॥

॥ १० ॥ गोपीचंदनधारणम् ॥

श्रीगणेशायनमः ॥ प्रातःपुंड्रंमृदाकुर्याद्धुत्वाचैवतुभस्मना ॥ ऊर्ध्वपुंड्रंमृदाकुर्याद्भस्मनातुत्रिपुंड्रकम् ॥ विहितामृदश्चगोपी चंदनतुलसीमूलसिंधुतीरजाह्नवीतीरवल्मीकादिस्थाग्राह्याः ॥ मृदंहस्तेजलेनार्द्रीकृत्यशुक्लपक्षेकेशवायनमःइतिललाटे । ना रायणेत्युदरे । माधवेतिहृदये । गोविंदायेतिकंठे । विष्णवइतिदक्षिणपार्श्वे । मधुसूदनेतिदक्षबाहुमूले । त्रिविक्रमेतिदक्षकर्ण मूलदेशे । वामनेतिवामपार्श्वे । श्रीधरेतिवामबाहौ । हृषीकेशेतिवामकर्णदेशे । पद्मनाभेतिपृष्ठे । दामोदरेतिककुदि । ए

वंद्वादशतिलकान्कृत्वाकृष्णपक्षसंकर्षणादिद्वादशनामभिर्निर्दिष्टद्वादशस्थानेपुकृत्वांतेशिरसिॐनमोभगवेतवासुदेवायेतित्र योदशस्तिलकोविधेयः ॥ विध्यंतरंयथा–वामहस्तेजलंकृत्वासावित्र्याचाभिमंत्रितम् ॥ तद्विष्णोरितिमंत्रेणमर्दयेन्मृत्ति कांततः ॥ अतोदेवेतिसूक्तेनतिलकंधारयेत्सदा ॥ एवंयथासंप्रदायंतिलकान्कुर्यात् ॥ इतिगोपीचंदनादिमृद्धारणविधिः ॥

॥ ११ ॥ अथकुशग्रहणविधिः ॥

श्रीः ॥ तत्रदशविधदर्भायथा ॥ कुशाःकाशायवादूर्वाउशीराश्चसकुंदकाः ॥ गोधूमाव्रीहयोमुंजादशदर्भाःसबल्वजाः ॥ कुशाभावेतुकाशाःस्युःकाशाःकुशसमाःस्मृताः ॥ कुशाभावेगृहीतव्याअन्येदर्भायथोचितम् ॥ कुशग्रहणकालः ॥ मासेन भस्यमावास्यातस्यांदर्भोच्चयोमतः ॥ अयातयामास्तेदर्भाविनियोज्याःपुनःपुनः ॥ शुचिर्भूत्वाशुचौदेशेस्थित्वापूर्वोत्तरा मुखः ॥ ॐकारेणैवमंत्रेणकुशान्स्पृष्ट्वाद्विजोत्तमः ॥ मंत्रस्तु ॐ विरिंचिनासहोत्पन्नपरमेष्ठीनिसर्गज ॥ दहस्वसर्वपापानिदर्भ स्वस्तिकरोभव ॥ हुंफट् ॥ इतिसकृच्छित्त्वासमुद्धरेत् ॥ पवित्रलक्षणंतु–अनंतर्गर्भिणंसाग्रंकौशंहिदलमेवच ॥ प्रादेशमात्रं विज्ञेयंपवित्रंयत्रकुत्रचित् ॥ चतुर्भिर्दर्भपिंजूलैर्ब्राह्मणस्यपवित्रकम् ॥ एकैकन्यूनमुद्दिष्टंवर्णेवर्णेयथाक्रमम् ॥ अन्यान्यपिप वित्राणिकुशदूर्वामयानिच ॥ हेमात्मकपवित्रस्यकलांनार्हंतिपोडशीम् ॥ इदंपवित्रमनामिक्यांधारयेत् ॥ काम्याद्यन्यपवि त्राण्यन्यत्रालोचनीयानि ॥ इतिकुशग्रहणविधिःपवित्रलक्षणंच ॥

॥ ७ ॥ ॥ ७ ॥ ॥ ७ ॥

॥ १२ ॥ अथमालालक्षणंसंस्कारश्च ॥

श्रीः ॥ अंगुलीगणनादेकंरेखयाष्टगुणंभवेत् ॥ कुशग्रंथ्याकोटिगुणंरुद्राक्षैःस्यादनंतकम् ॥ अक्षगणनाप्युक्ताप्रजापतिना ॥
अष्टोत्तरशतंकुर्याच्चतुःपंचाशदेववा ॥ सप्तविंशतिकंवापिततोनैकाधिकावरा ॥ रक्तवर्णैरमिश्रैश्चकीटरंध्रविवर्जितैः ॥ अक्ष
सूत्रंप्रकर्तव्यंगोपुच्छवलयाकृति॥वक्रंवक्रेणसंयोज्यपुच्छंपुच्छेनयोजयेत्॥मेरुरूर्ध्वमुखःकार्यःप्रत्येकंनागपाशकं॥पश्चात्तेनज
पंकुर्यात्भवेदुक्तफलंप्रिये ॥ एकैकंमणिमंगुष्ठेनाकर्षन्प्रजपेन्मनुम् ॥ मेरौतुलंघितेदेविनमंत्रफलभाग्भवेत् ॥ प्रमादात्पतिते
सूत्रेजपेदष्टोत्तरंशतं ॥ पादयोःपतितेतस्मिन्प्रक्षाल्यद्विगुणंजपेत् ॥ इतिसूत्रमाला ॥ एतच्चगायत्रीजपातिरिक्तजपेज्ञेयम् ॥
॥ ॥ अथसंस्कारः॥ कुशोदकसहितैःपंचगव्यैर्मालांप्रक्षाल्य॥ ॐह्रीं अंआंइंईंउंऊंऋंॠंऌंॡंएंऐंओंऔंअंअः कंखंगंघंङं चंछंजं
झंञं टंठंडंढंणं तंथंदंधंनं पंफंबंभंमं यंरंलंवंशंषंसंहंळंक्षं एतानिपंचाशन्मातृकाक्षराणिअश्वत्थपत्रस्थापितमालायांविन्यस्य
ॐसद्योजातं० ॐवामदेवाय० ॐअघोरेभ्यो० ॐतत्पुरुषाय० ॐईशानःसर्वविद्यानां० इतिपंचमंत्रान्जपित्वा ॥ सद्योजा
तेतिमंत्रेणमालांचपंचगव्येनप्रोक्ष्य ॥ शीतलजलेनप्रक्षाल्य ॥ वामदेवेतिचंदनेनावघृष्य ॥ अघोरेतिमालांधूपयित्वा ॥
तत्पुरुषेतिचंदनकस्तूर्यादिनालेपयित्वा ॥ ईशानइतिमंत्रेणप्रतिमणिंशतवारंदशवारंवाभिमंत्र्य ॥ अघोरइतिमंत्रेणमेरुंश
तवारमभिमंत्रयेत् ॥ ततएतैरेवपंचभिर्मंत्रैर्मालांपंचोपचारैःपूजयेत् ॥ रुद्राक्षान्कंठदेशेदशनपरिमितान्मस्तकेद्वेचविंशेषट्

षट्कर्णप्रदेशेकरयुगलकृतेद्वादशद्वादशैव ॥ वाह्वोरिंदोःकलाभिर्नयनयुगकृतेएकमेकंशिखायावक्षस्यष्टाधिकंयःकलयतिश
तिकंसःस्वयंनीलकंठः ॥ ३ ॥ इतिमालासंस्कारः ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

श्रीगणेशायनमः ॥

॥ १३ ॥ अथप्रातःसंध्या ॥

॥ उत्तमातारकोपेतामध्यमालुप्ततारका ॥ अधमासूर्यसहिताप्रातःसंध्यात्रिधामता ॥ शुचौदेशे भूमिष्ठपादोंतर्जानुहस्तः प्राङ्मुखउदङ्मुखोवोपविश्यसंहतांगुलिनाशुद्धजलंगृहीत्वामुक्तांगुष्ठकनिष्ठेनवामेनान्वारब्धेनपाणिनाब्रह्मतीर्थेनकेशवनारायणमाधवेतिसंबुद्ध्यंतैस्त्रिभिर्नामभिस्त्रिरपःपिबेत् ॥ ब्रह्मतीर्थमंगुष्ठमूलम् ॥ ॐ[1]केशव ।नारायण । माधव । गोविंदायनमः । विष्णवेनमः । मधुसूदनायनमः । त्रिविक्रमायनमः । वामनायनमः । श्रीधरायनमः ।

---

१ प्रतिनामादौप्रणवमुच्चरेत् । केशवनारायणमाधवेतिनामभिराचमनम्, गोविंदनाम्ना दक्षिणकरप्रक्षालनम्, विष्णुनाम्ना वामकरप्रक्षालनम्, मधुसूदनत्रिविक्रमेतिद्वाभ्यां ओष्ठद्वयप्रोक्षणम्, वामनश्रीधरेतिद्वाभ्या मुखमार्जनम्, हृषीकेशेन वामकरप्रोक्षणम्, पद्मनाभेन पादप्रक्षालनम्, दामोदरेण मस्तकप्रोक्षणम्, संकर्षणेन ऊर्ध्वोष्ठप्रोक्षणम्, वासुदेवेन दक्षिणनासाछिद्रस्पर्शः, प्रद्युम्नेन वामनासाछिद्रस्पर्शः, अनिरुद्धेन दक्षिणनेत्रस्पर्शः, पुरुषोत्तमेन वामनेत्रस्पर्शः, अधोक्षजेन दक्षिणकर्णस्पर्शः, नारसिंहेन वामकर्णस्पर्शः, अच्युतेन नाभिस्पर्शः, जनार्दनेन हृदयस्पर्शः, उपेंद्रेण मस्तकस्पर्शः, हरिणा दक्षिणभुजस्पर्शः, श्रीकृष्णेन वामभुजस्पर्शः, इतिविधिवदाचमनम् ॥ एवमाचमनासंभवेत्रिःपीत्वाहस्तंप्रक्षाल्य श्रोत्रस्पृशेत् ॥

हृषीकेशायनमः । पद्मनाभायनमः । दामोदरायनमः । संकर्षणायनमः । वासुदेवायनमः । प्रद्युम्नायनमः । अनिरुद्धायनमः । पुरुषोत्तमायनमः । अधोक्षजायनमः । नारसिंहायनमः । अच्युतायनमः । जनार्दनायनमः । उपेंद्रायनमः । हरयेनमः । श्रीकृष्णायनमः ॥ पूर्वोक्तवद्दर्भद्वयकृतेपवित्रेग्रंथिरहितेग्रंथियुतेवाहस्तयोर्धृत्वा ॥ प्रणवस्यपरब्रह्मऋषिः । परमात्मादेवता । दैवीगायत्रीछंदः । सप्तानांव्याहृतीनां विश्वामित्रजमदग्निभरद्वाजगौतमात्रिवसिष्ठकश्यपाऋषयः । अग्निवायुसूर्यबृहस्पतिवरुणेंद्रविश्वेदेवादेवताः । गायत्र्युष्णिगनुष्टुब्बृहतीपंक्तित्रिष्टुब्जगत्यश्छंदांसि । गायत्र्याविश्वामित्रऋषिः । सवितादेवता । गायत्रीछंदः । गायत्रीशिरसःप्रजापतिर्ऋषिः । ब्रह्माग्निवाय्वादित्यादेवताः । यजुश्छंदः । प्राणायामेविनियोगः ॥ ॐ भूः ॐ भुवः ॐ स्वः ॐ महः ॐ जनः ॐ तपः ॐ सत्यं ॐ तत्सवितुर्वरेण्यंभर्गोदेवस्यधीमहि ॥ धियोयोनःप्रचोदयात् ॥ ॐ आपोज्योतीरसोमृतंब्रह्मभूर्भुवःस्वरोम् एवंत्रिरुक्त्वा ॥ ममोपात्तदुरितक्षयद्वाराश्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थंप्रातःसंध्यामुपासिष्ये ॥ आपोहिष्ठेतितृचस्यांबरीषःसिंधुद्वीपऋषिः । आपोदेवता । गायत्रीछंदः । मार्जनेविनियोगः ॥ ॐ आपोहिष्ठामयोभुवः । ॐ तानऊर्जेदधातन । ॐ महेरणायचक्षसे ॥ ॐ योवःशिवतमोरसः । ॐ तस्यभाजयतेहनः । ॐ उशतीरिवमातरः ॥ ॐ तस्माअरंगमामवः । ॐ यस्यक्षयायजिन्वथ (इत्यधः)॥ ॐ आपोजनयथाचनः॥सूर्यश्चेति

१ दक्षिणेरेचयेद्वायुंवामेनापूरितोदरम् ॥ कुंभकेनजपंकुर्यात्प्राणायामोभवेदिति ॥ पंचांगुलीभिर्नासाग्रंपीडयेत्प्रणवेनवै ॥ मुद्रेयंसर्वपापघ्नीवानप्रस्थगृहस्थयोः ॥ कनिष्ठानामिकांगुष्ठैर्यतेश्चब्रह्मचारिणः ॥ प्रणवव्याहृतीःसप्तगायत्रींशिरसासह ॥ त्रिःपठेदायतप्राणःप्राणायामः सउच्यते ॥ इति ॥

मंत्रस्य याज्ञवल्क्यउपनिषदऋषिः । सूर्यमन्युमन्युपतिरात्रयोदेवताः । प्रकृतिश्छंदः । अभ्यंतरशुद्ध्यर्थेमंत्राचमनेविनियो
गः ॥ ॐ सूर्यश्चमामन्युश्चमन्युपतयश्चमन्युकृतेभ्यः ॥ पापेभ्योरक्षंताम् ॥ यद्रात्रियापापमकार्षं ॥ मनसावाचाहस्ताभ्यां ॥
पद्भ्यामुदरेणशिश्ना ॥ रात्रिस्तदवलुंपतु ॥ यत्किंचदुरितंमयि ॥ इदमहंमाममृतयोनौ ॥ सूर्येज्योतिषिजुहोमिस्वाहा ॥
इतिजलंपीत्वाआचम्य ॥ प्रणवस्यपरब्रह्मऋषिः परमात्मादेवता दैवीगायत्रीच्छंदः व्याहृतीनांपरमेष्ठीप्रजापतिःप्रजापति
बृहती गायत्र्याविश्वामित्रःसवितागायत्री ॥ आपोहिष्ठेतिनवर्चस्यसूक्तस्यांबरीषःसिंधुद्वीपआपोगायत्री । पंचमीवर्धमानास
समीप्रतिष्ठाअंत्येद्वेअनुष्टुभौ ॥ मार्जनेविनियोगः ॥ ॐ भूर्भुवःस्वरितिद्वितीयं ॥ गायत्र्यातृतीयंमार्जनंकृत्वा ॥ आपोहिष्ठे
तिऋक्त्रयेणसंमार्ज्य ॥ ॐ शन्नोदेवीरभिष्टयआपोभवंतुपीतये ॥ शंयोरभिस्रवंतुनः ॥ ईशानावार्याणांक्षयंतीश्च
र्षणीनाम् ॥ अपोयाचामिभेषजम् ॥ अप्सुमेसोमोअब्रवीदंतर्विश्वानिभेषजा ॥ अग्निंचविश्वशंभुवम् ॥ आपःपृणीतभेषजं
वरूथंतन्वेइमम ॥ ज्योक्सूर्यंदृशे ॥ इदमापःप्रवहतयत्किंचदुरितंमयि ॥ यद्वाहमभिदुद्रोहयद्वाशेपउतानृतम् ॥ आपोअ
द्यान्वंचारिपुंरसेंनसमंगस्महि ॥ पयस्वानग्नआगहितंमासंसृजवर्चसा ॥ इतिनवभिश्चतुर्थमार्जनं ॥ ऋतंचेतितृचस्यसूक्त
स्यमाधुच्छंदसोऽघमर्षणऋषिः । भाववृत्तंदेवता । अनुष्टुप्छंदः । अघमर्षणेविनियोगः ॥ ॐ ऋतंचसत्यंचाभीद्धात्तपसोध्य
जायत ॥ ततोरात्र्यजायत ततःसमुद्रोअर्णवः ॥ समुद्रादर्णवादधिसंवत्सरोअजायत ॥ अहोरात्राणिविदधद्विश्वस्यमिषतो

१ ' याज्ञिक्यउपनिषत्काडऋषि ' इत्थमपिपाठउपलभ्यते ॥

वृशी ॥ सूर्याचंद्रमसौधातायथापूर्वमकल्पयत् ॥ दिवंचपृथिवींचांतरिक्षमथोस्वः ॥ इतिवामनासापुटेनवायुंनिरुध्यदक्षि
णनासयापापपुरुषंनिरस्यतज्जलमनवलोक्यवामभागेक्षितौक्षिपेत् ॥ आचम्य ॥ प्रणवस्यपरब्रह्मऋषिः परमात्मादेवता दै
वीगायत्रीछंदः व्याहृतिमंत्रस्यप्रजापतिःप्रजापतिर्बृहती गायत्र्याविश्वामित्रःसविता गायत्री ॥ श्रीसूर्यायार्घ्यदानेविनियोगः ॥
ॐ भूर्भुवःस्वः तत्सवितुर्व० श्रीसूर्यनारायणायेदमर्घ्यंसमर्पयामि इतित्रिः ॥ कालातिक्रमेप्रायश्चित्तार्थंचतुर्थं ॥ तच्चकाल
लोपजनितप्रत्यवायपरिहारार्थंचतुर्थार्घ्यदानंकरिष्ये इतिदद्यात् ॥ आत्मानंप्रदक्षिणंपरिषिंचेत् ॥ असावादित्योब्रह्म ॥
आचम्यप्रणायामंकृत्वा ॥ कुशोदकेनजपस्थानंप्रोक्ष्य ॐ भूर्भुवःस्वरोमितिजपित्वासनेपद्मासनेनोपविश्य ॥ पृथ्वीतिमंत्र
स्य मेरुपृष्ठऋषिः । कूर्मोदेवता । सुतलंछंदः । आसनेविनियोगः ॥ ॐ पृथ्वित्वयाधृतालोकादेवित्वंविष्णुनाधृता ॥ त्वं
चधारयमांदेविपवित्रंकुरुचासनम् ॥ ऊर्ध्वकेशिविरूपाक्षिमांसशोणितभक्षणे ॥ तिष्ठदेविशिखाबंधेचामुंडेह्यपराजिते ॥ अ
पसर्पंतुतेभूतायेभूताभूमिसंस्थिताः ॥ येभूताविघ्नकर्तारस्तेगच्छंतुशिवाज्ञया ॥ अपक्रामंतुभूतानिपिशाचाःसर्वतोदिशम् ॥
सर्वेषामविरोधेनब्रह्मकर्मसमारभे ॥ गायत्र्या विश्वामित्रऋषिः । सवितादेवता । गायत्रीछंदः । न्यासेविनियोगः ॥ ॐ त
त्सवितुरंगुष्ठाभ्यांनमः । वरेण्यंतर्जनीभ्यांनमः । भर्गोदेवस्यमध्यमाभ्यांनमः । धीमहिअनामिकाभ्यांनमः । धियोयोनः
कनिष्ठिकाभ्यांनमः । प्रचोदयात्करतलकरपृष्ठाभ्यांनमः ॥ ॐ तत्सवितुर्हृदयायनमः । वरेण्यंशिरसेस्वाहा । भर्गोदेवस्य

१ इदमर्घ्यपूर्णांजलिःसूर्याभिमुखस्तिष्ठन् गोकर्णाकारांजलीकृतपाणिभ्यामूर्ध्वक्षिपन्पात्रेदद्यात् ॥

शिखायैवषट् । धीमहिकवचायहुम् । धियोयोनोनेत्रत्रयायवौषट् । प्रचोदयात्अस्त्रायफट् । इतिदिग्बंधः ॥ योदेवःसवि
तास्माकंधियोधर्मादिगोचरे । प्रेरयेत्तस्यतद्भर्गस्तद्वरेण्यमुपास्महे ॥ शुक्लोवर्णः । अग्निर्मुखं । ब्रह्माशिरः । विष्णुर्हृदयं । रु
द्रोललाटं । पृथिवीकुक्षिः । त्रैलोक्यंचरणाः । सांख्यायनगोत्रं । त्रिपदागायत्रीअशेषपापक्षयार्थेगायत्रीजपेविनियोगः ॥
मुक्ताविद्रुमहेमनीरधवलच्छायैर्मुखैस्त्रीक्षणैर्युक्तामिंदुकलानिबद्धमुकुटांतत्त्वार्थवर्णात्मिकाम् ॥ गायत्रीवरदाभयांकुशकशाशु
भ्रंकपालंगुणंशंखंचक्रमथारविंदयुगुलंहस्तैर्वहंतीभजे ॥ बालांबालादित्यमंडलमध्यस्थांरक्तवर्णांरक्तांबरानुलेपनस्रगाभरणां
चतुर्वक्त्रांदंडकमंडल्वक्षसूत्राभयांकचतुर्भुजांहंसासनारूढां ब्रह्मदैवत्यामृग्वेदमुदाहरंतींभूर्लोकाधिष्ठात्रीगायत्रींनामदेवतांध्या
यामि ॥ आगच्छवरदेदेविजपेमेसंनिधौभव ॥ गायंतंत्रायसेयस्माद्गायत्रीत्वंततःस्मृता ॥ ॐ भूर्भुवःस्वः । तत्सवितुर्वरे

१ गायत्रीपदार्थविवरणम् ॥ ' तदित्यवाङ्मनोगम्यंध्येययत्सूर्यमंडले । सवितुःसकलोत्पत्तिस्थितिसंहारकारिणः ॥ वरेण्यमाश्रयणीयंयदाधार
मिदंजगत् । भर्गः स्वसाक्षात्कारेणह्यविद्याशक्तिदाहकृत् । देवस्यज्ञानरूपस्यस्वानंदाक्रीडतोपिवा । धीमह्यहंसएवेतितेनैवाभेदसिद्धये । धियोत
करणेवृत्तीःप्रत्यक्प्रवणचारिणीः । यइत्यलिंगगम्यंतत्सत्यज्ञानादिलक्षण । नोऽस्माकंबहुधाभ्यस्तभेदभिन्नधियापुनः । प्रचोदयात् प्रेरयतुप्रार्थनाया
विशिष्यते । इत्यर्थंध्यायन्नासाग्रदत्तदृष्टिर्द्यावापृथिव्योःसंधिमीक्षमाणोमालयांगुलिपर्वभिर्वागायत्रींजपेत् ॥ तत्प्रकारश्च ॥ पर्वभिस्तुजपेद्देवीमालाकाम्य
जपेस्मृता ॥ गायत्र्यामूलवेदत्वाद्वेद·पर्वसुगीयते ॥ आरभ्यानामिकामध्यपर्वाण्युक्तान्यनुक्रमात् ॥ तर्जनीमूलपर्यंतजपेद्दशसुपर्वसु ॥ मध्यमागुलिमू
लेतुयत्पर्वद्वितयंभवेत् ॥ तद्वैमेरुंविजानीयाज्जपेतनातिलंघयेत् ॥ वस्त्रेणाच्छादितकरंदक्षिणय सदाजपेत् ॥ तस्यस्यात्सफलजाप्यंतद्धीनमफलंस्मृतम् इति

ण्यंभर्गोदेवस्यधीमहि ॥ धियोयोनःप्रचोदयात् ॥ इतिगायत्रीमंत्रं वस्त्राच्छादितहस्तपर्वभिर्गणयन्नष्टोत्तरशतमष्टाविंशतिर्दशवारंवाजस्वा ॥ पुनःतत्सवितुरितिषडंगन्यासंकृत्वाउपस्थानंकुर्यात् ॥ जातवेदसेमारीचःकश्यपोजातवेदाअग्निस्त्रिष्टुप् ॥ उपस्थानेविनियोगः ॥ ॐ जातवेदसेसुनवामसोममरातीयतोनिदहातिवेदः ॥ सनःपर्षदतिदुर्गाणिविश्वानावेवसिंधुंदुरितात्यग्निः ॥ मित्रोजनानितिनवर्चस्यसूक्तस्यगाथिनोविश्वामित्रऋषिःमित्रोदेवतात्रिष्टुप्छंदःअंत्याश्चतस्रोगायत्र्यः सूर्योपस्थानेविनियोगः ॥ ॐ मित्रोजनान्यातयतिब्रुवाणोमित्रोदाधारपृथिवीमुतद्यां ॥ मित्रःकृष्टीरनिमिषाभिचष्टेमित्रायहव्यंघृतवज्जुहोत ॥ प्रसमित्रमर्तोअस्तुप्रयस्वान्यस्तआदित्यशिक्षतिव्रतेन ॥ नहन्यतेनजीयतेत्वोतोनैनमंहोअश्नोत्यंतितोनदूरात् ॥ अनमीवासइळयामदंतोमितज्ञवोवरिमन्नापृथिव्याः ॥ आदित्यस्यव्रतमुपक्षियंतोवयंमित्रस्यसुमतौस्याम ॥ अयंमित्रोनमस्यःसुशेवोराजासुक्षत्रोअजनिष्टवेधाः ॥ तस्यवयंसुमतौयज्ञियस्यापिभद्रेसौमनसेस्याम ॥ महाँआदित्योनमसोपसद्योयातयज्जनोगृणतेसुशेवः ॥ तस्माएतत्पन्यतमायजुष्टमग्नौमित्रायहविराजुहोत ॥ मित्रस्यचर्षणीधृतोवोदेवस्यसानसि ॥ द्युम्नंचित्रश्रवस्तमम् ॥ अभियोमहिनादिवंमित्रोबभूवसप्रथाः ॥ अभिश्रवोभिःपृथिवीं ॥ मित्रायपंचयेमिरेजनाअभिष्टिशवसे ॥ सदेवान्विश्वान्बिभर्ति ॥ मित्रोदेवेष्वायुषुजनायवृक्तबर्हिषे ॥ इषइष्टव्रताअकः ॥ इदमुपस्थानंमित्रस्यचर्षणीत्यादिचतुर्भिर्वोक्तं ॥ त्र्यंबकंमैत्रावरुणिर्वसिष्ठोरुद्रोऽनुष्टुप् ॥ उपस्थानेविनियोगः ॥ ॐ त्र्यंबकंयजामहेसुगंधिंपुष्टिवर्धनम् ॥ उर्वारुकमिवबंधनान्मृत्योर्मुक्षीयमामृतात् ॥ तच्छंयोःशंयुर्विश्वेदेवाःशक्करी । उपस्थानेविनियोगः ॥ ॐ तच्छंयोरावृणीमहेगातुंयज्ञायगातुंयज्ञपतयेदैवीः

स्वस्तिरस्तुनःस्वस्तिर्मानुपेभ्यः ॥ ऊर्ध्वंजिगातुभेपजम् ॥ शंनोंअस्तुद्विपदेशंचतुष्पदे ॥ नमोब्रह्मणेप्रजापतिर्विश्वेदेवाजगती ।
उपस्थानेविनियोगः ॥ ॐ नमोंब्रह्मणेनमोंअस्त्वग्नयेनमःपृथिव्यैनमओपधीभ्यः ॥ नमोंवाचेनमोंवाचस्पतयेनमोविष्णवे
महतेकरोमिइतित्रिः ॥ प्राच्यैदिशेइंद्रायचनमः । आग्नेय्यैदिशेअग्नयेचनमः । दक्षिणायैदिशेयमायचनमः । नैर्ऋत्यैदिशे
निर्ऋतयेचनमः । प्रतीच्यैदिशेवरुणायचनमः । वायव्यैदिशेवायवेचनमः । उदीच्यैदिशेसोमायचनमः । ईशान्यैदिशेई
श्वरायचनमः । ऊर्ध्वायैदिशेब्रह्मणेचनमः । अधरायैदिशेअनंतायचनमः । संध्यायैनमः । गायत्र्यैनमः । सावित्र्यैनमः ।
सरस्वत्यैनमः । सर्वाभ्योदेवताभ्योनमः ॥ यांसदासर्वभूतानिस्थावराणिचराणिच ॥ सायंप्रातर्नमस्यंतिसामासंध्याऽभिरक्ष
तु ॥ उत्तमेशिखरेजातेभूम्यांपर्वतमूर्धनि ॥ ब्राह्मणेभ्योऽभ्यनुज्ञातागच्छदेवियथासुखम् ॥ भद्रंनइतिमंत्रस्यऐंद्रोविमदऋपिः॥
अग्निर्देवता ॥ एकपदाविराट्छंदः । शांत्यर्थेजपेविनियोगः ॥ ॐ भद्रंनोअपिवातयमनः ॥ ॐ शांतिःशांतिःशांतिः ॥
प्रदक्षिणंपरिभ्रन् ॥ आसत्यलोकात्पातालादालोकालोकपर्वतात् ॥ येसंतिब्राह्मणादेवास्तेभ्योनित्यंनमोनमः ॥ इतिगुरून
भिवादयेत् ॥ स्वस्तिकाकारहस्ताभ्यांकर्णौस्पृष्ट्वाअमुकप्रवरोमुकगोत्रोत्पन्नोऽहममुकशर्माभोगुरोत्वामभिवादयामिइतिप्रण
म्य ॥ अनेनप्रातःसंध्यावंदनेनकर्मणाश्रीपरमेश्वरःप्रीयताम् ॥ ॐ तत्सद्ब्रह्मार्पणमस्तु ॥ द्विराचम्य ॥ प्रायश्चित्तान्यशेपाणि
तपःकर्मात्मकानिवै ॥ यानितेपामशेपाणांकृष्णानुस्मरणंपरम् ॥ विष्णवेनमइतित्रिः ॥ इतिप्रातःसंध्या ॥ ॥ छ ॥

॥ १४ ॥ अग्निकार्यंब्रह्मचारिणः ॥

श्रीः ॥ ब्रह्मचारीसंध्योपासनोत्तरंआचम्यप्राणानायम्यदेशकालाद्युच्चार्यश्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थंप्रातरग्निकार्यं (सायंकालेसायमग्निकार्यं) करिष्यइतिसंकल्प्यअग्निंध्यात्वा अग्नेःपरितस्त्रिवारंसोदकेनपाणिनापरिसमूहनंत्रिवारंपर्युक्षणंचकृत्वासमिधमादाय ॥ अग्नयेसमिधमित्यस्यहिरण्यगर्भोऽग्निर्बृहती ॥ समिदाधानेविनियोगः ॥ ॐ अग्नये॑स॒मिध॒माहा॑र्षंबृह॒ते जा॒तवे॑दसे ॥ तया॑त्वमग्ने॒वर्ध॑स्वस॒मिधा॑ब्रह्म॑णाव॒यंस्वाहा॑ ॥ इतिसमिधमग्नौप्रास्यअग्नयइदंनममेतित्यागमुच्चरेत् ॥ ततःपाणीप्रक्षाल्याग्नौप्रताप्य ॥ ॐ तेजसामासमनज्मिइतिमुखमवाङ्निमृज्यपाणीप्रक्षाल्यएवंपुनर्द्विवारंकृत्वा ॥ उपस्थानंकुर्यात् ॥ मयिमेधामितिषण्णांहिरण्यगर्भऋषिः ॥ पूर्वेषांत्रयाणामग्नींद्रसूर्यादेवताः ॥ उत्तरत्रयाणामग्निर्देवता ॥ गायत्रीछंदः ॥ अग्न्युपस्थानेविनियोगः ॥ ॐ मयि॑मे॒धांमयि॑प्र॒जांमय्य॒ग्निस्तेजो॑दधातु ॥ मयि॑मे॒धांमयि॑प्र॒जांमयीं॑द्रइंद्रि॒यंद॑धातु ॥ मयि॑मे॒धांमयि॑प्र॒जांमयि॒सूर्यो॒भ्राजो॑दधातु ॥ यत्ते॑अग्ने॒तेज॒स्तेन॒ाहंते॒जस्वी॑भूयासं ॥ यत्ते॑अग्ने॒वर्च॒स्तेन॒ाहंव॒र्चस्वी॑भूयासं ॥ यत्ते॑अग्ने॒हर॒स्तेन॒ाहंह॒रस्वी॑भूयासंइत्यग्निमुपस्थाय ॥ मानस्तोकइतिकुत्सोरुद्रोजगती ॥ विभूतिग्रहणेविनियोगः ॥ ॐ मान॑स्तो॒केतन॑येमान॒आयौ॑मानो॒गोषु॒मानो॒अश्वे॑षुरीरिषः ॥ वी॒रान्मानो॑रुद्रभामि॒तोव॑धीर्ह॒विष्म॑न्तः॒सद॒मित्वा॑हवामहे ॥ त्र्यायुषंजमदग्नेरितिललाटे ॥ कश्यपस्यत्र्यायुषमितिकंठे ॥ अगस्त्यस्यत्र्यायुषमितिनाभौ ॥ यद्देवानांत्र्यायुषमितिदक्षिणस्कंधे ॥ तन्मेअस्तुत्र्यायुषमितिवामस्कंधे ॥ सर्वमस्तुशतायुषमितिशिरसि ॥ ॐ च॑मे॒स्वर॑श्चमेय॒ज्ञोप॑चते॒नम॑श्च ॥ यत्तेन्यूनंतस्मैतउपयत्तेतिरि॒क्तंतस्मैतेनमः ॥ अग्नयेनमः

ॐ स्वस्ति ॥ श्रद्धांमेधांयशःप्रज्ञांविद्यांबुद्धिंश्रियंबलं ॥ आयुष्यंतेजआरोग्यंदेहिमेहव्यवाहन ॥ इतिसंप्रार्थ्य ॥ अनेना ग्निकार्यहोमेनभगवान्श्रीअग्निनारायणःप्रीयताम् ॥ इत्यग्निकार्यप्रयोगः ॥ ॥ छ ॥

॥ १५ ॥ अथौपासनःसायंहोमः ॥ ॥ छ ॥

श्रीः ॥ गृह्याग्निमान्सायंप्रातर्होमेअग्नेःपश्चिमतउपविश्याचम्यप्राणानायम्यदेशकालाद्युच्चार्यममोपात्तदुरितक्षयद्वाराअग्नि रूपीपरमेश्वरप्रीत्यर्थंसायमौपासनहोमंकरिष्यइतिसंकल्प्य॥चत्वारिशृंगेत्यग्निपुरुषंध्यात्वात्रिःपरिसमुह्यदर्भैःपरिस्तीर्याद्भिःप र्युक्ष्यहोमद्रव्यमग्नेरुत्तरतोनिधायज्वलतादर्भद्वयेनावज्वल्यप्रोक्ष्यतेनत्रिःपर्यग्निकृत्वातदुल्मुकंनिरस्यापउपस्पृश्यअग्नेःपश्चिम तआस्तीर्णेषुकुशेषुसमिधासहहविर्निधाय ॥ विश्वानिनइतितृचस्यात्रेयोवसुश्रुतोऽग्निस्त्रिष्टुप् ॥ अग्न्यर्चनेविनियोगः ॥ इति पूर्वाभ्यामृग्भ्यांप्रतिपादमष्टासुदिक्षुगंधादिनाग्निमभ्यर्च्य ॥ तृतीययाबद्धांजलिर्नमस्कृत्यदक्षिणंजान्वाच्यसमिधंतूष्णीमग्नौ प्रक्षिप्यापउपस्पृश्यसमिधिप्रदीप्तायांविधूमज्वालांगारेषु शतसंख्यान्प्रस्थस्यचतुःषष्टितमभागमितान्वातंडुलान्दक्षिणहस्ते नादायसव्यपाणिंहृदिनिधायांगुल्युत्तरपार्श्वेनसमिन्मूलतोद्व्यंगुलप्रदेशे॥ॐअग्नयेस्वाहेतिहुत्वा॥ अग्नयइदं०॥पुनस्तंडुलाना दायतस्याऐशानदेशेपूर्वाहुतेर्भूयसीमाहुतिं ॥ ॐ प्रजापतिपदंचतुर्थ्यंतंमनसास्मरन्स्वाहेत्युच्चार्यासंसृष्टांहुत्वाप्रजापतयइदंन ममेतित्यक्त्वापूर्ववदुपविश्यपरिस्तरणानिविसृज्यपरिसमूहनपर्युक्षणेकृत्वोपस्थानंकुर्यात् ॥ तत्रमंत्राः ॥ अग्नआयूंषीतिति

१ अयंसर्वेषागृह्याग्निमताविवाहोत्तराव्यवहितागामिरात्र्यारब्धत्वादावश्यकत्वाच्चपूर्वमुपन्यस्तः ।

सृणांशतंवैखानसाऋषयः॥ अग्निःपवमानोदेवता॥ गायत्रीछंदः॥ अग्न्युपस्थानेविनियोगः॥ ॐ अग्नआयूंषिपवसआसुवोर्ज
मिषंचनः॥ आरेबाधस्वदुच्छुनां॥ अग्निर्ऋषिःपवमानःपांचजन्यःपुरोहितः॥ तमीमहेमहागयं॥ अग्नेपवस्वस्वपाअस्मेव
र्चःसुवीर्यं॥ दधद्रयिंमयिपोषं॥इत्युपस्थाय॥ अग्नेत्वन्नइतिचतसृणांगौपायनालौपायनावाबंधुःसुबंधुःश्रुतबंधुर्विप्रबंधुश्चैक
चाऋषयः॥ अग्निर्देवता॥ द्विपदाविराट्छंदः॥ अग्न्युपस्थानेवि०॥ ॐ अग्नेत्वंनोअंतमउतत्राताशिवोभवावरूथ्यः॥
वसुरग्निर्वसुश्रवाअच्छानक्षिद्युमत्तमंरयिंदाः॥ सनोबोधिश्रुधीहवमुरुष्याणोअघायतःसमस्मात्। तंत्वाशोचिष्ठदीदिवःसु
म्नायनूनमीमहेसखिभ्यः॥ प्रजापतेहिरण्यगर्भःप्रजापतिस्त्रिष्टुप्॥ प्रजापत्युपस्थानेवि०॥ प्रजापतेनत्वदेतान्यन्योविश्वाजा
तानिपरिताबभूव॥ यत्कामास्तेजुहुमस्तन्नोअस्तुवयंस्यामपतयोरयीणां॥ तंतुंतन्वन्नित्यस्यदेवाअग्निर्जगती॥ अग्न्युप
स्थानेवि०॥ तंतुंतन्वन्रजसोभानुमन्विहिज्योतिष्मतःपथोरक्षधियाकृतान्॥ अनुल्बणंवयतजोगुवामपोमनुर्भवजनयादै
व्यंजनं॥ हिरण्यगर्भइत्यस्यहिरण्यगर्भःप्रजापतिस्त्रिष्टुप्॥ प्रजापत्युपस्थानेवि०॥ हिरण्यगर्भःसमवर्तताग्रेभूतस्यजातःप
तिरेकआसीत्॥ सदाधारपृथिवींद्यामुतेमांकस्मैदेवायहविषाविधेम॥ एतैर्मंत्रैर्वायव्यदेशेप्रह्वःकृतांजलिरग्निमीक्षमाणउप
स्थायपुनरुपविश्यमानस्तोकेतिविभूतिंधृत्वान्यूनातिरिक्ताछिद्रत्वार्थंविष्णुस्मरणंकृत्वाअनेनहोमेनभगवान् परमेश्वरःप्रीयता
मित्युक्त्वाग्निंसंभारयेत्॥ इतिसायंहोमः॥ ॥छ॥ ॥छ॥ ॥छ॥ ॥छ॥

॥ १६ ॥ अथप्रातर्होमः ॥

श्रीः ॥ ममोपात्तदुरितक्षयद्वाराश्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थंप्रातरौपासनहोमंकरिष्ये ॥ चत्वारिशृंगेतिध्यानादिपूर्ववत् ॥ परिसमू
हनाद्यग्न्यर्चनंपूर्ववत् ॥ समिधंतूष्णींअग्नौनिधाय ॥ ॐ सूर्यायस्वाहा सूर्यायेदं० ॥ ॐ प्रजापतयेस्वाहा प्रजापतय
इदं० ॥ परिसमूहनादिकृत्वोपस्थानंकुर्यात् ॥ तिष्ठन् ॥ मंत्राः ॥ सूर्योनोदिवसात्वित्यस्यसौर्यश्चक्षुःसूर्योगायत्री ॥ सूर्योप
स्थानेवि० ॥ ॐ सूर्योनोदिवस्पातुवातोअंतरिक्षात् ॥ अग्निर्नःपार्थिवेभ्यः ॥ उदुत्यंकाण्वःप्रस्कण्वःसूर्योगायत्री ॥ सूर्योप
स्थानेवि० ॥ ॐ उदुत्यंजातवेदसंदेवंवहंतिकेतवः ॥ दृशेविश्वायसूर्यं ॥ चित्रंदेवानामित्यस्यांगिरसःकुत्सःसूर्यस्त्रिष्टुप् ॥ सू
र्योपस्थानेवि० ॥ ॐ चित्रंदेवानामुदगादनीकंचक्षुर्मित्रस्यवरुणस्याग्नेः ॥ आप्राद्यावापृथिवीअंतरिक्षंसूर्यआत्माजगतस्तस्थु
षश्च ॥ नमोमित्रस्येतिसौर्योभितपाःसूर्योजगती ॥ सूर्योपस्थानेवि० ॥ ॐ नमोमित्रस्यवरुणस्यचक्षसेमहोदेवायतदृतंसपर्य
त ॥ दूरेदृशेदेवजातायकेतवेदिवस्पुत्रायसूर्यायशंसत ॥ एतैश्चतुर्भिःसूर्यमुपस्थाय ॥ प्रजापतेनत्वदेतान्० हिरण्यगर्भः
समवर्ततइतिद्वाभ्यांप्रजापतिंचोपस्थायविभूतिंधृत्वा ॐ चमेस्वरश्चमेइतिप्रातर्होमेविशेषः ॥ इतिप्रातर्होमः ॥ कर्मेश्वरा
र्पणादिपूर्ववत् ॥ अस्तोत्तरंत्रिमुहूर्तांतःउदयोत्तरतश्चत्रिमुहूर्तांतरेवोभयत्रहोमंकुर्यात् ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

॥ १७ ॥ अथश्राद्धादर्शनमस्काराः ॥

श्रीगणेशायनमः ॥ आचम्यप्राणानायम्य ॥ अद्यपूर्वोच्चरितवर्तमानएवंगुणविशेषणविशिष्टायांशुभपुण्यतिथौममआत्मनः

श्रुतिस्मृतिपुराणोक्तफलप्राप्त्यर्थंश्रीसवितृसूर्यनारायणप्रीत्यर्थंद्वादशनमस्काराख्यंकर्मकरिष्येइतिसंकल्प्य ॥ (पात्रेजलंगृहीत्वातन्मध्येगंधाक्षतपुष्पाणिक्षिप्त्वा ध्यानम्) आकृष्णेनांगिरसोहिरण्यस्तूपःसवितात्रिष्टुप् ॥ सूर्यध्यानेविनियोगः ॥ ॐ आकृष्णेनरजसावर्तमानोनिवेशयन्नमृतंमर्त्यंच ॥ हिरण्ययेनसवितारथेनादेवोयातिभुवनानिपश्यन् ॥ ध्येयःसदासवितृमंडलमध्यवर्तीनारायणःसरसिजासनसन्निविष्टः ॥ केयूरवान्मकरकुंडलवान्किरीटीहारीहिरण्मयवपुर्धृतशंखचक्रः ॥ तेजोराशिंश्रियायुक्तंतप्तकांचनसन्निभम् ॥ किरीटिनंपद्मनेत्रंपद्मरागविभूषितम् ॥ पद्मासनंपद्मकरंपद्मगर्भसमद्युतिम् ॥ सप्ताश्वरथमारूढंद्विभुजंवरदंरविम् ॥ ॐ मित्रायनमः ॥ ॐ रवयेनमः ॥ ॐ सूर्यायनमः ॥ ॐ भानवेनमः ॥ ॐ खगायनमः ॥ ॐ पूष्णेनमः ॥ ॐ हिरण्यगर्भायनमः ॥ ॐ मरीचयेनमः ॥ ॐ आदित्यायनमः ॥ ॐ सवित्रेनमः ॥ ॐ अर्कायनमः ॥ ॐ भास्करायनमः ॥ मित्ररविसूर्यभानुखगपूषहिरण्यगर्भमरीच्यादित्यसवित्रर्कभास्करेभ्योनमः ॥ विनतातनयोदेवःकर्मसाक्षीसुरेश्वरः ॥ सप्ताश्वःसप्तरज्जुश्चअरुणोमेप्रसीदतु ॥ कर्मसाक्षिणेअरुणायनमः ॥ आदित्यस्यनमस्कारंयेकुर्वंतिदिनेदिने ॥ जन्मांतरसहस्रेषुदारिद्र्यंनोपजायते ॥ अनेनद्वादशनमस्काराख्येनकर्मणाभगवान्सवितृसूर्यनारायणःप्रीयतांनमम ॥ अकालमृत्युहरणंसर्वव्याधिविनाशनम् ॥ सूर्यपादोदकंतीर्थंजठरेधारयाम्यहम् ॥ ॥ इतिद्वादशनमस्काराः ॥ ॥ छ ॥

॥ १८ ॥ तृचाकल्पनमस्काराः ॥

श्रीगणेशायनमः ॥ आचम्यप्राणायामंकृत्वातिथिर्विष्णुस्त० अद्येत्यादि० श्रुतिस्मृतिपुराणोक्तफलप्राप्त्यर्थंश्रीसवितृसूर्य

नारायणप्रीत्यर्थंतृचाकल्पविधिनानमस्काराख्यंकर्मकरिष्ये ॥ (पात्रेजलंगृहीत्वातन्मध्येगंधाक्षतपुष्पाणिक्षिप्त्वा) ॥ ध्येयःस
दासवितृमंडलमध्यवर्तीनारायणःसरसिजासनसंनिविष्टः ॥ केयूरवान्मकरकुंडलवान्किरीटीहारीहिरण्मयवपुर्धृतशंखचक्रः ॥
इतिध्यात्वा ॥ ॐ ह्रां उद्यन्नद्यमित्रमहः ह्रां ॐ मित्रायनमः ॥ ॐ ह्रीं आरोहन्नुत्तरांदिवम् ह्रीं ॐ रवयेनमः ॥ ॐ ह्रूं हृद्रो
गंममसूर्य ह्रूं ॐ सूर्यायनमः ॥ ॐ ह्रैं हरिमाणंचनाशय ह्रैं ॐ भानवेनमः ॥ ॐ ह्रौं शुकेषुमेहरिमाणम् ह्रौं ॐ खगायनमः ॥
ॐ ह्रः रोपणाकासुदध्मसि ह्रः ॐ पूष्णेनमः ॥ ॐ ह्रां अथोहारिद्रवेषुमे ह्रां ॐ हिरण्यगर्भायनमः ॥ ॐ ह्रीं हरिमाणंनिद
ध्मसि ह्रीं ॐ मरीचयेनमः ॥ ॐ ह्रूं उदगादयमादित्यः ह्रूं ॐ आदित्यायनमः ॥ ॐ ह्रैं विश्वेनसहसासह ह्रैं ॐ सवित्रेन
मः ॥ ॐ ह्रौं द्विषंतंमह्यंरंधयन् ह्रौं ॐ अर्कायनमः ॥ ॐ ह्रः मोअहंद्विषतेरधम् ह्रः ॐ भास्करायनमः ॥ ॐ ह्रांह्रीं उद्यन्नद्य
मित्रमहआरोहन्नुत्तरांदिवं ह्रांह्रीं ॐ मित्ररविभ्यांनमः ॥ ॐ ह्रूंह्रैं हृद्रोगंममसूर्यहरिमाणंचनाशय ह्रूंह्रैं ॐ सूर्यभानु
भ्यांनमः ॥ ॐ ह्रौंह्रः शुकेषुमेहरिमाणंरोपणाकासुदध्मसि ह्रौंह्रः ॐ खगपूषभ्यांनमः ॥ ॐ ह्रांह्रीं अथोहारिद्रवेषुमेह
रिमाणंनिर्दध्मसि ह्रांह्रीं ॐ हिरण्यगर्भमरीचिभ्यांनमः ॥ ॐ ह्रूंह्रैं उदगादयमादित्योविश्वेनसहसासह ह्रूंह्रैं ॐ आदि
त्यसवितृभ्यांनमः ॥ ॐ ह्रौंह्रः द्विषंतंमह्यंरंधयन्मोअहंद्विषतेरधं ह्रौंह्रः ॐ अर्कभास्कराभ्यांनमः ॥ ॐ ह्रांह्रींह्रूंह्रैं उ
द्यन्नद्य० दिवं हृद्रो० नाशय ह्रांह्रींह्रूंह्रैं ॐ मित्ररविसूर्यभानुभ्यो० ॥ ॐ ह्रौंह्रःह्रांह्रीं शुके० सुदध्मसि ॥ अथोहा०
निर्दध्मसि ह्रौंह्रःह्रांह्रीं ॐ खगपूषहिरण्यगर्भमरीचिभ्यो० ॥ ॐ ह्रूंह्रैंह्रौंह्रः उदगा० सह ॥ द्विषंतं० रंधं ह्रूंह्रैंह्रौं

ह्रः ॐ आदित्यसवित्रर्कभास्करेभ्योनमः ॥ ॐ ह्रांह्रींह्रूंह्रैंह्रौंह्रः ह्रांह्रींह्रूंह्रैंह्रौंह्रः उद्यन्न० द्विषंतंमह्यंरंधयन्मोअहं
द्विषतेरधं ह्रांह्रींह्रूंह्रैंह्रौंह्रः ह्रांह्रींह्रूंह्रैंह्रौंह्रः ॐ मित्ररविसूर्यभानुखगपूषहिरण्यगर्भमरीच्यादित्यसवित्रर्कभास्करे
भ्योनमः ॥ इतित्रिः ॥ अनेनतृचाकल्पनमस्काराख्येनकर्मणाभगवान्श्रीसवितृसूर्यनारायणःप्रीयतां ॥ इति तृचाक
ल्पनमस्काराः ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

॥ १९ ॥ अथसौरप्रारंभः ॥

श्रीः ॥ ॐ उदुत्यमितित्रयोदशर्चस्यसूक्तस्यकाण्वःप्रस्कण्वःसूर्योनवाद्यागायत्र्योंऽत्याश्चतस्रोऽनुष्टुभोंत्यस्तृचोरोगघ्नउपनिषदं
त्योर्धर्चोद्विषघ्नः ॥ चित्रंदेवानामितिषळर्चस्यसूक्तस्यांगिरसःकुत्सःसूर्यस्त्रिष्टुप् ॥ इंद्रंमित्रमितिद्वयोरौचथ्योदीर्घतमाःसूर्य
स्त्रिष्टुप् ॥ हंसःशुचिषदित्यस्यगौतमोवामदेवःसूर्योजगती ॥ यत्त्वेतिभौमात्रिःसूर्योऽनुष्टुप् ॥ यदद्येत्येकाउत्सूर्यइतितिस्रःउ
द्वेतीतिचतस्रोर्धपंचमाःएतासांमैत्रावरुणिर्वसिष्ठःसूर्यस्त्रिष्टुप् ॥ उदुत्यद्दर्शतमितितृचस्यमैत्रावरुणिर्वसिष्ठःसूर्यःआद्याबृहती
द्वितीयासतोबृहतीतृतीयापुरउष्णिक् ॥ बण्महानितिद्वयोर्भार्गवोजमदग्निःसूर्यःआद्याबृहतीउत्तरासतोबृहती ॥ नमो
मित्रस्येतिद्वादशर्चस्यसूक्तस्यसौर्योभितपाःसूर्योजगतीदशमीत्रिष्टुप् ॥ सूर्योनइतिपंचर्चस्यसूक्तस्यसौर्यश्चक्षुःसूर्योगायत्री ॥
विभ्राड्बृहदितिचतसृणांसौर्योविभ्राट्सूर्योजगतीअंत्याप्रस्तारपंक्तिः ॥ आयंगौरितितृचस्यसार्पराज्ञीसूर्योगायत्री ॥ ऋतंचे
तितृचस्यमाधुच्छंदसोऽघमर्षणोभाववृत्तमनुष्टुप्॥ श्रीसवितृसूर्यनारायणप्रीत्यर्थेसौरमंत्रजपेविनियोगः॥ ॐ उदुत्यंजातवेदसंदे

वंवहंतिकेतवः ॥ दृशेविश्वायसूर्यं ॥ अपत्येतायवोयथानक्षत्रायंत्यक्तुभिः ॥ सूरायविश्वचक्षसे ॥ अदृश्रमस्यकेतवोविरश्मयो
जानाँअनु ॥ भ्राजंतोऽअग्नयोयथा ॥ तरणिर्विश्वदर्शतोज्योतिष्कृदसिसूर्य ॥ विश्वमाभासिरोचनं ॥ प्रत्यङ्देवानांविशः
प्रत्यङ्ङुदेषिमानुषान् ॥ प्रत्यङ्विश्वंस्वर्दृशे ॥ १ ॥ येनापावकचक्षसाभुरण्यंतंजनाँअनु ॥ त्वंवरुणपश्यसि ॥ विद्यामेषिर
जस्पृथ्वहामिमानोऽअक्तुभिः ॥ पश्यन्जन्मानिसूर्य ॥ सप्तत्वाहरितोरथेवहंतिदेवसूर्य ॥ शोचिष्केशंविचक्षण ॥ अयुक्तस
प्तशुंध्युवःसूरोरथस्यनप्त्यः ॥ ताभिर्यातिस्वयुक्तिभिः ॥ उद्वयंतमसस्परिज्योतिष्पश्यंतउत्तरं ॥ देवंदेवत्रासूर्यमगन्मज्योति
रुत्तमं ॥ उद्यन्नद्यमित्रमहऽआरोहन्नुत्तरांदिवं ॥ हृद्रोगंममसूर्यहरिमाणंचनाशय ॥ शुकेषुमेहरिमाणंरोपणाकासुदध्मसि ॥
अथोहारिद्रवेषुमेहरिमाणंनिदध्मसि ॥ उदगादयमादित्योविश्वेनसहसासह ॥ द्विषंतंमह्यंरंधयन्मोऽअहंद्विषतेरधं ॥ २ ॥
चित्रंदेवानामुदगादनीकंचक्षुर्मित्रस्यवरुणस्याग्नेः ॥ आप्राद्यावापृथिवीऽअंतरिक्षंसूर्यऽआत्माजगतस्तस्थुषश्च ॥ सूर्योदेवी
मुषसंरोचमानांमर्योनयोषामभ्येतिपश्चात् ॥ यत्रानरोदेवयंतोयुगानिवितन्वतेप्रतिभद्रायभद्रं ॥ भद्राऽअश्वाहरितःसूर्यस्य
चित्राऽएतग्वाऽअनुमाद्यासः ॥ नमस्यंतोदिवऽआपृष्ठमस्थुःपरिद्यावापृथिवीयंतिसद्यः ॥ तत्सूर्यस्यदेवत्वंतन्महित्वंमध्याक
र्तोर्विततंसंजभार ॥ यदेदयुक्तहरितःसधस्थादाद्रात्रीवासस्तनुतेसिमस्मै ॥ तन्मित्रस्यवरुणस्याभिचक्षेसूर्योरूपंकृणुतेद्योरुप
स्थे ॥ अनंतमन्यद्रुशदस्यपाजःकृष्णमन्यद्धरितःसंभरंति ॥ अद्यादेवाऽउदितासूर्यस्यानिरंहसःपिपृतानिरवद्यात् ॥ तन्नो
मित्रोवरुणोमामहंतामदितिःसिंधुःपृथिवीऽउतद्यौः ॥ ३ ॥ इंद्रंमित्रंवरुणमग्निमाहुरथोदिव्यःससुपर्णोगरुत्मान् ॥ एकंस

द्विप्राबहुधावदंत्यग्निंयमंमातरिश्वानमाहुः ॥ कृष्णंनियानंहरयःसुपर्णाऽअपोवसानादिवमुत्पतंति ॥ तऽआववृत्रन्त्सदना
दृतस्यादिद्घृतेनपृथिवीव्युंद्यते ॥ हंसःशुचिषद्वसुरंतरिक्षसद्धोतावेदिषदतिथिर्दुरोणसत् ॥ नृषद्वरसदृतसद्व्योमसदब्जागो
जाऽऋतजाअद्रिजाऋतं ॥ यत्त्वासूर्यस्वर्भानुस्तमसाविध्यदासुरः ॥ अक्षेत्रविद्यथामुग्धोभुवनान्यदीधयुः ॥ ४ ॥ यदुद्यसूर्य
ब्रवोनागाऽउद्यन्मित्रायवरुणायसत्यं ॥ वयंदेवत्रादितेस्यामतवप्रियासोऽअर्यमन्गृणंतः ॥ उत्सूर्योबृहदर्चींष्यश्रेत्पुरुविश्वा
जनिममानुषाणां॥समोदिवाददृशेरोचमानःक्रत्वाकृतःसुकृतःकर्तृभिर्भूत् ॥ससूर्यप्रतिपुरोनऽउद्गाऽएभिःस्तोमेभिरेतशेभिरे
वैः ॥ प्रनोमित्रायवरुणायवोचोनागसोऽअर्यम्णेऽअग्नयेच ॥ विनःसहस्रंशुरुधोरदंत्वृतावानोवरुणोमित्रोऽअग्निः ॥ यच्छंतु
चंद्राऽउपमंनोऽअर्कमानःकामंपूपुरंतुस्तवानाः ॥५॥ उद्वेतिसुभगोविश्वचक्षाःसाधारणःसूर्योमानुषाणां ॥ चक्षुर्मित्रस्यवरुण
स्यदेवश्चर्मेववयःसमविव्यक्तमांसि ॥ उद्वेतिप्रसवीताजनानांमहान्केतुरर्णवःसूर्यस्य ॥ समानंचक्रंपर्याविवृत्सन्यदेतशोवहति
धूर्षुयुक्तः ॥ विभ्राजमानऽउषसामुपस्थाद्रेभैरुदेत्यनुमद्यमानः ॥ एषमेदेवःसविताचच्छंदयःसमानंनप्रमिनातिधाम ॥ दिवोरुक्मऽउरुचक्षाऽउदेतिदूरेऽअर्थस्तरणिर्भ्राजमानः ॥ नूनंजनाःसूर्येणप्रसूताऽअयन्नर्थानिकृणवन्नपांसि ॥ यत्राचक्रुरमृ
तागातुमस्मैश्येनोनदीयन्नन्वेतिपाथः ॥ उदुत्यद्दर्शतंवपुर्दिवऽएतिप्रतिह्वरे ॥ यदीमाशुर्वहतिदेवऽएतशोविश्वस्मैचक्षसेऽअ
रं ॥ शीर्ष्णःशीर्ष्णोजगतस्तस्थुषस्पतिंसमयाविश्वमारजः ॥ सप्तस्वसारःसुवितायसूर्यंवहंतिहरितोरथे ॥ ६ ॥ तच्चक्षुर्देवहिं
तंशुक्रमुच्चरत् ॥ पश्येमशरदःशतंजीवेमशरदःशतम् ॥ बण्महाँअसिसूर्यबळादित्यमहाँअसि ॥ महस्तेसतोमहिमापनस्यते

द्धादेवमहाँअसि ॥ बट्सूर्यश्रवसामहाँअसिसत्रादेवमहाँअसि ॥ महादेवानामसुर्यःपुरोहितोविभुज्योतिरदाभ्यं ॥ ७ ॥
नमोमित्रस्यवरुणस्यचक्षसेमहोदेवायतदृतंसपर्यत ॥ दूरेदृशेदेवजातायकेतवेदिवस्पुत्रायसूर्यायशंसत ॥ सामासत्योक्तिःप
रिपातुविश्वतोद्यावाचयत्रततनन्नहानिच ॥ विश्वमन्यन्निविशतेयदेजतिविश्वाहापोविश्वाहोदेतिसूर्यः ॥ नतेअदेवःप्रदिवो
निवासतेयदेतशेभिःपतरैरथर्यसि ॥ प्राचीनमन्यदनुवर्ततेरजऽउदन्येनज्योतिषायासिसूर्य ॥ येनसूर्यज्योतिषाबाधसेतमोज
गच्चविश्वमुदियर्षिभानुना ॥ तेनास्मद्विश्वामनिरामनाहुतिमपामीवामपदुष्वप्न्यंसुव ॥ विश्वस्यहिप्रेषितोरक्षसिव्रतमहेळय
न्नुच्चरसिस्वधाऽअनु ॥ यदद्यत्वासूर्योपब्रवामहैतन्नोदेवाऽअनुमंसीरतक्रतु ॥ तन्नोद्यावापृथिवीतन्नऽआपइंद्रःशृण्वंतुमरुतो
हवंवचः ॥ माशूनेभूमसूर्यस्यसंदृशिभद्रंजीवंतोजरणामशीमहि ॥ ८ ॥ विश्वाहात्वासुमनसःसुचक्षसःप्रजावंतोऽअनमीवाऽअ
नागसः ॥ उद्यंतंत्वामित्रमहोदिवेदिवेज्योग्जीवाःप्रतिपश्येमसूर्य ॥ महिज्योतिर्बिभ्रतंत्वाविचक्षणभास्वंतंचक्षुषेचक्षुषेमयः ॥
आरोहंतंबृहतःपाजसस्परिवयंजीवाःप्रतिपश्येमसूर्य ॥ यस्यतेविश्वाभुवनानिकेतुनाप्रचेरतेनिचविशंतेऽअक्तुभिः ॥ अनागा
स्त्वेनहरिकेशसूर्याह्नाह्नानोवस्यसावस्यसोदिहि ॥ शन्नोभवचक्षसाशन्नोऽअह्नाशंभानुनाशंहिमाशंघृणेन ॥ यथाशमध्वंच्छ
मसद्दुरोणेतत्सूर्यद्रविणंधेहिचित्रं ॥ अस्माकंदेवाऽउभयायजन्मनेशर्मयच्छतद्विपदेचतुष्पदे ॥ अदत्पिबदूर्जयमानमाशितंतद
स्मेशंयोररपोदधातन ॥ यद्वोदेवाश्चकृमजिह्वयागुरुमनसोवाप्रयुतीदेवहेळनं ॥ अरावायोनोऽअभिदुच्छुनायतेतस्मिन्तद
नोवसवोनिधेतन ॥ ९ ॥ सूर्योनोदिवस्पातुवातोऽअंतरिक्षात् ॥ अग्निर्नःपार्थिवेभ्यः ॥ जोषासवितर्यस्यतेहरःशतंसवाँ

अर्हति ॥ प्राहिनोदि॒द्युत॒ःपतं॑त्याः ॥ चक्षु॑र्नोदे॒वःस॑वि॒ताचक्षु॑र्नऽउ॒तपर्व॑तः ॥ चक्षु॑र्धा॒तादधातुनः ॥ चक्षु॑र्नोधेहि॒चक्षु॑षे
चक्षु॑र्वि॒रूयैत॒नूभ्यः ॥ संचे॒दंविच॑पश्येम ॥ सु॒सं॒दृशं॑त्वावयंप्रति॑पश्येमसूर्य ॥ विप॑श्येमनृ॒चक्ष॑सः ॥ १० ॥ वि॒भ्राड्बृ॒ह
त्पिबतुसो॒म्यंमध्वायुर्दध॑द्य॒ज्ञप॑ता॒वविहुतं॥ वात॑जूतो॒योऽअ॒भिर॑क्षतित्मनाप्र॒जाःपुपोषपुरुधाविरा॑जति॥वि॒भ्राड्बृ॒हत्सुभृ॑तंवा
ज॒सात॑म॒धर्मं॑दि॒वोध॒रुणे॑स॒त्यमर्पि॑तं ॥ अ॒मि॒त्र॒हावृ॑त्र॒हाद॑स्यु॒हंत॑मं॒ज्योति॑र्जज्ञेऽअसु॒रहास॑पत्न॒हा ॥ इ॒दंश्रेष्ठं॒ज्योति॑षां॒ज्योति॑रु
त्त॒मंवि॑श्व॒जिद्ध॑न॒जिदु॑च्यतेबृ॒हत् ॥ विश्व॒भ्राड्भ्रा॒जोमहि॒सूर्यो॑दृ॒शऽउ॒रुप॑प्रथेस॒हऽओजो॒ऽअच्युतं ॥ वि॒भ्राजं॒ज्योति॑षा॒स्व१
रग॑च्छोरोच॒नंदि॒वः ॥ येने॒माविश्वा॒भुव॑ना॒न्याभृ॑ता॒विश्व॑कर्म॑णावि॒श्वदे॑व्यावता ॥ ११ ॥ आयंगौःपृश्नि॑रक्र॒मीदस॑दन्मा॒तरं॑
पु॒रः ॥ पि॒तरं॑चप्र॒यन्त्स्वः॑ ॥ अं॒तश्च॑रतिरोच॒नास्यप्रा॒णाद॑पान॒ती ॥ व्य॑ख्यन्महि॒षोदिवं॑ ॥ त्रिं॒शद्धाम॒विरा॑जति॒वाक्प॑तं॒गाय॑
धीयते ॥ प्रति॒वस्तो॒रह॒द्युभिः॑ ॥ १२ ॥ ऋ॒तंच॑स॒त्यंचा॒भी॑द्धात्तप॒सोध्य॑जायत ॥ ततो॒रात्र्य॑जायत॒ततः॑समु॒द्रोऽअ॒र्ण॒वः ॥ स॒-
मु॒द्राद॑र्ण॒वादधि॑संवत्स॒रोऽअ॑जायत ॥ अ॒हो॒रा॒त्राणि॑वि॒दध॒द्विश्व॑स्यमि॒ष॒तोव॒शी ॥ सू॒र्या॒चं॒द्र॒मसौ॑धा॒ताय॑थापूर्वम॑कल्पयत् ॥
दिवं॑चपृथि॒वींचा॒न्तरि॑क्षम॒थोस्वः॑ ॥ सवि॒ताप॒श्चाता॑त्सवि॒तापु॒रस्ता॑त्सवि॒तोत्त॒रात्ता॑त्सवि॒ताध॒रात्ता॑त् ॥ स॒वि॒तानः॑सुवतुस॒र्वता॑
तिंसवि॒तानो॑रासतां॒दीर्घमायुः॑ ॥ श्रीसवितृसूर्यनारायणार्पणमस्तु ॥ ॥ इतिसौरसूक्तानि ॥

॥ छ ॥

श्रीगणेशायनमः ॥ ॥ २० ॥ अथदेवपूजाप्रारंभः ॥

॥ आचम्यप्राणायामंकृत्वा ॥ श्रीमन्महागणाधिपतयेनमः ॥ लक्ष्मीनारायणाभ्यांनमः ॥ उमामहे
श्वराभ्यांनमः ॥ शचीपुरंदराभ्यांनमः ॥ मातापितृभ्यांनमः ॥ इष्टदेवताभ्योनमः ॥ कुलदेवताभ्योनमः ॥ ग्रामदे
वताभ्योनमः ॥ स्थानदेवताभ्योनमः ॥ वास्तुदेवताभ्योनमः ॥ आदित्यादिनवग्रहदेवताभ्योनमः ॥ सर्वेभ्योदेवे
भ्योनमः ॥ सर्वेभ्योब्राह्मणेभ्योनमोनमः ॥ एतत्कर्मप्रधानदेवताभ्योनमः ॥ अविघ्नमस्तु ॥ सुमुखश्चैकदंतश्चकपिलो
गजकर्णकः ॥ लंबोदरश्चविकटोविघ्ननाशोगणाधिपः ॥ धूम्रकेतुर्गणाध्यक्षोभालचंद्रोगजाननः ॥ द्वादशैतानिनामानियः
पठेच्छृणुयादपि ॥ विद्यारंभेविवाहेचप्रवेशेनिर्गमेतथा ॥ संग्रामेसंकटेचैवविघ्नस्तस्यनजायते ॥ शुक्लांबरधरंदेवंशशिवर्णचतु
र्भुजम् ॥ प्रसन्नवदनंध्यायेत्सर्वविघ्नोपशांतये ॥ सर्वमंगलमांगल्येशिवेसर्वार्थसाधिके ॥ शरण्येत्र्यंबकेगौरिनारायणिनमोऽ
स्तुते ॥ सर्वदासर्वकार्येषुनास्तितेषाममंगलम् ॥ येषांहृदिस्थोभगवान्मंगलायतनंहरिः ॥ तदेवलग्नंसुदिनंतदेवताराबलंचंद्रब
लंतदेव ॥ विद्याबलंदैवबलंतदेवलक्ष्मीपतेतेऽघ्रियुगंस्मरामि ॥ लाभस्तेषांजयस्तेषांकुतस्तेषांपराजयः ॥ येषामिंदीवरश्यामो
हृदयस्थोजनार्दनः ॥ विनायकंगुरुंभानुंब्रह्मविष्णुमहेश्वरान् ॥ सरस्वतींप्रणौम्यादौसर्वकार्यार्थसिद्धये ॥ अभीप्सितार्थ

१ कामासक्तोऽथवाक्रुद्ध शालिग्रामशिलार्चनात् । भक्त्यावायदिवाभक्त्याकलौमुक्तिमवाप्नुयात् ॥ इतिस्कांदे ॥ योमोहादथवालस्यादकृत्वादेव
तार्चनम् । भुक्तेसयातिनरकंसूकरेष्वभिजायते ॥ इतिकौर्मे ॥ अतोहरहर्देवपूजाप्रतिपुरुषमावश्यकी । अकरणेप्रत्यवायप्राप्तेः ॥

सिद्ध्यर्थंपूजितोयःसुरासुरैः ॥ सर्वविघ्नहरस्तस्मैगणाधिपतयेनमः ॥ सर्वेष्वारब्धकार्येषुत्रयस्त्रिभुवनेश्वराः ॥ देवादिशंतुनः
सिद्धिंब्रह्मेशानजनार्दनाः ॥ श्रीमद्भगवतोमहापुरुषस्यविष्णोराज्ञयाप्रवर्तमानस्यअद्यब्रह्मणोद्वितीयेपरार्धेविष्णुपदेश्रीश्वे
तवाराहकल्पेवैवस्वतमन्वंतरे अष्टाविंशतिमेयुगचतुष्केकलियुगेप्रथमचरणेजंबुद्वीपेभरतवर्षेदक्षिणापथेरामक्षेत्रेबौद्धावतारेदं
डकारण्येदेशेशालिवाहनशकेसंधौवर्तमानेगोदावर्याःदक्षिणेतीरे (वोत्तरेतीरे) वर्तमानव्यावहारिकेअमुकनामसंवत्सरेअमुका
यनेअमुकर्तौअमुकमासेअमुकपक्षेअमुकतिथौअमुकवासरेअमुकदिवसनक्षत्रे अमुकस्थितेवर्तमानेचंद्रेअमुकस्थितेश्रीसूर्येअमु
कस्थितेदेवगुरौ शेषेषुग्रहेषुयथायथंराशिस्थानस्थितेषुसत्सुशुभनामयोगेशुभकरणेएवंगुणविशेषणविशिष्टायांशुभपुण्यतिथौ
ममआत्मनःश्रुतिस्मृतिपुराणोक्तफलप्राप्त्यर्थंअस्माकंसकुटुंबानांसपरिवाराणां (द्विपदचतुष्पदसहितानां) क्षेमस्थैर्यायुरारो
ग्यैश्वर्याभिवृद्ध्यर्थंसमस्ताभ्युदयार्थंचश्रीअमुकदेवताप्रीत्यर्थंयथामीलितोपचारद्रव्यैः ध्यानावाहनादिषोडशोपचारपूजांकरि
ष्ये ॥ आसनादिविधिं शरीरशुद्ध्यर्थंपुरुषसूक्तन्यासंषडंगन्यासंकलशशंखघंटादीपपूजनंचकरिष्ये॥ आदौनिर्विघ्नतासिद्ध्यर्थं
महागणपतिस्मरणंचकरिष्ये ॥ गणानांत्वाशौनकोगृत्समदोगणपतिर्जगतीगणपतिस्मरणेविनियोगः ॥ ॐ गणानांत्वागणप
तिंहवामहेकविंकवीनामुपमश्रवस्तमं ॥ ज्येष्ठराजंब्रह्मणांब्रह्मणस्पतआनःशृण्वन्नूतिभिःसीदसादनं ॥ वक्रतुंडमहाकायसूर्य
कोटिसमप्रभ ॥ निर्विघ्नंकुरुमेदेवसर्वकार्येषुसर्वदा ॥ महागणाधिपतयेनमोनमः ॥ आसनविधिः ॥ पृथ्वीतिमंत्रस्य । मेरु

१ महानासनविधिःसर्वन्यासाश्चसविस्तरमाह्निकातेयोजितास्तत्रद्रष्टव्याः सतिसंभवेकार्याश्च ॥

पृष्ठऋषिः । कूर्मोदेवता । सुतलंछंदः । आसनेविनियोगः ॥ ॐ पृथ्वित्वयाधृतालोकादेवित्वंविष्णुनाधृता ॥ त्वंचधारय
मांदेविपवित्रंकुरुचासनम् ॥ अपसर्पंतुवामदेवोभूतान्यनुष्टुप् । भूतोत्सादनेविनियोगः ॥ ॐ अपसर्पंतुतेभूतायेभूताभूमिसं
स्थिताः ॥ येभूताविघ्नकर्तारस्तेगच्छंतुशिवाज्ञया ॥ अपक्रामंतुभूतानिपिशाचाःसर्वतोदिशम् ॥ सर्वेषामविरोधेनपूजाकर्मस
मारभे ॥ तीक्ष्णदंष्ट्रमहाकायकल्पांतदहनोपम ॥ भैरवायनमस्तुभ्यमनुज्ञांदातुमर्हसि ॥ इतिभैरवंनमस्कृत्य ॥ वामपा
दतलपार्श्वेनभूमिंत्रिःप्रहृत्य ॥ देवाआयांतु ॥ यातुधानाअपयांतु ॥ विष्णोदेवयजनंरक्षस्व ॥ भूमौप्रादेशंकुर्यात् ॥ येभ्यो
माताइत्यस्यगयःप्लातोविश्वेदेवाजगती ॥ मनुष्यगंधनिवारणेविनियोगः ॥ एवापित्रइत्यस्यवामदेवोबृहस्पतिर्विश्वेदेवास्त्रि
ष्टुप् ॥ मनुष्यगंधनिवारणेविनियोगः ॥ ॐ येभ्योमातामधुमत्पिन्वतेपयःपीयूषंद्यौरदितिरद्रिबर्हाः ॥ उक्थशुष्मान्वृषभरा
न्त्स्वप्नसस्तॉआदित्यॉअनुमदास्वस्तये ॥ ॐ एवापित्रेविश्वदेवायवृष्णेयज्ञैर्विधेमनमसाहविर्भिः ॥ बृहस्पतेसुप्रजावीरवंतो
वयंस्यामपतयोरयीणाम् ॥ सहस्रशीर्षाषोडशनारायणःपुरुषोऽनुष्टुप् । अंत्यात्रिष्टुप् । स्वांगन्यासेविनियोगः॥ ॐ सहस्रशीर्षा
पुरुषःसहस्राक्षःसहस्रपात् ॥ सभूमिंविश्वतोवृत्वात्यतिष्ठद्दशांगुलं ॥ वामकरायनमः ॥ ॐ पुरुषएवेदंसर्वंयद्भूतंयच्चभव्यं ॥
उतामृतत्वस्येशानोयदन्नेनातिरोहति ॥ दक्षिणकरायनमः ॥ ॐ एतावानस्यमहिमातोज्यायांश्चपूरुषः ॥ पादोस्यविश्वा

१ इमौमंत्रौपठित्वाघटासवाद्यचानंतरंसंकल्पादिपूजारंभःकार्यः (धर्म.)

भूतानित्रिपादस्यामृतंदिवि ॥ वामपादायनमः ॥ ॐ त्रिपादूर्ध्वऽउदैत्पुरुषः पादोस्येहाभवत्पुनः ॥ ततोविष्वङ्व्यक्राम
त्साशनानशनेअभि ॥ दक्षिणपादायनमः ॥ ॐ तस्माद्विराळजायतविराजोऽअधिपूरुषः ॥ सजातोऽअत्यरिच्यतपश्चाद्भू
मिमथोपुरः ॥ वामजानवेनमः ॥ ॐ यत्पुरुषेणहविषादेवायज्ञमतन्वत ॥ वसंतोऽअस्यासीदाज्यंग्रीष्मइध्मःशरद्धविः ॥
दक्षिणजानवेनमः ॥ ॐ तंयज्ञंबर्हिषिप्रौक्षन्पुरुषंजातमग्रतः ॥ तेनदेवाऽअयजंतसाध्याऋषयश्चये ॥ वामकट्यैनमः ॥ ॐ
तस्माद्यज्ञात्सर्वहुतःसंभृतंपृषदाज्यं ॥ पशूंस्तांश्चक्रेवायव्यानारण्यान्ग्राम्याश्चये ॥ दक्षिणकट्यैनमः ॥ ॐ तस्माद्यज्ञात्सर्वहु
तऋचःसामानिजज्ञिरे ॥ छंदांसिजज्ञिरेतस्माद्यजुस्तस्मादजायत ॥ नाभ्यैनमः ॥ ॐ तस्मादश्वाअजायंतयेकेचोभयादतः ॥
गावोहजज्ञिरेतस्मात्तस्माज्जाताऽअजावयः ॥ हृदयायनमः ॥ ॐ यत्पुरुषंव्यदधुःकतिधाव्यकल्पयन् ॥ मुखंकिमस्यकौबाहू
काऊरूपादाउच्येते ॥ कंठायनमः ॥ ॐ ब्राह्मणोस्यमुखमासीद्बाहूराजन्यःकृतः ॥ ऊरूतदस्ययद्वैश्यःपद्भ्यांशूद्रोऽअजायत ॥
वामभुजायनमः ॥ ॐ चंद्रमामनसोजातश्चक्षोःसूर्योऽअजायत ॥ मुखादिंद्रश्चाग्निश्चप्राणाद्वायुरजायत ॥ दक्षिणभुजाय
नमः ॥ ॐ नाभ्याऽआसीदंतरिक्षंशीर्ष्णोद्यौःसमवर्तत ॥ पद्भ्यांभूमिर्दिशःश्रोत्रात्तथालोकाँऽअकल्पयन् ॥ मुखायनमः ॥
ॐ सप्तास्यासन्परिधयस्त्रिःसप्तसमिधःकृताः ॥ देवायद्यज्ञंतन्वानाऽअबध्नन्पुरुषंपशुं ॥ नेत्राभ्यांनमः ॥ ॐ यज्ञेनयज्ञमय

जंतदेवास्तानिधर्माणिप्रथमान्यासन् ॥ तेहनाकंमहिमानःसचंतयत्रपूर्वेसाध्याःसंतिदेवाः ॥ मूर्ध्नेनमः ॥ षडंगन्यासः ॥ ॐ
यत्पुरुषंव्यदधुःकतिधाव्यकल्पयन् ॥ मुखंकिमस्यकौबाहूकाऊरूपादाउच्येते ॥ अंगुष्ठाभ्यांनमःहृदयायनमः ॥ ॐ ब्राह्मणो
र १मुखमासीद्बाहूराजन्यःकृतः ॥ ऊरूतदस्ययद्वैश्यःपद्भ्यांशूद्रोऽअजायत ॥ तर्जनीभ्यांनमःशिरसेस्वाहा ॥ ॐ चंद्रमामन
सो॒ातश्चक्षोःसूर्योऽअजायत ॥ मुखादिंद्रश्चाग्निश्चप्राणाद्वायुरजायत ॥ मध्यमाभ्यांनमःशिखायैवषट् ॥ ॐ नाभ्याऽआ
सीदंतरिक्षंशीर्ष्णोद्यौःसमवर्तत ॥ पद्भ्यांभूमिर्दिशःश्रोत्रात्तथालोकाँऽअकल्पयन् ॥ अनामिकाभ्यांनमःकवचायहुम् ॥ ॐ
सप्तास्यासन्परिधयस्त्रिःसप्तसमिधःकृताः ॥ देवायद्यज्ञंतन्वानाऽअवध्नन्पुरुषंपशुं ॥ कनिष्ठिकाभ्यांनमःनेत्रत्रयायवौषट् ॥
ॐ यज्ञेनयज्ञमयजंतदेवास्तानिधर्माणिप्रथमान्यासन् ॥ तेहनाकंमहिमानःसचंतयत्रपूर्वेसाध्याःसंतिदेवाः ॥ करतलकरपृ
ष्ठाभ्यांनमःअस्त्रायफट् ॥ इतिदिग्बंधः ॥ कलशस्यमुखेविष्णुःकंठेरुद्रःसमाश्रितः ॥ मूलेतत्रस्थितोब्रह्मामध्येमातृगणाःस्मृ
ताः ॥ कुक्षौतुसागराःसर्वेसप्तद्वीपावसुंधरा ॥ ऋग्वेदोऽथयजुर्वेदःसामवेदोह्यथर्वणः ॥ अंगैश्चसहिताःसर्वेकलशंतुसमाश्रि
ताः ॥ अत्रगायत्रीसावित्रीशांतिःपुष्टिकरीतथा ॥ आयांतुदेवपूजार्थंदुरितक्षयकारकाः ॥ गंगेचयमुनेचैवगोदावरिसरस्व

१ अयमित्थंषडगन्यासआचारादत्रस्थापित । धर्मसिंधावन्यत्रच ॥ ब्राह्मणो॰ हृदये ॥ चंद्रमा॰ शिरसि ॥ नाभ्या॰ शिखाया ॥ सप्तास्या॰ कवचा॰ ॥ यज्ञेन॰ अस्त्रायफट् ॥ इतिनेत्रन्यासरहितएवपंचांगन्यासोविहितःसचयुक्तः ॥ न्यासस्तुस्वांगेदेवांगेचकर्त्तव्यः ॥ चद्रिकायातु अतो देवेतिषडगउक्त. ॥

ति ॥ नर्मदेसिंधुकावेरिजलेऽस्मिन्सन्निधिंकुरु ॥ कलशेगंगादितीर्थान्यावाहयामि ॥ कलशदेवताभ्योनमःसर्वोपचारार्थे
गंधाक्षतपुष्पंसमर्पयामि ॥ धेनुमुद्रांप्रदर्श्य ॥ प्रक्षालितंशंखंप्रणवेनापूर्य ॥ ॐ शंखादौचंद्रदैवत्यंकुक्षौवरुणदेवता ॥ पृष्ठेप्र
जापतिंविद्यादग्रेगंगासरस्वती ॥ त्रैलोक्येयानितीर्थानिवासुदेवस्यचाज्ञया ॥ शंखेतिष्ठंतिविप्रेंद्रतस्माच्छंखंप्रपूजयेत् ॥ त्वं
पुरासागरोत्पन्नोविष्णुनाविधृतःकरे ॥ नमितःसर्वदेवैश्चपांचजन्यनमोस्तुते ॥ ॐपांचजन्यायविद्महेपावमानायधीमहि ॥ त
न्नःशंखःप्रचोदयात् ॥ शंखदेवताभ्योनमः ॥ सर्वोपचारार्थेगंधपुष्पंसमर्पयामि ॥ शंखमुद्रांप्रदर्श्य ॥ आगमार्थंतुदेवानां
गमनार्थंतुरक्षसाम् ॥ कुर्वेघंटारवंतत्रदेवताह्वानलक्षणम् ॥ घंटायै०सर्वोपचारार्थेगंधाक्षतपुष्पंसमर्पयामि ॥ ॐ द्विवेर्दिवेस
दृशीरन्यमर्धंकृष्णाअसेधदपसद्मनोजाः ॥ अहंदासावृषभोवस्नयंतोदब्रजेवर्तिनंशंबरंच ॥ दीपदेवता० गंधाक्षतपुष्पंसमर्प
यामि ॥ अपवित्रःपवित्रोवासर्वावस्थांगतोऽपिवा ॥ यःस्मरेत्पुंडरीकाक्षंसबाह्याभ्यंतरंशुचिः ॥ आत्मानंप्रोक्ष्यपूजाद्रव्याणि
चसंप्रोक्षेत् ॥ अथध्यानम् ॥ शांताकारंभुजगशयनंपद्मनाभंसुरेशंविश्वाधारंगगनसदृशंमेघवर्णंशुभांगम् ॥ लक्ष्मीकांतंकमल
नयनंयोगिभिर्ध्यानगम्यंवंदेविष्णुंभवभयहरंसर्वलोकैकनाथम् ॥ १ ॥ ध्यायेन्नित्यंमहेशंरजतगिरिनिभंचारुचंद्रावतंसंरत्ना
कल्पोज्ज्वलांगंपरशुमृगवराभीतिहस्तंप्रसन्नं ॥ पद्मासीनंसमंतात्स्तुतममरगणैर्व्याघ्रकृत्तिंवसानंविश्वाद्यंविश्ववंद्यंनिखिलभ

उत्तरदिशा

[1]विष्णुपंचायतनं		शिवपंचायतनं		सूर्यपंचायतनं		देवीपंचायतनं		गणेशपंचायतनं	
शंकर २	गणेश ३	विष्णु २	सूर्य ३	शंकर २	गणेश ३	विष्णु २	शंकर ३	विष्णु २	शंकर ३
विष्णु १		शंकर १		सूर्य १		देवी १		गणेश १	
देवी ५	सूर्य ४	देवी ५	गणेश ४	देवी ५	विष्णु ४	सूर्य ५	गणेश ४	देवी ५	सूर्य ४

दक्षिणादिशा

यहरंपंचवक्रंत्रिनेत्रं ॥ २ ॥ गजवदनमचिंत्यंतीक्ष्णदंष्ट्रंत्रिनेत्रंबृहदुदरमशेषंभूतिराजंपुराणं ॥ अमरवरसुपूज्यंरक्तवर्णंसुरेशं
पशुपतिसुतमीशंविघ्नराजंनमामि ॥ ३ ॥ सशंखचक्रंरविमंडलेस्थितंकुशेशयाक्रांतमनंतमच्युतं ॥ भजामिबुद्ध्यातपनीयमू
र्तिंसुरोत्तमंचित्रविभूषणोज्ज्वलं ॥ ४ ॥ विद्युद्दामसमप्रभांमृगपतिस्कंधस्थितांभीषणांकन्याभिःकरवालखेटविलसद्धस्ताभि
रासेविताम् ॥ हस्तैश्चक्रदरालिखेटविशिखांश्चापंगुणंतर्जनींबिभ्राणामनलात्मिकांशशिधरांदुर्गांत्रिनेत्रांभजे ॥ ५ ॥ ध्याया

१ एतेष्वन्यतमंस्वेष्टदेवतायाःपंचायतनंप्रकल्प्य तत्क्रमेणैवध्यानश्लोकादिपठनीय ॥

मिइतिपुष्पांजल्यर्पणं ॥ ॐ सहस्रशीर्षा० आगच्छदेवदेवेशतेजोराशेजगत्पते ॥ क्रियमाणांमयापूजांगृहाणसुरसत्तम ॥
श्रीअमुकदेवताभ्योनमःआवाहनार्थेपुष्पांजलिंसमर्पयामि ॥ ॐ पुरुषएवेदं० नानारत्नसमायुक्तंकार्तस्वरविभूषितम् ॥ आ
सनंदेवदेवेशप्रीत्यर्थंप्रतिगृह्यताम् ॥ श्रीअ० आस० तुलसीपत्रंस० ॥ ॐ एतावानस्य० पाद्यंगृहाणदेवेशसर्वक्षेमसमर्थभो ॥
भक्त्यासमर्पितंदेवलोकनाथनमोऽस्तुते ॥ श्रीअ० पाद्यंसम० ॥ ॐ त्रिपादूर्ध्वउदै० नमस्तेदेवदेवेशनमस्तेधरणीधर ॥ नमस्ते
जगदाधारअर्घ्यंनःप्रतिगृह्यताम् ॥ श्रीअ० अर्घ्यंस० ॥ ॐ तस्माद्विराळ० कर्पूरवासितंतोयंमंदाकिन्याःसमाहृतम् ॥ आचम्यतां
जगन्नाथमयादत्तंहिभक्तितः ॥ श्रीअ० आचमनीयंसम० ॥ ॐ यत्पुरुषेणहविषा० गंगासरस्वतीरेवापयोष्णीनर्मदाजलैः ॥ स्ना
पितोऽसिमयादेवतथाशांतिंकुरुष्वमे ॥ श्रीअ० स्नानीयंस० ॥ पंचामृतैःस्नपयिष्ये ॥ ॐ आप्यायस्वसमेतुतेविश्वतःसोमवृष्ण्यं ॥
भवावाजस्यसंगथे ॥ कामधेनोःसमुद्भूतंदेवर्षिपितृतृप्तिदम् ॥ पयोददामिदेवेशस्नानार्थंप्रतिगृह्यताम् ॥ श्रीअ० स्नानार्थेपयः
स्नानंस० ॥ पयःस्नानानंतरंशुद्धोदकस्नानंस० ॥ शुद्धोदकस्नानानंतरमाचमनीयंसमर्पयामि ॥ सकलपूजार्थेगंधाक्षतपु
ष्पाणिस० ॥ ॐ दधिक्राव्णोअकारिषंजिष्णोरश्वस्यवाजिनः ॥ सुरभिनोमुखाकरत्प्रणआयूंषितारिषत् ॥ चंद्रमंडलसंका
शंसर्वदेवप्रियंदधि ॥ स्नानार्थंतेमयादत्तंप्रीत्यर्थंप्रतिगृह्यताम् ॥ श्रीअ० दधिस्नानंस० दधि० स०गंधा० ॥ ॐ घृतंमिमिक्षे
घृतमस्ययोनिर्घृतेश्रितोघृतमस्यधाम । अनुष्वधमावहमादयस्वस्वाहाकृतंवृषभवक्षिहव्यं ॥ आज्यंसुराणामाहारआज्यंयज्ञे

१ शालिग्रामादावावाहनाभावान्मंत्रपुष्पसमर्पयेत् ॥ अन्यत्रावाहनंविहितमेव ॥

प्रतिष्ठितम् ॥ आज्यंपवित्रंपरमंस्नानार्थंप्रतिगृह्यताम् ॥ श्रीअ० घृत० स० गंधा० ॥ ॐ मधुवाताऋतायतेमधुंक्षरंतिसिंधवः । माध्वीर्नःसंत्वोषधीः ॥ मधुनक्तमुतोषसोमधुमत्पार्थिवंरजः । मधुद्यौरस्तुनःपिता ॥ मधुमान्नोवनस्पतिर्मधुमाँअस्तुसूर्यः ॥ माध्वीर्गावोभवंतुनः ॥ सर्वौषधिसमुत्पन्नंपीयूषसदृशंमधु ॥ स्नानार्थंतेप्रयच्छामिगृहाणपरमेश्वर ॥ श्रीअ० मधु० स० गंधा० ॥ ॐ स्वादुःपवस्वदिव्यायजन्मनेस्वादुरिंद्रायसुहवींतुनाम्ने । स्वादुर्मित्रायवरुणायवायवेबृहस्पतयेमधुमाँअदाभ्यः॥ इक्षुदंडसमुद्भूतदिव्यशर्करयाहरिम् ॥ स्नापयामिमहाभक्त्याप्रीतोभवसुरेश्वर ॥ श्रीअ० शर्करा०स०गंधा० ॥ गंधद्वारां दुराधर्षांनित्यपुष्टांकरीषिणीं ॥ ईश्वरींसर्वभूतानांतामिहोपह्वयेश्रियम् ॥ कर्पूरैलासमायुक्तंसुगंधिद्रव्यसंयुतम् ॥ गंधोदकंमयादत्तंस्नानार्थंप्रतिगृह्यताम् ॥ श्रीअ० पश्चंगंधोदकस्ना० स० ॥ आपोहिष्ठाइतितृचेनशुद्धोदकस्नानंस० ॥ अमुकदे० नमः ॥ विलेपनार्थेचंदनंसमर्पयामि ॥ अमु० नमः ॥ अलंकारार्थेअक्षतान्समर्पयामि ॥ अमु०नमः ॥ पूजार्थेपुष्पाणितुलसीपत्राणिचसमर्पयामि ॥ अमु०नमः ॥ बिल्वपत्राणिदूर्वांकुरांश्चसमर्पयामि ॥ अमुकदेवताभ्योनमः ॥ धूपंसमर्पयामि ॥ अमुकदेवताभ्योनमः ॥ दीपंसमर्पयामि ॥ अमु० नमः ॥ नैवेद्यार्थेपंचामृतशेषनैवेद्यंशर्करांवासमर्पयामि ॥ अमृतोपस्तरणमसि ॥ ॐ प्राणायस्वाहा ॥ ॐ अपानायस्वाहा ॥ ॐ व्यानायस्वाहा ॥ ॐ उदानायस्वाहा ॥ ॐ समानायस्वाहा ॥ ॐ ब्रह्मणेस्वाहा ॥ नैवेद्यमध्येप्राशनार्थेपानीयंसमर्पयामि ॥ ॐ प्राणायस्वाहा० ॥ उत्तरापोशनंसमर्पयामि ॥ हस्तप्रक्षालनंसमर्पयामि ॥ मुखप्रक्षालनंसमर्पयामि ॥ करोद्वर्तनार्थेचंदनंसमर्पयामि ॥ मुखवासार्थपूगीफलतांबूलंसमर्पयामि ॥ सुवर्णपुष्पद

क्षिणांसमर्पयामि ॥ अमुकदेवताभ्योनमः ॥ प्रदक्षिणांनमस्कारंचसमर्पयामि ॥ मंत्रपुष्पंसमर्पयामि ॥ अनेनयथाज्ञानेनकृतपूर्वाराधनेनअमुकदेवताप्रीयतांनमम॥तत्सद्ब्रह्मार्पणमस्तु॥ उत्तरदिशिनिर्माल्यंविसर्जयेत्॥ पुरुषसूक्तेनअभिषेकंकुर्यात् ।

॥ २१ ॥ अथ पुरुषसूक्तम् ॥

श्रीगणेशायनमः ॥ सहस्रशीर्षाषोळशनारायणःपौरुषमानुष्टुभंत्रिष्टुबंतं॥ अभिषेकेविनियोगः ॥ हरिःॐ सहस्रशीर्षापुरुषः सहस्राक्षःसहस्रपात् ॥ सभूमिंविश्वतोवृत्वात्यतिष्ठद्दशांगुलं ॥ पुरुषएवेदंसर्वंयद्भूतंयच्चभव्यं ॥ उतामृतत्वस्येशानोयदन्नेनातिरोहति ॥ एतावानस्यमहिमातोज्यायांश्चपूरुषः ॥ पादोस्यविश्वाभूतानित्रिपादस्यामृतंदिवि ॥ त्रिपादूर्ध्वउदैत्पुरुषःपादोस्येहाभवत्पुनः॥ ततोविष्वङ्व्यक्रामत्साशनानशनेअभि॥ तस्माद्विराळजायतविराजोअधिपूरुषः ॥ सजातोअत्यरिच्यतपश्चाद्भूमिमथोपुरः ॥१॥ यत्पुरुषेणहविषादेवायज्ञमतन्वत॥ वसंतोअस्यासीदाज्यंग्रीष्मइध्मःशरद्धविः ॥ तंयज्ञंबर्हिषिप्रौक्षन्पुरुषंजातमग्रतः ॥ तेनदेवाअयजंतसाध्याऋषयश्चये ॥ तस्माद्यज्ञात्सर्वहुतःसंभृतंपृषदाज्यं ॥ पशून्तांश्चक्रेवायव्यानारण्यान्ग्राम्याश्चये ॥ तस्माद्यज्ञात्सर्वहुतऋचःसामानिजज्ञिरे ॥ छंदांसिजज्ञिरेतस्माद्यजुस्तस्मादजायत ॥ तस्मादश्वाअजायंतयेकेचोभयादतः ॥ गावोहजज्ञिरेतस्मात्तस्माज्जाताअजावयः॥२॥ यत्पुरुषंव्यदधुःकतिधाव्यकल्पयन्॥मुखंकिमस्यकौबाहू

१ स्नानेधूपेचदीपेचघंटादेर्नादमाचरेत् ॥ रुद्राद्यभिषेकविहितसूक्तान्यथर्वशीर्षाणिचआह्निकान्तेसंगृहीतानिसंतितत्रद्रष्टव्यानि ॥

काऊरूपादाउच्येते ॥ ब्राह्मणोस्यमुखमासीद्बाहूराजन्यःकृतः ॥ ऊरूतदस्ययद्वैश्यःपद्भ्यांशूद्रोअजायत ॥ चंद्रमामनसो जातश्चक्षोःसूर्योअजायत ॥ मुखादिंद्रश्चाग्निश्चप्राणाद्वायुरजायत ॥ नाभ्याआसीदंतरिक्षंशीर्ष्णोद्यौःसमवर्तत ॥ पद्भ्यांभूमिर्दिशःश्रोत्रात्तथालोकाँअकल्पयन् ॥ सप्तास्यासन्परिधयस्त्रिःसप्तसमिधःकृताः ॥ देवायद्यज्ञंतन्वानाअबध्नन्पुरुषंपशुं ॥ यज्ञेनयज्ञमयजंतदेवास्तानिधर्माणिप्रथमान्यासन् ॥ तेहनाकंमहिमानःसचंतयत्रपूर्वेसाध्याःसंतिदेवाः ॥ २ ॥ अतोदेवाइतिपण्णांकाण्वोमेधातिथिर्देवाविष्णुर्गायत्री । अभिषेकेवि० ॥ ॐ अतोदेवाअवंतुनोयतोविष्णुर्विचक्रमे ॥ पृथिव्याःसप्तधामभिः ॥ इदंविष्णुर्विचक्रमेत्रेधानिदधेपदं ॥ समूळहमस्यपांसुरे ॥ त्रीणिपदाविचक्रमेविष्णुर्गोपाअदाभ्यः ॥ अतोधर्माणिधारयन् ॥ विष्णोःकर्माणिपश्यतयतोव्रतानिपस्पशे ॥ इंद्रस्ययुज्यःसखा ॥ तद्विष्णोःपरमंपदंसदापश्यंतिसूरयः ॥ दिवीवचक्षुराततं ॥ तद्विप्रासोविपन्यवोजागृवांसःसमिंधते ॥ विष्णोर्यत्परमंपदं ॥ इतिपुरुषसूक्तंविष्णुसूक्तंच ॥ देवस्यत्वासवितुःप्रसवेश्विनोर्बाहुभ्यांपूष्णोहस्ताभ्यामग्नेस्तेजसासूर्यस्यवर्चसेंद्रस्येंद्रियेणाभिषिंचामि ॥ बलायश्रियैयशसेन्नाद्याय अमृताभिषेकोस्तु शांतिःपुष्टिस्तुष्टिश्चास्तु ॥ अमुकदेव० महाभिषेकस्नानंसमर्पयामि ॥ महाभि० शुद्धोदकस्नानंसमर्पयामि ॥ स्नानांतेआचमनीयंस०[1] ॥ ॐ तदस्तुमित्रावरुणातदग्नेशंयोरस्मभ्यमिदमस्तुशस्तं ॥ अशीमहिगाधमुतप्रतिष्ठांनमोदिवेबृहतेसादनाय ॥ गृहावैप्रतिष्ठासूक्तंतत्प्रतिष्ठिततमयावाचाशंस्तव्यंतस्माद्यद्यपिदूरइवपशूँल्लभतेगृहानेवैनानाजिगमिषतिगृहाहिपशू

[1] स्नानेवस्त्रेचनैवेद्येदद्यादाचमनतथा ॥

नांप्रतिष्ठाप्रतिष्ठा ॥ ॐनर्यंप्रजांमेंगोपाय ॥ अमृतत्वायजीवसें । जाताजनिष्यमाणांच ॥ अमृतेंसत्येप्रतिष्ठितां ॥ सुप्रति
ष्ठितमस्तु ॥ ॐ तंयज्ञंबर्हिषिप्रौक्षन्पुरुषंजातमग्रतः ॥ तेनदेवाऽअयजंतसाध्याऋषयश्चये ॥ सर्वभूषाधिकेसौम्येलोकलज्जा
निवारणे ॥ मयोपपादितेतुभ्यंवाससीप्रतिगृह्यताम् ॥ अमु० वस्त्रं० ॥ आचमनीयं ॥ ॐ तस्माद्यज्ञात्सर्वहुतःसंभृतंपृषदा
ज्यं ॥ पशूंन्तांश्चक्रेवायव्यानारण्यान्ग्राम्याश्चये ॥ देवदेवनमस्तेस्तुत्राहिमांभवसागरात् ॥ ब्रह्मसूत्रंसोत्तरीयंगृहाणपुरुषोत्त
म ॥ अमु० यज्ञोप० आचमनीयं ॥ (हेरिद्रास्वर्णवर्णाभासर्वसौभाग्यदायिनी ॥ सर्वालंकारमुख्याहिदेवित्वंप्रतिगृह्यता
म् ॥ हरिद्रांस० ॥ हरिद्राचूर्णसंयुक्तंकुंकुमंकामदायकं ॥ वस्त्रालंकरणंसर्वंदेवित्वंप्रतिगृह्यताम् ॥ अमुकदे० कुंकुमंसमर्पया
मि ॥ कज्जलंकामिकंरम्यंकामिनीकामसंभवं ॥ नेत्रयोर्भूषणार्थायकज्जलंप्रतिगृह्यताम् ॥ अमुकदे० कज्जलं समर्पयामि ॥
उदितारुणसंकाशंजपाकुसुमसंनिभं ॥ सीमंतभूषणार्थायसिंदूरंप्रतिगृह्यताम् ॥ अमुकदे० सिंदूरंस० ॥ मांगल्यतंतुमणिभि
र्मुक्ताफलविराजितम् ॥ कंठस्यभूषणार्थायप्रीत्यर्थंप्रतिगृह्यताम् ॥ अमुकदे० कंठसूत्रंस०॥ काचस्यनिर्मितंदिव्यंकंकणंचसुरे
श्वरि ॥ हस्तालंकरणार्थायकंकणंप्रतिगृह्यताम् ॥ अमुकदेवतायैनमः कंकणंस०॥ अलंकारान्मयादेविसुवर्णेनविनिर्मितान् ॥
प्रीत्यर्थंतवदेवेशिभूषणंप्रतिगृह्यताम् ॥ अमुकदे० नानाभूषणानिस० ॥ नानाभरणशोभाढ्यंनानारत्नोपशोभितं ॥ अर्पितं
चमयादेविताडपत्रंप्रगृह्यताम् ॥ अमुकदे० ताडपत्रं सम०॥) ॐअर्हिरिवभोगैःपर्येतिबाहुंज्याया हेतिंपरिबाधमानः ॥ हु

२ इतआरम्यसौभाग्यद्रव्याणिविभवेसतिदेव्यैदेयानिपरिमलद्रव्याणितुदेवेभ्योऽपि ॥

स्तुम्नोविश्वावयुनानिविद्वान्पुमान्पुमांसंपरिपातुविश्वतः ॥ ज्योत्स्नापतेनमस्तुभ्यंनमस्तेविश्वरूपिणे ॥ नानापरिमलद्रव्यंगृ
हाणपरमेश्वर ॥ अमुकदे० नानापरिमलद्रव्याणि स० ॥ ॐ तस्माद्यज्ञात्सर्वहुतऋचःसामानिजज्ञिरे ॥ छंदांसिजज्ञिरेत
स्माद्यजुस्तस्मादजायत ॥ श्रीखंडंचंदनंदिव्यंगंधाढ्यंसुमनोहरं ॥ विलेपनंसुरश्रेष्ठचंदनंप्रतिगृह्यताम् ॥ अमुकदे० चंदनं
स० ॥ अक्षतास्तंदुलाःशुभ्राःकुंकुमेनविराजिताः ॥ मयानिवेदिताभक्त्यागृहाणपरमेश्वर ॥ अमुकदे० अक्षतान्स० ॥ ॐ
तस्मादश्वाअजायंतयेकेचोभयादतः ॥ गावोहजज्ञिरेतस्मात्तस्माज्जाताअजावयः ॥ माल्यादीनिसुगंधीनिमालत्यादीनिवैप्र
भो ॥ मयाहृतानिपूजार्थंपुष्पाणिप्रतिगृह्यतां ॥ सेवंतिकाबकुलचंपकपाटलाब्जैःपुन्नागजातिकरवीररसालपुष्पैः ॥ बिल्वप्रवा
लतुलसीदलमालतीभिस्त्वांपूजयामिजगदीश्वरमेप्रसीद ॥ पुष्पाणि० स० ॥ केशवादिचतुर्विंशतिनामभिर्वाअष्टोत्तरशतना
मभिःसहस्रनामभिर्वातुलसीदलैरन्येनद्रव्येणवापूजयेत् ॥ ॐ यत्पुरुषंव्यदधुःकतिधाव्यकल्पयन् ॥ मुखंकिमस्यकौबाहूका
ऊरूपादाउच्येते ॥ वनस्पतिरसोद्भूतोगंधाढ्योगंधउत्तमः ॥ आघ्रेयःसर्वदेवानांधूपोऽयंप्रतिगृह्यताम् ॥ अमु० धूपंस० ॥

---

१ पत्रपुष्पंफलंचैवयथोत्पन्नंतथार्पयेत् ॥ बिल्वंतुन्युब्जस्वाभिमुखाग्रंच ॥ विष्णोःप्रियपुष्पाणि—मालतीजातिकेतकीमल्लिकाशोकचंपकपुन्ना
गबकुलोत्पलकुंदकरवीरपाटलातगरपुष्पाणिअन्यानिसुरभीणिच ॥ अपामार्गभृंगराजखदिरशमीदूर्वाकुशदमनकबिल्वाम्रमंजरीतुलसीपत्राण्युत्तरोत्तरं
प्रियाणि तुलसीतुसर्वाधिका ॥ शिवप्रियाणि—अर्ककरवीरबिल्वबकुलधत्तूरपाटलामंदारतगरपुन्नागशमीद्रोणपुष्पनीलोत्पलानिप्रियाणि ॥ अस्य
केतकचंपकेमहाशिवरात्रावेवविहिते ॥ सूर्यविघ्नेशादेःप्रायोविष्णुवत् रक्तंत्वतिप्रियं । देव्याःप्रायःशिववत् ॥—पर्युषितदिनविचार.—बिल्व ३०

ॐ ब्राह्मणोस्यमुखमासीद्बाहूराजन्यःकृतः ॥ ऊरूतदस्ययद्वैश्यःपद्भ्यांशूद्रोअजायत ॥ आज्यंसुवर्तिसंयुक्तंवह्निनायोजितंम
या ॥ दीपंगृहाणदेवेशत्रैलोक्यतिमिरापह ॥ भक्त्यादीपंप्रयच्छामिदेवायपरमात्मने ॥ त्राहिमांनिरयाद्घोराद्दीपज्योतिर्न
मोऽस्तुते ॥ अमु० दीपंस० ॥ ॐ चंद्रमामनसोजातश्चक्षोःसूर्योअजायत ॥ मुखादिंद्रश्चाग्निश्चप्राणाद्वायुरजायत ॥ नैवेद्यं
गृह्यतांदेवभक्तिंमेह्यचलांकुरु ॥ ईप्सितंमेवरंदेहिपरत्रचपरांगतिम् ॥ शर्कराखंडखाद्यानिदधिक्षीरघृतानिच ॥ आहारंभक्ष्य
भोज्यंचनैवेद्यंप्रतिगृह्यताम् ॥ अमु० नैवेद्यंस० ॥ अमृतोपस्तरणमसिस्वाहा ॥ ॐ प्राणायस्वाहा ॐ अपानाय० ॐ व्या
नाय० ॐ उदानाय० ॐ समानाय० ॐ ब्रह्मणे० ॥ नैवेद्यमध्येपानीयं स० ॥ ॐ प्राणायस्वा० उत्तरापोशनं स० ॥ हस्त
प्रक्षालनं स० ॥ मुखप्रक्षालनं स० करोद्वर्तनार्थेचंदनं स० ॥ पूगीफलंमहद्दिव्यंनागवल्लीदलैर्युतं ॥ कर्पूरैलासमायुक्तंतांबू
लंप्रतिगृह्यताम् ॥ अमु० तांबूलं स० ॥ इदंफलंमयादेवस्थापितंपुरतस्तव ॥ तेनमेसुफलावाप्तिर्भवेज्जन्मनिजन्मनि ॥ फले
नफलितंसर्वंत्रैलोक्यंसचराचरं ॥ तस्मात्फलप्रदानेनसफलाःस्युर्मनोरथाः ॥ अमु० फलं स० ॥ हिरण्यगर्भगर्भस्थंहेमबीजंवि
भावसोः ॥ अनंतपुण्यफलदमतःशांतिंप्रयच्छमे ॥ अमु० दक्षिणां स० ॥ ॐ श्रियेजातःश्रियआनिरियायश्रियंवयोजरितृ
भ्योददाति ॥ श्रियंवसानाअमृतत्वमायन्भवंतिसत्यासमिथामितद्रौ ॥ श्रियएवैनंतत्श्रियामादधातिसंततमृचावषट्कृत्यं

अपामार्ग ३ जाती १ तुलसी ६ शमी ६ शतावरी ११ केतकी ४ दूर्वा ८ मदारः १ पद्मं १ नागकेसर २ दर्भ ३० अगस्त्य ३ मल्लिका ४
चपक ९ करवीर ८ एतेषानिर्दिष्टदिनोत्तरंपर्युषितत्वं । पत्रपुष्पादीनांग्रहणादिविचारोऽन्यत्रद्रष्टव्यः ॥

संतत्यैसंधीयतेप्रजयापशुभिर्यएवंवेद ॥ याज्ययायजतिप्रत्तिर्वैयाज्यापुण्यैवलक्ष्मीःपुण्यामेवतलक्ष्मीसंभावयतिपुण्यांलक्ष्मीं
संस्कुरुते ॥ चंद्रादित्यौचधरणिर्विद्युदग्निस्तथैवच ॥ त्वमेवसर्वज्योतींषिआर्तिक्यंप्रतिगृह्यताम् ॥ अमु० महानीराजनदीपं
स० ॥ हृतज्ञानतमोनाशक्षमंभक्त्यासमर्पितं ॥ कर्पूरदीपममलंगृहाणपरमेश्वर ॥ अमुकदे० कर्पूरार्तिक्यदीपं स० ॥ ॐ ना
भ्याआसीदंतरिक्षंशीर्ष्णोद्यौःसमवर्तत ॥ पद्भ्यांभूमिर्दिशःश्रोत्रात्तथालोकाँअकल्पयन् ॥ नमःसर्वहितार्थायजगदाधारहेत
वे ॥ साष्टांगोऽयंप्रणामस्तेप्रयत्नेनमयाकृतः ॥ नमोस्त्वनंतायसहस्रमूर्तयेसहस्रपादाक्षिशिरोरुबाहवे ॥ सहस्रनाम्नेपुरुषाय
शाश्वतेसहस्रकोटीयुगधारिणेनमः ॥ अमु० नमस्कारान् स० ॥ ॐ सप्तास्यासन्परिधयस्त्रिःसप्तसमिधःकृताः ॥ देवायद्य
ज्ञंतन्वानाअबध्नन्पुरुषंपशुं ॥ यानिकानिचपापानिजन्मांतरकृतानिच ॥ तानितानिविनश्यंतिप्रदक्षिणपदेपदे ॥ अमुक०
प्रदक्षिणाः स० ॥ ॐ यज्ञेनयज्ञमयजंतदेवास्तानिधर्माणिप्रथमान्यासन् ॥ तेहनाकंमहिमानःसचंतयत्रपूर्वेसाध्याःसंतिदे
वाः ॥ नमोमहद्भ्योनमो० राजाधिराजाय० ॥ मंत्रपुष्पांजलिंसमर्पयामि ॥ अग्निमावाह्य पुरुषसूक्तेनप्रत्यृचमाज्यंहुत्वा त
दसंभवेसूक्तावृत्तिद्वयंजस्वा ॥ पुनस्तेनैवसूक्तेनषोडशपुष्पाण्यर्पयित्वा ॥ सूक्तंजपेत् ॥ तदनंतरंस्वोपदिष्टमूलमंत्रंयथाशक्ति
जस्वा ॥ ततोगीतंवाद्यंनृत्यंछत्रंचामरंदर्पणंआंदोलनंसर्वराजोपचारार्थंतुलसीपत्रं० ॥ ॐ अयंमेहस्तोभगवानयंमेभगवत्त
रः ॥ अयंमेविश्वभेषजोयंशिवाभिमर्शनः ॥ अयंमातायंपितायंजीवातुरागमत् ॥ इदंतवप्रसर्पणंसुबंधवेहिनिरिहि ॥ आवा
हनंनजानामिनजानामितवार्चनं ॥ पूजांचैवनजानामिक्षमस्वपरमेश्वर ॥ मंत्रहीनंक्रियाहीनंभक्तिहीनंसुरेश्वर ॥ यत्पूजितं

मयादेवपरिपूर्णंतदस्तुमे ॥ अपराधसहस्रंचक्रियतेहर्निशंमया ॥ दासोऽयमितिमांमत्वाक्षमस्वपरमेश्वर ॥ पूजांते ॥ दत्वा षोडशभिर्ऋग्भिःषोडशान्नस्यचाहुतीः ॥ सूक्तेन (पौरुषेण) प्रत्यृचंपुष्पंदत्वासूक्तेनसंस्तुयात् ॥ अन्यैःपौराणैश्च ॥ गतंपापंगतंदुःखंगतंदारिद्र्यमेवच ॥ आगतासुखसंपत्तिःपुण्याच्चतवदर्शनात् ॥ रूपंदेहिजयंदेहियशोदेहिद्विषोजहि ॥ पुत्रान्देहिधनंदेहिसर्वान्कामांश्चदेहिमे ॥ यस्यस्मृत्याचनामोक्त्यातपःपूजाक्रियादिषु ॥ न्यूनंसंपूर्णतांयातिसद्योवंदेतमच्युतं ॥ इतिप्रार्थना ॥ अनेनमयायथाज्ञानेनयथामीलितोपचारद्रव्यैःकृतपूजनेनश्रीअमुकदेवताःप्रीयंताम् ॥ निर्माल्यं (विष्णुभिन्नं) देवदत्तंभावयित्वाशिरसिधारयेत् ॥ शंखमध्येस्थितंतोयंभ्रामितंकेशवोपरि ॥ अंगलग्नंमनुष्याणांब्रह्महत्यांव्यपोहति ॥ अनेनमंत्रेणशंखोदकंशिरसिधारयेत् ॥ अकालमृत्युहरणंसर्वव्याधिविनाशनं ॥ देवपादोदकंपीत्वाशिरसाधारयाम्यहं ॥ तीर्थंग्राह्यं ॥ तत्तुपात्रांतरेणैवविहितंनहस्तेन ॥ ॥ इतिदेवपूजा ॥ इतिअष्टधाविभक्तदिवसस्यप्रथमभागकृत्यं ॥ ॥ छ ॥

॥ २२ ॥ अथमुद्रालक्षणानि ॥

श्रीः ॥ मुद्राविमुक्तहस्तेनक्रियतेकर्मदैविकम् ॥ यदितन्निष्फलंतस्मात्कर्ममुद्रान्वितश्चरेत् ॥ त्रिचाभास्करे ॥ हस्तद्वयेत्वधो

१ शंखोदकंशिरसिधृत्वादेवतीर्थंपूजांतेवैश्वदेवांतेवाशिरसिधार्यंपेयंच । तत्रक्रमःविप्रपादोदकंपीत्वादेवपादोदकंपिबेत् । शालिग्रामशिलातोयमपीत्वायस्तुमस्तके ॥ प्रक्षेपणंचकुरुतेब्रह्महासनिगद्यते ॥ पात्रांतरेणवैग्राह्यंनकरेणकदाचन ॥ इतिकमलाकरः ॥ २ एवंदेवंसंपूज्यमातापितृप्रमुखान्गुरून्पूजयेत् । यस्यदेवेपराभक्तिर्यथादेवेतथागुरौ ॥ इतिश्रुतेरितिमाधवः ॥ एकादश्याद्युपवासदिनेपितीर्थंग्राह्यं ॥ (कमला.)

वक्रेसंमुखेचपरस्परम् ॥ वामांगुलिर्दक्षिणानामंगुलीनांचसंधिषु ॥ संवेश्यमध्यमाभ्यांतुतर्जन्यांद्वेप्रयोजयेत् ॥ कनिष्ठेद्वेअ
नामाभ्यांयुंज्यात्साधेनुमुद्रिका ॥ १ ॥ वामांगुष्ठंतुसंगृह्यदक्षिणेनतुमुष्टिना ॥ कृत्वोत्तानंतथामुष्टिमंगुष्ठंतुप्रसारयेत् ॥ वा
मांगुलीस्तथाश्लिष्टाःसंयुक्ताःसुप्रसारिताः ॥ दक्षिणांगुष्ठसंस्पृष्टामुद्राशंखस्यचोदिता ॥ २ ॥ हस्तौतुसंमुखौकृत्वासंलग्नौसुप्र
सारितौ ॥ कनिष्ठांगुष्ठकौलग्नौमुद्राचक्रस्यसिद्धिदा ॥ ३ ॥ अन्योन्याभिमुखौहस्तौकृत्वातुग्रथितांगुली ॥ अंगुल्यौमध्यमे
भूयःसंलग्नेसुप्रसारिते ॥ गदामुद्रासमाख्यातापरामुक्तिकरीतथा ॥ ४ ॥ करौतुसुमुखौकृत्वासंमुखावुन्नतांगुली ॥ तलांत
र्मिलितांगुष्ठौकुर्यात्सापद्ममुद्रिका ॥ ५ ॥ हस्तौतुविमुखौकृत्वाग्रथयित्वाकनिष्ठिके ॥ तर्जन्यौमुखतःश्लिष्टेश्लिष्टावंगुष्ठकौत
था ॥ मध्यमानामिकायुग्मेद्वौपक्षाविवचिंतयेत् ॥ एषागरुडमुद्रास्यादशेषविषनाशिनी ॥ ६ ॥ अन्योन्याभिमुखौहस्तौकृ
तौचेद्ग्रथितांगुली ॥ अंगुष्ठौचमिथःश्लिष्टौमुद्रैषाग्रथिताभिधा ॥ ७ ॥ मुष्टिद्वयस्यतर्जन्यौप्रसार्योर्ध्वाधरीकृते ॥ ग्रथिते
चेदसौमुद्रायमपाशाभिधामता ॥ ८ ॥ हस्तंमुसलवत्कृत्वामुष्टिमावध्यतर्जनीं ॥ प्रसार्यसंकुचेत्सेयंमुद्रास्यादंकुशाभिधा ॥
अत्रैवमध्यमायाअपिप्रसारणंसंप्रदायसिद्धं ॥ ९ ॥ हस्ताभ्यामंजलिंकृत्वानामिकामूलपर्वणोः ॥ अंगुष्ठौनिक्षिपेत्सेयंमुद्रात्वा
वाहनीस्मृता ॥ १० ॥ अधोमुखीत्वियंचेत्स्यान्मुद्रासंस्थापनीमता ॥ ११ ॥ उच्छ्रितांगुष्ठमुष्ट्योस्तुसंयोगात्संनिधापनी
॥ १२ ॥ अंतःप्रवेशितांगुष्ठौसैवसंरोधिनीमता ॥ १३ ॥ मुष्टिद्वयस्थितांगुष्ठौसंमुखौतुपरस्परम् ॥ संश्लिष्टावुच्छ्रितौकुर्या
त्सेयंसंमुखमुद्रिका ॥ १४ ॥ मुष्टिद्वयस्यतर्जन्यौप्रसार्याधोमुखीकृते ॥ अनुलोमविलोमेनभ्रामितेदेवताभितः ॥ दुष्टदृष्टि

निरासायसैषामुद्रावगुंठिनी ॥ १५ ॥ हृदयादिषडंगानामुद्रादेवतनौकृताः ॥ संकलीकरणाभिख्याःसर्वावयवपूर्तिदाः ॥ त्रिद्व्येकदशसंख्याकत्रिवेदांगुलिभिःक्रमात् ॥ हृदयादिषडंगानामुद्राऊह्याविपश्चिता ॥ तर्जन्यादित्रयेणप्रसारितेनहृदयम् ॥ १६ ॥ अंगुष्ठंतर्जनीभ्यांयोजितमुखाभ्यामधोग्राभ्यांशिरः ॥ १७ ॥ प्रसृतांगुष्ठेनाधोमुखेनशिखा ॥ १८ ॥ करद्वयदशांगुलिभिःप्रसृताभिःकवचम् ॥ १९ ॥ तर्जन्यादित्रयेणाग्रेणत्रिकोणाग्रतुल्येननेत्रम्॥ द्विनेत्र्यांत्वनामिकालोपः॥ २० ॥ हस्तद्वयस्याप्यंगुष्ठतर्जनीभ्यांसशब्दमभितोभ्रामिताभ्यामस्त्रमितिसांप्रदायिकोर्थः ॥ २१ ॥ अधोमुखीधेनुमुद्रादेवस्योपरिदर्शिता ॥ अमृतीकरणीप्रोक्तापरमानंददायिनी ॥ २२ ॥ अधोमुखौग्रथितांगुष्ठौप्रसृतांगुलिकौकरौ ॥ परमीकरणंनामदेवस्योपरिचालितौ ॥ २३ ॥ प्रसृतांगुलिकौहस्तौमिथःश्लिष्टौचसंमितौ ॥ कुर्यात्स्वहृदयेसेयंमुद्राप्रार्थनसंज्ञिका ॥ २४ ॥ अंजल्यांजलिमुद्रास्याद्वासुदेवाभिधाचसा ॥ २५ ॥ सैवशीर्षादिपादांतंचालिताचेदधोमुखी ॥ मुद्रैषाव्यापिकानामसद्गुणव्याप्तिदायिनी ॥ २६ ॥ तर्जन्यादित्रयेकार्येहस्तयोःसंकुचन्मुखे ॥ प्रसारितेसुसरलेतथांगुष्ठकनिष्ठिके ॥ दक्षहस्तस्यतर्जन्यावामस्यानामिकामुखम् ॥ अनामयाचतर्जन्यामुखंमध्यांचमध्यया ॥ अंगुष्ठेनकनिष्ठायाअंगुष्ठस्यकनिष्ठया ॥ स्पर्शयेद्गालिनीमुद्रासैषातीर्थापकर्षिणी ॥ २७ ॥ अंगुष्ठाग्रेणसंस्पृश्यकनिष्ठामध्यपर्वणी ॥ गंधमुद्रेतिसाख्यातांगुष्ठयोर्मध्यपर्वणी ॥ तर्जन्यग्रेणसंस्पृश्येपुष्पमुद्रेतिकीर्तिता ॥ २८ ॥ तर्जनीमध्यमानामामध्यपर्वाणिसंस्पृशेत् ॥ अंगुष्ठाग्रेणताधूपदीपनैवेद्यमुद्रिकाः ॥ २९ ॥ ऊर्ध्वाग्रांगुलिभिर्ग्रासमुद्रावामकरेकृता ॥ ३० ॥ सैवतांबूलमुद्रास्याद्दक्षेसंकुचितांगुलिः ॥ ३१ ॥ तर्जनी

मध्यमांगुष्ठैःप्राणमुद्राप्रकीर्तिता ॥ ३२ ॥ मध्यमानामिकांगुष्ठैःस्यादपानस्यमुद्रिका ॥ ३३ ॥ कनिष्ठानामिकांगुष्ठैर्व्यान
मुद्राप्रकीर्तिता ॥ ३४ ॥ तर्जन्यनामिकांगुष्ठैःस्यादुदानस्यमुद्रिका ॥ ३५ ॥ समानमुद्रांगुलिभिःसंहताभिस्तुपंचभिः
॥ ३६ ॥ मणिबंधस्थितौकृत्वाप्रसृतांगुलिकौकरौ ॥ कनिष्ठांगुष्ठयुगुलेमिलित्वांतेप्रसारयेत् ॥ सप्तजिह्वाख्यमुद्रेयंवैश्वानर
वशंकरी ॥ ३७ ॥ मिलितानामिकांगुष्ठमध्यमाग्राणियोजयेत् ॥ शिष्टेद्वेउच्छ्रितेकुर्यान्मृगमुद्रेयमीरिता ॥ अनयोरुपयोग
स्तुहोमविधौभविष्यति ॥ ३८ ॥ कमलाकृतिमुद्रातुसौरमुद्रेतिकीर्तिता ॥ ३९ ॥ मुष्टिद्वयंतथोत्तानंकृत्वासंयोज्यपार्श्वतः ॥
दक्षिणस्यकनिष्ठादीन्प्रसार्यक्रमतःपुरः ॥ तथावामकनिष्ठादीनेकैकान्सुप्रसारयेत् ॥ अष्टौमुद्राःसमाख्यातानामतासांक्रमा
च्छृणु ॥ प्रोन्नामोन्नामनीचैवविंबंपाशुपतंतथा ॥ शुद्धंत्यागःसारिणीचतथाचैवप्रसारिणी ॥ ४० ॥ ४१ ॥ ४२ ॥ ४३ ॥
॥ ४४ ॥ ४५ ॥ ४६ ॥ ४७ ॥ दक्षांगुष्ठेपरांगुष्ठंक्षिप्त्वाहस्तद्वयेनतु ॥ एकंमुष्टिंसावकाशंकुर्यात्साकुंभमुद्रिका ॥ ४८ ॥ अ
धोमुखेवामहस्तऊर्ध्वास्यंदक्षहस्तकं ॥ क्षिप्त्वांगुलीरंगुलीभिर्ग्रथयित्वाविवर्तयेत् ॥ प्रोक्तासंहारमुद्रेयंविनियुक्ताविसर्जने
॥ ४९ ॥ इयमेवनिर्याणमुद्रेत्युच्यते ॥ इतितृचाभास्करेमुद्रालक्षणानि ॥ ॥ छ ॥

॥ २३ ॥ अथदिनद्वितीयतृतीयभागकृत्यम् ॥ ॥ छ ॥

श्रीगणेशायनमः ॥ दिवसस्याद्यभागेतुसर्वमेतत्समाचरेत् ॥ द्वितीयेचतथाभागेवेदाभ्यासोविधीयते ॥ वेदस्वीकरणंपूर्वं

विचारोभ्यसनंजपः ॥ तद्दानंचैवशिष्येभ्योवेदाभ्यासोहिपंचधा ॥ जपेदध्यापयेच्छिष्यान्धारयेद्वाविचारयेत् ॥ अवेक्षेतच शास्त्राणिधर्मादीनिद्विजोत्तमः ॥ तृतीयेचतथाभागेपोष्यवर्गार्थसाधनम् ॥ इतिदिनद्वितीयतृतीयभागकृत्यम् ॥ ॥ छ ॥

॥ २४ ॥ अथमध्याह्नस्नानम् ॥

श्रीगणेशायनमः ॥ चतुर्थेचदिवाभागेस्नानार्थंमृदमाहरेत् ॥ तिलपुष्पकुशादींश्चस्नायाच्चाकृत्रिमेजले ॥ नदीतीरमेत्यप्रक्षालितमुखपादपाणिराचांतोबद्धशिखःशुचौदेशेशुद्धमृत्तिकांतंदुलयवतिलांश्चनिधायमलस्नानंविधायदेशकालौस्मृत्वा ॥ ममसमस्तपापक्षयायुरभिवृद्धिद्वाराश्रीप० मध्याह्नस्नानंक० इतिसंकल्प्यमृत्तिकांगायत्र्यादाय ॥ अश्वक्रांते० ॥ उद्धृतासि वराहेण० ॥ इत्यभिमंत्र्यगायत्र्याप्रोक्ष्य ॐ आपोज्योतीरसोमृतंब्रह्मभूर्भुवःस्वरोमितिमंत्रेणावृत्त्यात्रिधाविभज्यैकेनभागेन मूर्धादिनाभिपर्यंतंद्वितीयभागेननाभेरधःपादपर्यंतमनुलिप्यांगानिक्षालयित्वादित्यंनिरीक्ष्य द्विराचम्यतृतीयभागंप्रचोदया दित्यस्त्रेणादायसव्येपाणौकृत्वा ॐ भूरितिदक्षिणभागं ॐ भुवइतिमध्यमभागं ॐ स्वरित्युत्तरभागंविधायदक्षिणभागमस्त्रे णदशदिक्षुमंत्रावृत्त्यानिक्षिप्योत्तरभागंतीर्थेतूष्णीं प्रक्षिप्स्वामध्यमभागंगायत्र्याभिमंत्र्यआदित्यायप्रदर्श्यगायत्र्याप्रणवेनच सर्वांगमनुलिप्य ॐ सुमित्र्यानआपओषधयःसंतु इतिमंत्रेणाद्भिरात्मानंपरिषिच्यदुर्मित्र्यास्तस्मैसंतुयोस्मान्द्वेष्टियंचवयंद्वि ष्मःइतिमंत्रेणांगानिप्रक्षाल्याचम्यप्रातःस्नानवद्वरुणावाहनादिवस्त्रनिष्पीडनवर्जंकुर्यात् ॥ अशक्तौप्रातर्वत्स्नायात् ॥ इति मध्याह्नस्नानविधिः ॥

॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

॥ २५ ॥ अथमध्यान्हसंध्या ॥

श्रीगणेशायनमः ॥ दर्भपवित्रपाणिराचम्यप्राणानायम्य ॥ ममोपात्तदुरितक्षयद्वाराश्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थंमध्याह्नसंध्यामुपासिष्ये ॥ आपोहिष्ठेतितृचेनपूर्ववत्प्रथमंमार्जनंकृत्वामंत्राचमनंकार्यं ॥ आपःपुनंत्वित्यस्यानुवाकस्यनारायणआपोअष्टी मंत्राचमनेविनियोगः ॥ ॐ आपःपुनंतुपृथिवींपृथिवीपूतापुनातुमां ॥ पुनंतुब्रह्मणस्पतिर्ब्रह्मपूतापुनातुमां ॥ यदुच्छिष्टमभोज्यंयद्वादुश्चरितंमम ॥ सर्वंपुनंतुमामापोसतांचप्रतिग्रहंस्वाहा ॥ इतिअपःपीत्वा ॥ आचम्यप्रातःसंध्यावत्द्वितीयंतृतीयंचतुर्थंमार्जनंअघमर्षणांतंकृत्वा ॥ आचम्य ॥ हंसःशुचिपदितिमंत्रस्यगोतमोवामदेवःसूर्योजगती ॥ सूर्यायार्घ्यदानेविनियोगः ॥ ॐ हंसःशुचिषद्वसुरंतरिक्षसद्धोतावेदिषदतिथिर्दुरोणसत् ॥ नृषद्वरसदृतसद्व्योमसदब्जागोजाऋतजाअद्रिजाऋतं ॥ श्रीसूर्यायइदमर्घ्यंसमर्पयामि ॥ इतित्रिःसकृद्वाद्दद्यात् ॥ आत्मानंपरिषिच्य ॥ असावादित्योब्रह्म ॥ द्विराचम्य ॥ ऊर्ध्वबाहुरुन्मुखःसूर्यमुपतिष्ठेत् ॥ उदुत्यमितित्रयोदशर्चस्यसूक्तस्यकाण्वःप्रस्कण्वऋषिःश्रीसूर्योदेवतानवाद्यागायत्र्यःअंत्याश्चतस्रोनुष्टुभः ॥ चित्रंदेवानामितिपळर्चस्यसूक्तस्यआंगिरसःकुत्सःसूर्यस्त्रिष्टुप्सूर्योपस्थानेविनियोगः ॥ ॐ उदुत्यंजातवेदसंदेवंवहं

१ साचद्वादशघटीदिनोत्तरंविहित ॥ अध्यर्धयामादासायंसंध्यामाध्याह्निकीष्यते ॥ इतिवचनात् ॥ य सध्यायदिनोपास्तिअग्निकार्यंनचेत्कृतम् ॥ गायत्र्यष्टशतंजप्यंप्रायश्चित्तंद्विजन्मनामिति ॥

तिकेतवः ॥ दृशेविश्वायसूर्यं ॥ अपत्येतायवोयथानक्षत्रायंत्यक्तुभिः ॥ सूरायविश्वचक्षसे ॥ अदृश्रमस्यकेतवोविरश्मयो
जनाँअनु ॥ भ्राजंतोअग्नयोयथा ॥ तरणिर्विश्वदर्शतोज्योतिष्कृदसिसूर्य ॥ विश्वमाभासिरोचनं ॥ प्रत्यङ्देवानांविशःप्र
त्यङ्ङुदेषिमानुषान् ॥ प्रत्यङ्विश्वंस्वर्दृशे ॥ १ ॥ येनापावकचक्षसाभुरण्यंतंजनाँअनु ॥ त्वंवरुणपश्यसि ॥ विद्यामेषिर
जस्पृथ्वहामिमानोअक्तुभिः ॥ पश्यन्जन्मानिसूर्य ॥ सप्तत्वाहरितोरथेवहंतिदेवसूर्य ॥ शोचिष्केशंविचक्षण ॥ अयुक्तसप्त
शुंध्युवःसूरोरथस्यनप्त्यः ॥ ताभिर्यातिस्वयुक्तिभिः ॥ उद्वयंतमसस्परिज्योतिष्पश्यंतउत्तरं ॥ देवंदेवत्रासूर्यमगन्मज्योतिरु
त्तमं ॥ उद्यन्नद्यमित्रमहआरोहन्नुत्तरांदिवं ॥ हृद्रोगंममसूर्यहरिमाणंचनाशय ॥ शुकेषुमेहरिमाणंरोपणाकासुदध्मसि ॥ अ
थोहारिद्रवेषुमेहरिमाणंनिदध्मसि ॥ उदगादयमादित्योविश्वेनसहसासह ॥ द्विषंतंमह्यंरंधयन्मोअहंद्विषतेरधं ॥ २ ॥
चित्रंदेवानामुदगादनीकंचक्षुर्मित्रस्यवरुणस्याग्नेः ॥ आप्राद्यावापृथिवीअंतरिक्षंसूर्यआत्माजगतस्तस्थुषश्च ॥ सूर्योदेवीमुष
संरोचमानांमर्योनयोषामभ्येतिपश्चात् ॥ यत्रानरोदेवयंतोयुगानिवितन्वतेप्रतिभद्रायभद्रं ॥ भद्राअश्वाहरितःसूर्यस्यचि
त्राएतग्वाअनुमाद्यासः ॥ नमस्यंतोदिवआपृष्ठमस्थुःपरिद्यावापृथिवीयंतिसद्यः ॥ तत्सूर्यस्यदेवत्वंतन्महित्वंमध्याकर्तोर्वित
तंसंजभार ॥ यदेदयुक्तहरितःसधस्थादाद्रात्रीवासस्तनुतेसिमस्मै ॥ तन्मित्रस्यवरुणस्याभिचक्षेसूर्योरूपंकृणुतेद्योरुपस्थे ॥
अनंतमन्यद्रुशदस्यपाजःकृष्णमन्यद्धरितःसंभरंति ॥ अद्यादेवाउदितासूर्यस्यनिरंहसःपिपृतानिरवद्यात् ॥ तन्नोमित्रोवरु
णोमामहंतामदितिःसिंधुःपृथिवीउतद्यौः ॥ ३ ॥ इत्युपस्थायउपविश्याचम्यप्राणायाममासनविधिंन्यासांश्चकृत्वा ॥ युव

तींयुवादित्यमंडलमध्यस्थांश्वेतवर्णांश्वेतांबरानुलेपनस्रगाभरणांचतुर्वक्त्रांप्रतिवक्त्रंत्रिनेत्रांचंद्रशेखरांत्रिशूलखड्गखट्वांगडमर्वेक चतुर्भुजांवृषभासनारूढांरुद्रदैवत्यांयजुर्वेदमुदाहरंतींभुवर्लोकाधिष्ठात्रींसावित्रींनामदेवतांध्यात्वा ॥ आगच्छवर० ॥ यथेष्टकामजपंकुर्यात् ॥ अन्यत्प्रातःसंध्यावत् ॥ इतिमध्याह्नसंध्या ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

॥ २६ ॥ अथ[1] ब्रह्मयज्ञः ॥

श्रीगणेशायनमः ॥ दर्भेषुदर्भपाणिःप्राङ्मुखएवोपविश्य आचम्यप्राणानायम्यदेशकालाद्युच्चार्यममोपात्तदुरितक्षयद्वाराश्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थंब्रह्मयज्ञेनयक्ष्ये ॥ पृथिवीतिमंत्रस्यमेरुपृष्ठऋषिः ॥ कूर्मोदेवता ॥ सुतलंछंदः ॥ आसनेविनियोगः ॥ ॐ पृथ्वित्वयाधृतालोकादेवित्वंविष्णुनाधृता ॥ त्वंचधारयमांदेविपवित्रंकुरुचासनं ॥ अपसर्पंतुतेभूतायेभूताभूमिसंस्थिताः ॥ येभूताविघ्नकर्तारस्तेगच्छंतुशिवाज्ञया ॥ अपक्रामंतुभूतानिपिशाचाःसर्वतोदिशं ॥ सर्वेषामविरोधेनब्रह्मकर्मसमारभे ॥ वि[2]द्युदसीतिमंत्रस्य ॥ अग्निर्ऋषिः ॥ वरुणोदेवता ॥ उदकोपस्पर्शनेविनियोगः ॥ ॐ विद्युदसिविद्यमेपाप्मानमृतात्सत्यमुपैमि ॥ इतिमंत्रेणापउपस्पृश्यवामजानूपरिदक्षिणंपादंनिधायदक्षिणजानुनिकुशपवित्रगर्भंप्रागंगुलिमुत्तानंसव्यपाणिंनिधायतदुपरिदक्षिणंपाणिंप्रागंगुलिमेवंन्यंचंनिधायव्याहृतिपूर्वांपच्छोऽर्धर्चशःसर्वांसावित्रींपठेत् ॥ (प्र[3]णवस्यपरब्रह्मऋषिः ॥ परमा

---

१ सचप्रातर्होमोत्तरमध्याह्नसंध्योत्तरंवावैश्वदेवातेवासकृदेवकार्यः । आश्वलायनैस्तुमध्याह्नसंध्योत्तरमेवानुष्ठेयः ॥ २ विद्युदसीत्यादेराद्यतेपाठस्तैत्तिरीयविषयइति धर्मसिंधुः ॥ ३ ऋष्याद्येतन्नित्यनपठेत् । नचस्मरेद्दपिछदःश्राद्धेवैतानिकेमखे । ब्रह्मयज्ञेचेतिवचनात् ।

त्सादेवता ॥ दैवीगायत्रीछंदः ॥ व्याहृतीनांविश्वामित्रजमदग्निभरद्वाजभृगवऋषयः ॥ अग्निवायुसूर्यप्रजापतयोदेवताः ॥
गायत्र्युष्णिगनुष्टुब्बृहत्यश्छंदांसि ॥ गायत्र्याविश्वामित्रःसवितागायत्री ॥ अग्निमीळइत्यादीनांछंदसांमधुच्छंदादयऋष
यः ॥ अग्न्यादयोदेवताः ॥ गायत्र्यादीनिछंदांसि ॥ ब्रह्मयज्ञेविनियोगः) ॥ ॐ भूर्भुवःस्वः ॥ तत्सवितुः० इतिपादःअर्ध
ऋक् ॥ ३ ॥ अग्निमीळेपुरोहितंयज्ञस्यदेवमृत्विजं ॥ होतारंरत्नधातमं ॥ अग्निःपूर्वेभिर्ऋषिभिरीड्योनूतनैरुत ॥ सदेवाँ
एहवक्षति ॥ अग्निनारयिमश्नवत्पोषमेवदिवेदिवे ॥ यशसंवीरवत्तमं ॥ अग्नेयंयज्ञमध्वरंविश्वतःपरिभूरसि ॥ सइद्देवेषुग
च्छति ॥ अग्निर्होताकविक्रतुःसत्यश्चित्रश्रवस्तमः ॥ देवोदेवेभिरागमत् ॥ १ ॥ यदंगदाशुषेत्वमग्नेभद्रंकरिष्यसि ॥ तवेत्त
त्सत्यमंगिरः ॥ उपत्वाग्नेदिवेदिवेदोषावस्तर्धियावयं ॥ नमोभरंतएमसि ॥ राजंतमध्वराणांगोपामृतस्यदीदिविं ॥ वर्धमा
नंस्वेदमे ॥ सनःपितेवसूनवेग्नेसूपायनोभव ॥ सचस्वानःस्वस्तये ॥ २ ॥ वायवायाहिदर्शत ॥ अग्निर्वैदेवानामवमोविष्णुः
परमः ॥ अथमहाव्रतं ॥ एपपंथाएतत्कर्म ॥ अथातःसंहितायाउपनिषत् ॥ विदामघवन्विदा ॥ महाव्रतस्यपंचविंशतिंसा
मिधेन्यः ॥ इषेत्वोर्जेत्वा ॥ अग्नआयाहिवीतये ॥ शन्नोदेवीरभिष्टये ॥ अथैतस्यसमाम्नायस्य ॥ समाम्नायःसमाम्नातः ॥
मयरसतजभनलगसंमितं॥ गौः । ग्मा ॥ पंचसंवत्सरमयं ॥ अथशिक्षांप्रवक्ष्यामि ॥ वृद्धिरादैच् ॥ योगीश्वरंयाज्ञवल्क्यं ॥
नारायणंनमस्कृत्य॥ अथातोधर्मंव्याख्यास्यामः॥ अथातोधर्मजिज्ञासा॥ अथातोब्रह्मजिज्ञासा ॥ तच्छंयोरावृणीमहेगातुंय
ज्ञायगातुंयज्ञपतयेदैवीस्वस्तिरस्तुनःस्वस्तिर्मानुषेभ्यः ॥ ऊर्ध्वंजिगातुभेषजं ॥ शन्नोअस्तुद्विपदेशंचतुष्पदे ॥ नमोब्रह्मणेन

मौंअस्त्वग्नयेनमः पृथिव्यैनमओषधीभ्यः ॥ नमोंवाचेनमोंवाचस्पतयेनमोविष्णवेमहतेकरोमि ॥ इतित्रिः ॥ ॐ भूर्भुवःस्वः
शांतिःशांतिःशांतिः ॥ वृष्टिरसीतिमंत्रस्य ॥ अग्निर्ऋषिः ॥ वरुणोदेवता ॥ उदकोपस्पर्शनेविनियोगः ॥ ॐ वृष्टिरसिवृश्च
मेपाप्मानमृतात्सत्यमुपागामित्यपःस्पृष्ट्वा ॥ देवतीर्थेनकुशाग्रैरेकैकांजलितर्पयेत् ॥ प्रजापतिस्तृप्यतु ॥ ब्रह्मातृप्यतु ॥ वे
दास्तृप्यंतु ॥ देवास्तृप्यंतु ॥ ऋषयस्तृप्यंतु ॥ सर्वाणिच्छंदांसितृप्यंतु ॥ ॐकारस्तृप्यतु ॥ वषट्कारस्तृप्यतु ॥ व्याहृतय
स्तृप्यंतु ॥ सावित्रीतृप्यतु ॥ यज्ञास्तृप्यंतु ॥ द्यावापृथिवीतृप्यतां ॥ अंतरिक्षंतृप्यतु ॥ अहोरात्राणितृप्यंतु ॥ सांख्यास्तृ
प्यंतु ॥ सिद्धास्तृप्यंतु ॥ समुद्रास्तृप्यंतु ॥ नद्यस्तृप्यंतु ॥ गिरयस्तृप्यंतु ॥ क्षेत्रौषधिवनस्पतिगंधर्वाप्सरसस्तृप्यंतु ॥ ना
गास्तृप्यंतु ॥ वयांसितृप्यंतु ॥ गावस्तृप्यंतु ॥ साध्यास्तृप्यंतु ॥ विप्रास्तृप्यंतु ॥ यक्षास्तृप्यंतु ॥ रक्षांसितृप्यंतु ॥ भूता
नितृप्यंतु ॥ एवमंतानितृप्यंत्वित्येकोनत्रिंशन्मंत्रैः ॥ अथनिवीतीऋषितीर्थेनकुशमध्येनद्विःप्रत्येकं ॥ शतर्चिनस्तृप्यंतु ॥
माध्यमास्तृप्यंतु ॥ गृत्समदस्तृप्यतु ॥ विश्वामित्रस्तृप्यतु ॥ वामदेवस्तृप्यतु ॥ अत्रिस्तृप्यतु ॥ भरद्वाजस्तृप्यतु ॥ वसि
ष्ठस्तृप्यतु ॥ प्रगाथास्तृप्यंतु ॥ पावमान्यस्तृप्यंतु ॥ क्षुद्रसूक्तास्तृप्यंतु ॥ महासूक्तास्तृप्यंत्वितिद्वादशमंत्रैः ॥ अथप्राची
नावीतीपितृतीर्थेनकुशमूलैस्त्रिःप्रत्येकं ॥ सुमंतुजैमिनिवैशंपायनपैलसूत्रभाष्यभारतमहाभारतधर्माचार्यास्तृप्यंतु ॥ जानं
तिबाहविगार्ग्यगौतमशाकल्यबाभ्रव्यमांडव्यमांडूकेयास्तृप्यंतु ॥ गर्गीवाचक्नवीतृप्यतु ॥ वडवाप्रातीथेयीतृप्य० ॥ सुलभा

१ अंगुल्यग्रेतीर्थंदैवंस्वल्पांगुल्योर्मूलेकाय । मध्येंगुष्ठांगुल्योःपैत्रंमूलेत्वंगुष्ठस्यब्राह्मम् ॥

मैत्रेयीतृप्य० ॥ कहोळंतर्पयामि ॥ कौषीतकंत० ॥ महाकौषीतकंत० ॥ पैंग्यंत० ॥ महापैंग्यंत० ॥ सुयज्ञंत० ॥ सांख्यायनंत० ॥ ऐतरेयंत० ॥ महैतरेयंत० ॥ शाकलंत० ॥ बाष्कलंत० ॥ सुजातवक्रंत० ॥ औदवाहिंत० ॥ महौदवाहिंत० ॥ सौजामिंत० ॥ शौनकंत० ॥ आश्वलायनंत० ॥ येचान्येआचार्यास्तेसर्वेतृप्यंतु ॥ इतित्रयोविंशतिमंत्रैस्तर्पयित्वापितॄंस्तर्पयेत् ॥ यथा (प्रत्येकमंजलित्रयं) ततःअस्मत्पितरंअमुकशर्माणंअमुकगोत्रंवसुरूपंस्वधानमस्तर्पयामि ॥ अस्मत्पितामहंअमुकशर्माणंअमुकगोत्रंरुद्ररूपंस्व० ॥ अस्मत्प्रपितामहंअ०श०अ०गो०आदित्यरूपंस्व० ॥ अस्मत्[1]मातरंअमुकदांअमुकगोत्रांवसुरूपांस्व० ॥ अस्मत्पितामहींअ० दां अ० गो० रु० स्व० ॥ अस्मत्प्रपितामहींअमुकदांअ० गो० आदित्यरूपांस्व०॥ अ०सापत्नमातरंअमु०दांअमु०गोत्रांवसु०स्व० ॥ अस्मत्मातामहंअमुकशर्माणंअमुकगोत्रंसपत्नीकंवसुरूपंस्व० ॥ अस्मत्मातृपितामहंअमुकशर्माणंअमुकगोत्रंसपत्नीकंरु०स्व० ॥ अस्मत्मातृप्रपितामहंअमुकशर्माणंअ०गोत्रंसपत्नीकंआदित्यरूपंस्व० ॥ अस्मत्[2]पत्नींअमुकदांअमुकगोत्रांवसुरूपांस्वधान० ॥ अस्मत्सुतंअमुकशर्माणंअमुकगोत्रंसपत्नीकंससुतंवसुरूपंस्वधान० ॥ अस्मत्दुहितरंअमुकदांअमुकगोत्रांसभर्तृकांवसुरूपांस्व० ॥ अस्मत्पितृव्यंअमुकशर्माणंअमुकगोत्रंसपत्नीकंससुतंवसुरूपंस्व० ॥ अस्मत्मातुलंअमुकशर्माणंअमुकगोत्रंसपत्नीकंससुतंवसुरूपंस्व० ॥ अस्मत्भ्रातरंअमुकशर्माणंअमुकगोत्रंसपत्नीकंससुतंवसुरूपंस्व० ॥ अस्मत्पितृभगिनींअमुकदांअमुकगोत्रांसभर्तृकांससुतांवसुरूपांस्वधा० ॥ अस्मत्मातृभगिनींअमुक

१ मातृत्रयीभिन्नस्त्रीभ्यएकांजलिः ॥ २ इतोऽनुक्रमज्ञापनायपत्न्याद्युच्चार॰कृतोपितर्पकैःस्वमृतपितॄहएवकार्यः ॥

दांअमुकगोत्रांसभर्तृकांससुतांवसुरूपांस्व० ॥ अस्मत्भगिनींअमुकदाअमुकगोत्रांसभर्तृकांससुतांवसुरूपांस्व० ॥ अस्मत् श्वशुरंअमुकशर्माणंअमुकगोत्रंसपत्नीकंससुतंवसुरूपंस्वधा० ॥ अस्मत्गुरुं(पितरं)अमुकशर्माणंअमुकगोत्रंसपत्नीकंससुतंवसुरू पंस्व० ॥ अस्मत्शिष्यंअमुकशर्माणंअमुकगोत्रंवसुरूपंस्वधानमस्तर्पयामि ॥ आब्रह्मस्तंवपर्यंतंदेवर्षिपितृमानवाः ॥ तृप्यंतुपि तरःसर्वेमातृमातामहादयः ॥ अतीतकुलकोटीनांसप्तद्वीपनिवासिनां ॥ आब्रह्मभुवनाल्लोकादिदमस्तुतिलोदकमितित्रिर्द त्वा ॥ येकेचास्मत्कुलेजाताअपुत्रागोत्रिणोमृताः ॥ तेगृह्णंतुमयादत्तंवस्त्रनिष्पीडनोदकमिति ॥ उपवीती चतुर्गुणमुपरिद शंवस्त्रंस्थलेवामभागेनिष्पीडयेत् ॥ अनेनदेवर्ष्याचार्यपितृतर्पणाख्येनकर्मणाभगवान्श्रीपरमेश्वरःप्रीयतांनमम ॥ द्विराचम्य ॥ येषांपितानभ्रातानपुत्रोनान्यगोत्रिणः ॥ तेसर्वेतृप्तिमायांतुमयोत्सृष्टैःकुशैस्तथा ॥ इतिदर्भत्यागः ॥ इतिब्रह्मयज्ञः ॥

॥ २७ ॥ अथवैश्वदेवप्रयोगः ॥

श्रीगणेशायनमः ॥ अग्नेःपश्चात्प्राङ्मुखउपविश्य आचम्यप्राणायामंकृत्वादेशकालौनिर्दिश्यममोपात्तदुरितक्षयद्वाराश्रीपर मेश्वरप्रीत्यर्थंआत्मान्नसंस्कारद्वारापंचसूनादोषपरिहारार्थंप्रातःसायंवैश्वदेवौतंत्रेणकरिष्ये ॥ जुष्टोदमूनाआत्रेयोवसुश्रुतो ऽग्निस्त्रिष्टुप् ॥ एह्यग्नेराहूगणोगोतमोऽग्निस्त्रिष्टुप् ॥ अग्न्यावाहनेविनियोगः ॥ ॐ जुष्टोदमूनाअतिथिर्दुरोणइमंनोयज्ञमुपया हिविद्वान् ॥ विश्वाअग्नेअभियुजोविहत्याशत्रूयतामाभराभोजनानि ॥ एह्यग्नइहहोतानिषीदादब्धःसुपुरएताभवानः ॥

१ तिलतर्पणगृहेनिषिद्धमितिधर्मसिंधुः ॥ २ पृथक्सायकर्तव्यश्चेत्प्रातर्वैश्वदेवकरिष्यइतिप्रातः । सायंतुसायंवैश्वदेवमित्याद्यूहःकार्यः ॥

अर्वतांत्वारोदसीविश्वमिन्वेयजांमहेसौमनसायदेवान् ॥ इत्यक्षतैरावाह्यआच्छादनंदूरीकृत्यसमस्तव्याहृतीनांपरमेष्ठीप्रजा
पतिःप्रजापतिर्बृहती ॥ अग्निप्रतिष्ठापनेविनियोगः॥ ॐ भूर्भुवःस्वःरुक्मकनामानमग्निंप्रतिष्ठापयामि ॥ प्रोक्षितेंधनानिनि
क्षिप्यवेणुधमन्याप्रबोध्यध्यायेत् ॥ चत्वारिश्रृंगागौतमोवामदेवोग्निस्त्रिष्टुप् ॥ अग्निमूर्तिध्यानेविनियोगः ॥ ॐ चत्वारिश्रृं
गात्रयोअस्यपादाद्वेशीर्षेसप्तहस्तासोअस्य ॥ त्रिधाबद्धोवृषभोरोरवीतिमहोदेवोमर्त्यांआविवेश ॥ सप्तहस्तश्चतुःश्रृंगःसप्त
जिह्वोद्विशीर्षकः ॥ त्रिपात्प्रसन्नवदनःसुखासीनःशुचिस्मितः ॥ स्वाहांतुदक्षिणेपार्श्वेदेवींवामेस्वधांतथा ॥ बिभ्रद्दक्षिणह
स्तैस्तुशक्तिमन्नंस्रुचंस्रुवं ॥ तोमरंव्यजनंवामैर्घृतपात्रंचधारयन् ॥ मेषारूढोजटाबद्धोगौरवर्णोमहौजसः ॥ धूम्रध्वजोलोहि
ताक्षःसप्तार्चिःसर्वकामदः ॥ आत्माभिमुखमासीनएवंरूपोहुताशनः ॥ अग्नेवैश्वानरशांडिल्यगोत्रमेषध्वजप्राङ्मुखोदेवममसं
मुखोवरदोभव ॥ इतिध्यात्वापरिसमूहनपर्युक्षणेकृत्वा ॥ विश्वानिनइत्यलंकृत्य ॥ विश्वानिनइतितिसृणामात्रेयोवसुश्रुतो
ऽग्निस्त्रिष्टुप् ॥ द्वयोरर्चनेऽत्यायाउपस्थानेविनियोगः ॥ ॐ विश्वानिनोदुर्गहाजातवेदः ॥ ॐ सिंधुंननावादुरितातिपर्षि ॥
ॐ अग्नेअत्रिवन्नमसागृणानः ॥ ॐ अस्माकंबोध्यवितातनूनां ॥ ॐ यस्त्वाहृदाकीरिणामन्यमानः ॥ ॐ अमर्त्यंमर्त्योजोह
वीमि ॥ ॐ जातवेदोयशोअस्मासुधेहि ॥ ॐ प्रजाभिरग्नेअमृतत्वमश्यां ॥ ॐ यस्मैत्वंसुकृतेजातवेदउलोकमग्नेकृणवःस्यो
नं ॥ अश्विनंसपुत्रिणंवीरवंतंगोमंतंरयिंनशतेस्वस्ति॥ आत्मानंचालंकृत्यहस्तंप्रक्षाल्य ॥ सिद्धमन्नमग्नावधिश्रित्यउदगुद्वास्य
प्रोक्ष्यअग्नेःपश्चिमतोनिधायाभिघार्यत्रिधाविभज्य ॥ सव्यंपाणितलंहृदिन्यस्यदक्षिणहस्तेनदक्षिणभागादार्द्रामलकमितम

न्नमादायांगुष्ठाग्रेणपीडितंसंहतांगुल्युत्तानपाणिनाप्रणवादिरहितैःस्वाहांतैःसूर्यादिमंत्रैर्जुहुयात् ॥ तच्चप्रातरित्थं ॥ सूर्या
यस्वाहा॥ सूर्यायेदंनमम॥ प्रजापतयेस्वाहा० ॥ सोमायवनस्पतयेस्वाहा० ॥ अग्नीषोमाभ्यां०॥ इंद्राग्निभ्यां० ॥ द्यावापृथिवी
भ्यां० ॥ धन्वंतरयेस्वाहा ॥ इंद्राय० ॥ विश्वेभ्योदेवेभ्यः०॥ ब्रह्मणेस्वाहाब्रह्मणइदं०॥ सायंतु॥ अग्नयेस्वाहा ॥ अग्नयइदंनम
म ॥ प्रजापतइत्यादिब्रह्मणइत्यंतंपूर्ववन्नवाहुतीर्हुत्वा ॥ ([1]भूःस्वाहाअग्नयइदंनमम ॥ भुवःस्वाहावायवइ० ॥ स्वः
स्वाहासूर्यायेदं० ॥ ॐ भूर्भुवःस्वःस्वाहाप्रजापतयइ०)॥ त्रिस्त्रिःपरिसमूहनपर्युक्षणेकृत्वाअग्न्यलंकरणं ॥ पंचोपचारपूजां
ते ॥ अग्निस्तुविश्रवइत्यात्रेयोवसूयवोग्निस्त्रिष्टुप् ॥ पुष्पांजलौविनियोगः ॥ ॐ अग्निस्तुविश्रवस्तमंतुविब्रह्माणमुत्तमं ॥ अतू
र्तंश्रावयत्पतिंपुत्रंददातिदाशुषे॥ इतिपुष्पांजलिंसमर्प्यविभूतिंधारयेत्॥ मानस्तोकइत्यस्यकुत्सोरुद्रोजगती॥ विभूतिग्रहणेवि
नियोगः ॥ ॐ मानस्तोकेतनयेमानआयौमानोगोषुमानोअश्वेषुरीरिषः ॥ वीरान्मानोरुद्रभामितोवधीर्हविष्मंतःसदमित्वा
हवामहे ॥ त्र्यायुषंजमदग्नेरितिललाटे ॥ कश्यपस्यत्र्यायुषंकंठे ॥ अगस्त्यस्यत्र्यायुषंनाभौ ॥ यद्देवानांत्र्यायुषंदक्षिणस्कंधे॥
तन्मेअस्तुत्र्यायुषंवामस्कंधे ॥ सर्वमस्तुशतायुषंशिरसि ॥ ॐचमेस्वरश्चमेयज्ञोपचतेनमश्च ॥ यत्तेन्यूनंतस्मैतउपयत्तेतिरि
क्तंतस्मैतेनमः ॥ अग्नयेनमः ॥ स्वस्ति ॥ श्रद्धांमेधांयशःप्रज्ञांविद्यांबुद्धिंश्रियंबलं ॥ आयुष्यंतेजआरोग्यंदेहिमेहव्यवाहन ॥

---

१ अयव्याहृतिहोम.कृताकृत. । अन्नेनव्याहृतिहोमोविधुरपरइतिभातीतिचंद्रिकायाम् ।

प्रमादात्कुर्वतांकर्मप्रच्यवेताध्वरेषुयत् ॥ स्मरणादेवतद्विष्णोःसंपूर्णस्यादितिश्रुतिः ॥ अनेनप्रातःसायंवैश्वदेवांगहोमाख्येन कर्मणाभगवान्यज्ञरूपीपरमेश्वरःप्रीयतां ॥ इतिदेवयज्ञः ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

॥ २८ ॥ अथभूतयज्ञः ॥

श्रीगणेशायनमः ॥ (भूतपितृमनुष्ययज्ञेनयक्ष्ये) ॥ भूमिंप्रोक्ष्यमध्यभागादन्नमादायप्राचीमारभ्यईशानीपर्यंतंचक्राकारंनै रंतर्येण ॥ सूर्यायस्वाहा ॥ प्रजापतयेस्वाहा ॥ (अग्नयेस्वाहा ॥ प्रजापतयेस्वाहा) ॥ सोमायवनस्पतयेस्वाहा ॥ अग्नीषो माभ्यांस्वाहा ॥ इंद्राग्निभ्यांस्वाहा ॥ द्यावापृथिवीभ्यांस्वाहा ॥ धन्वंतरयेस्वाहा ॥ इंद्रायस्वाहा ॥ विश्वेभ्योदेवेभ्यःस्वा हा ॥ ब्रह्मणेस्वाहाइतिपूर्वोक्तैर्दशभिः ॥ अद्भ्यःस्वाहा ॥ ओषधिवनस्पतिभ्यः० ॥ गृहाय० ॥ गृहदेवताभ्यः० ॥ वास्तु देवताभ्यःस्वाहेतिपंचभिश्चदत्वाचक्राद्बहिःप्राच्यांप्राक्संस्थं ॥ इंद्राय० ॥ इंद्रपुरुषेभ्यः० ॥ दक्षिणतउदक्संस्थं ॥ यमाय० ॥ यमपुरुषेभ्यः० ॥ पश्चिमतःप्राक्संस्थं ॥ वरुणाय० ॥ वरुणपुरुषेभ्यः० ॥ उत्तरस्यामुदक्संस्थं ॥ सोमाय० ॥ सोमपुरुषे भ्यः० ॥ चक्रमध्ये ॥ ब्रह्मणेस्वाहा ॥ तत्प्राच्यां ॥ ब्रह्मपुरुषेभ्यः० ॥ ब्रह्मणोदक्षिणतः ॥ विश्वेभ्योदेवेभ्यः० ॥ ब्रह्मणःपश्चि मतः ॥ सर्वेभ्योभूतेभ्यः० ॥ ब्रह्मणउत्तरतो ॥ दिवाचारिभ्यः० ॥ चक्रादुत्तरतोरक्षोभ्यःस्वाहेतिदत्वापउपस्पृश्यतदुत्तरतोभूमिं प्रोक्ष्यद्वितीयभूतयज्ञंकुर्यात् ॥ तत्रसूर्यपदस्थानेऽग्निपदंदिवापदस्थानेनक्तमितिविशेषः ॥ शेषंपूर्ववत् ॥ इतिभूतयज्ञः ॥

१ इदंधनुश्चिहस्थमाहुतिद्वयंतत्रेणवैश्वदेवकरणेतथैकबलिहरणपक्षेऽत्रयोजनीयं पथक्करणेतुनैव ॥

बलिहरणं.

पूर्व.

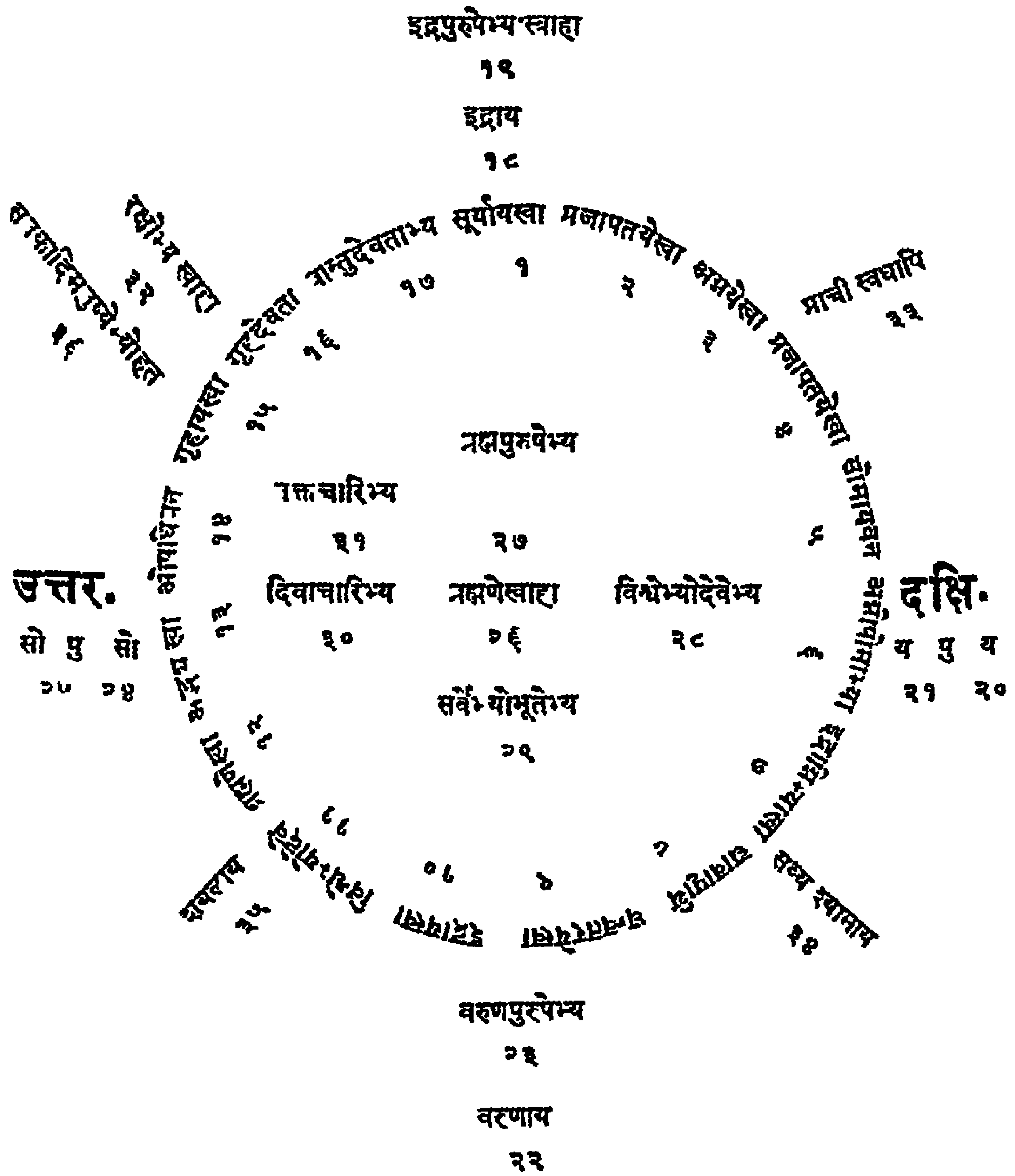

पश्चिम.

१ चक्राकारं तंत्रपक्षेबलिहरणमिदं ॥ पृथग्बलिहरणपक्षेप्रातरग्निप्रजापतिरहिताश्चक्रेपंचदशैवाहुतयो मध्येदिवाचारीत्येकैवाहुतिश्च ॥ द्वितीयंत्वाद्याहुतिद्वयरहितंमध्येनक्तंचारियुक्तंच ॥—नराकारंतुप्राक्स्थाहुत्यात्मकंधर्मसिंधावालोचनीयं ॥ विस्तरभियानात्रन्यस्तं ॥ बलावनुद्धृतेनाद्यान्नोद्धरेच्चस्वयंबलिम् ॥ इतिवाक्याद्बलिहरणंतत्कालएवोद्धरेदितिसिद्धम् ॥

॥ २९ ॥ अथपितृयज्ञः ॥

श्रीः ॥ प्राचीनावीती ॥ आग्नेय्याभिमुखःसव्यंजान्वाच्योत्तरभागादंगुष्ठपर्वमात्रमन्नंगृहीत्वापराचीनपाणिनाचक्राद्दक्षिणतः
स्वधापितृभ्यइतिमंत्रेणबलिंदत्वापउपस्पृश्य ॥ द्वितीयचक्राग्नेयभागेचतथैवदत्वापउपस्पृश्यसव्यंपितृयज्ञान्नशेषेणैवचक्राद्ब
हिर्नैर्ऋत्यकोणेश्यामाय ॥ चक्राद्वायव्यकोणेॐशबलाय ॥ इत्युभयत्रबलिंदत्वाबहिर्गत्वागृहांगणेजलमासिच्यश्वचांडालपति
तभूतवायसेभ्योन्नंभूमौविकिरेत् ॥ ऐंद्रवारुणवायव्यायाम्यानैर्ऋतिकाश्चये ॥ तेकाकाःप्रतिगृह्णंतुभूम्यांपिंडंमयोज्झितम् ॥
इतिपितृयज्ञशेषेणदद्यात् ॥ वैवस्वतकुलेजातौद्वौश्यामशबलौशुनौ ॥ ताभ्यांपिंडोमयादत्तोरक्षेतांपथिमांसदा ॥ ये
भूताःप्रचरंतिदिवानक्तंबलिमिच्छंतोवितुदस्यप्रेष्ठाः ॥ तेभ्योबलिंपुष्टिकामोददामिमयिपुष्टिंपुष्टिपतिर्ददातु ॥ रात्रौचे
न्नक्तमितिब्रूयात् ॥ इतिशौनकोक्तचक्राकारप्रयोगः ॥ प्रक्षालितपाणिपादआचम्यगृहंप्रविशन्निमंमंत्रंपठेत् ॥ ॐ
शांतापृथिवीशिवमंतरिक्षंद्यौर्नोदेव्यभयंनोअस्तु ॥ शिवादिशःप्रदिशउद्दिशोनआपोविद्युतःपरिपांतुसर्वतःशांतिःशांतिः
शांतिः ॥ सर्वारिष्टशांतिरस्तुइतिजपित्वाविष्णुंस्मृत्वाकर्मार्पयेत् ॥ इतिपितृयज्ञः ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

॥ ३० ॥ अथमनुष्ययज्ञः ॥

श्रीः ॥ अतिथिभोजनपर्याप्तंषोडशग्रासमितंवाग्रासचतुष्टयंवाग्रासमितंवान्नंसनकादिमनुष्येभ्योहंतेतिदद्यात् ॥ बहुषुभिक्षु

केष्वागतेष्वशक्तेनत्रिभ्योग्रासत्रयंदेयम् ॥ (बलिदानोत्तरमंगणएवगोदोहनमात्रंतत्रस्थित्वातिथिमाकांक्षेत्) ॥ इतिमनु
ष्ययज्ञः ॥ इतिदिनचतुर्थभागकृत्यम् ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

॥ ३१ ॥ गोपूजनंब्राह्मणपूजनंच ॥

श्रीगणेशायनमः ॥ अथदिनपंचमभागकृत्यानि ॥ अद्यपूर्वोच्चरितएवंगुणविशेषणविशिष्टायांशुभपुण्यतिथौममआत्मनःश्रु
तिस्मृतिपुराणोक्तफलप्राप्त्यर्थं श्रीरुद्ररूपिणीगोदेवताप्रीत्यर्थंयथाज्ञानेनयथामीलितोपचारैःपूजनमहंकरिष्ये ॥ गवामंगेषु
तिष्ठंतिभुवनानिचतुर्दश ॥ यस्मात्तस्माच्छिवंमेस्यादिहलोकेपरत्रच ॥ श्रीरुद्ररूपिण्यैगवेनमः ॥ ध्या०श्रीरु०आ०आ०पा०
अ०स्ना०व०अक्षतान्०चं०पु०धू०दी० ओदननैवेद्यं (गोग्रासं) समर्पयामि ॥ सौरभेय्यःसर्वहिताःपवित्राःपुण्यराशयः ॥
प्रतिगृह्णंतुमेग्रासंगावस्त्रैलोक्यमातरः ॥ गवामंगेष्वितिमंत्रेणप्रदक्षिणामंत्रपुष्पंसमर्प्य ॥ आगावोइत्येकंवर्गंपठित्वा ॥ गावो
मेअग्रतःसंतुगावोमेसंतुपृष्ठतः ॥ गावोमेहृदयेनित्यंगवांमध्येवसाम्यहं ॥ इतिसंप्रार्थ्य ॥ अनेनगोपूजनेनश्रीरुद्ररूपिणीगौः
प्रीयतां ॥ इतिगोपूजनंसमाप्तं ॥ अथब्राह्मणपूजा ॥ महाविष्णुस्वरूपिणेब्राह्मणायइदमासनं ॥ इदंपाद्यं ॥ चरणंपवित्रंवि
ततंपुराणं ॥ येनपूतस्तरंतिदुष्कृतानि ॥ तेनपवित्रेणशुद्धेनपूताः ॥ अतिपाप्मानमरातिंतरेम ॥ भूमिदेवाग्रजन्मासित्वंविप्र
पुरुषोत्तम ॥ प्रत्यक्षोयज्ञपुरुषअर्घोयंप्रतिगृह्यतां ॥ इदमर्घ्यंस० ॥ गंधाःपांतु सौमंगल्यंचास्तु ॥ अक्षताःपांतु आयुष्यम
स्तु ॥ पुष्पाणिपांतु सौश्रियमस्तु ॥ तांबूलंपातु ऐश्वर्यमस्तु ॥ दक्षिणाःपांतु बहुदेयंचास्तु ॥ नमोस्त्वनंतायसहस्रमूर्तयेसह

स्रपादाक्षिशिरोरुबाहवे ॥ सहस्रनाम्नेपुरुषायशाश्वतेसहस्रकोटीयुगधारिणेनमः ॥ सकलाराधनैःस्वर्चितमस्तु ॥ अस्तुसक
लाराधनैःस्वर्चितं ॥ इतिब्राह्मणपूजनंसमाप्तं ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

॥ ३२ ॥ अथत्रिसुपर्णप्रारंभः ॥

श्रीः ॥ ॐशांतिःशांतिःशांतिः ॥ ॐब्रह्ममेतुमां ॥ मधुमेतुमां ॥ ब्रह्ममेवमधुमेतुमां ॥ यास्तेसोमप्रजावत्सोभिसोअहं ॥ दु
ष्वप्नहंदुरुःष्वह ॥ यास्तेसोमप्राणाꣳस्तान्जुहोमि ॥ त्रिसुपर्णमयाचितंब्राह्मणायदद्यात् ॥ ब्रह्महत्यांवाएतेघ्नंति ॥ येब्राह्म
णास्त्रिसुपर्णंपठंति ॥ तेसोमंप्राप्नुवंति ॥ आसहस्रात्पंक्तिंपुनंति ॥ ॐब्रह्ममेधया ॥ मधुमेधया ॥ ब्रह्ममेवमधुमेधया ॥ अ
द्यानोदेवसवितःप्रजावत्सावीःसौभगं ॥ परादुष्वप्नियꣳसुव ॥ विश्वानिदेवसवितर्दुरितानिपरासुव ॥ यद्भद्रंतन्मआसुव ॥
मधुवाताऋतायतेमधुक्षरंतिसिंधवः ॥ माध्वीर्नःसंत्वोषधीः ॥ मधुनक्तमुतोषसिमधुमत्पार्थिवꣳरजः ॥ मधुद्यौरस्तुनःपिता ॥
मधुमान्नोवनस्पतिर्मधुमाꣳअस्तुसूर्यः ॥ माध्वीर्गावोभवंतुनः ॥ यइमंत्रिसुपर्णमयाचितंब्राह्मणायदद्यात् ॥ भ्रूणहत्यांवाए
तेघ्नंति ॥ येब्राह्मणास्त्रिसुपर्णंपठंति ॥ तेसोमंप्राप्नुवंति ॥ आसहस्रात्पंक्तिंपुनंति ॥ ॐब्रह्ममेधवा ॥ मधुमेधवा ॥ ब्रह्ममे
वमधुमेधवा ॥ ब्रह्मादेवानांपदवीःकवीनामृषिर्विप्राणांमहिषोमृगाणां ॥ श्येनोगृध्राणाꣳस्वधितिर्वनानाꣳसोमःपवित्रमत्ये
तिरेभन् ॥ हꣳसःशुचिषद्वसुरंतरिक्षसद्धोतावेदिषदतिथिर्दुरोणसत् ॥ नृषद्वरसदृतसद्व्योमसदब्जागोजाऋतजाअद्रिजाऋतं
बृहत् ॥ ऋचेत्वारुचेत्वासमित्स्रवंतिसरितोनधेनाः ॥ अंतर्हृदामनसापूयमानाः ॥ घृतस्यधाराअभिचाकशीमि ॥ हिरण्य

योवेत्सोमध्यंआसां ॥ तस्मिन्त्सुपर्णोमधुकृत्कुलायीभजन्नास्तेमधुदेवताभ्यः ॥ तस्यासतेहरयःसप्ततीरेस्वधांदुहानाअमृतं
स्यधारां ॥ यइदंत्रिसुपर्णमयाचितंब्राह्मणायदद्यात् ॥ वीरहत्यांवाएतेघ्नंति ॥ येब्राह्मणास्त्रिसुपर्णंपठंति ॥ तेसोमंप्राप्नुवं
ति ॥ आसहस्रात्पंक्तिंपुनंति ॥ ॐ तस्यैवंविदुषोयज्ञस्यात्मायजमानःश्रद्धापत्नीशरीरमिध्ममुरोवेदिर्लोमानिबर्हिर्वेदःशिखा
हृदयंयूपःकामआज्यंमन्युः पशुस्तपोग्निर्दमःशमयितादक्षिणावाग्घोताप्राणउद्गाताचक्षुरध्वर्युर्मनोब्रह्माश्रोत्रमग्नीद्यावद्ध्रियते
सादीक्षायदश्नातितद्धविर्यत्पिबतितदस्यसोमपानं यद्रमतेतदुपसदोयत्संचरत्युपविशत्युत्तिष्ठतेचसप्रवर्ग्योयन्मुखंतदाहवनी
योयाव्याहृतिराहुतिर्यदस्यविज्ञानंतज्जुहोतियत्सायंप्रातरत्तितत्समिधंयत्प्रातर्मध्यंदिनं सायंचतानिसवनानियेअहोरात्रेतेदं
र्शपूर्णमासौयेर्धमासाश्चमासाश्चतेचातुर्मास्यानियऋतवस्तेपशुबंधायेसंवत्सराश्चपरिवत्सराश्चतेहर्गणाः सर्ववेदसंवाएतत्सत्रंय
न्मरणंतदवभृथएतद्वैजरामर्यमग्निहोत्रं सत्रंयएवंविद्वानुदगयनेप्रमीयतेदेवानामेवमहिमानंगत्वादित्यस्यसायुज्यंगच्छत्यथ
योदक्षिणेप्रमीयतेपितृणामेवमहिमानंगत्वाचंद्रमसःसायुज्यं सलोकतामाप्नोत्येतौवैसूर्याचंद्रमसोर्महिमानौब्राह्मणोविद्वान
भिजयतितस्माद्ब्रह्मणोमहिमानमाप्नोतितस्माद्ब्रह्मणोमहिमानं ॥ सहनाववतु ॥ सहनौभुनक्तु ॥ सहवीर्यंकरवावहै ॥ तेज
स्विनावधीतमस्तुमाविद्विषावहै ॥ ॐ शांतिःशांतिःशांतिः ॥ इतित्रिसुपर्णंसमाप्तं ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

॥ ३२ ॥ अथान्नरासर्पणविधिः ॥

श्रीः ॥ पात्राधोमंडलंकृत्वापात्रमध्येऽन्नंवामेभक्ष्यभोज्यंदक्षिणेघृतपायसंपुरतःशाकादीन् एवंपरिवेषणंकारयित्वा ॥ ब्राह्म

णभोजनसंकल्पः ॥ गायत्रीमंत्रेणप्रोक्ष्य ॥ नानापात्रस्थमन्नंतस्मैतस्मैसंप्रददे ॥ प्रजापतेहिरण्यगर्भःप्रजापतिस्त्रिष्टुप्अन्नस
मर्पणेविनियोगः ॥ ॐ प्रजापतेनत्वदेतान्यन्योविश्वाजातानिपरिताबभूव ॥ यत्कामास्तेजुहुमस्तन्नोअस्तुवयंस्यामपतयोर
यीणाम् ॥ १ ॥ एकोविष्णुर्महद्भूतंपृथग्भूतान्यनेकशः ॥ त्रीन्लोकान्व्याप्यभूतात्माभुंक्तेविश्वभुगव्ययः ॥ अनेनब्राह्मण
भोजनेनअमुकदेवताःप्रीयंतांनमम ॥ नमोदेव्यैमहादेव्यैशिवायैसततंनमः ॥ नमःप्रकृत्यैभद्रायैनियताःप्रणताःस्मताम् ॥ १ ॥
अनेनसुवासिनीभोजनेनअमुकदेवीप्रीयतांनमम ॥ तत्सद्ब्रह्मार्पणमस्तु ॥ अन्नपतेन्नस्यनोदेह्यनमीवस्यशुष्मिणः ॥ प्रप्रदाता
रंतारिषऊर्जंनोधेहिद्विपदेचतुष्पदे ॥ यंतुनदयोवर्षंतुपर्जन्याः ॥ सुपिप्पलाओषधयोभवंतु ॥ अन्नवतामोदनवतामामिक्षव
तां ॥ एषांराजाभूयासं ॥ ओदनमब्रुवते ॥ परमेष्ठीवाएषः ॥ यदोदनः ॥ परमामेवैनंश्रियंगमयति ॥ पार्वतीपतेहरहर
महादेव ॥ ॥ इतिअन्नसमर्पणं ॥

॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

॥ ३४ ॥ अथभोजनविधिः ॥

श्रीः ॥ पाणिपादौप्रक्षाल्याचम्यश्रीपर्ण्यादिपीठेप्राङ्मुखःप्रत्यङ्मुखोवोपविश्यभूमिंप्रोक्ष्यचतुरस्रंमंडलंकृत्वातदुपरिद्विपंचा
शत्पलपरिमितंकांस्यपात्रमन्यद्वापर्णपात्रंनिधायपरिवेषणंकारयित्वातस्मादन्नाद्गोग्रासार्थमन्नंपात्रांतरेकृत्वा सौरभेय्यःसर्वहि
ता इतिमंत्रेणगवेग्रासंदत्वाआचम्यप्रांजलिरन्नंप्रणम्य अस्माकंनित्यमेतदस्तुइतिप्रार्थ्य ॐ भूर्भुवःस्वः तत्सवितु० इत्यन्नम
भ्युक्ष्य ॐ स्वादोंपितोमधोंपितोवयंत्वाववृमहे ॥ अस्माकमविताभव ॥ इत्यभिमंत्रितोदकेनान्नंप्रोक्ष्य ॥ सत्यंत्वर्तेनपरिषिं

चामि ॥ इतिदिवा ॥ रात्रौतु ॥ ऋतंत्वासत्येनपरिषिंचामि ॥ इतिप्रदक्षिणमन्नंपरिषिच्य ॥ अंतश्चरतिभूतेषुगुहायांविश्व
तोमुखः॥ त्वंयज्ञस्त्वंवषट्कारस्त्वंविष्णुःपुरुषःपरः॥ पात्राद्दक्षिणतोभुविउदकधारांप्राक्संस्थांकृत्वातत्रक्रमेणबलित्रयंदद्यात् ॥
ॐ भूपतयेनमः ॥ ॐ भुवनपतयेनमः ॥ ॐ भूतानांपतयेनमः ॥ एवंबलित्रयंप्राक्संस्थंदत्वाउपर्युदकंदत्वाबलीनुद्धृत्यहस्तंप्रक्षा
ल्यआपोशनार्थंजलमादायवामहस्तमध्यमानामिकांगुष्ठैर्भोजनपात्रमालभ्य ॥ अन्नंब्रह्मारसोविष्णुर्भोक्तादेवोमहेश्वरः ॥ प्री
यतांभगवानीशःपरमात्मासदाशिवः ॥ अहंवैश्वानरोभूत्वाप्राणिनांदेहमाश्रितः ॥प्राणापानसमायुक्तःपचाम्यन्नंचतुर्विधम्॥
इत्यस्यार्थंध्यात्वावामकरेणपात्रंधृत्वा॥अमृतऋषिःसत्योदेवतागायत्रीछंदः अमृतोपस्तरणमसीत्यपःप्राश्यमौनी॥तर्जनीमध्य
मांगुष्ठैः ॥ ॐ प्राणायस्वाहाप्राणायेदंनमम ॥ मध्यमानामिकांगुष्ठैः ॥ ॐ अपानायस्वाहा० ॥ कनिष्ठिकानामिकांगुष्ठैः ॥
ॐ व्यानायस्वाहा० ॥ मध्यमानामिकांगुष्ठैः ॥ ॐ उदानायस्वाहा० ॥ सर्वाभिः ॥ ॐ समानायस्वाहा० ॥ ॐ ब्रह्मणेस्वा
हा ॥ जलंस्पृष्ट्वायथेष्टंभोजनंकुर्यात् ॥ ततोभोजनांतेपात्रस्थमन्नंकिंचिद्गृहीत्वाअवघ्राय ॥ उच्छिष्टभाग्भ्योनमः ॥ इतिभू
मौविसृज्य ॥ उत्तरापोशनार्थंउदकंगृहीत्वा ॥ अमृतापिधानमसिस्वाहा ॥ इतिमंत्रेणतदर्धंपीत्वा ॥ रौरवेपूयनिलयेपद्मा
र्बुदनिवासिनाम् ॥ अर्थिनामुदकंदत्तमक्षय्यमुपतिष्ठतु ॥ इतिमंत्रेणावशिष्टंजलंपितृतीर्थेनभूमौनिषिंच्यअंगणादौपाणिमुखे
संशोधयेत् ॥ हस्तौपादौप्रक्षाल्याचम्यशतपदानिगत्वा ॥ अगस्तिरग्निर्वडवानलश्च भुक्तंमयान्नंजरयंत्वशेषम् ॥ सुखंममैतत्स

१ केचन—ॐ चित्रायस्वाहा । ॐ चित्रगुप्ताय० । ॐ यमाय० । ॐ यमदूताय० । ॐ सर्वेभ्योभूतेभ्यः० । इतिपञ्चाहुतीःददति ॥

रिणामसंभवंयच्छंत्वरोगोममचास्तुदेहः ॥ १ ॥ इत्युदरंपरिमृज्यतांबूलंभक्षयेत् ॥ इतिदिनपंचमभागकृत्यं ॥ षष्ठसप्तमौ
पुराणादिनानयेत् ॥ इतिभोजनविधिःसमाप्तः ॥ ॥ छ ॥

॥ ३५ ॥ अथसायंसंध्यारंभः ॥ ॥ छ ॥

श्रीगणेशायनमः ॥ अथदिनाष्टमभागकृत्यम् ॥ प्रातःकालवदाचमनंप्राणायामंचकुर्यात् ॥ ममोपात्तदुरितक्षयद्वाराश्रीपर
मेश्वरप्रीत्यर्थंसायंसंध्यामुपासिष्ये ॥ ततअपःप्राशनमंत्रपर्यंतंप्रातःकालवत् ॥ अग्निश्चेतिमंत्रस्य ॥ याज्ञवल्क्यउपनिषदृ
षिः ॥ अग्निमन्युमन्युपत्यहानिदेवताः ॥ प्रकृतिश्छंदः ॥ मंत्राचमनेविनियोगः ॥ ॐ अग्निश्चमामन्युश्चमन्युपतयश्चमन्यु
कृतेभ्यः ॥ पापेभ्योरक्षंताम् ॥ यदह्नापापमकार्षं ॥ मनसावाचाहस्ताभ्यां ॥ पद्भ्यामुदरेणशिश्ना ॥ अहस्तदवलुंपतु ॥ य
त्किंचदुरितंमयि ॥ इदमहंमाममृतयोनौ ॥ सत्येज्योतिषिजुहोमिस्वाहा ॥ आचम्य० ॥ प्रातःकालवद्द्वितीयतृतीयचतुर्थ
मार्जनानिकृत्वा ॥ तथापश्चिमाभिमुखस्तिष्ठन्गायत्रीमंत्रेणसूर्यायत्रिवारमर्घ्यंदत्वा ॥ असावादित्योब्रह्म ॥ द्विराचमनंप्रा
णायामंचकृत्वा ॥ प्रातःकालवत्दिग्बंधासनंषडंगंचकृत्वा ॥ वृद्धांवृद्धादित्यमंडलमध्यस्थांश्यामांश्यामांबरानुलेपनस्रगाभर
णामेकवक्त्रांशंखचक्रगदांकचतुर्भुजांगरुडासनारूढां विष्णुदैवत्यांसामवेदमुदाहरंतींस्वर्लोकाधिष्ठात्रींसरस्वतींनामदेवतांध्या
त्वा ॥ ततोयथाशक्तिगायत्रीजपः ॥ ततःइमंमेवरुणतत्त्वायामीत्यृचोराजीगर्तिःशुनःशेपऋषिः वरुणोदेवताआद्यागायत्रीद्वि
तीयात्रिष्टुप्उपस्थानेविनियोगः ॥ इत्यृग्भ्यामुपस्थाय (अत्रकेचनयच्चिद्धितइत्युपस्थानंकुर्वंति ॥ यच्चिद्धितइतिदशर्चस्यसूक्त

स्य ॥ आजीगर्तिःशुनःशेपऋषिः ॥ वरुणोदेवता ॥ गायत्रीछंदः ॥ वरुणोपस्थानेविनियोगः ॥ ॐ यच्चिद्धितेविशोयथाप्र
देववरुणव्रतं ॥ मिनीमसिद्यविद्यवि ॥ मानोवधायहत्नवेजिहीळानस्यरीरधः ॥ माहृणानस्यमन्यवे ॥ विमृळीकायतेमनोर
थीरश्वंनसंदितं ॥ गीर्भिर्वरुणसीमहि ॥ पराहिमेविमन्यवःपतंतिवस्यइष्टये ॥ वयोनवसतीरुप ॥ कदाक्षत्रश्रियंनरमावरुणं
करामहे ॥ मृळीकायोरुचक्षसं ॥ तदित्समानमाशातेवेनंतानप्रयुच्छतः ॥ धृतव्रतायदाशुषे ॥ वेदायोवीनांपदमंतरिक्षे
णपततां ॥ वेदनावःसमुद्रियः ॥ वेदमासोधृतव्रतोद्वादशप्रजावतः ॥ वेदायउपजायते ॥ वेदवातस्यवर्तनिमुरोर्ऋष्वस्यवृ
हतः ॥ वेदायेअध्यासते ॥ निषसादधृतव्रतोवरुणःपस्त्यस्वा ॥ साम्राज्यायसुक्रतुः ॥) यांसदासर्वभूतानीतिसमाप्तिपर्यंतं
प्रातःकालवत्कुर्यात् ॥ अंतेद्विराचम्ययस्यस्मृत्येतिविष्णुंस्मृत्वाप्रायश्चित्तान्यशेषाणीतिजपेत् ॥ इतिसायंसंध्यासमाप्ता ॥

॥ ३६ ॥ अथरात्रिकर्तव्यानि ॥

संध्याहोमादिनिर्वर्त्यप्राक्प्रत्यगुदङ्मुखंदीपंप्रज्वाल्यपूजांकृत्वा त्रिघटीरात्र्युत्तरंभोजनंकृत्वास्तोत्रपाठादिनाप्रथमयाममतिक्र
म्यशयनगृहंगत्वाशय्यासमीपमुपविश्यजपेत् ॥ ॐ सुत्रामाणंपृथिवींद्यामनेहसंसुशर्माणमदितिंसुप्रणीतिं ॥ दैवींनावंस्वरि
त्रामनागसमस्रवंतीमारुहेमास्वस्तये ॥ रात्रीव्यख्यदायतीतिपळर्चसूक्तंजप्त्वा ॥ भोसर्पभद्रेतिऋग्द्वयंयोजरत्कारुणेत्यृचंचज
प्त्वा ॥ अगस्तिर्माधवश्चैवमुचुकुंदोमहामुनिः ॥ कपिलोमुनिरास्तीकःपंचैतेसुखशायिनः ॥ कफल्लकस्यद्वेभार्येस्तंविनीमोहि
नीतथा ॥ तयोःस्मरणमात्रेणचोराभवंतुनिष्फलाः ॥ इतिपठित्वास्वपेत् ॥ उपानहौवेणुदंडमंबुपात्रंतथैवच ॥ तांबूलादीनि

सर्वाणिसमीपेस्थापयेद्गृही ॥ नार्द्रवासाश्चनग्नश्चनोत्तरापरमस्तकः ॥ नाकाशेसर्वतःशून्येनचचैत्यद्रुमेतथा ॥ पूर्वरात्रेव्यती
तेतुसगच्छेद्रतिमंदिरं ॥ पादौप्रक्षालयेत्पूर्वंपश्चाच्छय्यांसमाविशेत् ॥ धौतवस्त्रंचतांबूलंसंयोगेचशुभावहं ॥ उक्तदिनेशय्यां
तरेउपवीतीमन्मथगृहंस्पृष्ट्वा विष्णुर्योनिमितिसूक्तंजप्त्वासकृदुपगत्योत्थायस्नानादिनाशुद्धोभूत्वाप्रबोधपर्यंतंसुप्त्वाप्रभातेप्रा
तःस्मरणादिकुर्यात् ॥ इतिनैशोविधिः ॥ बह्वल्पंवास्वगृह्योक्तंयस्यकर्मप्रकीर्तितं ॥ तस्यतावतिशास्त्रार्थेकृतेसर्वःकृतोभवे
त् ॥ नान्योविमुक्तयेपंथामुक्त्वाश्रमविधिंस्वकं ॥ तस्मात्कर्माणिकुर्वीततुष्टयेपरमेष्ठिनः ॥ इति ॥ ॥ छ ॥

॥ ३७ ॥ आसनविधिर्भूशुद्धिः ॥

श्रीगणेशायनमः ॥ आचम्यप्राणानायम्यदेशकालौसंकीर्त्यअमुककर्मकरिष्ये ॥ तदंगत्वेनकर्माधिकारार्थंआसनविधिंकरि
ष्ये ॥ इतिसंकल्प्य ॥ उत्पतंत्विहभूतानिपृथिव्यंतरवासिनः ॥ आसनादौनमस्कृत्यब्रह्मकर्मसमारभे ॥ अपसर्पंतुतेभूतायेभू
ताभूमिसंस्थिताः ॥ येभूताविघ्नकर्तारस्तेगच्छंतुशिवाज्ञया ॥ अपक्रामंतुभूतानिपिशाचाःसर्वतोदिशं ॥ सर्वेषामविरोधेनब्र
ह्मकर्मसमारभे ॥ तीक्ष्णदंष्ट्रमहाकायकल्पांतदहनोपम ॥ भैरवायनमस्तुभ्यमनुज्ञांदातुमर्हसि ॥ इतिवामपादपार्ष्णिनाभूमिं
त्रिस्ताडयेत् ॥ समुद्रवसनेदेविपर्वतस्तनमंडिते ॥ विष्णुपत्निनमस्तुभ्यंपादस्पर्शंक्षमस्वमे ॥ पृथ्वीतिमंत्रस्य मेरुपृष्ठऋषिः ।
कूर्मोदेवता । सुतलंछंदः । आसनेविनियोगः ॥ पृथ्वित्वयाधृतालोकादेवित्वंविष्णुनाधृता ॥ त्वंचधारयमांदेविपवित्रंकुरु
चासनं ॥ अनंतासनायनमः ॥ विमलासनायनमः ॥ योगासनायनमः ॥ कूर्मासनायनमः ॥ आधारशक्तयेनमः ॥ दुष्टवि

द्राविणेनृसिंहायनमः ॥ मध्येपरमसुखायनमः ॥ ॐ भूर्भुवःस्वःइत्यासनेउपविश्य ॥ अंगुष्ठाग्रेतुगोविंदंतर्जन्यांतुमहीधरं ॥
मध्यमायांहृषीकेशमनामिक्यांत्रिविक्रमं ॥ कनिष्ठिक्यांन्यसेद्विष्णुंकरमध्येतुमाधवं ॥ एवंचकरविन्यासंसर्वपापप्रणाशनं ॥
(ॐकारःसर्वत्र) ॥ भूःपादाभ्यांनमः ॥ भुवःजानुभ्यांनमः ॥ स्वःकटिभ्यांनमः ॥ महःनाभ्यैनमः ॥ जनःहृदयायनमः ॥
तपःकंठायनमः ॥ सत्यंललाटायनमः ॥ परब्रह्मशिरसेस्वाहा ॥ स्वशिरसि ॥ गुंगुरुभ्योनमः ॥ पंपरमगुरुभ्योनमः ॥ पंप
रात्परगुरुभ्योनमः ॥ पंपरमेष्ठीगुरुभ्योनमः ॥ दक्षिणभुजे गंगणपतयेनमः ॥ वामभुजे दुंदुर्गायैनमः ॥ दक्षिणजानुनि
क्षंक्षेत्रपालायनमः ॥ वामजानुनि संसरस्वत्यैनमः ॥ हृदये अंआत्मनेनमः ॥ पंपरमात्मनेनमः ॥ संसत्त्वात्मनेनमः ॥ रंर
जआत्मनेनमः ॥ तंतमात्मनेनमः॥ नमोस्त्वनंतायनमोस्तुवेधसेनमोवसिष्ठायनमोस्तुशक्तये॥ पराशरायाथनमोस्तुसात्वतेन
मोस्तुतेसत्यवतीसुताय ॥ नमोगुरुभ्योगुरुपादुकाभ्योनमःपरेभ्यःपरपादुकाभ्यः ॥ आचार्यसिद्धेश्वरपादुकाभ्योनमोस्तुल
क्ष्मीपतिपादुकाभ्यः ॥ ॐ नमोमहद्भ्योनमोअर्भकेभ्योनमोयुवभ्योनमआशिनेभ्यः । यजामदेवान्यदिशक्नवामसमाज्यायसः
शंसमावृक्षिदेवाः ॥ सर्वभूतनिवारणायसशराय हःसशार्ङ्गायसुदर्शनायास्त्रराजायहुंफट् ॥ इतिछोटिकाबंधंकृत्वा ॥ उद
कोपस्पर्शः ॥ प्राणायामः ॥ ॐ धर्मकंदसमुद्भूतंज्ञाननालंसुशोभितं ॥ ऐश्वर्याष्टदलोपेतंपरंवैराग्यकर्णिकं ॥ अधोमुखंतुहृ
त्पद्मंप्रणवेनोर्ध्वमुन्नयेत् ॥ ॐ इतिप्रणवेनविकसितंकृत्वातत्रत्यजीवात्मानंहंसइतिमंत्रेणांकुशमुद्रयासुषुम्नानाडीमार्गेणब्रह्मरं
ध्रंनीत्वा ॥ तत्रत्यसहस्रदलपद्मकर्णिकांतर्गतेनपरमात्मनासहैक्यभावमापादयेत् ॥ हंसःसोहं ॥ ब्रह्महत्याशिरस्कंचस्वर्णस्ते

यभुजद्वयं ॥ सुरापानहृदायुक्तंगुरुतल्पकटिद्वयं ॥ तत्संसर्गिपदद्वंद्वमंगप्रत्यंगपातकं ॥ उपपातकरोमाणंरक्तश्मश्रुविलोचनं ॥
अधोमुखंकृष्णवर्णमंगुष्ठपरिमाणकं ॥ खड्गचर्मधरंपापंवामकुक्षौविचिंतयेत् ॥ एवंलक्षणंवामकुक्षौपापपुरुषंविचिंत्य ॥ य
मितिवायुबीजेन १६ षोडशवारंवामनासापुटेनसंशोष्य ॥ रमित्यग्निबीजेन ६४ चतुःषष्टिवारंकुंभकेनसंदह्य ॥ पुनर्यमि
तिबीजेन ३२ द्वात्रिंशद्वारंतद्भस्मदक्षिणनासापुटेनबहिर्निःसार्य॥ वमित्यमृतबीजेन १६ षोडशवारममृतीकुर्यात् ॥ इति ॥

॥ ३८ ॥ अथभूतशुद्धिः ॥

श्रीगणेशायनमः ॥ पादादिजानुपर्यंतंपृथिवीस्थानंचतुरस्रंचतुर्दिक्षुलांछितंतन्मध्येपीतवर्णंलंबीजयुक्तंध्यायेत् ॥ ॐ स्योना
पृथिविभवानृक्षरानिवेशनी ॥ यच्छानःशर्मसप्रथाः ॥ लंभूम्यैनमः ॥ जान्वादिनाभिपर्यंतमपांस्थानंधनुराकारमुभयोःक
व्योःश्वेतपद्मलांछितंतन्मध्येश्वेतवर्णंवंबीजयुक्तंध्यायेत् ॥ ॐ अप्सुमेसोमोअब्रवीदंतर्विश्वानिभेषजा ॥ अग्निंचविश्वशंभुव
मापश्चविश्वभेषजीः ॥ वंअद्भ्योनमः ॥ नाभ्यादिहृदयपर्यंतमग्निस्थानंत्रिकोणंस्वस्तिकलांछितंतन्मध्येरक्तवर्णंरंबीजयुक्तंध्या
येत् ॥ ॐ अग्निंदूतंवृणीमहेहोतारंविश्ववेदसं ॥ अस्ययज्ञस्यसुक्रतुं ॥ रंअग्नयेनमः ॥ हृदयादिभ्रूमध्यपर्यंतंवायुस्थानंषट्को
णंषड्बिंदुलांछितंतन्मध्येधूम्रवर्णंयंबीजयुक्तंध्यायेत् ॥ ॐ वायोशुतंहरीणांयुवस्वपोष्याणां ॥ उतवातेसहस्रिणोरथआयातु
पाजसा ॥ यंवायवेनमः ॥ भ्रूमध्यादिब्रह्मरंध्रपर्यंतमाकाशस्थानंवृत्ताकारंध्वजलांछितंनीलवर्णंहंबीजयुक्तंध्यायेत् ॥ ॐ आ
दित्प्रत्नस्यरेतसोज्योतिष्पश्यंतिवासरं॥ परोयदिध्यतेदिवा ॥ हंआकाशायनमः॥ पृथिवींपंचगुणांलंबीजेनपद्भ्द्घातप्रयोगेणा

प्सुप्रविलापयामि ॥ लंलंलंलंलंलं ॥ चतुर्गुणाआपःवंबीजेनपंचोद्धातप्रयोगेणाग्नौप्रविलापयामि ॥ वंवंवंवंवं ॥ त्रिगुणंवह्निं
रंबीजेनचतुरुद्धातप्रयोगेणवायौप्रविलापयामि ॥ रंरंरंरं ॥ द्विगुणंवायुंयंबीजेनत्रिरुद्धातप्रयोगेणाकाशेप्रविलापयामि
यंयंयं ॥ एकगुणमाकाशंहंबीजेनद्विरुद्धातप्रयोगेणाहंकारेप्रविलापयामि ॥ हंहं ॥ तमहंकारंमहत्तत्त्वेप्रविलापयामि ॥
न्महत्तत्त्वंप्रकृतौप्रविलापयामि ॥ तांप्रकृतिंपरब्रह्मणिप्रविलापयामि ॥ इतिप्रविलाप्य ॥ शुद्धोहंमुक्तोहंसच्चिदानंदस्वरू
पोहंब्रह्माहमस्मीतिचिरंभावयेत् ॥ तस्मात्सर्वज्ञात्सर्वशक्तेःपरब्रह्मणःसकाशात्प्रकृतिः प्रकृतेर्महान् महतोहंकारः अहंका
रादाकाशः आकाशाद्वायुः वायोरग्निः अग्नेरापः अद्भ्यःपृथिवी पृथिव्याओषधयः ओषधीभ्योन्नं अन्नाद्रेतः रेतसःपुरुषः
सवाएषपुरुषोन्नरसमयः ॥ इतिदेहोत्पत्तिंविभाव्यपुनर्जीवात्मानंहंसइतिमंत्रेणांकुशमुद्रयासुषुम्नानाडीमार्गेणब्रह्मरंध्रादानी
यहृदिप्रतिष्ठापयेत् ॥ हंसःसोहं ॥ इतिभूतशुद्धिः ॥

॥ ३९ ॥ अथप्राणप्रतिष्ठा ॥

॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

श्रीगणेशायनमः ॥ अस्यश्रीप्राणप्रतिष्ठामंत्रस्य ब्रह्मविष्णुमहेश्वराऋषयः ॥ ऋग्यजुःसामाथर्वाणिछंदांसि ॥ पराप्राणश
क्तिर्देवता ॥ आंबीजं ॥ ह्रींशक्तिः ॥ क्रोंकीलकं ॥ स्वशरीरेप्राणप्रतिष्ठापनेविनियोगः ॥ तत्रऋष्यादिन्यासः ॥ ब्रह्मवि
ष्णुमहेश्वरऋषिभ्योनमःशिरसि ॥ ऋग्यजुःसामाथर्वछंदोभ्योनमोमुखे ॥ परप्राणशक्तिदेवतायैनमो हृदये ॥ आंबीजायन
मः गुह्ये ॥ ह्रींशक्तयेनमः पादयोः॥ क्रोंकीलकायनमः सर्वांगे ॥ प्राणप्रतिष्ठापनेविनियोगः ॥ ॐ आंह्रींक्रोंअंकंखंगंघंङंआं

ॐ क्रौंह्रींआं पृथिव्यप्तेजोवाय्वाकाशात्मनेअंगुष्ठाभ्यांनमःहृदयायनमः ॥ ॐ आंह्रींक्रौंइंचंछंजंझंञंईंक्रौंह्रींआं शब्दस्पर्शरूप
रसगंधात्मनेतर्जनीभ्यांनमःशिरसेस्वाहा ॥ ॐ आंह्रींक्रौंउंटंठंडंढंणंऊंक्रौंह्रींआं श्रोत्रत्वक्चक्षुर्जिह्वाघ्राणात्मनेमध्यमाभ्यां
नमःशिखायैवषट् ॥ ॐ आंह्रींक्रौंएंतंथंदंधंनंऐंक्रौंह्रींआं वाक्पाणिपादपायूपस्थात्मनेअनामिकाभ्यांनमःकवचायहुं ॥ ॐ
आंह्रींक्रौं ओंपंफंबंभंमंऔंक्रौंह्रींआं वक्तव्यादानगमनविसर्गानंदात्मने कनिष्ठिकाभ्यांनमः नेत्रत्रयायवौषट् ॥ ॐ आंह्रीं
क्रौंअंयंरंलंवंशंषंसंहंक्षंअःक्रौंह्रींआं मनोबुद्ध्यहंकारचित्तविज्ञानात्मनेकरतलकरपृष्ठाभ्यांनमः अस्त्रायफट् ॥ एवंहृदयादि ॥
ॐ आंह्रींक्रौंअंयंरंलंवंशंषंसंहंक्षंअःक्रौंह्रींआं ममप्राणाइहप्राणाः॥ ॐ आंह्रींक्रौंअंयंरंलंवंशंषंसंहंक्षंअःक्रौंह्रींआंममजीवइहस्थि
तः॥ॐ आंह्रींक्रौंअंयंरंलंवंशंषंसंहंक्षंअःक्रौंह्रींआंममसर्वेंद्रियाणिवाङ्मनस्त्वक्चक्षुःश्रोत्रजिह्वाघ्राणवाक्पाणिपादपायूपस्थानि
स्वस्थानेइहैवागत्यसुखंचिरंतिष्ठंतुस्वाहा ॥ ॐ असुनीतेपुनरस्मासुचक्षुःपुनःप्राणमिहनोधेहिभोगं॥ ज्योक्पश्येमसूर्यमुच्चरंत
मनुमतेमृळयानःस्वस्ति ॥ गर्भाधानादिपंचदशसंस्कारसिद्ध्यर्थंपंचदशप्रणवावृत्तीःकरिष्ये ॥ ॐ कारंपंचदशवारंजस्वा ॥
रक्तांभोधिस्थपोतोल्लसदरुणसरोजाधिरूढाकराब्जैःपाशंकोदंडमिक्षूद्भवमथगुणमप्यंकुशंपंचबाणान् ॥ बिभ्राणासृक्कपालं
त्रिनयनलसितापीनवक्षोरुहाढ्यादेवीबालार्कवर्णाभवतुसुखकरीप्राणशक्तिःपरानः ॥ इतिप्राणप्रतिष्ठा ॥ ॥ छ ॥

॥ ४० ॥ अथांतर्मातृकान्यासः ॥

श्रीः ॥ अस्यश्रीअंतर्मातृकासरस्वतीमंत्रस्य ब्रह्माऋषिः ॥ गायत्रीछंदः ॥ अंतर्मातृकासरस्वतीदेवता ॥ हलोबीजानि ॥

स्वराःशक्तयः ॥ बिंदवःकीलकं ॥ मातृकान्यासेविनियोगः ॥ तत्रऋष्यादिन्यासः ॥ ब्रह्मर्षयेनमःशिरसि ॥ गायत्रीछंद
सेनमोमुखे ॥ अंतर्मातृकासरस्वतीदेवतायैनमोहृदये ॥ हल्बीजेभ्योनमोगुह्ये ॥ स्वरशक्तिभ्योनमःपादयोः ॥ बिंदुकी
लकायनमःसर्वांगे ॥ मातृकान्यासेविनियोगः॥ ॐ अंकंखंगंघंङंआंअंगुष्ठाभ्यांनमः॥ ॐ इंचंछंजंझंञंईंतर्जनीभ्यांनमः॥ ॐ
उंटंठंडंढंणंऊंमध्यमाभ्यांनमः॥ ॐ एंतंथंदंधंनंऐंअनामिकाभ्यांनमः॥ ॐ ओंपंफंबंभंमंऔंकनिष्ठिकाभ्यांनमः ॥ ॐ अंयंरंलंवं
शंपंसंहंक्षंअःकरतलकरपृष्ठाभ्यांनमः ॥ एवंहृदयादिन्यासः ॥ ॐ अंनमः आंनमः इं. ईं. उं. ऊं. ऋं. ॠं. लृं. लॄं. एं. ऐं. ओं. औं.
अं. अः एतान्षोडशवर्णान्कंठस्थानेपोडशदलपद्मेन्यसामि ॥ कंनमः खं. गं. घं. ङं. चं. छं. जं. झं. ञं. टं. ठं. एतान्द्वादशव
र्णान्हृदयस्थानेद्वादशदलपद्मेन्यसामि ॥ डं. ढं. णं. तं. थं. दं. धं. नं. पं. फं. एतान्दशवर्णान्नाभिस्थानेदशदलपद्मेन्यसा
मि ॥ बं. भं. मं. यं. रं. लं. एतान्षड्वर्णान्लिंगस्थानेपड्दलपद्मेन्यसामि ॥ वं. शं. पं. सं. एतांश्चतुर्वर्णानाधारस्थानेचतुर्द
लपद्मेन्यसामि ॥ हं. क्षं. एतद्वर्णद्वयंभ्रूमध्यगतेद्विदलपद्मेन्यसामि ॥ आधारेलिंगनाभौप्रकटितहृदयेतालुमूलेललाटेद्वेपत्रे
पोडशारेद्विदशदशदलेद्वादशार्धेचतुष्के ॥ वासांतेबालमध्येडफकठसहितेकंठदेशेस्वराणांहंक्षंतत्त्वार्थयुक्तंसकलदलगतंवर्ण
रूपंनमामि ॥ बंधूकाभांत्रिनेत्रांपृथुजघनलसत्कुक्षिमुद्रक्तवस्त्रांपीनोत्तुंगप्रवृद्धस्तनजघनभरांयौवनारंभरूढां ॥ सर्वालंकारयु
क्तांसरसिजवदनामिंदुसंक्रांतमौलिमंबापाशांकुशेष्टाभयवरदकरामंबिकांतांनमामि ॥ इतिअंतर्मातृकान्यासः ॥ ॥ छ ॥

॥ ४१ ॥ अथबहिर्मातृकान्यासः ॥

श्रीः ॥ अस्यश्रीबहिर्मातृकासरस्वतीमंत्रस्य ब्रह्माऋषिः ॥ गायत्रीछंदः॥ बहिर्मातृकासरस्वतीदेवता ॥ हलोबीजानि ॥ स्वराःशक्तयः ॥ बिंदवःकीलकं ॥ बहिर्मातृकान्यासेविनियोगः ॥ तत्रऋष्यादिन्यासः ॥ ब्रह्मर्षयेनमःशिरसि ॥ गायत्रीछंदसेनमोमुखे ॥ बहिर्मातृकासरस्वतीदेवतायैनमोहृदये ॥ हल्बीजेभ्योनमोगुह्ये ॥ स्वरशक्तिभ्योनमःपादयोः ॥ बिंदुकीलकायनमःसर्वांगे ॥ बहिर्मातृकान्यासेविनियोगः ॥ अंनमःमूर्ध्नि ॥ अःनमोमुखे ॥ इंनमोदक्षिणनेत्रे ॥ ईंनमोवामनेत्रे ॥ उंनमोदक्षिणकर्णे ॥ ऊंनमोवामकर्णे ॥ ऋंनमोदक्षिणनासापुटे ॥ ॠंनमोवामनासापुटे ॥ ऌंनमोदक्षिणगंडे ॥ ॡंनमोवामगंडे ॥ एंनमऊर्ध्वोष्ठे ॥ ऐंनमोऽधरोष्ठे ॥ ओंनमऊर्ध्वदंतपंक्तौ ॥ औंनमःअधोदंतपंक्तौ ॥ अंनमःमूर्ध्नि ॥ अःनमःजिह्वायां॥ कं. खं. गं. घं. ङं. एतान्पंचवर्णान्दक्षिणहस्तेसंध्यग्रेषुविन्यसामि॥ चं. छं. जं. झं. ञं. एतान्पंचवर्णान्वामहस्तेसंध्यग्रेषुविन्यसामि॥ टं. ठं. डं. ढं. णं. एतान्पंचवर्णान्दक्षिणपादेसंध्यग्रेषुविन्यसामि ॥ तं. थं. दं. धं. नं. एतान्पंचवर्णान्वामपादेसंध्यग्रेषुविन्यसामि ॥ पंनमोदक्षिणपार्श्वे० ॥ फंनमोवामपार्श्वे० ॥ बंनमःपृष्ठे० ॥ भंनमोनाभौ० ॥ मंनमउदरे० ॥ यंनमस्त्वगात्मनेहृदयेन्य० ॥ रंनमोऽसृगात्मनेदोर्मूलेन्य० ॥ लंनमोमांसात्मनेककुदि० ॥ वंनमोमेदात्मनेकक्षद्वयेन्य० ॥ शंनमोऽस्थ्यात्मनेहृदयादिहस्तयुगुलेन्य० ॥ षंनमोमज्जात्मनेहृदयादिपादयुगुलेन्य० ॥ संनमःशुक्रात्मनेजठरेन्य० ॥ हंनमःप्राणात्मनेमुखेन्य० ॥ क्षंनमोजीवात्मनेसर्वशरीरेषुविन्यसामि ॥ पंचाशद्वर्णभेदैर्विहितवदनदोःपादहृत्कुक्षिवक्षोदेशांभास्वत्कपर्दाकलित

शशिकलामिंदुकुंदावदातां ॥ अक्षस्रक्कुंभचिंतालिखितवरकरांत्रीक्षणांपद्मसंस्थामच्छाकल्पामतुच्छस्तनजघनभरांभारतींतां
नमामि ॥ ॐ चत्वारिवाक्परिमितापदानितानिविदुर्ब्राह्मणायेमनीषिणः ॥ गुहात्रीणिनिहितानेंगयंतितुरीयंवाचोमनुष्या
वदंति ॥ इतिबहिर्मातृकान्यासः ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

॥ ४२ ॥ अथपवनपावनम् ॥

श्रीगणेशायनमः ॥ सुमुखश्चेत्यादि० ॥ श्रुतिस्मृतिपुराणोक्तफलप्राप्त्यर्थंशरीरशुद्ध्यर्थआत्मानंपावयिष्ये ॥ आचार्यःऋत्वि
ग्यजमानैःसहैकविंशतिदर्भपिंजूलान्यादायसप्तभिःसप्तभिःपावयति ॥ नाभ्याःसोदकैर्दर्भैर्मुखपर्यंतंसंमार्ष्टि ॐ चित्पतिर्मा
पुनात्वच्छिद्रेणपवित्रेणवसोःसूर्यस्यरश्मिभिः॥ ॥ सकृन्मंत्रेणद्विस्तूष्णीं॥अथमार्जनं॥ ॐ यद्देवादेवहेडनं ॥ देवासश्चकृमाव
यं॥आदित्यास्तस्मान्मामुंचत ॥ ऋतस्यर्तेनमामुत॥ देवाजीवनकाम्यायत्॥ वाचानृतमूदिम॥अग्निर्मातस्मादेनसः ॥ गार्हप
त्यःप्रमुंचतु ॥ दुरितायानिचकृम ॥ करोतुमामनेनस ॥ ऋतेनद्यावापृथिवी ॥ ऋतेनत्वꣳसरस्वति ॥ ऋतान्मामुंचताꣳह
सः ॥ यदन्यकृतमारिम ॥ सजातशꣳसादुतवाजामिशꣳसात् ॥ ज्यायसःशꣳसादुतवाकनीयसः ॥ अनाज्ञातंदेवकृतंयदे
नः ॥ तस्मात्त्वमस्मान्जातवेदोमुमुग्धि ॥ यद्वाचायन्मनसा ॥ बाहुभ्यामूरुभ्यामष्ठीवद्भ्यां ॥ शिश्नैर्यदनृतंचकृमावयं ॥ अ
ग्निर्मातस्मादेनसः ॥ यद्धस्ताभ्यांचकरकिल्बिषाणि ॥ अक्षाणांवग्नुमुपजिघ्नमानः ॥ दूरेपश्याचराष्ट्रभृच्च ॥ तान्यप्सरसाव
नुदत्तामृणानि ॥ अदीव्यंनृणंयदहंचकार ॥ यद्वादास्यन्त्संजगाराजनेभ्यः ॥ अग्निर्मातस्मादेनसः ॥ यन्मयिमातागर्भेसति ॥

एनंश्चकारयत्पिता ॥ अग्निर्मातस्मादेनसः ॥ यदापिपेषमातरंपितरं ॥ पुत्रःप्रमुदितोधयन् ॥ अहिंसितौपितरौमयातत् ॥
तदग्नेअनृणोभवामि ॥ यदंतरिक्षंपृथिवीमुतद्यां ॥ यन्मातरंपितरंवाजिहिंसिम ॥ अग्निर्मातस्मादेनसः ॥ यदाशसानिश
सायत्पराशसा ॥ यदेनश्चकृमानूतनंयत्पुराणं ॥ अग्निर्मातस्मादेनसः ॥ अतिक्रामामिदुरितंयदेनः ॥ जहामिरिप्रंपरमेसध
स्थे ॥ यत्रयंतिसुकृतोनापिदुष्कृतः ॥ तमारोहामिसुकृतांनुलोकं ॥ त्रितेदेवाअमृजतैतदेनः ॥ त्रितएतन्मनुष्येषुमामृजे ॥
ततोमायदिकिंचिदानशे ॥ अग्निर्मातस्मादेनसः ॥ गार्हपत्यःप्रमुंचतु ॥ दुरितायानिचकृम ॥ करोतुमामनेनसं ॥ दिविजा
ताअप्सुजाताः ॥ याजाताओषधीभ्यः ॥ अथोयाअग्निजाआपः ॥ तानःशुंधंतुशुंधनीः ॥ यदापोनक्तंदुरितंचराम ॥
यद्वादिवानूतनंयत्पुराणं ॥ हिरण्यवर्णास्ततउत्पुनीतनः ॥ इमंमेवरुणतत्त्वायामि ॥ त्वन्नोअग्नेसत्वंनोअग्ने ॥ त्वमग्ने
अयासि ॥ इत्यनुवाकंजपित्वा ॥ ॐ दधिक्राव्णोअकारिषंजिष्णोरश्वस्यवाजिनः ॥ सुरभिनोमुखाकरत्प्रणआयूंषिता
रिषत् ॥ इतिमार्जनं ॥ तांस्त्यक्त्वा ॥ अन्यान्गृहीत्वा ॥ ॐ वाक्पतिर्मापुनात्वच्छिद्रेणपवित्रेणवसोःसूर्यस्यरश्मिभिः ॥
नाभ्याःसोदकैर्दर्भैर्नासिकापर्यंतंसंमार्ष्टि ॥ सकृन्मंत्रेणद्विस्तूष्णीं ॥ ॐ पवमानःसुवर्जनः ॥ पवित्रेणविचर्षणिः ॥ यःपो
तासपुनातुमा ॥ पुनंतुमादेवजनाः ॥ पुनंतुमनवोधिया ॥ पुनंतुविश्वआयवः ॥ जातवेदःपवित्रवत् ॥ पवित्रेणपुना
हिमा ॥ शुक्रेणदेवदीद्यत् ॥ अग्नेक्रत्वाक्रतूंरनु ॥ यत्तेपवित्रमर्चिषि ॥ अग्नेविततमंतरा ॥ ब्रह्मतेनपुनीमहे ॥ उभाभ्यां
देवसवितः ॥ पवित्रेणसवेनच ॥ इदंब्रह्मपुनीमहे ॥ वैश्वदेवीपुनतीदेव्यागात् ॥ यस्यैबह्वीस्तनुवोवीतपृष्ठाः ॥ तयामदंतः

सधमाद्येषु ॥ वयꣳस्यामपतयोरयीणां ॥ वैश्वानरोरश्मिभिर्मापुनातु ॥ वातःप्राणेनेषिरोमयोभूः ॥ द्यावापृथिवीपयसापयो
भिः ॥ ऋतावरीयज्ञियेमापुनीतां ॥ बृहद्भिःसवितस्तृभिः ॥ वर्षिष्ठैर्देवमन्मभिः ॥ अग्नेदक्षैःपुनाहिमा ॥ येनदेवाअपुनत ॥
येनापोदिव्यंकशः ॥ तेनदिव्येनब्रह्मणा ॥ इदंब्रह्मपुनीमहे ॥ यःपावमानीरध्येति ॥ ऋषिभिःसंभृतꣳरसं ॥ सर्वꣳसपूतमश्ना
ति ॥ स्वदितंमातरिश्वना ॥ पावमानीर्योअध्येति ॥ ऋषिभिःसंभृतꣳरसं ॥ तस्मैसरस्वतीदुहे ॥ क्षीरꣳसर्पिर्मधूदकं ॥ पावमा
नीःस्वस्त्ययनीः ॥ सुदुघाहिपयस्वतीः ॥ ऋषिभिःसंभृतोरसः ॥ ब्राह्मणेष्वमृतꣳहितं ॥ पावमानीर्दिशंतुनः ॥ इमंलोकमथोअ
मुं ॥ कामान्त्समर्धयंतुनः ॥ देवीर्देवैःसमाभृताः ॥ पावमानीःस्वस्त्ययनीः ॥ सुदुघाहिघृतश्चुतः ॥ ऋषिभिःसंभृतोरसः ॥
ब्राह्मणेष्वमृतꣳहितं ॥ येनदेवाःपवित्रेण ॥ आत्मानंपुनतेसदा ॥ तेनसहस्रधारेण ॥ पावमान्यःपुनंतुमा ॥ प्राजापत्यंपवि
त्रं ॥ शतोद्यामꣳहिरण्मयं ॥ तेनब्रह्मविदोवयं ॥ पूतंब्रह्मपुनीमहे ॥ इंद्रःसुनीतीसहमापुनातु ॥ सोमःस्वस्त्यावरुणःसमी
च्या ॥ यमोराजाप्रमृणाभिःपुनातुमा ॥ जातवेदामोर्जयंत्यापुनातु ॥ इत्यनुवाकंजप्त्वा ॥ ततोमार्जनं ॥ आपोहिष्ठामयो
भुवः ॥ तानऊर्जेदधातन ॥ महेरणायचक्षसे ॥ योवःशिवतमोरसः ॥ तस्यभाजयतेहनः ॥ उशतीरिवमातरः ॥ तस्माअरं
गमामवः ॥ यस्यक्षयायजिन्वथ ॥ आपोजनयथाचनः ॥ तांस्त्यक्त्वा ॥ अन्यान्गृहीत्वा ॥ ॐ देवोमासवितापुनात्वच्छि
द्रेणपवित्रेणवसोःसूर्यस्यरश्मिभिः ॥ नाभ्याःसोदकैर्दर्भैर्ललाटपर्यंतंसंमार्ष्टि ॥ सकृन्मंत्रेणद्विस्तूष्णीं ॥ तस्यतेपवित्रपतेपवि
त्रेणयस्मैकंपुनेतच्छकेयं ॥ इतिजप्त्वा ॥ ततोमार्जनं ॥ हिरण्यवर्णाःशुचयःपावकायासुजातःकश्यपोयास्विंद्रः ॥ अग्निंयागर्भंद

धिरेविरूपास्तानआपःशंस्योनाभवंतु ॥ यासांराजावरुणोयातिमध्येसत्यानृतेअवपश्यंजनानां ॥ मधुश्चुतःशुचयोयाःपाव
कास्तानआपःशंस्योनाभवंतु ॥ यासांदेवादिविकृण्वंतिभक्षंयाअंतरिक्षेबहुधाभवंति ॥ याःपृथिवींपयसोदंतिशुक्रास्तानआपः
शंस्योनाभवंतु ॥ शिवेनमाचक्षुषापश्यतापःशिवयातनुवोपस्पृशतत्वचंमे ॥ सर्वाँअग्नीँरप्सुषदोहुवेवोमयिवर्चोबलमोजो
निधत्त ॥ तांस्त्यक्त्वा ॥ भूर्भुवःसुवः इत्यपःप्राश्य ॥ आपोहिष्ठेतितिसृभिर्मुखंनिमृज्य ॥ विपरीताभिराचामेत् ॥ तस्माअरं० चनः ॥
योवःशिव० ॥ आपोहि० क्षसे ॥ पयस्वतीरोषधयःपयस्वद्वीरुधांपयः ॥ अपांपयस्वदित्पयस्तेनमामिंद्रसंसृज ॥ इतिप्रतिमंत्रेणा
चामेत् ॥ ततःस्मृत्युक्तमाचमनंकृत्वा ॥ कृत्वालंपादशौचंविमलमथजलंत्रिःपिबेदुन्मृजेद्विर्देशिन्यंगुष्ठकाभ्यांसजलमभिमृशेन्ना
सिकारंध्रयुग्मं ॥ अंगुष्ठानामिकाभ्यांनयनयुगयुतंकर्णयुग्मंकनिष्ठांगुष्ठाभ्यांनाभिदेशेहृदयमथतलेनांगुलीभिःशिरोंसौ ॥ १ ॥
इतिस्मृत्युक्तमाचमनंचरेत् ॥ गायत्रीजपःशतकृत्वःसहस्रकृत्वोवापरिमितकृत्वोवावर्तयेत् ॥ दशवारमिडाजपः ॥ ॐ इडादेव
हूर्मनुर्यज्ञनीर्बृहस्पतिरुक्थामदानिशंसिषद्विश्वेदेवाःसूक्तवाचः पृथिविमातर्मामाहिंसीर्मधुमनिष्ये मधुजनिष्येमधुवक्ष्यामि
मधुवदिष्यामिमधुमतींदेवेभ्योवाचमुद्यासंशुश्रूषेण्यांमनुष्येभ्यस्तंमादेवाअवंतुशोभायैपितरोनुमदंतु ॥ अपनःशोशुचदघम
ग्नेशुशुग्ध्यारयिं ॥ अपनःशोशुचदघं ॥ सुक्षेत्रियासुगातुयावसूयाचयजामहे ॥ अपनःशोशुचदघं ॥ प्रयद्भंदिष्ठएषांप्रास्माका
सश्चसूरयः ॥ अपनःशोशुचदघं ॥ प्रयदग्नेःसहस्वतोविश्वतोयंतिभानवः ॥ अपनःशोशुचदघं ॥ प्रयत्तेअग्नेसूरयोजायेमहि
प्रतेवयं ॥ अपनःशोशुचदघं ॥ त्वंहिविश्वतोमुखविश्वतःपरिभूरसि ॥ अपनःशोशुचदघं ॥ द्विषोनोविश्वतोमुखातिनावे

वेपारय ॥ अपनःशोशुचदघं ॥ सनःसिंधुमिवनावयातिपर्षास्वस्तये ॥ अपनःशोशुचदघं ॥ आपःप्रवणादिवयतीरपास्मत्स्यं
दतामघं ॥ अपनःशोशुचदघं ॥ उद्रुनादुदकानीवापास्मत्स्यंदतामघं ॥ अपनःशोशुचदघं ॥ आनंदायप्रमोदायपुनरागाꣳस्वा
न्गृहान् ॥ अपनःशोशुचदघं ॥ नवैतत्रप्रमीयतेगौरश्वःपुरुषःपशुः ॥ यत्रेदंब्रह्मक्रियतेपरिधिर्जीवनायकमपनःशोशुचदघं ॥ स
हस्रशीर्षापुरुषः ॥ सहस्राक्षःसहस्रपात् ॥ सभूमिंविश्वतोवृत्वा ॥ अत्यतिष्ठद्दशांगुलं ॥ पुरुषएवेदꣳसर्वं ॥ यद्भूतंयच्चभव्यं ॥
उतामृतत्वस्येशानः ॥ यदन्नेनातिरोहति ॥ एतावानस्यमहिमा ॥ अतोज्यायाꣳश्चपूरुषः ॥ पादोस्यविश्वाभूतानि ॥ त्रिपा
दस्यामृतंदिवि ॥ त्रिपादूर्ध्वउदैत्पुरुषः ॥ पादोस्येहाभवात्पुनः ॥ ततोविष्वङ्व्यक्रामत् ॥ साशनानशनेअभि ॥ तस्मा
द्विराडजायत ॥ विराजोअधिपूरुषः ॥ सजातोअत्यरिच्यत ॥ पश्चाद्भूमिमथोपुरः ॥ यत्पुरुषेणहविषा ॥ देवायज्ञमतन्वत ॥
वसंतोअस्यासीदाज्यं ॥ ग्रीष्मइध्मःशरद्धविः ॥ सप्तास्यासन्परिधयः ॥ त्रिःसप्तसमिधःकृताः ॥ देवायद्यज्ञंतन्वानाः ॥ अ
बध्नन्पुरुषंपशुं ॥ तंयज्ञंबर्हिषिप्रौक्षन् ॥ पुरुषंजातमग्रतः ॥ तेनदेवाअयजंत ॥ साध्याऋषयश्चये ॥ तस्माद्यज्ञात्सर्वहुतः ॥
संभृतंपृषदाज्यं ॥ पशूꣳस्ताꣳश्चक्रेवायव्यान् ॥ आरण्यान्ग्राम्याश्चये ॥ तस्माद्यज्ञात्सर्वहुतः ॥ ऋचःसामानिजज्ञिरे ॥ छं
दाꣳसिजज्ञिरेतस्मात् ॥ यजुस्तस्मादजायत ॥ तस्मादश्वाअजायंत ॥ येकेचोभयादतः ॥ गावोहजज्ञिरेतस्मात् ॥ तस्माज्जा
ताअजावयः ॥ यत्पुरुषंव्यदधुः ॥ कतिधाव्यकल्पयन् ॥ मुखंकिमस्यकौबाहू ॥ कावूरूपादावुच्येते ॥ ब्राह्मणोस्यमुखमा
सीत् ॥ बाहूराजन्यःकृतः ॥ ऊरूतदस्ययद्वैश्यः ॥ पद्भ्याꣳशूद्रोअजायत ॥ चंद्रमामनसोजातः ॥ चक्षोःसूर्योअजायत ॥

मुखादिंद्रश्चाग्निश्च ॥ प्राणाद्वायुरजायत ॥ नाभ्याआसीदंतरिक्षं ॥ शीर्ष्णोद्यौःसमवर्तत ॥ पद्भ्यांभूमिर्दिशःश्रोत्रात् ॥ त
थालोकाꣳअकल्पयन् ॥ वेदाहमेतंपुरुषंमहांतं ॥ आदित्यवर्णंतमसस्तुपारे ॥ सर्वाणिरूपाणिविचित्यधीरः ॥ नामानिकृत्वा
भिवदन्यदास्ते ॥ धातापुरस्ताद्यमुदाजहार ॥ शक्रःप्रविद्वान्प्रदिशश्चतस्रः ॥ तमेवंविद्वानमृतइहभवति ॥ नान्यःपंथाअ
यनायविद्यते ॥ यज्ञेनयज्ञमयजंतदेवाः ॥ तानिधर्माणिप्रथमान्यासन् ॥ तेहनाकंमहिमानःसचंते ॥ यत्रपूर्वेसाध्याःसं
तिदेवाः ॥ ॐ भूर्भुवःसुवः ॥ अनेनशरीरशुद्ध्यंगभूतपवनपावनन्यासेनश्रीपरमेश्वरःप्रीयतां ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

॥ ४३ ॥ अथमहान्यासः ॥

श्रीगणेशायनमः ॥ ॥ हरिःॐ ॥ अथातःपंचांगरुद्राणांन्यासपूर्वकंजपहोमार्चनविधिंव्याख्यास्यामः ॥ ॐयातेरुद्रशि
वातनूरघोरापापकाशिनी ॥ तयानस्तनुवाशंतमयागिरिशंताभिचाकशीहि ॥ शिरसेनमः ॥ ॐ अस्मिन्महत्यर्णवेंतरिक्षे
भवाअधि ॥ तेषाꣳसहस्रयोजनेवधन्वानितन्मसि ॥ शिखायैनमः ॥ ॐ सहस्राणिसहस्रशोयेरुद्राअधिभूम्यां ॥ तेषाꣳसह
स्रयोजनेवधन्वानितन्मसि ॥ ललाटायनमः ॥ ॐ हꣳसःशुचिषद्वसुरंतरिक्षसद्धोतावेदिषदतिथिर्दुरोणसत् ॥ नृषद्वरसदृत
सद्व्योमसदब्जागोजाऋतजाअद्रिजाऋतंबृहत् ॥ भ्रूमध्यायनमः ॥ ॐ त्र्यंबकंयजामहेसुगंधिंपुष्टिवर्धनं ॥ उर्वारुकमिवबंधनान्मृ
त्योर्मुक्षीयमामृतात् ॥ नेत्राभ्यांनमः ॥ ॐ नमःस्रुत्यायचपथ्यायच ॥ कर्णाभ्यांनमः ॥ ॐ मानस्तोकेतनयेमानआयुषिमानो
गोषुमानोअश्वेषुरीरिषः ॥ वीरान्मानोरुद्रभामितोवधीर्हविष्मंतोनमसाविधेमते ॥ नासिकायैनमः ॥ ॐ अवतत्यधनुस्त्वꣳ

सहस्राक्षशतेषुधे ॥ निशीर्यशल्यानांमुखाशिवोनःसुमनाभव ॥ मुखायनमः ॥ ॐ नीलग्रीवाःशितिकंठाःशर्वाअधःक्षमाच
राः ॥ तेषांसहस्रयोजनेवधन्वानितन्मसि ॥ कंठायनमः ॥ ॐ नीलग्रीवाःशितिकंठादिवंरुद्राउपश्रिताः ॥ तेषांसहस्र
योजनेवधन्वानितन्मसि ॥ उपकंठायनमः ॥ ॐ नमस्तेअस्त्वायुधायानाततायधृष्णवे ॥ उभाभ्यामुततेनमोबाहुभ्यातवध
न्वने ॥ बाहुभ्यांनमः ॥ ॐ यातेहेतिर्मीढुष्टमहस्तेबभूवतेधनुः ॥ तयास्मान्विश्वतस्त्वमयक्ष्मयापरिभुज ॥ उपबाहुभ्यांन
मः ॥ ॐ येतीर्थानिप्रचरंतिसृकावंतोनिषंगिणः ॥ तेषांसहस्रयोजनेवधन्वानितन्मसि ॥ हस्ताभ्यांनमः ॥ ॐ सद्योजातं
प्रपद्यामिसद्योजातायवैनमोनमः ॥ भवेभवेनातिभवेभवस्वमांभवोद्भवायनमः ॥ अंगुष्ठाभ्यांनमः ॥ ॐ वामदेवायनमो
ज्येष्ठायनमःश्रे[illegible]नमोरुद्रायनमःकालायनमः कलविकरणायनमोबलविकरणायनमोबलायनमोबलप्रमथनायनमःसवभूत
दमनायनमोमनोन्मनायनमः ॥ तर्जनीभ्यांनमः ॥ ॐ अघोरेभ्योथघोरेभ्योघोरघोरतरेभ्यः ॥ सर्वेभ्यःसर्वशर्वेभ्योनमस्ते
अस्तुरुद्ररूपेभ्यः ॥ मध्यमाभ्यानमः ॥ ॐ तत्पुरुषायविद्महेमहादेवायधीमहि ॥ तन्नोरुद्रःप्रचोदयात् ॥ अनामिकाभ्यां
नमः ॥ ॐ ईशानःसर्वविद्यानामीश्वरःसर्वभूतानांब्रह्माधिपतिर्ब्रह्मणोधिपतिर्ब्रह्माशिवोमेअस्तुसदाशिवोम् ॥ कनिष्ठिका
भ्यांनमः ॥ ॐ नमोवःकिरिकेभ्योदेवानांहृदयेभ्यः ॥ हृदयायनमः ॥ ॐ नमोगणेभ्योगणपतिभ्यश्चवोनमः ॥ पृष्ठचैनमः ॥
ॐ नमोहिरण्यबाहवेसेनान्येदिशांचपतयेनमः ॥ पार्श्वाभ्यांनमः ॥ ॐ विज्यंधनुःकपर्दिनोविशल्योबाणवांउत ॥ अनेश
न्नस्येषवआभुरस्यनिषंगथिः ॥ जठरायनमः ॥ ॐ हिरण्यगर्भःसमवर्तताग्रेभूतस्यजातःपतिरेकआसीत् ॥ सदाधारपृथिवीद्यामु

विन्यस्यमुखेतत्पुरुषंन्यसेत् ॥ ईशानंहृदिविन्यस्यहंसोनामसदाशिवः॥४॥)अस्यश्रीहंसगायत्रीमंत्रस्यआत्माऋषिः॥ परमात्मा
देवता ॥ अव्यक्तगायत्रीछंदः ॥ हंसन्यासेविनियोगः ॥ ॐ हंसांअंगुष्ठाभ्यांनमः हृदयायनमः ॥ ॐ हंसींतर्जनी०शिरसे० ॥
ॐ हंसूंमध्यमाभ्यां० शिखायै० ॥ ॐ हंसैंअनामिकाभ्यां० कवचाय०॥ ॐ हंसौंकनिष्ठिकाभ्यां० नेत्रत्रायाय० ॥ ॐ हंसः
करतलकर० अस्त्रायफट् ॥ इतिदिग्बंधः ॥ गमागमस्थंगमनादिशून्यंचिद्दीपदीपंतिमिरांधनाशं ॥ पश्यामितेसर्वजनांतर
स्थंनमामिहंसंपरमात्मरूपं ॥ हंसः। सोहंसः। परमहंसः॥ ॐ हंसहंसायविद्महेपरमहंसायधीमहि ॥ तन्नोहंसःप्रचोदयात् ॥
हंसहंसेतियोब्रूयाद्धंसोनामसदाशिवः॥ एवंन्यासविधिंकृत्वाततःसंपुटमारभेत्॥ इतितृतीयोन्यासः॥ ॥ ॐ भूर्भुवःस्वःॐ॥
ॐ त्रातारमिंद्रमवितारमिंद्रꣳहवेहवेसुहवꣳशूरमिंद्रं ॥ ह्वयेनुशक्रंपुरुहूतमिंद्रꣳस्वस्तिनोमघवाधात्विंद्रः ॥ ॐ भूर्भुवःस्वःल
लाटस्थानेइंद्रायनमः ॥ ॐ नं त्वंनोअग्नेवरुणस्यविद्वान्देवस्यहेडोवयासिसीष्ठाः॥ यजिष्ठोवह्नितमःशोशुचानोविश्वाद्वेषांꣳ
सिप्रमुमुग्ध्यस्मत् ॥ नं नेत्रस्थानेअग्नयेनमः ॥ ॐ मों सुगंनःपंथामभयंकृणोतुयस्मिन्नक्षत्रेयमएतिराजा ॥ यस्मिन्नेनमभ्य
षिंचंतदेवास्तदस्यचित्रꣳहविर्यजाम ॥ मों कर्णस्थानेयमायनमः॥ ॐ भं असुन्वंतमयजमानमिच्छस्तेनस्येत्यांतस्करस्यान्वे
षि ॥ अन्यमस्मदिच्छसातइत्यानमोदेविनिर्ऋतेतुभ्यमस्तु ॥ भंमुखस्थानेनिर्ऋतये० ॥ ॐ गं तत्त्वायामिब्रह्मणावंदमानस्तदा

१ आदौप्रणवमुच्चार्यव्याहृतिप्रणवान्वितं ॥ बीजमंत्रंसमुच्चार्यमंत्रांतेबीजमेवच ॥ इंद्रादयोदिगीशाश्चनमोंताःसर्वएवहि ॥ बौधायनेनमुनिनाप्रोक्तंसंपुटलक्षणं॥ २ एवमग्रेपिबीजादौबीजांतेचप्रणवपूर्वाव्याहृतिःप्रतिमंत्रंयोजनीया॥

शास्तेयजमानोहुविर्भिः ॥ अहेडमानोवरुणेहबोध्युरुशꣳसमानआयुःप्रमोषीः ॥ गं बाहुस्थानेवरुणाय० ॥ ॐ वं आनोनियु
द्भिःशतिनीभिरध्वरꣳसहस्रिणीभिरुपयाहियज्ञं ॥ वायोअस्मिन्हविर्षिमादयस्वयूयंपातःस्वस्तिभिःसदानः ॥ वंनासिका
स्थानेवायवे० ॥ ॐ तें वयꣳसोमव्रतेतव ॥ मनस्तनू पुबिभ्रतः ॥ प्रजावंतोअशीमहि ॥ तें हृदिस्थानेसोमाय० ॥ ॐ रुं तमी
शानंजगतस्तस्थुपस्पतिंधियंजिन्वमवसेहूमहेवयं ॥ पूपानोयथावेदसामसद्वृधेरक्षितापायुरदब्धःस्वस्तयें ॥ रुं नाभिस्थानेई
शानाय० ॥ ॐ द्रां असमेरुद्रामेहनापर्वतासोवृत्रहत्येभरहूतौसजोषाः ॥ यःशꣳसतेस्तुवतेधायिपज्रइंद्रज्येष्ठाअस्माꣳअवंतुदे
वाः ॥ द्रां मूर्धस्थानेआकाशायनमः ॥ ॐ यं स्योनापृथिविभवानृक्षरानिवेशनी ॥ यच्छानःशर्मसप्रथाः ॥ यं पादस्थानेभू
म्यैनमः ॥ एतत्संपुटमिंद्रादीन्दिक्षुविन्यस्यैवमेवात्मनिरौद्रीकरणंकृत्वा ॥ (रौद्रीकरणंचेत्थं) ॥ ॐ विभूरसिप्रवाहणोरौद्रे
णानीकेनपाहिमाग्नेपिपृहिमामामाहिꣳसीः ॥ श्रोत्राभ्यांनमः ॥ ॐ वह्निरसिहव्यवाहनोरौद्रेणानीकेन० ॥ त्वचेन० ॥ ॐ श्वा
त्रोसिप्रचेतारौद्रेणा० ॥ चक्षुर्भ्यां० ॥ ॐ तुथोसिविश्ववेदारौद्रे० ॥ जिह्वायै० ॥ ॐ उशिगसिकवीरोरौद्रे० ॥ नासिकायै० ॥
ॐ अंघारिरसिबंभारिरौद्रेणानीकेन०हिꣳसीः ॥ पायवेन० ॥ ॐ अवस्युरसिदुवस्वान्रौद्रेणानीकेन० ॥ उपस्थायन० ॥
ॐ शुंध्यूरसिमार्जालीयोरौद्रेणानीकेन० ॥ हस्ताभ्यां० ॥ ॐ सम्राडसिकृशानूरौद्रेणानीकेनपाहि० ॥ पादाभ्यां० ॥ ॐ ॥
रिपद्योसिपर्वमानोरौद्रेणा० ॥ वाचेनमः ॥ ॐ प्रतक्वासिनभस्वान्रौद्रे० ॥ आत्मनेनमः ॥ ॐ असंमृष्टोसिहव्यसूदोरौ
द्रे० ॥ आकाशायनमः ॥ॐ ऋतधामासिसुवर्ज्योतीरौद्रे० ॥ वायवेनमः ॥ ॐ ब्रह्मज्योतिरसिसुवर्धामारौद्रे० ॥ अग्नयेनमः॥

श्वाभूतानि ॥ त्रिपादस्यामृतंदिवि ॥ त्रिपादूर्ध्वउदैत्पुरुषः ॥ पादोस्येहाभवात्पुनः ॥ ततोविष्वङ्व्यक्रामत् ॥ साशनान
शनेअभि ॥ तस्माद्विराडजायत ॥ विराजोअधिपूरुषः ॥ सजातोअत्यरिच्यत ॥ पश्चाद्भूमिमथोपुरः ॥ यत्पुरुषेणहविषा ॥
देवायज्ञमतन्वत ॥ वसंतोअस्यासीदाज्यं ॥ ग्रीष्मइध्मःशरद्धविः ॥ सप्तास्यासन्परिधयः ॥ त्रिःसप्तसमिधःकृताः ॥ देवा
यद्यज्ञंतन्वानाः ॥ अबध्नन्पुरुषंपशुं ॥ तंयज्ञंबर्हिषिप्रौक्षन् ॥ पुरुषंजातमग्रतः ॥ तेनदेवाअयजंत ॥ साध्याऋषयश्चये ॥ त
स्माद्यज्ञात्सर्वहुतः ॥ संभृतंपृषदाज्यं ॥ पशूꣳस्ताꣳश्चक्रेवायव्यान् ॥ आरण्यान्ग्राम्याश्चये ॥ तस्माद्यज्ञात्सर्वहुतः ॥ ऋचः
सामानिजज्ञिरे ॥ छंदाꣳसिजज्ञिरेतस्मात् ॥ यजुस्तस्मादजायत ॥ तस्मादश्वाअजायंत ॥ येकेचोभयादतः ॥ गावोहजज्ञि
रेतस्मात् ॥ तस्माज्जाताअजावयः ॥ यत्पुरुषंव्यदधुः ॥ कतिधाव्यकल्पयन् ॥ मुखंकिमस्यकौबाहू ॥ कावूरूपादावुच्ये
ते ॥ ब्राह्मणोस्यमुखमासीत् ॥ बाहूराजन्यःकृतः ॥ ऊरूतदस्ययद्वैश्यः ॥ पद्भ्याꣳशूद्रोअजायत ॥ चंद्रमामनसोजातः ॥
चक्षोःसूर्योअजायत ॥ मुखादिंद्रश्चाग्निश्च ॥ प्राणाद्वायुरजायत ॥ नाभ्याआसीदंतरिक्षं ॥ शीर्ष्णोद्यौःसमवर्तत ॥ पद्भ्यां
भूमिर्दिशःश्रोत्रात् ॥ तथालोकाꣳअकल्पयन् ॥ वेदाहमेतंपुरुषंमहांतं ॥ आदित्यवर्णंतमसस्तुपारे ॥ सर्वाणिरूपाणिविचि
त्यधीरः ॥ नामानिकृत्वाभिवदन्यदास्ते ॥ धातापुरस्ताद्यमुदाजहार ॥ शक्रःप्रविद्वान्प्रदिशश्चतस्रः ॥ तमेवंविद्वानमृतइ
हभवति ॥ नान्यःपंथाअयनायविद्यते ॥ यज्ञेनयज्ञमयजंतदेवाः ॥ तानिधर्माणिप्रथमान्यासन् ॥ तेहनाकंमहिमानःसचं
ते ॥ यत्रपूर्वेसाध्याःसंतिदेवाः ॥ ॐ नमोभगवतेरुद्रायपुरुषसूक्तꣳशिरसेस्वाहा ॥ ॐ अद्भ्यःसंभूतःपृथिव्यैरसाच्च ॥ विश्व

कर्मणःसमवर्तताग्रे ॥ तस्यत्वष्टाविदधद्रूपमेति ॥ तत्पुरुषस्यविश्वमाजानमग्रे ॥ वेदाहमेतंपुरुषंमहांतं ॥ आदित्यवर्णंत
मसःपरस्तात् ॥ तमेवंविद्वानमृतइहभवति ॥ नान्यःपंथाविद्यतेयनाय ॥ प्रजापतिश्चरतिगर्भेअंतः ॥ अजायमानोबहुधा
विजायते ॥ तस्यधीराःपरिजानंतियोनिं ॥ मरीचीनांपदमिच्छंतिवेधसः ॥ योदेवेभ्यआतपति ॥ योदेवानांपुरोहितः ॥
पूर्वोयोदेवेभ्योजातः ॥ नमोरुचायब्राह्मये ॥ रुचंब्राह्मंजनयंतः ॥ देवाअग्रेतदब्रुवन् ॥ यस्त्वैवंब्राह्मणोविद्यात् ॥ तस्यदे
वाअसन्वशे ॥ ह्रीश्चतेलक्ष्मीश्चपत्न्यौ ॥ अहोरात्रेपार्श्वे ॥ नक्षत्राणिरूपं ॥ अश्विनौव्यात्तं ॥ इष्टंमनिषाण ॥ अमुंमनिषाण ॥
सर्वंमनिषाण ॥ ॐ नमोभगवतेरुद्रायेत्युत्तरनारायणंशिवायैवषट् ॥ ॐ आशुःशिशानोवृषभोनयुध्मोघनाघनःक्षोभणश्च
र्षणीनां ॥ संक्रंदनोनिमिषएकवीरःशतंसेनाअजयत्साकमिंद्रः ॥ संक्रंदनेनानिमिषेणजिष्णुनायुत्कारेणदुश्च्यवनेनधृष्णु
ना ॥ तदिंद्रेणजयततत्सहध्वंयुधोनरइषुहस्तेनवृष्णा ॥ सइषुहस्तैःसनिषंगिभिर्वशीसंस्रष्टासयुधइंद्रोगणेन ॥ संसृष्टजि
त्सोमपाबाहुशर्ध्यूर्ध्वधन्वाप्रतिहिताभिरस्ता ॥ बृहस्पतेपरिदीयारथेनरक्षोहामित्रांअपबाधमानः ॥ प्रभंजन्सेनाःप्रमृणोयु
धाजयन्नस्माकमेध्यविितारथानां ॥ गोत्रभिदंगोविदंवज्रबाहुंजयंतमज्मप्रमृणंतमोजसा ॥ इमंसजाताअनुवीरयध्व
मिंद्रंसखायोनुसंरभध्वं ॥ बलविज्ञायस्थविरःप्रवीरःसहस्वान्वाजीसहमानउग्रः ॥ अभिवीरोअभिसत्वासहोजाजै
त्रमिंद्ररथमातिष्ठगोवित् ॥ अभिगोत्राणिसहसागाहमानोदायोवीरःशतमन्युरिंद्रः ॥ दुश्च्यवनःपृतनाषाडयुध्योस्माकं
सेनाअवतुप्रयुत्सु ॥ इंद्रआसांनेताबृहस्पतिर्दक्षिणायज्ञःपुरएतुसोमः ॥ देवसेनानामभिभंजतीनांजयंतीनांमरुतोयंत्वग्रे

इंद्रस्यवृष्णोवरुणस्यराज्ञआदित्यानांमरुतांशर्धउग्रं ॥ महामनसांभुवनच्यवानांघोषोदेवानांजयतामुदस्थात् ॥ अस्मा
कमिंद्रःसमृतेषुध्वजेष्वस्माकंयाइषवस्ताजयंतु ॥ अस्माकंवीराउत्तरेभवंत्वस्मानुदेवाअवताहवेषु ॥ उद्धर्षयमघवन्नायु
धान्युत्सत्वनांमामकानांमहांसि ॥ उद्वृत्रहन्वाजिनांवाजिनान्युद्रथानांजयतामेतुघोषः ॥ उपप्रेतजयतानरःस्थिरावःसंतु
बाहवः ॥ इंद्रोवःशर्मयच्छत्वनाधृष्यायथासथ ॥ अवसृष्टापरापतशरव्येब्रह्मसंशिता ॥ गच्छामित्रान्प्रविशमैषांकंचनो
च्छिषः ॥ मर्माणितेवर्मभिश्छादयामिसोमस्त्वाराजामृतेनाभिवस्तां ॥ उरोर्वरीयोवीरवस्तेअस्तुजयंतंत्वामनुमदंतुदेवाः ॥
यत्रबाणाःसंपतंतिकुमाराविशिखाइव ॥ इंद्रोनस्तत्रवृत्रहाविश्वाहाशर्मयच्छतु ॥ ॐ नमोभगवतेरुद्रायअप्रतिरथंकवचाय
हुं ॥ ॐ त्वमग्नेरुद्रोअसुरोमहोदिवः ॥ त्वंशर्धोमारुतंपृक्षईशिषे ॥ त्वंवातैररुणैर्यासिशंगयः ॥ त्वंपूषाविधतःपासिनुत्म
ना ॥ देवादेवेषुश्रयध्वं ॥ प्रथमाद्वितीयेषुश्रयध्वं ॥ द्वितीयास्तृतीयेषुश्रयध्वं ॥ तृतीयाश्चतुर्थेषुश्रयध्वं ॥ चतुर्थाःपंचमेषु
श्रयध्वं ॥ पंचमाःषष्ठेषुश्रयध्वं ॥ षष्ठाःसप्तमेषुश्रयध्वं ॥ सप्तमाअष्टमेषुश्रयध्वं ॥ अष्टमानवमेषुश्रयध्वं ॥ नवमादशमेषुश्र
यध्वं ॥ दशमाएकादशेषुश्रयध्वं ॥ एकादशाद्वादशेषुश्रयध्वं ॥ द्वादशास्त्रयोदशेषुश्रयध्वं ॥ त्रयोदशाश्चतुर्दशेषुश्रयध्वं ॥
चतुर्दशाःपंचदशेषुश्रयध्वं ॥ पंचदशाःषोडशेषुश्रयध्वं ॥ षोडशाःसप्तदशेषुश्रयध्वं ॥ सप्तदशाअष्टादशेषुश्रयध्वं ॥ अष्टाद
शाएकान्नविंशेषुश्रयध्वं ॥ एकान्नविंशाविंशेषुश्रयध्वं ॥ विंशाएकविंशेषुश्रयध्वं ॥ एकविंशाद्वाविंशेषुश्रयध्वं ॥
द्वाविंशास्त्रयोविंशेषुश्रयध्वं ॥ त्रयोविंशाश्चतुर्विंशेषुश्रयध्वं ॥ चतुर्विंशाःपंचविंशेषुश्रयध्वं ॥ पंचविंशाःषड्विं

शेषुश्रयध्वं ॥ षड्विंशाःसप्तविंशेषुश्रयध्वं ॥ सप्तविंशाअष्टाविंशेषुश्रयध्वं ॥ अष्टाविंशाएकान्नत्रिंशेषुश्रयध्वं ॥
एकान्नत्रिंशास्त्रिंशेषुश्रयध्वं ॥ त्रिंशाएकत्रिंशेषुश्रयध्वं ॥ एकत्रिंशाद्वात्रिंशेषुश्रयध्वं ॥ द्वात्रिंशास्त्रयस्त्रिंशे
षुश्रयध्वं ॥ देवास्त्रिरेकादशास्त्रिस्त्रयस्त्रिंशाः ॥ उत्तरेभवत ॥ उत्तरवत्मानिउत्तरसत्वानः ॥ यत्कामइदंजुहोमि ॥ तन्मे
समृध्यतां ॥ वयंस्यामपतयोरयीणां॥ ॐ भूर्भुवःसुवःस्वाहा ॥ ॐ नमोभगवतेरुद्रायसर्वक्लेशापहर्त्रेशतरुद्रियमित्यस्त्रायफ
ट् ॥ एवंपंचांगसकृज्जपेत् ॥ अष्टांगंप्रणम्य ॥ ॐ हिरण्यगर्भःसमवर्त्तताग्रेभूतस्यजातःपतिरेकआसीत् ॥ सदाधारपृथिवीं
द्यामुतेमांकस्मैदेवायहविषाविधेम ॥ ॐयःप्राणतोनिमिषतोमहित्वैकइद्राजाजगतोबभूव ॥ यईशेअस्यद्विपदश्चतुष्पदःकस्मै
देवायहविषाविधेम ॥ ॐ ब्रह्मजज्ञानंप्रथमंपुरस्ताद्विसीमतःसुरुचोवेनआवः ॥ सबुध्नियाउपमाअस्यविष्ठाःसतश्चयोनिमस
तश्चविवः ॥ ॐ महीद्यौःपृथिवीचनइमंयज्ञंमिमिक्षतां ॥ पिपृतांनोभरीमभिः ॥ ॐ उपश्वासयपृथिवीमुतद्यांपुरुत्रातेमनुतां
वेष्टितंजगत् ॥ सदुंदुभेसजूरिंद्रेणदेवैर्दूराद्दवीयोअपसेधशत्रून्॥ॐ अग्नेनयसुपथारायेअस्मान्विश्वानिदेववयुनानिविद्वान्॥
युयोध्यस्मज्जुहुराणमेनोभूयिष्ठांतेनमउक्तिंविधेम ॥ ॐ यातेअग्नेयज्ञियातनूस्तयेह्यारोहात्मात्मानं ॥ अच्छावसूनिकृण्वन्न
स्मेनर्यापुरूणि ॥ यज्ञोभूत्वायज्ञमासीदस्वांयोनिं ॥ जातवेदोभुवआजायमानःसक्षयएहि ॥ ॐ यथावःस्वाहाग्नयेदाशेमप
रीळाभिर्घृतवद्भिश्चहव्यैः ॥ तेभिर्नोअग्नेअमितैर्महोभिःशतंपूर्भिरायसीभिर्निपाहि ॥ इमंयमप्रस्तरमाहिसीदाङ्गिरोभिःपितृ
भिःसंविदानः ॥ आत्वामंत्राःकविशस्तावहंत्वेनाराजन्हविषामादयस्व ॥ उरसाशिरसादृष्ट्यामनसावचसातथा ॥ पद्भ्यांक

राभ्यांजानुभ्यांप्रणामोष्टांगउच्यते ॥ इतिप्रणमेत् ॥ अनेनमहान्यासेनपरमेश्वरःप्रीयतां ॥ इतिमहान्यासः ॥ ॥ छ ॥

॥ ४४ ॥ अथलघुन्यासप्रारंभः ॥

श्रीगणेशायनमः ॥ ॐ प्रजननेब्रह्मातिष्ठतु ॥ पादयोर्विष्णुस्तिष्ठतु ॥ हस्तयोर्हरस्तिष्ठतु ॥ बाह्वोरिंद्रस्तिष्ठतु ॥ जठरेअ
ग्निस्तिष्ठतु ॥ हृदयेशिवस्तिष्ठतु ॥ कंठेवसवस्तिष्ठंतु ॥ वक्त्रेसरस्वतीतिष्ठतु ॥ नासिकयोर्वायुस्तिष्ठतु ॥ नयनयोःसूर्याचंद्रम
सौतिष्ठेतां ॥ कर्णयोरश्विनौदेवौतिष्ठेतां ॥ ललाटेरुद्रास्तिष्ठंतु ॥ मूर्ध्न्यादित्यास्तिष्ठंतु ॥ शिरसिमहादेवस्तिष्ठतु ॥ शिखा
यांचामुंडातिष्ठतु ॥ पृष्ठेपिनाकीतिष्ठतु ॥ पुरतःशूलीतिष्ठतु ॥ पार्श्वयोःशिवाशंकरौतिष्ठेतां ॥ सर्वतोवायुस्तिष्ठतु ॥ ततोब
हिःसर्वतोग्निर्ज्वालामालापरिवृतस्तिष्ठतु ॥ सर्वेष्वंगेषुसर्वादेवतायथायथास्थानानितिष्ठंतु ॥ मांँरक्षंतु ॥ यजमानँरक्षंतु ॥ ॐ
अ॒ग्निर्मे॑वा॒चिश्रि॒तः ॥ वा॒ग्हृद॑ये ॥ हृद॑यं॒मयि॑ ॥ अ॒हम॒मृतें॑ ॥ अ॒मृतं॒ब्रह्म॑णि ॥ वा॒युर्मे॑प्रा॒णेश्रि॒तः ॥ प्रा॒णोहृद॑ये ॥ हृद॑यं॒मयि॑ ॥
अ॒हम॒मृतें॑ ॥ अ॒मृतं॒ब्रह्म॑णि ॥ सूर्यो॑मे॒चक्षु॑षिश्रि॒तः ॥ चक्षु॒र्हृद॑ये ॥ हृद॑यं॒मयि॑ ॥ अ॒हम॒मृतें॑ ॥ अ॒मृतं॒ब्रह्म॑णि ॥ चं॒द्रमा॑मे॒म
नसिश्रि॒तः ॥ मनो॒हृद॑ये ॥ हृद॑यं॒मयि॑ ॥ अ॒हम॒मृतें॑ ॥ अ॒मृतं॒ब्रह्म॑णि ॥ दिशो॑मे॒श्रोत्रे॑श्रि॒ताः ॥ श्रोत्र॒ँहृद॑ये ॥ हृद॑यं॒मयि॑ ॥
अ॒हम॒मृतें॑ ॥ अ॒मृतं॒ब्रह्म॑णि ॥ आपो॑मे॒रेत॑सिश्रि॒ताः ॥ रेतो॒हृद॑ये ॥ हृद॑यं॒मयि॑ ॥ अ॒हम॒मृतें॑ ॥ अ॒मृतं॒ब्रह्म॑णि ॥ पृ॒थि॒वीमे
शरी॑रेश्रि॒ता ॥ शरी॑र॒ँहृद॑ये ॥ हृद॑यं॒मयि॑ ॥ अ॒हम॒मृतें॑ ॥ अ॒मृतं॒ब्रह्म॑णि ॥ ओ॒ष॒धि॒व॒न॒स्पतयो॑मे॒लोम॑सुश्रि॒ताः ॥ लोमा॑नि॒
हृद॑ये ॥ हृद॑यं॒मयि॑ ॥ अ॒हम॒मृतें॑ ॥ अ॒मृतं॒ब्रह्म॑णि ॥ इंद्रो॑मे॒बले॑श्रि॒तः ॥ बल॒ँहृद॑ये ॥ हृद॑यं॒मयि॑ ॥ अ॒हम॒मृतें॑ ॥ अ॒मृतं॒ब्र

ह्मणि ॥ पर्जन्योमेमूर्ध्निश्रितः ॥ मूर्धाहृदये ॥ हृदयंमयि ॥ अहममृते ॥ अमृतंब्रह्मणि ॥ ईशानोमेमन्यौश्रितः ॥ मन्युर्हृ
दये ॥ हृदयंमयि ॥ अहममृते ॥ अमृतंब्रह्मणि ॥ आत्मामआत्मनिश्रितः ॥ आत्माहृदये ॥ हृदयंमयि ॥ अहममृते ॥ अमृ
तंब्रह्मणि ॥ पुनर्मआत्मापुनरायुरागात् ॥ पुनःप्राणःपुनराकूतमागात् ॥ वैश्वानरोरश्मिभिर्वावृधानः ॥ अंतस्तिष्ठत्वमृतस्य
गोपाः ॥ एवंसर्वशरीरंस्पृशेत् ॥ अथात्मानंशिवात्मानंश्रीरुद्ररूपंध्यायेत् ॥ शुद्धस्फटिकसंकाशंत्रिनेत्रंपंचवक्त्रकं ॥ गंगाधरं
दशभुजंसर्वाभरणभूषितं ॥ नीलग्रीवंशशांकांकंनागयज्ञोपवीतिनं ॥ व्याघ्रचर्मोत्तरीयंचवरेण्यमभयप्रदं ॥ कमंडल्वक्षसूत्रा
भ्यामन्वितंशूलपाणिनं ॥ ज्वलंतंपिंगलजटाशिखमुद्योतकारिणं ॥ अमृतेनाप्लुतंहृष्टमुमादेहार्धधारिणं ॥ दिव्यसिंहासना
सीनंदिव्यभोगसमन्वितं ॥ दिग्देवतासमायुक्तंसुरासुरनमस्कृतं ॥ नित्यंचशाश्वतंशुद्धंध्रुवमक्षरमव्ययं ॥ सर्वव्यापिनमीशा
नंरुद्रंवैविश्वरूपिणं ॥ एवंध्यात्वाद्विजःसम्यक्ततोयजनमारभेत् ॥ आराधितोमनुष्यैस्त्वंसिद्धैर्देवासुरादिभिः ॥ आराध
यामिभक्त्यात्वांमांगृहाणमहेश्वर ॥ आत्वावहंतुहरयःसचेतसःश्वेतैरश्वैःसहकेतुमद्भिर्वाताजवैर्बलवद्भिर्मनोजवैरायाहिशी
घ्रंममहव्यायशर्वोम् ॥ स्वामिन्सर्वजगन्नाथयावत्पूजावसानकं ॥ तावत्त्वंप्रीतिभावेनलिंगेस्मिन्सन्निधोभव ॥ शांतिदोभव॥
सुप्रसन्नोभव ॥ वरदोभव ॥ अनेनलघुन्यासेनश्रीपरमेश्वरःप्रीयतां ॥ इतिलघुन्यासःसमाप्तः ॥
॥ छ ॥

श्रीगणेशायनमः ॥ अस्यश्रीरुद्रस्यप्रश्नस्य ॥ अनुष्टुप्छंदस्य ॥ अघोरऋषिः ॥ संकर्षणमूर्तिस्वरूपोयोऽसावादित्यःपरमपुरुषः

॥ ४५ ॥ अथरुद्राध्यायः ॥

सएषरुद्रोदेवता ॥ अग्निक्रतुचरमायामिष्टिकायांशतरुद्रियजपेविनियोगः ॥ सकलस्यरुद्राध्यायस्य ॥ श्रीरुद्रोदेवता ॥ एकागायत्रीछंदः ॥ तिस्रोनुष्टुभस्तिस्रःपंक्तयः ॥ सप्तानुष्टुभौद्वेजगत्यौ ॥ परमेष्ठीऋषिः ॥ अग्नाविष्णूसजोषसेत्येकादशा नामनुवाकानां ॥ अग्निःकांडऋषिः ॥ आद्यागायत्री ॥ आग्नावैष्णवी ॥ शिष्टंयजुः ॥ वाजादयोन्नादिविशेषादेवताः ॥ महाविराट्छंदः ॥ ॐ नमःशंभवेतिबीजं ॥ मयोभवेतिशक्तिः ॥ नमःशंकरायेतिबीजं ॥ मयस्करायेतिशक्तिः ॥ नमःशि वायेतिबीजं॥ शिवतरायेतिशक्तिः ॥ ॐकारोबीजं॥ मायाशक्तिः॥ ब्रह्माबीजं॥ सुषुम्नाशक्तिः॥ नमइषुकृद्भ्योधन्वकृद्भ्यइति कीलकं॥ अमुकदेवताप्रीत्यर्थंजपेऽभिषेकेवाविनियोगः॥ हरिः ॐ॥ इडादेवहूर्मनुर्यज्ञनीर्बृहस्पतिरुक्थामदानिशंसिषद्विश्वे देवाःसूक्तवाचःपृथिविमातर्मामाहिंसीर्मधुमनिष्येमधुजनिष्येमधुवक्ष्यामिमधुवदिष्यामिमधुमतींदेवेभ्योवाचमुद्यासंशुश्रू षेण्यांमनुष्येभ्यस्तंमादेवाअवंतुशोभायैपितरोनुमदंतु ॥ ॐ शांतिःशांतिःशांतिः ॥ ॥ ॐ नमस्तेरुद्रमन्यवउतोतइषवेनमः। नमस्तेअस्तुधन्वनेबाहुभ्यामुततेनमः। यातइषुःशिवतमाशिवंबभूवतेधनुः। शिवाशरव्यायातवतयानोरुद्रमृडय। यातेरुद्रशि वातनूरघोरापापकाशिनी। तयानस्तनुवाशंतमयागिरिशंताभिचाकशीहि । यामिषुंगिरिशंतहस्तेबिभर्ष्यस्तवे । शिवांगिरि

१ पूजाप्रसंगान्याशएवविहितानिरुद्राध्यायाद्यभिषेकविहितसूक्तान्यपितत्रविस्तरभियेतःसंगृहीतानिसंति ॥ पुरुषसूक्तंतुतत्रैवगतं ॥

त्रतांकुरुमाहिंꣳसीःपुरुषंजगत् । शिवेनवचसात्वागिरिशाच्छावदामसि । यथानःसर्वमिज्जगदयक्ष्मꣳसुमनाअसत् । अध्यवो
चदधिवक्ताप्रथमोदैव्योभिषक् । अहींꣳश्चसर्वाञ्जंभयन्त्सर्वाश्चयातुधान्यः । असौयस्ताम्रोअरुणउतबभ्रुःसुमंगलः । येचेमाꣳ
रुद्राअभितोदिक्षुश्रिताःसहस्रशोवैषाꣳहेडईमहे । असौयोवसर्पतिनीलग्रीवोविलोहितः । उतैनंगोपाअदृश्रन्नदृश्रन्नुदहार्यः ।
उतैनंविश्वाभूतानिसदृष्टोमृडयातिनः । नमोअस्तुनीलग्रीवायसहस्राक्षायमीढुषे । अथोयेअस्यसत्वानोहंतेभ्योकरंनमः ।
प्रमुंचधन्वनस्त्वमुभयोरार्त्नियोर्ज्याम् । याश्चतेहस्तइषवःपराताभगवोवप । अवतत्यधनुस्त्वꣳसहस्राक्षशतेषुधे । निशीर्यश
ल्यानांमुखाशिवोनःसुमनाभव । विज्यंधनुःकपर्दिनोविशल्योबाणवाꣳउत । अनेशन्नस्येषवआभुरस्यनिषंगथिः । यातेहे
तिर्मीढुष्टमहस्तेबभूवतेधनुः । तयास्मान्विश्वतस्त्वमयक्ष्मयापरिभुज । नमस्तेअस्त्वायुधायानाततायधृष्णवे । उभाभ्यामु
ततेनमोबाहुभ्यांतवधन्वने । परितेधन्वनोहेतिरस्मान्वृणक्तुविश्वतः । अथोयइषुधिस्तवारेअस्मन्निधेहितं ॥१॥ नमोहिरण्यबा
हवेसेनान्येदिशांचपतयेनमोनमोवृक्षेभ्योहरिकेशेभ्यःपशूनांपतयेनमोनमःसस्पिंजरायत्विषीमतेपथीनांपतयेनमोनमोबभ्लु
शायविव्याधिनेन्नानांपतयेनमोनमो हरिकेशायोपवीतिनेपुष्टानांपतयेनमोनमो भवस्यहेत्यैजगतांपतयेनमोनमोरुद्रायातता
विनेक्षेत्राणांपतयेनमोनमः सूतायाहंत्यायवनानांपतयेनमोनमोरोहितायस्थपतयेवृक्षाणांपतयेनमोनमोमंत्रिणेवाणिजायक
क्षाणांपतयेनमोनमोभुवंतयेवारिवस्कृतायौषधीनांपतयेनमोनमउच्चैर्घोषायाक्रंदयतेपत्तीनांपतयेनमोनमः कृत्स्नवीतायधाव
तेसत्वनांपतयेनमः॥ २ ॥नमःसहमानायनिव्याधिनआव्याधिनीनांपतयेनमोनमःककुभायनिषंगिणेस्तेनानांपतयेनमोनमो

निषंगिणऽइषुधिमतेतस्कराणांपतयेनमोनमोवंचतेपरिवंचतेस्तायूनांपतयेनमोनमोनिचेरवेपरिचरायारण्यानांपतयेनमोनमः
सृकाविभ्योजिघांसद्भ्योमुष्णतांपतयेनमोनमो सिमद्भ्योनक्तंचरद्भ्यःप्रकृंतानांपतयेनमोनमउष्णीषिणेगिरिचरायकुलुंचानांप
तयेनमोनमइषुमद्भ्योधन्वाविभ्यश्चवोनमोनमआतन्वानेभ्यःप्रतिदधानेभ्यश्चवोनमोनमआयच्छद्भ्योविसृजद्भ्यश्चवोनमोनमो
स्यद्भ्योविध्यद्भ्यश्चवोनमोनमआसीनेभ्यःशयानेभ्यश्चवोनमोनमःस्वपद्भ्योजाग्रद्भ्यश्चवोनमो नमस्तिष्ठद्भ्योधावद्भ्यश्चवोनमोन
मःसभाभ्यःसभापतिभ्यश्चवोनमोनमोअश्वेभ्योश्वपतिभ्यश्चवोनमः॥३॥नमआव्याधिनीभ्योविविध्यंतीभ्यश्चवोनमोनमउग
णाभ्यस्तृंहतीभ्यश्चवोनमोनमोगृत्सेभ्योगृत्सपतिभ्यश्चवोनमो नमोव्रातेभ्योव्रातपतिभ्यश्चवोनमो नमोगणेभ्योगणपतिभ्य
श्चवोनमोनमोविरूपेभ्योविश्वरूपेभ्यश्चवोनमोनमोमहद्भ्यः क्षुल्लकेभ्यश्चवोनमोनमोरथिभ्योरथेभ्यश्चवोनमोनमोरथेभ्योरथप
तिभ्यश्चवोनमोनमःसेनाभ्यःसेनानिभ्यश्चवोनमोनमःक्षत्तृभ्यःसंग्रहीतृभ्यश्चवोनमो नमस्तक्षभ्योरथकारेभ्यश्चवोनमोनमःकु
लालेभ्यःकर्मारेभ्यश्चवोनमो नमःपुंजिष्टेभ्योनिषादेभ्यश्चवोनमोनमइषुकृद्भ्योधन्वकृद्भ्यश्चवोनमोनमोमृगयुभ्यःश्वनिभ्यश्चवो
नमोनमःश्वभ्यःश्वपतिभ्यश्चवोनमः॥४॥नमोभवायचरुद्रायचनमःशर्वायचपशुपतयेचनमोनीलग्रीवायचशितिकंठायचनमः
कपर्दिनेचव्युप्तकेशायचनमःसहस्राक्षायचशतधन्वनेचनमोगिरिशायचशिपिविष्टायच नमोमीढुष्टमायचेषुमतेचनमोह्रस्वा
यचवामनायचनमोबृहतेचवर्षीयसेचनमोवृद्धायचसंवृध्वनेचनमोअग्रियायचप्रथमायचनमआशवेचाजिरायच नमःशीघ्रिया
यचशीभ्यायचनमऊर्म्यायचावस्वन्यायचनमःस्रोतस्यायचद्वीप्यायच ॥ ५ ॥ नमोज्येष्ठायचकनिष्ठायचनमःपूर्वजायचापर

जायचनमोमध्यमायचापगल्भायचनमोजघन्यायचबुध्नियायचनमःसोभ्यायचप्रतिसर्यायच नमोयाम्यायचक्षेम्यायचनमउ
र्वर्यायचखल्यायचनमःश्लोक्यायचावसान्यायचनमोवन्यायचकक्ष्यायचनमःश्रवायचप्रतिश्रवायचनमआशुषेणायचाशुरथा
यचनमःशूरायचावभिंदतेचनमोवर्मिणेचवरूथिनेचनमोबिल्मिनेचकवचिनेचनमःश्रुतायचश्रुतसेनायच॥६॥नमोदुंदुभ्याय
चाहनन्यायचनमोधृष्णवेचप्रमृशायचनमोदूतायचप्रहितायचनमोनिषंगिणेचेषुधिमतेचनमस्तीक्ष्णेषवेचायुधिनेच नमःस्वा
युधायचसुधन्वनेचनमःस्रुत्यायचपथ्यायचनमःकाट्यायचनीप्यायचनमःसूद्यायचसरस्यायच नमोनाद्यायचवैशंतायचनमः
कूप्यायचावट्यायचनमोवर्ष्यायचावर्ष्यायचनमोमेघ्यायचविद्युत्यायचनमईध्रियायचातप्यायच नमोवात्यायचरेष्मियायच
नमोवास्तव्यायचवास्तुपायच ॥ ७ ॥ नमःसोमायचरुद्रायचनमस्ताम्रायचारुणायचनमःशंगायचपशुपतयेचनमउग्रायच
भीमायचनमोअग्रेवधायचदूरेवधायचनमोहंत्रेचहनीयसेचनमोवृक्षेभ्योहरिकेशेभ्यो नमस्तारायनमःशंभवेचमयोभवेचनमः
शंकरायचमयस्करायचनमःशिवायचशिवतरायचनमस्तीर्थ्यायचकूल्यायचनमःपार्यायचावार्यायच नमःप्रतरणायचोत्तर
णायचनमआतार्यायचालाद्यायचनमःशष्प्यायचफेन्यायचनमःसिकत्यायचप्रवाह्यायच ॥ ८ ॥ नमइरिण्यायचप्रपथ्या
यचनमःकिꣳशिलायचक्षयणायचनमःकपर्दिनेचपुलस्तयेचनमोगोष्ठ्यायचगृह्यायचनमस्तल्प्यायचगेह्यायचनमःकाट्यायच
गह्वरेष्ठायचनमोहृदय्यायचनिवेष्प्यायचनमःपाꣳसव्यायचरजस्यायच नमःशुष्क्यायचहरित्यायचनमोलोप्यायचोलप्याय
चनमऊर्व्यायचसूर्म्यायचनमःपर्ण्यायचपर्णशद्यायचनमोपगुरमाणायचाभिघ्नतेचनमआख्खिदतेचप्रख्खिदतेच नमोवःकि

रिकेभ्योदेवानांꣳहृदयेभ्योनमोविक्षीणकेभ्योनमोविचिन्वत्केभ्योनमआनिर्हतेभ्योनमआमीवत्केभ्यः ॥९॥ द्रापेअंधसस्पते
दरिद्रंनीललोहित ॥ एषांपुरुषाणामेषांपशूनांमाभेर्मारोमोएषांकिंचनाममत् ॥ यातेरुद्रशिवातनूःशिवाविश्वाहभेषजी ॥
शिवारुद्रस्यभेषजीतयानोमृडजीवसे ॥ इमाꣳरुद्रायतवसेकपर्दिनेक्षयद्वीरायप्रभरामहेमतिं ॥ यथानःशमसद्द्विपदेचतुष्पदे
विश्वंपुष्टंग्रामेअस्मिन्ननातुरं ॥ मृडानोरुद्रोतनोमयस्कृधिक्षयद्वीरायनमसाविधेमते ॥ यच्छंचयोश्चमनुरायजेपितातदश्या
मतवरुद्रप्रणीतौ ॥ मानोमहांतमुतमानोअर्भकंमानउक्षंतमुतमानउक्षितं ॥ मानोवधीःपितरंमोतमातरंप्रियामानस्तनुवोरु
द्ररीरिषः ॥ मानस्तोकेतनयेमानआयुषिमानोगोषुमानोअश्वेषुरीरिषः ॥ वीरान्मानोरुद्रभामितोवधीर्हविष्मंतोनमसाविधे
मते ॥ आरात्तेगोघ्नउतपूरुषघ्नेक्षयद्वीरायसुम्नमस्मेतेअस्तु ॥ रक्षाचनोअधिचदेवब्रूह्यधाचनःशर्मयच्छद्विबर्हाः ॥ स्तुहिश्रुतं
गर्तसदंयुवानंमृगंनभीममुपहत्नुमुग्रं ॥ मृडाजरित्रेरुद्रस्तवानोअन्यंतेअस्मन्निवपंतुसेनाः ॥ परिणोरुद्रस्यहेतिर्वृणक्तुपरित्वेष
स्यदुर्मतिरघायोः ॥ अवस्थिरामघवद्भ्यस्तनुष्वमीढ्वस्तोकायतनयायमृडय ॥ मीढुष्टमशिवतमशिवोनःसुमनाभव ॥ परमेवृ
क्षआयुधंनिधायकृत्तिंवसानआचरपिनाकंबिभ्रदागहि ॥ विकिरिदविलोहितनमस्तेअस्तुभगवः ॥ यास्तेसहस्रꣳहेतयोन्य
मस्मन्निवपंतुताः ॥ सहस्राणिसहस्रधाबाहुवोस्तवहेतयः ॥ तासामीशानोभगवःपराचीनामुखाकृधि ॥ १० ॥ सहस्राणिस
हस्रशोयेरुद्राअधिभूम्यां ॥ तेषांꣳसहस्रयोजनेवधन्वानितन्मसि ॥ अस्मिन्महत्यर्णवेंतरिक्षेभवाअधि ॥ नीलग्रीवाःशितिकं
ठाःशर्वाअधःक्षमाचराः ॥ नीलग्रीवाःशितिकंठादिवꣳरुद्राउपश्रिताः ॥ येवृक्षेषुसस्पिंजरानीलग्रीवाविलोहिताः ॥ येभूता

नामधिपतयोविशिखासःकपर्दिनः ॥ येअन्नेषुविविध्यंतिपात्रेषुपिबंतोजनान् ॥ येपथांपथिरक्षयऐलबृदायव्युधः ॥ येतीर्था
निप्रचरंतिसृकावंतोनिषंगिणः ॥ यएतावंतश्चभूयांꣳसश्चदिशोरुद्रावितस्थिरे ॥ तेषांꣳसहस्रयोजनेवधन्वानितन्मसि ॥
नमोरुद्रेभ्योयेपृथिव्यांयेंतरिक्षेयेदिवि येषामन्नंवातोवर्षमिषवस्तेभ्योदशप्राचीर्दशदक्षिणादशप्रतीचीर्दशोदीचीर्दशोर्ध्वास्ते
भ्योनमस्तेनोमृडयंतुतेयंद्विष्मोयश्चनोद्वेष्टितंवोजंभेदधामि ॥ ११ ॥ ॥ ॐ अग्नाविष्णूसजोषसेमावर्धंतुवांगिरः ॥ द्युम्नैर्वा
जेभिरागतं ॥ वाजश्चमेप्रसवश्चमेप्रयतिश्चमेप्रसितिश्चमेधीतिश्चमेक्रतुश्चमेस्वरश्चमेश्लोकश्चमे श्रावश्चमेश्रुतिश्चमेज्योतिश्चमेसु
वश्चमेप्राणश्चमेपानश्चमेव्यानश्चमेसुश्चमे चित्तंचमआधीतंचमेवाक्चमेमनश्चमेचक्षुश्चमेश्रोत्रंचमेदक्षश्चमेबलंचमओजश्चमेस
हश्चमआयुश्चमेजराचमआत्माचमेतनूश्चमेशर्मचमेवर्मचमेऽगानिचमेस्थानिचमेपरूꣳषिचमेशरीराणिचमे ॥ १ ॥ ज्यैष्ठ्यं
चमआधिपत्यंचमेमन्युश्चमेभामश्चमेमश्चमेम्भश्चमेजेमाचमेमहिमाचमेवरिमाचमेप्रथिमाचमे वर्ष्माचमेद्राघुयाचमेवृद्धंचमेवृ
द्धिश्चमेसत्यंचमेश्रद्धाचमेजगच्चमेधनंचमेवशश्चमेत्विषिश्चमेक्रीडाचमेमोदश्चमेजातंचमेजनिष्यमाणंचमेसूक्तंचमेसुकृतंचमेवि
त्तंचमेवेद्यंचमेभूतंचमेभविष्यच्चमेसुगंचमेसुपथंचमऋद्धंचमऋद्धिश्चमेक्लृप्तंचमेक्लृप्तिश्चमेमतिश्चमेसुमतिश्चमे ॥ २ ॥ शंचमेमय
श्चमेप्रियंचमेनुकामश्चमे कामश्चमेसौमनसश्चमेभद्रंचमेश्रेयश्चमेवस्यश्चमेयशश्चमे भगश्चमेद्रविणंचमेयंताचमेधर्ताचमेक्षेमश्चमे
धृतिश्चमेविश्वंचमेमहश्चमेसंविच्चमेज्ञात्रंचमेसूश्चमेप्रसूश्चमेसीरंचमेलयश्चमऋतंचमेमृतंचमेयक्ष्मंचमेनामयच्चमे जीवातुश्चमेदी
र्घायुत्वंचमेनमित्रंचमेभयंचमेसुगंचमेशयनंचमेसूषाचमेसुदिनंचमे ॥ ३ ॥ ऊर्क्चमेसूनृताचमेपयश्चमेरसश्चमेघृतंचमेमधुच

मेसग्धिश्चमेसपीतिश्चमेकृषिश्चमेवृष्टिश्चमेजैत्रंचमऔद्भिद्यंचमे रयिश्चमेरायश्चमेपुष्टंचमेपुष्टिश्चमेविभुचमेप्रभुचमेबहुचमेभूय
श्चमेपूर्णंचमेपूर्णतरंचमेक्षितिश्चमेकूयवाश्चमेन्नंचमेक्षुच्चमेव्रीहयश्चमेयवाश्चमेमाषाश्चमेतिलाश्चमे मुद्गाश्चमेखल्वाश्चमेगोधूमाश्च
मेमसुराश्चमेप्रियंगवश्चमेणवश्चमेश्यामाकाश्चमेनीवाराश्चमे ॥ ४ ॥ अश्माचमेमृत्तिकाचमेगिरयश्चमेपर्वताश्चमेसिकता
श्चमेवनस्पतयश्चमे हिरण्यंचमेयश्चमेसीसंचमेत्रपुश्चमेश्यामंचमेलोहंचमेग्निश्चमआपश्चमेवीरुधश्चमओषधयश्चमेकृष्टपच्यंचमे
कृष्टपच्यंचमेग्राम्याश्चमेपशवआरण्याश्चयज्ञेनकल्पंतां वित्तंचमेवित्तिश्चमेभूतंचमेभूतिश्चमेवसुचमेवसतिश्चमेकर्मचमेशक्तिश्च
मेर्थश्चमएमश्चमइतिश्चमेगतिश्चमे ॥ ५ ॥ अग्निश्चमइंद्रश्चमेसोमश्चमइंद्रश्चमेसविताचमइंद्रश्चमेसरस्वतीचमइंद्रश्चमेपू
षाचमइंद्रश्चमे बृहस्पतिश्चमइंद्रश्चमेमित्रश्चमइंद्रश्चमेवरुणश्चमइंद्रश्चमेत्वष्टाचमइंद्रश्चमे धाताचमइंद्रश्चमेविष्णुश्चमइंद्रश्चमेऽ
श्विनौचमइंद्रश्चमेमरुतश्चमइंद्रश्चमेविश्वेचमेदेवाइंद्रश्चमे पृथिवीचमइंद्रश्चमेंतरिक्षंचमइंद्रश्चमेद्यौश्चमइंद्रश्चमेदिशश्चमइंद्रश्च
मेमूर्धाचमइंद्रश्चमेप्रजापतिश्चमइंद्रश्चमे ॥ ६ ॥ अꣳशुश्चमेरश्मिश्चमेदाभ्यश्चमेधिपतिश्चमउपाꣳशुश्चमेंतर्यामश्चमऐंद्रवा
यवश्चमेमैत्रावरुणश्चमआश्विनश्चमेप्रतिप्रस्थानश्चमेशुक्रश्चमेमंथीचमआग्रयणश्चमेवैश्वदेवश्चमे ध्रुवश्चमेवैश्वानरश्चमऋतुग्रहा
श्चमेतिग्राह्याश्चमऐंद्राग्नश्चमेवैश्वदेवश्चमे मरुत्वतीयाश्चमेमाहेंद्रश्चमआदित्यश्चमेसावित्रश्चमेसारस्वतश्चमेपौष्णश्चमेपात्नीवत
श्चमेहारियोजनश्चमे ॥ ७ ॥ इध्मश्चमेबर्हिश्चमेवेदिश्चमेधिष्णियाश्चमेस्रुचश्चमेचमसाश्चमेग्रावाणश्चमेस्वरवश्चमउपरवाश्चमेधि
षवणेचमेद्रोणकलशश्चमेवायव्यानिचमेपूतभृच्चमआधवनीयश्चमआग्नीध्रंचमेहविर्धानंचमे गृहाश्चमेसदश्चमेपुरोडाशाश्चमेप

चताश्चमेवभृथश्चमेस्वगाकारश्चमे ॥८॥ अग्निश्चमेघर्मश्चमेर्कश्चमेसूर्यश्चमेप्राणश्चमेश्वमेधश्चमेपृथिवीचमोदितिश्चमेदितिश्चमेद्यौ
श्चमेशक्करीरंगुलयोदिशश्चमे यज्ञेनकल्पंतामृक्चमेसामचमेस्तोमश्चमेयजुश्चमेदीक्षाचमेतपश्चमऋतुश्चमेव्रतंचमेहोरात्रयोर्वृष्ट्या
बृहद्रथंतरेचमेयज्ञेनकल्पेतां ॥ ९ ॥ गर्भाश्चमेवत्साश्चमेत्र्यविश्चमेत्र्यवीचमेदित्यवाट्चमेदित्यौहीचमेपंचाविश्चमेपंचावीचमे
त्रिवत्सश्चमेत्रिवत्साचमेतुर्यवाट्चमे तुर्यौहीचमेपष्ठवाच्चमेपष्ठौहीचमऽउक्षाचमेवशाचमऽऋषभश्चमेवेहच्चमेऽनड्वांचमेधेनुश्चम
आयुर्यज्ञेनकल्पतांप्राणोयज्ञेनकल्पतामपानोयज्ञेनकल्पतांव्यानोयज्ञेनकल्पतांचक्षुर्यज्ञेनकल्पतांश्रोत्रंयज्ञेनकल्पतां मनोय
ज्ञेनकल्पतांवाग्यज्ञेनकल्पतामात्मायज्ञेनकल्पतांयज्ञोयज्ञेनकल्पतां ॥ १० ॥ एकाचमेतिस्रश्चमेपंचचमेसप्तचमेनवचमए
कादशचमेत्रयोदशचमेपंचदशचमेसप्तदशचमेनवदशचमएकविंशतिश्चमेत्रयोविंशतिश्चमेपंचविंशतिश्चमेसप्तविंशति
श्चमेनवविंशतिश्चमएकत्रिंशच्चमेत्रयस्त्रिंशच्चमेचतस्रश्चमेष्टौचमेद्वादशचमेषोडशचमे विंशतिश्चमेचतुर्विंशतिश्चमेष्टा
विंशतिश्चमेद्वात्रिंशच्चमेषट्त्रिंशच्चमे चत्वारिंशच्चमेचतुश्चत्वारिंशच्चमेष्टाचत्वारिंशच्चमेवाजश्चप्रसवश्चापिजश्चक्रतु
श्चसुवश्चमूर्धाचव्यश्नियश्चांत्यायनश्चांत्यश्चभौवनश्चभुवनश्चाधिपतिश्च ॥ ११ ॥ इडादेवहूर्मनु० ॥ इतिरुद्राध्यायःसमाप्तः॥

॥ ४६ ॥ अथविष्णुसूक्तानि ॥

श्रीः ॥ ॐ विष्णोर्नुकंवीर्याणिप्रवोचंयःपार्थिवानिविममेरजांसि ॥ योअस्कभायदुत्तरंसधस्थंविचक्रमाणस्त्रेधोरुगायः ॥ प्रत
द्विष्णुस्तवतेवीर्येणमृगोनभीमःकुचरोगिरिष्ठाः ॥ यस्योरुषुत्रिषुविक्रमणेष्वधिक्षियंतिभुवनानिविश्वा ॥ प्रविष्णवेशूपमेतुमन्म

गिरिक्षितउरुगायायवृष्णे ॥ यइदंदीर्घंप्रयतंसधस्थमेकोविममेत्रिभिरित्पदेभिः ॥ यस्यत्रीपूर्णामधुनापदान्यक्षीयमाणास्व
धयामदंति॥यउत्रिधातुपृथिवीमुतद्यामेकोदाधारभुवनानिविश्वा॥तदस्यप्रियमभिपाथोअश्यांनरोयत्रदेवयवोमदंति॥उरु
क्रमस्यसहिबंधुरित्थाविष्णोःपदेपरमेमध्वउत्सः ॥ तावांवास्तून्युश्मसिगमध्यैयत्रगावोभूरिशृंगाअयासः ॥ अत्राहतदुरुगाय
स्यवृष्णःपरमंपदमवभातिभूरि ॥ १ ॥ प्रवःपांतमंधसोधियायतेमहेशूरायविष्णवेचार्चत ॥ यासानुनिपर्वतानामदाभ्यामह
स्तस्थतुरर्वतेवसाधुना ॥ त्वेषमित्थासमरणंशिमीवतोरिंद्राविष्णूसुतपावामुरुष्यति ॥ यामर्त्यायप्रतिधीयमानमित्कृशानोर
स्तुरसनामुरुष्यथः॥ ताईवर्धंतिमह्यस्यपौंस्यंनिमातरानयतिरेतसेभुजे॥दधातिपुत्रोवरंपरंपितुर्नामतृतीयमधिरोचनेदिवः॥
तत्तदिदस्यपौंस्यंगृणीमसीनस्यत्रातुरवृकस्यमीळ्हुषः ॥ यःपार्थिवानित्रिभिरिद्विगामभिरुरुक्रमिष्टोरुगायायजीवसे ॥ द्वेइद
स्यक्रमणेस्वर्दृशोभिख्यायमर्त्योभुरण्यति ॥ तृतीयमस्यनकिरादधर्षतिवयश्चनपतयंतःपतत्रिणः ॥ चतुर्भिःसाकंनवतिंचना
मभिश्चक्रंनवृत्तंव्यतीँरवीविपत् ॥ बृहच्छरीरोविमिमानऋक्वभिर्युवाकुमारःप्रत्येत्याहवं ॥ २ ॥ भवामित्रोनशेव्योघृतासु
तिर्विभूतद्युम्नएवयाउसप्रथाः ॥ अधातेविष्णोविदुषाचिदर्ध्यःस्तोमोयज्ञश्चराध्योहविष्मता ॥ यःपूर्व्यायवेधसेनवीयसेसुम
ज्जानयेविष्णवेददाशति ॥ योजातमस्यमहतोमहिब्रवत्सेदुश्रवोभिर्युज्यंचिदभ्यसत् ॥ तमुस्तोतारःपूर्व्यंयथाविदऋतस्यगर्भं
जनुषापिपर्तन ॥ आस्यजानंतोनामचिद्विवक्तनमहस्तेविष्णोसुमतिंभजामहे ॥ तमस्यराजावरुणस्तमश्विनाक्रतुंसचंतमारुत
स्यवेधसः ॥ दाधारदक्षमुत्तममहर्विदंव्रजंचविष्णुःसखिवाँअपोर्णुते ॥ आयोविवायसचथायदैव्यइंद्रायविष्णुःसुकृतेसुकृत्त

रः ॥ वेधा अंजिन्वत्रिषधस्थ आर्यमृतस्यभागेयजमानमाभजत् ॥ ३ ॥ तववश्रियेमरुतोमर्जयंतरुद्रयत्तेजनिमचारुचित्रं ॥ पदंय
द्विष्णोरुपमंनिधायितेनपासिगुह्यंनामगोनां ॥ ॥ ॐ संवांकर्मणासमिषाहिनोमींद्राविष्णूऽअपसस्पारेऽअस्य ॥ जुषेथां
यज्ञंद्रविणंचधत्तमरिष्टैर्नःपथिभिःपारयंता ॥ याविश्वासांजनितारामतीनामिंद्राविष्णूकलशासोमधाना ॥ प्रवांगिरःशस्यमा
नाऽअवंतुप्रस्तोमासोगीयमानासोऽअर्कैः ॥ इंद्राविष्णूमदपतीमदानामासोमंयातंद्रविणोदधाना ॥ संवामंजन्त्वक्तुभिर्मती
नांसंस्तोमासःशस्यमानासऽउक्थैः ॥ आवामश्वासोऽअभिमातिषाहऽइंद्राविष्णूसधमादोवहंतु ॥ जुषेथांविश्वाहवनामतीना
मुपब्रह्माणिशृणुतंगिरोमे ॥ इंद्राविष्णूतत्पनयाय्यंवांसोमस्यमदऽउरुचक्रमाथे ॥ अकृणुतमंतरिक्षंवरीयोप्रथतंजीवसेनोरजां
सि ॥ इंद्राविष्णूहविषावावृधानाग्राद्वानानमसारातहव्या ॥ घृतासुतीद्रविणंधत्तमस्मेसमुद्रस्थःकलशःसोमधानः ॥ इंद्रा
विष्णूपिबतंमध्वोऽअस्यसोमस्यदस्राजठरंपृणेथां ॥ आवामंधांसिमदिराण्यग्मन्नुपब्रह्माणिशृणुतंहवंमे ॥ उभाजिग्यथुर्नपरा
जयेथेनपराजिग्येकतरश्चनैनोः ॥ इंद्रश्चविष्णोयदपस्पृधेथांत्रेधासहस्रंवितदैरयेथां ॥ १ ॥ ॥ ॐ परोमात्रयातन्वावृ
धाननतेमहित्वमन्वश्नुवंति ॥ उभेतेविद्मरजसीपृथिव्याविष्णोदेवत्वंपरमस्यवित्से ॥ नतेविष्णोजायमानोनजातोदेवमहिम्नः
परमंतमाप ॥ उदस्तभ्नानाकमृष्वंबृहंतंदाधर्थप्राचींककुभंपृथिव्याः ॥ इरावतीधेनुमतीहिभूतंसूयवसिनीमनुषेदशस्या ॥ व्य
स्तभ्नारोदसीविष्णवेतेदाधर्थपृथिवीमभितोमयूखैः ॥ उरुंयज्ञायचक्रथुरुलोकंजनयंतासूर्यमुषासमग्निं ॥ दासस्यचिद्वृषशिप्र
स्यमायाजघ्नथुर्नरापृतनाज्येषु ॥ इंद्राविष्णूदृंहिताःशंबरस्यनवपुरोनवतिंचश्नथिष्टं ॥ शतंवर्चिनःसहस्रंचसाकंहथोऽअप्रत्य

सुरस्यवीरान् ॥ इयंमनीषाबृहतीबृहंतोरुक्रमातवसावर्धयंती ॥ ररेवांस्तोमंविदथेषुविष्णोपिन्वतमिषोवृजनेष्विंद्र ॥ वषट्ते
विष्णवासऽआकृणोमितन्मेंजुषस्वशिपिविष्टहव्यं ॥ वर्धंतुत्वासुष्टुतयोगिरोमेयूयंपातस्वस्तिभिःसदानः ॥ १ ॥ नूमर्तोदयतेस
निष्यन्योविष्णवउरुगायायदाशत् ॥ प्रयःसत्राचामनसायजातऽएतावंतंनर्यमाविवासात् ॥ त्वंविष्णोसुमतिंविश्वजन्यामप्र
युतामेवयावोमतिंदाः ॥ पर्चोयथानःसुवितस्यभूरेरश्वावतःपुरुश्चंद्रस्यरायः ॥ त्रिर्देवःपृथिवीमेषऽएतांविचक्रमेशतर्चसंम
हित्वा ॥ प्रविष्णुरस्तुतवसस्तवीयान्त्वेषंह्यस्यस्थविरस्यनाम ॥ विचक्रमेपृथिवीमेषऽएतांक्षेत्रायविष्णुर्मनुषेदशस्यन् ॥
ध्रुवासोऽअस्यकीरयोजनासऽउरुक्षितिंसुजनिमाचकार ॥ प्रतत्तेऽअद्यशिपिविष्टनामार्यःशंसामिवयुनानिविद्वान् ॥ तंत्वागृ
णामितवसमतव्यान्क्षयंतमस्यरजसःपराके ॥ किमित्तेविष्णोपरिचक्ष्यंभूत्प्रयद्ववक्षेशिपिविष्टोऽअस्मि ॥ मावर्पोऽअस्मद
पगूहएतद्यदन्यरूपःसमिथेबभूथ ॥ वषट्तेविष्णवासऽआकृ० ॥ २ ॥ इतिविष्णुसूक्तानिसमाप्तानि ॥ ॥ छ ॥ ॥

॥ ४७ ॥ अथरुद्रसूक्तम् ॥

श्रीः ॥ ॐ इमारुद्रायतवसेकपर्दिनेक्षयद्वीरायप्रभरामहेमतीः ॥ यथाशमसद्द्विपदेचतुष्पदेविश्वंपुष्टंग्रामेअस्मिन्ननातुरं ॥
मृळानोरुद्रोतनोमयस्कृधिक्षयद्वीरायनमसाविधेमते ॥ यच्छंचयोश्चमनुरायेजेपितातदश्यामतवरुद्रप्रणीतिषु ॥ अश्यामतेसु
मतिंदेवयज्ययाक्षयद्वीरस्यतवरुद्रमीढ्वः ॥ सुम्नायन्निद्विशोअस्माकमाचरारिष्टवीराजुहवामतेहविः ॥ त्वेषंवयंरुद्रंयज्ञसाधंवं
कुंकविमवसेनिह्वयामहे ॥ आरेअस्मद्दैव्यंहेळोअस्यतुसुमतिमिद्वयमस्यावृणीमहे ॥ दिवोवराहमरुषंकपर्दिनंत्वेषंरूपंनमसानि

ह्वयामहे ॥ हस्तेबिभ्रद्भेषजावार्याणिशर्मवर्मच्छर्दिरस्मभ्यंयंसत् ॥ १ ॥ इदंपित्रेमरुतामुच्यतेवचःस्वादोःस्वादीयोरुद्रायव
र्धनं ॥ रास्वाचनोअमृतमर्तभोजनंत्मनेतोकायतनयायमृळ ॥ मानोमहांतमुतमानोअर्भकंमानउक्षंतमुतमानउक्षितं ॥ मानो
वधीःपितरंमोतमातरंमानःप्रियास्तन्वोरुद्ररीरिषः ॥ मानस्तोकेतनयेमानआयौमानोगोषुमानोअश्वेषुरीरिषः ॥ वीरान्मानो
रुद्रभामितोवधीर्हविष्मंतःसदमित्त्वाहवामहे ॥ उपतेस्तोमान्पशुपाइवाकरंरास्वापितर्मरुतांसुम्नमस्मे ॥ भद्राहितेसुमतिर्मृ
ळयत्तमाथावयमवइत्तेवृणीमहे ॥ आरेतेगोघ्नमुतपूरुषघ्नंक्षयद्वीरसुम्नमस्मेतेअस्तु ॥ मृळाचनोअधिचब्रूहिदेवाधाचनःशर्मय
च्छद्विबर्हाः ॥ अवोचामनमोअस्माअवस्यवःशृणोतुनोहवंरुद्रोमरुत्वान् ॥ तन्नोमित्रोवरुणोमामहंतामदितिःसिंधुःपृथिवी
उतद्यौः ॥ २ ॥ इतिरुद्रसूक्तंसमाप्तं ॥ ॥ ७ ॥ ॥ ७ ॥ ॥ ७ ॥

॥ ४८ ॥ अथमन्युसूक्तम् ॥

श्रीः ॥ ॐयस्तेमन्योइतिसप्तर्चस्यसूक्तस्यतापसोमन्युर्ऋषिःमन्युर्देवताजगतीच्छंदःद्वितीयासप्तमीचत्रिष्टुप् ॥ त्वयामन्योइति
सप्तर्चस्यसूक्तस्यतापसोमन्युर्ऋषिः मन्युर्देवताआद्यास्तिस्रस्त्रिष्टुभःततश्चतस्रोजगत्यः ॥ ॐ यस्तेमन्योविधद्वज्रसायकसहओ
जःपुष्यतिविश्वमानुषक् ॥ साह्यामदासमार्यंत्वयायुजासहस्कृतेनसहसासहस्वता ॥ मन्युरिन्द्रोमन्युरेवासदेवोमन्युर्होता
वरुणोजातवेदाः ॥ मन्युंविशईळतेमानुषीर्याःपाहिनोमन्योतपसासजोषाः ॥ अभीहिमन्योतवसस्तवीयान्तपसायुजाविजहि
शत्रून् ॥ अमित्रहावृत्रहादस्युहाचविश्वावसून्याभरात्वंनः ॥ त्वंहिमन्योअभिभूत्योजाःस्वयंभूर्भामोअभिमातिषाहः ॥

विश्वचर्षणिः सहुरिः सहावानस्मास्वोजः पृतनासुधेहि ॥ अभागः सन्नपपरेतोअस्मितवक्रत्वातविषस्यप्रचेतः ॥ तंत्वामन्योअ
क्रतुर्जिहीळाहंस्वातनूर्बलदेयायमेहि ॥ अयंतेअस्म्युपमेह्यर्वाङ्प्रतीचीनः सहुरेविश्वधायः ॥ मन्योवज्रिन्नभिमामाववृत्स्वह
नावदस्यूँरुतबोध्यापेः ॥ अभिप्रेहिदक्षिणतोभवामेधावृत्राणिजंघनावभूरि ॥ जुहोमितेधरुणंमध्वोअग्रमुभाउपांशुप्रथमापिबा
व ॥ १ ॥ त्वयामन्योसरथमारुजंतोहर्षमाणासोधृषितामरुत्वः ॥ तिग्मेषवआयुधासंशिशानाअभिप्रयंतुनरोअग्निरूपाः ॥
अग्निरिवमन्योत्विषितः सहस्वसेनानीर्नः सहुरेहूतएधि ॥ हत्वायशत्रून्विभजस्ववेदओजोमिमानोविमृधोनुदस्व ॥ सहस्वम
न्योअभिमातिमस्मेरुजन्मृणन्प्रमृणन्प्रेहिशत्रून् ॥ उग्रंतेपाजोनन्वारुरुध्रेवशीवशंनयसएकजत्वम् ॥ एकोबहूनामसिमन्यवी
ळितोविशंविशंयुधयेसंशिशाधि ॥ अकृत्तरुक्त्वयायुजावयंद्युमन्तंघोषंविजयायकृण्महे ॥ विजेषकृदिंद्रइवानवब्रवो३ऽस्माकं
मन्योअधिपाभवेह ॥ प्रियंतेनामसहुरेगृणीमसिविद्मातमुत्संयतआबभूथ ॥ आभूत्यासहजावज्रसायकसहोबिभर्ष्यभिभूत
उत्तरम् ॥ क्रत्वानोमन्योसहमेद्येधिमहाधनस्यपुरुहूतसंसृजि ॥ संसृष्टंधनमुभयंसमाकृतमस्मभ्यंदत्तांवरुणश्चमन्युः ॥ भियं
दधानाहृदयेषुशत्रवः पराजितासोअपनिलयंताम् ॥ २ ॥ इतिमन्युसूक्तंसमाप्तम् ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

॥ ४९ ॥ अथगणपतिसूक्तम् ॥

श्रीः ॥ ॐ आतूनइंद्रक्षुमंतंचित्रंग्राभंसंगृभाय ॥ महाहस्तीदक्षिणेन ॥ विद्माहित्वातुविकूर्मिंतुविदेष्णंतुवीमघं ॥ तुविमात्र
मवोभिः ॥ नहित्वाशूरदेवानमर्तासोदित्संतं ॥ भीमंनगांवारयंते ॥ एतोन्विंद्रंस्तवामेशानंवस्वःस्वराजं ॥ नराधंसामधिंषं

नः ॥ प्रस्तौपदुपगासिषच्छ्रवत्सामगीयमानं ॥ अभिराधसाजुगुरत् ॥ १ ॥ आनोभरदक्षिणेनाभिसव्येनप्रमृश ॥ इंद्रमा नोवसोर्निर्भाक् ॥ उपक्रमस्वाभरधृषताधृष्णोजनानां ॥ अदाशूष्टरस्यवेदः ॥ इंद्रयउनुतेअस्तिवाजोविप्रेभिःसनित्वः ॥ अस्माभिःसुतंसनुहि ॥ सद्योजुवस्तेवाजाअस्मभ्यंविश्वश्चंद्राः ॥ वशैश्चमक्षूजरंते ॥ इतिगणपतिसूक्तंसमाप्तम् ॥ ॥ ७ ॥

॥ ५० ॥ अथदेवीसूक्तम्[1] ॥

श्रीः ॥ ॐ बृहस्पतेप्रथमंवाचोअग्रंयत्प्रैरतनामधेयंदधानाः ॥ यदेषांश्रेष्ठंयदरिप्रमासीत्प्रेणातदेषांनिहितंगुहाविः ॥ सक्तुमिव तितउनापुनंतोयत्रधीरामनसावाचमक्रत ॥ अत्रासखायःसख्यानिजानतेभद्रैषांलक्ष्मीर्निहिताधिवाचि ॥ यज्ञेनवाचःपद वीयमायन्तामन्वविंदन्नृषिषुप्रविष्टां ॥ तामाभृत्याव्यदधुःपुरुत्रातांसप्तरेभाअभिसंनवंते ॥ उतत्वःपश्यन्नददर्शवाचमुतत्वः शृण्वन्नशृणोत्येनां ॥ उतोत्वस्मैतन्वं१ विसस्रेजायेवपत्यउशतीसुवासाः ॥ उतत्वंसख्येस्थिरपीतमाहुर्नैनंहिन्वंत्यपिवाजिने षु ॥ अधेन्वाचरतिमाययैपवाचंशुश्रुवाँऽअफलामपुष्पां ॥ १ ॥ यस्तित्याजसचिविदंसखायंनतस्यवाच्यपिभागोऽअस्ति ॥ यदींशृणोत्यलकंशृणोतिनहिप्रवेदसुकृतस्यपंथां ॥ अक्षण्वंतःकर्णवंतःसखायोमनोजवेष्वसमाबभूवुः ॥ आदघ्नासऽउपक क्षासऽउत्वेहृदाऽइवस्नात्वाऽउत्वेदहृश्रे ॥ हृदातष्टेषुमनसोजवेषुयद्ब्राह्मणाःसंयजंतेसखायः ॥ अत्राहत्वंविजहुर्वेद्याभिरोहब्र ह्माणोविचरंत्युत्वे ॥ इमेयेनार्वाङ्नपरश्चरंतिनब्राह्मणासोनसुतेकरासः ॥ तऽएतेवाचमभिपद्यपापयासिरीस्तंत्रंतन्वतेऽअप्र

१ असदुपक्रमविष्णुपंचायतनक्रमेणात्रदेवीसूक्तत.पूर्वंसूर्याभिषेकसूक्तमपेक्षित परंतुतत्सौरसूक्तेपुगतमितिनात्रनिवेशितं ॥

जज्ञयः ॥ सर्वेनंदंतियशसागतेनसभासाहेनसख्यासखायः ॥ किल्बिषस्पृत्पितुषणिर्ह्येषामरंहितोभवतिवाजिनाय ॥ ऋचां
त्वःपोषमास्तेपुपुष्वान्गायत्रंत्वोगायतिशक्करीषु ॥ ब्रह्मात्वोवदतिजातविद्यांयज्ञस्यमात्रांविमिमीतऽउत्वः ॥२॥ इतिदेवीसू०

॥ ५१ ॥ अथश्रीसूक्तप्रारंभः ॥

श्रीः ॥ ॐ हिरण्यवर्णामितिपंचदशर्चस्यसूक्तस्य आनंदकर्दमचिक्लीतेंदिरासुताऋषयः ॥ श्रीर्देवता ॥ आद्यास्तिस्रोनुष्टु
भः ॥ चतुर्थीप्रस्तारपंक्तिः ॥ पंचमीषष्ठ्यौत्रिष्टुभौ ॥ ततोष्टावनुष्टुभः ॥ अंत्याप्रस्तारपंक्तिः ॥ जपेविनियोगः ॥ हरिः ॐ
हिरण्यवर्णांहरिणींसुवर्णरजतस्रजां ॥ चंद्रांहिरण्मयींलक्ष्मींजातवेदोमआवह ॥ तांमआवहजातवेदोलक्ष्मीमनपगामिनीं ॥
यस्यांहिरण्यंविंदेयंगामश्वंपुरुषानहं ॥ अश्वपूर्वांरथमध्यांहस्तिनादप्रबोधिनीं ॥ श्रियंदेवीमुपह्वयेश्रीर्मादेवीजुषतां ॥ कां
सोस्मितांहिरण्यप्राकारामार्द्रांज्वलंतींतृप्तांतर्पयंतीं ॥ पद्मेस्थितांपद्मवर्णांतामिहोपह्वयेश्रियं ॥ चंद्रांप्रभासांयशसाज्वलंतीं
श्रियंलोकेदेवजुष्टामुदारां ॥ तांपद्मिनीमींशरणमहंप्रपद्येऽलक्ष्मीर्मेनश्यतांत्वांवृणे ॥ १ ॥ आदित्यवर्णेतपसोधिजातोवनस्प
तिस्तववृक्षोथबिल्वः ॥ तस्यफलानितपसानुदंतुमायांतरायाश्चबाह्याअलक्ष्मीः ॥ उपैतुमांदेवसखःकीर्तिश्चमणिनासह ॥
प्रादुर्भूतोसुराष्ट्रेस्मिन्कीर्तिमृद्धिंददातुमे ॥ क्षुत्पिपासामलांज्येष्ठामलक्ष्मींनाशयाम्यहं ॥ अभूतिमसमृद्धिंचसर्वांनिर्णुदमेगृ
हात् ॥ गंधद्वारांदुराधर्षांनित्यपुष्टांकरीषिणीं ॥ ईश्वरींसर्वभूतानांतामिहोपह्वयेश्रियं ॥ मनसःकाममाकूतिंवाचःसत्यमशी
महि ॥ पशूनांरूपमन्नस्यमयिश्रीःश्रयतांयशः ॥ २ ॥ कर्दमेनप्रजाभूतामयिसंभवकर्दम ॥ श्रियंवासयमेकुलेमातरंपद्ममा

लिनीं ॥ आपःस्रृजंतुस्निग्धानिचिक्लीतवसमेगृहे ॥ निचदेवींमातरंश्रियंवासयमेकुले ॥ आर्द्रायःकरिणींयष्टिंसुवर्णांहेममा
लिनीं ॥ सूर्यांहिरण्मयींलक्ष्मींजातवेदोमआवह ॥ आर्द्रांपुष्करिणींपुष्टिंपिंगलांपद्ममालिनीं ॥ चंद्रांहिरण्मयींलक्ष्मींजातवे
दोमआवह ॥ तांमआवहजातवेदोलक्ष्मीमनपगामिनीं ॥ यस्यांहिरण्यंप्रभूतंगावोदास्योश्वान्विंदेयंपुरुषानहं ॥ २ ॥ यः
शुचिःप्रयतोभूत्वाजुहुयादाज्यमन्वहं ॥ सूक्तंपंचदशर्चंचश्रीकामःसततंजपेत् ॥ (पद्माननेपद्मऊरूपद्माक्षीपद्मसंभवे ॥ त
न्मेभजसिपद्माक्षियेनसौख्यंलभाम्यहं ॥ अश्वदायैगोदायैधनदायैमहाधने ॥ धनमेलभतांदेविसर्वकामांश्चदेहिमे ॥ पद्मा
ननेपद्मविपद्मपत्रेपद्मप्रियेपद्मदलायताक्षि ॥ विश्वप्रियेविश्वमनोनुकूलेत्वत्पादपद्मंमयिसंनिधत्स्व ॥ पुत्रपौत्रधनंधान्यंह
स्त्यश्वादिगवेरथं ॥ प्रजानांभवसीमाताआयुष्मंतंकरोतुमे ॥ धनमग्निर्धनंवायुर्धनंसूर्योधनंवसुः ॥ धनमिंद्रोबृहस्पतिर्वरुणं
धनमस्तुते ॥ वैनतेयसोमंपिबसोमंपिबतुवृत्रहा ॥ सोमंधनस्यसोमिनोमह्यंददातुसोमिनः ॥ नक्रोधोनचमात्सर्यंनलोभोना
शुभामतिः ॥ भवंतिकृतपुण्यानांभक्तानांश्रीसूक्तंजपेत् ॥ सरसिजनिलयेसरोजहस्तेधवलतरांशुकगंधमाल्यशोभे ॥ भगव
तिहरिवल्लभेमनोज्ञेत्रिभुवनभूतिकरिप्रसीदमह्यं ॥ विष्णुपत्नींक्षमांदेवींमाधवींमाधवप्रियां ॥ लक्ष्मींप्रियसखींदेवींनमाम्य
च्युतवल्लभां ॥ महालक्ष्मीचविद्महेविष्णुपत्नीचधीमहि ॥ तन्नोलक्ष्मीःप्रचोदयात् ॥ श्रीवर्चस्वमायुष्यमारोग्यमाविधात्
शोभमानंमहीयते ॥ धान्यंधनंपशुंबहुपुत्रलाभंशतसंवत्सरंदीर्घमायुः) ॥ इतिश्रीसूक्तंसमाप्तं ॥ ॥ ७ ॥

॥ ५२ ॥ अथनारायणाथर्वशीर्षम् ॥

श्रीः ॥ ॐअथपुरुषोहवैनारायणोऽकामयतप्रजाःसृजेयेति । नारायणात्प्राणोजायते । मनःसर्वेन्द्रियाणिच । खंवायुर्ज्यो
तिरापःपृथिवीविश्वस्यधारिणी । नारायणाद्ब्रह्माजायते । नारायणाद्विष्णुर्जायते । नारायणाद्रुद्रोजायते । नारायणादि
न्द्रोजायते । नारायणात्प्रजापतिःप्रजायते । नारायणाद्द्वादशादित्यारुद्रावसवःसर्वाणिछन्दांसि । नारायणादेवाःसमुत्पद्य
न्ते । नारायणात्प्रवर्तन्ते । नारायणेप्रलीयन्ते । अथादित्योनारायणः । ब्रह्मानारायणः । शिवश्चनारायणः । शक्रश्चना
रायणः । कालश्चनारायणः । दिशश्चनारायणः । ऊर्ध्वंचनारायणः । अधश्चनारायणः । अन्तर्बहिश्चनारायणः । नारा
यणएवेदꣳसर्वंयद्भूतंयच्चभाव्यम् । निष्कलोनिरञ्जनोनिर्विकल्पोनिराख्यातःशुद्धोदेवएकोनारायणोनद्वितीयोऽस्तिकश्चित् ।
यएवंवेद । सविष्णुरेवभवतिसविष्णुरेवभवति । ॐमित्यग्रेव्याहरेत् । नमइतिपश्चात् । नारायणायेत्युपरिष्टात् । ॐमि
त्येकाक्षरम् । नमइतिद्वेअक्षरे । नारायणायेतिपञ्चाक्षराणि । एतद्वैनारायणस्याष्टाक्षरंपदं । योहवैनारायणस्याष्टाक्षरंपद
मध्येति । अनुपब्रुवतःसर्वमायुरेति । विन्दतेप्रजांरायस्पोषंगौपत्यंततोऽमृतत्वमश्नुतेततोमृतत्वमश्नुतइति । प्रत्यगानन्दंब्रह्म
पुरुषंप्रणवस्वरूपं । अकारउकारोमकारइति । तानेकधासंयोज्यतदेवतदोमिति । यमुक्त्वामुच्यतेयोगीजन्मसंसारबंधना
त् । ॐनमोनारायणायेतिमंत्रोपासकःवैकुंठभुवनंगच्छति । तदिदंपरमंपुण्डरीकंविज्ञानघनं । तस्मात्तडिदाभमात्रं । ब्रह्म
ण्योदेवकीपुत्रोब्रह्मण्योमधुसूदनः । सर्वभूतस्थमेकंवैनारायणम् । कारणरूपंपरब्रह्मकम् ॥ ॥ एतदथर्वशीर्षंयोऽधीते ।

सायमधीयानोदिवसकृतंपापंनाशयति । प्रातरधीयानोरात्रिकृतंपापंनाशयति । सायंप्रातःप्रयुञ्जानोअपापोभवति । मध्य
न्दिनमादित्याभिमुखोऽधीयानःसद्यःपञ्चमहापातकोपपातकेभ्योमुच्यते । सर्ववेदपारायणपुण्यंलभते । श्रीनारायणसायु
ज्यमवाप्नोति । यएवंवेद । इत्युपनिषत् ॥ इतिनारायणाथर्वशीर्षसमाप्तम् ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

॥ ५३ ॥ अथशिवाथर्वशीर्षम् ॥

श्रीगणेशायनमः ॥ ॐ देवाहवैस्वर्गलोकमायंस्तेरुद्रमपृच्छन्कोभवानिति ॥ सोऽब्रवीदहमेकःप्रथममासोद्वर्तामिचभविष्या
मिचनान्यःकश्चिन्मत्तोव्यतिरिक्तइति । सोऽन्तरादन्तरंप्राविशद्दिशश्चान्तरंप्राविशत्सोऽहंनित्यानित्योव्यक्ताव्यक्तोब्रह्माब्र
ह्माहंप्राञ्चःप्रत्यञ्चोऽहंदक्षिणाञ्चउदञ्चोऽहमधश्चोर्ध्वश्चाहंदिशश्चप्रतिदिशश्चाहं पुमानपुमान्स्त्रियश्चाहंसावित्र्यहंगायत्र्यहंत्रि
ष्टुब्जगत्यनुष्टुप्चाहंछन्दोऽहंसत्योऽहंगार्हपत्योदक्षिणाग्निराहवनीयोऽहंगौरहंगौर्यहमृगहंयजुरहं सामाहमथर्वाङ्गिरसोऽहंज्ये
ष्ठोऽहंश्रेष्ठोऽहंवरिष्ठोऽहमापोहंतेजोऽहंगुह्योऽहमरण्योऽहमक्षरमहंक्षरमहंपुष्करमहंपवित्रमहमुग्रंच बलिश्चपुरस्ताज्ज्योतिरि
त्यहमेवसर्वेभ्योमामेवससर्वःसमायोमांवेदसदेवान्वेदसर्वांश्चवेदान्सांगानपि ब्रह्मब्राह्मणैश्चगांगोभिर्ब्राह्मणान्ब्राह्मणेनहविर्ह
विषाआयुरायुषासत्यंसत्येनधर्मेणधर्मंतर्पयामिस्वेनतेजसा । ततोहवैतेदेवारुद्रमपृच्छन्तेदेवारुद्रमपश्यन्तेदेवारुद्रमध्यायन्
तेदेवाऊर्ध्ववाहवोरुद्रंस्तुवन्ति ॥ १ ॥ ॐ योवैरुद्रःसभगवान्यश्चब्रह्मातस्मैवैनमोनमः ॥ १ ॥ योवैरुद्रःसभगवान्यश्चवि
ष्णुस्तस्मै० ॥ २ ॥ योवैरुद्रःसभगवान्यश्चस्कन्दस्तस्मै० ॥ ३ ॥ योवैरुद्रःसभगवान्यश्चेन्द्रस्तस्मै० ॥ ४ ॥ योवैरुद्रःसभ

गवान्यश्चाग्निस्तस्मै० ॥ ५ ॥ योवैरुद्रःसभगवान्यश्चवायुस्तस्मै० ॥ ६ ॥ योवैरुद्रःसभगवान्यश्चसूर्यस्तस्मै० ॥ ७ ॥ यो
वैरुद्रःसभगवान्यश्चसोमस्तस्मै० ॥ ८ ॥ योवैरुद्रःसभगवान्येऽष्टौग्रहास्तस्मै० ॥ ९ ॥ योवैरुद्रःसभगवान्येचाष्टौप्रतिग्रहा
स्तस्मै० ॥ १० ॥ योवैरुद्रःसभगवान्यच्चभूस्तस्मै० ॥ ११ ॥ योवैरुद्रःसभगवान्यच्चभुवस्तस्मै० ॥ १२ ॥ योवैरुद्रःसभग
वान्यच्चस्वस्तस्मै० ॥ १३ ॥ योवैरुद्रःसभगवान्यच्चमहस्तस्मै० ॥ १४ ॥ योवैरुद्रःसभगवान्याचपृथिवीतस्मै० ॥ १५ ॥
योवैरुद्रःसभगवान्यच्चान्तरिक्षंतस्मै० ॥ १६ ॥ योवैरुद्रःसभगवान्याचद्यौस्तस्मै० ॥ १७ ॥ योवैरुद्रःसभगवान्याश्चाप
स्तस्मै० ॥ १८ ॥ योवैरुद्रःसभगवान्यच्चतेजस्तस्मै० ॥ १९ ॥ योवैरुद्रःसभगवान्यश्चकालस्तस्मै० ॥ २० ॥ योवैरुद्रःसभ
गवान्यश्चयमस्तस्मै० ॥ २१ ॥ योवैरुद्रःसभगवान्यश्चमृत्युस्तस्मै० ॥ २२ ॥ योवैरुद्रःसभगवान्यच्चामृतंतस्मै० ॥ २३ ॥
योवैरुद्रःसभगवान्यच्चाकाशंतस्मै० ॥ २४ ॥ योवैरुद्रःसभगवान्यच्चविश्वंतस्मै० ॥ २५ ॥ योवैरुद्रःसभगवान्यच्चस्थूलं
तस्मै० ॥ २६ ॥ योवैरुद्रःसभगवान्यच्चसूक्ष्मंतस्मै० ॥ २७ ॥ योवैरुद्रःसभगवान्यच्चशुक्लंतस्मै० ॥ २८ ॥ योवैरुद्रःसभ
गवान्यच्चकृष्णंतस्मै० ॥ २९ ॥ योवैरुद्रःसभगवान्यच्चकृत्स्नंतस्मै० ॥ ३० ॥ योवैरुद्रःसभगवान्यच्चसत्यंतस्मै० ॥ ३१ ॥
योवैरुद्रःसभगवान्यच्चसर्वंतस्मै० ॥ ३२ ॥ भूस्तेआदिर्मध्यंभुवस्तेस्वस्तेशीर्षंविश्वरूपोऽसिब्रह्मैकस्त्वंद्विधात्रिधावृद्धिस्त्वं
शान्तिस्त्वंपुष्टिस्त्वंहुतमहुतंदत्तमदत्तंसर्वमसर्वंविश्वमविश्वंकृतमकृतंपरमपरंपरायणंचत्वं । अपामसोमममृताअभूमागन्म-
ज्योतिरविदामदेवान् । किंनूनमस्मान्कृणवदरातिः किमुधूर्तिरमृतंमर्त्यस्य । सोमसूर्यपुरस्तात्सूक्ष्मःपुरुषः । सर्वंजगद्धितं

वाएतदक्षरंप्राजापत्यंसौम्यंसूक्ष्मंपुरुषंग्राह्यमग्राह्यंभावंभावेन सौम्यंसौम्येनसूक्ष्मंसूक्ष्मेणवायव्यंवायव्येनग्रसतितस्मैमहाग्रा
सायवैनमोनमः । हृदिस्थादेवताःसर्वाहृदिप्राणाःप्रतिष्ठिताः । हृदित्वमसियोनित्यंतिस्रोमात्राःपरस्तुसः । तस्योत्तरतःशि
रोदक्षिणतः पादौयउत्तरतःसओंकारःयओंकारःसप्रणवःयःप्रणवःससर्वव्यापीयःसर्वव्यापीसोऽनन्तःयोऽनन्तस्तत्तारंयत्तारं
तच्छुक्लंयच्छुक्लंतत्सूक्ष्मंयत्सूक्ष्मंतद्वैद्युतंयद्वैद्युतंतत्परंब्रह्मयत्परंब्रह्मसएकःयएकःसरुद्रःयोरुद्रःसईशानःयईशानःसभगवान्म
हेश्वरः ॥ २ ॥ अथकस्मादुच्यतेओंकारःयस्मादुच्चार्यमाणएवप्राणानूर्ध्वमुत्क्रामयतितस्मादुच्यतेओंकारः । अथकस्मादु
च्यतेप्रणवःयस्मादुच्चार्यमाणएवऋग्यजुःसामाथर्वाङ्गिरसंब्रह्मब्राह्मणेभ्यःप्रणामयतिनामयतितस्मादुच्यतेप्रणवः । अथक
स्मादुच्यतेसर्वव्यापीयस्मादुच्चार्यमाणएवयथास्नेहेनपललपिण्डमिवशान्तरूपमोतप्रोतमनुप्राप्तोव्यतिषक्तश्चतस्मादुच्यतेसर्व
व्यापी । अथकस्मादुच्यतेऽनन्तःयस्मादुच्चार्यमाणएवतिर्यगूर्ध्वमधस्ताच्चास्यान्तोनोपलभ्यतेतस्मादुच्यतेऽनन्तः । अथक
स्मादुच्यतेतारंयस्मादुच्चार्यमाणएवगर्भजन्मव्याधिजरामरणसंसारमहाभयात्तारयतित्रायतेचतस्मादुच्यतेतारं । अथकस्मा
दुच्यतेशुक्लंयस्मादुच्चार्यमाणएवक्लन्दतेक्लामयतिचतस्मादुच्यतेशुक्लं । अथकस्मादुच्यतेसूक्ष्मंयस्मादुच्चार्यमाणएवसूक्ष्मोभू
त्वाशरीराण्यधितिष्ठतिसर्वाणिचाङ्गान्यभिमृशतितस्मादुच्यतेसूक्ष्मं । अथकस्मादुच्यतेवैद्युतंयस्मादुच्चार्यमाणएवव्यक्तेम
हतितमसिद्योतयतितस्मादुच्यतेवैद्युतं।अथकस्मादुच्यतेपरंब्रह्मयस्मात्परमपरंपरायणंचबृहद्बृहत्याबृंहयतितस्मादुच्यतेपरंब्र
ह्म । अथकस्मादुच्यतेएकःयःसर्वान्प्राणान्संभक्ष्यसंभक्षणेनाजःसंसृजतिविसृजतितीर्थमेकेव्रजन्तितीर्थमेकेदक्षिणाःप्रत्य

ङ्खउदञ्चःप्राञ्चोऽभिव्रजन्त्येकेतेषांसर्वेषामिहसङ्गतिःसाकंसएकोऽभूदन्तश्चरतिप्रजानांतस्मादुच्यतेएकः । अथकस्मादुच्यतेरु
द्रःयस्मादृषिभिर्नान्यैर्भक्तैर्द्रुतमस्यरूपमुपलभ्यतेतस्मादुच्यतेरुद्रः ।अथकस्मादुच्यतेईशानःयःसर्वान्देवानीशतेईशानीभिर्ज
ननीभिश्चशक्तिभिः । अभित्वाशूरणोनुमोदुग्धाइवधेनवः । ईशानमस्यजगतःस्वर्दृशमीशानमिन्द्रतस्थुषइतितस्मादुच्यतेई
शानः । अथकस्मादुच्यतेभगवान्महेश्वरःयस्माद्भक्तान्ज्ञानेनभजत्यनुगृह्णातिचवाचंसंसृजतिविसृजतिचसर्वान्भावान्परि
त्यज्यात्मज्ञानेनयोगैश्वर्येणमहतिमहीयतेतस्मादुच्यतेभगवान्महेश्वरः । तदेतद्रुद्रचरितम् ॥ ४ ॥ एषोहदेवःप्रदिशोऽनुस
र्वाःपूर्वोहजातःसउगर्भेअन्तः । सएवजातःसजनिष्यमाणःप्रत्यङ्जनास्तिष्ठतिसर्वतोमुखः । एकोरुद्रोनद्वितीयायतस्मैयइ
माँल्लोकानीशतईशनीभिः । प्रत्यङ्जनास्तिष्ठतिचान्तकालेसंसृज्यविश्वाभुवनानिगोप्ता ॥ योयोनिंयोनिमधितिष्ठत्येकोये
नेदंसर्वंविचरतिसर्वम् । तमीशानंवरदंदेवमीड्यंनिचाय्येमांशान्तिमत्यन्तमेति । क्षमांहित्वाहेतुजालस्यमूलंबुध्यासंचितं
स्थापयित्वातुरुद्रे । रुद्रमेकंत्वामाहुःशाश्वतंवैपुराणमिषमूर्जेणपशवोनुनामयन्तंमृत्युपाशान् । तदेतेनात्मन्नेतेनार्धचतुर्थेनमा
त्रेणशान्तिंसंसृजतिपशुपाशविमोक्षणंयासाप्रथमामात्राब्रह्मदेवत्यारक्तावर्णेनयस्तांध्यायतेनित्यंसगच्छेद्ब्रह्मपदं । यासाद्वि
तीयामात्राविष्णुदेवत्याकृष्णवर्णेनयस्तांध्यायतेनित्यंसगच्छेद्वैष्णवंपदं । यासातृतीयामात्राईशानदेवत्याकपिलावर्णेनयस्तां
ध्यायतेनित्यंसगच्छेदैशानंपदं । यासार्धचतुर्थीमात्रासर्वदेवत्याऽव्यक्तीभूताखंविचरतिशुद्धास्फटिकसन्निभावर्णेनयस्तांध्या
यतेनित्यंसगच्छेत्पदमनामयम् । तदेतदुपासीतमनयोवाग्वदन्तिनतस्यग्रहणमयंपन्थाविहितउत्तरेणयेनदेवायान्तियेनपित

रोयेनऋषयःपरमपरंपरायणंचेतिवालाग्रमात्रंहृदयस्यमध्येविश्वंदेवंजातरूपंवरेण्यं । तमात्मस्थंयेतुपश्यन्तिधीरास्तेषांशान्ति
र्भवतिनेतरेषां । यस्मिन्क्रोधंयांचतृष्णांक्षमांचाक्षमांहित्वाहेतुजालस्यमूलंबुद्ध्यासञ्चितंस्थापयित्वातुरुद्रेरुद्रमेकत्वमाहुःरुद्रो
हिशाश्वतेनवैपुराणेनेषमूर्जेणतपसानियन्ताग्निरितिभस्मवायुरितिभस्मजलमितिभस्मस्थलमिति भस्मव्योमेतिभस्मसर्वंहवा
इदंभस्ममनएतानिचक्षूंषियस्माद्व्रतमिदंपाशुपतंयद्भस्मनाङ्गानिसंस्पृशेत्तस्माद्ब्रह्मतदेतत्पाशुपतंपशुपाशविमोक्षणाय ॥
॥ ५ ॥ योऽग्नौरुद्रोयोऽप्स्वन्तर्यओषधीर्वीरुधआविवेश । यइमाविश्वाभुवनानिचक्लृपेतस्मैरुद्रायनमोऽस्त्वग्नये । योरुद्रोऽ
ग्नौयोरुद्रोऽप्स्वन्तर्योरुद्रओषधीर्वीरुधआविवेश । योरुद्रइमाविश्वाभुवनानिचक्लृपेतस्मैरुद्रायवैनमोनमः । योरुद्रोऽप्सुयो
रुद्रओषधीषुयोरुद्रोवनस्पतिषु । येनरुद्रेणजगदूर्ध्वंधारितंपृथिवीद्विधात्रिधाधर्त्ताधारितानागायेन्तरिक्षेतस्मैरुद्रायवैनमो
नमः । मूर्धानमस्यसंसेव्याप्यथर्वाहृदयंचयत् । मस्तिष्कादूर्ध्वंप्रेरयत्यवमानोऽधिशीर्षतः । तद्वाअथर्वणःशिरोदेवकोशःस
मुज्झितः । तत्प्राणोऽभिरक्षतिशिरोऽन्तमथोमनः । नचदिवोदेवजनेनगुप्तानचान्तरिक्षाणिनचभूमयइमाः । यस्मिन्निदंस
र्वमोतप्रोतंतस्मादन्यन्नपरंकिंचनास्ति । नतस्मात्पूर्वंनपरंतदस्तिनभूतंनोतभव्यंयदासीत् । सहस्रपादेकमूर्ध्नाव्याप्तंसएवेद
मावरीवर्त्तिभूतं । अक्षरात्संजायतेकालःकालाद्व्यापकउच्यते । व्यापकोहिभगवान्रुद्रोभोगायमानोयदाशेतेरुद्रस्तदासंहा
र्यतेप्रजाः । उच्छ्वसितेतमोभवतितमसआपोऽप्स्वंगुल्यामथितेमथितंशिशिरेशिशिरंमथ्यमानंफेनंभवतिफेनादण्डंभवत्यण्डा
द्ब्रह्माभवतिब्रह्मणोवायुःवायोरोङ्कारः ओङ्कारात्सावित्रीसावित्र्यागायत्रीगायत्र्यालोकाभवन्ति । अर्चयन्तितपःसत्यंमधुर

क्षन्तियच्छुवं । एतद्धिपरमंतपः । आपोज्योतीरसोऽमृतंब्रह्मभूर्भुवःस्वरोंनमइति ॥ ६ ॥ ॥ यइदमथर्वशिरोब्राह्मणोऽधीते । अश्रोत्रियःश्रोत्रियोभवति । अनुपनीतउपनीतोभवति । सोऽग्निपूतोभवति । सवायुपूतोभवति । ससूर्यपूतोभवति । ससोमपूतोभवति । ससत्यपूतोभवति । ससर्वैर्देवैर्ज्ञातोभवति । ससर्वैर्वेदैरनुध्यातोभवति । ससर्वेषुतीर्थेषुस्नातोभवति । तेनसर्वैःक्रतुभिरिष्टंभवति । गायत्र्याःषष्टिसहस्राणिजप्तानिभवन्ति । प्रणवानामयुतंजप्तंभवति । सचक्षुषापंक्तिंपुनाति । आसप्तमात्पुरुषयुगान्पुनातीत्याहभगवानथर्वशिरःसकृज्जप्त्वैवशुचिःसपूतःकर्मण्योभवति । द्वितीयंजप्त्वागणाधिपत्यमवाप्नोति । तृतीयंजप्त्वैवमेवानुप्रविशत्योंसत्यमोंसत्यमोंसत्यं ॥ इत्यथर्ववेदेशिवाथर्वशीर्षसमाप्तम् ॥ ॥ ७ ॥

॥ ५४ ॥ गणपत्यथर्वशीर्षम् ॥

श्रीः ॥ ॐ नमस्तेगणपतये । त्वमेवप्रत्यक्षंतत्त्वमसि । त्वमेवकेवलंकर्तासि । त्वमेवकेवलंधर्तासि । त्वमेवकेवलंहर्तासि । त्वमेसर्वंखल्विदंब्रह्मासि । त्वंसाक्षादात्मासिनित्यं । ऋतंवच्मि । सत्यंवच्मि । अवत्वंमां । अववक्तारं । अवश्रोतारं । अवदातारं । अवधातारं । अवानूचानमवशिष्यं । अवपश्चात्तात् । अवपुरस्तात् । अवोत्तरात्तात् । अवदक्षिणात्तात् । अवचोर्ध्वात्तात् । अवाधरात्तात् । सर्वतोमांपाहिपाहिसमंतात् । त्वंवाङ्मयस्त्वंचिन्मयः । त्वमानंदमयस्त्वंब्रह्ममयः । त्वंसच्चिदानंदाद्वितीयोसि । त्वंप्रत्यक्षंब्रह्मासि । त्वंज्ञानमयोविज्ञानमयोसि । सर्वंजगदिदंत्वत्तोजायते । सर्वंजगदिदंत्वत्तस्तिष्ठति । सर्वंजगदिदंत्वयिलयमेष्यति । सर्वंजगदिदंत्वयिप्रत्येति । त्वंभूमिरापोनलोनिलोनभः । त्वंचत्वारिवाक्प

दानि । त्वंगुणत्रयातीतः । त्वंदेहत्रयातीतः । त्वंकालत्रयातीतः । त्वंमूलाधारस्थितोसिनित्यं । त्वंशक्तित्रयात्मकः ।
त्वांयोगिनोध्यायंतिनित्यं । त्वंब्रह्मात्वंविष्णुस्त्वंरुद्रस्त्वमिंद्रस्त्वमग्निस्त्वंवायुस्त्वंसूर्यस्त्वंचंद्रमास्त्वंब्रह्मभूर्भुवःस्वरोम् । ग
णादिंपूर्वमुच्चार्यवर्णादिंतदनंतरं । अनुस्वारःपरतरः । अर्धेंदुलसितं । तारेणरुद्धं । एतत्तवमनुस्वरूपं । गकारःपूर्वरूपं ।
अकरोमध्यमरूपं । अनुस्वारश्चांत्यरूपं । विंदुरुत्तररूपं । नादःसंधानं । सꣳहितासंधिः । सैपागणेशविद्या । गणकऋषिः ।
निचृद्गायत्रीच्छंदः । गणपतिर्देवता ॥ ॐ गंगणपतयेनमः । एकदंतायविद्महेवक्रतुंडायधीमहि । तन्नोदंतिःप्रचोदयात् ।
एकदंतंचतुर्हस्तंपाशमंकुशधारिणम् । रदंचवरदंहस्तैर्विभ्राणंमूषकध्वजम् । रक्तंलंबोदरंशूर्पकर्णकंरक्तवाससं । रक्तगंधानु
लिप्तांगंरक्तपुष्पैःसुपूजितम् । भक्तानुकंपितंदेवंजगत्कारणमच्युतं । आविर्भूतंचसृष्ट्यादौप्रकृतेःपुरुषात्परं । एवंध्यायतियो
नित्यंसयोगीयोगिनांवरः । नमोव्रातपतयेनमोगणपतयेनमःप्रमथपतयेनमस्तेअस्तुलंबोदरायैकदंतायविघ्ननाशिनेशिवसुता
यश्रीवरदमूर्तयेनमः ॥ ॥ एतदथर्वशीर्षंयोधीते । सब्रह्मभूयायकल्पते । ससर्वतःसुखमेधते । ससर्वविघ्नैर्नबाध्यते । स
पंचमहापापात्प्रमुच्यते । सायमधीयानोदिवसकृतंपापंनाशयति । प्रातरधीयानोरात्रिकृतंपापंनाशयति । सायंप्रातःप्रयुं
जानोअपापोभवति । सर्वत्राधीयानोपविघ्नोभवति । धर्मार्थकाममोक्षंचविंदति । इदमथर्वशीर्षमशिष्यायनदेयं । योय
दिमोहाद्दास्यति । सपापीयान्भवति । सहस्रावर्तनात् । यंयंकाममधीते । तंतमनेनसाधयेत् । अनेनगणपतिमभिषिंच
ति । सवाग्मीभवति । चतुर्थ्यामनश्नन्जपति । सविद्यावान्भवति । इत्यथर्वणवाक्यं । ब्रह्माद्याचरणंविद्यात् । नबिभे

तिकदाचनेति । योदूर्वांकुरैर्यजति । सवैश्रवणोपमोभवति । योलाजैर्यजति । सयशोवान्भवति । समेधावान्भवति ।
योमोदकसहस्रेणयजति । सवांछितफलमवाप्नोति । यःसाज्यसमिद्भिर्यजति । ससर्वंलभतेससर्वंलभते । अष्टौब्राह्मणान्
सम्यक्ग्राहयित्वा । सूर्यवर्चस्वीभवति । सूर्यग्रहेमहानद्यांप्रतिमासन्निधौवाजस्वा । सिद्धमंत्रोभवति । महाविघ्नात्प्रमु
च्यते । महादोषात्प्रमुच्यते । महापापात्प्रमुच्यते । ससर्वविद्भवतिससर्वविद्भवति । यएवंवेद । इत्युपनिषत् ॥ ॥ स
हनाववतु । सहनौभुनक्तु । सहवीर्यंकरवावहै । तेजस्विनावधीतमस्तुमाविद्विषावहै । ॐ शांतिःशांतिःशांतिः ॥ इतिगण
पत्यथर्वशीर्षंसमाप्तम् ॥ (इयंशांतिःप्रत्यथर्वशीर्षांतेनियतंपठनीया) ॥ ॥ छ ॥

॥ ५५ ॥ अथसूर्याथर्वशीर्षम् ॥ ॥ छ ॥

श्रीगणेशायनमः ॥ ॐ अस्यश्रीसूर्याथर्वशीर्षस्य । ब्रह्माऋषिः । आदित्योदेवता । गायत्रीछन्दः । हंसाद्यग्निनारायणयुक्तंबीजं ।
हृल्लेखाशक्तिः । द्विपदादिसर्गसंयुक्तंकीलकं ॥ धर्मार्थकाममोक्षार्थेजपेविनियोगः । षट्स्वरारूढबीजेनषडङ्गंरक्ताम्बुजसंस्थि
तंसप्ताश्वरथिनंहिरण्यवर्णंचतुर्भुजंपद्मद्वयाभयवरदहस्तंकालचक्रप्रणेतारंचश्रीसूर्यनारायणंयऽएवंवेदसवैब्राह्मणः ॥ ॐ भूः ।
ॐ भुवः । ॐ स्वः । ॐ महः । ॐ जनः । ॐ तपः । ॐ सत्यं । ॐ तत्सवि० । परोरजसेसावदोम् । ॐ आपोज्योतीरसोऽमृतं
ब्रह्मभूर्भुवःस्वरोम् । सूर्यआत्माजगतस्तस्थुषश्च । सूर्याद्वैखल्विमानिभूतानिजायन्ते । सूर्याद्यज्ञःपर्जन्योऽन्नमात्मा । नमस्ते
आदित्याय । त्वमेवकेवलंकर्तासि । त्वमेवप्रत्यक्षंविष्णुरसि । त्वमेवप्रत्यक्षंब्रह्मासि । त्वमेवप्रत्यक्षंरुद्रोऽसि । त्वमेवप्रत्यक्षमृगसि ।

त्वमेवप्रत्यक्षंयजुरसि। त्वमेवप्रत्यक्षंसामासि। त्वमेवप्रत्यक्षमथर्वासि। त्वमेवसर्वंछन्दोसि। आदित्याद्वायुर्जायते। आदित्या
द्भूमिर्जायते। आदित्यादापोजायन्ते। आदित्याज्ज्योतिर्जायते। आदित्याद्व्योमदिशोजायन्ते। आदित्याद्वेदाजायन्ते। आ
दित्याद्देवाजायन्ते। आदित्योवाएषएतन्मण्डलंतपति। असावादित्योब्रह्म। आदित्योऽन्तःकरणमनोबुद्धिचित्ताहङ्काराः।
आदित्योवैव्यानसमानोदानापानप्राणाः। आदित्योवैश्रोत्रत्वक्चक्षूरसनानासाः। आदित्योवैवाक्पाणिपादोपस्थपायूनि।
आदित्योवैशब्दस्पर्शरूपरसगन्धाः॥ आदित्योवैवचनादानगमनानन्दविसर्गाः। आनन्दमयोज्ञानमयोविज्ञानमयआदि
त्यः। नमोमित्रायभानवेमृत्योर्मापाहिभ्राजिष्णवेविश्वहेतवेनमः। सूर्योनोदिवस्पातुवातोअन्तरिक्षात्। अग्निर्नःपार्थिवेभ्यः।
सूर्याद्भवन्तिभूतानि। सूर्येणपालितानितु। सूर्येलयंप्राप्नुवन्ति। यःसूर्यःसोहमेवच। चक्षुर्नोदेवःसविता। चक्षुर्नउतपर्व
तः। चक्षुर्धातादधातुनः। आदित्यायविद्महेसहस्रकरायधीमहि। तन्नःसूर्यःप्रचोदयात्। सवितापश्चात्तात्। सवितापुर
स्तात्। सवितोत्तरात्तात्। सविताधरात्तात्। सवितानःसुवतुसर्वतातिम्। सवितानोरासतांदीर्घमायुः॥ ॥ओमित्येकाक्षरं
ब्रह्म। घृणिरितिद्वेअक्षरे। सूर्यइत्यक्षरद्वयम्। आदित्यइतित्रीण्यक्षराणि। एतद्वैसूर्यस्याष्टाक्षरंमनुम्। यःसदाहरहर्जपति।
सोब्रह्मण्योब्राह्मणोभवति। सूर्याभिमुखंजप्त्वामहाव्याधिभयात्प्रमुच्यते। अलक्ष्मीर्नश्यति। अभक्ष्यभक्षणात्पूतोभवति। अपे
यपानात्पूतोभवति। अगम्यागमनात्पूतोभवति। व्रात्यसंभाषणात्पूतोभवति। मध्याह्नेसूर्याभिमुखःपठेत्। सद्यःपञ्चमहापा
तात्प्रमुच्यते। सैषासावित्रीविद्यानकस्यचित्प्रशंसेत्। यएतन्महाभागःप्रातःपठतिसभाग्यवान्जायते। पशून्विन्दतिवेदार्थं

लभते। त्रिकालंजस्वाक्रतुशतफलंप्राप्नोति। हस्तादित्येजपतिसमहामृत्युंतरति। यएवंवेद। इत्युपनिषत्॥ इतिसूर्याथर्वशीर्षं॥

॥ ५६ ॥ अथदेव्यथर्वशीर्षम् ॥

श्रीः॥ ॐ सर्वेवैदेवादेवीमुपतस्थुःकासित्वंमहादेविसाब्रवीदहंब्रह्मस्वरूपिणी। मत्तःप्रकृतिपुरुषात्मकंजगत्। शून्यंचाशून्यंच
अहमानंदानानंदौअहंविज्ञानाविज्ञानेअहंब्रह्माब्रह्मणीद्वेब्रह्मणीवेदितव्ये। इतिचाथर्वणीश्रुतिः। अहंपंचभूतानि। अहंपंचत
न्मात्राणि। अहमखिलंजगत्। वेदोहमवेदोहं। विद्याहमविद्याहम्। अजाहमनजाहं। अधश्चोर्ध्वंचतिर्यक्चाहं। अहंरुद्रेभिर्वसु
भिश्चरामि। अहमादित्यैरुतविश्वदेवैः। अहंमित्रावरुणावुभौबिभर्मि। अहमिन्द्राग्नीअहमश्विनाउभौ। अहंसोमंत्वष्टारंपूषणं
भगंदधामि। अहंविष्णुमुरुक्रमं। ब्रह्माणमुतप्रजापतिंदधामि। अहंदधामिद्रविणंहविष्मतेसुप्राव्येयजमानायसुन्वते। अहंरा
ष्ट्रीसङ्गमनीवसूनांचिकितुषीप्रथमायज्ञियानां। अहंसुवेपितरमस्यमूर्धन्ममयोनिरप्स्वंतःसमुद्रे। यएवंवेदसदैवींसंपदमा
प्नोति। तेदेवाअब्रुवन्। नमोदेव्यैमहादेव्यैशिवायैसततंनमः। नमःप्रकृत्यैभद्रायैनियताःप्रणताःस्मताम्। तामग्निवर्णांतप
साज्वलंतींवैरोचनींकर्मफलेषुजुष्टाम्। दुर्गांदेवींशरणंप्रपद्यामहेऽसुरान्नाशयित्र्यैतेनमः। देवींवाचमजनयन्तदेवास्तांविश्वरू
पाःपशवोवदन्ति। सानोमन्द्रेषमूर्जंदुहानाधेनुर्वागस्मानुपसुष्टुतैतु॥ कालरात्रींब्रह्मस्तुतांवैष्णवींस्कन्दमातरम्। सरस्वती
मदितिंदक्षदुहितरंनमामःपावनांशिवाम्। महालक्ष्म्यैचविद्महेसर्वशक्त्यैचधीमहि। तन्नोदेवीप्रचोदयात्। अदितिर्ह्यजनि
ष्टदक्षयादुहितातव। तांदेवाअन्वजायंतभद्राअमृतबन्धवः॥ कामेयोनिःकमलावज्रपाणिर्गुहाहंसामातलिश्चाभ्रमिंद्रः। पु

नर्गुहासकलामाययाचापृथक्क्लेशाविश्वमातादिविद्याः ॥ एपात्मशक्तिः । एपाविश्वमोहिनीपाशांकुशधनुर्बाणधरा । एपाश्रा
महाविद्या । यएवंवेद । सशोकंतरति । नमस्तेभगवतिमातरस्मान्पाहिसर्वतः । सैपावैष्णवावसवःसैवैकादशरुद्राःसैपाद्वाद
शादित्याःसैपाविश्वेदेवाःसोमपाअसोमपाश्चसैपायातुधानाअसुरारक्षांसिपिशाचयक्षसिद्धाःसैपासत्वरजस्तमांसि सैपाब्रह्मवि
ष्णुरुद्ररूपिणीसैपाप्रजापतींद्रमनवःसैपाग्रहनक्षत्रज्योतिष्कलाकाष्ठादिविश्वरूपिणीतामहंप्रणौमिनित्यम् । पापापहारिणी
देवीभुक्तिमुक्तिप्रदायिनी । अनन्तांविजयांशुद्धांशरण्यांसर्वदाशिवाम् ॥ वियदाकारसंयुक्तंवीतिहोत्रसमन्वितम् ॥ अर्धेंदु
लसितंदेव्याबीजंसर्वार्थसाधकम् ॥ एवमेकाक्षरंमंत्रंयतयःशुद्धचेतसः । ध्यायन्तिपरमानंदमयाज्ञानांबुराशयः ॥ वाङ्मयाब्र
ह्मभूस्तस्मात्पष्ठवक्त्रसमन्वितम् । सूर्योवामश्रोत्रविंदुसंयुक्ताष्टतृतीयकम् ॥ नारायणेनसंमिश्रोवायुश्चाधारयुक्तयः । वि
च्चेनवार्णकोणस्यमहानानंददायकः । हृत्पुंडरीकमध्यस्थांप्रातःसूर्यसमप्रभाम् । पाशांकुशधरांसौम्यांवरदाभयहस्तकाम् ॥
त्रिनेत्रांरक्तवसनांभक्तकामदुहंभजे । भजामित्वांमहादेविमहाभयविनाशिनि ॥ महादारिद्र्यशमनिमहाकारुण्यरूपिणि ।
यस्याःस्वरूपंब्रह्मादयोनजानन्तितस्मादुच्यतेअज्ञेया । यस्याअंतोनलभ्यतेतस्मादुच्यतेअनंता । यस्यालक्षंनोपलक्ष्यते
तस्मादुच्यतेअलक्षा । यस्याजननंनोपलक्ष्यतेतस्मादुच्यतेअजा । एकैवसर्वत्रवर्ततेतस्मादुच्यतेएका । एकैवविश्वरूपिणी
तस्मादुच्यतेऽनेका । अतएवोच्यतेऽज्ञेयानंतलक्ष्याजैकानेका । मंत्राणांमातृकादेवीशब्दानांज्ञानरूपिणी । ज्ञानानांचि
न्मयातीताशून्यानांशून्यसाक्षिणी ॥ यस्याःपरतरंनास्तिसैपादुर्गाप्रकीर्तिता । तांदुर्गांदुर्गमांदेवींदुराचारविघातिनीम् ॥

नमामिभवभीतोऽहंसंसारार्णवतारिणीम् ॥ ॥ इदमथर्वशीर्षंयोऽधीते । सपञ्चाथर्वशीर्षफलमाप्नोति । इदमथर्वशीर्षंज्ञा
त्वायोर्चांᳲस्थापयति । शतलक्षंप्रजप्तापिनार्चाशुद्धिंचविंदति । शतमष्टोत्तरंचास्यपुरश्चर्याविधिःस्मृतः । दशवारंपठेद्यस्तु
सद्यःपापैःप्रमुच्यते । महादुर्गाणितरतिमहादेव्याःप्रसादतः ॥ सायमधीयानोदिवसकृतंपापंनाशयति । प्रातरधीयानोरात्रि
कृतंपापंनाशयति । सायंप्रातःप्रयुंजानोअपापोभवति । निशीथेतुरीयसंध्यायांजप्त्वावाक्सिद्धिर्भवति । नूतनायांप्रतिमा
यांजप्त्वादेवतासांनिध्यंभवति । भौमाश्विन्यांमहादेवीसंनिधौजप्त्वामहामृत्युंतरतिसमहामृत्युंतरति । यएवंवेदइत्युपनिषत् ॥

॥ ५७ ॥ अथ सुवर्णघर्मानुवाकः ॥

श्रीः ॥ ॐ सुवर्णंघर्मंपरिवेदवेनं ॥ इंद्रस्यात्मानंदशधाचरंतं ॥ अंतःसमुद्रेमनसाचरंतं ॥ ब्रह्मान्वविंदद्दशहोतारमर्णे ॥ अं
तःप्रविष्टःशास्ताजनानां ॥ एकःसन्बहुधाविचारः ॥ शतᳲशुक्राणियत्रैकंभवंति ॥ सर्वेवेदायत्रैकंभवति ॥ सर्वेहोतारोयत्रै
कंभवंति ॥ समानंसीनआत्माजनानां ॥ १ ॥ अंतःप्रविष्टःशास्ताजनानाᳲसर्वात्मा ॥ सर्वाःप्रजायत्रैकंभवति ॥ चतुर्होता
रोयत्रसंपदंगच्छंतिदेवैः ॥ समानंसीनआत्माजनानां ॥ ब्रह्मेंद्रमग्निंजगतःप्रतिष्ठां ॥ दिवआत्मानᳲसवितारंबृहस्पतिं ॥ च
तुर्होतारंप्रदिशोनुकॢप्तं ॥ वाचोवीर्यंतपसान्वविंदत् ॥ अंतःप्रविष्टंकर्तारमेतं ॥ त्वष्टारᳲरूपाणिविकुर्वंतंविपश्चिं ॥ २ ॥ अ
मृतस्यप्राणंयज्ञमेतं ॥ चतुर्होतॄणामात्मानंकवयोनिचिक्युः ॥ अंतःप्रविष्टंकर्तारमेतं ॥ देवानांबंधुंनिहितंगुहासु ॥ अमृतेन
कॢप्तंयज्ञमेतं ॥ चतुर्होतॄणामात्मानंकवयोनिचिक्युः ॥ शतंनियुतःपरिवेदविश्वाविश्ववारः ॥ विश्वमिदंवृणाति ॥ इंद्रस्या

त्मानिहितःपंचहोता ॥ अमृतंदेवानामायुःप्रजानां ॥ ३ ॥ इंद्रश्राजानश्सवितारमेतं ॥ वायोरात्मानंकवयोनिचिक्युः ॥
रश्मिश्रश्मीनांमध्येतपंतं ॥ ऋतस्यपदेकवयोनिपांति ॥ यआंडकोशेभुवनंबिभर्ति ॥ अनिर्भिण्णःसन्नथलोकान्विचष्टे ॥
यस्यांडकोशश्शुष्ममाहुःप्राणमुल्वं ॥ तेनक्लृप्तोमृतेनाहमस्मि ॥ सुवर्णकोशश्रजसापरीवृतं ॥ देवानांवसुधानींविराजं ॥ ४ ॥
अमृतस्यपूर्णांतामुकलांविचक्षते ॥ पादश्षड्ढोतुर्नकिलाविवित्से ॥ येनर्तवःपंचधोतक्लृप्ताः ॥ उतवापड्धामनसोतक्लृप्ताः ॥
तश्षड्ढोतारमृतुभिःकल्पमानं ॥ ऋतस्यपदेकवयोनिपांति ॥ अंतःप्रविष्टंकर्तारमेतं ॥ अंतश्चंद्रमसिमनसाचरंतं ॥ सहैवसंतं
नविजानंतिदेवाः ॥ इंद्रस्यात्मानश्शतधाचरंतं ॥ ५ ॥ इंद्रोराजाजगतोयईशे ॥ सप्तहोतासप्तधाविक्लृप्तः ॥ परेणतंतुंपरि
षिच्यमानं ॥ अंतरादित्येमनसाचरंतं ॥ देवानाश्हृदयंब्रह्मान्वविंदत् ॥ ब्रह्मैतद्ब्रह्मणउज्जभार ॥ अर्कश्श्चोतंतश्सरिरस्यम
ध्ये ॥ आयस्मिन्सप्तपेरवः ॥ मेहंतिबहुलाश्श्रियं ॥ बह्वश्वामिंद्रगोमतीं ॥ ६ ॥ अच्युतांबहुलाश्श्रियं ॥ सहरिर्वसुवित्त
मः ॥ पेरुरिद्रायपिन्वते ॥ बह्वश्वामिंद्रगोमतीं ॥ अच्युतांबहुलाश्श्रियं ॥ मह्यमिंद्रोनियच्छतु ॥ शतश्शताअस्ययुक्ताह
रीणां ॥ अर्वाङयातुवसुभीरश्मिरिंद्रः ॥ प्रमश्हमाणोबहुलाश्श्रियं ॥ रश्मिरिंद्रःसवितामेनियच्छतु ॥ ७ ॥ घृतंतेजोमधु
मदिंद्रियं ॥ मय्ययमग्निर्दधातु ॥ हरिःपतंगःपटरीसुपर्णः ॥ दिविक्षयोनभसायएति ॥ सनइंद्रःकामवरंददातु ॥ पंचारंच
क्रंपरिवर्ततेपृथु ॥ हिरण्यज्योतिःसरिरस्यमध्ये ॥ अजस्रंज्योतिर्नभसासर्पदेति ॥ सनइंद्रःकामवरंददातु ॥ सप्तयुंजंतिरथ
मेकचक्रं ॥ ८ ॥ एकोअश्वोवहतिसप्तनामा ॥ त्रिनाभिचक्रमजरमनर्वं ॥ येनेमाविश्वाभुवनानितस्थुः ॥ भद्रंपश्यंतउपसेदु

रग्ने ॥ तपोदीक्षामृषयःसुवर्विदः ॥ ततःक्षत्रंबलमोजश्चजातं ॥ तदस्मैदेवाअभिसन्नमंतु ॥ श्वेतᳪरश्मिंबोभुज्यमानं ॥ अपां
नेतारंभुवनस्यगोपां ॥ इंद्रंनिचिक्युःपरमेव्योमन् ॥ ९ ॥ रोहिणीःपिंगलाएकरूपाः ॥ क्षरंतीःपिंगलाएकरूपाः ॥ शतᳪस
हस्राणिप्रयुतानिनाव्यानां ॥ अयंयःश्वेतोरश्मिः ॥ परिसर्वमिदंजगत् ॥ प्रजांपशूनधनानि ॥ अस्माकंददातु ॥ श्वेतोरश्मिः
परिसर्वंबभूव ॥ सुवन्मह्यंपशून्विश्वरूपान् ॥ पतंगमक्तमसुरस्यमायया ॥ १० ॥ हृदापश्यंतिमनसामनीषिणः ॥ समुद्रेअं
तःकवयोविचक्षते ॥ मरीचीनांपदमिच्छंतिवेधसः ॥ पतंगोवाचंमनसाबिभर्ति ॥ तांगंधर्वोवदद्गर्भेअंतः ॥ तांद्योतमानाᳪ
स्वर्यंमनीषां ॥ ऋतस्यपदेकवयोनिपांति ॥ येग्राम्याःपशवोविश्वरूपाः ॥ विरूपाःसंतोबहुधैकरूपाः ॥ अग्निस्ताᳪअग्रेप्रमु
मोक्तुदेवः ॥ ११ ॥ प्रजापतिःप्रजयासंविदानः ॥ वीतᳪस्तुकेस्तुके ॥ युवमस्मासुनियच्छतं ॥ प्रप्रयज्ञपतिंतिर ॥ येग्रा
म्याःपशवोविश्वरूपाः ॥ विरूपाःसंतोबहुधैकरूपाः ॥ तेषाᳪसप्तानामिहरंतिरस्तु ॥ रायस्पोषायसुप्रजास्त्वायसुवीर्याय ॥ य
आरण्याःपशवोविश्वरूपाः ॥ विरूपाःसंतोबहुधैकरूपाः ॥ १२ ॥ वायुस्ताᳪअग्रेप्रमुमोक्तुदेवः ॥ प्रजापतिःप्रजयासंविदा
नः ॥ इडायैसृप्तंघृतवच्चराचरं ॥ देवाअन्वविंदन्गुहाहितं ॥ यआरण्याःपशवोविश्वरूपाः ॥ विरूपाःसंतोबहुधैकरूपाः ॥
तेषाᳪसप्तानामिहरंतिरस्तु ॥ रायस्पोषायसुप्रजास्त्वायसुवीर्याय ॥ १३ ॥ इतिसुवर्णघर्मानुवाकः ॥ ॥ ७ ॥

॥ ५८ ॥ इंद्रियंवेतिखंडद्वयम् ॥

श्रीगणेशायनमः ॥ ॐ ॥ इंद्रियंवाएतदस्मिँल्लोकेयद्दधियद्दभ्राभिषिंचतींद्रियमेवास्मिंस्तद्दधातिरसोवाएषओषधिवनस्पति

पुयन्मधुयन्मध्वाभिषिंचतिरसमेवास्मिंस्तद्दधातितेजोवाएतत्पशूनांयद्धृतंयद्धृतेनाभिषिंचतितेजएवास्मिंस्तद्दधात्यमृतंवाएत
दस्मिँल्लोकेयदापोयदद्भिरभिषिंचत्यमृतत्वमेवास्मिंस्तद्दधाति सोभिषिक्तोभिषेक्रेब्राह्मणायहिरण्यंदद्यात्सहस्रंदद्यात्क्षेत्रंचतु
ष्पाद्दद्यादथाप्याहुरसंख्यातमेवापरिमितंदद्यादपरिमितोवैक्षत्रियोपरिमितस्यावरुध्याइत्यथास्मैसुराकंसंहस्तआदधाति स्वा
दिष्ठयामदिष्ठयापवस्वसोमधारया ॥ इंद्रायपातवेसुतइतितांपिबेद्यदत्रशिष्टंरसिनःसुतस्ययदिंद्रोअपिबच्छचीभिः ॥ इदंत
दस्यमनसाशिवेनसोमंराजानमिहभक्षयामि ॥ अभित्वावृषभासुतेसुतंसृजामिपीतये ॥ तृंपाव्यश्नुहीमदमितियोहवावसोम
पीथःसुरायांप्रविष्टःसहैवैतेनैंद्रेणमहाभिषेकेणाभिषिक्तस्यक्षत्रियस्यभक्षितोभवति नसुरातांपीत्वाभिमंत्रयेतापामसोमंशंनोभ
वेतितद्यथैवादःप्रियःपुत्रःपितरंप्रियावाजायापतिंसुखंशिवमुपस्पृशत्याविस्रस एवंहैवैतेनैंद्रेणमहाभिषेकेणाभिषिक्तस्यक्षत्रिय
स्यसुरावासोमोवान्यद्वान्नाद्यंसुखंशिवमुपस्पृशत्याविस्रसः ॥ १ ॥ एतेनहवाऐंद्रेणमहाभिषेकेणतुरःकावषेयोजनमेजयंपारि
क्षितमभिषिषेचतस्मादुजनमेजयःपारिक्षितःसमंतंसर्वतःपृथिवींजयन्परीयायाश्वेनचमेध्येनेजेतदेषाभियज्ञगाथागीयते ॥ आ
संदीवतिधान्यादंरुक्मिणंहरितस्रजं ॥ अश्वंबबंधसारंगंदेवेभ्योजनमेजयइत्येतेनहवाऐंद्रेणमहाभिषेकेणच्यवनोभार्गवःशा
र्यातंमानवमभिषिषेचतस्मादुशार्यातोमानवःसमंतंसर्वतःपृथिवींजयन्परीयायाश्वेनचमेध्येनेजे देवानांहापिसत्रेगृहपतिरासैते
नहवाऐंद्रेणमहाभिषेकेणसोमशुष्मावाजरत्नायनःशतानीकंसात्राजितमभिषिषेचतस्मादुशतानीकः सात्राजितःसमंतंसर्वतःपृ
थिवींजयन्परीयायाश्वेनचमेध्येनेजएतेनहवाऐंद्रेणमहाभिषेकेणपर्वतनारदावांबाष्ठ्यमभिषिषिचतुस्तस्मादांबाष्ठ्यःसमंतंसर्वं

तःपृथिवींजयन्परीयायाश्वेनचमेध्येनेजएतेनहवाऐंद्रेणमहाभिषेकेणपर्वतनारदौयुधांश्रौष्ठिमौग्रसैन्यमभिषिषिचतुस्तस्मादुयुधांश्रौष्ठिरौग्रसैन्यःसमंतंसर्वतःपृथिवींजयन्परीयायाश्वेनचमेध्येनेजएतेनहवाऐंद्रेण महाभिषेकेणकश्यपोविश्वकर्माणंभौवनमभिषिषेचतस्मादुविश्वकर्माभौवनःसमंतंसर्वतःपृथिवींजयन्परीयायाश्वेनचमेध्येनेजेभूमिर्हजगावित्युदाहरंतिनमामर्त्यःकश्चनदातुमर्हतिविश्वकर्मन्भौवनमांदिदासिथ । निमंक्ष्येहंसलिलस्यमध्येमोघस्तएषकश्यपायाससंगरइत्येतेनहवाऐंद्रेणमहाभिषेकेणवसिष्ठःसुदासंपैजवनमभिषिषेचतस्मादुसुदाःपैजवनः समंतंसर्वतःपृथिवींजयन्परीयायाश्वेनचमेध्येनेजएतेनहवाऐंद्रेणमहाभिषेकेणसंवर्तआंगिरसोमरुत्तमाविक्षितमभिषिषेचतस्मादुमरुत्तआविक्षितः समंतंसर्वतःपृथिवींजयन्परीयायाश्वेनचमेध्येनेजेतदप्येषश्लोकोभिगीतोमरुतःपरिवेष्टारोमरुत्तस्यावसन्गृहे ॥ आविक्षितस्यकामप्रेर्विश्वेदेवाःसभासदइति ॥ २ ॥ इंद्रियं वेति खंडद्वयं समाप्तं ॥

॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

॥ ५९ ॥ अथ[1]महापुरुषविद्या ॥

श्रीः ॥ ॐ जितंतेपुंडरीकाक्षनमस्तेविश्वभावन ॥ सुब्रह्मण्यनमस्तेस्तुमहापुरुषपूर्वज ॥ १ ॥ नमोहिरण्यगर्भायप्रधानाव्यक्तरूपिणे ॥ ॐनमोवासुदेवायशुद्धज्ञानस्वरूपिणे ॥ २ ॥ देवानांदानवानांचसामान्यमसिदैवतं ॥ सर्वदाचरणद्वंद्वंव्रजामिशरणंतव ॥ ३ ॥ एकस्त्वमसिलोकस्यस्रष्टासंहारकस्तथा ॥ अध्यक्षश्चानुमंताचगुणमायासमावृतः ॥ ४ ॥ संसारसागरं

१ धर्मसिंधौदेवपूजांप्रकृत्य ' स्वर्णघर्मानुवाकेनमहापुरुषविद्यया ' इत्युक्तमासीदतोऽत्राभिषेकसूक्तेषुपौराणायाअपिमहापुरुषविद्यायानिवेशःकृतः ॥

घोरमनंतंक्लेशभाजनं ॥ त्वामेवशरणंप्राप्यनिस्तरंतिमनीषिणः ॥ ५ ॥ नतेरूपंनचाकारोनायुधानिनचास्पदं ॥ तथापिपुरुषा
कारोभक्तानांत्वंप्रकाशसे ॥ ६ ॥ नैवकिंचित्परोक्षंतेनप्रत्यक्षोसिकस्यचित् ॥ नैवकिंचिदसिद्धंतेनचसिद्धोसिकस्यचित् ॥ ७ ॥
कार्याणांकारणंपूर्णवचसांवाच्यमुत्तमं ॥ योगिनांपरमांसिद्धिंवदंतिपरमंविदः ॥ ८ ॥ अहंभीतोस्मिदेवेशसंसारेऽस्मिन्भया
वहे ॥ त्राहिमांपुंडरीकाक्षनजानेशरणंपरं ॥ ९ ॥ कालेष्वपिचसर्वेषुदिक्षुसर्वासुचाच्युत ॥ शरीरेपिगतौचापिवर्ततेमेमहद्भ
यं ॥ १० ॥ त्वत्पादकमलादन्यन्नमेजन्मांतरेष्वपि ॥ निमित्तंकुशलस्यास्तियेनगच्छामिसद्गतिं ॥ ११ ॥ विज्ञानंयदिदंप्रा
प्तंयदिदंज्ञानमर्जितं ॥ जन्मांतरेपिमेदेवमाभूदस्यपरिक्षयः ॥ १२ ॥ दुर्गतावपिजातायांत्वंगतिस्त्वंमतिर्मम ॥ यदिनाथंच
विंदेयंतावतास्मिकृतीसदा ॥ १३ ॥ अकामकलुषंचित्तंममतेपादयोःस्थितं ॥ कामयेवैष्णवत्वंतुसर्वजन्मसुकेवलं ॥ १४ ॥
पुरुषस्यहरेःसूक्तंस्वर्ग्यंधन्यंयशस्करं ॥ आत्मज्ञानमिदंपुण्यंयोगज्ञानमिदंपरं ॥ १५ ॥ इत्येवमनयास्तुत्यास्तुत्वादेवंजना
र्दनं ॥ किंकरोस्मीतिचात्मानंदेवायैवनिवेदयेत् ॥ १६ ॥ इतिमहापुरुषविद्यासमाप्ता ॥ ॥ छ ॥ ॥

॥ ६० ॥ अथर्ग्वेदप्रारंभः ॥

श्रीः ॥ ॐ गणानांत्वागणपतिंहवामहेकविंकवीनामुपमश्रवस्तमं ॥ ज्येष्ठराजंब्रह्मणांब्रह्मणस्पतआनःशृण्वन्नूतिभिःसीदसा
दनं ॥ नमोमहद्भ्योनमोऽअर्भकेभ्योनमोयुवभ्योनमऽआशिनेभ्यः ॥ यजामदेवान्यदिशक्नवाममाज्यायसःशंसमावृक्षिदे
वाः ॥१॥ ममत्तुनःपरिज्मावसर्हाममत्तुवातोऽअपांवृषण्वान् ॥ शिशीतमिंद्रापर्वतायुवंनस्तन्नोविश्वेवरिवस्यंतुदेवाः ॥२॥ कु

थातेंऽअग्नेशुचयंतऽआयोर्दंदाशुर्वाजेभिराशुषाणाः ॥ उभेयत्तोकेतनयेदधानाऋतस्यसामंत्रणयंतदेवाः ॥ ३ ॥ यज्ञेनयज्ञमयजंतदेवास्तानिधर्माणिप्रथमान्यासन् ॥ तेहनाकंमहिमानःसचंतयत्रपूर्वेसाध्याःसंतिदेवाः ॥ ४ ॥ परांशुभ्राऽअयासोयव्यासाधारण्येवमरुतोमिमिक्षुः ॥ नरोदसीऽअपनुदंतघोराजुषंतवृधंसख्यायदेवाः ॥ ५ ॥ त्वेरायइंद्रतोशतमाःप्रणेतारःकस्यचिहतायोः ॥ तेषुणोमरुतोमृळयंतुयेस्मापुरागातूयंतीवदेवाः ॥ ६ ॥ उभाशंसानर्यामामविष्टामुभेमामूतीऽअवसासचेतां ॥ भूरिंचिदर्यःसुदास्तरायेषामदंतऽइषयेमदेवाः ॥ ७ ॥ उतनईंमरुतोवृद्धसेनास्मद्रोदसीसमनसःसदंतु ॥ पृषदश्वासोवनयोनरथारिशादसोमित्रयुजोनदेवाः ॥ ८ ॥ तवस्यामपुरुवीरस्यशर्मन्नुरुशंसस्यवरुणप्रणेतः ॥ यूयंनःपुत्राऽअदितेरदब्धाऽअभिक्षमध्वंयुज्यायदेवाः ॥ ९ ॥ दिवश्चिदातेरुचयंतरोकाऽउषोविभातीरनुभासिपूर्वीः ॥ अपोयदग्नउशधग्वनेषुहोतुर्मंद्रस्यपनयंतदेवाः ॥ १० ॥ शंसामहामिंद्रंयस्मिन्विश्वाऽआकृष्टयःसोमपाःकाममव्यन् ॥ यंसुक्रतुंधिषणेविभ्वतष्टंघनंवृत्राणांजनयंतदेवाः ॥ ११ ॥ त्रिरुत्तमादूणशारोचनानित्रयोराजंत्यसुरस्यवीराः ॥ ऋतावानऽइषिरादूळभासस्त्रिरादिवोविदथेसंतुदेवाः ॥ १२ ॥ नापाभूतनवोतीतृषामानिश्शस्ताऋभवोयज्ञेऽअस्मिन् ॥ समिंद्रेणमदथसंमरुद्भिःसंराजभीरत्नधेयायदेवाः ॥ १३ ॥ अप्रतीतोजयतिसंधनानिप्रतिजन्यान्युतयासजन्या ॥ अवस्यवेयोवरिवःकृणोतिब्रह्मणेराजातमवंतिदेवाः ॥ १४ ॥ कोवस्त्रातावसवःकोवरूताद्यावाभूमीऽअदितेत्रासीथांनः ॥ सहीयसोवरुणमित्रमर्तात्कोवोध्वरेवरिवोधातिदेवाः ॥ १५ ॥ त्वमपोयदवेतुर्वशायारमयःसुदुघाःपारइंद्र ॥ उग्रमयातमवहोहकुत्संसंहयद्वामुशनारंतदेवाः ॥ १६ ॥ मूर्धानंदिवोऽअ

रतिंपृथिव्यावैश्वानरमृतऽआजातमग्निं ॥ कविंसम्राजमतिथिंजनानामासन्नापात्रंजनयंतदेवाः ॥ १७ ॥ नाभिंयज्ञानांसदनं
रयीणांमहामाहावमभिसंनवंत ॥ वैश्वानरंरथ्यमध्वराणांयज्ञस्यकेतुंजनयंतदेवाः ॥ १८ ॥ तेनोरायोद्युमतोवाजवतोदाता
रोभूतनृवतःपुरुक्षोः ॥ दशस्यंतोदिव्याःपार्थिवासोगोजाताऽअप्यामृळताचदेवाः ॥ १९ ॥ येकेचज्मामहिनोऽअहिमाया
दिवोजज्ञिरेऽअपांसधस्थे ॥ तेऽअस्मभ्यमिषयेविश्वमायुःक्षपंउस्रावरिवस्यंतुदेवाः ॥ २० ॥ अस्मेरुद्रामेहनापर्वतासोवृत्रह
त्येभरहूतौसजोषाः ॥ यःशंसतेस्तुवतेधायिपज्रइंद्रज्येष्ठाऽअस्माँअवंतुदेवाः ॥ २१ ॥ परिप्रधन्वेंद्रायसोमस्वादुर्मित्रायपू
ष्णेभगाय ॥ इंद्रस्तेसोमसुतस्यपेयाःक्रत्वेदक्षायविश्वेचदेवाः ॥ २२ ॥ प्रयाजान्मेऽअनुयाजांश्चकेवलानूर्जस्वंतंहविषोदत्तभा
गं ॥ घृतंचापांपुरुषंचौषधीनामग्नेश्चदीर्घमायुरस्तुदेवाः ॥ २३ ॥ ऐभिर्ददेवृष्ण्यापौंस्यानियेभिरौक्षद्वृत्रहत्यायवज्री ॥ येक
र्मणःक्रियमाणस्यमह्नऋतेकर्ममुदजायंतदेवाः ॥ २४ ॥ अनूक्षराऋजवःसंतुपंथायेभिःसखायोयंतिनोवरेयं ॥ समर्यमासंभ
गोनोनिनीयात्संजास्पत्यंसुयममस्तुदेवाः ॥ २५ ॥ गृभ्णामितेसौभगत्वायहस्तंमयापत्याजरदष्टिर्यथासः ॥ भगोऽअर्यमा
सवितापुरंधिर्मह्यंत्वादुर्गार्हपत्यायदेवाः ॥ २६ ॥ समस्मिन्जायमानऽआसतग्नाऽउतेमवर्धन्नद्य१स्वगूर्ताः ॥ महेयत्त्वापुरूर
वोरणायावर्धयन्दस्युहत्यायदेवाः ॥ २७ ॥ ब्रह्मचारीचरतिवेविषद्विषःसदेवानांभवत्येकमंगं ॥ तेनजायामन्वविंदद्बृहस
तिःसोमेननीतांजुह्वं१नदेवाः ॥ २८ ॥ सद्योजातोव्यमिमीतयज्ञमग्निर्देवानामभवत्पुरोगाः ॥ अस्यहोतुःप्रदिश्यृतस्यवाचि

स्वाहाकृतंहविरदंतुदेवाः ॥ २९ ॥ इदंतेपात्रंसनवित्तमिंद्रपिबासोममेनाशतक्रतो ॥ पूर्णऽआहावोमंदिरस्यमध्वोयंविश्वऽ
इदंभिहर्यतिदेवाः ॥ ३० ॥ ॐ जातवेदसेसुनवामसोममरातीयतोनिदहातिवेदः ॥ सनःपर्षदतिदुर्गाणिविश्वानावेवसिंधुं
दुरितात्यग्निः ॥ ॐ त्र्यंबकंयजामहेसुगंधिंपुष्टिवर्धनं ॥ उर्वारुकमिवबंधनान्मृत्योर्मुक्षीयमामृतात् ॥ ॐ गौरीर्मिमायसलि
लानितक्षत्येकपदीद्विपदीसाचतुष्पदी ॥ अष्टापदीनवपदीबभूवुषीसहस्राक्षरापरमेव्योमन् ॥ ॐ सक्तुमिवतितउनापुनंतोय
त्रधीरामनसावाचमक्रत ॥ अत्रासखायःसख्यानिजानतेभद्रैषांलक्ष्मीर्निहिताधिवाचि ॥ ॐ प्रणोदेवीसरस्वतीवाजेभिर्वा
जिनीवती ॥ धीनामवित्र्यवतु ॥ ॐ यागुंगूर्यासिनीवालीयाराकायासरस्वती ॥ इंद्राणीमह्वऊतयेवरुणानींस्वस्तये ॥ ॐ
निषुसीदगणपतेगणेषुत्वामाहुर्विप्रतमंकवीनां ॥ नऽऋतेत्वत्क्रियतेकिंचनारेमहामर्कंमघवंचित्रमर्च ॥ ॐ आतूनइंद्रक्षुमंतंचि
त्रंग्राभंसंगृभाय ॥ महाहस्तीदक्षिणेन ॥ ॐ वषट्तेविष्णवासआकृणोमितन्मेजुषस्वशिपिविष्टहव्यं ॥ वर्धंतुत्वासुष्टुतयोगि
रोमेयूयंपातस्वस्तिभिःसदानः ॥ ॐ राजाधिराजायप्रसह्यसाहिने ॥ नमोवयंवैश्रवणायकुर्महे ॥ समेकामान्कामकामायम
ह्यं ॥ कामेश्वरोवैश्रवणोददातु ॥ कुबेरायवैश्रवणाय ॥ महाराजायनमः ॥ ॐ स्वस्ति ॥ साम्राज्यंभौज्यंस्वाराज्यंवैराज्यं
पारमेष्ठ्यंराज्यंमाहाराज्यमाधिपत्यमयंसमंतपर्यायीस्यात्सार्वभौमःसार्वायुषआंतादापरार्धात् ॥ पृथिव्यैसमुद्रपर्यंतायाएकरा
ळिति ॥ तदप्येषःश्लोकोभिगीतोमरुतःपरिवेष्टारोमरुत्तस्यावसन्गृहे ॥ आविक्षितस्यकामप्रेर्विश्वेदेवाःसभासदइति ॥ यो

वैतांब्रह्मणोवेद । अमृतेनामृतांपुरीं ॥ तस्मैब्रह्मचब्रह्माच । आयुःकीर्तिंप्रजांददुः ॥ ॐ नारायणायविद्महे वासुदेवायधी
महि ॥ तन्नोविष्णुःप्रचोदयात् ॥ तत्पुरुषायविद्महे महादेवायधीमहि ॥ तन्नोरुद्रःप्र० ॥ एकदंतायविद्महे वक्रतुंडायधी
महि ॥ तन्नोदंतिःप्र० ॥ भास्करायविद्महे महद्द्युतिकरायधीमहि ॥ तन्नोआदित्यःप्र० ॥ महालक्ष्मीचविद्महे विष्णुप
त्नीचधीमहि ॥ तन्नोलक्ष्मीःप्रचोदयात् ॥ इति मंत्रपुष्पमंत्राः ॥ एतदन्येपियथादैवतमूहनीयाः ॥ ॥ ७ ॥

॥ ६१ ॥ अथ पवमानपंचसूक्तसर्वानुक्रमः ॥

श्रीः ॥ ॐ ॥ सहस्रशीर्षाषोळशनारायणःपौरुषमानुष्टुभंत्रिष्टुबंतं ॥ १ ॥ ॥ नवमंमंडलंपावमानंसौम्यंस्वादिष्ठयादशमधुच्छं
दाःपवस्वमेधातिथिरेषशुनःशेपःसनहिरण्यस्तूपः समिद्धएकादशकाश्यपोसितोदेवलोवाविंशतिःसूक्तान्याद्यमाप्रियश्चतुरनु
ष्टुबंतंमंद्रयानवासृग्रमेतेसोमाःपरिप्रियाप्रस्वानासउपास्मैसोमाअसृग्रं ॥ १ ॥ ॥ सोमःपरिप्राष्टावेषधियाप्रतेप्रनिम्नेनेवप
रिसुवानःसक्षयत्सोमप्रकविरेतेधावंत्येते सोमासःसोमाअसृग्रंप्रसोमासःपवस्वषड्दृढच्युतआगस्त्यस्तममृक्षंतेध्मवाहोदार्ढच्यु
तएषकविर्नृमेधएषवाजीप्रियमेधःप्रास्यनृमेधःप्रधाराबिंदुःप्रसोमासोगोतमःप्रसोमासः श्यावाश्वःप्रसोमासस्तृतः प्रसुवानआ
नःपवस्वप्रभूवसुरसर्जिससुतोरहूगणएषउस्यआशुरर्षबृहन्मतिःपुनानःप्रयेगावोमेध्यातिथिर्जनयन्योअत्यइव ॥ २ ॥ ॥ प्र
णोयास्यःसपवस्वासृग्रन्नयासोमःपंचकविर्भार्गवस्त्वंवापवस्वोत्तेशुष्मासउचथ्योध्वर्योपरिद्युक्षउत्तेचतुष्कमवत्सारोस्यप्रत्नांयवं
॥ तत्र पुरुषसूक्तंपूर्वंपूजायागतमस्ति ॥ अस्यवामीयसूक्तंचपंचसूक्तान्यनुक्रमात् ॥ पौरुषंपावमानंचनतमहोइतीतिच ॥

१ पंचसूक्तक्रमश्चेत्थम्—पौरुषंपावमानंचनतमहोइतीतिच ॥ अस्यवामीयसूक्तंचपंचसूक्तान्यनुक्रमात् ॥ तत्र पुरुषसूक्तंपूर्वंपूजायागतमस्ति ॥

यवंपरिसोमःप्रतेधारास्तरत्सपवस्वप्रगायत्रेणोपांत्यापुरउष्णिगयावीतीत्रिंशदमहीयुरेतेअसृग्रंजमदग्निरापवस्वनिध्रुविःकाश्य
पोवृषासोमकश्यपः ॥ ३ ॥ ॥ हिन्वंतिभृगुर्वारुणिर्जमदग्निर्वापवस्वशतंवैखानसाअष्टादश्यनुष्टुप्परास्तिस्रआग्नेय्यस्त्वंसो
मासिद्वात्रिंशद्भरद्वाजःकश्यपोगोतमोत्रिर्विश्वामित्रोजमदग्निर्वसिष्ठइतीहतृचाःसप्तर्षयः शेषेपवित्रोवसिष्ठोवोभौवापवस्वसो
मतिस्रोनित्यद्विपदागायत्र्योवितानस्तिस्रःपौष्णयोवायत्तेपवित्रंपंचाग्नेय्यःसावित्र्यग्निसावित्रीवैश्वदेवीवासामंत्यास्त्रिंशीपुरउ
ष्णिक्सप्तविंश्यनुष्टुबंत्येचतेपावमान्यध्येतृस्तुती ॥ जागतमूर्ध्वंप्रागुशनसः ॥ ४ ॥ ॥ नतंशैलूषिःकुल्मलबर्हिषोवामदेव्यो
वांहोमुग्वैश्वदेवमुपरिष्टाद्वार्हतमंत्यात्रिष्टुप् ॥ ॥ इतिवैसप्तोनैंद्रोलबआत्मानंतुष्टाव ॥ ॥ अस्यद्विपंचाशदल्पस्तवंत्वेत
त्संशयोत्थापनप्रश्नप्रतिवाक्यान्यत्रप्रायेण ज्ञानमोक्षाक्षरप्रशंसाचपंचपादंसाकंजानांयद्गायत्रेयं सशिंक्तेसप्तार्धगर्भागौरीरिति
जगत्यएतदंतंतुवैश्वदेवंतस्याःसमुद्राइतिवाचः समुद्राआपोक्षरंसाप्रस्तारपंक्तिः शकमयमितिशकधूमउक्षाणंपृश्निमितिसोमस्त्र
यःकेशिनइत्यग्निःसूर्योवायुश्चकेशिनश्चत्वारिवाग्वाच इंद्रंमित्रंसौर्योद्वादशेतिसंवत्सरसंस्थंकालचक्रवर्णनं यस्तेसरस्वत्यैयज्ञेन
साध्येभ्यःपरानुष्टुप्सौरीपर्जन्याग्निदेवतावांत्यासरस्वतेसूर्यायवा ॥ श्रीमहाविष्णुप्रीत्यर्थंजपेअभिषेकेवाविनियोगः ॥ ५ ॥

॥ ६२ ॥ अथ पवमानप्रारंभः ॥

श्रीगणेशायनमः ॥ हरिः ॐम् ॥ स्वादिष्ठयामदिष्ठयापवस्वसोमधारया ॥ इंद्रायपातवेसुतः ॥ रक्षोहाविश्वचर्षणिरभियोनि
मयोहतं ॥ द्रुणासधस्थमासदत् ॥ वरिवोधातमोभवमंहिष्ठोवृत्रहन्तमः ॥ पर्षिराधोमघोनां ॥ अभ्यर्षमहानांदेवानांवीतिमंध

सा ॥ अभिवाजमुतश्रवः॥ त्वामच्छाचरामसितदिदर्थेदिवेदिवे ॥ इंदोत्वेनऽआशसः ॥ १ ॥ पुनातितेपरिस्रुतंसोमंसूर्यस्यदुहि
ता ॥ वारेणशश्वतातना ॥ तमीमण्वीःसमर्यऽआगृभ्णंतियोषणोदश ॥ स्वसारःपार्येदिवि ॥ तमींहिन्वंत्यग्रुवोधमंतिबाकुरंह
तिं ॥ त्रिधातुवारणंमधु ॥ अभीइममध्न्याऽउतश्रीणंतिधेनवःशिशुं ॥ सोममिंद्रायपातवे ॥ अस्येदिंद्रोमदेष्वाविश्वावृत्राणिजि
घ्नते ॥ शूरोमघाचमंहते ॥२॥ पवस्वदेववीरतिपवित्रंसोमरंह्या ॥ इंद्रमिंदोवृषाविश ॥ आवच्यस्वमहिप्सरोवृषेंदोद्युम्नवत्तमः॥
आयोनिंधर्णसिःसदः ॥ अधुक्षतप्रियंमधुधारासुतस्यवेधसः॥ अपोवसिष्टसुक्रतुः ॥ महांतंत्वामहीरन्वापोऽअर्षतिसिंधवः ॥
यद्गोभिर्वासयिष्यसे ॥ समुद्रोऽअप्सुमामृजेविष्टंभोधरुणोदिवः ॥ सोमःपवित्रेऽअस्मयुः ॥ ३ ॥ अचिक्रदद्वृषाहरिर्महान्मि
त्रोनदर्शतः ॥ संसूर्येणरोचते ॥ गिरस्तऽइंदऽओजसामर्मृज्यंतेऽअपस्युवः ॥ याभिर्मदायशुंभसे ॥ तंत्वामदायघृष्वयऽउलो
ककृत्नुमीमहे ॥ तवप्रशस्तयोमहीः ॥ अस्मभ्यमिंदविंद्रयुर्मध्वःपवस्वधारया ॥ पर्जन्योवृष्टिमाँइव ॥ गोषाऽइंदोनृषाऽअस्यश्व
सावाजसाउत ॥ आत्मायज्ञस्यपूर्व्यः ॥ ४ ॥ एषदेवोऽअमर्त्यःपर्णवीरिवदीयति ॥ अभिद्रोणान्यासदं ॥ एषदेवोविपाकृ
तोतिह्वरांसिधावति ॥ पवमानोऽअदाभ्यः ॥ एषदेवोविपन्युभिःपवमानऽऋतायुभिः ॥ हरिर्वाजायमृज्यते ॥ एषविश्वा
निवार्याशूरोयन्निवसत्वभिः ॥ पवमानःसिषासति ॥ एषदेवोरथर्यतिपवमानोदशस्यति ॥ आविष्कृणोतिवग्वनुं ॥ ५ ॥
एषविप्रैरभिष्टुतोपोदेवोविगाहते ॥ दधद्रत्नानिदाशुषे ॥ एषदिवंविधावतितिरोरजांसिधारया ॥ पवमानःकनिक्रदत् ॥

एषदिवंव्यासरत्तिरोरजांस्यस्पृतः ॥ पवमानःस्वध्वरः ॥ एषप्रत्नेनजन्मनादेवोदेवेभ्यःसुतः ॥ हरिःपवित्रेऽअर्षति ॥ एषउ
स्यपुरुव्रतोजज्ञानोजनयन्निषः ॥ धारयापवतेसुतः ॥ ६ ॥ सनाचसोमजेषिचपवमानमहिश्रवः ॥ अथानोवस्यसस्कृधि ॥
सनाज्योतिःसनास्व१र्विश्वाचसोमसौभगा ॥ अथानोवस्यसस्कृधि ॥ सनादक्षमुतक्रतुमपसोममृधोजहि ॥ अथानोवस्यस
स्कृधि ॥ पवीतारःपुनीतनसोममिंद्रायपातवे ॥ अथानोवस्यसस्कृधि ॥ त्वंसूर्येनऽआभजतवक्रत्वातवोतिभिः ॥ अथानोव
स्यसस्कृधि ॥ ७ ॥ तवक्रत्वातवोतिभिर्ज्योक्पश्येमसूर्यं ॥ अथानोवस्यसस्कृधि ॥ अभ्यर्षस्वायुधसोमद्विबर्हसंरयिं ॥ अ
थानोवस्यसस्कृधि ॥ अभ्य१र्षानपच्युतोरयिंसमत्सुसासहिः ॥ अथानोवस्यसस्कृधि ॥ त्वांयज्ञैरवीवृधन्पवमानविधर्मणि ॥
अथानोवस्यसस्कृधि ॥ रयिंनश्चित्रमश्विनमिंदोविश्वायुमाभर ॥ अथानोवस्यसस्कृधि ॥ ८ ॥ समिद्धोविश्वतस्पतिःपवमा
नोविराजति ॥ प्रीणन्वृषाकनिक्रदत् ॥ तनूनपात्पवमानःशृंगेशिशानोऽअर्षति ॥ अंतरिक्षेणरारजत् ॥ ईळेन्यःपवमानोर
यिर्विराजतिद्युमान् ॥ मधोर्धाराभिरोजसा ॥ बर्हिःप्राचीनमोजसापवमानस्तृणन्हरिः ॥ देवेषुदेवऽईयते ॥ उदातैर्जिहतेबृ
हद्वारोदेवीर्हिरण्ययीः ॥ पवमानेनसुष्टुताः ॥ ९ ॥ सुशिल्पेबृहतीमहीपवमानोवृषण्यति ॥ नक्तोषासानदर्शते ॥ उभादे
वानृचक्षसाहोताराद्दैव्याहुवे ॥ पवमानऽइंद्रोवृषा ॥ भारतीपवमानस्यसरस्वतीळामही ॥ इमंनोयज्ञमागमन्तिस्रोदेवीःसु
पेशसः ॥ त्वष्टारमग्रजांगोपांपुरोयावानमाहुवे ॥ इंदुरिंद्रोवृषाहरिःपवमानःप्रजापतिः ॥ वनस्पतिंपवमानमध्वासमङ्‌ग्धि

धारया ॥ सहस्रवल्शंहरितंभ्राजमानंहिरण्ययं ॥ विश्वेदेवाःस्वाहाकृतिंपवमानस्यागत ॥ वायुर्बृहस्पतिःसूर्योग्निरिंद्रःसजो
षसः ॥ १० ॥ मंद्रयासोमधारयावृषापवस्वदेवयुः ॥ अव्योवारेष्वस्मयुः ॥ अभित्यंमद्यंमदमिंदविंद्रऽइतिक्षर ॥ अभिवा
जिनोऽअर्वतः ॥ अभित्यंपूर्व्यंमदंसुवानोऽअर्षपवित्रऽआ ॥ अभिवाजमुतश्रवः ॥ अनुद्रप्सासऽइंदवआपोनप्रवतासरन् ॥
पुनानाऽइंद्रमाशत ॥ यमत्यमिववाजिनंमृजंतियोषणोदश ॥ वनेक्रीळंतमत्यविं ॥११॥ तंगोभिर्वृषणंरसंमदायदेववीतये ॥
सुतंभरायसंसृज ॥ देवोदेवायधारयेंद्रायपवतेसुतः ॥ पयोयदस्यपीपयत् ॥ आत्मायज्ञस्यरंह्यासुष्वाणःपवतेसुतः ॥ प्रत्नं
निपातिकाव्यं ॥ एवापुनानऽइंद्रयुर्मदंमदिष्ठवीतये ॥ गुहाचिद्दधिषेगिरः ॥ १२ ॥ असृग्रमिंदवःपथाधर्मन्नृतस्यसुश्रियः ॥
विदानाऽअस्ययोजनं ॥ प्रधारामध्वोऽअग्रियोमहीरपोविगाहते ॥ हविर्हविष्षुवंद्यः ॥ प्रयुजोवाचोऽअग्रियोवृषावचक्र
दद्वने ॥ सद्माभिसत्योऽअध्वरः ॥ परियत्काव्याकविर्नृम्णावसानोऽअर्षति ॥ स्वर्वाजीसिषासति ॥ पवमानोऽअभिस्पृधो
विशोराजेवसीदति ॥ यदीमृण्वंतिवेधसः ॥ १३ ॥ अव्योवारेपरिप्रियोहरिर्वनेषुसीदति ॥ रेभोवनुष्यतेमती ॥ सवायुमिं
द्रमश्विनासाकंमदेनगच्छति ॥ रणायोऽअस्यधर्मभिः ॥ आमित्रावरुणाभगंमध्वःपवंतऽऊर्मयः ॥ विदानाऽअस्यशक्मभिः ॥
अस्मभ्यंरोदसीरयिंमध्वोवाजस्यसातये ॥ श्रवोवसूनिसंजितं ॥ १४ ॥ एतेसोमाऽअभिप्रियमिंद्रस्यकाममक्षरन् ॥ वर्धंतोऽ
अस्यवीर्यं ॥ पुनानासश्चमूषदोगच्छंतोवायुमश्विना ॥ तेनोधांतुसुवीर्यं ॥ इंद्रस्यसोमराधसेपुनानोहार्दिचोदय ॥ ऋतस्ययो

निंमासदं ॥ मृजंतिंत्वादशक्षिपोंहिन्वंतिंसप्तधीतयः ॥ अनुविप्राऽअमादिषुः ॥ देवेभ्यस्त्वामदायकंसृजानमतिंमेष्यः ॥
संगोभिर्वासयामसि ॥ १५ ॥ पुनानःकलशेष्वावस्त्राण्यरुषोहरिंः ॥ परिगव्यान्यव्यत ॥ मघोनऽआपवस्वनोजहिविश्वाऽ
अपद्विषः ॥ इंदोसखायमाविंश ॥ वृष्टिंदिवःपरिंस्रवद्युम्नंपृथिव्याऽअधिं ॥ सहोंनःसोमपृत्सुधाः ॥ नृचक्षसंत्वावयमिंद्रपी
तंस्वर्विदं ॥ भक्षीमहिंप्रजामिषं ॥ १६ ॥ परिंप्रियादिवःकविर्वयांसिनप्त्योर्हितः ॥ सुवानोयातिकविक्रतुः ॥ प्रप्रक्षयायप
न्यसेजनायजुष्टोंऽअद्रुहें ॥ वीत्यर्षचनिष्ठया ॥ ससूनुर्मातराशुचिर्जातोजातेऽअरोचयत् ॥ महान्महीऽऋतावृधा ॥ सस
प्तधीतिभिर्हितोनद्योऽअजिन्वदद्रुहः ॥ याऽएकमक्षिवावृधुः ॥ ताऽअभिसंतमस्तृतंमहेयुवानमादधुः ॥ इंदुमिंद्रतवव्रते
॥ १७ ॥ अभिवह्निरमर्त्यःसप्तपश्यतिवावहिः ॥ क्रिविर्देवीरतर्पयत् ॥ अवाकल्पेषुनःपुमस्तमांसिसोमयोध्या ॥ तानिंपु
नानजंघनः ॥ नूनव्यसेनवीयसेसूक्तायसाधयापथः ॥ प्रत्नवद्रोचयारुचः ॥ पवमानमहिश्रवोगामश्वंरासिवीरवत् ॥ सना
मेधांसनास्वः ॥ १८ ॥ प्रस्वानासोरथाइवार्वंतोनश्रवस्यवः ॥ सोमासोरायेऽअक्रमुः ॥ हिन्वानासोरथाऽइवदधन्विरेगभ
स्त्योः ॥ भरासःकारिणामिव ॥ राजानोनप्रशस्तिभिःसोमासोगोभिरंजते ॥ यज्ञोनसप्तधातृभिः ॥ परिसुवानासऽइंदवोम
दायबर्हणागिरा ॥ सुताऽअर्षतिधारया ॥ आपानासोविवस्वतोजनंतऽउषसोभगं ॥ सूराऽअण्वंवितन्वते ॥ १९ ॥ अपद्वा
रामतीनांप्रत्नाऽऋण्वंतिकारवः ॥ वृष्णोहरसऽआयवः ॥ समीचीनासऽआसतेहोतारःसप्तजामयः ॥ पदमेकस्यपिप्रतः ॥

नाभानाभिंनऽआर्ददेचक्षुश्चित्सूर्येसचा ॥ कुवेरपत्यमार्दुहे ॥ अभिप्रियादिवस्पदमध्वर्युभिर्गुहाहितं ॥ सूरःपश्यतिचक्षसा
॥ २० ॥ उपास्मैगायतानरःपवमानायेंदवे ॥ अभिदेवाँऽइयक्षते ॥ अभितेमधुनापयोथर्वाणोऽअशिश्रयुः ॥ देवंदेवायदेव
यु ॥ सनःपवस्वशंगवेशंजनायशमर्वते ॥ शंराजन्नोषधीभ्यः ॥ बभ्रवेनुस्वतवसेऽरुणायदिविस्पृशे ॥ सोमायगाथमर्चत ॥
हस्तच्युतेभिरद्रिभिःसुतंसोमंपुनीतन ॥ मधावाधावतामधु ॥ २१ ॥ नमसेदुपसीदतदध्नेदभिश्रीणीतन ॥ इंदुमिंद्रेदधात
न ॥ अमित्रहाविचर्षणिःपवस्वसोमशंगवे ॥ देवेभ्योऽअनुकामकृत् ॥ इंद्रायसोमपातवेमदायपरिषिच्यसे ॥ मनश्चिन्म
नसस्पतिः ॥ पवमानसुवीर्यंरयिंसोमरिरीहिनः ॥ इंदविंद्रेणनोयुजा ॥ २२ ॥ सोमाऽअसृग्रमिंदवःसुताऽऋतस्यसादने ॥
इंद्रायमधुमत्तमाः ॥ अभिविप्राऽअनूषतगावोवत्संनमातरः ॥ इंद्रंसोमस्यपीतये ॥ मदच्युत्क्षेतिसादनेसिंधोरूर्मार्विपश्चित् ॥
सोमोगौरीऽअधिश्रितः ॥ दिवोनाभाविचक्षणोऽव्योवारेमहीयते ॥ सोमोयःसुक्रतुःकविः ॥ यःसोमःकलशेष्वाँऽअंतःपवित्र
ऽआहितः ॥ तमिंदुःपरिषस्वजे ॥ २३ ॥ प्रवाचमिंदुरिष्यतिसमुद्रस्याधिविष्टपि ॥ जिन्वन्कोशंमधुश्चुतं ॥ नित्यस्तोत्रोव
नस्पतिर्धीनामंतःसबर्दुघः ॥ हिन्वानोमानुषायुगा ॥ अभिप्रियादिवस्पदासोमोहिन्वानोऽअर्षति ॥ विप्रस्यधारयाकविः ॥
आपवमानधारयरयिंसहस्रवर्चसं ॥ अस्मेऽइंदोस्वाभुवं ॥ २४ ॥ ॐ ऋचोऽअक्षरेपरमेव्योमन्यस्मिन्देवाऽअधिविश्वेनिषे
दुः ॥ यस्तंनवेदकिमृचाकरिष्यतियऽइत्तद्विदुस्तऽइमेसमासते ॥ इतिपवमानप्रथमोऽध्यायः ॥ १ ॥

श्रीः ॥ हरिःॐ ॥ सोमःपुनानोऽर्षतिसहस्रधारोऽत्यविः ॥ वायोरिंद्रस्यनिष्कृतं ॥ पवमानमवस्यवोविप्रमभिप्रगायत ॥
सुष्वाणंदेववीतये ॥ पवंतेवाजसातयेसोमाःसहस्रपाजसः ॥ गृणानादेववीतये ॥ उतनोवाजसातयेपवस्वबृहतीरिषः ॥ द्यु
मदिंदोसुवीर्यं ॥ तेनःसहस्रिणंरयिंपवंतामासुवीर्यं ॥ सुवानादेवासइंदवः ॥ १ ॥ अत्याहियानानहेतृभिरसृग्रंवाजसातये ॥
विवारमव्यमाशवः ॥ वाश्राअर्षंतींदवोऽभिवत्संनधेनवः ॥ दधन्विरेगभस्त्योः ॥ जुष्टइंद्रायमत्सरःपवमानकनि
क्रदत् ॥ विश्वाअपद्विषोजहि ॥ अपघ्नंतोअराव्णःपवमानाःस्वर्दृशः ॥ योनावृतस्यसीदत ॥ २ ॥ परिप्रासिष्यदत्कविः
सिंधोरूर्मावधिश्रितः ॥ कारंबिभ्रत्पुरुस्पृहं ॥ गिरायदीसबंधवःपंचव्राताअपस्यवः ॥ परिष्कृण्वंतिधर्णसिं ॥ आदस्यशु
ष्मिणोरसेविश्वेदेवाअमत्सत ॥ यदीगोभिर्वसायते ॥ निरिणानोविधावतिजहच्छर्याणितान्वा ॥ अत्रासंजिघ्नतेयुजा ॥
नप्तीभिर्योविवस्वतःशुभ्रोनमामृजेयुवा ॥ गाःकृण्वानोननिर्णिजं ॥ ३ ॥ अतिश्रितीतिरश्चतागव्याजिगात्यण्व्या ॥ वग्नुमि
यर्तियंविदे ॥ अभिक्षिपःसमग्मतमर्जयंतीरिषस्पतिं ॥ पृष्ठागृभ्णतवाजिनः ॥ परिदिव्यानिमर्मृशद्विश्वानिसोमपार्थिवा ॥
वसूनियाह्यस्मयुः ॥ ४ ॥ एषधियायात्यण्व्याशूरोरथेभिराशुभिः ॥ गच्छन्निंद्रस्यनिष्कृतं ॥ एषपुरूधियायतेबृहतेदेवतात
ये ॥ यत्रामृतासआसते ॥ एषहितोविनीयतेऽतःशुभ्रावतापथा ॥ यदीतुंजंतिभूर्णयः ॥ एषशृंगाणिदोधुवच्छिशीतेयूथ्यो३
वृषा ॥ नृम्णादधानओजसा ॥ एषरुक्मिभिरीयतेवाजीशुभ्रेभिरंशुभिः ॥ पतिःसिंधूनांभवन् ॥ एषवसूनिपिब्दनापरुषा

यथिवोँऽअति ॥ अवशादेँपुगच्छति ॥ एतंमृजंतिमर्ज्यमुपद्रोणेष्वायवः ॥ प्रचक्राणंमहीरिषः ॥ एतमुत्यंदशक्षिपोमृजंतिस
प्तधीतयः ॥ स्वायुधंमदिन्तमं ॥ ५ ॥ प्रतेसोतारऽओण्योऽरसंमदायघृष्वये ॥ सर्गोनतक्त्येतशः ॥ क्रत्वादक्षस्यरथ्य
मपोवसानमंधसा ॥ गोपामण्वेषुसश्चिम ॥ अनप्तमप्सुदुष्टरंसोमंपवित्रऽआसृज ॥ पुनीहींद्रायपातवे ॥ प्रपुनानस्यचेतसा
सोमःपवित्रेअर्षति ॥ क्रत्वासधस्थमासदत् ॥ प्रत्वानमोभिरिंदवइंद्रसोमाअसृक्षत ॥ महेभरायकारिणः ॥ पुनानोरूपेऽअ
व्ययेविश्वाऽअर्षन्नभिश्रियः ॥ शूरोनगोषुतिष्ठति ॥ दिवोनसानुपिप्युषीधारासुतस्यवेधसः ॥ वृथापवित्रेऽअर्षति ॥ त्वंसो
मविपश्चितंतनापुनानऽआयुषु ॥ अव्योवारंविधावसि ॥ ६ ॥ प्रनिम्नेनेवसिंधवोघ्नंतोवृत्राणिभूर्णयः ॥ सोमाअसृग्रमाश
वः ॥ अभिसुवानासऽइंदवोवृष्टयःपृथिवीमिव ॥ इंद्रंसोमासोऽअक्षरन् ॥ अत्यूर्मिर्मत्सरोमदःसोमःपवित्रेऽअर्षति ॥
विघ्नन्रक्षांसिदेवयुः ॥ आकलशेषुधावतिपवित्रेपरिषिच्यते ॥ उक्थैर्यज्ञेषुवर्धते ॥ अतित्रीसोमरोचनारोहन्नभ्राजसेदिवं ॥
इष्णन्त्सूर्यंनचोदयः ॥ अभिविप्राऽअनूषतमूर्धन्यज्ञस्यकारवः ॥ दधानाश्चक्षसिप्रियं ॥ तमुत्वावाजिनंनरोधीभिर्विप्राऽअ
वस्यवः ॥ मृजंतिदेवतातये ॥ मधोर्धारामनुक्षरतीव्रःसधस्थमासदः ॥ चारुर्ऋतायपीतये ॥ ७ ॥ परिसुवानोगिरिष्ठाःपवि
त्रेसोमोऽअक्षाः ॥ मदेषुसर्वधाऽअसि ॥ त्वंविप्रस्त्वंकविर्मधुप्रजातमंधसः ॥ मदेषुसर्वधाऽअसि ॥ तवविश्वेसजोषसोदेवा
सःपीतिमाशत ॥ मदेषुसर्वधाऽअसि ॥ आयोविश्वानिवार्यावसूनिहस्तयोर्दधे ॥ मदेषुसर्वधाऽअसि ॥ यऽइमेरोदसीमही

संमातरैवदोहते ॥ मदेषुसर्वधाऽअसि ॥ परियोरोदसीउभेसद्योवाजेभिरर्षति ॥ मदेषुसर्वधाऽअसि ॥ सशुष्मीकलशेष्वा
पुनानोऽअचिक्रदत् ॥ मदेषुसर्वधाऽअसि॥ ८ ॥ यत्सोमचित्रमुक्थ्यंदिव्यंपार्थिवंवसु ॥ तन्नःपुनानऽआभर ॥ युवंहिस्थः
स्वर्पतीइंद्रश्चसोमगोपती ॥ ईशानापिप्यतंधियः ॥ वृषापुनानऽआयुषुस्तनयन्नधिबर्हिषि ॥ हरिःसन्योनिमासदत् ॥
अवावशंतधीतयोवृषभस्याधिरेतसि ॥ सूनोर्वत्सस्यमातरः ॥ कुविद्वृषण्यंतीभ्यःपुनानोगर्भमादधत् ॥ याःशुक्रंदुहतेपयः ॥
उपशिक्षापतस्थुषोभियसमाधेहिशत्रुषु ॥ पवमानविदारयिं ॥ निशत्रोःसोमवृष्ण्यंनिशुष्मंनिवयस्तिर ॥ दूरेवासतोऽअंति
वा ॥ ९ ॥ प्रकविर्देववीतयेऽव्योवारेभिरर्षति ॥ साह्वान्विश्वाऽअभिस्पृधः ॥ सहिष्माजरितृभ्यऽआवाजंगोमंतमिन्वति ॥
पवमानःसहस्रिणं ॥ परिविश्वानिचेतसामृशसेपवसेमती ॥ सनःसोमश्रवोविदः ॥ अभ्यर्षबृहद्यशोमघवद्भ्योध्रुवंरयिं ॥ इषं
स्तोतृभ्यऽआभर ॥ त्वंराजेवसुव्रतोगिरःसोमाविवेशिथ ॥ पुनानोवह्नेऽअद्भुत ॥ सवह्निरप्सुदुष्टरोमृज्यमानोगभस्त्योः ॥
सोमश्चमूषुसीदति ॥ क्रीळुर्मखोनमंहयुःपवित्रंसोमगच्छसि ॥ दधत्स्तोत्रेसुवीर्यं ॥ १० ॥ एतेधावंतींदवःसोमाऽइंद्रायघृष्व
यः ॥ मत्सरासःस्वर्विदः ॥ प्रवृण्वंतोऽअभियुजःसुष्वयेवरिवोविदः ॥ स्वयंस्तोत्रेवयस्कृतः ॥ वृथाक्रीळंतऽइंदवःसधस्थम
भ्येकमित् ॥ सिंधोरूर्माव्यक्षरन् ॥ एतेविश्वानिवार्यापवमानासऽआशत ॥ हितानसप्तयोरथैः ॥ आस्मिन्पिशंगमिंदवोद
धातावेनमादिशे ॥ योऽअस्मभ्यमरावा ॥ ऋभुर्नरथ्यंनवंदधाताकेतमादिशे ॥ शुक्राःपवध्वमर्णसा ॥ एतऽउत्येऽअवीवश

न्काष्ठांवाजिनोऽअक्रत ॥ सुतःप्रासांविपुर्मतिं ॥ ११ ॥ एतेसोमासऽआशवोरथाइवप्रवाजिनः ॥ सर्गाःसृष्टाऽअहेषत ॥ ए
तेवाताऽइवोरवःपर्जन्यस्येववृष्टयः ॥ अग्नेरिवभ्रमावृथा ॥ एतेपूताविपश्चितःसोमासोदध्याशिरः ॥ विपाव्यानशुर्धियः ॥
एतेमृष्टाऽअमर्त्याःससवांसोनशश्रमुः ॥ इयक्षंतःपथोरजः ॥ एतेपृष्ठानिरोदसोर्विप्रयंतोव्यानशुः ॥ उतेदमुत्तमंरजः ॥ तं
तुंतन्वानमुत्तममनुप्रवतऽआशत ॥ उतेदमुत्तमाय्यं ॥ त्वंसोमपणिभ्यऽआवसुगव्यानिधारयः ॥ ततंतंतुमचिक्रदः ॥ १२ ॥
सोमाऽअसृग्रमाशवोमधोर्मदस्यधारया ॥ अभिविश्वानिकाव्या ॥ अनुप्रत्नासऽआयवःपदंनवीयोऽअक्रमुः ॥ रुचेजनंतसू
र्यं ॥ आपवमाननोभरार्योऽअदाशुषोगयं ॥ कृधिप्रजावतीरिषः ॥ अभिसोमासऽआयवःपवंतेमद्यंमदं ॥ अभिकोशंमधुश्चु
तं ॥ सोमोऽअर्षतिधर्णसिर्दधानऽइंद्रियंरसं ॥ सुवीरोऽअभिशस्तिपाः ॥ इंद्रायसोमपवसेदेवेभ्यःसधमाद्यः ॥ इंदोवाजंसि
षासति ॥ अस्यपीत्वामदानामिंद्रोवृत्राण्यप्रति ॥ जघानजघनच्चनु ॥ १३ ॥ प्रसोमासोऽअधन्विषुःपवमानासऽइंदवः ॥
श्रीणानाऽअप्सुमृंजत ॥ अभिगावोऽअधन्विषुरापोनप्रवतायतीः ॥ पुनानाऽइंद्रमाशत ॥ प्रपवमानधन्वसिसोमेंद्रायपात
वे ॥ नृभिर्यतोविनीयसे ॥ त्वंसोमनृमादनःपवस्वचर्षणीसहे ॥ सस्त्रियोऽअनुमाद्यः ॥ इंदोयदद्रिभिःसुतःपवित्रंपरिधा
वसि ॥ अरमिंद्रस्यधाम्ने ॥ पवस्ववृत्रहन्तमोक्थेभिरनुमाद्यः ॥ शुचिःपावकोऽअद्भुतः ॥ शुचिःपावकउच्यतेसोमःसुत
स्यमध्वः ॥ देवावीरघशंसहा ॥ १४ ॥ पवस्वदक्षसाधनोदेवेभ्यःपीतयेहरे ॥ मरुद्भ्योवायवेमदः ॥ पवमानधियाहितो३

भियोनिंकानिंक्रदत् ॥ धर्मणावायुमाविश ॥ संदेवैःशोभतेवृषाकविर्योनावधिप्रियः ॥ वृत्रहादेववीतमः ॥ विश्वारूपा
ण्याविशन्पुनानोयातिहर्यतः ॥ यत्रामृतासऽआसते ॥ अरुषोजनयन्गिरःसोमःपवतआयुषक् ॥ इंद्रंगच्छन्कविक्रतुः ॥ आ
पवस्वमदिंतमपवित्रंधारयाकवे ॥ अर्कस्ययोनिमासदं ॥ १५ ॥ तममृक्षंतवाजिनमुपस्थेऽअदितेरधि ॥ विप्रासोऽअण्व्या
धिया ॥ तंगावोऽअभ्यनूषतसहस्रधारमक्षितं ॥ इंदुंधर्तारमादिवः ॥ तंवेधांमेधयाह्यन्पवमानमधिद्यवि ॥ धर्णसिंभूरि
धायसं ॥ तमह्यन्भुरिजोर्धियासंवसानंविवस्वतः ॥ पतिंवाचोऽअदाभ्यं ॥ तंसानावधिजामयोहरिंहिन्वंत्यद्रिभिः ॥ हर्यं
तंभूरिचक्षसं ॥ तंत्वाहिन्वंतिवेधसःपवमानगिरावृधं ॥ इंदविंद्रायमत्सरं ॥ १६ ॥ एषकविरभिष्टुतःपवित्रेऽअधितोशते ॥
पुनानोघ्नन्नपस्रिधः ॥ एषऽइंद्रायवायवेस्वर्जित्परिषिच्यते ॥ पवित्रेदक्षसाधनः ॥ एषनृभिर्विनीयतेदिवोमूर्धावृषासुतः ॥
सोमोवनेषुविश्ववित् ॥ एषगव्युरचिक्रदत्पवमानोहिरण्ययुः ॥ इंदुःसत्राजिदस्तृतः ॥ एषसूर्येणहासतेपवमानोऽअधिद्यवि ॥
पवित्रेमत्सरोमदः ॥ एषशुष्म्यसिष्यददंतरिक्षेवृषाहरिः ॥ पुनानऽइंदुरिंद्रमा ॥ १७ ॥ एषवाजीहितोनृभिर्विश्वविन्मनस
स्पतिः ॥ अव्योवारंविधावति ॥ एषपवित्रेऽअक्षरत्सोमोदेवेभ्यःसुतः ॥ विश्वाधामान्याविशन् ॥ एषदेवःशुभायतेधियो
नावमर्त्यः ॥ वृत्रहादेववीतमः ॥ एषवृषाकनिक्रदद्दशभिर्जामिभिर्यतः ॥ अभिद्रोणानिधावति ॥ एषसूर्यमरोचयत्पवमा
नोविचर्षणिः ॥ विश्वाधामानिविश्ववित् ॥ एषशुष्म्यदाभ्यःसोमःपुनानोऽअर्षति ॥ देवावीरघशंसहा ॥ १८ ॥ प्रास्यधारा

ऽअक्षरन्वृष्णःसुतस्यौजसा ॥ देवाँऽअनुप्रभूषतः ॥ सप्तिंमृजंतिवेधसोगृणंतःकारवोगिरा ॥ ज्योतिर्जज्ञानमुक्थ्यं ॥ सुषहा
सोमतानितेपुनानायप्रभूवसो ॥ वर्धासमुद्रमुक्थ्य ॥ विश्वावसूनिसंजयन्पवस्वसोमधारया ॥ इनुद्वेषांसिसध्र्यक् ॥ रक्षा
सुनोऽअररुपःस्वनात्समस्यकस्यचित् ॥ निदोयत्रमुमुच्महे ॥ एंदोपार्थिवंरयिंदिव्यंपवस्वधारया ॥ द्युमंतंशुष्ममाभर
॥ १९ ॥ प्रधाराऽअस्यशुष्मिणोवृथापवित्रेऽअक्षरन् ॥ पुनानोवाचमिष्यति ॥ इंदुर्हियानःसोतृभिर्मृज्यमानःकनिक्रदत् ॥
इर्यर्तिवग्नुमिंद्रियं ॥ आनःशुष्मंनृपाह्यंवीरवंतंपुरुस्पृहं ॥ पवस्वसोमधारया ॥ प्रसोमोऽअतिधारयापवमानोऽअसिष्यदत् ॥
अभिद्रोणान्यासदं ॥ अप्सुत्वामधुमत्तमंहरिंहिन्वंत्यद्रिभिः ॥ इंदुमिंद्रायपीतये ॥ सुनोतामधुमत्तमंसोममिंद्रायवज्रिणे ॥
चारुंशर्धायमत्सरं ॥ २० ॥ प्रसोमासःस्वाध्यऽ१ःपवमानासोऽअक्रमुः ॥ रयिंकृण्वंतिचेतनं ॥ दिवस्पृथिव्याऽअधिभ
वेंदोद्युम्नवर्धनः ॥ भवावाजानांपतिः ॥ तुभ्यंवाताऽअभिप्रियस्तुभ्यमर्षंतिसिंधवः ॥ सोमवर्धंतितेमहः ॥ आप्यायस्वस
मैंतुतेविश्वतःसोमवृष्ण्यं ॥ भवावाजस्यसंगथे ॥ तुभ्यंगावोघृतंपयोबभ्रोदुदुह्रेऽअक्षितं ॥ वर्षिष्ठेऽअधिसानवि ॥ स्वायुध
स्यतेसतोभुवनस्यपतेवयं ॥ इंदोसखित्वमुश्मसि ॥ २१ ॥ प्रसोमासोमदच्युतःश्रवसेनोमघोनः ॥ सुताविदथेऽअक्रमुः ॥
आदींत्रितस्ययोषणोहरिंहिन्वंत्यद्रिभिः ॥ इंदुमिंद्रायपीतये ॥ आदींहंसोयथागणंविश्वस्यावीवशन्मतिं ॥ अत्योनगोभिर
ज्यते ॥ उभेसोमावचाकशन्मृगोनतक्तोऽअर्षति ॥ सीदन्नृतस्ययोनिमा ॥ अभिगावोऽअनूषतयोपाजारमिवप्रियं ॥ अगं

न्ताजिंयथाहितं ॥ अस्मेधेहिद्युमद्यशोमघवंद्भ्यश्चमह्यंच ॥ सनिंमेधामुतश्रवः ॥२२॥ प्रसोमासोविपश्चितोपांनयंत्यूर्मयः ॥
वनानिमहिषाऽइव ॥ अभिद्रोणानिबभ्रवःशुक्राऽऋतस्यधारया ॥ वाजंगोमंतमक्षरन् ॥ सुताऽइंद्रायवायवेवरुणायमरु
द्भ्यः ॥ सोमाऽअर्षतिविष्णवे ॥ तिस्रोवाचऽउदीरतेगावोमिमंतिधेनवः ॥ हरिरेतिकनिक्रदत् ॥ अभिब्रह्मीरनूषतयह्वीरृत
स्यमातरः ॥ मर्मृज्यंतेदिवःशिशुं ॥ रायःसमुद्रांश्चतुरोऽस्मभ्यंसोमविश्वतः ॥ आपवस्वसहस्रिणः ॥२३॥ प्रसुवानोधारया
तनेंदुर्हिन्वानोऽअर्षति ॥ रुजद्दृळ्हाव्योजसा ॥ सुतऽइंद्रायवायवेवरुणायमरुद्भ्यः ॥ सोमोऽअर्षतिविष्णवे ॥ वृषाणंवृष
भिर्यतंसुन्वंतिसोममद्रिभिः ॥ दुहंतिशक्मनापयः ॥ भुवत्त्रितस्यमर्ज्योभुवदिंद्रायमत्सरः ॥ संरूपैरज्यतेहरिः ॥ अभीमृ
तस्यविष्टपंदुहतेपृश्निमातरः ॥ चारुप्रियतमंहविः ॥ समेनमहुताऽइमागिरोऽअर्षंतिसस्रुतः ॥ धेनूर्वाश्रोऽअवीवशत्
॥ २४ ॥ आनःपवस्वधारयापवमानरयिंपृथुं ॥ ययाज्योतिर्विदासिनः ॥ इंदोसमुद्रमीखयपवस्वविश्वमेजय ॥ रायोधर्तान
ऽओजसा ॥ त्वयावीरेणवीरवोभिष्यामपृतन्यतः ॥ क्षराणोऽअभिवार्यं ॥ प्रवाजमिंदुरिष्यतिसिषासन्वाजसाऽऋषिः ॥
व्रताविदानऽआयुधा ॥ तंगीर्भिर्वाचमीखयंपुनानंवासयामसि ॥ सोमंजनस्यगोपतिं ॥ विश्वोयस्यव्रतेजनोदाधारधर्मणस्प
तेः ॥ पुनानस्यप्रभूवसोः ॥ २५ ॥ असर्जिरथ्योयथापवित्रेचम्वोःसुतः ॥ कार्ष्मन्वाजीन्यक्रमीत् ॥ सवह्निःसोमजागृविः
पवस्वदेववीरति ॥ अभिकोशंमधुश्चुतं ॥ सनोज्योतींषिपूर्व्यपवमानविरोचय ॥ क्रत्वेदक्षायनोहिनु ॥ शुंभमानऽऋतायु

भैर्मृज्यमानोगभस्त्योः ॥ पर्वतेवारेऽअव्यये ॥ सविश्वादाशुषेवसुसोमोदिव्यानिपार्थिवा ॥ पर्वतामांतरिक्ष्या ॥ आदिवस्पृ
ष्ठमश्वयुर्गव्ययुःसोमरोहसि ॥ वीरयुःशवसस्पते ॥ २६ ॥ ससुतःपीतयेवृषासोमःपवित्रेऽअर्षति ॥ विघ्नन्रक्षांसिदेवयुः ॥
सपवित्रेविचक्षणोहरिरर्षतिधर्णसिः ॥ अभियोनिंकनिक्रदत् ॥ सवाजीरोचनादिवःपवमानोविधावति ॥ रक्षोहावारमव्ययं ॥
सत्रितस्याधिसानविपवमानोऽअरोचयत् ॥ जामिभिःसूर्यंसह ॥ सवृत्रहावृषासुतोवरिवोविददाभ्यः ॥ सोमोवाजमि
वासरत् ॥ सदेवःकविनेषितोऽभिद्रोणानिधावति ॥ इंदुरिंद्रायमंहना ॥ २७ ॥ एषउस्यवृषारथोऽव्योवारेभिरर्षति ॥
गच्छन्वाजंसहस्रिणं ॥ एतंत्रितस्ययोषणोहरिंहिन्वंत्यद्रिभिः ॥ इंदुमिंद्रायपीतये ॥ एतंत्यंहरितोदशमर्मृज्यंतेऽअपस्युवः ॥
याभिर्मदायशुंभते ॥ एषस्यमानुषीष्वाश्येनोनविक्षुसीदति ॥ गच्छंजारोनयोषितं ॥ एषस्यमद्योरसोवचष्टेदिवःशिशुः ॥
यऽइंदुर्वारमाविशत् ॥ एषस्यपीतयेसुतोहरिरर्षतिधर्णसिः ॥ क्रंदन्योनिमभिप्रियं ॥ २८ ॥ आशुरर्षबृहन्मतेपरिप्रियेणधा
म्ना ॥ यत्रदेवाऽइतिब्रवन् ॥ परिष्कृण्वन्ननिष्कृतंजनाययातयन्निषः ॥ वृष्टिंदिवःपरिस्रव ॥ सुतऽएतिपवित्रऽआत्विषिंद
धानऽओजसा ॥ विचक्षाणोविरोचयन् ॥ अयंसयोदिवस्परिरघुयामापवित्रऽआ ॥ सिंधोरूर्मावयक्षरत् ॥ आविवासन्परा
वतोअथोऽअर्वावतःसुतः ॥ इंद्रायसिच्यतेमधु ॥ समीचीनाऽअनूषतहरिंहिन्वंत्यद्रिभिः ॥ योनावृतस्यसीदत ॥ २९ ॥
पुनानोऽअक्रमीदभिविश्वामृधोविचर्षणिः ॥ शुंभंतिविप्रंधीतिभिः ॥ आयोनिमरुणोरुहद्गमदिंद्रंवृषासुतः ॥ ध्रुवेसद

सिसीदति ॥ नूनोरयिंमहामिंदोऽस्मभ्यंसोमविश्वतः ॥ आपवस्वसहस्रिणं ॥ विश्वासोमपवमानद्युम्नानींदवाभर ॥ विदाःसं
हस्रिणीरिषः ॥ सनःपुनानआभररयिंस्तोत्रेसुवीर्यं ॥ जरितुर्वर्धयागिरः ॥ पुनानऽइंदवाभरसोमद्विबर्हसंरयिं ॥ वृषन्निंदो
नऽउक्थ्यं ॥ ३० ॥ प्रयेगावोनभूर्णयस्त्वेषाऽअयासोऽअक्रमुः ॥ घ्नंतःकृष्णामपत्वचं ॥ सुवितस्यमनामहेतिसेतुंदुराव्यं ॥
साह्वांसोदस्युमव्रतं ॥ शृण्वेवृष्टेरिवस्वनःपवमानस्यशुष्मिणः ॥ चरंतिविद्युतोदिवि ॥ आपवस्वमहीमिषंगोमदिंदोहिरण्यव
त् ॥ अश्वावद्वाजवत्सुतः ॥ सपवस्वविचर्षणऽआमहीरोदसीपृण ॥ उषाःसूर्योनरश्मिभिः ॥ परिणःशर्मयंत्याधारयासोम
विश्वतः ॥ सरारसेवविष्टपं ॥ ३१ ॥ जनयन्रोचनादिवोजनयन्नप्सुसूर्यं ॥ वसानोगाऽअपोहरिः ॥ एषप्रत्नेनमन्मनादेवो
देवेभ्यस्परि ॥ धारयापवतेसुतः ॥ वावृधानायतूर्वयेपवंतेवाजसातये ॥ सोमाःसहस्रपाजसः ॥ दुहानःप्रत्नमित्पयःपवित्रे
परिषिच्यते ॥ क्रंदन्देवाँऽअजीजनत् ॥ अभिविश्वानिवार्याभिदेवाँऽऋतावृधः ॥ सोमःपुनानोऽअर्षति ॥ गोमन्नःसोम
वीरवदश्वावद्वाजवत्सुतः ॥ पवस्वबृहतीरिषः ॥ ३२ ॥ योऽअत्यइवमृज्यतेगोभिर्मदायहर्यतः ॥ तंगीर्भिर्वासयामसि ॥
तन्नोविश्वाऽअवस्युवोगिरःशुंभंतिपूर्वथा ॥ इंदुमिंद्रायपीतये ॥ पुनानोयातिहर्यतःसोमोगीर्भिःपरिष्कृतः ॥ विप्रस्यमेध्या
तिथेः ॥ पवमानविदारयिमस्मभ्यंसोमसुश्रियं ॥ इंदोसहस्रवर्चसं ॥ इंदुरत्योनवाजसृत्कनिक्रंतिपवित्रऽआ ॥ यदक्षारति
देवयुः ॥ पवस्ववाजसातयेविप्रस्यगृणतोवृधे ॥ सोमरास्वसुवीर्यं ॥ ३३ ॥ ऋचो० ॥ इतिपवमानेद्वितीयोऽध्यायः ॥

श्रीः ॥ हरिः ॐम् ॥ प्रणऽइंदोमहेतनेऽऊर्मिंनबिभ्रदर्षसि ॥ अभिदेवाँऽअयास्यः ॥ मतीजुष्टोधियाहितःसोमोहिन्वेपराव
तिं ॥ विप्रस्यधारयाकविः ॥ अयंदेवेषुजागृविःसुतऽएतिपवित्रऽआ ॥ सोमोयातिविचर्षणिः ॥ सनःपवस्ववाजयुश्चक्राण
श्चारुमध्वरं ॥ बर्हिष्माँऽआविवासति ॥ सनोभगायवायवेविप्रवीरःसदावृधः ॥ सोमोदेवेष्वायमत् ॥ सनोऽअद्यवसुत्तयेक्र
तुविद्गातुवित्तमः ॥ वाजंजेषिश्रवोबृहत् ॥ १ ॥ सपवस्वमदायकंनृचक्षादेववीतये ॥ इंदुविंद्रायपीतये ॥ सनोऽअर्षाभिदू
त्यंश्त्वमिंद्रायतोशसे ॥ देवान्त्सखिभ्यऽआवरं ॥ उतत्वामरुणंवयंगोभिरञ्जमोमदायकं ॥ विनोरायेदुरोवृधि ॥ अत्यूर्पवि
त्रमक्रमीद्वाजीधुरंनयामनि ॥ इंदुर्देवेषुपत्यते ॥ समीसखायोऽअस्वरन्वनेक्रीळंतमत्यविं ॥ इंदुनावाऽअनूपत ॥ तयापवस्व
धारयाययापीतोविचक्षसे ॥ इंदोस्तोत्रेसुवीर्यं ॥ २ ॥ असृग्रन्देववीतयेत्यासःकृत्व्याऽइव ॥ क्षरंतःपर्वतावृधः ॥ परिष्कृता
सऽइन्दवोयोषेवपित्र्यावती ॥ वायुंसोमाऽअसृक्षत ॥ एतेसोमासऽइंदवःप्रयस्वंतश्चमूसुताः ॥ इन्द्रंवर्धंतिकर्मभिः ॥ आधा
वतासुहस्त्यःशुक्रागृभ्णीतमंथिना ॥ गोभिःश्रीणीतमत्सरं ॥ सपवस्वधनंजयप्रयंताराधसोमहः ॥ अस्मभ्यंसोमगातुवित् ॥
एतंमृजंतिमर्ज्यंपवमानंदशक्षिपः ॥ इंद्रायमत्सरंमदं ॥ ३ ॥ अयासोमःसुकृत्ययामहश्चिदभ्यवर्धत ॥ मंदानऽउद्वृषायते ॥ कृ
तानीदस्यकर्त्वाचेतंतेदस्युतर्हणा ॥ ऋणाचधृष्णुश्चयते ॥ आत्सोमऽइंद्रियोरसोवज्रःसहस्रसाभुवत् ॥ उक्थंयदस्यजायते ॥
स्वयंकविर्विधर्तरिविप्रायरत्नमिच्छति ॥ यदींमर्मृज्यतेधियः ॥ सिषासतूरयीणांवाजेष्ववंतामिव ॥ भरेषुजिग्युषामसि ॥ ४ ॥

तंत्वानृम्णानिबिभ्रतंसधस्थेषुमहोदिवः ॥ चारुंसुकृत्ययेमहे ॥ संवृक्तधृष्णुमुक्थ्यंमहामहिव्रतंमदं ॥ शतंपुरोरुरुक्षणिं ॥
अतस्त्वारयिमभिराजानंसुक्रतोदिवः ॥ सुपर्णोऽअव्यथिर्भरत् ॥ विश्वस्माऽइत्स्वर्दृशेसाधारणंरजस्तुरं ॥ गोपामृतस्यवि
र्भरत् ॥ अधाहिन्वानऽइंद्रियंज्यायोमहित्वमानशे ॥ अभिष्टिकृद्विचर्षणिः ॥ ५ ॥ पवस्ववृष्टिमासुनोपामूर्मिंदिवस्परि ॥
अयक्ष्माबृहतीरिषः ॥ तयापवस्वधारयाययागावऽइहागमन् ॥ जन्यासऽउपनोगृहं ॥ घृतंपवस्वधारयायज्ञेषुदेववीतमः ॥
अस्मभ्यंवृष्टिमापव ॥ सनऽऊर्जेव्य१व्ययंपवित्रंधावधारया ॥ देवासःशृणवन्हिकं ॥ पवमानोऽअसिष्यदद्रक्षांस्यपजं
घनत् ॥ प्रत्नवद्रोचयन्रुचः ॥ ६ ॥ उत्तेशुष्मासऽईरतेसिंधोरूर्मेरिवस्वनः ॥ वाणस्यचोदयापविं ॥ प्रसवेतऽउदीरतेतिस्रो
वाचोमखस्युवः ॥ यदव्यऽएषिसानवि ॥ अव्योवारेपरिप्रियंहरिंहिन्वंत्यद्रिभिः ॥ पवमानंमधुश्चुतं ॥ आपवस्वमदिन्तम
पवित्रंधारयाकवे ॥ अर्कस्ययोनिमासदं ॥ संपवस्वमदिन्तमगोभिरंजानोऽअक्तुभिः ॥ इंदविंद्रायपीतये ॥ ७ ॥ अध्व
र्योऽअद्रिभिःसुतंसोमंपवित्रऽआसृज ॥ पुनीहींद्रायपातवे ॥ दिवःपीयूषमुत्तमंसोममिंद्रायवज्रिणे ॥ सुनोतामधुमत्तमं ॥
तवत्यऽइंदोऽअंधसोदेवामधोर्व्यश्नते ॥ पवमानस्यमरुतः ॥ त्वंहिसोमवर्धयन्त्सुतोमदायभूर्णये ॥ वृषन्स्तोतारमूतये॥
अभ्यर्षविचक्षणपवित्रंधारयासुतः ॥ अभिवाजमुतश्रवः ॥ ८ ॥ परिद्युक्षःसनद्रयिर्भरद्वाजंनोऽअंधसा ॥ सुवानोऽअर्षपवि
त्रऽआ ॥ तवप्रत्नेभिरध्वभिरव्योवारेपरिप्रियः ॥ सहस्रधारोयात्तना ॥ चरुर्नयस्तमींखयेंदोनदानमींखय ॥ वधैर्वधस्त्वर्वीं

ख्य ॥ निशुष्ममिंदवेषांपुरुहूतजनानां ॥ योऽअस्माँऽआदिदेशति ॥ शतंनऽइंदऽऊतिभिःसहस्रंवाशुचीनां ॥ पवस्वमंहु
यद्रयिः ॥ ९ ॥ उत्तेशुष्मासोऽअस्थूरक्षोभिंदंतोऽअद्रिवः ॥ नुदस्वयाःपरिस्पृधः ॥ अयानिजघ्निरोजसारथसंगेधनेहिते ॥
स्तवाऽअबिभ्युषाहृदा ॥ अस्यव्रतानिनाधृषेपवमानस्यदूढ्या ॥ रुजयस्त्वापृतन्यति ॥ तंहिन्वंतिमदच्युतंहरिंनदीषुवाजिनं ॥
इंदुमिंद्रायमत्सरं ॥ १० ॥ अस्यप्रत्नामनुद्युतंशुक्रंदुदुह्रेअह्रयः ॥ पयःसहस्रसामृषिं ॥ अयंसूर्यऽइवोपदृगयंसरांसिधाव
ति ॥ सप्तप्रवतऽआदिवं ॥ अयंविश्वानितिष्ठतिपुनानोभुवनोपरि ॥ सोमोदेवोनसूर्यः ॥ परिणोदेववीतयेवाजाँऽअर्षसि
गोमतः ॥ पुनानऽइंदविंद्रयुः ॥ ११ ॥ यवंयवंनोऽअंधसापुष्टंपुष्टंपरिस्रव ॥ सोमविश्वाचसौभगा ॥ इंदोयथातवस्तवोय
थातिजातमंधसः ॥ निबर्हिषिप्रियेसदः ॥ उतनोगोविदश्ववित्पवस्वसोमांधसा ॥ मक्षूतमेभिरहभिः ॥ योजिनातिनजीयते
हंतिशत्रुमभीत्य ॥ सपवस्वसहस्रजित् ॥ १२ ॥ परिसोमऽऋतंबृहदाशुःपवित्रेऽअर्षति ॥ विघ्नन्रक्षांसिदेवयुः ॥ यत्सो
मोवाजमर्षतिशतंधाराअपस्युवः ॥ इंद्रस्यसख्यमाविशन् ॥ अभित्वायोर्पणोदशजारंनकन्यानूपत ॥ मृज्यसेसोमसातये ॥
त्वमिंद्रायविष्णवेस्वादुरिंदोपरिस्रव ॥ नृन्स्तोतृन्पाह्यंहसः ॥ १३ ॥ प्रतेधाराऽअसश्चतोदिवोनयंतिवृष्टयः ॥ अच्छावाजं
सहस्रिणं ॥ अभिप्रियाणिकाव्याविश्वाचक्षाणोऽअर्षति ॥ हरिस्तुंजानऽआयुधा ॥ समर्मृजानऽआयुभिरिभोराजेवसुव्र
तः ॥ श्येनोनवंसुषीदति ॥ सनोविश्वादिवोवसूतोपृथिव्याऽअधि ॥ पुनानऽइंदवाभर ॥ १४ ॥ तरत्समंदीधावतिधारा

सुतस्यांधसः ॥ तरत्समंदीधावति ॥ उस्रावेदवसूनांमतस्यदेव्यवसः ॥ तरत्स० ॥ ध्वस्रयोःपुरुषंत्योरासहस्राणिदद्महे ॥
तरत्स० ॥ आययोस्त्रिंशतंतनासहस्राणिचदद्महे ॥ तरत्स० ॥ १५ ॥ पवस्वगोजिदश्वजिद्विश्वजित्सोमरण्यजित् ॥ प्रजा
वद्रत्नमाभर ॥ पवस्वाद्भ्योऽअदाभ्यःपवस्वौषधीभ्यः ॥ पवस्वधिषणाभ्यः ॥ त्वंसोमपवमानोविश्वानिदुरितातर ॥ कविः
सीदनिबर्हिषि ॥ पवमानःस्वर्विदोजायमानोभवोमहान् ॥ इंदोविश्वाँऽअभीदसि ॥ १६ ॥ प्रगायत्रेणगायतपवमानंविच
र्षणिं ॥ इंदुंसहस्रचक्षसं ॥ तंत्वासहस्रचक्षसमथोसहस्रभर्णसं ॥ अतिवारमपाविषुः ॥ अतिवारान्पवमानोऽअसिष्यदत्कल
शाँऽअभिधावति ॥ इंद्रस्यहार्द्याविशन् ॥ इंद्रस्यसोमराधसेशंपवस्वविचर्षणे ॥ प्रजावद्रेतऽआभर ॥ १७ ॥ अयावीती
परिस्रवयस्तऽइंदोमदेष्वा ॥ अवाहन्नवतीर्नव ॥ पुरःसद्यऽइत्थाधियेदिवोदासायशंबरं ॥ अधत्यंतुर्वशंयदुं ॥ परिणोऽअ
श्वमश्वविद्गोमदिंदोहिरण्यवत् ॥ क्षरासहस्रिणीरिषः ॥ पवमानस्यतेवयंपवित्रमभ्युंदतः ॥ सखित्वमावृणीमहे ॥ येतेपवित्र
मूर्मयोभिक्षरंतिधारया ॥ तेभिर्नःसोममृळय ॥ १८ ॥ सनःपुनानऽआभररयिंवीरवतीमिषं ॥ ईशानःसोमविश्वतः ॥ एत
मुत्यंदशक्षिपोमृजंतिसिंधुमातरं ॥ समादित्येभिरख्यत ॥ समिंद्रेणोतवायुनासुतऽएतिपवित्रऽआ ॥ संसूर्यस्यरश्मिभिः ॥
सनोभगायवायवेपूष्णेपवस्वमधुमान् ॥ चारुर्मित्रेवरुणेच ॥ उच्चातेजातमंधसोदिविषद्भूम्याददे ॥ उग्रंशर्ममहिश्रवः ॥१९॥
एनाविश्वान्यर्यऽआद्युम्नानिमानुषाणां ॥ सिषासंतोवनामहे ॥ सनऽइंद्राययज्यवेवरुणायमरुद्भ्यः ॥ वरिवोवित्परिस्रव ॥

उपोपुजातमसुरंगोभिर्भंगंपरिष्कृतं ॥ इंदुंदेवाऽअयासिषुः ॥ तमिद्धंधंतुनोगिरोवत्संसंशिश्वरीरिव ॥ यऽइंद्रस्यहृदंसनिः ॥
अर्षाणःसोमशंगवेधुक्षस्वपिप्युषीमिषं ॥ वर्धासमुद्रमुक्थ्यं ॥ २० ॥ पवमानोऽअजीजनद्दिवश्चित्रंनतन्यतुं ॥ ज्योतिर्वैश्वान
रंबृहत् ॥ पवमानस्यतेरसोमदोराजन्नदुच्छुनः ॥ विवारमव्यमर्षति ॥ पवमानरसस्तवदक्षोविराजतिद्युमान् ॥ ज्योतिर्विश्वं
स्वर्दृशे ॥ यस्तेमदोवरेण्यस्तेनापवस्वांधसा ॥ देवावीरघशंसहा ॥ जघ्निर्वृत्रममित्रियंसस्निर्वाजंदिवेदिवे ॥ गोपाऽउऽअश्व
साऽअसि ॥२१॥ संमिश्लोऽअरुषोभवसूपस्थाभिर्नधेनुभिः ॥ सीदञ्छ्येनोनयोनिमा ॥ सपवस्वयऽआविथेंद्रंवृत्रायहंतवे ॥
वव्रिवांसंमहीरपः ॥ सुवीरासोवयंधनाजयेमसोममीढ्वः ॥ पुनानोवर्धनोगिरः ॥ त्वोतासस्तवावसास्यामवन्वंतऽआमुरः ॥
सोमव्रतेषुजागृहि ॥ अपघ्नन्पवतेमृधोऽपसोमोऽअराव्णः ॥ गच्छन्निंद्रस्यनिष्कृतं ॥ २२ ॥ महोनोरायऽआभरपवमानजही
मृधः ॥ रास्वेंदोवीरवद्यशः ॥ नत्वाशतंचनहुतोराधोदित्संतमामिनन् ॥ यत्पुनानोमखस्यसे ॥ पवस्वेंदोवृषासुतःकृधीनोय
शसोजने ॥ विश्वाऽअपद्विषोजहि ॥ अस्यतेसख्येवयंतवेंदोद्युम्नऽउत्तमे ॥ सासह्यामपृतन्यतः ॥ यातेभीमान्यायुधाति
ग्मानिसंतिधूर्वणे ॥ रक्षासमस्यनोनिदः ॥ २३ ॥ एतेऽअसृग्रमिंदवस्तिरःपवित्रमाशवः ॥ विश्वान्यभिसौभगा ॥ विघ्नंतो
दुरितापुरुसुगातोकायवाजिनः ॥ तनाकृण्वंतोऽअर्वते ॥ कृण्वंतोवरिवोगवेऽभ्यर्षतिसुष्टुतिं ॥ इळामस्मभ्यंसंयतं ॥ असाव्यं
शुर्मदायाप्सुदक्षोगिरिष्ठाः ॥ श्येनोनयोनिमासदत् ॥ शुभ्रमंधोदेववातमप्सुधूतोनृभिःसुतः ॥ स्वदंतिगावःपयोभिः ॥२४॥

आदीमश्वंनहेतारोशूशुभंनमृताय ॥ मध्वोरसंसधमादे ॥ यास्तेधारामधुश्चुतोऽसृग्रमिंदऊतये ॥ ताभिःपवित्रमासदः ॥
सोऽअर्षेंद्रायपीतयेतिरोरोमाण्यव्यया ॥ सीदन्योनावनेष्वा ॥ त्वमिंदोपरिस्रवस्वादिष्ठोऽअंगिरोभ्यः ॥ वरिवोविद्घृतंपयः ॥
अयंविचर्षणिर्हितःपवमानःसचेतति ॥ हिन्वानऽआप्यंबृहत् ॥२५ ॥एषवृषावृषव्रतःपवमानोऽअशस्तिहा ॥ करद्वसूनिदाशु
षे ॥ आपवस्वसहस्रिणंरयिंगोमंतमश्विनं ॥ पुरुश्चंद्रंपुरुस्पृहं ॥ एषस्यपरिषिच्यतेमर्मृज्यमानऽआयुभिः ॥ उरुगायःकविक्रतुः ॥
सहस्रोतिःशतामघोविमानोरजसःकविः ॥ इंद्रायपवतेमदः ॥ गिराजातइहस्तुतइंदुरिंद्रायधीयते ॥ विर्योनावसताविव ॥२६॥
पवमानःसुतोनृभिःसोमोवाजमिवासरत् ॥ चमूषुशक्मनासदं ॥ तंत्रिपृष्ठेत्रिवंधुरेरथेयुंजंतियातवे ॥ ऋषीणांसप्तधीतिभिः ॥ तं
सोतारोधनस्पृतमाशुंवाजाययातवे ॥ हरिंहिनोतवाजिनं ॥ आविशन्कलशंसुतोविश्वाऽअर्षन्नभिश्रियः ॥ शूरोनगोषुतिष्ठति ॥
आतऽइंदोमदायकंपयोदुहंत्यायवः ॥ देवादेवेभ्योमधु ॥२७॥ आनःसोमंपवित्रऽआसृजतामधुमत्तमं ॥ देवेभ्योदेवश्रुत्तमं ॥ ए
तेसोमाऽअसृक्षतगृणानाःश्रवसेमहे ॥ मदिन्तमस्यधारया ॥ अभिगव्यानिवीतयेनृम्णापुनानोऽअर्षसि ॥ सनद्वाजःपरिस्रव ॥
उतनोगोमतीरिषोविश्वाऽअर्षपरिष्टुभः ॥ गृणानोजमदग्निना ॥ पवस्ववाचोऽअग्रियःसोमचित्राभिरूतिभिः ॥ अभिविश्वा
निकाव्या ॥ २८ ॥ त्वंसमुद्रियाअपोग्रियोवाचईरयन् ॥ पवस्वविश्वमेजय ॥ तुभ्येमाभुवनाकवेमहिम्नेसोमतस्थिरे ॥
तुभ्यमर्षंतिसिंधवः ॥ प्रतेदिवोनवृष्टयोधारायंत्यसश्चतः ॥ अभिशुक्रामुपस्तिरं ॥ इंद्रायेंदुंपुनीतनोग्रंदक्षायसाधनं ॥ ईशा

दधत्स्तोत्रेसुवीर्यं ॥ २९ ॥ आपवस्वसहस्रिणंरयिंसोमसुवीर्यं ॥
नंवीतिराधसं ॥ पवमानऋतःकविःसोमःपवित्रमासदत् ॥ दधत्स्तोत्रेसुवीर्यं ॥ २९ ॥ सुतइंद्रायविष्णवेसोमःकलशेअक्षरत् ॥
असेश्रवांसिधारय ॥ इषमूर्जंचपिन्वसइंद्रायमत्सरिंतमः ॥ चमूष्वानिषीदसि ॥ सुतइंद्रायविष्णवेसोमःकलशेअक्षरत् ॥
असेश्रवांसिधारय ॥ इषमूर्जंचपिन्वसऽइंद्रायमत्सरिंतमः ॥ सोमाऋतस्यधारया ॥ इंद्रंवर्धंतोऽअप्तुरःकृण्वंतोविश्वमार्यं ॥
मधुमाँऽअस्तुवायवे ॥ एतेअसृग्रमाशवोऽतिह्वरांसिबभ्रवः ॥ इंद्रंगच्छंतइंदवः ॥ अयापवस्वधारयाययासूर्यमरोचयः ॥
अपघ्नंतोअराव्णः ॥ ३० ॥ सुताअनुस्वमारजोऽभ्यर्षंतिबभ्रवः ॥ इंद्रंगच्छंतइंदवः ॥ अयापवस्वधारयाययासूर्यमरोचयः ॥
हिन्वानोमानुषीरपः ॥ अयुक्तसूरऽएतशंपवमानोमनावधि ॥ अंतरिक्षेणयातवे ॥ उतत्याहरितोदशसूरोऽअयुक्तयातवे ॥
इंदुरिंद्रइतिब्रुवन् ॥ परीतोवायवेसुतंगिरइंद्रायमत्सरं ॥ अव्योवारेषुसिंचत ॥ ३१ ॥ पवमानविदारयिमस्मभ्यंसोमदुष्ट
रं ॥ योदूणाशोवनुष्यता ॥ अभ्यर्षसहस्रिणंरयिंगोमंतमश्विनं ॥ अभिवाजमुतश्रवः ॥ सोमोदेवोनसूर्योऽद्रिभिःपवतेसुतः ॥
दधानःकलशेरसं ॥ एतेधामान्यार्याशुक्राऽऋतस्यधारया ॥ वाजंगोमंतमक्षरन् ॥ सुताऽइंद्रायवज्रिणेसोमासोदध्याशिरः ॥
पवित्रमत्यक्षरन् ॥ ३२ ॥ प्रसोममधुमत्तमोरायेऽअर्षपवित्रऽआ ॥ मदोयोदेववीतमः ॥ तमींमृजंत्यायवोहरिंनदीषुवा
जिनं ॥ इंदुमिंद्रायमत्सरं ॥ आपवस्वहिरण्यवदश्वावत्सोमवीरवत् ॥ वाजंगोमंतमाभर ॥ परिवाजेनवाजयुमव्योवारेषु
सिंचत ॥ इंद्रायमधुमत्तमं ॥ कविंमृजंतिमर्ज्यंधीभिर्विप्राअवस्यवः ॥ वृषाकनिक्रदर्षति ॥ ३३ ॥ वृषणंधीभिरप्तुरंसोमम्
तस्यधारया ॥ मतीविप्राःसमस्वरन् ॥ पवस्वदेवायुषगिंद्रंगच्छतुतेमदः ॥ वायुमारोहधर्मणा ॥ पवमाननितोशसेरयिंसोम

श्रवाय्यं ॥ प्रियःसमुद्रमाविश ॥ अपघ्नन्पवसेमृधःक्रतुवित्सोममत्सरः ॥ नुदस्वादेवयुंजनं ॥ पवमानाऽअसृक्षतसोमाःशुक्रा
सइंदवः ॥ अभिविश्वानिकाव्या ॥ ३४ ॥ पवमानासऽआशवःशुभ्राऽअसृग्रमिंदवः ॥ घ्नंतोविश्वाऽअपद्विषः ॥ पव
मानादिवस्पर्यंतरिक्षादसृक्षत ॥ पृथिव्याऽअधिसानवि ॥ पुनानःसोमधारयेंदोविश्वाअपस्रिधः ॥ जहिरक्षांसिसुक्रतो ॥
अपघ्नन्त्सोमरक्षसोऽभ्यर्षकनिक्रदत् ॥ द्युमंतंशुष्ममुत्तमं ॥ अस्मेवसूनिधारयसोमदिव्यानिपार्थिवा ॥ इंदोविश्वानिवार्या
॥ ३५ ॥ वृषासोमद्युमाँऽअसिवृषादेववृषव्रतः ॥ वृषाधर्माणिदधिषे ॥ वृष्णस्तेवृष्ण्यंशवोवृषावनंवृषामदः ॥ सत्यंवृषन्वृ
षेदसि ॥ अश्वोनचक्रदोवृषासंगाऽइंदोसमर्वतः ॥ विनोरायेदुरोवृधि ॥ असृक्षतप्रवाजिनोगव्यासोमासोऽअश्वया ॥ शुक्रा
सोवीरयाशवः ॥ शुंभमानाऽऋतायुभिर्मृज्यमानागभस्त्योः ॥ पवंतेवारेऽअव्यये ॥ ३६ ॥ तेविश्वादाशुषेवसुसोमादिव्या
निपार्थिवा ॥ पवंतामांतरिक्ष्या ॥ पवमानस्यविश्वविस्प्रतेसर्गाऽअसृक्षत ॥ सूर्यस्येवनरश्मयः ॥ केतुंकृण्वन्दिवस्परिविश्वारूपा
भ्यर्षसि ॥ समुद्रःसोमपिन्वसे ॥ हिन्वानोवाचमिष्यसिपवमानविधर्मणि ॥ अक्रान्देवोनसूर्यः ॥ इंदुःपविष्टचेतनःप्रियः
कवीनांमती ॥ सृजदश्वंरथीरिव ॥३७॥ ऊर्मिर्यस्तेपवित्रऽआदेवावीःपर्यक्षरत् ॥ सीदन्नृतस्ययोनिमा ॥ सनोऽअर्षपवित्रऽ
आमदोयोदेववीतमः ॥ इंदविंद्रायपीतये ॥ इषेपवस्वधारयामृज्यमानोमनीषिभिः ॥ इंदोरुचाभिगाऽइहि ॥ पुनानोवरि
वस्कृध्यूर्जंजनायगिर्वणः ॥ हरेसृजानऽआशिरं ॥ पुनानोदेववीतयइंद्रस्ययाहिनिष्कृतं ॥ द्युतानोवाजिभिर्यतः ॥ ३८ ॥

प्रहिन्वानासऽइंदवोच्छासमुद्रमाशवः ॥ धियाजूताऽअसृक्षत ॥ मर्मृजानासआयवोवृथासमुद्रमिंदवः ॥ अग्मन्नृतस्ययोनि
मा ॥ परिणोयाह्यस्मयुर्विश्वावसून्योजसा ॥ पाहिनःशर्मवीरवत् ॥ मिमातिवह्निरेतशःपदंयुजानऽऋक्वभिः ॥ प्रयत्समुद्र
ऽआहितः ॥ आयद्योनिंहिरण्ययमाशुर्ऋतस्यसीदति ॥ जहात्यप्रचेतसः ॥ ३९ ॥ अभिवेनाऽअनूषतेयक्षंतिप्रचेतसः ॥ म
ज्जंत्यविचेतसः ॥ इंद्रायेंदोमरुत्वतेपवस्वमधुमत्तमः ॥ ऋतस्ययोनिमासदं ॥ तंत्वाविप्रावचोविदःपरिष्कृण्वंतिवेधसः ॥
संत्वामृजंत्यायवः ॥ रसंतेमित्रोऽअर्यमापिबंतिवरुणःकवे ॥ पवमानस्यमरुतः ॥ त्वंसोमविपश्चितंपुनानोवाचमिष्यसि ॥
इंदोसहस्रभर्णसं ॥ ४० ॥ उतोसहस्रभर्णसंवाचंसोममखस्युवं ॥ पुनानऽइंदवाभर ॥ पुनानइंदवेषांपुरुहूतजनानां ॥ प्रियः
समुद्रमाविश ॥ दविद्युतत्यारुचापरिष्टोभंत्याकृपा ॥ सोमाःशुक्रागवाशिरः ॥ हिन्वानोहेतृभिर्यतऽआवाजंवाज्यक्रमीत् ॥
सीदंतोवनुषोयथा ॥ ऋधक्सोमस्वस्तयेसंजग्मानोदिवःकविः ॥ पवस्वसूर्योदृशे ॥ ४१ ॥ ॐ ऋचोऽअक्षरेपरमेव्योमन्यस्मि
न्देवाऽअधिविश्वेनिषेदुः ॥ यस्तंनवेदकिमृचाकरिष्यतियऽइत्तद्विदुस्तऽइमेसमासते ॥ इतिपवमानसूक्तेतृतीयोऽध्यायः ॥३॥
श्रीः ॥ हरिः ॐ ॥ हिन्वंतिसूरमुस्रयःस्वसारोजामयस्पतिं ॥ महामिंदुंमहीयुवः ॥ पवमानरुचारुचादेवोदेवेभ्यस्परि ॥
विश्वावसून्याविश ॥ आपवमानसुष्टुतिंवृष्टिंदेवेभ्योदुवः ॥ इषेपवस्वसंयतं ॥ वृषाह्यसिभानुनाद्युमंतंत्वाहवामहे ॥ पवमा
नस्वाध्यः ॥ आपवस्वसुवीर्यंमंदमानःस्वायुध ॥ इहोष्विंदवागहि ॥ १ ॥ यदद्भिःपरिषिच्यसेमृज्यमानोगभस्त्योः ॥ द्रुणा

सधस्थंमश्नुषे ॥ प्रसोमायव्यश्ववलवंमानायगायत ॥ महेसहस्रंचक्षसे ॥ यस्यवर्णंमधुश्चुतंहरिंहिन्वन्त्यद्रिंभिः ॥ इंदुमिंद्राय
पीतयें ॥ तस्यंतेवाजिनोंवयंविश्वाधनानिजिग्युषः ॥ सखित्वमावृणीमहे ॥ वृषापवस्वधारयामरुत्वतेचमत्सरः ॥ विश्वाद
धानऽओजंसा ॥ २ ॥ तंत्वांधर्तारंमोण्योः३ःपवंमानस्वर्दृशं ॥ हिन्वेवाजेषुवाजिनं ॥ अयाचित्तोविपानयाहरिःपवस्वधार
या ॥ युजंवाजेषुचोदय ॥ आनंइंदोमहीमिषंपवंस्वविश्वदर्शतः ॥ अस्मभ्यंसोमगातुवित् ॥ आकुलशाऽअनूषतेंदोधाराभि
रोजंसा ॥ एंद्रंस्यपीतयेंविश ॥ यस्यंतेमद्यंरसंतीव्रंदुहन्त्यद्रिंभिः ॥ सपंवस्वाभिमातिहा ॥ ३ ॥ राजामेधाभिरीयतेपवंमानो
मनावधिं ॥ अंतरिंक्षेणयातवे ॥ आनंइंदोशतग्विनंगवांपोषंस्वश्व्यं ॥ वहाभगत्तिमूतयें ॥ आनंःसोमसहोजुवोरूपंनवर्चसे
भर ॥ सुष्वाणोदेववीतये ॥ अर्षासोमद्युमत्तंमोभिद्रोणानिरोरुंवत् ॥ सीदन्छ्येनोनयोनिमा ॥ अप्साइंद्रायवायवेवरुणाय
मरुद्भ्यः ॥ सोमोंऽअर्षतिविष्णवे ॥ ४ ॥ इषंतोकायंनोदधदस्मभ्यंसोमविश्वतः ॥ आपवस्वसहस्रिणं ॥ येसोमासःपरावति
येऽअर्वावतिंसुन्विरे ॥ येवादःशर्यणावति ॥ यऽआर्जीकेषुकृत्वंसुयेमध्येपस्त्यानां ॥ येवाजनेषुपंचसु ॥ तेनोवृष्टिंदिवस्परि
पवंतामासुवीर्यं ॥ सुवानादेवासइंदवः ॥ पवंतेहर्यतोहरिर्गृणानोजमदग्निना ॥ हिन्वानोगोरधित्वचि ॥ ५ ॥ प्रशुक्रासो
वयोजुवोहिन्वानासोनसप्तयः ॥ श्रीणानाऽअप्सुमृंजत ॥ तंत्वासुतेष्वाभुवोहिन्विरेदेवतातये ॥ सपंवस्वानयारुचा ॥ आते
दक्षंमयोभुवंवह्निमद्यावृणीमहे ॥ पांतमापुरुस्पृहं ॥ आमंद्रमावरेण्यमाविप्रमामनीषिणं ॥ पांतमापुरुस्पृहं ॥ आरयिमासु

चेतुनमासुक्रतोतनूष्वा ॥ पांतमापुरुस्पृहं ॥ ६ ॥ पवस्वविश्वचर्षणेभिविश्वानिकाव्या ॥ सखासखिभ्यऽईड्यः ॥ ताभ्यां
विश्वस्यराजसियेपवमानधामनी ॥ प्रतीचीसोमतस्थतुः ॥ परिधामानियानितेत्वंसोमासिविश्वतः ॥ पवमानऋतुभिःकवे ॥
पवस्वजनयन्निषोभिविश्वानिवार्या ॥ सखासखिभ्यऽऊतये ॥ तवशुक्रासोऽअर्चयोदिवस्पृष्ठेवितन्वते ॥ पवित्रंसोमधामभिः
॥ ७ ॥ तवेमेसप्तसिंधवःप्रशिषंसोमसिस्रते ॥ तुभ्यंधावंतिधेनवः ॥ प्रसोमयाहिधारयासुतइंद्रायमत्सरः ॥ दधानोअक्षि
तिश्रवः ॥ समुत्वाधीभिरस्वरन्हिन्वतीःसप्तजामयः ॥ विप्रमाजाविवस्वतः ॥ मृजंतित्वासमग्रुवोऽव्येजीरावधिष्वणि ॥ रेभो
यदज्यसेवने ॥ पवमानस्यतेकवेवाजिन्त्सर्गाअसृक्षत ॥ अर्वंतोनश्रवस्यवः ॥ ८ ॥ अच्छाकोशंमधुश्चुतमसृग्रंवारेऽअव्यये ॥
अवावशंतधीतयः ॥ अच्छासमुद्रमिंदवोस्तंगावोनधेनवः ॥ अग्मन्नृतस्ययोनिमा ॥ प्रणइंदोमहेरणआपोअर्षंतिसिंधवः ॥
यद्गोभिर्वासयिष्यसे ॥ अस्यतेसख्येवयमियक्षंतस्त्वोतयः ॥ इंदोसखित्वमुश्मसि ॥ आपवस्वगविष्टयेमहेसोमनृचक्षसे ॥ एं
द्रस्यजठरेविश ॥ ९ ॥ महाँऽअसिसोमज्येष्ठउग्राणामिंदओजिष्ठः ॥ युध्वासन्छश्वज्जिगेथ ॥ यऽउग्रेभ्यश्चिदोजीयाञ्छूरेभ्य
श्चिच्छूरतरः ॥ भूरिदाभ्यश्चिन्मंहीयान् ॥ त्वंसोमसूरएषस्तोकस्यसातातनूनां ॥ वृणीमहेसख्यायवृणीमहेयुज्याय ॥ अग्न
ऽआयूंषिपवसआसुवोर्जमिषंचनः ॥ आरेबाधस्वदुच्छुनां ॥ अग्निरृषिःपवमानःपांचजन्यःपुरोहितः ॥ तमीमहेमहागयं
॥ १० ॥ अग्नेपवस्वस्वपाऽअस्मेवर्चःसुवीर्यं ॥ दधद्रयिंमयिपोषं ॥ पवमानोऽअतितिस्रिधोभ्यर्षतिसुष्टुतिं ॥ सूरोनविश्वद

शंतः ॥ समंमृजानआयुभिःप्रयस्वान्प्रयसेहितः ॥ इंदुरत्योविचक्षणः ॥ पवमानऽऋतंबृहच्छुक्रंज्योतिरजीजनत् ॥ कृष्णा
तमांसिजंघनत् ॥ पवमानस्यजंघ्नतोहरेश्चंद्राऽअसृक्षत ॥ जीराऽअजिरशोचिषः ॥ ११ ॥ पवमानोरथीतमःशुभ्रेभिःशु
भ्रशस्तमः ॥ हरिश्चंद्रोमरुद्गणः ॥ पवमानोव्यश्नवद्रश्मिभिर्वाजसातमः ॥ दधत्स्तोत्रेसुवीर्यं ॥ प्रसुवानइंदुरक्षाःपवित्रमत्य
व्ययं ॥ पुनानइंदुरिंद्रमा ॥ एषसोमोऽअधित्वचिगवांक्रीळत्यद्रिभिः ॥ इंद्रंमदायजोहुवत् ॥ यस्यतेद्युम्नवत्पयःपवमानाभृ
तंदिवः ॥ तेननोमृळजीवसे ॥ १२ ॥ त्वंसोमासिधारयुर्मंद्रओजिष्ठोऽअध्वरे ॥ पवस्वमंहयद्रयिः ॥ त्वंसुतोनृमादनोदध
न्वान्मत्सरिंतमः ॥ इंद्रायसूरिरंधसा ॥ त्वंसुष्वाणोऽअद्रिभिरभ्यर्षकनिक्रदत् ॥ द्युमंतंशुष्ममुत्तमं ॥ इंदुर्हिन्वानोऽअर्षति
तिरोवाराण्यव्यया ॥ हरिर्वाजमचिक्रदत् ॥ इंदोव्यव्यमर्षसिविश्रवांसिविसौभगा ॥ विवाजान्त्सोमगोमतः ॥ १३ ॥ आ
नइंदोशतग्विनंरयिंगोमंतमश्विनं ॥ भरासोमसहस्रिणं ॥ पवमानासइंदवस्तिरःपवित्रमाशवः ॥ इंद्रंयामेभिराशत ॥ ककु
हःसोम्योरसइंदुरिंद्रायपूर्व्यः ॥ आयुःपवतआयवे ॥ हिन्वंतिसूरमुस्रयःपवमानंमधुश्चुतं ॥ अभिगिरासमस्वरन् ॥ अविता
नोअजाश्वःपूषायामनियामनि ॥ आभक्षत्कन्यासुनः ॥ १४ ॥ अयंसोमःकपर्दिनेघृतंनपवतेमधु ॥ आभक्षत्कन्यासुनः ॥
अयंतआघृणेसुतोघृतंनपवतेशुचि ॥ आभक्षत्कन्यासुनः ॥ वाचोजंतुःकवीनांपवस्वसोमधारया ॥ देवेषुरत्नधाऽअसि ॥ आ
कलशेषुधावतिश्येनोवर्मविगाहते ॥ अभिद्रोणाकनिक्रदत् ॥ परिप्रसोमतेरसोसर्जिकलशेसुतः ॥ श्येनोनतक्तोऽअर्षति ॥१५॥

पवस्वसोममंदयन्निंद्रायमधुमत्तमः ॥ असृग्रन्देववीतयेवाजयंतोरथाऽइव ॥ तेसुतासोमदिन्तमाःशुक्रावायुमसृक्षत ॥ ग्राव्णा
तुन्नोअभिष्टुतःपवित्रंसोमगच्छसि ॥ दधत्स्तोत्रेसुवीर्यं ॥ एषतुन्नोऽअभिष्टुतःपवित्रमतिगाहते॥ रक्षोहावारमव्ययम् ॥ १६ ॥
यदंतियच्चदूरकेभयंविंदतिमामिह ॥ पवमानवितज्जहि ॥ पवमानःसोऽअद्यनःपवित्रेणविचर्षणिः ॥ यःपोतासपुनातुनः ॥
यत्तेपवित्रमर्चिष्यग्नेविततमंतरा ॥ ब्रह्मतेनपुनीहिनः ॥ यत्तेपवित्रमर्चिवदग्नेतेनपुनीहिनः ॥ ब्रह्मसवैःपुनीहिनः ॥ उभाभ्यां
देवसवितःपवित्रेणसवेनच ॥ मांपुनीहिविश्वतः ॥ १७ ॥ त्रिभिष्ट्वंदेवसवितर्वर्षिष्ठैःसोमधामभिः ॥ अग्नेदक्षैःपुनीहिनः ॥ पुनं
तुमांदेवजनाःपुनंतुवसवोधिया ॥ विश्वेदेवाःपुनीतमाजातवेदःपुनीहिमां ॥ प्रप्यायस्वप्रस्यंदस्वसोमविश्वेभिरंशुभिः ॥ देवेभ्य
उत्तमंहविः ॥ उपप्रियंपनिप्नतंयुवानमाहुतीवृधं ॥ अगन्मबिभ्रतोनमः ॥ अलाय्यस्यपरशुर्ननाशतमापवस्वदेवसोम ॥ आखुंचि
देवदेवसोम ॥ यःपावमानीरध्येत्यृषिभिःसंभृतंरसं ॥ सर्वंसपूतमश्नातिस्वदितंमातरिश्वना ॥ पावमानीर्योअध्येत्यृषिभिःसंभृतं
रसं ॥ तस्मैसरस्वतीदुहेक्षीरंसर्पिर्मधूदकं ॥ १८ ॥ पावमानीःस्वस्त्ययनीःसुदुघाहिघृतश्चुतः ॥ ऋषिभिःसंभृतोरसोब्राह्मणेष्वमृतं
हितं ॥ पावमानीर्दिशंतुनऽइमंलोकमथोअमुं ॥ कामान्त्समर्धयन्तुनोदेवैर्देवीःसमाहिताः ॥ येनदेवाःपवित्रेणात्मानंपुनतेसदा ॥
तेनसहस्रधारेणपावमान्यःपुनंतुमां ॥ प्राजापत्यंपवित्रंशतोद्यामंहिरण्मयं ॥ तेनब्रह्मविदोवयंपूतंब्रह्मपुनीमहे ॥ इंद्रःपुनीती
सहमापुनातुसोमःस्वस्त्यावरुणःसमीच्या ॥ यमोराजाप्रमृणाभिःपुनातुमाजातवेदामूर्जयंत्यापुनातु ॥ ऋषयस्तुतपस्तेपुःसर्वे

स्वर्गजिगीषवः ॥ तपसस्तपसोग्रियंतुपावमानीर्ऋचोब्रवीत् ॥ १ ॥ यन्मेगर्भेवसतःपापमुग्रंयज्जायमानस्यचकिंचिदन्यत् ॥
जातस्यचयच्चापिचवर्धतोमेतत्पावमानीभिरहंपुनामि ॥ मातापित्रोर्यन्नकृतंवचोमेयत्स्थावरंजंगममाबभूव ॥ विश्वस्यतत्प्र
हृषितंवचोमेतत्पावमानीभिरहंपुनामि ॥ गोघ्नात्तस्करत्वात्स्त्रीवधाद्यच्चकिल्बिषं ॥ पापकंचचरणेभ्यस्तत्पावमानीभिरहंपुना
मि ॥ ब्रह्मवधात्सुरापानात्स्वर्णस्तेयाद्वृषलिगमनमैथुनसंगमात् ॥ गुरोर्दाराधिगमनाच्चतत्पावमानीभिरहंपुनामि ॥ बालघ्ना
न्मातृपितृवधाद्भ्रूमितस्करात्सर्ववर्णगमनमैथुनसंगमात् ॥ पापेभ्यश्चप्रतिग्रहात्सद्यःप्रहरतिसर्वदुष्कृतंतत्पावमानीभिरहंपु
नामि ॥ क्रयविक्रयाद्योनिदोषाद्भक्ष्याभक्ष्यात्प्रतिग्रहात् ॥ असंभोजनाच्चापिनृशंसंतत्पावमानीभिरहंपुनामि ॥ २ ॥ दुर्यष्टं
दुरधीतंपापंयच्चाज्ञानतोकृतं ॥ अयाजिताश्चासंयाज्यास्तत्पावमानीभिरहंपुनामि ॥ अमंत्रमन्नंयत्किंचिद्धूयतेचहुता
शने ॥ संवत्सरकृतंपापंतत्पावमानीभिरहंपुनामि ॥ ऋतस्ययोनयोमृतस्यधामविश्वादेवेभ्यःपुण्यगंधाः ॥ तानआपः
प्रवहंतुपापंशुद्धागच्छामिसुकृतामुलोकंतत्पावमानीभिरहंपुनामि ॥ पावमानीःस्वस्त्ययनीर्याभिर्गच्छतिनांदनं ॥ पुण्यां
श्चभक्षान्भक्षयत्यमृतत्वंचगच्छति ॥ पावमानीःपितॄन्देवान्ध्यायेद्यश्चसरस्वतीं ॥ पितॄंस्तस्योपवर्तेतक्षीरंसर्पिर्मधूदकं ॥
पावमानंपरंब्रह्मशुक्रंज्योतिःसनातनं ॥ ऋषींस्तस्योपतिष्ठेतक्षीरंसर्पिर्मधूदकं ॥ पावमानंपरंब्रह्मयेपठंतिमनीषिणः ॥ सप्तज
न्मभवेद्विप्रोधनाढ्योवेदपारगाः ॥ दशोत्तराण्यृचांश्चैवपावमानीःशतानिषट् ॥ एतज्जुहन्जपेन्मंत्रंघोरंमृत्युभयंहरेत् ॥ शत

धारमुत्समक्षीयमाणंविपश्चितंपितरंवक्त्वानां ॥ मेळिंमदंतंपित्रोरुपस्थेतंरोदसीपिपृतंसत्यवाचं ॥ ३ ॥ ऋचोऽअक्षरेपरमेव्यो
मन्यस्मिन्देवाऽअधिविश्वेनिपेदुः ॥ यस्तंनवेदकिमृचाकरिष्यतियइत्तद्विदुस्तइमेसमासते॥इतिपवमानसूक्तेचतुर्थोऽध्यायः४

॥ ६३ ॥ नतमंहोनसूक्तम् ॥

श्रीः ॥ हरिः ॐ॥नतमंहोनदुरितंदेवासोअष्टमर्त्यं ॥ सजोषसोयमर्यमामित्रोनयतिवरुणोऽअतिद्विषः ॥ तद्धिवयंवृणीमहेव
रुणमित्रार्यमन् ॥ येनानिरंहसोयूयंपाथनेथाचमर्त्यमतिद्विषः ॥ तेनूनंनोयमूतयेवरुणोमित्रोऽअर्यमा ॥ नयिष्ठाऽउनोनेषणि
पर्षिष्ठाऽउनःपर्षण्यतिद्विषः ॥ यूयंविश्वंपरिपाथवरुणोमित्रोऽअर्यमा ॥ युष्माकंशर्मणिप्रियेस्यामसुप्रणीतयोतिद्विषः ॥ आदि
त्यासोऽअतिस्रिधोवरुणोमित्रोऽअर्यमा॥ उग्रंमरुद्भीरुद्रंहुवेमेंद्रमग्निंस्वस्तयेतिद्विषः॥नेतारऊषुणस्तिरोवरुणोमित्रोऽअर्यमा
॥ अतिविश्वानिदुरिताराजानश्चर्षणीनामतिद्विषः ॥ शुनमस्मभ्यमूतयेवरुणोमित्रोऽअर्यमा ॥ शर्मयच्छंतुसप्रथऽआदित्यासो
यदीमहेऽअतिद्विषः॥यथाहत्यद्वसवोगौर्यंचित्पदिपितामुंचतायजत्राः॥ एवोष्वस्मन्मुंचताव्यंहःप्रतार्यग्नेप्रतरंनआयुः॥१॥

॥ ६४ ॥ इतिवाइतिसूक्तम् ॥

श्रीः ॥ हरिः ॐ॥ इतिवाइतिमेमनोगामश्वंसनुयामितिं ॥कुवित्सोमस्यापामितिं ॥ प्रवाताइवदोधतउन्मापीताऽअयंसत ॥
उन्मापीताअयंसतरथमश्वाइवाशवः ॥ कुवित्सोमस्यापामितिं ॥ उपमामतिरस्थितवाश्रापुत्रमिव
कुवित्सोमस्यापामितिं ॥

प्रियं ॥ कुवित्सोमस्यापामिति ॥ अहंतष्टेवबंधुरंप॰ ॥ महूदामार्ति ॥ कुवित्सोमस्यापामिति ॥ नहिमेऽअक्षिपच्चनाच्छान्तुः
पंचकृष्टयः ॥ कुवित्सोमस्यापामिति ॥ १ ॥ नहिमेरोदसीउभेऽअन्यंपक्षंचनप्रति ॥ कुवित्सोमस्यापामिति ॥ अभिद्यां
महिनाभुवमभी३मांपृथिवींमहीं ॥ कुवित्सोमस्यापामिति ॥ हंताहंपृथिवीमिमांनिदधानीहवेहवा ॥ कुवित्सो० ॥ ओषमि
त्पृथिवीमहंजंघनानीहवेहवा ॥ कुवित्सो० ॥ दिविमेंअन्यःपक्षो३धोऽअन्यमचीकृषं ॥ कुवित्सो० ॥ अहमस्मिमहामहो
भिनभ्यमुदीषितः ॥ कुवित्सोमस्यापामिति ॥ गृहोयाम्यरंकृतोदेवेभ्योहव्यवाहनः ॥ कुवित्सोमस्यापामिति ॥ २ ॥

॥ ६५ ॥ वामनसूक्तम् ॥

श्रीः॥ॐअस्यवामस्यपलितस्यहोतुस्तस्यभ्रातामध्यमोअस्त्यश्नः॥तृतीयोभ्राताघृतपृष्ठोअस्यात्रापश्यंविश्पतिंसप्तपुत्रं॥सप्तयुं
जंतिरथमेकचक्रमेकोअश्वोवहतिसप्तनामा॥त्रिनाभिचक्रमजरमनर्वंयत्रेमाविश्वाभुवनाधितस्थुः॥इमंरथमधियेसप्ततस्थुःस
प्तचक्रंसप्तवहंत्यश्वाः ॥ सप्तस्वसारोऽअभिसंनवंतेयत्रगवांनिहितासप्तनाम ॥ कोददर्शप्रथमंजायमानमस्थन्वंतंयदनस्थाबिभ
र्ति ॥ भूम्याअसुरसृगात्माक्वस्वित्कोविद्वांसमुपगात्प्रष्टुमेतत् ॥ पाकःपृच्छामिमनसाविजानन्देवानामेनानिहितापदानि ॥
वत्सेबष्कयेधिसप्ततंतून्वितत्निरेकवयऽओतवाऽउ ॥ १ ॥ अचिकित्वान्चिकितुषश्चिदत्रकवीन्पृच्छामिविद्मनेनविद्वान् ॥
वियस्तस्तंभषळिमारजांस्यजस्यरूपेकिमपिस्विदेकं ॥ इहब्रवीतुयईमंगवेदास्यवामस्यनिहितंपदंवेः ॥ शीर्ष्णःक्षीरंदुह्रतेगावो

अस्यवव्रिंवसानाऽउदकंपदापुः ॥ मातापितरमृतऽआबभाजधीत्यग्रेमनसासंहिजग्मे ॥ सावींभत्सुर्गर्भरसानिविद्धानमस्वंतइदु
पवाकमीयुः ॥ युक्तामातासींद्धुरिदक्षिणायाअतिष्ठद्गर्भोवृजनीष्वंतः॥अमीमेद्वत्सोऽअनुगामपश्यद्विश्वरूप्यंत्रिषुयोजनेषु ॥
तिस्रोमातृस्त्रीन्पितृन्बिभ्रदेकऽऊर्ध्वस्तस्थौनेमवग्लापयंति ॥ मंत्रयंतेदिवोऽअमुष्यपृष्ठेविश्वविदंवाचमविश्वमिन्वां ॥ २ ॥
द्वादशारंनहितज्जरायवर्वर्तिचक्रंपरिद्यामृतस्य ॥ आपुत्राऽअग्नेमिथुनासोऽअत्रसप्तशतानिविंशतिश्चतस्थुः ॥ पंचपादंपितरंद्वा
दशाकृतिंदिवआहुःपरेऽअर्धेपुरीषिणं ॥ अथेमेऽअन्यउपरेविचक्षणंसप्तचक्रेषळरआहुरर्पितं ॥ पंचारेचक्रेपरिवर्तमानेतस्मिन्ना
तस्थुर्भुवनानिविश्वा ॥ तस्यनाक्षस्तप्यतेभूरिभारःसनादेवनशीर्यतेसनाभिः ॥ सनेमिचक्रमजरंविवावृतउत्तानायांदशयुक्ता
वहंति॥सूर्यस्यचक्षूरजसैत्यावृतंतस्मिन्नार्पिताभुवनानिविश्वा ॥ साकंजानांसप्तथमाहुरेकजंषळिद्यमाऋषयोदेवजाइति ॥ तेषा
मिष्टानिविहितानिधामशस्थात्रेरेजंतेविकृतानिरूपशः॥३॥स्त्रियःसतीस्ताँऽउमेपुंसआहुःपश्यदक्षण्वान्नविचेतदंधः ॥कविर्यः
पुत्रःसईमाचिकेतयस्ताविजानात्सपितुष्पितासत्॥अवःपरेणपरएनावरेणपदावत्संबिभ्रतीगौरुदस्थात् ॥ साकद्रीचीकंस्विद
र्धंपरागात्कस्वित्सूतेनहियूथेअंतः॥अवःपरेणपितरंयोऽअस्यानुवेदपरएनावरेण॥कवीयमानःकइहप्रवोचद्देवंमनःकुतोऽअधि
प्रजातं॥येअर्वाचस्ताँऽउपराचआहुर्येपराचस्ताँऽउअर्वाचआहुः॥इंद्रश्चयाचक्रथुःसोमतानिधुरानयुक्तारजसोवहंति॥द्वासुपर्णा
सयुजासखायासमानंवृक्षंपरिषस्वजाते॥तयोरन्यःपिप्पलंस्वाद्वत्त्यनश्नन्नन्योअभिचाकशीति॥४॥यत्रासुपर्णाअमृतस्यभागम

निमेषंविदथाभिस्वरंति॥इनोविश्वस्यभुवनस्यगोपाःसमाधीरःपाकमत्राविवेश ॥ यस्मिन्वृक्षेमध्वदःसुपर्णानिविशंतेसुवतेचा
धिविश्वे ॥ तस्येदाहुःपिप्पलंस्वाद्वग्रेतन्नोन्नशद्यःपितरंनवेद॥यद्गायत्रेअधिगायत्रमाहितंत्रैष्टुभाद्वात्रैष्टुभंनिरतक्षत॥ यद्वाजग
ज्जगत्याहितंपदंयइत्तद्विदुस्तेअमृतत्वमानशुः॥ गायत्रेणप्रतिमिमीतेअर्कमर्केणसामत्रैष्टुभेनवाकं॥वाकेनवाकंद्विपदाचतुष्पदा
क्षरेणमिमतेसप्तवाणीः ॥ जगतासिंधुंदिव्यस्तभायद्रथंतरेसूर्यंपर्यपश्यत्॥ गायत्रस्यसमिधस्तिस्रआहुस्ततोमह्नाप्ररिरिचेमहि
त्वा ॥ ५ ॥ उपह्वयेसुदुघांधेनुमेतांसुहस्तोगोधुगुतदोहदेनां ॥श्रेष्ठंसवंसवितासाविषन्नोभीद्धोघर्मस्तदुषुप्रवोचं ॥हिंकृण्वतीवसुप
त्नीवसूनांवत्समिच्छंतीमनसाभ्यागात्॥ दुहामश्विभ्यांपयोअघ्न्येयंसावर्धतांमहतेसौभगाय ॥ गौरमीमेदनुवत्संमिषंतंमूर्धा
नंहिङ्ङकृणोन्मातवाउ॥ सृक्वाणंघर्ममभिवावशानामिमातिमायुंपयतेपयोभिः ॥अयंसशिंक्तेयेनगौरभीवृतामिमातिमायुं
ध्वसनावधिश्रिता ॥ साचित्तिभिर्निहिचकारमर्त्यंविद्युद्भवंतीप्रतिवव्रिमौहत ॥ अनच्छयेतुरगातुजीवमेजद्ध्रुवंमध्यआपस्त्यां
नां ॥ जीवोमृतस्यचरतिस्वधाभिरमर्त्योमर्त्येनासयोनिः ॥ ६ ॥ अपश्यंगोपामनिपद्यमानमाचपराचपथिभिश्चरंतं ॥
सध्रीचीःसविषूचीर्वसानआवरीवर्तिभुवनेष्वंतः ॥ यईंचकारनसोअस्यवेदयईंददर्शहिरुगिन्नुतस्मात् ॥ समातुर्योनापरि
वीतोअंतर्बहुप्रजानिर्ऋतिमाविवेश ॥ द्यौर्मेपिताजनितानाभिरत्रबंधुर्मेमातापृथिवीमहीयं ॥ उत्तानयोश्चम्वोर्योनिरंतरत्रा
पितादुहितुर्गर्भमाधात् ॥ पृच्छामित्वापरमंतंपृथिव्याःपृच्छामियत्रभुवनस्यनाभिः ॥ पृच्छामित्वावृष्णोअश्वस्यरेतःपृच्छा

मिंवाचःपरमंव्योम ॥ इयंवेदिःपरोअंतःपृथिव्याऽअयंयज्ञोभुवनस्यनाभिः ॥ अयंसोमोवृष्णोअश्वस्यरेतोब्रह्मायंवाचःपरमं
व्योम ॥ ७ ॥ सप्तार्धगर्भाभुवनस्यरेतोविष्णोस्तिष्ठंतिप्रदिशाविधर्मणि ॥ तेधीतिभिर्मनसातेविपश्चितःपरिभुवःपरिभवंति
विश्वतः ॥ नविजानामियदिवेदमस्मिनिण्यःसन्नद्धोमनसाचरामि ॥ यदामागन्प्रथमजाऋतस्यादिद्वाचोअश्नुवेभागमस्याः ॥
अपाङ्प्राङेतिस्वधयागृभीतोमर्त्योमर्त्येनासयोनिः ॥ ताशश्वंताविषूचीनावियंतान्यश्न्यंचिक्युर्ननिचिक्युरन्यं ॥ ऋचोअ
क्षरेपरमेव्योमन्यस्मिन्देवाअधिविश्वेनिषेदुः ॥ यस्तंनवेदकिमृचाकरिष्यतियइत्तद्विदुस्तइमेसमासते ॥ सूयवसाद्भगवतीहि
भूयाऽअथोवयंभगवंतःस्याम ॥ अद्धितृणमघ्न्येविश्वदानींपिबशुद्धमुदकमाचरंती ॥ ८ ॥ गौरीमिमायसलिलानितक्षत्येक
पदीद्विपदीसाचतुष्पदी ॥ अष्टापदीनवपदीबभूवुषीसहस्राक्षरापरमेव्योमन् ॥ तस्याःसमुद्राअधिविक्षरंतितेनजीवंतिप्रदिश
श्चतस्रः ॥ ततःक्षरत्यक्षरंतद्विश्वमुपजीवति॥शकमयंधूममारादपश्यंविषूवतापरएनावरेण ॥उक्षाणंपृश्निमपचंतवीरास्तानिध
र्माणिप्रथमान्यासन्॥त्रयःकेशिनऋतुथाविचक्षतेसंवत्सरेवपतएकएषां॥विश्वमेकोअभिचष्टेशचीभिर्ध्राजिरेकस्यददृशेनरूपं ॥
चत्वारिवाक्परिमितापदानितानिविदुर्ब्राह्मणायेमनीषिणः ॥ गुहात्रीणिनिहितानेंगयंतितुरीयंवाचोमनुष्यावदंति ॥ इंद्रं
मित्रंवरुणमग्निमाहुरथोदिव्यःससुपर्णोगरुत्मान् ॥ एकंसद्विप्राबहुधावदंत्यग्निंयमंमातरिश्वानमाहुः ॥ ९ ॥ कृष्णंनियानंहर
यःसुपर्णाऽअपोवसानादिवमुत्पतंति ॥ तआववृत्रन्त्सदनादृतस्यादिद्घृतेनपृथिवीव्युद्यते ॥ द्वादशप्रधयश्चक्रमेकंत्रीणिनभ्या

निकृतश्चिकेत ॥ तस्मिन्त्साकंत्रिंशतानशंकवोऽर्पिताःषष्टिर्नचलाचलासः ॥ यस्तेस्तनःशशयोयोमयोभूर्येनविश्वापुष्यसि
वार्याणि ॥ योरत्नधावसुविद्यःसुदत्रःसरस्वतितमिहधातवेकः ॥ यज्ञेनयज्ञमयजंतदेवास्तानिधर्माणिप्रथमान्यासन् ॥
तेहनाकंमहिमानःसचंतयत्रपूर्वेसाध्याःसंतिदेवाः ॥ समानमेतदुदकमुच्चैत्यवचाहभिः ॥ भूमिंपर्जन्याजिन्वंतिदिवंजिन्वं
त्यग्नयः ॥ दिव्यंसुपर्णवायसंबृहंतमपांगर्भंदर्शतमोषधीनां ॥ अभीपतोवृष्टिभिस्तर्पयंतंसरस्वंतमवसेजोहवीमि
अतोदेवाऽअवंतुनोयतोविष्णुर्विचक्रमे ॥ पृथिव्याःसप्तधामभिः ॥ इदंविष्णुर्विचक्रमेत्रेधानिदधेपदं ॥ समूळ्हमस्यपांसुरे ॥ १० ॥
त्रीणिपदाविचक्रमेविष्णुर्गोपाऽअदाभ्यः ॥ अतोधर्माणिधारयन् ॥ विष्णोःकर्माणिपश्यतयतोव्रतानिपस्पशे ॥ इंद्रस्ययु
ज्यःसखा ॥ तद्विष्णोःपरमंपदंसदापश्यंतिसूरयः ॥ दिवीवचक्षुराततं ॥ तद्विप्रासोविपन्यवोजागृवांसःसमिंधते ॥ विष्णो
र्यत्परमंपदं ॥ १ ॥ ॥ ॐ ऋचोऽअक्षरेपरमेव्योमन्० ॥ इतिपवमानपंचसूक्तानिसमाप्तानि ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

॥ ६६ ॥ अथपंचगव्यमेलनम् ॥

श्रीः ॥ आचम्यप्राणानायम्य देशकालाद्युच्चार्य श्रुतिस्मृतिपुराणोक्तफलप्राप्त्यर्थंउत्सर्जनांगत्वेनपंचगव्यमेलनंकरिष्ये ॥ गाय
त्र्यागोमूत्रं ॥ ॐभूर्भुवःस्वः ॥ तत्सवितुर्वरेण्यंभर्गोदेवस्यधीमहि ॥ धियोयोनःप्रचोदयात् ॥ गंधद्वारेतिगोमयं ॥ ॐ गंधद्वा
रांदुराधर्षांनित्यपुष्टांकरीषिणीं ॥ ईश्वरींसर्वभूतानांतामिहोपह्वयेश्रियं ॥ आप्यायस्वेतिपयः ॥ ॐआप्यायस्वसमेतुतेविश्वतःसो

मवृण्यं ॥ भवावाजस्यसंगथे ॥ दधिक्राव्णइतिदधि ॥ ॐ दधिक्राव्णोअकारिषंजिष्णोरश्वस्यवाजिनः ॥ सुरभिनोमुखाकरत्प्र
णआयूंषितारिषत् ॥ शुक्रमसीतिघृतं ॥ ॐ शुक्रमसिज्योतिरसितेजोसि ॥ ॐ देवस्यत्वासवितुःप्रसवेश्विनोर्बाहुभ्यांपूष्णोहस्ता
भ्याम् ॥ इतिकुशोदकं ॥ ॐ इति प्रणवेनालोडनंदिक्षुविक्षेपश्च ॥ आपोहिष्ठेतितृचेनापिमशीयात् ॥ इतिपंचगव्यविधिः ॥

॥ ६७ ॥ अथउत्सर्जनप्रयोगः ॥

श्रीगणेशायनमः ॥ आचम्यपवित्रंधृत्वाप्राणानायम्यदेशकालौसंकीर्त्यश्रुतिस्मृतिपुराणोक्तफलप्राप्त्यर्थं मामाध्याप्यानांचा
धीतानांछंदआदीनांयातयामतानिरासेनाप्यायनद्वाराश्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थं एभिर्ब्राह्मणैःसह अद्य (औपाकरणेऽह्नि) अंतरित
मुत्सर्जनाख्यंकर्मकरिष्ये । तत्रादौशरीरवाङ्मनःशुद्ध्यर्थंपंचगव्यप्राशनंनिर्विघ्नतासिद्ध्यर्थंमहागणपतिपूजनंचकरिष्ये ॥ प्रथमं
सर्वेंपंचगव्यंप्राश्नीयुः॥तत्रमंत्रः॥ ॐयत्त्वगस्थिगतंपापंदेहेतिष्ठतिमामके। प्राशनंपंचगव्यस्यदहत्यग्निरिवेंधनं ॐ इतिप्राश्यआ
चामेत् एवंत्रिः। गणपतिंपूजयित्वा॥ अद्येत्यादिउत्सर्जनहोमंकर्तुंस्थंडिलादिसकलंकर्मकरिष्ये ॥ तद्गोमयेनप्रदक्षिणमुपलिप्य
दक्षिणेऽष्टौउदीच्यांद्वेप्रतीच्यांचतुःप्राच्यामर्धमित्यंगुलानित्यक्त्वा दक्षिणोपक्रमामुदक्संस्थांप्रादेशमात्रामेकांलेखांतस्याद

---

१ उत्सर्जनोपाकरणसमाराश्च—रंगवल्ली (रांगोळी) दर्भदूर्वामृत्समित्गोमूत्रगोमयगोपयोदधिघृतभस्मतिलयवतंदुलताम्बूलपूगफलनारिकेलफलकद
लीफलकर्कटीवस्त्रयज्ञोपवीतगंधपुष्पाक्षताधूपदीप गुडशर्कराचरुदधिसक्तिवधनवेणुधमनीपलाशपर्णाम्रपर्णस्रुक्स्रुवपर्णपुटासनाचमनपात्रताम्रकलशजल
सेचनभाजनानि (ब्रह्मचारिणस्तु—वस्त्रमेखलाजिनकौपीनदंडाः पुण्याहवाचनंच इतिविशेषः) इतिसंपाद्य ।

क्षिणोत्तरयोःप्रागायतेप्रादेशसंमितेद्वेलेखेलिखित्वा तयोर्मध्येपरस्परमसंसृष्टाःप्रागायताःप्रादेशसंमितास्तिस्रइतिषड्लेखाय
ज्ञियशकलमूलेनदक्षिणहस्तेनोल्लिख्य लेखासुतच्छकलमुदगग्रंनिधायस्थंडिलमद्भिरभ्युक्ष्यशकलमाग्नेय्यांनिरस्यपाणिंप्रक्षा
ल्यवाग्यतोभवेत् ॥अग्निमाहृत्य॥ जुष्टोदमूनाआत्रेयोवसुश्रुतोग्निस्त्रिष्टुप् एह्यग्नेराहूगणोगोतमोग्निस्त्रिष्टुप् अग्न्यावाहनेविनियो
गः॥ॐजुष्टोदमूनाअतिथिर्दुरोणइमंनोयज्ञमुपयाहिविद्वान् । विश्वाअग्नेअभियुजोविहत्याशत्रूयतामाभराभोजनानि ॥ एह्य
ग्नइहहोतानिषीदादब्धःसुपुरएताभवानः । अवतांत्वारोदसीविश्वमिन्वेयजामहेसौमनसायदेवान् ॥ इत्यक्षतैरावाह्यआच्छा
दनंदूरीकृत्य समस्तव्याहृतीनांपरमेष्ठीप्रजापतिःप्रजापतिर्बृहती अग्निप्रतिष्ठापनेविनियोगः ॐ भूर्भुवःस्वः बलवर्धननामानम
ग्निंप्रतिष्ठापयामि ॥ प्रोक्षितेंधनादिनिक्षिप्य वेणुधमन्याप्रबोध्यध्यायेत्॥चत्वारिशृंगेत्यस्यगौतमोवामदेवोग्निस्त्रिष्टुप् अग्निमू
र्तिध्यानेविनियोगः॥ ॐ चत्वारिशृंगात्रयोअस्यपादाद्वेशीर्षेसप्तहस्तासोअस्य ॥ त्रिधाबद्धोवृषभोरोरवीतिमहोदेवोमर्त्यांआ
विवेश ॥ सप्तहस्तश्चतुःशृंगःसप्तजिह्वोद्विशीर्षकः । त्रिपात्प्रसन्नवदनःसुखासीनःशुचिस्मितः ॥ स्वाहांतुदक्षिणेपार्श्वेदेवीं
वामेस्वधांतथा। बिभ्रद्दक्षिणहस्तैस्तुशक्तिमन्नंस्रुचंस्रुवं॥ तोमरंव्यजनंवामैर्घृतपात्रंचधारयन् । मेषारूढोजटाबद्धोगौरवर्णोम
हौजसः ॥ धूम्रध्वजोलोहिताक्षःसप्तार्चिःसर्वकामदः । आत्माभिमुखमासीनएवंरूपोहुताशनः ॥ अग्नेवैश्वानरशांडिल्यगो
त्रमेषध्वजप्राङ्मुखममसंमुखोवरदोभव ॥ समिद्द्वयमादाय क्रियमाणेउत्सर्जनहोमेदेवतापरिग्रहार्थमन्वाधानंकरिष्ये ॥
अस्मिन्नन्वाहितेग्नौजातवेदसमग्निमिध्मेनप्रजापतिंप्रजापतिंचाघारदेवतेआज्येनाग्नीषोमौचक्षुषीआज्येन अत्रप्रधानं—सावि

उत्सर्जन.

त्रीं ब्रह्माणं श्रद्धां मेधां प्रज्ञां धारणां सदसस्पतिं अनुमतिं छंदांस्यृषीन् एताःप्रधानदेवताः आज्यद्रव्येण ॥ पुनरत्रप्रधा
नं–अग्निं अष्टृणसूर्यान् अग्निं शकुंतं अग्निं मित्रावरुणौ अग्निं अपः अग्निं मरुतः अग्निं विश्वान्देवान् अग्निं इंद्रासोमौ
इंद्रं अन्नामरुतः पवमानसोमं सोमं अग्निं संज्ञानं एताः प्रधानदेवताः गृहसिद्धचरुद्रव्येण ॥ शेषेणस्विष्टकृतमग्निमिध्म
संनहनेनरुद्रमयासमग्निंदेवान्विष्णुमग्निंवायुंसूर्यंप्रजापतिंचैताःप्रायश्चित्तदेवताआज्येन ज्ञाताज्ञातदोषनिवर्हणार्थत्रिनारम
ग्निंमरुतश्चाज्येननिश्वान्देवान्संस्रावेण अंगदेवताःप्रधानदेवताःसर्वाःसन्निहिताःसंतुमांगोपांगेनकर्मणासद्योयक्ष्ये ॥ सम
स्तव्याहृतीनांपरमेष्ठीप्रजापतिःप्रजापतिर्बृहती अन्वाधानसमिद्धोमेविनियोगः॥ ॐ भूर्भुवःस्वःस्वाहा प्रजापतयइदंनमम ॥
इध्मावर्हिपोश्चसन्नहनं त्रिःपरिसमूहनं परिस्तरणं ॥ तत्रप्राच्यांप्रतीच्यांचोदगग्रादर्भाः अवाच्यामुदीच्यांचप्रागग्राःपूर्व
पश्चात्परिस्तरणमूलयोरुपरिदक्षिणपरिस्तरणं उत्तरपरिस्तरणंतुतदग्रयोरधस्तात्तेचदर्भाअनियतसंख्या एकैकस्यांदिशिचत्वा
रश्चत्वारइत्येवंपोडशवा ॥ ततोऽग्नेर्दक्षिणतोब्रह्मासनार्थं उत्तरतश्चपात्रासादनार्थंकांश्चित्प्रागग्रान्दर्भानास्तृणीयात् ॥ पर्यु
क्षणं ३ पवित्रकरणं पात्रासादनं उत्तरास्तीर्णेषुदर्भेषुदक्षिणसव्यपाणिभ्यांक्रमेण चरुस्थालीप्रोक्षण्यौ दर्वीस्रुवौ प्रणीताऽऽ
ज्यपात्रे इध्मावर्हिषीचेतिद्वेद्वेउदगपवर्गप्राक्संस्थंन्युब्जान्यासादयेत् ॥ ततःप्रोक्षणीपात्रमुत्तानंकृत्वातत्रानंतर्गर्भितसा
ग्रसमस्थूलप्रादेशमात्रेकुशद्वयरूपेपवित्रेनिधाय शुद्धाभिरद्भिस्तत्पात्रंपूरयित्वागंधपुष्पाक्षतादिक्षिप्त्वा हस्तयोरंगुष्ठोपकनि
ष्ठिकाभ्यामुत्तानाभ्यांपाणिभ्यामुदगग्रेपृथक्पवित्रेधृत्वा अपस्त्रिरुत्पूय पात्राण्युत्तानानिकृत्वा इध्मंचविस्रस्य सर्वाणिपा

त्राणित्रिःप्रोक्षेत् ॥ ताअपःकिंचित्कमंडलौक्षिपेदित्येके प्रणीतापात्रमग्नेःप्रत्यङ्निधाय तत्रप्रागग्रेपवित्रेनिधाय उत्पूताभिर
द्भिस्तत्पात्रंपूरयित्वागंधपुष्पाक्षतान्निक्षिप्यमुखसममुद्धृत्य ॐप्रणय अग्नेरुत्तरतोदर्भेषुनिधाय तेपवित्रेगृहीत्वाअन्यैर्दर्भैरा
च्छादयेत् ॥ तेपवित्रेआज्यपात्रेनिधाय तत्पात्रंपुरतःसंस्थाप्य तस्मिन्नाज्यमासिच्य अग्नेरुत्तरतःस्थितांगारान्भस्मनासहाग्ने
रुदक्परिस्तरणाद्बहिर्निरूह्य तेष्वाज्यपात्रमधिश्रित्य ज्वलतादर्भोल्मुकेनावज्वल्य अंगुष्ठपर्वमात्रंप्रक्षालितंदर्भाग्रद्वयमाज्ये
प्रक्षिप्य पुनर्ज्वलतातेनैवदर्भोल्मुकेनचरुणासहाज्यंत्रिःपर्यग्निकृत्वा तदुल्मुकमपास्य अपःस्पृष्ट्वा आज्यपात्रंभुविकर्षन्निवो
दगुद्वास्यअंगारानग्नौप्रास्य तत्रस्थमेवाज्यं ॥ सवितुष्ट्वेत्यस्यहिरण्यस्तूपःसवितापुरउष्णिक् आज्यस्योत्पवनेविनियोगः ॥
ॐसवितुष्ट्वाप्रसवउत्पुनाम्यच्छिद्रेणपवित्रेणवसोःसूर्यस्यरश्मिभिः ॥ प्रागुत्पुनाति सकृन्मंत्रेणद्विस्तूष्णीं प्रोक्ष्यपवित्रं स्कंदाय
स्वाहा स्कंदायेदंनमम । ततआत्मनोग्रतोभूमिंप्रोक्ष्य तत्रबर्हिःसन्नहनींरज्जुमुदगग्रांप्रसार्य तस्यांबर्हिःप्रागग्रमुदगपवर्गमविरल
मास्तीर्यतस्मिन्नाज्यपात्रंनिधाय स्रुवादिसंमार्जयेत् दक्षिणहस्तेनस्रुक्स्रुवौगृहीत्वासव्येनकांश्चिद्दर्भानादाय सहैवाग्नौप्रताप्य
स्रुचंनिधायस्रुवंवामहस्तेगृहीत्वा दक्षिणहस्तेनस्रुवस्यबिलंदर्भाग्रैःप्रागादिप्रागपवर्गंत्रिःसंमृज्य अधस्ताद्दर्भाग्रैरेवाभ्यात्मं
बिलपृष्ठंत्रिःसंमृज्य ततोदर्भाणांमूलैर्दंडस्याधस्ताद्बिलपृष्ठादारभ्य यावदुपरिष्टाद्बिलंतावत्त्रिःसंमृज्य प्रोक्ष्य प्रताप्य आज्य
स्थाल्याउत्तरतःस्थापयित्वा तैरेवदर्भैर्जुहूंचैवमेवसंमृज्य प्रोक्ष्य प्रताप्य स्रुवादुत्तरतोनिधाय दर्भानद्भिःक्षालयित्वाऽग्नावनु
प्रहरेत् । ततःसुश्रृतंचरुंस्रुवगृहीतेनाज्येनाभिघार्य उदगुद्वास्य अग्न्याज्ययोर्मध्येननीत्वा आज्याद्दक्षिणतोबर्हिषिसा

तरमासाद्य पुनरप्यभिघार्य अग्न्यायतनादेकादशांगुलमितेदेशेऽग्निंसमंत्रमभ्यर्चयेत् ॥ विश्वानिनइतितिसृणांवसुश्रुतोग्नि
त्रिष्टुप् द्वयोरर्चनेनत्यायाउपस्थानेविनियोगः ॥ ॐ विश्वानिनोदुर्गहाजातवेदः । ॐ सिंधुंननावादुरितातिपर्षि । ॐ अग्ने
अत्रिवन्नमसागृणानः । ॐ अस्माकंबोध्यवितातनूनां । ॐ यस्त्वाहृदाकीरिणामन्यमानः । ॐ अमर्त्यंमर्त्योजोहवीमि ।
ॐ जातवेदोयशोअस्मासुधेहि । ॐ प्रजाभिरग्नेअमृतत्वमश्यां । ॐ यस्मैत्वंसुकृतेजातवेदउलोकमग्नेकृणवःस्योनं । अश्विनं
सपुत्रिणंवीरवंतंगोमंतंरयिंनशतेस्वस्ति । आत्मानंचालंकृत्य हस्तंप्रक्षाल्य इध्मबंधनरज्जुमिध्मस्थानेनिधायपाणिनेध्ममादाय
मूलमध्याग्रेपुस्रुवेणत्रिरभिघार्य मूलमध्ययोर्मध्यभागेगृहीत्वा ॥ अयंतेवामदेवोजातवेदाअग्निस्त्रिष्टुप् इध्महवनेविनियोगः ।
ॐ अयंतइध्मआत्माजातवेदस्तेनेध्यस्ववर्धस्वचेद्धवर्धयचास्मान्प्रजयापशुभिर्ब्रह्मवर्चसेनान्नाद्येनसमेधयस्वाहा जातवेदसेग्न
यइदंनमम । आघारहोमेवायव्यकोणमारभ्याग्नेयकोणपर्यंतं प्रजापतिपदंमनसोच्चार्यप्रजापतयेस्वाहा प्रजापतयइदंनमम ।
नैर्ऋतिकोणमारभ्यईशानीकोणपर्यंतं प्रजापतयेस्वाहा प्रजापतयइदंनमम । उत्तरतःअग्नयेस्वाहा अग्नयइदंनमम । दक्षिणतः
सोमायस्वाहा सोमायेदंनमम ॥ अथप्रधानाज्यहोमः । ॐ सावित्र्यैस्वाहा सावित्र्याइदंनमम । ॐ ब्रह्मणेस्वाहा ब्रह्मणइदंन
मम । ॐ श्रद्धायैस्वाहा श्रद्धायाइदंनमम । ॐ मेधायैस्वाहा मेधायाइदंनमम । ॐ प्रज्ञायैस्वाहा प्रज्ञायाइदंनमम । ॐ धा
रणायैस्वाहा धारणायाइदंनमम । ॐ सदसस्पतयेस्वाहा सदसस्पतयइदंनमम । ॐ अनुमतयेस्वाहा अनुमतयइदंनमम । ॐ
छंदोभ्यऋषिभ्यःस्वाहा छंदोभ्यऋषिभ्यइदंनमम ॥ (अथपंचावर्त्तीतिष्ठन् ॐ प्रसूतोभक्षमकरंचरावपिस्तोमंचेमंप्रथमःसूरिरु

न्मृंजे। सुतेसातेनयद्यागमंवांप्रतिविश्वामित्रजमदग्नीदमें। इतिपठित्वाउपविश्यएकमवदानमधिकंगृह्यतामित्याचार्यंप्रार्थये
त्) ततःस्रुवेणस्रुच्याज्यमुपस्तीर्यचरुंद्विरवदायपात्रस्थमभिघार्यअवत्तंचाभिघार्य (पंचावत्तीचेत्तदाचरुंत्रिरवदाय)॥ अग्नि
मीळेवैश्वामित्रोमधुच्छंदाअग्निर्गायत्री उत्सर्जनप्रधानगृहसिद्धचरुहोमेविनियोगः॥ ॐ अग्निमीळेपुरोहितंयज्ञस्यदेवमृत्विजं।
होतारंरत्नधातमंस्वाहा अग्नयइदंनमम ॥ १ ॥ कुसुंभकस्तदगस्त्योमृणसूर्याअनुष्टुप् उत्सर्जनप्रधानगृह० ॥ ॐ कुसुंभकस्त
दब्रवीद्गिरेःप्रवर्तमानकः। वृश्चिकस्यारसंविषमरसंवृश्चिकतेविषंस्वाहा अमृणसूर्येभ्यइदंनमम ॥ २ ॥ त्वमग्नेशौनकोगृत्स
मदोग्निर्जगती उत्सर्जन० ॥ ॐ त्वमग्नेद्युभिस्त्वमाशुशुक्षणिस्त्वमद्भ्यस्त्वमश्मनस्परि। त्वंवनेभ्यस्त्वमोषधीभ्यस्त्वंनृणांनृपते
जायसेशुचिःस्वाहा अग्नयइदंनमम ॥ ३ ॥ आवदन्गृत्समदःशकुंतोजगती उत्सर्जनप्रधान० ॥ ॐ आवदंस्त्वंशकुनेभद्र
मावदतूष्णीमासीनःसुमतिंचिकिद्धिनः। यदुत्पतन्वदसिकर्करिर्यथाबृहद्वदेमविदथेसुवीराःस्वाहा शकुंतायेदंनमम ॥ ४ ॥
सोमस्यमागाथिनोविश्वामित्रोग्निस्त्रिष्टुप् उत्सर्जन० ॥ ॐ सोमस्यमातवसंवक्ष्यग्नेवह्निंचकर्थविदथेयजध्यै। देवाँअच्छादीद्य
द्युंजेअद्रिंशमायेअग्नेतन्वंजुषस्वस्वाहा अग्नयइदंनमम ॥ ५ ॥ गृणानाभार्गवोजमदग्निर्मित्रावरुणौगायत्री उत्सर्जन० ॥ ॐ
गृणानाजमदग्निनायोनावृतस्यसीदतं। पातंसोममृतावृधास्वाहा मित्रावरुणाभ्यामिदंनमम ॥ ६ ॥ त्वांह्यग्नेगोतमोवामदे
वोग्निरष्टी उत्सर्जन० ॥ ॐ त्वांह्यग्नेसदमित्समन्यवोदेवासोदेवमरतिंन्येरिरइतिक्रत्वान्येरिरे। अमर्त्यंयजतमर्त्येष्वादेवमादे
वंजनतप्रचेतसंविश्वमादेवंजनतप्रचेतसंस्वाहा ॥ अग्नयइदंनमम ॥ ७ ॥ धामंतेगोतमोवामदेवआपोजगती उत्सर्जन० ॥

ॐ धामंतेविश्वंभुवनमधिश्रितमंतःसमुद्रेहृद्य१तरायुंपि । अपामनीकेसमिथेयआभृतस्तमश्यामममधुमंतंतऊर्मिस्वाहा अग्नइ
दंनमम ॥ ८ ॥ अबोध्यात्रेयोबुधगविष्ठिरावग्निस्त्रिष्टुप् उत्सर्जन० ॥ ॐ अबोध्यग्निःसमिधाजनानांप्रतिधेनुमिवायतीमुषा
सं । यह्वाइवप्रवयामुज्जिहानाःप्रभानवःसिस्रतेनाकमच्छस्वाहा अग्नयइदंनमम ॥ ९ ॥ गंतानआत्रेयएवयामरुन्मरुतोतिजग
तीउत्सर्जन० ॥ ॐ गंतानोयज्ञंयज्ञियाःसुशमिश्रोताहवम्‌ क्षरएवयामरुत् । ज्येष्ठासोनपर्वतासोव्योमनियूयंतस्यप्रचेतसःस्यात
दुर्धर्तवोनिदःस्वाहा मरुद्भ्यइदंनमम ॥ १० ॥ त्वंह्यग्नेबार्हस्पत्योभारद्वाजोग्निस्त्रिष्टुप् उत्सर्जन० ॥ ॐ त्वंह्यग्नेप्रथमोमनोता
स्याधियोअभवोदस्महोता । त्वंसींवृषन्नकृणोर्दुष्टरींतुसहोविश्वस्मैसहसेसहध्यैस्वाहा अग्नयइदंनमम ॥ ११ ॥ योनःस्वः
पायुर्भारद्वाजोविश्वेदेवाअनुष्टुप् उत्सर्जन० ॥ ॐ योनःस्वोअरणोयश्चनिष्ट्योजिघांसति । देवास्तंसर्वेधूर्वंतुब्रह्मवर्ममममांत
रंस्वाहा विश्वेभ्योदेवेभ्यइदंनमम ॥ १२ ॥ अग्निंनरोमैत्रावरुणिर्वसिष्ठोग्निर्विराट् उत्सर्जन० ॥ ॐ अग्निंनरोदीधितिभिर
रण्योर्हस्तच्युतीजनयंतप्रशस्तं । दूरेदृशंगृहपतिमथर्युंस्वाहा अग्नयइदंनमम ॥ १३ ॥ प्रतिचक्ष्वमैत्रावरुणिर्वसिष्ठइंद्रासोमा
वनुष्टुप् उत्सर्जन० ॥ ॐ प्रतिचक्ष्वविचक्ष्वेंद्रश्चसोमजागृतं । रक्षोभ्योवधमस्यतमशनिंयातुमद्भ्यःस्वाहा इंद्रासोमाभ्यामिदं
नमम ॥ १४ ॥ माचित्काण्वःप्रगाथइंद्रोबृहती उत्सर्जन० ॥ ॐ माचिदन्यद्विशंसतसखायोमारिषण्यत । इंद्रमित्स्तोतावृ
षणंसचासुतेमुहुरुक्थाचशंसतस्वाहा इंद्रायेदंनमम ॥ १५ ॥ आग्नेयाह्यांगिरसःसौभरिरग्नामरुतोनुष्टुप् उत्सर्जनप्रधान० ॥
ॐ आग्नेयाहिमरुत्सखारुद्रेभिःसोमपीतये । सोभर्याउपसुष्टुतिंमादयस्वस्वर्णरेस्वाहा अग्नामरुद्भ्यइदंनमम ॥ १६ ॥ स्वा

दिष्ठयामधुच्छंदाःपवमानसोमोगायत्री उत्सर्जनप्रधानगृह० ॥ ॐ स्वादिष्ठयामदिष्ठयापवस्वसोमधारया । इंद्रायपातवेसु
तःस्वाहा पवमानसोमायेदंनमम ॥ १७ ॥ यत्तेराजन्मारीचःकश्यपःसोमःपंक्तिः उत्सर्जनप्रधान० ॥ ॐ यत्तेराजन्च्छृ
तंहविस्तेनसोमाभिरक्षनः । अरातीवामानस्तारीन्मोचनःकिंचनाममदिंद्रायेंदोपरिस्रवस्वाहा सोमायेदंनमम ॥ १८ ॥
अग्नेबृहन्नास्यस्त्रितोग्निस्त्रिष्टुप् उत्सर्जनप्रधान० ॥ अग्नेबृहन्नुषसामूर्ध्वोअस्थान्निर्जगन्वान्तमसोज्योतिषागात् । अग्निर्भानु
नारुशतास्वंगआजातोविश्वासद्मान्यप्राःस्वाहा अग्नयइदंनमम ॥ १९ ॥ समानीवःसंवननःसंज्ञानमनुष्टुप् उत्सर्जनप्रधा
नगृहसिद्धचरुहोमेविनियोगः ॥ ॐ समानीवआकूतिःसमानाहृदयानिवः । समानमस्तुवोमनोयथावःसुसहासतिस्वाहासं
ज्ञानायेदंनमम ॥ २० ॥ स्विष्टकृतंद्विरभिघार्य ॥ यदस्येतिहिरण्यगर्भोग्निःस्विष्टकृदतिधृतिः स्विष्टकृद्धोमेविनियोगः ॥
ॐ यदस्यकर्मणोत्यरीरिचंयद्वान्यूनमिहाकरं।अग्निष्टत्स्विष्टकृद्विद्वान्त्सर्वस्विष्टंसुहुतंकरोतुमे।अग्नयेस्विष्टकृतेसुहुतहुतेसर्वप्रा
यश्चित्ताहुतीनांकामानांसमर्धयित्रेसर्वान्नःकामान्त्समर्धयस्वाहा स्विष्टकृतेग्नयइदंनमम॥त्रिसंनहनेनरुद्रं रुद्रायस्वाहा रुद्राये
दंनमम। अपउपस्पृश्य॥ सर्वैःसहप्राणानायम्य॥पृथ्वीतिमंत्रस्य मेरुपृष्ठऋषिः कूर्मोदेवता सुतलंछंदः आसनेविनियोगः।
ॐ पृथ्वित्वयाधृतालोकादेवित्वंविष्णुनाधृता । त्वंचधारयमांदेविपवित्रंकुरुचासनं । अपसर्पंतुतेभूतायेभूताभूमिसंस्थिताः।
येभूताविघ्नकर्तारस्तेगच्छंतुशिवाज्ञया । अपक्रामंतुभूतानिपिशाचाःसर्वतोदिशं । सर्वेषामविरोधेनब्रह्मकर्मसमारभे। शरावे

१ अत्रोक्तंभट्टकुमारिलगृह्यकारिकासु—शाकल्यानासमानीवइत्यृचात्याहुतिर्भवेत् । बाष्कलानांतुतच्छंयोरित्यृचात्याहुतिर्भवेत् ॥

जलंदर्भांश्चादाय॥ विद्युदसिविद्यमेमाप्मानमृतात्सत्यमुपैमि इतितजलमुपस्पृश्य दर्भगर्भंत्र्यंजलिंकृत्वादक्षिणांकेनिधाय
प्रणवादिस्वयंपठन्नन्यानप्युपविष्टान्वाचयेत् ॥ प्रणवस्यपरब्रह्म ऋषिः परमात्मादेवता दैवीगायत्रीछंदः समस्तव्याहृतीनांप्र
जापतिःप्रजापतिर्बृहती गायत्र्यागाथिनोविश्वामित्रःसवितागायत्री अग्निमीळइत्यादीनांछंदसांमधुच्छंदादयऋषयः अग्न्या
दयोदेवताः गायत्र्यादीनिछंदांसि सर्वेषामुत्सर्जनेविनियोगः॥ ॐ भूर्भुवःस्वः तत्सवितुर्वरेण्यं । भर्गोदेवस्यधीमहि । धियो
योनःप्रचोदयात्। ॐभूर्भुवःस्वः तत्सवितुर्वरेण्यंभर्गोदेवस्यधीमहि। धियोयोनःप्रचोदयात् । ॐ भूर्भुवःस्वःतत्सवितुर्वरेण्यं
भर्गोदेवस्यधीमहिधियोयोनःप्रचोदयात्। ॐ अग्निमीळेपुरोहितं । यज्ञस्यदेवमृत्विजं ।होतारंरत्नधातमं । अग्निःपूर्वेभिर्ऋषि
भिः। ईड्योनूतनैरुत । सदेवाँएहवक्षति। अग्निनारयिमश्नवत्। पोषमेवदिवेदिवे। यशसंवीरवत्तमं । अग्नेयंयज्ञमध्वरं । वि
श्वतःपरिभूरसि ॥ सइद्देवेषुगच्छति। अग्निर्होताकविक्रतुः।सत्यश्चित्रश्रवस्तमः। देवोदेवेभिरागमत्॥ १ ॥ यदंगदाशुषेत्वं ।
अग्नेभद्रंकरिष्यसि। तवेत्तत्सत्यमंगिरः। उपत्वाग्नेदिवेदिवे।दोषावस्तर्धियावयं । नमोभरंतएमसि। राजंतमध्वराणां। गोपा
मृतस्यदीदिविं।वर्धमानंस्वेदमे। सनःपितेवसूनवे। अग्नेसूपायनोभव। सचस्वानःस्वस्तये ॥२॥वायवायाहिदर्शत ॥अग्निर्वैदे
वानामवमोविष्णुःपरमः। अथमहाव्रतं। एषपंथाएतत्कर्म । अथातःसंहितायाउपनिषत् । विदामघवन्विदा । महाव्रतस्यपं
चविंशतिंसामिधेन्यः। इषेत्वोर्जेत्वा। अग्नआयाहिवीतये। शन्नोदेवीरभिष्टये। अथतस्यसमाम्नायस्य। समाम्नायःसमाम्नातः।
मयरसतजभनलगसंमितं। गौः। ग्मा। पंचसंवत्सरमयं। अथशिक्षांप्रवक्ष्यामि। वृद्धिरादैच्। (यदिंद्रोदाशराज्ञेमानुषंव्यगाह

थाः। इदंजनाउपश्रुत)। योगीश्वरंयाज्ञवल्क्यं। नारायणंनमस्कृत्य। अथातोधर्मंव्याख्यास्यामः। अथातोधर्मजिज्ञासा। अथा
तोब्रह्मजिज्ञासा।तच्छंयोरावृणीमहेगातुंयज्ञायगातुंयज्ञपतये दैवीःस्वस्तिरस्तुनःस्वस्तिर्मानुषेभ्यः । ऊर्ध्वंजिगातुभेषजं शंनो
अस्तुद्विपदेशंचतुष्पदे॥ ॐनमोब्रह्मणेनमोअस्त्वग्नयेनमःपृथिव्यैनमओषधीभ्यः। नमोवाचेनमोवाचस्पतयेनमोविष्णवेमह
तेकरोमि ॥ इतित्रिः ॥ ॐ शांतिःशांतिःशांतिः । वृष्टिरसिवृश्चमेपाप्मानमृतात्सत्यमुपागाम्। सर्वे उत्सृष्टावैवेदाः इत्यु
क्त्वाजलंस्पृशेयुः। आचार्यहस्तेवेदान्दद्युश्च। ततः अयाश्चेतिविमदोऽयाअग्निःपंक्तिः प्रायश्चित्ताज्यहोमेविनियोगः॥ ॐअ
याश्चाग्नेस्यनभिशस्तीश्चसत्यमित्वमयाअसि । अयासावयसाकृतोयासन्हव्यमूहिषेयानोधेहिभेषजंस्वाहा । अयसेऽग्नयइदं
नमम॥ अतोदेवामेधातिथिर्देवागायत्री प्रायश्चित्ताज्यहोमेविनियोगः।ॐ अतोदेवाअवंतुनोयतोविष्णुर्विचक्रमे। पृथिव्याः
सप्तधामभिःस्वाहा। देवेभ्यइदंनमम॥ इदंविष्णुःकाण्वोमेधातिथिर्विष्णुर्गायत्री प्रायश्चित्ताज्यहोमेविनियोगः। ॐइदंविष्णु
र्विचक्रमेत्रेधानिदधेपदं।समूळ्हमस्यपांसुरेस्वाहा विष्णवइदंनमम।व्यस्तसमस्तव्याहृतीनांविश्वामित्रजमदग्निभरद्वाजप्रजापत
यऋषयः अग्निवायुसूर्यप्रजापतयोदेवताःगायत्र्युष्णिगनुष्टुब्बृहत्यश्छंदांसि प्रायश्चित्ताज्यहोमेविनियोगः। ॐभूःस्वाहाअग्नय
इदंनमम। ॐभुवःस्वाहा वायवइदंनमम। ॐ स्वःस्वाहा सूर्यायेदंनमम। ॐ भूर्भुवःस्वःस्वाहा प्रजापतयइदंनमम॥ अनाज्ञात
मितिमंत्रद्वयस्यहिरण्यगर्भोग्निरनुष्टुप् ज्ञाताज्ञातदोषनिवर्हणार्थं प्रायश्चित्ताज्यहोमेविनियोगः। ॐअनाज्ञातंयदाज्ञातंयज्ञ
स्यक्रियतेमिथु। अग्नेतदस्यकल्पयत्वंहिवेत्थयथातथंस्वाहा अग्नयइदंनमम । ॐ पुरुषसंमितोयज्ञोयज्ञःपुरुषसंमितः।

अग्नेतदस्यकल्पयत्वंहिवेत्थयथातथंस्वाहा अग्नयइदंनमम॥ यत्पाकत्रेत्याद्यस्त्रितोग्निस्त्रिष्टुप् प्रायश्चित्ताज्यहोमेविनियो
गः। ॐयत्पाकत्रामनसादीनदक्षानयज्ञस्यमन्वतेमर्तासः। अग्निष्टद्धोताक्रतुविद्विजानन्यजिष्ठोदेवांऋतुशोयजातिस्वाहा॥
अग्नयइदंनमम॥ यद्वोदेवाअभितपामरुतस्त्रिष्टुप् प्रायश्चित्ताज्यहोमेविनियोगः। ॐ यद्वोदेवाअतिपातयानिवाचाचप्रयु
तीदेवहेळनं। अरायोअस्मॉअभिदुच्छुनायतेन्यत्रास्मन्मरुतस्तन्निधेतनस्वाहा॥ मरुद्भ्यइदंनमम॥ (यज्ञोपघातादौप्राय
श्चित्तानि। अस्मिन्कर्मणिकृमिकीटपिपीलिकामक्षिकाद्युपघातदोषपरिहारार्थंद्वेमिंदाहुतीहोष्यामि॥ ॐयन्मआत्मनोमिं
दाभूदग्निस्तत्पुनराहार्जातवेदाविचर्षणिःस्वाहा॥ मिंदवतेग्नयइदंनमम॥ ॐ पुनरग्निश्चक्षुरदात्पुनरिंद्रोबृहस्पतिः। पुनर्मे
अश्विनायुवंचक्षुराधत्तमक्ष्योःस्वाहा॥ मिंदवतेग्नयइदंनमम॥ अस्मिन्कर्मणिस्वराक्षरपदवर्णभ्रेषजनितप्रत्यवायपरिहारा
र्थंआभिर्गीर्भिरित्येकामाज्याहुतिंहोष्यामि॥ ॐ आभिर्गीर्भिर्यदतोनऊनमाप्यायियहरिवोवर्धमानः। यदास्तोतृभ्योमहिगो
त्रारुजासिभूयिष्ठभाजोअधतेस्यामस्वाहा इंद्रायहरिवतइदंनमम॥) सांगतासिद्ध्यर्थंसर्वप्रायश्चित्तंकरिष्ये॥ ॐ भूर्भुवःस्वः
स्वाहा प्रजापतयइदंनमम॥संस्रावेण ॐ विश्वेभ्योदेवेभ्यःस्वाहा विश्वेभ्योदेवेभ्यःसंस्रावभागेभ्यइदंनमम। हविःशेषमुत्तरतो
निरस्यबर्हिषिपूर्णपात्रंनिनयेत्॥ पूर्णमसिपूर्णमेभूयाःसुपूर्णमसिसुपूर्णमेभूयाःसदसिसन्मेभूयाःसर्वमसिसर्वंमेभूयाः अक्षिति
रसिमामेक्षेष्ठाः॥ प्राच्यांदिशिदेवाऋत्विजोमार्जयंतां। दक्षिणस्यांदिशिमासाःपितरोमार्जयंतां। अपउपस्पृश्य। प्रतीच्यांदि
शिग्रहाःपशवोमार्जयंतां। उदीच्यांदिश्यापओषधिवनस्पतयोमार्जयंतां। ऊर्ध्वायांदिशियज्ञःसंवत्सरःप्रजापतिर्मार्जयतां ।

आपोअस्मानित्यस्यदेवश्रवाआपस्त्रिष्टुप् मार्जनेविनियोगः ॥ ॐ आपोअस्मान्मातरःशुंधयंतुघृतेननोघृतप्वःपुनंतु । विश्वंहि
रिप्रंप्रवहंतिदेवीरुदिदाभ्यःशुचिरापूतएमि ॥ इदमापःसिंधुद्वीपआपोनुष्टुप् मार्जनेविनियोगः ॥ ॐ इदमापःप्रवहतयत्किंचदु
रितंमयि । यद्वाहमभिदुद्रोहयद्वाशेपउतानृतं ॥ सुमित्र्यानआपओषधयःसंतु । दुर्मित्र्यास्तस्मैसंतुयोस्मान्द्वेष्टि । यंचवयंद्विष्म
स्तंहन्मि । इतिनैर्ऋत्यांदिशिकुशाग्रैरपःसिंचेत् ॥ माहंप्रजांपरासिचंयानःसयावरीस्थन । समुद्रेवोनिनयानिस्वंपाथोअपीथ ॥
ताआपःसमुद्रंगच्छेयुरितिचिन्तयन् गंगायमुनासरस्वत्यःस्मरन् अंजलिस्थदर्भैरात्मानमन्यांश्चमार्जयेत् ॥ ततः अग्नेर्वायव्य
देशेतिष्ठन् ॥ अग्नेत्वन्नइतिचतसृणांगौपायनालौपायनावाबंधुःसुबंधुःश्रुतबंधुर्विप्रबंधुश्चैकैकर्चाऋषयः अग्निर्देवता द्विपदावि
राट्छंदः अग्न्युपस्थानेविनियोगः ॥ ॐ अग्नेत्वन्नोअंतमउतत्राताशिवोभवावरूथ्यः । वसुरग्निर्वसुश्रवाअच्छानक्षिद्युमत्तमंर
यिंदाः ॥ सनोबोधिश्रुधीहवमुरुष्याणोअघायतःसमस्मात् ॥ तंत्वाशोचिष्ठदीदिवःसुम्नायनूनमीमहेसखिभ्यः ॥ उपविश्य
परिस्तरणान्युत्तरेविसृजेत् परिसमूहनपर्युक्षणेकृत्वा विश्वानिनइत्यग्निंगंधादिभिश्चपूजयित्वा ॐ अग्निस्तुविश्रवस्तमंतुविब्र
ह्माणमुत्तमम् । अतूर्तंश्रावयत्पतिंपुत्रंददातिदाशुषे ॥ अग्निर्ददातिसत्पतिंसासाहयोयुधानृभिः । अग्निरत्यंरघुष्यदंजेतारम
पराजितं ॥ अग्नयेनमःमंत्रपुष्पंसमर्पयामि । मानस्तोकइत्यस्यकुत्सोरुद्रोजगती विभूतिग्रहणेविनियोगः ॥ ॐ मानस्तोके
तनयेमानआयौमानोगोषुमानोअश्वेषुरीरिषः । वीरान्मानोरुद्रभामितोवधीर्हविष्मंतःसदमित्त्वाहवामहे ॥ त्र्यायुषंजमदग्ने
रितिललाटे कश्यपस्यत्र्यायुषं कंठे अगस्त्यस्यत्र्यायुषं नाभौ यद्देवानांत्र्यायुषं दक्षिणस्कंधे तन्मेअस्तुत्र्यायुषं वामस्कंधे सर्व

मस्तुशतायुषं शिरसि। ॐ चमेस्वरश्चमेयज्ञोपचतेनमश्च। यत्तेन्यूनंतस्मैतउपयत्तेतिरिक्तंतस्मैतेनमः। अग्नयेनमः ॐ स्वस्ति।
श्रद्धांमेधांयशःप्रज्ञांविद्यांबुद्धिंश्रियंबलं। आयुष्यंतेजआरोग्यंदेहिमेहव्यवाहन ॥ देहिमेहव्यवाहनोन्नमइति ॥ प्रमादात्कु
र्वतांकर्मप्रच्यवेताध्वरेषुयत्। स्मरणादेवतद्विष्णोःसंपूर्णस्यादितिश्रुतिः ॥ प्रायश्चित्तान्यशेषाणितपःकर्मात्मकानिवै। या
नितेषामशेषाणांकृष्णानुस्मरणंपरं ॥ यस्यस्मृत्याचनामोक्त्यातपोयज्ञक्रियादिषु। न्यूनंसंपूर्णतांयातिसद्योवंदेतमच्युतं ॥
अनेनउत्सर्जनहोमाख्येनकर्मणाभगवान्श्रीपरमेश्वरःप्रीयतांनमम ॥ ॐ तत्सद्ब्रह्मार्पणमस्तु ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

॥ ६८ ॥ अथस्नानविधिः ॥

श्रीः॥ उदकतीरंगत्वा भस्मगोमयमृत्तंदुलतिलकुशदूर्वादिसंभृतसंभारः सर्वैःसह आचम्यप्राणानायम्यदेशकालौसंकीर्त्यउत्स
र्जनांगत्वेनसर्वैःसहगणस्नानंकरिष्ये ॥ आपोहिष्ठेतितृचेन स्नात्वा आचम्य॥ उत्सर्जनांगत्वेनभस्मस्नानंकरिष्ये ॥ भस्मादाय
ॐ ईशानःसर्वविद्यानामीश्वरःसर्वभूतानांब्रह्माधिपतिर्ब्रह्मणोधिपतिर्ब्रह्माशिवोमेअस्तुसदाशिवोम्। शिरसि। ॐ तत्पुरु
षायविद्महेमहादेवायधीमहि। तन्नोरुद्रःप्रचोदयात्। मुखे। ॐ अघोरेभ्योथघोरेभ्योघोरघोरतरेभ्यः। सर्वेभ्यःसर्वशर्वे
भ्योनमस्तेअस्तुरुद्ररूपेभ्यः। हृदये। ॐ वामदेवायनमोज्येष्ठायनमःश्रेष्ठायनमोरुद्रायनमःकालायनमःकलविकरणायनमो
बलविकरणायनमोबलायनमोबलप्रमथनायनमःसर्वभूतदमनायनमोमनोन्मनायनमः। गुह्ये। ॐ सद्योजातंप्रपद्यामिस
द्योजातायवैनमोनमः। भवेभवेनातिभवेभवस्वमांभवोद्भवायनमः। पादयोः ॥ अग्निरितिभस्म वायुरितिभस्म जलमि

तिभस्म स्थलमितिभस्म व्योमेतिभस्म सर्वंऽहवाइदंभस्म । ॐमानस्तोकेतनयेमानआयौमानोगोषुमानोअश्वेषुरीरिषः । वीरा
न्मानोरुद्रभामितोवधीर्हविष्मंतःसदमित्त्वाहवामहे ॥ सर्वांगेविलिप्य स्नात्वा आचम्य ॥ उत्सर्जनांगत्वेनगोमयस्नानंकरि
ष्ये ॥ ॐगंधद्वारांदुराधर्षांनित्यपुष्टांकरीषिणीं ॥ ईश्वरींसर्वभूतानांतामिहोपह्वयेश्रियं ॥ इतिगोमयमादाय ॥ अग्रमग्रंचरं
तीनामोषधीनांवनेवने । तासामृषभपत्नीनांपवित्रंकायशोधनं । तन्मेरोगांश्चशोकांश्चनुदगोमयसर्वदा । इतिशिरःप्रभृत्यं
गानिविलिप्य स्नात्वा आचम्य ॥ उत्सर्जनांगत्वेनमृत्तिकास्नानं मृत्संस्कारंचकरिष्ये ॥ ॐवळित्थापर्वतानांखिद्रंबिभ
र्षिपृथिवि । प्रयाभूमिंप्रवत्वतिमह्नाजिनोषिमहिनि । इतिभूमिंप्रार्थ्य । ॐमावोरिषत्खनितायस्मैचाहंखनामिवः । द्विपच्चतु
ष्पदस्माकंसर्वमस्त्वनातुरं । इतिखनित्वा । ॐस्योनापृथिविभवानृक्षरानिवेशनी । यच्छानःशर्मसप्रथाः । इतिमृदमादाय ।
ॐआयनेतेपरायणेदूर्वारोहंतुपुष्पिणीः । ह्रदाश्चपुंडरीकाणिसमुद्रस्यगृहाइमे । इतिदूर्वामादाय । ॐतत्सवितुर्वरेण्यंभर्गोदे
वस्यधीमहि । धियोयोनःप्रचोदयात् । प्रोक्ष्यभूमौनिधाय । ॐत्रातारमिंद्रमवितारमिंद्रंहवेहवेसुहवंशूरमिंद्रं । ह्वयामि
शक्रंपुरुहूतमिंद्रंस्वस्तिनोमघवाधात्विंद्रः ॥ पूर्वतःक्षिपेत् । ॐयमायसोमंसुनुतयमायजुहुताहविः । यमंहयज्ञोगच्छत्यग्नि
दूतोअरंकृतः । दक्षिणतः । ॐतत्त्वायामिब्रह्मणावंदमानस्तदाशास्तेयजमानोहविर्भिः । अहेळमानोवरुणेहबोध्युरुशंस
मानआयुःप्रमोषीः । पश्चिमतः । ॐवयंसोमव्रतेतवमनस्तनूषुबिभ्रतः । प्रजावंतःसचेमहि । उत्तरतः । ॐतत्सूर्यरोद
सीउभेदोपावस्तोरुपंब्रुवे । भोजेष्वस्माँऽअभ्युच्चरासदा । उपरिष्टात् । ॐअधःपश्यस्वमोपरिसंतरांपादकौहर । मातेकशप्लु

कौदेशुन्त्स्त्रीहिन्नह्लावभूविथ। अधः। (सर्वंमृदंवामहस्तेगृहीत्वाजलेनार्द्रीकृत्य) ॐ सहस्रशीर्षापुरुषःसहस्राक्षःसहस्रपात्।
सभूमिंविश्वतोवृत्वात्यतिष्ठद्दशांगुलं। शिरसि। ॐ अक्षीभ्यांतेनासिकाभ्यांकर्णाभ्यांछुबुकादधि । यक्ष्मंशीर्षण्यंमस्तिष्काज्जि
ह्वायाविवृहामिते। मुखे। ॐ ग्रीवाभ्यस्तउष्णिहाभ्यःकीकसाभ्योअनूक्यात्। यक्ष्मंदोषण्य१मंसाभ्यांबाहुभ्यांविवृहामिते।कं
ठे। ॐ आंत्रेभ्यस्तेगुदाभ्योवनिष्ठोर्हृदयादधि। यक्ष्मंमतस्नाभ्यांयक्नःप्लाशिभ्योविवृहामिते। हृदये। ॐ नाभानाभिंनआददे
चक्षुश्चित्सूर्येसचा। कुबेरपत्यमादुहे। नाभौ। ॐ त्वामिंद्रसजोषसमर्कंविभर्षिबाह्वोः। वज्रंशिशानओजसा। बाह्वोः। ॐ सोमा
नंस्वरणंकृणुहिब्रह्मणस्पते। कक्षीवंतंयऔशिजः। कक्ष्योः। ॐ यःकुक्षिःसोमपातमःसमुद्रइवपिन्वते। उर्वीरापोनकाकुदः॥
कुक्ष्योः। ॐ बह्वीनांपितावहुरस्यपुत्रश्चिश्चाकृणोतिसमनावगत्य। इषुधिःसंकाःपृतनाश्चसर्वाःपृष्ठेनिनद्धोजयतिप्रसूतः॥
पृष्ठे। ॐ ऊरुभ्यांतेअष्ठीवद्भ्यांपार्ष्णिभ्यांप्रपदाभ्यां। यक्ष्मंश्रोणिभ्यांभासदाद्भंससोविवृहामिते॥ ऊर्वोः। ॐ मेहनाद्वनंकरं
णाल्लोमभ्यस्तेनखेभ्यः॥ यक्ष्मंसर्वस्मादात्मनस्तमिदंविवृहामिते॥ जान्वोः। ॐ एतावानस्यमहिमातोज्यायांश्चपूरुषः।
पादोस्यविश्वाभूतानित्रिपादस्यामृतंदिवि॥ पादयोः। ॐ यस्यत्रिश्वानिहस्तयोःपंचक्षितीनांवसु॥ स्पाशयस्वयोअस्मध्रु
गिदुव्येवाशनिर्जहि॥ हस्तयोः। ॐ अंगादंगाल्लोम्नोलोम्नोजातंपर्वणिपर्वणि। यक्ष्मंसर्वस्मादात्मनस्तमिदंविवृहामिते॥ इति
मंत्रेणपुरुषसूक्तेनचसर्वांगेविलिप्य। अश्वक्रांतेरथक्रांतेविष्णुक्रांतेवसुंधरे। शिरसाधारयिष्यामिरक्षस्वमांपदेपदे॥ इतिसतिल
दूर्वांमृदंशिरसिनिधाय मृत्तिकास्थानंप्रक्षाल्य भूमिंप्रार्थयेत्॥ भूमिर्धेनुर्धरणीलोकधारिणी। उद्धृतासिवराहेणकृष्णेनशं

तवाहुना । मृत्तिकेहनमेपापंयन्मयादुष्कृतंकृतं । मृत्तिकेब्रह्मदत्तासिकाश्यपेनाभिमंत्रिता ॥ मृत्तिकेदेहिमेपुष्टिंत्वयिसर्वंप्र
तिष्ठितं । मृत्तिकेप्रतिष्ठितेसर्वंतन्मेनिर्णुदमृत्तिके ॥ त्वयाहतेनपापेनगच्छामिपरमांगतिं ॥ तीर्थंप्रार्थयेत् ॥ ॐ हिरण्यशृंगंव
रुणंप्रपद्येतीर्थंमेदेहियाचितः । यन्मयाभुक्तमसाधूनांपापेभ्यश्चप्रतिग्रहः । यन्मेमनसावाचाकर्मणावादुष्कृतंकृतं । तन्नइं
द्रोवरुणोबृहस्पतिःसविताचपुनंतुपुनःपुनः । नमोग्नयेप्सुमतेनमइंद्रायनमोवरुणायनमोवारुण्यैनमोद्भ्यः । यदपांक्रूरंयदमे
ध्यंयदशांतंतदपगच्छतात् ॥ अत्याशनादतीपानाद्यच्चउग्रात्प्रतिग्रहात् । तन्नोवरुणोराजापाणिनाह्यवमर्शतु ॥ सोहमपापो
विरजोनिर्मुक्तोमुक्तकिल्बिषः । नाकस्यपृष्ठमारुह्यगच्छेद्ब्रह्मसलोकतां । यश्चाप्सुवरुणःसपुनात्वघमर्षणः ॥ अवतेहेळइतिद्व
योराजीगर्तिःशुनःशेपोवरुणस्त्रिष्टुप् वरुणप्रार्थनेविनियोगः ॥ ॐ अवतेहेळोवरुणनमोभिरवयज्ञेभिरीमहेहविर्भिः । क्षयंन
स्मभ्यमसुरप्रचेताराजन्नेनांसिशिश्रथःकृतानि ॥ उदुत्तमंवरुणपाशमस्मदवाधमंविमध्यमंश्रथाय ॥ अथावयमादित्यव्रतेतवा
नागसोअदितयेस्याम ॥ याःप्रवतोवसिष्ठोनद्यःशक्वरी तीर्थाभिमर्शनेविनियोगः ॥ ॐ याःप्रवतोनिवतउद्वतउदन्वतीरनुदका
श्चयाः । ताअस्मभ्यंपयसापिन्वमानाःशिवादेवीरशिपदाभवंतुसर्वानद्योअशिमिदाभवंतु ॥ इमंमेगंगइतिद्वयोःसिंधुक्षित्प्रैय
मेधोनद्योजगती तीर्थावलोडनेविनियोगः ॥ ॐ इमंमेगंगेयमुनेसरस्वतिशुतुद्रिस्तोमंसचतापरुष्ण्या । असिक्न्यामरुद्वृधेवि
तस्तयार्जीकीयेशृणुह्यासुषोमया ॥ सितासितेसरितेयत्रसंगथेतत्राप्लुतासोदिवमुत्पतंति । येवैतन्वं१ विसृजंतिधीरास्तेजना
सोअमृतत्वंभजंते ॥ सागरस्वननिर्घोषदंडहस्तासुरांतक । जगत्स्रष्टर्जगन्मर्दिन्नमामित्वांसुरेश्वर ॥ इमंमंत्रंसमुच्चार्यतीर्थेस्ना

नंसमाचरेत् ॥ अन्यथातत्फलस्यार्धंतीर्थंशोहरतिध्रुवं ॥ ॐ इदंतेन्याभिरसमानमन्द्रियाः काश्च्मिंधुंप्रवहंतिनद्यः ॥ सर्गो
जीर्णामिवत्वचंजहातिपापंसशिरस्कोभ्युपेत्य ॥ नंदिनीनलिनीसीतामालतीचमलापहा । विष्णुपादाब्जसंभूतागंगात्रिपथगा
मिनी। भागीरथीभोगवतीजाह्नवीत्रिदशेश्वरी। पुष्कराद्यानितीर्थानिगंगाद्याःसरितस्तथा । आगच्छंतुपवित्राणिस्नानकालेस
दाममा । गंगागंगेतियोब्रूयाद्योजनानांशतैरपि । मुच्यतेसर्वपापेभ्योविष्णुलोकंसगच्छति ॥ आपोहिष्ठेतितृचस्यांबरीषः सिं
धुद्वीपआपोगायत्री मार्जनेविनियोगः॥ ॐआपोहिष्ठा० चनः॥समुद्रज्येष्ठाइतिचतसृणांवसिष्ठआपस्त्रिष्टुप् मार्जनेवि० ॥ ॐ
समुद्रज्येष्ठाःसलिलस्यमध्यात्पुनानायंत्यनिविशमानाः। इंद्रोयावज्रीवृषभोरराद्ताआपोदेवीरिहमामवंतु॥ याआपोदिव्या
उतवास्रवंतिखनित्रिमाउतवायाःस्वयंजाः। समुद्रार्थायाःशुचयःपावकास्ताआपोदेवीरिहमामवंतु ॥ यासांराजावरुणोयाति
मध्येसत्यानृतेअवपश्यञ्जनानां । मधुश्चुतःशुचयोयाःपावकास्ताआपोदेवीरिहमामवंतु ॥ यासुराजावरुणोयासुसोमोविश्वेदे
वायासूर्जंमदंति। वैश्वानरोयास्वग्निःप्रविष्टस्ताआपोदेवीरिहमामवंतु॥ तरत्समंदीतिचतसृणांकाश्यपावत्सारःपवमानःसोमो
गायत्री मार्जनेवि० ॥ॐ तरत्समंदीधावतिधारासुतस्यांधसः । तरत्समंदीधावति ॥उस्रावेदवसूनांमर्तस्यदेव्यवसः । तरत्सम
मंदीधावति॥ध्वस्रयोःपुरुषंत्योरासहस्राणिदद्महे । तरत्समंदीधावति ॥ आययोस्त्रिंशतंतनासहस्राणिचदद्महे । तरत्सम
दीधावति ॥ एतोन्विंद्रमितितिसृणामांगिरसइंद्रोनुष्टुप् मार्जनेवि० ॥ॐ एतोन्विंद्रंस्तवामशुद्धंशुद्धेनसाम्ना । शुद्धैरुक्थैर्वा
वृध्वांसंशुद्धआशीर्वान्ममत्तु ॥ इंद्रशुद्धोनआगहिशुद्धःशुद्धाभिरूतिभिः । शुद्धोरयिंनिधारयशुद्धोममद्धिसोम्यः ॥ इंद्र

शुद्धोहिनौरयिंशुद्धोरत्नानिदाशुषे । शुद्धोवृत्राणिजिघ्नसेशुद्धोवाजंसिषाससि ॥ ऋतंचेतितृचस्याघमर्षणोभाववृत्तमनुष्टुप् अघमर्षणेविनियोगः ॥ ॐ ऋतंचसत्यंचाभीद्धातपसोध्यजायत । ततोरात्र्यजायतततःसमुद्रोअर्णवः ॥ समुद्रादर्णवादधिसंवत्सरोअजायत । अहोरात्राणिविदधद्विश्वस्यमिषतोवशी ॥ सूर्याचंद्रमसौधातायथापूर्वमकल्पयत् ॥ दिवंचपृथिवींचांतरिक्षमथोस्वः ॥ स्नात्वा स्नानांगतर्पणंकुर्यात् । ब्रह्मादयोयेदेवाः तान्देवांस्तर्पयामि भूर्देवांस्तर्पयामि भुवर्देवांस्तर्पयामि स्वर्देवांस्तर्पयामि भूर्भुवःस्वर्देवांस्तर्पयामि॥निवीती कृष्णद्वैपायनादयोयेऋषयःतान्ऋषींस्तर्पयामि भूर्ऋषींस्तर्पयामि भुवर्ऋषींस्तर्पयामि स्वर्ऋषींस्तर्पयामि भूर्भुवःस्वर्ऋषींस्तर्पयामि॥ प्राचीनावीती ॥ सोमःपितृमान्यमोंगिरस्वानग्निष्वात्ताःकव्यवाहनादयोयेपितरः ॥ तान्पितॄंस्तर्पयामि ॥ भूःपितॄंस्तर्पयामि ॥ भुवःपितॄंस्तर्पयामि ॥ स्वःपितॄंस्तर्पयामि॥ भूर्भुवःस्वःपितॄंस्तर्पयामि ॥ अग्निदग्धाश्चयेजीवायेप्यदग्धाःकुलेमम ॥ भूमौदत्तेनतोयेनतृप्तायांतुपरांगतिं ॥ इतिजलांजलिंतटेनिक्षिप्य ॥ येकेचास्मत्कुलेजाताअपुत्रागोत्रिणोमृताः॥तेगृह्णंतुमयादत्तंवस्त्रनिष्पीडनोदकं॥इतिमंत्रेणोत्तरीयवस्त्रंतटेनिष्पीड्य ॥ ततःयज्ञोपवीती॥यन्मयादूषितंतोयंशारीरमलसंभवात्॥तद्दोषपरिहारार्थंयक्ष्माणंतर्पयाम्यहं॥इतियक्ष्मतर्पणंकृत्वा॥ ज्ञानतोऽज्ञानतोवापियन्मेदुश्चरितंकृतं ॥ तत्क्षमस्वाखिलंदेविजगन्मातर्नमोस्तुते ॥ इतिनदींप्रार्थयेत् ॥ स्नानविधिःसमाप्तः ॥

॥ ६९ ॥ अथऋषिपूजनम् ॥

श्रीः॥ धृतशुक्लांबरोनिवीतीऋषीन्पूजयेत्॥ देशकालौसंकीर्त्य उत्सर्जनांगत्वेनअरुंधतीसहितकश्यपादिसप्तर्षिप्रीत्यर्थंआवाह

नादिषोडशोपचारैःपूजनंकरिष्ये ॥ॐऋषेमंत्रकृतांस्तोमैःकश्यपोद्वर्धयन्गिरः ॥ सोमंनमस्यराजानंयोजज्ञेवीरुधांपतिरिंद्रायें
दोपरिस्रव ॥ कश्यपायनमः कश्यपंआवाहयामि ॥ॐ अत्रिर्यद्वामवरोहन्नृबीसमजोहवीन्नाधमानेवयोषा ॥ श्येनस्यचिज्जवसा
नूतनेनागच्छतमश्विनाशंतमेन ॥ अत्रयेनमः अत्रिंआवाहयामि ॥ ॐ एवानःस्पृधःसमंजाममत्स्विद्रंरारंधिमिथतीरदेवीः ।
विद्यामवस्तोर्वसागृणंतोभरद्वाजाउततइंद्रनूनं ॥ भरद्वाजायनमः भरद्वाजंआवाहयामि ॥ ॐ प्रसूतोभक्षमकरंचरावपिस्तो
मंचेमंप्रथमःसूरिरुन्मृजे । सुतेसातेनयद्यागमंवांप्रतिविश्वामित्रजमदग्नीदमे ॥ विश्वामित्रायनमः विश्वामित्रंआवाहयामि ॥
ॐ अभित्वागोतमागिराजातवेदोविचर्षणे । द्युम्नैरभिप्रणोनुमः ॥ गौतमायनमः गौतमंआवाहयामि ॥ ॐ गृणानाजमद
ग्निनायोनावृतस्यसीदतं । पातंसोममृतावृधा ॥ जमदग्नयेनमः जमदग्निंआवाहयामि ॥ ॐ उतासिमैत्रावरुणोवसिष्ठोर्व
श्यांब्रह्मन्मनसोधिजातः । द्रप्संस्कन्नंब्रह्मणादैव्येनविश्वेदेवाःपुष्करेत्वाददंत ॥ वसिष्ठायनमः वसिष्ठंआवाहयामि ॥ ॐ
अत्रेर्यथानुसूयास्याद्वसिष्ठस्याप्यरुंधती । कौशिकस्ययथासतीतथात्वमपिभर्तरि ॥ अरुंधत्यैनमः अरुंधतींआवाहयामि ॥
तदस्तुमित्रा० गृहावै०सुप्रतिष्ठितमस्तु ॥ आवाहनादिप्रत्युपचारं देवाएतस्यामवदंतपूर्वेसप्तऋषयस्तपसेयेनिषेदुः । भीमाजा
याब्राह्मणस्योपनीतादुर्धांदधातिपरमेव्योमन् ॥ इतिमंत्रेणषोडशोपचारैःपूजयेत् ॥ इति ऋषिपूजा ॥ ॥ छ ॥

॥ ७० ॥ अथ ऋष्यादितर्पणम् ॥

साक्षतहस्तःकुशमध्येन । कश्यपंतर्पयामि । अत्रिंतर्पयामि । भरद्वाजंतर्पयामि । विश्वामित्रंतर्पयामि । गौतमंतर्पयामि । जम

दग्निंतर्पयामि। वसिष्ठंतर्पयामि। अरुंधतींतर्पयामि। उपवीतीदेवतीर्थेन[1]कुशाग्रैः सावित्रींतर्पयामि। ब्रह्माणंतर्पयामि। श्रद्धांतर्पयामि। मेधांतर्पयामि। प्रज्ञांतर्पयामि। धारणांतर्पयामि। सदसस्पतिंतर्पयामि। अनुमतिंतर्पयामि। छंदांस्यृषींस्तर्पयामि॥ अग्निंतर्पयामि। अस्तृणसूर्यांस्तर्पयामि। अग्निंतर्पयामि। शकुंतंतर्पयामि। अग्निंतर्पयामि। मित्रावरुणौतर्पयामि। अग्निंतर्पयामि। अपस्तर्पयामि। अग्निंतर्पयामि। मरुतस्तर्पयामि। अग्निंतर्पयामि। विश्वान्देवांस्तर्पयामि। अग्निंतर्पयामि। इंद्रासोमौतर्पयामि। इंद्रंतर्पयामि। अग्नामरुतस्तर्पयामि। पवमानसोमंतर्पयामि। सोमंतर्पयामि। अग्निंतर्पयामि। संज्ञानंतर्पयामि॥ ॥ अथब्रह्मयज्ञांगतर्पणं। प्रजापतिस्तृप्यतु। ब्रह्मातृप्यतु। वेदास्तृप्यंतु। देवास्तृप्यंतु। ऋषयस्तृप्यंतु। सर्वाणिछंदांसितृप्यंतु। ॐकारस्तृप्यतु। वषट्कारस्तृप्यतु। व्याहृतयस्तृप्यंतु। सावित्रीतृप्यतु। यज्ञास्तृप्यंतु। द्यावापृथिवी तृप्यतां। अंतरिक्षंतृप्यतु। अहोरात्राणितृप्यंतु। सांख्यास्तृप्यंतु। सिद्धास्तृप्यंतु। समुद्रास्तृप्यंतु। नद्यस्तृप्यंतु। गिरयस्तृप्यंतु। क्षेत्रौषधिवनस्पतिगंधर्वाप्सरसस्तृप्यंतु। नागास्तृप्यंतु। वयांसितृप्यंतु। गावस्तृप्यंतु। साध्यास्तृप्यंतु। विप्रास्तृप्यंतु। यक्षास्तृप्यंतु। रक्षांसितृप्यंतु। भूतानितृप्यंतु। एवमंतानितृप्यंतु॥ अथर्षयः। निवीती॥ ऋषितीर्थेन[2]कुशमध्येन शतर्चिनस्तृप्यंतु। माध्यमास्तृप्यंतु। गृत्समदस्तृप्यतु। विश्वामित्रस्तृप्यतु। वामदेवस्तृप्यतु। अत्रिस्तृप्यतु। भरद्वाजस्तृप्यतु। वसिष्ठस्तृप्यतु। प्रगाथास्तृप्यंतु। पावमान्यस्तृप्यंतु। क्षुद्रसूक्तास्तृप्यंतु। महासूक्तास्तृप्यंतु॥ प्राचीनावीती॥ (जीवत्पितृकैरं

१ देवतीर्थमुक्तममरेण 'अंगुल्यग्रेतीर्थदैवं' इति। ऋजुहस्तेनांगुल्यग्रगाभिरद्भिरित्यर्थः। २ कनिष्ठांगुलिमूलगाभिरद्भिस्तर्पयेत्।

गुष्ठपर्यंतं) पितृतीर्थेनद्विगुणीकृतकुशमूलैः । सुमंतुजैमिनिवैशंपायनपैलसूत्रभाष्यभारतमहाभारतधर्माचार्यास्तृप्यंतु । जानंतिबाहविगार्ग्यगौतमशाकल्यबाभ्रव्यमांडव्यमांडूकेयास्तृप्यंतु । गर्गीवाचक्नवीतृप्यतु । वडवाप्रातीथेयीतृप्यतु । सुलभामैत्रेयीतृप्यतु । कहोळंतर्पयामि । कौषीतकंतर्पयामि । महाकौषीतकंतर्पयामि । पैंग्यंतर्पयामि । महापैंग्यंतर्पयामि । सुयज्ञंतर्पयामि । सांख्यायनंतर्पयामि । ऐतरेयंतर्पयामि । महैतरेयंतर्पयामि । शाकलंतर्पयामि । बाष्कलंतर्पयामि । सुजातवक्रंतर्पयामि । औदवाहिंतर्पयामि । महौदवाहिंतर्पयामि । सौजामिंतर्पयामि । शौनकंतर्पयामि । आश्वलायनंतर्पयामि । येचान्येआचार्यास्तेसर्वेतृप्यंतु ॥ ततःस्वपितृतर्पणं ॥ अस्मत्पितरं अमुकशर्माणं अमुकगोत्रं वसुरूपं स्वधानमस्तर्पयामि । २। पितामहं अ० श० अ० गो० रुद्ररूपंस्व० । प्रपितामहं अ०श० अ० गो० आदित्यरूपं स्व० । मातरं अमुकदां अमुकगोत्रां वसुरूपां स्व० । पितामहीं अ० अ० गो० रुद्ररूपां स्व० । प्रपितामहीं अ० अ० गो० आदित्यरूपां स्व० । सापत्नमातरं अ० अ० गो० वसुरूपां स्व० । मातामहं अमुकशर्माणं अमुकगोत्रं सपत्नीकं वसुरूपं स्व० । मातुःपितामहं अ० श० अ० गो० सप० रुद्ररूपं स्व० । मातुःप्रपितामहं अ०श० अ०गो० सप० आदित्यरूपं स्व० । पत्नीं अमुकदां अमुकगोत्रां वसुरूपां स्व० । सुतं अमुकशर्माणं अ० गो०सप० वसुरूपं स्व० । दुहितरं अमुकदां अमुक० सभर्तृकां ससुतां वसुरूपां स्व० । पितृव्यं अ० श० अ०गो० सप० ससुतं वसुरूपं स्व० । मातुलं अ० श० अ गो० सप० ससुतं वसु० स्व० । भ्रातरं अ०

१ अंगुष्ठांगुलिमध्यगाभिरद्भिः । २ एकैकमंजलिंदेवेभ्योद्वौद्वावृषिभ्यस्त्रीस्त्रीन्पितृभ्यइतिनियमोबह्वृचावैकल्पिकः । मातृत्रयीभिन्नस्त्रीणामेकोजलिः ।

श० अ० गो० सप० ससुतं वसु० स्व० । पितृभगिनीं अमुकदां अमुकगोत्रां सभर्तृकां वसुरूपां स्व० । मातृभगिनीं
अमुकदां अमुकगोत्रां सभर्तृकां वसुरूपां स्व० । आत्मभगिनीं अमुकदां अ०गो० स०व० स्व० । श्वशुरं अ०श०अ०गो०
सप० ससुतं वसुरूपं स्व० । गुरुं अ० श० अ० गो० सप० ससुतं वसुरूपं स्व० । शिष्यं अमुकशर्माणं अ० गो० वसुरूपं
स्व० । आप्तं अ०श०अ०गो० वसुरूपं स्वधानमस्तर्पयामि ॥ ततोयमतर्पणं । यमंतर्पयामि । धर्मराजंतर्पयामि । मृत्युं
तर्पयामि । अंतकंतर्पयामि । वैवस्वतंतर्पयामि । कालंतर्पयामि । सर्वभूतक्षयंतर्पयामि । औदुंबरंतर्पयामि । दध्नंत
र्पयामि । नीलंतर्पयामि । परमेष्ठिनंतर्पयामि । वृकोदरंतर्पयामि । चित्रंतर्पयामि । चित्रगुप्तंतर्पयामि ॥ ॥ यमोनिहंतापितृ
धर्मराजोवैवस्वतोदंडधरश्चकालः ॥ भूताधिपोदत्तकृतानुसारीकृतांतएतद्दशभिर्जपंति ॥ इतितिष्ठंतोदशवारंसर्वेजपेयुः ॥ ॐ
आग्नाअंग्नइहावंसेहोत्रांयविष्ठभारतीं । वरूत्रींधिषणांवह ॥ १ ॥ अधीवासंपरिमातूरिहन्नहंतुविग्रेभिःसत्वंभिर्यातिविज्र
यः । वयोदधत्पद्वतेरेरिहत्सदानुश्येनींसचतेवर्तनीरहं ॥ २ ॥ अयंयज्ञोदेवयाअयंमियेधइमाब्रह्माण्ययमिंद्रसोमः । स्तीर्णं
बर्हिरातुशक्रप्रयाहिपिबानिषद्यविमुचाहरीइह ॥ ३ ॥ अतीयामनिदस्तिरःस्वस्तिभिर्हित्वावद्यमरातीः । वृष्टीशंयोरापउ
स्त्रिभेषजंस्याममरुतःसह ॥ ४ ॥ अग्नेरक्षाणोअंहसःप्रतिष्मदेवरीषतः । तपिष्ठैरजरोदह ॥ ५ ॥ अग्नेभवसुषमिधासमिद्धउ
तबर्हिरुर्वियाविस्तृणीतां । उतद्वारंउशतीर्विश्रयंतामुतदेवाँउशतआवहेह ॥ ६ ॥ अद्यामुरीययदियातुधानोअस्मियदिवा
युस्ततपपूरुषस्य । अधासवीरैर्दशभिर्वियूयायोमामोघंयातुधानेत्याह ॥७॥ अध्वर्योद्रावयात्वंसोममिंद्रःपिपासति । उपनूनं

युंयुजेवृषणाहरीआर्चजगामवृत्रहा ॥ ८ ॥ अग्निंदूतंपुरोदधेहव्यवाहमुपब्रुवे। देवाँआसादयादिह ॥९॥ अग्नेबाधस्वविमृधो विदुर्गहापामीवामपरक्षांसिसेध । अस्मात्समुद्राद्बृहतोदिवोनोपांभूमानमुपनःसृजेह ॥ १० ॥ ततःशांत्यर्थआनोभद्राःशंन इंद्राग्नीइत्यादिशांतिसूक्तानिसुवृष्ट्यर्थंपर्जन्यसूक्तानिचजपेत् ॥ ॐ विश्वेत्तातेसवनेषुप्रवाच्यायाचकर्थमघवन्निंद्रसुन्वते । पारावतंयत्पुरुसंभृतंवस्वपावृणोःशरभायऋषिबंधवे ॥ इतिमंत्रेणऋषीन्जलेउद्वासयेत् ॥ वेदप्रीत्यर्थंब्राह्मणान्भोजयेत् ॥ गच्छगच्छसुरश्रेष्ठस्वस्थानेपरमेश्वर।यत्रब्रह्मादयोदेवास्तत्रगच्छहुताशन॥इत्यग्निंविसृज्यद्विराचामेत्॥ इत्युत्सर्जनप्रयोगः॥

॥ ७१ ॥ अथोपाकर्मप्रयोगः ॥

श्रीः ॥ आचम्यप्राणानायम्यदेशकालौसंकीर्त्य । ममाध्याप्यानांचाधीतानामध्येष्यमाणानांचछंदसांयातयामतानिरासेना प्यायनद्वाराश्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थंएभिर्ब्राह्मणैःसहउपाकर्माख्यंकर्मकरिष्ये । तदंगंगणपतिपूजनंस्थंडिलादिसर्वकर्मकरिष्ये । गणपतिंपूजयित्वास्मृत्वावा। स्थंडिलोपलेपनाद्यग्निध्यानांतंकृत्वाक्रियमाणेउपाकर्महोमेदेवतापरिग्रहार्थमन्वाधानंकरिष्ये । अस्मिन्नन्वाहितेग्नावित्यादिचक्षुषीआज्येनेत्यंतमुक्त्वा अत्रप्रधानं सावित्री ब्रह्माणं श्रद्धां मेधां प्रज्ञां धारणां सदसस्पतिं अनु मतिं छंदांस्यृषीन् एताःप्रधानदेवताः आज्येन॥ पुनरत्रप्रधानं अग्निं अप्तृणसूर्यान् अग्निं शकुंतं अग्निं मित्रावरुणौ अग्निं अपः अग्निं मरुतः अग्निं विश्वान्देवान् अग्निं इंद्रासोमौ इंद्रं अग्नामरुतः पवमानसोमं सोमं अग्निं संज्ञानं एताः प्रधानदेवताः

१ शांतिसूक्तानिपर्जन्यसूक्तानिचात्रैवपठनीयान्यपितानिसर्वाणिउपाकर्मप्रयोगातेन्यस्तानिसतितत्रावलोक्यानि ।

दधिसक्तुद्रव्येण शेषेणस्विष्टकृतमग्निमिध्मसन्नहनेनरुद्रं यज्ञोपवीतेनपरमात्मानंअयासमग्निंदेवान्विष्णुं० सद्योयक्ष्ये । पात्रा सादने दधिसक्तुस्थालीप्रोक्षण्यौइत्यादि दधिसक्तुनासहाज्यंत्रिःपर्यग्निकृत्वाचक्षुष्यंतेन्वाधानोक्तसावित्र्यादिदशनाममंत्रैरा ज्यंहुत्वा अत्रपंचावत्तिनस्तिष्ठंतः ॐ प्रसूतोभक्षमकरंचरावपिस्तोमंचेमंप्रथमःसूरिरुन्मृजे ॥ सुतेसातेनयद्यागमंवांप्रतिविश्वा मित्रजमदग्नीदमें ॥ इतिमंत्रंपठेयुः ॥ पंचावत्तीतुदर्व्यामुपस्तीर्यमध्यात्पूर्वार्धात्पश्चार्धाच्चत्रिर्हविषोवदायाभिघार्यजुहुयात् ॥ अग्निमीळेवैश्वामित्रोमधुच्छंदाअग्निर्गायत्री ॥ उपाकर्मप्रधानदधिसक्तुहोमेविनियोगः ॥ ॐ अग्निमीळेपुरोहितंयज्ञस्यदेवमृ त्विजं ॥ होतारंरत्नधातमंस्वाहा ॥ अग्नयइदं० ॥ कुषुंभकस्तदगस्त्योमृणसूर्याअनुष्टुप् ॥ उपाकर्मप्र० ॥ ॐ कुषुंभकस्तदब्रवी द्गिरेःप्रवर्तमानकः ॥ वृश्चिकस्यारसंविषमरसंवृश्चिकतेविषंस्वाहा ॥ अमृणसूर्येभ्यइ० ॥ त्वमग्नेद्युभिरित्यस्यशौनकोगृत्समदोऽग्निर्जगती ॥ उपाकर्म० ॥ ॐ त्वमग्नेद्युभिस्त्वमाशुशुक्षणिस्त्वमद्भ्यस्त्वमश्मनस्परि ॥ त्वंवनेभ्यस्त्वमोषधीभ्यस्त्वंनृणांनृप तेजायसेशुचिःस्वाहा ॥ अग्नयइ० ॥ आवदन्शौनकोगृत्समदःशकुंतोजगती ॥ उपाकर्म० ॥ ॐ आवदंस्त्वंशकुनेभद्रमावदतू ष्णीमासीनःसुमतिंचिकिद्धिनः ॥ यदुत्पतन्वदसिकर्करिर्यथाबृहद्वदेमविदथेसुवीराःस्वाहा ॥ शकुंतायेदं० ॥ सोमस्यमागा थिनोविश्वामित्रोग्निस्त्रिष्टुप् ॥ उपाकर्मप्रधा० ॥ ॐ सोमस्यमातवसंवक्ष्यग्नेवह्निंचकर्थविदथेयजध्यै ॥ देवाँअच्छादीद्यद्युंजे अद्रिंशमायेअग्नेतन्वंजुषस्वस्वाहा ॥ अग्नयइ० ॥ गृणानाभार्गवोजमदग्निर्मित्रावरुणौगायत्री ॥ उपाकर्म० ॥ ॐ गृणानाजम

१ हुत्वाज्यंनवभिर्मंत्रैःसावित्र्याद्यैरतःपरं । अथावदानधर्मेणतान्सक्तून्दधिसंहुतान् । हुत्वाग्निमीळइत्याद्यैर्मंत्रैर्विंशतिभिःक्रमात् ॥

दग्निनायोनावृतस्यसीदतं ॥ पातंसोममृतावृधास्वाहा ॥ मित्रावरुणाभ्यामिदं० ॥ त्वांह्यग्नेगौतमोवामदेवोऽग्निरष्टी ॥ उपा
कर्म० ॥ ॐ त्वांह्यग्नेसदमित्समन्यवोदेवासोदेवमरतिंन्येरिरइतिक्रत्वान्येरिरे ॥ अमर्त्ययजतमर्त्येष्वादेवमादेवंजनतप्रचेतसं
विश्वमादेवंजनतप्रचेतसंस्वाहा ॥ अग्नयइ० ॥ धामंतेगौतमोवामदेवआपोजगती ॥ उपाक ० ॥ ॐ धामंतेविश्वंभुवनमधि
श्रितमंतःसमुद्रेहृद्यं१तरायुषि ॥ अपामनीकेसमिथेयआभृतस्तमश्याममधुमंतंतऊर्मिस्वाहा ॥ अद्भ्यइ० ॥ अबोध्यात्रेयोबुध
गविष्ठिरावग्निस्त्रिष्टुप् ॥ उपाक० ॥ ॐ अबोध्यग्निःसमिधाजनानांप्रतिधेनुमिवायतीमुषासं ॥ यह्वाइवप्रवयामुज्जिहानाःप्र
भानवःसिस्रतेनाकमच्छस्वाहा ॥ अग्नयइ० ॥ गंतानआत्रेयएवयामरुन्मरुतोतिजगती ॥ उपाक० ॥ ॐ गंतानोयज्ञंयज्ञियाः
सुशमिश्रोताहवमरक्षएवयामरुत् ॥ ज्येष्ठासोनपर्वतासोव्योमनियूयंतस्यप्रचेतसःस्यातदुर्धर्तवोनिदःस्वाहा ॥ मरुद्भ्यइ० ॥
त्वंह्यग्नेबार्हस्पत्योभारद्वाजोऽग्निस्त्रिष्टुप् ॥ उपाकर्म० ॥ ॐ त्वंह्यग्नेप्रथमोमनोतास्याधियोअभवोदस्महोता ॥ त्वंसींवृषन्नकृणो
र्दुष्टरीतुसहोविश्वस्मैसहसेसहध्यैस्वाहा ॥ अग्नयइ० ॥ योनस्वःपायुर्भारद्वाजोविश्वेदेवाअनुष्टुप् ॥ उपाक० ॥ ॐ योनःस्वोअर
णोयश्चनिष्ट्योजिघांसति ॥ देवास्तंसर्वेधूर्वंतुब्रह्मवर्ममांतरंस्वाहा ॥ विश्वेभ्योदेवेभ्यइ० ॥ अग्निंनरोमैत्रावरुणिर्वसिष्ठो
ऽग्निर्विराट् ॥ उपाक० ॥ ॐ अग्निंनरोदीधितिभिररण्योर्हस्तच्युतीजनयंतप्रशस्तं ॥ दूरेदृशंगृहपतिमथर्युंस्वाहा ॥ अग्नयइ० ॥
प्रतिचक्ष्वमैत्रावरुणिर्वसिष्ठइंद्रासोमावनुष्टुप् ॥ उपाक० ॥ ॐ प्रतिचक्ष्वविचक्ष्वेंद्रश्चसोमजागृतं ॥ रक्षोभ्योवधमस्यतमशनिंयातु
मद्भ्यःस्वाहा ॥ इंद्रासोमाभ्यामिदं० ॥ माचित्काण्वःप्रगाथइंद्रोबृहती ॥ उपाक० ॥ ॐ माचिदन्यद्विशंसतसखायोमारिष

ण्यत ॥ इंद्रमित्स्तोतावृषणंसचासुतेमुहुरुक्थाचशंसतस्वाहा ॥ इंद्रायें० ॥ आग्नेयाहिसौभरिरग्नामरुतोऽनुष्टुप् ॥ उपाक० ॥
ॐ आग्नेयाहिमरुत्सखारुद्रेभिःसोमपीतये ॥ सोभर्याऽउपसुष्टुतिंमादयस्वस्वर्णरेस्वाहा ॥ अग्नामरुद्भ्यइ० ॥ स्वादिष्ठया
मधुच्छंदाःपवमानसोमोगायत्री ॥ उपाक० ॥ ॐ स्वादिष्ठयामदिष्ठयापवस्वसोमधारया ॥ इंद्रायपातवेसुतःस्वाहा ॥ पवमा
नसोमायेदं० ॥ यत्तेराजन्मारीचःकश्यपःसोमःपंक्तिः ॥ उपाकर्म० ॥ॐ यत्तेराजन्छृतंहविस्तेनसोमाभिरक्षनः ॥ अरातीवामा
नस्तारीन्मोचनःकिंचनाममदिंद्रायेंदोपरिस्रवस्वाहा ॥ सोमायेदं० ॥ अग्नेबृहन्नाप्त्यस्त्रितोऽग्निस्त्रिष्टुप् ॥ उपाक० ॥ॐ अग्नेबृह
न्नुषसामूर्ध्वोअस्थान्निर्जगन्वान्तमसोज्योतिषागात्॥अग्निर्भानुनारुशतास्वंगआजातोविश्वासद्मान्यप्राःस्वाहा ॥ अग्नयइ० ॥
समानीवइत्यस्यांगिरसःसंवननःसंज्ञानमनुष्टुप्॥ उपाक०॥ॐ समानीवआकूतिःसमानाहृदयानिवः ॥ समानमस्तुवोमनोयथा
वःसुसहासति स्वाहा ॥ संज्ञानायेदं० ॥ततःस्विष्टकृतंहुत्वारज्जुंप्रहृत्यदधिसक्तुप्राश्नीयुः ॥ दधिक्राव्णोवामदेवोदधिक्रावानुष्टुप्
दधिसक्तुप्राशनेविनियोगः॥ॐ दधिक्राव्णोअकारिषंजिष्णोरश्वस्यवाजिनः । सुरभिनोमुखाकरत्प्रणआयुंषितारिषत्स्वाहा ॥
प्राश्यआचम्य ॥ ततउत्तरपरिस्तरणतोमार्जनं परिस्तरणदर्भाणामधस्तादंजलिंनिधायअन्येनापःपूरयित्वाताभिःसर्वान्मार्जये
त् ॥ यज्ञोपवीतमितिमंत्रस्य परब्रह्मपरमात्मात्रिष्टुप् यज्ञोपवीतहवनेविनियोगः ॥ ॐ यज्ञोपवीतंपरमंपवित्रंप्रजापतेर्यत्सहजंपु
रस्तात्। आयुष्यमग्र्यंप्रतिमुंचशुभ्रंयज्ञोपवीतंबलमस्तुतेजःस्वाहा । परमात्मनइदंनमम॥ ततःब्राह्मणेभ्योदत्वास्वयंधारयेत्॥
अन्येसर्वेपिस्वस्वधार्ययज्ञोपवीतानिपृथगभिमंत्र्यधारयेयुः ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

॥ ७२ ॥ यज्ञोपवीताभिमंत्रणम् ॥

उपाकर्मांगत्वेनयज्ञोपवीताभिमंत्रणंधारणंचक०॥ब्रह्मजज्ञानंगौतमोवामदेवोब्रह्मात्रिष्टुप्।सूत्रकरणेवि०।ॐ ब्रह्मजज्ञानंप्रथमंपुरस्ताद्विसीमतःसुरुचोवेनआवः॥ सवुध्न्याउपमाअस्यविष्ठाःसतश्चयोनिमसतश्चविवः॥ इदंविष्णुःकाण्वोमेधातिथिर्विष्णुर्गायत्री सूत्रत्रिगुणीकरणेवि०।ॐ इदंविष्णु०॥त्र्यंबकंमैत्रावरुणिर्वसिष्ठोरुद्रोनुष्टुप्।ग्रंथिबंधनेविनियो०। ॐ त्र्यंबकंयजामहे०॥ आपोहिष्ठेतितृचस्यांबरीषःसिंधुद्वीपआपोगायत्री यज्ञोपवीताभिमंत्रणेवि०। ॐ आपोहिष्ठा० ३ ऋचः। हिरण्यवर्णाःशुचयःपावकायासुजातःकश्यपोयास्विंद्रः। अग्निंयागर्भंदधिरेविरूपास्तानआपःशंस्योनाभवंतु॥ यासांराजावरुणोयातिमध्येसत्यानृतेअवपश्यंजनानां। मधुश्चुतःशुचयोयाःपावकास्तानआपःशंस्योनाभवंतु॥ यासांदेवादिविकृण्वंतिभक्षंयाअंतरिक्षेबहुधाभवंति। याःपृथिवींपयसोंदंतिशुक्रास्तानआपःशंस्योनाभवंतु॥ शिवेनमाचक्षुषापश्यतापःशिवयातनुवोपस्पृशतत्वचंमे। सर्वांअग्नींरप्सुषदोहुवेवोमयिवर्चोबलमोजोनिधत्त॥ ॐ पवमानःसुवर्जनः। पवित्रेणविचर्षणिः। यःपोतासपुनातुमा। पुनंतुमादेवजनाः। पुनंतुमनवोधिया। पुनंतुविश्वआयवः। जातवेदःपवित्रवत्। पवित्रेणपुनाहिमा। शुक्रेणदेवदीद्यत्। अग्नेक्रत्वाक्रतूंरनु। यत्तेपवित्रमर्चिषि। अग्नेविततमंतरा। ब्रह्मतेनपुनीमहे। उभाभ्यांदेवसवितः। पवित्रेणसवेनच। इदंब्रह्मपुनीमहे। वैश्वदेवीपुनतीदेव्यागात्। यस्यैबह्वीस्तनुवोवीतपृष्ठाः। तयामदंतःसधमाद्येषु। व नवयज्ञोपवीतानिहुत्वादत्त्वाचधारयेत् ॥

१ वेदारंभणतःपूर्वंसक्तुप्राशनतःपरं ॥

यꣳस्त्वामपतयोरयीणां । वैश्वानरोरश्मिभिर्मापुनातु । वातःप्राणेनेषिरोमयोभूः । द्यावापृथिवीपयसापयोभिः । ऋतावरी
यज्ञियेमापुनीतां । बृहद्भिःसवितस्त्रिभिः । वर्षिष्ठैर्देवमन्मभिः । अग्नेदक्षैःपुनाहिमा । येनदेवाअपुनत । येनापोदिव्यंकशः ।
तेनदिव्येनब्रह्मणा । इदंब्रह्मपुनीमहे ।यःपावमानीरध्येति । ऋषिभिःसंभृतꣳरसं । सर्वꣳसपूतमश्नाति । स्वदितंमातरिश्वना ।
पावमानीर्योऽअध्येति । ऋषिभिःसंभृतꣳरसं । तस्मैसरस्वतीदुहे । क्षीरꣳसर्पिर्मधूदकं । पावमानीःस्वस्त्ययनीः । सुदुघाहिपय
स्वतीः । ऋषिभिःसंभृतोरसः । ब्राह्मणेष्वमृतꣳहितं । पावमानीर्दिशंतुनः । इमंलोकमथोअमुं । कामान्त्समर्धयंतुनः । दे
वीर्देवैःसमाभृताः । पावमानीःस्वस्त्ययनीः । सुदुघाहिघृतश्चुतः । ऋषिभिःसंभृतोरसः । ब्राह्मणेष्वमृतꣳहितं । येनदेवाः
पवित्रेण । आत्मानंपुनतेसदा । तेनसहस्रधारेण । पावमान्यःपुनंतुमा । प्राजापत्यंपवित्रं । शतोद्यामꣳहिरण्मयं । तेनब्र
ह्मविदोवयं । पूतंब्रह्मपुनीमहे । इंद्रःसुनीतीसहमापुनातु । सोमःस्वस्त्यावरुणःसमीच्या । यमोराजाप्रमृणाभिःपुनातुमा ।
जातवेदामोर्जयंत्यापुनातु । ॐ भूरग्निंचपृथिवींचमांच । त्रीꣳश्चलोकान्त्संवत्सरंच । प्रजापतिस्त्वासादयतु । तयादेवतयां
गिरस्वद्ध्रुवासीद । ॐ भुवोवायुंचांतरिक्षंचमांच । त्रीꣳश्चलोकान्त्संवत्सरंच । प्रजापतिस्त्वासादयतु । तयादेवतयांगिर
स्वद्ध्रुवासीद । ॐ स्वरादित्यंचदिवंचमांच । त्रीꣳश्चलोकान्त्संवत्सरंच । प्रजापतिस्त्वासादयतु । तयादेवतयांगिरस्वद्ध्रुवा
सीद ॥ ॐ भूर्भुवःसुवश्चंद्रमसंचदिशश्चमांच । त्रीꣳश्चलोकान्त्संवत्सरंच । प्रजापतिस्त्वासादयतु । तयादेवतयांगिरस्वद्ध्रु
वासीद ॥ ॐकारंप्रथमतंतौन्यसामि । अग्निंद्वितीयतंतौन्यसामि । नागांस्तृतीयतंतौन्यसामि । सोमंचतुर्थतंतौन्यसामि ।

पितॄन्पंचमतंतौन्यसामि । प्रजापतिंपष्ठतंतौन्यसामि । वायुंसप्तमतंतौन्यसामि । सूर्यंअष्टमतंतौन्यसामि । विश्वान्देवान्नव मतंतौन्यसामि ॥ ऋग्वेदंप्रथमदोरकेन्यसामि । यजुर्वेदंद्वितीयदोरकेन्यसामि । सामवेदंतृतीयदोरकेन्यसामि । अथर्ववेदं ग्रंथौन्यसामि । प्रतियज्ञोपवीतंदशगायत्रीमंत्रंजप्त्वा । उद्यन्नद्येतितिसृभिःसूर्यायदर्शयित्वा । गायत्र्यात्रिस्ताडयेत् । य ज्ञोपवीतमितिमंत्रस्यपरब्रह्मपरमात्मात्रिष्टुप् । श्रौतस्मार्तकर्मानुष्ठानसिद्ध्यर्थंयज्ञोपवीतधारणेविनियोगः । ॐ यज्ञोपवीतंप रमंपवित्रंप्रजापतेर्यत्सहजंपुरस्तात् । आयुष्यमग्र्यंप्रतिमुंचशुभ्रंयज्ञोपवीतंबलमस्तुतेजः । इतिमंत्रेणप्रथमंदक्षिणबाहुमुद्धृत्य पश्चात्कंठेधारयेत् ॥ आचम्य ॥ समुद्रंगच्छस्वाहा । इतिजीर्णयज्ञोपवीतंजलेविसर्जयेत् । ततःसर्वैःसहप्राणानायम्य पृथ्वीतिमंत्रस्य इत्याद्युत्सर्जनांगवत्ब्रह्मयज्ञांते सर्वेउपाकृतावैवेदाः इत्युक्त्वा अंजलिस्थान्कुशान्दक्षिणकटौनिवेशयेयुः ॥ ततआचार्यः प्रायश्चित्तादिहोमशेषंसमापयेत् । ततःसर्वेवेदप्रीत्यर्थंब्राह्मणभोजनंसंकल्प्यदक्षिणांदद्युः ॥ आचार्यः अग्निं विसृज्यकर्मेश्वरार्पणंकृत्वाविष्णुंनत्वाद्विराचामेत् ॥ इत्युपाकर्मप्रयोगः ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

॥ ७२ ॥ अथनूतनब्रह्मचारिश्रावणी ॥

तत्रोपाकर्मणिविशेषः । देशकालौनिर्दिश्यास्यनूतनब्रह्मचारिणःवेदग्रहणाधिकारसिद्धिद्वाराश्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थंउपाकर्माख्यं कर्मकरिष्ये । आदौनिर्विघ्नतासिद्ध्यर्थंमहागणपतिपूजनंस्वस्तिपुण्याहवाचनंमातृकापूजनंनांदीश्राद्धंचकरिष्ये इतिसंकल्प्य नांदीश्राद्धांतंकृत्वाशेषंसर्वंपूर्ववत्कुर्यात् । यज्ञोपवीतधारणकाले । ब्रह्मचारीचेत्कटिसूत्रकौपीनवस्त्राजिनयज्ञोपवीतमेखला

दंडानुपनयनवद्धारयित्वापुराणानिजलेनिक्षिपेत् ॥ तत्रमंत्राः । युवंवस्त्राणीत्यस्यौचथ्योदीर्घतमामित्रावरुणौत्रिष्टुप् ॥
वस्त्रधारणेविनि० ॥ ॐ युवंवस्त्राणिपीवसावसाथेयुवोरच्छिद्रामंतवोहसर्गाः ॥ अवातिरतमनृतानिविश्वऋतेनमित्रावरुणा
सचेथे ॥ मित्रस्यचक्षुरित्यस्यवामदेवोऽजिनंत्रिष्टुप् ॥ अजिनधारणेवि० ॥ ॐ मित्रस्यचक्षुर्धरुणंबलीयस्तेजोयशस्वीस्थविरंस
मिद्धं ॥ अनाहनस्यंवसनंजरिष्णुपरीदंवाज्यजिनंदधेहं ॥ यज्ञोपवीतमिति० यज्ञोपवीतधारणे० ॥ ॐ यज्ञोप० तेजः ॥ इयंदुरु
क्तादितिद्वयोर्वामदेवोमेखलात्रिष्टुप् ॥ मेखलाबंधनेविनियोगः ॥ ॐ इयंदुरुक्तात्परिबाधमानाशर्मवरूथंपुनतीनआगात् ॥ प्रा
णापानाभ्यांबलमाभरंतीप्रियादेवानांसुभगामेखलेयं ॥ ऋतस्यगोप्त्रीतपसःपरस्वीघ्नतीरक्षःसहमानाअरातीः ॥ सानःसमंत
मनुपरेहिभद्रयाभर्तारस्तेमेखलेमारिषाम ॥ मेखलांत्रिरावृत्यनाभिप्रदेशेग्रंथित्रयंकुर्यात् ॥ स्वस्तिनइत्यस्यस्वस्त्यात्रेयोविश्वेदे
वास्त्रिष्टुप् ॥ दंडदानेवि० ॥ ॐ स्वस्तिनोमिमीतामश्विनाभगःस्वस्तिदेव्यदितिरनर्वणः ॥ स्वस्तिपूषाअसुरोदधातुनःस्वस्तिद्या
वापृथिवीसुचेतुना ॥ अदांतंदमयित्वामांमार्गेसंस्थापयन्स्वयं ॥ दंडःकरेस्थितोयस्मात्तस्माद्रक्षयतोभयं ॥ इतिविशेषः ॥ ततः
समाप्तौकर्मेश्वरार्पणंकृत्वायथाशक्तिब्राह्मणभोजनंसंकल्प्यब्राह्मणान्संपूज्यकर्मेश्वरार्पणं ॥ इतिनूतनब्रह्मचारिणउपाकर्म ॥

॥ ७४ ॥ अथसभादीपदानम् ॥

श्रीः ॥ आचम्य देशकालौसंकीर्त्य पुराणोक्तफलावाप्त्यर्थं ममइहजन्मनिजन्मांतरेचाखंडितसौभाग्याद्यवाप्तयेपुत्रपौत्रधन
धान्यादिसमृद्धयेवांछितसर्वमनोरथप्राप्तयेचसभादीपदानकल्पोक्तफलावाप्तिकामाऽहंब्रह्मविष्णुरुद्रप्रीत्यर्थं ब्राह्मणसभायां

अग्निसंनिधौब्राह्मणायसभादीपदानंकरिष्ये। तत्रादौगणपतिपूजनंपंचशब्दैःपुण्याहवाचनंदीपपूजनंब्राह्मणपूजनंचकरिष्ये। दीपपूजांकृत्वाब्राह्मणंसंपूज्य । भोदीपब्रह्मरूपस्त्वंज्योतिषांप्रभुरव्ययः ॥ आरोग्यंदेहिपुत्रांश्चअवैधव्यंप्रयच्छमे । श्रावणे मास्युपाकर्मण्यारब्धेविप्रसंसदि । व्रीहितंडुलपिष्टस्यपाचितेनचनिर्मितं । घृतवर्त्यग्निसंयुक्तंविमलेकांस्यभाजने । सपादतं डुलप्रस्थंपूरितंसुप्रतिष्ठितं । अवैधव्यंसुपुत्रत्वंदीर्घायुःश्रीसुखाप्तये । सभादीपप्रदानेनतुभ्यंविप्रसदक्षिणं । ब्रह्मविष्णुमहे शाश्चप्रीयंतांदीपदानतः। ममाभीष्टप्रदाःसंतुभवेस्मिन्वाभवांतरे। सर्वकामप्रदानृणांदीपदानप्रतोषिताः। श्रावण्यांश्रवणर्क्षेच सभायामग्निसन्निधौ। सभादीपप्रदानेनततःशांतिंप्रयच्छमे। स्वस्त्यस्तु दीर्घमायुःश्रेयःशांतिःपुष्टिस्तुष्टिश्चास्तु। इदंसभादीप दानंदक्षिणातांबूलसहितंअमुकशर्मणेब्राह्मणायतुभ्यमहंसंप्रददे तेनश्रीब्रह्मविष्णुरुद्राःप्रीयंतां ॥ इतिसभादीपदानविधिः ॥

॥ ७५ ॥ अथशांतिसूक्तानि ॥

श्रीः ॥ आनोभद्राइतिदशर्चस्यसूक्तस्यगौतमोराहूगणोविश्वेदेवाजगती षष्ठीविराट्स्थाना अंत्यास्तिस्रस्त्रिष्टुभः । स्वस्तिनइ तिपंचानांस्वस्त्यात्रेयोविश्वेदेवास्त्रिष्टुप् अन्त्येद्वेअनुष्टुभौ । शंनइंद्राग्नीतिपंचदशर्चस्यसूक्तस्यवसिष्ठोविश्वेदेवास्त्रिष्टुप् । य तइंद्रेतिपण्णांभर्गःप्रगाथइंद्रःप्रागाथं । भद्रंनइत्यस्यऐंद्रोविमदोऽग्निरेकपदाविराट् । आशुःशिशानइतित्रयोदशर्चस्यसूक्त स्याप्रतिरथऐंद्रइंद्रोदेवता चतुर्थ्याबृहस्पतिः द्वादश्याअप्वात्रयोदश्याइंद्रोमरुतोवात्रिष्टुब्अंत्यानुष्टुप् । मुंचामित्वेतिपंचर्च स्यसूक्तस्ययक्ष्मनाशनःप्राजापत्यो राजयक्ष्मघ्नंत्रिष्टुप्अंत्यानुष्टुप् । त्यमूष्वितितृचस्यसूक्तस्यारिष्टनेमिस्तार्क्ष्यस्तार्क्ष्यस्त्रिष्टुप् ।

महिम्नीणामितितृचस्यसूक्तस्यसत्यधृतिर्वारुणिरदितिःस्वस्त्ययनंगायत्री । रात्रीव्यख्यदित्यष्टर्चस्यसूक्तस्यकुशिकःसौभरो
रात्रिर्वाभारद्वाजीरात्रिस्तवोगायत्रं । सर्वारिष्टशांत्यर्थेशांतिसूक्तरात्रिसूक्तजपेविनियोगः ॥ ॐ आनोभद्राःक्रतवोयंतुवि
श्वतोदब्धासोअपरीतासउद्भिदः ॥ देवानोयथासदमिद्वृधेअसन्नप्रायुवोरक्षितारोदिवेदिवे ॥ देवानांभद्रासुमतिर्ऋजूयतां
देवानांरातिरभिनोनिवर्ततां ॥ देवानांसख्यमुपसेदिमावयंदेवानआयुःप्रतिरंतुजीवसे ॥ तान्पूर्वयानिविदाहूमहेवयंभगंमि
त्रमदितिंदक्षमस्रिधं ॥ अर्यमणंवरुणंसोममश्विनासरस्वतीनःसुभगामयस्करत् ॥ तन्नोवातोमयोभुवातुभेषजंतन्मातापृथि
वीतत्पिताद्यौः ॥ तद्ग्रावाणःसोमसुतोमयोभुवस्तदश्विनाशृणुतंधिष्ण्यायुवं ॥ तमीशानंजगतस्तस्थुषस्पतिंधियंजिन्वमवसे
हूमहेवयं ॥ पूषानोयथावेदसामसद्वृधेरक्षितापायुरदब्धःस्वस्तये ॥ १ ॥ स्वस्तिनइंद्रोवृद्धश्रवाःस्वस्तिनःपूषाविश्ववेदाः ॥
स्वस्तिनस्तार्क्ष्योअरिष्टनेमिःस्वस्तिनोबृहस्पतिर्दधातु ॥ पृषदश्वामरुतःपृश्निमातरःशुभंयावानोविदथेषुजग्मयः ॥ अग्निजि
ह्वामनवःसूरचक्षसोविश्वेनोदेवाअवसागमन्निह ॥ भद्रंकर्णेभिःशृणुयामदेवाभद्रंपश्येमाक्षभिर्यजत्राः ॥ स्थिरैरंगैस्तुष्टुवांस
स्तनूभिर्व्यशेमदेवहितंयदायुः ॥ शतमिन्नुशरदोअंतिदेवायत्रानश्चक्राजरसंतनूनां ॥ पुत्रासोयत्रपितरोभवंतिमानोमध्यारी
रिषतायुर्गंतोः ॥ अदितिर्द्यौरदितिरंतरिक्षमदितिर्मातासपितासपुत्रः ॥ विश्वेदेवाअदितिःपंचजनाअदितिर्जातमदितिर्जनित्वं
॥२॥स्वस्तिनोमिमीतामश्विनाभगःस्वस्तिदेव्यदितिरनर्वणः ॥ स्वस्तिपूषाअसुरोदधातुनःस्वस्तिद्यावापृथिवीसुचेतुना ॥ स्वस्त
येवायुमुपब्रवामहैसोमंस्वस्तिभुवनस्ययस्पतिः ॥ बृहस्पतिंसर्वगणंस्वस्तयेस्वस्तयआदित्यासोभवंतुनः ॥ विश्वेदेवानोअद्यास्व

स्तयेवैश्वानरोवसुरग्निःस्वस्तये ॥ देवाऽअवंत्वृभवःस्वस्तयेस्वस्तिनोरुद्रःपात्वंहसः ॥ स्वस्तिमित्रावरुणास्वस्तिपथ्येरेवति ॥
स्वस्तिनइंद्रश्चाग्निश्चस्वस्तिनोअदितेकृधि ॥ स्वस्तिपंथामनुचरेमसूर्याचंद्रमसाविव ॥ पुनर्ददताघ्नताजानतासंगमेमहि ॥३॥
स्वस्त्ययनंतार्क्ष्यमरिष्टनेमिंमहद्भूतंवायसंदेवतानां ॥ असुरघ्नमिंद्रसखंसमत्सुबृहद्यशोनावमिवारुहेम ॥ अंहोमुचमांगिरसंग
यंचस्वस्त्यात्रेयंमनसाचतार्क्ष्यं ॥ प्रयतपाणिःशरणंप्रपद्येस्वस्तिसंबाधेष्वभयंनोऽअस्तु ॥४॥ शंनइंद्राग्नीभवतामवोभिःशंनइं
द्रावरुणारातहव्या ॥ शमिंद्रासोमासुवितायशंयोःशंनइंद्रापूषणावाजसातौ ॥ शंनोभगःशमुनःशंसोअस्तुशंनःपुरंधिःशंमुसं
तुरायः ॥ शंनःसत्यस्यसुयमस्यशंसःशंनोअर्यमापुरुजातोऽअस्तु ॥ शंनोधाताशमुधर्तानोअस्तुशंनउरूचीभवतुस्वधाभिः ॥ शं
रोदसीबृहतीशंनोअद्रिःशंनोदेवानांसुहवानिसंतु ॥ शंनोअग्निर्ज्योतिरनीकोअस्तुशंनोमित्रावरुणावश्विनाशं ॥ शंनःसुकृतां
सुकृतानिसंतुशंनइषिरोअभिवातुवातः ॥ शंनोद्यावापृथिवीपूर्वहूतौशमंतरिक्षंदृशयेनोअस्तु ॥ शंनओषधीर्वनिनोभवंतुशं
नोरजसस्पतिरस्तुजिष्णुः ॥ ५ ॥ शंनइंद्रोवसुभिर्देवोअस्तुशमादित्येभिर्वरुणःसुशंसः ॥ शंनोरुद्रोरुद्रेभिर्जलाषःशंनस्त्वष्टा
ग्नाभिरिहशृणोतु ॥ शंनःसोमोभवतुब्रह्मशंनःशंनोग्रावाणःशमुसंतुयज्ञाः ॥ शंनःस्वरूणांमितयोभवंतुशंनःप्रस्व१ःशम्वस्तुवे
दिः ॥ शंनःसूर्यउरुचक्षाउदेतुशंनश्चतस्रःप्रदिशोभवंतु ॥ शंनःपर्वताध्रुवयोभवंतुशंनःसिंधवःशमुसंत्वापः ॥ शंनोअदितिर्भवतु
व्रतेभिःशंनोभवंतुमरुतःस्वर्काः ॥ शंनोविष्णुःशमुपूषानोअस्तुशंनोभवित्रंशम्वस्तुवायुः ॥ शंनोदेवःसविताात्रायमाणःशंनो
भवंतूपसोविभातीः ॥ शंनःपर्जन्योभवतुप्रजाभ्यःशंनःक्षेत्रस्यपतिरस्तुशंभुः ॥ ६ ॥ शंनोदेवाविश्वदेवाभवंतुशंसरस्वतीसह

धीभिरस्तु॥ शमभिषाचःशमुरातिषाचःशंनोदिव्याःपार्थिवाःशंनोआप्याः ॥ शंनःसत्यस्यपतयोभवंतुशंनोअर्वतःशमुसंतुगा
वः ॥ शंनऋभवःसुकृतःसुहस्ताःशंनोभवंतुपितरोहवेषु॥ शंनोअजएकपाद्देवोअस्तुशंनोहिर्बुध्न्यः शंसमुद्रः ॥ शंनोअपान्नपा
त्पेरुरस्तुशंनःपृश्निर्भवतुदेवगोपा ॥ आदित्यारुद्रावसवोजुषंतेदंब्रह्मक्रियमाणंनवीयः ॥ शृण्वंतुनोदिव्याःपार्थिवासोगोजा
ताउतयेयज्ञियासः ॥ येदेवानांयज्ञियायज्ञियानांमनोर्यजत्राअमृताऋतज्ञाः ॥ तेनोरासंतामुरुगायमद्ययूयंपातस्वस्तिभिःस
दानः ॥७॥ (शंवतीःपारयंत्येतेदंपृच्छंतिवचोयुजा ॥ अभ्यारंतंयमाकेतुंयएवेदमितिब्रवत् ॥ इंद्रस्तंकिंविभुंप्रभुंभानुनेयंसरस्वतीं ॥ भासाकेतुंपरिस्रुतंभारतीब्रह्म
वर्धनीः ॥ संजानानामहीमातायएवेदमितिब्रवन् ॥ इंद्रस्तंकिंविभुंप्रभुंभानुनेयंसरस्वतीं ॥ भासाकेतुंपरिस्रुतंभारतीब्रह्म
भे ॥ जुषस्वाग्नेअंगिरःकाण्वंमेध्यातिथिं ॥ मात्वासोमस्यबर्बृहत्सुतस्यमधुमत्तमः ॥ त्वमग्नेअंगिरःशोचस्वदेववीतमः ॥ आ
शंतमशंतमाभिरभिष्टिभिःशांतिस्वस्तिमकुर्वत ॥ शंनःकनिक्रदद्देवःपर्जन्योअभिवर्षतु ॥ शंनोद्यावापृथिवीशंप्रजाभ्यःशंनं
एधिद्विपदेशंचतुष्पदे ॥ ८ ॥[1]) यतइंद्रभयामहेततोनोअभयंकृधि ॥ मघवञ्छग्धितवतन्नऊतिभिर्विद्विषोविमृधोजहि ॥
त्वंहिराधस्पतेराधसोमहःक्षयस्यासिविधतः ॥ तंत्वावयंमघवन्निंद्रगिर्वणःसुतावंतोहवामहे ॥ इंद्रस्पळुतवृत्रहापरस्पानोवरे
ण्यः ॥ सनोरक्षिपच्चरमंसमध्यमंसपश्चात्पातुनःपुरः ॥ ९ ॥ त्वंनःपश्चादधरादुत्तरात्पुरइंद्रनिपाहिविश्वतः ॥ आरेऽअस्मत्कृ
णुहिदैव्यंभयमारेहेतीरदेवीः॥ अद्याद्याश्वश्वइंद्रत्रास्वपरेचनः ॥ विश्वाचनोजरितॄन्त्सत्पतेअहादिवानक्तंचरक्षिषः ॥ प्रभं

१ एतावत्पर्यंतमेवोत्सर्जनांतेशांतिसूक्तानिपठित्वापर्जन्यसूक्तानिपठेत् । अग्रेतनोभागःप्रसंगाच्छांतिपाठपूरणायसंगृहीतोऽस्ति ।

गीशूरोमघवांतुवीर्मघःसंमिश्लोवीर्यीयकं ॥ उभातेबाहूवृषणाशतक्रतोनियानःक्षमिमिक्षतुः ॥१०॥ भद्रंनोअपिवातयमनः ॥
आशुःशिशानोवृषभोनभीमोघनाघनःक्षोभणश्चर्षणीनां ॥ संक्रंदनोनिमिषएकवीरःशतंसेनाअजयत्साकमिंद्रः ॥ संक्रंदनेना
निमिषेणजिष्णुनायुत्कारेणदुश्च्यवनेनधृष्णुना ॥ तदिंद्रेणजयततत्सहध्वंयुधोनरइषुहस्तेनवृष्णा॥सइषुहस्तैःसनिषंगिभिर्वशी
संस्रष्टासयुधइंद्रोगणेन ॥ संसृष्टजित्सोमपाबाहुशर्ध्यूर्ध्वधन्वाप्रतिहिताभिरस्ता ॥ बृहस्पतेपरिदीयारथेनरक्षोहामित्राँऽअ
पबाधमानः ॥ प्रभंजन्त्सेनाःप्रमृणोयुधाजयन्नस्माकमेध्यविताराथानां ॥ बलविज्ञायस्थविरःप्रवीरःसहस्वान्वाजीसहमानउ
ग्रः ॥ अभिवीरोअभिसत्वासहोजाजैत्रमिंद्ररथमातिष्ठगोवित् ॥ गोत्रभिदंगोविदंवज्रबाहुंजयंतमज्मप्रमृणंतमोजसा ॥ इमं
संजाताअनुवीरयध्वमिंद्रंसखायोअनुसंरभध्वं ॥ ११ ॥ अभिगोत्राणिसहसागाहमानोदयोवीरःशतमन्युरिंद्रः ॥ दुश्च्यवनः
पृतनाषाळयुध्योऽस्माकंसेनाअवतुप्रयुत्सु ॥ इंद्रआसांनेताबृहस्पतिर्दक्षिणायज्ञःपुरएतुसोमः ॥ देवसेनानामभिभंजतीनांजय
तीनांमरुतोयंत्वग्रं ॥ इंद्रस्यवृष्णोवरुणस्यराज्ञआदित्यानांमरुतांशर्धउग्रं ॥ महामनसांभुवनच्यवानांघोषोदेवानांजयतामुद
स्थात् ॥ उद्धर्षयमघवन्नायुधान्युत्सत्वनांमामकानांमनांसि ॥ उद्वृत्रहन्वाजिनांवाजिनान्युद्रथानांजयतांयंतुघोषाः ॥ अस्मा
कमिंद्रःसमृतेषुध्वजेष्वस्माकंयाइषवस्ताजयंतु॥अस्माकंवीराउत्तरेभवंत्वस्माँऽउदेवाअवताहवेषु ॥ अमीषांचित्तंप्रतिलोभयंती
गृहाणांगान्यप्वेपरेहि॥अभिप्रेहिनिर्दहहृत्सुशोकैरंधेनामित्रास्तमसासचंतां ॥ प्रेताजयतानरइंद्रोवःशर्मयच्छतु ॥ उग्रावःसंतु
बाहवोनाधृष्यायथासथ ॥ १२ ॥ असौयासेनामरुतःपरेषामभ्यैतिनओजसास्पर्धमाना ॥ तांगूहततमसापव्रतेनयथामीषाँऽ

अन्योऽअन्यंनजानात् ॥ अंधाअमित्राभवताशीर्षाणाऽअहेयइव ॥ तेषांवोऽअग्निदग्धानामग्निमूढ्हानामिंद्रोहंतुवरंवरं ॥१३॥
मुंचामित्वाहविषाजीवनायकमज्ञातयक्ष्मादुतराजयक्ष्मात् ॥ ग्राहिर्जग्राहयदिवैतदेनंतस्याइंद्राग्नीप्रमुमुक्तमेनं ॥ यदिक्षिता
युर्यदिवापरेतोयदिमृत्योरंतिकंनीतएव ॥ तमाहरामिनिर्ऋतेरुपस्थादस्पार्षमेनंशतशारदाय ॥ सहस्राक्षेणशतशारदेनशता
युषाहविषाहार्षमेनं ॥ शतंयथेमंशरदोनयातींद्रोविश्वस्यदुरितस्यपारं ॥ शतंजीवशरदोवर्धमानःशतंहेमंतान्छतमुवसंतान् ॥
शतमिंद्राग्नीसविताबृहस्पतिःशतायुषाहविषेमंपुनर्दुः ॥ आहार्षंत्वाविदंत्वापुनरागाःपुनर्नव ॥ सर्वांगसर्वंतेचक्षुःसर्वमायुश्चते
विदं ॥ १४ ॥ त्यमूषुवाजिनंदेवजूतंसहावानंतरुतारंरथानां ॥ अरिष्टनेमिंपृतनाजमाशुंस्वस्तयेतार्क्ष्यमिहाहुवेम ॥ इंद्रस्येव
रातिमाजोहुवानास्वस्तयेनावमिवारुहेम ॥ उर्वीनपृथ्वीबहुलेगभीरेमावामेतौमापरेतौरिषाम ॥ सद्यश्चिद्यःशवसापंचकृष्टीः
सूर्यइवज्योतिषापस्ततान ॥ सहस्रसाःशतसाऽअस्यरंहिर्नस्मावरंतेयुवतिंनशर्यां ॥ १५ ॥ महित्रीणामवोस्तुद्युक्षंमित्रस्या
र्यम्णः ॥ दुराधर्षंवरुणस्य ॥ नहितेषाममाचननाध्वसुवारणेषु ॥ ईशेरिपुरघशंसः ॥ यस्मैपुत्रासोअदितेःप्रजीवसेमर्त्याय ॥
ज्योतिर्यच्छंत्यजस्रं ॥ १६ ॥ रात्रीव्यख्यदायतीपुरुत्रादेव्य१क्षभिः ॥ विश्वाअधिश्रियोधित ॥ ओर्वप्राअमर्त्यानिवतोदे
व्यू१द्वतः ॥ ज्योतिषाबाधतेतमः ॥ निरुस्वसारमस्कृतोषसंदेव्यायती ॥ अपेदुहासतेतमः ॥ सानोअद्ययस्यावयंनितेयामन्नविं
क्ष्महि ॥ वृक्षेनवसतिंवयः ॥ निग्रामासोअविक्षतनिपद्वंतोनिपक्षिणः ॥ निश्येनासश्चिदर्थिनः ॥ यावयावृक्यं१वृकंयवयस्तेनमू
र्म्ये ॥ अथानःसुतराभव ॥ उपमापेपिशत्तमःकृष्णंव्यक्तमस्थित ॥ उषऋणेवयातय ॥ उपतेगाइवाकरंवृणीष्वदुहितर्दिवः ॥ रा

त्रिस्तोमंनजिग्युषे ॥ १७॥ आरात्रिपार्थिवंरजःपितरःप्रायुधामभिः ॥ दिवःसदांसिबृहतीवितिष्ठसआत्वेषंवर्ततेतमः ॥ येतैरा
त्रीनृचक्षसोयुक्तासोनवतिर्नव ॥ अशीतिःसंत्वष्टाउतोतेसप्तसप्ततीः ॥ रात्रींप्रपद्येजननींसर्वभूतनिवेशनीं ॥ भद्रांभगवतींकृष्णां
विश्वस्यजगतोनिशां ॥ संवेशनींसंयमनींग्रहनक्षत्रमालिनीं ॥- प्रपन्नोहंशिवांरात्रींभद्रेपारमशीमहिभद्रेपारमशीमह्योंनमः ॥
स्तोष्यामिप्रयतोदेवींशरण्यांबह्वृचप्रियां ॥ सहस्रसंमितांदुर्गांजातवेदसेसुनवामसोमं ॥ शात्यर्थंतद्द्विजातीनामृषिभिःसोम
पाश्रिताः ॥ ऋग्वेदेत्वंसमुत्पन्नारातीयतोनिदहातिवेदः ॥ येत्वांदेविप्रपद्यंतिब्राह्मणाहव्यवाहनी ॥ अविद्याबहुविद्यावास
नःपर्षदतिदुर्गाणिविश्वा ॥ येअग्निवर्णांशुभांसौम्यांकीर्तयिष्यंतियेद्विजाः ॥ तांतारयतिदुर्गाणिनावेवसिंधुंदुरितात्यग्निः ॥दु
र्गेषुविषमेघोरेसंग्रामेरिपुसंकटे॥ अग्निचोरनिपातेषुदुष्टग्रहनिवारणि दुष्टग्रहनिवारण्योंनमः॥दुर्गेषुविषमेषुत्वंसंग्रामेषुवनेषुच॥
मोहयित्वाप्रपद्यंतेतेषांमेअभयंकुरु तेषांमेअभयंकुर्वोंनमः ॥ केशिनीसर्वभूतानांपंचमीतिचनामच ॥ सामांसमांदिशांदेवींसर्व
तःपरिरक्षतुसर्वतःपरिरक्षत्वोंनमः॥तामग्निवर्णांतपसाज्वलंतींवैरोचनींकर्मफलेषुजुष्टां ॥ दुर्गादेवींशरणमहंप्रपद्येसुतरसितरसे
नमःसुतरसितरसेनमः॥दुर्गादुर्गेषुस्थानेषुशंनोदेवीरभिष्टये ॥ यइमंदुर्गास्तवंपुण्यंरात्रौरात्रौसदापठेत् ॥ रात्रिःकुशिकःसोभरो
रात्रिर्वाभारद्वाजीरात्रिस्तवंगायत्रं ॥ रात्रीसूक्तंजपेन्नित्यंतत्कालउपपद्यते ॥१८॥ उलूकयातुंशुशुलूकयातुंजहिश्वयातुमुतकोक
यातुं ॥ सुपर्णयातुमुतगृध्रयातुंदृषदेवप्रमृणरक्षइंद्र ॥ पिशंगभृष्टिमंभृणंपिशाचिमिंद्रसंमृण ॥ सर्वरक्षोनिबर्हय ॥ रक्षाणो
अग्नेतवरक्षणेभीरारक्षाणःसुमखप्रीणानः ॥ प्रतिष्फुरविरुजवीड्वंहोजहिरक्षोमहिचिद्वावृधानं ॥ ब्रह्मचतेजातवेदोनमश्रेयं

चगीःसदमिद्धर्नीभूत् ॥ रक्षाणोअग्नेतनयानितोकारक्षोतनस्तन्वोई अप्रयुच्छन् ॥ १९ ॥ गणानांत्वागणपतिंहवामहेकविंक
वीनामुपमश्रवस्तमं ॥ ज्येष्ठराजंब्रह्मणांब्रह्मणस्पतआनःशृण्वन्नूतिभिःसीदसादनं ॥ जातवेदसेसुनवामसोममरातीयतोनिर्दहा
तिवेदः ॥ सनःपर्षदतिदुर्गाणिविश्वानावेवसिंधुंदुरितात्यग्निः ॥ क्षेत्रस्यपतिनावयंहितेनेवजयामसि ॥ गामश्वंपोषयित्न्वास
नोमृळातीदृशे ॥ वास्तोष्पतेप्रतिजानीह्यस्मान्त्स्वावेशोअनमीवोभवानः ॥ यत्त्वेमहेप्रतितन्नोजुषस्वशंनोभवद्विपदेशंचतुष्पदे ॥
वास्तोष्पतेप्रतरणोनएधिगयस्फानोगोभिरश्वेभिरिंदो ॥ अजरासस्तेसख्येस्यामपितेवपुत्रान्प्रतिनोजुषस्व ॥ वास्तोष्पतेशग्मया
संसदातेसक्षीमहिरण्वयागातुमत्या ॥ पाहिक्षेमउतयोगेवरंनोयूयंपातस्वस्तिभिःसदानः ॥ अमीवहावास्तोष्पतेविश्वारूपाण्या
विशन् ॥ सखासुशेवएधिनः ॥ २० ॥ स्वप्नःस्वप्नाधिकरणेसर्वेनिष्वापयाजिनं ॥ आसूर्यमन्यान्त्स्वापयव्युष१ंजाग्रियाद
हं ॥ अजगरोनामसर्पःसर्पिरविषोमहान् ॥ तस्मिन्हिसर्पःसुधितस्तेनत्वास्वापयामसि ॥ सर्पःसर्पोअजगरःसर्पिरविषोमहान् ॥
तस्यसर्पात्सिंधवस्तस्यगाधमशीमहि ॥ कालिकोनामसर्पोनवनागसहस्रबळः ॥ यमुनह्रदेहसोजातोईयोनारायणवाहनः ॥ यदि
कालिकदूतस्ययदिकाःकालिकाद्भयात् ॥ जन्मभूमिमतिक्रांतोनिर्विषोयातिकालिकः ॥ आयाहींद्रपथिभिरीळितेभिर्यज्ञमिमं
नोभागधेयंजुषस्व ॥ तृप्तांजहुर्मातुळस्येवयोषाभागस्तेपैतृष्वसेयीवपामिव ॥ यशस्करंबलवंतंप्रभुत्वंतमेवराजाधिपतिर्बभूव ॥
संकीर्णनागाश्वपतिर्नराणांसुमंगल्यंसततंदीर्घमायुः ॥ कर्कोटकोनामसर्पोयोदृष्टीविषउच्यते ॥ तस्यसर्पस्यसर्पत्वंतस्मैसर्पनमो
स्तुते ॥ २१ ॥ माविभेर्नमरिष्यसिपरित्वापामिसर्वतः ॥ घनेनहन्मिवृश्चिकमहिंदंडेनागतं ॥ आदित्यरथवेगेनविष्णोर्बाहुब

गरुडस्यजातमात्रेणत्रयोलोकाःप्रकंपिताः ॥ प्रकंपितामहीसर्वासशैलव
लेनच ॥ गरुडपक्षनिपातेनभूमिंगच्छमहायशाः ॥ गरुडस्यजातमात्रेणत्रयोलोकाःप्रकंपिताः ॥ भोसर्पभ
नकानना ॥ गगनंनष्टचंद्रार्कज्योतिर्पनप्रकाशते ॥ देवताभयभीताश्चमारुतोनप्रवायतिमारुतोनप्रवायत्योनमः ॥ शुतधाभिद्यते
द्रभद्रंतेदूरंगच्छमहायशाः ॥ जन्मेजयस्ययज्ञांतेआस्तीकवचनंस्मर ॥ आस्तीकवचनंश्रुत्वायःसर्पोननिवर्तते ॥ नर्मदायैनमः
मूर्ध्निशिंशवृक्षफलंयथा ॥ अगस्त्योमाधवश्चैवमुचुकुंदोमहामुनिः ॥ कपिलोमुनिरास्तीकःपंचैतेसुखशायिनः ॥ तस्यसर्पोपि
प्रातर्नर्मदायैनमोनिशि ॥ नमोस्तुनर्मदेतुभ्यंत्राहिमांविषसर्पतः ॥ योजरत्कारुणाजातोजरत्कन्यांमहायशाः ॥ तस्यसर्पोपि
भद्रंतेदूरंगच्छमहायशाः ॥२२॥ (ग्रहमंत्राननैवशांतिपाठसमाप्त्यंतेवापठंति) आकृष्णेनरजसावर्तमानोनिवेशयन्नमृतंमर्त्यंच ॥
हिरण्ययेनसवितारथेनादेवोयातिभुवनानिपश्यन् ॥ आप्यायस्वसमेतुतेविश्वतःसोमवृष्ण्यं ॥ भवावाजस्यसंगथे ॥ अग्नि
र्मूर्धादिवःककुत्पतिःपृथिव्याअयं ॥ अपांरेतांसिजिन्वति ॥ उद्बुध्यध्वंसमनसःसखायःसमग्निमिंध्वंबहवःसनीळाः ॥ दधिक्रा
मग्निमुपसंचदेवीमिंद्रावतोवसेनिह्वयेवः ॥ बृहस्पतेअतियदर्योअर्हाद्युमद्विभातिक्रतुमज्जनेषु ॥ यद्दीदयच्छवसऋतप्रजाततद
दस्मासुद्रविणंधेहिचित्रं ॥ शुक्रःशुशुक्वाँउषोनजारःपप्रासमीचीदिवोनज्योतिः ॥ शमग्निरग्निभिःकरच्छंनस्तपतुसूर्यः ॥ शंवातो
वात्वरपाअपस्रिधः ॥ कयानश्चित्रआभुवदूतीसदावृधःसखा ॥ कयाशचिष्ठयावृता ॥ केतुंकृण्वन्नकेतवेपेशोमर्याअपेशसे ॥ समुष
द्भिरजायथाः ॥२३॥ तच्छंयोरावृणीमहेगातुंयज्ञायगातुंयज्ञपतयेदैवीस्वस्तिरस्तुनःस्वस्तिर्मानुषेभ्यः ॥ ऊर्ध्वंजिगातुभेषजं ॥ शं
नोअस्तुद्विपदेशंचतुष्पदे ॥ ॐ नमोब्रह्मणेनमोअस्त्वग्नयेनमःपृथिव्यैनमओषधीभ्यः ॥ नमोवाचेनमोवाचस्पतयेनमोविष्णवे

महूतेकरोमि ॥२॥ शांतापृथिवीशिवमंतरिक्षंद्यौर्नोदेव्यभयंनोअस्तु ॥ शिवादिशःप्रदिशउद्दिशोनआपोविद्युतःपरिपांतुसर्व
तःशांतिःशांतिःशांतिः ॥ इतिशांतिसूक्तानि ॥ षष्ठीपूजाशीर्मंत्राः तमर्वतंनसानसिमरुषंनदिवःशिशुं ॥ मर्मृज्यंतेदिवेदिवे ॥
बोधद्यन्माहरिभ्यांकुमारःसाहदेव्यः ॥ अच्छानहूतउदरं ॥ उतत्यायजताहरीकुमारात्साहदेव्यात् ॥ प्रयतासद्यआददे ॥ एषवां
देवावश्विनाकुमारःसाहदेव्यः ॥ दीर्घायुरस्तुसोमकः ॥ तंयुवंदेवावश्विनाकुमारंसाहदेव्यं ॥ दीर्घायुषंकृणोतन ॥ इतिशां० ॥

॥ ७६ ॥ अथपर्जन्यसूक्तानि ॥

श्रीः ॥ अच्छावदेतिदशर्चस्यसूक्तस्यभौमोत्रिःपर्जन्यःद्वितीयाद्यास्तिस्रोजगत्यःनवम्यनुष्टुप् शिष्टाःषट्त्रिष्टुभः सुवृष्ट्यर्थंजपे
विनियोगः ॥ ॐ अच्छावदतवसंगीर्भिराभिःस्तुहिपर्जन्यंनमसाविवास ॥ कनिक्रदद्वृषभोजीरदानूरेतोदधात्योषधीषुगर्भं ॥
विवृक्षान्हन्त्युतहंतिरक्षसोविश्वंबिभायभुवनंमहावधात् ॥ उतानागाईषतेवृष्ण्यावतोयत्पर्जन्यःस्तनयन्हंतिदुष्कृतः ॥ रथी
वकशयाश्वाँऽअभिक्षिपन्नाविर्दूतान्कृणुतेवर्ष्याँ२अह ॥ दूरात्सिंहस्यस्तनथाउदीरतेयत्पर्जन्यःकृणुतेवर्ष्यं१नभः ॥ प्रवाता
वांतिपतयंतिविद्युतउदोषधीर्जिहतेपिन्वतेस्वः ॥ इराविश्वस्मैभुवनायजायतेयत्पर्जन्यःपृथिवींरेतसावति ॥ यस्यव्रतेपृथि
वीनंनमीतियस्यव्रतेशफवज्जर्भुरीति ॥ यस्यव्रतओषधीर्विश्वरूपाःसनःपर्जन्यमहिशर्मयच्छ ॥ १ ॥ दिवोनोवृष्टिंमरुतोररी
ध्वंप्रपिन्वतवृष्णोअश्वस्यधाराः ॥ अर्वाङेतेनस्तनयित्नुनेह्यपोनिषिंचन्नसुरःपितानः ॥ अभिक्रंदस्तनयगर्भमाधाउदन्वताप
रिदीयारथेन ॥ दृतिंसुकर्षविषितंन्यंचंसमाभवंतूद्वतोनिपादाः ॥ महांतंकोशमुदचानिषिंचस्यंदंतांकुल्याविषिताःपुरस्तात् ॥

ऋतेनद्यावापृथिवीव्युंधिसुप्रपाणंभवत्वघ्न्याभ्यः। यत्पर्जन्यकनिक्रदत्स्तनयन्हंसिदुष्कृतः ॥ प्रतीदंविश्वंमोदतेयत्किंचपृथि
व्यामधि ॥ अवर्षीर्वर्षमुदुषूगृभायाकर्धन्वान्यत्येतवाउ ॥ अजीजनओषधीर्भोजनायकमुतप्रजाभ्योविदोमनीषां ॥ २ ॥
तिस्रोवाचइतिषळर्चस्यसूक्तस्याग्नेयःकुमारोमैत्रावरुणिःपर्जन्यस्त्रिष्टुप् ॥ सुवृष्ट्यर्थजपेविनियोगः ॥ ॐ तिस्रोवाचःप्रव
दज्योतिरग्रायाएतद्दुदुहेमधुदोघमूधः ॥ सवत्संकृण्वन्गर्भमोषधीनांसद्योजातोवृषभोरोरवीति ॥ योवर्धनओषधीनांयोअपां
योविश्वस्यजगतोदेवईशे ॥ सत्रिधातुशरणंशर्मयंसत्रिवर्तुज्योतिःस्वभिष्ट्य१स्मे ॥ स्तरीरुत्वद्भवतिसूतउत्वद्यथावशंतन्वंच
क्रएषः ॥ पितुःपयःप्रतिगृभ्णातिमातातेनपितावर्धतेतेनपुत्रः ॥ यस्मिन्विश्वानिभुवनानितस्थुस्तिस्रोद्यावस्त्रेधासस्रुरापः ॥ त्र
यःकोशासउपसेचनासोमध्वश्चोतंत्यभितोविरप्शं ॥ इदंवचःपर्जन्यायस्वराजेहृदोअस्त्वंतरंतज्जुजोषत् ॥ मयोभुवोवृष्टयः
संत्वस्मेसुपिप्पलाओषधीर्देवगोपाः ॥ सरेतोधावृषभःशश्वतीनांतस्मिन्नात्माजगतस्तस्थुषश्च ॥ तन्मऋतंपातुशतशारदाययू
यंपातस्वस्तिभिःसदानः ॥ १ ॥ ॥ पर्जन्यायेतितृचस्यसूक्तस्यआग्नेयःकुमारोमैत्रावरुणिर्वसिष्ठोवापर्जन्योगायत्री सुवृष्ट्य०
योगः ॥ ॐ पर्जन्यायप्रगायतदिवस्पुत्रायमीढुषे ॥ सनोयवसमिच्छतु ॥ योगर्भमोषधीनांगवांकृणोत्यर्वतां ॥ पर्जन्यःपुरुषी
णां ॥ तस्माइदास्येहविर्जुहोतामधुमत्तमं ॥ इळांनःसंयतंकरत् ॥ २ ॥ ॥ संवत्सरमितिदशर्चस्यसूक्तस्यमैत्रावरुणिर्वसिष्ठोमं
डूकाआद्यानुष्टुप् शिष्टास्त्रिष्टुभः सुवृष्ट्यर्थं० ॥ ॐ संवत्सरंशशयानाब्राह्मणाव्रतचारिणः ॥ वाचंपर्जन्यजिन्वितांप्रमंडूकांअ
वादिषुः ॥ दिव्याआपोअभियदेनमायन्दृतिंनशुष्कंसरसीशयानं ॥ गवामहनमायुर्वत्सिनीनांमंडूकानांवग्नुरत्रासमेति ॥ य

दीमैनाँऽउशतोअभ्यर्वर्षीत्तृष्यावतःप्रावृष्यागतायां ॥ अक्खलीकृत्यापितरंनपुत्रोऽअन्योअन्यमुपवदंतमेति ॥ अन्योअन्यम
नुगृभ्णात्येनोरपांप्रसर्गेयदमंदिषातां ॥ मंडूकोयदभिवृष्टःकनिष्कन्पृश्निःसंपृंक्तेहरितेनवाचं ॥ यदेषामन्योअन्यस्यवाचंशा
क्तस्येववदतिशिक्षमाणः ॥ सर्वंतदेषांसमृधेवपर्वयत्सुवाचोवदथनाध्यप्सु ॥ ३ ॥ गोमायुरेकोअजमायुरेकःपृश्निरेकोहरितए
कएषां ॥ समानंनामबिभ्रतोविरूपाःपुरुत्रावाचंपिपिशुर्वदंतः ॥ ब्राह्मणासःसोमिनोवाचमक्रतब्रह्मकृण्वंतःपरिवत्सरीणं ॥ अध्वर्यवोघर्मिणःसि
ष्विदानाआविर्भवंतिगुह्यानकेचित् ॥ देवहितिंजुगुपुर्द्वादशस्यऋतुंनरोनप्रमिनंत्येते ॥ संवत्सरेप्रावृष्यागतायांतप्ताघर्माअ
श्नुवतेविसर्गं ॥ गोमायुरदादजमायुरदात्पृश्निरदाद्धरितोनोवसूनि ॥ गवांमंडूकाददतःशतानिसहस्रसावेप्रतिरंतआयुः
॥ ४ ॥ उपप्लवंदमंडूकिवर्षमावदतादुरि ॥ मध्येह्रदस्यप्लवस्वनिगृह्यचतुरःपरः ॥ ॥ प्रदेवत्रेतिपंचदशर्चस्यसूक्तस्यऐलूषः
कवष अपः अपांनप्तावात्रिष्टुप् सुवृष्ट्यर्थंजपेविनियोगः ॥ ॐ प्रदेवत्राब्रह्मणेगातुरेत्वपोअच्छामनसोनप्रयुक्ति ॥ महींमित्र
स्यवरुणस्यधासिंपृथुज्रयसेरीरधासुवृक्तिं ॥ अध्वर्यवोहविष्मंतोहिभूताच्छापइतोशतीरुशंतः ॥ अवयाश्चष्टेअरुणःसुपर्णस्त
मास्यध्वमूर्मिमद्यासुहस्ताः ॥ अध्वर्यवोपइतासमुद्रमपांनपातंहविषायजध्वं ॥ सवोदददूर्मिमद्यासुपूतंतस्मैसोमंमधुमंतंसुनो
त ॥ योअनिध्मोदीदयदप्स्वं१तर्यंविप्रासईळतेअध्वरेषु ॥ अपांनपान्मधुमतीरपोदायाभिरिंद्रोवावृधेवीर्याय ॥ याभिःसो
मोमोदतेहर्षतेचकल्याणीभिर्युवतिभिर्नमर्यः ॥ ताअध्वर्योअपोअच्छापरेहियदासिंचाओषधीभिःपुनीतात् ॥ १ ॥ एवेद्यूने

युवतयोनमंतयदीमुशंनुशतीरेत्यच्छ ॥ संजानतेमनसासंचिकित्रेध्वर्यवोधिषणापश्चदेवीः ॥ योवोवृताभ्योअकृणोदुलोकंयो
वोमह्याअभिशस्तेरमुंचत् ॥ तस्माइंद्रायमधुमंतमूर्मिंदेवमादनंप्रहिणोतनापः ॥ प्रास्मैहिनोतमधुमंतमूर्मिंगर्भोयोवःसिंधवोम
ध्वउत्सः ॥ घृतपृष्ठमीड्यमध्वरेष्वापोरेवतीःशृणुताहवंमे ॥ तंसिंधवोमत्सरमिंद्रपानमूर्मिंप्रहेततयउभेइयर्ति ॥ मदच्युतमौशा
नंनभोजांपरित्रितंतुंविचरंतमुत्सं ॥ आववृंततीरधनुद्विधारागोषुयुधोननियवंचरंतीः ॥ ऋषेजनित्रीर्भुवनस्यपत्नीरपोवंदस्व
सवृधःसयोनीः ॥ २ ॥ हिनोतानोअध्वरंदेवयज्याहिनोतब्रह्मसनयेधनानां ॥ ऋतस्ययोगेविष्यध्वमूधःश्रुष्टीवरीर्भूतनास्म
भ्यमापः ॥ आपोरेवतीःक्षयथाहिवस्वःक्रतुंचभद्रंबिभृथामृतंच ॥ रायश्चस्थस्वपत्यस्यपत्नीःसरस्वतीतद्गृणतेवयोधात् ॥ प्र
तियदापोअदृश्रमायतीर्घृतंपयांसिबिभ्रतीर्मधूनि ॥ अध्वर्युभिर्मनसासंविदानाइंद्रायसोमंसुषुतंभरंतीः ॥ एमाअग्मन्रेवती
र्जीवधन्याअध्वर्यवःसादयतासखायः ॥ निबर्हिषिधत्तनसोम्यासोपांनप्त्रासंविदानासएनाः ॥ आग्मन्नापउशतीर्बर्हिरेदंन्य
ध्वरेअसदंदेवयंतीः ॥ अध्वर्यवःसुनुतेंद्रायसोममभूदुवःसुशकादेवयज्या ॥ ३ ॥ ॥ ऋषयोवैसरस्वत्यांसत्रमासततेकवषमैलूषंसो
मादनयन्दास्याःपुत्रःकितवोब्राह्मणःकथंनोमध्येदीक्षिष्टेतितंबहिर्धन्वोदवहन्नत्रैनंपिपासाहंतुसरस्वत्याउदकंमापादितिसब
हिर्धन्वोदूह्ळःपिपासयावित्तएतदपोनप्त्रीयमपश्यत्प्रदेवत्राब्रह्मणेगातुरेत्विति तेनापांप्रियंधामोपागच्छत्तमापोनूदायंस्तंसरस्व
तीसमंतंपर्यधावत्तस्माद्धाप्येतर्हिपरिसारकमित्याचक्षतेयदेनंसरस्वतीसमंतंपरिससारतेवा ऋषयोब्रुवन्विदुर्वाइमंदेवाउपेमंह्व
यामहाइतितथेतितमुपाह्वयंततमुपहूयैतदपोनप्त्रीयमकुर्वतप्रदेवत्राब्रह्मणेगातुरेत्विति तेनापांप्रियंधामोपागच्छन्नुपदेवानामु

पापांप्रियंधामगच्छत्युपदेवानांजयतिपरमंलोकंयएवंवेदयश्चैवंविद्वानेतदपोनप्त्रीयंकुरुते तत्संततमनुब्रूयात्संततवर्षीह्प्रजा
भ्यःपर्जन्योभवतियत्रैवंविद्वानेतत्संततमन्वाहयदवग्राहमनुब्रूयाज्जीमूतवर्षीह्प्रजाभ्यःपर्जन्यः स्यात्तस्मात्तत्संततमेवानूच्यंत
स्यत्रिःप्रथमांसंततमन्वाहतेनैवतत्सर्वंसंततमनूक्तंभवति ॥ १ ॥ ताएतानवानंतरायमन्वाहहिनोतानोअध्वरंदेवयज्येतिदश
मीमावर्वृततीरधनुद्विधाराइत्यावृत्तास्वेकधनासुप्रतियदापोअदृश्रमायतीरिति प्रतिदृश्यमानास्वाधेनवःपयसातूर्ण्यर्थाइत्यु
पायतीषुसमन्यायन्त्युपयन्त्यन्याइतिसमायतीष्वापोवाअस्पर्धंतवयंपूर्वंयज्ञंवक्ष्यामोवयमिति याश्चेमाःपूर्वेद्युर्वसतीवर्योगृह्यं
तेयाश्चप्रातरेकधनास्ताभृगुरपश्यदापोवैस्पर्धंतइतिताएतयर्चासमज्ञपयत्समन्यायंत्युपयंत्यन्याइति ताःसमजानतसंजानाना
हास्यापोयज्ञंवहंतियएवंवेदापोनदेवीरुपयंतिहोत्रियमिति होतृचमसेसमवनीयमानास्वन्वाहवसतीवरीष्वेकधनासुचावेरपो
ध्वर्याँ३उइतिहोताध्वर्युंपृच्छत्यापोवैयज्ञोविदोयज्ञाँ३इत्येवतदाहोतेमनंनमुरित्यध्वर्युः प्रत्याहोतेमाः पश्येत्येवतदाहतास्वध्व
र्योइंद्रायसोमंसोतामधुमंतं ॥ वृष्टिवनिंतीव्रांतंबहुरमध्यंवसुमतेरुद्रवतआदित्यवतऋभुमतेविभुमतेवाजवतेबृहस्पतिवतेविश्व
देव्यावते। यस्येंद्रःपीत्वावृत्राणिजंघनत्प्रसजन्यानितारिषो३मितिप्रत्युत्तिष्ठतिप्रत्युत्थेयावाआपःप्रतिवैश्रेयांसमायंतमुत्तिष्ठं
तितस्मात्प्रत्युत्थेयाअनुपर्यावृत्याअनुवैश्रेयांसं पर्यावर्ततेतस्मादनुपर्यावृत्याअनुब्रुवैतवानुप्रपत्तव्यमीश्वरोहयद्यप्यन्योयजेता
थहोतारंयशोर्तोस्तस्मादनुब्रुवतैवानुप्रपत्तव्यमंबयोयंत्यध्वभिरित्येतामनुब्रुवन्ननुप्रपद्येतजामयोअध्वरीयतां ॥ पृंचतीर्मधुना
पयइतियोमधव्योयशोर्तोबुभूपेदमूर्याउपसूर्येयाभिर्वासूर्यःसहेति तेजस्कामोब्रह्मवर्चसकामोपोदेवीरुपह्वयेयत्रगावःपिबंतिन

इतिपशुकामस्ताएताः सर्वाएवानुब्रुवन्ननुप्रपद्येतैतेपांकामानामवरुध्याएतान्कामानवरुंधेयएवंवेदेमाअग्मन्रेवतीर्जीवधन्याइ
तिसाध्यमानास्वन्वाहवसतीवरीष्वेकधनासुचाग्मन्नापउशतीर्वर्हिरेदमितिसन्नासुसएतयापरिदधाति ॥ २ ॥ इतिश्रावणीखं०

॥ ७७ ॥ अथ सांवत्सरिकश्राद्धं ॥

श्रीगणेशायनमः ॥ धृतशुक्लवस्त्रोपवस्त्रःकुशोर्णाजिनासनेष्वेपामन्यतमेवोपविश्य ॥ द्विराचम्य ॥ पवित्रंते विततंब्रह्मणस्प
तेप्रभुर्गात्राणिपर्येपिविश्वतः ॥ अतप्ततनूर्नतदामोऽअश्नुतेशृतासइद्वहंतस्तत्समाशत ॥ इतिपवित्रंधृत्वा ॥ ऊर्ध्वकेशिविरू
पाक्षिमांसशोणितभक्षणे ॥ तिष्ठदेविशिखाबंधेचामुंडेह्यपराजिते ॥ अपसर्पंतुयेभूतायेभूताभूमिसंस्थिताः ॥ येभूताविघ्नक
र्तारस्तेगच्छंतुशिवाज्ञया ॥ अपक्रामंतुभूतानिपिशाचाःसर्वतोदिशं ॥ सर्वेपामविरोधेनश्राद्धकर्मसमारभे ॥ (कुशैःशिखाबंधं
उपवीतबंधंनीवीबंधं-दक्षिणेवामेवाकुक्षौतिलैःसहकुशत्रयं-आसनेदर्भधारणंचकृत्वा) प्राणानायम्य ॥ पितृदेवताभ्योनमः ॥
विष्णुर्विष्णुः ॥ श्रीमद्भगवतोमहापुरुषस्यइत्यादिसंकल्पंकृत्वा श्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थं (पुरूरवार्द्रवसंज्ञकानांविश्वेपांदेवानां) ॥
प्राचीनावीती ॥ अस्मत्पितृ³पितामहप्रपितामहानांअमुकशर्मणांअमुकसगोत्राणांवसुरुद्रादित्यस्वरूपाणां (मातुःश्राद्धेतुमातृ

१ द्वाभ्यामनामिकाभ्यातुधार्येदर्भपवित्रके । एकानामिकयावापिद्वयोर्मध्येतुपर्वणो. । साग्रौविगर्भौतुकुशौकार्यताभ्यापवित्रकं । द्वाभ्यातत्स्याच्चतु
र्भिर्वाग्रंथियुक्तंनवाभवेत् । अन्यानिचपवित्राणिकुशदूर्वात्मकानिच । हेमात्मकपवित्रस्यकलानार्हंतिपोडशी । इतिपवित्रलक्षणं ॥ २ अत्रदक्षिणक
ट्यासयवपवित्रधारणवामकट्यासतिलपवित्रधारणमित्याचारःक्वचित् ॥ ३ संबधगोत्रनामेतिसंबंधनामगोत्रेतिवाक्रमः । तत्र-सकारेणतुवक्तव्यंगोत्रं

पितामहीप्रपितामहीनांअमुकामुकदानांअमुकगोत्राणां) सव्यं(एतेषा)श्रेयोर्थमोक्षार्थंतृप्त्यर्थंममपितॄणांप्रतिसांवत्सरिकश्राद्धं
सदैवंसपिंडंसाग्नौकरणंपार्वणेनविधिनाअन्नेनहविषासद्यःकरिष्ये ॥ तदंगंयवतिलोदकादिकरिष्ये ॥ आत्मशुद्ध्यर्थंभोक्तृगृह
भांडभाजनशुद्ध्यर्थंचप्रायश्चित्ता(र्थंवैश्वदेव)सूक्तजपमहंकरिष्ये॥ कुरुष्वइतिप्रतिवचनं॥ ताम्रपात्रे इमंमेगंगेयमुनेसरस्वतिशु
तुद्रिस्तोमंसचतापरुष्ण्या ॥ असिक्न्यामरुद्वृधेवितस्तयार्जीकीयेशृणुह्यासुषोमया ॥ इत्युदकंनिक्षिप्य ॥ गंधद्वारांदुराधर्षां
नित्यपुष्टांकरीषिणीं ॥ ईश्वरींसर्वभूतानांतामिहोपह्वयेश्रियं ॥ इतिगंधं ॥ शरासःकुशरासोदर्भासःसैर्यउत ॥ मौंजाअद्द
ष्टावैरिणाःसर्वेसाकंन्यलिप्सत ॥ इतिकूर्चंनिक्षिप्य ॥ यवोसिधान्यराजोवावारुणोमधुसंयुतः ॥ निर्णोदःसर्वपापानांपवित्र
मृषिभिःस्मृतं ॥ इतियवान् ॥ याःफलिनीर्याऽअफलाअपुष्पायाश्चपुष्पिणीः ॥ बृहस्पतिप्रसूतास्तानोमुंचंत्वंहसः ॥ इतिपू
गीफलं ॥ हिरण्यरूपःसहिरण्यसंदृगपांनपात्सेदुहिरण्यवर्णः ॥ हिरण्ययात्परियोनेर्निषद्याहिरण्यदाददत्यन्नमस्मै ॥ इतिहि
रण्यं ॥ युवासुवासाःपरिवीतआगात्सउश्रेयान्भवतिजायमानः ॥ तंधीरासःकवयउन्नयंतिस्वाध्योइमनसादेवयंतः ॥ यवोद

सर्वत्रधीमता। इतिवचनात् भारद्वाजसगोत्राणामिति भारद्वाजगोत्राणामितिवोच्चारःकार्यः । विभक्तिविचारः—षष्ठीविभक्त्यासंकल्पःक्षणश्चाक्षय्यकर्मच।
षष्ठ्यावास्याच्चतुर्थ्यावासनदानंद्विजातये। द्वितीययावाहनंस्याद्विभक्तिस्तुचतुर्थिका। अन्नदानेपिडपूजास्वधास्वस्तीतिवाचने। पिंडदानेतुसंबुद्धिर्येचत्वे
त्यादितःपुरा । ततःपरंचतुर्थीचेत्युभयंसर्वसंमतं । शेषाणिसर्वकर्माणिसंबुध्यंतेयथायथं । इदंतेवाइदंवोवाप्रयुज्यैवसमाचरेत् ॥ १ कूर्चलक्षणंसूत्राव
ल्यां—प्रथमाब्देपंचदर्भैःप्रत्यब्देसप्तभिस्तथा । तीर्थेमहालयेचैवनवदर्भैस्तुकूर्चकः ॥ आकरेष्वनुपलंभादयमाचारलब्धोभाति ॥

केइदंगंधंपुष्पंतुलसीपत्रंनमः॥सर्वेउपचाराःयवैःसंपूर्णाःसंतु॥अपसव्यं॥तिलोदकं॥इमंमेंगंगे० ॥ गंधद्वारां० ॥ शुरासः० ॥ त
लोसिसोमदेवत्योगोसवेदेवनिर्मितः॥ प्रत्नवद्भिःप्रत्तःस्वधयापितृनिमांल्लोकान्प्रीणयाहिनःस्वधानमः ॥ इतितिलान् ॥ माका
कंबीरमुद्वृहोवनस्पतिमशस्तीर्विहिनीनशः ॥ मोतसूरोअर्हएवाचनग्रीवाआदर्धतेवेः ॥ इतिभृंगराजपत्रं ॥ याःफलिनी०॥
इतिपूगीफलं ॥ हिरण्यरूपः० ॥ इतिहिरण्यं ॥ युवासुवा० ॥ तिलोदकेइदंगंधंपुष्पंभृंगराजपत्रंनमः ॥ सर्वेउपचारास्तिलैः
संपूर्णाःसंतु ॥ गंधपुष्पैःप्रच्छाद्य ॥ सहस्रशीर्षापुरुषः०॥ सूक्तं ममाग्नेवर्चोविहवेष्वस्तुवयंत्वेंधानास्तन्वंपुषेम ॥ मह्यंनमंतांप्रदि
शश्चतस्रस्त्वयाध्यक्षेणपृतनाजयेम॥ ममदेवाविहवेसंतुसर्वइंद्रवंतोमरुतोविष्णुरग्निः ॥ ममांतरिक्षमुरुलोकमस्तुमह्यंवातःपत्र
तांकामेऽअस्मिन्॥ मयिदेवाद्रविणमायजंतांमय्याशीरस्तुमयिदेवहूतिः॥दैव्याहोतारोवनुषंतपूर्वेरिष्टाःस्यामतन्वासुवीराः ॥
मह्ययजंतुममयानिहव्याकूतिःसत्यामनसोमेअस्तु॥एनोमानिगांकतमच्चनाहंविश्वेदेवासोऽअधिवोचतानः॥देवीःपळुर्वीरुरु
नःकृणोतविश्वेदेवासइहवीरयध्वं॥ माहास्महिप्रजयामातनूभिर्मारधामद्विपतेसोमराजन् ॥ १ ॥ अग्नेमन्युंप्रतिनुदन्परेषामद
ब्धोगोपाःपरिपाहिनस्त्वं ॥ प्रत्यंचोयंतुनिगुतःपुनस्तेऽमैषांचित्तंप्रबुधांविनेशत् ॥ धाताधातृणांभुवनस्ययस्पतिर्देवंत्रातारम
भिमातिपाहं॥इमंयज्ञमश्विनोभाबृहस्पतिर्देवाःपांतुयजमानन्यर्थात्॥उरुव्यचानोमहिपःशर्मयंसदस्मिन्हवेपुरुहूतःपुरुक्षुः॥ स
नःप्रजायैहर्यश्वमृळयेंद्रमानोरीरिषोमापरादाः॥ येनःसपत्नाअपतेभवंत्विंद्राग्निभ्यामववाधामहेतान् ॥ वसवोरुद्राऽआदि
त्याउपरिस्पृशंमोग्रंचेत्तारमधिराजमक्रन् ॥ अर्वांचमिंद्रममुतोहवामहेयोगोजिद्धनजिदश्वजिद्यः ॥ इमंनोयज्ञंविहवेजुपस्वा

स्यकुल्मोहरिवोमेदिनंत्वा ॥ ॥ तरत्समंदीधावतिधारासुतस्यांधसः ॥ तरत्समंदीधावति ॥ उस्रावेदवसूनांमर्तस्यदेव्यवसः ॥
तरत्समंदीधावति ॥ ध्वस्रयोःपुरुषंत्योरासहस्राणिदद्महे ॥ तरत्समंदीधावति ॥ आययोस्त्रिंशतंतनासहस्राणिचदद्महे ॥
तरत्समंदीधावति॥ ॥ नतमंहोनदुरितंदेवासोअष्टमर्त्यं ॥ सजोषसोयमर्यमामित्रोनयतिवरुणोऽअतिद्विषः ॥ तद्धिवयंवृणी
महेवरुणमित्रार्यमन् ॥ येनानिरंहसोयूयंपाथनेथाचमर्त्यमतिद्विषः ॥ तेनूनंनोयमूतयेवरुणोमित्रोऽअर्यमा ॥ नयिष्ठाऽउनोनेप
णिपार्षिष्ठाऽउनःपर्षण्यतिद्विषः ॥ यूयंविश्वंपरिपाथवरुणोमित्रोऽअर्यमा ॥ युष्माकंशर्मणिप्रियेस्यामसुप्रणीतयोतिद्विषः ॥ आ
दित्यासोऽअतिस्रिधोवरुणोमित्रोऽअर्यमा ॥ उग्रंमरुद्भीरुद्रंहुवेमेंद्रमग्निंस्वस्तयेतिद्विषः ॥ नेतारऊषुणस्तिरोवरुणोमित्रोऽअ
र्यमा ॥ अतिविश्वानिदुरिताराजानश्चर्षणीनामतिद्विषः ॥ शुनमस्मभ्यमूतयेवरुणोमित्रोऽअर्यमा ॥ शर्मयच्छंतुसप्रथआदि
त्यासोयदीमहेअतिद्विषः ॥ यथाहत्यद्वसवोगौर्यंचित्पदिषितामर्मुचतायजत्राः ॥ एवोष्व१स्मन्मुंचताव्यंहःप्रतार्यग्नेप्रतरंनऽआ
युः ॥ हंसःशुचिषद्वसुरंतरिक्षसद्धोतावेदिषदतिथिर्दुरोणसत् ॥ नृषद्वरसदृतसद्व्योमसदब्जागोजाऋतजाअद्रिजाऋतं ॥ य
त्किंचेदंवरुणदैव्येजनेभिद्रोहंमनुष्याश्चरामसि ॥ अचित्तीयत्तवधर्मायुयोपिममानस्तस्मादेनसोदेवरीरिषः ॥ ॐभूर्भुवःस्वः
तत्सवितु० ॥ शुचीवोहव्यामरुतःशुचीनांशुचिंहिनोम्यध्वरंशुचिभ्यः ॥ ऋतेनसत्यमृतसापआयन्छुचिजन्मानःशुचयःपाव
काः ॥ अग्निःशुचिव्रततमःशुचिर्विप्रःशुचिःकविः ॥ शुचीरोचतआहुतः ॥ उदग्नेशुचयस्तवशुक्राभ्राजंतईरते ॥ तवज्योतींष्यर्च
यः ॥ एतोन्विंद्रंस्तवामशुद्धंशुद्धेनसाम्ना ॥ शुद्धैरुक्थैर्वावृध्वांसंशुद्धआशीर्वान्ममत्तु ॥ इंद्रशुद्धोनऽआगहिशुद्धःशुद्धाभिरूति

भिः॥ शुद्धोरयिंनिधारयशुद्धोममद्धिसोम्यः ॥ इंद्रंशुद्धोहिनोरयिंशुद्धोरत्नानिदाशुषे ॥ शुद्धोवृत्राणिजिघ्नसेशुद्धोवाजंसि

पाससि॥ अपवित्रःपवित्रोवासर्वावस्थांगतोपिवा ॥ यःस्मरेत्पुंडरीकाक्षंसबाह्याभ्यंतरःशुचिः॥ सर्वस्थलभांडादिशुचिभवतु॥

अस्तुसर्वशुचि ॥ ब्रह्मदंडार्थेकिंचिद्धिरण्यंभूमौनिक्षिप्यसतिलजलकुशहस्तःब्राह्मणानांप्रदक्षिणात्रयंकुर्यात् ॥ ॐ भूर्भुवः

स्वः ॥ समस्तसंपत्समवाप्तिहेतवःसमुत्थितापत्कुलधूमकेतवः ॥ अपारसंसारसमुद्रसेतवःपुनंतुमांब्राह्मणपादपांसवः ॥ आप

द्धनध्वांतसहस्रभानवःसमीहितार्थार्पणकामधेनवः ॥ समस्ततीर्थांबुपवित्रमूर्तयोरक्षंतुमांब्राह्मणपादपांसवः ॥ विप्रौघदर्शना

त्क्षिप्रंक्षीयंतेपापराशयः ॥ वंदनान्मंगलावाप्तिरर्चनादच्युतंपदं ॥ आधिव्याधिहरंनृणांमृत्युदारिद्र्यनाशनं ॥ श्रीपुष्टिकी

र्तिदंवंदेविप्रश्रीपादपंकजं ॥ यावंतोवैदेवतास्ताःसर्वात्रेदुविदिब्राह्मणेवसंतितस्माद्ब्राह्मणेभ्योवेदविद्भ्योदिवेदिवेनमस्कुर्या

न्नाश्लीलंकीर्तयेदेताएवदेवताःप्रीणाति ॥ द्वौनमस्कारौकृत्वा ॥ अपसव्यं ॥ अक्रोधनैःशौचपरैःसततंब्रह्मचारिभिः ॥ भवि

तव्यंभवद्भिश्चमयाचश्राद्धकारिणा ॥ अद्यतिथौपितृणांप्रतिसांवत्सरिकश्राद्धंकर्तुममाधिकारसंपदस्त्वितिभवंतोब्रुवंतु ॥

अस्तुश्राद्धाधिकारसंपत् ॥ सव्यं ॥ कालोऽयंमुख्यःकालोस्त्वितिभवंतोब्रुवंतु ॥ कालोऽयंमुख्यःकालोस्तु॥ पाकादीनांहवि

र्योग्यतास्त्वितिभवंतोब्रुवंतु॥पाकादीनांहविर्योग्यतास्तु॥(क्षणादिकरिष्ये॥)कुरुष्व॥(विप्रस्यदक्षिणंजानुस्पृष्ट्वा) पितृणांप्र

तिसांवत्सरिकश्राद्धेपुरूरवार्द्रवसंज्ञकविश्वेदेवार्थत्वयाक्षणःकर्तव्यः॥ ॐ तथा॥(द्वितीयेपीत्थं)॥ अपसव्यं ॥ (विप्रस्यवामं

जानुस्पृष्ट्वा)पितॄणांप्रतिसांवत्सरिकश्राद्धेअस्मत्पितृपितामहप्रपितामहार्थंत्वयाक्षणःकर्तव्यः ॥ ॐ तथा ॥ प्राप्नोतुभवान्
प्राप्नवानि ॥ मंडलानिकुर्यात् ॥ प्रादेशमात्रंदेवानांमंडलंचतुरस्रकं ॥ वितस्तिमात्रंपितृमंडलंवर्तुलंकुर्यात् ॥ सव्यं ॥ देवपा
द्यस्थानेइदमासनं ॥ गंधंनमः ॥ पुष्पंनमः ॥ सर्वेउपचाराःयवैःसंपूर्णाःसंतु ॥ अपसव्यं ॥ पितृपाद्यस्थानेइदमासनं ॥ गंधं
नमः ॥ पुष्पंनमः॥ सर्वेउपचाराःतिलैःसंपूर्णाःसंतु॥सव्यं॥देवाःस्वागतंसुस्वागतं॥पुरूरवार्द्रवसंज्ञकाविश्वेदेवाःब्रह्मणेभूर्भु
वःस्वःइदंवःपाद्यं॥सुपाद्यं॥(एवंद्वितीये)॥शंनोदेवीरभिष्टयआपोभवंतुपीतये॥ शंयोरभिस्रवंतुनः ॥ इतिमंत्रेणब्राह्मणानां
शुद्धोदकेनपादक्षालनंकुर्यात्॥अपसव्यं॥पितःस्वागतं॥सुस्वागतं॥ पितःअमुकशर्मन् अमुकगोत्रवसुरूपब्रह्मणेभूर्भुवःस्वः
इदंवःपाद्यं ॥ सुपाद्यं ॥ एवंपितामहप्रपितामहयोः ॥ शंनोदेवीतिपूर्ववत् ॥ आधिव्याधि० ॥कर्तापवित्रंविसृज्यहस्तौपादौ
प्रक्षाल्याचम्यपवित्रेधृत्वा ॥ सव्यं ॥सर्वेषांस्वागतं ॥ सुस्वागतं ॥ (निरंगुष्ठंविप्रदक्षिणहस्तंधृत्वा) देवाःसमाध्वं ॥ सुस
मास्महे ॥ अपसव्यं ॥ पितरःसमाध्वं ॥ सुसमास्महे ॥ सव्यं ॥ उपक्रांतंपितॄणांप्रतिसांवत्सरिकश्राद्धंकरिष्ये ॥ कुरुष्व ॥

---

१ संकल्पेक्षणदानेपाद्येआसनेआवाहनेर्घ्यदानेगंधाद्याच्छादनातपंचोपचारेष्वन्नदानेपिंडदानेंजनाभ्यंजनयोरक्षय्येस्वधावाचनेचसंबंधगोत्रनामोच्चारणं॥
२ अंगणेश्राद्धदेशद्वारेवाचतुरस्रंद्विहस्तंप्रादेशमात्रंवोदक्प्लवंदेवमंडलंकृत्वा ततोदक्षिणेषडंगुलंत्यक्त्वा दक्षिणाप्लवंचतुर्हस्तंवितस्तिमात्रंवावर्तुलंपि
तृमंडलंकार्यं ॥ ३ मंडलात्पूर्वतोदेवै पितृभिश्चतथोत्तरे । कर्ताचैवतुईशान्यामेवमाचमनंस्मृतं ॥

शन्नोदेवीरभिष्टयआपोभवंतुपीतये ॥ शंयोरभिस्रवंतुनः ॥ यवोसियवयास्मद्द्वेषोयवयाअरातीः ॥ अपसव्यं ॥ शन्नोदेवीर
भिष्टयआपोभवंतुपीतये ॥ शंयोरभिस्रवंतुनः ॥ उदीरतामवरउत्परासउन्मध्यमाःपितरःसोम्यासः ॥ असुंयईयुरवृकाऋतज्ञा
स्तेनोवंतुपितरोहवेषु ॥ अपहताअसुरारक्षांसिपिशाचायेक्षयंतिपृथिवीमनु ॥ अन्यत्रैतोगच्छंतुयत्रैतेषांगतंमनः ॥ इतिसर्वत्र
तिलान्विकीर्य ॥ रक्षोहणंवाजिनमाजिघर्मिमित्रंप्रथिष्ठमुपयामिशर्म ॥ शिशानोअग्निःक्रतुभिःसमिद्धःसनोदिवासरिपःपातु
नक्तं ॥ अष्टौवसवएकादशरुद्राद्वादशादित्याःश्राद्धद्वारेवैष्णवीरक्षागयेयंभूमिः ॥ सुभूमिः ॥ सव्यं ॥ दर्भैःपाकप्रोक्षणं ॥
तरत्समंदी० ॥ त्रिभिष्ट्वंदेवसवितर्वर्षिष्ठैःसोमधामभिः ॥ अग्नेदक्षैःपुनीहिनः ॥ पुनंतुमांदेवजनाःपुनंतुवसवोधिया ॥ विश्वे
देवाःपुनीतमाजातवेदःपुनीहिमा ॥ प्रप्यायस्वप्रस्यंदस्वसोमविश्वेभिरंशुभिः ॥ देवेभ्यउत्तमंहविः ॥ भूर्भुवःस्वः ॥ त
त्सवितु० ॥ इतिप्रोक्ष्य ॥ पाकादीनांपवित्रतास्तु ॥ सर्वेपाकाःशुचयोभवंतु ॥ पाकप्रोक्षणंविधिवदस्तु ॥ अस्तुविधिवत् ॥ आ
गच्छंतुमहाभागाविश्वेदेवामहाबलाः ॥ येह्यत्रविहिताःश्राद्धेसावधानाभवंतुते ॥ सावधानाःस्मः ॥ अपसव्यं ॥ श्राद्धभूमौग
यांध्यात्वाध्यात्वादेवंगदाधरं ॥ वस्वादींश्चपितॄन्ध्यात्वाततःश्राद्धंप्रवर्तते ॥ प्रवर्तय ॥ सव्यं ॥ देवविप्रहस्ते अपोदत्वा । (वा
मकरालब्धेनोत्तानेनदक्षकरेणसयवंदर्भद्वयंआसनदक्षभागे)पुरूरवार्द्रवसंज्ञकानांविश्वेषांदेवानांब्रह्मणेभूर्भुवःस्वरिदमासनं ॥

---

१ निपात्यदक्षिणंजानुदेवान्परिचरेत्सदा । पितॄणांपरिचर्यातुवामजानुनिपातनात् । प्रदक्षिणंतुदेवानांपितॄणामप्रदक्षिणं । पितॄणांद्विगुणाभुग्नाद
र्भादैवेऋजुत्वगा । दैवेतूदङ्मुखःकर्तापित्र्येस्याद्दक्षिणामुखः ॥ २ प्रत्युपचारमाद्यंतयोरुदकदानंविहितं ॥

स्वासनं ॥ (एवंद्वितीयदेवे) ॥ अत्रास्यतां ॥ धर्मोसि॥(निरंगुष्ठंकरंधृत्वा)॥ प्रतिसांवत्सरिकश्राद्धेदैवेक्षणःक्रियतां ॥ ॐ तथा ॥ प्रप्नोतुभवान् ॥ प्राप्नवानि ॥ अर्घ्यमासाद्य ॥ विप्राग्रेभूमिंप्रोक्ष्यप्रागग्रौद्वौद्वौदर्भावास्तीर्य पात्रद्वयंन्युब्जंनिधाय गायत्र्याप्रोक्ष्यउद्धृत्यपुनःप्रोक्ष्यतदुपरिपूर्वाग्रकूर्चौनिधाय ॥ अपआसिच्य ॥ शन्नोदेवीरभिष्टयआपोभवंतुपीतये ॥ शंयोरभिस्रवंतु नः ॥ इतिसकृदभिमंत्र्य ॥ यवोसिधान्यराजोवावारुणोमधुसंयुतः ॥ निर्णोदःसर्वपापानांपवित्रमृषिभिःस्मृतं ॥ देवार्घ्यपात्रयोःगंधंपुष्पंतुलसीपत्रंनमः ॥ सर्वेउपचारायवैःसंपूर्णाःसंतु ॥ देवार्घ्यपात्रेसंपन्ने ॥ सुसंपन्ने ॥ स्वाहाअर्घ्याः ॥ संत्वर्घ्याः ॥ (वामकरंकुशयवयुतंविप्रदक्षिणजानुनिन्यस्यहस्तेयवान्गृहीत्वा)पुरूरवार्द्रवसंज्ञकान्विश्वान्देवान्भवतस्त्वावाहयिष्ये ॥ आवाहय ॥ विश्वेदेवासआगतशृणुतामइमंहवं ॥ एदंबर्हिर्निषीदत(इतिप्रतिविप्रमावाह्य)॥ विश्वेदेवाःशृणुतेमंहवंमेयेअंतरिक्षेयउपद्यविष्ठ ॥ येअग्निजिह्वाउतवायजत्राआसद्यास्मिन्बर्हिषिमादयध्वं ॥ विश्वान्देवानावाहयामिइत्यावाह्यावशिष्टयवान्देवद्विजपाददेशेभूमौक्षिपेत् ॥ अपोदत्वा ॥ (पात्रोपरितनौदर्भौहस्तेदत्वा) पुरूरवार्द्रवसंज्ञकाविश्वेदेवाःइदंवोअर्घ्यंस्वाहानमः ॥ अस्त्वर्घ्यं ॥ (प्रतिविप्रं) यादिव्याआपःपृथिविसंबभूवुर्याअंतरिक्ष्याउतपार्थिवीर्याः ॥ हिरण्यवर्णायज्ञियास्तानआपःशंस्योनाभवंतु ॥ इदमर्घ्यंदत्तंनमम ॥ अस्तुदत्तं ॥ एवंद्वितीयेपि ॥ पुरूरवार्द्रवसंज्ञकाविश्वेदेवाःयथाभागशःअमीवोगंधाःस्वा

१ देवार्चादक्षिणादि.स्यात्पादजान्वंसमूर्धसु । शिरोंसजानुपादेषुवामांगादिषुपैतृके । देवतीर्थेनदैवंतत्पितृतीर्थेनपैतृकं ॥ २ गंधद्वारेतिवैगंधमायनेतेचपुष्पकं ॥ धूरसीत्यमुनाधूपमुद्दीप्यस्वेतिदीपकं ॥ युवंवस्त्राणिमंत्रेणवस्त्रंदद्यात्प्रयत्नतः ॥

हानमः ॥ सुगंधिः ॥ पु० इमानिवःपुष्पतुलसीपत्राणिस्वाहानमः ॥ सुपुष्पाणिसुपत्राणि ॥ पु० पूजार्थेएपवोधूपःस्वाहानमः ॥
सुधूपः ॥पु० एषवोदीपःस्वाहानमः ॥ सुदीपः ॥ पु०आच्छादनार्थेवासोनिष्क्रयंयथाशक्तिद्रव्यंस्वाहानमः ॥ अस्तुस्वाच्छादनं
॥ अनुलेपनार्थेगोपीचंदनं ॥ धारणार्थेयज्ञोपवीतं ॥ फलार्थेपूगीफलं ॥ पवित्रार्थाविमौकुशौ ॥ अस्तुपवित्रं ॥ युवासुवासाःपरि
वीतआगात्सउश्रेयान्भवतिजायमानः ॥ तंधीरासःकवयउन्नयंतिस्वाध्योमनसादेवयंतः ॥ देवेभ्यएतेगंधपत्रपुष्पधूपदी
पार्चनाच्छादनांताउपचाराःसर्वेपरिपूर्णाभवंतु ॥ अर्चनविधेःस्वर्चितमस्तु ॥ न्यूनातिरिक्तंविधिवदस्तु ॥ अस्तुविधिवत् ॥
यस्यस्मृत्याचनामोक्त्यातपोयज्ञक्रियादिषु ॥ न्यूनंसंपूर्णतांयातिसद्योवंदेतमच्युतं ॥ ॥ युष्मदनुज्ञयापित्राद्यर्चनंकरिष्ये ॥कुरु
ष्व॥अपसव्यं ॥(दक्षिणंजानुनिपात्य)अस्मत्पितृपितामहप्रपितामहानांअमुकशर्मणांअमुकगोत्राणांवसुरुद्रादित्यस्वरूपाणां
ब्रह्मणेभूर्भुवःस्वरिदमासनं (इतिसतिलद्विगुणभुग्नदर्भदानं) ॥ स्वासनं ॥ अत्रास्यतां ॥ धर्मोसि ॥ (निरंगुष्ठंविप्रकरंधृत्वा) प्रति
सांवत्सरिकश्राद्धेपित्र्येक्षणःक्रियतां ॥ ॐतथा॥प्राप्नोतुभवान् ॥प्राप्नवानि ॥ अर्घ्यमासाद्य ॥प्रोक्षितायांभुविदक्षिणाग्रांस्त्रींस्त्री
न्दर्भानास्तीर्यतत्राग्नेयीसंस्थंपात्रत्रयंन्युब्जंनिधाय ॥ गायत्र्याप्रोक्ष्य ॥ उद्धृत्य ॥ पुनःप्रोक्ष्य ॥ दक्षिणाग्रान्द्विगुणभुग्नांस्त्रींस्त्री
न्दर्भान्निधायजलमापूर्य ॥ शन्नोदेवीरभिष्टयआपोभवंतुपीतये ॥ शंयोरभिस्रवंतुनः ॥ इतिसकृदनुमंत्र्य ॥ तिलोसिसोम
देवत्योगोसवेदेवनिर्मितः ॥ प्रत्नवद्भिःप्रत्तःस्वधयापितृनिमांल्लोकान्प्रीणयाहिनःस्वधानमः ॥ इतिमंत्रावृत्त्यातिलान्पृथक्पृ

१ अगस्त्यभृंगराजचतुलसीकमलंतथा । चपकतिलपुष्पचदूर्वाश्चपितृवल्लभाः ॥

थक्पात्रेषुप्रक्षिप्य ॥ पित्राद्यर्घ्यपात्रेषु गंधंपुष्पंभृंगराजपत्रंचनमः ॥ सर्वेउपचाराःतिलैःसंपूर्णाःसंतु ॥ पित्रर्घ्यपात्राणिसंपन्नानि॥सुसंपन्नानि ॥ स्वधार्घ्याः ॥संत्वर्घ्याः ॥ (सव्यकरंकुशतिलयुतंविप्रवामजानुनिन्यस्य) अस्मत्पितृपितामहप्रपितामहान्अमुकशर्मणःअमुकगोत्रान्वसुरुद्रादित्यस्वरूपान्भवत्स्वावाहयिष्ये ॥ आवाहय ॥ हस्तेतिलान्गृहीत्वा) उ॒शंत॑स्त्वा॒निधी॑मह्युशं॒तः॒सामि॑धीमहि ॥ उ॒शंनु॑श॒तआव॑हपि॒तॄन्ह॒विषे॒अत्त॑वे॥ (इतिप्रतिविप्रमावाह्य) आयं॑तुनः॒पि॒तर॑ः॒सो॒म्यासो॑ग्नि॒ष्वा॒त्ताः॒प॒थिभि॑र्दे॒व॒यानैः॑ ॥ अ॒स्मिन्य॒ज्ञेस्व॒धया॒मद॒॑न्त्वाधि॑ब्रुवंतुते॑वंत्व॒स्मान् ॥ इतिसकृदुपतिष्ठेत् ॥ पितृपितामहप्रपितामहान्आवाहयामीत्यावाह्य हस्तेवशिष्टतिलान्द्विजपादमूलेनिक्षिपेत्॥(अधस्थदर्भैःसहार्घ्यपात्रमेकैकंविप्राग्रेस्वधाअर्घ्याःसंत्वर्घ्याःइतिमंत्रावृत्त्यास्थापयेत्) ॥ सव्यं ॥ अपोदत्वापात्रोपरिस्थदर्भान्विप्रहस्तेदत्वाअस्मत्पितरिदंतेऽर्घ्यं ॥ अस्त्वर्घ्यं ॥ अपसव्यं॥ यादिव्याआपःपृथिविसंबभूवुर्याअंतरिक्ष्याउतपार्थिवीर्याः ॥ हिरण्यवर्णायज्ञियास्तानआपःशंस्योनाभवंतु ॥ पित्रेइदमर्घ्यंदत्तंनमम ॥ अस्तुदत्तं ॥ सव्यं ॥ पितामहेदंतेऽर्घ्यं ॥ अस्त्वर्घ्यं ॥ अपसव्यं॥ यादि॒व्या० ॥ पितामहायेदमर्घ्यंदत्तंनमम ॥ सव्यं॥प्रपितामहेदंतेऽर्घ्यंअस्त्वर्घ्यं॥अपसव्यं॥यादि॒व्या०॥प्रपितामहायेदमर्घ्यंदत्तंनमम॥ अस्तुदत्तं॥ प्रथमपित्रर्घ्यपात्रेसंस्र

१ अर्घ्यमावाहनंचैवद्विजांगुष्ठनिवेशनं।तृप्तिप्रश्नंचविकिरंतीर्थेपंचविवर्जयेत् । संकल्पासनयोःषष्ठीद्वितीयावाहनेतथा । अन्नदानेचतुर्थीस्याच्छेषंसंबोधनंस्मृतं ॥ २ अत्रमातृश्राद्धेपिपितॄनित्येवपठेन्नमातॄनित्यूहोमंत्रपठितत्वात् ॥ ३ सव्यहस्तान्वारब्धदक्षिणहस्तेनार्घ्यदानं ॥

वान्समवनीयताभिरद्भिःपुत्रकामोमुखमनक्ति ॥पुत्रवान्भव ॥(संस्रवपात्रंदेवपात्रादुत्तरतोदर्भोपरिन्युब्जंस्थापयेत्)॥ अप
सव्यं ॥ पितृभ्यःस्थानमसि ॥ प्रणीतायैइदंगंधंपुष्पंतुलसीपत्रंभृंगराजपत्रंसर्वेउपचारास्तिलैःसंपूर्णाःसंतु ॥ अपउपस्पृश्य ॥ अ
पसव्यं ॥ अस्मत्पितृपितामहप्रपितामहाःशर्माणःगोत्राःवसुरुद्रादित्यस्वरूपाःयथाभागशःअमीवोगंधाःस्वधानमः॥सुगंधिः॥
(प्रत्युपचारमादावंतेचोदकंदद्यात्)अस्मत्पितृपितामहप्रपितामहाःअमुकशर्माणःअमुकगोत्राःवसुरुद्रादित्यस्वरूपाःमाल्या
र्थेइमानिवःपुष्पाणितुलसीपत्रभृंगराजपत्रसहितानिस्वधानमः ॥ सुपुष्पाणिसुपत्राणि ॥ अस्मत्पितृपितामहप्रपितामहाःअमु
कशर्माणःअमुकगोत्राःवसुरुद्रादित्यस्वरूपाःएषवोधूपःस्वधानमः ॥ सुधूपः॥अस्मत्पितृ०एषवोदीपःस्वधानमः॥ सुदीपः॥आ
च्छादनार्थेवासोनिष्क्रयंकिंचित्द्रव्यंस्वधानमः ॥ अस्त्वाच्छादनं ॥ अनुलेपनार्थेगोपीचंदनं ॥ धारणार्थेयज्ञोपवीतं ॥ फला
र्थेपूगीफलं ॥ पवित्रार्थेइमेकुशाः ॥ सुपवित्रं ॥ इदंपितृभ्योनमोअस्तुअद्ययेपूर्वासोयउपरासईयुः ॥ येपार्थिवेरजस्यानिप
त्तायेवानूनंसुवृजनासुविक्षु ॥ पितृभ्यःएतेगंधपुष्पधूपदीपार्चनाच्छादनांताउपचाराःसर्वेपरिपूर्णाभवंतु ॥ अर्चनविधेःस्वर्चि
तमस्तु ॥अस्तुस्वर्चितं ॥न्यूनातिरिक्तंविधिवदस्तु ॥ अस्तुविधिवत् ॥ यस्यस्मृत्या० ॥सव्यं ॥ युष्मदनुज्ञयामंडलादिपात्रासा
दनंकरिष्ये॥कुरुष्व॥देवपात्रस्थानेचतुरस्रंनैर्ऋतिमारभ्यईशान्यंतंप्रदक्षिणंमंडलंकृत्वा ॥ पितृपात्रेवर्तुलंईशानीतोनैर्ऋत्यंतमप्र

१ अत्रपक्षांतरं—प्रथमपात्रमुत्तानसंस्रावोदकसहितमत्रेणासाद्यतृतीयपात्रेणसकूर्चपवित्रतदाच्छादयेदिति ॥ २ ब्रह्माविष्णुश्चरुद्रश्चश्रीर्हुताशन
एवच । मंडलान्युपजीवंतितस्मात्कुर्वीतमंडल ॥ इति ॥ ३ आदित्यावसवोरुद्राविश्वेदेवाः सपैतृकाः । मंडलेत्रोपतिष्ठंतितस्मात्कुर्वीतमंडल ॥ इति ॥

दक्षिणंमंडलंकुर्यात् ॥ ततस्तेषुभोजनपात्राणिस्थापयेत् ॥ भस्मगृहीत्वापितृपात्राणांपरितः ॥ अपसव्यं ॥ पिशंगभृष्टिमंभृणं पिशाचिमिंद्रसंमृण ॥ सर्वंरक्षोनिर्बर्हय ॥ सव्यं ॥ देवपात्रपरितः ॥ रक्षांणोअग्नेतवरक्षणेभीरारक्षाणःसुमखप्रीणानः ॥ प्रतिष्फुरविरुजवीड्वंहोजहिरक्षोमहिंचिद्वावृधानं ॥ ब्रह्मचतेजातवेदोनमश्चेयंचगीःसदमिद्वर्धनीभूत् ॥ रक्षांणोअग्नेतर्नयानितोकारक्षोतनस्तन्वोअप्रयुच्छन् ॥ यथाचक्रधरोविष्णुस्त्रैलोक्यंपरिरक्षति ॥ एवंमंडलभस्मांकःसर्वभूतानिरक्षतु ॥ सर्वेषांपापदृष्टीनांचक्षुर्वभ्रातिकेशवः ॥ भस्मनामंडलंकुर्यात्पंक्तिदोषोनविद्यते ॥ पितृपूर्वकंकरशुद्धिः ॥ सव्यं ॥ भवदनुज्ञयाविप्रपाणाव[2]ग्नौकरणंकरिष्ये ॥ क्रियतां ॥ अपसव्यं ॥ घृताक्तमन्नमादायद्विधाविभज्य ॥ इदंसोमायपितृमतेइदमग्नयेकव्यवाहनायइति भागद्वयंदक्षिणसंस्थमभिमृश्य ॥ वामहस्तेनदक्षिणहस्तमुपस्तीर्य ॥ मध्यात्पूर्वार्धादवदानधर्मेणावदाय ॥ पात्रस्थमवत्तंचाभिघार्य ॥ सोमायपितृमतेस्वधानमः ॥ सोमायपितृमतइदंनमम ॥ तथा ॥ अग्नयेकव्यवाहनायस्वधानमः अग्नयेकव्यवाहनायेदंनमम ॥ एवंसर्वत्र[3] ॥ सव्येनोदकोपस्पर्शनं ॥ ॐचमेस्वरश्चमेयज्ञोपचतेनमश्च ॥ यत्तेन्यूनंतस्मैतउपयत्तेऽतिरिक्तंतस्मैतेनमः ॥ अग्नयेनमः ॥ स्वस्ति ॥ श्रद्धांमेधांयशःप्रज्ञांविद्यांबुद्धिंश्रियंबलं ॥ आयुष्यंतेजआरोग्यंदेहिमेकव्यवाहन ॥ पाणौहुतं ॥ सुहुतं ॥ घृतेनपात्रेऽभिघारंकृत्वा ॥ मूर्धानंदिवोअरतिंपृथिव्यावैश्वानरमृतआजातमग्निं ॥ कविंसम्राजमतिथिंजना

१ पात्राणिच–पलाशमधूकोदुंबरकुटजप्लक्षजानिशस्तानि । कदलीपनसादीनिमध्यमानि । २ प्रत्येकमेककविप्रपक्षेविप्रपाणिष्वग्नौकरणमित्यूहःकार्यः ॥ ३ मृतभार्यस्यापत्नीकस्यप्रथमदेवद्विजकरएवहोमोनपित्र्येइतिसिंधुः ॥

नामासंन्नापात्रंजनयंतदेवाः ॥ (इत्यभिघारितेपात्रेविप्राःपाणिस्थमन्नंक्षिपेयुः ॥ अत्रत्रिसुपर्णान्नसूक्तादीनांजपःकार्यः) ॥
देवताभ्यःपितृभ्यश्चमहायोगिभ्यएवच ॥ नमःस्वाहायैस्वधायैनित्यमेवनमोनमः ॥ कुरुक्षेत्रंगयांगंगांप्रभासंपुष्करंतथा ॥
एतानिपुण्यतीर्थानिश्राद्धकालेसदापठेत् ॥ सप्तव्याधादशार्णेषु मृगाःकालांजरेगिरौ ॥ चक्रवाकाःशरद्वीपेहंसाःसरसिमानसे ॥
तेपिजाताःकुरुक्षेत्रेब्राह्मणावेदपारगाः ॥ प्रस्थितादीर्घमध्वानंयूयंकिमवसीदथ ॥ अमूर्तानांचमूर्तानांपितॄणांदीप्ततेजसां ॥
नमस्यामिसदातेषांध्यायिनांयोगचक्षुषां ॥ चतुर्भिश्चचतुर्भिश्चद्वाभ्यांपंचभिरेवच ॥ हूयतेचपुनर्द्वाभ्यांसमेविष्णुःप्रसीदतु ॥
ईशानःपितृरूपेणमहादेवोमहेश्वरः ॥ प्रीयतांभगवानीशःपरमात्मासदाशिवः ॥ सव्यं ॥ गायत्रीमंत्रेणान्नप्रोक्षणं ॥ दक्षिण
जानुपातयित्वा ॥ तूष्णींपरिषेचनं ॥ (दक्षिणहस्तउपरिवामोधइतिपाणिभ्यांपात्रमालभ्य) पृथिवीतेपात्रंद्यौरपिधानंब्राह्मण
स्यत्वामुखेऽमृतंजुहोमिब्राह्मणानांत्वाविद्यावतांप्राणापानयोर्जुहोम्यक्षितमसिमामैषांक्षेष्ठाःअत्रामुष्मिँल्लोके ॥ अतोदेवाअवंतु
नोयतोविष्णुर्विचक्रमे ॥ पृथिव्याःसप्तधामभिः ॥ विष्णोहव्यंरक्षस्वन्युब्जेनकरेणन्युब्जंद्विजांगुष्ठमूलमन्नेनिवेश्यप्रदक्षिणंभ्राम
येत् ॥ ततोवामहस्तेनपात्रंस्पृशन् पुरूरवार्द्रवसं० विश्वेदेवादेवताइदमन्नंहव्यमयंब्राह्मणआहवनीयार्थेइयंभूर्गयाअयंभोक्तागदा
धरइदमन्नंब्रह्मइदंसौवर्णपात्रमक्षय्यवटच्छायेयं ॥ पुरूरवार्द्रवसंज्ञकविश्वेभ्योदेवेभ्यःइदमन्नंसोपस्करममृतरूपंपरिविष्टंपरि

---

१ विप्रा.पाणिस्थस्वस्वपात्रेसस्थाप्यभोजनस्थानादन्यत्रहस्तंप्रक्षाल्याचम्ययथास्थानमुपविशेयु' । अग्नौकरणशेषपिंडार्थमवस्थाप्यपितृपात्रेष्वेवदेय ।
देवद्विजपाणिहोमेतुदेवपात्रेपु ॥ २ त्रिसुपर्णपूर्वभोजनविधौ ३३ पत्रेगत । अन्नसूक्तानिराक्षोघ्नादिसूक्तानिचएतच्छ्राद्धप्रयोगातेनिवेशितानिसति ॥

वेक्ष्यमाणंचास्यब्राह्मणस्यआतृप्तेःस्वाहाहव्यंनमोनमम ॥ ॐ तत्सद्गयायांविष्णुपदादिचतुर्दशपदेषुदत्तमन्नमक्षय्यमस्तुइति
सयवदर्भजलंपात्रवामभागेभूमौक्षिपेत् ॥ गयागदाधरःप्रीयतां ॥ प्रीतोभवतु ॥ येदेवासोदिव्येकादशस्थपृथिव्यामध्येकाद
शस्थ ॥ अप्सुक्षितोमहिनैकादशस्थतेदेवासोयज्ञमिमंजुषध्वं ॥ देवानुज्ञयापित्राद्यन्ननिवेदनंकरिष्ये ॥ कुरुष्व ॥ अपसव्यं ॥ तू
ष्णींपरिपिच्य (वामहस्तउपरिदक्षिणोधःइतिपात्रमालभ्य) पृथिवीतेपात्रंद्यौरपिधानंब्राह्मणस्त्वामुखेऽमृतंजुहोमिब्राह्मणानां
त्वाविद्यावतांप्राणापानयोर्जुहोम्यक्षितमसिमामैषांक्षेष्ठाःअमुत्रामुष्मिँल्लोके ॥ इदंविष्णुर्विचक्रमेत्रेधानिदधेपदं ॥ समूळहम
स्यपांसुरे ॥ विष्णोकव्यंरक्षस्व ॥ विप्रांगुष्ठमूलमन्नेनिवेश्यअप्रदक्षिणंभ्रामयेत् ॥ ततोवामहस्तेनपात्रमालभ्य ॥ पितृपितामह
प्रपितामहादेवताः इदमन्नंकव्यमयंब्राह्मणआहवनीयार्थेइयंभूर्गयाअयंभोक्तागदाधरइदमन्नंब्रह्मइदंराजतंपात्रमक्षय्यवटच्छा
येयं ॥ अस्मत्पितृपितामहप्रपितामहेभ्यःअमुकशर्मभ्यःअमुकगोत्रेभ्यःवसुरुद्रादित्यस्वरूपेभ्यः इदमन्नंसोपस्करममृतरूपंप
रिविष्टंपरिवेक्ष्यमाणंचअस्यब्राह्मणस्यआतृप्तेःस्वधाकव्यंनमोनमम ॥ ॐ तत्सत्गयायांरुद्रपदादिचतुर्दशपदेषुदत्तमन्नमक्षय्य
मस्तु ॥ गयागदाधरःप्रीयतांप्रीतोभवतु ॥ येचेहपितरोयेचनेहयांश्चविद्मयाँउचनप्रविद्म ॥ त्वंवेत्थयतितेजातवेदःस्वधाभिर्य
ज्ञंसुकृतंजुषस्व ॥ पितृभ्यःसांकल्पितःप्रीयतां ॥ सव्यं ॥ ब्रह्मार्पणंब्रह्महविर्ब्रह्माग्नौब्रह्मणाहुतं ॥ ब्रह्मैवतेनगंतव्यंब्रह्मकर्मस
माधिना ॥ हरिर्दाताहरिर्भोक्ताहरिरन्नंप्रजापतिः ॥ हरिर्विप्रशरीरस्थोभुंक्तेभोजयतेहविः ॥ त्वांयोगिनश्चिंतयंतित्वांयजंति
चयज्वनः ॥ हव्यकव्यभुगेकस्त्वंपितृदेवस्वरूपधृक् ॥ चतुर्भिश्चचतुर्भिश्चद्वाभ्यांपंचभिरेवच ॥ हूयतेचपुनर्द्वाभ्यांसमेविष्णुः

प्रसीदतु ॥ तत्सद्ब्रह्मार्पणमस्तु ॥ नैवेद्यसमर्पणं ॥ अपसव्यं ॥ ईशानविष्णुकमलासनकार्तिकेयवह्नित्रयार्करजनीशगणेश्व
राणां ॥ क्रौंचामरेंद्रकलशोद्भवकश्यपानांपादान्नमामिसततंपितृमुक्तिहेतून् ॥ पंचक्रोशंगयाक्षेत्रंक्रोशमेकंगयाशिरः ॥ यत्रय
त्रस्मरिष्यंतिपितृणांदत्तमक्षयं ॥ काशीविश्वेश्वरायनमः ॥ पुंडरीकाक्षायनमः ॥ गयागदाधरायनमः ॥ सव्यं॥मधुमतीःश्रा
वयिष्ये ॥ श्रावय ॥ मधुवाताऋतायतेमधुक्षरंतिसिंधवः ॥ माध्वीर्नःसंत्वोषधीः ॥ मधुनक्तमुतोषसोमधुमत्पार्थिवंरजः ॥
मधुद्यौरस्तुनःपिता ॥ मधुमान्नोवनस्पतिर्मधुमॉऽअस्तुसूर्यः ॥ माध्वीर्गावोभवंतुनः ॥ मधुमधुमधु ॥ सुमधुसर्वान्नंमधु ॥
अपसव्यं ॥ एकोविष्णुर्महद्भूतंपृथग्भूतान्यनेकशः ॥ त्रीँल्लोकान्व्याप्यभूतात्माभुंक्तेविश्वभुगव्ययः ॥ अनेनपितृणांप्रतिसां
वत्सरिकश्राद्धीयब्राह्मणभोजनेनभगवान्पितृपितामहप्रपितामहस्वरूपीजनार्दनवासुदेवःप्रीयतां ॥ प्रीतोभवतु ॥ तत्सद्ब्र
ह्मार्पणमस्तु ॥ अपोशनार्थमुदकंदत्वा ॥ सव्यम् ॥ यथासुखंजुषध्वम् ॥ (अमृतऋषिः सत्योदेवता गायत्रीच्छंदः) अमृतोप
स्तरणमसि ॥ श्रद्धायांप्राणेनिविंष्टोमृतंजुहोमिशिवोमाविशाप्रदाहाय ॥ प्राणायस्वाहा ॥ श्रद्धायामपानेनिविंष्टोमृतंजुहो
मिशिवोमाविशाप्रदाहाय ॥ अपानायस्वाहा ॥ श्रद्धायांव्यानेनिविंष्टोमृतंजुहोमिशिवोमाविशाप्रदाहाय ॥ व्यानायस्वा
हा ॥ श्रद्धायामुदानेनिविंष्टोमृतंजुहोमिशिवोमाविशाप्रदाहाय ॥ उदानायस्वाहा ॥ श्रद्धायांँसमानेनिविंष्टोमृतंजुहो
मिशिवोमाविशाप्रदाहाय ॥ समानायस्वाहा ॥ ब्रह्मणिमआत्मानममृतत्वाय ॥ ब्रह्मणेस्वाहा ॥ करशुद्धिः ॥ दशत्रिर्वागाय
त्रीजपंकृत्वा ॥ श्रद्धयाग्निःसमिध्यतेश्रद्धयाहूयतेहविः ॥ श्रद्धांभगस्यमूर्धनिवचसावेदयामसि ॥ प्रियंश्रद्धेददतःप्रियंश्र

द्धेदिदासतः ॥ प्रियंभोजेषुयज्वस्विदंमउदितंकृधि ॥ यथादेवाअसुरेषुश्रद्धामुग्रेषुचक्रिरे ॥ एवंभोजेषुयज्वस्वस्माकमुदितंकृधि ॥ श्रद्धांदेवायजमानावायुगोपाउपासते ॥ श्रद्धांहृदय्या१याकूत्याश्रद्धयाविंदतेवसु ॥ श्रद्धांप्रातर्हवामहेश्रद्धांमध्यंदिनंपरि ॥ श्रद्धांसूर्यस्यनिम्रुचिश्रद्धेश्रद्धापयेहनः ॥ अपेक्षितंयाचितव्यंत्याज्यंचैवानपेक्षितम् ॥ उपविश्यसुखेनैवभोक्तव्यंस्वस्थमानसैः॥ विद्यमानशाकपाकादिपदार्थेषुयद्रोचतेतद्ग्राह्यंयन्नरोचतेतत्त्याज्यम् ॥ सुखेनैवभोक्तव्यम् ॥ जुषामहे ॥ यथाशक्तिराक्षोघ्नसूक्तानिश्रावयिष्ये ॥ श्रावय ॥ भोजनांतेकिंचिद्दध्योदनंगंगामृतंच॥सर्वसंपूर्णं॥सिद्धस्यहविषोमध्येयद्रोचतेतद्याचयध्वं ॥ अलं ॥ मधुमतीःश्रावयिष्ये॥ श्रावय॥ मधुवाताऋतायतेमधुक्षरंतिसिंधवः॥ माध्वीर्नःसंत्वोषधीः॥ मधुनक्तमुतोषसोमधुमत्पार्थिवंरजः ॥ मधुद्यौरस्तुनःपिता ॥ मधुमान्नोवनस्पतिर्मधुमाँऽअस्तुसूर्यः ॥माध्वीर्गावोभवंतुनः ॥ अपसव्यं ॥ अक्षन्नमीमदंतह्यवप्रियाअधूषत॥ अस्तोषतस्वभानवोविप्रानविष्ठयामतीयोजान्विंद्रतेहरी॥ अमुकश्राद्धंसंपन्नं ॥ सुसंपन्नं ॥ सव्यं॥ विश्वेदेवाःतृप्ताःस्थ ॥ तृप्ताःस्मः ॥ अपसव्यं ॥ पितृपितामहप्रपितामहाःतृप्ताःस्थ ॥ तृप्ताःस्मः ॥ शेषमन्नंकिंक्रियतां ॥ इष्टैःसहभुज्यतां ॥ सव्यं ॥ अद्यपूर्वोच्चरित० प्रतिसांवत्सरिकश्राद्धेतिलोदकपिंडप्रदानंकरिष्ये ॥ कुरुष्व ॥ उच्छिष्टभागभ्योऽन्नंदीयतां ॥ यजमानकुलेजातादासादास्योन्नकांक्षिणः ॥ तेसर्वेतृप्तिमायांतुमयादत्तेनभूतले ॥ अमृतापिधानमसि ॥ रौर

१ अनेनमंत्रेणावशिष्टमन्नंविप्रा पात्राद्बहिर्दैविकदक्षिणेपैतृकंवामेकुर्यु. ॥

वेपूयनिलयेपद्मार्बुदनिवासिनां ॥ अर्थिनामुदकंदत्तमक्षय्यमुपतिष्ठतु ॥ अपसव्यं ॥ अपहताअसुरारक्षांसिवेदिषदः ॥ ताम
भ्युक्ष्य ॥ सकृदाच्छिन्नैःप्राग्दक्षिणाग्रैर्दर्भैरवस्तीर्य ॥ शुंधंतांपितरःशुंधंतांपितामहाःशुंधंतांप्रपितामहाः ॥ एवंमात्रादितिलो
दकंबर्हिष्यासिंचेत् ॥ एतत्तेअस्मत्पितःअमुकशर्मन्अमुकगोत्रवसुरूपयेचत्वामत्रानुअयंतेपिंडःस्वधा ॥ अस्मत्पित्रेअमुकश
र्मणेअमुकगोत्रायवसुरूपायअयंपिंडोगयास्थोदत्तोनममतेभ्यश्च ॥ अस्मत्पितामह० शर्मन् गोत्र रुद्ररूप येचत्वा० ॥ पितामहा
यशर्मणे० ॥ अस्मत्प्रपितामह० अ० श० गो० आदित्यरूप० अस्मत्प्रपितामहाय० तत्सद्वयायांविष्णुपदादिचतुर्दशपदेपुदत्तम
क्षय्यमस्तु ॥ ततोलेपभाक्तृप्तयेहस्तलेपंपिंडदर्भमूलेपुनिमृज्य अत्रपितरोमादयध्वंयथाभागमावृषायध्वं इतिपिंडान्सकृदनुमं
त्र्यसव्यपार्श्वेनोदङ्ङावृत्ययथाशक्तिप्राणान्नियम्यपर्यावृत्य अमीमदंतपितरोयथाभागमावृषायीषत इतितथैवानुमंत्र्यसव्ये
नपिंडशेषमाघ्रायत्यजेत् ॥ चरोःप्राणभक्षंभक्षयेत् ॥ अस्मत्पितःयथानामगोत्रअभ्यंक्ष्वइतिघृतेनतैलेनवादर्भैरभ्यंजनं ॥ पि
तःयथानामगोत्रांक्ष्वेतिकज्जलंसर्वत्र ॥ पिंडेष्वंजनाभ्यंजनवासांसिदद्यात् ॥ दशामूर्णास्तुकांवा ॥ एतद्वःपितरोवासोमानो
तोन्यत्पितरोयुङ्ध्वं ॥ सव्यं ॥ कुलाभिवृद्ध्यर्थंपिंडपूजांकरिष्ये ॥ पिंडसंस्थाःपितरःपाद्यंस्वधा ॥ अर्घ्यंस्वधा ॥ आचम

---

१ इमंमंत्रपठन्दर्भमूलेनाग्नेय्यग्रप्रत्यगपवर्गंपार्वणसंख्याकारेखा.कार्या.प्रतिरेखंमंत्रावृत्तिः ॥ २ अग्नौकरणशेषधुतान्नेनमधुसर्पिस्तिलमिश्रेण
पिडान्पत्न्याकारयित्वास्वयंवाकृत्वापराचीनपाणिनापितृतीर्थेनदद्यात् ॥

नीयं० ॥ स्नानं० ॥ गंधंस्वधा ॥ पुष्पं० ॥ भृंगराजपत्रं० ॥ धूपं० ॥ दीपं० ॥ अपूपपायसंनैवेद्यं० ॥ तांबूलं० ॥ दक्षिणां० ॥ अथै नानुपतिष्ठेत ॥ नमोवःपितरइषेनमोवःपितरऊर्जेनमोवःपितरःशुष्मायनमोवःपितरोघोरायनमोवःपितरोजीवायनमोवःपि तरोरसाय ॥ स्वधावःपितरोनमोवःपितरोनमएतायुष्माकंपितरइमाअस्माकंजीवावोजीवंतइहसंतःस्याम ॥ मनोन्वाहुवाम हेनाराशंसेनसोमेन ॥ पितॄणांचमन्मभिः ॥ आतएतुमनःपुनःक्रत्वेदक्षायजीवसे ॥ ज्योक्चसूर्यंदृशे ॥ पुनर्नःपितरोमनोद दातुदैव्योजनः ॥ जीवंव्रातंसचेमहि ॥ इत्युपस्थायानंतरं ॥ अपसव्यं ॥ उत्तानहस्तेन ॥ परेतनपितरःसोम्यासोगंभीरेभिः पथिभिःपूर्विणेभिः॥ दत्वायास्मभ्यंद्रविणेहभद्रंरयिंचनःसर्ववीरंनियच्छत॥ इतिपिंडांश्चालयित्वा॥ वीरंमेदत्तपितरःइतित्रिः (गयायांधर्मपृष्ठेचसदसिब्रह्मणस्पतेः ॥ गयाशीर्षेवटेचैवपितॄणांदत्तमक्षयं ॥ गयायांपितृरूपेणस्वयमेवजनार्दनः ॥ तंदृष्ट्वापुंड रीकाक्षंमुच्यतेचऋणत्रयात् ॥ शमीपत्रप्रमाणेनपिंडंदद्याद्गयाशिरे ॥ उद्धरेत्सप्तगोत्राणिकुलमेकोत्तरंशतं) ॥ सव्यं ॥ देव भ्योदेवेभ्यःइदंविकिरान्नंदत्तंनममइतिसयवजलमन्नंविकिरेत्॥ अपसव्यं॥ पित्र्यद्विजसंनिधौसदर्भभुवि॥ असोमपेभ्योविश्वे द्विजसंनिधौसदर्भभुवि॥ असोमपाश्चयेदेवायज्ञभागविवर्जिताः॥ तेषामन्नंप्रदास्यामिविकिरंवैश्वदेविकं॥ असंस्कृतप्रमीता येत्यागिन्योयाःकुलस्त्रियः ॥ दास्यामितेभ्यःप्रकिरमन्नंताभ्यश्चपैतृकं ॥ कुमारकुमारिकाभ्यःगर्भादिनिःसृतेभ्यःइदंप्रकि

---

१ यत्किंचित्पच्यतेभक्ष्यंभोज्यमन्नमगर्हितं । अनिवेद्यनभोक्तव्यंपिंडमूलेकथंचन ॥ इतिवचनाच्छ्राद्धीयसर्वपाकजातात्सर्वंकिंचित्किंचिन्निवेद येत् ॥ २ अनेनमध्यमपिंडंपत्न्यैदद्यात् । आधत्तपितरइतिपत्न्यापिंडप्रार्थनमितिचससंप्रतिलुप्तप्रायआचारः ॥

रान्नंदत्तंनमम॥इतिसतिलोदकमन्नंविकीर्य ॥ येअग्निदग्धायेअनग्निदग्धामध्येदिवःस्वधयामादयंते ॥ तेभिःस्वराळसुनीतिमे
तांयथावशंतन्वंकल्पयस्व ॥ अग्निदग्धेभ्योऽनग्निदग्धेभ्योऽस्मत्कुलप्रसूतमृतेभ्योजीवेभ्यःउच्छिष्टपिंडोगयास्थोदत्तोनमम ॥
इतिपित्र्यसंनिधौपिंडंतिलोदकंचदत्वा ॥ हस्तौपादौप्रक्षाल्यद्विराचम्य ॥ पवित्रवंतःपरिवाचमासतेपितैषांप्रत्नोअभिरक्षति
व्रतं ॥ महःसमुद्रंवरुणस्तिरोदधेधीराइच्छेकुर्धरुणेष्वारभं ॥ इतिपवित्रंधृत्वा ॥ देवद्विजहस्तेशिवाआपःसंतु ॥ संतुशिवा
आपः ॥ सौमनस्यमस्तु ॥ अस्तुसौमनीयं ॥ यवाःपांतु ॥ पांतुयवाः ॥ दीर्घमायुःश्रेयःशांतिःपुष्टिस्तुष्टिश्चास्त्वितिभवंतोब्रुवं
तु ॥ दीर्घमायुः० ॥ अपसव्यं ॥ पित्र्यद्विजकरेशिवाआपःसंतु ॥ संतुशिवाआपः ॥ सौमनस्यमस्तु ॥ अस्तुसौमनीयं ॥ तिलाः
पांतु ॥ पांतुतिलाः॥दीर्घमायुः० ॥ अस्मद्गोत्रंवर्धतां ॥ गोत्रस्याभिवृद्धिरस्तु ॥ पिंडानामर्चनविधेःस्वर्चितमस्तु ॥ प्रणीतापात्र
मुद्धृत्य ॥ पितृपितामहप्रपितामहानांशर्मणांगोत्राणांयद्दत्तंप्रतिसांवत्सरिकश्राद्धीयमन्नमुदकादितदक्षय्यमस्त्वितिभवंतोब्रु
वंतु ॥ अस्त्वक्षय्यंप्रतिसांवत्सरिकश्राद्धीयमन्नोदकादि ॥ सव्यं ॥ पुरूरवार्द्रवसंज्ञकानांविश्वेषांदेवानांयद्दत्तंप्रतिसांवत्सरि
कश्राद्धीयमन्नमुदकादितदक्षय्यमस्त्वितिभवंतोब्रुवंतु ॥ अस्त्वक्षय्यं० ॥ देवानांसुवर्ण ॥ पितृणांरजतं ॥ श्राद्धभोक्तृभ्यो
ब्राह्मणेभ्यःदक्षिणाःपांतु ॥ पांतुदक्षिणाः ॥ स्वधांवाचयिष्ये ॥ वाच्यतां ॥ अपसव्यं ॥ पितरःस्वधोच्यतांपितामहाःस्व
धोच्यतां प्रपितामहाःस्वधोच्यतां ॥ अस्तुस्वधा ॥ पिंडोपरितिलोदकंदद्यात् ॥ स्वधासंपद्यंतामितिभवंतोब्रुवंतु ॥ संपद्यं
तांस्वधा ॥ सव्यं ॥ अग्निपुरोगाविश्वेदेवाःप्रीयंतामितिभवंतोब्रुवंतु ॥ प्रीयंतांविश्वेदेवाः ॥ अपसव्यं ॥ वसुपुरोगाःपितरः

प्रीयंतामितिभवंतोब्रुवंतु ॥ प्रीयंतांपितरः ॥ सव्यं ॥ संकल्पसिद्धिरस्त्वितिभवंतोब्रुवंतु ॥ अस्तुसंकल्पसिद्धिः ॥ शाकपा
काःपितृप्रियाः ॥ उत्तमोत्तमाः ॥ आत्मालंकारः ॥ पिंडान्नमस्कृत्य ॥ गोत्राशिषःप्रार्थयते ॥ प्रार्थय ॥ अघोराःपितरः
संतु ॥ संत्वघोराःपितरः ॥ दातारोनोभिवर्धंतांवेदाःसंततिरेवनः ॥ श्रद्धाचनोमाव्यगमद्बहुदेयंचनोस्तु ॥ अन्नंचनोबहुभ
वेदतिथींश्चलभेमहि ॥ याचितारश्चनःसंतुमाचयाचिष्मकंचन ॥ प्रतिवचनं ॥ दातारोवोभिवर्धंतांवेदाःसंततिरेववः ॥ श्र
द्धाचवोमाव्यगमद्बहुदेयंचवोस्तु ॥ अन्नंचवोबहुभवेदतिथींश्चलभध्वं ॥ याचितारश्चवःसंतुमाचयाचिढ्वंकंचवः ॥ पिंडोद्धा
रणंकरिष्ये ॥ उद्धारय ॥ तद्विष्णोःपरमंपदंसदापश्यंतिसूरयः॥ दिवीवचक्षुराततं ॥ तद्विप्रासोविपन्यवोजागृवांसःसमिंधते॥
विष्णोर्यत्परमंपदं ॥ यत्रतत्परमं०॥यत्रगंगाच०॥अयोध्यामथुरामायाकाशीकांचीअवंतिका॥ पुरीद्वारावतीचैवसप्तैतामोक्षदा
यकाः ॥ पिंडस्थानेशांतिःपुष्टिस्तुष्टिश्चास्तु ॥ स्वस्थानेवासः ॥ भोजनपात्राण्युच्चालयिष्ये ॥ कूर्चविसर्जनं ॥ वाजेवाजेवतवा
जिनोनोधनेषुविप्राअमृताऋतज्ञाः ॥ अस्यमध्वःपिबतमादयध्वंतृप्तायातपथिभिर्देवयानैः ॥ सव्यं ॥ उत्तिष्ठतपितरःविश्वे
देवैःसह ॥ आमावाजस्यप्रसवोजगम्यादाद्यावापृथिवीविश्वशंभू॥ आमागंतांपितरामातराचामासोमोअमृतत्वायगम्यात् ॥
स्वादुषंसदःपितरोवयोधाःकृच्छ्रेश्रितःशक्तीवंतोगभीराः ॥ चित्रसेनाइषुबलाअमृध्राःसतोवीराउरवोव्रातसाहाः ॥ ब्राह्मणा
सःपितरःसोम्यासःशिवेनोद्यावापृथिवीअनेहसा ॥ पूषानःपातुदुरितादृतावृधोरक्षामाकिर्नोअघशंसईशत ॥ इहैवस्तंमावि
यौष्टंविश्वमायुर्व्यश्नुतं ॥ क्रीळंतौपुत्रैर्नप्तृभिर्मोदमानौस्वेगृहे ॥ आयुःप्रजांधनंविद्यांस्वर्गंमोक्षंसुखानिच ॥ प्रयच्छंतुतथारा

॥ प्रतिसांवत्सरिकश्राद्धंगयाकृतश्राद्धफलमस्तु ॥
ज्यंप्रीतानृणांपितामहाः ॥ एताःसत्याआशिषःसंतु गोत्रस्याभिवृद्धिरस्तु ॥ अद्यमेवंशजाःसर्वेयातावोनुग्रहाद्दिवं ॥ यत्तुशाकादि
पितॄणामक्षय्यातृप्तिरस्तु ॥ अद्यमेसफलंजन्मभवत्पादाब्जवंदनात् ॥ विस्मृत्यक्षमामहे ॥ अद्यसूर्यपर्वसदृशीतिथिर्व्या
दानेनक्लेशितायूयमीदृशाः ॥ तत्क्लेशजातंचित्तेतुविस्मृत्यक्षंतुमर्हथ ॥ प्रतिसांवत्सरिकश्राद्धंतन्मध्येआसनभोजनमंत्रतंत्रद्रव्यदक्षिणासुन्यूनं
सवसिष्ठवामदेवसदृशाब्राह्मणाः मयायत्कृतंपितॄणांप्रतिसांवत्सरिकश्राद्धंतदेवॉईळानाकपिवत्स्वस्तये ॥
ब्राह्मणवचनात्सर्वसंपूर्णमस्त्वितिभवंतोब्रुवंतु ॥ सर्वसंपूर्णमस्तु ॥ वसिष्ठासःपितृवद्वाचमक्रतदेवाँईळानाकृपिवत्स्वस्तयें ॥ तेनोरासंतामुरु
ग्रीताईवज्ञातयःकाममेत्यास्मेदेवासोवधूनुतावसु ॥ देवान्वसिष्ठोअमृतान्ववंदेयेविश्वाभुवनाभिप्रतस्थुः ॥ ततःपितृभ्योनमस्क्रिय
गायमध्ययूयंपातस्वस्तिभिःसदानः ॥ इदंपितृभ्योनमोअस्त्वद्येतिनमस्कारवतीमंततःशंसतितस्मादंततःपितृभ्योनमस्क्रिय
तेतदाहुर्व्याहावंपित्र्याःशंसेरत् ॥ अव्याहावाऽइति ॥ व्याहावमेवशंसेदसंस्थितंवैपितृयज्ञस्यसाध्वसंस्थितंवाएषपितृयज्ञं
संस्थापयतियोव्याहावंशंसतितस्माद्व्याहावमेवशंसत्व्यं ॥ ब्राह्मणानासीमांतमनुव्रजेत् ॥ जपच्छिद्रंतपच्छिद्रंयच्छिद्रंश्राद्ध
कर्मणि ॥ सर्वंभवतुमेऽच्छिद्रंब्राह्मणानांप्रसादतः ॥ यस्यस्मृत्याचनामोक्त्यातपोयज्ञक्रियादिषु ॥ न्यूनंसंपूर्णतांयातिसद्यो
वंदेतमच्युतं ॥ मंत्रहीनंक्रियाहीनंभक्तिहीनंद्विजोत्तमाः ॥ श्राद्धंसंपूर्णतांयातुप्रसादाद्भवतांमम ॥ अनेनपितॄणांप्रतिसांव
त्सरिकश्राद्धयज्ञेनपितृपितामहप्रपितामहस्वरूपीजनार्दनवासुदेवःप्रीयतां ॥ एषपितृयज्ञः ॥ तत्सद्ब्रह्मार्पणमस्तु ॥ वषट्ते
विष्णवासआकृणोमितन्मेजुषस्वशिपिविष्टहव्यं ॥ वर्धंतुत्वासुष्टुतयोगिरोमेयूयंपातःस्वस्तिभिःसदानः ॥ विष्णवेनमोवि

ष्णवेनमोविष्णवेनमः ॥ द्विराचम्य ॥ वैश्वदेवंपरेहनितदैववाश्राद्धांगतर्पणंकुर्यात् इतिप्रतिसांवत्सरिकश्राद्धप्रयोगःसमाप्तः॥

॥ ७८ ॥ अथान्नसूक्तानि ॥

श्रीः ॥ आमासुपक्वमैरयआसूर्यंरोहयोदिवि ॥ घर्मंनसामंतपतासुवृक्तिभिर्जुष्टंगिर्वणसेबृहत् ॥ सोमोधेनुंसोमोअर्वंतमाशुंसो
मोवीरंकर्मण्यंददाति ॥ सादन्यंविदथ्यंसभेयंपितृश्रवणंयोददाशदस्मै ॥ उपह्वयेसुदुघांधेनुमेतांसुहस्तोगोधुगुतदोहदेनां ॥
श्रेष्ठंसवंसवितासाविषन्नोभीद्धोघर्मस्तदुषुप्रवोचं ॥ हिंकृण्वतीवसुपत्नीवसूनांवत्समिच्छंतीमनसाभ्यागात् ॥ दुहामश्विभ्यांप
योअघ्न्येयंसावर्धतांमहतेसौभगाय ॥ इंद्रदह्यामकोशाअभूवन्यज्ञायशिक्षगृणतेसखिभ्यः ॥ दुर्मायवोदुरेवामर्त्यासोनि
षंगिणोरिपवोहंत्वासः ॥ वाशीमंतऋष्टिमंतोमनीषिणःसुधन्वानइषुमंतोनिषंगिणः ॥ स्वश्वास्थसुरथाःपृश्निमातरःस्वायुधा
मरुतोयाथनाशुभं ॥ चतुष्कपर्दायुवतिःसुपेशाघृतप्रतीकावयुनानिवस्ते ॥ तस्यांसुपर्णावृषणानिषेदतुर्यत्रदेवादधिरेभागधेयं ॥
एकःसुपर्णःससमुद्रमाविवेशसइदंविश्वंभुवनंविचष्टे ॥ तंपाकेनमनसापश्यमंतितस्तंमातारेळ्हिसउरेळ्हिमातरं ॥ सुपर्णंविप्राः
कवयोवचोभिरेकंसंतंबहुधाकल्पयंति ॥ छंदांसिचदधतोअध्वरेषुग्रहान्त्सोमस्यमिमतेद्वादश ॥ पितुंनुस्तोषंमहोधर्माणंतविं
षीं ॥ यस्यत्रितोव्योजसावृत्रंविपर्वमर्दयत् ॥ स्वादोपितोमधोपितोवयंत्वाववृमहे ॥ अस्माकमविताभव ॥ उपनःपितवाच

१ श्राद्धभोजनेभोक्तुःप्रायश्चित्तं—दर्शश्राद्धेषट्प्राणायामाः । महालयादिश्राद्धेषुत्रिवर्षोर्ध्वप्रतिवार्षिकेपुचषट्प्राणायामाः गायत्र्यादशकृत्वोभि
मंत्रितस्यजलस्यपानंवा ॥

रशिवःशिवाभिरूतिभिः ॥ मयोभुरद्विषेण्यःसखासुशेवोअद्वयाः ॥ तवत्येपितोरसारजांस्यनुविष्ठिताः ॥ दिविवाताइवश्रि
ताः ॥ तवत्येपितोददतस्तवस्वादिष्ठतेपितो ॥ प्रस्वाद्मानोरसानांतुविग्रीवाइवेरते ॥ त्वेपितोमहानांदेवानांमनोहितं ॥ अ
कारिचारुकेतुनातवाहिमवसावधीत् ॥ यददोपितोअजगन्विवस्वपर्वतानां ॥ आत्राचिन्नोमधोपितोरंभक्षायगम्याः ॥ यदपा
मोषधीनांपरिंशमारिशामहे ॥ वातापेपीवइद्भव ॥ यत्तेसोमगवाशिरोयवाशिरोभजामहे ॥ वातापेपीवइद्भव ॥ करंभओष
धेभवपीवोवृक्कउदारथिः ॥ वातापेपीवइद्भव ॥ तंत्वावयंपितोवचोभिर्गावोनहव्यासुषूदिम ॥ देवेभ्यस्त्वासधमादमस्मभ्य
त्वासधमादं ॥ कयानश्चित्रआभुवदूतीसदावृधःसखा ॥ कयाशचिष्ठयावृता ॥ कस्त्वासत्योमदानांमंहिष्ठोमत्सदंधसः ॥
दृळहाचिदारुजेवसु ॥ अभीषुणःसखीनामविताजरितृणां ॥ शतंभवास्यूतिभिः ॥ ॥ स्वादोरभक्षिवयसःसुमेधाःस्वाध्योवरि
वोवित्तरस्य ॥ विश्वेयंदेवाउतमर्त्यासोमधुब्रुवंतोअभिसंचरंति ॥ अंतश्चप्रागाअदितिर्भवास्यवयाताहरसोदैव्यस्य ॥ इंदविं
द्रस्यसख्यंजुषाणःश्रौष्टीवधुरमनुरायऋध्याः ॥ अपामसोमममृताअभूमागन्मज्योतिरविदामदेवान् ॥ किंनूनमस्मान्कृणवद
रातिःकिमुधूर्तिरमृतमर्त्यस्य ॥ शन्नोभवहृदआपीतइंदोपितेवसोमसूनवेसुशेवः ॥ सखेवसख्यउरुशंसधीरःप्रणआयुर्जीवसे
सोमतारीः ॥ इमेमापीतायशसउरुष्यवोरथंनगावःसमनाहपर्वसु ॥ तेमारक्षंतुविस्रसश्चरित्रादुतमास्रामाद्यवयंत्विंदवः ॥ १ ॥
अग्निंनमामथितंसंदिदीपःप्रचक्षयकृणुहिवस्यसोनः ॥ अथाहितेमदआसोममन्येरेवाइवप्रचरापुष्टिमच्छ ॥ इषिरेणतेमनं
सासुतस्यभक्षीमहिपित्र्यस्येवरायः ॥ सोमराजन्प्रणआयूंषितारीरहानिवसूर्योवासराणि ॥ सोमराजन्मृळयानःस्वस्तितवस्म

सिव्रत्या इंस्तस्यविद्धि॥ अलर्तिदक्षंउतमन्युरिंदोमानोअर्योअनुकामंपरादाः॥ त्वंहिनस्तन्वःसोमगोपागात्रेगात्रेनिषसत्थानृच
क्षाः ॥ यत्तेवयंप्रमिनामव्रतानिसनोमृळसुषखादेववस्यः ॥ ऋदूदरेणसख्यासचेययोमानरिष्येद्धर्यश्वपीतः ॥ अयंयःसोमो
न्यधाय्यस्मेतस्माइंद्रंप्रतिरमेम्यायुः ॥ २ ॥ अपत्याअस्थुरनिराअमीवानिरत्रसंतमिषीचीरभैषुः ॥ आसोमोऽअस्मॉऽअरुहद्वि
हायाअगन्मयत्रप्रतिरंतआयुः ॥ योनइंदुःपितरोहृत्सुपीतोमर्त्योमर्त्याआविवेश ॥ तस्मैसोमायहविषाविधेममृळीकेअस्यसुम
तौस्याम ॥ त्वंसोमपितृभिःसंविदानोनुद्यावापृथिवीआततंथ ॥ तस्मैतइंदोहविषाविधेमवयंस्यामपतयोरयीणां ॥ त्रातारोदे
वाअधिवोचतानोमानोनिद्राईशतमोतजल्पिः॥ वयंसोमस्यविश्वहप्रियासःसुवीरासोविदथमावदेम ॥ त्वंनःसोमविश्वतोवयो
धास्त्वंस्वर्विदाविशानृचक्षाः ॥ त्वंनइंदऊतिभिःसजोषाःपाहिपश्चातादुतवापुरस्तात् ॥ ३ ॥ ॥ नवाउदेवाःक्षुधमिद्वधंद
दुरुताशितमुपगच्छंतिमृत्यवः ॥ उतोरयिःपृणतोनोपदस्यत्युतापृणन्मर्डितारंनविंदते ॥ यआध्रायचकमानायपित्वोऽन्नवा
न्त्सन्रफितायोपजग्मुषे ॥ स्थिरंमनःकृणुतेसेवतेपुरोतोचित्समर्डितारंनविंदते ॥ सइद्भोजोयोगृहवेददात्यन्नकामायचरतेकृ
शाय ॥ अरमस्मैभवतियामहूताउतापरीषुकृणुतेसखायं ॥ नससखायोनददातिसख्येसचाभुवेसचमानायपित्वः ॥ अपा
स्मात्प्रेयान्नतदोकोअस्तिपृणंतमन्यमरणंचिदिच्छेत् ॥ पृणीयादिन्नाधमानायतव्यान्द्राघीयांसमनुपश्येतपंथां ॥ ओहिवर्त
तेरथ्येवचक्रान्यमन्यमुपतिष्ठंतरायः ॥ १ ॥ मोघमन्नंविंदतेअप्रचेताःसत्यंब्रवीमिवधइत्ससतस्य ॥ नार्यमणंपुष्यतिनोसखायं
केवलाघोभवतिकेवलादी ॥ कृषन्नित्फालआशितंकृणोतियन्नध्वानमपवृंक्तेचरित्रैः ॥ वदन्ब्रह्मावदतोवनीयान्पृणन्नापिरपृ

ण्तमभिष्यात्॥एकंपाद्भूयोद्विपदोविचक्रमेद्विपात्त्रिपादमभ्येतिपश्चात् ॥ चतुष्पादेतिद्विपदामभिस्वरेसंपश्यन्पंक्तीरुपतिष्ठं
मानः॥समौचिद्धस्तौनसमंविविष्टःसंमातराचिन्नसमंदुहाते ॥ यमयोश्चिन्नसमावीर्याणिज्ञातीचित्संतौनसमंपृणीतः ॥ २ ॥

॥ ७१ ॥ अथराक्षोघ्नादिसूक्तानि ॥

कृणुष्वपाजःप्रसितिंनपृथ्वींयाहिराजेवामवाँइभेन ॥ तृष्वीमनुप्रसितिंद्रूणानोऽस्तासिविध्यरक्षसस्तपिष्ठैः ॥ तवभ्रमासआशु
यापतंत्यनुस्पृशधृषताशोशुचानः॥तपूंष्यग्नेजुह्वापतंगानसंदितोविसृजविष्वगुल्काः ॥ प्रतिस्पशोविसृजतूर्णितमोभवापायुर्वि
शोअस्याअदब्धः॥योनोदूरेअघशंसोयोअंत्यग्नेमाकिष्टेव्यथिरादधर्षीत्॥उदग्नेतिष्ठप्रत्यातनुष्वन्य१मित्राँओषतात्तिग्महेते ॥
योनोअरातिंसमिधानचक्रेनीचातंधक्ष्यतसंनशुष्कं ॥ ऊर्ध्वोभवप्रतिविध्याध्यस्मदाविष्कृणुष्वदैव्यान्यग्ने ॥ अवस्थिरातनुहि
यातुजूनांजामिमजामिंप्रमृणीहिशत्रून् ॥ १ ॥ सतेजानातिसुमतिंयविष्ठयईवतेब्रह्मणेगातुमैरत् ॥ विश्वान्यस्मैसुदिनानिरा
योद्युम्नान्यर्योविदुरोअभिद्यौत् ॥ सेदग्नेअस्तुसुभगःसुदानुर्यस्त्वानित्येनहविषायउक्थैः ॥ पिप्रीषतिस्वआयुषिदुरोणेविश्वे
दस्मैसुदिनासासदिष्टिः ॥ अर्चामितेसुमतिंघोष्यर्वाक्संतेवावाताजरतामियंगीः ॥ स्वश्वास्त्वासुरथामर्जयेमास्मेक्षत्राणिधार
येरनुद्यून् ॥ इहत्वाभूर्याचरेदुपत्मन्दोषावस्तर्दीदिवांसमनुद्यून् ॥ क्रीळंतस्त्वासुमनसःसपेमाभिद्युम्नातस्थिवांसोजनानां ॥
यस्त्वास्वश्वःसुहिरण्योअग्नउपयातिवसुमतारथेन ॥ तस्यत्राताभवसितस्यसखायस्तआतिथ्यमानुषग्जुजोषत् ॥ २ ॥ महो
रुजामिबंधुतावचोभिस्तन्मापितुर्गोतमादन्वियाय ॥ त्वंनोअस्यवचसश्चिकिद्धिहोतर्यविष्ठसुक्रतोदमूनाः ॥ अस्वप्नजस्तरणं

य:सुशेवाअतंद्रासोऽवृकाअश्रमिष्ठाः ॥ तेपायवःसध्र्यंचोनिषद्याग्नेतवनःपांत्वमूर ॥ येपायवोमामतेयंतेअग्नेपश्यंतोऽअंधंदु
रितादरक्षन् ॥ ररक्षतान्त्सुकृतोविश्ववेदादिप्संतइद्रिपवोनाहदेभुः ॥ त्वयावयंसधन्य१स्त्वोतास्तवप्रणीत्यश्यामवाजान् ॥
उभाशंसासूदयसत्यतातेनुष्टुयाकृणुह्यह्रयाण ॥ अयातेअग्नेसमिधाविधेमप्रतिस्तोमंशस्यमानंगृभाय॥ दहाशसोरक्षसःपाह्य१
स्मान्द्रुहोनिदोमित्रमहोअवद्यात् ॥ ३ ॥ रक्षोहणंवाजिनमाजिघर्मिमित्रंप्रथिष्ठमुपयामिशर्म ॥ शिशानोअग्निःक्रतुभिः
समिद्धःसनोदिवासरिषःपातुनक्तं ॥ अयोदंष्ट्रोअर्चिषायातुधानानुपस्पृशजातवेदःसमिद्धः ॥ आजिह्वयामूरदेवान्रभस्वक्र
व्यादोवृक्त्व्यपिधत्स्वासन् ॥ उभोभयाविन्नुपधेहिदंष्ट्राहिंस्रःशिशानोवरंपरंच ॥ उतांतरिक्षेपरियाहिराजन्जंभैःसंधेह्यभि
यातुधानान् ॥ यज्ञैरिषूःसंनममानोअग्नेवाचाशल्याँअशनिभिर्दिहानः ॥ ताभिर्विध्यहृदयेयातुधानान्प्रतीचोबाहून्प्रतिभङ्
ध्येषां ॥ अग्नेत्वचंयातुधानस्यभिधिहिंस्राशनिर्हरसाहंत्वेनं ॥ प्रपर्वाणिजातवेदःशृणीहिक्रव्यात्क्रयिष्णुर्विचिनोतुवृक्णं॥१॥
यत्रेदानींपश्यसिजातवेदस्तिष्ठंतमग्नउतवाचरंतं ॥ यद्वांतरिक्षेपथिभिःपतंतंतमस्ताविध्यशर्वाशिशानः ॥ उतालब्धंस्पृणुहि
जातवेदआलेभानादृष्टिभिर्यातुधानात् ॥ अग्नेपूर्वोनिजहिशोशुचानआमादःक्ष्विंकास्तमदंत्वेनीः ॥ इहप्रब्रूहियतमःसोअग्ने
योयातुधानोयइदंकृणोति ॥ तमारभस्वसमिधायविष्ठनृचक्षसश्चक्षुषेरंधयैनं ॥ तीक्ष्णेनाग्नेचक्षुषारक्षयज्ञंप्रांचंवसुभ्यःप्रणय
प्रचेतः ॥ हिंस्रंरक्षांस्यभिशोशुचानंमात्वादभन्यातुधानानृचक्षः ॥ नृचक्षारक्षःपरिपश्यविक्षुतस्यत्रीणिप्रतिशृणीह्यग्रा ॥
तस्याग्नेपृष्टीर्हरसाशृणीहित्रेधामूलंयातुधानस्यवृश्च ॥ २ ॥ त्रिर्यातुधानःप्रसितिंतएत्वृतंयोअग्नेअनृतेनहंति ॥ तमर्चिषास्फू

जंयंजातवेदःसमक्षमेनंगृणतेनिवृङ्धि ॥ तदग्नेचक्षुःप्रतिधेहिरेभेशफारुजंयेनपश्यसियातुधानं ॥ अथर्ववज्ज्योतिषादैव्येन
सत्यंधूर्वंतमचितंन्योष ॥ यदग्नेअद्यमिथुनाशपातोयद्वाचस्तृष्टंजनयंतरेभाः ॥ मन्योर्मनसःशरव्याजायतेयातयाविध्यहृद
येयातुधानान् ॥ पराशृणीहितपसायातुधानान्पराग्नेरक्षोहरसाशृणीहि ॥ परार्चिषामूरदेवाञ्छृणीहिपरासुतृपोअभिशोशु
चानः ॥ पराद्यदेवावृजिनंशृणंतुप्रत्यगेनंशपथायंतुतृष्टाः ॥ वाचास्तेनंशरवऋच्छंतुमर्मन्विश्वस्यैतुप्रसितिंयातुधानः ॥ ३ ॥
यःपौरुषेयेणक्रविषासमंक्तेयोअश्व्येनपशुनायातुधानः ॥ योअघ्न्यायाभरतिक्षीरमग्नेतेषांशीर्षाणिहरसापिवृश्च ॥ संवत्सरीणंप
यउस्रियायास्तस्यमाशीद्यातुधानोनृचक्षः ॥ पीयूषमग्नेयतमस्तितृप्सात्तंप्रत्यंचमर्चिषाविध्यमर्मन् ॥ विषंगवांयातुधानाःपिबं
त्वावृश्च्यंतामदितयेदुरेवाः ॥ परैनांदेवःसवितादददातुपराभागमोषधीनांजयंतां ॥ सनादग्नेमृणसियातुधानान्नत्वारक्षांसिपृ
तनासुजिग्युः ॥ अनुदहसहमूरान्क्रव्यादोमातेहेत्यामुक्षतदैव्यायाः ॥ त्वंनोअग्नेअधरादुदक्तात्त्वंपश्चादुतरक्षापुरस्तात् ॥
प्रतितेतेअजरासस्तपिष्ठाअघशंसंशोशुचतोदहंतु ॥ ४ ॥ पश्चात्पुरस्तादधरादुदक्तात्कविःकाव्येनपरिपाहिराजन् ॥ सखेस
खायमजरोजरिम्णेऽग्नेमर्ताँअमर्त्यस्त्वंनः ॥ परित्वाग्नेपुरंवयंविप्रंसहस्यधीमहि ॥ धृषद्वर्णंदिवेदिवेहंतारंभंगुरावतां ॥ विषे
णभंगुरावतःप्रतिष्मरक्षसोदह ॥ अग्नेतिग्मेनशोचिषातपुरग्राभिरृष्टिभिः ॥ प्रत्यग्नेमिथुनादहयातुधानाकिमीदिना ॥ सं
त्वाशिशामिजागृह्यदब्धंविप्रमन्मभिः ॥ प्रत्यग्नेहरसाहरःशृणीहिविश्वतःप्रति ॥ यातुधानस्यरक्षसोबलंविरुजवीर्यं ॥ ५ ॥ ॥
इंद्रासोमातपतंरक्षउब्जतंन्यर्पयतंवृषणातमोवृधः ॥ पराशृणीतमचितोन्योषतंहतंनुदेथांनिशिशीतमत्रिणः ॥ इंद्रासोमास

मघशंसमभ्य१घंतपुर्यस्तुचरुरग्निवाँऽइव ॥ ब्रह्मद्विषेक्रव्यादेघोरचक्षसेद्वेषोधत्तमनवायंकिमीदिने ॥ इंद्रासोमादुष्कृतोवव्रे
अंतरनारंभणेतमसिप्रविध्यतं ॥ यथानातःपुनरेकश्चनोदयत्तद्वामस्तुसहसेमन्युमच्छवः ॥ इंद्रासोमावर्तयतंदिवोवधंसंपृथि
व्याअघशंसायतर्हणं ॥ उत्तक्षतंस्वर्यं१पर्वतेभ्योयेनरक्षोवावृधानंनिजूर्वथः ॥ इंद्रासोमावर्तयतंदिवस्पर्यग्नितप्तेभिर्युवमश्मह
न्मभिः ॥ तपुर्वधेभिरजरेभिरत्रिणोनिपर्शानेविध्यतंयंतुनिस्वरं ॥ १ ॥ इंद्रासोमापरिवांभूतुविश्वतइयंमतिःकक्ष्याश्वेववा
जिना ॥ यांवांहोत्रांपरिहिनोमिमेधयेमाब्रह्माणिनृपतीवजिन्वतं ॥ प्रतिस्मरेथांतुजयद्भिरेवैर्हतंद्रुहोरक्षसोभंगुरावतः ॥
इंद्रासोमादुष्कृतेमासुगंभूद्योनःकदाचिदभिदासतिद्रुहा ॥ योमापाकेनमनसाचरंतमभिचष्टेअनृतेभिर्वचोभिः ॥ आपइ
वकाशिनासंगृभीताअसन्नस्त्वासतइंद्रवक्ता ॥ येपाकशंसंविहरंतएवैर्येवाभद्रंदूषयंतिस्वधाभिः ॥ अहयेवातान्प्रददातुसोम
आवादधातुनिर्ऋतेरुपस्थे ॥ योनोरसंदिप्सतिपित्वोअग्नेयोअश्वानांयोगवांयस्तनूनां ॥ रिपुस्तेनस्तेयकृद्दभ्रमेतुनिषहीयतां
तन्वा३तनाच ॥ २ ॥ परःसोअस्तुतन्वा३तनाचतिस्रःपृथिवीरधोअस्तुविश्वाः ॥ प्रतिशुष्यतुयशोअस्यदेवायोनोदिवादि
प्सतियश्चनक्तं ॥ सुविज्ञानंचिकितुषेजनायसच्चासच्चवचसीपस्पृधाते ॥ तयोर्यत्सत्यंयतरदृजीयस्तदित्सोमोवतिहंत्यासत् ॥
नवाउसोमोवृजिनंहिनोतिनक्षत्रियंमिथुयाधारयंतं ॥ हंतिरक्षोहंत्यासद्वदंतमुभाविंद्रस्यप्रसितौशयाते ॥ यदिवाहमनृतदे
वआसमोघंवादेवाँऽअप्यूहेअग्ने ॥ किमस्मभ्यंजातवेदोहृणीषेद्रोघवाचस्तेनिर्ऋथंसचंतां ॥ अद्यामुरीययदियातुधानोअस्मि
यदिवायुस्ततपपूरुषस्य ॥ अधासवीरैर्दशभिर्वियूयायोमामोघंयातुधानेत्याह ॥ ३ ॥ योमायातुंयातुधानेत्याहयोवारक्षाः

शुचिरसीत्याह ॥ इंद्रस्तंहंतुमहतावधेनविश्वस्यजंतोरधमस्पदीष्ट ॥ प्रयाजिगातिखर्गलेवनक्तमपद्रुहातन्वं१गूहमाना ॥
वव्रांऽअनंतांऽअवसापदीष्टग्रावाणोघ्नंतुरक्षसउपब्दैः ॥ वितिष्ठध्वंमरुतोविक्ष्वी१च्छतगृभायतरक्षसःसंपिनष्टन ॥ वयोयेभूत्वी
पतयंतिनक्तभिर्येवारिपोंदधिरेदेवेअध्वरे ॥ प्रवर्तयदिवोअश्मानमिंद्रसोमशितंमघवन्त्संशिशाधि ॥ प्राक्तादपाक्तादधरा
दुदक्तादभिजहिरक्षसःपर्वतेन ॥ एतउत्येपतयंतिश्वयातवइंद्रंदिप्संतिदिप्सवोदाभ्यं ॥ शिशीतेशक्रःपिशुनेभ्योवधंनूनंसृ
जदशनिंयातुमद्भ्यः ॥ ४ ॥ इंद्रोयातूनामभवत्पराशरोहविर्मथीनामभ्या१विवासतां ॥ अभीदुशक्रःपरशुर्यथावनंपात्रेव
भिंदन्सतएतिरक्षसः ॥ उलूकयातुंशुशुलूकयातुंजहिश्वयातुमुतकोकयातुं ॥ सुपर्णयातुमुतगृध्रयातुंदृषदेवप्रमृणरक्षइंद्र ॥
मानोरक्षोअभिनड्यातुमावतामपोच्छतुमिथुनायाकिमीदिना ॥ पृथिवीनःपार्थिवात्पात्वंहसोऽतरिक्षंदिव्यात्पात्वस्मान् ॥
इंद्रजहिपुमांसंयातुधानमुतस्त्रियंमाययाशाशदानां ॥ विग्रीवासोमूरदेवाऋदंतुमातेदृशन्त्सूर्यमुच्चरंतं ॥ प्रतिचक्ष्वविचक्ष्वे
द्रश्चसोमजागृतं ॥ रक्षोभ्योवधमस्यतमशनिंयातुमद्भ्यः ॥५॥ ॥ अग्नेहंसिन्य१त्रिणंदीद्यन्मर्त्येष्वा ॥ स्वेक्षयेशुचिव्रत ॥ उत्ति
ष्ठसिस्वाहुतोघृतानिप्रतिमोदसे ॥ यत्त्वास्रुचःसमस्थिरन् ॥ सआहुतोविरोचतेग्निरीळेन्योगिरा ॥ स्रुचाप्रतीकमज्यते ॥
घृतेनाग्निःसमज्यतेमधुप्रतीकआहुतः ॥ रोचमानोविभावसुः ॥ जरमाणःसमिध्यसेदेवेभ्योहव्यवाहन ॥ तंत्वाहवंतमर्त्याः
॥ १ ॥ तंमर्ताअमर्त्यंघृतेनाग्निंसपर्यत ॥ अदाभ्यंगृहपतिं ॥ अदाभ्येनशोचिषाग्नेरक्षस्त्वंदह ॥ गोपाऋतस्यदीदिहि ॥
सत्वमग्नेप्रतीकेनप्रत्योषयातुधान्यः ॥ उरुक्षयेषुदीद्यत् ॥ तंत्वागीर्भिरुरुक्षयाहव्यवाहंसमीधिरे ॥ यजिष्ठंमानुषेजने ॥२॥ ॥

ब्रह्मणाग्निःसंविदानोरक्षोहाबाधतामितः॥अमीवायस्तेगर्भंदुर्णामायोनिमाशये॥यस्तेगर्भममीवादुर्णामायोनिमाशये॥अग्नि
ष्टंब्रह्मणासहनिष्क्रव्यादमनीनशत्॥ यस्तेहंतिपतयंतंनिषत्स्नुंयःसरीसृपं॥ जातंयस्तेजिघांसतितमितोनाशयामसि ॥ यस्तऊ
रूविहरत्यंतरादंपतीशये॥योनिंयोअंतरारेळिहुतमितोनाशयामसि॥यस्त्वाभ्रातापतिर्भूत्वाजारोभूत्वानिपद्यते ॥ प्रजांयस्ते
जिघांसतितमितोनाशयामसि॥ यस्त्वास्वप्नेनतमसामोहयित्वानिपद्यते॥प्रजांयस्तेजिघांसतितमितोनाशयामसि ॥१॥ ॥
उदीरतामवरउत्परासउन्मध्यमाःपितरःसोम्यासः ॥ असुंयईयुरवृकाऋतज्ञास्तेनोवंतुपितरोहवेषु ॥ इदंपितृभ्योनमोअस्त्व
द्ययेपूर्वासोयउपरासईयुः॥ येपार्थिवेरजस्यानिषत्तायेवानूनंसुवृजनासुविक्षु ॥ आहंपितॄन्त्सुविदत्राँअवित्सिनपातंचवि
क्रमणंचविष्णोः ॥ बर्हिषदोयेस्वधयासुतस्यभजंतपित्वस्तइहागमिष्ठाः॥ बर्हिषदःपितरऊत्यर्वागिमावोहव्याचकृमाजुष
ध्वं ॥ तआगतावसाशंतमेनाथानःशंयोररपोदधात ॥ उपहूताःपितरःसोम्यासोबर्हिष्येषुनिधिषुप्रियेषु ॥ तआगमंतुतइह
श्रुवंत्वधिब्रुवंतुतेऽवंत्वस्मान् ॥ १ ॥ आच्याजानुदक्षिणतोनिषद्येमंयज्ञमभिगृणीतविश्वे॥ माहिंसिष्टपितरःकेनचिन्नोयद्व
आगःपुरुषताकराम ॥ आसीनासोअरुणीनामुपस्थेरयिंधत्तदाशुषेमर्त्याय ॥ पुत्रेभ्यःपितरस्तस्यवस्वःप्रयच्छततइहोर्जंदधा
त ॥ येनःपूर्वेपितरःसोम्यासोऽनूहिरेसोमपीथंवसिष्ठाः ॥ तेभिर्यमःसंरराणोहवींष्युशन्नुशद्भिःप्रतिकाममत्तु ॥ येतातृषुर्दे
वत्राजेहमानाहोत्राविदःस्तोमतष्टासोऽअर्कैः॥ आग्नेयाहिसुविदत्रेभिरर्वाङ्सत्यैःकव्यैःपितृभिर्घर्मसद्भिः ॥ येसत्यासोहवि
रदोहविष्पाइंद्रेणदेवैःसरथंदधानाः ॥ आग्नेयाहिसहस्रंदेववंदैःपरैःपूर्वैःपितृभिर्घर्मसद्भिः ॥ २ ॥ अग्निष्वात्ताःपितरएहग

च्छतसदःसदःसदतसुप्रणीतयः ॥ अत्ताहवींपिप्रयतानिबर्हिष्यथारयिंसर्ववीरंदधातन ॥ त्वमग्नईळितोजातवेदोऽवाड्ढव्या
निसुरभीणिकृत्वी ॥ प्रादाःपितृभ्यःस्वधयातेअक्षन्नद्धित्वंदेवप्रयताहवींपि ॥ येचेहपितरोयेचनेहयांश्चविद्मयाँउचनप्रवि
द्म ॥ त्वंवेत्थयतितेजातवेदःस्वधाभिर्यज्ञंसुकृतंजुषस्व ॥ येअग्निदग्धायेअनग्निदग्धामध्येदिवःस्वधयामादयंते ॥ तेभिः
स्वराळसुनीतिमेतांयथावशंतन्वंकल्पयस्व ॥ ३ ॥ ॥ देवानांपत्नीःशंसत्यनूचीरग्निंगृहपतिंतस्मादनूचीपत्नीगार्हपत्यमास्तेत
दाहूराकांपूर्वांशंसेज्जाम्यैवैपूर्वपेयमितितत्तन्नादृत्यं देवानामेवपत्नीःपूर्वाःशंसेदेषहवाएतत्पत्नीपुरेतोदधाति यदग्निर्गार्हपत्योऽ
ग्निनैवासुतद्गार्हपत्येनपत्नीपुप्रत्यक्षाद्रेतोदधाति प्रजात्यैप्रजायतेप्रजयापशुभिर्यएवंवेदतस्मात्समानोदर्याःस्वसान्योदर्यायै
जायायाअनुजीविनीजीवतिराकांशंसति राकाहवाएतांपुरुषस्यसेवनींसीव्यतियैषाशिश्न्येधिपुमांसोस्यपुत्राजायंतेयऽएवंवेद
पावीरवींशंसतिवाग्वैसरस्वतीपावीरवीवाच्येवतद्वाचंदधाति तदाहुर्यामींपूर्वांशंसेत् ॥ पित्र्या३इति ॥ यामीमेवपूर्वांशंसे
दिमंयमप्रस्तरमाहिसीदेतिराज्ञोवैपूर्वपेयंतस्माद्यामीमेवपूर्वांशंसेन्मातलीकव्यैर्यमोअंगिरोभिरितिकाव्यानामनूचींशंसत्यवरे
णैववैदेवान्काव्याःपरेणैवपितृंस्तस्मात्काव्यानामनूचींशंसत्युदीरतामवरउत्परासइति पित्र्याःशंसत्युन्मध्यमाःपितरःसोम्या
सइतियेचैवावमायेचपरमायेचमध्यमास्तान्त्सर्वाननंतरायंप्रीणात्याहंपितॄन्त्सुविदत्राँअवित्सीतिद्वितीयांशंसति बर्हिषदोये
स्वधयासुतस्येत्येतद्धवाएषांप्रियंधामयद्बर्हिषदइतिप्रियेणैवैनंस्तद्धाम्नासमर्धयति प्रियेणधाम्नासमृध्यतेयएवंवेदेदंपितृभ्योन
मोअस्त्वद्येतिनमस्कारवतींततःशंसतितस्मादंततःपितृभ्योनमस्क्रियते तदाहुर्व्याहावंपित्र्याःशंसेत् ॥ आव्याहावा३इ

ति ॥ व्याहावमेवशंसेदसंस्थितंवैपितृयज्ञस्यसाध्वसंस्थितंवाएषपितृयज्ञंसंस्थापयतियोऽव्याहावंशंसतितस्माद्व्याहावमेवशंस्त
व्यं ॥ १ ॥ स्वादुष्किलायंमधुमाँउतायमितींद्रस्यैंद्रीरनुपानीयाःशंसत्येताभिर्वाइंद्रस्तृतीयसवनमन्वपिबत्तदनुपानीयाना
मनुपानीयात्वंमाद्यंतीववैतर्हिदेवतायदेताहोताशंसति तस्मादेतासुमद्वत्प्रतिगीर्यंययोरोजसास्कभितारजांसीतिवैष्णुवारुणी
मृचंशंसतिविष्णुर्वैयज्ञस्यदुरिष्टंपातिवरुणस्विष्टंतयोरुभयोरेवशांत्यैविष्णोर्नुकंवीर्याणिप्रवोचमितिवैष्णवींशंसतियथावैमत्य
मेवंयज्ञस्यविष्णुस्तद्यथादुष्कृष्टंदुर्मतीकृतंसुकृष्टंसुमतीकृतं कुर्वन्नियादेवमेवैतद्यज्ञस्यदुष्टुतंदुःशस्तंसुष्टुतंसुशस्तंकुर्वन्नेतियदेतां
होताशंसति तंतुंतन्वन्रजसोभानुमन्विहीतिप्राजापत्यांशंसति प्रजावैतंतुःप्रजामेवास्माएतत्संतनोतिज्योतिष्मतःपथोरक्षधि
याकृतानिति देवयानावैज्योतिष्मंतःपंथानस्तानेवास्माएतद्वितनोत्यनुल्बणंवयतजोगुवामपोमनुर्भवजनयादैव्यंजनमित्येवै
नंतन्मनोःप्रजयासंतनोति प्रजात्यैप्रजायतेप्रजयापशुभिर्यएवंवेदैवानइंद्रोमघवाविरप्शीत्युत्तमयापरिदधातीयंवाइंद्रोमघ
वाविरप्शीकरत्सत्याचर्षणीधृदनर्वेतीयंवैसत्याचर्षणीधृदनर्वा ॥ त्वंराजाजनुषांधेह्यस्मेइतीयंवैराजाजनुषामधिश्रवोमाहिनं
यज्जरित्रइतीयंवैमाहिनंयज्ञश्रवोयजमानोजरितायजमानायैवैतामाशिषमाशास्ते तदुपस्पृशन्भूमिंपरिदध्यात्तद्यस्यामेवयज्ञं
संभरति तस्यामेवैनंतदंततःप्रतिष्ठापयत्यग्नेमरुद्भिःशुभयद्भिर्ऋक्वभिरित्याग्निमारुतमुक्थंशस्त्वाग्निमारुत्यायजतियथाभागं
तद्देवताःप्रीणातिप्रीणाति ॥ इतिद्वैब्राह्मणखंडे ॥ इत्यादिसूक्तानियथासंभवंपठनीयानि ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

॥ ८० ॥ अथसंक्षिप्तदर्शश्राद्धसंकल्पः ॥

श्रीः ॥ आचम्यदेशकालौसंकीर्त्य०पुराणोक्तफलप्राप्त्यर्थं ॥ पुरूरवार्द्रवसंज्ञकानांविश्वेषांदेवानांविश्वेषांदेवानां ॥ प्राचीनावी

ती ॥ अस्मत्पितृपितामहप्रपितामहानां ॥ अमुकशर्मणां ॥ अमुकगोत्राणां ॥ सपत्नीकानां ॥ वसुरुद्रादित्यस्वरूपाणां ॥ माता
महमातुःपितामहमातुःप्रपितामहानां ॥ अमुकशर्मणां ॥ अमुकगोत्राणां ॥ सपत्नीकानां ॥ वसुरुद्रादित्यस्वरूपाणां ॥ स
व्यं ॥ एतेषांश्रेयोर्थमोक्षार्थतृप्त्यर्थ ॥ ममपितॄणांदर्शश्राद्धंब्रह्मार्पणेनविधिनाअन्नेनहविषासद्यःकरिष्ये ॥ तदंगतिलोदका
दिकरिष्ये ॥ तिलोदकंकृत्वा ॥ पुरूरवार्द्रवसंज्ञकानांविश्वेषांदेवानां ॥ प्राचीनावीती ॥ अस्मत्पितृ० महानांस
प० वसु० णां मातामा० नां गो० सप० वसुरु०॥ब्रह्मणेइदमासनं ॥ स्वासनं ॥ अत्रास्यतां ॥ धर्मोसि ॥ अस्मत्पि० हाःवसुरुद्रा
दित्यस्वरूपाः ॥ यथाभागशःअमीवोगंधाः ॥ सुगंधाः ॥ अस्मत्पि० हाः स० स्वरूपाः ॥ पूजार्थेतुलसीपत्रंपुष्पंच ॥ सुपुष्पंसुप
त्रं ॥ अस्मत्पितृ० व० पाः । यथाभागशःएषवोधूपः ॥ सुधूपः ॥ अस्मत्पि० हाः स० पाः ॥ यथाभागशःएषवोदीपः ॥ सुदी
पः ॥ अस्मत्पि० हाः स० पाः ॥ आच्छादनार्थेकिंचिद्द्रव्यावहारिकंद्रव्यं ॥ स्वाच्छादनं ॥ फलार्थेपूगफलं ॥ सुफलं ॥ पवित्रा
थेंइमेकुशाः ॥ अस्तुपवित्रं ॥ ॐइदंपितृभ्योनमोऽअस्त्वद्ययेपूर्वासोयऽउपरासऽईयुः ॥ येपार्थिवेरजस्यानिषत्तायेवानूनंसु
वृजनासुविक्षु ॥ नमःपितृभ्यःआसनादिअन्नगंधपुष्पधूपदीपाच्छादनांताःपंचोपचाराःसर्वेपरिपूर्णाभवंतु ॥ अर्चनविधेःस्व
चिंतमस्तु ॥ न्यूनंतद्विधिवदस्तु ॥ यस्यस्मृत्याचनामोक्त्यातपःपूजाक्रियादिषु ॥ न्यूनंसंपूर्णतांयातिसद्योवंदेतमच्युतं ॥
अच्युतायनमः ॥ गयायैनमः ॥ गदाधरायनमः ॥ पुंडरीकाक्षायनमः ॥ मंडलादिकरिष्ये ॥ परिविष्य ॥ पात्रप्रोक्षणं ॥ त
त्सवितुर्वरेण्यंभर्गो० ॥ ब्रह्मार्पणंब्रह्महविर्ब्रह्माग्नौब्रह्मणाहुतं ॥ ब्रह्मैवतेनगंतव्यंब्रह्मकर्मसमाधिना ॥ हरिर्दाताहरिर्भोक्ताह

रिरन्नंप्रजापतिः ॥ हरिर्विप्रशरीरस्थोभुंक्तेभोजयतेहविः ॥ चतुर्भिश्चचतुर्भिश्चद्वाभ्यांपंचभिरेवच ॥ हूयतेचपुनर्द्वाभ्यांसमे विष्णुःप्रसीदतु ॥ तत्सद्ब्रह्मार्पणमस्तु ॥ नैवेद्यंसमर्प्य ॥ अपसव्यं ॥ एकोविष्णुर्महद्भूतंपृथग्भूतान्यनेकशः ॥ त्रीन्लोकान् व्यभूतात्माभुंक्तेविश्वभुगव्ययः ॥ अनेनममपितुःदर्शश्राद्धयज्ञीयब्राह्मणभोजनेनभगवान्पित्रादिस्वरूपीजनार्दनवासुदेवः प्रीयतांनमम ॥ सव्यं ॥ देवाःतत्सत्अमृतमस्तु ॥ अपसव्यं ॥ पितरःतत्सद्ब्रह्मार्पणमस्तु ॥ श्राद्धउपविष्टायब्राह्मणायइमां दक्षिणांतुभ्यमहंसंप्रददे ॥ दक्षिणाःपांतु ॥ पांतुदक्षिणाः ॥ सकृद्गायत्रीजपंकृत्वा ॥ प्रार्थनाकार्या ॥ अपेक्षितंयाचितव्यंत्या ज्यंचैवानपेक्षितं ॥ उपविश्यसुखेनैवभोक्तव्यंस्वस्थमानसैः ॥ विद्यमानशाकपाकपदार्थेषुयद्रोचतेतद्ग्राह्यं ॥ यन्नरोचतेत त्त्याज्यं ॥ सुखेनैवभोक्तव्यं ॥ जुषामहे ॥ जपच्छिद्रंतपच्छिद्रंयच्छिद्रंश्राद्धकर्मणि ॥ सर्वंभवतुमेऽच्छिद्रंब्राह्मणानांप्रसाद तः ॥ सर्वंअच्छिद्रंभवतु ॥ एषपितृयज्ञः ॥ तत्सद्ब्रह्मार्पणमस्तु ॥ वर्षद्गतेविष्णवास० ॥ इतिदर्शश्राद्धम् ॥ ॥ छ ॥

॥ ८१ ॥ अथाक्षय्यतृतीया ॥

श्रीः ॥ (अस्यांतृतीयायांयत्किंचिज्जपहोमपितृतर्पणंदानादिचक्रियतेतत्सर्वमक्षय्यम् ॥ इयंरोहिणीबुधयोगेमहापुण्या ॥ अस्यांजपहोमादिकृत्येपिवक्ष्यमाणयुगादिवन्निर्णयः ॥ इयंकृतयुगस्यादिः ॥ अत्रयुगादिश्राद्धमपिंडकमनुष्ठेयं ॥ श्राद्धासं भवेतिलतर्पणमप्यत्रकार्यंतत्रासंभवेऽपराह्णेपि ॥ कृष्णयुगादिकार्यंत्वपराह्णइत्यादिमन्वादिप्रकरणोक्तनिर्णयः ॥ द्वेधाविभक्त दिनपूर्वार्धैकदेशव्यापिनीदिनद्वयेचेत्त्रिमुहूर्ताधिकव्याप्तिसत्वेपरात्रिमुहूर्तान्न्यूनत्वेपूर्वा ॥ मन्वादौचयुगादौचग्रहणेचंद्रसूर्य

योः॥ व्यतीपातेवैधृतौचतत्कालव्यापिनीक्रियेतिवचनेनसाकल्यव्याप्तिवाक्यानामपवादात्॥श्राद्धादिकंचतृतीयामध्येएव
कर्तव्यं ॥ पुरुषार्थचिंतामणौतुसप्तमाष्टमनवममुहूर्तानांगांधर्वकुतुपरौहिणसंज्ञकानांयुगादिश्राद्धकालत्वात्शुक्लेमध्यमदिन
मानेत्रयोदश्यादिपंचदश्यंतघटीत्रयव्यापिन्यांश्राद्धंकृष्णेतुषोडशीमारभ्यघटिकात्रयेउभयत्रतादृशघटीत्रयव्याप्तौसत्यामस
त्यांवाशुक्लापरा यदातुपरेद्युस्त्रयोदशघटीतःपूर्वसमाप्तापूर्वेद्युस्त्रयोदश्यादिघटीत्रयेतदेकदेशेवाविद्यते तदाकर्मकालशास्त्र
बाहुल्यात्पूर्वैवग्राह्येत्युक्तं ॥ इदमेवयुक्तमितिभाति ॥ अलदेवतोद्देशेनपित्रुद्देशेनचोदकुंभदानमुक्तं)॥ तत्रसंकल्पः॥ श्रीपर
मेश्वरप्रीत्यर्थवसंतमाधवदेवताप्रीत्यर्थपितृप्रीत्यर्थंचब्राह्मणायोदकुंभदानमहंकरिष्ये ॥ तदंगंउदकुंभपूजनंब्राह्मणपूजनंचक
रिष्ये इतिसंकल्प्यसूत्रवेष्टितंगंधफलयवाद्युपेतंकलशंपंचोपचारैर्ब्राह्मणंचसंपूज्य ॥ दानमंत्रः ॥ एषधर्मघटोदत्तोब्रह्मवि
ष्णुशिवात्मकः॥ अस्यप्रदानात्सकलाममसंतुमनोरथाः॥ इतिमंत्रेणदद्यात्॥ पित्रुद्देशेतुपितृणामक्षय्यतृप्त्यर्थंउदकुंभदानंक
रिष्येइतिसंकल्प्यपूर्ववत्कुंभब्राह्मणौसंपूज्योदकुंभेगंधतिलफलादिनिक्षिप्य ॥ एषधर्मघटोदत्तोब्रह्मविष्णुशिवात्मकः ॥ अ
स्यप्रदानात्तृप्यंतुपितरोपिपितामहाः॥ गंधोदकतिलैर्मिश्रंसान्नंकुंभंफलान्वितं ॥ पितृभ्यःसंप्रदास्यामिअक्षय्यमुपतिष्ठत्वि
तिमंत्रेणदद्यात्॥ युगादौसमुद्रस्नानंमहाफलं॥ वैशाखस्याधिमासत्वेयुगादिश्राद्धंमासद्वयेपिकार्यं॥ युगादिपूपवासोमहाफ
लः॥ युगादिमन्वादौरात्रिभोजनेअभिस्त्ववृष्टिमितिमंत्रजपः ॥ युगादिश्राद्धलोपजन्यप्रत्यवायपरिहारार्थमृग्विधानोक्तंप्रा
यश्चित्तंकरिष्येइतिसंकल्प्य नयस्यद्यावेत्यृचंशतवारंजपेत्॥ अयंनिर्णयःसर्वयुगादौज्ञेयः॥श्राद्धंदर्शवत्॥ इत्यक्षय्यतृतीया॥

॥ ८२ ॥ अथदौहित्रप्रतिपच्छ्राद्धं ॥

श्रीः ॥ आश्विनशुक्लप्रतिपदिदौहित्रेणानुपनीतेनापिसपत्नीकमातामहस्यपार्वणंमातुलेसत्यपिअवश्यंकार्यं ॥ मातामहीसत्वे केवलमातामहपार्वणं ॥ इदंजीवत्पितृकेणैवकार्यं ॥ इदंसपिंडकमपिंडकंवा ॥ अत्रपुरूरवार्द्रवसंज्ञकाविश्वेदेवाः ॥ धूरिलोचना इतिकेचित् ॥ इयंप्रतिपदपराह्णव्यापिनीग्राह्येतिबहवः ॥ संगवव्यापिनीतिकेचित् ॥ केशवादिनामानितिथ्यादिचसंकीर्त्य अद्यपूर्वोच्चरितए० श्रुतिस्मृ०र्थंमातामहश्राद्धंकरिष्ये ॥ इतिसंकल्पः ॥ अन्यत्सर्वंश्राद्धवत् ॥ इतिदौहित्रश्राद्धनिर्णयः ॥

॥ ८३ ॥ अथाविधवानवमीश्राद्धं ॥

श्रीः ॥ आचम्यपवित्रंधृत्वाप्राणानायम्य ॥ देशकालौसंकीर्त्यममआत्मनःश्रुतिस्मृतिपुराणोक्तफलप्राप्त्यर्थंधूरिलोचनसंज्ञकानांविश्वेषांदेवानां॥ अपसव्यं ॥ अस्मत्मातृपितामहीप्रपितामहीनांअमुकदानांअमुकगोत्राणांवसुरुद्रादित्यस्वरूपाणांएतासांश्रेयोर्थंमोक्षार्थंतृप्त्यर्थंअविधवानवमीश्राद्धाख्यंकर्मकरिष्ये ॥ अन्यत्सर्वंश्राद्धवत् ॥ इतिअविधवानवमीश्राद्धसंकल्पः॥

॥ ८४ ॥ अथसांकल्पिकश्राद्धविधिः ॥

श्रीः ॥ आचम्यपवित्रादिधृत्वाप्राणानायम्यदेशकालाद्युच्चार्यपुरूरवार्द्रवसंज्ञकानांविश्वेषांदेवानांअस्मत्पितृपितामहप्रपितामहानांशर्मणांगोत्राणांरूपाणांअमुकश्राद्धंसांकल्पिकविधिनाऽन्नेनहविषासद्यःकरिष्ये इतिसंकल्प्य तृतीयक्षणदानांतंपूर्ववत्कृत्वाविधिवदर्घ्यदानंसमंत्रकमावाहनंचवर्जयेत् । किंतुआवाहनेकेवलंदेवानावाहयामिपितॄनावाहयामिइत्येवावाह्यकेवल

मर्ध्यंचदत्वा गंधपुष्पधूपदीपाच्छादनादिपात्रेपुभस्ममर्यादादिप्रतिसांवत्सरिकश्राद्धवत्सर्वंकृत्वाग्नौकरणंवर्जयित्वापरिवेष
णादिसंपन्नवचनांतेउत्तरापोशनंविकिरदानवर्जमक्षय्यवचनांतंकृत्वास्वधांवाचयिष्येस्वधोच्यतामितिवाक्यरहितंसर्वपूर्वव
त्समापयेत् ॥ इतिसांकल्पिकःश्राद्धविधिः ॥

॥ ७ ॥ ॥ ७ ॥ ॥ ७ ॥

॥ ८५ ॥ अथमहालयश्राद्धं ॥

श्रीः ॥ धूरिलोचनसंज्ञकानांविश्वेषांदेवानां ॥ प्राचीनावीती ॥ अस्मत्पितृपितामहप्रपितामहानां अमुकशर्मणां अमुकगो
त्राणां वसुरुद्रादित्यस्वरूपाणां ॥ मातृपितामहीप्रपितामहीनां अमुकदानां अमुकगोत्राणां वसुरुद्रादित्यस्वरूपाणां ॥ साप
त्नमातुः अमुकदायाः अमुकगोत्रायाः वसुरूपायाः ॥ मातामहमातुःपितामहमातुःप्रपितामहानां अमुकशर्मणां अमुकगो
त्राणां वसुरुद्रादित्यस्वरूपाणां ॥ मातामहीमातुःपितामहीमातुःप्रपितामहीनां अमुकदानां अमुकगोत्राणां वसुरुद्रादित्य
स्वरूपाणां ॥ पत्न्याः अमुकदायाः अमुकगोत्रायाः वसुरूपायाः ॥ पुत्रस्य अमुकशर्मणः अमुकगोत्रस्य सपत्नीकस्य ससुत
स्य वसुरूपस्य ॥ दुहितुः अमुकदायाः अमुकगोत्रायाः सभर्तृकायाः ससुतायाः वसुरूपायाः ॥ पितृव्यस्य अमुकशर्मणः अ
मुकगोत्रस्य सपत्नीकस्य ससुतस्य वसुरूपस्य ॥ मातुलस्य अमुकशर्मणः अमुकगोत्रस्य सपत्नीकस्य ससुतस्य वसुरूपस्य ॥
भ्रातुः अमुकशर्मणः अमुकगोत्रस्य सपत्नीकस्य ससुतस्य वसुरूपस्य ॥ पितृभगिन्याः अमुकदायाः अमुकगोत्रायाः सभर्तृ
कायाः ससुतायाः वसुरूपायाः ॥ मातृभगिन्याः अमुकदायाः अमुकगोत्रायाः सभर्तृकायाः ससुतायाः वसुरूपायाः ॥
भगिन्याः अमुकदायाः अमुकगोत्रायाः सभर्तृकायाः ससुतायाः वसुरूपायाः ॥ श्वशुरस्य अमुकशर्मणः अमुकगोत्रस्यसप

त्नीकस्य ससुतस्य वसुरूपस्य॥ अस्मत्गुरोः अमुकशर्मणः अमुकगोत्रस्यसपत्नीकस्यससुतस्यवसुरूपस्य॥ शिष्यस्यअमुकशर्मणः
अमुकगोत्रस्यसपत्नीकस्यससुतस्यवसुरूपस्य ॥ आप्तस्यअमुकशर्मणःअमुकगोत्रस्यसपत्नीकस्यससुतस्यवसुरूपस्यएतेषांश्रेयोर्थं
मोक्षार्थंतृप्त्यर्थंदेशकालाद्यनुसारतः (षोडशमहालयसंकल्पः) पित्रादीनुद्दिश्यकन्यागतेसवितरिमहालयापरपक्षिकश्रा
द्धंसदैवंसपिंडंसाग्नौकरणंपार्वणैकोद्दिष्टेनविधिनाअन्नेनहविषासद्यःकरिष्ये ॥ अन्यत्तिलोदकादिसांवत्सरिकवत्कृत्वातत्रतत्र
सर्वपितृणामूहःकार्यः ॥ तत्रसर्वेषांसौकर्यायमहालयोक्तपार्वणैकोद्दिष्टपितृणामुच्चारविचारः ॥ संकल्पासनयोःषष्ठीद्वितीया
वाहनेतथा ॥ अन्नदाने(येचत्वेत्युत्तरंपिंडदानेच)चतुर्थीस्याच्छेषाःसंबुद्धयःस्मृताः ॥ तत्रषष्ठीनिर्देशःसंकल्पेएवनिर्दिष्टःसआ
सनेऽक्षय्योदकदानेचयोज्यः ॥ द्वितीयाआवाहने ॥ साच—पितृपितामहप्रपितामहान् शर्मणः गोत्रान् वस्वादिरूपान् ॥
मातृपिताहीप्रपितामहीः अमुकदाः गोत्राः वस्वादिरूपाः ॥ मातामहमातुःपितामहमातुःप्रपितामहान् शर्मणः गोत्रान्
सपत्नीकान् वस्वादिरूपान् ॥ पत्नीं अमुकदां गोत्रां वसुरूपां ॥ सुतं शर्माणं गोत्रं वसुरूपं॥ सुतां अमुकदां गोत्रां व
सुरूपां ॥ पितृव्यं शर्माणं गोत्रं सपत्नीकं वसु० ॥ मातुलं शर्माणं गोत्रं सप० वसु० ॥ भ्रातरं शर्माणं गोत्रं सप०
वसु० ॥ पितृभगिनीं अमुकदां गोत्रां सभर्तृकां ससुतां वसु० ॥ मातृभगिनीं दां गोत्रां सभ० ससु० वसु० ॥ भगिनीं
दां गोत्रां सभ० ससु० वसु० ॥ श्वशुरं शर्माणं गोत्रंसप० वसु० ॥ गुरुं शर्माणं गोत्रं सप० वसु० ॥ ॥ चतुर्थीअन्नदाने ॥
साच—पितृपितामहप्रपितामहेभ्यः शर्मभ्यः गोत्रेभ्यःवस्वादिरूपेभ्यः॥ मातृपितामहीप्रपितामहीभ्यः अमुकदाभ्यः गोत्रा
भ्यः वस्वादिरूपाभ्यः॥ मातामह० महेभ्यः शर्मभ्यः गोत्रेभ्यः सपत्नीकेभ्यः वस्वादिरूपेभ्यः ॥ पत्न्यै दायै गोत्रायै वसुरू

पायै ॥ सूनवे शर्मणे गोत्राय वसुरूपाय॥सुतायै दायै गोत्रायै वसुरूपायै ॥ पितृव्याय शर्मणे गोत्राय सपत्नीकाय वसु० ॥
मातुलाय शर्मणे गोत्राय सप० वसु० ॥ भ्रात्रे शर्मणे गोत्राय सप० वसु० ॥ पितृभगिन्यै दायै गोत्रायै सभर्तृकायै वसु
रूपायै ॥ मातृभगिन्यै दायै गोत्रायै सभ० वसु० ॥ भगिन्यै दायै गोत्रायै सभ० वसु० ॥ श्वशुराय शर्मणे गोत्राय सप०
वसुरूपाय ॥ गुरवे शर्मणे गोत्राय सप० वसुरूपाय ॥ ॥ संबुद्धिर्मन्त्र ॥ साग—पितृपितामहप्रपितामहाः शर्माणः गो
त्राः वस्वादिरूपाः ॥ मातृपितामहीप्रपितामह्यः अमुकदाः गोत्राः वस्वादिरूपाः ॥ मातामहमातुःपितामहमातुःप्रपिताम
हाः शर्माणः गोत्राः सपत्नीकाः वस्वादिरूपाः ॥ पत्नि अमुकदे गोत्रे वसुरूपे ॥ सुत शर्मन् गोत्र वसुरूप ॥ सुते अमुकदे
गोत्रे वसुरूपे ॥ पितृव्य शर्मन् गोत्र सपत्नीक वसुरूप ॥ मातुल शर्मन् गोत्र सप० वसु० ॥ भ्रातः शर्मन् गोत्र सप० वसु० ॥
पितृभगिनि अमुकदे गोत्रे सभर्तृके वसुरूपे ॥ मातृभगिनि दे गोत्रे सभ० वसु० ॥ भगिनि दे गोत्रे सभ० वसु० ॥ श्व
शुर शर्मन् गोत्र सप० वसु० ॥ गुरो शर्मन् गोत्र सप० वसुरूप ॥ इत्यादियथायथमूह्यम् ॥ सर्वेषांपिंडदानोत्तरंचतुर्दिक्षुध
र्मपिंडान्दद्यात् ॥ आब्रह्मणोयेपितृवंशजातामातुस्तथावंशभवामदीयाः ॥ वंशद्वयेस्मिन्ममदासभृताभृत्यास्तथैवाश्रितसेव
काश्च ॥ मित्राणिसख्यःपशवश्चवृक्षादृष्टाश्चस्पृष्टाश्चकृतोपकाराः ॥ जन्मांतरेयेममसंगताश्चतेभ्यःस्वधापिंडमहंददामि ॥
पितृवंशेमृतायेचमातृवंशेतथैवच ॥ गुरुश्वशुरबंधूनांयेचान्येबांधवामृताः ॥ येमेकुलेलुप्तपिंडाःपुत्रदारविवर्जिताः ॥ क्रिया
लोपगताश्चैवजात्यंधाःपंगवस्तथा ॥ विरूपाआमगर्भाश्चज्ञाताज्ञाताःकुलेमम ॥ धर्मपिंडोमयादत्तोह्यक्षय्यमुपतिष्ठतु ॥ असि
पत्रवनेघोरेकुंभीपाकेचयेगताः ॥ तेषामुद्धरणार्थायइमंपिंडंददाम्यहम् ॥ उच्छिन्नकुलवंशानांयेषांदाताकुलेनहि ॥ धर्मपिंडोम

याद्त्तोह्यक्षय्यमुपतिष्ठतु ॥ शमीपत्रप्रमाणेनपिंडंदद्याद्गयाशिरे ॥ उद्धरेत्सप्तगोत्राणिकुलमेकोत्तरंशतं ॥ (मात्रादिद्वित्वे
पिंडदानेएतद्वामस्मन्मातरौयज्ञदाश्रीदेयेचयुवामत्रानु॥ इतिपिंडंदत्त्वा॥ अस्मन्मातृभ्यां अमुकामुकदाभ्यां गोत्राभ्यां वसु
रूपाभ्यां अयंपिंडःस्वधानमःतेभ्यश्च इत्येकएवपिंडः॥ अभ्यंजने अभ्यंजाथां अंजने अंजाथांइतिद्विवचनांतऊहःकार्यः॥मातृ
बहुत्वेएतद्वोस्मन्मातरो यज्ञदे श्रीदे रुद्रदे यथानामगोत्रे येचयुष्मानत्रानुइत्येकंपिंडंदत्वा अस्मन्मातृभ्यः अमुकामुकदाभ्यः
गोत्राभ्यः वसुरूपाभ्यःअयंपिंडःस्वधानमः ॥ अभ्यङ्ध्वं अङ्ध्वंइतिबहुवचनेनांजनाभ्यंजनेदेये ॥ अर्घ्यदानेपि अस्मन्मा
तरौ अमुकामुकदे गोत्रे इदंवांअर्घ्यं॥ मातृबहुत्वे अस्मन्मातरः अ० दाः गोत्राः इदंवो र्घ्यं इतिएकएवार्घः)॥ तातांबात्रितयं
सपत्नजननीमातामहादित्रयंसस्त्रिस्त्रीतनयादितातजननीस्वभ्रातरःसस्त्रियः ॥ तातांबात्मभगिन्यपत्यधवयुग्जायापितास
द्गुरुःशिष्याप्ताःपितरोमहालयविधौतीर्थेतथातर्पणे ॥ इतिमहालयश्राद्धेविशेषः ॥ ॥ छ ॥

॥ ८६ ॥ अथआमश्राद्धंहिरण्यश्राद्धंच ॥ ॥ छ ॥

श्रीः ॥ आचम्यपवित्रपाणिःप्राणानायम्यदेशकालाद्युच्चार्य पुरू० पितृपितामहप्रपितामहानां शर्मणां गोत्राणां स्वरूपाणां
अमुकश्राद्धंसदैवंसपिंडमामेनहविषा (हिरण्येनवा) करिष्ये॥ इतिसंकल्पः ॥ अन्यःप्रयोगस्तुसामान्यतःसांवत्सरिकश्रा
द्धवदेव । इयान्विशेषः । पाकप्रोक्षणस्थानेआमप्रोक्षणं । आवाहनेउशंतस्त्वेतिमंत्रे पितृन्हविषेस्वीकर्तवेइत्यूहः । भस्म
मर्यादांतंयथावत् । विप्रहस्तेतंदुलैरग्नौकरणं । आसादितपात्रेषुअन्नाच्चतुर्गुणंद्विगुणंसमंवातत्तदामंसंस्थाप्य पाणिहोमशेषं

पिंडार्थंसंस्थाप्य पात्रेपुदत्त्वापृथिवीतेपात्रमित्यादिइदमामंहव्यंकव्यमित्यादि इदमाममममृतरूपंस्वाहाइत्यादिमध्वित्यंतंप्रा
ग्वत् । यथासुखंजुपध्वमित्यस्यआपोशनप्राणाहुतितृप्तिप्रश्नानांचलोपः । संपन्नवाचनांतेन्नशेपप्रश्नलोपः । सर्वमेतेतंडुलैःस
क्तुभिर्वापिंडदानं । केचिद्गृहसिद्धान्नेनपायसेनवापिंडानाहुः । पिंडोपस्थाने नमोवःपितरइषेइतिमंत्रेइषेपदस्थाने नमोवःपि
तरआमद्रव्यायइत्यूहः । स्वस्तीतिब्रूतेतिवर्ज्यं । तथावाजेवाजेइतिमंत्रेतृप्तायातइत्यस्यस्थाने तर्प्स्यथयातपथिभिरित्यूहःका
र्यः । शेषंप्राग्वत् ॥ अत्रपिंडदानविकल्पात्सांकल्पविधिनाप्येतद्वयंभवति ॥ इतिआमश्राद्धहिरण्यश्राद्धयोःसामान्यप्रयोगः ॥

॥ ८७ ॥ अथयतेराराधनविधिः ॥

श्रीगणेशायनमः ॥ अयंद्वादशाहेत्रयोदशाहेवायथाचारंपार्वणश्राद्धानंतरंकार्यः ॥ तत्रायंप्रयोगः ॥ गुरुचतुष्टयस्यकेशवादी
नांचप्रत्येकमेकैकइत्येवंषोडशब्राह्मणपक्षमभिप्रेत्योच्यते॥कृतनित्यक्रियोयजमानःप्रातःब्रह्मीभूतस्यगुरोःसमाराधनेगुर्वर्थेभव
द्भिःक्षणःकर्तव्यः॥ ॐतथाइतिप्रतिवचनं॥एवंपरमगुर्वर्थेपरमेष्ठीगुर्वर्थेपरात्परगुर्वर्थेभ०॥यद्वा॥विश्वरूपधराचार्यार्थेभ० ॥ त
तोगुरुत्रयमितिवाचतुरोब्राह्मणान्निमंत्र्य॥शुक्लेकेशवार्थेक्षणःकर्तव्यः॥नारायणार्थे॥माधवार्थे॥ गोविंदार्थे ॥ विष्णवर्थे ॥ मधु
सूदनार्थे ॥ त्रिविक्रमार्थे ॥ वामनार्थे ॥ श्रीधरार्थे ॥ हृषीकेशार्थे ॥ पद्मनाभार्थे ॥ दामोदरार्थे ॥ १२ ॥ कृष्णपक्षेतु ॥ संकर्ष
णार्थे ॥ वासुदेवार्थे ॥ प्रद्युम्नार्थे ॥ अनिरुद्धार्थे ॥ पुरुषोत्तमार्थे ॥ अधोक्षजार्थे ॥ नारसिंहार्थे ॥ अच्युतार्थे ॥ जनार्दना
र्थे ॥ उपेंद्रार्थे ॥ हर्यर्थे ॥ श्रीकृष्णार्थे ॥१२॥ एवंद्वादशविप्रान्निमंत्र्य ॥ कर्ताशुचिः आचम्यपवित्रपाणिःप्राणानायम्यदेश

कालौसंकीर्त्यनारायणप्रीत्यर्थब्रह्मीभूतस्यगुरोःसमाराधनंकरिष्येइतिसंकल्प्य ॥ गंधाक्षततुलसीदलकर्पूरमिश्रजलेनवरणक्र
मेणतेषांपादप्रक्षालनंकृत्वा तानाचमय्य स्वयंद्विराचामेत् ॥ पादप्रक्षालनोदकंपात्रांतरेगृहीत्वातत्पादौसाक्षतगंधपुष्पतुलसी
दलैरभ्यर्च्य ॥ आनंदमानंदकरंप्रसन्नंज्ञानस्वरूपंनिजबोधरूपं ॥ योगींद्रवंद्यंभवरोगवैद्यंश्रीमद्गुरुंनित्यमहंनमामि॥इतिनम
स्कुर्यात् ॥ एवंसर्वेषांपूजांकृत्वागंधादिभिस्तत्पात्रमलंकृत्यदेवसन्निधौसंस्थाप्य ॥ कुशासनेषुप्राङ्मुखानुदङ्मुखान्वाउपवे
श्यपुरुषसूक्तेनप्रत्यृचं ॐ नमोनारायणायेतिमंत्रसहितेनावाहनादिषोडशोपचारैः पदार्थानुसमयेनाभ्यर्चयेत् ॥ अथवागंधपु
ष्पधूपदीपाच्छादनांतापूजाद्रष्टव्या ॥ ततः चतुरस्राणिमंडलानिकृत्वातेषुपात्राण्यासाद्यपात्रेषुपायसादिविशिष्टद्रव्यंसाज्यंव्यं
जनसहितंचपरिविष्यगायत्र्याप्रोक्ष्यगुरवेइदमन्नंपरिविष्टंपरिवेक्ष्यमाणंचातृप्तेःस्वाहा हव्यंनमम एवंसर्वत्रान्ननिवेदनंकृत्वा ॥
ॐतद्ब्रह्म॥ ॐतद्वायुः॥ ॐतदात्मा॥ ॐतत्सत्यं॥ ॐतत्सर्वं॥ ॐतत्पुरोर्नमः ॥ अंतश्चरतिभूतेषुगुहायांविश्वमूर्तिषु॥त्वंयज्ञस्त्वंवष
ट्कारस्त्वमिंद्रस्त्वंरुद्रस्त्वंविष्णुस्त्वंब्रह्मत्वंप्रजापतिः ॥ त्वंतदापआपोज्योतीरसोमृतंब्रह्मभूर्भुवःसुवरोम् ॥ इत्यनुवाकंपठि
त्वाब्रह्मार्पणमितिचजपित्वाभुंजानेषूपनिषन्मंत्रान्श्रावयेत् ॥ तृप्तेषुसत्सु ॐतद्ब्रह्मेत्यनुवाकंपठित्वाउत्तरापोशनोत्तरमाचांतेपू
पविष्टेषुविशिष्टतांबूलदक्षिणावस्त्रादिभिरभ्यर्च्यउपविष्टेष्वेवतेषुगुर्वाराधनांगभूतंतीर्थपूजनंकरिष्यइतिसंकल्प्य ॥ चतुरस्रमं
डलंगोमयेनोपलिप्यतत्ररंगवल्ल्यादिभिरलंकृत्य तन्मंडलेधान्योपरिपादोदककलशंसंस्थाप्य तत्रगंगादिसर्वतीर्थानिभावयि
त्वापुरुषसूक्तेनप्रत्यृचंतीर्थराजायनमइतिमंत्रेणषोडशोपचारैरभ्यर्च्यतत्पात्रंशिरसिधृत्वा ॥ ॐलोकःसरस्वत्यायांत्येषवैदेवया

नःपंथास्तमेवान्वारोहंत्याक्रोशतोयांत्यर्वर्तिमेवान्यस्मिन्प्रतिष्यज्यप्रतिष्ठांगच्छंतियदादशशतंकुर्वत्यथैकमुत्थानंशतायुःपुरु
पःशतेंद्रियआयुष्येवेंद्रियेप्रतितिष्ठंतियदाशतंसहस्रंकुर्वत्यथैकमुत्थानंसहस्रसंमितोवाअसौलोकोमुमेवलोकमभिजयंतिय
दैपांप्रमीयेतयदावाजीयैरन्नथैकमुत्थानंतद्धितीर्थं॥१॥भीषास्माद्वातःपवते ॥ भीषोदेतिसूर्यः ॥ भीषास्मादग्निश्चेंद्रश्च ॥ मृ
त्युर्धावतिपंचमइति ॥ सैपानंदस्यमीमांसाभवति ॥ युवास्यात्साधुयुवाध्यायकः ॥ आशिष्ठोद्रढिष्ठोबलिष्ठः ॥ तस्येयंपृ
थिवीसर्वावित्तस्यपूर्णास्यात् ॥ सएकोमानुषआनंदः ॥ तेयेशतंमानुषाआनंदाः ॥ १ ॥ सएकोमनुष्यगंधर्वाणामानंदः ॥
श्रोत्रियस्यचाकामहतस्य ॥ तेयेशतंमनुष्यगंधर्वाणामानंदाः ॥ सएकोदेवगंधर्वाणामानंदः ॥ श्रोत्रियस्यचाकामहतस्य ॥
तेयेशतंदेवगंधर्वाणामानंदाः ॥ सएकःपितॄणांचिरलोकलोकानामानंदः ॥ श्रोत्रियस्यचाकामहतस्य ॥ तेयेशतंपितॄणांचिर
लोकलोकानामानंदाः ॥ सएकआजानजानांदेवानामानंदः ॥ २ ॥ श्रोत्रियस्यचाकामहतस्य ॥ तेयेशतमाजानजानांदेवा
नामानंदाः ॥ सएकःकर्मदेवानांदेवानामानंदः ॥ येकर्मणादेवानपियंति ॥ श्रोत्रियस्यचाकामहतस्य ॥ तेयेशतंकर्मदेवानां
देवानामानंदाः ॥ सएकोदेवानामानंदः ॥ श्रोत्रियस्यचाकामहतस्य ॥ तेयेशतंदेवानामानंदाः ॥ सएकइंद्रस्यानंदः ॥ ३ ॥
श्रोत्रियस्यचाकामहतस्य ॥ तेयेशतमिंद्रस्यानंदाः ॥ सएकोबृहस्पतेरानंदः ॥ श्रोत्रियस्यचाकामहतस्य ॥ तेयेशतंबृहस्पतेरा
नंदाः ॥ सएकःप्रजापतेरानंदः ॥ श्रोत्रियस्यचाकामहतस्य ॥ तेयेशतंप्रजापतेरानंदाः ॥ सएकोब्रह्मणआनंदः ॥ श्रोत्रिय
स्यचाकामहतस्य ॥ ४ ॥ सयश्चायंपुरुषे ॥ यश्चासावादित्ये ॥ सएकः ॥ सयएवंवित् ॥ अस्माल्लोकात्प्रेत्य ॥ एतमन्नमय

मात्मानमुपसंक्रामति ॥ एतंप्राणमयमात्मानमुपसंक्रामति ॥ एतंमनोमयमात्मानमुपसंक्रामति ॥ एतंविज्ञानमयमात्मान
मुपसंक्रामति ॥ एतमानंदमयमात्मानमुपसंक्रामति ॥ तदप्येषश्लोकोभवति ॥ यतोवाचोनिवर्तंते ॥ अप्राप्यमनसासह
॥ ५ ॥ आनंदंब्रह्मणोविद्वान् ॥ नबिभेतिकुतश्चनेति ॥ एतँहवावनतपति ॥ किमहँसाधुनाकरवम् ॥ किमहंपापमकरं
वमिति ॥ सयएवंविद्वानेतेआत्मानँस्पृणुते ॥ उभेह्येवैषएतेआत्मानँस्पृणुते ॥ यएवंवेद ॥ इत्युपनिषत् ॥ ६ ॥ इतिजप्त्वा
हरिकीर्तनपुरःसरंसहर्षंनृत्यंकृत्वातत्पात्रंपुनर्मंडलेसंस्थाप्यचंदनाक्षतपुष्पाणिपूजाविशिष्टानिबंधुभिःसहधृत्वा विप्रान्प्रद
क्षिणीकृत्य ॥ आनंदमानंदकरंप्रसन्नंज्ञानस्वरूपंनिजबोधरूपं ॥ योगींद्रमीड्यंभवरोगवैद्यंश्रीमद्गुरुंनित्यमहंनमामि ॥१॥ गुरु
र्ब्रह्मागुरुर्विष्णुर्गुरुर्देवोमहेश्वरः ॥ गुरुःसाक्षात्परंब्रह्मतस्मैश्रीगुरुवेनमः ॥२॥ इतिमंत्रेणद्विजान्तीर्थराजंचनमस्कृत्य गुर्वर्थवि
प्रहस्तेपादोदकपात्रंदत्त्वातदाज्ञयातत्तीर्थंमंत्रेणगृह्णीयात् ॥ तत्रमंत्रः ॥ अविद्यामूलशमनंसर्वपापप्रणाशनं ॥ गुरुपादोदकं
तीर्थंसंसारद्रुमनाशनं ॥ (पुत्रादिकामनायांतु ॥ शोषणंपापपंकस्यदीपनंज्ञानतेजसः ॥ गुरोःपादोदकंचित्रंपुत्रपौत्रप्रवर्धन
म् ॥) इतिगृह्णीयात् ॥ तान्पुनःप्रणम्यतानन्यांश्चदक्षिणादिभिस्तोषयित्वासन्मानपुरःसरंताननुव्रज्यकर्मेश्वरार्पणंकुर्यात् ॥
पश्चात्सुहृद्युतोभुंजीत ॥ ततःप्राप्तदर्शमहालयतीर्थप्रयुक्तानिश्राद्धानिकुर्यात् ॥ प्रतिमासंवाराधनंप्रत्यब्दंपार्वणोत्तरंचैवमेव ॥
अत्रषोडशब्राह्मणाशक्तावष्टौचत्वारोवा ॥ इत्थंकरणाशक्तौयथाशक्तियतीन्ब्राह्मणांश्चाहूयपादप्रक्षालनपूर्वकंगंधादिभिरभ्य
र्च्यभोजयेत् ॥ इतिनागरखंडांतर्गतोयतेराराधनाविधिःसमाप्तः ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

॥८८॥ अथ गतेरेकादशेहनिपार्वणश्राद्धं ॥

श्रीः ॥ तत्रमध्याह्नेनद्यादौश्राद्धांगतिलतर्पणंकृत्वादेशकालौस्मृत्वाप्राचीनावीतीअमुकगोत्रस्यामुकशर्मणोब्रह्मीभूतस्यास्म
त्पितुःकरिष्यमाणदर्शादिसर्वश्राद्धाधिकारार्थमद्यपार्वणश्राद्धंकरिष्येइतिपुत्रादिःसंकल्पयेत् ॥ शिष्यस्तुब्रह्मीभूतगुरोःप्रत्य
ब्दादिश्राद्धाधिकारार्थंतत्पितृसंबंधिनामगोत्रोद्देश्यतासिद्ध्यर्थंचपार्वणश्राद्धमितिसंकल्पयेत् अन्यत्समानं ॥ पुरूरवार्द्रवसंज्ञ
काविश्वेदेवाः पितृपितामहप्रपितामहानांनामगोत्रादिसहितानामुच्चारः सर्वत्रपितुर्ब्रह्मीभूतइतिविशेषणमात्रमधिकं शेषंप्र
त्यब्दश्राद्धवत् ॥केचिच्छिष्यःकर्ताचेदात्मांतरात्मपरमात्मनउद्दिश्यसाधुरुरुसंज्ञकदेवयुतंसव्येनदेवधर्मकंनांदीश्राद्धवदेकाद
शाहेपार्वणश्राद्धंकुर्यादित्याहुः ॥ अत्रसर्वत्रविस्तरस्तोरोक्तसंन्यासपद्धतौद्रष्टव्यः ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

॥ ८९ ॥ अथ विधवाकर्तृकमहालयः ॥

श्रीः ॥ आचम्यपवित्रधारणपूर्वकंदेशकालाद्युच्चार्य धूरिलोचनसंज्ञकानांविश्वेषांदेवानां ममभर्तृतत्पितृपितामहानां अमुक
शर्मणां अमुकगोत्राणां वसुरुद्रादित्यस्वरूपाणां ॥ ममभर्तुर्मातृपितामहीप्रपितामहीनां अमुकदानां अमुकगोत्राणां वसुरु० ॥
ममपितृपितामहप्रपितामहानां अमुकशर्मणां अमुकगोत्राणां वसुरु० ॥ मम मातृपितामहीप्रपितामहीनां अमुकदानां अ
मुकगोत्राणां वसुरु० ॥ मम मातामहमातृपितामहमातृप्रपितामहानां अमुकशर्मणां अमुकगोत्राणां वसुरु० ॥ मम माता
महीमातृपितामहीमातृप्रपितामहीनां अमुकदानां अमुकगोत्राणां वसुरुद्रादित्यस्वरूपाणां एतेषांश्रेयोर्थंमोक्षार्थंतृप्त्यर्थं क

न्यागतेसवितरिसकृन्महालयापरपक्षिकश्राद्धंकरिष्ये ॥ एवंसंकल्पंस्वयंकृत्वा ब्राह्मणद्वाराअग्नौकरणादिसहितंसर्वमविकृतंप्र योगंकारयेत् ॥ (अशक्तौ भर्त्रादित्रयं स्वपित्रादित्रयं स्वमात्रादित्रयं मातामहादित्रयंसपत्नीकं इतिपार्वणचतुष्टयोद्देशेन महालयःकार्यः ॥ अथवाभर्त्रादित्रयं स्वपित्रादित्रयंचेतिपार्वणद्वयोद्देशेनैवकार्यः)॥ ब्राह्मणस्तु अमुकनाम्न्यायजमानायाः भर्तृतत्पितृपितामहेत्याद्युच्चार्यइतरत्सर्वंनिर्दिष्टश्राद्धवत्समंत्रकंकुर्यात् ॥ इतिविधवाकर्तृकमहालयः॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

॥ ९० ॥ अथतीर्थश्राद्धं ॥

श्रीः ॥ तत्रगंगादितीर्थप्राप्तावर्घ्यावाहनद्विजांगुष्ठनिवेशनतृप्तिप्रश्नविकिरविसर्जनदिग्बंधवर्ज्यंसकृन्महालयवत्सर्वपितृग णोद्देशेनधूरिलोचनसंज्ञकविश्वेदेवसहितंतीर्थश्राद्धंकुर्यात् अग्नौकरणंकृताकृतं करणपक्षेतीर्थजलसमीपेश्राद्धंचेत्तदाप्राकृतमं त्रयुतंतीर्थजलेकार्यम् अन्यथाहस्तादौ पिंडानांतीर्थेप्रक्षेपएवप्रतिपत्तिः अत्रतीर्थवासिनएवविप्राविगुणाअपिमुख्याः तदभा वेन्ये अत्रश्राद्धीयेदेशेन्नादिद्रव्येचकाकश्वादिभिर्दृष्टेपिनदोषः तीर्थश्राद्धांगतर्पणंदर्शवत्पूर्वंकार्यम् देशकालौसंकीर्त्यसर्वपितृ गणमुच्चार्यएतेषाममुकतीर्थप्राप्तिनिमित्तकंतीर्थश्राद्धंसपिंडंसदैवंसद्यःकरिष्येइतिसंकल्पः धूरिलोचनविश्वेदेवादिसर्वंसकृन्म हालयवत् तीर्थयात्रायांसाग्नेःसपत्नीकस्यैवाधिकारःनिरग्निकस्यत्वपत्नीकस्यापि स्त्रियाःस्नानदानतीर्थयात्रानामस्मरणादि कंपुत्राद्यनुमत्यैव सधवायायात्रादिकंपत्यासहैव ॥ इतितीर्थश्राद्धविचारःसंपूर्णः ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

समाप्तश्चायमाह्निकादिविषयःप्रथमोभागः ॥ १ ॥

॥ अथसंस्कारप्रकरणम् ॥ २ ॥

॥ ९१ ॥ अथसंस्कारक्रमः ॥

श्रीः ॥ अंगिराः—पंशविंशतिसंस्कारैःसंस्कृतायेद्विजातयः ॥ तेपवित्राश्चयोग्याःस्युःश्राद्धादिषुसुयंत्रिताः ॥ तेच—गर्भाधानंपुंसवनंसीमंतोबलिरेवच ॥ जातकृत्यंनामकर्मनिष्क्रमोन्नाशनंपरं ॥ चौलकर्मोपनयनंतद्व्रतानांचतुष्टयं ॥ स्नानोद्वाहौचाग्रयणमष्टकाचयथातथं ॥ श्रावण्यामाश्वयुज्यांचमार्गशीर्ष्यांचपार्वणं ॥ उत्सर्गश्चाप्युपाकर्ममहायज्ञाश्चनित्यशः ॥ संस्कारानियताह्येतेब्राह्मणस्यविशेषतःइति ॥ एपुनैमित्तिकादिभेदाश्चैवम् ॥ नैमित्तिकाःषोडशोक्ताःसमुद्वाहावसानकाः ॥ सप्तैवाग्रयणाद्याश्चसंस्कारावार्षिकामताः ॥ मासिकंपार्वणंप्रोक्तमशक्तानांतुवार्षिकम् ॥ महायज्ञाश्चनित्याःस्युःसंध्यावच्चाग्निहोत्रवत् ॥ अत्रगर्भाधानाद्याउपनयनांताएवसर्वेषांनियतानतुस्नानाद्यास्तेनब्रह्मचर्यादेवप्रव्रजेदित्यादिनविरुध्यते ॥ ॥ छ ॥

॥ ९२ ॥ अथगणपतिपूजनम् ॥

श्रीगणेशायनमः ॥ अत्रहेमाद्रौदानकांडेबह्वृचपरिशिष्टत्वेनोक्तःसकलसाधारणशिष्टाचारप्राप्तश्चपुण्याहवाचनप्रयोगोलिख्यते ॥ कृतमंगलस्नानःस्वलंकृतःसंभृतमंगलसंभारोमंगलरंगवल्लीमंडितशुद्धस्थलेप्राङ्मुखोयजमानऊर्णवस्त्राद्याच्छादितेपीठेउ

पविश्यपत्नींस्वदक्षिणतःप्राङ्मुखीमुपवेश्यसंस्कार्यंचतथैवोपवेश्य ब्राह्मणैर्यशस्करंबलवंतं कनिक्रदज्जनुषमित्यादिमांगल्यमं
त्रघोषपुरःसरंसुवासिन्याकृतमंगलतिलको द्विराचम्यपवित्रपाणिःप्राणानायम्य श्रीमन्महागणाधिपतयेनमःइत्यादिपठ
न्निष्ट-कुल-ग्राम-स्थान-देवताःफलतांबूलादिनासंतोष्यप्रणमेत् ॥ सर्वेभ्योदेवेभ्योनमःसर्वेभ्योब्राह्मणेभ्योनमोनमः ॥ एतत्क
र्मप्रधानदेवताभ्योनमः ॥ सुमुखश्चैकदंतश्चेत्यादिदेशकालौसंकीर्त्यश्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थंअमुकगोत्रःअमुकशर्माहंअमुकफलावा
प्तयेश्वोद्यवामुककर्मकरिष्ये ॥ तदंगतयादौपुण्याहवाचनंमातृकापूजनंनांदीश्राद्धंचकरिष्येइतिसंकल्पयेत् ॥ तत्रादौनिर्विघ्न
तासिद्ध्यर्थेमहागणपतिपूजनंकरिष्ये ॥ गणानांत्वाशौनकोगृत्समदोगणपतिर्जगती ॥ गणपत्यावाहनेविनियोगः ॥ ॐ गणा
नांत्वागणपतिंहवामहेकविंकवीनामुपमश्रवस्तमं ॥ ज्येष्ठराजंब्रह्मणांब्रह्मणस्पतआनःशृण्वन्नूतिभिःसीदसादनं ॥ ॐ भूर्भुवः
स्वःऋद्धिबुद्धिसहितंमहागणपतिंसांगंसपरिवारंसायुधंसशक्तिकमावाहयामि ॥ ॐ भूर्भुवःस्वर्महागणपतयेनमःआसनंसमर्प
यामीत्यादिषोडशोपचारान्समर्प्यनिषुसीदेतिपुष्पांजलिंसमर्प्य ॥ वक्रतुंडमहाकायसूर्यकोटिसमप्रभ ॥ निर्विघ्नंकुरुमेदेवस
र्वकार्येषुसर्वदा ॥ अथवा—कार्यंमेसिद्धिमायातुप्रसन्नेत्वयिधातरि ॥ विघ्नानिनाशमायांतुसर्वाणिसुरनायक ॥ इतिसंप्रार्थ्य ॥
अनयापूजयासकलविघ्नहर्तामहागणपतिःप्रीयतां ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

१ यदातुप्रयोगाद्बहिर्भूतंपुण्याहवाचनाद्यंगंतदामुकफलसिद्ध्यर्थममुककर्मकर्तुमंगभूतमादौपुण्याहवाचनादिकरिष्यइतिप्रत्येकंसंकल्पः ॥ प्रधान
संकल्पस्तुसर्वंकृत्वातद्दिनएवश्वोवाकार्यः ॥ शिष्टास्तुप्रयोगाद्यंतर्भूतमेवकारयंति ॥

॥ ९३ ॥ अथपुण्याहवाचनम् ॥

श्रीः ॥ (अग्रेसर्वत्रप्रतिकलशंमंत्रावृत्तिरुत्तरसंस्थताच) कर्तास्वपुरतः ॥ ॐ महीद्यौःपृथिवीचनइमंयज्ञंमिमिक्षतां ॥ पिपृतां
नोभरीमभिः इतिमंत्रावृत्त्यादक्षिणोत्तरतोभूमिंस्पृष्ट्वा ॥ ॐ ओषधयःसंवदंतेसोमेनसहराज्ञा ॥ यस्मैकृणोतिब्राह्मणस्तंराजन्पा
रयामसि इतितथैवतंदुलपुंजौकृत्वा ॥ ॐ आकलशेषुधावतिपवित्रेपरिषिच्यते॥उक्थैर्यज्ञेषुवर्धते॥ इतितत्रद्वौकलशौनिधाय ॥
ॐ इमंमेगंगेयमुनेसरस्वतिशुतुद्रिस्तोमंसचतापरुष्ण्या ॥ असिक्न्यामरुद्वृधेवितस्तयार्जीकीयेशृणुह्यासुषोमया ॥ इतितीर्थजले
नप्रत्येकंपूरयित्वा ॥ ॐ गंधद्वारांदुराधर्षांनित्यपुष्टांकरीषिणीं ॥ ईश्वरींसर्वभूतानांतामिहोपह्वयेश्रियं इतिगंधंप्रक्षिप्य॥ ॐ कां
डात्कांडात्प्ररोहंतीपरुषःपरुषःपरि॥एवानोदूर्वेप्रतनुसहस्रेणशतेनच इतिदूर्वाः॥ॐ अश्वत्थेवोनिषदनंपर्णेवोवसतिष्कृता ॥ गो
भाजइत्किलासथयत्सनवथपूरुषं इतिपल्लवान् ॥ ॐ याःफलिनीर्याअफलाअपुष्पायाश्चपुष्पिणीः ॥ बृहस्पतिप्रसूतास्तानोमुं
चंत्वंहसः इतिफलं ॥ ॐ सहिरत्नानिदाशुषेसुवातिसविताभगः ॥ तंभागंचित्रमीमहे इतिरत्नानि ॥ ॐ हिरण्यरूपःसहिरण्यसं
दृग्पान्नपात्सेदुहिरण्यवर्णः ॥ हिरण्ययात्परियोनेर्निषद्याहिरण्यदाददत्यन्नमस्मै इतिहिरण्यं ॥ ॐ युवासुवासाःपरिवीतआगा
त्सउश्रेयान्भवतिजायमानः ॥ तंधीरासःकवयउन्नयंतिस्वाध्योमनसादेवयंतः इतिहिरण्यं ॥ ॐ पूर्णादर्विपरापतसुपूर्णा
पुनरापत ॥ वस्नेवविक्रीणावहाइषमूर्जंशतक्रतो ॥ इतिसतंदुलाभ्यांपूर्णपात्राभ्यांकलशयोराननेपिदध्यात् ॥ तत्त्वायामि
शुनःशेपोवरुणस्त्रिष्टुप् ॥ उत्तरकलशेवरुणावाहने० ॥ ॐ तत्त्वायामिब्रह्मणावंदमानस्तदाशास्तेयजमानोहविर्भिः ॥ अहेळमा

नोवरुणेहबोध्युरुशंसमानआयुःप्रमोषीः ॥ कलशेवरुणंसांगंसपरिवारंसायुधंसशक्तिकंआवाहयामि ॥ ॐ भूर्भुवःस्वःवरुणायनमःचंदनंसमर्पयामि इत्यादिपंचोपचारैःसंपूज्य ॥ अनेनपूजनेनवरुणःप्रीयतां ॥ कलशस्यमुखेविष्णुःकंठेरुद्रःसमाश्रितः ॥ मूलेतत्रस्थितोब्रह्मामध्येमातृगणाःस्मृताः ॥ कुक्षौतुसागराःसर्वेसप्तद्वीपावसुंधरा ॥ ऋग्वेदोथयजुर्वेदःसामवेदोह्यथर्वणः ॥ अंगैश्चसहिताःसर्वेकलशंतुसमाश्रिताः ॥ अत्रगायत्रीसावित्रीशांतिःपुष्टिकरीतथा ॥ आयांतुममशांत्यर्थंदुरितक्षयकारकाः ॥ सर्वेसमुद्राःसरितस्तीर्थानिजलदानदाः ॥ आयांतुममशांत्यर्थंदुरितक्षयकारकाः ॥ उत्तरकलशेअक्षतान्क्षिपेत् ॥ मातृदेवोभव ॥ पितृदेवोभव ॥ आचार्यदेवोभव ॥ अतिथिदेवोभव ॥ सर्वेभ्योब्राह्मणेभ्योनमोनमः ॥ ततःअवनिकृतजानुमंडलःकमलमुकुलसदृशमंजलिशिरस्याधायदक्षिणेनपाणिनासुवर्ण(स्वर्ण)पूर्णकलशंधारयित्वा आशिषःप्रार्थयते ॥ प्रार्थनामाह ॥ एताःसत्याआशिषःसंतु ॥ दीर्घानागानद्योगिरयस्त्रीणिविष्णुपदानिचतेनायुःप्रमाणेनपुण्याहंदीर्घमायुरस्तु ॥ ब्राह्मणहस्ते शिवाआपःसंतु ॥ सौमनस्यमस्तु ॥ अक्षतंचारिष्टंचास्तु ॥ गंधाःपांतु[1] ॥ सौमंगल्यंचास्तु ॥ अक्षताःपांतु ॥ आयुष्यमस्तु ॥ पुष्पाणिपांतु ॥ सौश्रियमस्तु ॥ तांबूलानिपांतु ॥ ऐश्वर्यमस्तु ॥ दक्षिणाःपांतु ॥ बहुदेयंचास्तु ॥ दीर्घमायुःश्रेयःशांतिःपुष्टिस्तुष्टिश्चास्तु ॥ श्रीर्यशोविद्याविनयोवित्तंबहुपुत्रंचायुष्यंचास्तु[2] ॥ यंकृत्वासर्ववेदयज्ञक्रियाकरणकर्मारंभाः...

१ अत्रगंधाःपांत्वित्यादिभिर्मंत्रपूर्वैर्युग्मान्ब्राह्मणान्गंधादिनापूजयेत् । तेचसौमंगल्यंचास्त्वितिमंत्रोत्तरार्धानिप्रतिब्रूयुः ॥ २ अत्रसर्वत्रब्राह्मणैरस्त्वितिप्रत्युत्तरंदेयम् ॥

भाः शुभाः शोभनाः प्रवर्ततेतमहमोंकारमादिंकृत्वाऋग्यजुःसामाशीर्वचनंबहृषिमतंसंविज्ञातंभवद्भिरनुज्ञातःपुण्यंपुण्याहंवाच
यिष्ये ॥ विप्राः वाच्यतां ॥ ततोयजमानः ॥ ॐ भद्रंकर्णेभिःशृणुयामदेवाभद्रंपश्येमाक्षभिर्यजत्राः ॥ स्थिरैरंगैस्तुष्टुवांसस्तनू
भिर्व्यशेमदेवहितंयदायुः ॥ ॐ द्रविणोदाद्रविणसस्तुरस्यद्रविणोदाःसनरस्यप्रयंसत् ॥ द्रविणोदावीरवतीमिषंनोद्रविणोदा
रासतेदीर्घमायुः ॥ ॐ सवितापश्चातात्सवितापुरस्तात्सवितोत्तरात्तात्सविताधरात्तात् ॥ सवितानःसुवतुसर्वतातिंसवितानो
रासतांदीर्घमायुः ॥ ॐ नवोनवोभवतिजायमानोह्नांकेतुरुषसामेत्यग्रं ॥ भागंदेवेभ्योविदधात्यायन्प्रचंद्रमास्तिरतेदीर्घमायुः॥
ॐ उच्चादिविदक्षिणावंतोअस्थुर्येऽअश्वदाःसहतेसूर्येण ॥ हिरण्यदाअमृतत्वंभजंतेवासोदाःसोमप्रतिरंतआयुः ॥ ॐ आपंउं
दंतुजीवसेदीर्घायुत्वायवर्चसे ॥ यस्त्वाहृदाकीरिणामन्यमानोमर्त्यंमत्योंजोहवीमि ॥ जातवेदोयशोअस्मासुधेहिप्रजाभिर
ग्नेअमृतत्वमश्यां ॥ यस्मैत्वंसुकृतेजातवेदउलोकमग्नेकृणवस्योनं ॥ अश्विनंसपुत्रिणंवीरवतंगोमतंरयिंनंशतेस्वस्ति ॥ सं
त्वासिंचामियजुषाप्रजामायुर्धनंच ॥ व्रतनियमतपःस्वाध्यायक्रतुदमदानविशिष्टानांब्राह्मणानांमनःसमाधीयतां ॥ विप्राः ॥
समाहितमनसःस्मः ॥ यजमानः ॥ प्रसीदंतुभवंतः ॥ विप्राः ॥ प्रसन्नाःस्मः ॥ यजमानः ॥ शांतिरस्तु ॥ पुष्टिरस्तु ॥ तुष्टि
रस्तु ॥ वृद्धिरस्तु ॥ अविघ्नमस्तु ॥ आयुष्यमस्तु ॥ आरोग्यमस्तु ॥ शिवंकर्मास्तु ॥ कर्मसमृद्धिरस्तु ॥ धर्मसमृद्धिरस्तु ॥
वेदसमृद्धिरस्तु ॥ शास्त्रसमृद्धिरस्तु ॥ पुत्रसमृद्धिरस्तु ॥ धनधान्यसमृद्धिरस्तु ॥ इष्टसंपदस्तु ॥ बहिर्देशेसर्वारिष्टनिरसन
मस्तु ॥ यत्पापंतत्प्रतिहतमस्तु ॥ यच्छ्रेयस्तदस्तु ॥ उत्तरेकर्मण्यविघ्नमस्तु ॥ उत्तरोत्तरमहरहरभिवृद्धिरस्तु ॥ उत्तरोत्तराः

क्रियाःशुभाःशोभनाःसंपद्यंतां ॥ इष्टाःकामाःसंपद्यंतां ॥ तिथिकरणमुहूर्तनक्षत्रसंपदस्तु ॥ तिथिकरणमुहूर्तनक्षत्रग्रहलग्ना
धिदेवताःप्रीयंताम् ॥ तिथिकरणेमुहूर्तनक्षत्रेसग्रहेसदैवतेप्रीयेताम् ॥ दुर्गापांचाल्यौप्रीयेतां ॥ अग्निपुरोगाविश्वेदेवाःप्रीयं
तां॥ इंद्रपुरोगामरुद्गणाःप्रीयंतां ॥ ब्रह्मपुरोगाःसर्वेवेदाःप्रीयंतां ॥ विष्णुपुरोगाःसर्वेदेवाःप्रीयंतां ॥ माहेश्वरीपुरोगाउमामा
तरःप्रीयंतां ॥ वसिष्ठपुरोगाऋषिगणाःप्रीयंतां॥ अरुंधतीपुरोगाएकपत्न्यःप्रीयंतां ॥ ऋषयश्छंदांस्याचार्यावेदादेवायज्ञाश्च
प्रीयंतां ॥ ब्रह्मचब्राह्मणाश्चप्रीयंतां ॥ श्रीसरस्वत्यौप्रीयेता ॥ श्रद्धामेधेप्रीयेतां ॥ भगवतीकात्यायनीप्रीयतां ॥ भगवती
माहेश्वरीप्रीयतां ॥ भगवतीपुष्टिकरीप्रीयताम् ॥ भगवतीतुष्टिकरीप्रीयतां ॥ भगवतीऋद्धिकरीप्रीयतां ॥ भगवतीवृद्धिक
रीप्रीयतां ॥ भगवंतौविघ्नविनायकौप्रीयेताम्॥ भगवान्स्वामीमहासेनःसपत्नीकःससुतःसपार्षदःसर्वस्थानगतःप्रीयतां ॥ ह
रिहरहिरण्यगर्भाःप्रीयंतां ॥ सर्वाग्रामदेवताःप्रीयंतां ॥ सर्वाःकुलदेवताःप्रीयंतां ॥ सर्वावास्तुदेवताःप्रीयंतां ॥ बहिरपः॥ ह
ताब्रह्मद्विषः ॥ हताःपरिपंथिनः ॥ हताअस्यकर्मणोविघ्नकर्तारः ॥ शत्रवःपराभवंयांतु ॥ शाम्यंतुघोराणि ॥ शाम्यंतुपापा
नि ॥ शाम्यंत्वीतयः ॥ शुभानिवर्धंतां ॥ शिवाआपःसंतु ॥ शिवाऋतवःसंतु ॥ शिवाअग्नयःसंतु ॥ शिवाआहुतयःसंतु ॥
शिवाओषधयःसंतु ॥ शिवावनस्पतयःसंतु ॥ शिवाअतिथयःसंतु ॥ अहोरात्रेशिवेस्याताम् ॥ निकामेनिकामेनःपर्जन्योव
र्षतु॥ फलिन्योनओषधयःपच्यंतां॥ योगक्षेमोनःकल्पताम् ॥ शुक्रांगारकबुधबृहस्पतिशनैश्चरराहुकेतुसोमसहिताआदित्यपु
रोगाःसर्वेग्रहाःप्रीयंतां ॥ भगवान्नारायणःप्रीयतां ॥ भगवान्पर्जन्यःप्रीयतां ॥ प्रीयतांभगवान्स्वामीमहासेनः ॥ पुण्याह

कालान्वाचयिष्ये ॥ वाच्यतामितिविप्राः ॥ ॐ उद्गातेवशकुनेसामगायसिब्रह्मपुत्रइवसवनेषुशंससि ॥ वृषेववाजीशिशुम
तीरुपीत्यासर्वतोनःशकुनेभद्रमावदविश्वतोनःशकुनेपुण्यमावद ॥ याज्ययायजतिप्रत्तिर्वैयाज्यापुण्यैवलक्ष्मीःपुण्यामेवतल
क्ष्मींसंभावयतिपुण्यांलक्ष्मींसंस्कुरुते ॥ यत्पुण्यंनक्षत्रं ॥ तद्वद्कुर्वीतोपव्युषं ॥ यदावैसूर्यउदेति ॥ अथनक्षत्रंनैति ॥ यावतितत्र
सूर्योगच्छेत् ॥ यत्रजघन्यंपश्येत् ॥ तावतिकुर्वीतयत्कारीस्यात् ॥ पुण्याहएवकुरुते ॥ तानिवाएतानियमनक्षत्राणि ॥ यान्येवदे
वनक्षत्राणि ॥ तेषुकुर्वीतयत्कारीस्यात् ॥ पुण्याहएवकुरुते ॥ मह्यंसकुटुंबिनेमहाजनान्नमस्कुर्वाणायआशीर्वचनमपेक्षमाणा
याद्यकरिष्यमाणायामुककर्मणःपुण्याहंभवंतोब्रुवंत्वितित्रिर्वदेत् ॥ ॐ पुण्याहमितित्रिर्विप्राः ॥ ॐ स्वस्तयेवायुमुपब्रवामहेसो
मंस्वस्तिभुवनस्ययस्पतिः ॥ बृहस्पतिंसर्वगणंस्वस्तयेस्वस्तयआदित्यासोभवंतुनः ॥ आदित्यउदयनीयःपथ्ययैवेतःस्वस्त्याप्रयं
तिपथ्यांस्वस्तिमभ्युद्यंतिस्वस्त्येवेतःप्रयंतिस्वस्त्युद्यंतिस्वस्त्युद्यंति ॥ ॐ स्वस्तिनइंद्रोवृद्धश्रवाः ॥ स्वस्तिनःपूषाविश्ववेदाः ॥
स्वस्तिनस्ताक्ष्योंअरिष्टनेमिः ॥ स्वस्तिनोबृहस्पतिर्दधातु ॥ अष्टौदेवावसवःसोम्यासः ॥ चतस्रोदेवीरजराश्रविष्ठाः ॥ तेयु
ज्ञंपातुरजसःपुरस्तात् ॥ संवत्सरीणममृतंस्वस्ति ॥ मह्यमित्यादि ख्यायकर्मणेस्वस्तिभवंतोब्रुवंत्वितित्रिः ॥ ॐ आयुष्म
तेस्वस्तीतिप्रतिवचनंत्रिः ॥ ॐ ऋध्यामस्तोमंसनुयामवाजमानोमंत्रंसरथेहोपयातं ॥ यशोनपक्वंमधुगोष्वंतराभूतांशोअश्वि
नोःकाममप्राः ॥ सर्वामृद्धिमृध्नुयामितितंवैतेजसैवपुरस्तात्पर्यभवच्छंदोभिर्मध्यतोक्षरैरुपरिष्टाद्गायत्र्यासर्वतोद्वादशाहंपरिभू
यसर्वामृद्धिमार्ध्नोत्सर्वामृद्धिमृध्नोतियएवंवेद ॥ ऋध्यास्महव्यैर्नमसोपसद्य ॥ मित्रंदेवंमित्रधेयंनोअस्तु ॥ अनूराधान्हुवि

षांवर्धयंतः ॥ शतंजीवेमशरदःसवीराः ॥ त्रीणित्रीणिवैदेवानांमूर्द्धानि ॥ त्रीणिच्छंदांसित्रीणिसवनानि ॥ त्रयइमेलोकाः ॥
ऋध्यामेवतद्वीर्यएषुलोकेषुप्रतितिष्ठति ॥ मह्यमित्यादिअस्यकर्मणःऋद्धिंभवंतोब्रुवंत्वितित्रिः ॥ ॐऋध्यतामितिप्रतिवचनं
त्रिः ॥ ॐश्रियेजातःश्रियआनिरियायश्रियंवयोजरितृभ्योदधाति ॥ श्रियंवसानाअमृतत्वमायन्भवंतिसत्यासमिथामि
तद्रौ ॥ श्रियएवैनंतच्छ्रियामादधातिसंततमृचावषट्कृत्यंसंतत्यैसंधीयतेप्रजयापशुभिर्यएवंवेद ॥ यस्मिन्ब्रह्माभ्यजयत्सर्व
मेतत् ॥ अमुंचलोकमिदमुंचसर्वं ॥ तन्नोनक्षत्रमभिजिद्विजित्यं ॥ श्रियंदधात्वहृणीयमानं ॥ अहेर्बुध्नियमंत्रंमेगोपाय ॥ य
मृषयस्त्रयिविदाविदुः ॥ ऋचःसामानियजूंषि ॥ साहिश्रीरमृतासतां ॥ एतैर्मंत्रैर्नीराजनंकारयंति ॥ मह्यमित्यादिअमुक
कर्मणःश्रीरस्त्वितिभवंतोब्रुवंत्वितित्रिः ॥ ॐअस्तुश्रीरितित्रिर्विप्राः ॥ वर्षशतंपूर्णमस्तु ॥ गोत्राभिवृद्धिरस्तु ॥ प्रजापतिः
प्रीयतां ॥ ॐशुक्रेभिरंगैरजआततन्वान्क्रतुंपुनानःकविभिःपवित्रैः ॥ शोचिर्वसानःपर्यायुरपांश्रियोमिमीतेबृहतीरनूनाः ॥
तदप्येषःश्लोकोभिगीतोमरुतःपरिवेष्टारोमरुत्तस्यावसन्गृहे ॥ आविक्षितस्यकामप्रेर्विश्वेदेवाःसभासदइति ॥ ततउत्तरकल
शंदक्षिणहस्तेदक्षिणकलशंवामहस्तेगृहीत्वाताभ्यांधाराद्वयंसंततंपात्रेनिषिंचेदेभिर्मंत्रैः ॥ (वास्तोष्पतइतिचतसृणांवसिष्ठोवा
स्तोष्पतिस्त्रिष्टुबंत्यागायत्री उदकसेचनेवि०) ॥ ॐवास्तोष्पतेप्रतिजानीह्यस्मान्त्स्वावेशोअनमीवोभवानः ॥ यत्त्वेमहेप्रतित
न्नोजुषस्वशंनोभवद्विपदेशंचतुष्पदे ॥ वास्तोष्पतेप्रतरणोनएधिगयस्फानोगोभिरश्वेभिरिंदो ॥ अजरासस्तेसख्येस्यामपितेव
पुत्रान्प्रतिनोजुषस्व ॥ वास्तोष्पतेशग्मयासंसदातेसक्षीमहिरण्वयागातुमत्या ॥ पाहिक्षेमउतयोगेवरंनोयूयंपातस्वस्तिभिः

सदानः ॥ अमीवहावास्तोष्पतेविश्वारूपाण्याविशन् ॥ सखासुशेवएधिनः ॥ शिवंशिवंशिवं ॥ ततःकर्तुर्वामतःपत्नीमुपवेश्य
पात्रपातितजलेनपल्लवदूर्वाभिरुदङ्मुखास्तिष्ठंतोविप्राअभिषिंचेयुः ॥ (समुद्रज्येष्ठाइतिचतसृणांवसिष्ठआपस्त्रिष्टुप् ॥ त्रायंता
मितितिसृणांसप्तर्षयआपोनुष्टुप् ॥ इमाआपइतितिसृणामैतरेयअपोनुष्टुब्जगत्यनुष्टुभः ॥ देवस्यत्वेत्यस्यैतरेयःसविताश्विनौपू
पाचयजुःअभिषेके) ॐ समुद्रज्येष्ठाःसलिलस्यमध्यात्पुनानायंत्यनिविशमानाः ॥ इंद्रोयावज्रीवृषभोररादताआपोदेवीरिहमा
मवंतु ॥ याआपोदिव्याउतवास्रवंतिखनित्रिमाउतवायाःस्वयंजाः ॥ समुद्रार्थायाःशुचयःपावकास्ताआपोदेवीरिहमामवंतु ॥
यासांराजावरुणोयातिमध्येसत्यानृतेअवपश्यंजनानां ॥ मधुश्चुतःशुचयोयाःपावकास्ताआपोदेवीरिहमामवंतु ॥ यासुराजावरु
णोयासुसोमोविश्वेदेवायासूर्जंमदंति ॥ वैश्वानरोयास्वग्निःप्रविष्टस्ताआपोदेवीरिहमामवंतु ॥ त्रायंतामिहदेवास्त्रायंतांमरुतांग
णः ॥ त्रायंतांविश्वाभूतानियथायमरपाअसत् ॥ आपइद्वाउभेषजीरापोअमीवचातनीः ॥ आपःसर्वस्यभेषजीस्तास्तेकृण्वंतु
भेषजं ॥ हस्ताभ्यांदशशाखाभ्यांजिह्वावाचःपुरोगवी ॥ अनामयित्नुभ्यांत्वाताभ्यांत्वोपस्पृशामसि ॥ इमाआपःशिवतमा
इमाःसर्वस्यभेषजीः ॥ इमाराष्ट्रस्यवर्धनीरिमाराष्ट्रभृतोमृताः ॥ याभिरिंद्रमभ्यषिंचत्प्रजापतिःसोमंराजानंवरुणंयमंमनुं ॥
ताभिरद्भिरभिषिंचामित्वामहंराज्ञांत्वमधिराजोभवेह ॥ महांतंत्वामहीनांसम्राजंचर्षणीनांदेवीजनित्र्यजीजनद्भद्राजनित्र्य
जीजनत् ॥ देवस्यत्वासवितुःप्रसवेश्विनोर्बाहुभ्यांपूष्णोहस्ताभ्यामग्नेस्तेजसासूर्यस्यवर्चसेंद्रस्येंद्रियेणाभिषिंचामि ॥ वलाय
श्रियैयशसेन्नाद्याय ॥ ॐ भूर्भुवःस्वःअमृताभिषेकोस्तु ॥ शांतिःपुष्टिस्तुष्टिश्चातु ॥ द्विराचामेत् ॥ इतिपुण्याहवाचनं ॥

॥ ९४ ॥ अथमातृकापूजनम् ॥

श्रीः ॥ गौरीपद्माशचीमेधासावित्रीविजयाजया ॥ देवसेनास्वधास्वाहामातरोलोकमातरः ॥ धृतिःपुष्टिस्तथातुष्टिरात्मनः कुलदेवता ॥ ब्राह्मीमाहेश्वरीचैवकौमारीवैष्णवीतथा ॥ वाराहीचतथेंद्राणीचामुंडाःसप्तमातरः ॥ (विनायक)गौर्यादि षोडशमातृर्ब्राह्म्यादिसप्तमातृश्च (दुर्गाक्षेत्रपालंगणपतिंच) एतेष्वक्षतपुंजेष्वावाहयामि ॥ तदस्तु० ॥ गृहावै० प्रतिष्ठाप्र तिष्ठा ॥ सुप्रतिष्ठितमस्तु ॥ ॐ भूर्भुवःस्वःगौर्याद्यावाहितदेवताभ्योनमःइतिषोडशोपचारैःसंपूजयेत् ॥ ॐ गौरीर्मिमायस लिलानितक्षत्येकपदीद्विपदीसाचतुष्पदी ॥ अष्टापदीनवपदीबभूवुषीसहस्राक्षरापरमेव्योमन् ॥ ॐ भूर्भुवःस्वःगौर्याद्यावाहि तदेवताभ्योनमःमंत्रपुष्पंसमर्पयामि ॥ अनेनषोडशोपचारैःपूजनेनगौर्याद्यावाहितदेवताःप्रीयंतां ॥ इतिमातृकापूजनम् ॥

॥ ९५ ॥ अथनांदीश्राद्धम् ॥

श्रीः ॥ सदूर्वांकुरानक्षतान्जलंचादाय ॥ सत्यवसुसंज्ञकाविश्वेदेवाःनांदीमुखाःभूर्भुवःस्वःइदंवःपाद्यंस्वाहानमइयंचवृद्धिः ॥ मातृपितामहीप्रपितामह्यःनांदीमुखाःभूर्भुवःस्वःइदंवःपाद्यं०॥ पितृपितामहप्रपितामहाःनांदीमुखाःभूर्भुवःस्वःइदंवःपाद्यं०॥ मातामहमातृपितामहमातृप्रपितामहाःपत्नीसहिताःनांदीमुखाःइदंवःपाद्यं० ॥ ॥ पुनःसत्यवसु० इदंवःआसनगंधाद्युपचा रकल्पनंस्वाहानमइयंचवृद्धिः ॥ मातृ०इदंवः० ॥ पितृपितामह०इदंवःआसन० ॥मातामह०पत्नीस०आसन० ॥ ॥ गौर्या

दिषोडशमातरः ब्राह्म्यादिसप्तमातरःदुर्गाक्षेत्रपालगणपतयश्चभूर्भुवःस्वः इदंवःयुग्मब्राह्मणभोजनपर्याप्तान्ननिष्क्रयीभूतंकिं
चिद्धिरण्यंस्वाहानममइयंचवृद्धिः ॥ सत्यवसु० युग्मब्राह्मण० द्धिरण्यंभोजन० ॥ मातृपितामहीप्रपितामह्यः० इदंवःयुग्म०
द्धिरण्यं० ॥ पितृपितामहप्रपितामहाः० ॥ भूर्भुवःस्वःयुग्म० द्धिरण्यं० ॥ मातामहमातृपितामहमातृप्रपिताम० युग्म०
द्धिरण्यं० ॥ ॐ उपास्मैगायतानरःपवमानायेंदवे ॥ अभिदेवाँइयक्षते ॥ अभितेमधुनापयोथर्वाणोअशिश्रयुः ॥ देवंदेवाय
देवयु ॥ सनःपवस्वशंगवेशंजनायशमर्वते ॥ शंराजन्नोषधीभ्यः ॥ बभ्रवेनुस्वतवसेरुणायदिविस्पृशे ॥ सोमायगाथमर्चत ॥
हस्तच्युतेभिरद्रिभिःसुतंसोमंपुनीतन ॥ मधावाधावतामधु ॥ ॥ प्रजापतेनत्वदेतान्यन्योविश्वाजातानिपरितावभूव ॥ य
त्कामास्तेजुहुमस्तन्नोअस्तुवयंस्यामपतयोरयीणां ॥ कृतस्यनांदीश्राद्धस्यप्रतिष्ठाफलसिद्ध्यर्थंद्राक्षामलकनिष्क्रयिणींदक्षिणां
दातुमहमुत्सृज्ये ॥मातापितामहीचैवतथैवप्रपितामही ॥ पितापितामहश्चैवतथैवप्रपितामहः॥ मातामहस्तत्पिताचप्रमातामह
कादयः॥एतेभवंतुसुप्रीताःप्रयच्छंतुचमंगलं॥ॐ इळामग्नेपुरुदंससनिंगोःशश्वत्तमंहवमानायसाध॥स्यान्नःसूनुस्तनयोविजावा
ग्नेसातेसुमतिर्भूत्वस्मे ॥ इळामुपह्वयतेपशवोवाइळापशूनवतदुपह्वयतेपशून्यजमानेदधातिदधाति ॥ यथाचारंहिरण्येनभांड
वादनं ॥ अनेननांदीश्राद्धेननांदीमुखदेवताःप्रीयंतांवृद्धिः ॥ ततःउत्तिष्ठब्रह्मणस्पते०अभ्यारमिदद्रयो० ॥ यांतुदेवगणाः
सर्वेपूजामादायपार्थिवात् ॥ इष्टकामप्रसिद्ध्यर्थंपुनरागमनायच ॥ इत्यादिमंत्रैरावाहितदेवताउत्थापयेत् ॥ इतिनांदीश्राद्धं ॥

१ वृद्धौतीर्थेचसंन्यस्तेतातेचपतितेसति । एभ्यएवपितादद्यात्तेभ्योदद्यात्स्वयंसुतः ॥ पित्रन्यकर्तृकसंस्कारादौसंस्कार्यपित्रादिभ्यएवदद्यान्नस्वेभ्य ।

॥ १६ ॥ अथग्रहयज्ञःपरिशिष्टोक्तः ॥

श्रीः॥ यजमानःस्नात्वानित्यकर्मनिर्वर्त्यमौहूर्तिकोक्तेशुभेकालेआचम्यपवित्रपाणिःप्राणानायम्येदशकालौसंकीर्त्यकरिष्यमा
णेऽमुकस्मिन्नाभ्युदयिकेनिर्विघ्नेनफलसिद्धिकामोबह्वृचगृह्यपरिशिष्टोक्तरीत्याग्रहयज्ञंकरिष्ये ॥ इतरनिमित्तेषुअमुककर्म
कर्तुमादौग्रहानुकूल्यसिद्धिद्वाराअमुककामनासिद्धिद्वारावाश्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थंग्रहयज्ञंकरिष्यइतिसंकल्प्य ॥ तदंगंगणप
तिपूजनंस्वस्तिवाचनंमातृकापूजनंनांदीश्राद्धंआचार्यादिवरणंचकरिष्ये॥ ॥ आचार्यवरणं॥ ब्राह्मणंसंपूज्यअमुकप्रवरान्वि
तोऽमुकगोत्रोऽमुकशर्माअहं ॥ अमुकप्रवरान्वितममुकगोत्रोत्पन्नंऋग्वेदांतर्गतशाकलशाखाध्यायिनममुकशर्माणंब्राह्मणंअ
स्मिन्ग्रहयज्ञेआचार्यत्वांवृणे इतिवृत्वाप्रार्थयेत्॥ आचार्यस्तुयथास्वर्गेशक्रादीनांबृहस्पतिः॥ तथात्वंममयज्ञेस्मिन्नाचार्योभ
वसुव्रत॥ वृतोस्मियथाज्ञानतःकर्मकरिष्यामि ॥ ॥ ब्रह्मवरणं॥ यथाचतुर्मुखोब्रह्मास्वर्गेलोकेपितामहः॥ तथात्वंममयज्ञेस्मि
न्ब्रह्माद्विजपतेभव ॥ ॥ सदस्यवरणं ॥ त्वंनोगुरुःपितामातात्वंप्रभुस्त्वंपरायणं ॥ त्वत्प्रसादाच्चविप्रर्षेसर्वंमेस्यान्मनोगतं ॥
आपद्विमोक्षणार्थायकुरुयज्ञमतंद्रितः॥ ऋत्विग्भिःसहितःशुद्धैःसंयतैःसुसमाहितैः॥ आचार्येणचसंयुक्तःकुरुकर्मयथोदितं ॥
गाणपत्यवरणं ॥ प्रारिप्सितस्ययज्ञस्यजपस्यहवनस्यच ॥ निर्विघ्नेनसमाप्त्यर्थंत्वामहंगणपंवृणे ॥ ॥ उपद्रष्टृवरणं ॥ भगवन्स
र्वधर्मज्ञसर्वधर्मभृतांवर ॥ वितत्तेममयज्ञेस्मिन्नुपद्रष्टाभवद्विज॥ ऋत्विजश्चयथापूर्वंशक्रादीनांमखेऽभवन्॥ यूयंतथामेभवत
ऋत्विजोह्यथसत्तमाः ॥ अस्ययागस्यनिष्पत्तौभवंतोभ्यर्थितामया॥ सुप्रसन्नैश्चकर्तव्यंकर्मेदंविधिपूर्वकं ॥ इतिऋत्विजःसंप्रा

र्थ्य ॥ तेचयथाज्ञानतःकर्मकरिष्यामइत्युक्त्वाआचमेयुः॥ ततोयजमानस्तान्यथाविभवमर्चयेत् ॥ ॥ अथाचार्यःआचम्यप
वित्रंधृत्वाप्राणानायम्यदेशकालौसंकीर्त्ययजमानेनप्रेरितोहंग्रहयज्ञाख्येकर्मणिआचार्यकर्मकरिष्ये ॥ इतिसंकल्प्य ॥ पृथ्वि
त्वया० ॥ यज्ञकर्मसमारभे ॥ इत्यासनविधिंपुरुषसूक्तन्यासंजपंवाकृत्वा ॥ षडंगन्यासंविधाय ॥ कलशस्यमुखे०इतिकलश
पूजांकृत्वा ॥अपवित्रःपवित्रोवा इतिपूजासंभारान्प्रोक्ष्यआत्मानंचप्रोक्षेत् ॥ ततः यदत्रसंस्थितंभूतंस्थानमाश्रित्यसर्वतः ॥
स्थानंत्यक्त्वातुतत्सर्वंयत्रस्थंतत्रगच्छतु ॥ अपक्रामंतुभूतानिपिशाचाःसर्वतोदिशं ॥ सर्वेषामविरोधेनयज्ञकर्मसमारभे ॥
इतिगौरसर्षपान्विकीर्य ॥ शुचीवोहव्येतिमैत्रावरुणिर्वसिष्ठोमरुतस्त्रिष्टुप् ॥ अग्निःशुचिव्रततमइतिद्वयोरांगिरसोविरूपोग्नि
र्गायत्री ॥ एतोन्विंद्रमितितिसृणामांगिरसस्तिरश्चीइंद्रोनुष्टुप् ॥ भूमिप्रोक्षणेविनियोगः ॥ ॐ शुचीवोहव्यामरुतःशुचीनांशु
चिंहिनोम्यध्वरंशुचिभ्यः ॥ ऋतेनसत्यमृतसापआयञ्छुचिजन्मानःशुचयःपावकाः ॥ अग्निःशुचिव्रततमःशुचिर्विप्रःशुचिः
कविः ॥ शुचीरोचतआहुतः ॥ उदग्नेशुचयस्तवशुक्राभ्राजंतईरते ॥ तवज्योतींष्यर्चयः ॥एतोन्विंद्रंस्तवामशुद्धंशुद्धेनसाम्ना ॥
शुद्धैरुक्थैर्वावृध्वांसंशुद्धआशीर्वान्ममत्तु ॥ इंद्रशुद्धोनऽआगहिशुद्धःशुद्धाभिरूतिभिः ॥ शुद्धोरयिंनिधारयशुद्धोममद्धिसो
म्यः ॥ इंद्रशुद्धोहिनोरयिंशुद्धोरत्नानिदाशुषे ॥ शुद्धोवृत्राणिजिघ्नसेशुद्धोवाजंसिषाससि ॥ पंचगव्येनभूमिप्रोक्षणं ॥ आ
पोहिष्ठेतितृचस्यांबरीषःसिंधुद्वीपआपोगायत्री भूमिप्रोक्षणेविनियोगः ॥ ॐ आपोहिष्ठा० इतितृचेन कुशोदकेनचप्रोक्षेत् ॥
अपवित्रःपवित्रोवासर्वावस्थांगतोपिवा ॥ यःस्मरेत्पुंडरीकाक्षंसबाह्याभ्यंतरःशुचिः ॥ ततःकृतांजलिपुटस्तिष्ठन् ॥ ॐ स्व

स्त्यर्यनंताक्ष्यर्यमरिष्टनेमिंमहद्भूतंवायसंदेवतानां ॥ असुरघ्नमिंद्रसखंसमत्सुबृहद्यशोनावमिवारुहेम ॥ अंहोमुचमांगिरसंगयं
चस्वस्त्यात्रेयंमनसाचताक्ष्यं ॥ प्रयतपाणिःशरणंप्रपद्येस्वस्तिसंबाधेष्वभयंनोअस्तु ॥ देवाआयांतु ॥ यातुधानाअपयांतु ॥
विष्णोदेवयजनंरक्षस्व ॥ भूमौप्रादेशंकुर्यात् ॥ ततोग्रहप्रतिमानामभ्युत्तारणंकृत्वा हस्तमात्रावरंचतुरस्रंकुंडंस्थंडिलंवासंस्कृ
त्यततईशान्यांवाकृतायांचतुर्दिक्षुहस्तमात्रावरायांचतुस्त्रिद्व्यंगुलप्रमाणत्रिभूमिकायांग्रहवेद्यांशुक्लतंडुलैःसकर्णिकमष्टदलमंबु
जमुल्लिख्यकर्णिकायांदलेषुचवर्तुलादितत्तद्ग्रहपीठानिपीठेनवकुर्यात् ॥ यथा—मध्येरक्ताक्षतैर्वर्तुलमादित्याय ॥ १ ॥ आग्ने
यदलेशुक्लाक्षतैश्चतुरस्रंसोमाय ॥ २ ॥ दक्षिणदलेरक्ताक्षतैस्त्रिकोणंमंगलाय ॥ ३ ॥ ईशानदलेहरिताक्षतैर्बाणाकारंबुधाय
॥ ४ ॥ उत्तरदलेपीताक्षतैर्दीर्घचतुरस्रंगुरवे ॥ ५ ॥ पूर्वदलेशुक्लाक्षतैःपंचकोणंशुक्राय ॥ ६ ॥ पश्चिमदलेकृष्णाक्षतैश्चापा
कारंशनैश्चराय ॥ ७ ॥ नैर्ऋत्यदलेकृष्णाक्षतैःशूर्पाकारंराहवे ॥ ८ ॥ वायव्यदलेचित्राक्षतैर्ध्वजाकारंकेतवे ॥ ९ ॥ इतिवि
लिख्यततउदीच्यांरंगवल्लीपद्मेधान्येनकुंभयोग्यंपीठंप्रकल्प्यतत्रनवमव्रणंतैजसंमृण्मयंवानुलिप्तमक्षतपुष्पमालाद्यलंकृतंशुभ
मभिषेककुंभंस्थापयेत् ॥ यथा—(महीद्यौःकाण्वोमेधातिथिर्भूमिर्गायत्री भूमिप्रार्थनेविनियोगः ॥ ॐ महीद्यौःपृथिवीचन
इमंयज्ञंमिमिक्षतां ॥ पिपृतांनोभरीमभिः ॥ इतिभूमिंप्रार्थ्य ॥ ओषधयइत्यस्याथर्वणोभिषगोषधयोनुष्टुप् धान्यराशिकरणे
वि० ॥ ॐ ओषधयःसंवदंतेसोमेनसहराज्ञा ॥ यस्मैकृणोतिब्राह्मणस्तंराजन्पारयामसि ॥ इतिधान्यराशिंकृत्वा) आकलशे

१ सूर्यादीना प्रतिमाद्रव्याणि—ताम्रंस्फाटिकंरक्तचंदनंसुवर्णं तदेव रजतंलोहंसीसंकांस्यंचेतिनव ॥ सुवर्णवासर्वेषामिति ॥

ञ्वित्यस्यकाश्यपोदेवलःपवमानःसोमोगायत्री कलशस्थापनेवि० ॥ ॐ आकुलशैपुधावतिपवित्रेपरिंपिच्यते ॥ उक्थैर्यज्ञे
र्पुवर्धते ॥ इतिधान्यराश्युपरिकलशंनिधाय ॥ इमंमेगंगइत्यस्यसिंधुक्षितप्रैयमेधोनद्योजगती उदकपूरणेवि० ॥ ॐ इमंमेगं
गेयमुनेसरस्वतिशुतुद्रिस्तोमंसचतापरुष्ण्या ॥ असिक्र्यामरुद्धृधेवितस्तयार्जीकीयेशृणुह्यासुपोमया ॥ अनेनपुण्यजलेनपूर
यित्वा ॥ गायत्र्याविश्वामित्रःसवितागायत्री गोमूत्रप्रक्षेपणेवि० ॥ ॐ तत्सवि० ॥ अनेनगोमूत्रंचनिक्षिप्य ॥ गंधद्वारा
मित्यस्यानंदकर्दमचिक्लीतेंदिरासुताःश्रीरनुष्टुप् गोमयक्षेपणेवि० ॥ ॐ गंधद्वारांदुराधर्षांनित्यपुष्टांकरीषिणीं ॥ ईश्वरींसर्व
भूतानांतामिहोपह्वयेश्रियं ॥ अनेनगोमयं ॥ आप्यायस्वेत्यस्यराहूगणोगोतमःसोमोगायत्री पयःक्षेपणेवि० ॥ ॐ आप्याय
स्वसमेतुतेविश्वतःसोमवृष्ण्यं ॥ भवावाजस्यसंगथे ॥ अनेनगोक्षीरं ॥ दधिक्राव्णइत्यस्यगोतमोवामदेवोदधिक्रावानुष्टुप् द
धिक्षेपणे० ॥ ॐ दधिक्राव्णोअकारिषंजिष्णोरश्वस्यवाजिनः ॥ सुरभिनोमुखाकरत्प्रणआयूंपितारिपत् ॥ अनेनदधि ॥ शु
क्रमसिज्योतिरसितेजोसि ॥ इतिघृतं ॥ पुनराप्यायस्वेत्यादित्रिभिःक्षीरदधिघृतानिप्रक्षिप्य ॥ मधुवाताइतितिसृणांराहूग
णोगोतमोविश्वेदेवागायत्री ॥ मधुप्रक्षे० ॥ ॐ मधुवाता० ऋ० २ ॥ स्वादुःपवस्वभार्गवोवेनःपवमानःसोमोजगती
शर्कराप्रक्षे० ॥ ॐ स्वादुःपवस्व० ॥ शर्करांचप्रक्षिप्य ॥ हयगजवल्मीकहृदगोष्ठराजद्वारचतुष्पथमृदः ॥ उद्धृतासिवराहेण
कृष्णेनशतबाहुना ॥ मृत्तिकेहरमेपापंयन्मयादुष्कृतंकृतं ॥ अनेनाथवा स्योनापृथिविकाण्वोमेधातिथिर्भूमिर्गायत्री मृत्क्षेप
णेवि० ॥ ॐ स्योनापृथिविभवानृक्षरानिवेशनी ॥ यच्छानःशर्मसप्रथः ॥ इतिमृदंकुंभेनिक्षिप्य ॥ रुवतिभीमइत्यस्यवैश्वामि

त्रोरेणुःपवमानसोमोजगती ॥ त्वक्क्षेपणेवि० ॥ रुवर्तिंभीमोवृषभस्तविष्ययाशृंगेशिशानोहरिणीविचक्षणः ॥ आयोनिंसो
मःसुकृतंनिषीदतिगव्ययीत्वग्भवतिनिर्णिगव्ययीं ॥ अनेनन्यग्रोधाश्वत्थप्लक्षजंबूचूतवृक्षत्वचः ॥ याःफलिनीरित्यस्याथर्व
णोभिषगोषधयोनुष्टुप् पुष्पफलक्षेपणेवि० ॥ ॐ याःफलिनीर्याअफलाअपुष्पायाश्चपुष्पिणीः ॥ बृहस्पतिप्रसूतास्तानोमुंचंत्वं
हसः ॥ इतिपुष्पफले ॥ सहिरत्नानीत्यस्यश्यावाश्वःसविताागायत्री रत्नक्षेप० ॥ ॐ सहिरत्नानिदाशुषेसुवातिसविताभगः ॥
तंभागंचित्रमीमहे ॥ अनेननवरत्नानिहीरकमौक्तिकपद्मरागनीलमरकतगोमेदपुष्परागवैडूर्यप्रवालाख्यानि ॥ हिरण्यरूप
इत्यस्यशौनकोगृत्समदोपान्नपात्रिष्टुप् ॥ हिरण्यक्षेपेवि० ॥ ॐ हिरण्यरूपःसहिरण्यसंदृगपान्नपात्सेदुहिरण्यवर्णः ॥ हि
रण्ययात्परियोनेर्निषद्याहिरण्यदादंदुत्यन्नमस्मै ॥ इतिहिरण्यं ॥ याओषधीरित्यस्याथर्वणोभिषगोषधयोनुष्टुप् ॥ ॐ याऽओष
धीःपूर्वाजातादेवेभ्यस्त्रियुगंपुरा ॥ मनैनुबभ्रूणामहंशतंधामानिसप्तच ॥ अनेनशतौषधानि ॥ तदभावेदशमूलानितदभावे
सुवर्णंवा ॥ गंधद्वारामितिगंधंनिक्षिप्य ॥ ॐ गंधद्वारांदुराधर्षांनित्यपुष्टांकरीषिणीं ॥ ईश्वरींसर्वभूतानांतामिहोपह्वयेश्रि
यं ॥ ततःकांडात्कांडादितिदूर्वाःप्रक्षिप्य ॥ प्रवोयज्ञेष्वित्यस्यवसिष्ठोविश्वेदेवास्त्रिष्टुप् ॥ पल्लवप्रक्षेप० ॥ ॐ प्रवोयज्ञेषुदेवयं
तोअर्चन्द्यावानमोभिःपृथिवीइषध्यै ॥ येषांब्रह्माण्यसमानिविप्राविष्वग्वियंतिवनिनोनशाखाः ॥ अनेनन्यग्रोधाद्युक्तवृक्षप
ल्लवैर्मुखमाच्छाद्य ॥ युवंवस्त्राण्यौचथ्योदीर्घतमामित्रावरुणौत्रिष्टुप् ॥ कुंभेवस्त्रयुग्मवेष्टनेवि० ॥ ॐ युवंवस्त्राणिपीवसाव
साथेयुवोराच्छिद्रामंतवोहसर्गाः ॥ अवातिरतमनृतानिविश्वऋतेनमित्रावरुणासचेथे ॥ इतिवस्त्रयुग्मेनवेष्टयित्वाकुंभेतीर्था

न्यावाहयेत् ॥ सर्वेसमुद्राःसरितस्तीर्थानिजलदानदाः ॥ आयांतुयजमानस्यदुरितक्षयकारकाः ॥ गंगेचयमुनेचैवगोदावरि
सरस्वति ॥ नर्मदेसिंधुकावेरिजलेस्मिन्संनिधिंकुरु ॥ इमंमेगंगइत्यस्यसिंधुक्षिन्नैयमेधोनद्योजगती ॥ तीर्थावाहने० ॥ ॐ
इमंमेगंगेयमुनेसरस्वतिशुतुद्रिस्तोमंसचतापरुष्ण्या ॥ असिक्न्यामरुद्वृधेवितस्तयार्जीकीयेशृणुह्यासुषोमया ॥ इत्यावाह्य ॥
ततःकुंभमभिमृश्यजपेत् ॥ आपोहिष्ठेतितिसृणामांबरीषःसिंधुद्वीपआपोगायत्री ॥ नहितेक्षत्रमितितिसृणामाजीगर्तिःशुनः
शेपोवरुणस्त्रिष्टुप् ॥ स्वादिष्ठयेतितिसृणांमधुच्छंदाःपवमानसोमोगायत्री ॥ सर्वासांजपेविनि० ॥ ॐ आपोहिष्ठा० ऋ०२
॥ ॐ नहितेक्षत्रंनसहोनमन्युंवयश्चनामीपतयंतआपुः ॥ नेमाऽआपोअनिमिषंचरंतीर्नयेवातस्यप्रमिनंत्यभ्वं ॥ अबुध्नेरा
जावरुणोवनस्योर्ध्वंस्तूपंददतेपूतदक्षः ॥ नीचीनाःस्थुरुपरिबुध्नएषामस्मेअंतर्निहिताःकेतवःस्युः ॥ उरुंहिराजावरुणश्चकार
सूर्यायपंथामन्वेतवाऽउ ॥ अपदेपादाप्रतिधातवेकरुतापवक्ताहृदयाविधश्चित् ॥३॥ ॐ स्वादिष्ठया० ऋ० ३॥ इतिकुंभमभिमं
त्रयेत् ॥(अत्रऋक्त्रयेणैवसिद्धेप्राचांसूक्तोपन्यासश्चिंत्यइतिकौस्तुभे) अथयजमानःप्राङ्मुखःसमाहितचित्तआचार्यर्त्विक्सहि
तःपुण्याहवाचनंकुर्यात् ॥ अस्यनवग्रहकर्मणःपुण्याहंभवंतोब्रुवंत्विति ॥ एवंस्वस्तीति ॥ ऋद्धिंभ० ॥ श्रीरस्त्विति ॥ ततो
ग्रहपूजांकरिष्येइतिसंकल्प्य ततःपूर्वनिर्मितपीठेषुयथास्थानमुखीर्ग्रहप्रतिमाःस्थापयित्वातद्दक्षिणवामपार्श्वयोरधिदेवताप्रत्य
धिदेवताप्रतिमेतदभिमुख्यौस्थापयेत् ॥ प्रतिमानामसंभवेपुष्पाक्षतादिषुदेवताआवाहयेत् ॥ प्रत्यावाहनंप्रतिमायांपुष्पांज
ल्यर्पणं ॥ तत्रायंक्रमः ॥ प्रणवस्यपरब्रह्मपरमात्मागायत्री ॥ व्यस्तसमस्तव्याहृतीनामत्रिभृगुभरद्वाजप्रजापतयोग्निवायुसूर्य

प्रजापतयोगायत्र्युष्णिगनुष्टुब्बृहत्यः ॥ आवाहनेविनियोगः ॥ ॐ भूरादित्यमावाहयामि ॥ ॐ भुवरादित्यमा० ॥ ॐ स्व
रादित्यमा० ॥ ॐ भुर्भूवःस्वरादित्यमा० ॥ आकृष्णेनेत्यस्यहिरण्यस्तूपःसवितात्रिष्टुप् सूर्यावाहनेविनियोगः ॥ ॐ आ
कृष्णेनरजसावर्तमानोनिवेशयन्नमृतंमर्त्यंच ॥ हिरण्ययेनसवितारथेनादेवोयातिभुवनानिपश्यन् ॥ भगवन्नादित्यग्रहाधि
पते काश्यपगोत्रकलिंगदेशेश्वरजपापुष्पोपमांगद्युतेद्विभुजपद्माभयहस्तसिंदूरवर्णांबरमाल्यानुलेपनज्वलन्माणिक्यखचितस
र्वांगाभरणभास्करतेजोनिधेत्रिलोकप्रकाशकत्रिदेवतामयमूर्तेनमस्तेसन्नद्धारुणध्वजपताकोपशोभितेनसप्ताश्वरथवाहनेनमेरुं
प्रदक्षिणीकुर्वन्नागच्छाग्निरुद्राभ्यांसहपद्मकर्णिकायांताम्रप्रतिमांप्राङ्मुखींवर्तुलपीठेऽधितिष्ठपूजार्थंत्वामावाहयामि ॥ तद्द
क्षिणपार्श्वे ॥ ॐ भूरादित्याधिदेवमग्निमावाहयामि ॥ ॐ भुवरादित्याधिदेव० ॥ ॐ स्वरादित्याधिदेव०॥ ॐ भूर्भुवःस्वरा
दित्याधिदेव० ॥ अग्निंदूतंमेधातिथिरग्निर्गायत्री अग्न्यावाहनेविनि० ॥ ॐ अग्निंदूतंवृणीमहेहोतारंविश्ववेदसं ॥ अस्ययज्ञ
स्यसुक्रतुं ॥ पिंगश्मश्रुकेशंपिंगाक्षित्रितयमरुणवर्णांगंछागस्थंसाक्षसूत्रंसप्तार्चिषंशक्तिधरवरदहस्तद्वयमादित्याधिदेवमग्निमा
वाहयामि॥वामपार्श्वे॥ॐ भूरादित्यप्रत्यधिदेवंरुद्रमावाहयामि॥ॐ भुवरादित्य०॥ ॐ स्वरादित्य०॥ ॐभूर्भुवःस्वरादिदित्य०
त्र्यंबकंमैत्रावरुणिर्वसिष्ठोरुद्रोनुष्टुप् रुद्रावाहनेविनियोगः॥ ॐ त्र्यंबकंयजामहेसुगंधिंपुष्टिवर्धनं॥ उर्वारुकमिवबंधनान्मृत्यो
र्मुक्षीयमामृतात् ॥ त्रिलोचनोपेतंपंचवक्त्रंवृषारूढंकपालशूलखट्वांगधारिणंचंद्रमौलिंसदाशिवमादित्यप्रत्यधिदेवंरुद्रमावा०
॥१॥ ॥ तद्दक्षिणपूर्वदले॥ ॐ भूःसोममावा०॥ ॐ भुवःसोम०॥ ॐ स्वःसोममावाहयामि॥ ॐ भूर्भुवःस्वःसोममावाहयामि

आप्यायस्वगोतमःसोमोगायत्री सोमावाहने० ॐ आप्यायस्व० ॥ भगवन्सोमद्विजाधिपतेसुधामयशरीरअत्रिगोत्रयामुनदे
शेश्वरगोक्षीरधवलांगकांते द्विभुजगदावरदानांकितकरशुक्लांबरमाल्यानुलेपनसर्वांगमुक्तमौक्तिकाभरणरमणीयसमस्तलोका
प्यायकदेवतास्वाद्यमूर्तेनमस्तेसन्नद्धधवलध्वजपताकोपशोभितेनदशश्वेताश्वरथवाहनेनमेरुंप्रदक्षिणीकुर्वन्नागच्छाङ्गिरुमया
चसहपद्मानेयदलमध्येस्फाटिकप्रतिमांप्रत्यङ्मुखींचतुरस्रपीठेऽधितिष्ठपूजार्थंत्वामावाहयामि ॥ तद्दक्षिणपार्श्वे ॥ ॐ भूःसोमा
धिदेवताअपआवा०॥ ॐ भुवःसोमा० ॥ ॐ स्वःसोमा०॥ ॐ भूर्भुवःस्वःसोमा० ॥ अप्सुमइत्यस्यांवरीपःसिंधुद्वीपआपोगा
यत्री ॥ अपावा० ॥ ॐ अप्सुमेसोमोअब्रवीदंतर्विश्वानिभेषजा ॥ अग्निंचविश्वशंभुवं ॥ स्त्रीरूपधारिणीःश्वेतवर्णामकरवाह
नाःपाशकलशधारिणीर्मुक्ताभरणभूषिताःसोमाधिदेवताअपआवा० ॥ तद्वामपार्श्वे ॥ ॐ भूःसोमप्रत्यधिदेवतामुमामावा० ॥
ॐ भुवःसोमा० ॥ ॐ स्वःसोमा० ॥ ॐ भूर्भुवःस्वःसोमा० ॥ गौरीर्मिमायदीर्घतमाउमाजगती उमावा० ॥ ॐ गौरीर्मिमाय
सलिलानितक्षत्येकपदीद्विपदीसाचतुष्पदी ॥ अष्टापदीनवपदीबभूवुषीसहस्राक्षरापरमेव्योमन् ॥ अक्षसूत्रकमलदर्पणकमं
डलुधारिणींत्रिदशपूजितांसोमप्रत्यधिदेवतामुमामावाह० ॥ २ ॥ ॥ दक्षिणत्रिकोणमंडले ॥ ॐ भूरंगारकमावाहयामि ॥
ॐ भुवोंगारक० ॥ ॐ स्वरंगारक०॥ ॐ भूर्भुवःस्वरंगारक०॥ अग्निर्मूर्धाविरूपोंगारकोगायत्री अंगारकावाहने० ॥ ॐ अग्नि
र्मूर्धादिवःककुत्पतिःपृथिव्याअयं ॥ अपांरेतांसिजिन्वति ॥ भगवन्नंगारकअग्न्याकृतेभारद्वाजगोत्रअवंतिदेशेश्वरज्वालापुंजोप
मांगद्युतेचतुर्भुजशक्तिशूलगदाखड्गधारिन् रक्तांबरमाल्यानुलेपनप्रवालभूषिताभरणसर्वांगदुर्धरालोकदीप्तेनमस्तेरान्नद्धरक्त

ध्वजपताकोपशोभितेनरक्तमेषरथवाहनेनमेरुंप्रदक्षिणीकुर्वन्नागच्छभूमिस्कंदाभ्यांसहपद्मदक्षिणदलमध्ये रक्तचंदनप्रतिमांद
क्षिणामुखींत्रिकोणपीठेऽधितिष्ठपूजार्थंत्वामावाहयामि ॥ तद्दक्षिणपार्श्वे ॥ ॐ भूरंगारकाधिदेवतांभूमिमावाहयामि ॥ ॐ भु
वोंगा० ॥ ॐ स्वरंगा० ॥ ॐ भूर्भुवःस्वरंगा० ॥ स्योनापृथिवीत्यस्यमेधातिथिर्भूमिर्गायत्री ॥ भूम्यावाहने० ॥ ॐ स्योनापृ
थिविभवानृक्षरानिवेशनी ॥ यच्छानःशर्मसप्रथः ॥ शुक्लवर्णांदिव्याभरणभूषितांचतुर्भुजांसौम्यवपुषंचंडांशुसदृशांबरांरत्न
पात्रसस्यपात्रौषधिपात्रपद्मोपेतकरांचतुर्दिङ्नागपृष्ठगतामंगारकाधिदेवतांभूमिमावा० ॥ तद्वामपार्श्वे ॥ ॐ भूरंगारकप्रत्य
धिदेवंस्कंदमावा०॥ ॐ भुवोंऽगारक०॥ ॐ स्वरंगारक०॥ ॐ भूर्भुवःस्वरंगारक० ॥ कुमारश्चिदित्यस्यगृत्समदःस्कंदस्त्रिष्टुप्
स्कंदावाहने० ॥ ॐ कुमारश्चित्पितरंवंदमानंप्रतिनानामरुद्रोपयंतं ॥ भूरेंदातारंसत्पतिंगृणीषेस्तुतस्त्वंभेषजारास्यस्मे ॥
षण्मुखंशिखंडकविभूषणंरक्तांबरधरंमयूरयानंकुक्कुटघंटापताकाशक्त्युपेतंचतुर्भुजमंगारकप्रत्यधिदेवंस्कंदमावाहयामि ॥ ३ ॥
ततःप्रागुत्तरदले ॥ ॐ भूर्बुधमावाहयामि ॥ ॐ भुवोबुध० ॥ ॐ स्वर्बुध० ॥ ॐ भूर्भुवःस्वर्बुधमावाहयामि ॥ उद्बुध्यध्वंबुधो
बुधस्त्रिष्टुप् ॥ बुधावाहने० ॥ ॐ उद्बुध्यध्वंसमनसःसखायःसमग्निमिंध्वंबहवःसनीळाः ॥ दधिक्रामग्निमुषसंचदेवीमिंद्रा
वतोवसेनिह्वयेवः ॥ भगवन्सौम्यसौम्याकृतेसर्वज्ञानमयात्रिगोत्रमगधदेशेश्वरकुंकुमवर्णोपमांगद्युतेचतुर्भुजखड्गखेटकगदाव
रदानांकितपीतांबरमाल्यानुलेपनमरकताभरणालंकृतसर्वांगविबुधपते नमस्तेसन्नद्धपीतध्वजपताकोपशोभितेनचतुःसिंहरथ
वाहनेनमेरुंप्रदक्षिणीकुर्वन्नागच्छविष्णुपुरुषाभ्यांसहैशानदलमध्ये सुवर्णप्रतिमामुदङ्मुखींबाणाकारपीठेधितिष्ठपूजार्थंत्वामा

वाहयामि ॥ तद्दक्षिणपार्श्वे ॥ ॐ भूर्बुधाधिदेवंविष्णुमावा० ॥ ॐ भुवर्बुधा० ॥ ॐ स्वर्बुधा० ॥ ॐ भूर्भुवःस्वर्बुधाधिदेवं० ॥
इदंविष्णुर्मेधातिथिर्विष्णुर्गायत्री विष्णवावा० ॥ ॐ इदंविष्णुर्विचक्रमेत्रेधानिर्दधेपदं ॥ समूढमस्यपांसुरे ॥ कौमोदकी
पद्मशंखचक्रोपेतंचतुर्भुजंसौम्याधिदेवंविष्णुमा० ॥ तद्वामपार्श्वे ॥ ॐ भूर्बुधप्रत्यधिदेवंपुरुषमावा० ॥ ॐ भुवर्बुध० ॥
ॐ स्वर्बुध० ॥ ॐ भूर्भुवःस्वर्बुध० ॥ सहस्रशीर्षानारायणःपुरुषोनुष्टुप् पुरुषावाह० ॥ ॐ सहस्रशीर्षापुरुषःसहस्राक्षःसहस्र
पात् ॥ सभूमिंविश्वतोवृत्वात्यतिष्ठद्दशांगुलं ॥ कौमोदकीपद्मशंखचक्रोपेतंचतुर्भुजंसौम्यप्रत्यधिदेवंपुरुषमावाहयामि ॥४॥
ततउत्तरदले ॥ ॐ भूर्बृहस्पतिमावा० ॥ ॐ भुवोबृह० ॥ ॐ स्वर्बृहस्पति० ॥ ॐ भूर्भुवःस्वर्बृह० ॥ बृहस्पतेअतीत्यस्यगृत्सम
दोबृहस्पतिस्त्रिष्टुप् आवाहने० ॥ ॐ बृहस्पतेअतियदर्योअर्हाद्युमद्विभातिक्रतुमज्जनेषु ॥ यद्दीदयच्छवसऋतप्रजाततदस्मासुद्र
विणंधेहिचित्रं ॥ भगवन्बृहस्पतेसमस्तदेवताचार्यांगिरसगोत्रसिंधुदेशेश्वरतप्तसुवर्णसदृशांगदीप्तचतुर्भुजदंडकमंडल्वक्षसूत्र
वरदानांकितपीतांबरमाल्यानुलेपनपुष्परागमयाभरणरमणीय सर्वविद्याधिपतेनमस्तेसन्नद्धपीतध्वजपताकोपशोभितेनपीता
श्वरथवाहनेनमेरुंप्रदक्षिणीकुर्वन्नागच्छेंद्रब्रह्मभ्यांसहपद्मोत्तरदलमध्ये सुवर्णप्रतिमामुदङ्मुखींदीर्घचतुरस्रपीठेऽधितिष्ठपूजा
र्थंत्वामावाहयामि ॥ तद्दक्षिणपार्श्वे ॥ ॐ भूर्बृहस्पत्यधिदेवमिंद्रमावाहयामि ॥ ॐ भुवोबृह० ॥ ॐ स्वर्बृह० ॥ ॐ भूर्भुवः
स्वर्बृह० ॥ इंद्रश्रेष्ठानीत्यस्यगृत्समदइंद्रस्त्रिष्टुप् ॥ इंद्रावाहने० ॥ ॐ इंद्रश्रेष्ठानिद्रविणानिधेहिचित्तिंदक्षस्यसुभगत्वम
से ॥ पोपरयीणामरिष्टिंतनूनांस्वाद्मानंवाचःसुदिनत्वमह्नां ॥ चतुर्दंतगजारूढंवज्रांकुशधरंशचीपतिंनानाभरणभूषितंबृह

सत्यधिदेवमिंद्रमावाहयामि ॥ तद्वामपार्श्वे ॥ ॐ भूर्बृहस्पतिप्रत्यधिदेवंब्रह्माणमावा० ॥ ॐ भुवर्बृह० ॥ ॐ स्वर्बृह० ॥ भू
र्भुवःस्वर्बृह० ॥ ब्रह्मणातइत्यस्यविश्वामित्रोब्रह्मात्रिष्टुप् ब्रह्मावाहनेविनि० ॥ ॐ ब्रह्मणातेब्रह्मयुजायुनज्मिहरीसखायास
धमादआशू ॥ स्थिरंरथंसुखमिंद्राधितिष्ठन्प्रजानन्विद्वाँउपयाहिसोमं ॥ पद्मासनस्थंजटिलंचतुर्मुखमक्षमालास्रुवपुस्तकक
मंडलुधारिणंकृष्णाजिनवाससंपार्श्वस्थितहंसंबृहस्पतिप्रत्यधिदेवंब्रह्माणमावा० ॥५॥ ॥ ततःप्राग्दले ॥ ॐ भूःशुक्रमावा०॥
ॐ भुवःशुक्र० ॥ ॐ स्वःशुक्र० ॥ ॐ भूर्भुवःस्वःशुक्रमावा० ॥ शुक्रंतइत्यस्यभरद्वाजःशुक्रस्त्रिष्टुप् शुक्रावाहने० ॥ ॐ शुक्रंतेअ
न्यद्यजतंतेअन्यद्विषुरूपेअहनीद्यौरिवासि ॥ विश्वाहिमायाअवसिस्वधावोभद्रातेपूषन्निहरातिरस्तु ॥ भगवन्भार्गवसमस्तदै
त्यगुरोभार्गवगोत्रभोजकटदेशेश्वररजतोज्वलांगकांतेचतुर्भुजदंडकमंडल्वक्षसूत्रवरदानांकितशुक्लांबरमाल्यानुलेपनवस्त्राभर
णभूषितसर्वांगसमस्तनीतिशास्त्रनिपुणमतेनमस्तेसन्नद्धशुक्लध्वजपताकोपशोभितेनशुक्लाश्वसहितेनरथेनमेरुंप्रदक्षिणीकुर्वन्ना
गच्छेंद्राणींद्राभ्यांसहपूर्वदलमध्येरजतप्रतिमांप्राङ्मुखीपंचकोणपीठेऽधितिष्ठपूजार्थंत्वामावा० ॥ तद्दक्षिणपार्श्वे ॥ ॐ भूःशुक्रा
धिदेवतामिंद्राणीमावा० ॥ ॐ भुवःशु० ॥ ॐ स्वःशु० ॥ ॐ भूर्भुवःस्वःशु० ॥ इंद्राणीमास्वित्यस्यवृषाकपिरिंद्राणीपंक्तिः इं
द्राण्यावा० ॥ ॐ इंद्राणीमासुनारिषुसुभगामहमश्रवं ॥ नह्यस्याअपरंचनजरसामरतेपतिर्विश्वस्मादिंद्रउत्तरः ॥ संतानमं
जरीवरदानधराद्विभुजांशुक्राधिदेवतामिंद्राणीमावा० ॥ तद्वामपार्श्वे ॥ ॐ भूःशुक्रप्रत्यधिदेवमिंद्रमावा० ॥ ॐ भुवःशुक्र० ॥
ॐ स्वःशुक्र० ॥ ॐ भूर्भुवःस्वःशुक्र० ॥ इंद्रमिद्देवतातयइत्यस्यमेधातिथिरिंद्रोबृहती इंद्रावाहनेविनि० ॥ ॐ इंद्रमिद्देवतातय

इंद्रैप्रयुत्यध्वरे ॥ इंद्रंसमीकेवनिनोंहवामहइंद्रंधनस्यसातये ॥ चतुर्दंतगजारूढंवज्रांकुशधरंशचीपतिंनानाभरणभूषितंभा
र्गवप्रत्यधिदेवमिंद्रमावा० ॥६॥ ॥ ततःपश्चिमदले॥ ॐ भूःशनैश्चरमावाहयामि॥ ॐ भुवःशनै०॥ ॐ स्वःशनै०॥ ॐ भूर्भु
वःस्वःशनैश्चरमावाहयामि ॥ शमग्निरिरिंबिठिःशनैश्चरउष्णिक् शनैश्चरावाहने० ॥ ॐ शमग्निरग्निभिःकरच्छंनस्तपतुसू
र्यः ॥ शंवातोवात्वरपाअपस्निधः॥ भगवन्शनैश्चरभास्करतनयकाश्यपगोत्रसौराष्ट्रदेशेश्वरकज्जलसमानांगकांतेचतुर्भुजचाप
तूणीरकृपाणाभयांकितनीलांबरमाल्यानुलेपननीलरत्नभूषणालंकृत सर्वांगसमस्तभुवनभीषणामर्षमूर्तेनमस्तेसन्नद्ध नीलध्वज
पताकोपशोभितेननीलगृध्ररथवाहनेनमेरुंप्रदक्षिणीकुर्वन्नागच्छप्रजापतियमाभ्यांसहपद्मपश्चिमदलमध्ये कालायसप्रतिमांप्र
त्यङ्मुखींचापाकारपीठेऽधितिष्ठपूजार्थंत्वामावाहयामि ॥ तद्दक्षिणपार्श्वे ॥ ॐ भूःशनैश्चराधिदेवंप्रजापतिमा० ॥ ॐ भुवः
शनै० ॥ ॐ स्वःशनै० ॥ ॐ भूर्भुवःस्वःशनै०॥ प्रजापतेहिरण्यगर्भःप्रजापतिस्त्रिष्टुप् प्रजापत्यावा० ॥ ॐ प्रजापतेनत्वदेता
न्यन्योविश्वाजातानिपरिताबभूव ॥ यत्कामास्तेजुहुमस्तन्नोअस्तुवयंस्यामपतयोरयीणां ॥ यज्ञोपवीतिनंहंसस्थमेकवक्रमक्ष
मालास्रुवपुस्तककमंडलुसहितंचतुर्भुजंशनैश्चराधिदेवंप्रजापतिमावा० ॥ तद्वामपार्श्वे ॥ ॐ भूःशनैश्चरप्रत्यधिदेवंयममावा०
॥ ॐ भुवःशनै० ॥ ॐ स्वःशनै० ॥ ॐ भूर्भुवःस्वःशनै० ॥ यमायसोममित्यस्ययमोयमोनुष्टुप् यमावा० ॥ ॐ यमायसोमंसु
नुतयमायजुहुताहविः ॥ यमंहयज्ञोगच्छत्यग्निदूतोअरंकृतः ॥ ईषत्पीनंदंडहस्तंरक्तसदृशंपाशधरंकृष्णवर्णमहिषारूढंसर्वा
भरणभूषितंशनैश्चरप्रत्यधिदेवंयममावा० ॥ ७ ॥ ॥ ततःप्रत्यग्दक्षिणदले॥ ॐ भूराहुमावा०॥ भुवोराहु० ॥ ॐ स्वोराहु०

॥ ॐ भूर्भुवःस्वोराहुमा० ॥ कयानइत्यस्यवामदेवोराहुर्गायत्री ॥ राह्वावा० ॥ ॐ कयानश्चित्रआभुवदूतीसदावृधःसखा ॥
कयाशचिष्ठयावृता ॥ भगवन्राहोरविसोममर्दनसिंहिकानंदनपैठीनसगोत्रबर्बरदेशेश्वरकालमेघद्युतेव्याघ्रवदनचतुर्भुजखड्ग
चर्मशूलवरदानांकितकृष्णांबरमाल्यानुलेपनगोमेदकाभरणभूषितसर्वांगशौर्यनिधे नमस्तेसन्नद्धकृष्णध्वजपताकोपशोभितेन
कृष्णसिंहरथवाहनेनमेरुंप्रदक्षिणीकुर्वन्नागच्छसर्पकालाभ्यांसहपद्मनैर्ऋतदलमध्ये सीसकप्रतिमांदक्षिणामुखीं शूर्पाकारपीठे
धितिष्ठपूजार्थंत्वामावा० ॥ तद्दक्षिणपार्श्वे ॥ ॐ भूराह्वधिदेवान्सर्पानावाहयामि ॥ ॐ भुवोरा० ॥ ॐ स्वोरा० ॥ ॐ भूर्भुवः
स्वोरा० ॥ आयंगौःसार्पराज्ञीसर्पागायत्रीसर्पावा० ॥ ॐ आयंगौःपृश्निरक्रमीदसदन्मातरंपुरः ॥ पितरंचप्रयन्त्स्वः ॥ अक्षसूत्र
धरान्कुंडलाकारपुच्छयुक्तानेकभोगांस्त्रिभोगान्भीषणान्राह्वधिदेवान्सर्पानावा० ॥ तद्वामपार्श्वे ॥ ॐ भूराहुप्रत्यधिदेवंकाल
मावा० ॥ ॐ भुवोरा० ॥ ॐ स्वोरा० ॥ ॐ भूर्भुवःस्वोराहु० ॥ परंमृत्योसंकुसुकःकालस्त्रिष्टुप् कालावाहने० ॥ ॐ परंमृ
त्योअनुपरेहिपंथांयस्तेस्वइतरोदेवयानात् ॥ चक्षुष्मतेशृण्वतेतेब्रवीमिमानःप्रजांरीरिषोमोतवीरान् ॥ करालवदनंनीलांगं
भीषणंपाशदंडधरंसर्पवृश्चिकरोमाणंराहुप्रत्यधिदेवंकालमावा० ॥ ८ ॥ ॥ ततःप्रत्यगुत्तरदले ॥ ॐ भूःकेतुमावा० ॥
ॐ भुवःकेतुमा० ॥ ॐ स्वःकेतु० ॥ ॐ भूर्भुवःस्वःकेतुमा० ॥ केतुंकृण्वन्नित्यस्यमधुच्छंदाःकेतुर्गायत्री केत्वावाहने० ॥
ॐ केतुंकृण्वन्नकेतवेपेशोमर्याअपेशसे ॥ समुषद्भिरजायथाः ॥ भगवन्केतोकामरूपजैमिनिगोत्रमध्यदेशेश्वरधूम्रवर्णध्वजाकृ
तेद्विभुजगदावरदानांकितचित्रांबरमाल्यानुलेपन वैडूर्यमयाभरणभूषितसर्वांगचित्रशक्ते नमस्तेसन्नद्धचित्रध्वजपताकोपशो

भितेनचित्रकपोतरथवाहनेनमेरुंप्रदक्षिणीकुर्वन्नागच्छब्रह्मचित्रगुप्ताभ्यां सहपश्चवायव्यदलमध्ये कांस्यप्रतिमांदक्षिणामुखीं ध्वजाकारपीठेधितिष्ठपूजार्थंत्वामावाहयामि ॥ तद्दक्षिणपार्श्वे ॥ ॐ भूःकेत्वधिदेवंब्रह्माणमावा० ॥ ॐ भुवःकेत्वधि० ॥ ॐ स्वःकेत्वधि० ॥ ॐ भूर्भुवःस्वःकेत्वधि० ॥ ब्रह्मजज्ञानंवामदेवोब्रह्मात्रिष्टुप् ब्रह्मावा० ॥ ॐ ब्रह्मजज्ञानंप्रथमंपुरस्ताद्विसीमतः सुरुचोवेनआवः ॥ सबुध्न्याउपमाअस्यविष्ठाःसतश्चयोनिमसतश्चविवः ॥ पद्मासनस्थंजटिलंचतुर्मुखमक्षमालास्रुवपुस्तककमंडलुधरंकृष्णाजिनवाससंपार्श्वस्थितहंसंकेत्वधिदेवंब्रह्माणमावा० ॥ तद्वामपार्श्वे ॥ ॐ भूःकेतुप्रत्यधिदेवंचित्रगुप्तमावा० ॥ ॐ भुवःके० ॥ ॐ स्वःके० ॥ ॐ भूर्भुवःस्वःके० ॥ सचित्रचित्रमित्यस्यभरद्वाजश्चित्रगुप्तस्त्रिष्टुप् चित्रगुप्तावाहने० ॥ ॐ सचित्रचित्रंचितयंतमस्मेचित्रक्षत्रचित्रतमंवयोधां ॥ चंद्रंरयिंपुरुवीरंबृहंतंचंद्रचंद्राभिर्गृणतेयुवस्व ॥ उदीच्यवेषधरंसौम्यदर्शनंलेखनीपत्रोपेतद्विभुजंकेतुप्रत्यधिदेवंचित्रगुप्तमावाहयामि ॥९॥ ॥ अथकर्मसाद्गुण्यदेवताः ॥ शनेर्वायुप्रदेशे ॥ ॐ भूर्विनायकमावाहयामि० ॥ ॐ भुवर्विना० ॥ ॐ स्वर्विना० ॥ ॐ भूर्भुवःस्वर्विना० ॥ आतूनइत्यस्यकाण्वःकुसीदोविनायकोगायत्री आवाहने० ॥ ॐ आतूनइंद्रक्षुमंतंचित्रंग्राभंसंगृभाय ॥ महाहस्तीदक्षिणेन ॥ त्रिनेत्रंगजाननंनागयज्ञोपवीतिनंचंद्रधरंदंताक्षमालापरशुमोदकोपेतंचतुर्भुजंविना० ॥ तद्दक्षिणतः ॥ ॐ भूर्दुर्गामावाह० ॥ ॐ भुवोदुर्गा० ॥ ॐ स्वर्दुर्गा० ॥ ॐ भूर्भुवःस्वर्दुर्गा० ॥ जातवेदसेकश्यपोदुर्गात्रिष्टुप् ॥ आवाहने० ॥ ॐ जातवेदसेसुनवामसोममरातीयतोनिर्दहातिवेदः ॥ सनःपर्षदतिदुर्गाणिविश्वानावेवसिंधुंदुरितात्यग्निः ॥ शक्तिबाणशूलखड्गचक्रचंद्रबिंबखेटकपालपरशुटंकोपेतांदशभुजां

सिंहारूढांदुर्गाख्यदैत्यासुहारिणींदुर्गामा० ॥ तद्दक्षिणतः ॥ ॐ भूःक्षेत्रपालमावा० ॥ ॐ भुवःक्षेत्रपा० ॥ ॐ स्वः क्षेत्र० ॥
ॐ भूर्भुवःस्वःक्षेत्रपाल०॥ क्षेत्रस्यपतिनावामदेवःक्षेत्रपालोनुष्टुप् ॥ आवा० ॥ ॐ क्षेत्रस्यपतिंनावयंहितेनेवजयामसि ॥ गाम
श्वंपोषयित्न्वासनोमृळातीदृशे ॥ श्यामवर्णंत्रिलोचनंऊर्ध्वकेशंसुदंष्ट्रंभ्रुकुटीकुटिलाननंनूपुरालंकृतांघ्रिंसर्पमेखलयायुतंसर्पा
नमतिकुद्रंक्षुद्रघंटाबद्धगुल्फावलंबिनृकरोटिमालाधारिणमुरगकौपीनंचंद्रमौलिंदक्षिणहस्तैःशूलवेतालखड्गडुंडुभीन्दधानंवा
महस्तैःकपालघंटाचर्मचापान्दधानंभीमंदिग्वाससममितद्युतिंक्षेत्रपालमावा०॥तद्दक्षिणतः॥ ॐ भूर्वायुमा०॥ ॐ भुवोवायु०॥
ॐ स्ववायु० ॥ ॐ भूर्भुवःस्ववायुमा० ॥ क्राणाशिशुरित्यस्यत्रितोवायुरुष्णिक् आवाहने० ॥ ॐ क्राणाशिशुर्महीनांहिन्वन्नृत
स्यदीधितिं ॥ विश्वापरिंप्रियाभुवदधद्विता ॥ धावद्धरिणपृष्ठगतंध्वजवरदानधारिणंधूम्रवर्णवायुमावा० ॥ तद्दक्षि० ॥ ॐ भू
राकाशमावा० ॥ ॐ भुवआका० ॥ ॐ स्वराकाश० ॥ ॐ भूर्भुवःस्वराकाश० ॥ आदित्प्रत्नस्यवत्सआकाशोगायत्री आवा
हने० ॥ ॐ आदित्प्रत्नस्यरेतसोज्योतिष्पश्यंतिवासरं ॥ परोयदिध्यतेदिवा ॥ नीलोत्पलाभंनीलांबरधारिणंचंद्रार्कोपेतंद्विभु
जंषंढमाकाशमा० ॥ तद्दक्षिणतः ॥ ॐ भूरश्विनावावाहयामि ॥ ॐ भुवोश्विना० ॥ ॐ स्वरश्विना० ॥ ॐ भूर्भुवःस्वरश्वि
ना० ॥ अश्विनावर्तीराहूगणोगोतमोश्विनावुष्णिक् अश्व्यावा० ॥ ॐ अश्विनावर्तिरस्मदागोमद्दस्राहिरण्यवत् ॥ अर्वाग्रथं
समनसानियच्छतं ॥ प्रत्येकमौषधिपुस्तकोपेतदक्षिणवामहस्तावन्योन्यसंसक्तदेहावेकस्यदक्षिणपार्श्वेअपरस्यवामपार्श्वेरत्नभां
डवरशुक्लांबरधारिनारीयुग्मोपेतौदेवभिषजावश्विनावावाहयामि ॥६॥ ॥अथक्रतुसंरक्षकदेवताः ॥ प्राग्दलाग्रे ॥ ॐ भूरिं

द्रमावा० ॥ ॐ भुवइंद्र० ॥ ॐ स्वरिंद्र० ॥ ॐ भूर्भुवःस्वरिंद्र० ॥ इंद्रंवोमधुच्छंदाइंद्रोगायत्री इंद्रावा० ॥ ॐ इंद्रंवोवि
श्वतस्परिहवामहेजनेभ्यः ॥ अस्माकमस्तुकेवलः ॥ स्वर्णवर्णसहस्राक्षमैरावतवाहनंवज्रपाणिंशचीप्रियमिंद्रमावा० ॥ आग्ने
यदलाग्रे ॥ ॐ भूरग्निमा० ॥ ॐ भुवोग्निमा० ॥ ॐ स्वरग्निमा० ॥ ॐ भूर्भुवःस्वरग्नि० ॥ अग्निमीळेवैश्वामित्रोमधुच्छंदाअ
ग्निर्गायत्री अग्न्यावाहने० ॥ ॐ अग्निमीळेपुरोहितंयज्ञस्यदेवमृत्विजं ॥ होतारंरत्नधातमं ॥ रक्तवर्णसाक्षसूत्रंसप्तार्चिंपंसप्तह
स्तंशक्त्यन्नस्रुक्स्रुवतोमरव्यजनघृतपात्राणिदधानंस्वाहाप्रियंमेषवाहनमग्निमावा० ॥ याम्यदलाग्रे॥ ॐ भूर्यममावाहयामि॥
ॐ भुवोयम० ॥ ॐ स्वर्यम० ॥ ॐ भूर्भुवःस्वर्यममा० ॥ यमायसोमंयमोयमोनुष्टुप् यमावाहने० ॥ ॐ यमायसोमंसुनुतय
मायजुहुताहविः ॥ यमंहयज्ञोगच्छत्यग्निदूतोअरंकृतः ॥ रक्तवर्णदंडधरंमहिषवाहनमिलाप्रियंयममावा० ॥ नैर्ऋत्यदला
ग्रे ॥ ॐ भूर्निर्ऋतिमावा० ॥ ॐ भुवर्निर्ऋति० ॥ ॐ स्वर्निर्ऋति० ॥ ॐ भूर्भुवःस्वर्निर्ऋतिमा० ॥ मोषुणःकण्वोनिर्ऋ
तिर्गायत्री निर्ऋत्यावा० ॥ ॐ मोषुणःपरापरानिर्ऋतिर्दुर्हणावधीत् ॥ पदीष्टतृष्णयासह ॥ नीलवर्णखड्गचर्मधरमूर्ध्वकेशं
नरवाहनंकालिकाप्रियंनिर्ऋतिमा० ॥ पश्चिमदलाग्रे॥ ॐ भूर्वरुणमावा० ॥ ॐ भुवर्वरुण० ॥ ॐ स्वर्वरुण०॥ ॐ भूर्भुवःस्व
र्वरुण० ॥ उदुत्तममाजीगर्तिःशुनःशेपोवरुणोगायत्री वरुणावाहने० ॥ ॐ उदुत्तमंमुमुग्धिनोविपाशंमध्यमंचृत ॥ अवा
धमानिजीवसे ॥ रक्तवर्णनागपाशधरंमकरवाहनंपद्मिनीप्रियंसुवर्णभूषणंवरुणमावाहयामि ॥ वायव्यदलाग्रे ॥ ॐ भूर्वा
युमावा० ॥ ॐ भुवर्वायु० ॥ ॐ स्वर्वायु० ॥ ॐ भूर्भुवःस्वर्वायु० ॥ तववायोव्यश्वोवायुर्गायत्री वाय्वावाहने० ॥ ॐ तववा

यवृतस्यतेत्वर्ष्टुर्जामातरद्भुत ॥ अवांस्यावृणीमहे ॥ श्यामवर्णहेमदंडधरंकृष्णमृगवाहनंजगत्प्राणरूपंमोहिनीप्रियंवायुमा० ॥
उत्तरदलाग्रे ॥ ॐ भूःकुबेरमावा० ॥ ॐ भुवःकु० ॥ ॐ स्वःकु० ॥ भूर्भुवःस्वःकुबेरमा० ॥ त्वंनःसोमराहूगणोगोतमःकुबे
रोगायत्री कुबेरावाहनेविनि०॥ ॐ त्वंनःसोमविश्वतोरक्षाराजन्नघायतः ॥ नरिष्येत्वावतःसखा ॥ स्वर्णवर्णनिधीश्वरंकुंतपा
णिमश्ववाहनंचित्रिणीप्रियंकुबेरमा० ॥ ऐशानदलाग्रे ॥ ॐ भूरित्यादि ॥ कद्रुद्रायेत्यस्यकण्वरुद्रोगायत्री ईशानावा० ॥
ॐ कद्रुद्रायप्रचेतसेमीळ्हुष्टमायतव्यसे ॥ वोचेमशंतमंहृदे ॥ शुद्धस्फटिकवर्णवरदाभयशूलाक्षसूत्रधरंवृषभवाहनंगौरीप्रि
यमीशानमावाहयामि ॥ ८ ॥ एवमेकचत्वारिंशद्देवताआवाह्य ॥ तत्त्वायाम्याजीगर्तिःशुनःशेपःसकृत्रिमोवैश्वामित्रोवरु
णस्त्रिष्टुप् ॥ वरुणावाहनेवि० ॥ ॐ तत्त्वायामिब्रह्मणावंदमानस्तदाशास्तेयजमानोहविर्भिः ॥ अहेळमानोवरुणेहबोध्युरु
शंसमानआयुःप्रमोषीः ॥ इतिकलशेचवरुणमावाह्यपूजयेत् ॥ तत्रचंदनादिषुग्रहभेदेनव्यवस्था ॥ चंदनोमलयजोदेवदा
रुःकुंकुमंमनःशिलाशंखपिष्टंतिलपिष्टंकेतकीरजःकस्तूरीतिनवानुलेपनानि मलयजमेववा ॥ रक्तपद्मंकुमुदंरक्तकरवीरंपाट
लंचंपकंकुंदंइंदीवरंकृष्णधत्तूरंतच्चित्रवर्णमितिनवपुष्पाणि सर्वेषांमल्लिकैववा ॥ ग्रहानपिपुष्पांजलिप्रयोगेणावाहनमंत्रैरावा
ह्यनमोंतैर्नामभिःक्रमेणपुष्पांतानुपचारानर्पयेत् ॥ नामभिःआदित्यायनमःइत्येवंरूपैः ॥ एवंग्रहपीठगतसर्वदेवतानांपुष्पां
तपूजांकृत्वाकुंडेस्थंडिलेवाआचार्योग्निंप्रतिष्ठाप्यान्वादध्यात् ॥ अथान्वाधानादिप्रयोगः ॥ ऋत्विग्भिरन्वारब्धःसमिद्धयमा
दायदेशकालौसंकीर्त्यक्रियमाणेग्रहयज्ञहोमेदेवतापरिग्रहार्थमित्यादिचक्षुषीआज्येनेत्यंतमुक्त्वाअत्रप्रधानं ॥ आदित्यंप्रत्ये

अग्निंरुद्रंचप्रत्येकंदशसंख्याभिस्तदाहुतिभिः १ सोमंप्रत्येकंशतसंख्याभिःपला
कंशतसंख्याभिरर्कसमिच्चर्वाज्याहुतिभिः अग्निंरुद्रंचप्रत्येकंदशसंख्याभिस्तदाहुतिभिः २ अंगारकंप्रत्येकंशतसंख्याभिःखादिरसमिच्चर्वाज्या
शसमिच्चर्वाज्याहुतिभिः अपउमांचप्रत्येकंदशसंख्याभिस्तदाहुतिभिः ३ बुधंप्रत्येकंशतसंख्याभिरपामार्गसमिच्चर्वाज्याहुतिभिःविष्णुंपुरुषं
हुतिभिःभूमिंस्कंदंचप्रत्येकंदशसंख्याभिस्तदाहुतिभिः ४ बृहस्पतिंप्रत्येकंशतसंख्याभिरश्वत्थसमिच्चर्वाज्याहुतिभिःइंद्रंब्रह्माणंचप्रत्येकंदशसं
चप्रत्येकंदशसंख्याभिस्तदाहुतिभिः ५ शुक्रंप्रत्येकंशतसंख्याभिरौदुंबरसमिच्चर्वाज्याहुतिभिःइंद्राणीमिंद्रंचप्रत्येकंदशसंख्याभिस्तदाहुति
ख्याभिस्तदाहुतिभिः ६ शनिंप्रत्येकंशतसंख्याभिःशमीसमिच्चर्वाज्याहुतिभिःप्रजापतिंयमंचप्रत्येकंदशसंख्याभिस्तदाहुतिभिः ७ राहुंप्रत्ये
भिः ६ शनिंप्रत्येकंशतसंख्याभिःशमीसमिच्चर्वाज्याहुतिभिःसर्पान्कालंचप्रत्येकंदशसंख्याभिस्तदाहुतिभिः ८ केतुंप्रत्येकंशतसंख्याभिःकुश
कंशतसंख्याभिर्दूर्वासमिच्चर्वाज्याहुतिभिःब्रह्माणंचित्रगुप्तंचप्रत्येकंदशसंख्याभिस्तदाहुतिभिः ९ विनायकंदुर्गांक्षेत्रपालंवायुमाकाशमश्विनौइं
समिच्चर्वाज्याहुतिभिःब्रह्माणंचित्रगुप्तंचप्रत्येकंपंचसंख्याभिःपलाशसमिच्चर्वाज्याहुतिभिः ॥ अग्निंवायुंसूर्यप्रजापतिंचैकै
द्रमग्निंयमंनिर्ऋतिंवरुणंवायुंकुबेरंईशानंचप्रत्येकंपंचसंख्याभिःपलाशसमिच्चर्वाज्याहुतिभिः ॥ अग्निंवायुंसूर्यप्रजापतिंचैकै
कयाव्रीहितिलाहुत्या सूर्यंत्रयोदशवारमाज्येन अग्निंचतुस्त्रिंशद्वारमाज्येन रुद्रंद्वात्रिंशद्वारमाज्येन शेषेणस्विष्टकृतमित्या
दि ॥ पात्रासादनकालेबर्हीनांचरूद्वासनस्थालीनामाज्यस्थालीनांस्रुवाणांचबहूनामासादनंकार्यंयुगपदनेककर्तृकचर्वाज्यहो
मनिर्वाहाय ॥ आज्यसंस्कारकालेलोकसिद्धान्नतिलव्रीहिभिःसहाज्यस्यत्रिःपर्यग्निकरणं ॥ स्रुवाणांसंमार्गोतेदर्व्याःसंमार्गः॥त
तोन्नंपात्रांतरेपृथक्कृत्वाग्नावधिश्रित्यस्रुवेणाभिघार्योदगुद्वास्याज्याद्दक्षिणतोव्यवहितदेशेबर्हिष्यासाद्यप्रत्यभिघार्य तदुत्तरतो

व्रीहितिलानासाद्यर्त्विगन्वारब्धइध्माधानाद्याज्यभागांतंकुर्यात् ॥ ततोयजमानस्त्यागंकुर्यात् ॥ सयथा ॥ शतसंख्याअर्कादि
जातीयाँःसमिधःशतसंख्याहुतिपर्याप्तश्चरुःशतसंख्याहुतिपर्याप्तमाज्यंच आदित्यायसोमायांगारकायबुधायबृहस्पतयेशुक्रा
यशनैश्चरायराहवेकेतवेचनमम ॥ दशसंख्याअर्कादिजातीयाःसमिधःदशसंख्याहुतिपर्याप्तश्चरुःदशसंख्याहुतिपर्याप्तमा
ज्यंच· अग्नयेरुद्रायाद्भ्योगौर्यैपृथिव्यैस्कंदायविष्णवेपुरुषायेंद्रायब्रह्मणेइंद्राण्यैइंद्रायप्रजापतयेयमायसर्पेभ्यःकालायब्रह्मणे
चित्रगुप्तायचनमम ॥ पंचसंख्याःपलाशसमिधःपंचसंख्याहुतिपर्याप्तश्चरुःपंचसंख्याहुतिपर्याप्तमाज्यंचविनायकायदुर्गायै
क्षेत्रपालायवायवेआकाशायअश्विभ्यां इंद्रायाग्नयेयमायनिर्ऋतयेवरुणायवायवेकुबेरायईशानायचनमम ॥ एकैकाहुतिप
र्याप्तास्तिलव्रीहयःअग्नयेवायवेसूर्यायप्रजापतयेचनमम ॥ त्रयोदशाहुतिपर्याप्तमाज्यंसूर्यायनमम ॥ चतुस्त्रिंशदाहुतिपर्याप्त
माज्यमग्नयेनमम ॥ द्वात्रिंशदाहुतिपर्याप्तमाज्यंरुद्रायनमम ॥ ततोष्टर्त्विक्सहिताचार्यपक्षेआचार्यआदित्यायजुहुयादित
रेइतरग्रहेभ्यः ॥ ऋत्विक्चतुष्टयपक्षेद्वाभ्यांद्वाभ्यांग्रहाभ्यांएकैकोजुहुयात् ॥ तत्रद्व्यंगुलादूर्ध्वंमध्यमानामिकांगुष्ठैर्मूलभागेस
मिधमादायदधिमध्वाज्याक्तांजुहुयात् ॥ पाणिनाग्राससमंचरुं ॥ आज्यंस्रुवेणतदभावेऽश्वत्थादियज्ञियपर्णेनवा ॥ सर्वेप्राङ्मु
खाउदङ्मुखावाहृदयनिहितोर्ध्ववामपाणयोजुहुयुः ॥ आचार्यःप्रभूततिलव्रीहीन्व्यस्तसमस्तव्याहृतिभिर्हुत्वाज्यहोमंकुर्यात् ॥
तत्रमंत्राःसूक्तानिचलिख्यंते ॥ तत्रप्रत्यृचंस्वाहांतैर्होमःकार्यः ॥ सूर्योनइतिपंचर्चस्यसूक्तस्यसौर्यश्चक्षुःसूर्योगायत्री ॥ उदुत्य
मितिमंत्रस्यकाण्वःप्रस्कण्वःसूर्योगायत्री ॥ नमोमित्रस्येतिमंत्रस्यसौर्योभितपाःसूर्योजगती ॥ चित्रंदेवानामितिमंत्रस्यांगिर

सः कुत्सः सूर्यस्त्रिष्टुप् ॥ उद्वेतिसुभगइतिपंचर्चस्यमैत्रावरुणिर्वसिष्ठः सूर्यस्त्रिष्टुप् ॥ त्वमग्नेप्रथमइत्यष्टादशर्चस्यसूक्तस्यांगिरसो
हिरण्यस्तूपोग्निर्जगती अंत्याष्टमीषोळश्यस्त्रिष्टुभः ॥ त्वमग्नेद्युभिरितिषोळशर्चस्यसूक्तस्यगृत्समदोग्निर्जगती ॥ कद्रुद्रायेतिपळ
र्चस्यसूक्तस्यघौरः कण्वोरुद्रोगायत्री तृतीयामैत्रावरुणी ॥ इमारुद्रायतवसइत्येकादशर्चस्यसूक्तस्यकुत्सोरुद्रोजगती अंत्येत्रि
ष्टुभौ ॥ आतेपितर्मरुतामितिपंचदशर्चस्यसूक्तस्यगृत्समदोरुद्रस्त्रिष्टुप् ॥ सर्वत्रग्रहमखांगाज्यहोमेविनियोगः ॥ ॐ सूर्यो नोदि
वस्पातुवातोऽअंतरिक्षात् ॥ अग्निर्नःपार्थिवेभ्यः स्वाहा ॥१॥ ॐ जोषासवितुर्यस्यतेहरः शतंसवाँऽअर्हति ॥ पाहिनोदिद्युतः पतं
त्याः स्वाहा ॥२॥ ॐ चक्षुर्नोदेवः सविताचक्षुर्नऽउतपर्वतः ॥ चक्षुर्धातादधातुनः स्वाहा ॥ ३ ॥ ॐ चक्षुर्नोधेहिचक्षुषेचक्षुर्विख्यैत
नूभ्यः ॥ संचेदंविचपश्येमस्वाहा ॥४॥ ॐ सुसंदृशंत्वावयंप्रतिपश्येमसूर्य ॥ विपश्येमनृचक्षसः स्वाहा ॥५॥ ॐ उदुत्यंजातवेदसं
देवंवहंतिकेतवः ॥ दृशेविश्वायसूर्यस्वाहा ॥६॥ ॐ नमोमित्रस्यवरुणस्यचक्षसेमहोदेवायतदृतंसपर्यत ॥ दूरेदृशेदेवजातायके
तवेदिवस्पुत्रायसूर्यायशंसतस्वाहा ॥७॥ ॐ चित्रंदेवानामुदगादनीकंचक्षुर्मित्रस्यवरुणस्याग्नेः ॥ आप्राद्यावापृथिवीअंतरिक्षंसू
र्यआत्माजगतस्तस्थुषश्चस्वाहा ॥८॥ ॐ उद्वेतिसुभगोविश्वचक्षाः साधारणः सूर्योमानुषाणां ॥ चक्षुर्मित्रस्यवरुणस्यदेवश्चर्मेवयः
समविव्यक्तमांसिस्वाहा ॥९॥ ॐ उद्वेतिप्रसवीताजनानांमहान्केतुरर्णवः सूर्यस्य ॥ समानंचक्रंपर्याविवृत्सन्यदेतशोवहतिधू

१ बहुत्र उद्वेतीतिसार्धचतसृणामितिदृश्यते सर्वानुक्रमेप्येतामासार्धचतसृणामेवसौर्यत्वेनग्रहणमस्ति तथासत्येकोनाशीतिमत्रपूर्तेर्यत्राचक्रुरित्ये
तत्सूक्तातिमऋगर्धेनहोमापत्तिः स्यादितिकृत्वा 'उद्वेतिसुभग. पचर्चाभिर्ऋग्भिर्घृताहुती.' इतिकौस्तुभधृतपारिजातवाक्येनपचानामित्येवयुक्तं ॥

र्युयुक्तःस्वाहा ॥ १० ॥ ॐ विभ्राजमानउषसामुपस्थाद्रेभैरुदेत्यनुमद्यमानः ॥ एषमेदेवःसविताचच्छंदयःसमानंनप्रमिना
तिधामस्वाहा ॥ ११ ॥ ॐ दिवोरुक्मऽउरुचक्षाऽउदेतिदूरेऽअर्थस्तरणिर्भ्राजमानः ॥ नूनंजनाःसूर्येणप्रसूताऽअयन्नर्थानि
कृणवन्नपांसिस्वाहा ॥ १२ ॥ ॐ यत्राचकुरमृतागातुमस्मैश्येनोनदीयन्नन्वेतिपाथः ॥ प्रतिवांसूरउदितेविधेमनमोभिर्मि
त्रावरुणोतहव्यैःस्वाहा ॥ १३ ॥ ॐ त्वमग्नेप्रथमोऽअंगिराऽऋषिर्देवोदेवानामभवःशिवःसखा ॥ तवव्रतेकवयोविद्मनापसो
जायंतमरुतोभ्राजदृष्टयःस्वाहा ॥ १४ ॥ ॐ त्वमग्नेप्रथमोऽअंगिरस्तमःकविर्देवानांपरिभूषसिव्रतं ॥ विभुर्विश्वस्मैभुवनाय
मेधिरोद्विमाताशयुःकतिधाचिदायवेस्वाहा ॥१५॥ ॐ त्वमग्नेप्रथमोमातरिश्वनऽआविर्भवसुक्रतूयाविवस्वते ॥ अरेजेतांरोद
सीहोतृवूर्येसंन्नोभारमयजोमहोवसोस्वाहा ॥ १६ ॥ ॐ त्वमग्नेमनवेद्यामवाशयःपुरूरवसेसुकृतेसुकृत्तरः ॥ श्वात्रेणयत्पित्रो
मुच्यसेपर्यात्वापूर्वमनयन्नापरंपुनःस्वाहा ॥ १७ ॥ ॐ त्वमग्नेवृषभःपुष्टिवर्धनऽउद्यतस्रुचेभवसिश्रवाय्यः ॥ यऽआहुतिंपरि
वेदावषट्कृतिमेकायुरग्रेविशऽआविवासससिस्वाहा ॥ १८ ॥ ॐ त्वमग्नेवृजिनवर्तनिंनरंसक्मन्पिपर्षिविदथेविचर्षणे ॥ यः
शूरसातापरितक्म्येधनेदभ्रेभिश्चित्समृताहंसिभूयसःस्वाहा ॥१९॥ ॐ त्वंतमग्नेअमृतत्वऽउत्तमेमर्तंदधासिश्रवसेदिवेदिवे ॥
यस्तातृषाणउभयायजन्मनेमयःकृणोषिप्रयआचसूरयेस्वाहा ॥२०॥ ॐ त्वंनोऽअग्नेसनयेधनानांयशसंकारुंकृणुहिस्तवानः ॥
ऋध्यामकर्मापसानवेनदेवैर्द्यावापृथिवीप्रावतंनःस्वाहा ॥ २१ ॥ ॐ त्वंनोऽअग्नेपित्रोरुपस्थऽआदेवोदेवेष्वनवद्यजागृविः ॥
तनूकृद्बोधिप्रमतिश्चकारवेत्वंकल्याणवसुविश्वमोपिषेस्वाहा ॥ २२ ॥ ॐ त्वमग्नेप्रमतिस्त्वंपितासिनस्त्वंवयस्कृत्तवजामयोव

यं ॥ संत्वारायःशुतिनःसंसहुस्त्रिणःसुवीरंयंतिव्रतपामदाभ्यस्वाहा ॥ २३ ॥ ॐ त्वामग्नेप्रथममायुमायवेदेवाऽअकृण्वन्नहुप
स्यविश्पतिं ॥ इळामकृण्वन्मनुपस्यशासनींपितुर्यत्पुत्रोममकस्यजायतेस्वाहा ॥ २४ ॥ ॐ त्वंनोअग्नेतवदेवपायुभिर्मघोनोर
क्षतन्वश्चवंद्य ॥ त्रातातोकस्यतनयेगवामस्यनिमेषंरक्षमाणस्तवव्रतेस्वाहा ॥ २५ ॥ ॐ त्वमग्नेयज्यवेपायुरंतरोनिषंगायचतु
रक्षइध्यसे ॥ योरातहव्योवृकायधायसेकीरेश्चिन्मंत्रंमनसावनोषितंस्वाहा ॥ २६ ॥ ॐ त्वमग्नऽउरुशंसायवाघतेस्पार्हंयद्रेक्णः
परमंवनोषितत् ॥ आध्रस्यचित्प्रमतिरुच्यसेपिताप्रपाकंशास्सिप्रदिशोविदुष्टरःस्वाहा ॥ २७ ॥ ॐ त्वमग्नेप्रयतदक्षिणंनरं
वर्मेवस्यूतंपरिपासिविश्वतः ॥ स्वादुक्षद्मायोवसतौस्योनकृज्जीवयाजंयजतेसोपमादिवःस्वाहा ॥ २८ ॥ ॐ इमामग्नेशरणिं
मीमृषोनइममध्वानंयमगामदूरात् ॥ आपिःपिताप्रमतिःसोम्यानांभृमिरस्यृषिकृन्मर्त्यानांस्वाहा ॥ २९ ॥ ॐ मनुष्वदग्नेऽअं
गिरस्वदंगिरोययातिवत्सदनेपूर्ववच्छुचे ॥ अच्छयाह्यावहादैव्यंजनमासादयबर्हिषिप्रियक्षिचप्रियंस्वाहा ॥ ३० ॥ ॐ एतेना
ग्नेब्रह्मणावावृधस्वशक्तीवायत्तेचकृमाविदावा ॥ उतप्रणेष्यभिवस्योऽअस्मान्त्संनःसृजसुमत्यावाजवत्यास्वाहा ॥ ३१ ॥
ॐ त्वमग्नेद्युभिस्त्वमाशुशुक्षणिस्त्वमद्भ्यस्त्वमश्मनस्परि ॥ त्वंवनेभ्यस्त्वमोषधीभ्यस्त्वंनृणांनृपतेजायसेशुचिःस्वाहा ॥ ३२ ॥
ॐ तवाग्नेहोत्रंतवपोत्रमृत्वियंतवनेष्ट्रंत्वमग्निदृतायतः ॥ तवप्रशास्त्रंत्वमध्वरीयसिब्रह्माचासिगृहपतिश्चनोदमेस्वाहा ॥ ३३ ॥
ॐ त्वमग्नऽइंद्रोवृषभःसतामसित्वंविष्णुरुरुगायोनमस्यः ॥ त्वंब्रह्मारयिविद्ब्रह्मणस्पतेत्वंविधर्तःसचसेपुरंध्यास्वाहा ॥ ३४ ॥
ॐ त्वमग्नेराजावरुणोधृतव्रतस्त्वंमित्रोभवसिदस्मईड्यः ॥ त्वमर्यमासत्पतिर्यस्यसंभुजंत्वमंशोविदथेदेवभाजयुःस्वाहा ॥ ३५ ॥

ॐ त्वमग्नेत्वष्टाविधतेसुवीर्यंतवग्नावोमित्रमहःसजात्यं ॥ त्वमाशुहेमाररिषेस्वश्व्यंत्वंनरांशर्धोऽअसिपुरूवसुःस्वाहा ॥ ३६ ॥
ॐ त्वमग्नेरुद्रोऽअसुरोमहोदिवस्त्वंशर्धोमारुतंपृक्षऽईशिषे ॥ त्वंवातैररुणैर्यासिशंगयस्त्वंपूषाविधतःपासिनुत्मनास्वाहा॥३७॥
ॐ त्वमग्नेद्रविणोदाऽअरंकृतेत्वंदेवःसवितारत्नधाऽअसि ॥ त्वंभगोनृपतेवस्वईशिषेत्वंपायुर्दमेयस्तेविधत्स्वाहा ॥ ३८ ॥ ॐ
त्वामग्नेदमऽआविश्पतिंविशस्त्वांराजानंसुविदत्रमृंजते ॥ त्वंविश्वानिस्वनीकपत्यसेत्वंसहस्राणिशतादशप्रतिस्वाहा ॥३९॥
ॐ त्वामग्नेपितरमिष्टिभिर्नरस्त्वांभ्रात्रायशम्यातनूरुचं ॥ त्वंपुत्रोभवसियस्तेविधत्त्वंसखासुशेवःपास्याधृषःस्वाहा ॥ ४० ॥
ॐ त्वमग्नऽऋभुराकेनमस्यास्त्वंवाजस्यक्षुमतोरायऽईशिषे ॥ त्वंविभास्यनुदक्षिदावनेत्वंविशिक्षुरसियज्ञमातनिःस्वाहा
॥ ४१ ॥ ॐ त्वमग्नेऽअदितिर्देवदाशुषेत्वंहोत्राभारतीवर्धसेगिरा ॥ त्वमिळाशतहिमासिदक्षसेत्वंवृत्रहावसुपतेसरस्वतिस्वा
हा ॥ ४२ ॥ ॐ त्वमग्नेसुभृतउत्तमंवयस्तवस्पार्हेवर्णऽआसंदृशिश्रियः ॥ त्वंवाजःप्रतरणोबृहन्नसित्वंरयिर्बहुलोविश्वतस्पृथुः
स्वाहा ॥ ४३ ॥ ॐ त्वामग्नऽआदित्यासऽआस्यंत्वांजिह्वांशुचयश्चक्रिरेकवे ॥ त्वांरातिषाचोऽअध्वरेषुसश्चिरेत्वेदेवाहविर
दंत्याहुतंस्वाहा ॥ ४४ ॥ ॐ त्वेऽअग्नेविश्वेऽअमृतासोऽअद्रुहऽआसादेवाहविरदंत्याहुतं ॥ त्वयामर्तासःस्वदंतऽआसुतिं
त्वंगर्भोवीरुधांजज्ञिषेशुचिःस्वाहा ॥ ४५ ॥ ॐ त्वंतान्त्संचप्रतिचासिमज्मनाग्नेसुजातप्रचदेवरिच्यसे ॥ पृक्षोयदत्रमहिना
वितेभुवदनुद्यावापृथिवीरोदसीउभेस्वाहा ॥ ४६ ॥ ॐ येस्तोतृभ्योगोअग्रामश्वपेशसमग्नेरातिमुपसृजंतिसूरयः ॥ अस्मान्
चतांश्चप्रहिनेषिवस्यऽआबृहद्वदेमविदथेसुवीराःस्वाहा ॥ ४७ ॥ ॐ कद्रुद्रायप्रचेतसेमीळ्हुष्टमायतव्यसे ॥ वोचेमशंतमं

हृदेस्वाहा ॥ ४८ ॥ ॐ यथानोऽअदितिःकरत्पश्वेनृभ्योयथागवे ॥ यथातोकायरुद्रियंस्वाहा ॥ ४९ ॥ ॐ यथानोमित्रोवरु
णोयथारुद्रश्चिकेतति ॥ यथाविश्वेसजोषसःस्वाहा ॥ ५० ॥ ॐ गाथपतिंमेधपतिंरुद्रंजलाषभेषजं ॥ तच्छंयोःसुम्नमीमहेस्वा
हा ॥ ५१ ॥ ॐ यःशुक्रइवसूर्योहिरण्यमिवरोचते ॥ श्रेष्ठोदेवानांवसुःस्वाहा ॥ ५२ ॥ ॐ शंनःकरत्यर्वतेसुगंमेषायमेष्ये ॥
नृभ्योनारिभ्योगवेस्वाहा ॥ ५३ ॥ ॐ इमारुद्रायतवसेकपर्दिनेक्षयद्वीरायप्रभरामहेमतीः ॥ यथाशमसद्द्विपदेचतुष्पदेविश्वं
पुष्टंग्रामेऽअस्मिन्ननातुरंस्वाहा ॥ ५४ ॥ ॐ मृळानोरुद्रोतनोमयस्कृधिक्षयद्वीरायनमसाविधेमते ॥ यच्छंचयोश्चमनुरायेजे
पितातदश्यामतवरुद्रप्रणीतिषुस्वाहा ॥ ५५ ॥ ॐ अश्यामतेसुमतिंदेवयज्ययाक्षयद्वीरस्यतवरुद्रमीढ्वः ॥ सुम्नायन्निद्विशो
अस्माकमाचरारिष्टवीराजुहवामतेहविःस्वाहा ॥ ५६ ॥ ॐ त्वेषंवयंरुद्रंयज्ञसाधंवंकुंकविमवसेनिह्वयामहे ॥ आरेऽअस्म
दैव्यंहेळोऽअस्यतुसुमतिमिद्वयमस्यावृणीमहेस्वाहा ॥ ५७ ॥ ॐ दिवोवराहमरुषंकपर्दिनंत्वेषंरूपंनमसानिह्वयामहे ॥ हस्ते
बिभ्रद्भेषजावार्याणिशर्मवर्मच्छर्दिरस्मभ्यंयंसत्स्वाहा ॥ ५८ ॥ ॐ इदंपित्रेमरुतामुच्यतेवचःस्वादोःस्वादीयोरुद्रायवर्धनं ॥
रास्वाचनोऽअमृतमर्तभोजनंत्मनेतोकायतनयायमृळस्वाहा ॥ ५९ ॥ ॐ मानोमहान्तमुतमानोऽअर्भकंमानऽउक्षन्तमुतमानऽ
उक्षितं ॥ मानोवधीःपितरंमोतमातरंमानःप्रियास्तन्वोरुद्ररीरिषःस्वाहा ॥ ६० ॥ ॐ मानस्तोकेतनयेमानऽआयौमानो
गोषुमानोऽअश्वेषुरीरिषः ॥ वीरान्मानोरुद्रभामितोवधीर्हविष्मन्तःसदमित्त्वाहवामहेस्वाहा ॥ ६१ ॥ ॐ उपतेस्तोमान्पशुपा
इवाकरंरास्वापितर्मरुतांसुम्नमस्मे ॥ भद्राहितेसुमतिर्मृळयत्तमाथावयमवइत्तेवृणीमहेस्वाहा ॥ ६२ ॥ ॐ आरेतेगोघ्नमुतपूरु

पृग्नंक्षयद्वीरसुम्नमस्मेतेऽअस्तु ॥ मृळाचनोऽअधिचब्रूहिदेवाधाचनःशर्मयच्छद्विबर्हाःस्वाहा ॥ ६३ ॥ ॐ अवोचामनमोऽ
अस्माऽअवस्यवःशृणोतुनोहवंरुद्रोमरुत्वान् ॥ तन्नोमित्रोवरुणोमामहंतामदितिःसिंधुःपृथिवीऽउतद्यौःस्वाहा ॥ ६४ ॥ ॐ
आतेपितमरुतांसुम्नमेतुमानःसूर्यस्यसंदृशोयुयोथाः ॥ अभिनोवीरोऽअर्वतिक्षमेतप्रजायेमहिरुद्रप्रजाभिःस्वाहा ॥ ६५ ॥ ॐ
त्वादत्तेभीरुद्रशंतमेभिःशतंहिमाऽअशीयभेषजेभिः ॥ व्यस्मद्द्वेषोवितरंव्यंहोव्यमीवाश्चातयस्वाविषूचीःस्वाहा ॥ ६६ ॥
ॐ श्रेष्ठोजातस्यरुद्रश्रियासितवस्तमस्तवसांवज्रबाहो ॥ पर्षिणःपारमंहसःस्वस्तिविश्वाऽअभीतीरपसोयुयोधिस्वाहा ॥६७॥
ॐ मात्वारुद्रचुक्रुधामानमोभिर्मादुष्टुतीवृषभमासहूती ॥ उन्नोवीराँऽअर्पयभेषजेभिर्भिषक्तमंत्वाभिषजांशृणोमिस्वाहा
॥ ६८ ॥ ॐ हवीमभिर्हवतेयोहविर्भिरवस्तोमेभीरुद्रंदिषीय ॥ ऋदूदरःसुहवोमानोऽअस्यैबभ्रुःसुशिप्रोरीरधन्मनायैस्वाहा
॥ ६९ ॥ ॐ उन्मामंदवृषभोमरुत्वान्त्वक्षीयसावयसानाधमानं ॥ घृणीवच्छायामरपाऽअशीयाविवासेयंरुद्रस्यसुम्नंस्वाहा
॥ ७० ॥ ॐ क्वस्यतेरुद्रमृळयाकुर्हस्तोयोऽअस्तिभेषजोजलाषः ॥ अपभर्तारपसोदैव्यस्याभीनुमावृषभचक्षमीथाः
स्वाहा ॥ ७१ ॥ ॐ प्रबभ्रवेवृषभायश्वितीचेमहोमहींसुष्टुतिमीरयामि ॥ नमस्याकल्मलीकिनंनमोभिर्गृणीमसित्वेषं
रुद्रस्यनामस्वाहा ॥ ७२ ॥ ॐ स्थिरेभिरंगैःपुरुरूपऽउग्रोबभ्रुःशुक्रेभिःपिपिशेहिरण्यैः ॥ ईशानादस्यभुवनस्यभूरेर्न
वाऽउयोषद्रुद्रादसुर्यंस्वाहा ॥ ७३ ॥ ॐ अर्हन्बिभर्षिसायकानिधन्वार्हन्निष्कंयजतंविश्वरूपं ॥ अर्हन्निदंदयसेविश्वम
भ्वंनवाऽओजीयोरुद्रत्वदस्तिस्वाहा ॥ ७४ ॥ ॐ स्तुहिश्रुतंगर्तसदंयुवानंमृगंनभीममुपहत्नुमुग्रं ॥ मृळाजरित्रेरुद्रस्तवा

नोन्यंतेऽअस्मन्निवपंतुसेनाःस्वाहा ॥ ७५ ॥ ॐ कुमारश्चित्पितरंवंदमानंप्रतिनानामरुद्रोपयंत ॥ भूरेर्दातारंसत्पतिंगृणीषे
स्तुतस्त्वंभेषजारास्यस्मेस्वाहा ॥ ७६ ॥ ॐ यावोभेषजामरुतःशुचीनियाशंतमावृषणोयामयोभु ॥ यानिमनुरवृणीतापितान्
स्ताशंचयोश्चरुद्रस्यवश्मिस्वाहा ॥ ७७ ॥ ॐ परिणोहेतीरुद्रस्यवृज्याःपरित्वेषस्यदुर्मतिर्महीगात् ॥ अवस्थिरामघवद्भ्यस्तनु
ष्वमीढ्वस्तोकायतनयायमृळस्वाहा ॥७८॥ ॐ एवाबभ्रोवृषभचेकितानयथादेवनहृणीषेनहंसि ॥ हवनश्रुन्नोरुद्रेहबोधिबृहद्व
देमविदथेसुवीराःस्वाहा ॥ ७९ ॥ एतैरेकोनाशीतिमंत्रैःप्रतिमंत्रंस्वाहांतैराज्यंहुत्वाग्रहवेद्यामाराधितैकचत्वारिंशद्देवता
भ्योवरुणायचघंटाशब्देनधूपदीपनैवेद्यतांबूलादीन्पुष्पांजल्यंतानुपचारान्समर्पयेत् ॥ ग्रहाणांधूपदीपनैवेद्येषुसाधारणोवि
धिः ॥ तत्रसूर्यायभद्रमुस्ताख्यकंदधूपः ॥ सोमायमयूरशिखा ॥ भौमायदशांगः ॥ बुधायरालाख्यःसर्जरसः ॥ गुरवेबिल्व
फलं ॥ शुक्रायचीडाख्यःश्रीवासः ॥ शिष्टेभ्यस्त्रिभ्यःक्रमेणकृष्णागरुजटामांसीमधूकानीतिधूपाः ॥ दीपःसर्पिषातिलतै
लेनवासर्वेषां ॥ षाष्टिकमादित्याय ॥ सोमायपायसं ॥ भौमायपयोमिश्रौदनः ॥ बुधायगुडमिश्रितः ॥ क्षीरमोदनंचपृथ
ग्गुरवे ॥ भृगवेदध्योदनः ॥ शनयेकृसरः ॥ मांसस्थानीयमाषविकारमिश्रितौदनोराहवे ॥ चित्रान्नंकेतवे ॥ इतिनैवे
द्यानि ॥ ततःप्रसीदंतुभवंतइतितान्संप्रार्थ्यर्त्विगन्वारब्धश्चर्वाज्यतिलव्रीहिशेषेणस्विष्टकृतंहुत्वाइध्मसन्नहनींरज्जुमग्नौ
प्रास्यप्रायश्चित्तादिहोमांतंसमाप्यसामात्ययजमानान्वारब्धआचार्योद्वादशगृहीतेनाज्येनपूर्णाहुतिंजुहुयात् ॥ अद्यपूर्वो०
सर्वकर्मप्रपूरिणींभद्रद्रव्यदांपूर्णाहुतिमाज्येनहोष्येइतिसंकल्प्य स्रुवेणाज्यंगृहीत्वास्रुचंसमबिलांपूरयित्वातस्यांस्रुवमूर्ध्वबिलं

निधायपुनरधोविलंनिक्षिप्य स्रुवाग्रेकुसुमाक्षतंनिधायसव्यपाणिनास्रुक्स्रुवमूलेधृत्वा दक्षिणपाणिनास्रुक्स्रुवंशंखमुद्रयागृ
हीत्वातिष्ठन्समपादऋजुकायःस्रुवाग्रन्यस्तदृष्टिःप्रसन्नात्मा ॥ समुद्रादूर्मिरितितिसृणांगौतमोवामदेवोग्निस्त्रिष्टुप् ॥ मूर्धान
मांगिरसोभरद्वाजोवैश्वानरोग्निस्त्रिष्टुप् ॥ पुनस्त्वाग्निर्वसुरुद्रादित्यास्त्रिष्टुप् ॥ पूर्णादर्विंविश्वेदेवाःशतक्रतुरनुष्टुप् ॥ सप्तते
अग्नेसप्तवानग्निर्जगती ॥ धामंतेगौतमोवामदेवआपोजगती ॥ पूर्णाहुतौविनियोगः ॥ ॐ समुद्रादूर्मिर्मधुमाँउदारदुपांशु
नासमंमृतत्वमानट् ॥ घृतस्यनामगुह्यंयदस्तिजिह्वादेवानाममृतस्यनाभिः ॥ वयंनामप्रब्रवामाघृतस्यास्मिन्यज्ञेधारयामान
मोभिः ॥ उपब्रह्माशृणवच्छस्यमानंचतुःशृंगोवमीद्गौरएतत् ॥ चत्वारिशृंगात्रयोअस्यपादाद्वेशीर्षेसप्तहस्तासोअस्य ॥
त्रिधाबद्धोवृषभोरोरवीतिमहोदेवोमर्त्याँआविवेश ॥ १ ॥ ॐ मूर्धानंदिवोअरतिंपृथिव्यावैश्वानरमृतआजातमग्निं ॥ कु
विंसम्राजमतिथिंजनानामासन्नापात्रंजनयंतदेवाः ॥ १ ॥ ॐ पुनस्त्वादित्यारुद्रावसवःसमिंधतांपुनर्ब्रह्माणोवसुनीथ
यज्ञैः ॥ घृतेनत्वंतन्वोवर्धयस्वसत्याःसंतुयजमानस्यकामाः ॥ १ ॥ ॐ पूर्णादर्विपरापतसुपूर्णापुनरापत ॥ वस्ने
वविक्रीणावहाइषमूर्जंशतक्रतो ॥ १ ॥ ॐ सप्ततेअग्नेसमिधःसप्तजिह्वाःसप्तऋषयःसप्तधामप्रियाणि ॥ सप्तहोत्राः
सप्तधात्वायजंतिसप्तयोनीरापृणस्वाघृतेन ॥ १ ॥ ॐ धामंतेविश्वंभुवनमधिश्रितमंतःसमुद्रेहृद्यंतरायुषि ॥ अपा
मनीकेसमिथेयआभृतस्तमश्याममधुमंतंतऊर्मिंस्वाहा ॥ १ ॥ अग्नयेवैश्वानरायवसुरुद्रादित्येभ्यःशतक्रतवेसप्तवतेग्नये
द्भ्यश्चेदंनमम ॥ ॐ पूर्णाहुतिमुत्तमांजुहोति ॥ सर्ववैपूर्णाहुतिः ॥ सर्वमेवाप्नोति ॥ अथोइयंवैपूर्णाहुतिः ॥ अ

स्यामेवप्रतितिष्ठति ॥ विज्योतिषेत्यस्यवृशोजारोग्निस्त्रिष्टुप् ॥ संस्रावहोमेविनियोगः ॥ ॐ विज्योतिषाबृहुताभात्युग्नि
राविर्विश्वानिकृणुतेमहित्वा ॥ प्रादेवीर्मायाःसहतेदुरेवाःशिशीतेशृंगेरक्षसेविनिक्षेस्वाहा ॥ अग्नयइदंनमम ॥ अथत्रसो
धारा ॥ ततःपूर्णपात्रनिनयनसंस्थाजपेनोपस्थानपरिस्तरणविसर्जनपरिसमूहनपर्युक्षणाभ्यर्चनपात्रोत्सर्जनांतंकुर्यात् ॥
अथमंडपईशानेग्रहवेद्याःप्रागुदीच्यांशुचौदेशेसंमृष्टेपंचरंगैः स्वस्तिकंकृत्वाचतुष्पदंदीर्घचतुरस्रंसोत्तरच्छदंपीठंनिधायतत्रोद
गग्रानमूलान्हरितदर्भानास्तीर्य तत्रयजमानंपरिहितनववस्त्रंप्राङ्मुखमुपवेश्याचार्यऋत्विग्भिःसहमंगलवाद्यैरभिषेककुंभोदकं
पात्रांतरेआदाय प्रत्यङ्मुखस्तिष्ठन्सपलाशयौदुंबर्यार्द्रशाखयासहिरण्यपवित्रयासकुशदूर्वापल्लवयाहस्तमंतर्धायोदकपूर्णपञ्चि
ल्लिंगाभिर्वारुणीभिःपावमानीभिरन्याभिश्चशांतिपवित्रलिंगाभिर्ग्रहाभिषेकमंत्रैः(सुरास्त्वामिति) इमाआपःशिवतमाइतितृ
चेनदेवस्यत्वेतिचयजुषाभूर्भुवःस्वरितिव्याहृतिभिरभिषिंचेत् ॥ तेचमंत्राः ॥ आपोहिष्ठेतितिसृणामांबरीषःसिंधुद्वीपआपो
गायत्री ॥ अभिषेकेविनियोगः ॥ ॐ आपोहिष्ठा० ॥ ३ ॥ तत्त्वायामीतितिसृणामाजीगर्तिःशुनःशेपःसकृत्रिमोवैश्वामित्रो
देवरातोवरुणस्त्रिष्टुप् ॥ अभिषेके० ॥ ॐ तत्त्वायामिब्रह्मणावंदमानस्तदाशास्तेयजमानोहविर्भिः ॥ अहेळमानोवरुणेहबो
ध्युरुशंसमानआयुःप्रमोषीः ॥ तदिन्नक्तंतद्दिवामह्यमाहुस्तदयंकेतोहृदआविचष्टे ॥ शुनःशेपोयमह्वद्गृभीतःसोअस्मान्राजावरु
णोमुमोक्तु ॥ शुनःशेपोह्यह्वद्गृभीतस्त्रिष्वादित्यंद्रुपदेषुबद्धः ॥ अवैनंराजावरुणःससृज्याद्विद्वाँअदब्धोविमुमोक्तुपाशान्
॥ ३ ॥ स्वादिष्ठयेतितिसृणावैश्वामित्रोमधुच्छंदाःपवमानसोमोगायत्री ॥ अभिषेके० ॥ ॐ स्वादिष्ठया० ॥ ३ ॥ शंनइं

द्राग्नीतितिसृणांमैत्रावरुणिर्वसिष्ठोविश्वेदेवास्त्रिष्टुप् ॥ अभिषेके० ॥ ॐ शंनइंद्राग्नीभवतामवोभिःशंनइंद्रावरुणारातहव्या॥
शमिंद्रासोमासुविताययशंयोःशंनइंद्रापूषणावाजसातौ ॥ शंनोभगःशमुनःशंसोअस्तुशंनःपुरंधिःशमुसंतुरायः ॥ शंनःसत्य
स्यसुयमस्यशंसःशंनोअर्यमापुरुजातोअस्तु ॥ शंनोधाताशमुधर्तानोअस्तुशंनउरूचीभवतुस्वधाभिः ॥ शंरोदसीबृहतीशंनो
अद्रिःशंनोदेवानांसुहवानिसंतु ॥ ३ ॥ पवित्रंतइतितिसृणामांगिरसःपवित्रःपवमानसोमोजगती ॥ अभिषेके० ॥ ॐ पवि
त्रंतेविततंब्रह्मणस्पतेप्रभुर्गात्राणिपर्येषिविश्वतः ॥ अतप्ततनूर्नतदामोअश्नुतेशृतासइद्वहंतस्तत्समाशत ॥ तपोष्पवित्रंविततं
दिवस्पदेशोचंतोअस्यतंतवोव्यस्थिरन् ॥ अवंत्यस्यपवीतारमाशवोदिवस्पृष्ठमधितिष्ठंतिचेतसा ॥ अरूरुचदुषसःपृश्निरग्रि
यउक्षाबिभर्तिभुवनानिवाजयुः॥ मायाविनोममिरेअस्यमाययानृचक्षसःपितरोगर्भमादधुः॥ अथग्रहमंत्राः ॥ ग्रहाणामादि
रादित्योलोकरक्षणकारकः ॥ विषमस्थानसंभूतांपीडांहरतुतेरविः ॥ १ ॥ रोहिणीशःसुधामूर्तिःसुधागात्रःसुधाशनः ॥
विषमस्थानसंभूतांपीडांहरतुतेविधुः ॥ २ ॥ भूमिपुत्रोमहातेजाजगतांभयकृत्सदा ॥ वृष्टिकृद्वृष्टिहर्ताचपीडांहरतुतेकुजः
॥ ३ ॥ उत्पातरूपोजगतांचंद्रपुत्रोमहाद्युतिः ॥ सूर्यप्रियकरोविद्वान्पीडांहरतुतेबुधः ॥ ४ ॥ देवमंत्रीविशालाक्षःसदालो
कहितेरतः ॥ अनेकशिष्यसंपूर्णःपीडांहरतुतेगुरुः ॥ ५ ॥ दैत्यमंत्रीगुरुस्तेषांप्राणदश्चमहामतिः ॥ प्रभुस्ताराग्रहाणांचपी
डांहरतुतेभृगुः ॥ ६ ॥ सूर्यपुत्रोदीर्घदेहोविशालाक्षःशिवप्रियः ॥ मंदचारःप्रसन्नात्मापीडांहरतुतेशनिः ॥ ७ ॥ महाशिरा
महावक्रोदीर्घदंष्ट्रोमहावलः ॥ अतनुश्चोर्ध्वकेशश्चपीडांहरतुतेतमः ॥ ८ ॥ अनेकरूपवर्णैश्चशतशोथसहस्रशः ॥ उत्पातरूपो

जगतःपीडांहरतुतेशिखी ॥ ९ ॥ अथदेवमंत्राः ॥ सुरास्त्वामभिषिंचंतुब्रह्मविष्णुमहेश्वराः ॥ वासुदेवोजगन्नाथस्तथासंकर्ष
णोविभुः ॥ १ ॥ प्रद्युम्नश्चानिरुद्धश्चभवंतुविजयायते ॥ आखंडलोग्निर्भगवान्यमोवैनिर्ऋतिस्तथा ॥ २ ॥ वरुणःपवनश्चै
वधनाध्यक्षस्तथाशिवः ॥ ब्रह्मणासहिताःसर्वेदिक्पालाःपांतुतेसदा ॥ ३ ॥ कीर्तिर्लक्ष्मीर्धृतिर्मेधापुष्टिश्रद्धाक्रियामतिः ॥
बुद्धिर्लज्जावपुःशांतिःकांतिस्तुष्टिश्चमातरः ॥ ४ ॥ एतास्त्वामभिषिंचंतुदेवपत्न्यःसमागताः ॥ आदित्यश्चंद्रमाभौमोबुधजी
वसितार्कजाः ॥ ५ ॥ ग्रहास्त्वामभिषिंचंतुराहुःकेतुश्चतर्पिताः ॥ देवदानवगंधर्वायक्षराक्षसपन्नगाः ॥६॥ ऋषयोमुनयोगावो
देवमातरएवच ॥ देवपत्न्योद्रुमानागादैत्याश्चाप्सरसांगणाः ॥ ७ ॥ अस्त्राणिसर्वशस्त्राणिराजानोवाहनानिच ॥ औषधा
निचरत्नानिकालस्यावयवाश्चये ॥८॥ सरितःसागराःशैलास्तीर्थानिजलदानदाः ॥ एतेत्वामभिषिंचंतुसर्वकामार्थसिद्धये ॥९॥
एतैर्मंत्रैःप्रतिमंत्रमभिषिच्य ॥ हिरण्यवर्णामितिपंचदशर्चस्यसूक्तस्यआनंदकर्दमचिक्लीतेंदिरासुताऋषयः श्रीरग्निश्चेत्युभेदेवते
आद्यास्तिस्रोनुष्टुभःततएकाप्रस्तारपंक्तिःततोद्वेत्रिष्टुभौततोष्टावनुष्टुभौत्याप्रस्तारपंक्तिः ॥ अभिषेकेविनियोगः ॥ ॐ हिरण्य
वर्णांहरिणीं० ऋ० १५ ॥ इमाआपइतितिसृणामैतरेयआपोनुष्टुब्जगत्यनुष्टुभः ॥ अभिषेकेविनियोगः ॥ ॐ इमाऽआपःशि
वतमा०ऋ० ३ ॥ देवस्यत्वेत्यस्यैतरेयःसविताश्विनौपूषाचयजुः॥ देवस्यत्वासवितुःप्रसवेऽश्विनोर्बाहुभ्यांपूष्णोहस्ताभ्यामग्नेस्ते
जसासूर्यस्यवर्चसेंद्रस्येंद्रियेणाभिषिंचामि॥ बलायश्रियैयशसेन्नाद्याय भूर्भुवःस्वः॥ अमृताभिषेकोस्तु शांतिःपुष्टिस्तुष्टिश्चास्तु
इत्यभिषिंचेत् ॥ ततोभिषेकशालायामेवाभिषिक्तयजमानस्यपूर्वादिदिक्षुविदिक्षुचचित्रान्नैराचार्योदिग्देवताभ्यःइंद्रायनमः

अग्नयेनमः इत्यादिनाममंत्रैर्बलीनुत्क्षिपेत् ॥ ततोयजमानस्यसुवासिनीभिर्दीपैर्नीराजनंकारयेत् ॥ ततोयजमानोभिषेकव
स्त्रमाचार्यायदत्वाश्वेतांबरंश्वेतचंदनंश्वेतपुष्पाणिचधृत्वाभिषेकशालातोऽग्निसमीपमागत्याग्नेर्ग्रहपीठदेवतानांचपंचोपचारपू
जांतेग्निंग्रहांस्तदुपदेवताश्चध्यात्वा ॐ अग्नयेनमः ॐ आदित्यायनमःइतिमंत्रैः प्रणवादिभिःप्रत्येकंपुष्पांजलिंसमर्पयेत् ॥ तत
आचार्योदेवतोद्वासनंकुर्यात् ॥ ॐ भूर्भुवःस्वःआदित्यायनमः आदित्यमुद्वासयामि ॥ एवंसोमादीनामुद्वासनवाक्यमूह्यं ॥
ततआचार्यप्रभृतिभ्योजपहोमफलंगृहीत्वातेभ्योदक्षिणां गौःशंखःरक्तोनड्वान्हिरण्यंपीतवासःश्वेताश्वःकृष्णागौः काला
यसंहस्तीछागोवेतिग्रहक्रमेणदद्यात् ॥ अत्रन्यूनदक्षिणाबुधदक्षिणयाहिरण्येनसमाकार्याआद्यगवावा ॥ एतदभावेसर्वे
भ्योयथाशक्तिहिरण्यंवादद्यात् ॥ आचार्यायद्विगुणं ॥ अन्येभ्यश्चयथाशक्तिभूयसीं ॥ ततःकांस्यपात्रगताज्ये रूपं
रूपंप्रतिरूपोबभूवेतिमंत्रेणसकुटुंबःस्वप्रतिरूपंप्रेक्ष्य ॥ आज्यंतेजःसमुद्दिष्टमाज्यंपापहरंस्मृतं ॥ आज्यंसुराणामाहारआज्ये
देवाःप्रतिष्ठिताः ॥ इतिमंत्रंपठित्वातदाज्यंसदक्षिणंब्राह्मणायदद्यात् ॥ ततोभूरिदक्षिणांदत्वासंकल्प्यवा ॥ एकस्याआहुते
रेकंशतस्यैकंसहस्रस्यवाएकंयथाशक्तिवाब्राह्मणान्भोजयित्वातेभ्यःशांतिःपुष्टिस्तुष्टिश्चास्त्वित्याद्याशिषोगृहीत्वातान्संप्रा
र्थ्यप्रणिपत्य ॥ यस्यस्मृत्याचनामोक्त्यातपोयज्ञक्रियादिषु ॥ न्यूनंसंपूर्णतांयातिसद्योवंदेतमच्युतमितिपठित्वा ॥ प्रमादा
त्कुर्वतांकर्मप्रच्यवेताध्वरेषुयत् ॥ स्मरणादेवतद्विष्णोःसंपूर्णस्यादितिश्रुतिः ॥ इत्युक्त्वान्यूनातिरिक्ताछिद्रत्वार्थंयथाशक्ति
अच्युतानंतगोविंदेतिनाममंत्रजपंकृत्वाग्रहयज्ञफलंश्रीविष्णवेसमर्प्यस्वयंहृष्टमनाबंधुभिःसहभुंजीत ॥ अयंचाश्वलायनगृह्य

परिशिष्टानुसारीग्रहमखःस्मार्ताग्निमतामाश्वलायनानामेव,॥ बह्वल्पंवास्वगृह्योक्तंयथाकर्मप्रचोदितं ॥ तस्यतावतिशास्त्रार्थे कृतेसर्वःकृतोभवेदितिवचनात् ॥ एवमन्येषामपियदिस्वगृह्यादावुक्तस्तदासएव ॥ येषांतुस्वगृह्यादौनोक्तस्तैर्याज्ञवल्क्यादि स्मृत्युक्तोमत्स्यपुराणाद्युक्तोवानुष्ठेयःस्मृत्यादेःसाधारण्यादितिदिक् ॥ इतिपरिशिष्टोक्तोनवग्रहमखप्रयोगःसमाप्तः ॥

॥ १७ ॥ ग्रहयज्ञोमात्स्योक्तः(अयुतहोमः[1]) ॥

श्रीः ॥ कर्ताकृतनित्यक्रियोद्विराचम्यपवित्रपाणिःप्राणानायम्यदेवगुरुब्राह्मणाभिवादनपूर्वंदेशकालौस्मृत्वा श्रीकामःवृष्ट्यायुःपुष्ट्यादिकामः ग्रहपीडायामुत्पातेरोगेवातच्छांतिकामोवायुतहोमाख्यनवग्रहयज्ञेनाहंयक्ष्ये ॥ केवलेतुग्रहयज्ञंकरिष्ये इति संकल्प्य गणपतिपूजनस्वस्तिवाचनमातृकापूजननांदीश्राद्धानिकृत्वाआचार्यादीन्वृणुयात् ॥ (मंडपमध्येऐशान्यांवाहस्तमात्रंकुंडंनिर्मायतदैशान्यांग्रहवेदीहस्तविस्तृतावितस्त्युच्चावप्रत्रययुताचतुरस्राकार्या ॥ अथाचार्योमुकहोमेग्निप्रतिष्ठांकर्तुमुपलेपनादिकुंडसंस्कारंमेखलायोनिदेवतास्थापनंपूजनंचकरिष्यइतिसंकल्प्यकुंडंसंस्कृत्यकुशोदकेनप्रोक्ष्योर्ध्वमेखलायांश्वेतवर्णालंकृतायांइदंविष्णुरितिविष्णुं। रक्तवर्णमध्यमेखलायांब्रह्मजज्ञानमितिब्रह्माणं । कृष्णवर्णाधोमेखलायांकद्रुद्रायेतिरुद्रं । योन्यांगौरीर्मिमायेतिगौरींचसंपूज्याग्निंप्रतिष्ठाप्यग्रहवेद्यांसर्वतोभद्रंकृत्वातत्रब्रह्मादिमंडलदेवताआवाह्यसंपूज्यतत्रग्रहमंडलंविलिख्य) ग्रहान्स्थापयेत् ॥ यथा॥ ग्रहवेद्यांवस्त्रेष्टदलंपद्मंगंधादिनाकृत्वा ॥ प्रणवस्यपरब्रह्मऋषिःपरमात्मादेवतादैवीगायत्री

१ अस्मिन्प्रयोगेतत्रतत्रधनुश्चिह्नान्तर्गतोभागअयुतहोमविषयकोज्ञेय. । २ मंडपसस्कारवास्त्वाद्यावाहनब्रह्मादिमंडलदेवताश्चाग्रेउक्ता. ।

छंदः व्याहृतीनांक्रमेणजमदग्निभरद्वाजभृगवऋषयः अग्निवायुसूर्यादेवताः दैवीगायत्रीदैवीउष्णिग्दैवीबृहत्यश्छंदांसि सूर्या
द्यावाहनेविनियोगः ॥ ग्रहपीठस्यमध्येवर्तुलेद्वादशांगुलेप्राङ्मुखंसूर्यरक्तपुष्पाक्षतैः ॥ आकृष्णेनहिरण्यस्तूपःसवितात्रिष्टुप्
सूर्यावाहनेवि० ॥ ॐ आकृष्णेन० ॥ ॐ भूर्भुवःस्वःकालिंगदेशोद्भवकाश्यपसगोत्रसूर्येहागच्छेहतिष्ठ सूर्यायनमःसूर्यमावाह
यामीतिसूर्यंस्थापयेत् १ ॥ ततआग्नेयेचतुरस्रेचतुर्विंशांगुलेप्रत्यङ्मुखंसोमंश्वेतपुष्पाक्षतैः ॥ आप्यायस्वगोतमःसोमोगा
यत्री सोमावाहनेवि० ॥ ॐ आप्यायस्वसमेतुते० ॥ ॐ भूर्भुवःस्वःयमुनातीरोद्भवात्रेयसगोत्रसोमेहागच्छेहतिष्ठेतिस्थापयेत्
२ ॥ ततोदक्षिणेत्रिकोणेत्र्यंगुलेमंडलेदक्षिणाभिमुखंभौमंरक्तपुष्पाक्षतैः ॥ अग्निर्मूर्धाविरूपोंगारकोगायत्री अंगारकावा
हनेविनि० ॥ ॐ अग्निर्मूर्धादिवःककु० ॥ ॐ भूर्भुवःस्वःअवंतिदेशोद्भवभारद्वाजसगोत्रभौमेहागच्छेहतिष्ठेतिस्थापयेत् ३ ॥
ततईशान्येबाणाकारेचतुरंगुलेमंडलेउदङ्मुखंबुधंपीतपुष्पाक्षतैः ॥ उद्बुध्यध्वंबुधोबुधस्त्रिष्टुप् बुधावाहनेविनियोगः ॥ ॐ
उद्बुध्यध्वंसमनसःसखायः० ॥ ॐ भूर्भुवःस्वःमगधदेशोद्भवात्रेयसगोत्रबुधेहागच्छेहति० ४ ॥ ततउत्तरेदीर्घचतुरस्रेमंडलेउद
ङ्मुखंबृहस्पतिंपीतपुष्पाक्षतैः ॥ बृहस्पतेगृत्समदोबृहस्पतिस्त्रिष्टुप् बृहस्पत्यावाहनेविनि० ॥ ॐ बृहस्पतेअतियदर्योअर्हा
द्० ॥ ॐ भूर्भुवःस्वःसिंधुदेशोद्भवांगिरसगोत्रबृहस्पतेइहागच्छेहतिष्ठेति० ५ ॥ ततःपूर्वेपंचकोणेनवांगुलेमंडलेप्राङ्मुखंशु
क्रंशुक्लपुष्पाक्षतैः ॥ शुक्रःपराशरःशुक्रोद्विपदाविराट् शुक्रावाहनेविनियोगः ॥ ॐ शुक्रःशुशुक्वाँउषोन० ॐ भूर्भुवःस्वःभो
जकटदेशोद्भवभार्गवसगोत्रशुक्रेहागच्छेहतिष्ठेतिस्थापयेत् ६॥ ततःपश्चिमेधनुराकारेद्व्यंगुलेमंडलेप्रत्यङ्मुखंशनिंकृष्णपुष्पाक्ष

तैः ॥ शमग्निरिरिंविठिःशनिरुष्णिक् शन्यावाहनेविनि० ॥ ॐ शमग्निरग्निभिः० ॥ ॐ भूर्भुवःस्वःसौराष्ट्रदेशोद्भवकाश्यपस
गोत्रशनैश्चरेहागच्छेहतिष्ठेति० ७ ॥ ततोनैर्ऋत्येशूर्पाकारेद्वादशांगुलेमंडलेदक्षिणाभिमुखंराहुंकृष्णपुष्पाक्षतैः ॥ कयानो
वामदेवोराहुर्गायत्री राह्वावाहनेविनि० ॥ ॐ कयानश्चित्रआभुव० ॥ ॐ भूर्भुवःस्वःराठिनापुरोद्भवपैठीनसगोत्रराहोइहाग
च्छेहतिष्ठेति० ८ ॥ ततोवायव्येध्वजाकारेपडंगुलेमंडलेदक्षिणाभिमुखंकेतुंधूम्रपुष्पाक्षतैः ॥ केतुंकृण्वन्नमधुच्छंदाःकेतुर्गाय
त्री केत्वावाहनेविनि० ॥ ॐ केतुंकृण्वन्नकेतवे० ॥ ॐ भूर्भुवःस्वःअंतर्वेदिसमुद्भवजैमिनिसगोत्रकेतोइहागच्छेहतिष्ठेति० ९॥
यथोक्तकुसुमतंडुलाभावेयथालाभमुपपन्नैःकुसुमतंडुलैःस्थापयेत् ॥ अथाधिदेवताः॥त्र्यंबकंवसिष्ठोरुद्रोनुष्टुप् रुद्रावाहनेवि०॥
ॐ त्र्यंबकंयजामहेसु० ॥ ॐभूर्भुवःस्वःसूर्यदक्षिणपार्श्वेईश्वरेहागच्छेहतिष्ठेति० १ ॥ गौरीर्मिमायदीर्घतमाउमाजगती उमा
वाहनेविनियोगः ॥ ॐ गौरीर्मिमायसलिला० ॥ ॐ भूर्भुवःस्वःउमेइहागच्छेत्यावाह्येहतिष्ठेतिसोमदक्षिणपार्श्वेउमांस्थापयेत्
२ ॥ यदक्रंदोदीर्घतमाःस्कंदस्त्रिष्टुप् स्कंदावाहनेविनियोगः ॥ ॐ यदक्रंदःप्रथमं० ॥ भूर्भुवःस्वःस्कंदेहागच्छेहतिष्ठेति ॥
भौमदक्षिणपार्श्वेस्कंदं० ३ ॥ विष्णोर्नुकंदीर्घतमानारायणस्त्रिष्टुप् नारायणावाहनेविनियोगः ॥ ॐ विष्णोर्नुकंवीर्याणि० ॥
ॐ भूर्भुवःस्वःनारायणेहागच्छेत्यावाह्येहतिष्ठेति बुधदक्षिणपार्श्वेनारायणम् ४ ॥ ब्रह्मजज्ञानंवामदेवोब्रह्मात्रिष्टुप् ब्रह्मा
वाहनेविनियोगः ॥ ॐ ब्रह्मजज्ञानंप्रथमं० ॥ ॐ भूर्भुवःस्वःब्रह्मन्निहागच्छेत्यावाह्येहतिष्ठेति बृहस्पतिदक्षिणपार्श्वेब्रह्माणं०
५ ॥ इंद्रंवोमधुच्छंदाइंद्रोगायत्री इंद्रावाहनेविनियोगः ॥ ॐ इंद्रंवोविश्वतस्परि० ॥ ॐ भूर्भुवःस्वःइंद्रेहागच्छेहतिष्ठेति

शुक्रदक्षिणपार्श्वेइंद्रं ६ ॥ यमायसोमंयमोयमोनुष्टुप् यमावाहनेविनियोगः ॥ ॐ यमायसोमंसुनुत० ॥ ॐ भूर्भुवःस्वःयमे
हागच्छेहतिष्ठेति शनैश्चरदक्षिणपार्श्वेयमं ७ ॥ मोषुणःकण्वःकालोगायत्री कालावाहनेविनियोगः ॥ ॐ मोषुणःपरापरा०
ॐ भूर्भुवःस्वःकालेहागच्छेहतिष्ठेति राहुदक्षिणपार्श्वेकालं ८ ॥ उषोवाजंप्रस्कण्वश्चित्रगुप्तोबृहती चित्रगुप्तावाहनेविनियो
गः॥ ॐ उषोवाजंहिवंस्वय०॥ॐ भूर्भुवःस्वःचित्रगुप्तेहागच्छेहतिष्ठेति केतुदक्षिणपार्श्वेचित्रगुप्तं ९॥ ततःशुक्लपुष्पाक्षतैःसर्वाः
प्रत्यधिदेवताःस्थापयेत्॥ अग्निंदूतंमेधातिथिरग्निर्गायत्री अग्न्यावाहनेवि०॥ ॐ अग्निंदूतंवृणीमहे०॥ॐ भूर्भुवःस्वःअग्नेइहाग
च्छेहतिष्ठेतिसूर्यवामपार्श्वेऽग्निं १॥ अप्सुमेमेधातिथिरापोनुष्टुप् अपावा०॥ ॐ अप्सुमेसोमो०॥ॐ भूर्भुवःस्वःआपइहागच्छ
तेहतिष्ठतेतिसोमवामपार्श्वेअपः२॥ स्योनामेधातिथिर्भूमिर्गायत्री भूम्यावाहने०॥ ॐ स्योनापृथिवि०॥ॐ भूर्भुवःस्वःभूमेइहा
गच्छेहतिष्ठेतिभौमवामपार्श्वेभूमिं ३॥ इदंविष्णुर्मेधातिथिर्विष्णुर्गायत्री विष्णवावाहने०॥ॐ इदंविष्णुर्वि०॥ ॐ भूर्भु०विष्णो
इहागच्छेहतिष्ठेतिबुधवामपार्श्वेविष्णुं४॥ इंद्रश्रेष्ठानिगृत्समदइंद्रस्त्रिष्टुप् इंद्रावाह०॥इंद्रश्रेष्ठानि०॥ॐ भूर्भु० इंद्रेहागच्छेहति
ष्ठेतिबृहस्पतिवामपार्श्वेइंद्रं ५॥ इंद्राणींवृषाकपिरिंद्राणीपंक्तिः इंद्राण्यावा०॥ ॐइंद्राणीमासुनारिषु० ॥ ॐ भूर्भु० इंद्राणीहा
गच्छेहतिष्ठेतिशुक्रवामपार्श्वेइंद्राणीं ६॥ प्रजापतेहिरण्यगर्भःप्रजापतिस्त्रिष्टुप् प्रजापत्यावाह०॥ॐ प्रजापतेनत्व०॥ ॐभूर्भुवः
स्वःप्रजापतेइहागच्छेहतिष्ठेतिशनिवामपार्श्वेप्रजापतिं ७॥ आयंगौःसार्पराज्ञीसर्पागायत्री सर्पावाहने० ॥ ॐ आयंगौःपृ
श्नि० ॥ ॐ भूर्भुवःस्वःसर्पाइहागच्छतेहतिष्ठध्वमितिराहुवामपार्श्वेसर्पान् ८॥ ब्रह्मजज्ञानंवामदेवोब्रह्मात्रिष्टुप् ब्रह्मावाहने

वि०॥ ॐ ब्रह्मजज्ञानं०॥ॐ भूर्भुवःस्वः ब्रह्मन्निहागच्छेहतिष्ठेतिकेतुवामपार्श्वेब्रह्माणं ९॥ ततःशुक्लपुष्पाक्षतैर्गणपत्यादिपंच
देवताःस्थापयेत् ॥ गणानांत्वागृत्समदोगणपतिर्जगती गणपत्यावाह०॥ ॐ गणानांत्वागणपतिं०॥ ॐ भूर्भुवःस्वः॥ गणप
तेइहागच्छेहतिष्ठेतिराहोरुत्तरतोगणपतिं १॥ जातवेदसेकश्यपोदुर्गात्रिष्टुप् दुर्गावाहने०॥ॐ जातवेदसे०॥ॐ भूर्भुवःस्वः
दुर्गेइहागच्छेहतिष्ठेतिशनेरुत्तरतोदुर्गां २॥ तववायोव्यश्वोवायुर्गायत्री वाय्वावाहनेवि०॥ ॐ तववायवृतस्पते०॥ ॐ
भूर्भुवःस्वः वायोइहागच्छेहतिष्ठेतिरवेरुत्तरतोवायुं ३॥ आदिद्वत्सआकाशोगायत्री आकाशावाहनेवि०॥ॐ आदित्प्रत्नस्य
रेतसो०॥ ॐ भूर्भुवःस्वःआकाशेहागच्छेहतिष्ठेतिराहोर्दक्षिणेआकाशं ४॥ एषोउषाःप्रस्कण्वोश्विनौगायत्री अश्व्यावाह
ने०॥ ॐ एषोउषाअपूर्व्या०॥ ॐ भूर्भुवःस्वःअश्विनाविहागच्छतमिहतिष्ठतमितिकेतोर्दक्षिणेश्विनौ ५॥ यद्वाविनायका
दीन्पंचोत्तरतःस्थापयेत् ॥ ततोग्रहपीठगतावक्ष्यमाणदेवताःस्थापयेत् ॥ उत्तरेक्षेत्राधिपतिंवास्तोष्पतिंचावाहयेदित्येके॥
क्षेत्रस्यपतिनावामदेवःक्षेत्रपालोनुष्टुप् क्षेत्रपालावाहनेवि०॥ॐ क्षेत्रस्यपतिना०॥ ॐ भूर्भुवःस्वःक्षेत्रपालेहागच्छेहतिष्ठेति
क्षेत्रपालं ६॥ वास्तोष्पतेवसिष्ठोवास्तोष्पतिस्त्रिष्टुप् वास्तोष्पत्यावाहने०॥ ॐ वास्तोष्पते०॥ ॐ भूर्भुवःस्वःवास्तोष्पतेइ
हागच्छेहतिष्ठेतितदुत्तरेवास्तोष्पतिं ७॥ ततःप्रागादिदलाग्रेषुइंद्रादिलोकपालान्पूर्वाभिमुखानावाहयेत् ॥ तत्रमंत्राश्च॥
इंद्रंविश्वाजेतेंद्रोऽनुष्टुप् ॥ पूर्वेइंद्रावाहने०॥ ॐ इंद्रंविश्वाअवीवृधन्०॥ ॐ भूर्भुवःस्वःइंद्रेहागच्छेहतिष्ठेतिपूर्ववत् १॥
एवमुत्तरत्रापि ॥ अग्निंदूतंमेधातिथिरग्निर्गायत्री अग्न्यावाहनेवि०॥ ॐअग्निंदूतंवृणीमहे०२॥ यमायसोमंयमोयमोनुष्टुप्

यमावाहने० ॥ ॐ यमायसोमं० ३ ॥ मोषुणःकण्वोनिर्ऋतिर्गायत्री निर्ऋत्यावाह० ॥ ॐ मोषुणःपरापरा० ४ ॥ तत्त्वा
यामिशुनःशेपोवरुणस्त्रिष्टुप् वरुणावाह० ॥ ॐ तत्त्वायामिब्रह्मणा० ५ ॥ तववायोव्यश्वोवायुर्गायत्री वाय्वावाह० ॥ ॐ
तववायवृतस्पते० ६ ॥ सोमोधेनुंगोतमःसोमस्त्रिष्टुप् सोमावाहने० ॥ ॐ सोमोधेनुं० ७ ॥ तमीशानंगोतमईशानोजगती
ईशानावाह० ॥ ॐ तमीशानंजगत० ८ ॥ एवमीशानांतादेवताआवाह्य ॥ (ततईशानीपूर्वयोर्मध्येसहस्रशीर्षेत्यनंतं १
नैर्ऋत्यपश्चिमयोर्मध्येब्रह्मजज्ञानमितिब्रह्माणं २ ततउत्तरेक्षेत्रस्यपतिनेतिक्षेत्रपालं ३ वास्तोष्पतइतिवास्तोष्पतिं ४ चावा
ह्य) तदस्तुमित्रावरुणा० गृहावैप्रतिष्ठा० इतिप्रतिष्ठाप्योक्ततत्तन्मंत्रैरादित्यायनमइत्येवमादिभिर्नाममंत्रैर्वाषोडशोप
चारैःसंपूज्य (फलपुष्पमालाशोभितंवितानंबृहस्पतिदैवत्यंसूर्यादिभ्यइदंनममेत्युत्सृज्यग्रहवेद्युपरिबध्नीयात्) ॥ ग्रहवेदी
शानभागेमहीद्यौःपृथिवीचनइत्यादिभिर्विधिनाकलशस्थापनंकृत्वातदुपरितत्त्वायामीतिमंत्रेणवरुणंसंपूज्यतत्रकलशेसमुद्र
नद्यावाहनंकुर्यात् ॥ सर्वेसमुद्राःसरितस्तीर्थानिजलदानदाः ॥ आयांतुयजमानस्यदुरितक्षयकारकाः ॥ ततःकलशा
भिमंत्रणं कलशस्यमुखेविष्णुरित्यादि० ॥ ततःकलशप्रार्थना ॥ देवदानवसंवादेमथ्यमानेमहोदधौ ॥ उत्पन्नोसितदाकुंभवि
धृतोविष्णुनास्वयं ॥ त्वत्तोयेसर्वतीर्थानिदेवाःसर्वेत्वयिस्थिताः ॥ त्वयितिष्ठंतिभूतानित्वयिप्राणाःप्रतिष्ठिताः ॥ शिवःस्व
यंत्वमेवासिविष्णुस्त्वंचप्रजापतिः ॥ आदित्यावसवोरुद्राविश्वेदेवाःसपैतृकाः ॥ त्वयितिष्ठंतिसर्वेपियतःकामफलप्रदाः ॥
त्वत्प्रसादादिमंयज्ञंकर्तुमीहेजलोद्भव ॥ सान्निध्यंकुरुदेवेशप्रसन्नोभवसर्वदा ॥ ततआचार्योऽन्वाधानंकुर्यात् ॥ तत्रप्रधान

कीर्तनेविशेषः ॥ सूर्यंसोमंभौमंबुधंबृहस्पतिंशुक्रंशनिंराहुंकेतुं एताःप्रधानदेवताः अष्टोत्तरशतमष्टाविंशतिवासंख्याकाभिः अर्कादिजातीयसमिदाहुतिभिस्तावतीभिश्चर्वाहुतिभिराज्याहुतिभिश्च ॥ ईश्वरंउमांस्कंदंनारायणंब्रह्माणंइंद्रंयमंकालंचित्र गुप्तं अग्निंअपःभूमिंविष्णुंइंद्रंइंद्राणींप्रजापतिंसर्पान्ब्रह्माणं एतादेवताःअष्टाविंशतिसंख्याष्टसंख्याकाभिर्वातदाहुतिभिः॥वि नायकंदुर्गांवायुमाकाशंअश्विनौक्षेत्रपालंवास्तोष्पतिं इंद्रमग्निंयमंनिर्ऋतिंवरुणंवायुंसोममीशानं एतादेवताःअष्टचतुर्वासंख्या काभिःसमिदाहुतिभिराज्याहुतिभिश्चर्वाहुतिभिश्च(सूर्याद्यादेवतादशसंख्याकतिलाहुतिभिः॥ अग्निंवायुंसूर्यंप्रजापतिंचप्रत्ये कंपंचविंशतिशतमिताभिस्तिलाहुतिभिर्यक्ष्ये)शेषेणस्विष्टकृतमित्यादि॥आज्यसंस्कारकालेसूर्यायत्वाजुष्टंनिर्वपामीतिचतुरो मुष्टीन्निरुप्यैवंसोमायमंगलायत्वेत्यादिप्रकारेणग्रहेभ्यश्चतुरश्चतुरोमुष्टीन्निरुप्यइतरासांदेवतानांकृतेदेवेभ्योजुष्टंनिर्वपामीति चतुरोमुष्टीन्निर्वपेत्॥ग्रहसिद्धान्नेनवाहोमः॥आज्येनसहगृहसिद्धान्नस्यचपर्यग्निकरणम्॥दर्वींस्रुवसंमार्गांतेगृहसिद्धान्नंस्थाल्या मादायअग्नावधिश्रित्याभिघारणादिबर्हिष्यासादनांतंकुर्यात् ॥ अर्कादितत्तद्ग्रहोक्तयज्ञियतरुजातीयाःसमिधश्चतत्रैवासाद्य अग्न्यर्चनाद्याज्यभागवराहुत्यंतेयजमानोन्वाधानानुसारेणएतत्संख्याहुतिपर्याप्तंअर्कादिजातीयसमिच्चर्वाज्यात्मकंहविस्त्रयं सूर्यायसोमायेत्यादिनममेत्येवंत्यागपूर्वकंतदंगदेवताभ्योपित्यक्त्वा एवंत्यागेकृतेसर्त्विगाचार्योऽर्कादिसमिधोदधिमध्वाक्ता श्चर्वाहुतीराज्याहुतीश्चसंकल्पानुसारिसंख्याकाजुहुयात् ॥ (ततस्तिलैर्दशदशाहुतिभिर्ग्रहहोमस्तथाव्याहृतिभिरयुतसंख्यया

१ होमप्रकारस्तु--नमुक्तकेशोजुहुयान्नानिपातितजानुकः । उत्तानेनैवहस्तेनअंगुष्ठाग्रेणपीडितं । संहताङ्गुलिपाणिस्तुवाग्यतोजुहुयाद्धविः ॥

होमश्चकार्यः॥)ततःस्विष्टकृदादिप्रायश्चित्तहोमांतंकृत्वा दिक्पालादिभ्यःसदीपमाषभक्तबलिसंकल्पंयजमानद्वाराकारयेत् ॥

॥ ९८ ॥ अथबलिदानम् ॥

श्रीः ॥ सपत्नीकोयजमानःप्रतिबलिंसंकल्प्यसाक्षतजलंत्यजेत् ॥ तद्यथा॥अग्न्यायतनस्यसमंतादिक्षुमाषभक्तबलीन्दिक्पालेभ्योदद्यात् ॥ त्रातारमिंद्रंगर्गइंद्रस्त्रिष्टुप् इंद्रप्रीत्यर्थेबलिदानेविनियोगः ॥ ॐ त्रातारमिंद्रं० ॥ इंद्रायसांगायसपरिवारायसायुधायसशक्तिकायएषमाषभक्तबलिर्नमम ॥ भोइंद्रदिशंरक्षबलिंभुंक्ष्वममयजमानस्यसकुटुंबस्यायुःकर्ताक्षेमकर्ताशांतिकर्तापुष्टिकर्तातुष्टिकर्ताभवेतिपुष्पाक्षतजलानिपूर्वाभिमुखस्त्यजेत् १ ॥ अग्निंदूतंमेधातिथिरग्निर्गायत्री अग्निप्रीत्यर्थेबलिदानेवि० ॥ ॐ अग्निंदूतंवृणीमहे० अग्नयेसांगाय० २ ॥ यमायसोमंयमोयमोनुष्टुप् यमप्रीत्यर्थेबलिदानेवि० ॥ यमायसोमं० यमायसांगाय० ३ ॥ मोषुणःकण्वोनिर्ऋतिर्गायत्री निर्ऋतिप्रीत्यर्थेबलि० ॥ ॐ मोषुणःपरापरा० निर्ऋतयेसांगाय० ४ ॥ तत्त्वायामिशुनःशेपोवरुणस्त्रिष्टुप् वरुणप्रीत्यर्थे० ॥ ॐ तत्त्वायामिब्रह्मणा० वरुणायसांगाय० ५ ॥ तववायव्यश्वोवायुर्गायत्री वायुप्रीत्यर्थेबलि० ॥ ॐ तववायवृतस्पते० वायवेसांगाय० ६ ॥ सोमोधेनुंगोतमःसोमस्त्रिष्टुप् सोमप्रीत्यर्थे० ॥ ॐ सोमोधेनुंसोमोअर्वंत० ॥ सोमायसांगाय० ७ ॥ तमीशानंगोतमईशानोजगती ईशानप्रीत्यर्थे० ॥ ॐ तमीशानंजगतः० ईशानायसांगाय० ८ ॥ ततोग्रहबलयोदेयाः तत्रपूर्वेआकृष्णेनहिरण्यस्तूपःसवितात्रिष्टुप् सूर्यप्रीत्यर्थे० ॥ ॐ आकृष्णेनरजसा० आदित्यायसांगायसपरिवारायईश्वराग्निरूपाधिदेवताप्रत्यधिदेवतासहितायेमंसदीपमाषभक्तबलिंस

मर्पयामिइतिपुष्पांजलिंक्षिपेत् भोआदित्येमंबलिंगृहाणममयजमानस्य० १ ॥ आप्यायस्वगोतमःसोमोगायत्री सोमप्रीत्य
र्थे० ॥ ॐ आप्यायस्वसमेतु० सोमायसांगाय०उमारूपाधिदेवताप्रत्यधिदेवतासहितायेत्यादि० २ ॥ अग्निर्मूर्धाविरूपों
गारकोगायत्री भौमप्रीत्यर्थेबलिदाने० ॥ ॐ अग्निर्मूर्धादिवः० ॥ भौमायसांगाय० स्कंदभूमिरूपाधिदेवताप्रत्यधिदेवतास
हितायेत्यादि० ३ ॥ उद्बुध्यध्वंबुधोबुधस्त्रिष्टुप् बुधप्रीत्यर्थे० ॥ ॐ उद्बुध्यध्वंसमनसः० बुधायसांगाय०नारायणविष्णुरू
पाधिदेवताप्रत्यधिदेवतासहितायेत्यादि० ४ ॥ बृहस्पतेगृत्समदोबृहस्पतिस्त्रिष्टुप् बृहस्पतिप्रीत्यर्थेबलि० ॥ ॐ बृहस्पतेअ
ति० बृहस्पतयेसांगाय०ब्रह्मेंद्ररूपाधिदेवताप्रत्यधिदेवतासहितायेत्यादि ५ ॥ शुक्रःपराशरःशुक्रोद्विपदाविराट् शुक्रप्रीत्यर्थे
बलि० ॥ ॐ शुक्रःशुशुक्वाँउषोन० शुक्रायसांगाय० इंद्रेद्राणीरूपाधिदेवताप्रत्यधिदेवतासहितायेत्यादि ६ ॥ शमग्निरिरिं
बिठिःशनिरुष्णिक् शनिप्रीत्यर्थे० ॥ ॐ शमग्निरग्निभिः० शनैश्चरायसांगाय० यमप्रजापतिरूपाधिदेवताप्रत्यधिदेवतास
हितायेत्यादि ७ ॥ कयानोवामदेवोराहुर्गायत्री राहुप्रीत्यर्थेबलि० ॥ ॐ कयानश्चित्र० राहवेसांगाय० कालसर्परूपाधि
देवताप्रत्यधिदेवतासहितायेत्यादि८॥ केतुंकृण्वन्मधुच्छंदाःकेतुर्गायत्री केतुप्रीत्यर्थेबलि०॥ ॐ केतुंकृण्वन्नं० केतवेसांगाय
सपरिवाराय० चित्रगुप्तब्रह्मरूपाधिदेवताप्रत्यधिदेवतासहितायेत्यादि ९ ॥ ततःगणानांत्वागृत्समदोगणपतिर्जगती ग
णपतिप्रीत्यर्थेबलिदाने० ॥ ॐ गणानांत्वागणपतिं० गणपतयेसांगायसपरिवारायऋद्धिबुद्धिसहितायेत्यादि० १ ॥ जा
तवेदसेकश्यपोदुर्गात्रिष्टुप् दुर्गाप्रीत्यर्थे०॥ॐ जातवेदसेसुनवाम० दुर्गायैसांगायैसपरिवारायैसायुधायैसशक्तिकायैइमंबलिं०

भोदुर्गेममयजमानस्यायुःकर्त्रींपुष्टिकर्त्रींतुष्टिकर्त्रींऋद्धिकर्त्रींभव २ ॥ तववायोव्यश्वोवायुर्गायत्री वायुप्रीत्यर्थे० ॥ ॐ तवं
वायवृत० वायवेसांगायेत्यादि० ३ ॥ आदित्प्रत्नस्यवत्सआकाशोगायत्री आकाशप्रीत्यर्थे०॥ॐ आदित्प्रत्नस्यरेत० आका
शायसांगायेत्यादि० ४ ॥ एषोउषाःप्रस्कण्वोश्विनौगायत्री अश्विप्रीत्यर्थेबलिदाने० ॥ ॐ एषोउषाअपूर्व्या० अश्विभ्यां
सांगाभ्यांसपरिवाराभ्यांसायुधाभ्यांसशक्तिकाभ्यामिमंमाषभक्तबलिं० ॥ भोअश्विनौअमुंबलिंगृह्णीतंममयजमानस्यआयुः
कर्तारौक्षेमकर्तारौभवतं ५ ॥ वास्तोष्पतेवसिष्ठोवास्तोष्पतिस्त्रिष्टुप् वास्तोष्पतिप्रीत्यर्थे० ॥ ॐ वास्तोष्पते० ॥ वास्तोष्पत
येसांगायेत्यादि ६ ॥ ततःक्षेत्रपालबलिः ॥ क्षेत्रस्यवामदेवःक्षेत्रपालोनुष्टुप् क्षेत्रपालप्रीत्यर्थे० ॥ ॐ क्षेत्रस्यपतिना० क्षेत्र
पालायसांगायसपरिवारायभूतप्रेतपिशाचराक्षसडाकिनीशाकिनीवेतालपरिवारयुतायइममित्यादि ॥ ततःशूद्रादिनातद्ब
लिनयनेकृतेशांतापृथिवीतिभुवंप्रोक्ष्यसयजमानआचार्यःप्रक्षालितपाणिपादआचांतःसर्वकर्मप्रपूरणींभद्रद्रव्यदांपूर्णाहुतिंहो
ष्येइतिसंकल्प्य स्रुचिद्वादशगृहीतमाज्यंफलसंयुतंगृहीत्वातस्यांगंधपुष्पाक्षतालंकृतायांस्रुवमधोबिलंनिधायस्रुक्स्रुवंशंखमुद्र
यागृहीत्वोर्ध्वस्तिष्ठत् ॥ मूर्धानंभरद्वाजोग्निर्वैश्वानरस्त्रिष्टुप् पूर्णाहुतौविनियोगः॥ ॐ मूर्धानंदिवो० ॥ अनेनपूर्णाहुतिंहुत्वा
अग्नयेवैश्वानरायेदंनममेतित्यागः ॥ यद्वा मूर्धानं० ॥ पुनस्त्वाग्निर्वसुरुद्रादित्यास्त्रिष्टुप् ॥ पूर्णादर्विविश्वेदेवाःशतक्रतुरनु
ष्टुप् ॥ सप्ततेअग्नेसप्तवानग्निर्जगती ॥ पूर्णाहुतौवि० ॥ इतिचतुर्भिर्हुत्वा ॥ इदमग्नयेवैश्वानरायवसुरुद्रादित्येभ्यःशतक्रतवे
सप्तवतेग्नयेचनममेतित्यागःकार्यः॥ ततःसंस्रावहोमादिकर्मशेषंसमापयेत् ॥ ततःसर्वौषधैःसर्वगंधैश्चविलिप्तांगंप्राङ्मुखंयजमा

नंसपरिवारंचत्वारोविप्राउदङ्मुखाऐशानीमुखावाग्रहकुंभोदकेन समुद्रज्येष्ठाइत्याद्यैरभिषेकमंत्रैर्ग्रहमंत्रैः सुरास्त्वामभिषिंचं
त्वित्यादिपौराणमंत्रैश्चाभिषिंचेयुः ॥ ततःस्नात्वाशुक्लांबरगंधमाल्यधरःप्राङ्मुखोयजमानोग्रहादीनांचोत्तरपूजांविधायाग्निं
संपूज्यविभूतिंधारयेत् ॥ ततोवरणक्रमेणर्त्विजोयजमानहस्तेश्रेयःसंपादनंकुर्युः ॥ यजमानआचार्यादिभ्यःअमुककर्मणःश्रे
योग्रहणंकरिष्ये ॥ आचार्यःशिवाआपःसंत्वितियजमानहस्तेजलंक्षिपेत् ॥ सौमनस्य०पुष्पं ॥ अक्षतंचारिष्टं० अक्षतान् ॥
दीर्घमायुः० पुनर्जलं॥भवन्नियोगेनमयाअमुककर्मणियत्कृतंजपहोमादितदुत्पन्नंयच्छ्रेयस्तत्तुभ्यमहंसंप्रददे॥ तेनत्वंश्रेयस्वी
भव ॥ सचतथास्त्वितिवदेत् ॥ एवंब्रह्मादयः ॥ ततःकर्ताग्नेःपश्चादाचार्यर्त्विजउदङ्मुखान्संपूज्यदेशकालौसंकीर्त्य कृतैतद
युतहोमाख्यग्रहयज्ञस्यप्रतिष्ठासिद्ध्यर्थंश्रीसूर्यप्रीत्यर्थंइमांकपिलांरुद्रदेवत्याममुकगोत्रायामुकशर्मणेआचार्यायदक्षिणांसंप्रद
देनममेत्युक्त्वा ॥ कपिलेसर्वदेवानांपूजनीयासिरोहिणी ॥ तीर्थदेवमयीयस्मादतःशांतिंप्रयच्छमे ॥ इतिपठेत् ॥ एवमग्रे ॥
पुण्यस्त्वंशंखपुण्यानांमंगलानांचमंगलं ॥ विष्णुनाविधृतोनित्यमतःशांतिं० ॥ इतिसोमायशंखं ॥ धर्मस्त्वंवृषरूपेणजगदा
नंदकारकः ॥ अष्टमूर्तेरधिष्ठानमतःपाहिसनातनेतिभौमायवृषं ॥ हिरण्यगर्भगर्भस्थमितिबुधायहेम ॥ पीतवस्त्रयुगंयस्मा
द्वासुदेवस्यवल्लभं ॥ प्रदानात्तस्यवैविष्णोअतःशांतिं०॥ इतिगुरवेपीतवस्त्रं ॥ विष्णुस्त्वमश्वरूपेणयस्मादमृतसंभवः॥ चंद्रा
र्कवाहनंनित्यमतःशांतिं० ॥ इतिशुक्रायाश्वं ॥ यस्मात्त्वंपृथिवीकृष्णाधेनुःकेशवसंनिभा ॥ सर्वपापहरानित्यमतःशांतिं० ॥
इतिशनयेकृष्णांगां ॥ यस्मादायसकर्माणित्वदधीनानिसर्वदा ॥ लांगलान्यायुधादीनितस्माच्छांतिं० ॥ इतिराहवेलोहं ॥

यस्मात्त्वंछागयज्ञानामंगत्वेनव्यवस्थितः ॥ यानंविभावसोर्नित्यमतःशांतिं० ॥ इतिकेतवेछागं ॥ सर्वेषांवागावः गवामंगेषु तिष्ठंतीतिदेयाः ॥ सर्वेभ्योवासुवर्णं ॥ ततोविभवेसतिशय्यारत्नभूमिवस्त्रकांचनान्यपियथाश्रद्धंदद्यात् ॥ ततोब्रह्मादिऋत्विग्भ्योयथाशक्तिदक्षिणांदत्वायांतुदेवेतिदेवान्गच्छगच्छेत्यग्निंचविसृज्यतत्पीठंसोपस्करमाचार्यहस्तेप्रतिपाद्यपत्न्यासहरूपं रूपमित्याज्यावलोकनांतेतदाज्यंसदक्षिणंब्राह्मणायदत्वोक्तसंख्ययागुडौदनादिभिर्विप्रान्संभोज्याशिषोगृहीत्वाकर्मेश्वरार्पणं कुर्यात् ॥ इति (अयुतहोमसंवलितो) मात्स्यानुसारीग्रहयज्ञः॥

॥ ९९ ॥ अथवसोर्धारानुवाकः ॥

श्रीः॥वसोर्धाराचेत्थं ॥ वह्नेरुपरिस्तंभद्वयविधृतामौदुंबरीमृज्वीमकोटरांबाहुप्रमाणामार्द्रांस्रुचंपूर्वाग्रांनिधायतदुपरिशृंखलावलंबितेननिर्मलंघृतपूरितेनताम्रेणमृन्मयेनवाकुंभेनाधोयवमात्रछिद्रेणाज्यंमुंचतास्रुवप्रणालिकयाग्रेसुवर्णजिह्वातोधोनिपतंतीमग्नेरुपरिवसोर्धारांपातयेत् ॥ पतंत्यांचतस्यांचमकानुवाकानाग्नेयादीनिसूक्तानिश्रावयेत् ॥ तत्रकूयवाश्चमइतिमंत्रोद्वादशवारमावर्तनीयः ॥ चमकानुवाकानामग्निःकांडऋषिःआद्याग्नावैष्णवीगायत्री शिष्टानांवाजादयोन्नादिविशेषादेवताःयजुश्छंदः ॥ अग्निमीळेनवानांमधुच्छंदाअग्निर्गायत्री ॥ विष्णोर्नुकमितिषण्णांदीर्घतमाविष्णुरनुष्टुप् ॥ आतेपितरितिपंचदशानांगृत्समदोरुद्रस्त्रिष्टुप् ॥ स्वादिष्ठयेतिदशानांमधुच्छंदाःसोमःपवमानोगायत्री ॥ कायमानइतिमहावैश्वानरसाम्नोवैश्वानरोमहावैश्वानरःपथ्याबृहती ॥ मूर्धानमितिज्येष्ठसाम्नोभरद्वाजोवैश्वानरस्त्रिष्टुप् ॥ वसोर्धारायांविनियोगः ॥ साम

गानासंभवेऋङ्मात्रंपठेत् ॥ ॐ वसोर्धाराञ्जुहोतिवसोर्मेधारासदितिवाएपाहूयतेघृतस्यवाएनमेषाधारामुष्मिन्लोकेपिन्वमानो
पंतिष्ठतआज्येनजुहोतितेजोवाआज्यंतेजोवसोर्धारातेजसैवास्मैतेजोवरुंधेथोकामावैवसोर्धाराकामानेवावरुंधेयंकामयेतप्रा
णानस्यान्नाद्यंविच्छिद्यामितिविग्राहंतस्यजुहुयात्प्राणानेवास्यान्नाद्यंविच्छिनत्तियंकामयेतप्राणानस्यान्नाद्यꣳसंतनुयामिति
संततांतस्यजुहुयात्प्राणानेवास्यान्नाद्यꣳसंतनोतिद्वादशद्वादशानिजुहोतिद्वादशमासाःसंवत्सरःसंवत्सरेणैवास्माऽअन्नमवरुं
धेन्नंचमेक्षुच्चमइत्याहैतद्वाऽअन्नस्यरूपꣳरूपेणैवान्नमवरुंधेग्निश्चमआपश्चम इत्याहैपावाअन्नस्ययोनिःसयोन्येवान्नमवरुंधेर्धेंद्रा
णिजुहोति देवताएवावरुंधेयत्सर्वेषामर्धमिंद्रःप्रतितस्मादिंद्रोदेवतानांभूयिष्ठभाक्तमइंद्रमुत्तरमाहेंद्रियमेवास्मिन्नुपरिष्टाद्दधा
तियज्ञायुधानिजुहोति यज्ञोवैयज्ञायुधानियज्ञमेवावरुंधेथोऽएतद्वैयज्ञस्यरूपꣳरूपेणैवयज्ञमवरुंधेवभृथश्चमेस्वगाकारश्चमइ
त्याहस्वगाकृत्याअग्निश्चमेघर्मश्चमइत्याहैतद्वैब्रह्मवर्चसस्यरूपꣳरूपेणैवब्रह्मवर्चसमवरुंधऋक्चमेसामचमइत्याहैतद्वैछंदसाꣳ
रूपꣳरूपेणैवछंदाꣳस्यवरुंधेगर्भाश्चमेवत्साश्चमइत्याहैतद्वैपशूनाꣳरूपꣳरूपेणैवपशूनवरुंधेकल्पाञ्जुहोत्यक्लृप्तस्यक्लृप्त्यैयुग्मदयु
जेजुहोति मिथुनत्वायोत्तरावतीभवतोभिक्रात्याएकाचमेतिस्रश्चमइत्याहदेवछंदसंवाएकाचतिस्रश्चमनुष्यछंदसंचतस्रश्चाष्टौ
चदेवछंदसंचैवमनुष्यछंदसंचावरुंधऽआत्रयस्त्रिꣳशतोजुहोति त्रयस्त्रिꣳशद्वैदेवतादेवताएवावरुंधऽआष्टाचत्वारिꣳशतोजु
होत्यष्टाचत्वारिꣳशदक्षराजगतीजागताःपशवोजगत्यैमास्मैपशूनवरुंधे वाजश्चप्रसवश्चेतिद्वादशंजुहोतिद्वादशमासाःसंव
त्सरःसंवत्सरएवप्रतितिष्ठति ॥ इत्यनुवाकः ॥ १ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

॥ १०० ॥ अथाग्न्युपघातेप्रायश्चित्तानि ॥

श्रीः ॥ तत्रपूर्वमग्न्युपघातेप्रायश्चित्तम् ॥ अस्मिन्कर्मणिस्वयंज्वलनादिनाग्न्युपघातजनितप्रत्यवायपरिहारार्थंप्रायश्चित्तंकरि
ष्ये ॥ ॐ पुनस्त्वादित्यारुद्रावसवःसमिंधतांपुनर्ब्रह्माणोवसुनीथयज्ञैः ॥ घृतेनत्वंतन्वोवर्धयस्वसत्याःसंतुयजमानस्यकामाः॥
इतिमंत्रेणाग्नौसमिधमाधायतेनैवमंत्रेणस्रुवाहुतिंजुहुयात्॥आदित्यरुद्रवसुब्रह्मभ्यइदंनमम॥ ॥अस्मिन्क० आसादितप्रणी
तास्कंदनशोषणप्रस्रवणादिजनितप्रत्य० विहितप्राय०॥आपोहिष्ठेतितृचेनप्रणीतायामुदकमापूर्यस्रुवाहुतिंजुहुयात् ॥ ॐ त
तंम आपस्तर्दुतायतेपुनःस्वादिष्ठाधीतिरुचथायशस्यते ॥ अयंसमुद्रउतविश्वभेषजःस्वाहाकृतस्यसमुतृप्णुतर्भुवःस्वाहा ॥
ऋभुभ्य० ॥ ॥ अस्मिन्क० हवनीयद्रव्याणामग्नेश्चकेशनखकीटपिपीलिकामक्षिकाद्युपघातजनितप्रत्य० द्वेमिंदाहुतीहो
ष्यामि ॥ ॐ यन्मआत्मनोमिंदाभूदग्निस्तत्पुनराहार्जातवेदाविचर्षणिःस्वाहा ॥ मिंदवतेग्नयइदं० ॥ पुनरग्निश्चक्षुरदात्पुन
रिंद्रोबृहस्पतिः ॥ पुनर्मेअश्विनायुवंचक्षुराधत्तमक्ष्योःस्वाहा ॥ मिंदवतेग्नय० ॥ ॥ अस्मिन्क० परिस्तरणबर्हिरादीनांदा
हादिनाशजनितप्रत्यवाय० ॥ ॐ त्वमग्नेअयास्ययासन्मनसाहितः ॥ अयासन्हव्यमूहिषेयानोधेहिभेषजंस्वाहा ॥ अयसेग्न
यइदं० ॥ ॐ प्रजापतेनत्वदेतान्यन्योविश्वाजातानिपरिताबभूव ॥ यत्कामास्तेजुहुमस्तन्नोअस्तुवयंस्यामपतयोरयीणांस्वा
हा प्रजापतय० ॥ ॥ अस्मिन्क० आयतनाद्बहिरंगारपतनजनितप्रत्यवाय० ॥ ॐ इदंतएकंपरउतएकंतृतीयेनज्योतिषा
संविशस्व ॥ संवेशनेतन्व१चारुरेधिप्रियोदेवानांपरमेजनित्रे इतिमंत्रेणांगारानायतनेप्रक्षिप्य भूर्भुवःस्वःस्वाहाइतिस्रुवाहु

तिंजुहुयात् ॥ ॥ अस्मिन्क० स्वराक्षरपदवर्णभ्रेषजनितप्रत्य० आभिर्गीर्भिरित्येकामाज्याहुतिंहोष्यामि ॥ ॐ आभिर्गी
र्भिर्यदतोनऊनमाप्यायययहरिवोवर्धमानः ॥ यदास्तोतृभ्योमहिगोत्रारुजासिंभूयिष्ठभाजोअधतेस्यामस्वाहा इंद्रायहरिवत०
॥ अस्मिन्क० स्वाहाकारप्रदानासमकालताजनितप्रत्यवाय० मनोज्योतिरित्येकामाज्याहुतिंहोष्ये ॥ ॐ मनोज्योतिर्जुषता
माज्यंविच्छिन्नंयज्ञंसमिमंदधातु ॥ याइष्टाउषसोनिम्रुचश्चताःसंदधामिहविषाघृतेनस्वाहा ॥ मनसेज्योतिपइदं० ॥ ॥
अस्मिन्क० नियमासनवाग्लोपजनितप्रत्यवाय० इदंविष्णुस्त्र्यंबकमितिमंत्राभ्यांस्रुवाहुतीहोष्यामि ॥ ॐ इदंविष्णुर्विचक्र
मेत्रेधानिदधेपदं ॥ समूढमस्यपांसुरेस्वाहा ॥ विष्णवइदं० ॥ ॐ त्र्यंबकंयजामहेसुगंधिंपुष्टिवर्धनं ॥ उर्वारुकमिवबंधनान्मृ
त्योर्मुक्षीयमामृतात्स्वाहा ॥ त्र्यंबकायेदं० ॥ ॥ अस्मिन्कर्मणिहौम्यद्रव्याणांसमिदादीनांमध्येउक्तसंख्यातोन्यूनातिरिक्तत्व
जनितप्रत्यवाय० प्रायश्चित्तंकरिष्ये ॥ ॐ यत्पाकत्रा० अग्नयइदं० ॥ ॥ अस्मिन्कर्मणि० देवताग्न्योर्मध्येऋत्विगग्निमध्ये
चपुरुषांतरगमनजनितप्रत्य० पथिकृदग्निदेवताकांपूर्णाहुतिंहोष्ये ॥ जुह्वांचतुर्गृहीतमाज्यंगृहीत्वाजुहुयात् ॥ ॐ अग्नयेपथिकृ
तेस्वाहा अग्नयेपथिकृतइदं० ॥ ॥ अस्मिन्क० प्रधानाहुत्युपरिस्विष्टकृदाहुतिप्रक्षेपजनितप्रत्यवाय० ॥ ॐ यत्रवेत्थवनस्पतेदे
वानांगुह्यानामानि ॥ तत्रहव्यानिगामयस्वाहा ॥ इत्यनेनसमिधंहुत्वासमस्तव्याहृत्याज्यंजुहुयात् ॥ ॥ अस्मिन्क० ऋक्तो
यज्ञभ्रेषप्राय० ॥ ॐ भूःस्वाहाअग्नयइदं ॥ ॥ यजुष्टोयज्ञभ्रेषप्रा० ॥ ॐ भुवःस्वाहावायवइदं० ॥ ॥ अ० सामतोयज्ञ० ॥
स्वःस्वाहासूर्या० ॥ ॥ अविज्ञातप्रायश्चित्तं० ॥ ॐ भूर्भुवःस्वःस्वाहा प्रजापतय० ॥ ॥ चरौश्रप्यमाणेतापादुत्सिक्ते चरू

त्सेकजनितप्र० यदिपूर्वस्यांतदाइंद्रायस्वाहेतिस्रुवाहुतिः ॥ दक्षिणस्यांयमायस्वा० ॥ पश्चिमायांवरुणाय० ॥ उत्तरस्यांसो
माय० ॥ विदिक्षुभूर्भुवःस्वःस्वाहेति ॥ एवंहुत्वा स्रुवगृहीतेनाज्येनचरुमाप्याययति ॥ आप्यायस्वसंतेपयांसीत्याभ्यां ॥ त
तोमिंदाहुती ॥ यन्मआत्मनो० पुनरग्निरितिद्वाभ्यां ॥ ततःसर्वप्रायश्चित्तं भूर्भुवःस्वःस्वाहेति ॥ ॥ अस्मिन्क० हूयमाना
हुतिस्कंदनजनितप्रत्यवाय० ॥ स्कन्नंहविरभिमृशेत् ॥ देवांजनमगंन्यज्ञस्तस्यमाशीरवतुवर्धतां ॥ भूतिर्घृतेनमुंचतुयज्ञोय
ज्ञपतिमंहसः ॥ भूपतयेस्वाहा ॥ भुवनपतयेस्वाहा ॥ भूतानांपतयेस्वाहा ॥ यज्ञस्यत्वाप्रमयोन्मयाभिमयाप्रतिमया ॥
ततः ॥ द्रप्सश्चस्कंदप्रथमांअनुद्यूनिमंचयोनिमनुयश्चपूर्वः ॥ समानंयोनिमनुसंचरंतंद्रप्संजुहोम्यनुसप्तहोत्राःइत्याज्याहु
तिंहुत्वाव्याहृतिभिश्च ॥ ततःस्कन्नमग्नौक्षिपेत् ॥ ॥ व्रतलोप०व्रतपतिदेवताकांपूर्णाहु० ॥ चतुर्गृहीतमाज्यं०अग्नयेव्रतप
तयेस्वाहा ॥ ॥ अग्नेरुक्तस्थानादन्यत्रनासाकर्णादौकृताहुतिप्रक्षेपजनितप्रत्यवाय०मूलेनपंचविंशतिसंख्याज्याहुतीर्होष्ये॥
मूलमंत्रेणजुहुयात् ॥ ॥ अस्मिन्क०वेदिकाकुंडकलशप्रतिमादीनामुक्तप्रमाणाद्धीनाधिकताजनितप्रत्यवायपरि०अष्टाविंश
तिवारंसमस्तव्याहृत्याज्याहुतीर्होष्यामि ॥ ॐ भूर्भुवःस्वःस्वाहा प्रजापतयइदंनमम ॥ ॥ सांगतासिद्ध्यर्थंसर्वप्रायश्चित्तंक
रिष्ये ॥ ॐ भूर्भुवःस्वःस्वाहा प्रजापतयइदंनमम ॥ इतिसर्वसाधारणान्यभ्युपघातकप्रायश्चित्तानि ॥
॥ छ ॥

श्रीः ॥ लौकिकेपावकोह्यग्निःप्रथमःपरिकीर्तितः ॥ अग्निस्तुमारुतोनामगर्भाधानेप्रकीर्तितः ॥ पुंसवेपवमानस्तुशोभनःशु

॥१०१॥ अथाग्निनामानि ॥

भकर्मसु ॥ सीमन्तेमंगलोनामप्रबलोजातकर्मणि ॥ पार्थिवोनामकरणेप्राशनेऽन्नस्यवैशुचिः ॥ सभ्यनामातुचूडायांव्रतादेशे
समुद्भवः ॥ गोदानेसूर्यनामास्याद्विवाहेयोजकःस्मृतः ॥ आवसथ्येद्विजोज्ञेयोवैश्वदेवेतुरुक्मकः ॥ प्रायश्चित्तेविटश्चैवपाकय
ज्ञेषुपावकः ॥ देवानांहव्यवाहश्चपितृणांकव्यवाहनः ॥ शांतिकेवरदःप्रोक्तःपौष्टिकेबलवर्धनः ॥ पूर्णाहुत्यांमृडोनामक्रोधो
ग्निश्चाभिचारिके ॥ वश्यार्थेकामदोनामवनदाहेतुदूषकः ॥ कुक्षौतुजठरोज्ञेयःक्रव्यादोमृतदाहने ॥ वह्निनामालक्षहोमेकोटि
होमेहुताशनः ॥ वृषोत्सर्गेऽध्वरोनामसुचयेब्राह्मणःस्मृतः ॥ समुद्रेवाडवोह्यग्निःक्षयेसंवर्तकस्तथा ॥ ब्रह्मावैगार्हपत्यश्चईश्व
रोदक्षिणस्तथा ॥ विष्णुराहवनीयःस्यादग्निहोत्रेत्रयोग्नयः ॥ ज्ञात्वैवमग्निनामानिगृह्यकर्मसमारभेत् ॥ इमानिसर्वसंस्कार
शांतिकपौष्टिकाद्यनुष्ठानोपयुक्तानितत्रतत्रयोज्यान्यग्निनामानि ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

॥ १०२ ॥ अथस्थालीपाकप्रयोगः ॥

श्रीः ॥ तत्रयजमानःकृतनित्यक्रियःशुचिःपरिहितधौतवासाःपीठोपविष्टःप्राङ्मुखोवाग्यतोद्विराचम्यदर्भपाणिःप्राणानाय
म्यदेशकालौसंकीर्त्यममोपात्तदुरितक्षयद्वाराश्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थममुककर्मकरिष्ये ॥ तदंगहोमंकर्तुंस्थंडिलादिकरिष्ये ॥ इति
संकल्प्यगोमयादिलिप्तेशुद्धदेशेशुद्धमृदाऐशान्यारंभमुदक्संस्थंचतुरंगुलोन्नतमंगुलोन्नतंवाचतुर्दिक्षुमिलित्वाद्विसप्तत्यंगुलप

१ सचविवाहानंतरकर्तव्यगृहप्रवेशनीयहोमोत्तरभाविन्यापौर्णमास्यामारंभणीयोनत्वमावास्यायां । चतुर्थीहोमात्प्रागपिपौर्णमासीचेत्तत्रारंभः । मलमासगुरुशुक्रास्तबाल्यवार्धकग्रहपौषमासादावप्ययमारभणीय. । पर्वनिर्णयःसविस्तरोऽन्यत्रज्ञेय. ॥

रिधिकंफलितमष्टादशांगुलविस्तृतंहोमानुसारेणतदधिकंवानतुततोन्यूनंमध्योन्नतंस्थंडिलंकुर्यात्॥तद्गोमयेनप्रदक्षिणमुपलि
प्य दक्षिणेष्टौउदीच्यांद्वेप्रतीच्यांचतुःप्राच्यामर्धमित्यंगुलानित्यक्त्वादक्षिणोपक्रमामुदक्संस्थांप्रादेशमात्रामेकांलेखांतस्या
दक्षिणोत्तरयोःप्रागायतेपूर्वरेखयाअसंसृष्टेप्रादेशसंमितेद्वेलेखेलिखित्वातयोर्मध्येपरस्परमसंसृष्टाउदक्संस्थाःप्रागायताःप्रा
देशसंमितास्तिस्रइतिषड्लेखायज्ञियशकलमूलेनदक्षिणहस्तेनोल्लिख्यलेखासुतच्छकलमुदगग्रंनिधाय स्थंडिलमद्भिरभ्युक्ष्यश
कलंभंक्त्वाग्नेय्यांनिरस्यपाणिंप्रक्षाल्यवाग्यतोभवेत् ॥ ततस्तैजसेनासंभवेमृन्मयेनवापात्रयुग्मेनसंपुटीकृत्यसुवासिन्याश्रोत्रि
यागारात्स्वगृहाद्वासमृद्धंनिर्धूममग्निमाहृतंस्थंडिलादाग्नेय्यांनिधाय ॥ जुष्टोदमूनाआत्रेयोवसुश्रुतोग्निस्त्रिष्टुप् ॥ एह्यग्नेराहूग
णोगोतमोग्निस्त्रिष्टुप् ॥ अग्न्यावाहनेविनियोगः ॥ ॐ जुष्टोदमूनाअतिथिर्दुरोणइमंनोयज्ञमुपयाहिविद्वान् ॥ विश्वाअग्नेअ
भियुजोविहत्याशत्रूयतामाभराभोजनानि ॥ एह्यग्नइहहोतानिषीदादब्धःसुपुरएताभवानः ॥ अवतांत्वारोदसीविश्वमिन्वे
यजामहेसौमनसायदेवान् ॥ इत्यक्षतैरावाह्याच्छादनंदूरीकृत्य ॥ समस्तव्याहृतीनांपरमेष्ठीप्रजापतिःप्रजापतिर्बृहती॥ अग्नि
प्रतिष्ठापनेविनियोगः ॥ ॐ भूर्भुवःस्वरित्यात्माभिमुखंपाणिभ्यांषट्सुलेखास्वमुकनामानमग्निंप्रतिष्ठापयामीत्यग्निंप्रतिष्ठा
प्य ॥ प्रोक्षितेंधनानिनिक्षिप्यवेणुधमन्याप्रबोध्यध्यायेदेवम् ॥ चत्वारिशृंगागोतमोवामदेवोग्निस्त्रिष्टुप् ॥ अग्निमूर्तिध्याने
विनियोगः ॥ ॐ चत्वारिशृंगात्रयोअस्यपादाद्वेशीर्षेसप्तहस्तासोअस्य ॥ त्रिधाबद्धोवृषभोरोरवीतिमहोदेवोमर्त्याँऽआविं
वेश ॥ सप्तहस्तश्चतुःशृंगःसप्तजिह्वोद्विशीर्षकः ॥ त्रिपात्प्रसन्नवदनःसुखासीनःशुचिस्मितः ॥ स्वाहांतुदक्षिणेपार्श्वेदेवींवामे

स्वधांतथा ॥ बिभ्रद्दक्षिणहस्तैस्तुशक्तिमन्नंस्रुचंस्रुवं ॥ तोमरंव्यजनंवामैर्घृतपात्रंचधारयन् ॥ मेषारूढोजटाबद्धोगौरवर्णोम
हौजसः ॥ धूम्रध्वजोलोहिताक्षःसप्तार्चिःसर्वकामदः ॥ आत्माभिमुखमासीनएवंरूपोहुताशनः ॥ ततोयदिसमिदादौसमा
रोपितोग्निस्तर्हिप्रत्यवरोहणंकार्यम् ॥ तच्चैवम् ॥ प्रत्यवरोहेत्यस्यहिरण्यगर्भोग्निस्त्रिष्टुप् ॥ समारोपितस्याग्नेःप्रत्यवरोहणेवि
नियोगः ॥ ॐ प्रत्यवरोहजातवेदःपुनस्त्वंदेवेभ्योहव्यंहवनःप्रजानन् ॥ प्रजांपुष्टिंरयिमस्मासुधेह्यथाभवयजमानायशंयोः ॥
इतिमंत्रेणसमारोपिताग्निसमिधंस्थापितेग्नौप्रक्षिपेदिति ॥ एतदंतंसंस्थापितेग्नौहोमेकार्यं ॥ नित्यधारितहोमेतुनैतावत् ॥
ततःपार्वणस्थालीपाकेप्रधानदिनात्पूर्वदिनेसद्यस्कालायांपौर्णमास्यामशक्तौचप्रधानदिनएववाप्रातरौपासनंहुत्वान्वाधानंकु
र्यात् ॥ तच्चेत्थं ॥ आचम्यप्राणानायम्यसमिद्द्वयंत्रयंवादायदेशकालौस्मृत्वा ममोपात्तदुरितक्षयद्वाराश्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थं द
र्शपूर्णमासाभ्यांस्थालीपाकाभ्यांयक्ष्ये ॥ तत्रेदानींपूर्णमासस्थालीपाकेनयक्ष्ये ॥ दर्शेतुपूर्वसंकल्पितेनदर्शस्थालीपाकेनयक्ष्य
इतिविशेषः ॥ तत्रदेवतापरिग्रहार्थमन्वाधानंकरिष्ये ॥ अस्मिन्नन्वाहितेग्नौजातवेदसमग्निमिध्मेनप्रजापतिंप्रजापतिंचाघार
देवतेआज्येनाग्नीषोमौचक्षुषीआज्येन ॥ अग्निमग्नीषोमौचप्रधानदेवतेचरुद्रव्येण ॥ दर्शेतुअग्निमिंद्राग्नीचप्रधानदेवते
चरुद्रव्येण इतिविशेषः ॥ शेषेणस्विष्टकृतमग्निमिध्मसन्नहनेनरुद्रमयासमग्निंदेवान्विष्णुमग्निंवायुंसूर्यंप्रजापतिंचैताःप्रा
यश्चित्तदेवताआज्येनज्ञाताज्ञातदोषनिबर्हणार्थंत्रिवारमग्निंमरुतश्चाज्येनविश्वान्देवान्संस्रावेणांगदेवताःप्रधानदेवताःसर्वाः
सन्निहिताःसंतुएवंसांगोपांगेनकर्मणाश्वोयक्ष्ये ॥ सद्यस्कालेतुसद्योयक्ष्येइतिसंकल्प्यतूष्णींसमस्तव्याहृतिभिर्वासमिद्धो

मंकुर्यात् ॥ व्याहृतिपक्षे समस्तव्याहृतीनांपरमेष्ठीप्रजापतिःप्रजा...पतबृहतीअन्वाधानसमिद्धोमेविनियोगः ॥ ॐ भूर्भुवःस्वः स्वाहा ॥ प्रजापतयइदंनमम ॥ (तंचाग्निंधारयेत् ॥ संकटेतुतुभ्यंताइत्यृचाज्याहुतिंहुत्वासमारोपयेत् ॥ तद्यथा ॥ तुभ्यंताविरूपोग्निर्गायत्री ॥ कृतान्वाधानाग्नेःसमारोपाधिकारार्थंप्रायश्चित्ताज्यहोमेविनियोगः ॥ ॐ तुभ्यंताअंगिरस्तमविश्वाःसुक्षितयःपृथक् ॥ अग्नेकामाययेमिरेस्वाहा ॥ अग्नयइदंनमम) ॥ व्रतलोपाहुतिंहुत्वा ॥ ततःप्रतिपदिप्रातरौपासनंहुत्वाग्निंपरिसमुह्यपरिस्तृणीयात् ॥ तच्चेत्थं ॥ अग्न्यायतनादष्टांगुलपरिमितेदेशेऐशानींदिशमारभ्यप्रदक्षिणंसमंतात्सोदकेन पाणिनात्रिःपरिमृज्यदशांगुलमितेदेशेप्राच्यादिषुपूर्वमुपरिनिहितदर्भैःपरिस्तृणीयात् ॥ तत्रप्राच्यांप्रतीच्यांचोदगग्रादर्भाः अवाच्यामुदीच्यांचप्रागग्राः पूर्वपश्चात्परिस्तरणमूलयोरुपरिदक्षिणपरिस्तरणं उत्तरपरिस्तरणंतुतदग्रयोरधस्तात् ॥ तेचदर्भाअनियतसंख्याएकैकस्यांदिशिचत्वारश्चत्वारइत्येवंषोडशवा ॥ ततोग्नेर्दक्षिणतोब्रह्मासनार्थंउत्तरतश्चपात्रासादनार्थं कांश्चित्प्रागग्रान्दर्भानास्तृणीयात् ॥ अग्नेरैशानतस्त्रिरंभसापरिषिच्य उत्तरास्तीर्णेषुदर्भेषुदक्षिणसव्यपाणिभ्यांक्रमेण चरुस्थालीप्रोक्षण्यौ दर्वीस्रुवौ प्रणीताआज्यपात्रे इध्माबर्हिषी शूर्पकृष्णाजिने उलूखलमुसले चेतिद्वेद्वेउदगपवर्गंप्राक्संस्थंच

१ व्रतलोपेव्रात्यैःसहसवेशनेवाउपोष्य त्वमग्नइत्यस्यवत्सोग्निर्गायत्री व्रतलोपजनितदोषपरिहारार्थमाज्यहोमे० ॐ त्वमग्नेव्रतपाअसिदेवआमर्त्येष्वा ॥ त्वंयज्ञेष्वीड्यःस्वाहा ॥ व्रतपायाग्नयइदं० ॥ यद्वानिर्वापादिपूर्वकंव्रतपायाग्नयेपार्वणस्थालीपाकेनसमानतंत्रंचरुंप्रधानात्पूर्वंजुहुयात् ॥
२ इध्माबर्हिषोरज्जुनिर्णयः ॥ त्रिभिस्त्रिभिःकुशदलैःसव्यंपाणिमधोदक्षिणंचोपरिकुर्वन् पूर्वदलाग्रैरुत्तरदलमूलैश्चत्रिसंधिंद्विगुणांरज्जुंकृत्वापुनर्दक्षि

आज्यमात्रहोमेतु प्रोक्षणीस्रुवौ प्रणीताआज्यपात्रे इध्माबर्हिषी चेत्येतावतामेवासादनं ॥ ततःप्रो
न्युब्जान्यासादयेत् ॥ आज्यमात्रहोमेतु प्रोक्षणीस्रुवौ प्रणीताआज्यपात्रे इध्माबर्हिषी चेत्येतावतामेवासादनं ॥ ततःप्रो

क्षणीपात्रमुत्तानंकृत्वातत्रानंतर्गर्भितसाग्रसमस्थूलप्रादेशमात्रकुशद्वयरूपेपवित्रेनिधायशुद्धाभिरद्भिस्तत्पात्रंपूरयित्वागंधपु
ष्पादिक्षिप्त्वाहस्तयोरंगुष्ठोपकनिष्ठिकाभ्यामुत्तानाभ्यांपाणिभ्यामुदगग्रेपृथक्पवित्रेधृत्वाअपस्त्रिरुत्पूयपात्राण्युत्तानानिकृ
त्वाइध्मंविस्रस्यसर्वाणिपात्राणित्रिःप्रोक्षेत् ॥ ताअपःकिंचित्कमंडलौक्षिपेदित्येके ॥ ततोयथोक्तलक्षणमीशानदिगवस्थितंब्र
ह्माणमस्मिन्कर्मणिब्रह्माणंत्वामहंवृणइतितत्पाणिंपाणिनागृहीत्वावृणुयात् ॥ ब्रह्मावृतोस्मीत्युक्त्वाप्राङ्मुखोयज्ञोपवीत्याच
म्यसमस्तपाण्यंगुष्ठोभूत्वाग्रेणाग्निंपरीत्यदक्षिणतउदङ्मुखःस्थित्वाआसनार्थंदर्भेषुदक्षिणभागस्थमेकंदर्भमंगुष्ठानामिकाभ्यांगृ
हीत्वा ॥ निरस्तःपरावसुःइतिनैर्ऋत्यांनिरस्यापःस्पृष्ट्वा इदमहमर्वावसोःसदनेसीदामिइत्युक्त्वोदङ्मुखएववामोरूपरिदक्षिण

णमध.सव्यंचोपरिकुर्वंस्तथैवत्रिगुणयेदंतेप्रदक्षिणग्रथिंदद्यात् ॥ एवंषट्त्रिंशद्दर्भदलैरेकारज्जुर्भवति ॥ ततस्तस्यामुदगग्रायांप्रादेशमात्रान्मुष्टिपरिमिता
न्दर्भान्निधायतयाबर्हिरावेष्ट्यरज्ज्वग्रेणरज्जुमूलंसकृदावेष्ट्य तदग्रशेषपूर्ववेष्टितरज्ज्वाअधस्तान्निनीयपरिस्तरणाद्यर्थंदर्भैःसहाग्न्यायतनात्पश्चाद्भागोप
रिनिदध्यात् ॥ ततोन्ययाताहशैवकृतयारज्ज्वाउदगग्रयापालाशखादिरमसंभवेशमीवटादियज्ञियवृक्षमयमरत्निमात्रंवितस्तिमात्रंवापंचदशदारुकमिध्मं
प्रागग्रसकृदावेष्ट्यरज्ज्वग्रेणरज्जुमूलंसकृदावेष्ट्यपूर्ववन्निदध्यात् ॥ १ उत्तानेनतुहस्तेनकर्तव्यंप्रोक्षणंभवेत् । अवाचीनेनहस्तेनकर्तव्यंस्यादवोक्षणं ।
मुष्टीकरोतियत्तोथमभ्युक्षणमितिस्मृत । तिर्यग्भूतेनहस्तेनकृतंपर्युक्षणंतथा ॥

पादंसंस्थाप्योपविश्ययजमानेनगंधाक्षतादिभिरर्चि..तन् ॥ ॐ बृहस्पतिर्ब्रह्माब्रह्मसदनआशिष्यतेबृहस्पतेयज्ञंगोपायसयज्ञं
पाहिसयज्ञपतिंपाहिसमांपाहीतिजपित्वासदायज्ञमनाएववर्तेत॥ ततोयजमानःप्रणीतापात्रमग्नेःप्रत्यङ्निधायतत्रप्रागग्रेपवि
त्रेनिधायोत्पूताभिरद्भिस्तत्पात्रंपूरयित्वागंधपुष्पाक्षतान्निक्षिप्य ब्रह्मन्नपःप्रणेष्यामीतिपृच्छेत् ॥ ततोब्रह्माउपांशुभूर्भुवःस्वर्बृ
हस्पतिप्रसूतः॥उच्चैः ॐ प्रणय इत्यनुजानीयात्॥कर्तापूर्णपात्रंमुखसममुद्धृत्याग्नेरुत्तरतोदर्भेषुनिधायतेपवित्रेगृहीत्वान्यैर्दर्भैरा
च्छादयेत् ॥ (ततःप्रत्यगग्नेःकुशेषुशूर्पंनिधायतत्रप्रागग्रेपवित्रेनिधाय अग्नयेत्वाजुष्टंनिर्वपामि इतिमंत्रावृत्त्याव्रीहीणांयवा
नांवाचतुरश्चतुरोमुष्टीन्निरुप्याग्नीषोमाभ्यांत्वाजुष्टंनिर्वपामीतितथैवनिरुप्यतेपवित्रेउत्पूतव्रीहीणामुपरिनिधायोत्पूताभिर
द्भिरग्नयेत्वाजुष्टंप्रोक्षामीतिनिर्वापसंख्ययाप्रोक्षेत् ॥ एवमग्नीषोमाभ्यांत्वाजुष्टंप्रोक्षामीतितथैवप्रोक्षेत् ॥ दर्शेतुअग्नीषोम
स्थानेइंद्राग्निभ्यांत्वेत्यादिनिर्वापेप्रोक्षणेचविशेषः॥ एवंनाममंत्रकहोमेनिर्वापःप्रोक्षणंचयथाप्रधानदैवतंदेवतानामग्रहणेनका
र्यम् ॥ समंत्रकहोमेतुश्रवणाकर्मादौतूष्णींचतुरश्चतुरोमुष्टीन्निर्वपेत् प्रोक्षेच्च ॥ ततःपात्राणामुत्तरतःप्राग्ग्रीवमास्तीर्णेऊर्ध्वलो
म्निकृष्णाजिनेनिहितेउलूखलेमुसलेनपल्यवहत्यशूर्पेणतुषादीन्संशोध्यत्रिःशुक्लीकुर्यात् ॥ तांस्त्रिःप्रक्षालितान्पृथक्पात्रेएक
पात्रेवाअविदग्धमनवस्रावितमंतरुष्मपक्वंसुश्रृतंचरुंपचेत् ॥ ततस्तेपवित्रेआज्यपात्रेनिधायतत्पात्रंपुरतःसंस्थाप्यतस्मिन्ना
ज्यमासिच्यअग्नेरुत्तरतःस्थितांगारान्भस्मनासहाग्नेरुदक्परिस्तरणाद्बहिर्निरुह्य तेष्वाज्यपात्रमधिश्रित्य ज्वलतादर्भोल्मुके
नावज्वल्यांगुष्ठपर्वमात्रंप्रक्षालितंदर्भाग्रद्वयमाज्येप्रक्षिप्य पुनर्ज्वलतातेनैवदर्भोल्मुकेनचरुणासहाज्यंत्रिःपर्यग्निकृत्वा तदु

मुंकमपास्यापःस्पृष्ट्वाआज्यस्थालींभुविकर्षयित्वाउदगुद्वास्यअंगारान्प्रत्यूह्यापःस्पृष्ट्वातत्रस्थमेवाज्यं ॥ सवितुष्ट्वाहिरण्यस्तूपः
सवितापुरउष्णिक् ॥ आज्यस्योत्पवनेविनियोगः ॥ ॐसवितुष्ट्वाप्रसवउत्पुनाम्यच्छिद्रेणपवित्रेणवसोःसूर्यस्यरश्मिभिरितिमंत्रे
णैकश्रुत्योच्चारितेनैकवारंद्विस्तूष्णीं उत्तानपाणिद्वयांगुष्ठोपकनिष्ठिकाभ्यामंतयोरसंसृष्टगृहीताभ्यामुदगग्राभ्यांपवित्राभ्यां
प्रागुत्पूय तेपवित्रेअद्भिःप्रोक्ष्याग्नौप्रहरेत् ॥ तूष्णीं (स्कंदायस्वाहा स्कंदायेदंनमम ॥ इतिमंत्रेणेतिकेचित्) ॥ अथाग्नेःपश्चात्प
रिस्तरणाद्बहिरात्मनोग्रतोभूमिंप्रोक्ष्यतत्रबर्हिःसन्नहनींरज्जुमुदगग्रांप्रसार्यतस्यांबर्हिःप्रागग्रमुदगपवर्गमविरलमास्तीर्यतस्मिन्ना
ज्यपात्रंनिधायस्रुवादिसंमार्जयेत् ॥ तद्यथा ॥ दक्षिणेनहस्तेनस्रुक्स्रुवौगृहीत्वासव्येनकांश्चिद्दर्भानादायसहैवाग्नौप्रताप्य स्रुचं
निधायस्रुवंवामहस्तेगृहीत्वा दक्षिणेनहस्तेनस्रुवस्यबिलंदर्भाग्रैःप्रादक्षिण्येनप्रागादिप्रागपवर्गंत्रिःसंमृज्याधस्ताद्दर्भाग्रैरेवाभ्या
तमंबिलपृष्ठंत्रिःसंमृज्य ततोदर्भाणांमूलैर्दंडस्याधस्ताद्बिलपृष्ठादारभ्ययावदुपरिष्टाद्बिलंतावत्त्रिःसंमृज्याद्भिःप्रोक्ष्यस्रुवंनिष्ट
प्याज्यस्थाल्याउत्तरतःस्रुगसंसृष्टंनिधायोदकंस्पृष्ट्वा तैरेवदर्भैर्जुहूंचैवमेवसंमृज्यस्रुवादुत्तरतोनिधायदर्भानद्भिःक्षालयित्वाग्ना
वनुप्रहरेत् ॥ ततःश्रृतंचरुंस्रुवगृहीतेनाज्येनाभिघार्योदगुद्वास्याग्न्याज्ययोर्मध्येननीत्वाज्याद्दक्षिणतोबर्हिषिसांतरमासाद्यपुनर
प्यभिघार्यनवाभिघार्यहविःपृथक्करणायपात्रांतरंचर्वाज्ययोर्मध्येनिधायैकादशांगुलिमितेदेशेगंधाक्षतपुष्पैरग्निंसमंत्रमर्चयेत् ॥
विश्वानिनइतितिसृणामात्रेयोवसुश्रुतोग्निस्त्रिष्टुप् द्वयोरर्चनेअंत्यायाउपस्थानेविनियोगः ॥ ॐविश्वानिनोदुर्गहाजातवेदः ॥
ॐसिंधुंननावादुरितातिपर्षि ॥ ॐअग्नेअत्रिवन्नमसागृणानः ॥ ॐअस्माकंबोध्यविताततूनां ॥ ॐयस्त्वाहृदाकीरिणामन्यमानः ॥

ॐ अमर्त्यंमर्त्योजोहवीमि ॥ ॐ जातवेदोयशोअस्मासुधेहि ॥ ॐ प्रजाभिरग्नेअमृतत्वमश्यां ॥ ॐ यस्मैत्वंसुकृतेजातवेदउलो
कमग्नेकृणवस्योनं ॥ अश्विनंसपुत्रिणंवीरवंतंगोमंतंरयिंनशतेस्वस्ति ॥ ततआत्मानंचालंकृत्यहस्तंप्रक्षाल्यइध्मबंधनरज्जुमिध्म
स्थानेनिधायपाणिनेध्ममादायमूलमध्याग्रेषुस्रुवेणत्रिरभिघार्यमूलमध्ययोर्मध्यभागेगृहीत्वा ॥ अयंतेवामदेवोजातवेदाअग्नि
स्त्रिष्टुप् इध्महवनेविनियोगः ॥ ॐ अयंतइध्मआत्माजातवेदस्तेनेध्यस्ववर्धस्वचेद्धवर्धयचास्मान्प्रजयापशुभिर्ब्रह्मवर्चसेनान्ना
द्येनसमेधयस्वाहा ॥ जातवेदसेग्नयइदंनमम ॥ ततःस्रुवेणाज्यमादायाग्नेरायतनस्यवायव्यकोणमारभ्याग्नेयकोणपर्यंतंप्रजापत
यइतिमनसास्मरन्स्वाहेत्युच्चार्यनैरंतर्येणाज्यधारामग्नाविध्मदारूपरिहुत्वा ॥ पुनराज्यमादायाग्नेरायतनस्यनैर्ऋत्यकोणतईशा
नीपर्यंतंतथैवहुत्वात्यक्त्वाच॥स्रुवेणाज्यमादायअग्नयेस्वाहेत्यग्नेरुत्तरपार्श्वेपूर्वभागेहुत्वा पुनराज्यंसोमायस्वाहेत्यग्निदक्षिणपा
र्श्वेतत्समप्रदेशेहुत्वा ॥ पूर्वनिहितपात्रेचरुमुद्धृत्यपृथक्कृत्य इदमग्नयेइदमग्नीषोमाभ्यामितिचरुभागद्वयमुत्तरसंस्थमभिमृश्याव
दानधर्मेणजुहुयात् ॥ एवंनाममंत्रकहोमेयथादैवतंविभक्तस्यचरोरभिमर्शः ॥ समंत्रकहोमेतुनविभागोनाभिमर्शश्च ॥ अथाव
दानधर्मः ॥ स्रुवेणस्रुच्याज्यमुपस्तीर्यप्रथमप्रधानदेवताचरुभागमध्यादंगुष्ठपर्वमात्रंतिरश्चीनाभिरंगुष्ठमध्यमानामिकाभिरुद
गग्राभिर्नखस्पर्शमकुर्वन्नवदायदर्व्यामोप्यततश्चरुपूर्वभागंप्रागग्राभिस्ताभिस्तथैवावदायदर्व्यामोप्यपात्रस्थंहविरभिघार्य दर्वी
स्थमवत्तंचाभिघार्यविधूमज्वालाग्नौ ॥ ॐ अग्नयेस्वाहेत्याज्यभागयोर्मध्यदेशेतस्मात्प्राग्देशेवाआच्छादयन्निवदर्व्यापार्श्वेनहुत्वा
अग्नयइदंनममेतित्यक्त्वा ॥ पुनःपूर्ववदुत्तरहविर्भागादवदाय ॥ ॐ अग्नीषोमाभ्यांस्वाहेतिपूर्वाहुतेःप्राग्भागेहुत्वाअग्नीषोमा

भ्यामिदंनममेतित्यजेत् ॥ पंचावत्तीतुदर्व्यामुपस्तीर्यमध्यात्पूर्वार्धात्पश्चार्धाच्चत्रिर्हविषोवदायाभिघार्यजुहुयात् ॥ दर्शेतुअ
ग्नीषोमस्थानेइंद्राग्निभ्यांस्वाहाइंद्राग्निभ्यामिदंनममेतिविशेषः ॥ पुनर्दर्व्यामुपस्तीर्यप्रथमहविर्भागस्योत्तरार्धतःपूर्वावदानतो
भूयोनूचीनाभिरेवांगुलिभिरवदायदर्व्यामोप्यद्वितीयहविर्भागस्यतथैवावदाय पंचावत्तीतुहविर्भागद्वयेपिउत्तरार्धात्पूर्वा
र्धाच्चद्विर्द्विरवदाय पात्रस्थमनभिघार्यावत्तंतुद्विरभिघार्य ॥ यदस्येतिहिरण्यगर्भोग्निःस्विष्टकृदतिधृतिः स्विष्टकृद्धोमेवि
नियोगः ॥ ॐ यदस्यकर्मणोत्यरीरिचंयद्वान्यूनमिहाकरं॥ अग्निष्टत्स्विष्टकृद्विद्वान्त्सर्वंस्विष्टंसुहुतंकरोतुमे ॥ अग्नयेस्विष्टकृ
तेसुहुतहुतेसर्वप्रायश्चित्ताहुतीनांकामानांसमर्धयित्रेसर्वान्नःकामान्त्समर्धयस्वाहा इतिएकश्रुत्योच्चार्यअग्नावैशानदेशेजुहुया
त् ॥ स्विष्टकृतेग्नयइदंनमम ॥ इध्मबंधनरज्जुंविस्रस्य रुद्रायस्वाहारुद्रायेदंनमम ॥ अपउपस्पृश्य स्रुवेणप्रायश्चित्ताज्याहु
तीःसप्तजुहुयात् ॥ अयाश्चेतिविमदोयाअग्निःपंक्तिः॥प्रायश्चित्ताज्यहोमेविनियोगः ॥ ॐ अयाश्चाग्नेस्यनभिशस्तीश्चसत्यमि
त्वमयाअसि ॥ अयासावयंसाकृतोयासन्हव्यमूहिषेयानोधेहिभेषजंस्वाहा ॥ अयसेग्नयइदंनमम ॥ १ ॥ अतोदेवाःकाण्वो
मेधातिथिर्देवागायत्री ॥ सर्वत्रप्राग्वत्विनियोगः ॥ ॐ अतोदेवाअवंतुनोयतोविष्णुर्विचक्रमे ॥ पृथिव्याःसप्तधामभिःस्वा
हा॥ देवेभ्यइदंनमम॥ २॥ इदंविष्णुःकाण्वोमेधातिथिर्विष्णुर्गायत्री॥प्रायश्चित्ताज्यहोमेविनियोगः ॥ ॐ इदंविष्णुर्विचक्र

१ पंचावत्तिनस्तु—जामदग्न्यावत्सविदावार्ष्टिषेणास्तथैवच ॥ भार्गवच्यावनाऔर्वाःपचावत्तिनईरिता. ॥

२ रुद्रायपशुपतयेस्वाहा रुद्रायेदंनममइतिकौस्तुभे ॥ अत्रकेचनपशुपतयेरुद्रायेदमितिविपर्यासेनपठंति ॥

मेत्रेधानिर्दधेपदं ॥ समूळ्हमस्यपांसुरेस्वाहा ॥ विष्णवइदंनमम ॥ ३ ॥ व्यस्तसमस्तव्याहृतीनांविश्वामित्रजमदग्निभरद्वाजप्रजा
पतयऋषयः ॥ अग्निवायुसूर्यप्रजापतयोदेवताः ॥ गायत्र्युष्णिगनुष्टुब्बृहत्यश्छंदांसि ॥ प्रायश्चित्ताज्यहोमेविनियोगः ॥ ॐभूः
स्वाहा ॥ अग्नयइदंनमम ॥ ॐ भुवःस्वाहा ॥ वायवइदंनमम ॥ ॐ स्वःस्वाहा ॥ सूर्यायेदंनमम ॥ ॐभूर्भुवःस्वःस्वाहा ॥ प्रजा
पतयइदंनमम ॥ ७ ॥ ततोब्रह्माकर्तारंपरीत्याग्नेर्वायव्यदेशेतिष्ठन्नेताएवसप्ताज्याहुतीर्जुहुयात् ॥ त्यागंयजमानोऽत्रकुर्यात् ॥
ततस्तत्रस्थोब्रह्मैवमंत्रविपर्यासादिनियतनिमित्तेसति ॥ अनाज्ञातमितिमंत्रद्वयस्यहिरण्यगर्भोग्निरनुष्टुप् ॥ ज्ञाताज्ञातदोषनि
वर्हणार्थंप्रायश्चित्ताज्यहोमेविनियोगः ॥ ॐ अनाज्ञातंयदाज्ञातंयज्ञस्यक्रियतेमिथु ॥ अग्नेतदस्यकल्पयत्वंहिवेत्थयथातथं
स्वाहा ॥ यजमानः ॥ अग्नयइदंनमम ॥ ॐ पुरुषसंमितोयज्ञोयज्ञःपुरुषसंमितः ॥ अग्नेतदस्यकल्पयत्वंहिवेत्थयथातथं
स्वाहा ॥ अग्नयइदंनमम ॥ यत्पाकत्रेत्यास्यत्रितोग्निस्त्रिष्टुप् ॥ प्रायश्चित्ताज्यहोमेविनियोगः ॥ ॐ यत्पाकत्रामनसादीन
दक्षानयज्ञस्यमन्वतेमर्तासः ॥ अग्निष्टद्धोताक्रतुविद्विजानन्यजिष्ठोदेवाँऋतुशोयजातिस्वाहा ॥ अग्नयइदंनमम ॥ यद्वोदे
वाअभितपामरुतस्त्रिष्टुप् ॥ मंत्रतंत्रविपर्यासादिनिमित्तकप्रायश्चित्ताज्यहोमेविनियोगः ॥ ॐ यद्वोदेवाअतिपातयानिवाचा
चप्रयुतीदेवहेळनं ॥ अरायोअस्माँअभिदुच्छुनायतेन्यत्रास्मन्मरुतस्तन्निधेतनस्वाहा ॥ मरुद्भ्यइदंनमम ॥ ततः स्कन्नभि
न्नाद्यनियतनिमित्तेसतिवक्ष्यमाणप्रकारेणतत्प्रतिपदोक्तजपहोमान्कुर्याद्ब्रह्मा ब्रह्मणोऽभावेयजमानएवैतान्प्रायश्चित्तादी

१कौस्तुभेप्रयोगरत्नेचेयमाहुतिर्मंत्रविपर्यासादिहानायज्ञाताज्ञातनिमित्ताहुतित्रयत पूर्वंलिखितासीत्परंत्वन्वाधानक्रमेणशिष्टाचाराच्चात्रैवविहितेतिभाति।

न्कृवाऽन्यस्मैवरंदद्यात् ॥ ततोयजमानः ॥ सर्वकर्मप्रपूरणींभद्रद्रव्यदांपूर्णाहुतिमाज्येनहोष्येइतिसंकल्प्य ॥ स्रुवेणाज्यंगृही
त्वास्रुचंसमबिलांपूरयित्वातस्यांस्रुवमूर्ध्वबिलंनिधायपुनरधोबिलंनिक्षिप्यस्रुवाग्रेकुसुमाक्षतंनिधाय सव्यपाणिनास्रुक्स्रुवमू
लेधृत्वादक्षिणपाणिनास्रुक्स्रुवंशंखमुद्रयागृहीत्वातिष्ठन्समपादऋजुकायःस्रुवाग्रन्यस्तदृष्टिःप्रसन्नात्मा ॥ समुद्रादूर्मिरित्येका
दशर्चस्यसूक्तस्यगौतमोवामदेवआपस्त्रिष्टुप् अंत्याजगतीपूर्णाहुतौविनियोगः ॐसमुद्रादूर्मि० ऋक् ११ ॥ मधुमंतंतऊर्मिस्वाहा
॥ इतिपठन्यवपरिमितांधारांसंततांस्रुगग्रेणसशेषंहुत्वाअग्नयइदंनममेत्युद्दिश्यत्यक्त्वा ॥ विज्योतिषेत्यस्यजारोवृशोग्निस्त्रिष्टुप् ॥
पूर्णाहुतिशेषाज्यहोमेविनियोगः ॥ ॐ विज्योतिषाबृहताभात्यग्निराविर्विश्वानिकृणुतेमहित्वा ॥ प्रादेवीर्मायाःसहतेदुरे
वाःशिशीतेशृंगेरक्षसेविनिक्षेस्वाहा ॥ इत्यनेनचतथैवावशेषंहुत्वाग्नयइदंनममेतित्यक्त्वाविश्वेभ्योदेवेभ्यःस्वाहेतिसंस्रावं
हुत्वा विश्वेभ्योदेवेभ्यइदंनममेतित्यजेत् ॥ ततस्तंडुलकणान्समिद्दर्भशकलान्यद्भिःप्रोक्ष्याग्नौप्रहरेत् ॥ पूर्णाहुत्याद्येतदंतंसमूलं
प्रयोगपारिजातकारेणलिखितमपिइदानींशिष्टानकुर्वंति ॥ अथावभृथस्थानीयंपूर्णपात्रजलेनमार्जनंकुर्यात् ॥ तद्यथा ॥ पूर्वा
सादितंपूर्णपात्रमास्तीर्णेबर्हिषिदक्षिणपाणिनानिधायतत्रगंगादिपुण्यनदीःस्मरन्दक्षिणपाणिनास्पृशन् ॥ पूर्णमसिपूर्णमेभू
याःसुपूर्णमसिसुपूर्णमेभूयाःसदसिसन्मेभूयाःसर्वमसिसर्वमेभूयाः अक्षितिरसिमामेक्षेष्ठाःइतिजपित्वाकुशाग्रैःप्रागादिपंचदि
क्षुजलंमंत्रैर्यथालिंगंसिंचेत् ॥ तेचमंत्राः ॥ प्राच्यांदिशिदेवाऋत्विजोमार्जयंतां ॥ दक्षिणस्यांदिशिमासाःपितरोमार्जयंतां ॥ अपउप
स्पृश्य ॥ प्रतीच्यांदिशिग्रहाःपशवोमार्जयंतां ॥ उदीच्यांदिश्यापओषधयोवनस्पतयोमार्जयंतां ॥ ऊर्ध्वायांदिशियज्ञःसंवत्सरः

प्रजापतिर्मार्जयतां॥ इत्येकश्रुत्यापठन्प्रतिदिशंसिक्त्वाकुशाग्रैः॰॰॰समार्जयेत्॥आपोअस्मानित्यस्यदेवश्रवाआपस्त्रिष्टुप्॥
मार्जनेविनियोगः ॥ ॐ आपोअस्मान्मातरःशुंधयंतुघृतेननोघृतप्वःपुनंतु ॥ विश्वंहिरिप्रंप्रवहंतिदेवीरुदिदाभ्यःशुचिरापूत
एमि ॥ इदमापःसिंधुद्वीपआपोनुष्टुप् ॥ मार्जनेविनियोगः ॥ ॐ इदमापःप्रवहतयत्किंचदुरितंमयि ॥ यद्वाहमभिदुद्रोह
यद्वाशेपउतानृतं ॥ सुमित्र्यानआपओषधयःसंतु ॥ इत्येतैर्मंत्रांतेमार्जनंकृत्वा ॥ दुर्मित्र्यास्तस्मैसंतु योस्मान्द्वेष्टियंचवयंद्वि
ष्मस्तंहन्मि ॥ इतिनिर्ऋतिदेशेकुशाग्रैरपःसिंचेत् ॥ ततोब्रह्मा यजमानवामपार्श्वस्थितपत्न्यंजलौपूर्णपात्रस्थंजलं ॥ ॐ मा
हंप्रजांपरासिचंयानःसयावरीस्थन ॥ समुद्रेवोनिनयानिस्वंपाथोअपीथेतिमंत्रमेकश्रुत्यापत्न्यावाचयन्स्वयंवापठन्प्रत्यङ्मुखं
निषिच्यांजलिस्थजलैःपापापनोदार्थमात्मानंयजमानंपत्नींचप्रोक्षेत्॥ पत्नीतज्जलंबर्हिषिनिषिंचेत्॥ अथवायजमानएवस्ववा
मपाणावुत्तानेबर्हिर्निधायतत्रदक्षिणपाणिनापूर्णपात्रमादाय माहंप्रजामित्यनेनतज्जलंप्रत्यङ्मुखंनिषिच्यताआपःसमुद्रंगच्छं
तीतिध्यात्वापाणिस्थजलैरात्मानंपत्नींचप्रोक्षेत् ॥ ततःकर्ताग्नेर्वायव्येस्थितःसंस्थाजपेनोपतिष्ठेत् ॥ तद्यथा ॥ अग्नेत्वन्नइति
चतसृणांगौपायनालौपायनावाबंधुःसुबंधुःश्रुतबंधुर्विप्रबंधुश्चैकर्चाऋषयः ॥ अग्निर्देवता ॥ द्विपदाविराट्छंदः ॥ अग्न्युप
स्थानेविनियोगः ॥ ॐ अग्नेत्वंनोअंतमउतत्राताशिवोभवावरूथ्यः ॥ वसुरग्निर्वसुश्रवाआच्छानक्षिद्युमत्तमंरयिंदाः ॥ सनो
बोधिश्रुधीहवमुरुष्याणोअघायतःसमस्मात् ॥ तंत्वाशोचिष्ठदीदिवःसुम्नायनूनमीमहेसखिभ्यः ॥ ॐचमेस्वरश्चमेयज्ञोपचते
नमश्च ॥ यत्तेन्यूनंतस्मैतउपयत्तेतिरिक्तंतस्मैतेनमः ॥ अग्नयेनमः ॥ ॐ स्वस्ति॥ श्रद्धांमेधांयशःप्रज्ञांविद्यांबुद्धिंश्रियंबलं ॥

आयुष्यंतेजआरोग्यंदेहिमेहव्यवाहन ॥ मानस्तोकइतिकुत्सोरुद्रोजगती ॥ विभूतिग्रहणेविनियोगः ॥ ॐ मानंस्तोकेतनंये
मानंआयौमानोगोषुमानोअश्वेषुरीरिषः॥ वीरान्मानोरुद्रभामितोवधीर्हविष्मंतःसदमित्त्वांहवामहे॥इतिस्रुवबिलपृष्ठेनैशानी
गतांविभूतिंगृहीत्वा ॥ ॐत्र्यायुषंजमदग्नेरितिललाटे ॥कश्यपस्यत्र्यायुषमितिकंठे ॥ अगस्त्यस्यत्र्यायुषमितिदक्षिणस्कंधे ॥
तन्मेअस्तुत्र्यायुषमितिवामस्कंधे॥सर्वमस्तुशतायुषमितिशिरसिधारयेत्॥केचित्तूपस्थानात्पूर्वंविभूतिधारणमाहुरिति॥ततःप
रिस्तरणानिविसृज्याग्निंपरिसमुह्यपरिषिच्य विश्वानिनइत्यर्चयित्वानत्वाचपुष्पादिभिरलंकृत्यनैवेद्यंतांबूलंचनिवेद्यब्रह्मणेय
थोक्तदक्षिणांदक्षिणाभावेहुतशेषंघृतादिसहिरण्यंदत्वा ब्रह्माभावेन्यस्मैब्राह्मणायदत्वापात्राणिप्रक्षाल्यपूर्वक्रमेणद्वंद्वशउत्सृ
ज्ययस्यस्मृत्येतिश्रीविष्णुंनत्वाचम्यधृतपवित्रग्रंथिंविस्रस्य यस्यस्मृत्येतिविष्णुंनत्वाकर्मेश्वरार्पणंकृत्वाचामेत्॥इतिस्थाली०॥

॥ १०३ ॥ अथगृह्याग्नेःपुनःसंधानम् ॥

श्रीः॥पत्न्यासहकृतस्नानादिःकृतनित्यक्रियोदेशकालौसंकीर्त्यैतावंतंकालंगृह्याग्निविच्छेदजनितप्रत्यवायपरिहारार्थमेतावत्प्रा
यश्चित्तममुकप्रत्याम्नायेनकरिष्यइतिसंकल्प्य ॥ अग्निविच्छेदकालगणनयास्मृत्युक्तंप्रागुक्तंप्रायश्चित्तंदंपतीसहकुर्यातांनपृथ
क्॥ समाप्तेतस्मिन्नग्निविच्छेदेनलुप्तानांसायंप्रातर्होमानांतथादर्शपूर्णमासस्थालीपाकानांचसंपत्तिपर्याप्तमिदंव्रीह्यादिद्रव्यमा
ज्यंचब्राह्मणायसंप्रददे ॥ इतिलुप्तसायंप्रातर्होमस्थालीपाकगणनयातत्पर्याप्तंव्रीह्याद्याज्यंचब्राह्मणायदद्यात् ॥ ततःशुभेकाले
शुचिराचांतःप्राणानायम्यदेशकालौस्मृत्वाविच्छिन्नस्यगृह्याग्नेःपुनःसंधानंकरिष्ये ॥ इतिसंकल्प्य ॥ स्थंडिलोपलेपनोल्लेखना

भ्युक्षणयोजकनामाग्निप्रतिष्ठापनानिकृत्वान्वाधानकुर्यात् ॥ तद्यथा ॥ द्वेसमिधौगृहीत्वादेवतापरिग्रहार्थमन्वाधानंकरि
ष्ये ॥ अस्मिन्नन्वाहितेग्नौजातवेदसमग्निमिध्मेनप्रजापतिंप्रजापतिंचाघारदेवतेआज्येनात्रप्रधानं त्रिरग्निंपवमानंसकृदग्निंप्रजा
पतिंचाज्येनअर्यमणमग्निंवरुणमग्निंपूपणमग्निंप्रजापतिंचलाजद्रव्येणचतुर्वारंसूर्यांसावित्रीमाज्यद्रव्येण शेषेणस्विष्टकृतमित्या
दिपरिसमूहनादि ॥ पात्रासादनेविशेषः ॥ प्रोक्षणींस्रुवंप्रणीतामाज्यपात्रंलाजशूर्पंइध्मंबर्हिश्चदधिप्राशनपक्षेदधिचासादये
त् ॥ आज्यसंस्कारादिकृत्वा ॥ तत्राज्येनसहलाजानामपिपर्यग्निकरणं ॥ आज्योत्पवनमात्रेकृतेलाजानांत्रिःप्रोक्षणं ॥ स्रुवसं
मार्जनादि ॥ पत्न्यान्वारब्धइध्माधानाद्याघारांतंकुर्यान्नचक्षुषी ॥ अग्नआयूंषीतितिसृणांशतंवैखानसाऋषयः ॥ अग्निःपवमा
नोदेवता ॥ गायत्रीछंदः ॥ पुनःसंधानप्रधानाज्यहोमेविनियोगः ॥ ॐ अग्नआयूंपिपवसआसुवोर्जमिपंचनः ॥ आरेबाधस्वदु
च्छुनांस्वाहा ॥ अग्नयेपवमानायेदं० ॥ ॐ अग्निर्ऋषिःपवमानःपांचजन्यःपुरोहितः ॥ तमीमहेमहागयंस्वाहा ॥ अग्न०॥ॐ अ
ग्नेपवस्वस्वपाअस्मेवर्चःसुवीर्यं ॥ दधद्रयिंमयिपोषंस्वाहा ॥ अग्न० ॥ त्वमर्यमावसुश्रुतोग्निस्त्रिष्टुप् ॥ विनियोगःप्राग्वत् ॥ ॐ त्व
मर्यमाभवसियत्कनीनांनामस्वधावन्गुह्यंबिभर्षि ॥ अंजंतिमित्रंसुधितंनगोभिर्यद्दंपतीसमनसाकृणोषिस्वाहा ॥ अग्नय० ॥
प्रजापतेहिरण्यगर्भःप्रजापतिस्त्रिष्टुप् ॥ विनियोगःप्राग्वत् ॥ ॐ प्रजापतेन०स्वाहा ॥ प्रजापतयइ० ॥ अथपत्न्याःप्रक्षालिते
जलौपतिराज्येनोपस्तीर्यद्विर्लाजानोप्यपंचावत्तीतुत्रिरोप्यशूर्पस्थानभिघार्यअंजलिस्थानप्यभिघार्य स्वयमुपविष्टएवतिष्ठंत्या
अंजलिंस्वकराभ्यांधृत्वा अर्यमणंवरुणंपूपणमितितिसृणांवामदेवोर्यमाग्निर्वरुणाग्निःपूषाग्निरनुष्टुप् ॥ अग्निपुनःसंधानलाज

होमेविनियोगः ॥ ॐ अर्यमणंनु०सइमांदेवोअर्यमा०स्वाहेतिपठितमंत्रांतेअंजलिमविच्छिंदंती अंगुल्यग्रैरंगुलिवामपार्श्वेन वापत्नीजुहुयात् ॥ एवमग्रेपि ॥ अर्यम्णेग्नयइदं० ॥ ॐ वरुणंनु० सइमांदेवोवरुणः०वरुणायाग्नयइदं० ॥ ॐ पूषणंनु० सइमांदेवःपूषा०पूष्णेग्नयं० ॥ ततःशूर्पकोणेनशिष्टान्सर्वान्लाजान्पतिःपत्नीवाभ्यात्मंप्रजापतिंध्यायन्जुहुयात् ॥ प्रजापतयइदंनमम ॥ लाजानांस्विष्टकृन्नास्ति ॥ तिष्ठन्होमेकृतेउपविश्याज्यंपतिर्जुहुयात् ॥ आनःप्रजामितिचतसृणांसूर्यासावित्रीसूर्यासावित्रीआद्याजगतीद्वितीयात्रिष्टुबंत्येद्वेअनुष्टुभौ ॥ अग्निपुनःसंधानाज्यहोमे० ॥ ॐ आनःप्रजां०स्वाहा ॥ सूर्यासावित्र्याइदं० ॥ एवमग्रेपित्यागः ॥ ॐ अघोर०हा ॥ ॐ इमांत्व० ॥ ॐ सम्राज्ञी०हा ॥ समंजंत्वित्यस्यसूर्यासावित्री सूर्यासावित्र्यनुष्टुप् ॥ दधिप्राशनेआज्यशेषेणहृदयांजनेवावि० ॥ ॐ समंजंतुवि० ॥ एतेनस्वयंदधिप्राश्नीयात् ॥ आज्यशेषेणहृदयांजनंवाकुर्यात् ॥ पत्न्यैचदधिप्रयच्छेत् ॥ साचतूर्ष्णींप्राश्नीयात् ॥ स्वहृदयांजनपक्षेपत्न्याअपितूर्ष्णींहृदयांजनं ॥ अथाज्येन यदस्यकर्मणइतिस्विष्टकृतंहुत्वाइध्मसंनहनादिकर्मशेषंसमापयेत् ॥ अत्रकारिका ॥ उपलेपादिकंकुर्यादाघारांतं विवाहवत् ॥ विवाहाज्याहुतीर्हुत्वालाजहोमोभवेदिह ॥ गृहप्रवेशनीयाश्चहुत्वास्याद्धृदयांजनं ॥ परिणीत्यादिनास्त्यत्रलाजानावपतिस्वयं ॥ इतिविच्छिन्नस्यगृह्याग्नेः पुनःसंधानं ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

॥ १०४ ॥ अथभुवनेश्वरीशांतिः ॥

श्रीः ॥ रजोदर्शनानंतरंपंचमादिदिनेचंद्रताराद्यानुकूल्येशुचिदेशेसुस्नातयापत्न्यायुतःपतिःप्राङ्मुखउपविश्याचम्यप्राणाना

यम्यदेशकालौस्मृत्वा ममपत्न्याःप्रथमरजोदर्शनेऽमुकदुष्टमासादिसूचितसकलारिष्टनिरसनद्वाराश्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थंसग्रहम
खांशौनकोक्तांशांतिंकरिष्यइतिसंकल्प्यगणेशपूजनपुण्याहवाचनमातृकापूजननांदीश्राद्धानिकृत्वा शांतंदांतंकुटुंबिनंमंत्रतं
त्रज्ञमाचार्यं ब्रह्माणंजपहोमार्थमष्टौषड्वाचतुरोवाऋत्विजोवृत्वागंधादिनापूजयेत् ॥ ततआचार्यआचम्यप्राणानायम्यदेशा
द्युच्चार्ययजमानानुज्ञयाआचार्यकर्मकरिष्यइतिसंकल्प्ययदत्रेतिगौरसर्षपविकिरणाद्याचार्यकर्मकृत्वा ॥ भुवनेश्वर्यादिप्रति
मात्रयस्याग्न्युत्तारणंकुर्यात् ॥ ततोगृहैशानदेशेशुचौ ॐ महीद्यौरितिभूमिंस्पृष्ट्वातद्दक्षिणोत्तरयोश्चतथैवभूमिंस्पृष्ट्वाओषधयः
संवदंतइतिद्रोणप्रमाणव्रीहिभिर्मध्येतद्दक्षिणोत्तरतश्चस्पृष्टदेशेमंत्रावृत्त्याराशित्रयंकृत्वा तेनैवक्रमेणराशित्रयेनवमकालकम
भग्नंकुंभत्रयमाकलशेष्वितिमंत्रावृत्त्यास्थापयेत् ॥ ततःप्रसुवआपइतिनवर्चस्यसूक्तस्यसिंधुक्षित्प्रैयमेधोनद्योजगती ॥ कल
शेषूदकपूरणेविनियोगः ॥ ॐ प्रसुवआपोमहिमानमुत्तमंकारुर्वोचातिसदनेविवस्वतः ॥ प्रसप्तसप्तत्रेधाहिचक्रमुःप्रसृत्वरी
णामतिसिंधुरोजसा ॥ प्रतेरदद्वरुणोयातवेपथःसिंधोयद्वाजाँऽअभ्यद्रवस्त्वं ॥ भूम्याअधिप्रवतायासिसानुनायदेषामग्रंजग
तामिरज्यसि ॥ दिविस्वनोयततेभूम्योपर्यनंतंशुष्ममुदियर्तिभानुना ॥ अभ्रादिवप्रस्तनयंतिवृष्टयःसिंधुर्यदेतिवृषभोनरोरु
वत्॥अभित्वासिंधोशिशुमिन्नमातरोवाश्राअर्षंतिपयसेवधेनवः॥ राजेवयुध्वानयसित्वमित्सिचौयदासामग्रंप्रवतामिनक्षसि॥
इमंमेगंगेयमुनेसरस्वतिशुतुद्रिस्तोमंसचतापरुष्ण्या ॥ असिक्न्यामरुद्वृधेवितस्तयार्जीकीयेशृणुह्यासुषोमया ॥ १ ॥ तृष्टाम
याप्रथमंयातवेसजूःसुसर्त्वारसयाश्वेत्यात्या ॥ त्वंसिंधोकुभयागोमतींक्रुमुंमेहत्न्वासरथंयाभिरीयसे ॥ ऋजीत्येनीरुशतीमहि

त्वापरिज्रयांसिभरतेरजांसि ॥ अदंब्धासिंधुरपसामपस्तमाश्वानचित्रावपुपीवदर्शता ॥ स्वश्वासिंधुःसुरथाःसुवासाहिरण्य
यीसुकृतावाजिनीवती ॥ ऊर्णावतीयुवतिःसीलमावत्युताधिवस्तेसुभगामधुवृधं ॥ सुखंरथंयुयुजेसिंधुरश्विनंतेनवाजंसनिषद्
सिन्नाजौ ॥ महान्ह्यस्यमहिमापनस्यतेदंब्धस्यस्वयशसोविरप्शिनः ॥ २ ॥ याःप्रवतइत्यस्यवसिष्ठोनद्यःशक्करी ॥ विनियो
गःप्राग्वत् ॥ ॐ याःप्रवतो० इत्युदकेनापूर्य ॥ गंधद्वारामितित्रिष्वपिगंधंप्रक्षिप्य याओषधीरितिसर्वौषधीः ओषधयःसमिति
यवान्क्षिपेत् ॥ ततोमध्यकुंभेयवव्रीहितिलमाषकंगुश्यामाकमुद्गान्क्षिप्त्वागायत्र्योदुंबरकुशदूर्वारक्तोत्पलचंपकबिल्वविष्णु
क्रांतातुलसीबर्हिः शंखपुष्पीशतावर्यश्वगंधानिर्गुंडीरक्तपीतसर्षपापामार्गपलाशपनसजीवकप्रियंगुगोधूमव्रीह्यश्वत्थदधिदुग्ध
घृतपद्मपत्रनीलोत्पलसितरक्तपीतकुरंटकगुंजावचाभद्रमुस्ताकाख्यानिद्वात्रिंशदौषधानिसर्वाणि यथासंभवंवाक्षिपेत् ॥ तत
स्त्रिषुकलशेषुकांडात्कांडादितिदूर्वाः ॥ अश्वत्थेवइतिअश्वत्थोदुंबरप्लक्षचूतन्यग्रोधपंचपल्लवान् ॥ स्योनापृथिवीतिगजाश्व
स्थानरथ्यावल्मीकसंगमह्रदगोष्ठस्थामृदःक्षिप्त्वा ॥ याःफलिनीरितिपूगीफलानि ॥ सहिरत्नानीतिकनककुलिशनीलपद्मरा
गमौक्तिकानिपंचरत्नानि ॥ हिरण्यरूपइतिहिरण्यंचक्षिपेत् ॥ युवासुवासाइतिसूत्रेणवाससाचकलशकंठान्वेष्टयित्वागंधा
क्षतपुष्पमालाभिःकलशान्भूषयेत् ॥ ततःकलशत्रयोपरितेनैवक्रमेणसौवर्णराजतंकांस्यमयंताम्रमयंवैणवंमृन्मयंवायवादिपू
रितंपालत्रयंपूर्णादर्वीतिनिधायतदुपरिश्वेतंवस्त्रत्रयंन्यस्यतत्रचंदनादिनाष्टदलानिकुर्यात् ॥ तत्रमध्यमे ॥ गायत्र्याविश्वामि
त्रोभुवनेश्वरीगायत्री ॥ भुवनेश्वर्यावाहनादौविनियोगः ॥ ॐ तत्सवितु० ॥ भुवनेश्वरीमावाहयामीतियथाशक्तिसुवर्णनि

मिंतांभुवनेश्वरीप्रतिमामग्न्युत्तारणपूर्वकंस्थापयेत् ॥ तद्दक्षिणकुंभोपरिवस्त्रे ॥ इंद्राणीमास्वित्यस्यवृषाकपिरिंद्राणीपंक्तिः ॥
इंद्राण्यावाहनादौविनि० ॥ ॐ इंद्राणीमासुनारिषु० ॥ इंद्राणीमावाहयामीतितथैवसौवर्णीमिंद्राणीप्रतिमांसंस्थापयेत् ॥
ततउत्तरकलशोपरि ॥ इंद्रत्वाविश्वामित्रइंद्रोगायत्री ॥ इंद्रावाहनेविनियोगः ॥ ॐ इंद्रत्वावृषभंवयं० ॥ इंद्रमावाहयामीति
सौवर्णीमिंद्रप्रतिमांसंस्थापयेत् ॥ ततउक्तमंत्रैरुक्तक्रमेणदेवतात्रयस्यकांडानुसमयेनपदार्थानुसमयेनवाषोडशोपचारैःपूजांकु
र्यात् ॥ ततोमध्यकुंभेआचार्योष्टसहस्रमष्टशतंवागायत्रींजप्त्वाश्रीसूक्तंजपेत् ॥ हिरण्यवर्णामितिपंचदशर्चस्यसूक्तस्यानंदक
र्दमचिक्लीतेंदिरासुताऋषयः श्रीरग्निश्चदेवता ॥ आद्यास्तिस्रोनुष्टुभः॥ततएकाप्रस्तारपंक्तिः॥ ततोद्वेत्रिष्टुभौ ॥ ततोष्टावनुष्टुभों
त्याप्रस्तारपंक्तिः ॥ जपेविनियोगः ॥ ॐ हिरण्यवर्णामित्यादिसूक्तं ॥ ततएकऋत्विग्दक्षिणकुंभेरुद्रसूक्तानिजपेत् ॥ यथा॥
कद्रुद्रायेतिनवर्चस्यसूक्तस्यघौरःकण्वोरुद्रोगायत्री ॥ अंत्यानुष्टुप् ॥ तृतीयामैत्रावरुणीजपेविनियोगः ॥ ॐ कद्रुद्रायप्रचेत
सेमीळ्हुष्टमायतव्यसे ॥ वोचेमशंतमंहृदे ॥ यथानोअदितिःकरत्पश्वेनृभ्योयथागवे ॥ यथातोकायरुद्रियं ॥ यथानोमित्रो
वरुणोयथारुद्रश्चिकेतति ॥ यथाविश्वेसजोषसः ॥ गाथपतिंमेधपतिंरुद्रंजलाषभेषजं ॥ तच्छंयोःसुम्नमीमहे ॥ यःशुक्राइव
सूर्योहिरण्यमिवरोचते ॥ श्रेष्ठोदेवानांवसुः ॥ १ ॥ शंनःकरत्यर्वतेसुगंमेषायमेष्ये ॥ नृभ्योनारिभ्योगवे ॥ अस्मेसोमश्रिय
मधिनिधेहिशतस्यनृणां ॥ महिश्रवस्तुविनृम्णं ॥ मानःसोमपरिबाधोमारातयोजुहुरंत ॥ आनइंदोवाजेभज ॥ यास्तेप्रजा
अमृतस्यपरस्मिन्धामन्नृतस्य ॥ मूर्धानाभासोमवेनआभूषंतीःसोमवेदः ॥ २ ॥ इमारुद्रायतवसइत्येकादशर्चस्यसूक्तस्यकु

त्सोरुद्रआद्यानवजगत्योंत्येद्वेत्रिष्टुभौ ॥ जपेविनियोगः ॥ ॐ इमारुद्राय० ॥ आतेपितरिरितिपंचदशर्चस्यसूक्तस्यगृत्समदोरुद्र
स्त्रिष्टुप् ॥ जपेविनियोगः ॥ ॐ आतेपि० ॥ इमारुद्रायस्थिरधन्वनइतिचतसृणांवसिष्ठोरुद्रास्तिस्रोजगत्योंत्यात्रिष्टुप् ॥ जपे
विनियोगः ॥ ॐ इमारुद्रायस्थिरधन्वनेगिरःक्षिप्रेषवेदेवायस्वधाव्ने ॥ अषाळहायसहमानायवेधसेतिग्मायुधायभरताशृणो
तुनः ॥ सहिक्षयेणक्षम्यस्यजन्मनःसाम्राज्येनदिव्यस्यचेतति ॥ अवन्नवंतीरुपनोदुरश्चरानमीवोरुद्रजासुनोभव ॥ यातेदिद्युद
वसृष्टादिवस्परिक्ष्मयाचरतिपरिसावृणक्तुनः ॥ सहस्रंतेस्वपिवातभेषजामानस्तोकेषुतनयेषुरीरिषः ॥ मानोवधीरुद्रमापरादामा
तेभूमप्रसितौहीळितस्य ॥ आनोभजबर्हिषिजीवशंसेयूयंपातस्वस्तिभिःसदानः ॥ १ ॥ आवोराजानंवामदेवोरुद्रस्त्रिष्टुप् ॥ जपे
विनियोगः ॥ ॐ आवोराजानमध्वरस्यरुद्रंहोतारंसत्ययजंरोदस्योः ॥ अग्निंपुरातनयित्नोरचित्ताद्धिरण्यरूपमवसेकृणुध्वं ॥
तमुष्टुहिभौमोत्रीरुद्रस्त्रिष्टुप् ॥ जपेविनियोगः ॥ ॐ तमुष्टुहियःस्विषुःसुधन्वायोविश्वस्यक्षयतिभेषजस्य ॥ यक्ष्वामहेसौम
नसायरुद्रंनमोभिर्देवमसुरंदुवस्य ॥ भुवनस्यपितरमृजिश्वारुद्रस्त्रिष्टुप् ॥ जपेविनियोगः ॥ ॐ भुवनस्यपितरंगीर्भिरा
भीरुद्रंदिवावर्धयारुद्रमक्तौ ॥ बृहंतमृष्वमजरंसुषुम्नमृधग्घुवेमकविनेषितासः ॥ त्र्यंबकंमैत्रावरुणिर्वसिष्ठोरुद्रोनुष्टुप् ॥
जपेविनियोगः ॥ ॐ त्र्यंबकंयजामहेसुगंधिंपुष्टिवर्धनं ॥ उर्वारुकमिवबंधनान्मृत्योर्मुक्षीयमामृतात् ॥ अथान्यऋत्विगुत्तर
कुंभेएकादशावृत्तिभीरुद्रन्यासर्ष्यादिस्मरणपूर्वकंजप्त्वा ॥ नमकानुवाकानामग्नीरुद्रोमहाविराट् ॥ जपेविनियोगः ॥ शंन
इंद्राग्नीइतिसूक्तंजपेत् ॥ शंनइंद्राग्नीइतिपंचदशर्चस्यसूक्तस्यवसिष्ठोविश्वेदेवास्त्रिष्टुप् ॥ जपेविनियोगः ॥ ततःकुंभपश्चिमदे

शेस्थंडिलेवरदनामानंअग्निंप्रतिष्ठाप्य तदीशान्यांवेद्यादौनवग्रहादींस्तत्तन्मंत्रैरावाह्यषोडशोपचारैःसपूज्य तदीशान्यांप्राग्व
त्कुंभंसंस्थाप्यतत्रवरुणमावाह्याग्निसमीपमेत्यान्वाधानंकुर्यात् ॥ यथा॥ क्रियमाणेसग्रहमखदुष्टरजोदर्शनशांतिहोमेदेवताप
रिग्रहार्थमन्वाधानंकरिष्ये ॥ अस्मिन्नन्वाहितेग्नावित्यादिचक्षुषीआज्येनेत्यंतमुक्त्वा नवग्रहान्प्रत्येकममुकसंख्याभिःसमि
त्तिलाज्याहुतिभिः ॥ अधिदेवताप्रत्यधिदेवताश्चप्रत्येकममुकसंख्याभिःसमि० ॥ क्रतुसाद्गुण्यदेवताःक्रतुसंरक्षकदेवताश्चअ
मुकसंख्याकाभिःसमि० ॥ भुवनेश्वरीप्रतिद्रव्यमष्टसहस्राष्टशताद्यन्यतमसंख्याभिर्दूर्वातिलमिश्रगोधूमपायसाज्याहुतिभि
रिंद्राणीमिंद्रंचप्रत्येकमष्टशताष्टाविंशत्यन्यतमसंख्याभिर्दूर्वातिलमिश्रगोधूमपायसाज्याहुतिभिः शेषेणस्विष्टकृतमित्यादिस
द्योयक्ष्यइत्युक्त्वा ॥ अन्येतु गायत्र्यैवतुहोतव्यंहविरत्रचतुष्टयं ॥ ततःस्विष्टकृतंहुत्वेतिशौनकेनेंद्राणींद्रयोर्होमानभिधानात्त
योर्होमोनास्तीत्याहुस्तन्मतेऽन्वाधानादौतत्कीर्तनाभावः ॥ ततःपरिसमूहनपरिस्तरणादिपूर्णपात्रनिधानांतंकृत्वाभुवनेश्व
रींद्राणींद्रेभ्योमुष्मैत्वेतिमनसाध्यायन् ॥ तूष्णींचतुरश्चतुरोमुष्टीन्निरुप्याहुतिवहुत्वाच्चानिरुप्यगोदुग्धेपायसंश्रपयित्वाज्य
संस्काराद्याज्यभागांतंकुर्यात् ॥ ततोयजमानोदक्षिणतउपविश्यअंगप्रधानदेवताउद्दिश्यएताभ्यइदंनममेतित्यजेत्॥ ततः
सर्त्विगाचार्यःनवग्रहेभ्योऽष्टशताष्टाविंशत्यष्टान्यतमसंख्याकाघृताक्ताअर्कादिसमिधस्तिलाज्याहुतीश्चहुत्वाधिदेवताप्रत्यधि
देवताविनायकादिपंचलोकपालेभ्यस्तन्न्यूनसंख्ययाजुहुयात् ॥ ग्रहाणांयदाष्टौतदान्येभ्यश्चतस्रइतिसंप्रदायः ॥ ततोभुवने
श्वर्यैगायत्र्यादधिमधुघृताक्ताभिस्तिसृभिर्दूर्वाभिरेकाहुतिरित्येवमष्टसहस्रमष्टशतंवा दूर्वाहुतीर्घृताक्ततिलमिश्रगोधूमाहुतीः

पायसाहुतीर्घृताहुतीश्चजुहुयात् ॥ एवमिंद्राणींद्रयोःप्रागुक्तमंत्राभ्यांक्रमेणतदेवहविश्चतुष्टयंप्रत्येकमष्टशतसंख्यंभुवनेश्वर्या अष्टसहस्रपक्षेजुहुयात् ॥ तस्याअष्टशतपक्षेतुतयोरष्टाविंशतिरितिसंप्रदायः॥पक्षेतयोर्नहोमः ॥ ततःस्विष्टकृदादिप्रायश्चित्त होमांतंकृत्वायजमानः इंद्रादिदिक्पालेभ्योनवग्रहेभ्योभुवनेश्वरींद्राणींद्रेभ्यःक्षेत्रपालायचसदीपान्माषभक्तबलींस्तत्तन्मंत्रैर्द त्वापूर्णाहुतिंसमुद्रादूर्मिरितितृचेनजुहुयात्॥समुद्रादूर्मिरितितृचस्यगोतमोवामदेवोग्निस्त्रिष्टुप्॥ पूर्णाहुतिहोमेविनियोगः ॥ ॐसमुद्रादूर्मिः० ॥ स्वाहा ॥ अग्नयइदं० ॥ ततःप्रणीताविमोकंकृत्वाभुवनेश्वर्यादिकलशोदकंग्रहकलशोदकंचपात्रांतरेगृही त्वातेनतत्स्थपंचपल्लवैः सकुशदूर्वैर्धृतनववस्त्रंयजमानंधृतनववस्त्रकंचुकींचतद्वामस्थांऋतुमतींपत्नींसर्त्विगुदङ्मुखआचार्योभि षिंचेदेभिर्मंत्रैः ॥आपोहिष्ठेतिनवर्चस्यांबरीषःसिंधुद्वीपआपोगायत्री पंचमीवर्धमानासप्तमीप्रतिष्ठा अंत्येद्वेअनुष्टुभौ ॥ अभिषे केविनियोगः॥आपोहिष्ठा०ऋ०९ ॥ यएकइद्विदयतइतिगोतमोरहूगणइंद्रउष्णिक्॥ यएकइद्वितयंतेवसुमर्तायदाशुषे॥ईशा नोअप्रतिष्कुतइंद्रोअंग॥त्रिभिष्ट्वंदेवेतिसप्तर्चस्यवसिष्ठआद्यानांत्रयाणामग्निस्ततश्चतुर्णांविश्वेदेवाआद्यागायत्री द्वितीयानुष्टुप् ततस्तिस्रोगायत्र्यः अंत्येद्वेअनुष्टुभौ॥त्रिभिष्ट्वंदेवसवितः० ऋ० ७ ॥ उभयंशृणवच्चनेतिप्रगाथोभर्गइंद्रोबृहती ॥ उभयंशृण वच्चनइंद्रोअर्वागिदंवचः ॥ सत्राच्यामघवासोमपीतयेधियाशविष्ठआगमत्॥ स्वस्तिदाविशोभरद्वाजःशासइंद्रोनुष्टुप् ॥ स्व

१ बलिदानप्रकार सविस्तरोग्रहयज्ञेद्रष्टव्य ॥ २ कौस्तुभेशातिरत्नादौचसमुद्रादूर्मिरितिसूक्तेनपूर्णाहुतिविधानमस्ति ॥ ३ एतन्मंत्रस्थाने इद्रोअगतृचेनेतिमूलवाक्यानुसारेणकौस्तुभे इद्रोअगेतितृचस्यगृत्समदइद्रोगायत्री ॥ अभि० इंद्रोअगमह० इत्यृक्त्रयगृहीतमस्ति ॥

स्तिदाविशस्पतिर्वृत्रहाविमृधोवशी ॥ वृषेंद्रःपुरएतुनःसोमपाअभयंकरः ॥ त्र्यंबकंवसिष्ठोरुद्रोनुष्टुप् ॥ त्र्यंबकं० ॥ जा
तवेदसेकश्यपोजातवेदाअग्निस्त्रिष्टुप्॥ॐजातवेदसे०॥समुद्रज्येष्ठाइतिचतसृणांवसिष्ठआपस्त्रिष्टुप्॥ॐसमुद्रज्येष्ठाः० ४॥
त्रायंतामितितिसृणांसप्तर्षयआपोनुष्टुप् ॥ त्रायंतामिह० ३ ॥ इमाआपइतितिसृणामैतरेयआपोनुष्टुप् जगत्यनुष्टुभः ॥
इमाआपः० ॥ देवस्यत्वेत्यस्यैतरेयःसविताश्विनौपूषाचयजुः ॥अभि० ॥ देवस्यत्वासवितुःप्रसवेश्विनोर्बाहुभ्यांपूष्णोहस्ता
भ्यामग्नेस्तेजसासूर्यस्यवर्चसेंद्रस्येंद्रियेणाभिषिंचामि ॥ तमीशानंगोतमईशानोजगती ॥ तमीशानंजगतः० ॥ त्वमग्नेरुद्रो
गृत्समदोग्निर्जगती ॥ त्वमग्नेरुद्रोअसुरोमहोदिवस्त्वंशर्धोमारुतंपृक्षईशिषे ॥ त्वंवातैररुणैर्यासिशंगयस्त्वंपूषाविधतःपासित्
त्मना ॥ तमुष्टुहिभौमात्रीरुद्रस्त्रिष्टुप् ॥ तमुष्टुहि० ॥ भुवनस्यपितरमृजिश्वारुद्रस्त्रिष्टुप् ॥ भुवनस्यपितरंगीर्भिराभीरुद्रंदि
वावर्धयारुद्रमक्तौ ॥ बृहंतमृष्वमजरंसुषुम्नमृधग्घुवेमकविनेषितासः ॥ यातेरुद्रेतिकश्यपोरुद्रःस्वराडनुष्टुप् ॥ यातेरुद्रशि
वातनूरघोरापापकाशिनी ॥ तयानस्तनुवाशंतमयागिरिशंताभिचाकशीहि ॥ यज्जाग्रतइतिपण्णांशिवसंकल्पमंत्राणांप्रजाप
तिर्मनस्त्रिष्टुप्॥ यज्जाग्रतोदूरमुदैतुदैवंतदुसुप्तस्यतथैवैति ॥ दूरंगमंज्योतिषांज्योतिरेकंतन्मेमनःशिवसंकल्पमस्तु ॥ येनक
र्माण्यपसोमनीषिणोयज्ञेकृण्वंतिविदथेषुधीराः ॥ यदपूर्वंयक्षमंतःप्रजानांतन्मे० ॥ यत्प्रज्ञानमुतचेतोधृतिश्चयज्ज्योतिरंतर
मृतंप्रजासु ॥ यस्मान्नऋतेकिंचनकर्मक्रियतेतन्मे० ॥ येनेदंभूतंभुवनंभविष्यत्परिगृहीतममृतेनसर्वं ॥ येनयज्ञस्तायतेसप्तहो
तातन्मेमनःशिवसंकल्पमस्तु ॥ यस्मिन्नृचःसामयजूंषियस्मिन्प्रतिष्ठितारथनाभाविवाराः ॥ यस्मिंश्चित्तंसर्वमोतंप्रजा

नांतन्मेमनः शिवसंकल्पमस्तु ॥ सुषारथिरश्वानिवयंमनुष्यान्नेनीयतेभीशुभिर्वाजिनइव ॥ हृत्प्रतिष्ठंयदजिरंयविष्ठंतन्मेम०॥
इंद्रत्वावृषभंवयमितिपंचानांविश्वामित्रइंद्रोगायत्री ॥ इंद्रत्वावृषभंवयंसुतेसोमेहवामहे ॥ सपाहिमध्वोअंधसः ॥ इंद्रंक्रतु
विदंसुतंसोमंहर्यपुरुष्टुत ॥ पिबावृषस्वतातृपिं ॥ इंद्रप्रणोधितावानंयज्ञंविश्वेभिर्देवेभिः ॥ तिरस्तवानविश्पते ॥ इंद्रसोमाः
सुताइमेतवप्रयंतिसत्पते ॥ क्षयंचंद्रासइंदवः ॥ दधिष्वाजठरेसुतंसोममिंद्रवरेण्यं ॥ तवद्युक्षासइंदवः ॥ ततःसुरास्त्वामभि
षिंचंत्वितिपौराणैर्मंत्रैरभिषिंचेत् ॥ ततःकलशोदकेनान्येनचोदकेनसुस्नातौदंपतीशुक्लवासोगंधमाल्यादिधृत्वोपविशेतां तत्र
पत्नीदक्षिणतः ॥ त्यक्तवासांस्याचार्यस्य ॥ ततोयजमानोग्निंसंपूज्यविभूतिंधृत्वाचार्यादीन्गंधपुष्पवस्त्रालंकारादिभिर्यथाश
क्तिपूजयित्वाचार्यायधेनुंदक्षिणांचदद्यात् ॥ ततोऽन्येभ्यऋत्विग्भ्योऽन्येभ्यश्चब्राह्मणेभ्योभूयसींदक्षिणांदद्यात् ॥ ततोग्र
हपीठदेवतानांभुवनेश्वर्यादीनांचोत्तरपूजांपंचोपचारैःकृत्वाक्षमाप्ययांतुदेवगणाइतिविसृज्यआचार्यहस्तेप्रतिपाद्याग्निंसंपूज्य
गच्छगच्छसुरश्रेष्ठेतिविसर्जयेत् ॥ ततोब्राह्मणामहाशांतिंपठेयुः ॥ सायथा ॥ आनोभद्राइतिदशानांगोतमोराहूगणो
विश्वेदेवाआद्याःपंचजगत्यः षष्ठीविराट्स्थाना सप्तमीजगतीततस्तिस्रस्त्रिष्टुभः ॥ स्वस्तिनोमिमीतामितिपंचानांस्वस्त्यात्रे
योविश्वेदेवाआद्यास्तिस्रस्त्रिष्टुभस्ततोद्वेअनुष्टुभौ ॥ शंनइंद्राग्नीतिपंचदशानांवसिष्ठोविश्वेदेवास्त्रिष्टुप् ॥ शंवतीरितिपंचानां
वसिष्ठोविश्वेदेवास्त्रिष्टुप् ॥ त्यमूष्वितितिसृणांतार्क्ष्योरिष्टनेमिस्तार्क्ष्यस्त्रिष्टुप् ॥ तच्छंयोःशंयुर्विश्वेदेवाःशक्करी ॥ सर्वेषांशां
तिपाठेविनियोगः ॥ ॐ आनोभद्राः १० ॥ ॐ स्वस्तिनो ५ ॥ ॐ शन्नइंद्राग्नी १५ ॥ ॐ त्यमूषुवाजिनं ३ ॥ तच्छंयो

राबृणी० १ ॥ ततोयजमानोनवग्रहप्रीत्यर्थंत्रीन्भुवनेश्वरीद्राणींद्रप्रीतयेचप्रत्येकंत्रीस्त्रीन्ब्राह्मणान्भोजयित्वासंकल्प्यवा
विप्राशिषोगृहीत्वासुहृद्युक्तोभुंजीत ॥ इतिभुवनेश्वरीशांतिः ॥

॥ १०५ ॥ अथगर्भाधानम् ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

श्रीः ॥ यजमानःआचम्यप्राणानायम्यदेशकालौस्मृत्वा अस्याःममभार्यायाःप्रतिगर्भसंस्कारातिशयद्वाराऽस्यांजनिष्यमाण
सर्वगर्भाणांबीजगर्भसमुद्भवैनोनिबर्हणद्वाराश्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थंगर्भाधानाख्यंकर्मकरिष्ये ॥ तदंगतयादौगणपतिपूजनंपुण्या
हवाचनंमातृकापूजनंनांदीश्राद्धंचकरिष्ये ॥ इतिसंकल्प्यतानिकृत्वा (नांदीश्राद्धेक्रतुदक्षसंज्ञकाविश्वेदेवाः) ॥ प्राजापत्य
होमंकर्तुंस्थंडिलादिकरिष्ये ॥ स्थंडिलसंस्कारादिमरुतनामाग्निप्रतिष्ठांतंकृत्वाग्निंध्यात्वासमिद्वयमादायक्रियमाणेगर्भाधान
होमेदेवतापरिग्रहार्थमित्यादिचक्षुषीआज्येनेत्यंतमुक्त्वा प्रजापतिंचरुणाविष्णुंषड्वारमाज्येनप्रजापतिंचाज्येन शेषेणस्विष्ट
कृतमित्यादिसद्योयक्ष्यइत्यंतमुक्त्वासमिद्वयमग्नावाधायपरिसमूहनादिपूर्णपात्रनिधानांतंकृत्वा ॥ प्रजापतयेत्वाजुष्टंनिर्वपा
मिप्रोक्षामीत्याद्याज्यभागांतंकृत्याऽवदानधर्मेणचरुमवदाय ॥ ॐ प्रजापतयेस्वाहा ॥ पजापतयइदंनमम ॥ विष्णुर्योनिमि
तितिसृणांत्वष्टाविष्णुरनुष्टुप् ॥ गर्भाधानप्रधानाज्यहोमेविनियोगः ॥ ॐ विष्णुर्योनिंकल्पयतुत्वष्टारूपाणिपिंशतु ॥ आसिं
चतुप्रजापतिर्धातागर्भंदधातुतेस्वाहा ॥ विष्णवइदंनमम ॥ ॐ गर्भंधेहिसिनीवालिगर्भंधेहिसरस्वति ॥ गर्भंतेअश्विनौदेवा
वाधत्तांपुष्करस्रजास्वाहा ॥ विष्णवइदंनमम ॥ ॐ हिरण्ययीअरणीयंनिर्मंथतोअश्विना ॥ तंतेगर्भंहवामहेदशमेमासिसूत

वेस्वाहा ॥ विष्णवइदंनमम ॥ नेजमेषेतितिसृणांत्वष्टाविष्णुरनुष्टुप् ॥ गर्भाधानप्रधानाज्यहोमेविनियोगः ॥ ॐ नेजमेषपरा
पतसुपुत्रःपुनरापत ॥ अस्यैमेंपुत्रकामायैगर्भमाधेहियःपुमान्त्स्वाहा ॥ विष्णवइदंनमम ॥ ॐ यथेयंपृथिवीमह्युत्तानागर्भं
मादधे ॥ एवंतंगर्भमाधेहिदशमेमासिसूतवेस्वाहा ॥ विष्णवइदंनमम ॥ ॐ विष्णोःश्रेष्ठेनरूपेणास्यांनार्यांगवीन्यां ॥ पुमां
संपुत्रानाधेहिदशमेमासिसूतवेस्वाहा ॥ विष्णवइदंनमम ॥ प्रजापतेहिरण्यगर्भःप्रजापतिस्त्रिष्टुप् ॥ गर्भाधानप्रधानाज्यहो
मेविनियोगः ॥ ॐ प्रजापतेनत्वदेतान्यन्योविश्वाजातानिपरिताबभूव ॥ यत्कामास्तेजुहुमस्तन्नोअस्तुवयंस्यामपतयोरयी
णांस्वाहा ॥ प्रजापतयइदं० ॥ एवंसप्ताज्याहुतीर्हुत्वा ॥ अपनःशोशुचदघमित्यष्टर्चस्यसूक्तस्यकुत्सोग्निर्गायत्री ॥ पत्न्यामू
र्धाभिमर्शनेविनियोगः ॥ ॐ अपनःशोशुचदघमग्नेशुशुग्ध्यारयिं ॥ अपनःशोशुचदघं ॥ सुक्षेत्रियासुगातुयावसूयाचयजा
महे ॥ अपनःशो० ॥ प्रयद्भंदिष्ठएषांप्रास्माकासश्चसूरयः ॥ अपनःशो० ॥ प्रयत्तेअग्नेसूरयोजायेमहिप्रतेवयं ॥ अपनःशो० ॥
प्रयदग्नेःसहस्वतोविश्वतोयंतिभानवः ॥ अपनःशो० ॥ त्वंहिविश्वतोमुखविश्वतःपरिभूरसि ॥ अपनःशो० ॥ द्वि
षोनोविश्वतोमुखातिनावेवपारय ॥ अपनःशो० ॥ सनःसिंधुमिवनावयातिपर्षास्वस्तये ॥ अपनःशोशुचदघं ॥ सूक्तांतेप्रागं
गुलिनान्यङ्गुष्ठेनहस्तेनपत्न्यामूर्धानमभिमृश्य ॥ याःफलिनीरित्यस्याथर्वणोभिषगोषधयोनुष्टुप् ॥ जपेविनियोगः ॥ ॐ
याःफलिनीर्याअफलाअपुष्पायाश्चपुष्पिणीः ॥ बृहस्पतिप्रसूतास्तानोमुंचंत्वंहसः ॥ एतांजपित्वा ॥ वधेनदस्युमितिपणणांवसु
श्रुतोग्निस्त्रिष्टुप् ॥ अग्न्युपस्थानेविनियोगः ॥ ॐ वधेनदस्युंप्रहिचातयंस्ववयःकृण्वानस्तन्वे१स्वायै ॥ पिपर्पियत्संहसस्पुत्रदे

वान्सोअंग्नेपाहिनृतमवाजेअस्मान् ॥ वयंतेअग्नउक्थैर्विधेमवयंहव्यैःपावकभद्रशोचे ॥ अस्मेरयिंविश्ववारंसमिन्वास्मेविश्वा
निद्रविणानिधेहि ॥ अस्माकमग्नेअध्वरंजुषस्वसहसःसूनोत्रिषधस्थहव्यं ॥ वयंदेवेषुसुकृतःस्यामशर्मणानस्त्रिवरूथेनपाहि ॥
विश्वानिनोदुर्गहाजातवेदःसिंधुंननावादुरितातिपर्षि ॥ अग्नेअत्रिवन्नमसागृणानो१ऽस्माकंबोध्यविताततूनां ॥ यस्त्वाहृदाकी
रिणामन्यमानोमर्त्यंमर्त्योजोहवीमि ॥ जातवेदोयशोअस्मासुधेहिप्रजाभिरग्नेअमृतत्वमश्यां ॥ यस्मैत्वंसुकृतेजातवेद
उलोकमग्नेकृणवस्योनं ॥ अश्विनंसपुत्रिणंवीरवंतंगोमंतंरयिंनशतेस्वस्ति ॥ अग्निस्तुविश्रवस्तममितिद्वयोर्वसूवयोग्निरनुष्टुप् ॥
अभ्युपस्थानेविनियोगः ॥ ॐ अग्निस्तुविश्रवस्तमंतुविब्रह्माणमुत्तमम् ॥ अतूर्तंश्रावयत्पतिंपुत्रंददातिदाशुषे ॥ अग्निर्ददा
तिसत्पतिंसासाहयोयुधानृभिः ॥ अग्निरत्यंरघुष्यदंजेतारमपराजितं ॥ इत्यष्टाभिरग्निमुपस्थाय ॥ उदीर्ष्वेतिद्वयोःसूर्यासा
वित्रीसूर्यासावित्रीआद्यात्रिष्टुबंत्यानुष्टुप् ॥ भार्यायादक्षिणनासापुटेश्वगंधाया(दूर्वायावा)रससेचनेवियोगः ॥ ॐ उदीर्ष्वा
तःपतिवतीह्ये१षाविश्वावसुंनमसागीर्भिरीळे ॥ अन्यामिच्छपितृषदंव्यक्तांसतेभागोजनुषातस्यविद्धि ॥ उदीर्ष्वातोविश्वाव
सोनमसेळामहेत्वा ॥ अन्यामिच्छप्रफर्व्यं१संजायांपत्यासृजस्वाहा ॥ इतिवामभागोपविष्टायाभार्यायादक्षिणनासाबिलेश्व
गंधादिरसंसिक्त्वातद्रसेउदरंगतेतामाचमय्योपेयात् ॥ ततःस्विष्टकृदादिहोमशेषंसमाप्य ॥ सूर्योनोदिवस्पात्वितिपंचर्चस्य
सूक्तस्यचक्षुःसूर्योगायत्री ॥ सूर्योपस्थानेविनियोगः ॥ ॐ सूर्योनोदिवस्पातु० ॥ ऋ० ५ ॥ इदानींशिष्टानस्यंदत्वैवस्विष्टकृ

१ अत्रैवसूर्योपस्थानंनारायणभट्टसंमतंपरंतुतैरेवइदानींशिष्टाअंतेकुर्वंतीत्युक्तत्वादंतएवोपन्यस्तमस्ति ॥

दादिहोमशेषंसमापयंति ॥ ॥ (ततोरात्रौविहितःसमंत्रकोविधिरग्रेलिखितस्तान्मंत्रान्केवलमत्रपठंतिशिष्टाः ॥ उपगमने
चार्यंक्रमः ॥ ॐगंधर्वस्यविश्वावसोर्मुखमसीतिमंत्रेणहोमोक्तकृष्यादिभिर्विष्णुर्योनिमितितिसृभिर्नेजमेपेतितिसृभिस्तिसृभिरं
गुलीभिर्योनिमभिमृश्य ॥ तांपूषन्नित्यस्यसूर्यासावित्रीसूर्यासावित्रीत्रिष्टुप् ॥ जपेवि० ॥ ॐ तांपूषंच्छिवतमामेरयस्वयस्यां
बीजंमनुष्या३वपति ॥ यानंऊरूउशतीविश्रयांतेयस्यांमुशंतःप्रहरामशेपं ॥ योगर्भमित्यस्यवसिष्ठःपर्जन्योगायत्री ॥ जपेवि० ॥
ॐ योगर्भमोषधीनांगवांकृणोत्यर्वतां ॥ पर्जन्यःपुरुषीणां ॥ अहंगर्भप्रजावान्प्राजापत्योभर्गइंद्रोवात्रिष्टुप् ॥ जपेविनि० ॥
ॐ अहंगर्भमदधामोषधीष्वहंविश्वेषुभुवनेष्वंतः ॥ अहंप्रजाअंजनयंपृथिव्यामहंजनिभ्योअपरीषुपुत्रान् ॥ इतित्रीन्मंत्रान्ज
पित्वासकृदुपगच्छेत् ॥ ततःप्राणेतेरेतोदधाम्यसावित्यनुप्राण्य ॥ यथाभूमिरग्निगर्भायथाद्यौरिंद्रेणगर्भिणी ॥ वायुर्यथादि
शांगर्भएवंतेगर्भंदधाम्यसावितिस्त्रीहृदयमभिमृश्याचामेत् ॥ मंत्रद्वयेपिअसावित्यस्यस्थानेप्रथमैकवचनांतंस्वनामवदेत् ॥)
अस्मिन्कर्मणिशतंदशवाब्राह्मणाभोज्याः ॥ इतिगर्भाधानप्रयोगः ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ . ॥ छ ॥

॥ १०६ ॥ अथनारायणबलिः ॥

श्रीः ॥ शुक्लैकादश्यांनदीतीरादिशुचिदेशेस्नानादिनित्यक्रियातेप्राणायामादितिथ्यादिसंकीर्तनांते मदीयकुलाभिवृद्धिप्र
तिबंधकप्रेतस्यप्रेतत्वनिवृत्तिद्वाराश्रीपर० नारायणबलिंकरिष्यइतिसंकल्प्य ॥ महीद्यौरित्यादिविधिनास्थापितकलशद्वये
सुवर्णादिजातीयप्रतिमयोर्विष्णुमावाहयामिवैवस्वतंयममावाहयामीत्यावाह्य पुरुषसूक्तेनयमायसोममितिषोडशोपचारैःपूज

येत् ॥ (अत्रकेचित्कुंभपंचकेब्रह्मविष्णुशिवयमप्रेतान्पूजयंति) ततस्तत्पूर्वतोदर्भेणतूष्णीलेखामुल्लिख्यतत्रदक्षिणाग्रान्कु
शानास्तीर्यतेषुशुंधतांविष्णुरूपीप्रेतइतिदशस्थानेषुदक्षिणसंस्थमपोनिनीय मधुघृतप्लुतान्दशपिंडान्सतिलान्काश्यपगोत्रचैत्र
प्रेतविष्णुदैवतायंतेपिंडइतिदक्षिणामुखःप्राचीनावीतीदक्षिणाग्रेषुकुशेषुपराचीनपाणिनासव्यंजान्वाच्य विष्णुरूपप्रेतंध्याय
न्दद्यात् ॥ गंगादिभिस्तानभ्यर्च्यप्रवाहणांतंकृत्वानद्यादौक्षिपेत् ॥ तस्यामेवरात्रौ श्वःकरिष्यमाणश्राद्धेक्षणःक्रियतामित्ये
वमेकंत्रीन्पंचवेत्येवमयुग्मान्ब्राह्मणान्श्राद्धोद्देशेननिमंत्र्योपोषणंकुर्यात् ॥ श्वोभूतेमध्याह्नेविष्णुमभ्यर्च्यविष्णुरूपिणंप्रेतमु
द्दिश्य (विष्णुब्रह्मशिवयमप्रेतान्वोद्दिश्य) एकोद्दिष्टविधिनापादप्रक्षालनादितृप्तिप्रश्नांतंकृत्वा ॥ ब्राह्मणसमीपेउल्लेखना
द्यवनेजानांतंतूष्णींकृत्वा विष्णवे ब्रह्मणे शिवाय सपरिवाराययमाय नाममंत्रैःविष्णोअयंतेपिंडइतिचतुरःपिंडान्दत्वा वि
ष्णुरूपंप्रेतंध्यायन्काश्यपगोत्रदेवदत्तविष्णुरूपप्रेतअयंतेपिंडइतिपंचमंपिंडंचदत्वार्चनादिप्रवाहणांतंकृत्वा आचांतान्दक्षि
णादिभिःसंतोष्य तेष्वेकस्मैगुणवतेप्रेतबुद्ध्यावस्त्राभरणगोहिरण्यादीनिदत्वा भवंतःप्रेतायतिलोदकांजलिदानंकुर्वंत्वितिब्रा
ह्मणान्वदेत् ॥ तेचपवित्रपाणयःसकुशतिलतुलसीपत्रयुततोयांजलिं प्रेतायकाश्यपगोत्रायविष्णुरूपिणेयंतिलोदकांजलिरि
तिदद्युः ॥ ततःअनेननारायणबलिकर्मणाभगवान्विष्णुरिमंदेवदत्तंप्रेतंशुद्धमपापंकर्मार्हंकरोत्वितितान्वाचयित्वाविसृज्य
ततःस्नात्वाभुंजीतेति ॥ निर्णयसिंधौतुकुंभपंचकेविष्णुब्रह्मशिवयमप्रेतेतिपंचकंपूजयेत् ॥ स्वर्णरूप्यताम्रलोहमयाश्चत्वारः
प्रेतोदर्भमयः ॥ अग्निंप्रतिष्ठाप्यश्रपितचरुंनारायणायपुरुषसूक्तेनषोडशाहुतिभिर्हुत्वादशपिंडांतेपुरुषसूक्ताभिमंत्रितशंखोद

केनप्रेतंप्रत्यृचंतर्पयेत् ॥ विष्ण्वादिचतुर्भ्योबलिंदद्यात् ॥ श्वोभूतेएकोद्दिष्टविधिनाश्राद्धपंचकंकरिष्यइतिसंकल्प्यविप्रपंच
केपाद्यादिपिंडदानांतेतर्पणादीतिविशेषउक्तः ॥ शेषंपूर्ववत् ॥ प्रयोगमध्येतत्रतत्रश्राद्धीयविषयोविस्तरभियानसंगृहीतः
परिशिष्टोक्तनारायणबलेःस्मृत्यर्थसारानुसारीप्रयोगः ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥छ॥ ॥ छ ॥

॥ १०७ ॥ अथनागबलिः ॥

श्रीः ॥ सतुसिनीवाल्यांपौर्णमास्यांपंचम्यामाश्लेषायुक्तनवम्यांवाकार्यः ॥ कर्तापर्षदंप्रदक्षिणीकृत्यनत्वातदग्रेगोवृषनिष्क्रयं
निष्कंतदर्धंवानिधाय सभार्यस्यममेहजन्मनिजन्मांतरेवाज्ञानादज्ञानाद्वाजातसर्पवधदोषपरिहारार्थंप्रायश्चित्तमुपदिशंतुभवं
तः ॥ सर्वेधर्मविवेक्तारइतिश्लोकान्पठित्वामामनुगृह्णंतुभवंतइतिप्रणमेत् ॥ तैश्चतुर्दशकृच्छ्रप्रायश्चित्तेनामुकप्रत्याम्नायद्वारा
पूर्वोत्तरांगसहितेनाचरितेनतवशुद्धिर्भविष्यतीत्युपदिष्टोदेशकालौसंकीर्त्य पर्षदुपदिष्टंचतुर्दशकृच्छ्रप्रायश्चित्तंयथोक्तप्रत्या
म्नायेनाचरिष्येइतिसंकल्पपूर्वकंवपनादिविधिनातदाचरेत् ॥ वपनासंभवेद्विगुणःकृच्छ्रप्रत्याम्नायः ॥ पूर्वोच्चरितएवंगुणवि
शिष्टायांपुण्यतिथौममसर्पवधदोषपरिहारार्थंब्राह्मणायलोहदंडदानं (तन्मूल्यदानंवा) करिष्यइतिसंकल्प्यब्राह्मणंसंपूज्य
इमंलोहदंडंसर्पवधदोषहरंसदक्षिणंअमुकगोत्रायामुकशर्मणेब्राह्मणायतुभ्यमहंसंप्रददे प्रतिगृह्यतां देवस्यत्वास
वितुः० प्रतिगृह्णामीतिविप्रः ॥ ततोगुर्वाज्ञांलब्ध्वाप्रियंगुव्रीहिगोधूमतिलपिष्टेष्वेकतमपिष्टेनसर्पाकृतिंकृत्वाशूर्पेनिधायसर्पं
प्रार्थयेत् ॥ एहिपूर्वमृतसर्पअस्मिन्पिष्टेसमाविश ॥ संस्कारार्थमहंभक्त्याप्रार्थयामिसमाहितः ॥ ततः ॥ भुजंगेशायविद्महे
स्वस्त्यस्तु०

सर्पजातायधीमहि ॥ तन्नोनागःप्रचोदयादितिआवाहनादिषोडशोपचारपूजांकृत्वा पुष्पांजलिंदत्वाप्रणिपत्य भोसर्पइमंब
लिंगृहाणममाभ्युदयंकुरु इतिपायसादिनाबलिंसमर्प्य हस्तौपादौप्रक्षाल्याचामेत् ॥ ततःशुद्धभूमौस्थित्वाप्राणानायम्यसंक
ल्पंकुर्यात् ॥ सभार्यस्यममेहजन्मनिजन्मांतरेवाज्ञानादज्ञानाद्वाजातसर्पवधोत्थदोषपरिहारार्थंसर्पसंस्कारकर्मकरिष्ये इतिसं
कल्प्यस्थंडिलेलौकिकाग्निंप्रतिष्ठाप्यान्वादध्यात् ॥ अस्मिन्सर्पसंस्कारहोमकर्मणिदेवतापरिग्रहार्थमन्वाधानंकरिष्ये अ
स्मिन्नन्वाहितेग्नावित्याद्याघारचक्षुष्यंतमुक्त्वात्रप्रधानं अग्निं वायुं सूर्यं एताःप्रधानदेवताआज्येन भूर्भुवःस्वरितिसर्पमुखे
प्रजापतिमाज्येन आज्यशेषेणसर्पसद्योयक्ष्ये ॥ समिधावग्नावाधाय ततोग्नेरग्निदिशिभूमौजलेनप्रोक्ष्यचितिंकृत्वाअग्निंचितिं
चपरिसमुह्यआग्नेय्याग्रकैर्दर्भैःपरिस्तीर्यपरिपिच्यपद्रपात्राण्यासाद्येध्माधानाद्याघारचक्षुष्यंतंकुर्यात् ॥ ततःसर्पंगृहीत्वाचित्या
मारोप्यापःश्रोत्रंचस्पृष्ट्वाअग्निसमीपमेत्य ॥ ततःप्रधानहोमः ॥ व्यस्तसमस्तव्याहृतीनांविश्वामित्रजमदग्निभरद्वाजप्रजापतय
ऋषयःअग्निवायुसूर्यप्रजापतयोदेवताःगायत्र्युष्णिगनुष्टुब्बृहत्यश्छंदांसिसर्पसंस्थापनप्रधानाज्यहोमेवि० ॥ ॐ भूःस्वाहाअ
ग्नयइदंनममेत्यादिव्यस्तव्याहृतित्रयेणाज्याहुतीरग्नौहुत्वा ॥ समस्तव्याहृतिभिश्चतुर्थीसर्पमुखेजुहुयात् ॥ आज्यशेषंस्रुवेणैव
सर्पदेहेनिषिंचेत् ॥ नात्रस्विष्टकृदादि ॥ स्रुवंतत्रैवनिधाययज्ञपात्राणिबर्हिषिनिदध्यात् ॥ ततश्चितिंप्रदक्षिणीकृत्यप्रणम्य
क्षमाप्यहस्तगृहीतैश्चमसजलैःसहस्तव्याहृत्यासर्पपाणिनाभ्युक्ष्य ॥ अग्नेरक्षाणोवसिष्ठोग्निर्गायत्रीसर्पायाग्निप्रदानेविनि० ॥
ॐ अग्नेरक्षाणोअंहसःप्रतिष्मदेवरीषतः ॥ प्रपिष्ठैरजरोदह ॥ ततउपस्थानं ॥ ॐ नमोअस्तुसर्पेभ्योयेकेचपृथिवीमनु ॥ ये

येदोरोचनेदिवोयेवासूर्यस्यरश्मिषु ॥ येषामप्सुपदं कृतंतेभ्यःसर्प० ॥ याइषवोयातु
अंतरिक्षेयेदिवितेभ्यःसर्पेभ्योनमः ॥ येदोरोचनेदिवोयेवासूर्यस्यरश्मिषु ॥ अथपौराणमंत्राः ॥ कर्कोटकनमस्तेस्तुशंखपालनमोस्तुते ॥
धानानांयेवावनस्पतीरनु ॥ येवावटेषुशेरतेतेभ्यःसर्पेभ्यो० ॥ अथपौराणमंत्राः ॥ सर्वेवटेशयाःसर्पाःपुण्यमूर्तेनमोस्तुते ॥ त्वया
नागराजमहादेवदिव्यरूपायतेनमः ॥ अफणाःफणिनोयेचसविषानिर्विषाश्चये ॥ सर्वेवटेशयाःसर्पाःपुण्यमूर्तेनमोस्तुते ॥ धृतैक
भगवतेश्रीमद्वासुदेवायनिर्मितं ॥ स्वभोगेनैवपर्यंकमायतंभोगिनांवर ॥ त्वयेयंजगतीस्वामिन्स्वफणामंडलोपरि ॥ संततिंदेहिमेपुण्यां
देशेह्यणुवत्तस्मैतुभ्यंनमोनमः ॥ इतिदह्यमानंसर्पमुपस्थाय ॥ त्राहित्राहिमहाभोगिन्सर्पोपद्रवदुःखतः ॥ जन्मांतरेतथै
निर्दुष्टांदीर्घदेहिनीम् ॥ प्रपन्नंपाहिमांभक्त्याकृपालोदीनवत्सल ॥ ज्ञानतोऽज्ञानतोवापिकृतःसर्पवधोमया ॥ संप्रोक्ष्य
तस्मिन्मत्पूर्वैरथवाविभो ॥ तत्पापंनाशयक्षिप्रमपराधंक्षमस्वमे ॥ इतिप्रार्थ्यस्नात्वागत्य व्याहृतिभिःक्षीराज्येनाग्निंसंप्रोक्ष्य
हुतेसर्पेजलेनाग्निंसिंचेत् ॥ नात्रास्थिसंचयनं ॥ इदंसर्वंसव्येनैवकार्यं ॥ ततःस्नात्वाचम्यगृहंगच्छेत् ॥ कर्तासभार्यस्त्रिरात्र
माशौचंब्रह्मचर्यंचकुर्यात् ॥ बौधायनमतेत्वेकरात्राशौचं ॥ ततश्चतुर्थेहनिसचैलंस्नात्वाष्टौविप्रान्निमंत्र्य आचम्यप्राणानाय
म्यदेशकालौसंकीर्त्य नागबल्यंगविहितंब्राह्मणभोजनंकरिष्ये इतिसंकल्प्य ॥ सर्पस्वरूपिणेब्राह्मणायइदंतेपाद्यं एवंअनंतस्व०
शेषस्व० कपिलस्व० नागस्व० कालिकस्व० शंखपालस्व० भूधरस्वरूपिणे० इतिक्रमेणतेषांपादौप्रक्षाल्यतानाचमय्यस्वयंचा
चम्य विप्रान्प्राङ्मुखानुदङ्मुखान्वोपवेश्य ॥ सर्पस्वरूप० भूर्भुवःस्वरिदमासनंआस्यतां ॥ एवमनंतादिभ्यः ॥ सर्पस्थानेक्षणः
क्रियतां ॥ प्राप्नोतुभवान् ॥ एवमनंतस्थानेइत्यादि ॥ भोःसर्पस्वरूप अयंतेगंधः ॥ ततःपुष्पधूपदीपवस्त्रादि ॥ एवमन्येषाम

पिपूजनांतेचतुरस्रमंडलेषुपात्राणिनिधायपायसभक्ष्यादीन्परिविष्यसावित्र्याप्रोक्ष्यपरिषिच्य सर्पायेदमन्नममृतरूपंपरिविष्टं
परिवेक्ष्यमाणंचातृप्तेःस्वाहासंपद्यतांनमम ॥ एवंसर्वेषां ॥ आचांतेषु प्रागग्रदर्भेषु भोःसर्पअयंतेबलिर्नममेत्यादिनाममंत्रैःपिं
डरूपान्पायसबलीन्दत्वावस्त्रादिभिरभ्यर्च्यविप्रेभ्यस्तांबूलंदक्षिणांचदत्वाविसर्जयेत्॥ इदमपिसर्वसव्येनैवकार्यं॥ततोमहीद्यौ
रित्यादिविधिनास्थापितकलशेसौवर्णनागंषोडशोपचारैरभ्यर्च्यप्रार्थयेत् ॥ ब्रह्मलोकेचयेसर्पाःशेषनागपुरोगमाः ॥ नमोस्तुते
भ्यःसुप्रीताःप्रसन्नाःसंतुमेसदा ॥ विष्णुलोकेचयेसर्पावासुकिप्रमुखाश्चये ॥ नमोस्तुतेभ्यःसुप्रीताःप्रसन्नाःसंतुमेसदा ॥ रुद्रलोके
चयेसर्पास्तक्षकप्रमुखास्तथा ॥ नमोस्तुतेभ्यः० ॥ खांडवस्यतथादाहेस्वर्गंयेचसमाश्रिताः ॥ नमोस्तुतेभ्यः० ॥ सर्पसत्रेचयेसर्पा
आस्तिकेनाभिरक्षिताः ॥ नमोस्तुतेभ्यः०॥मलयेचैवयेसर्पाःकर्कोटप्रमुखाश्चये ॥ नमोस्तुतेभ्यः० ॥ धर्मलोकेचयेसर्पावैतरण्यां
समाश्रिताः ॥ नमोस्तुतेभ्यः० ॥ येसर्पाःपर्वतीयेषुदरीसंधिषुसंस्थिताः ॥ नमोस्तुतेभ्यः० ॥ ग्रामेवायदिवारण्येयेसर्पाःप्रचरंति
हि॥नमोस्तुतेभ्यः० ॥ पृथिव्यांचैवयेसर्पायेसर्पाविलसंस्थिताः ॥ नमोस्तुतेभ्यः०॥रसातलेचयेसर्पाअनंताद्यामहाबलाः ॥ नमो
स्तु० ॥ एवंस्तुत्वाचार्यंसंपूज्य कृतस्यसर्पसंस्कारकर्मणःसांगतासिद्ध्यर्थंइमंहेममयंनागंसकलशंसवस्त्रंसदक्षिणंतुभ्यमहंसंप्रददे॥
अनेनस्वर्णनागदानेनअनंतादयोनागदेवताःप्रीयंतां ॥ ततस्तस्मैसवृषभांकृष्णांगांतन्निष्क्रयंवादद्यात् ॥ ततोदंपतीवस्त्रा
लंकारादिभिर्यथाविभवमन्यान्ब्राह्मणांश्चसंपूज्ययस्यस्मृत्याचनामोक्त्येति० ॥ मयायत्कृतंसर्पसंस्काराख्यंकर्मतद्भवतांब्रा
ह्मणानांवचनात् श्रीपरमेश्वरप्रसादात्सर्वंपरिपूर्णमस्तु ॥ तथास्त्वितितेब्रूयुः ॥ ततःकर्मणःसांगतायैयथाशक्तिब्राह्मणान्संभो
ज्यभूयसींदत्वाकर्मसमापयेत्॥कृत्वासर्पस्यसंस्कारमनेनविधिनानरः॥ विरोगोजायतेक्षिप्रंसंततिंलभतेशुभां ॥ इतिनागबलिः॥

॥ १०८ ॥ अथदत्तपुत्रविधानम् ॥

श्रीः ॥ अथबह्वृचाधिकारिकःशौनकोक्तरीत्यापुत्रप्रतिग्रहप्रयोगः ॥ पूर्वेद्युःकृतोपवासः ॥ वाससीकुंडलेछत्रमुष्णीपंचांगुलीयकम् ॥ आचार्यंधर्मसंयुक्तंवैष्णवंवेदपारगम् ॥ बर्हिःकुशमयंचैवमिध्मंपालाशमेवच ॥ एतान्याहृत्यबंधूंश्चज्ञातीनाहूत्ययत्नतः ॥ पवित्रपाणिःप्राणानायम्यदेशकालौसंकीर्त्य ममाप्रजत्वप्रयुक्तपैतृकऋणापाकरणपुंनामनरकत्राणद्वाराश्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थंशौनकोक्तविधिनापुत्रप्रतिग्रहंकरिष्ये ॥ तदंगत्वेनस्वस्तिपुण्याहवाचनमाचार्यवरणमाचार्यस्यमधुपर्केणार्हणंविष्णुपूजनंब्राह्मणेभ्योबंधुवर्गेभ्यश्चान्नदानंचकरिष्ये ॥ तत्रादौनिर्विघ्नतासिद्ध्यर्थंगणपतिपूजनंकरिष्येइतिसंकल्प्य आचार्यवरणांतंकृत्वामधुपर्कांतेविष्णुंसंपूज्य पितॄणांकुलदेवतानांगुरूणांचप्रीत्यर्थंब्राह्मणान्बंधूंश्चभोजयेत्संकल्पयेद्वा ॥ ततआचार्यःदेशकालौसंकीर्त्ययजमानानुज्ञयापुत्रप्रतिग्रहांगत्वेनविहितहोमंकरिष्येइतिसंकल्प्य अग्निप्रतिष्ठापनांतंकृत्वान्वाधानंकुर्यात् ॥ चक्षुषीआज्येनेत्यंते अत्रप्रधानंसकृदग्निंपड्वारंसूर्यांसावित्रींचरुणाअग्निंवायुंसूर्यंप्रजापतिंचाज्येन शेषेणस्विष्टकृतमित्यादिअन्वाधायाष्टाविंशतिमुष्टींस्तूष्णींनिरुप्यतावत्कृत्वःप्रोक्ष्यआज्योत्पवनांतंकृत्वा ब्राह्मणैःसहदातुःसमक्षंगत्वातंप्रत्यस्मैपुत्रंदेहीतिब्राह्मणद्वारायाच्ञांकारयेत् ॥ ततोदाताआचम्यप्राणानायम्यदेशकालौसंकीर्त्यश्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थंपुत्रदानंकरिष्यइतिसंकल्प्य गणपतिंसंपूज्ययथाशक्तिचंदनादिनाप्रतिग्रहीतारंसंपूज्य ॥ येयज्ञेनेतिपंचानांनाभानेदिष्ठोमानवऋषिःविश्वेदेवादेवताआद्याश्चतस्रस्त्रिष्टुभःपंचम्यनुष्टुप् पुत्रदानेविनियोगः ॥ ॐ येयज्ञेनदक्षिणयासमक्ता० ऋचः ५ ॥ इत्यंतेइमंपुत्रंतवपैतृकऋणापा

करणपुंनामनरकत्राणसिद्ध्यर्थंआत्मनश्चश्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थंतुभ्यमहंसंप्रददेनमम प्रतिगृह्णातुपुत्रंभवानित्यंतेप्रतिग्रहीतृहस्ते साक्षतंजलंक्षिपेत् ॥ ततःप्रतिग्रहीतादेवस्यत्वेतिमंत्रेणहस्तद्वयेनप्रतिगृह्यस्वांकेउपवेश्य ॥ अंगादंगात्संभवसिहृदयादधिजायसे ॥ आत्मावैपुत्रनामासिसजीवशरदःशतमितिशिशुमूर्धनिआजिघ्रेत् ॥ ततोयुवंवस्त्राणीतिवस्त्रंपरिधाप्यतूष्णीमुष्णीषंवद्ध्वाकुंकुमादिनातिलकंकृत्वाहिरण्यरूपइत्यादिनाकुंडलाभ्यामलंकृत्यछत्रेणाच्छादितंवालंनृत्यगीतवाद्यैः स्वस्तिनोमिमीतामित्यादिमंत्रैश्चस्वगृहमानीय हस्तौपादौप्रक्षाल्याचम्यअग्नेःपश्चिमतोमातुरुत्संगेस्वदक्षिणतोवालमुपवेश्यआचार्यदक्षिणतःस्वयमुपविशेत् ॥ ततआचार्योवर्हिरास्तरणाद्याज्यभागांतेचरुमवदानविधिनावदाय ॥ यस्त्वाहृदाकीरिणेतिद्वयोरात्रेयोवसुश्रुतऋषिःअग्निर्देवतात्रिष्टुप्छंदःपुत्रप्रतिग्रहांगहोमेवि० ॥ ॐ यस्त्वाहृदाकीरिणा० स्वस्तिस्वाहाइतिऋक्द्वयंक्रमेणपठित्वास्वाहेतिएकमेवावदानंजुहुयात् ॥ यजमानःअग्नयइदं० ॥ पुनरवदाय० ॥ तुभ्यमग्रइतिमंत्रस्यसूर्यासावित्रीसूर्यासावित्र्यनुष्टुप् पुत्रप्रतिग्रहांगहोमे० ॥ ॐ तुभ्यमग्रेपर्यवहन्०स्वाहासूर्यासावित्र्याइदं० १ ॥ पुनरवदाय ॥ सोमोददिति पंचानांसूर्यासावित्रीसूर्यासावित्रीदेवता आद्येद्वेअनुष्टुभौतृतीयाजगतीचतुर्थीत्रिष्टुप्पंचम्यनुष्टुप् पुत्रप्रतिग्रहांगहोमे० ॥ ॐ सोमोददद्गंधर्वाय०ऋचः ५ ॥ पुनःपुनरवदायपंचभिर्जुहुयात् ॥ सर्वत्रसूर्यासावित्र्याइदं० इतित्यागः ॥ ततोव्यस्तसमस्तव्याहृतिभिराज्यंहुत्वास्विष्टकृदादिहोमशेषंसमाप्यआचार्यायधेनुंदत्वादशत्रीन्वाब्राह्मणान्भोजयेत् ॥ कर्मणःसंपूर्णतांवाचयित्वाविप्राशिषोगृहीत्वाईश्वरार्पणंकुर्वीत ॥ इतिसंस्कारकौस्तुभसंगृहीतःशौनकोक्तपुत्रप्रतिग्रहप्रयोगः ॥

॥छ॥

॥ १०९ ॥ पुंसवनानवलोभनसीमंतोन्नयनानि ॥

श्रीः ॥ यजमानःआचम्यप्राणानायम्यदेशकालौस्मृत्वाअस्यांममभार्यायामुत्पत्स्यमानसर्वगर्भाणांबैजिकगार्भिकदोषपरिहा
रपुंरूपताज्ञानोदयप्रतिरोधिपरिहारद्वारापुंसवनमनवलोभनंच तथाममास्यांभार्यायांगर्भाभिवृद्धिपरिपंथिपिशितरुधिरप्रि
यालक्ष्मीभूतराक्षसीगणदूरनिरसनक्षेमसकलसौभाग्यनिदानभूतमहालक्ष्मीसमावेशनद्वारा प्रतिगर्भबीजगर्भसमुद्भवैनोनिव
र्हणजनकातिशयद्वाराचस्त्रीसंस्काररूपंसीमंतोन्नयनाख्यसंस्कारंचतंत्रेणकरिष्ये ॥ तदंगतयागणपतिपूजनंपुण्याहवाचनंमा
तृकापूजनंनांदीश्राद्धंचकरिष्येइतिसंकल्प्य तानिक्रमेणकुर्यात् ॥ (एतेषांपुंसवनानवलोभनसीमंतोन्नयनकर्मणांपुण्याहंभवं
तोब्रुवंत्विति ॥ उक्तकर्मभ्यःस्वस्ति० ॥ कर्माणिऋध्यंतामित्याद्यूहः ॥ नांदीश्राद्धेक्रतुदक्षसंज्ञकाविश्वेदेवाः) ॥ तदंगहोमं
कर्तुंस्थंडिलादिकरिष्ये ॥ विधिवदौपासनाग्निंपवमानंपुंसवनादिपृथक्त्वे ॥ त्रयाणांसहत्वेतुमंगलनामानमग्निंप्रतिष्ठाप्य क्रि
यमाणेपुंसवनानवलोभनसीमंतोन्नयनहोमेदेवतापरिग्रहार्थमन्वाधानंकरिष्ये॥अस्मिन्नन्वाहितेऽग्नावित्यादिचक्षुषीआज्येनेत्यं
तमुक्त्वाप्रजापतिंचरुणाद्विर्धातारंद्वीराकांत्रिर्विष्णुंप्रजापतिंचाज्येनशेषेणस्विष्टकृतमित्याद्युक्त्वान्वाधायपरिसमूहनपरिस्त
रणादिप्रणीताप्रणयनावधिप्राक्तनतंत्रंकृत्वा ॥ प्रजापतयेत्वाजुष्टंनिर्वपामीतिचतुरोव्रीहिमुष्टीन्निरुप्यप्रोक्षणावघातादिबर्हि
षिहविरासादनांतंकृत्वास्वदक्षिणतःप्रत्यग्ग्रीवमुत्तरलोमानडुहंचर्मास्तीर्यआत्मानमग्निंचांतरापत्नीमाचांतसलिलांतीर्थप्रवेशो
नानीयचर्मण्युपवेश्यतयान्वारब्धइध्माधानाद्याज्यभागांतंकृत्वा प्रक्षालितेप्रसृतीकृतेदक्षिणेपत्नीपाणावंतर्जानुस्थितेप्रसृति

मितं (समानरूपवत्सायागोरन्यस्यावाक्षीरेणनिर्मितं) दधिनिक्षिप्य तदुपरिलिंगवद्यवंप्रागग्रंतत्पार्श्वयोरंडद्वयवन्माषद्वयंच निधाय किंपिबसीतितिःपतिःपत्नीपृच्छेत् ॥ साचपुंसवनमितित्रिरुक्त्वासयवमाषंतद्दधिनिःशेषंपीत्वाबहिराचामेत् ॥ पु नरेवंद्विःप्रश्नप्रतिवचनपूर्वकंप्राश्याचामेत् ॥ एतत्पुंसवनम् ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

श्रीः ॥ ॥ ११० ॥ अथानवलोभनम् ॥

दूर्वांःकन्ययादृषद्युपलेनपेषयित्वापिंडीकृत्यशुद्धवसनांचलेसंगृह्यप्रजावदाख्यंजीवपुत्रसंज्ञकंचसूक्तंजपित्वामंडलागा रच्छायायामुपविष्टायाःप्राङ्मुख्याःपत्न्याःपश्चिमतस्तिष्ठन्पतिस्तदाननमुन्नमय्यदक्षिणेनासाविलेस्वांगुष्ठाग्रेणदूर्वारसमासिं चेत् ॥ तत्रप्रजावदाख्यंसूक्तंयथा ॥ ॐ आतेगर्भोयोनिमैतुपुमान्बाणइवेषुधिं ॥ आवीरोजायतांपुत्रस्तेदशमास्यः ॥ करो मितेप्राजापत्यमागर्भोयोनिमैतुते ॥ अनूनःपूर्णोजायतामश्लोणोपिशाचधीतः ॥ पुमांस्तेपुत्रोनारीतंपुमाननुजायतां ॥ ता निभद्राणिबीजान्यृषभाजनयंतुते ॥ यानिभद्राणिबीजान्यृषभाजनयंतिनः ॥ तैस्त्वंपुत्रान्विंदस्वसाप्रसूर्धेनुकाभव ॥ कामः समृध्यतांमह्यमपराजितमेवमे ॥ यंकामंकामयेदेवतंमेवायोसमर्धय ॥ अथजीवपुत्राख्यंसूक्तं ॥ अग्निरैतुप्रथमोदेवतानांसो स्यैप्रजांमुंचतुमृत्युपाशात् ॥ तदयंराजावरुणोनुमन्यतांयथेयंस्त्रीपौत्रमघंनरोदात् ॥ इमामग्निस्त्रायतांगार्हपत्यःप्रजामस्यैन यतुदीर्घमायुः ॥ अशून्योपस्थाजीवतुमातापौत्रमानंदमभिप्रबुध्यतामियं ॥ मातेगृहेनिशिघोषउत्थादन्यत्रत्वद्रुदत्यः संविशंतु ॥ मात्वंविकेश्युरवआवधिष्ठाजीवपत्नीपतिलोकेविराजपश्यंतीप्रजांसुमनस्यमाना ॥ अप्रजास्त्वांपुत्रंमृत्युंपाप्मान

मुतवाघं ॥ शीर्ष्णः स्रजमिवोन्मुच्यद्विषद्भ्यः प्रतिमुंचामिपाशं ॥ देवकृतंब्राह्मणंकल्पमानंतेनहन्मियोनिषदः पिशाचान् ॥
क्रव्यादोमृत्यूनधरान्पातयामिदीर्घमायुस्तवजीवंतुपुत्राः ॥ एतैर्दशभिर्मंत्रैर्नस्येदत्तेआचांतजलयापत्न्यास्पृष्टः प्राजापत्यचरु
मवदानधर्मेणावदाय ॥ ॐ प्रजापतयेस्वाहेत्येकामाहुतिंहुत्वा प्रजापतयइदं० ॥ यत्तेसुशीमइतिमंत्रस्यहिरण्यगर्भः प्रजापतिरनु
ष्टुप् ॥ भार्यायाहृदयालंभनेविनियोगः ॥ ॐ यत्तेसुशीमेहृदयेहितमंतः प्रजापतौ ॥ मन्येहंमांतद्विद्वांसंमाहंपौत्रमघंनियाम् ॥
इतिभार्याहृदयंपाणितलेनस्पृशेत् ॥ एतदनवलोभनं ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

॥ १११ ॥ अथसीमंतोन्नयनम् ॥

श्रीः ॥ अथप्राग्ग्रीवेउपविष्टयापत्न्यान्वारब्धः स्रुवेणाज्याहुतीर्जुहुयात् ॥ यथा ॥ धाताददातुदाशुषइतिमंत्रद्वयस्यहिरण्य
गर्भोधातानुष्टुप् ॥ द्वितीयात्रिष्टुप् ॥ सीमंतोन्नयनप्रधानाज्यहोमेविनियोगः ॥ ॐ धाताददातुदाशुषेप्राचींजीवातुमक्षि
तां ॥ वयंदेवस्यधीमहिसुमतिंवाजिनीवतःस्वाहा ॥ धात्रइदंनमम ॥ ॐ धाताप्रजानामुतरायईशेधातेदंविश्वंभुवनंजजान ॥
धाताकृष्टीरनिमिषाभिचष्टेधात्रइद्धव्यंघृतवज्जुहोतस्वाहा ॥ धात्रइदंनमम ॥ राकामहमितिद्वयोर्गृत्समदोराकाजगती ॥
विनियोगःप्राग्वत् ॥ ॐ राकामहंसुहवांसुष्टुतीहुवेशृणोतुनःसुभगाबोधतुत्मना ॥ सीव्यत्वपःसूच्याच्छिद्यमानयाददातुवी
रंशतदायमुक्थ्यं१स्वाहा ॥ राकायाइदंनमम ॥ ॐ यास्तेराकेसुमतयःसुपेशसोयाभिर्ददासिदाशुषेवसूनि ॥ ताभिर्नोअद्यसु
मनाउपागहिसहस्रपोषंसुभगेरराणास्वाहा ॥ राकायाइदंनमम ॥ नेजमेषेतितिसृणांत्वष्टाविष्णुरनुष्टुप् ॥ विनियोगःप्राग्वत् ॥

ॐ नेजमेषपरापत० ॥ विष्णवइदंनमम ॥ ॐ यथेयंपृथिवी० ॥ विष्णवइदंनमम ॥ ॐ विष्णोःश्रेष्ठेन० ॥ विष्णवइदंन
मम ॥ प्रजापतेहिरण्यगर्भःप्रजापतिस्त्रिष्टुप् ॥ विनियोगःप्राग्वत् ॥ ॐ प्रजापतेनत्वदेता०स्वाहा ॥ प्रजापतयइदंनमम
॥ ८ ॥ एवमष्टाज्याहुतीःस्रुवेणहुत्वा पत्न्याःपश्चिमतःप्राङ्मुखस्तिष्ठन्नपक्वफलयुग्मान्वितमौदुंबरस्तबकद्वयंत्रिशुक्लांशलली
कुशांकुरत्रयंचैकीकृतंपाणिनागृहीत्वातन्मूलेनपत्न्याःकेशललाटयोःसंधिमारभ्यामूर्धप्रदेशात् ॐ भूर्भुवःस्वरोमितिमंत्रेण
त्रिश्चतुर्वाप्रत्युन्नयनंमंत्रमावर्तयन्त्सीमंतमुन्नयेत् ॥ ॐ भूर्भुवःस्वरितिमंत्रत्रयस्यप्रजापतिर्बृहती ॥ सीमंतव्यूहनेविनियो
गः ॥ ततोयथाचारंसगोधूमामौदुंबरफलमालांतत्कंठेनिधायवीणागाथिनौद्विजौसोमंराजानंसंगायेतामितिप्रेषयेत् ॥ तौ
च ॥ ॐ सोमोनोराजावतुमानुषीःप्रजानिविष्टचक्रासावितिमंत्रंअसावितिस्थानेगंगेइत्यादिसमीपस्थनद्याःसंबुध्यंतंनामनि
र्दिशंतौवीणयागायेताम् ॥ सामगानापरिज्ञानेमंत्रमात्रंत्रिःपठेताम् ॥ ततःस्विष्टकृदादिहोमशेषंसमाप्यब्रह्मणेऋषभंदक्षिणां
तदभावेऽन्यस्मैविदुषेब्राह्मणायदत्वापतिपुत्रवतीभिर्वृद्धाभिरुपदिष्टंमंगलाचारंकारयेत् ॥ प्रतिसंस्कारंदशदशत्रींस्त्रीन्वाब्रा
ह्मणान्भोजयेत् ॥ शक्तौशतं ॥ इतिपुंसवनानवलोभनसीमंतोन्नयनप्रयोगः ॥ अथविष्णुबलिः ॥ गर्भाष्टमेमासेपूर्वेद्युर्दंपतीस्ना
तौधृताहतवाससावलंकृतौप्राङ्मुखावुपविश्य ॥ ततःपतिःप्रागुक्तवदाभ्युदयिकंपुण्याहवाचनंचकृत्वातदहरेववाइदंकृत्वाय
थावद्विष्णुबलिंकुर्याताम् ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

१ विष्णुबलिप्रयोगःसविस्तरःप्रयोगरत्नेद्रष्टव्यःसंप्रतिनहुत्रालस्यादिनेमंनाचरंतीतितत्रैवशिष्टानादरदर्शनान्नात्रविन्यस्तोग्रंथविस्तरभिया ॥

॥ ११२ ॥ अथजातकर्मप्रयोगः ॥

श्रीः ॥ जातमात्रेपुत्रेपितातस्यमुखंनिरीक्ष्यनद्यादावुदङ्मुखःस्नात्वाचम्यसितचंदनमाल्यादिभिरलंकृतोनालच्छेदनात्पूर्वंसू तिकादिव्यतिरिक्तैरस्पृष्टमकृतस्तनपानंप्रक्षालितमलंकुमारंमातुरुत्संगेप्राङ्मुखमवस्थाप्यदेशकालौस्मृत्वा ममास्यकुमारस्यग र्भांबुपानजनितसकलदोषनिबर्हणायुर्मेधाभिवृद्धिबीजगर्भसमुद्भवैनोनिबर्हणद्वाराश्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थंजातकर्मकरिष्ये ॥ त दंगंगणपतिपूजनपूर्वकंस्वस्तिपुण्याहवाचनंमातृकापूजनंनांदीश्राद्धंचकरिष्येइतिसंकल्प्यतानिकृत्वा ॥ ततोविषममानेनम धुसर्पिषीमिश्रीकृत्यशिलातलेनिक्षिप्यतत्रसुवर्णरजोविमोकंयावदवघृष्यरजतकांस्यादिभाजनेनिधाय ॥ प्रतेददामीतिहिर ण्यगर्भःसवितात्रिष्टुप् ॥ कुमारेणमधुसर्पिःप्राशनेवि० ॥ ॐ प्रतेददामिमधुनोघृतस्यवेदंसवित्राप्रसूतंमघोनां ॥ आयुष्मान् गुप्तोदेवताभिःशतंजीवशरदोलोकेअस्मिन् ॥ इतिमंत्रेणतेनैवहिरण्येनकुमारंपाययित्वातद्धिरण्यंप्रक्षाल्यकुमारस्यदक्षिणक र्णेनिधायतन्मुखसमीपेस्वमुखमानीय ॥ मेधांतइतिमंत्रस्यहिरण्यगर्भःसवितासरस्वत्यश्विनावनुष्टुप् ॥ कुमारदक्षिणकर्णे जपेविनियोगः ॥ ॐ मेधांतेदेवःसविताभेधांदेवीसरस्वती ॥ मेधांतेअश्विनौदेवावाधत्तांपुष्करस्रजौ ॥ इत्यृचंजपित्वा ॥ पुनस्तद्धिरण्यंसव्येकर्णेनिधायैतामेवऋचंजपेत् ॥ ततः ॥ ॐ अश्माभवपरशुर्भवहिरण्यमस्तृतंभव ॥ वेदोवैपुत्रनामासिस

१ कुमार्याश्चैतज्जातकर्मामंत्रककार्यम् ॥ रात्रौसंध्यायांग्रहणेजाताशौचातरमध्येपीदकार्यम् ॥ मृताशौचमध्येजातश्चेत्तदैवाशौचातेवाकार्यम् ॥ पितरिग्रामांतरंगतेपितृव्यादिर्गोत्रजोवाज्येष्ठक्रमेणेदकुर्यात् ॥ मूलर्क्षादिदुर्योगादौतुनाचरेत् ॥ २ जातकर्मणिनांदीश्राद्धंरात्रावपिकार्यम् ॥

जीवशरदःशतं ॥ इतिमंत्रेणशिशोरंसौयुगपदभिमृशेत् ॥ इंद्रश्रेष्ठानिगृत्समदइंद्रस्त्रिष्टुप् ॥ शिशोरंसाभिमर्शनेविनियो
गः ॥ ॐ इंद्रश्रेष्ठानिद्रविणानिधेहिचित्तिंदक्षस्यसुभगत्वमस्मे ॥ पोषंरयीणामरिष्टिंतनूनांस्वाद्मानंवाचःसुदिनत्वमह्नां ॥
अस्मेप्रयंधिविश्वामित्रइंद्रस्त्रिष्टुप् ॥ विनियोगःप्राग्वत् ॥ ॐ अस्मेप्रयंधिमघवन्नृजीषिन्निंद्ररायोविश्ववारस्यभूरेः ॥ अस्मे
शतंशरदोजीवसेधाअस्मेवीरान्छश्वतइंद्रशिप्रिन् ॥ इतिमंत्रत्रयांतेअभिमर्शः ॥ ततोरक्षायुषोरभिवृद्ध्यर्थं ॥ ॐ अंगादंगा
त्संभवसिहृदयादधिजायसे ॥ आत्मावैपुत्रनामासिसजीवशरदःशतं ॥ इतिमंत्रमुच्चार्यमूर्धानंत्रिराजिघ्रेत् ॥ ततःशिशोःकरिष्य
माणंनामतदैवस्मरेत् ॥ मातुर्दक्षिणस्तनंप्रक्षाल्य ॥ ॐ इमांकुमारोजरांधयतुदीर्घमायुःप्रजीवसे ॥ अस्यैस्तनौप्रयुंजानाआ
युर्वर्चोयशोबलमितिमंत्रेणमात्राकुमारंपाययित्वाब्राह्मणेभ्योदक्षिणांदत्वाआशिषोगृह्णीयात् ॥ होमकरणपक्षेप्रबलनामान
मग्निंप्रतिष्ठाप्यजातकर्महोमेदेवतापरिग्रहार्थमित्यादिचक्षुषीआज्येनेत्यंतमुक्त्वा अग्निमिंद्रंप्रजापतिंविश्वान्देवान्ब्रह्माणमा
ज्येनशेषेणस्विष्टकृतमित्यादिसद्योयक्ष्यइत्यंतमुक्त्वाज्यंहुत्वा मधुसर्पिःपायनादिशिशुनामस्मरणांतंकृत्वाहोमशेषंसमाप्यस्त
नपानंदद्यात् ॥ तमर्वंतमितिपंचभिराशीर्वादः ॥ इतिजातकर्मप्रयोगः ॥ ॥ ७ ॥ ॥ ७ ॥ ॥ ७ ॥ ॥

॥ ११३ ॥ अथषष्ठीपूजा ॥

श्रीः ॥ पंचमेषष्ठेचदिनेषष्ठएववापूर्वरात्रेपित्रादिराचम्यदेशकालौस्मृत्वाअस्यशिशोःसमातृकस्यआयुरारोग्यावाप्तिद्वारासक
लारिष्टशांतयेश्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थंविघ्नेशस्यजन्मदानांषष्ठीदेव्याजीवंतिकायाश्चयथामिलितोपचारैःपूजनमहंकरिष्ये तथाच

शांतिसूक्तजपाख्येकर्मणिआचार्यवरणंनिर्विघ्नतासिद्ध्यैगणपतिपूजनंचकरिष्येइतिसंकल्प्य तानिकृत्वाक्षतपुंजेषुविघ्नेशंजन्मदाःषष्ठीदेवींजीवंतिकांचावाह्यषोडशोपचारैःपृथक्तंत्रेणवापूजयेत् ॥ षष्ठ्यावाहनं ॥ आयाहिवरदेदेविमहाषष्ठीतिविश्रुते ॥ शक्तिभिःसहबालंमेरक्षजागरवासरे ॥ इति ॥ शक्तिस्त्वंसर्वदेवानांलोकानांहितकारिणी ॥ मातर्बालमिमंरक्षमहाषष्ठिनमोस्तुते ॥ इत्युपचारार्पणं ॥ (केचिदत्रशिवांसंभूतिंप्रीतिंसंततिंअनुसूयांक्षमांचपूजयेदित्याहुः) आचार्योन्येचशांतिसूक्तानिपठेयुः॥ प्रार्थना॥ लंबोदरमहाभागसर्वोपद्रवनाशन॥ त्वत्प्रसादादविघ्नेशचिरंजीवतुबालकः ॥ जननीसर्वभूतानांबालानांचविशेषतः ॥ नारायणीस्वरूपेणबालंमेरक्षसर्वदा ॥ भूतप्रेतपिशाचेभ्योडाकिनीयोगिनीषुच ॥ मातेवरक्षबालंमेश्वापदेपन्नगेषुच ॥ गौरीपुत्रोयथास्कंदःशिशुत्वेरक्षितःपुरा ॥ तथाममाप्ययंबालःषष्ठिकेरक्षतेनमः ॥ ततोविप्रेभ्यश्चतांबूलखाद्यदक्षिणादिदद्यात् ॥ जननाशौचमध्येप्रथमपंचमषष्ठदशमदिनेषुदानेप्रतिग्रहेचनदोषः ॥ अन्नंतुनिषिद्धं ॥ अस्यांरात्रौजागरणंकुर्युः ॥ इतिषष्ठीपूजाविधिः ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥

॥ ११४ ॥ अथनाम[१]करणप्रयोगः ॥

श्रीः ॥ यजमानःआचम्यप्राणानायम्यदेशकालौसंकीर्त्यममास्यशिशोःबीजगर्भसमुद्भवैनोनिबर्हणायुरभिवृद्धिव्यवहारसि

---

[१] पूर्वतनसंस्काराणालोपेजातकर्मण.कालातिपत्तिदोषपरिहारायव्याहृतिहोमंकृत्वा गर्भाधानपुंसवनानवलोभनसीमंतोन्नयनलोपनिमित्तंचप्रत्येकमर्धकृच्छ्रंपादकृच्छ्रंवाकृत्वानामकरणेनसहजातकर्मापिकार्यम् ॥

द्विद्वाराश्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थंनामकरणंकरिष्ये ॥ तदंगतयागणपतिपूजनपूर्वकंस्वस्तिपुण्याहवाचनंमातृकापूजनंनांदीश्राद्धं
चकरिष्येइतिसंकल्प्य ॥ स्वस्तिवाचनेपुण्याहत्रयमुक्त्वाकरिष्यमाणंनामचतुर्थ्यंतमुक्त्वात्रिरेतंन्नाम्नेस्वस्तिभवंतोब्रुवंतिवि
त्युक्ते विप्रैरेतन्नाम्नेस्वस्तिइतित्रिःप्रत्युक्तेशेषंस्वस्तिवाचनंसमाप्य ॥ इदमार्याःकुमारस्यनामाहंविदधामीतिविप्राननुज्ञाप्य
तैर्विधीयतामित्यनुमोदितःसन्तंडुलान्कांस्यपात्रेप्रसार्यतदुपरिसुवर्णशलाकयाअमुककुलदेवताभक्तइतिनामलेख्यं ॥ ततो
जन्मकालीनमासनाम ॥ कृष्णोनंतोच्युतश्चक्रीवैकुंठोथजनार्दनः ॥ उपेंद्रोयज्ञपुरुषोवासुदेवस्तथाहरिः ॥ योगीशःपुंडरी
काक्षोमासनामान्यनुक्रमात् ॥ अत्रचैत्रादिर्मार्गशीर्षादिर्वाक्रमः ॥ ततोभिवादनीयंनामउपांशुकुर्यात् ॥ तच्चामौंजीबंधना
न्मातापितरावेवजानीयातां ॥ उपनयनकालेचानेननाम्नाभिवादयेतिकुमारंप्रतिवाच्यं ॥ ततस्त्रिपुरुषवाचिदेवतावाचिवा
नामस्वेष्टंवायुग्माक्षरंद्व्यक्षरंप्रतिष्ठाकामश्चतुरक्षरंब्रह्मवर्चसकामोविप्रादिवर्णक्रमेणशर्मवर्मगुप्तदासान्यतमपदांतंकुर्यात् ॥ त
तोवकहडाचक्राख्यज्योतिःशास्त्रोक्तचक्रानुसारेणजन्मनक्षत्रपादप्रयुक्ताक्षरादिनाम ॥ ततोव्यावहारिकंस्वेष्टंनामेतिनामच

१ केवलनामचिकीर्षायास्वस्तिवाचनेपुण्याहत्रयमुक्त्वाअमुकनाम्नेसौस्वस्तिभवंतोब्रुवंत्वितित्रिर्वदेत् ॥ ब्राह्मणाश्चैतन्नाम्नेस्वस्तीतिब्रूयुः ॥ जातक
र्मसहितनामकरणकरणपक्षेअस्यजातकर्मनामकर्मणोःपुण्याहं तथास्यजातकर्मणएतन्नाम्नेऽसौचस्वस्तिभवंतोब्रुवंतुतथैवप्रतिवचनमितिकौस्तुभे ॥ २ कौस्तु
भेनाक्षत्रनामव्यवस्थेत्थं ॥ रोरेमस्तृज्येचिपुवृद्धिरादौठात्पेचवांत्यश्रवशाश्वयुक्षु ॥ शेषेषुनाम्नोःकपरःस्वरोंत्यःस्वाप्योरदीर्घःसविसर्गइष्टः ॥ इति ॥
अस्यार्थः। रौहिणः रैवतः माघः मार्गशीर्षः ज्यैष्ठः चैत्रः इत्यादिवृद्धिर्युंजिषट्। प्रौष्ठपादः इतिमध्यवृद्धिकमेकं। अपभरणः आपभरणः श्रवणः श्रावणः

तुष्टयंलिखित्वा ॥ नामदेवताभ्योनमइतिसंपूज्यामुकनाम्नात्वममुकोसिइतिस्वदक्षिणस्थमातुरुत्संगस्थस्यशिशोर्दक्षिणकर्णेक
थयित्वा ॥ तदस्तुमित्रावरुणा० गृहावैप्रतिष्ठा० इत्यादिमंत्रपाठांतेविप्रैर्नामसुप्रतिष्ठितमस्त्वित्युक्तेअमुकनाम्नाअमुकनामायं
भवतोऽभिवादयतेइत्युक्त्वाविप्रानभिवादयेत् ॥ तेचायुष्मान्भवत्वमुकशर्मा३इतिवदेयुः ॥ ततःकर्तादेवताभ्योब्राह्मणे
भ्यःपित्रादिभ्यश्चनत्वायथाविभवंविप्रान्भोजयेद्दक्षिणांचदद्यात् ॥ (कुमार्यांअपिनामकरणममंत्रकंकार्यं ॥ विषमाक्षरंतु
तन्नाम)॥होमकरणपक्षेतुपार्थिवाग्नौजातकर्मवदेवप्रधानाहुतीर्हुत्वानामयथोक्तंकृत्वास्विष्टकृदादिहोमशेषंतंत्रंकुर्यात् ॥ इति॥

॥ ११५ ॥ अथसूर्यावलोकनम् ॥

श्रीः ॥ जननात्तृतीयेमासिजन्मदिनेजन्मनक्षत्रेवाइष्टदेवतापूजनपूर्वकमलंकृतेनशिशुनासोत्सवंसूर्यदर्शनंकारयित्वाचतुर्थमा
सेशुभकालेऽग्निंचंद्रंधेनुंचदर्शयेत् ॥ स्वस्तिनआत्रेयोविश्वेदेवास्त्रिष्टुप् ॥ शिशोरंकारोपणेविनियोगः ॥ ॐ स्वस्तिनोमिमी
ता० ॥ अनेनपित्रादिःशिशुमंकमारोप्य ॥ आशुःशिशानइतित्रयोदशर्चस्याप्रतिरथस्यसूक्तस्यऐंद्रोऽप्रतिरथइंद्रस्त्रिष्टुप् ॥
चतुर्थीबृहस्पतिदेवत्या॥त्रयोदश्यनुष्टुप्॥शिशोरायुष्याभिवृद्ध्यर्थंजपेविनियोगः ॥ ॐ आशुःशिशानोवृषभोनभीमोघना०॥

शतभिष. शातभिष. अश्वयुक् आश्वयुज इतिचतुर्णामादिवृद्धिविकल्प ॥ श्रविष्ठः फल्गुन अनुराध तिष्य आश्लेषः हस्तः विशाखः अषाढः
कृत्तिकः इतिनवनामसिद्धिः॥ आर्द्रकः मूलकः स्वातिः पुनर्वसु एवचतुष्टय॥ इत्येवनाक्षत्रनामानीतिसूपपादितम् ॥ अन्येप्रकाराग्रंथेष्वालोचनीयाः॥
१ स्त्रीणाभक्तेत्यावंतदेवतानाम । मासनामसुचक्रिणीवैकुंठीवासुदेवीतिडीबंतानिहरिरित्यविकृतं अवशिष्टान्यष्टावानंतानि । नाक्षत्रंनैव । यज्ञ०

ऋ० १३ ॥ ॐ असौयासेना० ऋक् २ ॥ तच्चक्षुर्वसिष्ठःसूर्यःपुरउष्णिक् ॥ कुमारस्यादित्यावेक्षणेविनियोगः ॥ ॐ तच्चक्षुर्देव
हितं० ॥ इतिसूर्यंनिरीक्षयेत् ॥ इतिसूर्यावलोकनसंस्कारः ॥ ॥ इदंअग्रेतनंनिष्क्रमणंचसहतंत्रेणैवकुर्वंति ॥ ॥ छ ॥

॥ ११६ ॥ अथनिष्क्रमणप्रयोगः ॥

निष्क्रम. ॥११६॥

श्रीः ॥ (सूर्यालोकनंतंत्रेण) ततश्चतुर्थेमासिषष्ठेवाशुक्लपक्षेशुभतिथ्यादौपितासभार्यःसशिशुरभ्यंगस्नातः ॥ ममशिशोःआयुः
श्रीवृद्धिबीजगर्भसमुद्भवैनोनिबर्हणद्वाराश्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थंनिष्क्रमणाख्यंकर्मकरिष्ये ॥ इतिसंकल्प्यतदंगतयास्वस्तिवाच
नाभ्युदयिकग्रहयज्ञान्कृत्वाइंद्राग्नियमनिर्ऋतिवरुणवायुकुबेरेशानानांप्राच्यादिदिशां चंद्रार्कवासुदेवगगनानांचयथाक्रमंतं
डुलपुंजेषुपूजांकृत्वाब्राह्मणान्भोजयित्वातैःस्वस्त्ययनंवाचयित्वासायंसंध्यादिकंकृत्वा शिशुंसौवर्णैःकृत्रिमैर्वाभरणैर्यथाशक्ति
अलंकृत्य पूर्वंनकृतंचेदिदानींशिशुनाम्निचंद्रधेनूनांदर्शनंकारयित्वाऽश्वादिवाहनस्थंशिशुंमातुलेनधात्र्यावावाहयित्वा भा
र्यापुत्रविद्वद्ब्राह्मणज्ञातिबांधवपुरंध्री गणदर्पणपूर्णकलशयुक्तकन्यागणपुष्पहरिद्राक्षतदीपमालाध्वजलाजमंगलवाद्यघोषयु
क्तः ॥ ॐ कनिक्रदज्जनुषं० ॥ ऋ० ३ ॥ ॐ प्रदक्षिणिदभि० ॥ ऋक् २ ॥ ॐ आवदंस्त्वं० ॥ ऋक् १ ॥ इत्यादिशकुंता
दिसुमंगलसूक्तंपठन्गृहाद्बहिर्गत्वामंत्रमेतमुदीरयेत् ॥ चंद्रार्कयोर्दिगीशानांदिशांचगगनस्यच ॥ निक्षेपार्थमिमंदद्मितेत्वां
(ऽमुं)रक्षंतुसर्वदा ॥ अप्रमत्तंप्रमत्तंवादिवारात्रावथापिवा ॥ रक्षंतुसततंसर्वेदेवाःशक्रपुरोगमाः ॥ एवंशिशुरक्षणार्थंदेवा
न्तसंप्रार्थ्यविष्णुशिवालययोरन्यतरद्बंधुगृहंवागत्वातत्रदेवंसुमंगलवाद्यघोषपुष्पोपहारादिभिःप्रपूज्य गोमयाद्यनुलिप्तचतुर

स्वदेशेधान्यादिनिधायतत्रशिशुमासयित्वामंत्रेणरक्षांकुर्यात् ॥ मंत्रश्च ॥ त्र्यंबकमित्यस्यवसिष्ठोमृत्युंजयस्त्र्यंबकोनुष्टुप् ॥ शिशोरक्षायांविनियोगः ॐ हौंजूंसः ॐ भूर्भुवःस्वः ॐ त्र्यंबकंयजामहेसुगं० तात् ॥ ॐ स्वःभुवःभूः ॐ सःजूंहौंॐ इत्येवंरूपं मृतसंजीवनीमंत्रंजपन्विभूत्याक्षतैर्वामूर्ध्निललाटेचरक्षांकृत्वा अपूपादिभिर्भूतेशानंगणेशमभ्यर्च्यशिशुंभक्ष्यादिभिस्तोषयित्वाशिषोवाचयित्वादेवताप्रणामंप्रदक्षिणत्रयंचशिशुनाकारयित्वा मातुलाद्यासन्नबंधुगृहेपूर्ववन्नीत्वातत्रदानोपहारादिभिः शिशुंतोषयित्वास्वगृहंगत्वाब्राह्मणैराशिषोवाचयित्वातेभ्यःसुवासिनीभ्यश्चयथाशक्तिदक्षिणांदत्वाबंधुभिःसहभुंजीत ॥ कुमार्याअप्येतत्समानं ॥ होमोऽत्रकृताकृतः ॥ होमपक्षेशिशोरलंकरणानंतरंलौकिकाग्निंप्रतिष्ठाप्यजातकर्मवदनादेशदेवताभ्योहुत्वाअग्निचंद्रदर्शनादिस्वगृहगमनांतंकृत्वास्विष्टकृदादिहोमशेषंसमाप्यब्राह्मणाशीर्वादादिकारयेदितिक्रमः ॥ इतिसूर्याव०

॥ ११७ ॥ अथोपवेशनविधिः ॥

श्रीः ॥ पंचमेमासिशुक्लपक्षेज्योतिःशास्त्रोक्तशुभतिथ्यादौपूर्वाह्णेस्वस्तिवाचनंकृत्वावराहपृथिवीगुरुदेवद्विजान्पूजयित्वाभूभागमुपलिप्यतत्रमंडलंकृत्वा शंखतूर्यादिमांगलिकध्वनौक्रियमाणेभूमौशिशुमुपवेशयेदेतैर्मंत्रैः ॥ रक्षैनंवसुधेदेविसदासर्वगतंशुभे ॥ आयुःप्रमाणंनिखिलंनिक्षिपस्वहरिप्रिये ॥ अचिरादायुषस्त्वस्ययेकेचित्परिपंथिनः ॥ जीवितारोग्यवित्तेषुनिर्दहस्वाचिरेणतान् ॥ धारिण्यशेषभूतानांमातस्त्वमधिकाह्यसि ॥ कुमारंपाहिमातस्त्वंब्रह्मातदनुमन्यताम् ॥ इति ॥ ततोब्राह्मणान्पूजयित्वाशिषोवाचयित्वानीराजनाद्युत्सवंकुर्यात् ॥ एवंकुमार्याअपि ॥ इतिउपवेशनम् ॥ ॥ छ ॥

॥ ११८ ॥ अथान्नप्राशनप्रयोगः ॥

श्रीः ॥ यजमानःआचम्यप्राणानायम्यदेशकालौस्मृत्वाममास्यशिशोर्मातृगर्भमलप्राशनशुद्ध्यन्नाद्यब्रह्मवर्चसइंद्रियायुर्लक्षण
फलसिद्धिबीजगर्भसमुद्भवैनोनिबर्हणद्वाराश्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थंअन्नप्राशनाख्यंकर्मकरिष्यइतिसंकल्प्य तदंगगणपतिपूजनस्व
स्तिवाचनाभ्युदयिकेकृत्वाशिशुमलंकृत्यपूजोपहारादिभिरिष्टदेवतामभ्यर्च्यतत्पुरतः स्वदक्षिणेशुभवस्त्रोपरिमातुरुत्संगेप्राङ्मु
खोपविष्टस्यशिशोःप्रथमान्नप्राशनंकारयेत्॥ दधिमधुघृतमिश्रमन्नंकांचनेकांस्येवाभाजनेप्रक्षिप्य ॥ अन्नपतइत्यस्यनलकूबरो
न्नपतिरुपरिष्टाद्बृहती॥ शिशोरन्नप्राशनेवि० ॥ ॐ अन्नपतेन्नस्यनोदेह्यनमीवस्यशुष्मिणः ॥ प्रप्रदातारंतारिषऊर्जंनोधेहिद्वि
पदेचतुष्पदे ॥ इतिमंत्रेणससुवर्णहस्तोन्नमादायप्रथमकवलंप्राशयित्वायथेष्टंभोजयित्वामुखंप्रक्षाल्यबालंभूमावुपवेश्यतदग्रे
पुस्तकंशस्त्रवस्त्रादिशिल्पानिविन्यस्यजीविकापरीक्षांकुर्यात् ॥ शिशुःस्वेच्छयायत्प्रथमंस्पृशेत्तस्यजीविकेतिविद्यात् ॥ होम
करणपक्षेजातकर्मवत्शुचिनामानमग्निंप्रतिष्ठाप्यप्रधानहोमांतेन्नप्राशनजीविकापरीक्षा॥ ततःस्विष्टकृदादिहोमशेषंसमाप्यय
थाशक्तिब्राह्मणान्भोजयित्वादक्षिणांदत्वाशिषोवाचयित्वाबंधुभिःसहस्वयंभुंजीत ॥ इतिअन्नप्राशनप्रयोगः ॥ ॥ छ ॥
सूर्यावलोकनादीन्यन्नप्राशनांतानिअन्नप्राशनकालेशिष्टाःसहैवानुतिष्ठंतितेषांचसहप्रयोगःकौस्तुभेज्ञेयः ॥ तत्रसूर्यावलो
कनसंकल्पंनिष्क्रमणसंकल्पंचकृत्वोपरिनिर्दिष्टवदन्नप्राशनसंकल्पंचकृत्वाक्रमेणप्रयोगत्रयंकार्यमितिविशेषः ॥ छ ॥

१ तस्मिन्कालेस्थापयेत्तत्पुरस्ताद्वस्त्रंशस्त्रंपुस्तकंलेखनीच ॥ स्वर्णरौप्यंयचगृह्णातिबालस्तैराजीवंतस्यवृत्तिःप्रदिष्टा ॥ इतिमुहूर्तचिंतामणिः ॥

॥ ११९ ॥ अथवर्धापनविधिः ॥

श्रीः ॥ यजमानःआचम्यप्राणानायम्यदेशकालौस्मृत्वाममा(सूनोर्वा)ब्दपूर्तिंजन्मदिवसेआयुरभिवृद्धिद्वाराश्रीपरमेश्वर प्रीत्यर्थंदूर्वाहोमंकरिष्ये ॥ इतिसंकल्प्यविधिवदग्निं (बलवर्धननामकं) प्रतिष्ठाप्यपुनर्देशकालौसंकीर्त्यसमिधावादायाऽ स्मिन्दूर्वाहोमेदेवतापरिग्रहेत्यादिचक्षुषीआज्येनेत्यंतमुक्त्वाप्रधानदेवतांमृत्युंजयमष्टोत्तरशतंदूर्वाद्रव्येणशेषेणस्विष्टकृतमि त्याद्याज्यभागांतंकृत्वादधिमधुघृताक्तंकेवलाज्याक्तंवादूर्वात्रयंत्रयं ॥ त्र्यंबकमित्यस्यवसिष्ठोमृत्युंजयस्त्र्यंबकोनुष्टुप् ॥ दूर्वा होमेविनि० ॥ ॐ हौंजूंसः ॐ भूर्भुवःस्वः ॥ ॐ त्र्यंबकंयजामहेसुगंधिंपुष्टिवर्धनं ॥ उर्वारुकमिवबंधनान्मृत्योर्मुक्षीयमामृ तात् ॥ ॐ स्वःभुवःभूः ॐसःजूंहौं ॐ॥ इत्यनेनमंत्रेणाष्टोत्तरशतंहुत्वास्विष्टकृदादिहोमशेषंसमापयेत् ॥ ततोविधिवद्ब्रह्मय ज्ञंकृत्वाआयुष्यचरुहोमंसंकल्पपूर्वकंकुर्यात् ॥ तत्रायंक्रमः ॥ देशकालौसंकीर्त्यआयुरभिवृद्धिद्वाराश्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थंआयु ष्यचरुहोमंकरिष्ये ॥ इतिसंकल्प्यस्थंडिलेबलवर्धननामानमग्निंप्रतिष्ठाप्य ॥ आयुष्यचरुहोमेदेवतापरिग्रहार्थमित्यादिचक्षु षीआज्येनेत्यंतमुक्त्वाविश्वान्देवान्दशवारमग्निंषोडशवारंजातवेदसमग्निमेकवारंचरुद्रव्येणशेषेणेत्याद्याज्यभागांतंकृत्वा ॥ आनोभद्राइतिदशर्चस्यसूक्तस्यगौतमोविश्वेदेवाआद्याःपंचसप्तमीचजगत्यःषष्ठीविराट्स्थानाअष्टम्याद्यास्तिस्रस्त्रिष्टुभः ॥ इ मंस्तोममित्यस्यषोडशर्चस्यांगिरसःकुत्सोग्निरादितश्चतुर्दशजगत्यःअंत्येद्वेत्रिष्टुभौ ॥ पूर्वोदेवाभवन्त्वित्यादित्रयःपादादेवदेव त्याः ॥ तन्नोमित्रोर्धर्चोलिंगोक्तदेवतोग्निदेवतश्च ॥ जातवेदसइत्यस्यमारीचःकश्यपोजातवेदाअग्निस्त्रिष्टुप् ॥ सर्वेषांचरुहो

मेविनियोगः ॥ ॐ आनोभद्राःक्रतवो० द्विवेदिवेस्वाहा ॥ विश्वेभ्योदेवेभ्यइदंनमम ॥ एवंऋक् १० प्रत्यृचंत्यागः ॥ ॐ इमंस्तोममर्हते० वयंतवस्वाहा ॥ अग्नयइदंनमम ॥ एवं १६ ऋ० हुत्वा ॥ ॐ जातवेदसेसुनवाम० ग्निःस्वाहा ॥ जातवेदसेग्नयइदंनमम ॥ एतैःसप्तविंशतिमंत्रैरवदानधर्मेणहुत्वास्विष्टकृदादिहोमशेषंसमाप्य ॥ वासुदेवं नक्षत्रदेवतां चंद्रं स्वनक्षत्रं वरुणंचषोडशोपचारैरभ्यर्च्यतत्प्रकाशकमंत्रैर्घृतेनतेभ्योयथाशक्तिहोमंकृत्वा ग्रहयज्ञोक्तविधिनाभिषिक्तोयथाशक्तिगोभूहिरण्यादिदत्वादेवगुरुब्राह्मणसुहृद्बंधुजनपूजांस्ववाहनायुधपीठछत्रपूजांकृत्वाविधिवन्नांदीश्राद्धंचकृत्वाब्राह्मणान्भोजयित्वा शुभमुहूर्तेगंधादिभिरलंकृत्यस्रग्भूषणधारणपूर्वकंसुवर्णमयकटिसूत्रंनूतनवस्त्रंचधृत्वा पतिपुत्रवतीभिःस्त्रीभिर्नीराजितोब्राह्मणाशिषोगृहीत्वास्वयंहविष्याशीजितेंद्रियोवर्तेतेति ॥ इदंसर्वंयावद्बाल्यंपित्रादिभिःकार्यम् ॥ पश्चात्तुप्रतिवर्षंस्वयमेवेति ॥ इतिअब्दपूर्तिविधिः ॥ अन्यत्रतु ॥ वर्षपर्यंतंप्रतिमासंततःप्रतिवर्षंमांगल्यस्नानंकृत्वाकुमुदादिदेवताःसंपूज्ययथाशक्तिब्राह्मणभोजनंदक्षिणांचदत्वासुवासिनीभिर्नीराजितोधृतनूतनवस्त्रोब्राह्मणेभ्यःशिशुभ्यश्चापूपपूरिकाःसाज्याःकुमुदादिप्रीतये आयुर्वृद्ध्येचवायनानिदद्यात् ॥ जन्मर्क्षदेवताप्रीत्यैचदद्यात् ॥ वर्षांतेतुसुदृढद्वादशवंशपेटिकासुमोदकादिखाद्यंनिधायनूतनवस्त्राच्छादिताःपेटिकाजीवत्पतिपुत्राभ्योदत्वातदाशिषोगृह्णीयात् ॥ इदंसर्वंजीवंतीमातैवापत्यायुषेकुर्यात् ॥ ग्रंथांतरेतु ॥ गणेशंग्रहानिष्टदेवतांमार्कंडेयंचप्रपूज्यप्रार्थयेत् ॥ चिरजीवीयथात्वंभोभविष्यामितथामुने ॥ रूपवान्वित्तवांश्चैवश्रियायुक्तश्चसर्वदा ॥ मार्कंडेयनमस्तेस्तुसप्तकल्पांतजीवन ॥ आयुरारोग्यसिद्ध्यर्थंप्रसीदभगवन्मुने ॥ चिरजीवीयथात्वं

तुमुनीनांप्रवरद्विज ॥ कुरुत्वंमुनिशार्दूलतथामांचिरजीविनं ॥ मार्कंडेयमहाभागसप्तकल्पांतजीवन ॥ आयुरारोग्यसिद्ध्यर्थ
मस्माकंवरदोभव ॥ ततः सतिलंगुडसंमिश्रमंजल्यर्धमितंपयः ॥ मार्कंडेयाद्वरंलब्ध्वापिबाम्यायुर्विवृद्धये ॥ इतिसतिलगुड
मंजल्यर्धमितंदुग्धंपिबेत् ॥ अश्वत्थामाबलिर्व्यासोहनूमांश्चविभीषणः ॥ कृपःपरशुरामश्चसप्तैतेचिरजीविनः ॥ सप्तैतान्यः
स्मरेन्नित्यंमार्कंडेयमथाष्टमं ॥ जीवेद्वर्षशतंसाग्रंसर्वव्याधिविवर्जितः॥इतिवचनादश्वत्थामादीन्मार्कंडेयांतानष्टौस्मरेदिति ॥
इदंचवर्धापनंयदिजन्ममासोऽसंक्रांतस्तदाशुद्धमासएवकार्यनत्वधिके ॥ विशेषशास्त्रार्थःकौस्तुभाद्याकरेभ्योवगंतव्यः ॥ इति

॥ १२० ॥ अथचूडाकर्मप्रयोगः ॥

श्रीः ॥ यजमानःकृतमंगलस्नानंकुमारमलंकृत्यस्वदक्षिणस्थितमात्रंकेउपवेश्यदेशकालौस्मृत्वाअस्यकुमारस्यबीजगर्भसमुद्भ
वैनोनिबर्हणेनबलायुर्वर्चोभिवृद्धिद्वाराश्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थंचौलाख्यंकर्मकरिष्ये ॥ तदंगतयागणपतिपूजनपुण्याहवाचनमा
तृकापूजननांदीश्राद्धानिकरिष्येइतिसंकल्प्यतानिकृत्वा॥चौलहोमंकर्तुंस्थंडिलादिकर्मकरिष्येइत्यादिसभ्यनामाग्निप्रतिष्ठांतं
कृत्वापुनर्देशकालौनिर्दिश्यक्रियमाणेचौलकर्महोमेदेवतापरिग्रहार्थमन्वाधानंकरिष्ये ॥ अस्मिन्नन्वाहितेग्नावित्याद्याघारा
वाज्येनेत्यंतमुक्त्वा ॥ त्रिरग्निंपवमानंप्रजापतिंचैताःप्रधानदेवताआज्येनशेषेणस्विष्टकृतमित्याद्युक्त्वासमिद्धयमग्नावाधायपू
र्णपात्रनिधानांतंषट्पात्रप्रयोगादितंत्रंकृत्वाग्नेरुदगास्तीर्णेषुदर्भेषुव्रीहियवमाषतिलैः पृथक्पृथक्पूरितानिनवशरावाणिचत्वा
रिक्रमेणैकैकशःप्राक्संस्थान्यासादयेत् ॥ मातात्यगग्नेरासीनस्यकर्तुर्दक्षिणतःकुमारमुत्संगेकृत्वासीत ॥ ततःकर्तामातुःपुर

स्तात्पश्चाच्चाग्नेरानडुहगोमययुतंशरावंशमीपर्णयुतंशरावंचनिदध्यात् ॥ ततोब्रह्माएकविंशतिकुशपिंजूलान्यादायमातुर्दक्षि
णतस्तिष्ठेत् ॥ पितावातथातिष्ठेत् ॥ अस्मिन्पक्षेऽन्यएवचौलकर्ता ॥ ततःकुमारेणान्वारब्धःकर्ताआघारांतंकर्मकृत्वा ॥ अ
ग्नआयूंषीतितिसृणांशतंवैखानसाऋषयः ॥ अग्निःपवमानोदेवता ॥ गायत्रीछंदः ॥ चूडाकर्मप्रधानाज्यहोमेविनियोगः ॥
ॐ अग्नआयूंषिपवसआसुवोर्जमिषंचनः ॥ आरेबाधस्वदुच्छुनांस्वाहा ॥ अग्नयेपवमानायेदंनममेतित्यागः ॥ एवमग्रेपि ॥
ॐ अग्निर्ऋषिःपवमानःपांचजन्यःपुरोहितः ॥ तमीमहेमहागयंस्वाहा ॥ अग्नयेपवमानायेदंनमम ॥ ॐ अग्नेपवस्वस्वपा अ
स्मेवर्चःसुवीर्यं ॥ दधद्रयिंमयिपोषंस्वाहा ॥ अग्नयेपवमानायेदंनमम ॥ ३ ॥ प्रजापतेहिरण्यगर्भःप्रजापतिस्त्रिष्टुप् ॥ चूडा
कर्मप्रधानाज्यहोमेविनियोगः ॥ ॐ प्रजापतेन० ॥ प्रजापतयइदं० ॥ ४ ॥ ततःशीतमुष्णंचोभेजलेदक्षिणवामकराभ्यांक्रमे
णपात्रयोःपृथग्गृहीत्वाशिशोःपश्चिमदेशेस्थित्वातदुदकद्वयमन्यस्मिन्पात्रेपाणिभ्यां ॥ ॐ उष्णेनवायउदकेनेहीतिमंत्रेणयु
गपन्निनीय तदेकदेशंगृहीत्वानवनीतेनदधिद्रप्सेनवामिश्रयित्वाकुमारस्यवामकर्णमारभ्यप्रदक्षिणं ॥ ॐ अदितिःकेशान्व
पत्वापउंदंतुवर्चसे इतिमंत्रावृत्त्याशिरस्त्रिवारंक्लेदयेत् ॥ ततोब्रह्माहस्तस्थितैकविंशतिकुशपिंजूलमध्येत्रीणिकुशपिंजूलान्या
दाय ॥ ॐ ओषधेत्रायस्वैनं इतिकुमाराभिमुखंपश्चिमाग्राणितस्यदक्षिणेकेशभागेनिधाय ॥ ॐ स्वधितेमैनंहिंसीःइतितेषु
ताम्रमयंक्षुरंनिधाय ॥ ॐ येनावपत्सविताक्षुरेणसोमस्यराज्ञोवरुणस्यविद्वान् ॥ तेनब्रह्माणोवपतेदमस्यायुष्मान्जरदष्टिर्य
थासत् इतिमंत्रेणसकेशानिकुशपिंजूलानिछित्वाप्रागग्राणिकृत्वाशरावस्थशमीपर्णैरेकीकृत्यमातुःकरेदद्यात् ॥ साचतानिस

केशान्यानडुहेगोमयेप्रागग्राणिनिदध्यात् ॥ एवंद्वितीयादिछेदनेपुकुशपिंजूलनिधानादिसमंत्रकंकार्यम् ॥ छेदनमंत्रेतुविशे
पः ॥ ॐ येनधाताबृहस्पतेरग्नेरिंद्रस्यचायुषेवपत् ॥ तेनतआयुपेवपामिसुश्लोक्यायस्वस्तये ॥ इतिद्वितीये ॥ ॐ येनभूयश्चरा
त्र्यांज्योक्पश्याातिसूर्यं ॥ तेनतआयुपे० यइतितृतीये ॥ चतुर्थेतु येनावपत्० येनधाता० येनभूयश्चेतित्रयोपिमंत्राः ॥ ए
वमेवोत्तरेभागेपिआद्यानित्रीणिछेदनानिकुर्यात् ॥ नतुसर्वमंत्रैश्चतुर्थं ॥ ततः ॥ ॐ यत्क्षुरेणमर्चयतासुपेशसावप्तावपसिके
शान् ॥ शुंधिशिरोमुखंमास्यायुःप्रमोपीः ॥ इतिमंत्रेणाग्रतआरभ्यामूलंक्षुरधारांनिमृज्यनापितमाहूय ॥ शीतोष्णाभिर
द्भिरवर्धकुर्वाणोऽक्षण्वन्कुशलीकुरु इतिप्रैपेणानुशास्यतंप्रैपार्थंचाववोध्यनापितेनपूर्वावशेपितशीतोष्णांबुभिरार्द्रीकृतंकुमार
शिरोयथाकुलाचारंकल्पितशिखंवापयित्वाकुमारंस्नापयित्वाभूपयित्वापूर्ववन्मातुरुत्संगेऽवस्थाप्यस्विष्टकृदादिहोमशेपंसमा
प्य व्रीह्यादिपूर्णशरावचतुष्टयंनापितायदद्यात् ॥ भूयसींदक्षिणांदत्वाब्राह्मणेभ्योदशसंख्याकेभ्योभोजनंचसंकल्प्यकर्म
संपूर्णतांवाचयित्वायस्यस्मृत्येत्युक्त्वाविष्णुंनमस्कृत्याशिपोब्राह्मणोक्ताःस्वयंकुमारश्चगृह्णीयात् ॥ एतत्सर्वंकुमार्याअप्य
मंत्रकं ॥ होमस्तुसमंत्रकः ॥ इतिचूडाकर्मप्रयोगः ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

॥ १२१ ॥ अथाक्षरारंभविधिः ॥

श्रीः ॥ पंचमेवर्षेबालःसुस्नातोधृतनूतनवस्त्राभरणमंगलतिलकःआचम्य इष्टदेवतांपित्रादींश्चनमस्कृत्यदेशकालौसंकीर्त्यम
मसुमतिवर्धनपूर्वकंविद्यावाप्तयेऽक्षरारंभंकरिष्ये ॥आदौनिर्विघ्नतासिद्ध्यर्थेगणपतिपूजनंएतत्प्रधानदेवतापूजनंचकरिष्ये इति

संकल्प्य गणपतिंसंपूज्यप्रार्थयेत् ॥ ततःस्वस्तिकासने गणेशं हरिं लक्ष्मीं सरस्वतीं सूत्रकारान् स्वविद्यांच पूगीफलेष्वक्षतपुंजे
षुवातत्तन्नाममंत्रैरावाह्यपूजयेत् ॥ सरस्वतीपूजनेतुविशेषः ॥ शुचौसमेदेशेगोचर्ममात्रमुपलिप्यसैकतंस्थलंकृत्वापलाशशाखया
मृदंखनित्वातस्यांसरस्वतीमावाहयेत्॥मंत्रः॥ॐ भुवनमातःसर्ववाङ्मयरूपेइहागच्छइत्यावाह्य प्रणवेनार्घ्यपाद्याचमनीयगंधपु
ष्पाक्षतधूपदीपपायसगुडौदननैवेद्यसमर्पणनमस्कारान्कृत्वाचार्यशक्तितोवस्त्रालंकारादिभिः पूजयित्वासरस्वतीविघ्नेशाचा
र्यांस्त्रिःप्रदक्षिणीकृत्यप्रणवपूर्वकमक्षरमारभेत॥तत्रगुरुणादर्शितक्रमेण ॐनमःसिद्धंइतिमातृकावर्णांल्लिखित्वासंपूज्य आचा
र्याभिवंदनंकृत्वासरस्वत्यादीनावाहनक्रमेणोद्वासयेत् ॥ विष्णुधर्मोत्तरेधात्रीपूजनमत्राधिकं ॥ इतिप्रथमाक्षरारंभविधिः ॥

॥ १२२ ॥ अथविनायकशांतिः ॥

श्रीः ॥ उक्तकालेपवित्रपाणिरधिकारीप्राणानायम्यदेशकालौसंकीर्त्यास्यकुमारस्योपनयनकर्मणोनिर्विघ्नफलसिद्ध्यर्थंअमुक
कामनासिद्ध्यर्थंवाविनायकशांतिंकरिष्यइतिसंकल्प्य ॥ तदंगत्वेनगणेशपूजनादिनांदीश्राद्धांतंकृत्वाचार्यंवृत्वाचतुरोष्टौवाऋ
त्विजोवृत्वायथाविभवंसंपूज्यप्रार्थयेत् ॥ततआचार्योपिपवित्रपाणिःप्राणानायम्यदेशकालौसंकीर्त्याचार्यकर्मकरिष्यइतिसंक
ल्प्य यदत्रसंस्थितमितिसर्षपान्विकीर्यशुचीवइत्यद्भिर्भुवंप्रोक्ष्यस्वस्त्ययनंतार्क्ष्यमितिमंत्रद्वयेनप्रार्थ्य प्रतिमाद्वयस्याग्न्युत्तारणं
कृत्वामध्यदेशेशुचौसुलिप्तेस्थंडिलेपंचवर्णैःपिष्टैःस्वस्तिकंकृत्वातस्मिन्प्राचीग्रीवमुत्तरलोमानडुहंरक्तमरक्तंवाचर्मास्तीर्य तत्र
श्रीपर्णीपीठंनिधायतच्छ्वेतवाससाच्छाद्य पूर्वादिक्रमेणचतसृषुदिक्षुस्वस्तिकानिकृत्वातेष्विमान्पदार्थान्पदान्कांडानुसमथे

नकुर्यात् ॥ महीद्यौरितिभुवंस्पृष्ट्वा ओषधयःसमितिधान्यंनिक्षिप्य आकलशेष्वितिएकरूपमन्त्रणंकलशंनिधाय इमंमेगंगेइ
तिसंगमोदकेनह्रदोदकेनवापूर्य॥उद्धृतासिवराहेणकृष्णेनशतबाहुना ॥ मृत्तिकेहनमेपापंयन्मयादुष्कृतंकृतमिति अश्वस्थान
गजस्थानवल्मीकसंगमह्रदमृदोनिक्षिप्य गंधद्वारामितिचंदनागुरुकेशरकस्तूरीकर्पूरगोरोचनानिनिःक्षिप्यतूर्णागुग्गुलंच
॥ याओषधीरितिसर्वौषधीः ओषधयःसमितियवान् कांडात्कांडादितिदूर्वाः अश्वत्थेवइतिपंचपल्लवान् याःफलि
निक्षिप्य ॥ याओषधीरितिसर्वौषधीः ओषधयःसमितियवान् कांडात्कांडादितिदूर्वाः अश्वत्थेवइतिपंचपल्लवान् याःफलि
नीरितिफलम् सहिरत्नानीतिपंचरत्नानि हिरण्यरूपइतिहिरण्यं युवासुवासाइतिवस्त्रेणावेष्ट्यचंदनमाल्यभूषितंकृत्वापूर्णाद
र्वीतिपूर्णपात्रंनिधाय ॥ कलशस्यमुखेविष्णुः० ॥ यजमानस्यदुरितक्षयकारकाः ॥ देवदानवसंवादेमथ्यमानइतिचपठेत् ॥
दक्षिणपश्चिमोत्तरकलशेष्वित्यंतेकर्मण्याचार्येणकृतेचत्वारऋत्विजःपवित्रपाणयःआचम्यप्राङ्मुखास्तत्त्वायामीतिवरुणमावा
ह्यषोडशोपचारैरभ्यर्च्य ॥ पूर्वकलशेश्रीसूक्तं दक्षिणेमहित्रीणां पश्चिमकलशेनहितेक्षत्रं उत्तरकलशेवामदेव्यं आनोभद्राइति
बह्वृचाः ॥ शंनोवातःपवतामितितैत्तिरीयाःपठेयुः ॥ तदैवाचार्योभद्रासनप्राग्देशेहोमार्थंस्थंडिलंकृत्वातदीशान्यांवेद्यांपीठे
वावस्त्रादौप्रतिमाद्वयेविनायकांबिकयोरावाहनादिभिर्नैवेद्यांतैरुपचारैःपूजांकुर्यात् ॥ तत्रमंत्रौ ॥ ॐ तत्पुरुषायविद्महेवक्रतुं
डायधीमहि ॥ तन्नोदंतिःप्रचोदयात् ॥ ॐ सुभगायैविद्महेकाममालिन्यैधीमहि ॥ तन्नोगौरीप्रचोदयात् ॥ अपरार्केहेमाद्रि
मतेप्रतिमयोःपरितोयथावकाशंप्रतिमास्वक्षतपुंजेषुवानमोंतैर्नाममंत्रैरन्यादेवताआवाह्यषोडशोपचारैःपूजयेत् ॥ तत्रमंत्राः ॥
व्योमकेशायनमः ॥ पार्वत्यै०॥ भीमजाय० ॥ कृष्णस्यपित्रे० ॥ अर्काय० ॥ आराय० ॥ सिताय० ॥ धिषणाय० ॥ क्रो

दपुत्राय० ॥ कोणाय० ॥ लक्ष्मवते० ॥ विधुंतुदाय० ॥ केतवे०॥ बाहुलेयाय० ॥ नंदकस्यधारिणे० इति ॥ १५॥ ततो होमार्थंस्थंडिलेयजमानगृह्योक्तविधिनाऽग्निंप्रतिष्ठाप्यान्वादध्यात्॥ तत्रचक्षुषीआज्येनेत्यंतेऽत्रप्रधानं॥ मितंसंमितंशालंकटंकटंकूष्मांडंराजपुत्रंव्योमकेशंपार्वतींभीमजंकृष्णस्यपितरंअर्कंआरंसितंधिषणंक्लेदपुत्रंकोणंलक्ष्मवंतंविधुंतुदंकेतुंबाहुलेयंनंदकस्यधारिणंएताःएकैकयाचर्वाहुत्याशेषेणेत्यादि ॥ निर्वापकालेमितायत्वेत्यादिभिरेकविंशतिमंत्रैःप्रत्येकंचतुरावृत्तैश्चतुरशीतिवारंनिरुप्यतथैवप्रोक्ष्यबर्हिष्यासादनांतंकृत्वा गव्याज्यलोलीकृतेनसिद्धार्थपिष्टेनोद्वर्तितांगस्यसर्वौषधैः[2]सर्वगंधैश्चविलिप्तशिरसोयजमानस्य मंगलवेदघोषेणवस्त्राच्छादितोक्तपीठात्मकभद्रासनोपर्याचार्येणोपवेशनंकार्यं ॥ भद्रासनमुपविष्टोयजमानः ऋत्विग्भिर्गृह्योक्तविधिनास्वस्तिवाचनंकुर्यात् ॥ तत्रजीवत्पतिपुत्राभिःसुवेषाभिःस्त्रीभिर्नीराजितस्ताभ्यःसकंचुकानिवस्त्राणिदद्यात्शिष्टाचारात्॥ ततआचार्योयजमानंदक्षिणतउदङ्मुखस्तिष्ठन्ऋत्विग्दत्तपूर्वादिकुंभत्रयेणक्रमेणैकैकमंत्रेणस्नापयेत्॥ सहस्राक्षंशतधारमृषिभिःपावनंकृतं॥ तेनत्वामभिषिंचामिपावमन्यःपुनंतुते॥ भगंतेवरुणोराजाभगंसूर्योबृहस्पतिः॥ भगमिंद्रश्चवायुश्चभगंसप्तर्षयोददुः ॥ यत्तेकेशेषुदौर्भाग्यंसीमंतेयच्चमूर्धनि ॥ ललाटेकर्णयोरक्ष्णोरापस्तद्घ्नंतुसर्वदा ॥ तत

१ व्योमकेशादिपंचदशनामस्थाने व्योमकेशंपार्वतीभीमजंवसुदेवंसूर्यंभौमंशुक्रंगुरुंबुधंशनिचंद्रंराहुंकेतुंस्कंदंश्रीकृष्णमितितत्तन्नाम्नाप्रयोगःशांतिरत्ने कृतोस्ति॥ २ सर्वौषधानिछंदोगपरिशिष्टे॥कुष्ठंमांसीहरिद्रेद्वेमुराशैलेयचंदने॥ वचाचंपकमुस्ताचसर्वौषध्योदशस्मृताः॥ सर्वगंधामदनरत्नेकुंकुमागरुकर्पूरकस्तूरीचंदनंतथा ॥ जातीफलमितिप्रोक्ताःसर्वगंधाःसदाबुधैः ॥ इति ॥

श्चतुर्भिर्मिलितैः कलशैर्ऋत्विग्धृतैर्बृहत्पराशरोक्तैर्मंत्रैरभिषेकंकारयेत् ॥ मंत्रान्स्वयंपठेदाचार्यः ॥ एतद्वैपावनंस्नानंसहस्राक्ष
मृषिस्मृतम् ॥ तेनत्वाशतधारेणपावमान्यःपुनंत्विमाः ॥ शक्रादिदशदिक्पालाब्रह्मेशाःकेशवादयः ॥ आपस्तेघ्नंतुदौर्भाग्यं
शांतिंददतुसर्वदा ॥ सुमित्र्यानआपओषधयःसंतुदुर्मित्र्यास्तस्मैसंतुयोस्मान्द्वेष्टियंचवयंद्विष्मः ॥ समुद्रागिरयोनद्योमुनय
श्चपतिव्रताः ॥ दौर्भाग्यंघ्नंतुतेसर्वेशांतिंयच्छंतुसर्वदा ॥ पादगुल्फोरुजंघास्यनितंबोदरनाभिषु ॥ स्तनोरोबाहुहस्ताग्रग्रीवास्कंधां
गसंधिषु ॥ नासाललाटकर्णभ्रूकेशांतेषुचयत्स्थितम् ॥ तदापोघ्नंतुदौर्भाग्यंशांतिंयच्छंतुसर्वदेति ॥ ततआचार्यःप्राङ्मुखोयज
मानस्यपश्चात्तिष्ठन्सव्यपाणिनागृहीतकुशत्रयांतर्हितेयजमानमूर्धनिऔदुंबरेणस्रुवेणसार्षपंतैलंजुहुयात् ॥ ॐ मितायस्वाहा ॥
ॐ संमितायस्वाहा ॥ ॐ शालाय० ॥ ॐ कटंकटाय० ॥ ॐ कूष्मांडाय० ॥ ॐ राजपुत्रायस्वाहेति ॥ यथामंत्रलिंगंत्यागंयज
मानः ॥ शालकटंकटकूष्मांडराजपुत्रायेतिसमासांगीकारेणआहुतिचतुष्टयमित्यपरार्कः ॥ ततइध्माधानादिकृत्वापूर्वोक्तैः
षड्भिर्मंत्रैरग्नावनवदानधर्मेणचरुहोमः व्योमकेशायस्वाहेत्येवंपंचदशाहुतयश्च ॥ ततःस्विष्टकृदादिप्रायश्चित्तहोमांतंकृत्वाचरु
शेषेणाभिषेकशालायांलोकपालेभ्योबलीन्दद्यात् ॥ इंद्रायनमइत्यादिईशानांतमित्यष्टदिक्षु ॥ ब्रह्मणेनमः अनंतायनमःइति
ईशानपूर्वयोर्मध्येबलिद्वयं ॥ अथयजमानःसुस्नातःशुक्लगंधानुलेपनमाल्यांबरधरआचार्यसहितआस्तीर्णकुशेषुशूर्पेनिहितमुप
हारंविनायकगायत्र्याविनायकायैतमुपहारंनिवेदयामीत्यंतयाविनायकायनिवेदयेत् ॥ सकृदवहतास्तंडुलाः, तिलपिष्टमिश्रौद
नः, पक्वमत्स्याः ३ अपक्वाः ३ माषविकारास्तदाकारावा, पक्वमपक्वंचमांसंतादृशमाषविकारौवा, चित्रंसुगंधिपुष्पं, चंदनादिसुगं

धिद्रव्यं, त्रिविधासुरा गुडमधुपिष्टमिश्राणिससैंधवानिपात्रत्रयस्थितानिक्षीराणिवा, मूलकं ३, पूरिकाः ३, अपूपाः३, उंडेरक
स्रजः(उंडेरकाः क्षुद्रापूपाः)३, दध्योदनः, पायसं, गुडमिश्रितंतंडुलादिपिष्टं, लड्डुकाः३,इत्युपहाराः॥ईदृशमेवोपहारमंबिका
गायत्र्यांबिकायैएतमुपहारंनिवेदयामीत्यंतयांबिकायैनिवेदयेत् ॥ ततआचमनफलतांबूलदक्षिणानीराजनपुष्पांजलिभिर
भ्यर्च्यशिरसाभूमिंगत्वोक्तगायत्रीभ्यांविनायकमंबिकांचनमस्कुर्यात्॥ गंधपुष्पदूर्वासर्षपयुतेनकुसुममात्रयुतेनवोदकेनांजलि
मापूर्यपूर्वोक्तगायत्रीभ्यांप्रत्येकंपृथगर्घ्यंदत्वादूर्वासर्षपपुष्पपूर्णांजलीताभ्यांदत्वाविनायकमुपतिष्ठेत् ॥ रूपंदेहियशोदेहिभगं
भगवन्देहिमे ॥ पुत्रान्देहिधनंदेहिसर्वान्कामांश्चदेहिमे इति ॥ ततोरूपंदेहियशोदेहिभगंभगवतिदेहिमे० इतियथापाठमंत्रे
णांबिकामुपतिष्ठेतेतिमहार्णवः ॥ बृहत्पाराशरेणोपस्थानेमंत्रांतरमुक्तम् ॥ सौभाग्यमंबिकेदेहिभगंरूपंयशोपिच ॥ स्त्रियं
पुत्रांश्चकामांश्चतथाशौर्यंचदेहिमे ॥ गणेशमातरंबालेयत्किंचिन्मदभीप्सितम् ॥ एकनाम्नैवतदेविदेहिगौरिवरान्ममेति ॥
ततआस्तीर्णकुशेषुशूर्पेसर्वप्रकारमुपहारशेषंनिधायचतुष्पथभुवमुपलिप्यतत्रगुरुःशूर्पंनिदध्यात् ॥ यजमानःप्रक्षालितपाद
आचांतोमंत्रोक्तदेवताभ्योबलिंदद्यात् ॥ मंत्राः ॥ बलिंगृह्णंत्विमंदेवाआदित्यावसवस्तथा ॥ मरुतश्चाश्विनौरुद्राःसुपर्णाःप
न्नगाग्रहाः ॥ असुरायातुधानाश्चपिशाचामातरोरगाः ॥ शाकिन्योयक्षवेतालायोगिन्यःपूतनाःशिवाः ॥ जृंभकाःसिद्धगंध
र्वानागाविद्याधरानगाः ॥ दिक्पालालोकपालाश्चयेचविघ्नविनायकाः ॥ जगतांशांतिकर्तारोब्रह्माद्याश्चमहर्षयः॥ माविघ्नं
माचमेपापंमासंतुपरिपंथिनः ॥ सौम्याभवंतुतृप्ताश्चभूतप्रेताःसुखावहाःइति ॥ ततोयजमानोगृहमागत्यक्षालितपादआच

मवपूर्णाहुतिंहुत्वाआचार्यंसंपूज्यसदक्षिणंवस्त्रयुग्मंतस्मैदद्यादृत्विग्भ्योयथाशक्तिहेमदक्षिणांदत्वाऽन्येभ्यश्चभूयसींदद्यात् ॥
स्थापितदेवतानामुत्तरपूजाविसर्जनपूर्वकमाचार्यायसमर्पणंविधायपरिस्तरणविसर्जनादि विभूतिधारणांतंकृत्वागच्छगच्छेत्य
ग्निंविसृज्यदशावरान्ब्राह्मणान्भोजयेदीश्वरार्पणंकुर्यात्॥विवाहाद्यारंभेविवाहकर्मणोनिर्विघ्नतासिद्ध्यर्थमिति॥उपसर्गनिवृ
त्तिकामःश्रीकामइतिवातत्तत्प्रसंगानुरोधेनसंकल्पवाक्योहः ॥ इतिवैनायकीशांतिः ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

॥ १२३ ॥ अथकूष्मांडहोमः ॥

श्रीः॥यजमानःआचम्यप्राणानायम्यदेशकालौसंकीर्त्यममास्यकुमारस्यकरिष्यमाणउपनयने कन्यायाविवाहेवामंगलारंभात्पू
र्वंमध्येवाउपस्थितसूतकनिवृत्तिपूर्वकंशरीरशुद्ध्याप्राप्तकर्मण्यधिकारसिद्धिद्वाराश्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थंजमदग्निप्रोक्तंकूष्मांडहोमं
करिष्ये॥तदंगंगणपतिपूजनादिकरिष्ये॥इतिसंकल्प्यकृत्वाचार्यंवृत्वाआचार्यस्तुयथास्वर्गेइत्यादिसंप्रार्थयेत्॥ अथाचार्यआ
चम्यप्राणानायम्यदेशकालादिनिर्दिश्ययजमानेनकूष्मांडहोमकर्मणिवृतोहमाचार्यकर्मकरिष्येइतिसंकल्प्य आसनस्थलशुद्धि
सर्षपविकिरणांतंकृत्वा ॥ तदंगहोमंकर्तुंस्थंडिलादिसकलंकर्मकरिष्यइतिसंकल्प्य ॥ स्थंडिलसंस्कारंकृत्वापावकनामानमग्निं
प्रतिष्ठाप्यचत्वारिशृंगेत्यादिभिर्ध्यात्वान्वादध्यात् ॥ समिद्द्वयमादायक्रियमाणेकूष्मांडहोमेदेवतापरिग्रहार्थमित्यादिचक्षुपी
आज्येनेत्यंतमुक्त्वात्रप्रधानं 'चरुपक्षेसवितारंचरुणायक्ष्येअग्निंस्विष्टकृतंचरुणायक्ष्ये' देवानादित्यान्। विश्वान्देवान्। द्या

१ आरब्धमागलिककर्मण्याशौचादिसंपातेसस्कार्यमातूरजआद्यन्योपघातकप्राप्तौवाप्रसगानुरोधेनसकल्पेतत्तदूह प्रायश्चित्तीयेस्मिन्नेवहोमेपूर्वंक्षौरादि ।

वापृथिव्यौसरस्वतींच । इंद्राग्नीमित्रावरुणौसोमंधातारंबृहस्पतिंच । जातवेदसं । अग्निंगार्हपत्यं । ज्योतिः । अग्निं । अग्निं
गार्हपत्यं । अग्निं । अग्निंगार्हपत्यंद्विः । अग्निं । अग्निंगार्हपत्यं । अपःशुंधनीः । अपोहिरण्यवर्णाः । वरुणंद्विः । अग्नीवरुणौद्विः ।
अयासमग्निं । अग्निमिंद्रंच । उग्रंपश्याꣳराष्ट्रभृतमप्सरसौच । उग्रंपश्याꣳराष्ट्रभृतंयमंच । वरुणंचतुः । अग्नीवरुणौद्विः ।
संकुसुकंविकुसुकंनिर्ऋथंनिःस्वनंच । कृत्यांनिर्ऋतिंच । दुःशꣳसानुशꣳसघणानुघणांश्च । त्वष्टारं । आयुष्टमग्निं । आयुर्दाम
ग्निं । अग्निंवरुणमदितिंविश्वान्देवांश्च । अग्निंपवमानंत्रिः । अग्निंजातवेदसं । जातवेदसं । अग्निंवृत्रहणं । अग्निं । उषसंनिम्रुचंच ।
देवान् । जातवेदसमग्निं । अग्निं । ब्रह्माणंद्विः । वैश्वानरं ५१ चैताःप्रधानदेवताआज्येन । 'चरुपक्षे त्विषिंदेवींचतुः । अभ्याव
र्तिनमग्निंचतुर्वारमाज्येन । अग्निंवैश्वानरंसमिधायक्ष्ये ' ॥ शेषेणस्विष्टकृतमित्यादिप्रणीताप्रणयनांतंकृत्वा 'चरुपक्षेसवित्रे
त्वाजुष्टंनिर्वपामिप्रोक्षामीतिचनिर्वापप्रोक्षणेकृत्वाज्यसंस्काराद्याज्यभागांतंकृत्वाअवदानधर्मेणचरुमवदायसावित्रींपुरोनुवा
क्यामनूच्यसावित्र्यैवयाज्ययास्वाहांतयाजुहुयात् ॥ गायत्र्याविश्वामित्रःसवितागायत्री ॥ चरुहोमेवि० ॥ ॐतत्सवितुर्वरेण्यंभ
र्गोदेवस्यधीमहि धियोयोनःप्रचोदयादोंतत्सवितु० प्रचोदयात्स्वाहा सवित्रइदंनमम ॥ ततःस्विष्टकृतमवदायहव्यवाहमिति
पुरोनुवाक्यामनूच्यस्विष्टमग्नइतियाज्ययाजुहुयात् ॥ द्वयोरनयोर्विश्वेदेवाऋषयःअग्निःस्विष्टकृद्देवताअनुष्टुप्विराट्छंदसी
स्विष्टकृद्धोमेवि० ॥ ॐ हव्यवाहमभिमातिषाहꣳरक्षोहणंपृतनासुजिष्णुं ॥ ज्योतिष्मंतंदीद्यतंपुरंधिमग्निꣳस्विष्टकृतमाहुवेमोंस्वि
ष्टमग्नेअभितत्पृणाहिविश्वादेवपृतनाअभिष्य ॥ उरुंनःपंथांप्रदिशन्विभाहिज्योतिष्मद्धेह्यजरंनआयुःस्वाहा ॥ अग्नयेस्विष्ट

कृतइदं॥'अथप्रधानहोमः॥यद्देवाइत्यनुवाकत्रयस्यब्रह्मास्वयंभूर्ऋषिः॥ देवादयोदेवताः ॥ पंक्त्यादीनिछंदांसि॥होमेविनियो
गः॥ॐयद्देवादेवहेळनंदेवासश्चकृमावयं॥आदित्यास्तस्मान्मामुंचतर्तस्यर्तेनमामितस्वाहा ॥ देवेभ्यआदित्येभ्यइदं०॥ ॐ देवा
जीवनकाम्यायद्वाचानृतमूदिम ॥ तस्मान्नइहमुंचतविश्वेदेवाःसजोपसःस्वाहा ॥ विश्वेभ्योदेवेभ्यइदं० ॥ ॐ ऋतेनद्यावापृथि
वीऋतेनत्वᳫंसरस्वति ॥ कृतान्नःपाह्येनसोयत्किंचानृतमूदिमस्वाहा ॥द्यावापृथिवीभ्यांसरस्वत्यैचेदं० ॥ॐइंद्राग्नीमित्रावरुणौ
सोमोधाताबृहस्पतिः॥तेनोमुंचंत्वेनसोयदन्यकृतमारिमस्वाहा॥इंद्राग्नीमित्रावरुणसोमधातृबृहस्पतिभ्यइदं० ॥ ॐ सजातशᳫं
सादुतजामिशᳫंसाज्ज्यायसःशᳫंसादुतवाकनीयसः ॥ अनाधृष्टंदेवकृतंयदेनस्तस्मात्त्वमस्मान्जातवेदोमुमुग्धिस्वाहा ॥ जातवे
दसइदं० ॥ॐ यद्वाचायन्मनसाबाहुभ्यामूरुभ्यामष्ठीवद्भ्यांᳫंशिश्नैर्यदनृतंचकृमावयं॥अग्निर्मातस्मादेनसोगार्हपत्यःप्रमुंचतुच
कृमयानिदुष्कृतास्वाहा ॥ अग्नयेगार्हपत्यायेदं० ॥ ॐ येनत्रितोअर्णवान्निर्बभूवयेनसूर्यंतमसोनिर्मुमोच ॥ येनेंद्रोविश्वाअजहा
दरातीस्तेनाहंज्योतिषाज्योतिरानशानआक्षिस्वाहा ॥ ज्योतिपइदं०॥ ॐ यत्कुसीदमप्रतीतंमयेहयेनयमस्यनिधिनाचरामि॥ए
तत्तदग्नेअनृणोभवामिजीवन्नेवप्रतितत्तेदधामिस्वाहा॥अग्नयइदं०॥ ॐ यन्मयिमातागर्भेसत्येनश्चकारयत्पिता॥अग्निर्मातस्मा
देनसोगार्हपत्यःप्रमुंचतुदुरितायानिचकृमकरोतुमामनेनसᳫंस्वाहा ॥ अग्नयेगार्हपत्यायेदं०॥ॐ यदापिपेषमातरंपितरंपुत्रःप्रमु
दितोधयन् ॥ अहिंᳫंसितौपितरौमयातत्तदग्नेअनृणोभवामिस्वाहा ॥ अग्नय० ॥ ॐयदंतरिक्षंपृथिवीमुतद्यांयन्मातरंपितरंवा
जिहिᳫंसिम॥ अग्निर्मातस्मादेनसोगार्हपत्यःप्रमुंचतुदुरितायानिचकृमकरोतुमामनेनसᳫंस्वाहा ॥ अग्नयेगार्हपत्यायेदं०॥ॐय

दाशसानिशसायत्पराशमायदेनश्चकृमानूतनंयत्पुराणं ॥ अग्निर्मा०नेनसꣳस्वाहा॥अग्नयेगार्हपत्या० ॥ ॐ अतिक्रामामिदुरि
तंयदेनोजहामिरिप्रंपरमेसधस्थे॥यत्रयंतिसुकृतोनापिदुष्कृतस्तमारोहामिसुकृतांनुलोकꣳस्वाहा ॥ अग्नय०॥ॐत्रितेदेवाअमृ
जतैतदेनस्त्रितएतन्मनुष्येषुमामृजे ॥ ततोमायदिकिंचिदानशेग्निर्मातस्मादेनसोगार्हपत्यःप्रमुंचतुदुरितायानिचकृमकरोतुमा
मनेनसꣳस्वाहा॥ अग्नयेगार्हपत्यायेदं० ॥ ॐदिविजाताअप्सुजातायाजाताओषधीभ्यः ॥ अथोयाअग्निजाआपस्तानःशुंधंतु
शुंधनीःस्वाहा ॥ अद्भ्यःशुंधनीभ्यइदं० ॥ ॐ यदापोनक्तंदुरितंचरामयद्वादिवानूतनंयत्पुराणं ॥ हिरण्यवर्णास्ततउत्पुनी
तनस्वाहा ॥ अद्भ्योहिरण्यवर्णाभ्यइदं० ॥ ॐ इमंमेवरुणश्रुधीहवमद्याचमृडय ॥ त्वामवस्युराचकेस्वाहा ॥ वरुणायेदं० ॥
ॐ तत्त्वायामिब्रह्मणावंदमानस्तदाशास्तेयजमानोहविर्भिः ॥ अहेडमानोवरुणेहबोध्युरुशꣳसमानआयुःप्रमोषीःस्वाहा ॥
वरुणायेदं० ॥ ॐ त्वंनोअग्नेवरुणस्यविद्वान्देवस्यहेडोवयासिसीष्ठाः ॥ यजिष्ठोवह्नितमःशोशुचानोविश्वाद्वेषाꣳसिप्रमुमु
ग्ध्यस्मत्स्वाहा ॥ अग्नीवरुणाभ्यामिदं० ॥ ॐसत्वंनोअग्नेवमोभवोतीनेदिष्ठोअस्याउषसोव्युष्टौ ॥ अवयक्ष्वनोवरुणꣳर
राणोवीहिमृडीकꣳसुहवोनएधिस्वाहा ॥ अग्नीवरुणाभ्यामिदं० ॥ ॐ त्वमग्नेअयास्ययासन्मनसाहितः ॥ अयासन्हव्यमूहि
षेयानोधेहिभेषजꣳस्वाहा ॥ अयसेग्नय० ॥१॥ ॐ यददीव्यंनृणमहंबभूवादित्सन्वासंजगरजनेभ्यः ॥ अग्निर्मातस्मादिंद्रश्च
संविदानौप्रमुंचताꣳस्वाहा ॥ अग्नींद्राभ्यामिदं० ॥ ॐ यद्धस्ताभ्यांचकरकिल्बिषाण्यक्षाणांवग्नुमुपजिघ्नमानः ॥ उग्रंप
श्याचराष्ट्रभृच्चतान्यप्सरसावनुदत्तामृणानिस्वाहा ॥ उग्रंपश्यायैराष्ट्रभृतेप्सरोभ्यइदं० ॥ ॐउग्रंपश्येराष्ट्रभृत्किल्बिषा

णियद्क्षवृत्तमनुदत्तमेततू ॥ नेन्नऋणानृणवइत्सँमानोयमस्यलोकेअधिरज्जुरायस्वाहा ॥ उग्रंपश्यायैराष्ट्रभृतेयमायचेदं० ॥
ॐ अवतेहेडोवरुणनमोभिरवयज्ञेभिरीमहेहविर्भिः ॥ क्षयन्नस्मभ्यमसुरप्रचेतोराजन्नेनांꣳसिशिश्रथःकृतानिस्वाहा ॥ वरु
णायेदं० ॥ ॐ उदुत्तमंवरुणपाशमस्मदवाधमंविमध्यमꣳश्रथाय ॥ अथावयमादित्यव्रतेतवानागसोअदितयेस्यामस्वाहा ॥
वरुणायेदं० ॥ ॐ इमंमेवरुणश्रुधी० ॥ वरुणायेदं० ॥ ॐ तत्त्वायामि० ॥ वरुणायेदं० ॥ ॐ त्वंनोअग्ने वरुणस्य० ॥
अग्नीवरुणाभ्यामिदं० ॥ ॐ सत्वंनोअग्ने० ॥ अग्नीवरुणाभ्यामिदं० ॥ ॐ संकुसुकोविकुसुकोनिर्ऋथोयश्चनिःस्वनः ॥ ते
ऽस्मद्यक्ष्ममनागसोदूराद्दूरमचीचतꣳस्वाहा ॥ संकुसुकविकुसुकनिर्ऋथनिःस्वनेभ्यइदं० ॥ ॐ निर्यक्ष्ममचीचतेकृत्यांनिर्ऋतिं
च ॥ तेनयो१स्मत्सम्मृच्छातैतमस्मैप्रसुवामसिस्वाहा ॥ कृत्यायैनिर्ऋतयेचेदं० ॥ ॐ दुःशꣳसानुशꣳसाभ्यांघणेनानुघणेनच ॥ तेना
न्यो१स्मत्सम्मृच्छातैतमस्मैप्रसुवामसिस्वाहा ॥ दुःशꣳसानुशꣳसघणानुघणेभ्यइ० ॥ ॐ संवर्चसापयसासंतनूभिरगन्महिमनं
सासꣳशिवेन ॥ त्वष्टानोअत्रविदधातुरायोनुमार्ष्टुतन्वो१यद्विलिष्टꣳस्वाहा ॥ त्वष्ट्रइदं० ॥२॥ ॐ आयुष्टेविश्वतोदधदयमग्नि
र्वरेण्यः ॥ पुनस्तेप्राणआयातिपरायक्ष्मꣳसुवामितेस्वाहा ॥ आयुष्टेग्नयइदं० ॥ ॐ आयुर्दाअग्नेहविषोजुषाणोघृतप्रतीकोघृत
योनिरेधि ॥ घृतंपीत्वामधुचारुगव्यंपितेवपुत्रमभिरक्षतादिमꣳस्वाहा ॥ आयुर्देग्नयइ० ॥ ॐ इममग्नआयुषेवर्चसेकृधितिग्ममो
जोवरुणसꣳशिशाधि ॥ मातेवास्माअदितेशर्मयच्छविश्वेदेवाजरदष्टिर्यथासत्स्वाहा ॥ अग्नयेवरुणायादितयेविश्वेभ्योदेवे
भ्यइदं० ॥ ॐ अग्नआयूꣳषिपवसआसुवोर्जमिषंचनः ॥ आरेबाधस्वदुच्छुनाꣳस्वाहा ॥ अग्नयेपवमानायेदं० ॥ ॐ अग्नेप

वेस्वस्वपाअस्मेवर्चः सुवीर्यं ॥ दधद्रयिंमयिपोषꣳस्वाहा ॥ अग्नयेपवमानायेदं० ॥ ॐ अग्निर्ऋषिःपवमानःपांचजन्यःपुरोहि
तः ॥ तमीमहेमहागयꣳस्वाहा ॥ अग्नयेपवमानायेदं० ॥ ॐ अग्नेजातान्प्रणुदानःसपत्नान्प्रत्यजातान्जातवेदोनुदस्व ॥ अ
स्मेदीदिहिसुमनाअहेळन्छर्मन्तेस्यामत्रिवरूथउद्भौस्वाहा ॥ अग्नयेजातवेदसइदं० ॥ ॐसहसाजातान्प्रणुदानःसपत्नान्प्रत्य
जातान्जातवेदोनुदस्व ॥ अधिनोब्रूहिसुमनस्यमानोवयꣳस्यामप्रणुदानःसपत्नान्त्स्वाहा ॥ जातवेदसइ० ॥ ॐ अग्नेयोनोभि
तोजनोवृकोवारोजिघांꣳसति ॥ ताꣳस्त्वंवृत्रहन्जहिवस्वस्मभ्यमाभरस्वाहा ॥ अग्नयेवृत्रघ्नइदं० ॥ ॐ अग्नेयोनोभिदासतितस
मानोयश्चनिष्ट्यः ॥ तंवयꣳसमिधंकृत्वातुभ्यमग्नेपिदध्मसिस्वाहा ॥ अग्नयइदं० ॥ ॐयोनःशपादशपतोयश्चनःशपतःशपात् ॥
उषाश्चतस्मैनिम्रुकसर्वंपापꣳसमूहताꣳस्वाहा ॥ उषसेनिम्रुचइदं० ॥ ॐ योनःसपत्नोयोरणोमर्तोभिदासतिदेवाः ॥ इध्मस्ये
वप्रक्षायतोमातस्योच्छेषिकिंचनस्वाहा ॥ देवेभ्यइदं० ॥ ॐयोमांद्वेष्टिजातवेदोयंचाहंद्वेष्मियश्चमां ॥ सर्वाꣳस्तानग्नेसंदह
याꣳश्चाहंद्वेष्मियेचमाꣳस्वाहा ॥ जातवेदसेग्नयइदं० ॥ ॐयोअस्मभ्यमरातीयाद्यश्चनोद्वेषतेजनः ॥ निंदाद्योअस्मान्दिप्सा
च्चसर्वाꣳस्तान्मष्मषाकुरुस्वाहा ॥ अग्नयइदं० ॥ ॐसꣳशितंमेब्रह्मसꣳशितंवीर्यꣳबलं ॥ सꣳशितंक्षत्रंमेजिष्णुयस्याहमस्मिपुरो
हितःस्वाहा ॥ ब्रह्मणइदं० ॥ ॐ उदेषांबाहूअतिरमुद्वर्चोऽअथोबलं ॥ क्षिणोमिब्रह्मणामित्रानुन्नयामिस्वांअहꣳस्वाहा ॥
ब्रह्मणइदं० ॥ ॐ पुनर्मनःपुनरायुर्मआगात्पुनश्चक्षुःपुनःश्रोत्रंमआगात्पुनःप्राणःपुनराकूतंमआगात्पुनश्चित्तंपुनराधीतंमआगा
त् ॥ वैश्वानरोमेदब्धस्तनूपाअवबाधतांदुरितानिविश्वास्वाहा ॥ वैश्वानरायेदंनमम ॥५१॥ इतिप्रधानहोमः ॥ ॐ सिꣳहे

व्याघ्रउतयापृदाकौ ॥ त्विषिरग्नौब्राह्मणेसूर्येया ॥ इंद्रंयादेवीसुभगाजजान ॥ सानआगन्वर्चैसासंविदानास्वाहा ॥ त्विष्यै
देव्याइदं० ॥ ॐ याराजन्येदुंदुभावायतायां ॥ अश्वस्यक्रंदेपुरुषस्यमायौ ॥ इंद्रंया० ॥ सानआगन्व०दानास्वाहा ॥ त्विष्यै
देव्या० ॥ ॐ याहस्तिनिद्वीपिनियाहिरण्ये ॥ त्विषिरश्वेषुपुरुषेषुगोषु ॥ इंद्रं०सान०॥त्विष्यै० ॥ ॐ रथेअक्षेषुवृषभस्यवाजे ॥ वा
तेंपर्जन्येवरुणस्यशुष्मे ॥ इंद्रंयादेवीसुभगाजजान ॥ सानआगन्वर्चैसासंविदानास्वाहा ॥ त्विष्यैदेव्याइ० ॥ ॐ अग्नेभ्यावर्तिन्नभि
नआवर्तस्वायुषावर्चैसासन्यामेधयाप्रजयाधनेनस्वाहा ॥ अभ्यावर्तिनेग्नयइदं० ॥ ॐ अग्नेअंगिरःशतंतेसंत्वावृतःसहस्रंतउपावृ
तः ॥ तासांपोषस्यपोषेणपुनर्नोनष्टमाकृधिपुनर्नोरयिमाकृधिस्वाहा ॥ अभ्या० ॥ ॐ पुनरूर्जानिवर्तस्वपुनरग्नइहायुषा ॥ पुनर्नः
पाहिविश्वतःस्वाहा ॥ अभ्या० ॥ ॐ सहरैयानिवर्तस्वाग्नेपिन्वस्वधारया ॥ विश्वप्स्न्याविश्वतस्परिस्वाहा ॥ अभ्यावर्ति
नेग्नय० ॥ ततःउपस्थानं ॥ ॐ वैश्वानरायप्रतिवेदयामोयदीनृणंसंगरोदेवतासु ॥ सएतान्पाशान्प्रमुचन्प्रवेदसनोमुंचा
तुदुरितादवद्यात् ॥ वैश्वानरःपवयान्नःपवित्रैर्यत्संगरमभिधावाम्याशां ॥ अनाजानन्मनसायाचमानोयदत्रैनोअवतत्सुवा
मि ॥ अमीयेसुभगेदिविविचृतौनामतारके ॥ प्रेहामृतस्ययच्छतामेतद्बद्धकमोचनं ॥ विजिहीर्ष्वलोकान्कृधिबंधान्मुंचासि
बद्धकं ॥ योनेरिवप्रच्युतोगर्भःसर्वान्पथोअनुष्व ॥ सप्रजानन्प्रतिगृभ्णीतविद्वान्प्रजापतिःप्रथमजाऋतस्य ॥ अस्माभिर्दत्तं
जरसःपरस्तादच्छिन्नंतंतुमनुसंचरेम ॥ ततंतंतुमन्वेकेअनुसंचरंतियेषांदत्तंपित्रियमायनवत् ॥ अबंध्वेकेददतःप्रयच्छाद्दातुंचे
च्छक्नवांसःस्वर्गएषां ॥ आरभेथामनुसंरभेथांसमानंपंथामवथोघृतेन ॥ यद्वांपूर्तंपरिविष्टंयदग्नौतस्मैगोत्रायेहजायापतीसंरं

भेथां॥यदंतरिक्षंपृथिवीमुतद्यांयन्मातरंपितरंवाजिहिंसिम॥अग्निर्मातस्मादेनसोगार्हपत्यउन्नोनेषदुरितायानिचकृम॥ भूमिर्मातादितिर्नोजनित्रंभ्रातांतरिक्षमभिशस्तएनः ॥ द्यौर्नःपितापितृयाच्छंभवासिजामिमित्वामाविवित्सिलोकात् ॥ यत्रसुहार्दःसुकृतोमदंतेविहायरोगंतन्वःस्वायाः ॥ अश्लोणांगैरहुताःस्वर्गेतत्रपश्येमपितरंचपुत्रं ॥ यदन्नमद्म्यनृतेनदेवादास्यन्नदास्यन्नुतवाकरिष्यन् ॥ यद्देवानांचक्षुष्यागोअस्तियदेवकिंचप्रतिजग्राहमग्निर्मातस्मादनृणंकृणोतु ॥ यदन्नमद्मिबहुधाविरूपंवासोहिरण्यमुतगामजामविं ॥ यद्देवानां०कृणोतु ॥ ३ ॥ इत्युपस्थाय ॥ त्रयोदशयासमिधमादध्यात् ॥ ॐ यन्मयामनसावाचाकृतमेनःकदाचन ॥ सर्वस्मात्तस्मान्मेळितोमोग्धित्वंहिवेत्थयथातथंस्वाहा ॥ अग्नयेवैश्वानरायेदं० ॥ इतिसमिधंहुत्वाप्रधानहोमात्पूर्वंस्विष्टकृद्धोमाकरणपक्षेपूर्वावत्तेनहविषास्विष्टकृतंजुहोति॥ पूर्वोक्तमंत्रौग्राह्यौ॥ कर्मसमृद्ध्यर्थंजयाहिहोमःकार्यः॥ ततःस्वगृह्योक्तविधिनास्विष्टकृदादिहोमशेषसमापनाभ्यर्चनाचार्यपूजनदक्षिणादानसमंत्रपंचगव्यप्राशनकर्मेश्वरार्पणाद्यंतंकर्मशेषंसमापयेत्॥ अयंहोमोबौधायनमतेनपक्वचरुसहितोगुरुःजमदग्निप्रोक्तस्तद्रहितोलघुरिति इतिकूष्मांडहोमः॥

॥ १२४ ॥ अथबृहस्पतिशांतिः ॥

श्रीः ॥ आचम्यपवित्रपाणिःप्राणानायम्यदेशकालौसंकीर्त्य ॥ अस्यकुमारस्योपनयनकाले (कन्यकायाविवाहकालेवा) बृहस्पत्यानुकूल्यसिद्धिद्वाराश्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थंबृहस्पतिशांतिंकरिष्ये ॥ इतिसंकल्प्यगणेशपूजनाद्याचार्यवरणांतंकुर्यात् ॥ ततआचार्यः यथाशक्तिनिर्मितप्रतिमायामग्न्युत्तारणांतंकृत्वा ॥ यदत्रसंस्थितंभूतमित्यादिदेशसंस्कारांतेहोमदेशस्येशानदेशेम

ह्रीद्यौरितिस्पृष्टभुविओपधयइतिधान्यंप्रक्षिप्याकलशेष्वितिधवलकुंभंस्थाप्येमंमेगंगेइति तीर्थोदकेनापूर्याश्वत्थेवोनिपदनमि
तिअश्वत्थपल्लवान् गायत्र्यादिमंत्रैःपंचगव्यंदेवस्यत्वा० भिषिंचामीतिकुशोदकंनिक्षिप्य युवासुवासाइतिपीतवस्त्रेणसंवेष्ट्यस
हिरत्नानीतिपंचरत्नानिप्रक्षिप्ययाऽओषधीरितिवक्ष्यमाणान्सर्वान्निक्षिपेत् ॥ यूथिकांदमनंमधुपुष्पाणिपत्रं (भाषायांपत्रज
मितिप्रसिद्धं) पलाशंसर्षपान्जटामांसींगुडूचींअपामार्गंविडंगंशंखिनींवचांसहदेवींविष्णुक्रांतांशतावरींकुष्टंमांसींहरिद्रेद्वेमु
राशैलेयचंदनंवचांकचोरंमुस्तांचेतिनिक्षिप्यपीतवस्त्रेणावेष्ट्य ॥ततश्चंदनादिनाकुंभमभ्यर्च्यपूर्णादर्वीतियथाविभवंसौवर्णादि
पूर्णपात्रंनिधायतत्राष्टदलोत्तरदलेहरिताक्षतनिर्मितदीर्घचतुरस्रपीठे हैमींबृहस्पतिप्रतिमांस्थापयित्वा स्थंडिलेऽग्निप्रतिष्ठाप
नादिअन्वाधानेचक्षुषीआज्येनेत्यंते बृहस्पतिमष्टोत्तरशतसंख्याभिरश्वत्थसमिद्भिस्तावतीभिराज्याहुतिभिस्तावतीभिःसर्पि
र्मिश्रपायसाहुतिभिःतावतीभिःसाज्ययवव्रीहितिलाहुतिभिश्च शेषेणस्विष्टकृतमित्यादिस्वशाखोक्तविधिनाज्यभागांतंकृत्वा
कुंभोपरिस्थापितप्रतिमायामावाहनादिषोडशोपचारैर्बृहस्पतिंपूजयेत् ॥ तत्रविशेषः ॥ पीतवस्त्रयुग्मंपीतंयज्ञोपवीतंपीतंचं
दनंपीताक्षतान् ॥ चंपकादिपीतपुष्पं ॥ बिल्वमज्जाधूपं ॥ घृतदीपं ॥ दध्योदनंनैवेद्यं ॥ दक्षिणायांपुष्परागोमाणिक्यंयथा
शक्तिहेमवा ॥ पूजांतेऽब्लिंगाभिर्वारुणीभिःपावमानीभिश्चग्रहमखोक्ताभिःकुंभानुमंत्रणं ॥ ततोयजमानोयथान्वाधानंबृह
स्पतयइदंनममेतित्यागंकुर्यात् ॥ अथाचार्योबृहस्पतिमंत्रेणप्रणवादिनाऋष्यादिस्मरणपूर्वकंदधिमध्वाक्ताअष्टोत्तरशतमश्वत्थ
समिधोजुहुयात् ॥ तावतीराज्याहुतीःसर्पिर्मिश्रलोकसिद्धपायसाहुतीःसाज्ययवव्रीहितिलाहुतीश्च ॥ ततःस्विष्टकृदादिहो

मशेषंपरिस्तरणविसर्जनाद्यर्चनांतंकुर्यात् ॥ ततोबृहस्पतेःगंधादिभिःपूर्वोक्तैःफलतांबूलांतैःपूजनंकृत्वासयजमानोनमस्कुर्यात् ॥ ततस्ताम्रपात्रेशुद्धोदकंप्रक्षिप्यतत्रपीतानिगंधाक्षतपुष्पाणिफलंचप्रक्षिप्यार्घ्यंदद्यात् ॥ गंभीरदृढरूपांगदेवेज्यसुमते प्रभो ॥ नमस्तेवाक्पतेशांतगृहाणार्घ्यंबृहस्पतेइति ॥ ततोयजमानोबृहस्पतयेकृतकर्मार्पणंकुर्यात् ॥ भक्त्यायत्तेसुराचार्यहोमपूजादियत्कृतं ॥ तत्त्वंगृहाणशांत्यर्थंबृहस्पतेनमोनमइति ॥ ततःप्रार्थयेत् ॥ जीवोबृहस्पतिःसूरिराचार्योगुरुरंगिराः ॥ वाचस्पतिर्देवमंत्रीशुभंकुर्यात्सदाममेति ॥ ततोविसर्जनंकृत्वाचार्यंप्रणम्यसर्वोपचारसंयुक्तांगोयुक्तामिमांप्रतिमांतुभ्यमहंसंप्रददे ॥ इतिताहृशप्रतिमांदद्यादभिषेकोत्तरंवाप्रतिमादानं ॥ कुंभोदकेनाचार्यःपुत्रदारसमेतंयजमानमभिषिंचेत् ॥ आपोहिष्ठेतितिसृणामांबरीषःसिंधुद्वीपआपोगायत्री ॥ समुद्रज्येष्ठाइतिचतसृणांवसिष्ठआपस्त्रिष्टुप् ॥ इदमापइत्यस्यसिंधुद्वीपआपोनुष्टुप् ॥ तामग्निवर्णामित्यस्यहिरण्यगर्भोदुर्गात्रिष्टुप् ॥ याओषधीरित्यस्याथर्वणोभिषगोषधयोनुष्टुप् ॥ अश्वावतीर्गोमतीरित्यस्यवसिष्ठउषसस्त्रिष्टुप् ॥ यद्देवादेवहेडनंयददीव्यमायुष्टेविश्वतोदधदित्यापस्तंबशाखोक्तैरनुवाकैश्चतच्छंयोरावृणीमहइति ॥ ततोब्राह्मणांश्चसंपूज्यतेभ्योभूयसींदक्षिणांदत्वाशिषोवाचयित्वाकर्मेश्वरेसमर्प्ययथाशक्तिब्राह्मणान्भोजयेत् ॥ इतिबृहस्प० ॥

॥ १२५ ॥ अथोपनयनम् ॥

श्रीः ॥ उपनयनकर्ताद्विराचम्यप्राणानायम्येष्टदेवतांगुर्वादींश्चनमस्कृत्यदेशकालौसंकीर्त्य ॥ ममोपनयनेतृत्वाधिकारसिद्ध्ये कृच्छ्रत्रयप्रायश्चित्तंद्वादशसहस्रगायत्रीजपंचकरिष्ये ॥ कुमारःममकामचारकामवादकामभक्षणादिदोषापनोदार्थंकृच्छ्रत्रय

प्रायश्चित्तंप्रतिकृच्छ्रंतत्प्रत्याम्नायगोनिष्क्रयीभूतनिष्कपादार्धपरिमितरजतद्रव्यदानेन—अथवा प्रतिकृच्छ्रंतत्प्रत्याम्नायगोनि
ष्क्रयीभूतकार्षापणपरिमितताम्रमूल्यव्यावहारिकद्रव्यदानेन—अहमाचरिष्ये ॥ अस्यकुमारस्योपनयनेग्रहानुकूल्यसिद्धिद्वारा
श्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थंग्रहयज्ञंकरिष्ये ॥ पूर्वतनसंस्कारलोपेस्यकुमारस्यगर्भाधानपुंसवनसीमंतविष्णुबलिजातकर्मनामकरण
निष्क्रमणान्नप्राशनचौलानांनवसंस्काराणांकालातिपत्तिप्रत्यवायपरिहारद्वाराश्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थंप्रतिसंस्कारं ॐ भूर्भुवःस्वः
स्वाहेत्येकैकामाज्याहुतिं—तथाउक्तसंस्काराणांलोपजनितप्रत्यवायपरिहारद्वाराश्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थं प्रतिसंस्कारंपादकृच्छ्रंचौल
स्यार्धकृच्छ्रंप्रतिपादकृच्छ्रमर्धकृच्छ्रंचतत्प्रत्याम्नाय०॥तानिकृत्वा॥ अस्यकुमारस्यबीजगर्भसमुद्भवैनोनिबर्हणबलायुर्वर्चोभिवृ
द्धिद्वाराश्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थंचौलसंस्कारं—तथा अस्यकुमारस्यद्विजत्वसिद्ध्यावेदाध्ययनाधिकारसिद्ध्यर्थंश्वःसद्योवाउपनयनं
करिष्ये ॥ तदंगभूतंगणपतिपूजनपूर्वकंस्वस्तिवाचनंमातृकापूजनंनांदीश्राद्धंमंडपप्रतिष्ठांकुलदेवतास्थापनंपूजनंचकरिष्ये ॥
अत्राचारात्तैलहरिद्राधिष्ठात्रींमहालक्ष्मींसंपूज्यतंत्रेणचगणपतिपूजन स्वस्तिवाचनमातृकापूजननांदीश्राद्ध ग्रहयज्ञादीनिकृ
त्वामंडपदेवताप्रतिष्ठाकार्या ॥ अनंतरंवाग्रहयज्ञःकार्यः ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

॥ १२६ ॥ अथमंडपदेवताप्रतिष्ठा ॥

श्रीः ॥ साचेत्थं ॥ दूर्वाशमीपल्लवकुलदेवतावृक्षपल्लवानाम्रादिप्रशस्तवृक्षपत्रवेष्टितान्सूत्रेणपोढावेष्टयेत् ॥ तत्रैकत्रमुसलमेक
त्रचछुरिकादिशस्त्रंमध्येप्रक्षिप्यवेष्टयेत् ॥ तानिषड्वंशपात्रेनिधायतन्मध्येउदक्संस्थेषुचतुर्षुक्रमेणनंदिनींनलिनींमैत्रांउमां

पशुवर्धिनींभगवतींचावाह्य तंडुलपूर्णेहरिद्राखंडपूगीफलयुतेन्युब्जशरावपिहितेशरावेणसहसूत्रवेष्टितेहरिद्रादिरंजितेकलशे
अविघ्नसंज्ञंगणपतिंचावाह्य तदस्तुगृहावैप्रतिष्ठाइतिप्रतिष्ठाप्यनीराज्यआसनाद्याचमनांतंकृत्वा तैलोद्वर्तनोष्णोदकैरभ्यंग
स्नानंषण्णांवेष्टितानांकारयित्वागंधादिदक्षिणांतोचपारैःपूजयित्वानीराज्य सपत्नीकउत्थायआग्नेयकोणस्थमंडपस्तंभोपरिनं
दिनींतदस्तुगृहावैइतिप्रतिष्ठाप्य समुद्रज्येष्ठाआपोहिष्ठेतिमंत्राभ्यांप्रोक्ष्य गंधद्वारामितिगंधाक्षतान् दधिक्राव्णइतिदधि
कांडात्कांडादितिदूर्वाःपुष्पाणिचसमर्पयेत् ॥ ततोनैर्ऋत्यवायव्यैशानस्तंभेषुमंडपमध्योपरिभागेकाष्ठेचक्रमेण नलिनीमैत्रो
मापशुवर्धिनीनामकवेष्टितानिउक्तवत्स्थापयित्वापूजयेत् ॥ याआपोदिव्याइतिनलिन्याःप्रोक्षणेमंत्रः ॥ यासांराजेतिमैत्रा
याः ॥ यासुराजेत्युमायाः ॥ समुद्रज्येष्ठाइत्यादिचत्वारोपिपशुवर्धिन्याः ॥ अन्यत्सर्वंसमानं ॥ ततोवंशपात्रेणसहभगवतीं
गौर्यादिमातृकास्थापनवंशपात्रंस्वयंगृहीत्वाअविघ्नकलशंचपत्न्याग्राहयित्वासहब्राह्मणः कनिक्रदज्जनुषमितिसूक्तंपठन्मंगल
वाद्यघोषेणगृहांतर्गत्वा ईशानदेशेतंडुलादिपुंजत्रयोपरित्रीण्यपितदस्तुगृहावैइतिस्थापयित्वा चंदनादिनासंपूज्यस्थापितदेव
ताप्रीत्यर्थंब्राह्मणसुवासिनीभोजनंसंकल्प्यभूयसींदद्यात् ॥ ततोनीराजिताभ्यांदंपतीभ्यांसुहृदोवस्त्राणियुवंवस्त्राणि०अभि
वस्त्रा०भद्रावस्त्रा०वसिष्वाहि०सतुवस्त्रा०उभाउनूनं इत्यादिमंत्रैर्दद्युः ॥ ततोतिक्रांतजातकर्मादिसंस्कारानुष्ठानं ॥ इति ॥

॥ १२७ अथघटीस्थापनम् ॥

श्रीः ॥ तच्चदशपलमितताम्रघटितंषडंगुलोन्नतंद्वादशांगुलविस्तृतंघटीयंत्रंसंपाद्यआचम्यप्राणानायम्यदेशकालकीर्तनांतेममा

स्यकुमारस्याद्यकरिष्यमाणोपनयनेकन्यायाउद्वाहेवासुमुहूर्तकालज्ञानार्थंघटीयंत्रस्थापनंकरिष्येइतिसंकल्प्य गणपतिंसंपूज्यम
हीद्यौरित्यादिमंत्रैर्धान्यराश्युपरिताम्रपात्रंसंस्थाप्य इमंमेइत्युदकेनापूर्यमंत्रैर्गंधदूर्वापल्लवफलहिरण्यानिक्षिप्त्वावरुणमावाह्य
गंधाद्युपचारैःसंपूज्यतत्रघटीयंत्रंनिक्षिपेत् ॥ तत्रमंत्रः ॥ यंत्राणांमुख्ययंत्रंत्वमितिधात्रापुराकृतं ॥ सौभाग्यमायुरारोग्य
सुपुत्रधनहेतवे ॥ जलयंत्रकमेतस्मादिष्टसिद्धिप्रदंभवेत् ॥ विवाहेतु ॥ मुख्यंत्वमसियंत्राणांब्रह्मणानिर्मितंपुरा ॥ भवभा
वायदंपत्योःकालसाधनकारणं ॥ धर्मसिंधाविदंविवाहएवलिखितंशिष्टाउपनयनेपिकुर्वंतीत्यत्रोपन्यस्तं॥इतिघटीस्थापनं ॥

॥ १२८ ॥ अथयेयज्ञेनसूक्तम् ॥

श्रीः ॥ हरिॐ॥ येयज्ञेनदक्षिणयासमक्ताइंद्रस्यसख्यममृतत्वमानश ॥ तेभ्योभद्रमंगिरसोवोऽअस्तुप्रतिगृभ्णीतमानवंसुमेध
सः ॥ यउदाजन्पितरोगोमयंवस्वृतेनाभिंदन्परिवत्सरेवलं ॥ दीर्घायुत्वमंगिरसोवोअस्तुप्रतिगृ० ॥ यऽऋतेनसूर्यमारोहय
न्दिव्यप्रथयन्पृथिवींमातरंवि ॥ सुप्रजास्त्वमंगिरसोवोअस्तुप्र० ॥ अयंनाभावदतिवल्गुवोगृहेदेवपुत्राऋषयस्तच्छृणोतन ॥
सुब्रह्मण्यमंगिरसोवोअस्तुप्र० ॥ विरूपासइदृषयस्तइद्गंभीरवेपसः ॥ तेअंगिरसःसूनवस्तेअग्नेःपरिजज्ञिरे ॥१॥ येअग्नेःपरिजज्ञिरे
विरूपासोदिवस्परि॥नवग्वोऽनुदशग्वोअंगिरस्तमःसचादेवेषुमंहते ॥ इंद्रेणयुजानिःसृजंतवाघतोव्रजंगोमंतमश्विनं ॥ सहस्रंमे
दर्दतोअष्टकर्ण्यः१ःश्रवोदेवेष्वक्रत ॥ प्रनूनंजायतामयंमनुस्तोक्मेवरोहतु ॥ यःसहस्रंशताश्वंसद्योदानायमंहते ॥ नतमश्नोति
कश्चनदिवइवसान्वारभं ॥ सावर्ण्यस्यदक्षिणाविसिंधुरिवपप्रथे ॥ उतदासापरिविषेस्मद्दिष्टीगोपरीणसा ॥ यदुस्तुर्वश्चमाम

हे ॥ सहस्रदाग्रामणीर्मारिषन्मनुःसूर्येणास्ययतमानैतुदक्षिणा ॥ सावर्णेर्देवाःप्रतिरंत्वायुर्यस्मिन्नश्रांताअसनामवाजं ॥ २ ॥
परावतोयेदिधिषंतआप्यंमनुप्रीतासोजनिमाविवस्वतः ॥ ययातेयेनहुष्यस्यबर्हिषिदेवाआसतेतेअधिब्रुवंतुनः ॥ विश्वाहिवो
नमस्यानिवंद्यानामानिदेवाउतयज्ञियानिवः ॥ येस्थजाताअदितेरद्भ्यस्परियेपृथिव्यास्तेमइहश्रुताहवं ॥ येभ्योमातामधुम
त्पिन्वतेपयःपीयूषंद्यौरदितिरद्रिबर्हाः ॥ उक्थशुष्मान्वृषभरान्त्स्वप्नसस्ताँऽआदित्याँऽअनुमदास्वस्तये ॥ नृचक्षसोअनिमिषं
तोऽअर्हणाबृहद्देवासोऽअमृतत्वमानशुः ॥ ज्योतीरथाऽअहिमायाअनागसोदिवोवर्ष्माणंवसतेस्वस्तये ॥ सम्राजोयेसुवृधोय
ज्ञमाययुरपरिह्वृतादधिरेदिविक्षयं ॥ ताँऽआविवासनमसासुवृक्तिभिर्महोऽआदित्याँऽअदितिंस्व० ॥ ३ ॥ कोवःस्तोमंराध
तियंजुजोषथविश्वेदेवासोमनुषोयतिष्ठन ॥ कोवोऽध्वरंतुविजाताअरंकरद्योनःपर्षदत्यंहःस्व० ॥ येभ्योहोत्रांप्रथमामायेजेमनुः
समिद्धाग्निर्मनसासप्तहोतृभिः ॥ तआदित्याऽअभयंशर्मयच्छतसुगानःकर्तसुपथास्वस्तये ॥ यईशिरेभुवनस्यप्रचेतसोविश्व
स्यस्थातुर्जगतश्चमंतवः ॥ तेनःकृतादकृतादेनसस्पर्यद्यादेवासःपिपृतास्व० ॥ भरेष्विंद्रंसुहवंहवामहेंहोमुचंसुकृतंदैव्यंजनं ॥
अग्निंमित्रंवरुणंसातयेभगंद्यावापृथिवीमरुतःस्व० ॥ सुत्रामाणंपृथिवींद्यामनेहसंसुशर्माणमदितिंसुप्रणीतिं ॥ दैवींनावंस्वरि
त्रामनागसमस्रवंतीमारुहेमास्व० ॥ ४ ॥ विश्वेयजत्राऽअधिवोचतोतयेत्रायध्वंनोदुरेवायाऽअभिह्रुतः ॥ सत्ययावोदेवहू
त्याहुवेमशृण्वतोदेवाऽअवसेस्व० ॥ अपामीवामपविश्वामनाहुतिमपारातिंदुर्विदत्रामघायतः ॥ आरेदेवाद्वेषोअस्मद्युयोत
नोरुणःशर्मयच्छतास्व० ॥ अरिष्टःसमर्तोविश्वएधतेप्रप्रजाभिर्जायतेधर्मणस्परि ॥ यमादित्यासोनयथासुनीतिभिरतिवि

श्वानिदुरितास्व० ॥ यंदेवासोवथवाजसातौयंशूरसातामरुतोहितेधनैं ॥ प्रातर्यावाणंरथमिंद्रसानसिमरिष्यंतमारुहेमास्व०॥ स्वस्तिरिद्धिप्रपं
स्वस्तिनःपथ्यासुधन्वसुस्वस्त्य१प्सुवृजनेस्वर्वति ॥ स्वस्तिनःपुत्रकृथेषुयोनिषुस्वस्तिरायेमरुतोदधातन ॥ एवाप्लतेःसूनुरवीवृधद्वोविश्वआदि
थेश्रेष्ठारेक्णस्वत्यभियावाममेति ॥ सानोअमासोअरणेनिपातुस्वावेशाभवतुदेवगोपा ॥ बृहस्पतेप्रथमसूक्तंतदस्तुगृहावैइत्यादिपठनीयं ॥
त्याऽअदितेमनीषी ॥ ईशानासोनरोअमर्त्येनास्ताविजनोदिव्योगयेन ॥

॥ १२९ ॥ उपनयनप्रयोगः ॥

श्रीः ॥ [१]अथापरेद्युःकृतनित्यक्रियःकृतमंगलस्नानमलंकृतंकुमारंमात्रुत्संगेभोजयित्वा[२] कर्तादेशकालौसंकीर्त्य अस्यकुमारस्यो[३]
पनयनंकर्तुंतत्प्राच्यांगभूतंवापनादिकरिष्येइतिसंकल्प्यकृतवापनंस्नापितंबद्धशिखंकुमारंमंगलतिलकंकुर्युः ॥ मौहूर्तिकंसंपू
ज्यतदुक्तेशुभमुहूर्तेआचार्योवेद्यांप्राङ्मुखउपविष्टस्तं (मंगलाष्टकपाठपुरःसरं) स्वसमीपमानीयतन्मुखंसम्यगीक्षेत ॥ कृतनम
स्कारंतंस्वांकेकुर्वीत ॥ अथाचारतःयेयज्ञेनेतिसूक्तेनबृहस्पतेप्रथममित्यनेनतदस्तुगृहावैइतिमंत्रैर्ब्राह्मणाउभयोःशिरस्यक्षता
न्क्षिपेयुः ॥ ॥ ततस्तंस्वदक्षिणतउपवेश्यस्थंडिलोपलेपनादिसमुद्भवनामाग्निप्रतिष्ठांतंकृत्वा ॥ समिद्वयमादायक्रियमाणेउपन
यनहोमेदेवतापरिग्रहार्थमन्वाधानंकरिष्ये ॥ अस्मिन्नन्वाहितेग्नावित्याद्याघारावाज्येनेत्यंतमुक्त्वा ॥ त्रिरग्निंपवमानंप्रजापतिं
चाज्येन शेषेणस्विष्टकृतमित्याद्याज्यसंस्कारांतंकृत्वा कौपीनार्थंत्रिवृतंकार्पाससूत्रंकटावाबध्यकौपीनंपरिधाप्य ॥ युवंवस्त्रा

१ अत्रादावतिक्रांतचौलंकुर्यात् । २ अत्रब्रह्मचारिभ्योन्नदानाचारः । ३ अत्रास्यद्विजत्वसिद्ध्यागायत्र्युपदेशकर्तुमितिविशेषःकौस्तुभे ।

णीत्यस्यौचथ्योदीर्घतमामित्रावरुणौत्रिष्टुप् ॥ वासोधारणेविनियोगः ॥ ॐ युवंवस्त्राणिपीवसावसाथेयुवोरच्छिद्रामंतवोह
सर्गाः ॥ अवातिरतमनृतानिविश्वऋतेनमित्रावरुणासचेथे ॥ इतिमंत्रेणशुक्लंवासःपरिधाप्यान्येनकाषायवाससातेनैवमंत्रेण
तथैवप्रावारयेत् ॥ मित्रस्यचक्षुरित्यस्यवामदेवोऽजिनंत्रिष्टुप् ॥ अजिनधारणेविनियोगः ॥ ॐ मित्रस्यचक्षुर्धरुणंबलीयस्तेजो
यशस्वीस्थविरंसमिद्धं॥अनाहनस्यंवसनंजरिष्णुपरीदंवाज्यजिनंदधेहं॥इत्यजिनंधारयित्वा ततोगायत्र्यादशकृत्वोमंत्रिताद्भि
रुपवीतंप्रोक्ष्यधारयेत्॥यज्ञोपवीतमितिमंत्रस्यपरब्रह्मपरमात्मात्रिष्टुप् ॥श्रौतस्मार्तकर्मानुष्ठानसिद्ध्यर्थंयज्ञोपवीतधारणेविनि
योगः॥ ॐ यज्ञोपवीतंपरमंपवित्रंप्रजापतेर्यत्सहजंपुरस्तात्॥आयुष्यमग्र्यंप्रतिमुंचशुभ्रंयज्ञोपवीतंबलमस्तुतेजः॥इतिमंत्रंवाच
यित्वातद्दक्षिणबाहुमुद्धार्यउपवीतंधारयित्वा कुमारमात्मनोग्नेश्चमध्येनयज्ञपात्रोत्तरभागंगमयित्वा॥तत्रविधिवदाचमय्य ॥

१ केशवनारायणमाधवेति नामभिराचमनम्, गोविंदनाम्ना दक्षिणकरमार्जनम्, विष्णुनाअधरंमृजेत, मधुसूदनेनओष्ठंमृजेत्, त्रिविक्र
मेण ओष्ठावुन्मार्जयेत्, वामनेन उदकाभिमंत्रणंकृत्वा, श्रीधरेण वामहस्तप्रक्षालनम्, हृषीकेशेन दक्षिणपादस्पर्शनम्, पद्मनाभेन वामपाद०,
दामोदरेण मस्तकप्रोक्षणम्, संकर्षणेन ऊर्ध्वोष्ठस्पर्शअंगुल्यग्रैः, वासुदेवेन दक्षिणनासामंगुष्ठतर्जनीभ्यांस्पृशेत्, प्रद्युम्नेन वामनासामंगुष्ठतर्ज
नीभ्या, अनिरुद्धेन दक्षिणनेत्रंअंगुष्ठानामिकाभ्यांस्पृशेत्, पुरुषोत्तमेन वामनेत्रंतथा, अधोक्षजेन दक्षिणकर्णस्पर्शःअंगुष्ठकनिष्ठिकाभ्यां,
नारसिंहेन वामकर्णस्पर्शस्तथा, अच्युतेन नाभिस्पर्शःअंगुष्ठकनिष्ठिकाभ्या, जनार्दनेन हृदयस्पर्शःतलेन, उपेंद्रेण मूर्धानंपाणिनास्पृशेत्,
हरिणा दक्षिणभुजस्पर्शःअंगुल्यग्रैः, श्रीकृष्णेन वामभुजस्पर्शस्तथा ॥ इतिविधिवदाचमनम् ॥

पुनस्तथैवानीयस्वदक्षिणतउपवेश्यबर्हिरास्तरणाद्याघारहोमांतंकृत्वा ॥ अग्नआयूंषीतितिसृणांशतंवैखानसाऋषयः ॥अग्निःपा
वमानोदेवता ॥ गायत्रीछंदः ॥ उपनयनप्रधानाज्यहोमेविनियोगः ॥ ॐ अग्नआयूंषिपवस॰स्वाहा ॥ अग्नयेपवमानायेदं॰॥
ॐ अग्निर्ऋषिः॰स्वाहा ॥ ॐ अग्नयेपवमानायेदं॰ ॥ ॐ अग्नेपव॰स्वाहा ॥ अग्नयेपवमानायेदं॰ ॥ प्रजापतेहिरण्यगर्भःप्रजाप
तिस्त्रिष्टुप् ॥ उपनयनप्रधानाज्यहोमेविनियोगः ॥ ॐ प्रजापतेनत्व॰स्वाहा ॥ प्रजापतयइ॰ ॥ अथाचार्यउत्तरतोग्नेःप्राङ्मुख
स्तिष्ठेत् ॥ कुमारोप्यग्न्याचार्ययोर्मध्येनगत्वाचार्याभिमुखस्तिष्ठेत् ॥ अथाचार्यःकुमारस्यशुचित्वसिद्ध्येसवितृदेवतात्मयेचां
जलिक्षारणंकरिष्ये ॥ शुद्धोदकेनशिष्यांजलिमापूर्यस्वस्यांजलिमन्येनपूरयित्वा ॥ तत्सवितुरित्यस्यश्यावाश्वःसवितानुष्टुप् ॥
अवक्षारणेविनियोगः ॥ ॐ तत्सवितुर्वृणीमहेवयंदेवस्यभोजनं ॥ श्रेष्ठंसर्वधातमंतुरंभगस्यधीमहि ॥ अनेनस्वांज्यल्युदकं
शिष्यांजलावक्षार्यतज्जलंकुमारांजलिनैवावक्षारयेत्॥ततःशिष्यत्वसिद्ध्यर्थंवटोर्हस्तंसांगुष्ठंगृह्णीयात् ॥ तत्रमंत्रः ॥ ॐ देवस्य
त्वासवितुःप्रसवेश्विनोर्बाहुभ्यांपूष्णोहस्ताभ्यांहस्तंगृह्णामिअमुकशर्मन् ॥ पुनःपूर्ववदुदकपूरणाद्यवक्षारयेत् ॥ द्वितीयेहस्तग्र
हणेमंत्रविशेषः ॥ ॐ सवितातेहस्तमग्रभीत् अमुकशर्मन् ॥ पुनरपिपूर्ववत्पूरयित्वावक्षार्य ॐ अग्निराचार्यस्तव अमुकशर्मन्
इतितृतीये ॥ अथाचार्योब्रह्मचारिणासहनिष्क्रम्य ॐ देवसवितरेषतेब्रह्मचारीतंगोपायसमामृतेत्युक्त्वा ॥ संरक्षणार्थंव्रतप
तयेआदित्यायबटुंददामीतिमनसास्मरन्ब्रह्मचारिणमादित्यमीक्षयेत् ॥ ततोन्योन्याभिमुखौतिष्ठेतां ॥ अथाचार्यः कस्यब्र

१ अत्रामुकशर्मन्इतिअभिवादनीयनामशर्मांतसंबुद्ध्यानिर्दिशेत् ॥ अभिवादनीयनामविचारोनामकरणप्रयोगानुसारेणचूचेचोलेत्यृक्षपादभेदेनवाज्ञेयः ॥

ह्मचार्यसिप्राणस्यब्रह्मचार्यसिकस्त्वाकमुपनयतेकायत्वापरिददामि इतिमंत्रंजपन्कुमारंप्रजापतयेमनसासमर्प्य ॥ युवासुवा
साइत्यस्यकौशिकोविश्वामित्रोयूपस्त्रिष्टुप् ॥ पूर्वार्धर्चस्यप्रदक्षिणावर्तनेउत्तरार्धर्चस्यपाणिभ्यांबटुहृदयालंभनेविनियोगः ॥
ॐ युवासुवासाःपरिवीतआगात्सउश्रेयान्भवतिजायमानः ॥ इतिबटुंप्रदक्षिणमावर्तनेनप्राङ्मुखमवस्थाप्य ॥ तदंसयोरुप
रिस्वपाणीगमयित्वा ॥ ॐ तंधीरासःकवयउन्नयंतिस्वाध्योमनसादेवयंतः ॥ इतिपाणिभ्यांबटुहृदयंस्पृशेत्॥ततआत्मानम
ग्निंचांतराबटुंनीत्वाप्रत्यगग्नेःस्वयमुपविश्यस्वस्यदक्षिणतःप्राङ्मुखंतमुपवेशयेत् ॥ ततोबटुरग्नेःपरिसमूहनपर्युक्षणेकृत्वा ॥
अग्नयेसमिधमित्यस्यहिरण्यगर्भोग्निर्बृहती ॥ समिदाधानेविनियोगः ॥ ॐ अग्नयेसमिधमाहार्षंबृहतेजातवेदसे ॥ तयात्वमग्ने
वर्धस्वसमिधाब्रह्मणावयंस्वाहा ॥ अग्नयइदंनमम ॥ दक्षिणंपाणिंप्रक्षाल्याग्नौप्रताप्य ॥ ॐ तेजसामासमनज्मिइतिमुखमवाङ्
निमृज्यपाणिंप्रक्षाल्यैवंपुनर्द्विः ॥ ततस्तिष्ठन्प्रणतिमुद्रांकृत्वा ॥ मयिमेधामितिषण्णांहिरण्यगर्भऋषिः ॥ पूर्वेषांत्रयाणामग्नीं
द्रसूर्यादेवताः ॥ उत्तरत्रयाणामग्निर्देवता ॥ गायत्रीछंदः ॥ अग्र्युपस्थानेविनियोगः ॥ ॐ मयिमेधांमयिप्रजांमय्यग्निस्ते
जोदधातु ॥ मयिमेधांमयिप्रजांमयींद्रइंद्रियंदधातु ॥ मयिमेधांमयिप्रजांमयिसूर्योभ्राजोदधातु ॥ यत्तेअग्नेतेजस्तेनाहंतेज
स्वीभूयासं ॥ यत्तेअग्नेवर्चस्तेनाहंवर्चस्वीभूयासं ॥ यत्तेअग्नेहरस्तेनाहंहरस्वीभूयासं ॥ इतिषण्मंत्रैरग्निमुपस्थाय ॥ मानस्तोकइ
तिकुत्सोरुद्रोजगती ॥ विभूतिग्रहणेविनियोगः ॥ ॐ मानस्तोकेतनयेमानआयौमानोगोषुमानोअश्वेषुरीरिषः ॥ वीरान्मानोरु
द्रभामितोवधीर्हविष्मंतःसदमित्त्वाहवामहे ॥ इत्यनेनभस्मादाययथाचारं त्र्यायुषंजमदग्नेरितिललाटे ॥ कश्यपस्यत्र्यायुष

मितिकंठे ॥ अगस्त्यस्यत्र्यायुषमितिनाभौ ॥ यद्देवानांत्र्यायुषमितिदक्षिणस्कंधे ॥ तन्मेअस्तुत्र्यायुषमितिवामस्कंधे ॥ सर्वमस्तु
शतायुषमितिशिरसिधृत्वापुनःपरिसमूहनपर्युक्षणेकृत्वाकृतांजलिस्तिष्ठन् ॥ ॐचमेस्वरश्चमेयज्ञोपचतेनमश्च ॥ यत्तेन्यूनंत
स्मैतउपयत्तेतिरिक्तंतस्मैतेनमः ॥ अग्नयेनमः ॥ ॐस्वस्ति ॥ श्रद्धांमेधांयशःप्रज्ञांविद्यांबुद्धिंश्रियंबलम् ॥ आयुष्यंतेजआ
रोग्यंदेहिमेहव्यवाहन ॥ इत्यग्निमुपस्थाय ॥ अग्नेरुत्तरतोगत्वाप्रत्यङ्मुखीभूयाचार्याभिमुखोभूत्वादक्षिणंजानुभूतलेनिधायपा
णिभ्यांयथासव्यदक्षिणंश्रोत्रेसंस्पृश्यव्यस्तपाणिराचार्यस्यदक्षिणपादंस्वदक्षिणहस्तेनसव्यंचसव्यहस्तेनजानुप्रभृतिपादपर्यंतं
स्पृष्ट्वाऽमुकगोत्रोमुकशर्माहं भोअभिवादयेइत्यभिवादयेत् ॥ आचार्येण आयुष्मान्भवसौम्यदेवदत्ता ३ इतिप्रत्युक्ताशीर्वादः
सावित्र्युपदेशंवांछन् अधीहिभोःसावित्रींभोअनुब्रू३हि इत्याचार्यमुक्त्वा स्ववामपाणिमुत्तानीकृत्यदक्षिणपाणिंन्यङ्मुखी
कृत्यसंधायपाणिपृष्ठमंगुलीश्चांगुष्ठौचदृढीकृत्यकृतंब्रह्मांजलिंदक्षिणांकेनिधायाचार्यांतिकमासीत ॥ अथाचार्यस्तदंजलिंतत्प
रिधानीयवाससाच्छाद्यस्वपाणिभ्यांतदंजलिंपरिगृह्य ॥ प्रणवस्यपरब्रह्मऋषिः परमात्मादेवता दैवीगायत्रीछंदः ॥ व्याहृतीनांप
रमेष्ठीप्रजापतिःप्रजापतिर्बृहती ॥ गायत्र्याविश्वामित्रःसविता गायत्री ॥ उपनयनोपदेशेविनियोगः ॥ प्रणवव्याहृतिपूर्वि
कांगायत्रींपच्छोऽर्धर्चशःसर्वांअशक्तौयथाशक्तिवात्रिवारंस्वयमुक्त्वावाचयेत् ॥ ततःममव्रतइत्यस्यप्रजापतिर्बृहस्पतिस्त्रिष्टुप् ॥
वटोर्हृदयेऊर्ध्वांगुलिपाणिनिधानेविनियोगः ॥ ॐ ममव्रतेहृदयंतेदधामिममचित्तमनुचित्तंतेअस्तु ॥ ममवाचमेकव्रतोजुष
स्वबृहस्पतिष्ट्वानियुनक्तुमह्यं ॥ इतिस्वपाणिमूर्ध्वांगुलिंबटुहृदयेनिधाय ॥ तस्यरक्षार्थंशुध्यर्थंचमेखलामाबध्नीयात् ॥ इयंदु

रुक्तादितिद्वयोर्वामदेवोमेखलात्रिष्टुप् ॥ मेखलाबंधनेविनियोगः॥ ॐ इयंदुरुक्तात्परिबाधमानाच्छर्मवरूथंपुनतीनआगात्॥
प्राणापानाभ्यांबलमाभरंतीप्रियादेवानांसुभगामेखलेयं ॥ ऋतस्यगोप्त्रीतपसःपरस्पीघ्नतीरक्षःसहमानाअरातीः ॥ सानःस
मंतमनुपरेहिभद्रयाभर्तारस्तेमेखलेमारिषाम॥इतिमंत्रंवाचयित्वामेखलांत्रिरावर्त्यनाभिप्रदेशेग्रंथित्रयंकुर्यात् ॥ तदाबटुःसरह
स्यांगसहितवेदत्रयेणावृतोहमितिमन्येत ॥ ततआचार्यः ॥ स्वस्तिनइत्यस्यस्वस्त्यात्रेयोविश्वेदेवास्त्रिष्टुप् ॥ दंडदानेविनि
योगः ॥ ॐ स्वस्तिनोमिमीतामश्विनाभगःस्वस्तिदेव्यदितिरनर्वणः ॥ स्वस्तिपूषाअसुरोदधातुनःस्वस्तिद्यावापृथिवीसुचेतु
ना ॥ इतिमंत्रेणदंडंदद्यात् ॥ ततोबटोस्तद्ग्रहणेमंत्रः ॥ अदांतंदमयित्वामांमार्गेसंस्थापयन्स्वयं॥ दंडःकरेस्थितोयस्मात्तस्मा
द्रक्षयतोभयं ॥ इतिवाचयेत् ॥ ततःकुमारस्याचारमादिशेत् ॥ ब्रह्मचार्यसि ॥ अपोशान ॥ आचमनंकुरु ॥ मूत्रपुरीषा
दौशुद्ध्यर्थमित्यर्थः ॥ कर्मकुरु ॥ संध्योपासनादीत्यर्थः ॥ दिवामास्वाप्सीः ॥ आचार्याधीनोवेदमधीष्व ॥ सायंप्रातर्भिक्षे
थाः ॥ सायंप्रातःसमिधमाधेहि ॥ द्वादशवर्षाणिवेदग्रहणांतंवाब्रह्मचर्यंचर ॥ अप्रत्याख्यायिनमग्रेभिक्षेथाः ॥ अप्रत्या
ख्यायिनींवा ॥ ततःस्विष्टकृदादिहोमशेषंसमाप्याग्निंमेधाजननांतंरक्षेत् ॥ तत्रैवसायंप्रातरग्निकार्यंकुर्यात् ॥ ततोनुप्रवच
नीयहोमब्राह्मणभोजनपर्याप्तांतंडुलरूपांभिक्षांयाचयेत् ॥ तत्क्रमः ॥ भिक्षापात्रमादायादौमातरंभवतीभिक्षांददात्विति
भिक्षांभवतीददात्वितिवा ॥ पितरंभवान्भिक्षांददात्विति भिक्षांभवान्ददात्वितिवा ॥ एवंमातुःस्वसारंस्वभगिनीमन्यान
पिबांधवानप्रत्याख्यायिनोऽप्रत्याख्यायिनीश्चयाचित्वाभैक्षमाचार्यायनिवेदयेत्॥ अस्मिन्कर्मणिशतंब्राह्मणाभोज्याः॥ इति

॥ १३० ॥ अथानुप्रवचनीयहोमः ॥

श्रीः॥सायंसंध्योत्तरंकृतोपनयनहोमाग्नेःपश्चिमतोब्रह्मचारिणासहोपविश्याचम्यप्राणानायम्यदेशकालौसंकीर्त्य उपनयनांग भूतमनुप्रवचनीयहोमंकरिष्ये ॥ इतिसंकल्प्य॥अग्निंध्यात्वासमिद्द्वयमादायक्रियमाणेऽनुप्रवचनीयहोमेदेवतापरिग्रहार्थमित्या द्याघारावाज्येनेत्यंतमुक्त्वा॥ अत्रप्रधानंसदसस्पतिंसवितारंऋषींश्चचरुद्रव्येण॥शेषेणस्विष्टकृतमित्यादिपूर्णपात्रनिधानांतंकृ त्वाभिक्षान्नस्यदेवतात्रयार्थंतूष्णींचतुरश्चतुरोमुष्टीन्निरुप्यतथैवप्रोक्ष्य हविःश्रपणाद्याघारहोमांतंकृत्वा अवदानधर्मेणचरु मवदाय ॥ सदसस्पतिमित्यस्यकाण्वोमेधातिथिःसदसस्पतिर्गायत्री॥ अनुप्रवचनीयप्रधानचरुहोमेविनियोगः॥ ॐ सदसस्प तिमद्भुतंप्रियमिंद्रस्यकाम्यं ॥ सनिंमेधामयासिषंस्वाहा ॥ सदसस्पतयइदंनमम ॥ तत्सवितुरित्यस्यगाथिनोविश्वामित्रःसवि तागायत्री ॥ अनुप्रव० ॥ ॐ तत्सवितु०स्वाहा ॥ सवित्रइदंनमम ॥ ऋषिभ्यःस्वाहा ॥ ऋषिभ्यइदंन०॥इतिचर्वाहुतित्रयं हुत्वास्विष्टकृदादिहोमशेषंसमाप्यहविःशेषेणान्येनवान्नेनत्रीन्त्र्यवरान्वाब्राह्मणान्भोजयेत् ॥ इत्यनुप्रवचनीयहोमः ॥

॥ १३१ ॥ अथप्रदोषगर्जितादिशांतिः ॥

श्रीः ॥ कर्ताआचमनादिदेशकालकीर्तनांते ब्रह्मौदनपाकात्पूर्वंप्रदोपकालिकगर्जितेनसूचितस्यब्रह्मचारिकर्तृकाध्ययनविघ्नस्य निरसनद्वाराश्रीपर० शांतिंकरिष्ये॥तदंगगणपतिपूजनपुण्याहवाचनाचार्यवरणांतेआचार्यःप्रादेशकरणांतेस्थंडिलेग्निंप्रतिष्ठा प्यान्वादध्यात्॥तत्रचक्षुषीआज्येनेत्यंतेसवितारंप्रधानंघृताक्तपायसेनाष्टोत्तरशतसंख्याभिराहुतिभिः शेपेणस्विष्टकृतमित्या

दिमरुतश्चाज्येनेत्यंते सवितारमाज्येनविश्वान्देवानाज्यसंस्रावेणेत्यादिगृहसिद्धपायसाधिश्रयणाद्याज्यभागहोमांतेगायत्र्या १०८ संख्ययापायसंहुत्वा ॥ इमांधियमितिद्वादशर्चस्यसूक्तस्यायास्योबृहस्पतिस्त्रिष्टुप् ॥ जपे० ॥ ततःस्विष्टकृदादियद्वो देवाइत्याहुत्यंतेगायत्र्याज्याहुतिंहुत्वाकर्मशेषंसमापयेत् ॥ यजमानआचार्यंसंपूज्यगांदत्वाब्राह्मणभोजनंसंकल्प्यभूयसींद त्वाशांतिंवाचयित्वाकर्मसमापयेत् ॥ वृष्ट्युत्पातयोरपीयमेवशांतिःकार्या ॥ तत्रसंकल्पेअकालवृष्ट्याअमुकोत्पातेनेतिवाय थायथमूह्यं ॥ गर्जितवृष्ट्यादिसंभावनायांदिवैवचरुंश्रपयित्वास्तोत्तरंहोमःकार्यः ॥ इतिप्रदोषगर्जितादिशांतिः ॥ ॥

॥ १३२ ॥ उपनयनाग्निनाशेप्रायश्चित्तम् ॥

श्रीः ॥ ध. सिं. ॥ नष्टस्याग्नेःपुनरुत्पत्तिंकरिष्येइतिसंकल्पः ॥ नष्टस्योपनयनाग्नेःपुनरुत्पत्तिहोमेविनियोगः ॥ उपनयनाहुतिभिरग्निमुत्पाद्यतत्रमेधाजननपूर्वभाव्यग्निकार्याणिकृत्वामेधाजननंकार्यं ॥ अनुप्रवचनपूर्वभाव्यग्निकार्यमनुप्रवचनीयहोमश्चनकार्यः॥ कौस्तुभेतुगायत्र्युपदेशवर्जंकटिसूत्रधारणाद्याःसर्वेमाणवकसंस्काराअनुप्रवचनहोमश्चकार्यइतिसूपपादितमस्ति॥ आचतुर्थाद्विवाहाग्निर्नश्येद्ब्रह्मोदनावधि ॥ कायांतंदशभिर्हुत्वाप्रत्यृचंजुहुयाद्घृतं ॥ कायांताऋचस्तु—हिरण्यगर्भःसम॰ यआत्मदा॰यःप्राणतो॰यस्येमे॰येनद्यौरुग्रा॰ यंक्रंदसी॰आपोहय॰यश्चिदापो॰मानोहिंसी॰प्रजापतेन॰ १० इति ॥ ब्रह्मोदनाग्न्यागुपनीतवह्नौनष्टेसमाधायपुनश्चवह्निं ॥ कृत्वाज्यसंस्कारकपूर्वहोमंनब्रह्मयज्ञोऽजिनदंडमेखलाः ॥ इति ॥ अथाग्न्युपघातनिमित्तानि । श्वशूकररासभकाकसृगालमर्कटशूद्रांत्यजपतितकुणपसूतिकारजस्वलापुरीषादिजुगुप्सितस्पर्शादिभिःस्युः ॥

॥ १३३ ॥ अथमेधाजननप्रयोगः ॥

चतुर्थदिवसेआचम्यप्राणानायम्य देशकालौसंकीर्त्यममास्यकुमारस्योपनयनव्रतसमाप्तिवेदग्रहणसामर्थ्यलक्षणमेधासिद्धिद्वा
राश्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थंमेधाजननाख्यंकर्मकरिष्ये ॥ इतिसंकल्प्यपुण्याहवाचनंकृत्वाअकृत्वावा मेधापरनामकब्रह्मवृक्षपूजांक
रिष्ये ॥ वेद्यांपलाशशाखांप्रतिष्ठाप्यतत्रमेधायैनमइतिमंत्रेणावाहनाद्युपचारान्कृत्वायावकसक्तुमिश्रमन्नंमोदकांश्चनिवेद्यपु
नश्चपूर्ववदभ्यर्च्यब्रह्मचारिणाप्रणमय्यशुद्धजलपात्रोदकेनसेचनंकुर्वताबटुनात्रिःप्रदक्षिणंकारयन्मंत्रंवाचयेत् ॥ ॐ सुश्रवः
सुश्रवाअसियथात्वंसुश्रवःसुश्रवाअस्येवंमांसुश्रवःसौश्रवसंकुरु ॥ यथात्वंदेवानांयज्ञस्यनिधिपोस्येवमहंमनुष्याणांवेदस्यनि
धिपोभूयासं ॥ प्रतिप्रदक्षिणंमंत्रावृत्तिंप्रणामंचकारयेत् ॥ ततोब्रह्मचारीस्नात्वानवान्यज्ञोपवीताजिनमेखलादंडानुपनयनव
त्समंत्रकंधृत्वापुराणानिपलाशसन्निधौविसृज्यपूर्वधृतवाससीगुरवेदत्वामेधामह्यमितिसूक्तंविप्रैः पाठयित्वास्यकर्मणःपुण्याहं
भवंतोब्रुवंत्वितिस्वस्तिवाचनंकुर्यात् ॥ ॐ मेधांमह्यमंगिरसोमेधांसप्तर्षयोददुः ॥ मेधामिंद्रश्चाग्निश्चमेधांधाताददातुमे ॥ मेधांमे
वरुणोराजामेधांदेवीसरस्वती ॥ मेधांमेअश्विनौदेवावाधत्तांपुष्करस्रजा ॥ यामेधाअप्सरस्सुगंधर्वेषुचयन्मनः ॥ दैवीयामानुषी
मेधासामामाविशतादिमाम् ॥ यन्मेनोक्तंतद्रमतांशकेयंयदनुब्रुवे ॥ निशामतन्निशामहैमयिव्रतंसहव्रतेषुभूयासंब्रह्मणासंग
मेमहि ॥ शरीरंमेविचक्षणंवाङ्मेमधुमद्दुहा ॥ अवृद्धमहमसौसूर्योब्रह्मणानीस्थःश्रुतंमेमाप्रहासीः ॥ मेधांदेवीमनसारेजमा

१ इयंवेदिर्गृहस्येशान्यामुपनयनवेद्यावासर्वतोद्वादशागुलात्रिमेखलाकार्या । तत्रपलाशशाखाभावेसमूलमार्द्रकुशस्तबरोपयेत् । सं०कौ० ।

नांगंधर्वजुष्टांप्रतिनोजुषस्व ॥ मह्यंमेधांवदमह्यंश्रियंवदमेधावीभूयासमजराजरिष्णु ॥ सदसस्पतिमद्भुतंप्रियमिंद्रस्यकाम्यं ॥ सनिंमेधामयासिषं ॥ यांमेधांदेवगणाःपितरश्चोपासते ॥ तयामामद्यमेधयाग्नेमेधाविनंकुरु ॥ मेधाव्य१हंसुमनाःसुप्रतीकःश्रद्धामनाःसत्यमतिःसुशेवः ॥ महायशाधारयिष्णुःप्रवक्ताभूयासमस्येस्वधयाप्रयोगे॥ इतिमेधाजननांतउपनयनप्रयोगः ॥ छ ॥

॥ १३४ ॥ अथमहानाम्नीव्रतम् ॥

श्रीः ॥ जन्मप्रभृतित्रयोदशेवर्षेचौलोचितोदगयनादिकालेपूर्वदिनेब्रह्मचारिणासहाचार्यःसुस्नातोदेशकालोच्चारणांतेएनंब्रह्मचारिणंमहानाम्नीरध्यापयिष्यमाणोमहानाम्नीव्रतसिद्धिद्वाराश्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थंहोमंकरिष्यइतिसंकल्प्य गणपतिपूजनादिनांदीश्राद्धांतंकृत्वा परेद्युःकारितवपनस्नानंबद्धशिखंब्रह्मचारिणंसुमुहूर्तेस्वदक्षिणतउपवेश्य विधिवदग्निंप्रतिष्ठाप्य महानाम्नीव्रतांगहोमेदेवतापरिग्रहार्थमित्यादिकायत्वापरिददामीत्यंतमुपनयनवत्कुर्यात् ॥ तत्रप्रावरणंकाषायंवासःप्रधानहोमेचमहानाम्नीव्रतप्रधानाज्यहोमेविनियोगइतिविशेषः । परिददामीतिप्रजापतयेमनसाबटुंसमर्प्यआसनेउपविश्योपनयनोक्तविधिनामेखलादंडदानंकारयित्वापुराणयज्ञोपवीतादीनिजलेनिक्षिप्यस्विष्टकृदादिहोमशेषंसमाप्यब्रह्मचारिणंप्रतिवेदत् महानाम्नीव्रतंसंवत्सरंचरेति । सचरिष्यामीत्युक्त्वासंवत्सरंकेशादिधारणंभिक्षाचरणादिव्रतंचरेत् ॥ पूर्णेब्दे उदगयनेशुक्लपक्षेबटुसहितोगुरुर्विविक्तदेशंगत्वातिथ्यादिसंकीर्त्यास्यबटोर्महानाम्नीश्रवणांगभूतव्रतपरिपूर्तिद्वाराश्रीप० होमंकरिष्ये॥ उपलेपाद्यग्निप्रतिष्ठांतेचक्षुषीआज्येनेत्यंतेत्रप्रधानं अग्निं संराधनीं अग्निं अग्निं असूयंतीमनुमतिं प्रदातारं अग्निं वायुं सूर्यंचैतादेवताः

कृसरान्नेनशेषेणेत्यादिपूर्णपात्रनिधानांते बटुर्होमायस्वभोजनायचपर्याप्ततंडुलान्भिक्षार्जितान्स्थालीपाकविधिनातूष्णींपट्
त्रिंशत्संख्ययानिरुप्यतथैवप्रोक्ष्यस्थाल्यांश्रपयित्वा शृतःस्थालीपाकइतिज्ञापयेत् । ततआचार्योबटुंप्रतिव्रतलोपान्पृच्छेत् ॥
तेनोत्तरेदत्तेलोपगौरवेप्रायश्चित्तंकारयित्वापुनःसंवत्सरव्रतंकारयेत् । शुचिनातेनान्वारब्धआज्यसंस्काराद्याज्यभागांतंकृ
त्वावदानधर्मेणनवभिर्मंत्रैरेकश्रुत्येनजुहुयात् । अग्नावग्निश्चरतिप्रविष्टऋषीणांपुत्रोअधिराजएषः तस्मैजुहोमिहविषाघृतेन
मादेवानांमोमुहद्भागधेयंमोअस्माकंमामुहद्भागधेयंस्वाहा अग्नयइदं० ॥ यातिरश्चीनिपद्यतेहंविधरणीइति तांत्वाघृतस्यधा
रयायजेसम्राधनीमहंस्वाहा सम्राधन्याइदं० ॥ यस्मैत्वाकामकामायवयंसम्राड्यजामहे तमस्मभ्यंकामंदत्वाथेदंत्वंघृतंपिब
स्वाहा अग्नय० ॥ अयंनोअग्निर्वरिवःकृणोत्वयंमृधःपुरएतुप्रभिंदन् अयंशत्रूञ्जयतुजर्हृषाणोयंवाजंजयतुवाजसातौस्वाहा
अग्नय० ॥ असूयंत्यैचानुमत्यैस्वाहा असुन्वत्याअनुमत्या० ॥ प्रदात्रेस्वाहा प्रदात्रइ० ॥ व्यस्तसमस्तव्याहृतिभिश्चतस्रआ
हुतीर्हुत्वा स्विष्टकृदर्थंस्रुच्यवदायतांबर्हिंषिनिधायब्रह्मचारिणमाहएतंस्थालीपाकंसर्वमशानेति । सचसर्वमश्नीयात् । भु
क्त्वंतमाचांतंप्रतिब्रूयात्उपतिष्ठस्वादित्यमिति ॥ ब्रह्मचारीततोपूर्णमंजलिंसिंचेत् ॥ त्वंव्रतानांव्रतपतिरसिव्रतंचरिष्यामि
तच्छकेयंतेनशकेयंतेनराध्यासमित्युपतिष्ठमानः एकरात्रंसंमीलिताक्षोवाग्यतआसित्वातदनंतरदिनेआचार्येणसहसंगमिष्या
मीतिध्यायेत् ॥ ततआचार्योमीलिताक्षोवाग्यतःबटोर्मुखसहितंशिरोवामकर्णदेशमारभ्यत्रिःप्रदक्षिणंतत्परिहिताहतवास
सासंवेष्ट्ययथानतद्वासःपतेत्तथोपायंकृत्वाब्रूयादाचार्यः एतंकालमेवंभूतोस्वपन्भवेति । एतमित्यस्यस्थानेब्रह्मचर्यादिसंक

ल्पानुसारेणैकरात्रमित्यादिचरेत् नकालमित्यस्यलोपः ॥ ब्रह्मचारीउक्तकालेवश्यकर्तव्यसंध्यावंदनादेरितरत्स्नानभोजनस्या
पगमनादिकुर्यात् ॥ आचार्यःप्रेषांतेस्विष्टकृदादिहोमशेषंसमापयेत्संकल्पांतेआचार्योनुवक्ष्यतीतिनिश्चयोत्तरंबहिर्ग्रामादी
शान्यांदिशिस्त्रीसंचाररहितेशुचौदेशेग्निंप्रतिष्ठाप्यतस्योत्तरतोसिमुदककमंडलुमश्मानंचनिधाय तस्यप्रत्यगुदग्देशेवत्सतरींब
ध्नीयात् यथाग्निसमीपउच्चार्यमाणःशब्दोवत्सतर्यानसम्यक्श्रूयते ॥ ततोग्नेःपश्चात्प्रागग्रेषुदर्भेषुआचार्यऐशानीदिगभिमुखउ
पविशेत् ॥ ततःशिष्योमुखदेशाद्वस्त्रमपसार्यमुखंप्रक्षाल्यकंठस्नानंकृत्वाग्निमाचार्यंचप्रदक्षिणीकृत्याचार्यैविधिवत्संगृह्यपश्चा
दाचार्यस्यतदासनप्रागग्रदर्भेष्वेवमूलदेशेस्वपृष्ठमाचार्यपृष्ठेनसंधायप्रत्यग्दक्षिणांदिशमभिसमीक्षमाणोंकधारणयोपविशेत् ॥
ततोमनसागुरुंवदेत् ॐ महानाम्नीर्भोअनुब्रूहीति गुरुरियताकालेनानेनैतदुक्तमितिज्ञात्वातदहर्व्रतलोपान्पृष्ठानुतापिनेश्रद्द
धानायब्रह्मचारिणेस्वयंनिमीलिताक्षोमहानाम्नीविदामघवन्विदेत्याद्यानवर्चः एवाह्येवैवाह्यग्नाइत्यादीनिनवपुरीषपदानिच
प्रणवादीनित्रिरुपदिशेत् । शिष्योपित्रिःपठेत् ॥ ततोगुरुःशिरोवेष्टनंशिष्यस्योन्मुच्यब्रूयात्आदित्यमीक्षस्वेति ॥ बटुर्मित्र
स्यत्वाचक्षुषाप्रतीक्षेइतिमंत्रद्वयेनादित्यमवेक्षेत ॥ ततोमित्रस्यत्वाचक्षुषानुवीक्षइतिससंभारादिशोनुवेक्षेतपुनरादित्यमीक्षस्वे
तिउक्तस्तमीक्षेत ॥ मित्रस्यत्वाचक्षुषाप्रतिपश्यामियोस्मान्द्वेष्टियंचवयंद्विष्मस्तंचक्षुषोर्हेतुर्ऋच्छत्विति ॥ ततोष्टाभिर्मंत्रैर्भुवम
भिमृशेत् ॥ अग्नइळा० संदृशि ॥ भद्रंकर्णेभीराहूगणोगोतमोविश्वेदेवास्त्रिष्टुप् भूमिस्पर्शनेवि० ॥ भद्रंकर्णे० १ शंनइंद्रा
ग्नीवसिष्ठोविश्वेदेवास्त्रिष्टुप् १ स्तुषेजनंभारद्वाजऋजिश्वोविश्वेदेवास्त्रिष्टुप् १ कयानइतितिसृणांवामदेवइंद्रोगायत्री ३

स्योनापृथिवीमेधातिथिर्भूमिर्गायत्री १ ॥ ततोवत्सतरींगुरवेदत्वाईश्वरार्पणंकृत्वातंडुलभिक्षापूर्वकमुपनयनवद्दिवैवब्रह्मोद
नहोमंकुर्यात् ॥ तत्रमहानाम्न्यध्ययनांगभूतमनुप्रवचनीयहोमंकरिष्यइतिसंकल्प्याघारावाज्येनेत्यंतेसदसस्पतिंमहानाम्नीःऋ
षींश्चरुणाशेषेणेत्यादिपूर्णपात्रनिधानांतेकृतेभैक्षतंडुलानांतूष्णींनिर्वापादिश्रपणांतेशृतोब्रह्मोदनइतिनिवेदयेत् ॥ ततोगु
रुःशिष्येणान्वारब्धआज्यसंस्काराद्याघारांतंकृत्वा ॥ सदसस्पतिमित्यस्यकाण्वोमेधातिथिःसदसस्पतिर्गायत्री महाना० हो
मेवि० सदसस्पति० १ महानाम्नीभ्यःस्वाहामहानाम्नीभ्य० २ ॥ ऋषिभ्यः स्वाहा ऋषिभ्यइ० ३ ॥ इतितिस्रआहुतीर्हु
त्वाकर्मशेषंसमाप्यचरुशेषेणब्राह्मणान्भोजयित्वादक्षिणांदत्वावेदसमाप्तिरस्त्विततिवदेत् तेचवेदसमाप्तिरस्त्वितिवदेयुःईश्व
रार्पणंकृत्वाततोभुंजीतेतिमहानाम्नीव्रतं ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

॥ १३५ ॥ अथमहाव्रतम् ॥

श्रीः ॥ उदगयनादिकालेप्रथमहोमांतेपूर्ववज्जातेसंवत्सरंमहाव्रतमाचरेतिप्रेषितबटुनासंवत्सरंव्रतेकृतेग्रामाद्बहिःशुचिदेशेप्रा
गग्रदर्भेषुप्राङ्मुखउपविशेत् । शिष्योविधिवदभिवादनपूर्वकंमहाव्रतंभोअनुब्रूहीतिवाचावदेत् ॥ अथतंप्राङ्मुखमुपवेश्यअथ
महाव्रतमित्याद्यारण्यकंत्रिर्ब्रूयात् ॥ शिष्योपित्रिःपठित्वापूर्ववन्मंत्रद्वयेनादित्यमीक्षेत ॥ ततःपूर्ववदग्नइळेत्यादिभिर्भूमि
स्पर्शनं ततःशिष्यकर्तृकंनिवेदनांतमाचार्यकर्तृकश्चहोमःपूर्ववत् ॥ महानाम्नीस्थानेमहाव्रतायस्वाहेत्याहुतिः इतिमहाव्रतम्

॥ १३६ ॥ अथोपनिषद्व्रतम् ॥

श्रीः ॥ सर्वंमहाव्रतवत्संवत्सरमुपनिषद्व्रतंचरेतिबटुंप्रैषः उपनिषदंभोअनुब्रूहीतितदुक्तिः ॥ अनुप्रवचनीयहोमेउपनिषदेस्वा हेतिमध्यमाहुतिः ॥ आचार्याभावेशिष्यःस्वयमेवमहाव्रताद्यध्ययनादिकंकुर्यादिति ॥ इत्युपनिषद्व्रतम् ॥ ॥ छ ॥

॥ १३७ ॥ अथगोदानव्रतम् ॥

श्रीः ॥ तच्चजन्मतःषोडशेवर्षेचौलार्हतिथ्यादिकालेतद्वदेवकार्यं ॥ अस्यब्रह्मचारिणोगोदानव्रतंकरिष्यइतिसंकल्प्यगणेश पूजादिनांदीश्राद्धांतेग्निप्रतिष्ठापनादिनांकेसंस्कार्यस्योपवेशनंमातुरुत्तरतोबटुःतदुत्तरतस्तदन्वारब्धआचार्यआज्यहोमांतंकृ त्वाशीतोष्णजलानयनादिकुर्यात् अदितिःश्मश्रूणिवपत्वितिऊहितमंत्रेणवामश्मश्रुदेशमारभ्यप्रदक्षिणंश्मश्रूणामेवत्रिःछेद नंदक्षिणोत्तरश्मश्रुभागयोरेवकुशपत्रनिधानादीनिसप्तछेदनानि सकुशश्मश्रूणामेवछेदनादिगोमयनिधानांतंक्षुरावमार्जनमं त्रेवप्तावपसिश्मश्रूणिशुंधिशिरोमुखंमास्यायुरित्यूहः ॥ नापितप्रैषेविशेषःअक्षण्वन्कुशलीकेशश्मश्रुलोमनखान्युदक्संस्था निकुरुइति ॥ नापितस्ताभिरद्भिःश्मश्रूणामुदक्संस्थवापनंकृत्वातथैवशिरसिकेशानामुपपक्ष्मादिलोम्नांवपनंनखनिकृंतनं चकुर्यात्॥ ततःस्नातंबटुंदक्षिणतउपवेश्यहोमशेषंसमाप्यपात्रदानांतेगुरुणाकृतेहःशेषंवाग्यतोबटुस्तिष्ठन्नेवनयेत्संध्यावंदनां तेगुरोरंतिकेवरंददामीतिवाचंविसृज्यगोमिथुनंदक्षिणांदद्यात् ॥ ततःपरेद्युर्गुरुणागोदानव्रतमाचरेत्युक्तःकेशादिधारणंकुर्व न्संवत्सरंब्रह्मचारीव्रतंकुर्यात् ॥ इतिगोदानव्रतं ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

॥ १३८ ॥ अथब्रह्मचारिव्रतलोपप्रायश्चित्तम् ॥ अर्थभिक्षाग्निकार्यराहित्यशूद्रादिस्पर्शन

श्रीः ॥ ब्रह्मचारीद्विराचम्यप्राणानायम्यदेशकालौसंकीर्त्यममशौचाचमनसंध्यावंदनदर्भभिक्षाग्निकार्यराहित्यशूद्रादिस्पर्शन
कौपीन कटिसूत्रयज्ञोपवीत मेखलादंडाजिनत्यागदिवास्वापछत्रधारणपादुकाध्यारोहणमालाधारणोद्वर्तनानुलेपनांजनजल
क्रीडाद्यूतनृत्यगीतवाद्याद्यभिरतिपाखंडादिसंभाषणपर्युषितभोजनादिब्रह्मचारिव्रतलोपजनितसकलदोषपरिहारार्थं आ
ज्यहोमपूर्वकंकृच्छ्रत्रयंअमुकप्रत्याम्नायेनाहमाचरिष्ये ॥ अथवाशौचाचमनादिसर्वब्रह्मचर्यनियमव्रतलोपप्रायश्चित्तद्वाराश्री
परमेश्वरप्रीत्यर्थंहोमपूर्वकंकृच्छ्रत्रयमाचरिष्ये इतिवासंकल्प्य स्थंडिलकरणादिलौकिकाग्निप्रतिष्ठांतंकृत्वान्वाधानंकुर्या
त्॥ क्रियमाणेब्रह्मचर्यव्रतलोपप्रायश्चित्तहोमेदेवतापरिग्रहार्थमन्वाधानंकरिष्यइत्यादिचक्षुषीआज्येनेत्यंतमुक्त्वा अत्रप्रधानं
अग्निं वायुं सूर्यं प्रजापतिं अग्निंपृथिवींमहांतं वायुमंतरिक्षंमहांतं आदित्यंदिवंमहांतं चंद्रमसंनक्षत्राणिदिशोमहांतं अग्निं
विश्ववेदसं विभावसुं शतक्रतुं अग्निं अग्निं अग्निं वायुं सूर्यं प्रजापतिंचैकैकयाज्याहुत्याशेषेणस्विष्टकृतमित्याद्याज्यभागांतंकृ
त्वा ॥ ॐ भूःस्वाहा अग्नयइदं० ॥ ॐ भुवःस्वाहा वायवइदं० ॥ ॐ स्वःस्वाहा सूर्यायेदं० ॥ ॐ भूर्भुवःस्वःस्वाहा प्रजा
पतयइदं० ॥ ॐ भूरग्नयेचपृथिव्यैचमहतेचस्वाहा अग्नयेपृथिव्यैमहतेचेदंनमम ॥ ॐ भुवोवायवेचांतरिक्षायचमहतेचस्वाहा
वायवेंतरिक्षायमहतेचेदं० ॥ ॐ सुवरादित्यायचदिवेचमहतेचस्वाहा आदित्यायदिवेमहतेचेदं० ॥ ॐ भूर्भुवःसुवश्चंद्रमसे
चनक्षत्रेभ्यश्चदिग्भ्यश्चमहतेचस्वाहा चंद्रमसेनक्षत्रेभ्योदिग्भ्योमहतेचेदं० ॥ ॐ पाहिनोअग्नएनसेस्वाहा अग्नयइदं० ॥ ॐ

पाहिनोविश्ववेदंसेस्वाहा विश्ववेदसइदं० ॥ ॐ यज्ञंपाहिविभावसोस्वाहा विभावसवइदं० ॥ ॐ सर्वंपाहिशतक्रतोस्वाहा शतक्रतवइदं० ॥ ॐ पुनरूर्जानिवर्तस्वपुनरग्नइहायुषा ॥ पुनर्नःपाहिविश्वतःस्वाहा अग्नयइदं० ॥ ॐ सहरय्यानिवर्तस्वाग्नेपिन्वस्वधारया ॥ विश्वप्स्नयाविश्वतस्परिस्वाहा अग्नयइदं० ॥ ॐ भूःस्वाहा अग्नयइदं० ॥ ॐ भुवःस्वाहा वायवइदं० ॥ ॐ स्वःस्वाहा सूर्यायेदं० ॥ ॐ भूर्भुवःस्वःस्वाहा प्रजापतयइदं० ॥ एवमष्टादशाज्याहुतीर्हुत्वाकृच्छ्रप्रत्याम्नायत्वेनकल्पित गोदानसहस्रतिलहोमायुतगायत्रीजपादिष्वन्यतमंचरित्वास्विष्टकृदादिहोमशेषंसमापयेत् ॥ एतदल्पधर्मलोपेप्रायश्चित्तं ॥ बहुधर्मलोपेतुप्रायश्चित्तविशेषोऋग्विधानेशौनकेनोक्तः ॥ तंवोधियाजपेन्मन्त्रंलक्षंचैवशिवालये ॥ ब्रह्मचारीस्वधर्मंचन्यूनं चेत्पूर्णमेवतदिति ॥ महानाम्न्यादिव्रतलोपपक्षेप्रत्येकंगायत्र्याशतमष्टाविंशतिरष्टौवाज्याहुतीर्हुत्वा ॥ एकैकंकृच्छ्रंचरित्वा शुभदिनेमहानाम्नीव्रतंकृत्वातथैवमहाव्रतादित्रयंकृत्वागुरवेदक्षिणांदत्वातदनुज्ञातःसमावर्तनंकुर्यात् ॥ महानाम्न्यादिव्रते ष्वेषुतारतम्येनत्रीन्षड्द्वादशवाकृच्छ्रान्कृत्वापुनर्व्रतंप्रारभेतेतिस्मृत्यर्थसारे ॥ इतिब्रह्मचारिव्रतलोपप्रायश्चित्तं ॥ ॥

॥ १२९ ॥ अथसमावर्तनम् ॥

श्रीः ॥ ब्रह्मचारीकृतनित्यक्रियःकृतप्रातरग्निकार्यश्चाचम्यप्राणानायम्यदेशकालौसंकीर्त्यममगृहस्थाद्याश्रमांतरप्राप्तिद्वारा श्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थंसमावर्तनंकरिष्ये ॥ तदंगभूतंगणपतिपूजनंपुण्याहवाचनंमातृकापूजनंनांदीश्राद्धंचकरिष्येइतिसंकल्प्य नांदीश्राद्धांतंकृत्वासमिधमुपरिनिधाय स्थंडिलोल्लेखनाद्यग्निप्रतिष्ठापनांतंकृत्वापुनर्देशकालौनिर्दिश्य क्रियमाणेसमावर्तन

आयुष्मान्जरदष्टिर्यथासंइतिजपेत् ॥ ततोब्रह्मासश्मश्रुकांस्तान्कुशांश्छित्वाप्रागग्रान्शमीपर्णैःसहैकीकृत्यमातुःकरेदद्यात्
॥ साचतानानडुहेगोमयेनिदध्यात् ॥ एवंपुनस्त्रिः ॥ छेदनमंत्रेविशेषः ॥ ॐ येनधाताबृहस्पतेरग्नेरिंद्रस्यचायुषेवपत् ॥
तेनमआयुषेवपामिसुश्लोक्यायस्वस्तये ॥ इतिद्वितीये ॥ ॐ येनभूयश्चरात्र्यांज्योक्चपश्यामिसूर्यं ॥ तेनमआयुषेवपामिसु
श्लोक्यायस्वस्तये ॥ इतितृतीये ॥ चतुर्थेतु ॥ ॐ येनावपत्सविता० ॥ ॐ येनधाता० ॥ ॐ येनभूयश्चइतित्रयोपिमंत्राः ॥
एवमेवोत्तरश्मश्रुभागेप्यनयारीत्याद्यानित्रीणिछेदनानिकुर्यात् ॥ नतुसर्वैर्मंत्रैश्चतुर्थं ॥ ततः ॐयत्क्षुरेणमर्चयतासुपेशसाव
प्तावपसिश्मश्रूणि ॥ शुंधिशिरोमुखंमामआयुःप्रमोषीरित्यग्रतआरभ्यामूलंक्षुरधारांनिमृज्यनापितमाहूय ॥ शीतोष्णाभि
रद्भिरवर्थंकुर्वाणोक्षण्वन्कुशलीकेशश्मश्रुलोमनखान्युदक्संस्थानिकुर्विंतिप्रैषेणानुशास्य तंप्रैषार्थंचाववबोध्य नापितेनपूर्वा
वशेषितशीतोष्णांबुभिरार्द्रीकृत्यकेशश्मश्रुलोमनखान्युदक्संस्थानिवापयित्वा करंजबीजपिष्टेनस्वशरीरमुद्वर्त्यशीतोष्णैरुद
कैःस्नात्वा ॥ द्विराचम्यपुनर्वह्नेरंतिकंगत्वाप्रतिवस्त्रंमंत्रावृत्तिःतत्रमंत्रः ॥ युवंवस्त्राणीत्यस्यौचथ्योदीर्घतमामित्रावरुणौत्रिष्टुप्
॥ वासोधारणेवि० ॐ युवंवस्त्राणिपीवसावसाथेयुवोरच्छिद्रामंतवोहसर्गाः ॥ अवातिरतमनृतानिविश्वऋतेनमित्रावरुणा
सचेथे ॥ इतिएकंवस्त्रंसमंत्रंपरिधायमंत्रावृत्त्यान्यद्वस्त्रंप्रावृणुयात् ॥ ततोद्विराचम्यपाणिनांजनमादाय ॥ ॐ अश्मनस्ते
जोसिचक्षुर्मेपाहि इतिमंत्रावृत्त्यासव्यदक्षिणेचक्षुषीक्रमेणांक्त्वा ॥ ॐअश्मनस्तेजोसिश्रोत्रंमेपाहि अत्रदक्षिणंपूर्वंपश्चात्सव्यं
मंत्रावृत्तिमुक्त्वाकुंडलेधृत्वाकुंकुमाद्यनुलिप्तपाणिभ्यांमुखादिसर्वांगान्यनुलिप्यकरौप्रक्षाल्य ॥ ॐ अनार्तास्यनार्तोहंभूयासं

इत्यनेनशिरसिस्रजंबद्ध्वा ॥ ॐ देवानांप्रतिष्ठेस्थःसर्वतोमापातंइत्युपानहावारुह्य ॥ ॐ दिवश्छद्मासिइतिमंत्रेणछत्रंधृत्वा ॥
ॐ वेणुरसिवानस्पत्योसिसर्वतोमापाहिइतिवैणवंदंडंगृहीत्वा ॥ आयुष्यमितिसूक्तेनसुवर्णमणिंकंठेवध्नीयात् ॥ आयुष्यमि
तिसूक्तस्यसनकसनंदनसनातनादयऋषयः ॥ हिरण्यंदेवता ॥ आद्याश्चतस्रोनुष्टुभःपंचमीत्रिष्टुप्षष्ठ्यनुष्टुप्सप्तम्यतिशक्क
रीअष्टमीनवम्यौत्रिष्टुभौदशम्यनुष्टुबेकादशीपंक्तिः ॥ कंठेमणिधारणेविनियोगः ॥ ॐ आयुष्यंवर्चस्यंरायस्पोषमौद्भिदं ॥
इदंहिरण्यंवर्चस्वज्जैत्रायाविशतादिमाम् ॥ उच्चैर्वाजिपृतनाषाट्सभासाहंधनंजयं ॥ सर्वाःसमग्राऋद्धयोहिरण्येस्मिन्समा
हिताः ॥ शुनमहंहिरण्यस्यपितुर्नामेवजग्रभ ॥ तेनमांसूर्यत्वचमकरंपूरुषुप्रियं ॥ सम्राजंचविराजंचाभिष्टिर्याचमेध्रुवा ॥
लक्ष्मीराष्ट्रस्ययामुखेतयामामिंद्रसंसृज ॥ अग्नेःप्रजातंपरियद्धिरण्यममृतंजज्ञेअधिमर्त्येषु ॥ यएनद्वेदसइदेनदर्हतिजराम्
त्युर्भवतियोबिभर्ति ॥ यद्वेदराजावरुणोयदुदेवीसरस्वती ॥ इंद्रोयद्वृत्रहावेदतन्मेवर्चसआयुषे ॥ नतद्रक्षांसिनपिशाचास्त
रंतिदेवानामोजःप्रथमजंह्येतत् ॥ योबिभर्तिदाक्षायणाहिरण्यंसदेवेषुकृणुतेदीर्घमायुःसमनुष्येषुकृणुतेदीर्घमायुः ॥ यदाब
ध्नन्दाक्षायणाहिरण्यंशतानीकायसुमनस्यमाना ॥ तन्नआबध्नामिशतशारदायायुष्मान्जरदष्टिर्यथासत्॥घृतादुल्लुप्तंमधुमत्सु
वर्णंधनंजयंधरुणंधारयिष्णु ॥ ऋणक्सपत्नादधरांश्चकृण्वदारोहमांमहतेसौभगाय ॥ प्रियंमाकुरुदेवेषुप्रियंराजसुमाकुरु ॥
प्रियंविश्वेषुगोप्त्रेषुमयिधेहिरुचारुचं ॥ अग्निर्येनविराजतिसूर्योयेनविराजति ॥ विराज्येनविराजतितेनास्मान्ब्रह्मणस्पते
विराजसमिधंकुरु ॥ ततःप्रादक्षिण्येनोष्णीषेणशिरःसंवेष्ट्यउपानहौसंत्यज्यउपरिनिहितांप्रागुक्तांसमिधंगृहीत्वातिष्ठन्नेव ॥

स्मृतंचमइत्यादिमंत्राणांप्रजापतिर्ऋषिःअग्निर्देवताअष्टीछंदः ॥ समिदाधानेवि० ॥ ॐ स्मृतंचमेअस्मृतंचमेतन्मउभयव्रतं ॥
निंदाचमेअनिंदाचमेतन्मउभयव्रतं ॥ विद्याचमेअविद्याचमेतन्मउभयव्रतं ॥ श्रद्धाचमेअश्रद्धाचमेतन्मउभयव्रतं ॥ प्रज्ञा
चमेअप्रज्ञाचमेतन्मउ० ॥ इष्टंचमेअनिष्टंचमेतन्मउ० ॥ दत्तंचमेअदत्तंचमेतन्मउ० ॥ अधीतंचमेअनधीतंचमेतन्म० ॥
कृतंचमेअकृतंचमेत० ॥ सत्यंचमेअसत्यंचमेत० ॥ श्रुतंचमेअश्रुतंचमेत० ॥ व्रतंचमेअव्रतंचमेतन्मउभयव्रतं ॥ यदग्नेसेंद्रस्यस
प्रजापतिकस्यसऋषिकस्यसऋषिराजन्यस्यसपितृकस्यसपितृराजन्यस्यसमनुष्यस्यसमनुष्यराजन्यस्य साकाशस्यसातीकाशस्य
सानूकाशस्यसप्रतीकाशस्यसदेवमनुष्य स्यसगंधर्वाप्सरस्कस्यसहारण्यैश्चपशुभिर्ग्राम्यैश्च यन्मआत्मनआत्मनिव्रतंतन्मेसर्वव्रत
मिदमहमग्नेसर्वंव्रतोभवामिस्वाहा अग्नयइदंनमम ॥ इतिहुत्वा ॥ उपविश्यान्याःदशसमिधोममाग्नेइतिसूक्तेनप्रत्यृचमृगंते
ग्नावादध्यात्पश्चात्स्वाहाकारमुच्चारयेत् ॥ ममाग्नेवर्चइतिदशर्चस्यसूक्तस्यविहव्यऋषिःविश्वेदेवादेवतात्रिष्टुप्छंदःअंत्याज
गती ॥ समिदाधानेविनियोगः ॥ ॐ ममाग्नेवर्चोविहुवेष्वस्तुवयंत्वेंधानास्तन्वंपुषेम ॥ मह्यंनमंतांप्रदिशश्चतस्रस्त्व
याध्यक्षेणपृतनाजयेमस्वाहा ॥ विश्वेभ्योदेवेभ्यइदंनमम ॥ १ ॥ एवमग्रेपिसर्वत्र ॥ ॐ ममदेवाविहुवेसंतुसर्वइंद्रवंतो

1 ममाग्नइत्यादिदशमंत्रैःस्वाहाकारसमकालंदशसमिधोजुहुयात् ॥ एवंच 'ममाग्नेदशभिर्हुत्वास्वाहाकारमृगंततः' इत्यस्याःकारिकाया 'पूर्वम
ग्नौसमिधंहुत्वापश्चात्स्वाहाकारमुच्चारयेत्' इत्यर्थकल्पनमसमंजसं। सर्वत्रऋगंतस्वाहाकारयोरविच्छेदादितिकौस्तुभकाराशयः ॥

मरुतोविष्णुरग्निः ॥ ममांतरिक्षमुरुलोकमस्तुमह्यंवातःपवतांकामेअस्मिन्स्वाहा ॥ २ ॥ ॐ मयिदेवाद्रविणमायजंतांमय्या
शीरस्तुमयिदेवहूतिः ॥ दैव्याहोतारोवनुषंतपूर्वेरिष्टाःस्यामतन्वासुवीराःस्वाहा ॥ ३ ॥ ॐ मह्यंयजंतुममयानिहव्याकूतिः
सत्यामनसोमेअस्तु ॥ एनोमानिगांकतमच्चनाहंविश्वेदेवासोअधिवोचतानःस्वाहा ॥ ४ ॥ ॐ देवीःषळुर्वीरुरुनःकृणोतवि
श्वेदेवासइहवीरयध्वं ॥ माहास्महिप्रजयामातनूभिर्मारधामद्विषतेसोमराजन्स्वाहा ॥५॥ ॐ अग्नेमन्युंप्रतिनुदन्परेषामदब्धो
गोपाःपरिपाहिनस्त्वं ॥ प्रत्यंचोयंतुनिगुतःपुनस्तेऽमैषांचित्तंप्रबुधांविनेशत्स्वाहा ॥ ६ ॥ ॐधाताधातृणांभुवनस्ययस्पतिर्दे
वंत्रातारमभिमातिषाहं ॥ इमंयज्ञमश्विनोभाबृहस्पतिर्देवाःपांतुयजमानंन्यर्थात्स्वाहा ॥७॥ ॐ उरुव्यचानोमहिषःशर्मयंसद
स्मिन्हवेपुरुहूतःपुरुक्षु ॥ सनःप्रजायैहर्यश्वमृळयेंद्रमानोरीरिषोमापरादाःस्वाहा ॥ ८ ॥ ॐ येनःसपत्नाअपतेभवंत्विंद्राग्नि
भ्यामवबाधामहेतान् ॥ वसवोरुद्राआदित्याउपरिस्पृशंमोग्रंचेत्तारमधिराजमक्रन्स्वाहा ॥ ९ ॥ ॐ अर्वांचमिंद्रममुतोह
वामहेयोगोजिद्धनजिदश्वजिद्यः ॥ इमंनोयज्ञंविहवेजुषस्वास्यकुर्मोहरिवोमेदिनंत्वास्वाहा ॥१०॥ इति ॥ ततःस्विष्टकृदादि
होमशेषंसमापयेत् ॥ ततःस्नातकोनैमितिकंविनानक्तंनग्नश्चनस्नास्यामिनग्नांस्त्रियंनेक्षिष्ये अन्यत्रमैथुनात् वर्षतिनधाविष्या
मिवृक्षंनारोक्ष्यामि कूपंनावरोक्ष्यामि नबाहुभ्यांनदींतरिष्यामि प्राणसंशयंनाभ्यापत्स्ये इत्येवंसंकल्पयेत् ततःकौपीनंमे
खलांचविसृजेत् ॥ (समावर्तनानंतरंपूर्वमृतानांत्रिरात्रमाशौचं) ॥ इतिसमावर्तनं ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

॥ १४० ॥ अथश्रीपूजनादिशांतिः ॥

...ः ॥ यजमानःआचम्यपवित्रपाणिःप्राणानायम्यदेशकालौसंकीर्त्य अस्यकुमारस्योपनयने(कन्यायाउद्वाहेवा)संस्कार्यजन...रजोदोषोपस्थितिसूचितसकलानिष्टनिरासपूर्वकशुभफलप्राप्तिद्वाराश्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थंश्रीपूजनादिशांतिंकरिष्ये॥ आदौ निर्विघ्नतासिद्ध्यर्थंगणपतिपूजनंपुण्याहवाचनं चकरिष्येइतिसंकल्प्यकृत्वागोत्रोच्चारपूर्वकमाचार्यंवृत्वासंपूज्यआचार्यःकर्मसं कल्प्यप्रादेशकरणांतंकृत्वा रंगवल्ल्याद्यलंकृतेऐशानप्रदेशे महीद्यौः० इत्यादिभिर्मंत्रैर्विधिवत्कलशंसंस्थाप्यतदुपरिपूर्णादर्वीति पात्रंनिधायतदुपर्यग्न्युत्तारणपूर्वकंसौवर्णप्रतिमायां ॥ हिरण्यवर्णामित्यस्यआनंदकर्दमचिक्लीतेंदिरासुताःश्रीरनुष्टुप् श्यावा हनेविनियोगः ॥ ॐ हिरण्यवर्णां० ऋ० १ ॥ ॐ भूर्भुवःस्वःश्रियैनमःश्रियमावाहयामिइत्यावाह्यश्रीसूक्तेनषोडशोपचारैःपूज येत् ॥ ततःस्थंडिलोल्लेपनाद्यग्निप्रतिष्ठांतंकृत्वासमिद्द्वयमादायक्रियमाणेश्रीपूजनशांतिहोमेदेवतापरिग्रहार्थमित्यादिचक्षुपी आज्येनेत्यंतमुक्त्वात्रप्रधानं॥ श्रियंश्रीसूक्तेनप्रत्यृचंपायसाहुतिभिःशेषेणस्विष्टकृतमित्याद्याज्यभागांतंकृत्वा ॥प्रधानहोमः हिरण्यवर्णामितिपंचदशर्चस्यसूक्तस्यआनंदकर्दमचिक्लीतेंदिरासुताऋषयः श्रीर्देवता आद्यास्तिस्रोऽनुष्टुभः ततएकाप्रस्ता रपंक्तिः ततोद्वेत्रिष्टुभौ ततोष्टावनुष्टुभः अंत्याप्रस्तारपंक्तिः श्रीमहालक्ष्मीप्रीत्यर्थंपायसहोमेविनियोगः ॥ ॐ हिरण्यवर्णां०

१ चौलेचव्रतबंधेचविवाहेयज्ञकर्मणि ॥ भार्यारजस्वलायस्यप्रायस्तस्यनशोभनं ॥ आपदि ॥ श्रियसंपूज्यविधिवत्ततोमंगलमारभेत् ॥ अलाभेसुमुहूर्त स्यरजोदोषेचसंगते ॥ श्रियंसंपूज्यतत्कुर्यात्पाणिग्रहणमंगलं ॥ वधूवरमात्रोर्देवतोत्थापनात्प्राग्रजसिशुद्ध्यंतेऽसंभवेपूर्ववाऐरिणीदानदेवतोत्थापनेकार्ये ॥

इत्यादिपंचदशर्ग्भिः प्रत्यृचमेकैकांपायसाहुतिंहुत्वा स्विष्टकृदादिहोमशेषंसमाप्यस्थापितकलशोदकेनश्रीसूक्तेनयजमानमभि
पिच्यआवाहितदेवताःपंचोपचारैःसंपूज्य आचार्यायगांदक्षिणांपीठदानादिचकृत्वायस्यस्मृत्येतिविष्णुस्मरणपूर्वंकंकर्मेश्वरा
र्पणंकृत्वायथाशक्तिभूयसींदक्षिणांदत्वाशिपोग्राह्याः॥ अस्मिन्कर्मणिदशत्रयोवाब्राह्मणाभोज्याः॥ इतिश्रीपूजनादिशांतिः॥

॥ १४१ ॥ अथप्रतिकूलदोपशांतिः ॥

श्रीः ॥ कर्ताआचमनादिदेशकालस्मरणांते ममपुत्रस्यकन्यायावाविवाहनिश्चयोत्तरंअमुकस्यमृत्युवशेनोपस्थितप्रतिकूलदो
पसूचिसकलारिष्टपरिहारपूर्वकंदीर्घायुःपुत्रपौत्रादिसुखैश्वर्यप्राप्तिद्वाराश्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थंगर्गोक्तांशांतिकरिष्ये ॥ तदंगगण
पतिपूजनपुण्याहवाचनाचार्यवरणानिकृत्वाआचार्यः प्रादेशकारणांतेपीठादौप्रतिमासुमध्ये ॥ हिरण्यवर्णामितिपंचदशर्च
स्यानंदकर्दमचिक्लीतेंदिरासुताःश्रीरनुष्टुप् पंचमीपष्ठ्यौत्रिष्टुभौचतुर्थ्यंत्येप्रस्तारपंक्ती श्रीपूजनेवि० इतिश्रीसूक्तेनश्रियं ॥ इदं
विष्णुःकाण्वोमेधातिथिर्विष्णुर्गायत्री ॥ विष्ण्वावाहने० ॥ गौरीर्मिमायौचथ्योदीर्घतमाउमाजगती ॥ उमावाहनेवि० ॥
त्र्यंबकंमैत्रावरुणिर्वसिष्ठोरुद्रोनुष्टुप् ॥ रुद्रावा० ॥ परंमृत्योःसंकुसुकःकालस्त्रिष्टुप् ॥ मृत्य्वावाहनेवि० ॥ इतिदेवताआवा
ह्यपोडशोपचारैःसंपूज्यतत्स्थिमतःस्थंडिलेग्निंप्रतिष्ठाप्यध्यात्वान्वाधानेचक्षुपीआज्येनेत्यंतेअग्निंप्रधानदेवंदूर्वातिलाज्यचरु
भिःप्रतिद्रव्यमष्टोत्तरशतसंख्याहुतिभिःअग्निंवायुंसूर्यंप्रजापतिंचाज्येनशेपेणेत्याज्यभागहोमांते ॐ भूःस्वाहामृत्युर्नश्यतुसु
खायवर्धतांस्वाहा इतिमंत्रेणोक्तद्रव्यैरुक्तसंख्ययाहोमंकृत्वासमस्तव्याहृतिभिराज्यंहुत्वास्विष्टकृद्धोमादिशेपंसमाप्यदेवतोत्त

रपूजांकुर्यात् ॥ यजमानःआचार्यंसंपूज्यगांविसर्जितदेवतापीठंचतस्मैदत्त्वाविप्रान्संभोज्यभूयसींदत्त्वाशांतिंवाचयित्वाकर्म समापयेत् ॥ इतिप्रतिकूलदोषशांतिः ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

॥ १४२ ॥ अथवाग्दानप्रयोगः ॥

॥ छ ॥

श्रीः ॥ वरपित्रादिप्रहिताश्चत्वारोष्टौवाप्रशस्तवेषाःपुरंध्रीभिर्मंगलगीततूर्यैश्चसहशकुनदर्शनपूर्वंकन्यागृहमेत्यशुभेसवस्त्रपीठासनेप्राङ्मुखींसालंकारांसुवेषांकन्यामुपवेश्यतद्धस्तेफलतांबूलादिदत्वातत्पित्रादिपुरतःश्रीगणपत्यादिस्मरणपूर्वकं प्राङ्मुखाः प्रत्यङ्मुखावाअमुकप्रवरान्वितामुकगोत्रोत्पन्नायामुकप्रपौत्रायामुकपौत्रायामुकपुत्रायामुकनाम्नेवरायामुकप्रवरोपेताममुकगोत्रोत्पन्नाममुकप्रपौत्रीममुकपौत्रीममुकपुत्रीममुकनाम्नींकन्यांभार्यात्वायवृणीमहेइतिब्रूयुः ॥ अथदाताभार्याज्ञातिबंध्वनुमतिंकृत्वावृणीध्वमितिवदेत् ॥ एवंपुनर्द्विःप्रयुज्यप्रदास्यामीतिचोच्चैस्त्रिर्वदेत् ॥ ततोवरपित्रादिर्गंधाक्षतशुभवस्त्रयुग्मभूषणतांबूलपुष्पादिभिःकन्यांपूजयेत्संप्रदायागतमंत्रैः॥ ततःकन्यादाताप्राङ्मुखःकन्यावामतउपविश्य आचम्यदेशकालौस्मृत्वा करिष्यमाणविवाहांगभूतंवाग्दानमहंकरिष्ये ॥ तदंगंगणपतिपूजनंवरुणपूजनंचकरिष्यइतिसंकल्प्य ॥ गणानांत्वेतिगणपतिंपूजयित्वा महीद्यौरित्यादिमंत्रैःकलशपूजनादिचकृत्वा स्वस्थानेकन्यापूजयितारमुपवेश्यस्वयंतत्प्राच्यांप्रत्यङ्मुखउपविश्यतंगंधतांबूलदानादिनापूजयेत्सचदातारं ॥ ततोदाताआचारतोहरिद्राखंडंपंचदृढपूगफलानिचगंधाक्षतालंकृतानिगृहीत्वाऽमुकप्रवरान्वितायामुकगोत्रोत्पन्नायामुकप्रपौत्रायामुकपौत्रायामुकपुत्रायामुकनाम्नेवराय अमुकप्रवरान्वितामुकगोत्रो

त्वन्नाममुकप्रपौत्रीममुकपौत्रीममुकस्यममपुत्रीममुकनाम्नीमिमांकन्यांज्योतिर्विदादिष्टेसुमुहूर्तेदास्ये इतिवाचासंप्रददइति चोक्त्वा ॥ अव्यंगेऽपतितेऽक्लीवेदशदोषविवर्जिते ॥ इमांकन्यांप्रदास्यामिदेवाग्निद्विजसन्निधावितिवरपित्रादिवस्त्रप्रांतेतानि पूगफलानिप्रक्षिप्यप्रतिष्ठामंत्रेणतदस्त्वित्यादिनावस्त्रेबद्ध्वाग्रंथिंचंदनेनचर्चयेदित्याचारप्राप्तं ॥ ततोहरिद्राखंडंपंचपूगफलानितथैववरपित्रादिर्गृहीत्वामुकगोत्रामुकवरविषयेभवंतोनिश्चिताभवंत्वितिदातृवस्त्रप्रांतेप्रक्षेपादिकुर्यात् ॥ ततोदाता ॥ वाचादत्तामयाकन्यापुत्रार्थंस्वीकृतात्वया ॥ कन्यावलोकनविधौनिश्चितस्त्वंसुखीभवेतिवरपितरंप्रतिपठेत् ॥ सच ॥ वाचादत्तात्वयाकन्यापुत्रार्थंस्वीकृतामया ॥ वरावलोकनविधौनिश्चितस्त्वंसुखीभवेतिदातारंप्रतिपठेत् ॥ भ्रात्रादौस्वीकर्तरिभ्रात्रर्थंमित्रार्थमित्याद्यूहःकार्यः ॥ ततोब्राह्मणाः ॥ शिवाआपःसंतु ॥ सौमनस्यमस्तु ॥ अक्षतंचारिष्टंचास्तु ॥ दीर्घमायुःश्रेयःशांतिःपुष्टिस्तुष्टिश्चास्तु ॥ एतद्वःसत्यमस्त्वित्युक्त्वा ॥ ॐ समानीवआकूतिःसमानाहृदयानिवः ॥ समानमस्तुवोमनोयथावःसुसहासति ॥ ॐ प्रसुग्मंताधियसानस्यसक्षणिंवरेभिर्वरॉअभिषुप्रसीदतः ॥ अस्माकमिंद्रउभयंजुजोषतियत्सोम्यस्यांधसोबुबोधति ॥ इतिमंत्रौपठेयुः ॥ ततोदातापात्रस्थसिततंदुलपुंजेशचीमावाह्यषोडशोपचारैःपूजयेत्ताचकन्यैवंप्रार्थयेत् ॥ देवेंद्राणिनमस्तुभ्यंदेवेंद्रप्रियभामिनि ॥ विवाहंभाग्यमारोग्यंपुत्रलाभंचदेहिमेइति ॥ ततःपुरंध्रीभिर्नीराजनादिमांगलिकंकार्यं ॥ विप्राश्चगंधतांबूलादिनापूजिताआशीर्मंत्रान्पठेयुः ॥ तेच ॥ ॐ हिंकृण्वतीवसुपत्नीवसूनांवत्समिच्छंतीमनसाभ्यागात् ॥ दुहामश्विभ्यांपयोअघ्न्येयंसावर्धतांमहतेसौभगाय ॥ ॐ समिद्धस्यश्रयमाणःपुरस्ताद्ब्रह्मवन्वानोअजरंसुवीरं ॥ आरेअ

स्मदमंतिंबाधमानउच्छ्रयस्वमहतेसौभगाय ॥ ॐ वनस्पतेशतवल्शोविरोहसहस्रवल्शाविवयंरुहेम ॥ यंत्वामयंस्वधितिस्ते जमानःप्रणिनायमहतेसौभगाय ॥ ॐ इंदुर्देवानामुपसख्यमायन्त्सहस्रधारःपवतेमदाय ॥ नृभिस्तवानोअनुधामपूर्वमगन्निंद्रंमहतेसौभगाय ॥ ॐ अस्यपिबक्षुमतःप्रस्थितस्येंद्रसोमस्यवरमासुतस्य ॥ स्वस्तिदामनसामादयस्वार्वाचीनोरेवतेसौभगाय ॥ ॐ घृतादुल्लुसंमधुमत्सुवर्णधनंजयंधरुणंधारयिष्णु ॥ ऋणक्सपत्नादधरांश्चकृण्वदारोहमांमहतेसौभगाय ॥ इतिसौभगायपदान्ताःषट् ॥ ॐ तदस्तुमित्रावरुणा० ॥ इत्याशीर्वादमंत्रांतेकर्मसमाप्यआचारादुभौसंमील्यगृहान्गच्छेयुः ॥ इतिवा०

॥ १४३ ॥ अथविवाहपूर्वदिनकृत्यम् ॥

श्रीः ॥ वधूपितावरपिताचविवाहदिनात्पूर्वेद्युःविवाहदिनएववासंस्कार्येणसहकृताभ्यंगस्नानोऽहतवासाःप्राङ्मुखउपविश्य स्वदक्षिणेपत्नींतद्दक्षिणेसंस्कार्यमुपवेश्य आचम्यप्राणानायम्येष्टदेवतांगुर्वादींश्चनमस्कृत्यदेशकालौसंकीर्त्यममास्यअमुकशर्मणःपुत्रस्यदैवपित्र्यऋणापाकरणहेतुभूतधर्मप्रजोत्पादनसिद्धिद्वाराश्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थंविवाहसंस्काराख्यंकर्मकरिष्ये ॥ कन्याविवाहेपूर्वसंस्कारलोपेतुममास्याःकन्यकायाः जातकर्मनामकर्मसूर्यावलोकननिष्क्रमणोपवेशनान्नप्राशनचौलसंस्काराणां लोपजन्यप्रत्यवायपरिहारार्थंप्रतिसंस्कारंपादकृच्छ्रंप्रायश्चित्तंचूडाकर्मणि अर्धकृच्छ्रंतत्प्रत्याम्नायगोनिष्क्रयीभूतयथाशक्तिरजतदानेनाहमाचरिष्ये ॥ गर्भाधानसीमंतयोर्लोपेतयोरप्यूहः ॥ ततोममास्याःकन्यकायाःभर्त्रासहधर्मप्रजोत्पादनगृह्यपरि

१ पुत्रोद्वाहेपिसमावर्तनादुद्वाहांताब्दगणनयाप्रत्यब्दमेककृच्छ्रादितारतम्येनानाश्रमि[illegible]त्कंप्रायश्चित्तंकेचिदिच्छंतितत्रसदसत्सद्भिर्विचारणीयं ॥

ग्रहधर्माचरणेष्वधिकारसिद्धिद्वाराश्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थंविवाहसंस्काराख्यंकर्मकरिष्ये ॥ अथवाअस्यामुकशर्मणःपुत्रस्यअमु
कनाम्न्याःकन्यायावाश्वःकरिष्यमाणविवाहांगभूतंगणपतिपूजनपूर्वकंस्वस्तिवाचनंमातृकापूजनंनांदीश्राद्धं ग्रहयज्ञंमंडपदेव
ताकुलदेवतादिप्रतिष्ठांचकरिष्यइतिसंकल्प्यउपनयनोक्तरीत्यास्वस्तिवाचनादीनिकुर्यात् ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

॥ १४४ ॥ अथकर्मांगदेवताः ॥

श्रीः ॥ विवाहस्याग्निर्देवता तेनविवाहांगभूतस्वस्तिवचनाद्यंतेकर्मांगदेवताग्निःप्रीयतामितिवदेत् । औपासनेग्निसूर्यप्रजापत
यः । स्थालीपाकेग्निः गर्भाधानेब्रह्मा पुंसवनेप्रजापतिः सीमंतेधाता जातकर्मणिमृत्युः नामकर्मनिष्क्रमणान्नप्राशनेपुसवि
ता चौलेकेशिनः उपनयनेइंद्रश्रद्धामेधाः अंतेसुश्रवाः पुनरुपनयनेग्निः समावर्तनस्येंद्रः उपाकर्मणिव्रतेपुचसविता वास्तुहो
मेवास्तोप्पतिरंतेप्रजापतिः आग्रयणेआग्रयणदेवताः सर्पबलेःसर्पाः तडागादीनांवरुणः ग्रहयज्ञेनवग्रहाः कूष्मांडहोमेचांद्रा
यणेअग्न्याधानेचाग्न्यादयः अग्निष्टोमस्याग्निः अन्येष्विष्टकर्मसुप्रजापतिरिति ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

॥ १४५ ॥ अथसीमांतपूजनम् ॥

श्रीः ॥ अथकन्यादातावरगृहमागतः आचम्यप्राणानायम्यदेशकालौसंकीर्त्यकरिष्यमाणकन्याविवाहांगत्वेनवरस्यसीमांतपू
जनंकरिष्यइतिसंकल्प्यगणेशवरुणपूजनेकृत्वाअस्मिन्राष्ट्रेश्रियमितिपत्नीप्रक्षिप्तजलेनतदीयदक्षिणवामपादौप्रक्षाल्याचमय्य
गंधपुष्पनीराजनवस्त्रैर्यथासंभवंसंपूज्ययथाचारंदुग्धादिप्राशनंकारयेत् ॥ इतिसीमांतपूजा ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

॥ १४६ ॥ अथवरस्यवधूगृहगमनम् ॥

श्रीः॥ वरःकृतनित्यक्रियोविधिवत्कृतस्वस्तिवाचनःब्राह्मणैःसहसात्विकाहारंभुक्त्वाअभुक्त्वावाईषद्धौतंनवंश्वेतंसदशंपरेणा
धृतंवस्त्रयुगुलंधृत्वालंकृतःस्रग्वीष्टदेवतांपित्रादींश्चनमस्कृत्यतैरनुमोदितोयथाविभवमश्वादियानमारुह्यधृतसितच्छत्रःस्वचिं
तैर्ज्ञातिबांधवैः ॥ ॐ कनिक्रदज्जनुषंप्रब्रुवाणइयर्तिवाचमरितेवनावं ॥ सुमंगलश्चशकुनेभवासिमात्वाकाचिदभिभाविश्व्या
विदत् ॥ मात्वाश्येनउद्वधीन्मासुपर्णोमात्वाविददिषुमान्वीरोऽअस्ता ॥ पित्र्यामनुप्रदिशंकनिक्रदत्सुमंगलोभद्रवादीवदेह ॥
अवक्रंददक्षिणतोगृहाणांसुमंगलोभद्रवादीशकुंते ॥ मानस्तेनईशतमाघशंसोबृहद्वदेमविदथेसुवीराः ॥ १ ॥ प्रदक्षिणिदभि
गृणंतिकारवोवयोवदंतऋतुथाशकुंतयः ॥ उभेवाचौवदतिसामगाइवगायत्रंचत्रैष्टुभंचानुराजसि ॥ उद्गातेवशकुनेसामगा
यसिब्रह्मपुत्रइवसवनेषुशंससि ॥ वृषेववाजीशिशुमतीरपीत्यासर्वतोनःशकुनेभद्रमावदविश्वतोनःशकुनेपुण्यमावद ॥ आव
दंस्त्वंशकुनेभद्रमावदतूष्णीमासीनःसुमतिंचिकिद्धिनः ॥ यदुत्पतन्वदसिकर्करिर्यथाबृहद्वदेमविदथेसुवीराः ॥ २ ॥ भद्रंवद
दक्षिणतोभद्रमुत्तरतोवद ॥ भद्रंपुरस्तान्नोवदभद्रंपश्चात्कपिंजर ॥ भद्रंवदपुत्रैर्भद्रंवदगृहेषुच ॥ भद्रमस्माकंनोवदभद्रंनोऽअ
भयंकृधि ॥ भद्रमधस्तान्नोवदभद्रमुपरिष्टान्नोवद॥ भद्रंभद्रंनऽआभरभद्रंनःसर्वतोवद ॥ असपत्नंपुरस्तान्नःशिवंदक्षिणतस्कृ
धि ॥ अभयंसततंपश्चाद्भद्रमुत्तरतोगृहे ॥ यौवनानिमहयसिजिग्युषामिवदुंदुभिः॥ शकुंतकप्रदक्षिणंशतपत्राभिनोवद ॥ ३॥
इत्यादिसुमंगलसूक्तपठनपरैर्ब्राह्मणैःपुरंध्रीभिः पूर्णकलशदर्पणकन्यापुष्पाक्षतदीपमालाध्वजलाजैर्मंगलगीततूर्यैश्चसहवधूगृहं

गत्वातद्वारदेशेप्राङ्मुखःस्थितोनीराजनपूर्णकुंभयुतैःपुरंध्रीजनैःप्रत्युद्यातोनीराजितोंतर्गृहंप्रविश्यतदंगणेमंडपाधःसोत्तरच्छदे हरितदर्भास्तीर्णेचतुष्पादभद्रपीठेप्राङ्मुखउपविशेत् ॥ तत्रैवचमधुपर्कार्हणंकन्यादात्राविधेयं ॥ इतिवरस्यवधूगृहगमनं ॥ ॥

॥ १४७ ॥ अथमधुपर्कः ॥

श्रीः ॥ पाद्यार्थमर्घ्यार्थंमंत्रवत्त्रिराचमनीयार्थंशुद्धाष्टाचमनीयार्थंचजलपात्रचतुष्टयंमधुपर्ककांस्यपात्रंगांविष्टरंचसंपाद्य कर्ता आचम्यप्राणानायम्यदेशकालौस्मृत्वाकन्यार्थिनेगृहागतायास्मैस्नातकायवरायकन्यादानांगभूतंमधुपर्ककरिष्ये ॥ कन्यार्थिनं मित्यादिद्वितीयांतमुक्त्वामधुपर्केणार्हयिष्ये इतिवा ॥ विष्टरोविष्टरोविष्टरइतिविष्टरंवरहस्तेदद्यात् ॥ वरस्तु ॥ अहंवर्ष्मेत्य स्यवामदेवोविष्टरोनुष्टुप् ॥ विष्टरोपवेशनेविनियोगः ॥ ॐ अहंवर्ष्मसजातानांविद्युतामिवसूर्यः ॥ इदंतमधितिष्ठामियोमा कश्चाभिदासति ॥ इत्युदगग्रेविष्टरउपविशेत् ॥ ततोर्चकेनपाद्यंपाद्यंपाद्यमितित्रिर्निवेदितंपाद्यंवरोगृह्णीयात् ॥ ततोर्चकस्तेनोद केनपत्नीप्रक्षिप्तेनास्मिन्राष्ट्रइतिवरस्यदक्षिणसव्यपादौप्रक्षालयेत् ॥ ततोवरोलौकिकोदकेनाचम्यअर्घ्यमर्घ्यमर्घ्यमितिपूर्ववत्त्रि

---

१ सर्वत्रप्राङ्मुखोदाताप्रतिग्राहीह्युदङ्मुख. ॥ कन्यादानेविपर्यासोमधुपर्कस्तुपश्चिमः ॥ परिशिष्टे—वरस्ययाभवेच्छाखातच्छाखागृह्यचोदितः ॥ मधुपर्क.प्रदातव्योह्यन्यशाखेपिदातरीति ॥ दध्यलाभेपयोजलवा ॥ मध्वलाभेसर्पिर्गुडोवाप्रतिनिधि ॥ २ वरस्यद्वितीयोद्वाहेतुस्नातकपदलोपः ॥ ३ पंच विंशतिदर्भाणावेण्यग्रेग्रथिभूपित ॥ विष्टरेसर्वयज्ञेपुलक्षणंपरिकीर्तितं ॥ पंचाशताभवेद्ब्रह्मातदर्धेनतुविष्टरः ॥ ऊर्ध्वकेशोभवेद्ब्रह्मालंबकेशस्तुविष्टरः ॥ दक्षिणावर्तकोब्रह्मात्रामावर्तस्तुविष्टरः ॥ इतिविष्टरलक्षणं ॥ ४ प्रत्युपचारप्रतिगृह्यताप्रतिगृह्णामीतिकौस्तुभे ॥

र्निवेदितंगंधमाल्यफलयुतमर्घ्यमंजलिनाप्रतिगृह्य आचमनीयमाचमनीयमाचमनीयमितित्रिर्निवेदितंपात्रंप्रतिगृह्यभूमौनि
धायतस्यैकदेशंगृहीत्वा ॐ अमृतोपस्तरणमसीतिपीत्वा लौकिकोदकेनाचम्य ॥ आनीयमानंमधुपर्कंवरः ॐ मित्रस्यत्वाचक्षुषा
प्रतीक्षेइत्यवेक्ष्य दात्रामधुपर्कोमधुपर्कोमधुपर्कइतित्रिर्निवेदितंमधुपर्कं ॐ देवस्यत्वासवितुःप्रसवेश्विनोर्बाहुभ्यांपूष्णोहस्ता
भ्यांप्रतिगृह्णामीत्यंजलिनाप्रतिगृह्यांजलिस्थमेव॥ मधुवाताइतितिसृणांराहूगणोगोतमोविश्वेदेवागायत्री ॥ मधुपर्कावेक्षणे
विनियोगः ॥ ॐ मधुवाताऋतायतेमधुक्षरंतिसिंधवः॥ माध्वीर्नःसंत्वोषधीः॥ मधुनक्तमुतोषसोमधुमत्पार्थिवंरजः॥ मधुद्यौ
रस्तुनःपिता ॥ मधुमान्नोवनस्पतिर्मधुमाँअस्तुसूर्यः ॥ माध्वीर्गावोभवंतुनः ॥ इत्यवेक्ष्यतत्पात्रंसव्यहस्तेगृहीत्वांगुष्ठोपकनि
ष्ठिकाभ्यांमधुपर्कंत्रिःप्रदक्षिणमालोड्यांगुलिगतंमधुपर्कलेपं ॐ वसवस्त्वागायत्रेणछंदसाभक्षयंतुइतिपुरस्तान्निमृजेत् ॥ ॐ
रुद्रास्त्वात्रैष्टुभेनछंदसाभक्षयंतुइतिदक्षिणतः ॥ ॐ आदित्यास्त्वाजागतेनछंदसाभक्षयंतुइतिपश्चात् ॥ ॐ विश्वेत्वादेवाआ
नुष्टुभेनछंदसाभक्षयंतुइत्युत्तरेनिमृज्य ॥ भूतेभ्यस्त्वाभूतेभ्यस्त्वाभूतेभ्यस्त्वाइतिमध्यात्किंचित्किंचिद्गृहीत्वात्रिरूर्ध्वंक्षिप्त्वा
मधुपर्कपात्रंभूमौनिधायमधुपर्कैकदेशंगृहीत्वा ॥ ॐ विराजोदोहोसीतिप्राश्य लौकिकोदकेनाचम्य पुनर्गृहीत्वा ॥ ॐ विरा
जोदोहमशीय इतिप्राश्य पूर्ववदाचम्य पुनर्गृहीत्वा॥ ॐ मयिदोहःपद्यायैविराजःइतिप्राश्य[2] पूर्ववदाचम्य ॥ मधुपर्कशेषमु

१ आलोडनसंजातांगुलिलेपस्यैवदिक्तुष्टयेप्यपनयनंतुपुनःपुनर्ग्रहणं। ताभ्यामेवमध्यात्पुनःपुनस्त्रिर्गृहीत्वाभूतेभ्यस्त्वेतित्रिरावृत्तेरूर्ध्वंक्षिपेत्।
२ स्वयंगृहीतस्यपरेणवाहस्तेप्रक्षिप्तस्यप्राशनत्रयमेतत्।

दगुपविष्टायब्राह्मणायदद्याल्लोकविद्विष्टत्वादप्सुवाक्षिपेत्॥ ततःपूर्वनिवेदिताचमनीयैकदेशं ॐ अमृतापिधानमसीतिपीत्वा
लौकिकोदकेनाचम्यआचमनीयजलशेषंसर्वंगृहीत्वा ॐ सत्यंयशःश्रीर्मयिश्रीःश्रयतांइतिप्राश्यलौकिकोदकेनद्विराचामेत् ॥
ततोदातागौर्गौर्गौरितित्रिर्निवेदितांगांनिष्क्रयंवा ॥ मातारुद्राणामित्यस्यभार्गवोजमदग्निर्गौस्त्रिष्टुप् ॥ गोरुत्सर्जनेविनि
योगः॥ ॐमातारुद्राणांदुहितावसूनांस्वसादित्यानाममृतस्यनाभिः ॥ प्रनुवोचंचिकितुषेजनायमागामनागामदितिंवधिष्ट ॥
ॐ उत्सृजतइतिविसृजेत्॥ततोदातागंधमाल्यवस्त्रयुगोपवीतयुगाभरणादिभिर्यथाविभवंवरंपूजयेत्॥ ततोवरेणसहागतांस्तद्वं
धूनपिपूजयेत् ॥ इतिमधुपर्कः ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

॥ १४८ ॥ अथगौरीहरपूजा ॥

श्रीः ॥ अथकन्यास्नातापरिहिताहतवस्त्रागृहांतःसूत्रवेष्टितोपलसहितदृपदुपरिहरिद्रानिर्मितौ गौरीहरौसौभाग्यादिकामन
यापूजयित्वा ॥ (अविच्छिन्नसौभाग्यशुभसंततिधनधान्यादिसिद्धयेगौरीहरौपूजयिष्ये ॥ तत्रकोणचतुष्टयस्थापितकलश
श्रेणीनांमध्येउक्तदृपद्यन्योन्यालिंगितगौरीहरप्रतिमांसौवर्णांकात्यायनींमहालक्ष्मीशचीभिःसहपूजयेत्॥ ध्यानमंत्रः ॥ सिंहा
सनस्थांदेवेशींसर्वालंकारसंयुतां ॥ पीतांबरधरंदेवंचंद्रार्धकृतशेखरं ॥ करेणाधःसुधापूर्णंकलशंदक्षिणेनतु ॥ वरदंचाभयंवा
मेनाश्लिष्यतदनुप्रियां ॥ पूजामंत्रः ॥ गौरीहरमहेशानसर्वमंगलदायक ॥ पूजांगृहाणदेवेशसर्वदामंगलंकुरु ॥ इति ॥ क
न्यादेहप्रमाणेनसप्तविंशतितंतुभिःकृतयावर्तिकयादीपंप्रज्वालयेत् धर्म०) इंद्राणींचतत्रैवाक्षतपुंजेपूजयित्वाप्रार्थयेत् ॥ देवें

द्राणिनमस्तुभ्यंदेवेंद्रप्रियभामिनि ॥ विवाहंभाग्यमारोग्यंपुत्रलाभंचदेहिमे इति ॥ ततोगौरींसौभाग्यादिप्रार्थयमानातत्रैव
तिष्ठेत् ॥ अथकन्यादानादि ॥ गृहांतःपूर्वापरभागयोर्हस्तांतरालंविहायप्रस्थमितसिततंडुलैर्द्वौराशीकृत्वामध्येकुंकुमादिकृ
तस्वस्तिकांकितमंतःपटमुदग्दशंधारयित्वा पूर्वराशौप्रत्यङ्मुखंवरंपश्चिमराशौप्राङ्मुखींकन्यांतंडुलगुडजीरकयुतांजलीउभाव
वस्थाप्यद्विजाःसत्येनोत्तभितेतिसूक्तंपठेयुःपुरंध्र्योमंगलगीतीःकुर्युः ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

॥ १४९ ॥ अथसत्येनोत्तभितासूक्तम् ॥

श्रीः ॥ ॐ सत्येनोत्तभिताभूमिःसूर्येणोत्तभिताद्यौः ॥ ऋतेनादित्यास्तिष्ठंतिदिविसोमोअधिश्रितः ॥ सोमेनादित्या
बलिनःसोमेनपृथिवीमही ॥ अथोनक्षत्राणामेषामुपस्थेसोमआहितः ॥ सोमंमन्यतेपपिवान्यत्संपिंषंत्योषधिं ॥ सोमंयं
ब्रह्माणोविदुर्नतस्याश्नातिकश्चन ॥ आच्छद्विधानैर्गुपितोबार्हतैःसोमरक्षितः ॥ ग्राव्णामिच्छृण्वंतिष्ठसिनतेअश्नातिपार्थिवः॥
यत्त्वादेवप्रपिबंतिततआप्यायसेपुनः ॥ वायुःसोमस्यरक्षितासमानांमासआकृतिः ॥ १ ॥ रैभ्यासीदनुदेयीनाराशंसी
न्योचनी ॥ सूर्यायाभद्रमिद्वासोगाथयैतिपरिष्कृतं ॥ चित्तिराउपबर्हणंचक्षुराअभ्यंजनं ॥ द्यौर्भूमिःकोशआसीद्यदया
त्सूर्यापतिं ॥ स्तोमाआसन्प्रतिधयःकुरीरंछंदओपशः ॥ सूर्यायाअश्विनावराग्निरासीत्पुरोगवः ॥ सोमोवधूयुरभवदश्विना
स्तामुभावरा ॥ सूर्यांयत्पत्येशंसंतींमनसासविताददात् ॥ मनोअस्याअनआसीद्द्यौरासीदुतच्छदिः ॥ शुक्रावनड्वा
हावास्तांयदयात्सूर्यागृहं ॥ २ ॥ ऋक्सामाभ्यामभिहितौगावौतेसामनावितः ॥ श्रोत्रंतेचक्रेआस्तांदिविपंथाश्चराचरः ॥

शुचीतेचक्रेयात्याव्यानोअक्षआहतः ॥ अनोमनस्मयंसूर्यारोहत्प्रयतीपतिं ॥ सूर्यायावहतुःप्रागात्सवितायमवासृजत् ॥
अघासुहन्यंतेगावोर्जुन्योःपर्युह्यते ॥ यदश्विनापृच्छमानावयातंत्रिचक्रेणवहतुंसूर्यायाः ॥ विश्वेदेवाअनुतद्वामजानन्पु
त्रःपितरावृणीतपूषा ॥ यदयातंशुभस्पतीवरेयंसूर्यामुप ॥ क्वैकंचक्रंवामासीत्क्वदेष्ट्रायतस्थथुः ॥ २ ॥ द्वेतेचक्रेसू
र्येब्रह्माणऋतुथाविदुः ॥ अथैकंचक्रंयद्गुहातदद्धातयइद्विदुः ॥ सूर्यायैदेवेभ्योमित्रायवरुणायच ॥ येभूतस्यप्रचेतसइदंते
भ्योकरंनमः ॥ पूर्वापरंचरतोमाययैतौशिशूक्रीळंतौपरियातोअध्वरं ॥ विश्वान्यन्योभुवनाभिचष्टऋतूँरन्योविदधज्जायतेपु
नः ॥ नवोनवोभवतिजायमानोह्नांकेतुरुषसामेत्यग्रं ॥ भागंदेवेभ्योविदधात्यायन्प्रचंद्रमास्तिरतेदीर्घमायुः ॥ सुकिंशुकंश
ल्मलिंविश्वरूपंहिरण्यवर्णंसुवृतंसुचक्रं ॥ आरोहसूर्येअमृतस्यलोकंस्योनंपत्येवहतुंकृणुष्व ॥ ४ ॥ उदीर्ष्वातःपतिवतीह्येषा
विश्वावसुंनमसागीर्भिरीळे ॥ अन्यामिच्छपितृषदंव्यक्तांसतेभागोजनुषातस्यविद्धि ॥ उदीर्ष्वातोविश्वावसोनमसेळामहेत्वा ॥
अन्यामिच्छप्रफर्व्यं१संजायांपत्यासृज ॥ अनृक्षराऋजवःसंतुपंथायेभिःसखायोयंतिनोवरेयं ॥ समर्यमासंभगोनोनिनीयात्सं
जास्पत्यंसुयममस्तुदेवाः ॥ प्रत्वामुंचामिवरुणस्यपाशाद्येनत्वाबध्नात्सवितासुशेवः ॥ ऋतस्ययोनौसुकृतस्यलोकेरिष्टांत्वासह
पत्यादधामि ॥ प्रेतोमुंचामिनामुतःसुबद्धाममुतस्करं ॥ यथेयमिंद्रमीढ्वःसुपुत्रासुभगासति ॥ ५ ॥ पूषात्वेतोनयतुहस्तगृह्या
श्विनात्वाप्रवहतांरथेन ॥ गृहान्गच्छगृहपत्नीयथासोवशिनीत्वंविदथमावदासि ॥ इहप्रियंप्रजयातेसमृध्यतामस्मिन्गृहेगा
र्हपत्यायजागृहि ॥ एनापत्यातन्वं१संसृजस्वाधाजिव्रीविदथमावदाथः ॥ नीललोहितंभवतिकृत्यासक्तिर्व्यज्यते ॥ एधंतेअस्या

ज्ञातयःपतिर्बंधेषुबध्यते ॥ परादेहिशामुल्यंब्रह्मभ्योविभजावसु ॥ कृत्यैषापद्वतीभूत्व्याजायाविशतेपतिं ॥ अश्रीरातनूर्भव
तिरुशतीपापयामुया ॥ पतिर्यद्वध्वोवासससास्वमंगमभिधित्सते ॥ ६ ॥ येवध्वश्चंद्रंवहतुंयक्ष्मायंतिजनादनु ॥ पुनस्तान्य
ज्ञियादेवानयंतुयतआगताः ॥ माविदन्परिपंथिनोयआसीदंतिदंपती ॥ सुगेभिर्दुर्गमतीतामपद्रांत्वरातयः ॥ सुमंगलीरि
यंवधूरिमांसमेतपश्यत ॥ सौभाग्यमस्यैदत्वायाथास्तंविपरेतन ॥ तृष्टमेतत्कटुकमेतदपाष्ठवद्विषवन्नैतदत्तवे ॥ सूर्यायोब्रह्मा
विद्यात्सइद्वाधूयमर्हति ॥ आशसनंविशसनमथोअधिविकर्तनं ॥ सूर्यायाःपश्यरूपाणितानिब्रह्मातुशुंधति ॥ ७ ॥
गृभ्णामितेसौभगत्वायहस्तंमयापत्याजरदष्टिर्यथासः ॥ भगोअर्यमासवितापुरंधिर्मह्यंत्वादुर्गार्हपत्यायदेवाः ॥ तांपूषंछिवत
मामेरयस्वयस्यांबीजंमनुष्याइवपंति ॥ यानऊरूउशतीविश्रयातियस्यामुशंतःप्रहरामशेपं ॥ तुभ्यमग्रेपर्यवहन्त्सूर्यांवहतुना
सह ॥ पुनःपतिभ्योजायांदाअग्नेप्रजयासह ॥ पुनःपत्नीमग्निरदादायुषासहवर्चसा॥दीर्घायुरस्यायःपतिर्जीवातिशरदःशतं ॥
सोमःप्रथमोविविदेगंधर्वोविविदउत्तरः ॥ तृतीयोअग्निष्टेपतिस्तुरीयस्तेमनुष्यजाः ॥८॥ सोमोददद्गंधर्वायगंधर्वोददद्ग्नये ॥
रयिंचपुत्रांश्चादादग्निर्मह्यमथोइमां॥ इहैवस्तंमावियौष्टंविश्वमायुर्व्यश्नुतं ॥ क्रीळंतौपुत्रैर्नप्तृभिर्मोदमानौस्वेगृहे॥आनःप्रजांज
नयतुप्रजापतिराजरसायसमनक्त्वर्यमा ॥ अदुर्मंगलीःपतिलोकमाविशशंनोभवद्विपदेशंचतुष्पदे ॥ अघोरचक्षुरपतिघ्न्येधि
शिवापशुभ्यःसुमनाःसुवर्चाः ॥ वीरसूर्देवकामास्योनाशंनोभवद्विपदेशंचतुष्पदे ॥ इमांत्वमिंद्रमीढ्वःसुपुत्रांसुभगांकृणु ॥ दशा
स्यांपुत्रानाधेहिपतिमेकादशंकृधि ॥ सम्राज्ञीःश्वशुरेभवसम्राज्ञीश्वश्र्वांभव ॥ ननांदरिसम्राज्ञीभवसम्राज्ञीअधिदेवृषु ॥ समं

जंतुविश्वेदेवाःसमापोहृदयानिनौ ॥ संमातरिश्वासंधातासमुदेष्ट्रीदधातुनौ ॥९॥ इतिसूक्तंपठेयुःपुरंध्र्योमंगलगीतीःकुर्युः ॥ ॥ वधूवरौचमनसे

कन्यावरयोःपित्रादिर्ज्योतिर्विदंवस्त्रादिनापूजयेत् तद्दत्ताःसपुगीफलकुंकुमाक्षताःकन्यावरयोरंजलौदद्यात्॥ वधूवरौचमनसे

ष्टदेवतांध्यायंतौसमाहितौतिष्ठेतां ॥ अथज्योतिपिकेणमंगलपद्यपाठपूर्वकंस्वोक्तकालेतदेवलग्नमितिपठित्वासुमुहूर्तमस्तुॐ

प्रतिष्ठेत्युक्तेसद्योंतःपटमुदगपसार्यकन्यावराभ्यांपरस्परशिरसोरंजलिस्थतंडुलाद्यवकिरणंपरस्परनिरीक्षणंचकारणीयं ॥ त

दावरः ॥ ॐअभ्रातृघ्नींवरुणापतिघ्नींबृहस्पते ॥ इंद्रापुत्रघ्नींलक्ष्म्यंतामस्यैसवितुःसुवइतिजपन्कन्यांवीक्षेत॥ॐ अघोरचक्षुरप

तिघ्न्येधिशिवापशुभ्यःसुमनाःसुवर्चाः ॥ वीरसूर्देवकामास्योनाशन्नोभवद्विपदेशंचतुष्पदे ॥ इतिजपित्वादर्भाग्रेणतस्याभ्रुवो

र्मध्यं ॐभूर्भुवःस्वरितिपरिमृज्यदर्भंनिरस्यापउपस्पृशेत् ॥ ततस्त्रिवारंपंचवारंवापरस्परंशिरसिऋक्चवाइत्यादिखंडवाक्यां

तेवधूपूर्वकमक्षतारोपणंकारणीयमाचारात् ॥ ॥ ७ ॥ ॥ ७ ॥ ॥ ७ ॥ ॥ ७ ॥

॥ १५० ॥ अथऋक्चवेखंडवाक्यानि ॥

श्रीः ॥ ऋक्चवाइदमग्रेसामचास्तांसैवनामऋगासीदमोनामसामसावाऋक्सामोपावदन्मिथुनंसंभवावप्रजात्याइतिनेत्यब्रवी

त्सामज्यायान्वाअतोममहिमेतितेद्वेभूत्वोपावदतांतेनप्रतिचनसमवदततास्तिस्रोभूत्वोपावदंस्तत्तिसृभिःसमभवद्यत्तिसृभिः

समभवत्तस्मात्तिसृभिःस्तुवंतितिसृभिरुद्गायंतितिसृभिर्हिसामसंमितंतस्मादेकस्यबह्व्योजायाभवंति नैकस्यैबहवःसहपतयोय

द्वैतत्साचामश्चसमभवतांतत्सामाभवत्तत्साम्नःसामत्वंसामन्भवतियएवंवेदयोवैभवतियःश्रेष्ठतामश्नुतेससामन्भवत्यसामन्यइ

तिहिंनिंदंतितेवैपंचान्यद्भूत्वापंचान्यद्भूत्वाकल्पेतामाहावश्च हिंकारश्चप्रस्तावश्चप्रथमाचऋगुद्गीथश्च मध्यमाचप्रतिहारश्चोत्त
माचनिधनंचवषट्कारश्चतेयत्पंचान्यद्भूत्वापंचान्यद्भूत्वाकल्पेतांतस्मादाहुः पांक्तोयज्ञःपांक्ताःपशवइति यदुविराजंदशिनीम
भिसमपद्येतांतस्मादाहुर्विराजियज्ञोदशिन्यांप्रतिष्ठित इत्यात्मावैस्तोत्रियःप्रजानुरूपः पत्नीधाय्यापशवःप्रगाथोगृहाःसूक्तंस
वाअस्मिंश्चलोकेमुष्मिंश्चप्रजयाचपशुभिश्चगृहेषुवसतियएवंवेद ॥१॥ स्तोत्रियंशंसत्यात्मावैस्तोत्रियस्तंमध्यमयावाचाशंसत्या
त्मानमेवतत्संस्कुरुतेनुरूपंशंसतिप्रजावाअनुरूपःसउच्चैस्तरामिवानुरूपः शंस्तव्यः प्रजामेवतच्छ्रेयसीमात्मनःकुरुतेधाय्यांशंस
तिपत्नीवैधाय्यासानीचैस्तरामिवधाय्याशंस्तव्याप्रतिवादिनीहास्यगृहेषुपत्नीभवति यत्रैवंविद्वान्नीचैस्तरांधाय्यांशंसतिप्रगाथं
शंसतिसस्वरवत्यावाचाशंस्तव्यःपशवोवैस्वरःपशवःप्रगाथःपशूनामवरुध्या इंद्रस्यनुवीर्याणिप्रवोचमितिसूक्तंशंसति तद्वाएत
त्प्रियमिंद्रस्यसूक्तंनिष्केवल्यंहैरण्यस्तूपमेतेनवैसूक्तेनहिरण्यस्तूपआंगिरसइंद्रस्यप्रियंधामोपागच्छत्सपरमंलोकमजय दुपेंद्रस्य
प्रियंधामगच्छतिजयतिपरमंलोकंयएवंवेदगृहावैप्रतिष्ठासूक्तंतत्प्रतिष्ठिततमयावाचाशंस्तव्यंतस्माद्यद्यपिदूरइवपशूंल्लभतेगृहा
नेवैनानाजिगमिषतिगृहाहिपशूनांप्रतिष्ठाप्रतिष्ठा ॥२॥ उत्तमाप्रतिष्ठातदैवंक्षत्रंसाश्रीस्तदाधिपत्यंतद्ब्रध्नस्यविष्टपंतत्प्रजापतेरा
यतनंतत्स्वाराज्यमृभ्नोत्येतमेवैताभिरेकविंशत्यैकविंशत्या ॥३॥ याज्ययायजतिप्रत्तिर्वैयाज्यापुण्यैवलक्ष्मीःपुण्यामेवतल्लक्ष्मींसं
भावयतिपुण्यांलक्ष्मींसंस्कुरुते ॥४॥ यच्चावांचोद्यावापृथिवीयंशंसतिद्यावापृथिवीवैप्रतिष्ठेइयमेवेहप्रतिष्ठासावमुत्रतद्यद्यावापृ
थिवीयंशंसतिप्रतिष्ठयोरेवैनंतत्प्रतिष्ठापयति॥५॥ द्वंद्वमिंद्रेणदेवताःशस्यंतेद्वंद्वंवैमिथुनंतस्माद्द्वंद्वान्मिथुनंप्रजायतेप्रजात्यैप्रजा

यतेप्रजयापशुभिर्यएवंवेदाथहैतेपोत्रीयाश्चनेष्टीयाश्चचत्वारऋतुयाजाःषळृचःसाविराड्दशिनी तद्विराजियज्ञंदशिन्यांप्रतिष्ठा
पयंतिप्रतिष्ठापयंति ॥६॥ महीद्यौःपृथिवीचनस्तेहिद्यावापृथिवीविश्वशंभुवेतिद्यावापृथिवीयेशंसतिद्यावापृथिवीवैप्रतिष्ठेइय
मेवेहप्रतिष्ठासावमुत्रतद्यद्द्यावापृथिवीयेशंसतिप्रतिष्ठयोरेवैनंतत्प्रतिष्ठापयति॥७॥धारयन्धारयन्निति शंसतिप्रस्रंसाद्वाअंत
स्यविभायतद्यथापुनराग्रंथंपुनर्निग्रंथमंतंबध्नीयान्मयूखंवा ततोधारणायनिहन्यात्ताद्दक्तद्यद्धारयन्धारयन्निति शंसतिसंतत्यैसं
ततैरव्ययहैरव्यवच्छिन्नैर्यंतियएवंविद्वांसोयंतियंति ॥ ८ ॥ दक्षिणाअनुसुब्रह्मण्यासंतिष्ठते वाग्वैसुब्रह्मण्यान्नंदक्षिणान्नाद्य
एवतद्वाचियज्ञमंततःप्रतिष्ठापयंतिप्रतिष्ठापयंति ॥ ९ ॥ हिरण्यकशिपावासीनआचष्टेहिरण्यकशिपावासीनःप्रतिगृणाति
यशोवैहिरण्यंयशसैवैनंतत्समर्धयत्योमित्यृचःप्रतिगरएवंतथेतिगाथायाऽओमितिवैदैवंतथेति मानुषंदैवेनचैवैनंतन्मानुषेणच
पापादेनसःप्रमुंचति तस्माद्योराजाविजितीस्यादप्ययजमान आख्यापयेतैवैतच्छौनःशेपमाख्यानंनहास्मिन्नल्पंचनैनःपरिशि
ष्यते सहस्रमाख्यात्रेदद्याच्छतंप्रतिगरित्रएतेचैवासनेश्वेतश्चाश्वतरीरथोहोतुः पुत्रकामाहाप्याख्यापयेरंल्लभंतेहपुत्रान्लभंतेह
पुत्रान् ॥ १० ॥ देवसवितर्देवयजनंमेदेहिदेवयज्यायाऽइतिदेवयजनंयाचति सयत्तत्रयाचितउत्तरांसर्पत्योंतथाददामीतिहै
वतदाहतस्यहनकाचनरिष्टिर्भवतिदेवेनसवित्राप्रसूतस्योत्तरोत्तरिर्णींहश्रियमश्नुतेश्नुतेहप्रजानामैश्वर्यमाधिपत्यं ॥ ११ ॥ ते
एतेअभ्यनूच्येतेअग्नेर्गायत्र्यभवत्सयुग्वेतिकल्पतेहवाअस्मैयोगक्षेमउत्तरोत्तरिर्णींहश्रियमश्नुतेश्नुतेहप्रजानामैश्वर्यमाधिपत्यम्
॥ १२ ॥ साम्राज्यंभौज्यंस्वाराज्यंवैराज्यंपारमेष्ठ्यंराज्यंमाहाराज्यमाधिपत्यमयंसमंतपर्यायीस्यात्सार्वभौमःसार्वायुषआंता

दापराधात्पृथिव्यैसमुद्रपर्यंतायाएकराळिति ॥ १३ ॥ ध्रुवाद्यौर्ध्रुवापृथिवीध्रुवासःपर्वताइमे ॥ ध्रुवंविश्वमिदंजगद्ध्रुवोराजा
विशामयं ॥ ध्रुवंतेराजावरुणोध्रुवंदेवोबृहस्पतिः ॥ ध्रुवंतइंद्रश्चाग्निश्चराष्ट्रंधारयतांध्रुवं ॥ तदस्तुमित्रावरुणातदग्नेशंयोरस्मभ्य
मिदमस्तुशस्तं ॥ अशीमहिगाधमुतप्रतिष्ठांनमोदिवेबृहतेसादनाय ॥ इत्यादिखंडवाक्यानिपठेयुः ॥ इतिब्राह्मणखंडानि ॥

॥ १५१ ॥ अथ कन्यादानम् ॥

श्रीः ॥ ततः ॐ अनृक्षराऋजवःसंतुपंथायेभिःसखायोयंतिनोवरेयं ॥ समर्यमासंभगोनोनिनीयात्संजास्पत्यंसुयममस्तुदेवाः
॥ इतिवरंप्राङ्मुखंवधूंचप्रत्यङ्मुखींकृत्वातद्दक्षिणतःसपत्नीकउदङ्मुखउपविश्यआचम्यप्राणानायम्य देशकालौसंकीर्त्यअमुक
प्रवरान्वितोमुकगोत्रोमुकशर्माहंममसमस्तपितृणांनिरतिशयसानंदब्रह्मलोकावाप्त्यादि कन्यादानकल्पोक्तफलावाप्तये अनेन
वरेणास्यांकन्यायामुत्पादयिष्यमाणसंतत्याद्वादशावरान् द्वादशपरांश्च पुरुषान्पवित्रीकर्तुमात्मनश्चश्रीलक्ष्मीनारायणप्रीतये
ब्राह्मविवाहविधिनाकन्यादानमहंकरिष्येइतिकुशाक्षतयुतजलेनसंकल्प्य ॥ तत्रजलशुद्ध्यर्थंवरुणपूजांउदकाभिमंत्रणंचकरि
ष्ये ॥ प्रागग्रानुदगग्रान्वादर्भानास्तीर्यतेषुजलपूर्णकलशंनिधायव्रीहियवानोप्यगंधपुष्पादिभिरलंकृत्यदूर्वापल्लवैर्मुखमवस्ती
र्यांल्लिंगाभिर्ऋग्भिरभिमंत्रयेत् ॥ तत्रवरुणंपूजयेदितिशिष्टाचारः ॥ ततःसपत्नीकउत्थायोदङ्मुखएवकन्यांसंप्रगृह्य ॥ कन्यां
कनकसंपन्नांकनकाभरणैर्युतां ॥ दास्यामिविष्णवेतुभ्यंब्रह्मलोकजिगीषया ॥ विश्वंभरःसर्वभूतःसाक्षिण्यःसर्वदेवताः ॥ इमांक
न्यांप्रदास्यामि पितृणांतारणायचइत्युक्त्वास्वदक्षिणस्थभार्यादत्तपूर्वकल्पितजलधारामविच्छिन्नांनवकांस्योपरिधृतकन्यांज

त्युपरिस्थवरांजलिदक्षिणहस्तेक्षिपन्वदेत्॥कन्यातारयतु॥पुण्यंवर्धतां॥शिवाआपःसंतु॥सौमनस्यमस्तु॥अक्षतंचारिष्टंचास्तु॥
दीर्घमायुःश्रेयःशांतिःपुष्टिस्तुष्टिश्चास्तु॥ यच्छ्रेयस्तदस्तु॥ यत्पापंतत्प्रतिहतमस्तु॥ पुण्याहंभवंतोब्रुवंतु॥ स्वस्तिभवंतोब्रुवंतु॥
ऋद्धिंभवंतोब्रुवंतु॥ श्रीरस्त्वितिभवंतोब्रुवंतु॥ अमुकप्रवरान्वितामुकगोत्रोमुकशर्माहंममसमस्तेत्यादिप्रीतयेइत्यंतमुक्त्वा॥
अमुकप्रवरान्वितामुकगोत्रोत्पन्नायामुकप्रपौत्रायामुकपौत्रायामुकपुत्रायामुकशर्मणेश्रीधररूपिणेकन्यार्थिनेवराय॥ अमुकप्र
वरोपेतामुकगोत्रोत्पन्नाममुकप्रपौत्रीममुकपौत्रीममुकशर्मणोमंमपुत्रीममुकनाम्नींकन्यां श्रीरूपिणींप्रजापतिदैवत्यांप्रजोत्पाद
नार्थंतुभ्यमहंसंप्रददेनमम॥ कन्यांप्रतिगृह्णातुभवान्इतिवरहस्तेसकुशाक्षतजलंक्षिपन्प्रजापतिःप्रीयतामितिमनसास्मरेत्॥
एवंपुनःकन्यातारयत्वित्यादिद्विः॥ ततोवरः ॐ स्वस्तीत्युक्त्वाकन्यायादक्षिणांसमभिमृश्य॥ ॐ कइदंकस्माअदा
त्कामःकामायादात्कामोदाताकामःप्रतिग्रहीताकामंसमुद्रमाविशकामेनत्वाप्रतिगृह्णामिकामैतत्तेवृष्टिरसिद्यौस्त्वांददातुपृ
थिवीप्रतिगृह्णातु॥ धर्मप्रजासिद्ध्यर्थंकन्यांप्रतिगृह्णामीतिवदेत्॥ ततोदाता॥ गौरींकन्यामिमांविप्रयथाशक्तिविभूषितां॥

---

१ कन्यादानेनममेतिनवाच्यमितिकेचित् इतिदानचंद्रिका॥ पितामहोदानकर्ताचेत्पौत्रीमित्यतःपूर्वंममेतिवदेन्नपुत्रीमित्यतः पूर्वं। प्रपितामहःप्रपौत्रीमि त्यत्रममेतिवदेत्। भ्रात्रादि पुरुषत्रयकीर्तनमेवकुर्यात्क्वापिममेतिनवदेत्। मातुलादिरन्योवादातास्वगोत्रंविशेषणत्वेनोक्त्वामुकशर्मणः समस्तपितॄणा मितिकन्यापितृनामषष्ठ्यंतमुक्त्वाकन्याविशेषणत्वेनतद्गोत्रादिवदेत्। ममवंशकुलेजातेत्यत्रममेतिस्थानेकन्यापितृनामवदेत्। दत्तकन्यादानेममवंशकुले दत्तेतीवश्लोकोहः। इतिधर्मसिंधुकौस्तुभौ। कन्यादानांगत्वेनगवादिदानमंत्रास्तत्रैवालोचनीयाः।

गोत्रायशर्मणेतुभ्यंदत्तांविप्रसमाश्रय ॥ कन्येममाग्रतोभूयाःकन्येमेदेविपार्श्वयोः॥ कन्येमेपृष्ठतोभूयास्त्वद्दानान्मोक्षमाप्नुया
म्॥ ममवंशकुलेजातापालितावत्सराष्टकम् ॥ तुभ्यंविप्रमयादत्तापुत्रपौत्रप्रवर्धिनी ॥ (न्यूनवयस्कायांपालितासप्तवर्षकमि
त्याद्यूहःकार्यः) धर्मेचार्थेचकामेचनातिचरितव्यात्वयेयम् ॥ वरःनातिचरामीतिवदेत् ॥ ततोदाताउपविश्यदेशकालौस्मृत्वा
कृतस्यकन्यादानस्यप्रतिष्ठासंसिद्ध्यर्थमिदंसुवर्णमग्निदैवतंदक्षिणात्वेनतुभ्यमहंसंप्रददे इतिसजलंसुवर्णंवरहस्तेदत्वानममेति
वदेत् ॥ वरः ॐ स्वस्ति ॥ ततोदाताजलभाजनभोजनगोमहिष्यश्वगजदासीदासभूवाहनालंकारादियथाविभवंसंकल्पपूर्व
कंवरायदद्यात् ॥ अथवरः ॥ यत्कक्षीवांसंवननंविश्वेदेवाअनुष्टुप् ॥ वधूकुक्ष्यभिमर्शनेविनियोगः ॥ ॐयत्कक्षीवांसंवननं
पुत्रोअंगिरसाभवेत् ॥ तेनेनोद्यविश्वेदेवाःसप्रियांसमजीजनन् ॥ इत्यनेनकन्यायादक्षिणकुक्षिमभिमृशेत् ॥ अथपुरोधाःपू
र्वाभिमंत्रितकलशजलंकांस्यपात्रेआसिच्य ॥ अनाधृष्टमित्यस्यवामदेवआपोबृहती ॥ उदकाभिमंत्रणेविनियोगः ॥ ॐ
अनाधृष्टमस्यनाधृष्यंदेवानामोजोअभिशस्तिपाः ॥ अनभिशस्त्यंजसासत्यमुपगेषंस्वितेमाधाः ॥ इत्युदकमभिमंत्र्यसहिर
ण्यपवित्रयासकुशदूर्वापल्लवयौदुंबर्याद्रर्याशाखयावधूवरावभिषिंचेत् ॥ तत्रमंत्राः ॥ आनःप्रजामितिचतसृणांसूर्यासा
वित्रीसूर्यासावित्रीआद्याजगतीद्वितीयात्रिष्टुप्अंत्येद्वेअनुष्टुभौ ॥ अभिषेकेविनियोगः ॥ ॐआनःप्रजांजनयतुप्रजापतिरा
जरसायसमनक्त्वर्यमा ॥ अदुर्मंगलीःपतिलोकमाविशशंनोभवद्विपदेशंचतुष्पदे ॥ अघोरचक्षुरपतिघ्न्येधिशिवापशुभ्यःसुम
नाःसुवर्चाः ॥ वीरसूर्देवकामास्योनाशंनोभवद्विपदेशंचतुष्पदे ॥ इमांत्वमिंद्रमीढ्वःसुपुत्रांसुभगांकृणु ॥ दशास्यांपुत्रानाधेहि

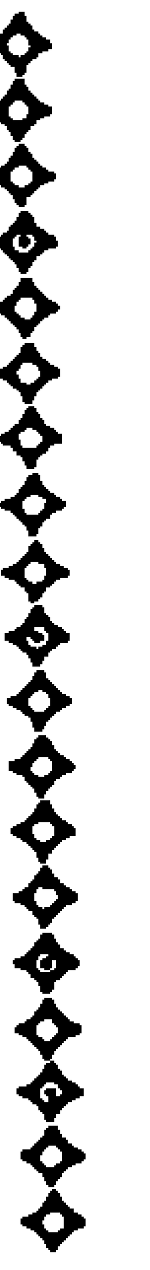

पतिमेकादशंकृधि ॥ सम्राज्ञीश्वशुरेभवसम्राज्ञीश्वश्र्वांभव ॥ ननांदरिसम्राज्ञींभवसम्राज्ञीअधिदेवृषु ॥ समुद्रज्येष्ठा
इतिचतसृणांवसिष्ठआपस्त्रिष्टुप् ॥ अभिषेकेविनियोगः ॥ ॐ समुद्रज्येष्ठाः० ऋ ४ ॥ आपोहिष्ठेतितिसृणामांबरीषःसिंधुद्वी
पआपोगायत्री ॥ अभिषेकेविनियोगः ॥ ॐ आपोहिष्ठामयो० ऋ० ३ ॥ देवस्यत्वासवितुः० भूर्भुवःस्वःअमृताभिषेकोस्तु॥
ततोदुग्धाक्तेनद्विगुणशुक्लसूत्रेणदंपतीकंठदेशेकटिदेशेचैशानीमारभ्यपंचवारंचतुर्वारंवाप्रदक्षिणंवेष्टयेत्पुरोधाएतैर्मंत्रैः ॥ ॐ
परित्वागिर्वणोगिरइमाभवंतुविश्वतः ॥ वृद्धायुमनुवृद्धयोजुष्टाभवंतुजुष्टयः ॥ तान्वोमहोमरुतएवयाव्नोविष्णोरेषस्यप्रभृथे
हवामहे ॥ हिरण्यवर्णान्ककुहान्यतस्रुचोब्रह्मण्यंतःशंस्यंराधईमहे ॥ दशावनिभ्योदशकक्ष्येभ्योदशयोक्त्रेभ्योदशयोजने
भ्यः ॥ दशाभीशुभ्योअर्चताजरेभ्योदशधुरोदशयुक्तावहद्भ्यः ॥ तेअद्रयोदशयंत्रासआशवस्तेषामाधानंपर्यैतिहर्यतं ॥ तऊ
सुतस्यसोम्यस्यांधसोंशोःपीयूषंप्रथमस्यभेजिरे ॥ तेसोमादोहरीइंद्रस्यनिंसतेंशुंदुहंतोअध्यासतेगवि ॥ तेभिर्दुग्धंपपिवान्त्सो
म्यंमध्विंद्रोवर्धतेप्रथतेवृषायते ॥ वृषावोअंशुर्नकिलारिषाथनेळावंतःसदमित्स्थनाशिताः ॥ रैवत्येवमहसाचारवस्थनयस्य
ग्रावाणोअजुषध्वमध्वरं ॥ ततःकंठदेशस्थंसूत्रमधोनिष्काश्यकुंकुमाक्तमूर्णायुक्तंचकृत्वातेनहरिद्राखंडंबध्वातद्वधूवामहस्तप्र
कोष्ठेवरोबध्नीयात् ॥ ॐ नीललोहितंभवतिकृत्यासक्तिर्व्यज्यते ॥ एधंतेअस्याज्ञातयःपतिर्बंधेषुबध्यते ॥ इतिमंत्रेण ॥ ततः
कटिदेशस्थंसूत्रमुपरिनिष्काश्यतादृशंकृत्वावरदक्षिणहस्तप्रकोष्ठेवधूर्बध्नीयात्तेनैवमंत्रेण ॥ ततःतैजसपात्रेगव्यक्षीरेघृतमासि
च्यपात्रांतरेणार्द्रशुक्लतंडुलानादायवरःप्रक्षालितपाणिःप्रक्षालितवध्वंजलौक्षीरघृतंहस्तद्वयांगुलिभिर्द्विरुपस्तीर्यद्विवारंतंडुला

नोप्यतेनतथैवद्भिरभिघारयेत् ॥ ततोवरांजलावप्येवमेवदात्रान्येनवापूरितेदातातदंजल्योःसुवर्णनिधायवरांजलिंकन्यांज
ल्युपरिनिधाय ॥ कन्यातारयतु ॥ दक्षिणाःपांतु ॥ बहुदेयंचास्तु ॥ पुण्यंवर्धतां ॥ शांतिःपुष्टिस्तुष्टिश्चास्तु ॥ तिथिकरण
मुहूर्तनक्षत्रसंपदस्त्वित्युच्चार्यकन्यामुद्धृत्यतयांजलिस्थानक्षतान् भगोमेकामःसमृध्यतामितिवरमूर्धन्यारोपयेत् ॥ ततोवरः
स्वांजलिस्थान् यज्ञोमेकामःसमृध्यतामितिकन्याशिरसिक्षिपेत् ॥ एवंपुनर्द्विः ॥ तत्रद्वितीयेश्रियोमेकामइतिवधूः ॥ धर्मो
मेकामइतिवरः ॥ तृतीयेप्रजामेकामइतिवधूः ॥ यशोमेकामइतिवरः ॥ ततःकन्यावरांजलिंद्विरुपस्तीर्यद्विस्तंडुलानोप्यद्वि
रभिघारयेत् ॥ ततोदात्रान्येनवापूर्ववत्कन्यांजलावापूरितेदातापूर्ववद्धिरण्यंनिधायकन्यांजलिंवरांजलौनिधायपूर्ववत्कन्या
तारयत्वित्यादिवाक्यषट्कंवदेत् ॥ ततोवरःयज्ञोमेकामःसमृध्यतां ॥ कन्यातुभगोमेकामःइति ॥ एवंपुनर्द्विः ॥ तत्रद्वितीये
धर्मोमेइतिवरः ॥ श्रियोमेइतिवधूः ॥ तृतीयेयशोमेइतिवरः ॥ प्रजामेइतिवधूः ॥ अथवरोवध्वंजलिंपूर्ववदापूर्यस्वांजलिम
न्येनपूरयित्वोभौवधूपूर्वकंतूष्णीमक्षतानारोपयेतां ॥ अथवरःस्वशिरःस्थपुष्पमेकंक्षीरेणाप्लाव्यतेनकन्याललाटेतिलकंकुर्या
त् ॥ सापिस्वशिरःपुष्पेणतथैववरललाटेतिलकंकृत्वापुष्पमालांवरकंठेनिदध्यात् वरोपिकन्याकंठे ॥ ततोवरपक्षसुवासिनी
वधूवरौप्राङ्मुखावुपवेश्याचारप्राप्तंअष्टपुत्रीसंज्ञकंवस्त्रद्वयंसकंचुकंकृष्णमणिसूत्रयुतंवध्वैसम्यर्प्य तामेकंपरिधाप्यापरमुत्तरी
यंकुर्यात् ॥ ततोवरस्तत्सूत्रं ॥ मांगल्यतंतुनानेनभर्तृजीवनहेतुना ॥ कंठेबध्नामिसुभगेसाजीवशरदःशतं ॥ इतिमंत्रेणेष्टदेव

१ ब्रह्मविष्णवीशरूपंतुरंध्रवच्चत्रितंतुकं ॥ त्रिरत्नरुक्मजंस्त्रीणांमांगल्याभरणंविदुः ॥ वामहस्तेएकसरंकंठेतुत्रिसरंस्मृतमिति ।

तांस्मरन्वधूकंठेबध्नीयात् भूषणैश्चायुष्यंवर्चस्यमितिसूक्तंपठन्भूषयेत् ॥ (ततोविवाहव्रतनिर्विघ्नतार्थगणानांत्वाआतूनइंद्रेतिमंत्राभ्यांहरिद्राखंडपूगीफललड्डुकादिनिधायषोडशोपचारैःसंपूज्यपुनःपूर्वोक्तमंत्राभ्यां दंपत्योरुत्तरीयांतयोःपृथग्बध्नीयात् ॥ प्र०र०) ततःपुरोधानीललोहितमितिमंत्रेणतयोरुत्तरीयांतौमिथोबध्नीयात् ॥ ततःसभार्योदातावृद्धाःपुरंध्र्योज्ञातिबांधवाश्चक्रमादाशीर्भिरार्द्राक्षतारोपणंकुर्युः ॥ (अत्रकौस्तुभेप्रयोगरत्नेचमहालक्ष्म्यादिपूजनपूर्ववायनदानाद्युक्तमस्तिततोवधूवरौपरस्परहस्तधारणेनोक्तलक्षणांवेदिंमंत्रघोषेणगच्छेतां) ॥ इतिकन्यादानप्रयोगः ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

॥ १५२ ॥ अथविवाहहोमः ॥

श्रीः ॥ वरोवेद्यांप्राङ्मुखउपविश्यस्वदक्षिणतोनियमितवाचंवधूंचोपवेश्यद्विराचम्यप्राणानायम्यदेशकालौसंकीर्त्य प्रतिगृहीतायामस्यांवध्वांभार्यात्वसिद्धयेगृह्याग्निसिद्धयेचविवाहहोमंकरिष्ये॥ तदंगस्थंडिलोल्लेपनादियोजकनामाग्निप्रतिष्ठापनांतंकृत्वाग्नेःप्रत्यग्दृषदंसोपलांप्रतिष्ठाप्यप्रागुदीच्यांधान्यराशेरुपर्युदकपूर्णंकुंभंनिधायतंपल्लवैरपिधाय गंधपुष्पैरलंकृत्योदगग्नेःप्राक्संस्थंसप्ततंडुलराशीनुपकल्प्य समिद्द्वयमादायदेशकालौसंकीर्त्यक्रियमाणेविवाहहोमेदेवतापरिग्रहार्थमित्याद्याघारावाज्येन ॥ अत्रप्रधानंत्रिरग्निंपवमानंसकृदग्निंप्रजापतिंचाज्येनअर्यमाग्निंवरुणाग्निंपूषाग्निंप्रजापतिंचलाजद्रव्येणशेषेणस्विष्टकृतमित्यादिषट्पात्रासादनांतंकृत्वापात्रपश्चिमतोलाजशूर्पमासाद्यआज्याधिश्रपणांतंकृत्वाज्यंलाजैःसह त्रिःपर्यग्निकृत्वाज्योत्पवनेकृतेलाजांस्त्रिःप्रोक्ष्यबर्हिरास्तरणाद्याघारहोमांतंकृत्वा ॥ आज्यभागौनस्तः ॥ अथप्रधानहोमः ॥ अग्नआयूंषीतितिसृणांश

तंवैखानसाऋषयःअग्निःपवमानोदेवतागायत्रीछंदःविवाहप्रधानाज्यहोमे० ॥ ॐ अग्नआयूंषि० नांस्वाहा अग्नयेपवमानाये
दं०॥ एवंप्रत्येकंत्यागः ॥ ॐ अग्निर्ऋषिःप० स्वाहा० ॥ ॐ अग्नेपवस्वस्व०स्वाहा ॥ त्वमर्यमावसुंश्रुतोग्निस्त्रिष्टुप्॥ विवाहप्र
धा० ॥ ॐ त्वमर्यमाभवसियत्कनीनांनामस्वधावन्गुह्यंबिभर्षि ॥ अंजंतिमित्रंसुधितंनगोभिर्यद्दंपतीसमनसाकृणोषिस्वा
हा ॥ अग्नयइदं० ॥ प्रजापतेहिरण्यगर्भःप्रजापतिस्त्रिष्टुप् ॥ विवाहप्रधा० ॥ ॐ प्रजापतेन०स्वाहा० ॥ प्रजापतयइदं० ॥
एवंपंचाज्याहुतीर्हुत्वाप्राङ्मुखोपविष्टायाःपुरतःप्रत्यङ्मुखस्तिष्ठन् ॥ गृभ्णामीतिसूर्यासावित्रीसूर्यासावित्रीत्रिष्टुप् वधूपाणि
ग्रहणेविनियोगः ॥ ॐ गृभ्णामितेसौभगत्वायहस्तंमयापत्याजरदष्टिर्यथासः ॥ भगोअर्यमासवितापुरंधिर्मह्यंत्वादुर्गार्हपत्या
यदेवाः ॥ इतिमंत्रेणभार्यायाउत्तानंसांगुष्ठंदक्षिणपाणिमुत्तानेनदक्षिणहस्तेनगृह्णीयात् ॥ ततोवधूमुत्थाप्यतयाकरौक्षालयि
त्वातस्याअंजलावाज्यमुपस्तीर्यवधूभ्रात्रातत्स्थानीयेनवातिष्ठताशूर्पस्थलाजान्मुष्ट्याद्विरोप्यस्वयंपंचावत्तीचेत्त्रिवारमोप्यशूर्प
स्थानभिघार्यांजलिस्थानपिसकृदभिघार्य ॥ अर्यमणंनुवामदेवोर्यमाग्निरनुष्टुप् विवाहप्रधानलाजहोमेविनियोगः ॥ ॐ अ
र्यमणंनुदेवंकन्याअग्निमयक्षत ॥ सइमांदेवोअर्यमाप्रेतोमुंचातुनामुतस्वाहेतिमंत्रंपठित्वातिष्ठन्तिष्ठंत्याधृतांजलिरंजल्यवि
च्छेदेनांगुल्यग्रैरंजलिपार्श्वेनहावयेत् ॥ वरःअर्यम्णेग्नयइदं० ॥ ततोदृषदुपलवर्जमग्निमुदकुंभपात्राणिचवधूंप्रदक्षिणंपरिण
यन्स्वयमग्रेगच्छन्जपेत् ॥ ॐ अमोहमस्मिसात्वंसात्वमस्यमोहंद्यौरहंपृथिवीत्वंसामाहमृक्त्वंतावेहविवहावहै ॥ प्रजांप्रजन
यावहैसंप्रियौरोचिष्णूसुमनस्यमानौजीवेवशरदःशतं ॥ ततोवधूंप्राङ्मुखींद्वाभ्यामपिपादाभ्यांदृषदं ॥ इममश्मानंवामदेवो

वधूरनुष्टुप् अश्मारोहणेविनियोगः ॥ ॐ इममश्मानमारोहाश्मेवत्वंस्थिराभव ॥ सहस्वपृतनायतोभितिष्ठपृतन्यतः ॥ इति मंत्रेणारोहयेत् ॥ पुनःपूर्ववदंजल्युपस्तरणादिकृत्वा ॥ वरुणंनुवामदेवोवरुणाग्निरनुष्टुप् विवाहप्रधानलाजहो० ॥ ॐ वरुणं नुदेवंकन्याअग्निमयक्षत ॥ सइमांदेवोवरुणःप्रेतोमुंचातुनामुतस्वाहा ॥ वरुणायाग्नयइदं० ॥ पुनरमोहमस्मीतिपूर्ववत्परिणी यइममश्मानमित्यश्मानमारोहयेत् ॥ पुनःपूर्ववदंजल्युपस्तरणादि ॥ पूषणंनुवामदेवःपूषाग्निरनुष्टुप् ॥ विवाहप्रधानलाज हो० ॥ ॐ पूषणंनुदेवंकन्याअग्निमयक्षत ॥ सइमांदेवःपूषाप्रेतोमुंचातुनामुतस्वाहा ॥ पूष्णेग्नयइदं० ॥ पूर्ववदमोहमस्मीत्या द्यश्माहारोहणंच ॥ ततोवरोऽवशिष्टांल्लाजानात्माभिमुखंशूर्पकोणेनजुहुयात्प्रजापतयइतिस्मृत्वास्वाहेत्युच्चार्यप्रजापतयइदं नममेत्युक्त्वा ॥ अत्रपरिणयनाश्मारोहणेनस्तः॥ अथाग्नेरुदीच्यांसप्ततंडुलराशीन्पश्चिमतोवध्वादक्षिणपादेनवरःक्रमेणाभ्यु त्क्रामयेन्मंत्रैः ॥ ॐ इषएकपदीभवसामामनुव्रताभव ॥ पुत्रान्विंदावहैबहूंस्तेसंतुजरदष्टयः ॥ इतिप्रथमं ॥ ऊर्जेद्विपदीभवे त्यादिद्वितीयं ॥ रायस्पोषायत्रिपदीभवेत्यादितृतीयं ॥ मायोभव्यायचतुष्पदीभवेत्यादिचतुर्थं ॥ प्रजाभ्यःपंचपदीभवेत्या दिपंचमं ॥ ऋतुभ्यःषट्पदीभवेत्यादिषष्ठं ॥ सखासप्तपदीभवेत्यादिसप्तमंराशिं ॥ ततःपूर्वस्थापितकुंभंकेनचिदानाय्यतत्र स्थएववरःस्वशिरसावधूशिरःसंयोज्यकलशस्थमुदकमादायात्मशिरः वधूशिरश्चशांतिरस्त्वित्यादिपंचदशमंत्रैरभिषिच्यस्वा सनेउपविश्याज्येनस्विष्टकृदादिहोमशेषंसमाप्यपूर्वबद्धोत्तरीयांतौविस्रस्यध्रुवारुंधतीसप्तर्षिप्रभृतीन्वध्वासहदृष्ट्वा जीवपत्नी प्रजांविंदेयेतिवध्वावाचयेत् ॥ ततोवधूर्वाङ्नियमंविसृजेत् ॥ दिनविवाहेसायंसंध्यामुपास्यरात्रिविवाहेसायंसंध्यामनुपास्यै

वध्रुवादिदर्शनं ॥ एतदादिविवाहाग्निंरक्षेत् । रक्षितोग्निश्चतुर्थीकर्मपर्यंतंगृहप्रवेशनीयहोमात्पूर्वमनुगश्चेद्विवाहहोमःपुनः कार्यः । गृहप्रवेशनीयोत्तरंगतौहोमद्वयमपिपुनःकार्यं। केचित्तुद्वादशरात्रपर्यंतंवृत्युक्तायाश्चेत्याज्याहुतिमेवाहुः। इतिवि०

॥ १५३ ॥ अथगृहप्रवेशनीयहोमः ॥

श्रीः ॥ वरःदेशकालौसंकीर्त्यममविवाहाग्नेर्गृह्यत्वसिद्धिद्वाराश्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थंगृहप्रवेशनीयहोमंकरिष्यइतिसंकल्प्य ॥ स्थं डिलकरणाद्यग्निप्रतिष्ठांतंकृत्वा प्रत्यगग्नेःस्वदक्षिणदेशेप्राग्ग्रीवमुपरिलोमकमानडुहंचर्मास्तीर्यतस्मिन्वधूमुपवेश्यतयान्वार ब्धः क्रियमाणेगृहप्रवेशनीयहोमेदेवतापरिग्रहार्थमित्यादिचक्षुषीआज्येनेत्यंतमुक्त्वा ॥ सूर्यासावित्रींचतुर्वारमाज्येनशेषेण स्विष्टकृतमित्यादिपत्न्यान्वारब्धआज्यभागांतंकृत्वा ॥ आनःप्रजामितिचतसृणांसूर्यासावित्रीसूर्यासावित्री ॥ आद्याजग तीद्वितीयात्रिष्टुप्अंत्येद्वेअनुष्टुभौ ॥ गृहप्रवेशनीयप्रधानाज्यहोमेविनियोगः ॥ ॐ आनःप्रजांजनयतु० ॥ १ ॥ सर्वत्रसूर्या सावित्र्याइदंनमम ॥ ॐ अघोरचक्षुर० ॥२॥ सूर्यासावि० ॥ ॐ इमांत्वमिंद्रमी० ॥३॥ सूर्यासावि० ॥ ॐ सम्राज्ञीश्वशुरे० ॥ ४ ॥ सूर्या० इतिचतस्रआज्याहुतीर्हुत्वा ॥ समंजन्त्वित्यस्यसूर्यासावित्रीसूर्यासावित्र्यनुष्टुप् ॥ दधिप्राशनेआज्यशेषेण हृदयांजनेवाविनियोगः ॥ ॐ समंजंतुविश्वेदेवाःसमापोहृदयानिनौ ॥ संमातरिश्वासंधातासमुदेष्ट्रीदधातुनौ ॥ इत्यनेनद

१ अयमर्धरात्रोत्तरविवाहहोमेपरेद्युःप्रातःकार्यः । अर्धरात्रात्पूर्वविवाहहोमेतुतदैवविवाहहोमोत्तरंपृथगेवकार्यः । औपासनंत्वेतस्मात्पूर्वमेव ॥
२ अत्रऋगंतेस्वाहाकारंपठन्नाज्याहुतीर्जुहुयादिति प्र० र० तत्रऋगंतशब्दःपूर्वसमावर्तनेममाग्नेइत्यत्रस्फुटीकृतोद्रष्टव्यः ।

धिप्राश्यपत्नीमपिप्राशयेत् हुतशिष्टाज्येनस्वस्यपत्न्याश्चहृदयांजनंवाकार्यम् ॥ ततोहस्तंप्रक्षाल्यस्विष्टकृदादिहोमशेषंसमाप्य
पतिपुत्रवतीभिःकृतनीराजनौदंपतीद्विजाशिषोगृह्णीयातां ॥ इतिगृहप्रवेशनीयहोमः ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

॥ १५४ ॥ अथविवाहचतुर्थदिनकृत्यम् ॥

श्रीः ॥ ततोवरस्त्रिरात्रव्रताचरणांतेविवाहकालेवध्वापरिहितंवस्त्रं परिणीतायाअस्यावध्वाःसोमाद्युपभुक्तदोषनिवर्हणार्थं व
धूवस्त्रदानं करिष्यइतिसंकल्प्यसत्येनोत्तभितेतिसूक्तेनतदर्थविदेब्राह्मणायदद्यात् ॥ ततोव्रतसंपूर्त्यर्थंयथाशक्तिब्राह्मणभोज
नंसंकल्प्यामान्नादिनावाकुर्यात् ॥ ततोविवाहाच्चतुर्थदिनेभद्रादिरहितेऽभुक्तःकन्यादातासभार्योदेशकालौसंकीर्त्यविवाहस्य
संपूर्णफलावाप्तयेवरस्यतत्पितृमात्रादीनांतत्पक्षीयाणांचयथाविभवंवस्त्रादिभिः पूजनमहंकरिष्ये॥तथाचउमामहेश्वरप्रीतिद्वा
राकन्यादानफलसंपूर्णतावाप्तयेवंशाभिवृद्धयेचऐरिणीपूजनंवरमात्रेऐरिणीदानंचकरिष्ये ॥ (वसंतपूजनंचकरिष्ये ॥ इतिसं
कल्प्यविधिवद्गणपतिपूजनंकृत्वा रंगवल्ल्यादियुतभूमौमध्येपंचरंगनिर्मितंस्वस्तिकंचतुर्विदिक्षुचत्वारिस्वस्तिकानिचविलिख्य
तेषुतंडुलराशीन्कृत्वातदुपरिमध्येईशानादिक्रमेणचतुर्दिक्षुचाक्षतयुतपंचकलशान्निधायकौसुंभसूत्रेणकलशान्ग्रंथयित्वा मुखे
ष्वाम्रपल्लवान्निधाय तदुपरिघृतपाचितपोलिकाःसंस्थाप्यतदुपरिपिष्टदीपपंचकंद्वयंवाप्रतिकलशंनिधायतत्रवसंतंपूजयेत् ॥

१ गृह्याग्निमतःसायप्रातरौपासनहोमोत्रापेक्षितःपरंतुसपूर्वंनित्यविधौगतएव ॥ नष्टाग्नेःपुन सधानप्रयोगोपिप्रसगमनुसृत्यगर्भाधानप्रयोगारंभेसंगृ
हीतोस्ति। २ अत्रप्रयोगेधनुश्चिन्हातर्गतंवसंतपूजनंअग्रेतनंगजपूजनंचक्वचिद्देशेकुर्वंतिपारपर्यागतशिष्टाचारान्नसर्वत्र ॥ आकरेष्वनेदृश्यते ॥

तांसुतइतिषळर्चस्यसूक्तस्यवामदेवोबृहदुक्थऋषिः ॥ वसंतरूपींद्रोदेवता ॥ त्रिष्टुप्छंदः ॥ वसंतपूजनेविनियोगः ॥ ॐ तांसुतें
कीर्तिंमघवन्महित्वायत्त्वाभीतेरोदसीअह्वयेताम् ॥ प्रावोदेवाँआतिरोदासमोजःप्रजायैत्वस्यैयदशिक्षइंद्र ॥ यदचरस्तन्वावावृ
धानोबलानींद्रप्रब्रुवाणोजनेषु ॥ मायेत्सातेयानियुद्धान्याहुर्नाद्यशत्रुंननुपुराविवित्से ॥ कउनुतेमहिमनःसमस्यास्मत्पूर्वऋष
योंतमायुः ॥ यन्मातरंचपितरंचसाकमजनयथास्तन्वः१ःस्वायाः ॥ चत्वारितेअसुर्याणिनामादाभ्यानिमहिषस्यसंति ॥ त्व
मंगतानिविश्वानिवित्सेयेभिःकर्माणिमघवन्चकर्थ ॥ त्वंविश्वादधिषेकेवलानियान्याविर्याचगुहावसूनि ॥ काममिन्मेमघव
न्माविताग्रीस्त्वमाज्ञातात्वमिंद्रासिदाता ॥ योअदधाज्ज्योतिषिज्योतिरंतर्योअसृजन्मधुनासंमधूनि ॥ अधप्रियंशूषमिंद्राय
मन्मब्रह्मकृतोबृहदुक्थादवाचि ॥ इतिसूक्तेनवसंतंसंपूज्य ॥ इंद्रादिदेवतानांचप्रीतिदोनंदवर्धनः ॥ कालरूपीसविश्वात्मा
वसंतःकामदोस्तुमे ॥ प्रसूनदेहरूपायअनंगत्रासकारिणे ॥ कालरूपायदेवायवसंतायनमोनमः ॥ इतिमंत्राभ्यांनमस्कृत्यपु
ष्पांजलिंदद्यात् ॥ ततोवरपिताकन्यांपूजयेत् ॥ अभिवस्त्रेतिपट्टकूलादिदत्वाआयुष्यमितिसूक्तेनसुवर्णालंकारादियाःफलि
नीरितिपुष्पमालादिदत्वासुमंगलीरियंवधूरितिसीमंतेसिंदूरंनिक्षिप्य ॥ मांगल्यतंतुनानेनभर्तृजीवनहेतुना ॥ कंठेबध्नामिसु
भगेसाजीवशरदःशतं ॥ इतिकंठेमंगलसूत्रंबध्नीयात् ॥) ततःकन्यापिताऐरिणीपूजनंकुर्यात् ॥ सवस्त्रफलतांबूलंदंपत्यो
र्वंशवर्धनं ॥ ऐरिण्याख्यंवंशपात्रंपक्वान्नैःपरिपूरितं ॥ करकैरुद्रसंख्याकैःसुवर्णपरिपूरितैः ॥ एतावदैरिणीरूपंकर्तव्यंकिलसूरि
भिः ॥ एवंसंपाद्य ॥ ऐरिणित्वमुमादेवीमहेशोगिरिजापतिः ॥ अतस्त्वांपूजयिष्यामिऐरिणींसर्वकामदां ॥ सवस्त्रांचसदी

इतिसंकल्प्यतत्रउमामहेश्वरौषोडशोपचारैःपूजयित्वा
पांचशूर्पैःषोडशभिर्युतां ॥ वरमात्रेप्रदास्यामिकन्यादानस्यसिद्धये ॥ इतिसंकल्प्यतत्रउमामहेश्वरौषोडशोपचारैःपूजयित्वा
पांचशूर्पैःषोडशभिर्युतां ॥ वरमात्रेप्रदास्यामिकन्यादानस्यसिद्धये ॥ वरमात्रेवंशपात्रंदत्वामंत्रान्पठेत् ॥ वंशोवंशकरःश्रेष्ठोवं
इदंऐरिण्याख्यवंशपात्रंषोडशशूर्पयुतंवरमात्रेसंप्रददेनममेत्युक्त्वावरमात्रेवंशपात्रंदत्वामंत्रान्पठेत् ॥ वंशानामुत्तमंदानमतःशां
शोवंशसमुद्भवः ॥ अनेनवंशदानेनतुष्टऋद्धिंकरोतुमे ॥ वंशपात्रमिदंपुण्यंवंशजातसमुद्भवम् ॥ वंशवृद्धिकरंदानंसौभा
तिंप्रयच्छमे ॥ वंशपात्राणिसर्वाणिमयासंपादितानिवै ॥ उमाकांतायदत्तानिममगोत्राभिवृद्धये ॥ दानानामुत्तमंदानमतः
ग्यादिसमन्वितं ॥ वस्त्रेणाच्छादितंपूगफलहेमसमन्वितम् ॥ सर्वपापक्षयकरंनानाद्रव्यैस्तुपूरितं ॥ अष्टवर्षात्वियंकन्यापुत्रवत्पालिताम
शांतिंप्रयच्छमे॥ इति ॥ ततःकन्यांवरपितृमात्रुत्संगयोःपृथगुपवेश्यपृथक्तौप्रार्थयेत् ॥ अष्टवर्षात्वियंकन्यापुत्रवत्पालितामया ॥ इदानींतवपुत्रायदत्तास्नेहेनपाल्यतां॥इति॥ ततःस्वस्तिनोमिमीतामितिसूक्तेनकंचुकीसहितंऐरिणीपात्रंवरपक्षीयाणां
या ॥ इदानींतवपुत्रायदत्तास्नेहेनपाल्यतां॥इति॥ ततःस्वस्तिनोमिमीतामितिसूक्तेनकंचुकीसहितंऐरिणीपात्रंवरपक्षीयाणां
शिरसिदिवेदिवेसदृशीरितिसूक्तेननिधायशिरसउत्तार्यभूमौनिधायपुनःशिरसिभूमौचेतिपंचवारंत्रिवारंवाप्रत्येकंकार्यं एवं
वरस्यापि ॥ (ततोदिग्गजौपूजयेत्॥ देशकालौस्मृत्वावधूवरयोःसौभाग्यादिविवृद्ध्येगजपूजांकरिष्ये॥ आतूनइंद्रेतिनवर्च
स्यकाण्वःकुसीदइंद्रोगायत्री ॥ गजपूजनेविनियोगः ॥ ॐ आतूनइंद्रक्षुमंतं० ऋक्० ९ ॥ गोधूमनिर्मितंप्राक्शिरसमुत्तरा
भिमुखंमत्तमातंगसंज्ञकंगजंयथाविभववस्त्रादिभिःसंपूज्य ॥ नागानामिहनागेशमत्तमातंगसंज्ञक ॥ वरवध्वोःसुखप्राप्त्यैप्रस
न्नोभवसर्वदा॥ इतिमंत्रेणप्रार्थ्य॥ लवणनिर्मितंप्राक्शिरसंउत्तराभिमुखंदक्षिणभागस्थंभद्रमातंगंतथैवसंपूज्य ॥ऐरावतमहा
भागभद्रमातंगसंज्ञक ॥ वरवध्वोःसुखप्राप्त्यैप्रसन्नोभवसर्वदा ॥ इतिप्रार्थयेत् ॥ ततोवरोमत्तमातंगेप्राङ्मुखस्तिष्ठेत् ॥ क

न्यापिभद्रमातंगेउत्तराभिमुखीतिष्ठेत् ॥ ततोवधूंवामहस्तेधृत्वापश्चाद्भागेनआनीयमत्तमातंगेअवस्थाप्यस्वयंचप्राग्भागेनग
त्वाभद्रमातंगेस्थित्वा) सौभाग्यादिवृद्धयेब्राह्मणसुवासिनीभ्योवायनानिदत्वाब्राह्मणेभ्योयथाशक्तिभूयसींदक्षिणांचदत्वा
कर्मउमामहेश्वरार्पणंकुर्यात् ॥ इतिविवाहचतुर्थदिनकृत्यं ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

॥ १५५ ॥ अथवधूगृहप्रवेशः ॥

श्रीः ॥ ज्योतिःशास्त्रोक्तेप्रतिशुक्रादिवर्जितेशुभकालेनवोढयावध्वामंगलतूर्यैःसह ॥ ॐ इहप्रियंप्रजयातेसमृध्यतामस्मिन्गृ
हेगार्हपत्यायजागृहि ॥ एनापत्यातन्वंसंसृजस्वाधाजिव्रीविदथमावदाथः ॥ इतिसूक्तेनकनिक्रददित्यादिमांगलिकमंत्र
घोषकैर्द्विजैःसहवधूंपाणौगृहीत्वागृहंप्रविश्य सवधूकोवरःआचम्यप्राणानायम्यदेशकालौनिर्दिश्यअनयानवोढयावध्वासह
कृतगृहप्रवेशांगभूतंगणपतिपूजनपूर्वकंस्वस्तिपुण्याहवाचनंश्रीमहालक्ष्मीपूजनंचकरिष्ये इतिसंकल्प्य गणपतिपूजनंपुण्याह
वाचनंचकृत्वाकांस्यपात्रेसिततंदुलान्प्रसार्यतत्रस्वर्णशलाकयाकुलदेवतानामस्वेष्टंपत्न्याःस्थापनीयंनामचविलिख्यतदस्तु०गृ
हावै०इत्यादिभिःप्रतिष्ठाप्य ॐनामानितेशतक्रतोविश्वाभिर्गीर्भिरीमहे॥ इंद्राभिमातिषाह्ये ॥ भूर्भुवःस्वःनामाधिष्ठात्र्यैमहा
लक्ष्म्यैनमइतिमहालक्ष्मींपोडशोपचारैर्यथाचारंसंपूज्यलिखितक्रमेणनामवाचयित्वाविप्राशिषोगृहीत्वातेभ्योदक्षिणांदद्यात्
॥ वधूगृहप्रवेशनांगंलक्ष्मीपूजनं ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

॥१५६॥ अथदेवकोत्थापनमंडपोद्वासने ॥

श्रीः ॥ उक्तकालेमंडपांतःसपत्नीकउपविश्याचम्यप्राणानायम्यदेशकालौसंकीर्त्य ॥ विवाहांगत्वेनस्थापितदेवतानामुत्थापनंमंडपोद्वासनंतदंगंगणपतिपूजनंपुण्याहवाचनंचकरिष्येइतिसंकल्प्यसर्वादेवताःप्रत्येकंप्रत्यहवत्पूजयित्वा॥ॐ उत्तिष्ठब्रह्मणस्पतेदेवयंतस्त्वेमहे ॥ उपप्रयंतुमरुतःसुदानवइंद्रप्राशूर्भवासचा ॥ ॐअभ्यारमिदद्रयोनिषिक्तंपुष्करेमधु ॥ अवतस्यविसर्जने ॥ इतिविसृज्यभगवत्यादीनांमंडपांतस्तैलाभ्यंगोद्वर्तनोष्णोदकस्नानपूर्वकंपूजनंविधाय॥वेष्टनसूत्रमुन्मुच्यस्वस्तिवाचनंकुर्यात् ॥ तत्राभिषेकांतेपुरोधास्तच्छाखादिवंशपात्रेनिधायतदुपरिप्रक्षिप्ताभिषेकजलंसकुटुंबयजमानशिरसिकिंचित्स्रावयन् ॥ ॐप्रेतिचेतिचेत्येतद्वैसर्वंस्वस्त्ययनंयत्प्रेतिचेतिचेतितद्योस्यप्रियस्यात्तमेतेनानुमंत्रयेतप्रेतिचेतिचेतिस्वस्त्येवगच्छतिस्वस्तिपुनरागच्छतीतिब्राह्मणंपठेत् ॥ एवंत्रिःकुर्यात् ॥ ततःकर्तास्वशिरसिबद्धांजलिरस्मद्गोत्रेषट्सुषट्सुमासेषुशोभनमस्त्वितिभवंतोब्रुवंतुइतिद्विजान्प्रार्थयेत् ॥ तेचतथास्त्वितिब्रूयुः ॥ ततोद्विजान्संपूज्यतदाशिषोगृहीत्वासकुटुंबोभुंजीत ॥ इति ॥

॥ १५७ ॥ अथाग्निद्वयसंसर्गप्रयोगः ॥

श्रीः ॥ द्वितीयादिविवाहव्रतांतेशुभदिनेप्राणायामदेशकालस्मरणादिकृत्वाममविवाहद्वयेनजातयोर्द्वयोर्गृह्याग्न्योःसंसर्गमहंकरिष्ये ॥ इतिसंकल्प्योदक्संस्थयोर्द्वयोःस्थंडिलयोरुपलेपादिपूर्वकंक्रमेणगृह्याग्नीप्रतिष्ठाप्यप्रथमाग्नावन्वादध्यात् ॥ तत्रक

१ समेचदिवसेकुर्याद्देवकोत्थापनंबुध. ॥ षष्ठंचविषमनेष्टंमुक्त्वापचमसप्तमौ ॥ समेपुषष्ठविषमेपुपचमसप्तमातिरिक्तदिनंनात्रेष्टमित्यर्थः ॥

मः ॥ क्रियमाणेऽग्निद्वयसंसर्गकर्मण्यन्वाधानंकरिष्ये ॥ असिन्नित्याद्याज्यभागांतमुक्त्वाअग्निंप्रधानदेवतांनवभिराज्याहुति
भिर्यक्ष्ये ॥ शेषेणस्विष्टकृतमित्याद्याज्यभागांतंकृत्वाआद्ययापत्न्यासमन्वारब्धोनवाहुतीर्जुहुयात् ॥ अग्निमीळइतिनवानांम
धुच्छंदाअग्निर्गायत्री ॥ अग्निद्वयसंसर्गप्रधानाज्यहोमेविनियोगः ॥ ॐ अग्निमीळे० इतिनवभिःस्वाहांताभिर्नवाहुतीर्हुत्वाप्र
त्याहुत्यग्नयइदंनममेतित्यक्त्वास्विष्टकृदादिहोमशेषमुपस्थानांतंसमाप्यअग्नेत्वंनइतिचतसृभिश्चोपस्थाय तमग्निं अयंतेयोनि
र्ऋत्वियइत्यस्यगाथिनोविश्वामित्रोग्निरनुष्टुप् ॥ अग्निसमारोपणेविनियोगः ॥ ॐ अयंतेयोनिर्ऋत्वियोयतोजातोअरोचथाः ॥
तंजानन्नग्नआसीदाथानोवर्धयागिरः ॥ इतिसमिधिसमारोप्यद्वितीयाग्नौ ॥ प्रत्यवरोहयेत् ॥ द्वितीयाग्नौ ॥ प्रत्यवरोहे
त्यस्यहिरण्यगर्भोग्निस्त्रिष्टुप् ॥ अग्निप्रत्यवरोहणेविनि० ॥ ॐ प्रत्यवरोहजातवेदःपुनस्त्वंदेवेभ्योहव्यंवहनःप्रजानन् ॥ प्र
जांपुष्टिंरयिमस्मासुधेह्यथाभवयजमानायशंयोः ॥ इतितंप्रत्यवरोह्यान्वाधानेपूर्ववदाज्यभागांतमुक्त्वात्रप्रधानं ॥ षड्वारम
ग्निंचतुर्गृहीताज्येनशेषेणस्विष्टकृतमित्यादिआज्यभागांतंकृत्वा ततःस्रुचिस्रुवेणचतुर्वारंप्रभूतमाज्यंगृहीत्वा पत्नीभ्यामन्वार
ब्धस्तेनाज्येनावयवशःषडाहुतीर्जुहुयान्मंत्रैः ॥ तेच ॥ अग्नावग्निर्हिरण्यगर्भोग्निःशक्करी ॥ अग्निद्वयसंसर्गप्रधानाज्यहोमेवि
नियोगः ॥ ॐ अग्नावग्निश्चरतिप्रविष्टऋषीणांपुत्रोअधिराजएषः ॥ तस्मैजुहोमिहविषाघृतेनमादेवानांमोमुहद्भागधेयंमोअ
स्माकंमोमुहद्भागधेयंस्वाहा ॥ १ ॥ अग्नयइदंनममेतिसर्वत्रत्यागः ॥ अग्निनाग्निर्मधुच्छंदाअग्निर्गायत्री ॥ अग्निद्वयसंसर्गप्र
धानाज्यहोमेवि० ॥ ॐ अग्निनाग्निःसमिध्यतेकविर्गृहपतिर्युवा ॥ हव्यवाड्जुह्वास्यःस्वाहा ॥ २ ॥ अस्तीदमधिमंथनमि

तितिसृणांविश्वामित्रोग्निरनुष्टुप् ॥ अंत्येद्वेत्रिष्टुभौ ॥ वि०प्राग्वत् ॥ ॐ अस्तीदमधिमंथनमस्तिप्रजननंकृतं ॥ एतांविश्पत्नी
माभरराग्निंमंथामपूर्वथास्वाहा ॥ ३ ॥ ॐ अरण्योर्निहितोजातवेदागर्भइवसुधितोगर्भिणीषु ॥ दिवेदिवईड्योजागृवद्भिर्हविः
ष्मद्भिर्मनुष्येभिरग्निःस्वाहा ॥ ४ ॥ ॐ उत्तानायामवभराचिकित्वान्त्सद्यःप्रवीतावृषणंजजान ॥ अरुषस्तूपोरुशदस्यपा
जइळायास्पुत्रोवयुनेजनिष्टस्वाहा ॥ ५ ॥ पाहिनोअग्नएकयेतिप्रगाथोभर्गोग्निर्बृहती ॥ विनियोगःप्राग्वत् ॥ ॐ पाहिनो
अग्नएकयापाह्यु१तद्वितीयया ॥ पाहिगीर्भिस्तिसृभिरूर्जांपतेपाहिचतसृभिर्वसोस्वाहा ॥ ६ ॥ गृह्यपरिशिष्टमतेस्रुवेणैवअ
ष्टाहुतयः ॥ ताश्च ॥ अग्निनाग्निःसमिध्यतइत्युक्तयैका ॥ १ ॥ त्वंह्यग्नेअग्निनेत्यस्यविरूपोग्निर्गायत्री ॥ विनियोगःप्राग्वत् ॥
ॐ त्वंह्यग्नेअग्निनाविप्रोविप्रेणसन्त्सता ॥ सखासख्यासमिध्यसेस्वाहा ॥ २ ॥ पाहिनोअग्नइतितृचस्यप्रगाथोभर्गोग्निर्बृहती ॥
विनियोगःप्राग्वत् ॥ ॐ पाहिनोअग्नइत्युक्ता ॥ ॐ पाहिविश्वस्माद्रक्षसोअराव्णःप्रस्मवाजेषुनोव ॥ त्वामिद्धिनेदिष्ठंदेवता
तयआपिंनक्षामहेवृधेस्वाहा ॥ ॐ आनोअग्नेवयोवृधंरयिंपावकशंस्यं ॥ रास्वाचनउपमातेपुरुस्पृहंसुनीतीस्वयशस्तरंस्वाहा ॥
अस्तीदमितितृचउक्तः ॥ सर्वत्राग्नयइदंनममेतित्यागः ॥ एवंहुत्वास्विष्टकृदादिहोमशेषंसमाप्यआयतनेग्निंनिधाययथापूर्वं
परिचरेत् ॥ इतिअग्निद्वयसंसर्गप्रयोगः ॥ ॥छ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

॥ १५८ ॥ अथाशौचेहोमविधिः ॥

श्रीः ॥ जननशावाशौचयोर्ऋत्विगादिनासायंप्रातर्होमौकारयेत् ॥ स्वयंचद्रव्यत्यागंकुर्यात् ॥ ऋत्विगाद्यन्याभावेतुआशौ

चपातात्पूर्वहोमांतेवक्ष्यमाणप्रकारेणाग्निसमारोपणंकृत्वासूतकनिवृत्तौस्नात्वाकृतनित्यक्रियोऽग्निंप्रतिष्ठाप्यप्राणानायम्यदेश
कालौसंकीर्त्यममनित्यहोमातिक्रमजन्यदोषपरिहारार्थं प्रायश्चित्तपूर्वकंअतिक्रान्तहोमान्करिष्यइतिसंकल्प्यपरिसमूहनादि
कृत्वाअग्नेःपश्चिमतःसपवित्रेपात्रेआज्यमासिच्यअंगारानायतनादुत्तरतोबहिःकृत्यतेष्वाज्यपात्रंनिधायतृणेनावज्वल्यदर्भाग्र
द्वयंक्षिप्त्वातेनैवाज्यंत्रिःपर्यग्निकृत्वोल्मुकंनिरस्यकर्षन्निवोदगुद्वास्य अंगारानग्नावतिसृज्यसवितुष्ट्वेतिमंत्रेणसकृद्विस्तूष्णीमेवं
त्रिरुत्पूयपवित्रेप्रोक्ष्याग्नौप्रहृत्याज्यंपश्चिमतोदर्भेष्वासाद्यस्रुक्स्रुवयोःसंमार्जनंकृत्वाज्यंस्रुवेणस्रुचिचतुर्गृहीत्वा ॥ ॐ मनो
ज्योतिर्जुषतामाज्यंविच्छिन्नंयज्ञंसमिमंदधातु ॥ याइष्टाउषसोयाअनिष्टास्ताःसंतनोमिहविषाघृतेनस्वाहा॥ मनसेज्योति
षइदंनममेतिहुत्वानित्यहोमार्थंपूर्ववत्तंडुलान्संस्कृत्यहोमवत्परिसमूहनादिसमित्प्रक्षेपणांततंत्रपूर्वकं अतीतकालादारभ्यक्रमे
णद्वेद्वेआहुतीहुत्वातत्कालहोमंचकृत्वा अग्निंसूर्यंप्रजापतिंचोपस्थायपरिसमूहनाद्यंगजातंसकृत्कुर्यात्॥इत्याशौचेहोमविधिः

॥ १५९ ॥ अथापत्कालेकर्तव्योहोमद्वयसमासप्रयोगः ॥

श्रीः॥ पूर्ववत्सायंकालीनमाहुतिद्वयंहुत्वापरिसमूहनादिकृत्वाकंचित्कालंनिमील्यानिमील्यवापुनःपरिसमूहनादिसमित्प्रक्षे
पणांतंकृत्वाश्वःकर्तव्यप्रातराहुतिद्वयमपकृष्यहुत्वोपस्थानंकुर्यात् ॥ एकैवचेत्समित्सायंहोमादावेव ॥ उपस्थानेमंत्राः ॥ ह
विष्पांतमितिपंचर्चस्यवामदेव्यःसूर्यवैश्वानरौत्रिष्टुप् ॥ उपस्थानेविनियोगः ॥ ॐ हविष्पांतमजरंस्वर्विदिदिविस्पृश्याहुतंजु
ष्टमग्नौ ॥ तस्यभर्मणेभुवनायदेवाधर्मणेकंस्वधयापप्रथंत ॥ गीर्णंभुवनंतमसापगूळ्हमाविःस्वरभवज्जातेअग्नौ ॥ तस्यदेवाःपृ

थिवीद्यौरुतापोरंणयन्नोषधीःसख्येअस्य ॥ देवेभिर्न्विपितोयज्ञियेभिरग्निंस्तोपाण्यजरंबृहंतं ॥ योभानुनापृथिवींद्यामुतेमामातुतानरोदसीअंतरिक्षं ॥ योहोतासीत्प्रथमोदेवजुष्टोयंसमांजंनाज्येनावृणानाः ॥ सपतत्रीत्वरंस्थाजगद्यच्छ्वात्रमग्निरकृणोज्जातवेदाः ॥ यज्जातवेदोभुवनस्यमूर्धन्नतिष्ठोअग्नेसहरोचनेन ॥ तंत्वाहेममतिभिर्गीर्भिरुक्थैःसयज्ञियोअभवोरोदसिप्राः ॥ एतैर्मंत्रैःप्राजापत्यैश्चोपस्थायपरिसमूहनाद्यंगजातंसकृत्कुर्यात् ॥ इत्यापत्कालेकर्तव्यहोमद्वयसमासप्रयोगः ॥ ॥ छ ॥

॥ १६० ॥ अथगुर्वादिपक्षहोमः ॥

श्रीः ॥ तत्रप्रतिपदिसायंकालेसमित्प्रक्षेपणांतंकृत्वाहुतिप्रमाणेनतंडुलान्पात्रद्वयेप्रतिपात्रंचतुर्दशवारंगृहीत्वाप्रथमपात्रस्थानग्नयेस्वाहेतिसर्वान्जुहुयात् ॥ ततःप्रजापत्यर्थंगृहीतान्प्रजापतिपदंचतुर्थ्यंतंमनसाध्यायन्स्वाहेतिहुत्वोपस्थानादिसकृत्कुर्यात् ॥ एवंद्वितीयायांप्रातःसमित्प्रक्षेपणादिपूर्ववत्कृत्वा सूर्यायस्वाहेतिपूर्ववद्धुत्वासायंकालीनोत्तराहुतिवद्द्वितीयाहुतिंचहुत्वोपस्थानाद्यंगजातंसकृत्कुर्यात् ॥ पक्षमध्येवापत्तावागामिचतुर्दशीसायंकालीनहोमांतान्शेषहोमान्सायंसमस्येत् ॥ पर्वप्रातर्होमांतांश्चप्रातःशेषहोमान्समस्येत् ॥ सर्वथापर्वसायंहोमःप्रतिपत्प्रातर्होमश्चपृथगेवहोतव्यौ ॥ अत्रपूर्ववदग्निंरक्षेत् ॥ आपन्निवृत्तौतुतदारभ्यसायंप्रातर्होमान्यथाकालंकुर्यात् ॥ इतिगुर्वापदिपक्षहोमविचारः ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

॥ १६१ ॥ अथाग्निसमारोपविधिः ॥

श्रीः ॥ कालहोमानंतरं ॥ अयंतेगाथिनोविश्वामित्रोग्निरनुष्टुप् ॥ अग्निसमारोपणेविनियोगः ॥ ॐ अयंतेयोनिर्ऋत्वियोय

तौजातोअरोचथाः ॥ तंजानन्नग्नआसीदाथानोवर्धयागिरः ॥ इतिमंत्रेणाश्वत्थसमिधंप्रताप्यतत्राग्निंसमारोपयेत् ॥ यद्वा ॥
यातेअग्नेयज्ञियातनूस्तयेह्यारोहात्मात्मानं ॥ अच्छावसूनिकृण्वन्नस्मेनर्यापुरूणि ॥ यज्ञोभूत्वायज्ञमासीदस्वांयोनिं ॥ जा
तवेदोभुवआजायमानःसक्षयएहि ॥ इतिमंत्रेणपाणीप्रताप्यआत्मनिसमारोपयेत् ॥ तत्रप्रादुष्करणकालेअरणिसमारोपेअ
रणीनिर्मथ्य ॥ ॐ प्रत्यवरोहजातवेदःपुनस्त्वंदेवेभ्योहव्यंवहनःप्रजानन् ॥ प्रजांपुष्टिंरयिमस्मासुधेह्यथाभवयजमानायशं
योः ॥ इत्यनेनस्थंडिलेग्निंप्रतिष्ठापयेत् ॥ अश्वत्थसमित्समारोपणपक्षेपुनर्होमकालेविधिवदग्निंप्रतिष्ठाप्यप्रत्यवरोहेतिमंत्रेण
तांसमिधमग्नौजुहुयात् ॥ एवमग्निःसिद्धोभवति ॥ ततोहोमःकार्यः ॥ आत्मसमारोपपक्षेसर्वदाऽस्पृश्यस्पर्शनंजलेनिमज्य
स्नानंस्त्रीगमनंचाकुर्वन्मूत्रपुरीषोत्सर्गेशौचमकृत्वाचिरकालमतिष्ठंश्चहोमकाले आत्मसमारूढमग्निमुच्छ्वासरूपेणप्रत्यवरोहेति
मंत्रेणलौकिकाग्नौनिदध्यात् ॥ एवंयथाधिकारमग्निंप्रतिष्ठाप्यकालद्वयेएककालेवापूर्ववज्जुहुयात् ॥ इदंसमारोपणंद्वादश
रात्रपर्यंतमेवकुर्यात् ॥ पुरुषस्यैवप्रवासकालेकर्तव्यम् ॥ प्रवासश्चसाग्निकेनद्रव्यार्जनादिदृष्टकार्यार्थमेवकेवलेनपुरुषेणकार्यः
नतुतीर्थयात्राद्यदृष्टार्थकार्यार्थं ॥ तत्रहोमांतेपूर्वोक्तमंत्रैरुपस्थायपुनःप्रवासार्थंअभयंवोभयंमेस्त्वितिमंत्रेणाग्निमुपस्थायद्विमा
समध्यवर्तिकालेष्वन्यतमकालपर्यंतंप्रोष्यपुनःस्वगृहसमीपमेत्य ॐ गृहामाबिभीतोपवःस्वस्त्येवोस्मासुचप्रजायध्वंमाचवोगोप
तीरिषदितिमंत्रेणगृहंनिरीक्ष्य ॐ गृहानहंसुमनसःप्रपद्येवीरघ्नोवीरवतःसुवीरान् ॥ इरावहंतोघृतमुक्षमाणास्तेष्वहंसुमनाःसंवि
शानि॥इतिमंत्रेणगृहंप्रविश्य ॐशिवंशग्मंशंयोःशंयोरितिपुनस्त्रिरनुवीक्ष्यहोमकालेउपस्थानांतंकृत्वा ॐ अभयंवोभयंमेस्त्वि

तिपुनरग्निमुपतिष्ठेत ॥ ततोज्येष्ठपुत्रशिरउभाभ्यांपाणिभ्यांपरिगृह्य ॥ ॐ अंगादंगात्संभवसिहृदयादधिजायसे ॥ आत्मावै
पुत्रनामासिसजीवशरदःशतमितिमंत्रंजपित्वामूर्धनित्रिराजिघ्रेत् ॥ प्रत्याघ्राणंमंत्रावृत्तिः ॥ एवमितरेषांचपुत्राणांक्रमेणकृ
त्वाप्रत्तदुहितॄणांतूष्णीमेवशिरोजिघ्रेत् ॥ एतत्पुत्रेपिप्रोष्यागतेभवति॥ अवगतमप्यप्रियंप्रवासादागतंप्रतितदहर्ननिवेदयेयुः॥

॥ १६२ ॥ अथाग्निसंसर्गदोषेप्रायश्चित्तम् ॥

श्रीः ॥ स्वगृह्याग्निरन्यगृह्याग्निनासंसृष्टश्चेदग्नीविभज्योभौसमित्समारोपणंकुर्यातां ॥ ततःपूर्वहोतासमिधोग्निमवरोप्यदेशका
लौसंकीर्त्यसमिद्द्वयमादायास्मिन्नन्वाहितेग्नावित्यादिचक्षुषीआज्येनेत्यंतमुक्त्वाअग्निंविविचिंप्रधानदेवतांचरुद्रव्येण शेषेण
स्विष्टकृतमितिसद्योयक्ष्ये इत्यंतमुक्त्वासमिद्द्वयमग्नावाधायपरिसमूहनादिपूर्णपात्रनिधानांतंकृत्वाअग्नयेविविचयेत्वाजुष्टंनि
र्वपामीतिचतुरोमुष्टीन्निरुप्यप्रोक्षणाद्याज्यभागांतंकृत्वाअग्नयेविविचयेस्वाहेतिहुत्वास्विष्टकृदादिहोमशेषंसमापयेत् ॥ अनुप
क्रांतदर्शपूर्णमासश्चेत्पूर्ववदाज्यंसंस्कृत्यस्रुवेणद्वादशवारंस्रुचिगृहीत्वा अग्नयेविविचयेस्वाहेतिस्रुचापूर्णाहुतिंहुत्वाकालहोमं
चरेत् ॥ पश्चाद्धोतातुअग्नयेपथिकृतेजुहुयात् ॥ शवाग्निनासंसृष्टश्चेदग्नयेशुचयेस्वाहेतिजुहुयात् ॥ पचनाग्निनासंसृष्टश्चेदग्न
येसंवर्गायस्वाहेतिजुहुयात् ॥ वैद्युतेनसंसृष्टश्चेदग्नयेप्सुमतेजुहुयात् ॥ इतिअग्नेःसंसर्गदोषप्रायश्चित्तम् ॥ ॥ छ ॥

॥ १६३ ॥ अथार्कविवाहः ॥

श्रीः ॥ अथात्रानंतभट्टकृतःप्रयोगः ॥ वरःकृतनित्यक्रियोरविशनिवारयोर्हस्तनक्षत्रेऽन्यस्मिन्वाशुभेऽह्निग्रामात्प्राच्यामुदी

च्यांवाअर्कंगत्वादेशकालौसंकीर्त्य ॥ ममतृतीयमानुषीविवाहस्यशुभतासिद्ध्यर्थंअर्कविवाहंकरिष्ये ॥ तदंगतयागणेशपूजनंस्व
स्तिवाचनंमातृकापूजनंनांदीश्राद्धंचकरिष्ये ॥ इतिसंकल्प्यनांदीश्राद्धांतंसमाप्य आचार्यंवृणुयात् ॥ अमुकगोत्रोमुकशर्मा
हंअमुकगोत्रममुकशर्माणंअस्मिन्नर्कविवाहकर्मणिआचार्यत्वेनत्वांवृणेइतिवृत्वाततआचार्योवरोवा आकृष्णेनेतिमंत्रेणार्कंछा
यासहितंसूर्यमावाह्यषोडशोपचारैःसंपूज्यगुडौदनंनैवेद्यंसमर्प्यवस्त्रेणतंतुभिश्चावेष्ट्यपूजोत्तरंप्रार्थयेत् ॥ त्रिलोकवासिन्सप्ताश्व
छायया सहितोरवे ॥ तृतीयोद्वाहजंदोषंनिवारयसुखंकुरु ॥ ततोवरोजलमादायत्रिःप्रदक्षिणंपरिषिंचेदेभिर्मंत्रैः ॥ ममप्रीति
करायेयंममसृष्टापुरातनी ॥ अर्कजाब्रह्मणासृष्टाअस्माकंप्रतिरक्षतु ॥ नमस्तेमंगलेदेविनमःसवितुरात्मजे ॥ त्राहिमांकृपया
देविपत्नीत्वंमइहागता ॥ अर्कत्वंब्रह्मणासृष्टःसर्वप्राणिहितायच ॥ वृक्षाणामादिभूतस्त्वंदेवानांप्रीतिवर्धनः ॥ तृतीयोद्वाह
जंपापंमृत्युंचाशुविनाशय ॥ ततःकन्यांप्रयच्छेत्याचार्यंप्रार्थयेत् ॥ ततआचार्योवाग्दानंकुर्यात् ॥ तच्चेत्थं ॥ काश्यपावत्सा
रनैध्रुवेतित्रिप्रवरान्वितकाश्यपगोत्रोत्पन्नांआदित्यस्यप्रपौत्रींसवितुःपौत्रींममामुकशर्मणःपुत्रीमर्कनाम्नींकन्यां अमुकप्रवरा
न्वितायामुकगोत्रायअमुकप्रपौत्रायामुकपौत्रायामुकनाम्नेवरायदास्ये इतित्रिर्वाग्दानंकृत्वावरस्यमधुपर्कपूजांकुर्यात् ॥ ततो
वरःशुमुहूर्तेमंगलपाठपूर्वकमर्कंनिरीक्ष्यस्वस्तिनोमिमीतामितिसूक्तंपठेत् ॥ ततआचार्येणार्ककन्यादानंकारयेत् ॥ तत्रायंक्र
मः ॥ वाग्दानवद्गोत्राद्युच्चार्य आत्मनश्छायासहितसवितृप्रीतयेइमामर्ककन्यांतुभ्यमहंसंप्रददेनममेत्युक्त्वावरहस्तेसाक्षतंज
लंक्षिप्त्वामंत्रंपठेत् ॥ अर्ककन्यामिमांविप्रयथाशक्तिविभूषितां ॥ गोत्रायशर्मणेतुभ्यंदत्तांविप्रसमाश्रयइति ॥ वरःस्वस्तीत्यु

क्त्वास्वशाखोक्तांकामस्तुतिंपठेत् ॥ आचार्यःकृतस्यैतदर्ककन्यादानकर्मणःसंपूर्णतासिद्ध्यर्थमिमांदक्षिणांतुभ्यमहंसंप्रददेइति
हिरण्यंदद्यात् ॥ ततःतत्रकन्याप्रतिनिधिराचार्यःकर्मणि ॥ वरःकंकणबंधनमक्षतारोपणंचार्केएवकुर्यात् ॥ ततोवरःपरित्वे
त्यादिभिर्गायत्र्यात्रिरावृत्यापंचकृत्वोर्कंवरंचसूत्रेणावेष्ट्य तत्सूत्रंद्वेधाकृत्वाएकंगायत्र्यार्कस्यस्कंधेवरोबध्वाअपरंवरहस्तेआचा
र्योबध्नीयाद्बृहत्सामेतिमंत्रेण ॥ बृहत्सामक्षत्रभृद्वृद्धवृष्ण्यंत्रिष्टुभौजःशुभितमुग्रवीरं ॥ इंद्रस्तोमेनपंचदशेनमध्यमिदंवातेनसगरेण
रक्ष ॥ ततोवरआचार्योवार्कस्याष्टदिक्षुमहीद्यौरित्यादिमंत्रावृत्त्याकलशान्संस्थाप्यकलशकंठान्सूत्रेणावेष्ट्यहरिद्रागंधयुक्तज
लेनापूर्यप्रतिकुंभंइदंविष्णुरितिमंत्रेणविष्णुप्रतिमाःसंस्थाप्यषोडशोपचारैःसंपूज्याऽर्कोत्तरतः स्थंडिलेयोजकसंज्ञमग्निंप्रतिष्ठा
प्यान्वाधानंकुर्यात् ॥ अस्मिन्नन्वाहितेग्नावित्याद्याघारदेवतेआज्येनेत्यंतमुक्त्वाअत्रप्रधानंबृहस्पतिमग्निंवायुंसूर्यंप्रजापतिं
चाज्येनशेषेणस्विष्टकृतमित्याद्याघारांतेसंगोभिरित्यस्यांगिराबृहस्पतिस्त्रिष्टुप् ॥ अर्कविवाहप्रधानाज्यहोमेविनियोगः ॥ ॐ
संगोभिरांगिरसोनक्षमाणोभगइवेदर्यमणंनिनाय ॥ जनेमित्रोनदंपतीअनक्तिबृहस्पतेवाजयाशूँरिवाजौस्वाहा बृहस्पतयइदं ॥
यस्यैत्वावामदेवःकामःसंम्राडनुष्टुप् ॥ यस्यैत्वाकामकामायवयंसम्राड्यजामहे ॥ तमस्मभ्यंकामंदत्वाथेदंत्वंघृतंपिबस्वाहा ॥
अग्नयइदं० ॥ ततोव्यस्तसमस्तव्याहृतिभिराज्यंहुत्वाकर्मशेषंसमापयेत् ॥ ततःआचार्यंसंपूज्यतस्मैगोयुगंयथाशक्तिभूयसींद
क्षिणांचदत्वा ॥ ममप्रीतिकरायेयमितिमंत्रेणार्कंपुनस्त्रिःप्रदक्षिणीकृत्यप्रार्थयेत् ॥ मयाकृतमिदंकर्मस्थावरेषुजरायुणा ॥ अ
र्कापत्यानिनोदेहितत्सर्वंक्षंतुमर्हसि ॥ ततोमहाशांतिंपठित्वाकलशप्रतिमाद्याचार्यायदत्वापुण्याहवाचनंकुर्यात् ॥ अस्मिन्क

र्मणिदशब्राह्मणाभोज्याः० ॥ ततश्चतुर्थेदिनेसद्योवापुनरर्केपूर्ववत्सूर्यसंपूज्यविसृज्यमानुषींपरिणयेत् ॥ इत्यर्कविवाहः ॥छ॥

॥ १६४ ॥ अथगोप्रसवशांतिः ॥

श्रीः ॥ कर्ताआचम्यप्राणानायम्यदेशकालौसंकीर्त्यास्यबालकस्यामुकदुष्टकालोत्पत्तिसूचितारिष्टनिवृत्तिद्वाराश्रीपरमेश्वरप्री त्यर्थंगोमुखप्रसवाख्यांशांतिंकरिष्ये ॥ तदंगत्वेनगणेशपूजांकरिष्येइतिसंकल्प्यतंसंपूज्याचार्यवरणंतत्पूजनंचकुर्यात् ॥ आ चार्योयदत्रसंस्थितमितिसर्षपविकिरणंशुचीवइतिपंचगव्येनापोहिष्ठेत्यब्भिश्चदेशप्रोक्षणं स्वस्त्ययनंतार्क्ष्यमितिप्रार्थनंचविधा यगृहस्येशानभागेगोमयेनोपलिप्यश्वेतरजोभिःकर्णिकायुक्तंपंकजंकृत्वातत्रव्रीहीन्निक्षिप्यतेषुशूर्पंतस्मिन्रक्तवस्त्रेप्रसारितेतत्र तिलविकिरणंचकृत्वाप्राङ्मुखमन्त्राक्पादंशिशुंसंस्थाप्यरक्तवस्त्रेणाच्छाद्यसशिशुशूर्पंसूत्रेणवेष्टयित्वातस्मिन्गोमुखसान्निध्यंकृ त्वा ॥ विष्णुर्योनिमितितिसृणांत्वष्टाविष्णुरनुष्टुप् गोमुखप्रसवभावनेविनियोगः ॥ ॐ विष्णुर्योनिंकल्पयतुत्वष्टारूपाणि पिंशतु ॥ आसिंचतुप्रजापतिर्धातागर्भंदधातुते ॥ गर्भंधेहिसिनीवालिगर्भंधेहिसरस्वति ॥ गर्भंतेअश्विनौदेवावाधत्तांपुष्कर स्रजा ॥ हिरण्ययीअरणीयंनिर्मंथतोअश्विना ॥ तंतेगर्भंहवामहेदशमेमासिसूतवे ॥ विष्णोःश्रेष्ठेनरूपेणास्यांनार्यांगवीन्यां॥ पुमांसंपुत्रानाधेहिदशमेमासिसूतवे ॥ इतिसूक्तेनचिंतनंकृत्वातेनैवाचृत्त्यापंचगव्यंविधायशिशुंस्नापयित्वा ॥ गवामंगेषुति ष्ठंतिभुवनानिचतुर्दश ॥ यस्मात्तस्माच्छिवंमेस्यादिहलोकेपरत्रचेतिगोःसर्वांगेषुवामांगेष्वेववास्पृशेत् ॥ ततआचार्योविष्णोः श्रेष्ठेनेतिशिशुंगृहीत्वामात्रेदद्यात् ॥ मातातुबालमादायगोमुखससीपेबालंनीत्वापुनरादायगोपुच्छदेशेपित्रेदद्यात् ॥ ततआ

चार्यःपितृहस्तेनमात्रेदापयेत् ॥ नवेवस्त्रेशिशुंस्थाप्याच्छादनमपसार्यपुत्रमुखेक्षणंकुर्यात् ॥ ततःपंचगव्येनाचार्यःशिशुंप्रोक्षेत्॥ आपोहिष्ठेतितृचस्यसिंधुद्वीपआंबरीषआपोगायत्रीअभिषेकेवि० ३॥ततःपिताहस्तद्वयेनपरिग्रहणपूर्वकं अंगादंगात्संभवसिहृद यादधिजायसे॥आत्मावैपुत्रनामासिसजीवशरदःशतंइतिमंत्रेणशिशोर्मूर्धनित्रिरवघ्राय (मंत्रेसइतिपुंनिर्देशात्कन्यायास्तूष्णी घ्राणं)यथास्थानेशिशुस्थापनंकृत्वाशाखाध्यायिभिःस्वशाखोक्तविधिनापुण्याहंवाचयेत् (कमलाकरमतेऽस्यकर्मणःपुण्याहंभव तोब्रुवंत्वितित्येवत्रिः)तांगांदरिद्रब्राह्मणायविधिनादद्यात् ॥ततोयजमानोवस्त्रस्वर्णधान्यानियथाशक्त्याकांदिप्रीत्यर्थआचार्या यदत्वान्येभ्योब्राह्मणेभ्योभूयसींदक्षिणांदद्यात् ॥ ततआचार्यःगोमुखप्रसवशांतिहोमंकरिष्येइतिसंकल्प्यस्थंडिलेवरदनामा ग्निप्रतिष्ठापनांतेऽधिप्रत्यधिदेवतारहितान्ग्रहानावाह्यान्वादध्यात्॥चक्षुषीआज्येनेत्यंतेऽत्रप्रधानं अपःद्वादशोत्तरशतसंख्या भिःसंयुक्तदधिमध्वाज्याहुतिभिर्द्वात्रिंशत्संख्याभिर्वा विष्णुं अष्टाविंशतिसंख्याभिर्दधिमध्वाज्याहुतिभिः प्रत्येकमष्टाभिर्वा यक्ष्महणंअष्टचत्वारिंशत्संख्याभिःदधिम० ॥ आदित्यादिनवग्रहान्प्रत्येकमष्टसंख्याभिःदधि० ॥ शेषेणेत्याद्याज्यभागां तेस्थंडिलस्यैशानदिशिग्रहपीठोत्तरतोमहीद्यौरित्यादिविधिनाधान्योपरिघटस्थापनंकृत्वा तस्मिन्पंचगव्यंतिलान्क्षीरद्रुमक षायान्पंचरत्नानिक्रमेणनिक्षिप्यवस्त्रयुग्मेनसंछाद्यगंधपुष्पादिभिः कलशमभ्यर्च्यकृताग्न्युत्तारणप्रतिमयोर्विष्णुवरुणौपूजये त्॥तद्विष्णोरित्यस्यमेधातिथिर्विष्णुर्गायत्री॥तत्त्वायामिशुनःशेपोवरुणस्त्रिष्टुप्गोप्रसवप्रधानपूजनेवि०॥ॐ इदंविष्णुर्विचं० ऋक् ॥ ॐ तत्त्वायामिब्रह्मणा० ॥ ऋक् ॥ पूजांतेकुंभंस्पृष्ट्वाभिमंत्रयेत् ॥ यतइंद्रेतिषण्णांभर्गइंद्रोबृहती ॥ कुंभाभिमंत्रणेवि० ॥

ॐ यतंइंद्रभयामहेततौनोअभयंकृधि ॥ मघवञ्छग्धितवतन्नऊतिभिर्विद्विषोविमृधोजहि ॥ त्वंहिराधसस्पतेराधसोमहःक्षय
स्यासिविधतः ॥ तंत्वावयंमघवन्निंद्रगिर्वणःसुतावंतोहवामहे ॥ इंद्रस्पळुतवृत्रहापरस्पानोवरेण्यः ॥ सनोरक्षिषच्चरमं
समध्यमंसपश्चात्पातुनःपुरः ॥ त्वंनःपश्चादधरादुत्तरात्पुरइंद्रनिपाहिविश्वतः ॥ आरेअस्मत्कृणुहिदैव्यंभयमारेहेती
रदेवीः ॥ अद्याद्याःश्वश्वइंद्रत्रास्वपरेचनः ॥ विश्वाचनोजरितृन्संत्पतेअहादिवानक्तंचरक्षिषः ॥ प्रभंगीशूरोमघवातुवी
मघःसंमिश्लोवीर्यायकं ॥ उभातेबाहूवृषणाशतक्रतोनियावज्रंमिमिक्षतुः ॥ ऋचः ६ ॥ एतैर्मंत्रैरभिमंत्र्य ॥ ततः
आचार्यःस्रुवेणमिलितदधिमध्वाज्यहोमंकुर्यात् ॥ आपोहिष्ठेतितिसृणांसिंधुद्वीपआपोगायत्री ॥ गोप्रसवप्रधानहोमे०॥(स
त्यपिवरुणहोमस्यवारुणत्वेऽद्भ्यइत्येवत्यागःपार्वणहोमेपूर्णमासायेदमितिवत्) ॥ अप्सुमे० ऋष्यादिपूर्ववत् ॥ अतएवानुष्टुभो
ग्रहणं ॥ तद्विष्णोरितिमेधातिथिर्विष्णुर्गायत्री ॥ गोप्रसवप्रधानहोमे० ॥ ॐ तद्विष्णोः० विष्णवइदं० ॥ अक्षी
भ्यांतइतिषण्णांविवृहायक्ष्महानुष्टुप् ॥ गोप्रसवप्रधानहोमे० ॥ ॐ अक्षीभ्यांतेनासिकाभ्यांकर्णाभ्यांछुबुकादधि ॥ यक्ष्मंशीर्ष
ण्यंमस्तिष्काज्जिह्वायाविवृहामितेस्वाहा ॥ यक्ष्महण इदं० ॥ ॐ ग्रीवाभ्यस्तउष्णिहाभ्यःकीकसाभ्योअनूक्यात् ॥ यक्ष्मंदोष
ण्या१मंसाभ्यांबाहुभ्यांविवृहामितेस्वाहा ॥ यक्ष्महणइदं० ॥ ॐ आंत्रेभ्यस्तेगुदाभ्योवनिष्ठोर्हृदयादधि ॥ यक्ष्मंमतस्ना
भ्यांयक्नःप्लाशिभ्योविवृहामितेस्वाहा ॥ यक्ष्महणइदं० ॥ ॐ ऊरुभ्यांतेअष्ठीवद्भ्यांपार्ष्णिभ्यांप्रपदाभ्यां ॥ यक्ष्मंश्रोणिभ्यांभा
सदाद्भंससोविवृहामितेस्वाहा ॥ यक्ष्महण० ॥ ॐ मेहनाद्वनंकरणाल्लोमभ्यस्तेनखेभ्यः ॥ यक्ष्मंसर्वस्मादात्मनस्तमिदंविवृ

हामितेस्वाहा ॥ यक्ष्महण० ॥ ॐ अंगादंगाल्लोम्नोलोम्नोजातंपर्वणिपर्वणि ॥ यक्ष्मंसर्वस्मादात्मनस्तमिदंविवृहामितेस्वाहा ॥ यक्ष्महणइदं० ॥ ततःआकृष्णेनेत्यादिभिर्दध्यादिहोमः ॥ सवित्रेसोमायेदमितित्यागः ॥ सर्वत्रप्रत्यृचंअष्टाविंशतिरष्टौवा हुतयः ॥ प्रणीताप्रणयनसंस्थाजपांतेपरिस्तरणविसर्जनादिआचार्याययथाशक्तिदक्षिणांदत्वास्थापितदेवतानामुत्तरपूजावि सर्जनांतेतत्प्रतिमांआचार्यहस्तेप्रतिपाद्याग्निंसंपूज्य विभूतिधारणांतेगच्छगच्छेतितंविसृज्यदशत्रीन्वाब्राह्मणान्भोजयेत्कर्म णःसंपूर्णतांवाचयित्वेश्वरार्पणंकुर्यात् ॥ इतिगोप्रसवशांतिप्रयोगः ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

॥ १६५ ॥ अथमूलजननशांतिः ॥

श्रीः ॥ मूलोत्पत्तौतुद्वादशाहेअव्यवहितागामिमूलनक्षत्रयुतेशुभदिनेवागोप्रसवशांतिमुक्तविधिनाकृत्वादेशकालकीर्तनांतेस्य कुमारस्यमूलप्रथमचरणजन्मसूचितसकलारिष्टपरिहारद्वाराश्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थंशौनकोक्तप्रकारांसग्रहमखांशांतिंकरिष्ये इ तिसंकल्प्य गणपतिपूजादिऋत्विग्वरणांतंकुर्यात्॥द्वितीयादिचरणोत्पत्तौसंकल्पेतथोहोबोद्धव्यः॥ब्रह्मसदस्यौकृताकृतौ ॥ ऋ त्विजोष्टौचत्वारोवावृत्वायथाविभवंपूजयेत् ॥ ततआचार्यःपवित्रपाणिःप्राणानायम्ययथाचारंसंकल्प्यसुसमीकृतपुण्यदेशेय दत्रसंस्थितमितिरार्षपान्विकीर्य एतोन्विंद्रंस्तवामेतितिसृभिर्ऋग्भिर्जलमभिमंत्र्यतेनापोहिष्ठेतितृचेनतांभूमिंप्रोक्ष्यप्रतिमाश्यु त्तारणंकृत्वामंडपाभावेप्रोक्षितभूमौऐशान्यांस्वस्तिकंविरच्य महीद्यौरितिभुवंस्पृष्ट्वाओषधयःसमितिद्रोणपरिमितव्रीहीन्प्र क्षिपेत् ॥ अथोक्तलक्षणंकलशंयुवासुवासइतिप्रक्षालितवस्त्रावगुंठितंकृत्वातीर्थवारिणेमंमेगंगेइत्यापूर्य शरासःकुशरासइति

हिरण्यरूपइतिकूर्चंहेमसमायुक्तंविधाय चूतपल्लवैःसंयुक्तंस्वस्तिकेव्रीहिषुविन्यस्य सपल्लवाःक्षीरद्रुमशाखाअश्वत्थेवइतिनि
क्षिप्य सहिरत्नानीतिपंचरत्नानि याओषधीरितिसर्वौषधीः गंधद्वारामितिगंधं याःफलिनीरितिपुष्पफले ओषधयइतियवान्
कांडात्कांडादितिदूर्वाः स्योनेतिमृदः आपोहिष्ठेतितृचेनपंचगव्यंनिक्षिप्य पूर्णादर्वीतिपूर्णपात्रंनिधाय तस्मात्कलशाच्चतुर्दिक्षु
महीद्यौरित्यादिमंत्रावृत्त्याचतुर्णांकलशानांपूर्णपात्रनिधानांतंकृत्वा मध्यकलशेस्थितसाष्टदलवाससिहेमप्रतिमायां ॥ यातेरु
द्रेतिमंत्रस्यकश्यपोरुद्रःस्वराडनुष्टुप् रुद्रावाहनेविनियोगः ॥ ॐ यातेरुद्रशिवातनूरघोरापापकाशिनी ॥ तयानस्तनुवाशं
तमयागिरिशंताभिचाकशीहि ॥ एतेनमंत्रेणरुद्रमावाह्यतेनैवसंपूज्य ॥ चतुर्ष्विमंमेवरुणतत्वायामित्वन्नोअग्नेसत्वंनोअग्नइति
क्रणेमवरुणमावाह्यपंचोपचारैःसंपूज्य ॥ यजुर्वेदीयजमानश्चेत्कंचिदृत्विजंमध्यकुंभेषडंगैकादशिनीजपेयोजयेत् ॥ सचरुद्र
कलशंस्पृशन्जपेत् ॥ बह्वृचोयजमानश्चेद्रुद्रसूक्तजपेकंचिद्योजयेत् ॥ छंदोगश्चेद्रुद्रसामजपेसामगांस्त्रीन्योजयेत् ॥ तेपिक
लशंस्पृशंतोजपेयुः ॥ सूक्तसामजपयोरेकादशाष्टद्वित्र्येकसंख्यानांविकल्पः ॥ कद्रुद्रायेतिनवर्चस्यघौरःकण्वोरुद्रोगायत्रीअं
त्यानुष्टुप् ॥ इमारुद्रायेत्येकादशर्चस्यसूक्तस्यकुत्सोरुद्रोजगतीअंत्येत्रिष्टुभौ ॥ आतेपितरितिपंचदशर्चस्यसूक्तस्यगृत्समदोरु
द्रस्त्रिष्टुप् ॥ सर्वेषांजपेविनियोगः ॥ ॐ कद्रुद्रायप्रचेतसे० ऋचः ९ ॥ ॐ इमारुद्रायतवसेकपर्दिने० ऋचः ११ ॥ ॐ
आतेपितर्मरुतांसुम्नमेतु० ऋचः १५ ॥ (सूक्तांतरसत्वेपिनतज्जपःबहुवचनस्यत्रिषूपपत्तेः) ॥ आवोराजानमितित्रयाणांसा
म्नांवामदेवोरुद्रआद्यस्यत्रिष्टुप्द्वयोर्गायत्री जपेवि० ॥ ॐ आवोराजानमध्वरस्यरुद्रं० ऋचः ३ ॥ ततआशुःशिशानइत्या

तत्रत्यजपसंदंशपाठात् ॥ आशुःशिशानइतित्रयोदशर्चस्यसूक्तस्याप्रतिरथइंद्रश्चतु
र्दिचतुर्णामन्येषामपितत्रैवजपःकार्यः ॥ त्वमग्नेरुद्रइत्यनुवाकस्यहव्यवाडग्न्यात्मारुद्रआद्याजगतीशिष्टा
स्त्रिष्टुप्अंत्यानुष्टुप् ॥ रक्षोहणमितिपंचविंशर्चस्यसूक्तस्यपायुरग्निस्त्रिष्टुप् चतस्रोंत्याअनुष्टु
भः सर्वेषांजपेविनियोगः ॥ रक्षाणोअग्नेइत्यस्यवामदेवोग्निस्त्रिष्टुप् ॥ ततश्चैयंवकमंत्रस्याऽष्टोत्तरसहस्रंजपंतत्रैवकश्चित्कु
र्यात् ॥ अत्राऽपिशक्त्यापूर्वोक्तसंख्यास्वीकारः ॥ अन्येपुकलशेपुशांतिजपमृत्विजःकुर्युः ॥ यद्वा
यत्पावमानीनांतिसृणामृचांच ॥ आसांमधुच्छंदाःपवमानसोमोगायत्री ॥ अन्यकुंभेतदुत्तरस्थेवरुणमावाह्यशांतिजपः ॥ यद्वा
कुंभपंचकस्थानेकुंभद्वयंसंस्थाप्यतत्रैकादिमरुद्रकुंभेरुद्रादिसर्वजपः ॥ अन्यकुंभेतदुत्तरस्थेवरुणमावाह्यशांतिजपः ॥ यद्वा
चतुःप्रस्रवणएकवक्रःकुंभःपंचकुंभस्थानेस्थापनीयः ॥ तत्रमुखेमध्यमकुंभकार्यंचतुर्षुप्रस्रवणेपुकुंभचतुष्टयकार्यंकर्तव्यमिति
व्यवस्था ॥ ततःस्थापितकुंभोत्तरतोरक्तवर्णैःशुक्लैर्वाव्रीहितंडुलैश्चतुर्विंशतिदलोपेतंसकर्णिकंपंकजंविधाय तत्कर्णिकायां म
हीद्यौरितिभूमिंस्पृष्ट्वाओषधयःसमितिव्रीहीन्निक्षिप्य सौवर्णराजतंमृन्मयंवाकुंभंपूर्वोक्तमंत्रेणशुद्धवस्त्रवेष्टितंकृत्वा तत्रेमंमे
गंगेइति तीर्थजलमानीयवर्हिशिखादीनिशतमूलानितदभावे विष्णुक्रांतासहदेवीतुलसीशतावरीर्निक्षिप्योक्तमंत्रैर्यवादिप्रक्षे
पंकृत्वागंधाद्यलंकृतंकूर्चहेमोपेतंकुंकुमसर्वौषधिसंयुतंविधाय आकलशेष्विति कर्णिकायांस्थापयेत् ॥ ततःपूर्ववत् याओषधी
रित्यादिमंत्रैर्यवादिप्रक्षेपंकृत्वा पूर्णादर्वीतिनिहितपूर्णपात्रेसाष्टदलंवस्त्रंनिधाय निष्कतदर्धतदर्धान्यतरमानहेमनिर्मितानि
र्ऋतिप्रतिमांप्रतिमांतराणिपंचामृतेनप्रक्षाल्य तत्रवस्त्रेनिर्ऋतिप्रतिमांतद्दक्षिणतउत्तरतश्चेंद्रप्रतिमामपांप्रतिमां पूर्वादिदलेषु

विश्वेदेवप्रतिमास्तदभावेफलानितंडुलपुंजान्वानिधाय प्राच्यादिस्थानेषुलोकपालप्रतिमाःफलादिवानिधाय प्रतिमासुदेवताआवाहयेत् यथा॥मोषुणोघौरःकण्वोनिर्ऋतिर्गायत्री निर्ऋत्यावा०॥तद्दक्षिणे इंद्रंवोमधुच्छंदाइंद्रोगायत्री इंद्रावा०॥उत्तरे अप्सुमेमेधातिथिरापोनुष्टुप् अबावाह०॥ विश्वान्देवानावाहयामि विष्णुं वसून् वरुणं अजैकपादं अहिर्बुध्न्यं पूषणं अश्विनौ यमं अग्निं प्रजापतिं सोमं रुद्रं अदितिं बृहस्पतिं सर्पान् पितॄन् भगं अर्यमणं सवितारं त्वष्टारं वायुं इंद्राग्नी मित्रं इत्यावाहनांतेग्रहमखरीत्यालोकपालानावाह्यनैर्ऋतिप्रदेशेस्थंडिलाद्यग्निस्थापनांतंकृत्वा स्थापितकुंभैशानदेशेग्रहानावाह्यसंपूज्य तदैशान्यांकलशप्रार्थनांतंकुर्यात् ॥ ततोऽन्वाधानम् ॥ चक्षुषीआज्येनेत्यंतेआदित्यादिनवग्रहान्प्रत्येकं अर्कादिजातीयसमिच्चर्वाज्याहुतिभिरेतत्संख्याभिःअधिदेवताप्रत्यधिदेवताविनायकादिक्षेत्रपालांताःलोकपालांश्च पूर्वोक्ताहुतिभिरेतत्संख्याभिः॥ निर्ऋतिंप्रत्येकंअष्टोत्तरशतसंख्याभिर्घृतसंमिश्रपायससमिदाज्यचर्वाहुतिभिः॥(समिदाद्याहुतीनांशक्तितोन्यूनसंख्याकरणपक्षेतथैवनिर्देशः)॥ इंद्रमपश्चप्रतिद्रव्यमष्टाविंशतिसंख्याभिरुक्ताहुतिभिर्विश्वेदेवाद्याश्चतुर्विंशतिदेवताः अष्टाष्टसंख्याभिःपायसाहुतिभिः रक्षोहणमग्निंविंशत्यधिकशतसंख्याभिःकृसराहु० सवितारंदुर्गांत्र्यंबकंकवीन्दुर्गांवास्तोष्पतिंअग्निंक्षेत्राधिपतिंमित्रावरुणौअग्निंचएतादेवताःप्रत्येकमष्टाष्टसंख्याभिःकृसराहुतिभिः श्रियंप्रतिद्रव्यंविंशत्यधिकशतसंख्याभिःसमिदाज्यचर्वाहुतिभिःसोमंत्रयोदशवारंपायसाहुतिभिः रुद्रंस्वराजंचतुर्गृहीताज्येन अग्निंपृथिवींमहांतं वायुमंतरिक्षंमहांतं आदित्यंदिवंमहांतंचंद्रमसंनक्षत्राणिदिशोमहांतंचाज्येन शेषेणेत्यादिपात्रासादनेपायसचरुकृसरार्थस्थालीनांस्रुवाणामाज्यस्थाली

नांशूर्पाणांचासादनादिप्रणीतास्थापनांतंकृत्वा निर्ऋत्यादीनांवक्ष्यमाणतत्तन्मंत्रैःपूजांकुर्यात् ॥ निर्ऋतयेवस्त्रयुग्मंरक्तचंदनंकृष्णसितादिपुष्पाणिमेषशृंगधूपःआज्यदीपःपोलिकौदनसुरामांसात्मकंपुरुपाहारपर्याप्तंनैवेद्यं॥तत्रब्राह्मणेनसुरास्थानेसैंधवमिश्रंक्षीरंमांसस्थानेलवणमिश्रंपायसंदेयम् ॥ अन्यैःसंभवेमुख्यमेवोभयम्॥ पुष्पांजल्यंतेपूजनेकृतेनिर्ऋतिमिंद्रमपश्चोद्दिश्यशूर्पयोःपायसार्थंचर्वर्थंचद्वादशमुष्टीन्तूर्ष्णींनिरुप्य पायसार्थेनिरुप्तेषण्णवतिमुष्टीन्तूर्ष्णींनिरुप्य पुनःशूर्पांतरेकृसरार्थंचतुश्चत्वारिंशत्संख्यान्मुष्टीन्निरुप्य चर्वर्थेपुनश्चतुरःपायसार्थेद्विपंचाशन्मुष्टीन्निरुप्य तत्तत्संख्ययाप्रोक्ष्य क्रमेणावहत्यपात्रत्रयेहविस्त्रयंश्रपयेत्॥ततोयथान्वाधानंत्यागः ॥ यथा एतत्संख्याहुतिपर्याप्तंसमिद्द्रव्यंचरुराज्यंच आदित्यायसोमायेत्यादि एवमधिदेवतादिभ्यस्त्यागः ॥ ततअष्टोत्तरशतसंख्याहुतिपर्याप्तंघृतसंमिश्रपायसंनिर्ऋतयेसमिदादिपुसैवसंख्यान्यूनसंख्यावायापूर्वसंकल्पितातदनुसारित्यागः॥ इयदाहुतिपर्याप्तंसमिदाज्यचर्वात्मकंद्रव्यत्रयंनिर्ऋतये, अष्टाविंशत्याहुतिपर्याप्तंउक्तद्रव्यचतुष्टयंइंद्राय,एवमद्भ्यः, अष्टाष्टसंख्याहुतिपर्याप्तंपायसंविश्वेभ्योदेवेभ्यः विष्णवे वसुभ्यो वरुणाय अजायैकपदे अहयेबुध्नियाय पूष्णे अश्विभ्यां यमाय अग्नये प्रजापतये सोमाय रुद्राय अदितये बृहस्पतये सर्पेभ्यो भगाय अर्यम्णे सवित्रे त्वष्ट्रे वायवे इंद्राग्निभ्यां मित्राय, विंशत्यधिकशताहुतिपर्याप्तंकृसरंहविःरक्षोघ्नेग्नये, अष्टाष्टसंख्याहुतिपर्याप्तंकृसरद्रव्यं सवित्रे दुर्गायै त्र्यंबकाय कविभ्यो दुर्गायै वास्तोष्पतये अग्नये क्षेत्राधिपतये मित्रावरुणाभ्यां अग्नयेच, विंशत्यधिकशतसंख्याहुतिपर्याप्ताः समिधःतावदाज्यंतावांश्चरुःश्रियै,त्रयोदशाहुतिपर्याप्तंपायसंसोमाय,चतुर्गृहीताज्यंरुद्रायस्वराजे,एकैकाहुतिपर्याप्तमाज्यं अग्नयेपृथिव्यै

महते वायवेंतरिक्षायमहते आदित्यायदिवेमहते चंद्रमसेनक्षत्रेभ्योदिग्भ्योमहतेच एवंत्यागेकृतेसाचार्यांऋत्विजस्तथैवजुहुयुः
तत्रादावुक्तसंख्ययाग्रहहोमंकृत्वा॥ मोषुणोघौरःकण्वोनिर्ऋतिर्गायत्रीहोमेविनि०॥ॐ मोषुणःपरापरा०॥इंद्रंवोमधुच्छंदाइंद्रो
गायत्रीहोमे० ॥ अप्सुमेमेधातिथिरापोनुष्टुप्होमेवि० ॥ एतैर्मंत्रैःप्रणवादिस्वाहांतैःयज्ञियतरुसमिधःसंकल्पानुसारिसंख्या
कादधिमधुघृताक्ताहोतव्याःपायसचरूंन्चतुरवत्ताद्यवदानविधिनाहविर्गृहीत्वाजुहुयात् (विधिवदित्याकरोक्तेःपायसहोमे
समासेसमिदादिहोमारंभः)ततः ॐ विश्वेभ्योदेवेभ्यःस्वाहेत्येवंउक्तचतुर्विंशतिनाममंत्रैःप्रत्येकमष्टाष्टसंख्ययापायसहोमः ॥
कृणुष्वेतिपंचदशर्चस्यवामदेवोरक्षोहाग्निस्त्रिष्टुप् कृसरहोमेवि० ॥ ॐ कृणुष्वपाजःप्रसितिं० ऋचः १५ ॥ प्रत्यृचमष्टाष्टसं
ख्ययाहोमः ॥ गायत्र्याप्यष्टौतदाहुतयः ८ ॥ जातवेदसेकश्यपोदुर्गात्रिष्टुप् कृसरहोमे० ॥ ॐ जातवेदसे० ८ ॥ त्र्यंबकंव
सिष्ठोरुद्रोनुष्टुप् कृसरहोमे० ८ ॥ सीरायुंजंतीत्यस्यबुधःकवयोगायत्री कृसरहोमे० ॥ ॐ सीरायुंजंति० ८ ॥ तामग्निवर्णा
सौभरिर्दुर्गात्रिष्टुप् कृसरहो० ॥ ॐ तामग्निवर्णांतपसाज्वलंतीं० ८ ॥ वास्तोष्पतेवसिष्ठोवास्तोष्पतिस्त्रिष्टुप् कृसरहो० ॥
ॐ वास्तोष्पतेप्रतिं० ८ ॥ अग्निंदूतंमेधातिथिरग्निर्गायत्री कृसरहोमे० ॥ ॐ अग्निंदूतं० ८ ॥ क्षेत्रस्यपतिनावामदेवःक्षेत्रा
धिपतिरनुष्टुप् कृसर० ॥ ॐ क्षेत्रस्यपतिंनावयं० ८॥ गृणानाजमदग्निर्मित्रावरुणौगायत्री कृसरहोमे०॥ ॐ गृणानाजमद
ग्निना० ८ ॥ अग्निंदूतंपुरोदधइत्यस्यविरूपोग्निर्गायत्री कृसरहोमे० ॥ ॐ अग्निंदूतंपुरोदधे० ८ ॥ ततःहिरण्यवर्णामिति
पंचदशर्चस्यसूक्तस्यआनंदकर्दमचिक्लीतेंदिरासुताऋषयः श्रीर्देवताआद्यास्तिस्रोनुष्टुभःचतुर्थीप्रस्तारपंक्तिःपंचमीपष्ठ्यौत्रिष्टु

भौततोष्टावनुष्टुभः अंत्याप्रस्तारपंक्तिःहोमेविनियोगः ॥ ॐ हिरण्यवर्णाहरिणीं० ऋचः १५ ॥ प्रत्यृचंसमिदाज्यचरून्अष्ट
संख्ययाजुहुयात् ॥ त्वंनःसोमविश्वतइत्यस्यप्रगाथःसोमस्त्रिष्टुप् पायसहोमे० ॥ ॐ त्वंनःसोमविश्वतो० १२ ॥ यातेरुद्रेत्य
स्यकश्यपोरुद्रःस्वराडनुष्टुप् आज्यहोमे० ॥ ॐ यातेरुद्रशिवा० ॥ अनेनचतुर्गृहीतंहुत्वास्रुवेणचतस्रआज्याहुतीर्जुहुयात्॥
ॐ भूरग्नयेचपृथिव्यैचमहतेचस्वाहा ॥ भुवोवायवेचांतरिक्षायचमहतेचस्वाहा ॥ सुवरादित्यायचदिवेचमहतेच० ॥ भूर्भुवः
सुवश्चंद्रमसेचनक्षत्रेभ्यश्चदिग्भ्यश्चमहतेचस्वाहेति ॥ ततःस्विष्टकृतायसाज्यचरूणांसकृत्सकृदवदायाज्यंद्विर्गृहीत्वा ॥ यद
स्येति० ॥ ततःप्रायश्चित्तहोमांतेकृतेदिक्पालग्रहविनायकादिभ्योरुद्रायनिर्ऋतयेइंद्रायाग्न्यःक्षेत्रपालायचसदीपमाषभक्तबलि
दानंकार्यं ॥ आचार्योयजमानोवापूर्णाहुतिंजुहुयात् ॥ समुद्रादूर्मिरित्येकादशर्चस्यसूक्तस्यवामदेवोग्निस्त्रिष्टुप् अंत्याजगती
पूर्णाहुतिहोमेवि० ॥ ॐ समुद्रादूर्मिर्मधुमांउदार० ऋचः ११ ॥ प्रजापतेहिरण्यगर्भःप्रजापतिस्त्रिष्टुप् पूर्णाहुतिहोमे० ॥
ॐ प्रजापतेन० ऋक् १ ॥ पूर्णादर्वीतिविश्वेदेवाःशतक्रतुरनुष्टुप् पूर्णाहुति० ॥ ॐ पूर्णादर्विपरापत० ऋक् १ ॥ सप्तते
अग्नेसप्तवानग्निर्जगती पूर्णाहुतिहोमे० ॥ ॐ सप्ततेअग्ने० १ ॥ अग्नयेप्रजापतयेशतक्रतवेसप्तवतेग्नयइदं० ॥ ततःप्रणी
तानिनयनसंस्थाजपपरिस्तरणविसर्जनपरिसमूहनपर्युक्षणानिकृत्वा गृह्याग्नौएतच्छांतिकरणपक्षेतत्समारोपः ॥ ततोरुद्रक
लशंदक्षिणतःस्पृशन्त्र्यंबकमितिमंत्रंशतकृत्वोजपेत् ॥ यजमानस्ययाजुपत्वादिनिमित्तकंचपूर्ववद्रुद्रैकादशिन्यादिजपमपि
जपेत् अत्राप्येकादशादिसंख्याविकल्पःपूर्ववत् ॥ अथरुद्रकुंभनिर्ऋतिकुंभगतदेवताःपंचोपचारैःसंपूज्य भवत्प्रसादेनयज

मानाभिषेकंकरिष्यइतिताःप्रार्थयेत् ॥ अस्मिन्समयेभूतिमिच्छताग्रहपूजनंकार्यम् ॥ सर्वकलशोदकंक्वचित्पात्रेआदाय
विनायकशांतिवत्स्वस्तिकचर्मपीठनिर्मितेभद्रासनेउपविष्टंधृतनववस्त्रंसर्वौषध्यनुलिप्तांगंयजमानं तद्वामभागोपविष्टांताह
शींसापत्यांपत्नींचसर्त्विगाचार्योभिषिंचेत् ॥ कश्यपोक्तंशतच्छिद्रांतर्धारणंकृताकृतम् ॥ अभिषेकमंत्राः ॥ अक्षीभ्यामि
तिषण्णांविवृहायक्ष्मनाशनोनुष्टुप् अभिषेकेवि० ॥ ॐ अक्षीभ्यांतेनासिका० ऋचः ६ ॥ त्रिभिष्ट्वंदेवेतिसप्तानांवसिष्ठ
ऋषिःआद्यानांत्रयाणामग्निश्चतुर्णांविश्वेदेवाःआद्यागायत्रीद्वितीयानुष्टुप्तिस्रोगायत्र्योंत्येद्वेऽनुष्टुभौ अभिषेके० ॥ ॐ त्रि
भिष्ट्वंदेवसवितः० ऋचः ७ ॥ आपोहिष्ठेतिनवर्चस्यसूक्तस्यांबरीषःसिंधुद्वीपआपोगायत्री पंचमीवर्धमानासप्तमीप्रतिष्ठा
अंत्येद्वेअनुष्टुभौअभिषेके० ॥ ॐ आपोहिष्ठामयो० ऋचः ९ ॥ आपइद्वेतिद्वयोःसप्तर्षयोविश्वेदेवाअनुष्टुप् अभिषेकेवि०॥
ॐ आपइद्वाउभेपजी० ऋचौ २ ॥ सहस्राक्षेणेतितृचस्ययक्ष्मनाशनोयक्ष्मात्रिष्टुबंत्यानुष्टुप् अभिषेके० ॥ ॐ सहस्राक्षेण
शतशारदेन० ऋचः ३ ॥ देवस्यत्वेतित्रिभिर्याजुषैः ॥ यज्जाग्रतइतिषण्णांप्रजापतिर्मनस्त्रिष्टुप् अभिषेके० ॥ ॐ यज्जा
ग्रतो० ॥ ऋचः ६ ॥ अथ योसौवज्रधरोदेवोमहेंद्रोगजवाहनः ॥ मूलजातशिशोर्दोषंमातापित्रोर्व्यपोहतु ॥ योसौशक्ति
धरोदेवोहुतभुङ्मेषवाहनः ॥ सप्तजिह्वश्चदेवोग्निर्मूलदोषंव्यपोहतु ॥ योसौदंडधरोदेवोधर्मोमहिषवाहनः ॥ मूलजातशि
शोर्दोषंव्यपोहतुयमोमम ॥ योसौखड्गधरोदेवोनिर्ऋतीराक्षसाधिपः ॥ प्रशामयतुमूलोत्थंदोषंगंडांतसंभवम् ॥ योसौपा
शधरोदेवोवरुणश्चजलेश्वरः ॥ नक्रवाहःप्रचेतानोमूलोत्थाघंव्यपोहतु ॥ योसौदेवोजगत्प्राणोमारुतोमृगवाहनः ॥ प्र

शामयतुमूलोत्थंदोषंबालस्यशांतिदः ॥ योसौनिधिपतिर्देवःखड्गभृद्वाजिवाहनः ॥ मातापित्रोःशिशोश्चैवमूलदोषंव्यपोहतु ॥ योसौपशुपतिर्देवःपिनाकीवृषवाहनः ॥ आश्लेषामूलगंडांतदोषमाशुव्यपोहतु ॥ विघ्नेशःक्षेत्रपोदुर्गालोकपालान्वग्रहाः ॥ सर्वदोषप्रशमनंसर्वेकुर्वंतुशांतिदाः इतिमंत्रैःसुरास्त्वामित्यादिभिश्चाभिषिंचेत् ॥ तच्छंयोःशंयुर्विश्वेदेवाःशक्करी अभिषेके० ॥ तच्छंयोरावृणीमहे० ॥ ततस्तूष्णींवस्त्रवेष्टितमुखाभ्यांरुद्रनिर्ऋतिकुंभाभ्यांअभिषिक्तोयजमानःशुक्लवस्त्रगंधमाल्यधरःसपत्नीकःसापत्योविभूतिधारणंकृत्वानिर्ऋतिरुद्रकलशस्थदेवताःसंपूज्यविसृज्यग्रहाणामुत्तरपूजांविसर्जनंचकृत्वा आचार्यादींश्चंदनादिनासंपूज्य आचार्यायसवत्सांपयस्विनींगांदद्यात् ॥ निर्ऋतिप्रतिमांसोपस्करांतत्कलशंतथाग्रहप्रतिमाग्रहप्रीत्यर्थदक्षिणाश्च ॥ ततोरुद्रजापिनेकृष्णोनड्वान्देयःरुद्रप्रतिमाःसोपस्करास्तत्कुंभांश्च इतरेभ्योपियथाशक्तिदक्षिणांदद्यात् ॥ धेन्वनडुहोरसंभवेतु दशकार्षापणाधेनावष्टावनडुहिस्मृताःइतिमूल्यंदेयम् ॥ तदसंभवेयथाशक्तिदद्यात् ॥ तत्राचार्यदत्तार्धंब्रह्मणेतद्दत्तार्धंसदस्यायतद्दत्तार्धंप्रत्येकमृत्विग्भ्योदेयम् ॥ ततस्तेभ्योमूलजननसूचितसर्वारिष्टनिवृत्तिरस्त्वित्याशिषंगृहीत्वाप्रणम्यक्षमापयेत् ॥ ततःपायसादिनाशतंतदर्धंदशवाब्राह्मणान्भोजयेत् ॥ तैश्चब्राह्मणैःसर्वशांतिपाठपूर्वकंभुक्त्वाशिषोदेयाः ॥ यजमानोनिर्ऋतिःप्रीयतामितितान्क्षमापयेत् ॥ ततईश्वरार्पणंकुर्यादितिमूलजननशांतिः ॥ ॥ छ ॥

॥ १६६ ॥ अथाश्लेषाजननशांतिः ॥

श्रीः ॥ यजमानःआचम्यप्राणानायम्यदेशकालाद्युच्चार्यगोमुखप्रसवंकृत्वाऽस्यशिशोराश्लेषाजननसूचितसर्वारिष्टपरिहारद्वा

राश्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थंमनूक्तविधिनासग्रहमखामाश्लेषाशांतिंकरिष्येइतिसंकल्प्य ॥ गणेशपूजनादिऋत्विग्वरणांतंकुर्यात् ॥
अभ्युत्तारणसर्षपविकिरणाद्यंते मूलशांत्युक्तप्रकारेणकुंभपंचकेचतुःप्रस्रवणपंचवक्रैककुंभेवारुद्रवरुणयोरावाहनादि पूजनंवि
धायरुद्रैकादशिनीजपरक्षोहणमितिसूक्तजपांते रुद्रकुंभोत्तरभागेगोमयेनोपलिप्तेधात्वादिभिःपरितःशोभितेशुद्धतंडुलैरक्त
पीतासितकृष्णपिष्टकैर्वाचतुर्विंशतिदलान्वितंपंकजंविधाय तत्कर्णिकायांभूमिंमहीद्यौरित्यभिमृश्य ओषधयइतिव्रीहीन्नि
क्षिप्याकलशोष्वितिस्थापितकलशमिमंमेगंगइतितीर्थोदकेनापूर्य गंधद्वारामितिगंधपुष्पाभ्यां युवासुवासाइतिवस्त्रवेष्टनेनच
संपूज्य कांडात्कांडादितिदूर्वाभिश्च अश्वत्थेवइतिपंचपल्लवैः स्योनेतिसप्तमृद्भिः आपोहिष्ठेतिपंचगव्येनचसंयोज्य याःफलि
नीरितिफलानिपंचरत्नानियवान्सर्वौषधीश्चप्रक्षिप्यपूर्णादर्वीतिनिहितपूर्णपात्रेसाष्टदलवस्त्रेआश्लेषादेवताप्रतिमायां ॥ न
मोअस्तुवामदेवःसर्पाअनुष्टुप् सर्पावाहनेवि० ॥ ॐ नमोअस्तुसर्पेभ्यइतिसर्पानावाह्यध्यायेत् ॥ सर्पोरक्तस्त्रिनेत्रश्चद्विभुजः
पीतवस्त्रकः ॥ फलकासिधरस्तीक्ष्णोदिव्याभरणभूषितःइति ॥ तद्दक्षिणोत्तरदेशयोःपुष्यमघेअधिप्रत्यधिदेवतेआवाह्य च
तुर्विंशतिदलेषुपूर्वदलमारभ्यप्रादक्षिण्येनपूर्वाफल्गुनीमारभ्यपुनर्वसुपर्यंतानिनक्षत्राणिआवाहयेत् ॥ तत्रपुष्यावाहने ॥ ॐ
बृहस्पतिःप्रथमंजायमानः ॥ तिष्यंनक्षत्रमभिसंबभूव ॥ श्रेष्ठोदेवानांपृतनासुजिष्णुः ॥ दिशोनुवासर्वाअभयंनोअस्तु ॥ ति
ष्यःपुरस्तादुतमध्यतोनः ॥ बृहस्पतिर्नःपरिपातुपश्चात् ॥ बाधेतांद्वेषोअभयंकृणुतां ॥ सुवीर्यस्यपतयःस्यामेतितैत्तिरीयशा
खोक्तोमंत्रः ॥ तथामघावाहने ॥ ॐ उपहूताःपितरोयेमघासु ॥ मनोजवसःसुकृतःसुकृत्याः ॥ तेनोनक्षत्रेहवमागमिष्ठाः ॥

स्वधाभिर्यज्ञंप्रयतंजुषंताम् ॥ येअग्निदुग्धायेनग्निदग्धाः ॥ येमुंलोकंपितरःक्षियंति ॥ यांश्चविद्मयांउचनप्रविद्म ॥ मघासुयज्ञंसुकृतंजुषंतामिति ॥ तथापूर्वाफल्गुन्याद्यावाहनानितत्रत्यैरेव ॥ गवांपतिःफल्गुनीनामसित्वमित्यादिवाक्याष्टकैःकर्तव्यानि ॥ यद्वानाममंत्रैःपूर्वाफल्गुनीभ्यांनमः ॥ पूर्वाफल्गुन्यावावाहयामि ॥ उत्तराफल्गुनीभ्यां० हस्तायनमः० चित्रायै० निष्ठ्यायै० विशाखाभ्यां० अनूराधेभ्यो० ज्येष्ठायै० मूलाय० पूर्वापाढाभ्यां० उत्तरापाढाभ्यां० श्रोणायै० श्रविष्ठाभ्यो० शतभिषजे० पूर्वाप्रोष्ठपदाभ्यो० उत्तराप्रोष्ठपदाभ्यो० रेवत्यै० अश्वयुग्भ्यां० अपभरणीभ्यो० कृत्तिकाभ्यो० रोहिण्यै० मृगशीर्षाय० आर्द्रायै० पुनर्वसुभ्यां० इत्येतैः ॥ ततआवाहितदेवताउक्तमंत्रैःषोडशोपचारैःसंपूज्य आचार्यो यजमानशाखोक्तेनविधिनास्वशाखोक्तविधिनावाऽग्निंप्रतिष्ठाप्यग्रहपूजांवरुणपूजांतांकृत्वाऽन्वादध्यात् ॥ तत्रग्रहपीठस्थदेवतानांमूलशांतिवन्निर्देशंकृत्वा ॥ सर्पान्प्रतिद्रव्यमष्टोत्तरशतसंख्याभिर्घृतसंमिश्रपायससमिदाज्यचर्वाहुतिभिः तिष्यंमघाश्चप्रतिद्रव्यमष्टाविंशतिभिस्तदाहुतिभिः(सर्पाणामष्टाविंशतिश्चेदितरयोरष्टावष्टौ) पूर्वाफल्गुन्यादिचतुर्विंशतिदेवताःप्रत्येकमष्टाष्टसंख्याभिःपायसाहुतिभिः रक्षोहप्रभृतिदेवतानिर्देशोमूलशांतिवत् ॥ शेषेणेत्यादिपायसकृसरचरूणांश्रपणं आज्यभागांतेयथान्वाधानंत्यागंयजमानः तत्तन्मंत्रैर्होमंचसर्त्विगाचार्यःकुर्यात् ॥ आज्यहोमेषुप्रत्याहुतिउत्तरतःस्थापितजलकुंभेसंपाताख्यशेषंप्रक्षिपेत् ॥ सर्पेभ्योहोमस्तु इदंसर्पेभ्योहविरस्तुजुष्टं ॥ आश्रेषायेषामनुयंतिचेतः ॥ येअंतरिक्षंपृथिवींक्षियंति ॥ तेनःसर्पासोहवमागमिष्ठाः ॥ येरोचनेसूर्यस्यापिसर्पाः ॥ येदिवंदेवीमनुसंचरंति ॥ येषामाश्रेषाअनुयंतिकामं ॥

तेभ्यः सर्पेभ्योमधुमज्जुहोमीतितैत्तिरीयोक्तवाक्याष्टकेनकार्याः ॥ इदंसर्पेभ्योजुहुयादितिमानवोक्तेः मदनरत्नोदाहृतसंहिता
यामस्यामेवशांतौहोमाधिकारे इदंसर्पेभ्यइतिचवाक्यान्यष्टौतुसार्पभे इत्युक्तासंवादलाभाच्च ॥ अतएवेदंहविरितियोजनयेद
मित्यस्यमानववाक्येवैयर्थ्यमापादयन्त्योनमोमान्येभ्यः सर्पतिष्यमघाहोमोवदानसंपदापायसचर्वोःकार्यः ॥ प्रायश्चित्तहोमां
तेविनायकादिभ्योबलिदानांतंकृत्वारुद्रायसर्पेभ्यस्तिष्यायमघाभ्यःक्षेत्रपालायचसदीपबलीन्दद्यात् ॥ ततआचार्योद्वादश
गृहीतादिविधिनामूलशांतिवत्पूर्णाहुतिंहुत्वासंपातंकुंभेक्षिपेत् ॥ ततःप्रणीतानिनयनादितत्पर्युक्षणांतम् ॥ ततोरुद्रकुंभं
दक्षिणतःस्पृष्ट्वात्र्यंबकजपादिमूलशांतिवत् ॥ततोरुद्रसर्पादिदेवतानांपंचोपचारैरुत्तरपूजांकृत्वाऽभिषेकानुज्ञांतद्देवादायसं
पातोदकमितरकुंभजलानिचादायाऽभिषिंचेत् ॥ सर्त्विगाचार्यःअक्षीभ्यामित्यादियजाग्रतइत्यंतंमूलशांतिवत् श्लोकेवि
शेषः ॥ योसौवज्रधरोदेवोमहेंद्रोगजवाहनः ॥ सार्पजातशिशोर्दोषंमातापित्रोर्व्यपोहतु ॥ योसौशक्तिधरोदेवोहुतभुङ्मेषवा
हनः ॥ सप्तजिह्वश्चदेवोग्निःसार्पदोषंव्यपोहतु ॥ योसौदंडधरोदेवोधर्मोमहिषवाहनः ॥ सार्पजातशिशोर्दोषंव्यपोहतुयमो
मम ॥ योसौखड्गधरोदेवोनिर्ऋतीराक्षसाधिपः ॥ प्रशामयतुसार्पोत्थंदोषंगंडांतसंभवम् ॥ योसौपाशधरोदेवोवरुणश्चजले
श्वरः ॥ नक्रवाहःप्रचेतानःसार्पोत्थाघंव्यपोहतु ॥ योसौदेवोजगत्प्राणोमारुतोमृगवाहनः ॥ मातापित्रोःशिशोश्चैवसार्पदोषं
व्यपोहतु ॥ योसौनिधिपतिर्देवःखड्गभृद्वाजिवाहनः ॥ प्रशामयतुसार्पोत्थंदोषंबालस्यशांतिदः ॥ योसौपशुपतिर्देवःपिना
कीवृषवाहनः ॥ आश्लेषामूलगंडांतदोषमाशुव्यपोहतु ॥ विघ्नेशःक्षेत्रपोदुर्गालोकपालान्नवग्रहाः ॥ सर्वदोषप्रशमनंसर्वेकुर्व

आश्लेषाऋक्षजातस्यमातापित्रोर्धनस्यच ॥ भ्रातुर्ज्ञातिकुलस्थानांदोषंसर्वंव्यपोहतु ॥ योसौवागीश्वरोनामअ
तुशांतिदाः ॥ आश्लेषाऋक्षजातस्यमातापित्रोर्धनस्यच ॥ भ्रातुर्ज्ञातिकुलस्थानांदोषंसर्वंव्यपोहतु ॥ पितरःसर्वभूतानांरक्षंतुपितरःसदा ॥ सार्पनक्षत्रजातस्यवि
धिदेवोबृहस्पतिः ॥ मातापित्रोःशिशोश्चैवगंडांतंसव्यपोहतु ॥ पितरःसर्वभूतानांरक्षंतुपितरःसदा ॥ सार्पनक्षत्रजातस्यवि
त्वंचज्ञातिबांधवान् ॥ सुरास्त्वामभिषिंचंतु० ॥ तच्छंयोरा० शतच्छिद्रांतर्धानेनमूलवदभिषेकांतेआचार्यरुद्रजापिभ्यांधेनुक्
ष्णानडुहावन्येभ्योदक्षिणायादानंमूलवत्कृत्वाग्रहाणामुत्तरपूजांविधायसर्पेभ्योऽक्षतफलपुष्पयुतमर्घ्यंदद्यात् ॥ मंत्रः ॥
सर्पाधीशनमस्तुभ्यंनागानांचगणाधिप ॥ गृहाणार्घ्यंमयादत्तंसर्वारिष्टप्रशांतये इति ॥ ततोब्राह्मणभोजनसंकल्पादिआशी
ग्रहणांतंमूलवदिति ॥ इत्याश्लेषाजननशांतिः ॥ ॥ ७ ॥ ॥ ७ ॥ ॥ ७ ॥ ७ ॥ ॥ ७ ॥

॥ १६७ ॥ अथज्येष्ठाजननशांतिः ॥

श्रीः ॥ कर्ताआचम्यप्राणानायम्यदेशकालौनिर्दिश्यअस्यशिशोर्ज्येष्ठाजननसूचितसर्वारिष्टपरिहारद्वाराश्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थं
सग्रहमखांगगर्गोक्तांज्येष्ठाजननशांतिंकरिष्येइतिसंकल्प्य ॥ गणेशपूजनादिऋत्विग्वरणांतंकुर्यात् ॥ आचार्यःसर्षपविकिरणभू
प्रोक्षणप्रतिमाग्न्युत्तारणानिकृत्वा ॥ महीद्यौरित्यादिविधिनास्थापितकलशंशालितंडुलैःपूरयित्वा तत्रपूर्णादर्वीतिनिहितपू
र्णपात्रेसाष्टदलवस्त्रेकर्षतदर्धतदर्धान्यतरमानहेमनिर्मितांशच्यासहैरावतारोहणवज्रांकुशद्विभुजां इंद्रप्रतिमांनिधायेंद्रमावा
हनाद्युपचारैःपूजयेत् ॥ इंद्रायेंदोमरुत्वतइतिमंत्रस्यकश्यपइंद्रोगायत्री पूजनेविनि० ॥ ॐ इंद्रायेंदोमरुत्वतेपवस्वमधुमत्त
मः ॥ ऋतस्ययोनिमासद ॥ भूर्भुवःस्वःइंद्रायनमःइंद्रमावाहयामिइतिइंद्रमावाह्यलोकपालांश्चावाह्यतत्समन्वितमिंद्रमुक्तमं

त्रेणपूजयन्नासमाप्तिमौनीभवेत् ॥ वस्त्रार्पणकालेरक्तवस्त्रद्वयंनैवेद्यकालेशष्कुल्यादिनानाभक्ष्यनिवेदनंकुर्यात् ॥ पूजांते तस्यचतुर्दिक्षुकुंभचतुष्टयंतत्पूर्वमध्यभागेचशतच्छिद्रंमहीद्यौरित्याद्यावृत्त्यानिधायेमंमेगंगइतिचतुरउदकेनापूर्य तेषुगायत्र्या दिभिःपंचगव्यंगोमूत्रादिआप्यायस्वेत्यादिभिःपंचामृतंक्षीरादि सहिरत्नानीतिपंचरत्नानि स्योनेतिसप्तमृत्तिकाः अश्वत्थेवइ तिपंचपल्लवान्तत्कषायसहितान् हिरण्यरूपइतिहेम शरासइतिकुशान् कांडात्कांडादितिदूर्वाः याओषधीरितिसर्वौषधीः प्रादक्षिण्येनमंत्रावृत्त्यानिक्षिप्य युवासुवासाइतिवस्त्रयुग्मवेष्टितेषुतेषुपूर्णपात्राणिनिधाय तेषुक्रमेणवरुणपूजांकुर्यात् ॥ प्रथ मकलशे ॥ त्वंनोअग्नइत्यस्यवामदेवोवरुणस्त्रिष्टुप् वरुणावाहनेवि० ॥ ॐ त्वंनोअग्नेवरुणस्यविद्वान्देवस्यहेळोवयासिसी ष्ठाः ॥ यजिष्ठोवह्नितमःशोशुचानोविश्वाद्वेषांसिप्रमुमुग्ध्यस्मत् ॥ ॐ भूर्भुवःस्वर्वरुणायनमःवरुणमावाहयामि॥ द्वितीये॥ सत्वंनइत्यस्यवामदेवोवरुणस्त्रिष्टुप् वरुणावाहने० ॥ ॐ सत्वंनोअग्नेवमोभवोतीनेदिष्ठोअस्याउषसोव्युष्टौ ॥ अवयक्ष्वनो वरुणंरराणोवीहिमृळीकंसुहवोनएधि ॥ तृतीये ॥ समुद्रज्येष्ठावसिष्ठोवरुणस्त्रिष्टुप् वरुणावाहने० ॥ ॐ समुद्रज्येष्ठाः० १ चतुर्थे ॥ इमंमेगंगइत्यस्यसिंधुक्षित्प्रैयमेधोवरुणोजगती वरुणावाहनेवि० ॥ ॐ इमंमेगंगे० १ ॥ प्रतिकुंभंवस्त्रयुग्मंवस्त्रार्प णसमयेऽर्पयेत् ॥ ततश्चतुर्षुकुंभेषुऋत्विजश्चत्वारिसूक्तानिजपेयुः ॥ आनोभद्राइतिदशर्चस्यसूक्तस्यगोतमोविश्वेदेवाःआद्या पंचमीसप्तमीचजगत्यः षष्ठीविराट् शेषास्त्रिष्टुभः प्रथमकलशेजपेविनियोगः ॥ ॐ आनोभद्राःक्रतवो० सूक्तम् ऋ० १०॥ भद्राअग्नेरितिद्वादशर्चस्यसुमित्रोग्निः आद्येद्वेजगत्यौ अंत्यास्त्रिष्टुभः द्वितीयकलशेजपे०॥ ॐ भद्राअग्नेर्वध्र्यश्वस्यसंदृशोवा

मीप्रणीतिःसुरणाउपेतयः ॥ यदींसुमित्राविशोअग्रइंधतेघृतेनाहुतोजरतेदविद्युतत् ॥ घृतमग्नेर्वध्र्यश्वस्यवर्धनंघृतमन्नंघृत
म्वस्यमेदनं ॥ घृतेनाहुतउर्वियाविपप्रथेसूर्यइवरोचतेसर्पिरासुतिः ॥ यत्तेमनुर्यदनीकंसुमित्रःसमीधेअग्नेतदिदंनवीयः ॥
सरेवच्छोचसगिरोजुषस्वसवाजंदर्षिसइहश्रवोधाः ॥ यंत्वापूर्वमीळितोवध्र्यश्वःसमीधेअग्नेसइदंजुषस्व ॥ सनस्तिपाउतभवा
तनूपादात्रंरक्षस्वयदिदंतेअस्मे ॥ भवाद्युम्नीवाध्र्यश्वोतगोपामात्वातारीदभिमातिर्जनानां ॥ शूरइवधृष्णुश्च्यवनःसुमित्रःप्र
नुवोचंवाध्र्यश्वस्यनाम ॥ समज्र्यापर्वत्यावसूनिदासावृत्राण्यार्याजिगेथ ॥ शूरइवधृष्णुश्च्यवनोजनानांत्वमग्नेपृतनायूँरभि
ष्याः ॥ १ ॥ दीर्घतंतुर्बृहदुक्षायमग्निःसहस्रस्तरीःशतनीथऋभ्वा ॥ द्युमान्द्युमत्सुनृभिर्मृज्यमानःसुमित्रेषुदीदयोदेवयत्सु ॥
त्वेधेनुःसुदुघाजातवेदोसश्चतेवसमनासबर्धुक् ॥ त्वंनृभिर्दक्षिणावद्भिरग्नेसुमित्रेभिरिध्यसेदेवयद्भिः ॥ देवाश्चित्तेअमृताजा
तवेदोमहिमानंवाध्र्यश्वप्रवोचन् ॥ यत्संपृच्छंमानुषीर्विशआयन्त्वंनृभिरजयस्त्वावृधेभिः ॥ पितेवपुत्रमबिभरुपस्थेत्वामग्ने
वध्र्यश्वःसपर्यन् ॥ जुषाणोअस्यसमिधंयविष्ठोतपूर्वाअवनोर्व्राधतश्चित् ॥ शश्वदग्निर्वध्र्यश्वस्यशत्रून्नृभिर्जिगायसुतसोमव
द्भिः ॥ समनंचिददहश्चित्रभानोवव्राधंतमभिनदृधश्चित् ॥ अयमग्निर्वध्र्यश्वस्यवृत्रहासनकात्प्रेद्धोनमसोपवाक्यः ॥ सनो
अजामीरुतवाविजामीनभितिष्ठशर्धतोवाध्र्यश्व ॥ २ ॥ पुरुषसूक्तस्यपुरुषोनारायणोनुष्टुप् अंत्यात्रिष्टुप् तृतीयकलशेजपे० ॥
ॐ सहस्रशीर्षा० ऋचः १६ ॥ ततःकद्रुद्रायेतिनवर्चस्यसूक्तस्यघौरःकण्वोरुद्रोगायत्री अंत्यानुष्टुप् चतुर्थकलशेजपे० ॥
ॐ कद्रुद्रायप्र० ऋचः ९ ॥ आचार्यऐंद्रकलशे ॥ इंद्रायेंदोमरुत्वतइत्येतमष्टोत्तरशतादिसंख्ययाजपित्वा ॥ इंद्रंविश्वाइत्य

ष्टर्चस्यसूक्तस्यजेतेंद्रोनुष्टुप् जपे० ॥ ॐ इंद्रंविश्वाअवीवृधन्समुद्रव्यचसंगिरः ॥ रथीतमंरथीनांवाजानांसत्पतिंपतिं ॥ सख्ये
तंइंद्रवाजिनोमाभेमशवसस्पते ॥ त्वामभिप्रणोनुमोजेतारमपराजितं ॥ पूर्वीरिंद्रस्यरातयोनविदस्यंत्यूतयः ॥ यदीवाजस्य
गोमतःस्तोतृभ्योमंहतेमघं ॥ पुरांभिंदुर्युवाकविरमितौजाअजायत ॥ इंद्रोविश्वस्यकर्मणोधर्तावज्रीपुरुष्टुतः ॥ त्वंवलस्य
गोमतोपावरद्रिवोबिलं ॥ त्वांदेवाअबिभ्युषस्तुज्यमानासआविषुः ॥ तवाहंशूररातिभिःप्रत्यायंसिंधुमावदन् ॥ उपातिष्ठंत
गिर्वणोविदुष्टेतस्यकारवः ॥ मायाभिरिंद्रमायिनंत्वंशुष्णमवातिरः ॥ विदुष्टेतस्यमेधिरास्तेषांश्रवांस्युत्तिर ॥ इंद्रमीशानमो
जसाभिस्तोमाअनूषत ॥ सहस्रंयस्यरातयउतवासंतिभूयसीः ॥ इत्यष्टर्चमिंद्रसूक्तंजपित्वाकद्रुद्रायेतिरुद्रसूक्तजपंत्र्यंबकमि
तिमृत्युंजयजपंचाष्टोत्तराष्टाविंशत्यादिसंख्ययाकुर्यात् ॥ ततःस्थंडिलेऽग्निंवेद्यांग्रहांश्चप्रतिष्ठाप्याऽन्वादध्यात् ॥ अत्रप्रधा
नं ग्रहानेतत्संख्याभिःसमिच्चर्वाज्याहुतिभिः तदंगदेवताअप्येतत्संख्याभिरुक्ताहुतिभिः इंद्रंपलाशसमिदाज्यचर्वाहुति
भिःप्रतिद्रव्यमष्टोत्तरशतसंख्याभिः प्रजापतिमष्टोत्तरशततिलाहुतिभिः शेषेणेत्यादिआज्यभागांतेअष्टोत्तरशताहुतिपर्या
प्तंसमिदाज्यचर्वात्मकंद्रव्यत्रयमिंद्रायनमम तावत्संख्याहुतिपर्याप्तास्तिलाःप्रजापतयेनममइतित्यागोत्तरंवाग्यतःसत्विगाचा
र्योद्रव्यत्रयेणोक्तसंख्यंहोमंकुर्यात्॥एतद्धोमांते इंद्रायेंदोकश्यपइंद्रोगायत्री ॥ यतइंद्रभर्गइंद्रोबृहती जपे० ॥ इतिमंत्रद्वयज
पांतेसमस्तव्याहृतिभिःतिलानष्टोत्तरशतंजुहुयात् ॥ आज्यतिलचरुशेषैःस्विष्टकृतंहुत्वाप्रायश्चित्तहोमांतंकुर्यात् ॥ ततोब
लिदानंलोकपालादिभ्योंतेइंद्रायक्षेत्रपालायच ततःपूर्णाहुतिः प्रणीताविमोकःसंस्थाजपश्चपरिस्तरणविसर्जनादिपर्युक्षणां

ततोभार्याशिशुसहितंयजमानमासनेसमुपवेश्याऽभिषेकः ॥ नहितेक्षत्रमितिदशर्चस्यसूक्तस्यशुनःशेपोवरुणस्त्रिष्टुप् ॥
तं ॥ ततोभार्याशिशुसहितंयजमानमासनेसमुपवेश्याऽभिषेकः ॥ नहितेक्षत्रमितिदशर्चस्यसूक्तस्यशुनःशेपोवरुणोगायत्री अभिषेके०॥

तं ॥ ततोभार्याशिशुसहितंयजमानमासनेसमुपवेश्याऽभिषेकः ॥ नहितेक्षत्रमितिदशर्चस्यसूक्तस्यशुनःशेपोवरुणस्त्रिष्टुप् ॥ यच्चिद्धीत्येकविंशर्चस्यसूक्तस्यआजीगर्तिःशुनशेपोवरुणोगायत्री अभिषेके०॥ अभिषेके०॥ॐ नहितेक्षत्रंनसहोन० ऋचः१०॥यच्चिद्धीत्येकविंशर्चस्यसूक्तस्यगृत्समदोवरुणस्त्रिष्टुप् अभिषेके० ॥ ॐ इदंकवेरादि ॐ यच्चिद्धितेविशोय० ऋचः २१ ॥ इदंकवेरित्येकादशर्चस्यसूक्तस्यगृत्समदोवरुणस्त्रिष्टुप् अभिषेके० ॥ ॐ इदंकवेरादि
ॐ यच्चिद्धितेविशोय० ऋचः २१ ॥ इदंकवेरित्येकादशर्चस्यसूक्तस्यगृत्समदोवरुणस्त्रिष्टुप् अभिषेके० ॥ तवव्रतेसुभगासःस्यामस्वा
त्यस्यस्वराजोविश्वानिसात्यभ्यस्तुमह्ना ॥ अतियोमंद्रोयजथायदेवःसुकीर्तिंभिक्षेवरुणस्यभूरेः ॥ तवस्यामपुरुवीरस्यशर्मन्नुरुशंसस्यवरुणप्रणेतः ॥
ध्योवरुणतुष्टुवांसः ॥ उपायनउषसांगोमतीनामग्नयोनजरमाणाअनुद्यून् ॥ तवस्यामपुरुवीरस्यशर्मन्नुरुशंसस्यवरुणप्रणेतः ॥ नश्राम्यंतिन
ध्योवरुणतुष्टुवांसः ॥ उपायनउषसांगोमतीनामग्नयोनजरमाणाअनुद्यून् ॥ प्रसीमादित्योअसृजद्विधर्ताँऋतंसिंधवोवरुणस्ययंति ॥ नश्राम्यंतिन
यूयंनःपुत्राअदितेरदब्धाअभिक्षमध्वंयुज्यायदेवाः ॥ प्रसीमादित्योअसृजद्विधर्ताँऋतंसिंधवोवरुणस्ययंति ॥ मातंतुश्छेदिवयंतोधियंमेमा
यूयंनःपुत्राअदितेरदब्धाअभिक्षमध्वंयुज्यायदेवाः ॥ विमच्छ्रथायरशनामिवागऋध्यामतेवरुणखामृतस्य ॥ मातंतुश्छेदिवयंतोधियंमेमा
विमुचंत्येतेवयोनपप्तूरघुयापरिज्मन् ॥ विमच्छ्रथायरशनामिवागऋध्यामतेवरुणखामृतस्य ॥ दामेववत्साद्विमुमुग्ध्यंहोनहित्वदा
विमुचंत्येतेवयोनपप्तूरघुयापरिज्मन् ॥ अपोसुम्यक्षवरुणभियसंमत्सम्राळृतावोनुमागृभाय ॥ दामेववत्साद्विमुमुग्ध्यंहोनहित्वदा
मात्राशार्यपर्सःपुरऋतोः ॥ १ ॥ अपोसुम्यक्षवरुणभियसंमत्सम्राळृतावोनुमागृभाय ॥ माज्योतिषःप्रवसथानिगन्मविपूमृधःशिश्रथोजीवसे
मात्राशार्यपर्सःपुरऋतोः ॥ १ ॥ मानोवधैर्वरुणयेतइष्टावेनःकृण्वंतमसुरभ्रीणंति ॥ माज्योतिषःप्रवसथानिगन्मविपूमृधःशिश्रथोजीवसे
रेनिमिषश्चनेशे ॥ मानोवधैर्वरुणयेतइष्टावेनःकृण्वंतमसुरभ्रीणंति ॥ त्वेहिकंपर्वतेनश्रितान्यप्रच्युतानिदूळभव्रतानि ॥ परऋणासावीरध
रेनिमिषश्चनेशे ॥ नमःपुरातेवरुणोतनूनमुतापरंतुविजातब्रवाम ॥ त्वेहिकंपर्वतेनश्रितान्यप्रच्युतानिदूळभव्रतानि ॥ परऋणासावीरध
नः ॥ नमःपुरातेवरुणोतनूनमुतापरंतुविजातब्रवाम ॥ अव्युष्टाइन्नुभूयसीरुषासआनोजीवान्वरुणतासुशाधि ॥ योमेराजन्युज्योवासखावा
मत्कृतानिमाहंराजन्नन्यकृतेनभोजं ॥ अव्युष्टाइन्नुभूयसीरुषासआनोजीवान्वरुणतासुशाधि ॥ माहंमघोनोवरुणप्रियस्यभूरिदान्नआ
मत्कृतानिमाहंराजन्नन्यकृतेनभोजं ॥ स्तेनोवायोदिप्सतिनोवृकोवात्वंतस्माद्वरुणपाह्यस्मान् ॥ माहंमघोनोवरुणप्रियस्यभूरिदान्नआ
स्वप्नेभयंभीरवेमह्यमाह ॥ स्तेनोवायोदिप्सतिनोवृकोवात्वंतस्माद्वरुणपाह्यस्मान् ॥ २ ॥ ऋचः ११ ॥ समुद्रज्येष्ठाइतिचतस्रणांवसिष्ठ
विंदंशूनंमापेः ॥ मारायोराजन्सुयमादवस्थांबृहद्वदेमविदथेसुवीराः ॥ २ ॥ ऋचः ११ ॥ समुद्रज्येष्ठाइतिचतस्रणांवसिष्ठ

आपस्त्रिष्टुप् अभिषेके० ॥ ॐ समुद्रज्येष्ठाःसलिलस्य० ऋचः ४ ॥ इमंमेवरुणेत्यस्यशुनःशेपोवरुणोगायत्री अभिषेके० ॥ ॐ इमंमेवरुण० ऋक् ॥ द्यौःशांतासादित्येनशांतेति० पृथिवीशांतिरंतरिक्षꣳशांतिरिति० तयाहꣳशांत्येतियाजुषमंत्रैश्च त्रिभिरभिषिक्तोयजमानःपत्न्यासहशुक्लवस्त्रचंदनकुसुमानिधृत्वारूपंरूपमितिचित्रंदेवानामितितच्चक्षुरितिमंत्रैरवलोकितमाज्यंसदक्षिणंब्राह्मणायदत्वाइंद्रपुरोभागेस्थित्वागंधादिपंचोपचारैःसंपूज्य आचमनतांबूलेनिवेद्यगंधपुष्पफलयुक्तमर्घ्यंनिवेदयेत् ॥ मंत्रः ॥ नमस्तेसुरनाथायनमस्तुभ्यंशचीपते ॥ गृहाणार्घ्यंमयादत्तंगंडदोषप्रशांतयेइति ॥ ततआचार्यायसुशीलांपयस्विनींरक्तवर्णांसवत्सांहेमशृंगादिसर्वालंकारभूषितांगांगोदानविधिनादद्यात् ॥ मंत्रेविशेषः ॥ यक्षगंधर्वसिद्धैश्चपूजितोसिशचीपते ॥ दानेनानेनदेवेशगंडदोषंप्रशामयेति ॥ अस्यागोर्दक्षिणत्वान्नदक्षिणांतरम् ॥ ततोष्टोत्तरशतब्राह्मणान्भोजयेत् ॥ तेभ्योयथाशक्तिदक्षिणांदत्वाप्रणिपत्यक्षमध्वंममापराधानितिक्षमाप्येंद्रंप्रार्थयेत् ॥ अज्ञानादथवाज्ञानाद्वैकल्याद्वाधनस्यच ॥ यन्न्यूनमतिरिक्तंवातत्सर्वंक्षंतुमर्हसिइति ॥ ततोविसर्जनं ॥ आचार्यहस्तेसोपस्करांप्रतिमांदत्वाऽग्निंसंपूज्यविभूतिंधृत्वागच्छगच्छेतितंविसृज्यज्येष्ठाशांतिसुकृतंयन्मयालब्धंतेनदेवेंद्रनामेश्वरःप्रीयतामिति ॥ इतिज्येष्ठाशांतिविधिः ॥

॥ १६८ ॥ अथकृष्णचतुर्दशीजननशांतिः ॥

श्रीः ॥ कर्ताआचम्यप्राणानायम्यदेशकालौसंकीर्त्यअस्यशिशोःकृष्णचतुर्दश्याअमुकांशजननसूचितसर्वारिष्टनिरसनद्वाराश्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थंसग्रहमखांगगर्गोक्तांकृष्णचतुर्दशीजननशांतिंकरिष्ये ॥ तदंगत्वेनगणपतिपूजनंस्वस्तिपुण्याहवाचनंआचा

यत्विंग्वरणंचकरिष्ये ॥ वृतानांपूजनं ॥ अग्न्युत्तारणं ॥ आचार्यःकर्मकरिष्येइतिसंकल्प्य ॥ यदत्रसंस्थितमित्यादिस्व
स्त्ययनंतार्क्ष्यमित्यंतेस्थंडिलपूर्वभागेमहीद्यौरित्यादिमंत्रावृत्त्यापदार्थानुसमयेनमध्येशतच्छिद्रं तस्यआग्नेय्यादिविदिक्षुचतु
रःकलशांश्चस्थाप्य शतच्छिद्रेस्योनापृथिवीतिसप्तमृदःअश्वत्थेवइतिपंचपल्लवान् सहिरत्नानीतिपंचरत्नानि रुवतिभीमेतिपं
चत्वचः ओषधयःसमितिपंचधान्यानि हिरण्यरूपइतिसुवर्णं याऔषधीरितिसर्वौषधीःशतावरींनिक्षिप्य युवासुवासाइति
श्वेतवस्त्रैःश्वेतपुष्पैश्चसंवेष्ट्यपूर्णादर्वीति पूर्णपात्रनिधानांतेरुद्रप्रतिमांकर्षतदर्धतदर्धान्यतरपरिमितहेमनिर्मितांवराभयांकित
हस्तद्वयांवृषभारूढांस्थापयित्वा त्र्यंबकंवसिष्ठोरुद्रोनुष्टुप् रुद्रावाहनेविनि० ॥ ॐ त्र्यंबकंयजामहे० ऋक् १ ॥ शुद्धस्फटि
कसंकाशंश्वेतमाल्यांबरावृतं तंध्यात्वा एकादशिन्यभिषेकघटितोपचारैरुद्रंसंपूज्य आग्नेय्यादिचतुर्षुकलशेषुइमंमेगंगेइत्यपः
गंधद्वारामितिगंधमोषधयइतियवान् अश्वत्थेवइतिपंचपल्लवान् कांडात्कांडादितिदूर्वाः सहिरत्नानीतिपंचरत्नानि हिरण्य
रूपइतिहिरण्यं याःफलिनीरितिफलम् युवासुवासाइतिवस्त्रवेष्टनं पूर्णादर्वीतिपूर्णपात्रनिधानं एतावत्कांडानुसमयेनकृत्वा
आग्नेयकुंभेइमंमेवरुणइतिसर्वैसमुद्राइतिचसमुद्रादिसहितंवरुणमावाहयेत् ॥ इमंमेवरुणशुनःशेपोवरुणोगायत्री वरुणावाह
नेवि० ॥ ॐ इमंमेवरुणश्रुधीहवमद्याचमृळय ॥ त्वामवस्युराचके ॥ ॐ भूर्भुवःस्वर्वरुणायनमःवरुणमावाहयामीति समु
द्रादिसहितंवरुणंसंपूज्य उत्तरकलशेष्वपिसमुद्रानावाह्यनदीसहितवरुणपूजनेक्रमेणतत्त्वायामित्वंनोअग्नेसत्वंनोअग्नेइत्याद
योमंत्राः ॥ नैर्ऋतेतत्त्वायामिशुनःशेपोवरुणस्त्रिष्टुप् ॥ ॐ तत्त्वायामि० ॥ वायव्ये ॥ त्वंनोअग्नेइत्यस्यवामदेवोवरुणस्त्रिष्टुप् ॥

वरुणावाहनेवि० ॥ ॐ त्वंनोअग्नेवरुणस्यविद्वान्देवस्यहेळोवयासिसीष्ठाः ॥ यजिष्ठोवह्नितमःशोशुचानोविश्वाद्वेषांसिप्रमुमु
ग्ध्यस्मत् ॥ ऐशाने ॥ सत्वंनोअग्नइत्यस्यवामदेवोवरुणस्त्रिष्टुप् ॥ पूजनेवि० ॥ ॐ सत्वंनोअग्नेवमोभवोतीनेदिष्ठोअस्याउष
सोव्युष्टौ ॥ अवयक्ष्वनोवरुणंरराणोवीहिमृळीकंसुहवोनएधि ॥ सर्वपूजांतेदेवदानवइतिप्रतिकलशंप्रार्थना ॥ तत्रक्रमेणच
तुर्षुकलशेषुसूक्तजपः ॥ आनोभद्राइतिदशर्चस्यसूक्तस्यगोतमोविश्वेदेवादेवता आद्याःपंचसप्तमीचजगत्यः षष्ठीविराट्स्थाना
शेषास्त्रिष्टुभःजपेविनियो० ॥ ॐ आनोभद्राःक्रतवोयंतु० ऋचः १० ॥ भद्राअग्नेरितिद्वादशर्चस्यसुमित्रोग्निर्देवताआद्येद्वे
जगत्यौअंत्यास्त्रिष्टुभः जपेविनि० ॥ ॐ भद्राअग्नेर्वैध्र्यश्वस्य० ऋचः १२ ॥ सहस्रशीर्षेतिषोडशर्चस्यसूक्तस्यपुरुषोनारायणोदे
वताअनुष्टुबंत्यात्रिष्टुप् जपेवि० ॥ सहस्रशीर्षा० ऋचः १६ ॥ कद्रुद्रायेतिनवर्चस्यसूक्तस्यकण्वोरुद्रोगायत्रीअंत्यानुष्टुप्जपेवि० ॥
ॐ कद्रुद्रायप्रचेतसे० इतिसूक्तम् ॥ ततोग्निंवेद्यांग्रहांश्चप्रतिष्ठाप्यान्वाधानंकुर्यात् ॥ समिद्द्वयमादायात्रप्रधानम् ॥ आदि
त्यादिग्रहान्अष्टाष्टसंख्याभिःअर्कादिजातीयसमिदाहुतिभिश्चर्वाहुतिभिराज्याहुतिभिश्च अधिदेवताप्रत्यधिदेवताद्याग्रह
पीठदेवता एकैकसंख्याकाभिःसमिच्चर्वाज्याहुतिभिः रुद्रंप्रत्येकमष्टोत्तरशतसंख्याकाभिरश्वत्थप्लक्षपलाशखदिरजातीयसमि
दाहुतिभिश्चर्वाहुतिभिराज्याहुतिभिःसंमिश्राभिस्तिलमापसर्पाहुतिभिश्च अग्निवायुसूर्यप्रजापतीनष्टोत्तरसंख्याभिस्तिलाहु
तिभिःशेषेणस्विष्टकृतमित्याद्याज्यभागांतेकृतेयजमानोयथादैवतंत्यागंकुर्यात् ॥ तदनंतरंहोमांतेस्विष्टकृदादिनवाहुत्यंतेबलि
दानंपूर्णाहुतिःप्रणीतानिनयनांतंसंस्थाजपः दंपत्योरभिषेकःधौतवस्त्रचंदनादिधारणंआज्यंरूपंरूपमित्यवलोक्यसदक्षिणंद

त्वाकृतंकर्मरुद्रार्पणंकृत्वाआचार्यायवस्त्रयुग्मसहितोपस्करगोनिष्क्रयदानम् ऋत्विग्भ्यःहिरण्यनिष्क्रयदानम् स्थापितदेवता
नांपूजनविसर्जने आचार्यहस्तेप्रतिपादनंचअग्नेःपूजनविसर्जनेयथाशक्तिब्राह्मणभोजनस्यसंकल्पः॥इतिकृष्णचतुर्दशीजन०॥

॥ १६९ ॥ अथसिनीवालीकुहूजननशांतिः ॥

वेदंसिनीवालीजननसूचितसर्वारिष्टपरिहारद्वाराश्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थंसिनीवालीजननशांतिंकरिष्ये ॥ इतिसंकल्प्यगणेशपूजनाद्याचार्यवरणांतंकुर्यात् ॥ कुहूजननेकुहूजननसूचितेत्यूहः ॥ वेदंसिनीवालीजननसूचित...

श्रीः ॥ कर्ताआचम्यप्राणानायम्यदेशकालौनिर्दिश्यअस्यशिशोःसिनीवालीजननसूचितसर्वारिष्टपरिहारद्वाराश्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थंसिनीवालीजननशांतिंकरिष्ये ॥ इतिसंकल्प्यगणेशपूजनाद्याचार्यवरणांतंकुर्यात् ॥ कुहूजननेकुहूजननसूचितेत्यूहः ॥ वे

श्रीः ॥ कर्ताआचम्यप्राणानायम्यदेशकालौनिर्दिश्यअस्यशिशोःसिनीवालीजननसूचितसर्वारिष्टपरिहारद्वाराश्रीपरमेश्वरप्री

चतुर्षुकुंभेषुवरुणंसंपूज्य आनोभद्राइतिपठेदृग्वेदी ॥ यजुर्वेदीनमोवाचइति ॥ गवामंगेष्वितिगांदद्यात् ॥ शरण्यंसर्वलोकानांलज्जायारक्षणंपरं ॥ सुवेषधारिवस्त्रत्वमतःशांतिंप्रयच्छमेइतिवस्त्रम् ॥ हिरण्यगर्भगर्भस्थमितिसुवर्णम् ॥ सर्वभूताश्रयाभूमिर्वराहेणसमुद्धृता ॥ अनंतसस्यफलदाअतःशांतिंप्रयच्छमेइतिभूमिं ॥ ततोदशदानानि गोभूतिलहिरण्याज्यवासोधान्यंगुडानिच ॥ रौप्यंलवणमित्याहुर्दशदानानिपंडिताः ॥ गांभुवंचोक्तमंत्राभ्यांपुनर्दत्वातिलान्दद्यात् ॥ महर्षेर्गोत्रसंभूताःकश्यपस्यतिलाःस्मृताः ॥ तस्मादेषांप्रदानेनममपापंव्यपोहत्विति ॥ उक्तमंत्रेणपुनर्हिरण्यंदत्वाज्यंदद्यात् ॥ कामधेनुषुसंभूतंसर्वक्रतुषुसंस्थितम् ॥ देवानामाज्यमाहारमतःशांतिंप्रयच्छमे ॥ उक्तमंत्रेणवासःपुनर्दत्वाधान्यंदद्यात् ॥ सर्वदेवमयंधान्यंसर्वोत्पत्तिकरंमहत् ॥ प्राणिनांजीवनोपायमतःशांतिंप्रयच्छमेइति ॥ यथादेवेषुविश्वात्माप्रवरश्चजनार्दनः ॥ सामवेदस्तुवेदानांमहादेवस्तुयोगिनाम् ॥ प्रणवःसर्वमंत्राणांनारीणांपार्वतीयथा ॥ तथारसानांप्रवरःसदैवेक्षुरसोमतः ॥ ममतस्मात्परांशांतिंददस्वगुडसर्वदेतिगुडम् ॥ प्रीतिर्यतःपितृणांचविष्णुशंकरयोःसदा ॥ शिवनेत्रोद्भवंरूप्यमतःशांतिंप्रयच्छमेइतिरूप्यम् ॥ यस्मादन्नरसाःसर्वेनोत्कृष्टालवणंविना ॥ शंभोःप्रीतिकरंनित्यमतःशांतिंप्रयच्छमेइतिलवणम् ॥ इतिदशदानानि ॥ ततःक्षीरंदद्यात् ॥ क्षीरजातास्तथाशंखाःक्षीरादमृतसंभवः ॥ क्षीरात्क्षीरोदवत्कीर्तिःक्षीरेप्राणस्यसंभवः ॥ तस्मात्क्षीरप्रदानेनअतःशांतिंप्रयच्छमेइति ॥ आज्यगुडावुक्तमंत्राभ्यांपुनर्दत्वाज्यपूर्णेकांस्यपात्रेरूपंरूपमितिसहकुटुंबःप्रतिरूपंवीक्ष्यदद्यात् ॥ आज्यंतेजःसमुद्दिष्टमाज्यंपापहरंस्मृतम् ॥ आज्यंसुराणामाहारआज्येदेवाःप्रतिष्ठिताइति ॥ आचार्योग्निंप्रतिष्ठाप्यग्र

हानावाह्यसंपूज्यान्वाधानंकुर्यात् ॥ चक्षुषीआज्येनेत्यंतेऽत्रप्रधानम् ॥ ग्रहानर्कादिसमिदाज्याहुतिभिःविवक्षितसंख्याभिः ॥
त्र्यंबकंअश्वत्थप्लक्षपलाशखदिरसमिदाहुतिभिः प्रत्येकमष्टोत्तरशतसंख्याभिराज्याहुतिभिश्चर्वाहुतिभिः सर्षपतिलमाषाहु
तिभिश्चप्रत्येकंतावतीभिः इंद्रंपितृंश्चप्रत्येकमष्टाविंशतिसंख्याभिरष्टसंख्याभिर्वोक्तद्रव्याहुतिभिः रुद्रंत्र्यंबकमितिमंत्रेण२८
वा ८ तिलाहुतिभिः प्रजापतिं२८ वा ८ तिलैः शषेणेत्यादियथान्वाधानंत्यागेकृतेप्रायश्चित्तहोमांतेबलिदानम् ॥ मूर्धानमि
तिपूर्णाहुतिश्च ॥ ततोग्रहकुंभसहितचतुःकुंभजलयुतशतच्छिद्रेणमातृपितृशिशूनामभिषेकःतत्त्वायामीतित्रिभिरेषांशुनःशे
पोवरुणस्त्रिष्टुप् अभिषेके० ॥ ॐ तत्त्वायामि० ॥ तदिन्नक्तंतद्दिवामह्यमाहुस्तदयंकेतोहृदआविचष्टे ॥ शुनःशेपोयमह्वद्गृ
भीतःसोअस्मान्राजावरुणोमुमोक्तु ॥ शुनःशेपोह्यह्वद्गृभीतस्त्रिष्वादित्यंद्रुपदेषुबद्धः ॥ अवैनंराजावरुणःससृज्याद्विद्वाँअद
ब्धोविमुमोक्तुपाशान् ॥ इत्यादिभिरभिषिच्य ॥ ततोविभूतिधारणांतेषोडशोपचारैरुद्रस्येतरेषांपंचोपचारैःपूजनम् विसृज्य
ताःप्रतिमाआचार्यहस्तेप्रतिपाद्याऽग्निंसंपूज्यविसृज्ययथाशक्तिद्विजानुज्ञयाब्राह्मणानन्यांश्चांधपंग्वादीन्भोजयेदिति ॥ इति

॥ १७० ॥ अथदर्शजननशांतिः ॥

श्रीः ॥ कर्ताकृतनित्यक्रियःपवित्रपाणिःसपत्नीकःस्वासनेउपविश्यदेशकालसंकीर्तनांते अस्यबालस्यदर्शजननसूचितसर्वारि
ष्टनिरसनद्वाराश्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थंदर्शजननशांतिंकरिष्ये ॥ अखंडाऽमाजननेइत्थंसंकल्पः ॥ अमायाःखंडतिथित्वेउत्तरवि
द्धामाजननेकुहूजननशांतिंकरिष्येइतिसंकल्पेविशेषः ॥ ततोगणेशपूजनपुण्याहवाचनाचार्यत्विग्वरणाचार्यादिपूजनानिकु

र्यात् ॥ ततआचार्योयदत्रसंस्थितमित्यादिस्वस्त्ययनंताक्ष्यर्मितिप्रार्थनांतंकुर्यात् ॥ ततःकुंडात्स्थंडिलाद्वापूर्वेसर्वतोभ
द्रपर्याप्तंस्थलमतिक्रम्यमहीद्यौरित्यादिनाकुंभस्थापनादिजलसेचनांतंकृत्वा तत्रआप्यायस्वेत्यादिमंत्रैःक्षीरदधिघृतानिप्रक्षि
प्य गायत्र्यागंधद्वारामितिचगोमूत्रगोमयेप्रक्षिप्य न्यग्रोधोदुंबराश्वत्थचूतनिंबमूलानांत्वचोरुवतिभीमइति तत्पल्लवानश्व
त्थेवइति पंचरत्नानिसहिरत्नानीतिनिक्षिप्य युवासुवासाइतिवस्त्रयुग्मेनावेष्ट्य ॥ सर्वेसमुद्राःसरितस्तीर्थानिजलदानदाः ॥
आयांतुयजमानस्यदुरितक्षयकारकाः ॥ इतिसमुद्रादिदेवतासहितंवरुणमावाह्यसंपूज्यकलशोदकं आपोहिष्ठेतितृचेनकयान
श्चित्रइत्यृचायत्किंचेदमितिसमुद्रज्येष्ठाइतिचऋग्भ्यांअभिमंत्र्य ॥ तत्पश्चिमेअग्नेःपूर्वभागेकृष्णनीलरक्तादिवर्णतंडुलैःयथो
चितंपूरितंशृंखलावल्लीभद्रादिगर्भंसर्वतोभद्रंसंवत्सरकृत्यांतर्गतानंतव्रतोद्यापनोक्तरीत्याकृत्वा तत्रब्रह्मादिप्रसिद्धदेवतापूजां
तेमध्येसुवर्णप्रतिमायांपितॄनावाहयेत् ॥ येचेहेतिशंखःपितरस्त्रिष्टुप् पित्रावाहने० ॥ ॐ येचेहपितरो०१ दक्षिणतः रजत
प्रतिमायांसोमम् ॥ उत्तरतःताम्रप्रतिमायांसूर्यंचावाहयेत् ॥ आप्यायस्वगोतमःसोमोगायत्री सोमावाहने० ॥ ॐ आप्या
यस्व० ऋक् १ ॥ सवितापश्चातादितिनाभागःसवितात्रिष्टुप् सूर्यावाह० ॥ ॐ सवितापश्चातात् ॥ ऋक् १ ॥ ततोदेवता
त्रयंसंपूज्याऽग्निंप्रतिष्ठाप्यसर्वतोभद्रस्यैशान्यांग्रहप्रतिष्ठापनादिवरुणपूजांतंकृत्वाऽन्वादध्यात् ॥ चक्षुषीआज्येनेत्यंतेआदि
त्यादिग्रहान्चिकीर्षितसंख्याभिःसमिच्चर्वाज्याहुतिभिः पितॄनष्टाविंशतिसंख्याकाभिःसमिच्चर्वाज्याहुतिभिः सोमंसूर्यंचप्र
त्येकंअष्टोत्तरशतसंख्याकाभिस्तदाहुतिभिः शेषेणस्विष्टकृतमित्यादि ततःआज्येनसहचरोःपर्यग्निकरणादिकालेकुर्यात् ॥

आज्यभागांतेआयुरारोग्यमितिमंत्राभ्यांयजमानेनहोमसंकल्पपूर्वकंत्यागेकृतेसर्त्विगाचार्यःप्रधानहोमंकुर्यात् ॥ तदंतेस्विष्ट कृतःपूर्वंहिरण्यवर्णामितिआयुष्यंवर्चस्यमि (त्येकादशर्चस्यसनकादयोहिरण्यमनुष्टुप्पंचम्यष्टमीनवमीचत्रिष्टुभःसप्तमीशक्व र्यत्याजगती) तिसूक्ताभ्यांसमुद्रज्येष्ठाइत्यृचाचसवालौपितरावभिषिच्यस्विष्टकृदादिकुर्यात् ॥ ततोवलिदानपूर्णाहुतीकृ त्वाहोमशेषंसमापयेत् ॥ ततोयजमानःहिरण्यरजतेसदक्षिणांकृष्णांधेनुंचआचार्यायदत्वाऋत्विग्भ्यश्चयथाशक्तिदक्षिणांद त्वास्थापितदेवतोत्तरपूजाविसर्जनेकृत्वाप्रतिमांआचार्यायप्रतिपाद्य अग्निंसंपूज्यविसृज्यशांतीःपाठयित्वाब्राह्मणान्भोजयि त्वातेभ्योदक्षिणादानांतेस्वस्तिभवंतोब्रुवंत्वितिवाचयेत् ॥ तेचस्वस्तीतिवदेयुः॥ इतिदर्शजननशांतिः ॥ ॥ छ ॥

॥ १७१ ॥ अथव्यतीपातसंक्रमणजननशांतिः ॥

श्रीः ॥ गोमुखप्रसवमुक्तविधिनाकृत्वादेशकालौसंकीर्त्याऽस्यशिशोर्व्यतीपातजन्मसूचितसर्वारिष्टपरिहारद्वाराश्रीपरमेश्वर प्रीत्यर्थंव्यतीपातशांतिंकरिष्यइतिसंकल्प्य ॥ गणेशपूजनाद्युक्तलक्षणाचार्यवरणंकुर्यात् ॥ वृतायतस्मैपट्टवस्त्रयुगंकुंडलयुगमं गुलीयकंचदद्यात् ॥ आचार्योयदत्रसंस्थितमितिसर्षपविकिरणंशुचीवइतिपंचगव्येनआपोहिष्ठेत्यद्भिश्चगृहपूर्वदिग्भागंप्रोक्ष्य स्वस्त्ययनंतार्क्ष्यमितिमंत्राभ्यांप्रार्थ्य तत्रैवगोमयलिप्तेरंगवल्ल्याद्यलंकृतेसमदेशेमहीद्यौरितिभुवमभिमृश्य ओषधयःसमिति पंचद्रोणपरिमितव्रीहिराशिंकृत्वातदुपरिसार्धद्रोणद्वयमिततंडुलराशितदुपरि सपादद्रोणमिततिलराशिंचकृत्वोपरिभागंसमं कृत्वातत्राऽष्टदलंकृत्वाआकलशेष्वितितत्राऽव्रणंकुंभंप्रतिष्ठाप्य इमंमेगंगेइतितीर्थोदकेनापूर्यस्योनापृथिवीतिसप्तमृदः या

ओषधीरितिसर्वौषधीरश्वत्थेवइतिपंचपल्लवान् गायत्र्यागंधद्वारामाप्यायस्वदधिक्राव्णःशुक्रमसीतिपंचगव्यानि गंधद्वारा
मितिगंधंसहिरत्नानीतिपंचरत्नानितत्रनिक्षिप्य वस्त्रयुग्मेनावेष्ट्यतदुपरिसूक्ष्मवस्त्रयुतंपूर्णपात्रंपूर्णादर्वीतिनिधायतदुपरिनि
ष्कतदर्धतदर्धान्यतरमानेनहेमनिर्मितांसूर्यप्रतिमांनिधायतत्रसूर्यमावाहनाद्युपचारैःपूजयेत् ॥ व्याहृतीनांपरमेष्ठीप्रजापतिः
प्रजापतिर्बृहतीउत्सूर्यइतिमंत्रस्यमैत्रावरुणिर्वसिष्ठःसूर्यस्त्रिष्टुप् पूजनेवि० ॥ ॐ भूर्भुवःस्वः उत्सूर्योबृहदर्चीं० ऋक् १ ॥ त
द्दक्षिणतोग्निमावाहयेत् ॥ अग्निंदूतंकाण्वोमेधातिथिरग्निर्गायत्री अग्निपूज० ॥ ॐ भूर्भुवःस्वः अग्निंदूतं० ऋक् १ ॥ उत्त
रतोरुद्रमावाहयेत् ॥ त्र्यंबकंवसिष्ठोरुद्रोनुष्टुप् रुद्रपू० ॥ ॐ भूर्भुवःस्वः त्र्यंबकंयजामहे० ऋक् १ ॥ एवमेवसंक्रांतिशांतौ
संक्रांतिशांतिंकरिष्यइतिसंकल्पेविशेषः ॥ व्यतीपातसंक्रमणयोर्जन्मनितुव्यतीपातसंक्रांतिशांतीतंत्रेणकरिष्येइतिसंकल्पः ॥
तिस्रोदेवताःषोडशोपचारैःवस्त्रयुग्मसहितैः पंचोपचारैर्वासंपूज्यगंधपुष्पाद्यर्चितेफलनैवेद्यंसमर्प्यप्रधानप्रतिमांस्पृशन्सर्वसौर
मंत्रान्जपेत् ॥ उदुत्यमितित्रयोदशर्चस्यसूक्तस्यकाण्वःप्रस्कण्वोनवाद्यागायत्र्योंत्याश्चतस्रोनुष्टुभः ॥ चित्रंदेवानामितिषळर्च
स्यसूक्तस्यआंगिरसःकुत्सस्त्रिष्टुप्॥ इंद्रंमित्रमितिद्वयोरौचथ्योदीर्घतमास्त्रिष्टुप्॥ हंसःशुचिषदित्यस्यगौतमोवामदेवोजगती ॥
यत्त्वासूर्येत्यस्यात्रिरनुष्टुप् ॥ यदद्यसूर्येत्येकस्याउत्सूर्यइतितिसृणांउद्वेतीतिसार्धचतसृणां उदुत्यदर्शतमितितिसृणांमैत्रावरु
णिर्वसिष्ठः उदुत्यदर्शतमितिबृहतीशीर्ष्णःशीर्ष्णःसतोबृहतीतच्चक्षुरितिपुरउष्णिक् ॥ बण्महाँअसीतिद्वयोर्भार्गवोजमदग्निः
पूर्वाबृहतीउत्तरासतोबृहती ॥ नमोमित्रस्येतिद्वादशर्चस्यसूक्तस्याभितपाःसूर्योजगतीदशमीत्रिष्टुप् ॥ सूर्योनोदिवइतिपंच

र्चस्यसूक्तस्यसौर्यश्चक्षुर्गायत्री ॥ विभ्राड्बृहदितिचतसृणांसौर्योविभ्राड्जगती विभ्राजमितिप्रस्तारपंक्तिः ॥ आयंगौरिति
तृचस्यसर्पराज्ञीगायत्री ॥ सर्वेषांसूर्योदेवता जपेवि० ॥ ततोरुद्रप्रतिमांस्पृशन्मृत्युंजयमंत्रमष्टोत्तरसहस्रमष्टोत्तरशतमष्टा
विंशतिवारंवाजपेत् ॥ ततश्चत्वारऋत्विजश्चतुर्दिक्षुकुंभंस्पृष्ट्वाक्रमेणसूक्तानिजपेयुः ॥ पूर्वस्याम् आनोभद्राइतिसूक्तस्यराहूग
णोगोतमऋषिः विश्वेदेवादेवताआद्याःपंचसप्तमीचजगत्यःषष्ठीविराट्स्थानाशेषास्त्रिष्टुभः जपेवि० ॥ ॐ आनोभद्राः०
ऋचः १० दक्षिणस्याम् भद्राअग्नेरितिद्वादशर्चस्यवाध्र्यश्वःसुमित्रऋषिः अग्निर्देवताआद्येद्वेजगत्यौअंत्यास्त्रिष्टुभः जपे
वि० ॥ ॐ भद्राअग्नेर्वैध्र्यश्वस्य० ऋचः १२ ॥ प्रतीच्यांसहस्रशीर्षेतिषोडशर्चस्यसूक्तस्य नारायणऋषिःपुरुषोदेवताजपे
वि० ॥ ॐ सहस्रशीर्षा० ऋचः १६ ॥ उत्तरस्याम् त्र्यंबकंवसिष्ठोरुद्रोनुष्टुप् जपेवि० ॥ ॐ त्र्यंबकंयजा० ॥ अथकुंभप
श्चिमदेशेस्थंडिलेऽग्निंस्वगृह्योक्तविधिनाप्रतिष्ठाप्यकुंभस्योत्तरतोग्रहाणामावाहनादिपूजांकृत्वा तदीशान्यांकलशस्थापनंकृ
त्वाऽग्नेःपश्चिमतउपविश्यान्वादध्यात् ॥ चक्षुषीआज्येनेत्यंतेऽत्रप्रधानम् ॥ आदित्यादिग्रहांश्चिकीर्षितसंख्याकाभिःअर्का
दिजातीयसमिच्चर्वाज्याहुतिभिः ॥ ग्रहपीठदेवताअमुकसंख्याभिःसमिच्चर्वाज्याहुतिभिः ॥ सूर्यंप्रत्येकमष्टोत्तरशतसंख्या
भिःसमिदाज्यचर्वाहुतिभिः ॥ अग्निंरुद्रंचप्रत्येकमष्टाविंशतिसंख्याभिस्तदाहुतिभिः ॥ मृत्युंजयंअष्टोत्तरशतसंख्याभिस्ति
लाहुतिभिः ॥ शेषेणेत्यादि०प्रायश्चित्ताहुत्यंतेबलिदानंततःपूर्णाहुतिःप्रणीताविमोकःसंस्थाजपेनोपस्थानंचततोधृतनूतनव
स्त्रयोर्दंपत्योःसबालयोरभिषेकः ॥ समुद्रज्येष्ठाइतिचतसृणांवसिष्ठआपस्त्रिष्टुप् अभिषेके० ॥ आपोहिष्ठेतितिसृणांसिंधुद्वी
पआपोगायत्री अभिषेके० ॥ अक्षीभ्यांतइतिषण्णांविवृहायक्ष्महानुष्टुप् अभिषेके० ॥ स्वादिष्ठयेतिदशानांमधुच्छंदाःपव

मानसोमोगायत्री अभिषेके० ॥ ॐ उत्सूर्यो० अग्निंदूतं० त्र्यंबकं० पूजाकालेउक्तमेषामृष्यादि ॥ सुरास्त्वामभिषिंचंत्वित्यादिपौराणमंत्रैश्चाभिषेकांतेऽभिषेकवासआचार्यायसमर्पयेत् सपत्नीकःश्वेतवस्त्रचंदनादिधृत्वाभूषणमालादिनालंकृत्य आज्यमवेक्ष्यतत्पात्रंसदक्षिणंब्राह्मणायदत्वा वस्त्रहेमांगुलीयकैःआचार्यसंपूज्यव्यतीपातजननदोषशांत्यर्थंगोवस्त्रस्वर्णानितुभ्यंसंप्रददेइतिआचार्यायतानिदत्वातदर्थंप्रच्छादनपटंतथैवदद्यात् ॥ ऋत्विग्भ्योयथाशक्तिदक्षिणांदत्वादीनांधकृपणेभ्योभूयसींदत्वाशतंब्राह्मणान्ऋत्विग्भिःसहमिष्टान्नैर्भोजयित्वाकर्मेश्वरार्पणंकृत्वाबंधुभिःसहभुंजीतेतिव्यतीपातसंक्रांतिशांतिः ॥

॥ १७२ ॥ अथवैधृतिजननशांतिः ॥

श्रीः ॥ वैधृतिशांतौतुसंकल्पेवैधृतेरुल्लेखः ॥ आवाहनेमध्येसव्याहृतिकेनत्र्यंबकमितिमंत्रेणरुद्रमावाह्यदक्षिणेउत्सूर्योबृहदर्चींषीतिसूर्यंउत्तरतश्चाप्यायस्वेतिसोममावाह्यपूजनम् ॥ रुद्रप्रतिमांस्पृष्ट्वामृत्युंजयमंत्रमष्टोत्तरसहस्रमष्टोत्तरशतमष्टाविंशतिवारंवाजपः ॥ सूर्यप्रतिमांस्पृष्ट्वासर्वसौरजपः ॥ सोमप्रतिमांस्पृष्ट्वाआप्यायस्वेतिजपः ॥ अन्वाधानेरुद्रंसमिच्चर्वाज्यैःप्रत्येकमष्टोत्तरशतसंख्याहुतिभिः ॥ सूर्यसोमौप्रत्येकमष्टाविंशतिसंख्याभिस्तदाहुतिभिः ॥ मृत्युंजयमष्टोत्तरसहस्रशतविंशत्यन्यतरसंख्याभिस्तिलाहुतिभिः ॥ शेषेणेत्यादितथैवहोमःकार्यइतिविशेषः ॥ अंतेकर्मेश्वरार्पणंकुर्यात् ॥ इतिवैधृतिशांतिः ॥

॥ १७३ ॥ अथभद्राजननशांतिः ॥

श्रीः ॥ कर्ताउक्तकालेगोमुखप्रसवंकृत्वादेशकालौसंकीर्त्यअस्यशिशोःभद्राजननसूचितसकलारिष्टपरिहारद्वारा० सग्रहमखां

गर्गोक्तांशांतिंक० इतिसंकल्प्यगणेशपूजनादिनांदीश्राद्धांतेआचार्यादीन्वृणुयात् ॥ ततअचार्यःप्रादेशकरणांतेगृहस्यपूर्वभा
गेस्थंडिलात्प्राच्यांमहीद्यौरित्यादिमंत्रावृत्त्यामध्येएकंपूर्वादिदिक्षुचतुरइत्येवंपंचकुंभान्संस्थाप्य तत्रजलपूरणादिपूर्णपात्रनि
धानांतेप्रतिमासुदेवताआवाहयेत् ॥ मध्यकुंभे भद्राअग्नेःसुमित्रोभद्राजगती ॥ भद्रावा० ॥ इतिभद्रां ॥ पूर्वेआकृष्णेन
रजसा० इतिसूर्यं ॥ दक्षिणे कद्रुद्रायकण्वोरुद्रोगा० इतिरुद्रं ॥ पश्चिमे गणानांत्वागृत्समदो० इतिगणपतिं ॥ उत्तरे ऋ
षभंमाऋषभऋषभोनुष्टुप् इतिऋषभंचावाह्यसर्वान्संपूज्यपुष्पमालादिभिःकलशान्भूषयित्वाग्निंग्रहांश्चप्रतिष्ठाप्यान्वादध्यात्
ग्रहोत्कीर्तनांते भद्रां सूर्यं रुद्रं गणपतिं ऋषभंचैताःप्रधानदेवताःसमिच्चर्वाज्यतिलैःप्रत्येकंप्रतिद्रव्यंअष्टोत्तरसहस्राष्टोत्तरश
ताष्टाविंशतिसंख्याकाभिर्वाहुतिभिः शेषेणेत्यादिप्रायश्चित्तहोमांतेवलिदानंपूर्णाहुतिंचकृत्वासंस्रावहोमादिशेषंसमाप्य धृ
तनववस्त्रंपत्नीशिशुसहितंयजमानं समुद्रज्येष्ठाइत्यादिवारुणैर्ग्रहादिमंत्रैश्चाभिषिंचेत् ॥ ततोयजमानोधृतनवशुक्लांवरोभिषे
कवस्त्रमाचार्यायदत्वाविभूतिंधृत्वोत्तरपूजांकृत्वाचार्यंसंपूज्यतस्मैगांपीठंचदत्वानिरीक्षिताज्यंदत्वा ब्राह्मणभोजनंसंकल्प्यभू
यसींदत्वाशिषोगृहीत्वाकर्मसमापयेत् ॥ इतिभद्राजननशांतिः ॥ ॥छ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

॥ १७४ ॥ अथाधोमुखजननशांतिः ॥

श्रीः ॥ जन्मतोद्वादशाहेजन्मनक्षत्रेन्यस्मिन्वाशुभदिनेकर्तागोमुखप्रसवंकृत्वादेशकालौसंकीर्त्य अस्यशिशोःअधोमुखजनन
सूचितसर्वारिष्टपरिहारद्वारा श्रीप० सग्रहांबृहच्छौनकोक्तांशांतिंकरिष्यइतिसंकल्प्यगणेशपूजादिऋत्विग्वरणांतंकुर्यात् ॥

अत्रऋत्विजश्चत्वारः ॥ ततोगृहस्यैशानभागेस्थंडिलंकृत्वाआचार्यःप्रादेशांतेतत्पूर्वभागेमहींद्यौरित्यादिस्थापितकलशेपूर्णपा
त्रेसुवर्णप्रतिमायां त्र्यंबकंवसिष्ठो० इतिरुद्रमावाह्यवस्त्रादिभिःसंपूज्याग्निंग्रहांश्चप्रतिष्ठापयेत् ॥ ततएकऋत्विक्रुद्रकुंभंस्पृ
ष्ट्वाचत्वारिरुद्रसूक्तानिमंत्रचतुष्टयसहितानिएकादशवारंरुद्रंवाजपेत् ॥ ततआचार्योन्वाधानेग्रहोत्कीर्तनांते रुद्रंप्रधानंसमि
दाज्यतिलचरुभिःप्रतिद्रव्यंअष्टोत्तरसहस्राहुतिभिः १०८।२८ वाशेषेणेत्यादिप्रणीताप्रणयनांतेतूष्णींनिर्वापप्रोक्षणेकृत्वाच
रुंश्रपयित्वाज्यसंस्कारादिग्रहहोमांतेउक्तमंत्रेणप्रधानहोमंकृत्वास्विष्टकृदादिबलिपूर्णाहुतिसंस्रावादिशेषंसमापयेत्॥ अथमा
तावालंकार्पासराशौनिधायपराङ्मुखीभवेत् ॥ विप्रास्तंगृहीत्वास्वाभिमुख्यैमात्रेदद्युः ॥ तत्रमंत्रः ॥ बालेऽस्माभिरयंबालो
युष्मद्दत्तःप्रगृह्यच ॥ दीर्घायुरपिबालोयंपूर्ववत्कुलवर्धनः ॥ ततोयजमानंपत्नीशिशुसहितंकलशोदकेनसमुद्रज्येष्ठाइत्यादिभि
रभिषिंचेत् ॥ ततोयजमानोग्निंसंपूज्यविभूतिंधृत्वोत्तरपूजांविधायाचार्यादिभ्योयथाशक्तिदक्षिणांदत्वापीठंदत्वाब्राह्मणभो
जनंसंकल्प्यभूयसींदत्वाशिषोगृहीत्वाकर्मेश्वरार्पणंकुर्यात् ॥ इत्यधोमुखजननशांतिः ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

॥ १७५ ॥ अथैकनक्षत्रजननशांतिः ॥

श्रीः ॥ जनकनक्षत्रोत्पत्तौउक्तसमयेगोमुखप्रसवंकृत्वाएकोदरनक्षत्रोत्पत्तौतमकृत्वादेशकालौसंकीर्त्य ॥ अस्यशिशोःपित्रेक
नक्षत्रोत्पत्तिसूचितसर्वारिष्टपरिहारद्वाराश्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थंशांतिमभिषेकंपूजितनक्षत्रप्रतिमाग्रेयथाशक्तिदानंचकरिष्येइति
संकल्प्य ॥ गणपतिंसंपूज्यआचार्यंचतुरऋत्विजश्चवृत्वापुण्याहंवाचयीत ॥ मात्रेकनक्षत्रेत्याद्यूहेनान्यत्रसंकल्पः ॥ ततआ

चार्योयदत्रसंस्थितमितिसर्षपविकिरणप्रोक्षणप्रार्थनादिकृत्वास्थंडिलादैशान्यांकलशंमहीद्यौरित्यादिनास्थाप्य ॥ तत्ररक्तव
स्त्राच्छादितेनक्षत्रतद्देवतान्यतरप्रतिमांकृत्वाग्न्युत्तारणांतंमंत्रेणावाहानाद्युपचारैःपूजयेत् ॥ वस्त्रार्पणेतद्युग्ममर्पयेत् ॥ पूजांते
ऽग्निंव्याहृतिभिःप्रतिष्ठाप्यान्वाधानेचक्षुषीआज्येनेत्यंतेअदोनक्षत्रमिमांदेवतांवा प्रत्येकमष्टोत्तरशतसंख्याभिःसमिच्चर्वाज्या
हुतिभिःशेषेणेत्यादिप्रायश्चित्तहोमांतंप्रणीतोविमोकादि ॥ आचार्यःकलशोदकेनतयोरभिषेकंकुर्यात् ययोरेकनक्षत्रजन्म ॥
ततःपूजितप्रतिमाग्रेआचार्यायवस्त्रालंकारगाःदद्यात् ॥ ज्योतिर्निबंधोक्त्यास्वर्णरूप्यमयौहरिहरौसंपूज्यतौवादद्यात् ॥ वि
विधस्यास्यविश्वस्यपितरौविश्वतोमुखौ ॥ प्रीयेतांमूर्तिदानेनदेवौहरिहरावुभाविति ॥ मापलयसुवर्णमूर्त्विग्भ्योदत्वाउत्तरपू
जाविसर्जने आचार्यहस्तेप्रतिमाप्रतिपादनंधान्यवस्त्रादिभिःसहयानशय्यासनादीनाब्राह्मणांतरेभ्योदानंकृत्वातैःसहाचार्य
ऋत्विजोभोजयित्वापूर्णतांवाचयित्वातेभ्यःशुभाआशिषःप्रतिगृह्यकर्मेश्वरार्पणंकुर्यादिति ॥ इत्येकनक्षत्रजननशांतिः ॥

॥ १७६ ॥ अथग्रहणजननशांतिः ॥

श्रीः ॥ सूर्यग्रहणेप्रसूतौतत्कालस्थितनक्षत्रस्ययाधिष्ठात्र्यग्न्यादिदेवतातस्याःसूर्यस्यचयथाशक्तिहेम्नाप्रतिमेविधायराहोःसी
सेननागाकृतिंकृत्वाशौचांतेगोमुखप्रसवंकृत्वा ममभार्यायाःसूर्यग्रहणकालीनप्रसूतिसूचितसर्वारिष्टपरिहारद्वाराश्रीपरमेश्वर
प्रीत्यर्थंसग्रहमखांशांतिंकरिष्येइतिसंकल्प्य ॥ गणेशपूजनाद्याचार्यवरणपूजांतंकुर्यात् ॥ चंद्रग्रहेतुसूर्यस्थानेराजतंचंद्रबिंबंकु
र्यात् ॥ अन्यद्द्वयंपूर्ववत् ॥ संकल्पेसूर्यस्थानेचंद्रपदप्रयोगः ॥ ततआचार्योयदत्रेत्याद्यंतेशुचिदेशंगोमयेनोपलिप्य तत्रनवंसदशं

क्षालितंश्वेतवस्त्रंप्रसार्यतत्रोक्तदेवतानांरूपत्रयंनिधाय आकृष्णेनांगिरसोहिरण्यस्तूपःसवितात्रिष्टुप्॥पूजनेवि०॥ॐआकृष्णे
नरजं०॥ मध्येसूर्यंरक्तवर्णैर्वस्त्रगंधाक्षतपुष्पैर्धूपदीपादिभिश्चपूजयेत्॥ तद्दक्षिणतोराहुंकृष्णवर्णैर्गंधादिभिर्धूपादिभिश्चपूजये
त्॥ स्वर्भानोरित्यस्यात्रिःस्वर्भानुस्त्रिष्टुप् राहुपूजने०॥ॐ स्वर्भानोरधयदिंद्रमायाअवोदिवोवर्तमानाऽअवाहन्॥ गूळ्हंसू
र्यंतमसापव्रतेनतुरीयेणब्रह्मणाविन्ददत्रिः॥ नक्षत्रदेवतामग्निर्नःपातुकृत्तिकाइतितैत्तिरीयपठिततत्तद्वाक्याष्टकेनपूजयेत्सूर्य
स्योत्तरतः॥ चंद्रग्रहेतुमध्येचंद्रपूजनम्॥ आप्यायस्वगौतमःसोमोगायत्री चंद्रपूजनेवि०॥ ॐ आप्यायस्व०॥ इतिमंत्रे
णश्वेतगंधादिभिर्धूपादिभिश्चेतिविशेषः॥ अन्यदेवतयोःपूजनंपूर्ववत्॥ ततोऽग्निस्थापनंग्रहपूजाकलशस्थापनांतंकृत्वाऽन्वा
धानंकुर्यात्॥ चक्षुषीआज्येनेत्यंतेग्रहान्वाधानंकृत्वा सवितारंअर्कसमिदाज्यचरुतिलैःप्रत्येकमष्टोत्तरशताहुतिभिः॥ स्वर्भा
नुंदूर्वासहिताज्यादीनांतावतीभिराहुतिभिः॥ नक्षत्रदेवतामग्निंपलाशवृक्षसमित्सहिताज्यादीनांतावतीभिराहुतिभिः॥ शेषे
णेत्यादि॥ चंद्रग्रहेअर्कस्थानेचंद्रस्यार्कसमित्स्थानेपालाशसमिधांनिर्देशः॥ गृहसिद्धान्नस्यपर्यग्निकरणादि॥ यथान्वाधानंत्या
गः॥ प्रायश्चित्तांतेबलिपूर्णाहुतीसंस्थाजपांतेपंचगव्यपंचरत्नपंचत्वक्पंचपल्लवैरोषधिकल्कैश्चमिश्रितलौकिकजलैर्ग्रहकलशो
दकैश्चसहितैरभिषेकः॥ आपोहिष्ठेतितृचस्यसिंधुद्वीपआपोगायत्री अभिषेके०॥ इमंमेगंगेइतिसिंधुक्षित्प्रैयमेधोनद्योजग
ती॥ पितरःपितामहाःपरेवरेइतियाजुषमंत्रेण॥ तत्त्वायामिशुनःशेपोवरुणस्त्रिष्टुप्॥ अभिषेके०॥ अभिषेकांतेआचार्य
संपूज्यतस्मैप्रतिमात्रयंदक्षिणांचदद्यात्॥ ततोग्रहाणांपूजनविसर्जनंप्रतिमाप्रतिपादनंब्राह्मणभोजनसंकल्पश्चेति॥ इति॥

॥ १७७ ॥ अथनक्षत्रगंडांतशांतिः ॥

श्रीः ॥ षण्मासोत्तरंद्वादशेवाहनिप्रथमतोगोप्रसवंकृत्वा ॥ देशकालौसंकीर्त्यममाऽस्यशिशोःरेवत्यश्विनीसंध्यात्मकगंडांतज
ननसूचितसर्वारिष्टनिरसनद्वाराश्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थंनक्षत्रगंडांतशांतिंकरिष्येइतिसंकल्प्य ॥ गणेशपूजनादियजुर्वेदविद्दैव
ज्ञाचार्यर्त्विग्वरणांतंकुर्यात् ॥ ततस्तांश्चंदनशुक्लमाल्यैःक्षौमशुक्लवासोभ्यांपूजयेत् ॥ ततआचार्योनिर्मितस्यापिनिमित्तानु
सारिपरिमाणकांस्यपात्रस्यपुनर्निर्माणमाप्यायस्वेतिमंत्रेणकुर्याच्चंद्रप्रतिमाग्न्युत्तारणंच ॥ ततोयदत्रेतिसर्षपविकिरणादिना
भूसंस्कारंकृत्वाउपलिप्तेदेशेकांस्यपात्रेपायसंपयोनिक्षिप्य तत्रनवनीतपूर्णशंखंनिधायतत्रराजतंचंद्रबिंबंस्थापयित्वा सोमोह
मितिध्यानपूर्वकंसमाहितचेताआप्यायस्वेतिमंत्रेणावाहनादिषोडशोपचारैस्तत्रचंद्रपूजनंकुर्यात्॥ तत्रश्वेतंसदशंवस्त्रद्वयंसम
र्पणीयं पुष्पाणिश्वेतानिसहस्रमर्पणीयानि मौक्तिकंदक्षिणातदसंभवेइष्टमन्यत् ॥ पूजांतेतमेवमंत्रंसविश्वासंचंद्रंध्यायन् सह
स्रंसप्रणवमृष्यादिस्मरणपूर्वकंजपेत्॥ तदुत्तरतस्ताम्रकलशंमहीद्यौरित्यादिविधिनास्थापयित्वा तत्ररजतप्रतिमायांबृहस्पति
मंत्रेणवागीश्वरंसंपूज्य तदुत्तरतःक्रमेणतेनैवविधिनानिहितकुंभचतुष्टये अश्वत्थेवोनिषदनमित्याम्रपल्लवप्रक्षेपांतंकृत्वाचतु
र्षुक्रमेणद्रवीभूतानिकुंकुमचंदनकुष्ठगोरोचनानिसिंचेत् ॥ तेषुवरुणंपूजयेत् ॥ ततःपश्चिमदेशेस्थंडिलाद्यग्निप्रतिष्ठापनांतंकृ
त्वा स्थापितकलशोत्तरभागेग्रहावाहनादिवरुणपूजांतंकृत्वाऽन्वाधानादिग्रहमखंपूर्णाहुत्यंतंकुर्यात्॥ अभिषेककालेवारुणक
लशचतुष्टयस्थोदकनदिवागंडांतजातंबालंपित्रासहरात्रिजातंमात्रासहसंध्ययोर्जातमुभाभ्यांसहाभिषिंचेत् ॥ सहस्राक्षेणेति

मंत्रस्ययक्ष्मनाशनःप्राजापत्यइंद्रस्त्रिष्टुप् अभिषेकेवि० ॥ ॐ सहस्राक्षेणं० ऋक् १ ॥ ततःसर्वकलशोदकैः समुद्रज्येष्ठाइ
त्यादिभिः सुरास्त्वामित्यादिभिर्मंत्रैश्चाभिषेकांतेसुस्नातःसपत्नीकःकर्ता धृतश्वेतचंदनादिर्विभूतिधारणंकृत्वा आचार्ययशं
खदानंकुर्यात् ॥ इमंसचंद्रंशंखंसवस्त्रयुगंसमौक्तिकंनवनीताद्युपस्करसहितंगंडदोषापनुत्तयेदैवज्ञाययजुर्वेदविदेतुभ्यमहंसंप्र
ददइति ॥ तत्सांगतासिद्ध्यर्थंसहिरण्यांधेनुंदद्यात् ॥ ततोवागीश्वरंताम्रपात्रसहितंतुभ्यंगंडदोषशांत्यर्थंसंप्रददइतिबृहस्पति
प्रतिमादानंतदंगत्वेनयथाशक्तिदक्षिणादानंच ॥ ततःस्थापितेतरदेवतानांउत्तरपूजापूर्वकंविसर्जनमाचार्यहस्तेप्रतिपादनंच ॥
ततःसहस्राक्षेणेतिमंत्रस्यायुर्वृद्ध्यर्थंयथाशक्तिजपोदशावरब्राह्मणभोजनंचकुर्यात् ॥ इतिनक्षत्रगंडातशांतिः ॥ ॥ छ ॥

॥ १७८ ॥ अथतिथ्यादिगंडांतशांतिः ॥

श्रीः ॥ तिथिगंडपूर्वार्धजन्मनिकर्तास्नातःपुत्रमनालोक्याऽस्यशिशोस्तिथिगंडपूर्वार्धजन्मसूचितसर्वारिष्टनिरसनद्वाराश्रीप
रमेश्वरप्रीत्यर्थंअनडुद्दानंकरिष्येइतिसंकल्प्यनालच्छेदनात्पूर्वंगंडदोषेब्राह्मणपूजनपूर्वकंअनड्वाहंदद्यात् ॥ असंभवेकार्षाप
णाष्टकंवा ॥ सूतकांतेशुभदिनेवास्नातोऽनडुद्दानमित्यस्यस्थानेगर्गोक्तांशांतिमित्यूहेनसंकल्प्यगणेशपूजादिआचार्यवरणांतं
कुर्यात् ॥ सचयदत्रेत्यादिनाभूशुद्धिकलशस्थापनेकृत्वा कलशेयाओषधीः सहिरत्नानिस्योनापृथिविरुवत्यश्वत्थेवइतिशतौ
षधीरत्नानिमृदंत्वचःपल्लवांश्चनिक्षिप्य पूर्णादर्वीतिस्थापितपूर्णपात्रेस्थापितहैमवरुणप्रतिमायांतत्त्वायामीतिवरुणंपूजयेत् ॥
ततोऽग्निंप्रतिष्ठाप्यग्रहान्संपूज्यान्वादध्यात् ॥ चक्षुषीआज्येनेत्यादिग्रहोत्कीर्तनांतेऽत्रप्रधानम् ॥ वरुणंप्रतिद्रव्यमष्टोत्तर

शेषेणेत्यादिबलिदानपूर्णाहुतिप्रणीताविसर्गांते कलशद्वयोदकेनस
शतसंख्याभिःसमिधांचरोराज्यतिलयवानांचाहुतिभिः शेषेणेत्यादिबलिदानपूर्णाहुतिप्रणीताविसर्गांते कलशद्वयोदकेनस यथाशक्तिब्राह्मणभोजनं
मुद्रज्येष्ठेत्यादिभिःपित्रादित्रयाणामभिषेकोयवव्रीहिमाषतिलमुद्गानांदक्षिणात्वेनदानंविसर्जनादि यथाशक्तिब्राह्मणभोजनं लग्नगंडपूर्वार्धजन्मनि
चेति ॥ तिथिगंडोत्तरार्धजन्मनिनतुतात्कालिकदानं ॥ शांतौमातुःशिशोश्चाभिषेकइतिविशेषः ॥ शांतौनक्षत्रप्रतिमा
कांचनमितिविशेषः ॥ नक्षत्रगंडस्योत्तरादिनिषिद्धभागस्यचपूर्वार्धजन्मनिधेनोस्तिलपात्रादेश्चदानम् ॥ इतरत्रयवव्रीह्यादेरभि
यास्तत्तद्वाक्याष्टकेनपूजनम् ॥ उत्तरार्धेजन्मनिनदानं ॥ दक्षिणाकालेउत्तरादौतिलपात्रादेर्दानं ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥
षेकव्यवस्थाचपूर्ववत् ॥ इतितिथ्यादिगंडांतशांतयः ॥

॥ १७९ ॥ अथविषनाडीजननशांतिः ॥

श्रीः ॥ कर्ताशौचांतेदेशकालौसंकीर्त्यविषनाड्यांएतच्छिशुजननसूचितसर्वारिष्टपरिहारद्वाराश्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थंवृद्धगर्गोक्तां
सग्रहमखांशांतिंकरिष्यइतिसंकल्प्य ॥ गणेशपूजनाद्याचार्यऋत्विग्वरणांतंकुर्यात् ॥ आचार्योयदत्रसंस्थितमितिस्थलशुद्धिं
कृत्वा यथाशक्तियथालक्षणंनिर्मितानांहैमीनांरुद्रादिप्रतिमानांचतसृणामग्न्युत्तारणंकृत्वा पूर्वभागेमहीद्यौरितिभुवंस्पृष्ट्वात
त्रओषधयःसंवदंतइतिचतुःप्रस्थपरिमितान्व्रीहीन्प्रक्षिप्य तैःस्थंडिलंपरिकल्प्यतत्रकलशस्थापनोदकपूरणेसमंत्रकेकृत्वाया
ओषधीरितिसर्वौषधीःप्रक्षिप्य स्योनेतिसप्तमृदः अश्वत्थेवइतिपंचपल्लवान् कांडात्कांडादितिदूर्वाः हिरण्यरूपइतिहिरण्यंया:
फलिनीरितिफलं युवासुवासाइतिवस्त्रद्वयेनावेष्ट्य सहिरत्नानीतिपंचरत्नानिनिक्षिप्य गंधद्वारामितिगंधादिनाकलशंसंपूज्य

पूर्णादर्वीतिपूर्णपात्रंनिधाय तत्रप्रतिमाचतुष्टयंनिधायतास्वावाहनादिषोडशोपचारैर्देवताःपूजयेत् ॥ कद्रुद्रायेत्यस्यकण्वो
रुद्रोगायत्री ॥ यमायसोमंयमोयमोनुष्टुप् ॥ अग्निर्मूर्धाविरूपोग्निर्गायत्री ॥ परंमृत्योरित्यस्यसंकुशिकोमृत्युस्त्रिष्टुप् ॥ पूजां
तेस्थंडिलेपश्चिमभागस्थेऽग्निंप्रतिष्ठाप्यस्थापितोत्तरभागेग्रहपूजनकलशस्थापनांतंकृत्वाऽन्वादध्यात् ॥ चक्षुषीआज्येनेत्यंतेग्र
हपीठदेवतान्वाधानंप्रसिद्धरीत्याकृत्वा रुद्रंप्रतिद्रव्यमष्टोत्तरशतसंख्याभिःसमिच्चरुघृताहुतिभिः ॥ यममग्निंमृत्युंचतावती
भिस्तद्द्रव्याहुतिभिः ॥ एताएवदेवतास्तिलाहुतिभिश्चतत्संख्याभिः ॥ शेषेणेत्यादिप्रणीताप्रणयनांतेआज्यनिर्वापः आज्येन
सहगृहसिद्धान्नस्यपर्यग्निकरणंसंमार्गांतेचरोरन्नावधिश्रपणमभिघारणंचकृत्वोदगुद्वासनादिआज्यभागांतंग्रहपीठदेवतानां य
थान्वाधानंत्यागेकृते प्रत्येकमष्टोत्तरशतसंख्याहुतिपर्याप्तंसमिच्चरुघृतात्मकद्रव्यत्रयंरुद्रायएवंयमायअग्नयेमृत्यवे एवंतत्सं
ख्याहुतिपर्याप्तंतिलद्रव्यंरुद्रादिभ्योनममेतित्यागेकृते ऋत्विक्सहितआचार्यस्तत्तन्मंत्रैर्जुहुयात् ॥ प्रायश्चित्तहोमांतेलोकपा
लेभ्योग्रहपीठदेवताभ्यश्चबलिदानंरुद्रयमाग्निमृत्युभ्यश्चांतेक्षेत्रपालायच ॥ पूर्णाहुत्यंतेप्रणीताविमोकः ॥ कलशद्वयोदकेना
भिषेकः ॥ समुद्रज्येष्ठेत्यादिभिर्मंत्रैः ॥ प्रीयतांभगवानीशःपिनाकीसर्वतोमुखः ॥ तवमूर्तिप्रदानेनसर्वाभीष्टप्रदोभव ॥ ईष
त्पीनोयमःकालोदंडहस्तःप्रसन्नधीः ॥ रक्तदृङ्नीलकायश्चमहिषस्थःशिवंकुरु ॥ पिंगभ्रूश्मश्रुकेशांतःसाक्षसूत्रकमंडलुः ॥
सप्तार्चिःशक्तिधारीचममपापंव्यपोहतु ॥ दंष्ट्राकरालवदनोनीलांजनसमाकृतिः ॥ रक्ताक्षोसिगदापाणिर्मृत्युर्मापातुसर्वदा ॥
इत्यादिभिश्चतुर्भिःश्लोकैश्च ॥ ततएतैरेवश्लोकैःसमाहितएकैकांदेवतामाचार्यायदद्यात् ॥ ततस्तस्मैगोभूहिरण्यवस्त्रादितन्नि

ष्क्रयंवादद्यात् ॥ कृतस्यकर्मणःसांगतायैइमांदक्षिणांतुभ्यमहंसंप्रददेइति ॥ एवमृत्विग्भ्योपियथाशक्तिदक्षिणादानंततोग्र
हपीठदेवतानांपूजनविसर्जने ॥ आचार्यहस्तेप्रतिपादनंब्राह्मणभोजनंचेतिविपनाडीशांतिः ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

॥ १८० ॥ अथयमलजननशांतिः ॥

श्रीः ॥ ममभार्यायायमलजननसूचितसर्वारिष्टपरिहारद्वाराश्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थंइष्ठ्यायक्ष्येइतिश्रौताग्निमतोगृह्याग्निमतस्तुमा
रुतस्थालीपाकेनयक्ष्यइतिसंकल्पः ॥ अकृतप्रत्यारंभस्यतत्स्थानेपूर्णाहुतिंहोष्यामीति ॥ अग्निशून्यस्तुसग्रहमखंकात्यायनो
क्तंप्रायश्चित्तंकरिष्येइतिसंकल्प्यगणेशपूजनाद्याचार्यवरणांतंकुर्यात् ॥ आचार्योयदत्रेत्यादिनाभूशुद्धिंविधायप्रागादिक्रमेण
ईशान्यंतासुदिक्षुमहीद्यौरित्यादिविधिनाकलशाष्टकपूरणांतंकृत्वाहिरण्यरूपइतिहिरण्यंकषायादिसहितंप्रक्षिप्य कांडात्कां
डादितिदूर्वा याओषधीरितिसर्वौषधीश्चप्रक्षिप्य गंधादिप्रक्षेपादिवरुणपूजांतंकुर्यात् ॥ अथकलशोदकैराचार्योदंपत्योरभि
षेकंकुर्यात् ॥ आपोहिष्ठेतितिसृणामांबरीषःसिंधुद्वीपआपोगायत्री ॥ कयानइतिद्वयोर्वामदेवइंद्रोगायत्री ॥ आनस्तुतइति
पंचानांवामदेवइंद्रस्त्रिष्टुप् ॥ मोष्वितिपंचानांवसिष्ठोवरुणोगायत्रीअंत्याजगती ॥ इदमापइत्यस्यसिंधुद्वीपआपोऽनुष्टुप् ॥
अपनःशोशुचदघमित्यष्टर्चस्यसूक्तस्यकुत्सोग्निर्गायत्री ॥ अभिषेके० ॥ एवमभिषिच्यौदंपतीश्वेतैर्वस्त्रचंदनपुष्पैःसौवर्णभूषणै
श्चाऽलंकृत्यदर्भेषूपवेशयति ॥ तौतत्रोदङ्मुखौतिष्ठतः ॥ तत्समीपेप्राङ्मुखआचार्यःस्थंडिलेऽग्निंप्रतिष्ठाप्यैशान्यांग्रहपूजाक
लशस्थापनांतंकृत्वाऽन्वाधानंकुर्यात् ॥ चक्षुषीआज्येनेत्यादिग्रहोत्कीर्तनांते ॥ अपस्तिसृभिः इंद्रंसप्तभिः वरुणंपंचभिः अ

पएकया अग्निमष्टाभिराज्याहुतिभिः अग्निंसोमंपवमानंपावकंमारुतंमरुतःयमंअंतकंमृत्युंचएकैकयाचर्वाहुत्या शेषेणेत्यादि ॥ तूष्णींषट्त्रिंशद्वारंनिर्वापप्रोक्षणे ॥ यथान्वाधानमाज्याहुतिषुत्यागः ॥ अग्नयेस्वाहेत्यवदानसंपदानवाहुतयः ॥ यथालिंगंत्यजतापिअग्न्याद्यात्मनामरुतोध्येयाः ॥ प्रयाजेषुसमिध्वइतित्यागेपिसमिदाद्यात्मनानिरुक्तोक्ताग्निध्यानवत् ॥ ततःस्विष्टकृदादिबलिदानांतेपूर्णाहुतिः पूर्णपात्रनिनयनंग्रहकलशेनाभिषेकःआचार्यायदक्षिणादानंस्थापितदेवतानांपूजनादिआचार्यहस्तेप्रतिपादनांतंचकृत्वा ब्राह्मणान्भोजयित्वास्वस्तिभवंतोब्रुवंत्वितिवाचयीत आशिषोगृहीत्वेश्वरार्पणंकुर्यादिति ॥ ॥

॥ १८१ ॥ अथत्रिकप्रसवशांतिः ॥

श्रीः ॥ एकादशेद्वादशेअन्यस्मिन्वाशुभेऽहनिसभार्योदेशकालौसंकीर्त्यममसुतत्रयजन्मानंतरंसुताजननसूचितसर्वारिष्टपरिहारद्वाराश्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थंसग्रहमखांशांतिंकरिष्ये ॥ सुतात्रयजननोत्तरंसुतजननेतथोहःकार्यः ॥ ततोगणेशपूजनाद्याचार्यर्त्विग्वरणतत्पूजांतेआचार्योयदत्रेत्याद्यग्न्युत्तारणंच ॥ ततःस्थंडिलपूर्वभागेग्रहपूजाकलशस्थापनवरुणपूजनांतंकृत्वा तदुत्तरतउदक्संस्थानांपंचकलशानांमहीद्यौरित्यादिविधिनायथाशक्तिधान्योपरिस्थापितानामुपरियथाशक्तिहेमनिर्मिताः ब्रह्मविष्णुमहेशेंद्ररुद्रप्रतिमाःस्थापयित्वातासुदेवताःपूजयेत् ॥ ब्रह्मजज्ञानंवामदेवोब्रह्मात्रिष्टुप् ॥ इदंविष्णुरित्यस्यमेधातिथिर्विष्णुर्गायत्री ॥ तत्पुरुषायेत्यस्यहिरण्यगर्भोमहेशोगायत्री ॥ यतइंद्रेत्यस्यभर्गइंद्रोबृहती ॥ कद्रुद्रायेत्यस्यघौरःकण्वोरुद्रोगायत्री ॥ पूजांतेरुद्रकलशंस्पृष्ट्वाचत्वारिरुद्रसूक्तानिकश्चिदृत्विग्जपेत् ॥ कद्रुद्रायेतिनवर्चस्यकण्वोरुद्रोगायत्र्यंत्यानुष्टुप् ॥ इमा

रुद्रायतवसइत्येकादशर्चस्यसूक्तस्यकुत्सोरुद्रः आद्यानवजगत्यः अंत्येद्वेत्रिष्टुभौ ॥ आतेपितरितिपंचदशर्चस्यसूक्तस्यगृत्समदो रुद्रस्त्रिष्टुप् ॥ इमारुद्रायस्थिरधन्वनइतिचतसृणांवसिष्ठआद्यास्तिस्रोजगत्यः अंत्यात्रिष्टुप् ॥ जपेवि० ॥ प्रत्येकमेकादशवारं सूक्तानांजपः ॥ तदंतेआनोभद्राइत्यादिशांतिसूक्तानिजपेत् ॥ ततोऽग्निप्रतिष्ठापनादि अन्वाधानेचक्षुषीआज्येनेत्यंतेप्रसि द्धंग्रहपीठगतदेवतान्वाधानंकृत्वा ब्रह्माणंविष्णुंमहेशंइंद्रंरुद्रंचप्रत्येकंसमिदाज्यतिलचरूणांप्रतिद्रव्यमष्टोत्तरसहस्राहुतिभिः १०८।२८वाशेषेणेत्यादि ॥ आज्यभागांतेयथान्वाधानंत्यागः ॥ ततःप्रधानहोममुक्तमंत्रैराचार्यर्त्विक्कर्तृकग्रहहोमपुरःसरंकु र्यात् ॥ प्रायश्चित्तहोमांतेबलिःपूर्णाहुतिश्च ॥ ततःप्रणीताविमोकसंस्थाजपपरिस्तरणविमोकांतेषट्कलशोदकेनसमुद्रज्येष्ठा इत्यादिमंत्रैःसहकुटुंबयजमानाभिषेकः ॥ ततआचार्यायसहिरण्यधेनुंदत्वाऋत्विग्भ्योयथाशक्तिदानंचकृत्वास्थापितदेवता नामुत्तरपूजनविसर्जनांतेतत्प्रतिमाआचार्यहस्तेप्रतिपाद्यकांस्यपात्रेरूपंरूपमित्याज्यमवेक्ष्यसदक्षिणंतद्दानंकृत्वा ब्राह्मणभोज नंयथाशक्तिसंकल्प्यशांतिपाठंकारयित्वापरमेश्वरार्पणंकुर्यात् ॥ इतित्रिकप्रसवशांतिः ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

॥ १८२ ॥ अथसदंतजननशांतिः ॥

श्रीः ॥ अस्यशिशोःप्रथममूर्ध्वदंतजननसूचितसर्वारिष्टपरिहारद्वाराश्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थंशांतिंकरिष्ये ॥ निमित्तांतरेसदंतज ननसूचितेत्यूहः ॥ द्वितीयमासदंतजननसूचितेत्येवमूहश्चकल्प्यः ॥ गणेशपूजनाद्याचार्यवरणांतेआचार्योयदत्रेत्यादिप्रति मानामग्न्युत्तारणंचकृत्वाहोमदेशोत्तरभागेगजपृष्ठेनौकायांसौवर्णपीठेवास्वस्तिकचर्मयोगेभद्रासनत्वेनकल्पिते बालमुपवेश्य

सर्वौषधिसर्वगंधादियुक्तजलैःस्नापयित्वा होमदेशपूर्वभागेस्थापितकलशोपरिधातारंवह्निंसोमंवायुंपर्वतान्केशवंचषट्प्रतिमासुसंपूज्याऽग्निंप्रतिष्ठाप्यग्रहान्संपूज्याऽन्वादध्यात् ॥ अत्रप्रधानंग्रहान्वाधानांते धातारंसकृच्चरुणा वह्न्याद्यादेवताएकैकयाज्याहुत्याशेषेणेत्यादि ॥ धात्रेत्वाजुष्टंनिर्वपामीतिप्रोक्षामीतिसमंत्रेनिर्वापप्रोक्षणे ॥ ग्रहानुद्दिश्यत्यागहोमांतेधात्रेस्वाहेत्यवदानधर्मेणसकृदाहुतिः ॥ ॐ वह्नयेस्वाहा ॥ ॐ सोमाय० ॥ ॐ समीरणाय० ॥ ॐ पर्वतेभ्यः० ॥ ॐ केशवाय० ॥ इतिस्रुवेणाज्याहुतयः ॥ यथालिंगंत्यागः ॥ चर्वाज्याभ्यांस्विष्टकृद्बलिपूर्णाहुत्यंतेकलशद्वयोदकेनाभिषेकः ॥ यथाशक्त्याचार्यायदक्षिणादानंतद्धस्तेप्रतिमाप्रतिपादनांतेभूयसींदक्षिणामन्येभ्योयथाशक्तिदत्वासप्ताहंब्राह्मणान्भोजयेत् ॥ अष्टमेहनिशक्त्यनुसारेणकांचनादिदानंतेभ्यःकार्यं ॥ दिनाष्टकंब्रह्मचर्यादिव्रतचर्यांतेपरमेश्वरार्पणंकुर्यादितिसदंतजननादिशांतिः ॥ षष्ठेऽष्टमेवामासेदंतोत्पत्तौतुतदनुसारिसंकल्पपूर्वकंबृहस्पतेरेवमंत्रेणतत्पूजनविधिनापूजनंदधिमधुघृताक्तानांअश्वत्थसमिधामष्टोत्तरशतंतन्मंत्रेणहोमःआज्येनस्विष्टकृदादितत्कलशोदकेनाभिषेकःब्राह्मणभोजनांतेईश्वरार्पणं सदंतोत्पत्तिशांतिः ॥

॥ १८३ ॥ अथसिंहार्केगोप्रसवशांतिः ॥

श्रीः ॥ कर्तादशाहोत्तरंशुभदिनेस्नात्वाआचमनादिदेशकालस्मरणांतेममपत्न्याःपौषेप्रथमप्रसूति–(ममगृहेसिंहस्थेरवौगोप्रसूतिसूचित– माघेमहिषीप्रसूतिसूचित– श्रावणेदिवावडवाप्रसूति) सूचितसर्वारिष्टपरिहारद्वारासग्रहांशौनकोक्तांशांतिंकरिष्यइतिसंकल्प्यगणेशपूजनस्वस्तिवाचनादिकृत्विग्वरणांतंकुर्यात् ॥ ततआचार्यःकर्मसंकल्प्यप्रादेशकरणांते गृहस्यैशानभा

गेमहीद्यौरित्यादिविधिनाकलशंसंस्थाप्यवस्त्रयुग्मेनावेष्ट्यपूर्णपात्रे सौवर्णराजतताम्रान्यतमप्रतिमयोः कद्रुद्रायकण्वोरुद्रो० इतिरुद्रं ॥ आकृष्णेनहिरण्य० इतिसूर्यंचावाह्यपूजयेत् ॥ ततएकऋत्विक्होमसमाप्त्यंतंरुद्रसूक्तान्यपरश्चसौरमंत्रान्जपेत् ॥ एषामृष्यादिव्यतीपातशांतौद्रष्टव्यं ॥ यद्वातत्तन्मूलमंत्रजपःकार्यः ॥ ततोग्निंग्रहांश्चप्रतिष्ठाप्यान्वादध्यात् ॥ ग्रहादिकीर्तनांतेत्रप्रधानं रुद्रं सूर्यंच तिलाज्यचरुभिःप्रत्येकंप्रतिद्रव्यं १०८।२८ वासंख्याकाहुतिभिः शेषेणेत्यादिग्रहादिहोमांतेपूजामंत्राभ्यांप्रधानहोमंकुर्यात् ॥ ततःस्विष्टकृदादिप्रायश्चित्तहोमांतेबलिदानंपूर्णाहुतिंचकृत्वासंस्रावहोमादिशेषंसमाप्यस्थापितकलशोदकेनसकुटुंबंयजमानंसमुद्रज्येष्ठादिमंत्रैरभिषिंचेत् ॥ ततोयजमानोविभूतिंधृत्वोत्तरपूजांविधायाचार्यंसंपूज्यतस्मैप्रसूतांगांमहिषींवादत्वाऋत्विग्भ्योदक्षिणामाचार्यायविसर्जितदेवतापीठंचदत्वायथाशक्तिब्राह्मणान्संभोज्यभूयसींदद्यात् ॥

॥ १८४ ॥ अथप्रसववैकृतशांतिः ॥

श्रीः ॥ वृद्धगर्गः ॥ यत्रगर्भेविपर्यासोमानुषाणांगवामपि ॥ अद्भुतानिप्रसूयंतेतत्रदेशस्यविप्लवः ॥ अत्राऽपिदिव्यजाशांतिः कार्यापंचदशीबुधैः ॥ पंचदशीप्राप्त्येतिशेषः ॥ पर्वणीत्यर्थः ॥ मानुषामानुषाणांचगोजाश्वमृगपक्षिणाम् ॥ जायंतेजातिभेदाश्चसदंताविकृतास्तथा ॥ बहुशीर्षाअशीर्षावाबहुकर्णाअकर्णकाः ॥ एकशृंगाद्वित्रिशृंगास्तथैवत्रिचतुर्भुजाः ॥ दीर्घकर्णामहाकर्णागजकर्णाश्चमानवाः ॥ वानरश्वापदव्याघ्रमार्जारतनुधारिणः ॥ जायंतेपुरुषायत्रतत्रसंग्राममादिशेत् ॥ राजश्रेष्ठकुलेनाशोधनस्यचकुलस्यच ॥ यमलायत्रजायंतेनारीणांगजवाजिनाम् ॥ ब्रह्मशांतिंततःकुर्याद्यत्रब्रह्माप्रशासिता ॥ अष्टोत्तरस

हस्राणिचरुंवैर्जुहुयाद्घृतम् ॥ समिधांतुपलाशानांतर्पयेत्पूर्ववद्द्विजान् ॥ दासीदाससमायुक्तोगोधान्यफलसंयुतम् ॥ कांचनं
वृषभंवस्त्रंदद्याद्द्विप्रायदक्षिणाम् ॥ अशिराजायतेजंतुस्तथाद्वित्रिशिराअपि ॥ सूर्याद्भुतंविजानीयात्पूजयित्वादिवाकरम् ॥
दध्याज्यमधुसंयुक्ताःसमिधस्त्वर्कसंभवाः ॥ यद्वाजनःप्रसूतिभिर्जुहुयाद्घृतमेवच ॥ धेनुंसुवर्णवस्त्रंचदद्याद्धात्रेचदक्षिणाम् ॥
सर्वेदोषाविनश्यंतिततःसंपद्यतेशुभम् ॥ मृगीजनयतेसर्पान्मंडूकांश्चाप्यमानुषान् ॥ बृहस्पत्यद्भुतमिदंतद्द्वारेतंप्रपूजयेत् ॥
उदुंबरस्यसमिधोदधिसर्पिःसमन्विताः ॥ दोषोपशमनार्थायजुहुयान्नियमेस्थितः ॥ वस्त्रंसुवर्णंधेनुंचदद्याद्द्विप्रायदक्षिणाम् ॥
स्त्रीगर्भपातोयमलंप्रसूयंतेऽथवास्त्रियः ॥ सदंताश्चैवजायंतेजातमात्राहसंतिच ॥ बुधाद्भुतंविजानीयात्तद्द्वारेतंप्रपूजयेत् ॥
वस्त्रंगांचसुवर्णंचदद्याद्द्विप्रायदक्षिणाम् ॥ अद्भुतसागरेनारदः ॥ भानौसिंहगतेचैवयस्यगौःसंप्रसूयते ॥ मरणंतस्यनिर्दिष्टंष
ड्भिर्मासैर्नसंशयः ॥ तत्रशांतिंप्रवक्ष्यामियेनसंपद्यतेशुभम् ॥ प्रसूतांतत्क्षणादेवतांगांविप्रायदापयेत् ॥ ततोहोमंप्रकुर्वीतघृ
ताक्तैराजसर्षपैः ॥ अयुतोहोमोव्याहृतिभिःकार्यइति ॥ तथा ॥ अस्यवामस्येतिसूक्तेनतद्विष्णोरितिमंत्रतः ॥ जुहुयाच्चति
लाज्येनशतमष्टोत्तराधिकम् ॥ मृत्युंजयेनमंत्रेणजुहुयाच्चतथायुतं ॥ श्रीसूक्तेनततःस्नायाच्छांतिसूक्तेनवापुनरिति ॥ यत्कां
त्यासूर्यचंद्राद्याअभवन्प्रौढकांतयः ॥ श्रीकांतस्यमुदेतस्यप्रोक्ताजननशांतयः ॥ इतिसंस्कारकौस्तुभस्थाजननशांतयः ॥

॥ इतिद्वितीयंसंस्कारादिप्रकरणंसंपूर्णं ॥ २ ॥

॥ अथव्रतोद्यापनादिमिश्रप्रकरणम् ॥ ३ ॥

॥ १८५ ॥ अथसर्वतोभद्रमंडलम् ॥

श्रीः ॥ हेमाद्रौस्कांदे ॥ प्रागुदीच्यांगतारेखाःकुर्यादेकोनविंशतिः ॥ खंडेंदुस्त्रिपदःकोणेशृंखलाःपंचभिःपदैः ॥ एकादशपदावल्लीभद्रंतुनवभिःपदैः ॥ चतुर्विंशत्पदावापीपरिधिर्विंशतिःपदैः ॥ मध्येषोडशभिःकोष्ठैःपद्ममष्टदलंस्मृतम् ॥ श्वेतेंदुःशृंखलाकृष्णावल्लींनीलेनपूरयेत् ॥ भद्रारुणासितावापीपरिधिःपीतवर्णकः ॥ बाह्यांतरदलश्वेताकर्णिकापीतवर्णका ॥ परिध्यावेष्टितंपद्मंबाह्येसत्वंरजस्तमः ॥ तन्मध्येस्थापयेद्देवान्ब्रह्माद्यांश्चसुरासुरान् ॥ इतिसर्वतोभद्ररेखाकोवर्णपूरणादिशास्त्रार्थः

॥ १८६ ॥ अथलिंगतोभद्राणि ॥

श्रीः ॥ अथद्वादशलिंगतोभद्रम् ॥ लैंगे ॥ प्रागुदीच्यांगतारेखाःषट्त्रिंशद्धिप्रकल्पयेत् ॥ पदानिद्वादशशतंपंचविंशतिरेव च ॥ खंडेंदुस्त्रिपदःकोणेशृंखलाषट्पदैःस्मृता ॥ त्रयोदशपदावल्लीभद्रंतुनवभिःपदैः ॥ त्रयोदशपदावापीलिंगमष्टादशैःस्मृतम् ॥ लिंगत्रयस्यपंक्तौतुशोभाकोष्ठाश्चतुर्दश ॥ तेषामुपरिपंक्तौतुकोष्ठाःसप्तदशैवतु ॥ पूजापंक्तिस्तुविज्ञेयापरितःपरिकल्पि

---

१ इदंसर्वतोभद्रमडलंविविधानिलिंगतोभद्राणिचयथावत्चक्रन्यासरंगरंजनादिनारंभेदत्तानिसतितानितेषायत्रयत्रोपयोगस्तत्रतत्रग्राह्याणि ।

ता ॥ पूजापंक्त्यंतरापंक्तौकोष्ठाढ्यशीतिसंख्यया ॥ परिधिःसतुविज्ञेयोंऽतरामंडलयोर्द्वयोः ॥ परिध्यंतरकोष्ठेषुसर्वतोभद्र
मालिखेत् ॥ विशेषश्चात्रविज्ञेयःशृंखलाषट्पदाभवेत् ॥ त्रयोदशपदावल्लीभद्रंतुनवभिःपदैः ॥ पंचविंशत्पदावापीपरिधिः
षोडशात्मकः ॥ मध्येनवपदंपद्मंकर्णिकाकेसरान्वितम् ॥ सत्वंरजस्तमोवर्णाःपरितोमंडलस्यतु ॥ त्रयःपरिधयःकार्यास्तत्रद्वा
राणिकारयेत् ॥ सितेंदुःशृंखलाकृष्णावल्लीनीलाप्रकीर्तिता ॥ भद्रंचैवारुणंज्ञेयंवापीस्याच्छ्वेतवर्णिका ॥ लिंगानिकृष्णवर्णा
निपार्श्वतोद्वादशैवतु ॥ परिधिःपीतवर्णःस्यात्कमलंपंचवर्णकम् ॥ ॥ अथाष्टलिंगतोभद्रमाग्नेये ॥ चतुर्विंशतिरालेख्यारे
खाःप्राक्दक्षिणायताः ॥ कोणेषुशृंखलाःपंचपदावल्यस्तुपार्श्वतः ॥ पदैर्नवभिरालेख्याश्चतुर्भिर्लघुशृंखलाः ॥ लघुवल्ल्यःप
दैःषड्भिस्ततोष्टादशभिःपदैः ॥ कृत्वालिंगानिवाप्यःस्युस्त्रयोदशभिरंतरा ॥ ततोवीथिद्वयेनैवपीठंकुर्याद्विचक्षणः ॥ तस्यपा
दाःपंचपदैर्द्वाराण्यपितथैवच ॥ एकाशीतिपदंमध्येपद्मंस्वस्तिकमुच्यते ॥ कोणेषुशृंखलाःकार्याःपदैस्त्रिभिरतःपरम् ॥ पदै
श्चतुर्भिर्दिक्षुस्युर्भद्राण्येषांसमंततः ॥ एकादशपदावल्योमध्येष्टदलमालिखेत् ॥ पद्मंनवपदंह्येवंलिंगतोभद्रमुच्यते ॥ शृंखलाः
कृष्णवर्णेनवल्लीर्नीलेनपूरयेत् ॥ रक्तेनशृंखलालघ्वीर्वल्लीःपीतेनपूरयेत् ॥ लिंगानिकृष्णवर्णानिश्वेतेनाप्यथवापिकाः ॥ पीठं
सपादंश्वेतेनपीतेनद्वारपूरणम् ॥ मध्येस्युःशृंखलारक्तावल्लीर्नीलेनपूरयेत् ॥ भद्राणिपीतवर्णानिपीतापंकजकर्णिका ॥ दला
निश्वेतवर्णानियद्वाचित्राणिकल्पयेत् ॥ तिस्रोरेखाबहिःकार्याःसितरक्तासिताःक्रमादिति ॥ ॥ अथचतुर्लिंगतोभद्रम् ॥२४७॥
॥ ॥ लैंगे ॥ रेखास्त्वष्टादशप्रोक्ताश्चतुर्लिंगसमुद्भवे ॥ कोणेदुस्त्रिपदःश्वेतस्त्रिपदैःकृष्णशृंखला ॥ वल्लीसप्तपदानीलाभद्रंर

क्तंचतुष्पदम् ॥ भद्रपार्श्वेमहारुद्रंकृष्णमष्टादशैःपदैः ॥ शिवस्यपार्श्वतोवापींकुर्यात्संचपदांसितां ॥ एकंपदंतथापीतंभद्रवा
ध्योस्तुमध्यतः ॥ शिरसिश्रृंखलायाश्चकुर्यात्पीतंपदत्रयम् ॥ लिंगानांस्कंधतःकोष्ठाविंशतीरक्तवर्णकाः ॥ परिधिःपीतवर्ण
स्तुपदैःषोडशभिःस्मृतः ॥ पदैस्तुनवभिःपश्चाद्रक्तंपद्मंसकर्णिकं ॥ ॥ एकलिंगतोभद्रम् ॥ गौरीतिलके ॥ तिर्यगूर्ध्व
गतारेखाःकार्याःस्निग्धास्त्रयोदश ॥ कोणेदुस्त्रिपदःकार्यःशृंखलास्त्रिपदाःस्मृताः ॥ वल्लीतुत्रिपदानीलाभद्रंरक्तंप्रकल्पयेत् ॥
पदैर्द्वादशभिःस्पष्टमुत्तरेपूर्वदक्षिणे ॥ पश्चिमायांमहारुद्रमष्टाविंशतिकोष्ठकैः ॥ लिंगपार्श्वेतथामूर्ध्निअष्टौकोष्ठाःसुपीतकाः ॥
लिंगमेकंतथागौर्यस्तिस्रःस्युरत्रमंडले ॥ पूजयेन्मंडलंचैतत्तस्यगौरीप्रसीदति ॥ इतिपृथक्पृथक्चत्वारिलिंगतोभद्राणि ॥

॥ १८७ ॥ अथव्रतोद्यापनविधिः ॥

श्रीः ॥ यजमानःआचम्यप्राणानायम्यदेशकालौसंकीर्त्यश्रुति०प्राप्त्यर्थंश्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थंमयाकृतस्यअमुकव्रतस्यसंपूर्णफला
वाप्तयेअमुकव्रतोद्यापनाख्यंकर्मकरिष्ये ॥ आदौनिर्विघ्नतासिद्ध्यर्थंमहागणपतिपूजनंस्वस्तिपुण्याहवाचनंमातृकापूजनंनांदी
श्राद्धंआचार्यवरणंचकरिष्येइतिसंकल्प्यतानिकृत्वाआचार्यंवृणुयात्प्रार्थयेच्च ॥ आचार्यस्तुयथास्वर्गेशक्रादीनांबृहस्पतिः ॥
तथात्वंममयज्ञेस्मिन्नाचार्योभवसुव्रत ॥ ततोब्रह्मसदस्यौहोमानुसारेणवृत्वापूजयेत् ॥ अथाचार्योदर्भेषुदर्भपाणिःआचम्यप्रा
णानायम्य देशकालौस्मृत्वामुकगोत्रेणामुकशर्मणायजमानेनामुकव्रतोद्यापनकर्मणिवृतोहंआचार्यकर्मकरिष्येइतिसंकल्प्यश

रीरशुद्ध्यर्थंपवनपावनभूशुद्ध्यादिपुरुषसूक्तन्यासंचकृत्वायदत्रेतिसर्षपान्विकीर्यशुचीवेत्यादिभिः पंचगव्येनाद्भिश्चभुवंप्रोक्ष्य स्वस्त्ययनमित्यादिप्रादेशातंकुर्यात् ॥ ततोविष्णुव्रतेसर्वतोभद्रेशैवेचलिंगतोभद्रेब्रह्मादिमंडलदेवताःस्थापयेत् ॥ ॥ ७ ॥

॥ १८८ ॥ अथब्रह्मादिमंडलदेवताः ॥

श्रीः ॥ मध्येब्रह्माणं ॥ ब्रह्मजज्ञानंवामदेवोब्रह्मात्रिष्टुप् ब्रह्मावाहनेविनियोगः ॥ ॐ ब्रह्मजज्ञानंप्रथमंपुरस्ताद्विसीमतःसुरुचोवेनआवः ॥ सबुध्नियाउपमाअस्यविष्ठाःसतश्चयोनिमसतश्चविवः ॥ भूर्भुवःस्वर्ब्रह्मणेनमःब्रह्माणमावाहयामि ॥ भोब्रह्मन्इहागच्छेहतिष्ठपूजांगृहाणवरदोभव ॥ १ ॥ उत्तरेसोमं ॥ आप्यायस्वगोतमःसोमोगायत्री ॥ सोमावाहने० ॥ ॐ आप्यायस्वसमेतुतेविश्वतःसोमवृष्ण्यं ॥ भवावाजस्यसंगथे ॥ भूर्भु० सोमाय० सोमं० ॥ भोसोमइहाग० ॥ २ ॥ ईशान्यामीशानं ॥ अभित्वाशुनःशेपईशानोगायत्री ॥ ईशानावाहने० ॥ ॐ अभित्वादेवसवितरीशानंवार्याणां ॥ सदावन्भागमीमहे ॥ भूर्भु० ईशानाय० ईशानंआ० ॥ भोईशानइहा० ॥ ३ ॥ पूर्वेइंद्रं ॥ इंद्रंवोमधुच्छंदाइंद्रोगायत्री ॥ इंद्रावाहने० ॥ ॐ इंद्रंवोविश्वतस्परिहवामहेजनेभ्यः ॥ अस्माकमस्तुकेवलः ॥ भूर्भु० इंद्रायन० इंद्रंआवाह० ॥ भोइंद्रइहाग० ॥ ४ ॥ आग्नेय्यामग्निं ॥ अग्निंदूतंमेधातिथिरग्निर्गायत्री अग्न्यावाहनेवि० ॥ ॐ अग्निंदूतंवृणीमहेहोतारंविश्ववेदसं ॥ अस्ययज्ञस्यसुक्रतुं ॥ भूर्भु० अग्नयेन० अग्निमावाह० ॥ भोअग्नेइहा० ॥५॥ दक्षिणेयमं ॥ यमायसोमंयमोयमोनुष्टुप् ॥ यमावाहने० ॥ ॐ यमायसोमंसुनुतयमायजुहुताहविः ॥ यमंहयज्ञोगच्छत्यग्निदूतोअरंकृतः ॥ भूर्भु० यमायन० यमंआ० ॥ भोयमइहागच्छ० ॥६॥ नैर्ऋत्यांनि

निर्ऋत्यावाहनेवि० ॥ ॐ मोषुणःपरापरानिर्ऋतिर्दुर्हणावधीत् ॥ पदीष्टतृष्णयासह ॥
र्ऋतिं ॥ मोषुणःकण्वोनिर्ऋतिर्गायत्री ॥ निर्ऋत्यावाहनेवि० ॥ ॐ मोषुणःपरापरानिर्ऋतिर्दुर्हणावधीत् ॥ पदीष्टतृष्णयासह ॥ तत्त्वायामिशुनःशेपोवरुणस्त्रिष्टुप् ॥ वरु
र्ऋतिं ॥ मोषुणःकण्वोनिर्ऋतिर्गायत्री ॥ भोनिर्ऋतेइहागच्छ० ॥ ७ ॥ पश्चिमेवरुणं ॥ अहेळमानोवरुणेहबोध्युरुशंसमानआयुःप्रमोषीः ॥
भूर्भु० निर्ऋतये० निर्ऋतिंआ० ॥ भोनिर्ऋतेइहागच्छ० ॥ ७ ॥ पश्चिमेवरुणं ॥ अहेळमानोवरुणेहबोध्युरुशंसमानआयुःप्रमोषीः ॥ वाय्वावाहने० ॥ ॐ
णावा० ॥ ॐ तत्त्वायामिब्रह्मणावंदमानस्तदाशास्तेयजमानोहविर्भिः ॥ वायोशतंवामदेवोवायुरनुष्टुप् ॥ वाय्वावाहने० ॥ ॐ
भूर्भु० वरुणाय० वरुणंआ० भोवरुणइ० ॥ ८ ॥ वायव्यांवायुं ॥ वायोशतंवामदेवोवायुरनुष्टुप् ॥ भोवायोइहा
वायोशतंहरीणांयुवस्वपोष्याणां ॥ उतवातेसहस्त्रिणोरथआयातुपाजसा ॥ भूर्भुव० वायवे० वायुंआवा० ॥ भोवायोइहा
गच्छ० ॥ ९ ॥ वायुसोममध्येअष्टवसून् ॥ ज्मयाअत्रवसिष्ठोवसवस्त्रिष्टुप् ॥ वस्वावाहने० ॥ ॐ ज्मयाअत्रवसवोरंतदेवाउ
रावंतरिक्षेमर्जयंतशुभ्राः ॥ अर्वाक्पथउरुज्रयःकृणुध्वंश्रोतादूतस्यजग्मुषोनोअस्य ॥ भूर्भुव० अष्टवसुभ्यो० अष्टवसून्आ
वा० ॥ भोअष्टौवसवःइहागच्छतइहतिष्ठतपूजांगृह्णीतवरदाभवत ॥ १० ॥ सोमेशानमध्येएकादशरुद्रान् ॥ आरुद्रासः
श्यावाश्वएकादशरुद्राजगती ॥ एकादशरुद्रावाहने० ॥ ॐ आरुद्रासइंद्रवंतःसजोषसोहिरण्यरथाःसुवितायगंतन ॥ इयंवो
अस्मत्प्रतिहर्यतेमतिस्तृष्णजेनदिवउत्सा उदन्यवे ॥ भूर्भु० एकादशरुद्रेभ्योनमः एकादशरुद्रान्आ० ॥ भोएकादशरुद्राःइ
हागच्छतइहतिष्ठतपूजांगृह्णीतवरदाभवत ॥ ११ ॥ ईशानेंद्रयोर्मध्येद्वादशादित्यान् ॥ त्यांनुमत्स्योमान्योवाद्वादशादित्या
गायत्री ॥ द्वादशादित्यावाहनेवि० ॥ ॐ त्यांनुक्षत्रियाँऽअवआदित्यान्याचिषामहे ॥ सुमृळीकाँअभिष्टये ॥ भूर्भु० द्वादशा
दित्येभ्योन० द्वादशादित्यानावा० ॥ भोद्वादशादित्याःइहागच्छतइहतिष्ठतपूजांगृह्णीतवरदाभवत ॥ १२ ॥ इंद्राग्निमध्ये

श्विनौ ॥ अश्विनावर्तिर्गोतमोश्विनावुष्णिक् अश्व्यावाह० ॥ ॐ अश्विनावर्तिरस्मदागोमद्दस्राहिरण्यवत् ॥ अर्वाग्रथंसम
नसानियच्छतं ॥ भूर्भुव० अश्विभ्यांनमः अश्विनौआवा० ॥ भोअश्विनौइहागच्छतंइहतिष्ठतंपूजांगृह्णीतंवरदौभवतं ॥१३॥
अग्नियममध्येविश्वेदेवान्सपैतृकान् ॥ ओमासोमधुच्छंदाविश्वेदेवागायत्री ॥ विश्वेदेवावाहने० ॥ ॐ ओमासश्चर्षणीधृतोवि
श्वेदेवासआगत ॥ दाश्वांसोदाशुषःसुतं ॥ भूर्भु० विश्वेभ्योदेवेभ्योनमःविश्वान्देवान्आवाह० ॥ भोविश्वेदेवाःइहागच्छ
तइहतिष्ठतपूजांगृह्णीतवरदाभवत ॥ १४ ॥ यमनिर्ऋतिमध्येसप्तयक्षान् ॥ अभित्यंवामदेवःसप्तयक्षाअष्टी ॥ सप्तयक्षावा० ॥
ॐ अभित्यंदेवंसवितारमोण्योःकविक्रतुमर्चामिसत्यसवंरत्नधामभिप्रियंमतिंकविं ॥ ऊर्ध्वायस्यामतिर्भाअदिद्युतत्सवीमनि
हिरण्यपाणिरमिमीतसुक्रतुःकृपास्वः ॥ भूर्भु० सप्तयक्षेभ्यो० सप्तयक्षान्आ० ॥ भोसप्तयक्षाःइहागच्छतइहतिष्ठतपूजांगृ
ह्णीतवरदाभवत ॥ १५ ॥ निर्ऋतिवरुणमध्येभूतनागान् ॥ आयंगौःसार्पराज्ञीसर्पागायत्री ॥ सर्पावाहने० ॥ ॐ आयंगौः
पृश्निरक्रमीदसदन्मातरंपुरः ॥ पितरंचप्रयन्त्स्वः ॥ भूर्भुव० सर्पेभ्योनमःसर्पान्आवा० ॥ भोसर्पाःइहागच्छतइहतिष्ठतपू
जांगृह्णीतवरदाभवत ॥ १६॥ वरुणवायुमध्येगंधर्वाप्सरसः ॥ अप्सरसामृष्यशृंगोगंधर्वाप्सरोनुष्टुप् ॥ गंधर्वाप्सरावाहने० ॥
ॐ अप्सरसांगंधर्वाणांमृगाणांचरणेचरन् ॥ केशीकेतस्यविद्वान्त्सखास्वादुर्मदिन्तमः ॥ भूर्भुव० गंधर्वाप्सरोभ्योनमःगंध
र्वाप्सरसःआवा० ॥ भोगंधर्वाप्सरसःइहागच्छतइहतिष्ठतपूजांगृह्णीतवरदाभवत ॥ १७ ॥ ब्रह्मसोममध्येस्कंदंनंदीश्वरंशूलंम
हाकालंच ॥ यदक्रंदोदीर्घतमास्कंदस्त्रिष्टुप् ॥ स्कंदावाहने० ॥ ॐ यदक्रंदःप्रथमंजायमानउद्यन्त्समुद्रादुतवापुरीषात् ॥ श्ये

नस्त्वंपक्षाहरिणस्त्वंबाहूउपस्तुत्यंमहिजातंतेअर्वन् ॥ भूर्भु० स्कंदाय० स्कंदंआवा० ॥ भोस्कंदइहागच्छइह० ॥ १८ ॥ ऋ
षभमृषभोनंदीश्वरोनुष्टुप् ॥ नंदीश्वरावाहने०॥ ॐ ऋषभंमासमानानांसपत्नानांविषासहिं ॥ हंतारंशत्रूणांकृधिविराजंगोपं
तिंगवां ॥ भूर्भु० नंदीश्वराय० नंदीश्वरंआवा० ॥ भोनंदीश्वरइहागच्छ० ॥ १९ ॥ कद्रुद्रायघौरःकण्वःशूलोगायत्री शू
लावाह० ॥ ॐ कद्रुद्रायप्रचेतसेमीळ्हुष्टमायतव्यसे ॥ वोचेमशंतमंहृदे ॥ भूर्भु० शूलायन० शूलंआवा० ॥ भोशूलइहाग
च्छइह० ॥ २० ॥ कुमारंमाताकुमारोमहाकालस्त्रिष्टुप् ॥ महाकालावाह० ॥ ॐ कुमारंमातायुवतिःसमुब्धंगुहाबिभर्तिन
ददातिपित्रे ॥ अनीकमस्यनमिनज्जनासःपुरःपश्यंतिनिहितमरतौ ॥ भूर्भु० महाकाला० महाकालंआ० ॥ भोमहाकालइ
हा० ॥२१॥ ब्रह्मेशानमध्येदक्षं ॥ अदितिर्बृहस्पतिर्दक्षोनुष्टुप् ॥ दक्षावाहने० ॥ ॐ अदितिर्ह्यजनिष्टदक्षयादुहितातव ॥
तांदेवाअन्वजायंतभद्राअमृतबंधवः ॥ भूर्भु० दक्षाय० दक्षंआ० ॥ भोदक्षइहागच्छ० ॥२२॥ ब्रह्मेंद्रमध्येदुर्गाविष्णुंच ॥
तामग्निवर्णासौभरिर्दुर्गात्रिष्टुप् ॥ दुर्गावाहने०॥ ॐ तामग्निवर्णांतपसाज्वलंतींवैरोचनींकर्मफलेषुजुष्टां ॥ दुर्गांदेवींशरणमहं
प्रपद्येसुतरसितरसेनमः ॥ भूर्भु० दुर्गायैन० दुर्गांआवा० ॥ भोदुर्गेइहागच्छइहतिष्ठपूजांगृहाणवरदाभव ॥ २३ ॥ इदंवि
ष्णुर्मेधातिथिर्विष्णुर्गायत्री ॥ विष्णवावाहने० ॥ ॐ इदंविष्णुर्विचक्रमेत्रेधानिदधेपदं ॥ समूळ्हमस्यपांसुरे ॥ भूर्भु० विष्ण
वेन० विष्णुंआवाह० ॥ भोविष्णोइहा० ॥ २४ ॥ ब्रह्माग्निमध्येस्वधां ॥ उदीरतांशंखःस्वधात्रिष्टुप् ॥ स्वधावाहनेवि० ॥
ॐ उदीरतामवरउत्परासउन्मध्यमाःपितरःसोम्यासः ॥ असुंयईयुरवृकाऋतज्ञास्तेनोवंतुपितरोहवेषु ॥ भूर्भु० स्वधायैन

मःस्वधांआवा० ॥ भोस्वधेइहाग० ॥ २५ ॥ ब्रह्मयममध्येमृत्युरोगान् ॥ परंमृत्योसंकुसुकोमृत्युरोगात्रिष्टुप् मृत्युरोगा
वाह० ॥ ॐ परंमृत्योअनुपरेहिपंथांयस्तेस्वइतरोदेवयानात् ॥ चक्षुष्मतेशृण्वतेतेब्रवीमिमानःप्रजांरीरिषोमोतवीरान् ॥ भू
र्भु० मृत्युरोगेभ्योनमः मृत्युरोगान्आ० ॥ भोमृत्युरोगाःइहागच्छतइहतिष्ठतपूजांगृह्णीतवरदाभवत ॥ २६ ॥ ब्रह्मनिर्ऋ
तिमध्येगणपतिं ॥ गणानांत्वाशौनकोगृत्समदोगणपतिर्जगती ॥ गणपत्यावाहने० ॥ ॐ गणानांत्वागणपतिंहवामहेकविंकं
वीनामुपमश्रवस्तमं ॥ ज्येष्ठराजंब्रह्मणांब्रह्मणस्पतआनःशृण्वन्नूतिभिःसीदसादनं ॥ भूर्भुवःस्वःगणपतये० गणपतिंआवा० ॥
भोगणपतेइहागच्छ०॥ २७॥ ब्रह्मवरुणमध्येअपः ॥ शंनोदेवीःसिंधुद्वीपआपोगायत्री ॥ अपावाहने० ॥ ॐ शंनोदेवीरभि
ष्टयआपोभवंतुपीतये ॥ शंयोरभिस्रवंतुनः ॥ भूर्भु० अद्भ्योनमःअपःआवा० भोआपःइहागच्छतइहतिष्ठत०॥२८॥ ब्रह्मवायु
मध्येमरुतः ॥ मरुतोयस्यगोतमोमरुतोगायत्री ॥ मरुदावाहने० ॥ ॐ मरुतोयस्यहिक्षयेपाथादिवोविमहसः ॥ ससुगोपात
मोजनः ॥ भूर्भु० मरुद्भ्योन० मरुतःआवा०॥ भोमरुतःइहागच्छत० ॥२९ ॥ ब्रह्मणःपादमूलेकर्णिकाधःपृथिवीं ॥ स्योना
पृथिविमेधातिथिर्भूमिर्गायत्री ॥ भूम्यावा० ॥ ॐ स्योनापृथिविभवानृक्षरानिवेशनी ॥ यच्छानःशर्मसप्रथः ॥ भूर्भु० भू
म्यैन० भूमिंआवा० ॥ भोभूमेइहागच्छ० ॥ ३० ॥ तत्रैवगंगादिसर्वनद्यः ॥ इमंमेगंगेसिंधुक्षित्प्रैयमेधानद्योजगती ॥ गंगा
दिनद्यावाहनेवि० ॥ ॐ इमंमेगंगेयमुनेसरस्वतिशुतुद्रिस्तोमंसचतापरुष्ण्या ॥ असिक्न्यामरुद्वृधेवितस्तयार्जीकीयेशृणुह्या
सुषोमया ॥ भूर्भु० गंगादिनदीभ्योन० गंगादिनदीःआवाह० ॥ भोगंगादिनद्यःइहागच्छतइहतिष्ठतपूजांगृह्णीतवरदाभव

त ॥ ३१ ॥ तत्रैवसप्तसागराः ॥ धाम्नोधाम्नोवामदेवःसप्तसागराअष्टौ ॥ सप्तसागरावाहनेविनियोगः ॥ ॐ धाम्नोधाम्नो
राजन्नितोवरुणनोमुंच ॥ यदापोअघ्न्याइतिवरुणेतिशपामहेततोवरुणनोमुंच ॥ मयिवापोमोषधीर्हिंसीरतोविश्वव्यचाभूस्त्वे
तोवरुणनोमुंच ॥ भूर्भु० सप्तसागरेभ्यो० सप्तसागरानावा० ॥ भोसप्तसागराःइहागच्छत० ॥ ३२ ॥ तदुपरिमेरवेनमःमेरुं
आवा० ॥ सोमसमीपेगदायैनमःगदांआवा० ॥ ईशानसमीपेत्रिशूलायनमःत्रिशूलमावा० ॥ इंद्रसमीपेवज्राय० वज्रंआ० ॥
अग्निसमीपेशक्तये० शक्तिमावा० ॥ यमसमीपेदंडायनमः दंडमावा० ॥ निर्ऋतिसमीपेखड्गाय० खड्गंआवा० ॥ वरुण
समीपेपाशाय० पाशंआवा० ॥ वायुसमीपेअंकुशाय० अंकुशंआवा० ॥ तद्वाह्येउत्तरादिक्रमेण ॥ गौतमायनमः गौतमं
आवा० ॥ भरद्वाजाय० भरद्वाजंआ० ॥ विश्वामित्रा० विश्वामित्रंआ० ॥ कश्यपायनमःकश्यपंआ० ॥ जमदग्नयेनमः
जमदग्निंआ० ॥ वसिष्ठाय० वसिष्ठंआ० ॥ अत्रयेनमःअत्रिंआ० ॥ अरुंधत्यै० अरुंधतींआ० ॥ ततःपूर्वादिक्रमेणमातॄः ॥
ऐंद्र्यैन० ऐंद्रींआ० ॥ कौमार्यैन० कौमारींआ० ॥ ब्राह्म्यैनमःब्राह्मींआ० ॥ वाराह्यैन० वाराहींआ० ॥ चामुंडायै० चामुं
डांआ० ॥ वैष्णव्यैन० वैष्णवींआ० ॥ माहेश्वर्यै० माहेश्वरींआ० ॥ वैनायक्यैन० वैनायकींआ० ॥ इतिसर्वतोभद्रदेव
ताः ॥ ॥ लिंगतोभद्रेप्येताएवदेवताःस्थापयेत् ॥ केचिल्लिंगतोभद्रेपुनरन्यादेवताःस्थापयंतिताश्चोच्यंते ॥ पूर्वादिदिक्षु ॥
असितांगभैरवायनमः असितांगभैरवंआवा० ॥ रुरुभैरवायन० रुरुभैरवंआ० ॥ चंडभैरवाय० चंडभैरवंआ० ॥ क्रोधभै
रवायनमः क्रोधभैरवंआ० ॥ उन्मत्तभैरवा० उन्मत्तभैरवंआ० ॥ कपालभैरवाय० कपालभैरवंआ० ॥ भीषणभैरवा० भी

षणभैरवंआ० ॥ संहारभैरवा० संहारभैरवंआवाहयामि ॥ (पुनःपूर्वादिषु ॥ भवाय. शर्वाय. ईशानाय. पशुपतये. रुद्रा
य. उग्राय. भीमाय. महते. ॥ पुनःपूर्वादिषु ॥ अनंताय. वासुकये. तक्षकाय. कुलिशाय. कर्कोटकाय. शंखपालाय. कंबलाय.
अश्वतराय. ॥ ईशानपूर्वाद्यंतरालेषु ॥ शूलिने. चंद्रमौलिने. वृषध्वजाय. त्रिलोचनाय. शक्तिधराय. महेश्वराय. शूलपाण
ये.) इत्यावाह्य ॐ तदंस्तुमित्रावरुणातदंग्नेशंयोरस्मभ्यंमिदमस्तुशस्तं ॥ अशीमहिंगाधमुतप्रतिष्ठांनमोदिवेबृहतेसादना
य ॥ गृहावैप्रतिष्ठासूक्तंतत्प्रतिष्ठिततमयावाचाशंस्तव्यंतस्माद्यद्यपिदूरइवपशूनलभतेगृहानेवैनानाजिगमिषतिगृहाहिपशूनां
प्रतिष्ठाप्रतिष्ठा ॥ ॐ नयंप्रजांमेगोपाय ॥ अमृतत्वायजीवसे ॥ जातांजनिष्यमाणांच ॥ अमृतेसत्येप्रतिष्ठितां ॥ एताब्र
ह्मादिदेवताःसुप्रतिष्ठिताःसंतु ॥ ॐ ब्रह्मजज्ञानंप्रथमंपुरस्ताद्विसीमतःसुरुचोवेनआवः ॥ सबुध्नियाउपमाअस्यविष्ठाःसतश्च
योनिमसतश्चविवः ॥ अनेनमंत्रेणपूजयेत् ॥ ७ ॥ ॥ ७ ॥ ॥ ७ ॥ ॥ ७ ॥ ॥ ७ ॥ ॥ ७ ॥

॥ १८९ ॥ अथपौराणमंडलदेवताः ॥

श्रीः ॥ त्वंवैचतुर्मुखोब्रह्मास्वर्गेलोकपितामहः ॥ आगच्छमंडलेचास्मिन्ममसर्वार्थसिद्धये ॥ १ ॥ मध्येब्रह्माणंआवाहयामि ॥
भोब्रह्मन्नस्मिन्मंडलेइहागच्छइहतिष्ठपूजांगृहाणसुप्रसन्नोवरदोभव ॥ क्षीरोदार्णवसंभूतंलक्ष्मीबंधुंनिशाकरं ॥ मंडलेस्थापया
म्यत्रसोमंसर्वार्थसिद्धये ॥ २ ॥ उत्तरस्यांसोमं० ॥ ईशानीपालकंश्रेष्ठंसर्वलोकभयंकरं ॥ मंडलेस्थापयामीहईशान्यांसर्वसि
द्धये ॥ ३ ॥ ईशान्यामीशानं० ॥ सर्वलोकाधिपंश्रेष्ठंदेवर्षीणांचपालकं ॥ पूर्वदिक्पालकंदेवराजंवैस्थापयाम्यहं ॥ ४ ॥ पू

वैंइंद्रं० ॥ त्रिपादंमेषवाहंचत्रिशिखंचत्रिलोचनं ॥ आग्न्येय्यांस्थापयाम्यत्रअग्निंपुरुषमुत्तमं ॥ ५ ॥ आग्नेय्यामग्निं ॥ अंत
कःसर्वलोकानांधर्मराजइतिश्रुतः ॥ अतस्त्वांस्थापयाम्यत्रदक्षिणस्यांस्थिरोभव ॥ ६ ॥ दक्षिणस्यांयमं० ॥ नैर्ऋत्यांवसतिर्य
स्यघोररूपीसदाहियः ॥ निर्ऋतिंस्थापयाम्यत्रनैर्ऋत्यांमंडलेशुभे ॥ ७ ॥ नैर्ऋत्यांनैर्ऋतिं० ॥ अपांपतिंपाशधरंयादसांपतिकंशु
भं ॥ वरुणंस्थापयाम्यत्रवारुण्यांमंडलेशुभे ॥ ८ ॥ पश्चिमायांवरुणं० ॥ आशुगंसर्वबोधंचगंधवाहंसुशीतलं ॥ मंडलेस्थापयामी
हवायव्यांवायुमुत्तमं ॥ ९ ॥ वायव्यांवायुं० ॥ ध्रुवोध्वरश्चसोमश्चआशुगश्चानिलोनलः ॥ प्रत्यूषश्चप्रभासश्चवस्वष्टकमिहस्थिरं
॥ १० ॥ वायुसोमयोर्मध्येवसून् ॥ त्रिनेत्ररुद्ररूपायत्रिजटायमहात्मने ॥ नमस्कृत्वास्थापयामिमंडलोपरिमध्यतः ॥ ११ ॥
सोमेशानयोर्मध्येरुद्रं० ॥ 'आदित्यंभास्करंचैवप्रभाकरदिवाकरं ॥ सूर्यंग्रहपतिंब्रध्नंतेजोरूपधरंहरिं ॥ सप्ताश्वंदेवमूर्तिंच
त्रिदैवत्यंक्रमेणच ॥ इत्यादिद्वादशादित्यान्मंडलेस्थापयाम्यहं ॥ १२ ॥ ईशानेंद्रयोर्मध्येद्वादशादित्यान् ॥ १२ ॥' अ
श्विनौदेववैद्यौचसर्गस्थित्यंतकारिणौ ॥ मंडलेस्थापयित्वातौपूजयामिसुसिद्धये ॥ १३ ॥ इंद्राग्न्योर्मध्येअश्विनौ० ॥ दैवे
कर्मणिपैत्र्येचयौमुख्यौसर्वदाशुभौ ॥ मंडलेस्थापयामीहसुखानुष्ठानसिद्धये ॥ १४ ॥ अग्नियमयोर्मध्येविश्वान्देवान्सपैतृ
कान् ॥ यदृच्छयापर्यटंतोयक्षराजामहीतले ॥ कौतुकंप्रेक्षितुंघोरामंडलेसंतुसुस्थिराः ॥ १५ ॥ यमनिर्ऋत्योर्मध्येयक्षान् ॥
'अवंतीवासुकिश्चैवकालियोमणिभद्रकः ॥ शंखश्चशंखपालश्चकालकोटिधनंजयौ ॥ १ ॥ धृतराष्ट्रश्चनागेशाःस्वीकुर्वंतुम
मार्चनं ॥ मंडलेपूजयाम्यत्रसर्वारिष्टप्रशांतये ॥ १६ ॥ निर्ऋतिवरुणयोर्मध्येनागान् १ ॥' उर्वशीप्रमुखाःसर्वाःसर्वेशाःशक्र

पूजिताः ॥ गंधर्वैश्चसदायांतुमंडलेस्मिन्सुशोभनाः ॥ १७ ॥ वरुणवाय्वोर्मध्येगंधर्वाप्सरसः ॥ त्र्यंबकंचत्रिपुरुषंनीलकंठंस
दाशिवं ॥ मंडलेस्थापयामीहसुखानुष्ठानसिद्धये ॥१८॥ ब्रह्मसोमयोर्मध्येरुद्रं० ॥ षडाननंचतुर्हस्तंस्कंदंशैलसुतात्मजं ॥ इहै
वपूजयिष्यामिसर्वकामार्थसिद्धये ॥ १९ ॥ तत्रैवस्कंदं० ॥ शिवद्वारगतस्त्वंचशिववाहनमुत्तमं ॥ पार्वत्याःप्रीतिकृन्नि
त्यमिहागच्छस्थिरोभव ॥ २० ॥ तत्रैवनंदीश्वरं० ॥ अदितिर्देवमातस्त्वंदक्षपुत्रिसुशोभने ॥ मंडलेस्मिन्समागच्छयावत्पूजां
स्थिराभव ॥ २१ ॥ ब्रह्मेशानयोर्मध्येअदितिं० ॥ दक्षोसिसर्वकार्येषुमहान्यज्ञकरप्रियः ॥ ऋषीणांसर्वदादक्षमंडलेस्मिं
स्थिरोभव ॥ २२ ॥ तत्रैवदक्षं० ॥ तामग्निवर्णांज्वलंतींतपसासर्वदाशुभां ॥ भक्तानांवरदांनित्यंदुर्गामावाहयाम्यहं ॥२३॥
तत्रैवब्रह्मेशानयोर्मध्येनवदुर्गां० ॥ कृष्णायगोपिनाथायचक्रिणेमुरवैरिणे ॥ नमस्तुभ्यंजगद्धात्रेमंडलेस्मिंस्थिरोभव ॥ २४ ॥
ब्रह्मेशानयोर्मध्येविष्णवेनमः ॥ त्वंस्वाहात्वंस्वधात्वंहिवषट्कारस्वरात्मिका ॥ अतस्त्वांपूजयिष्यामिमंडलेस्मिंस्थिराभव
॥२५॥ ब्रह्माग्न्योर्मध्येस्वधां॥ मृत्युरोगानंतकस्यप्रेष्यान्प्राणहरान्क्षणात्॥ मंडलेस्थापयामीहपूजार्थंलोकनाशकान्॥२६॥
ब्रह्मयमयोर्मध्येमृत्युरोगान् ॥ १ ॥ कुंकुमाभंसदानंदंभक्तसंकटनाशनं ॥ चतुर्भुजंत्रिनेत्रंचमंडलेस्थापयाम्यहं ॥ २७ ॥
ब्रह्मनिर्ऋतिमध्येगणपतिं० ॥ पावनाःसर्वलोकानांनिमग्नाःशुद्धिकारकाः ॥ सर्वपापहराःश्रेष्ठामंडलेस्थापयाम्यहं ॥ २८ ॥
ब्रह्मवरुणयोर्मध्येअपः ॥ सुगंधिनश्चशैत्याढ्यामंदमंदवहाःसदा ॥ तानहंस्थापयामीहमरुतोमंडलेशुभे ॥ २९ ॥ ब्रह्मवा
य्वोर्मध्येमरुतः ॥ पृथिव्याधार्यतेविश्वंदुर्वाहंसागरैर्नगैः ॥ अतस्त्वांस्थापयामीहमंडलेब्रह्मणःपदे ॥ ३० ॥ ब्रह्मणःपादमू

लेपृथ्वी० ॥ गंगासिंधुसरस्वतीचयमुनागोदावरीनर्मदाकावेरीशरयूमहेंद्रतनयाचर्मण्वतीवेदिका ॥ शिप्रावेत्रवतीमहासुरनदीख्याताचयागंडकीपूर्णाःपूर्णजलैःसमुद्रसहिताआयांतुमेमंडले ॥३१॥ तत्रैवगंगादिसप्तनदीभ्योनमः ॥ समुद्रःसर्वतोयेपुश्रेष्ठोवैहरिवल्लभः ॥ मंडलेस्थापयामीहतंनदीशंसुखाप्तये ॥३२॥ तत्रैवसप्तसमुद्राः ॥ ततोद्वारपालान्चतुर्दिक्षुस्थापयेत् ॥ तदुपरिमेरुंनाममंत्रेणावाहयेत् ॥ (मेरवेनमः मांदारायनमः सह्याद्रिप० विंध्याद्रिप० द्रोणागिरि० हिमाचल० ब्रह्मगिरि०) ॥ बाह्यपरिधौ ॥ सोमसमीपेगदायैनमःगदांआवाहया० ईशानसमीपेत्रिशूलायन० त्रिशूलं० इंद्रसमीपेवज्राय० वज्रं० अग्निसमीपेशक्तये० शक्तिं० यमसमीपेदंडाय० दंडं० निर्ऋतिसमीपेखड्गाय० खड्गं० वरुणसमीपेपाशाय० पाशं० वायुसमीपेअंकुशाय० अंकुशं० ॥ तद्बाह्ये ॥ उत्तरेगौतमाय० ईशान्येभरद्वाजाय० पूर्वेविश्वामित्राय० आग्नेय्यांकश्यपाय० दक्षिणेजमदग्नये० नैर्ऋत्यांवसिष्ठाय० पश्चिमायांअत्रये० वायव्यांअरुंधत्यै० तद्बाह्येपूर्वादिदिक्षु ॥ पूर्वेऐंद्र्यै० आग्नेय्यांकौमार्यै० दक्षिणेब्राह्म्यै० नैर्ऋत्यांवाराह्यै० पश्चिमायांचामुंडायै० वायव्यांवैष्णव्यै० उत्तरेमाहेश्वर्यै० ईशान्यांवैनायक्यै० ॥ असितांगभैरवायनमः रुरुभैरवाय० चंडभैरवाय० क्रोधभैरवाय० उन्मत्तभैरवाय० कपालभैरवाय० भीषणभैरवाय० संहारभैरवाय० संहारभैरवमावाहयामि ॥ इत्यावाह्य ॥ त्वंवैचतुर्मुखोब्रह्मास्वर्गेलोकपितामहः ॥ आगच्छमंडलेचास्मिन्ममसर्वार्थसिद्धये ॥ इतिसर्वान्षोडशोपचारैःपूजयेत् ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

॥ १९० ॥ अथमुख्यदेवतापूजनम् ॥

श्रीः ॥ देशकालौनिर्दिश्यश्रुति०अमुकव्रतोद्यापनांगत्वेनविहितंमुख्यदेवतास्थापनंपूजनंचकरिष्ये ॥ ततोमंडलमध्ये मही द्यौरितिभूमिंस्पृष्ट्वा ओषधयइतिधान्यराशिंकृत्वा आकलशेष्वितिकलशंसंस्थाप्यइमंमेइत्युदकेनापूर्य तत्रगंधद्वाराभितिगंधं कांडात्कांडादितिदूर्वाः अश्वत्थेवइतिपल्लवान् याःफलिनीरितिफलं सहिरत्नानीतिपंचरत्नानि हिरण्यरूपइतिहिरण्यंचप्रक्षिप्ययुवासुवासाइतिवस्त्रेणसूत्रेणवावेष्ट्यतत्रपूर्णादर्वीतिपूर्णपात्रंनिधाय तत्त्वायामीतिकलशेवरुणमावाह्यगंधाद्युपचारैरभ्यर्च्यकलशस्यमुखे० देवदानवसंवादे० इत्यादिभिःप्रार्थयेत्॥ ततस्तत्रसुवर्णप्रतिमायांअग्न्युत्तारणपूर्वकंव्रतोक्तदेवतायाःप्राणप्रतिष्ठांकृत्वातस्यांव्रतोक्तमंत्रेणदेवतामावाह्यपुरुषसूक्तेनषोडशोपचारैःपूजयेत् अनंतरंतांरात्रिंतत्तद्व्रतकथापुराणगीतादिना०

॥ १९१ ॥ अथव्रतोद्यापनहोमः ॥

श्रीः ॥ आचार्यःप्रातर्नित्यविधिंनिर्वर्त्यस्थापितदेवताःपूजयेत् ॥ देवतास्थापनात्पश्चिमतोहोमानुसारेण स्थंडिलंनिर्मायतत्र स्वशाखोक्तविधिनास्थंडिलसंस्कारपूर्वकंबलवर्धननामकमग्निंप्रतिष्ठाप्यध्यात्वान्वादध्यात् ॥ क्रियमाणेअमुकव्रतोद्यापनहोमेदेवतापरिग्रहार्थमन्वाधानंकरिष्येअस्मिन्नन्वाहितेग्नावित्यादिचक्षुषीआज्येनेत्यंतमुक्त्वा ॥ अत्रप्रधानं ॥ अमुकदेवतांअमुकमंत्रेणअमुकद्रव्येणअमुकसंख्याकाहुतिभिः ॥ आवरणदेवताइंद्राद्यष्टौलोकपालांश्चएकैकयाहुत्यातैरेवद्रव्यैर्यक्ष्ये ॥ ब्रह्मा ॥२५३॥

१ अनेकव्रतानांसमुच्चयेनकरणपक्षेशिवव्रतार्थंविष्णुव्रतार्थंचपृथक्पृथक्स्थंडिलंकृत्वातत्रतत्तद्धोम.कार्यः ।

दिमंडलदेवताश्चएकैकयाहुत्याआज्येनयक्ष्ये ॥ शेपेणस्विष्टकृतमित्यादिचक्षुष्यंतेकृतेयजमानःइदमुपकल्पितहवनीयद्रव्यंया
यायक्ष्यमाणदेवताभ्यःपरित्यक्तंनममेत्युद्देशत्यागौकुर्यात् ॥ ततःसर्त्विगाचार्यःप्रधानहोमंकृत्वाब्रह्मादिमंडलदेवतानांत
त्तन्मंत्रैर्नाममंत्रैर्वाज्यहोमंकुर्यात् ॥ तत्रक्रमः ॥ आदौप्रणवःसर्वत्र ॥ ॐ ब्रह्मणेनमःस्वाहा ॥ सोमायनमः० ॥ ईशानायन
मः० ॥ इंद्रायन० ॥ अग्नयेन० ॥ यमायन० ॥ निर्ऋतयेन० ॥ वरुणायन० ॥ वायवेन० ॥ अष्टवसुभ्योन० ॥ एकाद
शरुद्रेभ्योनमः०॥ द्वादशादित्येभ्योन० ॥ अश्विभ्यांन० ॥ विश्वेभ्योदेवेभ्योन० ॥ सप्तयक्षेभ्योन० ॥ सर्पेभ्योनमःस्वा० ॥
अप्सरोभ्योन० ॥ स्कंदायनमः० ॥ नंदीश्वरायनमः ॥ शूलायनमः० ॥ महाकालायन० ॥ दक्षायन० ॥ दुर्गायैनमःस्वा० ॥
विष्णवेन० ॥ स्वधायैन० ॥ मृत्युरोगेभ्योन० ॥ गणपतयेन० ॥ अद्भ्योन० ॥ मरुद्भ्योन० ॥ भूम्यैन० ॥ गंगादिसर्व
नदीभ्योन० ॥ सप्तसागरेभ्योन० ॥ मेरवेन० ॥ गदायैन० ॥ त्रिशूलायन० ॥ वज्रायन० ॥ शक्तयेन०॥ दंडायनमः० ॥
खड्गायन० ॥ पाशायन० ॥ अंकुशायन०॥गौतमायन० ॥ भरद्वाजायन०॥विश्वामित्रायनमः० ॥ कश्यपायन० ॥ जमद
ग्नयेन० ॥ वसिष्ठायन० ॥ अत्रयेन०॥ अरुंधत्यैन०॥ ऐंद्र्यैन० ॥ कौमार्यैन० ॥ ब्राह्म्यैनमःस्वा० ॥ वाराह्यैन० ॥ चामुंडा
यैन० ॥ वैष्णव्यैन० ॥ माहेश्वर्यैनमः० ॥ वैनायक्यैनमःस्वाहा ॥ इतोलिंगतोभद्रदेवताः ॥ असितांगभैरवायनमःस्वाहा॥
रुरुभैरवायनमः० ॥ चंडभैरवायन० ॥ क्रोधभैरवायनमः० ॥ उन्मत्तभैरवायन० ॥ कपालभैरवायन० ॥ भीषणभै
रवायन० ॥ संहारभैरवायनमःस्वाहा ॥ स्विष्टकृदादिप्रायश्चित्तहोमांतेयजमानान्वारब्धआचार्योधामंतइतिपूर्णाहुतिंहु

त्वाअद्यइदं० ॥ ततोहोमशेषंसमाप्यस्थापितकलशोदकेनसकुटुंबंयजमानंसमुद्रज्येष्ठाइत्यादिभिर्व्रतदेवताकमंत्रैश्चाभिषिंचे
त् ॥ ततोयजमानःआचार्यंसंपूज्यतस्मैसवत्सांगांदत्वाऋत्विग्भ्यश्चयथाशक्तिदक्षिणांदत्वाश्रेयःस्वीकृत्यस्थापितदेवतानामु
त्तरपूजांकृत्वाग्निंसंपूज्य देवतापीठंसदक्षिणमाचार्यायदत्वायथाशक्तिब्राह्मणान्भोजयित्वातेभ्योभूयसीदक्षिणांदत्वाब्राह्मणै
र्व्रतसंपूर्णतांवाचयित्वाविष्णुंस्मृत्वाकर्मेश्वरार्पणंकृत्वासुहृद्युतोभुंजीत ॥ इतिसर्वसामान्यव्रतोद्यापनप्रयोगः ॥ ॥ छ ॥

॥ १९२ ॥ अथशुक्लैकादशीव्रतोद्यापनम् ॥

श्रीः ॥ देशकालौसंकीर्त्यममअखिलपापक्षयपूर्वकंधर्मार्थकाममोक्षचतुर्विधपुरुषार्थसिद्धिद्वाराश्रीपरमे० अमुककामनयावा
मयाचरितशुक्लैकादशीव्रतोद्यापनंकरिष्ये ॥ तदंगविहितंगणेशपूजनाद्याचार्यवरणांतंकृत्वाआचार्यःपूर्वोक्तप्रकारेणसर्वतोभद्रे
ब्रह्मादिदेवताःआवाह्यसंपूज्यतदुपरिअक्षतपुंजेकेशवादिद्वादशनामांकितं अक्षतपूर्णताम्रमयंतंडुलपूर्णराजतपूर्णपात्रसहितं
कलशंप्रतिष्ठाप्यतत्रअष्टदलपद्मेदेवताआवाहयेत् ॥ प्रणवस्यपरब्रह्मऋषिः परमात्मादेवता दैवीगायत्रीछंदः व्याहृतीनांक्रमे
णजमदग्निभरद्वाजभृगवऋषयः अग्निवायुसूर्यादेवताः दैवीगायत्रीदैव्युष्णिक्दैवीबृहत्यश्छंदांसि पुरुषावाहनेविनियोगः ॥
तत्रकर्णिकायाम् भूःपुरुषंआवाहयामि ॥ भुवःपुरुषंआ० ॥ स्वःपुरुषंआ० ॥ भूर्भुवःस्वःपुरुषंआवाहयामि ॥ ततःसुवर्णप्रति
मायां सहस्रशीर्षानारायणःपुरुषोनुष्टुप् ॥ पुरुषावाहने० ॥ सहस्रशीर्षा० ऋक् १ ॥ लक्ष्मीयुतंपुरुषंमध्येआवाहयामिस्था
पयामिपूजयामिनमः ॥ परितःअग्निं इंद्रं प्रजापतिं विश्वान्देवान् ब्रह्माणं वसुदेवं रामं श्रियं नाममंत्रेणआवाह्य ॥ ततः

पूर्वदक्षिणपश्चिमोत्तरदलाभ्यंतरेषु स्त्रीचतुःसहस्रसहितांरुक्मिणीं १ स्त्रीचतुःसहस्रसहितांसत्यभामां २ स्त्रीचतुःसहस्रसहितांजांबवतीं ३ स्त्रीचतुःसहस्रसहितांकालिंदीं ४ चावाह्य ॥ ततआग्नेयादिकोणेषु ॥ शंखं चक्रं गदां पद्मं आवाह्य ॥ पुरतः ॥ सामध्वनिशरीरस्त्वंवाहनंपरमेष्ठिनः ॥ विषपापहरोनित्यमतःशांतिंप्रयच्छमे ॥ इतिगरुडंआवाह्य ॥ परितः पूर्वादिक्रमेणइंद्राद्यष्टौलोकपालान्तत्तन्मंत्रैर्नाममंत्रैर्वावाह्य तदस्तुमित्रा० गृहावै० इतिप्रतिष्ठाप्यपूर्वोक्तप्रकारेणपूजयेत्॥ पुष्पानंतरंअंगपूजां कुर्यात् ॥ दामोदरायनमः पादौपूजयामि माधवाय० जानुनीपू० कामपतये० गुह्यंपू० वामनाय० कटिंपू० पद्मनाभाय० नाभिंपू० विश्वमूर्तये० उदरंपू० ज्ञानगम्याय० हृदयंपू० श्रीकंठाय० कंठंपू० सहस्रबाहवे० बाहूपू० योगिने० चक्षुषीपू० उरगाय० ललाटं० नाकसुरेश्वराय० नासांपू० श्रवणेशाय० श्रवणेपू० सर्वकामदाय० शिखांपू० सहस्रशीर्ष्णे० शिरःपू० सर्वरूपिणे० सर्वांगंपूजयामि ॥ धूपं० दीपं० नमस्कारोत्तरंविशेषार्घ्यंदद्यात् ॥ नारायणजगन्नाथलक्ष्मीकांतदयानिधे ॥ गृहाणार्घ्यंमयादत्तंव्रतसंपूर्तिहेतवेइति ॥ ततःपरेहनिप्रातराचार्यआवाहितदेवताःसंपूज्यकर्मसंकल्प्यान्वादध्यात् ॥ चक्षुषीआज्येनेत्यंतेत्रप्रधानं पुरुषंपुरुषसूक्तेनप्रत्यृचंआज्येनअमुकावृत्तिसंख्यया अग्निंइंद्रंप्रजापतिंविश्वान्देवान्ब्रह्माणंचाज्येनएकवारं वसुदेवंरामंश्रियंविष्णुंनाममंत्रेणघृताक्तपायसद्रव्येणएकवारं पुनःविष्णुंविष्णोर्नुकमितिषण्मंत्रैःप्रत्यृचंघृताक्तपायसद्रव्येण अग्निंवायुंसूर्यंप्रजापतिंचएकवारंघृताक्तपायसद्रव्येण केशवादिदामोदरांतद्वादशदेवताःनाममंत्रैःएकवारंपायसद्रव्येण स्त्रीचतुःसहस्रसहितांरुक्मिणीं स्त्रीचतुःसहस्रसहितांसत्यभामां स्त्रीचतुःसहस्रसहितांजांबवतीं स्त्रीचतुःसहस्रसहितांकालिंदीं

शंखंचक्रंगदांपद्मंगरुडंइंद्राद्यष्टौलोकपालान्ब्रह्मादिमंडलदेवताश्चएकैकयाज्याहुत्यायक्ष्ये ॥ शेषेणस्विष्टकृतमित्यादिआ
ज्यभागांतंकृत्वाप्रधानदेवताहोमयेत् ॥ ॐ सहस्रशीर्षा० ऋक् १६ ॥ अग्नये० इंद्राय० प्रजापतये० विश्वेभ्योदेवेभ्यः०
ब्रह्मणेइत्याज्येन ॥ अथघृताक्तपायसेन वसुदेवाय० रामाय० श्रियै० विष्णवे० विष्णोर्नुकं० तदस्यप्रियं०प्रतद्विष्णु०
सुणांदीर्घतमाविष्णुस्त्रिष्टुप् हवनेवि० ॥ ॐ विष्णोर्नुकं० तदस्यप्रियं० प्रतद्विष्णु० ॥ परोमात्रयाविचक्रमेत्रिर्देवइतिति
सृणांवसिष्ठोविष्णुस्त्रिष्टुप् हवनेवि० ॥ ॐपरोमात्रया० विचक्रमे० त्रिर्देवः० ॥ ॐभूःस्वाहा ॥ भुवःस्वहा ॥ स्वःस्वाहा॥भूर्भुवः
स्वःस्वाहा ॥ अथकेवलंपायसेन ॥ ॐ केशवायनमःस्वाहा ॥ प्रणवःस्वाहाकारःसर्वत्र ॥ नारायणाय० माधवाय० गोविंदाय०
विष्णवे० मधुसूदनाय० त्रिविक्रमाय० वामनाय० श्रीधराय० हृषीकेशाय० पद्मनाभाय० दामोदराय० ॥ अथकेवलाज्येन
स्त्रीचतुःसहस्रसहितायैरुक्मिण्यै० स्त्रीचतुःस०सत्यभामायै० स्त्रीचतुःस०जांबवत्यैन० स्त्रीचतुःसहस्रसहितायैकालिंद्यै०
शंखाय० चक्राय० गदायै० पद्माय० गरुडाय० ॥ रुद्राय० अग्नये० यमाय० निर्ऋतये० वरुणाय० वायवे० सोमाय० ईशा
नाय० तत्तन्मंत्रैर्वाहुत्वाततोब्रह्मादिमंडलदेवतास्तत्तन्मंत्रैर्नाममंत्रैर्वाकेवलाज्येनहोमयेत् ॥ ततःस्विष्टकृतं॥ततोयजमानोदे
वायप्रापणंनिवेदयेत्प्रापणशब्देनहविःपदार्थाःपक्वान्नादयश्च॥त्वामेकमाद्यंपुरुषंपुराणंनारायणंविश्वसृजंयजामः॥त्वयैषभा
गोविहितोविधेयोगृहाणहव्यंजगतामधीशइतिनिवेद्यतिष्ठेत् ॥ ततःअग्निंत्रिवारंचतुर्वारंवाप्रदक्षिणीकृत्याभिंधिविश्वाअपद्वि
षइतिधरण्यांजानुनीनिपात्यध्रुवसूक्तंपुरुषसूक्तंचजप्त्वाअष्टौपदानिप्रतिदिशंगच्छेत् एभिर्मंत्रैः ॥ कृष्णायवासुदेवायहरये

॥ नमःस्थूलायसूक्ष्मायव्यापकाव्यापकायच ॥ अनंतायजगद्धात्रेब्र
परमात्मने ॥ शरण्यायाप्रमेयायगोविंदायनमोनमः ॥ नमोमूर्तायसिद्धायपरायपरमात्मने ॥ देवदेवायवंद्यायपरा
ह्मणेनंतमूर्तये ॥ अव्यक्तायाऽखिलेशायचिद्रूपायगुणात्मने ॥ नमोमूर्तायसिद्धायपरायपरमात्मने ॥ केवैष्णवाःकेवैष्णवाः
यपरमेष्ठिने ॥ कर्त्रेविश्वस्यगोप्त्रेचतत्संहर्त्रेचतेनमः ॥ अथदेवायनिवेदितप्रापणमानीयमूर्ध्निकृत्वा ॥ ततस्तेभ्यःसमानेभ्योहविर्दत्वा
केवैष्णवाःइतिउच्चैर्वदेत् ॥ ततःसमानाःप्रतिवदेयुः ॥ वयंवैष्णवाः वयंवैष्णवाःइतित्रिः ॥ ततस्तेभ्यःसमानेभ्योहविर्दत्वा
स्वयं ॐ नमोभगवतेवासुदेवायेतिमंत्रेणइदममृतमहंप्राश्नामिइतिप्राश्य ॥ आचम्यप्राणानायम्ययजमानःआचार्योवासि
द्ध्येस्वाहेतिअग्नौआज्यंजुहुयात् ॥ ततःयतइंद्रभयामहेइत्यनेनआत्मानमभिमंत्रयेत् ॥ ततआचार्यःशुल्वहरणंकृत्वाप्रायश्चि
त्तादिहोमशेषंसमापयेत् ॥ ततःयजमानःसांगतासिद्ध्यर्थआचार्यादीन्विध्युक्तप्रकारेणसंपूज्यदक्षिणादिभिःप्रतोष्यआचा
र्यायश्वेतांसवत्सांसालंकारांगांदद्यात् ॥ ततःयजमानःद्वादशसंख्याकान्ब्राह्मणान्केशवादिद्वादशदेवतास्वरूपान्विभाव्य
केशवादिद्वादशनामभिःयथाविभवंसंपूज्यतेभ्यःपक्वान्नपूरितान्वस्त्रतांबूलदक्षिणादिसहितान्द्वादशकलशान् केशवादिद्वा
दशनामांकितान्दद्यात्तत्रमंत्रः ॥ पक्वान्नपूरितंकुंभंदक्षिणावस्त्रसंयुतं ॥ ददामिद्विजवर्यायदेवोनःप्रीयतामिति ॥ देवपद
स्थानेकेशवादिनाम्नांऊहःकार्यः ॥ ततःपीठदानम् ॥ ततआचार्यःपात्रांतरेउद्धृतकलशोदकेनसपत्नीकंयजमानंसमुद्रज्येष्ठाइ
त्यादिवैदिकैर्मंत्रैः सुरास्त्वामित्यादिपौराणिकैर्मंत्रैर्वैष्णवसूक्तैश्चाभिषिंचेत् ॥ ततःस्नातोयजमानःअग्निंसंपूज्य यस्यस्मृत्या०
मंत्रहीनमितिक्षमाप्य अभ्यारमिदद्वयो० यांतुदेवगणाःसर्वेइतिविसर्जयेत् ॥ कृतस्यकर्मणःसांगतासिद्ध्यर्थसदन्नेनदक्षिणा

दिनाब्राह्मणान्प्रतोष्यआशिषोगृहीत्वाव्रतसंपूर्णतांवाचयेत् ॥ जपच्छिद्रंतपच्छिद्रंयच्छिद्रंव्रतकर्मणि ॥ सर्वंभवतुमेच्छिद्रं
ब्राह्मणानांप्रसादतः ॥ इतिसंप्रार्थ्य ॥ तेऽच्छिद्रंभवत्वितिवदेयुः ॥ ततस्तान्नमस्कृत्यइष्टजनैःसोत्सवोभुंजीत ॥ इति ॥

॥ १९३ ॥ अथकृष्णैकादश्युद्यापनम् ॥

श्रीः ॥ यजमानःदेशकालौसंकीर्त्यआत्मनःपापक्षयपूर्वकंएकविंशतिपुरुषानुद्धर्तुकामनयालक्ष्मीनारायणप्रीतयेचआचरितस्य
कृष्णैकादशीव्रतस्यसांगतासिद्ध्यर्थंकृष्णैकादशीव्रतोद्यापनंकरिष्येइतिसंकल्प्य ॥ पूर्वोक्तप्रकारेणगणेशपूजामारभ्यआचार्य
वरणांतंकर्मकुर्यात् ॥ ततआचार्यःपूर्वोक्तप्रकारेणसर्वतोभद्रेब्रह्मादिदेवताआवाह्यसंपूज्यतदुपरिसंकर्षणादिद्वादशनामांकितं
तिलपूर्णराजतपूर्णपात्रयुतंकलशंप्रतिष्ठाप्यतत्रअष्टदलंविलिख्यकर्णिकायां ॥ भूःपुरुषमित्याद्यावाह्यमध्येसहस्रशीर्षेतिसौ
वर्णीलक्ष्मीनारायणप्रतिमामावाह्य ॥ ततःपूर्वादिदिक्षुप्रत्येकंस्त्रीचतुःसहस्रसहितांरुक्मिणींसत्यभामांजांबवतींकालिंदींचावा
ह्य ॥ ततःआग्नेयादिविदिक्षुगणपतिंदुर्गांक्षेत्राधिपतिंवास्तोष्पतिंचावाह्य ॥ पुनःपूर्वादिदिक्षुब्रह्मजज्ञानमितिब्रह्माणं वि
ष्णोर्नुकमितिविष्णुं बलभद्रम् प्रद्युम्नं त्र्यंबकमितित्र्यंबकम् वसुदेवं रामं अनिरुद्धं वामभागे श्रियं पुरतःराजतंगरुडं ॥
पुनःआग्नेयादिकोणेषु शंखं चक्रं गदां पद्मं ॥ पुनःपूर्वादिक्रमेण विमलां उत्कर्षिणीं ज्ञानां क्रियां योगां प्रह्वां सत्यां इ
शानां पृष्ठभागे अनुग्रहाम् ॥ पुनःपूर्वादिक्रमेण इंद्राद्यष्टौलोकपालान् तत्तन्मंत्रैर्नाममंत्रैर्वाआवाह्यपूर्वोक्तप्रकारेणषोडशोप
चारैःसंपूज्य पुराणश्रवणादिनारात्रिंनिनयेत् ॥ प्रातःपुनःपीठदेवताःसंपूज्य पूर्वोक्तप्रकारेणअग्निंप्रतिष्ठाप्यअन्वादध्यात् ॥

अत्रप्रधानम् ॥ संकर्षणादिकृष्णांतद्वादशदेवताःघृताक्तपायसेनएकैकयाहुत्यापुरुषंविष्णुंअष्टोत्तरसहस्रसंख्याकघृताक्तति लाहुतिभिःअष्टोत्तशतसंख्याभिर्वा अग्निं वायुं सूर्यं प्रजापतिं प्रत्येकंस्त्रीचतुःसहस्रसहितांरुक्मिणींसत्यभामांजांबवतींका लिंदींएकवारंपायसेन वसुदेवंरामंश्रियंविष्णुंविष्णोर्नुकमितिषण्मंत्रैः प्रत्यृचंपायसेन गणपतिंदुर्गांक्षेत्राधिपतिंवास्तोष्पतिंब्र ह्माणंबलभद्रंप्रद्युम्नंत्र्यंबकंअनिरुद्धंगरुडंशंखंचक्रंगदांपद्मंविमलाद्याअनुग्रहांतादेवताःइंद्राद्यष्टौलोकपालान् ब्रह्मादिमंडल देवताश्चैकैकयाज्याहुत्यायक्ष्ये ॥ शेषेणस्विष्टकृतमित्यादि आज्यभागांतंकृत्वाप्रधानदेवताहोमयेत् ॥ ॐ संकर्षणायनमः स्वाहा वासुदेवाय० प्रद्युम्नाय० अनिरुद्धाय० पुरुषोत्तमाय० अधोक्षजाय० नारसिंहाय० अच्युताय० जनार्दनाय० उपेंद्राय० हरये० श्रीकृष्णाय० घृताक्तपायसेनएकवारं ॥ सहस्रशीर्षा० घृताक्ततिलैः ॐ भूःस्वाहा भुवःस्वाहा स्वःस्वहा भूर्भुवःस्वःस्वाहा ॥ प्रत्येकंस्त्रीचतुःसहस्रसहितायैरुक्मिण्यै० सत्यभामायै० जांबवत्यै० कालिंद्यै० वसुदेवाय० रामाय० श्रियै० विष्णोर्नुकं० तदस्यप्रि० प्रतद्विष्णु० परोमात्रया० विचक्रमे० त्रिर्देवः० केवलपायसेन० ॥ अथाज्येन गणपतये० दुर्गायै० क्षेत्राधिपतये० वास्तोष्पतये० तत्तन्मंत्रैर्वा ब्रह्मणे० बलभद्राय० प्रद्युम्नाय० त्र्यंबकाय० अनिरुद्धाय० गरुडा य० शंखाय० चक्राय० गदायै० पद्माय० विमलायै० उत्कर्षिण्यै० ज्ञानायै० क्रियायै० योगायै० प्रह्वायै० सत्यायै० ईशानायै० अनुग्रहायै० इंद्रायेत्यादिलोकपालेभ्यः ब्रह्मादिमंडलदेवताभ्यश्च०हुत्वाततःस्विष्टकृतंहुत्वाप्रायश्चित्तहो मांतंकर्मनिर्वर्त्य ॥ आचार्यायकृष्णांगांदत्वाद्वादशब्राह्मणान्संकर्षणादिकृष्णांतद्वादशनामभिःसंपूज्यतेभ्यःदक्षिणादियुता

न्तिलपूर्णान्संकर्षणादिद्वादशनामांकितान्कलशान्दद्यात् पीठंदत्वासदन्नेनब्राह्मणान्यथाविभवंसंभोज्यदक्षिणादिभिःप्र
तोष्यव्रतसंपूर्णतांवाचयित्वाआशिषोगृहीत्वाइष्टजनैःसहभुंजीत ॥ इतिकृष्णैकादशीव्रतोद्यापनंसमाप्तं ॥ ॥ छ ॥

॥ १९४ ॥ अथहरितालिकाव्रतम् ॥

श्रीः ॥ भाद्रतृतीयायांतिथ्याद्युल्लिख्यममपत्यासमस्तपापक्षयपूर्वकसप्तजन्मसौभाग्यादिविविधभोगप्राप्तिद्वाराउमामहेश्व
रप्रीत्यर्थआचरितहरितालिकाव्रतसंपूर्णफलावाप्तयेतदुद्यापनंकरिष्ये ॥ तदंगगणपतिपूजनादिकृत्वाचार्यंवृणुयात् ॥ ततोवृ
ताचार्यःउक्तविधिनालिंगतोभद्रेद्रोणपरिमितव्रीहिस्थकलशेरौप्यप्रतिमायांत्र्यंबकंयजामहइतिशिवं सुवर्णप्रतिमायांगौरीमिं
मायेतिगौरी पुरतश्चरौप्यमय्यांऋषभंमाइतिवृषभंसंस्थाप्यषोडशोपचारैःपूजयेत् ॥ तत्रमंत्रः ॥ मंदारमालाकुलितालकायै
कपालमालांकितशेखराय ॥ दिव्यांबरायैचदिगंबरायनमःशिवायैचनमःशिवाय ॥ तन्मंत्रैर्वा ॥ ततःप्रार्थयेत् ॥ नमःशि
वायसांवायपंचवक्त्रायशूलिने ॥ नंदिभृंगिमहाकालगणयुक्तायशंभवे ॥ शिवायैहरकांतायैप्रकृत्यैसृष्टिहेतवे ॥ नमस्तेब्रह्मरू
पिण्यैजगद्धात्र्यैनमोनमः ॥ येनकामेनदेवित्वंपूजितासिमहेश्वरि ॥ तंपूर्णंकुरुमेकामंसौभाग्यंचप्रयच्छमे ॥ इतिप्रार्थ्यततः
सुवासिनीःसंपूज्यरात्रिंनिनयेत् ॥ प्रातरावाहितदेवताःसंपूज्याग्निंप्रतिष्ठाप्यान्वादध्यात् ॥ अत्रप्रधानंउमांमहेश्वरंचावाहन
मंत्रैःप्रत्येकंप्रतिद्रव्यमष्टोत्तरशत १०८ संख्याकाभिः तिल १ यवा २ ज्या ३ हुतिभिः ब्रह्मादिमंडलदेवताःपरिवारदेव
ताश्चैकैकयाज्याहुत्यायक्ष्येशेषेणेतिआवाहनोक्तमंत्रैर्होमांतेस्विष्टकृदादिहोमशेषंसमाप्यसंपूजिताचार्यायगांदत्वा षोडशाष्टौ

वायुग्मानियथाविभवंसंपूज्यसौभाग्यद्रव्यवस्त्रदक्षिणायुतानिषोडशशूर्पवायनानि॥सौभाग्यारोग्यकामाहंसर्वसंपत्समृद्धये ॥
गौरीगिरीशतुष्ट्यर्थंवायनंतेददाम्यहं ॥ इतिदत्वाद्विजान्संपूज्यतेषामाशिषोगृहीत्वाकर्मेश्वरार्पणंकुर्यात् ॥ इतिहरितालि० ॥

॥ १९५ ॥ अथपरशुरामजयंतीव्रतम् ॥

श्रीः ॥ वैशाखशुक्लतृतीयायांनिशाद्ययामव्यापिन्यांतिथ्यादिसंकीर्त्यअखिलपापक्षयपूर्वकंचतुर्विधपुरुषार्थसिद्धिद्वाराश्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थंआचरितपरशुरामजयंतीव्रतोद्यापनंकरिष्येइतिसंकल्प्य ॥ वृताचार्यःसर्वतोभद्रस्थकलशेहैमंपरशुरामंविष्णोर्नुकमितिमंत्रेणसंपूज्यरात्रौजागरणंकृत्वा ॥ प्रातरग्निंप्रतिष्ठाप्यपरशुरामंघृताक्तपायसद्रव्येणअष्टोत्तरशतसंख्याकाहुतिभिःब्रह्मादिदेवताश्चएकैकयाज्याहुत्यायक्ष्ये ॥ ततःपीठंगांचदत्वाब्राह्मणान्भोजयेत् ॥ इतिपरशुरामजयंती ॥ ॥ छ ॥

॥ १९६ ॥ अथसंकष्टचतुर्थीव्रतम् ॥

श्रीः ॥ मासपक्षाद्युल्लिख्यविद्याधनपुत्रारोग्यमुक्तिसंकटनाशकामेनस्त्रीभर्त्रादिकामनयाचरितसंकष्टीव्रतोद्यापनंकरिष्ये ॥
वृताचार्यःउक्तप्रकारेणसर्वतोभद्रस्थकलशेहैमंगणेशंप्रतिष्ठाप्यपूजयेत्॥ अथध्यानम् ॥ लंबोदरंचतुर्बाहुंत्रिनेत्रंरक्तवर्णकम् ॥
नानारत्नैःसुवेषाढ्यंप्रसन्नास्यंविचिंतये ॥ आवाहनंगणेशायआसनंविघ्ननाशिने ॥ पाद्यंलंबोदरायेतिअर्घ्यंचंद्रार्धधारिणे ॥
विश्वप्रियायाचमनंस्नानंचब्रह्मचारिणे ॥ वस्त्रंचशूर्पकर्णाय उपवीतंकुजायच ॥ चंदनंरुद्रपुत्रायपुष्पंचगुणशालिने ॥
विकटायेतिधूपंचदीपंरुद्रप्रियायच ॥ नैवेद्यंविघ्ननाशायतांबूलंसिद्धिदायच ॥ फलंसंकष्टनाशायएकदंतायदक्षिणाम् ॥

नीराजनंवामनायप्रदक्षिणांहरसूनवे ॥ पुष्पांजलिंकुमारायनमोविद्याधरायच ॥ ततः शूर्पंपायससंपूर्णंरक्तवस्त्रेणवेष्टितम् ॥ गणेशायनिवेदयेत् ॥ ततश्चंद्रायार्घ्यं ॥ तदानींपंचम्यांवाहोमंकुर्यात् ॥ प्रधानंगणपतिंगणानांत्वेतिमंत्रेणतद्गायत्र्यावा दूर्वा १ रक्ताक्षता २ आज्य ३ मोदक ४ पायस ५ द्रव्यैः केवलमोदकैर्वा ॥ प्रतिद्रव्यंअष्टोत्तरसहस्रमष्टोत्तरशतमष्टाविंशतिर्वातत्संख्याकाहुतिभिर्यक्ष्ये ॥ ब्रह्मादिदेवताश्चैकैकयाज्याहुत्या एवंहोमंसमाप्य ॥ एकविंशतिब्राह्मणानेकविंशतिनामभिःवस्त्रादिनापूज्यपक्वान्नैःसंतर्पयेत् ॥ गणंजयः गणपतिः हेरंबः धरणीधरः महागणपतिः यक्षेश्वरः क्षिप्रप्रसादनः अमोघसिद्धिः अमृतः मंत्रः चिंतामणिः निधिः सुमंगलः बीजं आशापूरकः वरदः शिवः काश्यपः नंदनः वाचांसिद्धिः ढौंढीनायकः ॥ ततःआचार्यायशूर्पस्थैकविंशतिमोदकवायनंरक्तवस्त्रवेष्टितंदद्यात् ॥ मंत्रः ॥ विप्रवर्यनमस्तुभ्यंमोदकान्वैददाम्यहं ॥ आपदुद्धरणार्थायगृहाणद्विजसत्तम ॥ गणेशंप्रार्थयेत् ॥ अबुद्धमतिरिक्तंवाद्रव्यहीनंमयाकृतं ॥ तत्सर्वंपूर्णतांयातुविघ्नराजनमोस्तुते ॥ ततोगांसोपस्करंपीठंचआचार्यायदत्वाआशिषोगृहीत्वाइष्टजनैःसहभुंजीत ॥ ॥ छ ॥

॥ १९७ ॥ अथशुक्लचतुर्थ्यांविनायकव्रतम् ॥

श्रीः ॥ गणपतिर्देवता ॥ सुवर्णप्रतिमा ॥ गणानांत्वेतिमंत्रः ॥ ॐ विनायकायनमः इतिनाममंत्रोवा ॥ दूर्वा १ पायस २ लड्डुका ३ हवनद्रव्याणि ॥ होमांतेएकविंशतिब्राह्मणपूजनं ॥ इतिशुक्लचतुर्थ्यांविनायकव्रतविधिः ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

॥ १९८ ॥ अथऋषिपंचमीव्रतम् ॥

श्रीः ॥ भाद्रपदशुक्लपंचम्यांऋषिपंचमीव्रतम् ॥ मध्याह्नव्यापिन्यांदिनद्वयेतद्व्याप्तावव्याप्तौवापूर्वविद्धायांकार्यम् ॥ नद्या
दौप्रातःदंतधावनपूर्वकंस्नात्वा ॥ ममज्ञानतोऽज्ञानतोवारजस्वलावस्थायांकृतसंपर्कजनितदुर्योनित्वदोषपरिहारद्वाराशुभफ
लप्राप्त्यर्थंआचरितऋषिपंचमीव्रतोद्यापनंकरिष्ये ॥ वृताचार्यःसर्वतोभद्रेसप्तकलशेषुएकस्मिन्वाहैमीःअरुंधतीसहिताःसप्त
र्षिप्रतिमाःपूजयेत् ॥ ॐ ऋषेमंत्रकृतांस्तोमैःकश्यपोद्वर्धयन्गिरः ॥ सोमंनमस्यराजानंयोजज्ञेवीरुधांपतिरिंद्रायेंदोपरिस्र
व ॥ कश्यपायनमः कश्यपंआवाहयामि ॥ ॐ अत्रिर्यद्वामवरोहन्नृबीसमजोहवीन्नाधमानेवयोषा ॥ श्येनस्यचिज्जवसानू
तनेनागच्छतमश्विनाशंतमेन ॥ अत्रयेनमः अत्रिंआवाहयामि ॥ ॐ एवानःस्पृधःसमजासमत्स्विंद्रराऱंधिमिथतीरदेवीः ॥
विद्यामवस्तोरवसागृणंतोभरद्वाजाउतततइंद्रनूनं ॥ भरद्वाजायनमः भरद्वाजंआवाहयामि ॥ ॐ प्रसूतोभक्षमकरंचरावपि
स्तोमंचेमंप्रथमःसूरिरुन्मृजे । सुतेसातेनयद्यागमंवांप्रतिविश्वामित्रजमदग्नीदमे ॥ विश्वामित्रायनमः विश्वामित्रंआवाहया
मि ॥ ॐ अभित्वागोतमागिराजातवेदोविचर्षणे । द्युम्नैरभिप्रणोनुमः ॥ गौतमायनमः गौतमंआवाहयामि ॥ ॐ गृणाना
जमदग्निनायोनावृतस्यसीदतं । पातंसोममृतावृधा ॥ जमदग्नयेनमः जमदग्निंआवाहयामि ॥ ॐ उतासिमैत्रावरुणोवसि
ष्ठोर्वश्याब्रह्मन्मनसोधिजातः । द्रप्संस्कन्नंब्रह्मणादैव्येनविश्वेदेवाःपुष्करेत्वाददंत ॥ वसिष्ठायनमः वसिष्ठंआवाहयामि ॥
ॐ अत्रेर्यथानुसूयास्याद्वसिष्ठस्याप्यरुंधती । कौशिकस्ययथासतीतथात्वमपिभर्तरि ॥ अरुंधत्यैनमः अरुंधतीआवाहया

मि ॥ तदस्तुमित्रा० गृहावै० सुप्रतिष्ठितमस्तु ॥ आवाहनादिप्रत्युपचारं देवाएतस्यामवदंतपूर्वेसप्तऋषयस्तपसेयेनिषेदुः। भीमाजायाब्राह्मणस्योपनीतादुर्धांदधातिपरमेव्योमन् ॥ सहस्तोमाःसहच्छंदस० इति नाममंत्रैर्वापूजयेत् ॥ ततःवायनंद त्वाक्षमापयेत् ॥ न्यूनातिरिक्तकर्माणिमयायानिकृतानिच ॥ क्षमध्वंतानिसर्वाणियूयंसर्वेतपोधनाः ॥ ततःकथाश्रवणादि नारात्रिंनिनयेत् ॥ प्रातःअग्निंप्रतिष्ठाप्यअन्वादध्यात्॥प्रधानंअरुंधतीसहितकश्यपादिसप्तर्षीन्पूजामंत्रेण तिल १ व्रीहि २ यव ३ सर्पिर्द्रव्यैः ४ तिलपायसाभ्यांवाप्रतिद्रव्यमष्टोत्तरशत १०८ मष्टाविंशतिर्वा २८ तत्संख्याकाहुतिभिः ब्रह्मादिदेवता श्चएकैकयाज्याहुत्यायक्ष्ये ॥ शेषेणस्विष्टकृतं ॥ ततःपुनःप्रतिमापूजांकृत्वासपत्नीकान्सप्तब्राह्मणान्वस्त्रादिनासंपूज्यतेभ्यः क्रमेणदक्षिणाप्रतिमायुतकलशान्दद्यात् ॥ मंत्रः ॥ प्रतिगृह्णद्विजश्रेष्ठप्रतिमादिसमन्वितम् ॥ कलशंऋषिसंप्रीत्यैव्रतसंपूर्ति हेतवे ॥ यदैककुंभेसर्वप्रतिमापूजनंतदासर्वप्रतिमायुतंकलशमाचार्यायदद्यात् ॥ अन्येभ्यःदक्षिणावस्त्रयुतान्पक्वान्नपूरिता न्कलशान्दद्यात् ॥ ततःसप्तभ्यःसप्तगाआचार्यायएकांगांदत्वाप्रार्थयेत् सप्तर्षयःशुभाःश्रेष्ठाःसर्वेषांचशुभप्रदाः ॥ सर्वपापंच मेभ्रंतुज्ञानतोज्ञानतःकृतम् ॥ एतेसप्तर्षयःसर्वेभक्त्यासंपूजितामया ॥ यथोक्तफलदाःसंतुव्रतस्यफलदायकाःइति ॥ ततः आशिषोगृहीत्वाब्राह्मणान्संतर्प्यस्वयंभुंजीत ॥ इतिऋषिपंचमीव्रतोद्यापनं ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

॥ १९९ ॥ अथोपांगललितात्रतम् ॥

श्रीः ॥ प्रातःदंतधावनपूर्वकंनद्यादौस्नात्वाशुक्लंवासःपरिधायमंडपिकादिकंकृत्वातिथ्यादिसंकीर्त्य ॥ मयापुत्रपौत्रविद्यारो

ग्यसुखविजयपुष्ट्यादिकामेन स्त्रीत्ववैधव्यकामनयाउपांगललिताप्रीत्यर्थंअष्टवर्षात्मकाचरितउपांगललिताव्रतोद्यापनंकरि ष्यइतिसंकल्प्य ॥ वृताचार्यः एकलिंगोद्भवेकलशोपरिसौवर्णाललिताप्रतिमांपौराणमंत्रैःश्रीसूक्तेनचपूजयेत् ॥ ध्यानम् ॥ नीलकौशेयवसनांहेमाभांकमलासनाम् ॥ भक्तानांवरदांनित्यंललितांचिंतयाम्यहं ॥ पुष्पांजल्यंतेसाग्राअष्टचत्वारिंशत्परि मितादूर्वाहस्तेनादाय ॥ बहुप्ररोहासततममृताहरितालता ॥ यथेयंललितेमातस्तथामेस्युर्मनोरथाः ॥ इतिमंत्रेणाष्टाच त्वारिंशद्वारंसमर्पयेत् ॥ ततःप्रदक्षिणानमस्कारः ॥ प्रातःपुनःसंपूज्यदेव्यैअष्टौवटकान्समर्प्यअग्निंप्रतिष्ठाप्यअन्वादध्या त् ॥ प्रधानंउपांगललितांगौरीर्मिमायेतिमंत्रेणअष्टोत्तरशत १०८ दूर्वाहुतिभिः नमोदेव्यैमहादेव्यैइतिमंत्रेणअष्टोत्तरशत तिल १ सर्पिः २ पंचखाद्ययुतपायसा ३ हुतिभिर्यक्ष्ये ब्रह्मादिमंडलदेवताश्चैकैकयाहुत्यायक्ष्ये ॥ एवंहोमंसंपाद्यअष्टौब्रा ह्मणान्वस्त्रादिभिःसंपूज्य तेभ्यःपक्वान्नपूरितान्दक्षिणासहितानष्टौकलशान्दद्यात् ॥ ततआचार्यवस्त्रालंकारादिभिःसंपू ज्यसदक्षिणंविंशतिवटकसहितंवायनंदद्यात् ॥ तत्रमंत्रः ॥ पक्वान्नफलसंयुक्तंसघृतंदक्षिणान्वितम् ॥ उपांगललिताप्रीत्यैब्रा ह्मणायददाम्यहम् ॥ ततःदेवीं ॥ सवाहनाशक्तियुतावरदापूजितामया ॥ मातर्मामनुगृह्याथगम्यतांनिजमंदिरम् ॥ इति विसृज्यसोपस्करंपीठंगांचआचार्यायदत्वाब्राह्मणान्सदन्नेनभोजयित्वाआशिषोगृहीत्वास्वयंविंशतिवटकान्भुंजीत ॥ इति ॥

॥ २०० ॥ अथमुक्ताभरणसप्तमीव्रतम् ॥

श्रीः ॥ देशकालौसंकीर्त्यममसकलपापक्षयपूर्वकपुत्रपौत्रधनधान्यसौख्यातिशयप्राप्तिद्वाराश्रीसदाशिवप्रीत्यर्थंमुक्ताभरणस

समीव्रतंकरिष्येइतिसंकल्प्यपूजांसमाप्यप्रार्थयेत् ॥ महादेवमहाराजप्रीत्यापापप्रणाशन ॥ अस्माकंकुर्वतांपूजांसाधुवासाधु योजितां ॥ ज्ञानतोऽज्ञानतोवापिभवतीविहिताचया ॥ संपूर्णयतुविश्वेशोविमलाकोमलास्तुतां ॥ ततःदेवस्यपुरतः ॥ याव ज्जीवंमयात्मातुशिवस्यचनिवेदितः ॥ इत्येवंसमयंकृत्वासौवर्णंराजतंसौत्रंवादोरकंदेवाग्रतःसंपूज्यमंत्रेणदोरकंगृह्णीयात् ॥ देवदेवजगन्नाथसर्वसौभाग्यदायक ॥ गृह्णीयांदोररूपंत्वांपुत्रपौत्रप्रवर्धनम् ॥ ततःहस्तेबंधनमंत्रः ॥ सप्तसामोपगीतंत्वांधार यामिजगद्गुरो ॥ सूत्रग्रंथिस्थितंनित्यंधारयामिस्थिरोभवेत्यनेनमंत्रेणहस्तेबद्ध्वा ॥ ततः ॥ दहसर्वाणिपापानितुष्टिंकुरुदया निधे ॥ प्रसन्नःसन्नुमाकांतदीर्घायुःपुत्रदोभव ॥ इतिजीर्णदोरकोत्तारणंकृत्वाब्राह्मणायएकादशशतसंख्याकान्मंडकान्व्रत दक्षिणायुतान्कृत्वावायनंदत्वा तदेवद्रव्यंस्वयंभुंजीत ॥ एवंप्रतिमासंशुक्लसप्तम्यांकार्यम् ॥ वर्षांतेहैमींराजतींवामुद्रिकांता म्रपात्रोपरिसंस्थाप्यब्राह्मणेभ्योदद्यात् ॥ आचार्यायविशेषेणसौवर्णमंगुलीयकंपुष्पकुंकुमतांबूलांजनसूत्रयुतंसदक्षिणांगांच दद्यात् ॥ ब्राह्मणान्भोजयित्वास्वयंभुंजीत ॥ संतानवृद्धिंलब्ध्वातुशिवलोकेमहीयते ॥ इतिमुक्ताभरणसप्तमी ॥ ॥

॥ २०१ ॥ अथजन्माष्टमीव्रतम् ॥

श्रीः ॥ प्रातःदंतधावनपूर्वकंस्नात्वादेशकालौसंकीर्त्यममअखिलपापक्षयपूर्वकधर्मार्थकाममोक्षचतुर्विधपुरुषार्थसिद्धिद्वारा अमुककामनयावाआचरितजन्माष्टमीव्रतोद्यापनंकरिष्ये ॥ वृताचार्यःवेद्यांसर्वतोभद्रेप्रस्थतिलोपरिस्थकलशोपरिपूर्णपात्रे रौप्यमयेपर्यंके सौवर्णांदेवकीं तदुत्संगेवामनंस्तनपायिनंसौवर्णंश्रीकृष्णं इदंविष्णुरितिविष्णोर्नुकमितिवामंत्रेण परितः व

सुदेवं बलदेवं नंदं यशोदां सुभद्रां रोहिणीं विधुं मत्स्यादिदशरूपाणि आदित्यादिग्रहान् अश्विन्यादिसप्तविंशतिनक्षत्राणि देवान् नागान् यक्षान् विद्याधरान् उरगान् यमुनां कालियं कंसं गाः योगनिद्रां सात्यकिं उद्धवं अक्रूरं उग्रसेनादियादवान् शंखं चक्रं गदां पद्मं त्रुटिं कालात्मानं अहोरात्रं मासं संवत्सरं सर्वात्मानं द्वारपालान् पुण्यशीलं सुशीलं जयं विजयं पुरतःगरुडंएवंनाममंत्रैरावाह्यपुरुषसूक्तेनपूजयेत् ॥ ध्यानं ॥ कृष्णंचतुर्भुजंदेवंशंखचक्रगदाधरम् ॥ पीतांबरयुगोपेतंलक्ष्मीयुक्तंविभूषितम् ॥ लसत्कौस्तुभशोभाढ्यंमेघश्यामंसुलोचनम् ॥ ध्यायामिपुंडरीकाक्षंजगदानंदकारकम् ॥ अंगपूजा ॥ कृष्णायनमः पादौ० संकर्षणाय गुल्फौ कालात्मने जानुनी विश्वकर्मणे जंघे विश्वनेत्राय कटिं पद्मनाभाय नाभिं परमात्मने हृदयं श्रीकंठाय कंठं सर्वास्त्रधारिणे बाहू वाचस्पतये मुखं केशवाय ललाटं सर्वात्मने शिरः ॥ पूजांसमाप्यस्तोत्रंपठेत् ॥ देवस्यजातकर्मषष्ठीपूजादिकृत्वा ॥ पुरतःअभयावचाशुंठीगुडूचीपिप्पलीशस्त्राणिनिक्षिप्यार्घ्यंदद्यात् ॥ चंद्रोदये ॥ जातःकंसवधार्थायभूभारोत्तारणायच ॥ कौरवाणांविनाशायदैत्यानांनिधनायच ॥ पांडवानांहितार्थायधर्मसंस्थापनायच॥गृहाणार्घ्यंमयादत्तंदेवकीसहितोहरे॥इतिकृष्णायार्घ्यं० ॥ अंगणेभूमौराजतंचंद्रबिंबंसंपूज्यतस्यार्घ्यंजानुभ्यामवनींगत्वा ॥ क्षीरोदार्णवसंभूतलक्ष्मीबंधोनिशाकर ॥ गृहाणार्घ्यंमयादत्तंरोहिण्यासहितःशशिन् ॥ रोहिण्यर्घ्यं ॥ दक्षस्यदुहितासाध्वीरोहिणीनामनामतः ॥ सोमेनसहितेदेविगृहाणार्घ्यंनमोस्तुते ॥ ततःप्रार्थना ॥ त्राहिमांसर्वगश्रीशहरेसंसारसागरात् ॥ त्राहिमांसर्वपापघ्नदुःखशोकार्णवात्प्रभो ॥ यद्बाल्येयच्चकौमारेयौवनेयच्चवार्धके ॥ तत्पुण्यंवृद्धिमाप्नोतुपापंहर

हलायुधेति ॥ रात्रौजागरणंकुर्यात् ॥ प्रातःस्नात्वादेवंसंपूज्य ॥ अग्निंप्रतिष्ठाप्यअन्वादध्यात् ॥ प्रधानंविष्णुंइदंविष्णुरि
तिमंत्रेण पायस १ तिल २ व्रीहि ३ यव ४ द्रव्यैःप्रतिद्रव्यंअष्टोत्तरशत १०८ संख्याकाहुतिभिः पुनःपंचखाद्येन विष्णो
र्नुकमितिमंत्रेणअष्टोत्तरशत १०८ संख्यया पुनःपुरुषसूक्तेनप्रत्यृचंएकैकयाज्याहुत्या महाव्याहृतिभिश्चअष्टाविंशतिसं
ख्याज्याहुतिभिः परिवारदेवताब्रह्मादिदेवताश्चएकैकयाज्याहुत्या शेषेणस्विष्टकृतं ॥ ततआचार्यंसंपूज्यविभवेसतिभूश
य्यारौप्यवस्त्रकांचनादिदत्वापीठंचदद्यात् ॥ श्रीकृष्णःप्रतिगृह्णातिश्रीकृष्णोवैददातिच ॥ श्रीकृष्णस्तारकोभाभ्यांश्रीकृ
ष्णायनमोनमः ॥ कृष्णायानंतरूपायदास्यामिप्रतिमामिमां ॥ द्रव्यंविष्णुसमुद्भूतमतःशांतिंप्रयच्छमे ॥ व्रतपूर्तयेगांचदद्यात् ॥

॥ २०२ ॥ अथरामनवमीव्रतम् ॥

श्रीः ॥ तिथ्यादिसंकीर्त्यआत्मनःअखिलपापक्षयपूर्वकचतुर्विधपुरुषार्थसिद्धिद्वाराममआचरितस्यरामनवमीव्रतस्यसांगता
सिद्ध्यर्थंतदुद्यापनंकरिष्ये ॥ ततःपूर्ववत्वृताचार्यःसर्वतोभद्रस्थकलशेसाक्षतपूर्णपात्रेषट्कोणंपद्मंविलिख्य तत्रमध्येहैमंरामं
षडक्षरेणत्रयोदशाक्षरेणवामूलमंत्रेणमूलमंत्रस्तु ॥ श्रीरामरामरामेतिषडक्षरमंत्रः १ ॥ श्रीरामजयरामजयजयरामेतित्रयो
दशाक्षरः २ ॥ अपरोवैदिकस्तु ॥ ॐ भद्रोभद्रयासचमानआगात्स्वसारंजारोऽअभ्येतिपश्चात् ॥ सुप्रकेतैर्द्युभिरग्निर्वितिष्ठ
न्रुशद्भिर्वर्णैरभिराममस्थात् ॥ इतिमंत्रेणरामंतद्वामतःहैमींसीतां ॐ जनकात्मजायैनमइतिनाममंत्रेणचप्रतिष्ठाप्य ॥ परि
तःषट्कोणेषुक्रमेण दशरथं कौसल्यां लक्ष्मणं भरतं शत्रुघ्नं मारुतिं च नाममंत्रैः प्रतिष्ठाप्य पुरुषसूक्तेनपूजयेत् ॥ पुष्पो

त्तरंअंगपूजा ॥ श्रीरामचंद्रायनमः पादौपूजयामि ॥ राजीवलोचनाय० गुल्फौ० रावणांतकाय० जानुनी० विश्वामित्र प्रियाय० नाभिं० परमात्मने० हृदयं० श्रीकंठाय० कंठं० सर्वास्त्रधारिणे० बाहू० विश्वमूर्तये० मुखं० पद्मनाभाय० जिह्वां० दामोदराय० दंतान्० सीतापतये० ललाटं० ज्ञानगम्याय० शिरः० सर्वात्मने० सर्वांगं० ॥ नमस्कारमंत्रः ॥ नमोदेवाधिदेवायरघुनाथायशार्ङ्गिणे ॥ चिन्मयानंदरूपायसीतायाःपतयेनमइति ॥ अर्घ्यमंत्रः ॥ दशाननवधार्यायधर्मसंस्थापनायच ॥ राक्षसानांविनाशायदैत्यानांनिधनायच ॥ परित्राणायसाधूनांजातोरामःस्वयंहरिः ॥ गृहाणार्घ्यमयादत्तंमात्रादिसहितोनघ ॥ इति ॥ ततःपुराणपठनादिनारात्रिंनयेत् ॥ प्रातःअग्निंप्रतिष्ठाप्यअन्वादध्यात् ॥ अत्रप्रधानं ॥ रामं आज्य १ पायस २ द्रव्याभ्यां प्रत्येकं अष्टोत्तरशत १०८ संख्याहुतिभिःमूलमंत्रेण जानक्यादिसप्तदेवताः उक्तद्रव्येणअष्टाविंशति २८ संख्याहुतिभिः ॥ ब्रह्मादिदेवताश्चएकैकयाज्याहुत्यायक्ष्ये ॥ एवंहोमंसंपाद्य ॥ आचार्यसंपूज्यप्रतिमांदद्यात् ॥ तत्रमंत्रः ॥ इमांस्वर्णमयींरामप्रतिमांसमलंकृताम् ॥ श्रीरामप्रीतयेदास्येप्रीतोभवतुराघवइति ॥ ततःव्रतपूर्तयेगांचदत्वासदन्नेनब्राह्मणान्संतर्प्यदक्षिणादिभिःप्रतोष्यआशिषोग्राह्याः ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

॥ २०३ ॥ अथरामनामलेखनव्रतम् ॥

श्रीः॥ तिथ्यादिसंकीर्त्यआत्मनःअनेकपातकक्षयपूर्वकसकलमनोरथावाप्तिद्वाराश्रीरामचंद्रप्रीत्यर्थंमयालिखितंयत्कोटिलक्षामुकावधिरामनामतत्संपूर्णतासिद्ध्येतदुद्यापनाख्यंकर्मकरिष्येइतिसंकल्प्य ॥ पूर्ववत्वृताचार्यः सर्वतोभद्रस्थकलशेसाक्षत

पूर्णपात्रेषोडशमाषात्मकराजतसिंहासनेसुवर्णस्यपलेनतदर्धेनवानिर्मितंरामं वामतःसीतां दक्षिणतः लक्ष्मणं पुरतः हनूमंतंच
सौवर्णप्रतिमासुमूलमंत्रेणनाममंत्रेणचआवाह्य पुरुषसूक्तेनचपूजयेत् ॥ परितःसप्तधान्योपरिवारिपूर्णानष्टौकलशान्पूर्वादि
क्रमेणसंस्थाप्यतेषुलोकेशांस्तत्तन्मंत्रैरावाह्यपूजयेत् ॥ प्रातःअग्निंप्रतिष्ठाप्यान्वादध्यात् ॥ अत्रलेखनदशांशेनशतांशेनवाहो
मः ॥ अत्रप्रधानं ॥ रामंआज्यद्रव्येणलेखनदशांशेनशतांशेनवामूलमंत्रेण परिवारदेवताःब्रह्मादिदेवताश्चएकैकयाज्याहु
त्यायक्ष्ये ॥ एवंहोमंसंपाद्यआचार्यंसंपूज्यपीठंदद्यात् ॥ तत्रमंत्रः ॥ सीतासौमित्रिहनुमद्युतंरामंसदक्षिणं ॥ ददामिद्विजवर्या
यरामोमेप्रीयतामिति ॥ ततःव्रतसंपूर्तयेगांचदत्वाघृतपूरितकांस्यपात्रंतिलपात्रंचयथाशक्तिदशदानानिदत्वायोगिराजंवटुक
त्रयंचअन्यानपिसद्द्विजान्सदन्नेनसंतर्प्यदक्षिणादिनाप्रतोष्यआशिषोगृहीत्वाइष्टजनैःसहभुंजीत॥ इतिरामनामलेखनव्रतं ॥

॥ २०४ ॥ अथादुःखनवमीव्रतम् ॥

श्रीः ॥ तिथ्यादिसंकीर्त्यआत्मनःसकलदुःखनाशपूर्वकमभीष्टकामनासिद्धिद्वाराश्रीगौरीप्रीत्यर्थंअदुःखनवमीव्रतंकरिष्ये ॥
इतिसंकल्प्य ॥ गोमयेनोपलिप्यभूमौवेदींगुडेनलिप्तांइक्षुच्छादितांअपूपपायसादियुतांउपरिमंडपिकायुतांकृत्वातत्रपीठेगौ
रींगौरीमिमायेतिनमोदेव्याइतिवामंत्रेणसंपूज्यरात्रिंजागरणादिनानयेत् ॥ तद्दिनेहिंसादिरहितंउपोषणंकार्यम् ॥ अशक्त
श्चेद्दुग्धफलादिभक्ष्यंअत्यंताशक्तश्चेद्धविष्यान्नं ॥ प्रातःदेवींसंपूज्यसपत्नीकंब्राह्मणंसंपूज्यपंचफलान्वितंवायनंसोपस्करंदद्या
त्तत्रमंत्रः ॥ गौर्यादुःखविनाशिन्याव्रतसंपूर्तिहेतवे ॥ वायनंद्विजवर्यायसहिरण्यंददाम्यहं ॥ इतिअदुःखनवमीव्रतं ॥ ७ ॥

॥ २०५ ॥ अथगोपद्मव्रतम् ॥

श्रीः ॥ कार्तिकशुक्लैकादश्यांद्वादश्यांवाकार्यम् ॥ तिथ्यादिसंकीर्त्यआत्मनोयमदंडनिरसनपूर्वकपुत्रपौत्रसौभाग्याद्यभिवृद्धिद्वाराश्रीगोपालप्रीत्यर्थंपंचवर्षाचरितगोपद्मव्रतोद्यापनंकरिष्ये ॥ वृताचार्यःसर्वतोभद्रस्थकलशेहैमंचतुर्भुजंगोपालंइदंविष्णुरितिमंत्रेणसंपूज्यप्रार्थयेत् ॥ नमस्तेदेवदेवेशनमस्तेगरुडध्वज ॥ नमस्तेविष्णवेतुभ्यंव्रतस्यफलदायक ॥ प्रातरग्निंप्रतिष्ठाप्यअन्वादध्यात् ॥ गोपालं समित् १ तिल २ पायसा ३ ज्य ४ यव ५ द्रव्यैः प्रतिद्रव्यमष्टोत्तरशत १०८ संख्याकाहुतिभिः ॥ ब्रह्मादिदेवताश्चैकैकयाज्याहुत्यायक्ष्ये ॥ ततःक्रमेणद्रव्याणांहोमेमंत्राः ॥ ॐ त्रीणिपदा० अतोदेवा० इदंविष्णु० विष्णोर्नुकं० तत्सवितुर्व० ॥ ततोवायनंप्रतिवर्षंक्रमेणसहैववात्रयस्त्रिंशत्संख्याकंदद्यात् ॥ प्रथमेपायसं द्वितीयेमंडकान् तृतीयेमाषवटकान् चतुर्थेअपूपान् पंचमेलड्डुकान् ॥ वायनमंत्रः ॥ वायनंतेद्विजश्रेष्ठददामिव्रतपूर्तये ॥ दक्षिणादिसमायुक्तं गोपालःप्रीयतामिति ॥ ततःपंचमिथुनानिवस्त्रादिनासंपूज्यआचार्यायगांचदत्वा ॥ एवमेवलक्षगोपद्मव्रतं हवनेविशेषः तद्दशांशेनशतांशेनवापूर्वोक्तपंचद्रव्यैर्मिलित्वाकार्यम् ॥ वायनंचपूर्वोक्तमंत्रेणैवदद्यात् अन्यत्समानं ॥ इतिगोपद्मव्रतम् ॥

॥ २०६ ॥ अथश्रवणद्वादशीव्रतम् ॥

श्रीः ॥ प्रातर्नद्यादौ वरोवरेण्योवरदोवराहोधरणीधरः ॥ अपवित्रंपवित्रंमांकरोतुभगवान्हरिः ॥ इत्यनेनतिलान्विलिप्यस्नात्वानित्यकर्मनिर्वर्त्यसंकल्पयेत् ॥ तिथ्यादिसंकीर्त्यआत्मनःअखिलपापक्षयपूर्वकपिशाचादिदुर्योनिनिरसनद्वाराश्रीवि

ष्णुलोकप्राप्त्यर्थंआचरितश्रवणद्वादशीव्रतोद्यापनंकरिष्येइतिसंकल्प्य ॥ वृताचार्यःचतुर्द्वारोपशोभितमंडपांतर्वेदिकायांपी
ठदेवताःपूजयेत् ॥ आधारशक्त्यैनमः विमलायै० उत्कर्षिण्यै० ज्ञानशक्त्यै० क्रियाशक्त्यै० प्रह्वायै० सत्यायै० मायायै०
मध्येपरमदेवतायै० परितइंद्रादिलोकपालांस्तदुपरितत्पूर्णपात्रयुतेकलशे गणपतिं० दुर्गां० क्षेत्रपालं० वास्तोष्पतिं० परि
तआदित्यादिनवग्रहदेताश्चसंपूज्य ॥ तदुपरिसर्वतोभद्रंप्रसार्यतत्रब्रह्मादिदेवताःसंपूज्य तदुपरिकुशकृष्णाजिनंप्रसार्य तत्र
द्रोणपरिमिततिलपर्वतंकृत्वातदलाभेगोधूमाः तत्रतिलपूरितपूर्णपात्रयुतकलशेद्वादशारयुतपद्मेहैमंवामनंत्रीणिपदेतिमंत्रेण
संपूज्यांगपूजांकुर्यात् ॥ मत्स्यायनमःपादौपू० कूर्माय० जानुनी० वराहाय० गुह्यं० नृसिंहाय० नाभिं० वामनाय० उ
दरं० परशुरामाय० दक्षिणभुजं० दाशरथिरामाय० वामभुजं० कृष्णाय० मुखं० बौद्धाय० कर्णौ० कल्किनेशिरः० ॐ
नमोभगवतेवासुदेवायसर्वांगंपूज० दधिभक्तनैवेद्यंदत्वाप्रार्थयेत् ॥ नमस्तेदितिपुत्रायनमस्तेकश्यपात्मज ॥ त्रिविक्रमायदे
वायवामनायनमोनमः ॥ ततोन्यग्रोधंकद्रुद्रायेत्रिमंत्रेणसंपूज्य ॥ शिक्यदध्यन्नेनयुतंजलपूरितंकरकंचसंपूजयेत् ॥ तत्रक्रमे
णमंत्रौ ॥ शिक्योसिदधिभक्तोसिलंबितोसिमयोपरि ॥ सूत्रेणैवाश्रितोसित्वंवामनःप्रीयतामिति ॥ करकंपूजयिष्यामिसरि
तांसंगमेजलैः ॥ पंचरत्नसमायुक्तंतेनतुष्यतुवामनः ॥ ततःसर्वान्प्रार्थयेत् ॥ पर्जन्योवरुणःसूर्यःकेशवःसलिलंशिवः ॥ त्व
ष्टायमोवैश्रवणःसदापापंहरंतुमे ॥ कथाश्रवणादिनारात्रिंनिनयेत् ॥ प्रातरग्निंप्रतिष्ठाप्यअन्वादध्यात् ॥ अत्रप्रधानं ॥ वा
मनं पायस १ घृत २ समित्३ तिलैः ४ प्रतिद्रव्यमष्टोत्तरशत १०८ संख्याकाहुतिभिःपीठदेवताःब्रह्मादिदेवताश्चैकैकया

ज्याहुत्यायक्ष्ये ॥ होममंत्राश्च इरावतीतिमंत्रेणपायसं त्रीणिपदेत्याज्यं इदंविष्णुरितिसमित् विष्णोःकर्माणीतितिलाः ॥
ततोद्वादशसंख्याकान्विप्रान्वस्त्रादिनासंपूज्यदध्यन्नोपवीतगोपीचंदनयुतान्सुगंधजलपूरितान्द्वादशकरकांस्तेभ्योदद्यात्त
न्मंत्रः॥सुगंधिजलसंपूर्णंदधिभक्तयुतंद्विज॥करकंतेप्रदास्यामिवामनःप्रीयतामिति॥ततःवामनःप्रतिगृह्णातिवामनोवैददा
तिच॥वामनस्तारकोभाभ्यांवामनायनमोनमः॥इत्यनेनसोपस्करपीठमाचार्यायदद्यात्॥व्रतपूर्तयेगांचदत्वाविप्रान्भोजयेत्॥

॥ २०७ ॥ अथप्रदोषव्रतम् ॥

श्रीः ॥ तिथ्यादिसंकीर्त्यआत्मनःअखिलपापक्षयशत्रुपराजयपूर्वकायुरारोग्यैश्वर्यपुत्रपौत्राद्यभिवृद्धिद्वाराश्रीउमामहेश्वरप्री
त्यर्थंआचरितप्रदोषव्रतोद्यापनंकरिष्ये ॥ वृताचार्यःउक्तप्रकारेणलिंगतोभद्रस्थताम्रकलशेरौप्यपूर्णपात्रयुतेसौवर्णसांबसदा
शिवंपुरतोराजतंवृषभंतत्तन्मंत्रैःप्रतिष्ठाप्य ॥ परितःअसितांगभैरवाय १ रुरुभैरवाय २ चंडभैरवाय ३ क्रोधभैरवाय ४
उन्मत्तभैरवाय ५ भीषणभैरवाय ६ संहारभैरवाय ७ कपालभैरवाय ८ कालभैरवाय ९ ॥ इतिप्रतिष्ठाप्यपूजयेत् ॥ मू
लमंत्रेणन्यासंकृत्वापंचब्रह्ममंत्रैःपूजयेत् ॥ सद्योजातादि० ॥ प्रकारांतरेणपूजनं विष्णुं० ब्रह्माणं० भास्करं० सोमं० पूर्वा
दिक्रमतःप्रथमावरणे ॥ जयं १ विजयं २ गणपतिं ३ दुर्गां ४ द्वितीये ॥ नंदीश्वरं १ क्षेत्रपालं २ वास्तोष्पतिं ३ वायुं
४ तृतीये ॥ सप्तर्षीन् चतुर्थे ॥ भूतनाथं पंचमे ॥ इंद्रादीन्षष्ठे ॥ कपालिनंसप्तमे ॥ गंधर्वान्अष्टमे ॥ सद्योजातेत्यासनं
वामदेवायेतिपाद्यं अघोरायेत्यर्घ्यं तत्पुरुषायेत्याचमनीयं ईशानायेतिस्नानं त्र्यंबिकमितिवस्त्रं यज्ञोपवीतंउत्तरीयंच नमः

सोमायेतिगंधं नमःशंभवेइत्यक्षतान् इमारुद्रायेतिपुष्पाणि एवापित्रेइतिबिल्वदलानि मानस्तोकेइतिधूपं आतेपितरितिदीप
त्वादत्तेतिनैवेद्यं कद्रुद्रायेतितांबूलं इमारुद्रायस्थिरधन्वनेइतिदक्षिणाम् ॥ महिक्षयेणक्षम्येतिमंत्रपुष्पम् यातेदिद्युतेतिनम
स्कारः पुनर्नाममंत्रेणअष्टौप्रदक्षिणानमस्कारांश्चकुर्यात् ॥ भवाय १ महादेवाय २ रुद्राय ३ नीलकंठाय ४ शशिमौलि
ने ५ उग्राय ६ भीमाय ७ ईशानाय ८ ॥ ततोऽर्घ्यंरजतादिपात्रेक्षीरकुशघृतदधितंडुलसिद्धार्थगंधपुष्पादिक्षिप्त्वासजलं
दद्यात् ॥ भयरोगादिदारिद्र्यपापक्षुदपमृत्यवः ॥ ऋणशोकमनस्तापानश्यंतुममसर्वदा ॥ ततःप्रार्थयेत् ॥ प्रसीददेवदेवेशप्रसी
दपरमेश्वर ॥ प्रसीदसोमसर्वज्ञप्रसीदकरुणाकर ॥ प्रातरग्निंप्रतिष्ठाप्यान्वादध्यात् ॥ प्रधानं उमामहेश्वरंपलाशसमित् १
बिल्वपत्र २ पायस ३ आज्य ४ द्रव्यैः प्रत्येकमष्टोत्तरशत १०८ संख्याकाहुतिभिः (पक्षे शिवंगौरींच त्र्यंबकंगौरीमिंमायेतिमं
त्राभ्यांप्रत्येकं पायसाज्याभ्यांवा) पीठदेवताःब्रह्मादिदेवताश्चैकैकयाज्याहुत्यायक्ष्ये ॥ ततःपीठंगांचदत्वाब्राह्मणान्भो
जयेत् ॥ भूयसींदक्षिणांदत्वाशिषोग्राह्याः ॥ इतिप्रदोषव्रतम् ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

॥ २०८ ॥ अथानंतचतुर्दशीव्रतम् ॥

श्रीः ॥ तिथ्यादिसंकीर्त्यआत्मनोनिखिलपापक्षयनिर्मुक्तिपूर्वकोत्तमसिद्धिपुत्रपौत्रसहितविविधभोगधनधान्यपरमगतिप्रा
प्तिकामनयाचतुर्दशवर्षाचरितानंतव्रतोद्यापनंकरिष्ये इतिसंकल्प्य ॥ नित्यवत्स्वयंदेवंसंपूजयेत् ॥ ततोवृताचार्यःसर्वतोभ
द्रेब्रह्मादिदेवताआवाह्यतदुपरिकलशंप्रतिष्ठाप्यतत्रयमुनामावाह्यश्रीसूक्तेननाममंत्रेणवासंपूज्य ॥ तदुपरिअक्षतपूरितपूर्ण

पात्रंनिधाय तत्राष्टदलंविरच्य तत्रसुवर्णनिर्मितं चतुर्दशग्रंथियुतंअनंतंसहस्रशीर्षेतिमंत्रेणस्थापयेत् ॥ तदुत्तरतःसप्तधा न्योपरिविस्तृतशय्यायां स्वर्णनिर्मितंलक्ष्मीसहितंहैमंहलमुसलयुतंअनंतंदेवं इदंविष्णुरितिमंत्रेणस्थापयेत् ॥ स्वर्णदोरकप्र तिमयोःपुरुषसूक्तेनश्रीमदनंतायनमइतिनाममंत्रेणपूजावार्षिकवत्कार्या ॥ अथग्रंथिदेवताःपूजयेत्क्रमेण ॥ विष्णुः १ अग्निः २ आदित्यः ३ सहस्राक्षः ४ पितामहः ५ इंद्रः ६ पिनाकी ७ विघ्नेशः ८ स्कंदः ९ सोमः १० वरुणः ११ प वनः १२ पृथ्वी १३ वसवः १४ ॥ ततःशय्यायांप्रतिमायाःपरितः शंखं १ चक्रं २ गदां ३ पद्मं ४ ॥ तद्बहिःनाममंत्रेण अनतं १ कपिलं २ दक्षं ३ मनुं ४ प्रजापतिं ५ संकर्षणं ६ कालं ७ वनमालिनं ८ त्रिविक्रमं ९ अहोरात्रं १० अर्ध मासं ११ मासं १२ ऋतून् १३ अयने १४ संवत्सरं १५ इंदुवत्सरं १६ अनुवत्सरं १७ वत्सरं १८ प्रजाध्यक्षं १९ अ जितं २० सर्वभूतं २१ प्रद्युम्नं २२ अनिरुद्धं २३ श्रीधरं २४ पुरुषोत्तमं २५ वामनं २६ पद्मनाभं २७ विश्वरूपम् २८ त्रिविक्रमम् २९ विष्णुम् ३० अच्युतम् ३१ ॥ तद्बहिःअष्टवसून् ८ ॥ तद्बहिःएकादशरुद्रान् ११ तद्बहिःद्वादशादि त्यान् १२ ॥ तद्बहिःनवग्रहान् ९ तद्बहिःअष्टभैरवान् ८ तद्बहिःमेषादिद्वादशराशीन् १२ तद्बहिःअश्विन्यादिनक्षत्रा णि २८ तद्बहिःब्राह्म्यादिसप्तमातृः ७ तद्बहिःचैत्रादिद्वादशमासान् १२ तद्बहिर्दीप्त्यादिशक्तीः तद्बहिर्विष्कंभादियोगा न् २७ आवाह्य ॥ पीठपरितःफलपक्वान्नपूरितान्चतुर्दशकुंभांश्चचतुर्दशनामभिःस्थापयेत्पूजयेच्च ॥ तेचमंत्राः अनंतायन मः १ संकर्षणाय २ कमलाय ३ शेषाय ४ वासुदेवाय ५ विश्वनाथाय ६ विश्वरूपाय ७ पद्मनाभाय ८ दामोदराय ९

जगन्नाथाय १० चतुर्भुजाय ११ श्रीकंठाय १२ केशवाय १३ सर्वात्मने १४ ॥ नमस्तेदेवदेवेशनमस्तेधणीधर ॥ नमस्ते सर्वनागेंद्रअनंतायनमोनमइति ॥ ॥ अत्रप्रधानं ॥ श्रीमदनंतमश्वत्थसमित् १ तिल २ व्रीहि ३ यव ४ घृत ५ पायस ६ द्रव्यैः प्रत्येकमष्टोत्तरशत १०८ संख्याकाहुतिभिः पीठदेवताःआवरणदेवताश्चैकैकयाज्याहुत्यापायसाज्याहुत्यावा ब्रह्मादि देवताश्चैकैकयाज्याहुत्यायक्ष्ये ॥ स्थापनमंत्रैर्होमः ॥ केचिद्दिवैवहोममिच्छंतिप्रातर्ब्राह्मणभोजनमात्रं दिवैवसर्ववा ॥ ततः पीठंसंपूज्यवस्त्रादिनाआचार्यंसंपूज्यपीठंदद्यात् ॥ तत्रमंत्रः ॥ प्रतिगृह्णद्विजश्रेष्ठसमस्तफलदायक ॥ त्वत्प्रसादादहंविप्रवि मुच्येभवबंधनात् ॥ अनंतःप्रतिगृह्णातिअनंतोवैददातिच ॥ अनंतस्तारकोभाभ्यामनंतायनमोनमः ॥ ततःचतुर्दशब्राह्म णान्वस्त्रादिनासंपूज्यपक्वान्नादिनाभोजयेत् ॥ इत्यनंतचतुर्दशीव्रतम् ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

॥ २०९ ॥ अथवैकुंठचतुर्दशीव्रतम् ॥

श्रीः ॥ तिथ्यादिसंकीर्त्यआत्मनःसर्वपापक्षयपूर्वकशिवपदप्राप्तिकामनयाऽचरितवैकुंठचतुर्दशीव्रतोद्यापनंकरिष्ये ॥ वृता चार्यःलिंगतोभद्रस्थकलशेहैमंविश्वेश्वरंपूजयेत् ॥ प्रातरग्निंप्रतिष्ठाप्यघृताक्ततिलैःअष्टोत्तरशतं ॐ नमःशिवायेतिमंत्रेणहुत्वा व्रतपूर्तयेगांपीठदानंआचार्यपूजनंब्राह्मणेभ्योदक्षिणावायनादिदत्वासंभोज्याशिषोगृह्णीयात् ॥ इतिवैकुंठचतुर्दशीव्रतम् ॥

॥ २१० ॥ अथशिवरात्रिव्रतम् ॥

श्रीः ॥ तिथ्यादिसंकीर्त्यआत्मनःसर्वपापक्षयपूर्वकमक्षयभोगमोक्षप्राप्त्यर्थंआचरितशिवरात्रिव्रतोद्यापनंकरिष्ये ॥ वृताचा

॥ द्वादशलिंगोद्भवेपीठेउक्तविधिनाब्रह्मादिदेवताःसंपूज्य ॥ तत्रमध्यमकुंभेउमामहे
र्यःअन्यैर्द्वादशब्राह्मणैःसहपूजामारभेत् ॥ द्वादशब्राह्मणाःद्वादशलिंगस्थकलशेपुद्वादशप्रतिमाःपू
श्वरंत्र्यंबकमितिमंत्रेणप्रतिष्ठाप्यपुरतोराजतंवृषभंचप्रतिष्ठापयेत् ॥ पश्चिमायां भवं शर्वं शंभुं ॥ उत्तरे शिवं
जयेयुः ॥ तत्रप्राच्यां महेशं अघोरं पशुपतिं ॥ दक्षिणस्यां पंचवक्त्रं उग्रं रुद्रं ॥ उमामहेश्वरं पायस १ विल्वपत्र २ तिल ३ दूर्वा ४
भीमं भीमपराक्रमं प्रतिकलशंपरितोलोकपालान् ॥ अत्रप्रधानं ॥ द्वादशकलशस्थदेवताःअष्टाष्टसंख्याकाहुतिभिःतैरेवद्रव्यैः॥
घृत ५ द्रव्यैः प्रत्येकंअष्टोत्तरशत १०८ संख्याकाहुतिभिः ॥ एवंहोमंसंपाद्यपीठदेवतांपूजयेत् ॥ शंभोप्रसीददेवेशसर्वलोकेश्वरप्र
परिवारदेवताःब्रह्मादिदेवताश्चैकैकयाज्याहुत्यायक्ष्ये ॥ अजैकपादहिर्बुध्न्योभवःशर्वउमापतिः ॥ रुद्रःपशुपतिःशंभुर्व
भो ॥ तवरूपप्रदानेनममसंतुमनोरथाः ॥ चतुर्दशनामानि ॥ एतैर्होमःप्रकर्तव्यःकुंभदानेपितान्स्मरेत् ॥ (पक्षे उमायुक्तशिवोदे
रदःशिवईश्वरः ॥ महादेवोहरोभीमोनामान्येवंचतुर्दश ॥ अजैकपादादिनामभिश्चतुर्दशाहुतिसंख्याकोबिल्वपत्रैर्हो
वता त्र्यंबकंगौरीर्मिमायेतिमंत्रौतिलव्रीहिपायसयवद्रव्याणि ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥
मः) ॥ अन्यत्समानं ॥ इतिशिवरात्रिव्रतम् ॥ ॥ छ ॥

॥ २११ ॥ अथवटसावित्रीव्रतम् ॥

श्रीः ॥ तिथ्यादिसंकीर्त्यममभर्तुःपुत्रादीनांचआयुरारोग्यैश्वर्यादिप्राप्तिपूर्वकमिहजन्मनिजन्मांतरेचआत्मनःअवैधव्यप्राप्त
येआचरितवटसावित्रीव्रतोद्यापनंकरिष्येइतिसंकल्प्य ॥ वृताचार्योवटमूलेगृहेवामृदावेदींविधायतत्रसर्वतोभद्रंविरच्यतत्रब्र

ह्मादिदेवताःसंपूज्यतत्रकलशद्वयंप्रतिष्ठाप्यतत्रैकस्मिन्कलशे हैमंब्रह्मजज्ञानमितिमंत्रेणब्रह्माणं गायत्रीमंत्रेणहैमींसावित्रींच
प्रतिष्ठाप्य तदुत्तरद्वितीयकुंभेपलादधिकरजतस्यराजतपर्यंकेहैमीः सत्यवत्सावित्री यम नारद प्रतिमाःनाममंत्रैरावाह्य पुर
तःकाष्ठभारंकुठारंचहैमंराजतंत्रानिधायपूजयेत् ॥ अशक्तावेकस्मिन्कलशेसर्वेषांपूजनं ॥ अर्घ्यंदद्यात्॥ ॐकारपूर्वकेदेविवी
णापुस्तकधारिणि ॥ वेदमातर्नमस्तुभ्यमवैधव्यंप्रयच्छमे ॥ पतिव्रतेमहाभागेभर्तुश्चप्रियवादिनि ॥ अवैधव्यंचसौभाग्यंदेहि
त्वंममसुव्रते ॥ पुत्रान्पौत्रांश्चसौख्यंचगृहाणार्घ्यंनमोस्तुते ॥ प्रातरग्निंप्रतिष्ठाप्यअन्वादध्यात् ॥ सावित्रींगायत्रीमंत्रेणपाय
स १ घृत २ दूर्वा ३ तिल ४ व्रीहि ५ द्रव्यैःप्रत्येकमष्टोत्तरशतसंख्याकाहुतिभिः ॥ ब्रह्माणं धर्मराजं नारदंचव्याहृतिमंत्रेण
तिल १ व्रीहि २ यव ३ द्रव्यैःप्रत्येकमष्टोत्तरशतसंख्याकाहुतिभिः ॥ ब्रह्मादिदेवताश्चैकैकयाज्याहुत्यायक्ष्ये ॥ शूर्पवायनमं
त्रः॥ सोपस्करंद्विजश्रेष्ठव्रतसंपूर्तिकारकम्॥ वायनंतेप्रयच्छामिसावित्रीप्रीयतामिति॥ रात्रावरुंधतींदृष्ट्वासंपूज्यार्घ्यंदद्यात्॥
अरुंधतिनमस्तेस्तुवसिष्ठस्यप्रियेशुभे ॥ पुत्रान्देहिसुखंदेहिगृहाणार्घ्यंनमोस्तुते॥ इतिदत्वाभुंजीत ॥ इतिवटसावित्रीव्रतम्॥

॥ २१२ ॥ अथकोजागरव्रतम् ॥

श्रीः ॥ तिथ्यादिसंकीर्त्यआत्मनःस्वकुलस्यचाखंडलक्ष्मीप्राप्तिपूर्वकसुखादिप्राप्तयेलक्ष्मीप्रीत्यर्थंकोजागरव्रतंकरिष्ये ॥ रात्रौ
मंडलेस्वर्कुमिवततिउनेतिमंत्रेणलक्ष्मीं० इंद्रंनरोनेमधिताहवंतेयत्पार्यायुनजतेधियस्ताः ॥ शूरोनृषाताशवसश्चकानआगोम
तिव्रजेभजात्वंनः ॥ इतिमंत्रेणमत्तैरावतस्थमिंद्रमावाह्यपूजयेत् ॥ परितोदीपान्घृतेनतैलेनवालक्षंतदर्धंतदर्धंवायथाशक्ति

वादत्वावीथीचतुष्पथेवादत्वानारिकेलोदकमात्रंप्राश्याक्षैर्दीव्यन्नुत्सवेनरात्रिंनिनयेत् ॥ प्रातर्घृतशर्करापायसादिनाब्राह्मणा
न्संतर्प्यदक्षिणांदत्वाऽशिषोगृहीत्वाइष्टजनैःसहभुंजीत ॥ इतिकोजागरव्रतम् ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

॥ २१३ ॥ अथसोमवत्यमावास्याव्रतम् ॥

श्रीः ॥ तिथ्यादिसंकीर्त्यआत्मनःअवैधव्यपुत्रपौत्रप्राप्तिपूर्वकमतुलसौभाग्यसिद्धिद्वाराश्वत्थरूपीनारायणप्रीत्यर्थंआचरि
तस्यसोमवत्यमावास्याव्रतस्यसांगतासिद्ध्यर्थंतदुद्यापनाख्यंकर्मकरिष्ये इतिसंकल्प्य ॥ वृताचार्यःसर्वतोभद्रस्थकलशेरौप्यमय
पीठेसौवर्णाश्वत्थाधोहैमंलक्ष्मीनारायणंइदंविष्णुरितिमंत्रेणप्रतिष्ठाप्यपूजयेत् ॥ मूलतोब्रह्मरूपायेतिपुरुषसूक्तेनवापूजयेत् ॥
प्रातरग्निंप्रतिष्ठाप्यान्वादध्यात् ॥ अत्रप्रधानं ॥ लक्ष्मीनारायणमश्वत्थसमित्१पायस२तिल३ द्रव्येणप्रत्येकमष्टोत्तरशत१०८
संख्याकाहुतिभिःब्रह्मादिमंडलदेवताश्चैकैकयाज्याहुत्यायक्ष्ये ॥ आचार्यपूजनंपीठदानंवायनदानंब्राह्मणभोजनंचकुर्यात् ॥

॥ २१४ ॥ अथपिठोरीव्रतम् ॥

श्रीः ॥ तिथ्यादिसंकीर्त्यआत्मनःस्वकुलस्यचसंततिविच्छेदाभावपूर्वकपुत्रपौत्रलक्ष्मीसुखाद्यभिवृद्ध्ययेसप्तवर्षावध्याचरितपि
ठोरीव्रतस्यसंपूर्णतासिद्ध्यर्थंचतुःषष्टियोगिनीस्वरूपासप्तमातृकाप्रीत्यर्थंतदुद्यापनाख्यंकर्मकरिष्ये ॥ वृताचार्यःसर्वतोभद्रेसप्त
कलशेषु ब्राह्म्यादिसप्तमातरः ॐ जज्ञानंसप्तमातरोवेधामंगासतश्रिये ॥ अयंध्रुवोरयीणांचिकेतुयत् ॥ इत्यनेनआवाह्यपूजयेत् ॥

तदुत्तरेकलशेचतुःषष्टियोगिनीःआवाहयेत् ॥ प्रधानं ॥ सप्तमावृः अष्टोत्तरशतमाज्याहुतिभिःयोगिनीर्ब्रह्मादयश्चैकैकयाज्याहुत्या ॥ पीठदानमंत्रः ॥ सोपस्करंचकलशंगृहाणद्विजसत्तम ॥ प्रीयतांमातरोमह्यंलोकानांस्थितिहेतवः ॥ इतिपिठोरीव्रतम् ॥

॥ २१५ ॥ अथसूर्यव्रतम् ॥

श्रीः ॥ तिथ्यादिसंकीर्त्यआत्मनोरोगक्षयपुत्रलाभादिप्राप्तिपूर्वकाभीष्टकामनासिद्ध्यर्थंवर्षात्मकसूर्यव्रतोद्यापनंकरिष्ये ॥ उक्तप्रकारेणवृताचार्योमध्याह्नेसर्वतोभद्रेकलशंप्रतिष्ठाप्यतदुपरिपूर्णपात्रंनिधायतत्रद्वादशारंकमलंरौप्यमयंरथं तदुपरिहैमंसंज्ञासहितंसहस्रकिरणंआकृष्णेनेतिमंत्रेणप्रतिष्ठाप्यपरितोद्वादशदलेषुद्वादशमासाधिपान्क्रमेणपूजयेत् ॥ मित्रं १ विष्णुं २ वरु

---

१ चतुःषष्टियोगिन्यस्तु—दिव्ययोगिनी १ महायोगिनी २ सिद्धयोगिनी ३ गणेश्वरी ४ प्रेताक्षी ५ डाकिनी ६ काली ७ कालरात्रि ८ निशाचरी ९ ॐकारी १० रुद्रवेताली ११ ह्रींकारी १२ भूतडांबरी १३ ऊर्ध्वकेशी १४ विरूपाक्षी १५ शुष्कांगी १६ नरभोजना १७ भराडी १८ वीरभद्रां १९ धूम्राक्षी २० कलहप्रियां २१ राक्षसी २२ घोररक्ताक्षी २३ विरूपा २४ भयंकरी २५ भासुरी २६ रौद्रवेताली २७ श्रीपर्णी २८ त्रिपुरांतकां २९ भैरवी ३० ध्वंसिनी ३१ क्रोधिनीं ३२ दुर्मुखी ३३ प्रेतवाहिनी ३४ कंटकी ३५ त्राटकीं ३६ यमदूती ३७ कराली ३८ खट्वांगी ३९ दीर्घलंबोष्ठी ४० मालिनीं ४१ मंत्रयोगिनी ४२ कालाग्निगृहिणी ४३ चक्री ४४ कंकाली ४५ भुवनेश्वरी ४६ स्फाराक्षी ४७ कार्मुकी ४८ लौकिकी ४९ काकदृष्टि ५० भक्षणी ५१ अधोमुखी ५२ प्रेरणी ५३ व्याघ्री ५४ कंकणी ५५ प्रेतभक्षणी ५६ वीरकौमारिकां ५७ चंडां ५८ वाराही ५९ मुंडधारिणी ६० कामाक्षी ६१ उड्डाणी ६२ जालंधरा ६३ महालक्ष्मीं ६४ ॥

यमं १० हिरण्यरेतसं ११ दिवाकरं १२ ॥ अर्घ्यमंत्रः ॥ नमःसहस्रकिर
णं ३ सूर्यं ४ भानुं ५ तपनं ६ इंद्रं ७ रविं ८ गभस्तिं ९ यमं १० हिरण्यरेतसं ११ दिवाकरं १२ ॥ अन्वादध्यात् ॥ संज्ञासहितंसहस्रकिरणंपायसद्रव्येणाष्टोत्तर
णसर्वव्याधिविनाशन ॥ गृहाणार्घ्यंमयादत्तंसंज्ञयासहितोरवे ॥ अन्वादध्यात् ॥ संज्ञासहितंसहस्रकिरणंपायसद्रव्येणाष्टोत्तर ॥ इति ॥
शतसंख्याकाहुतिभिःद्वादशपरिवारदेवताःब्रह्मादिदेवताश्चैकैकयाज्याहुत्यायक्ष्ये ॥ ततोद्वादशब्राह्मणान्संतर्पयेत् ॥ इति ॥

॥ २१६ ॥ अथाशादित्यव्रतम् ॥

श्रीः ॥ तिथ्यादिसंकीर्त्यआत्मनःसकलरोगनिरसनपूर्वकपुत्रपौत्रसकलाभीष्टसिद्धिद्वारासवितृप्रीत्यर्थंआशादित्यव्रतंकरि
ष्ये ॥ तत्रमंत्रः ॥ यथाशाविमलाःसर्वास्तवभास्करभानुभिः ॥ तथाशाविमलामह्यंकुरुनित्यंममार्घ्यतः ॥ नमोस्तुतेपापवि
नाशनायविश्वात्मनेसप्ततुरंगमाय ॥ सामर्ग्यजुर्धामनिधेविधात्रेभवाब्धिपोतायनमःसवित्रे ॥ अनेनमंत्रेणमासाधिपनाममं
त्रेणचपूजाकार्या ॥ मासाधिपनामानि सूर्यः १ धाता २ वरुणः ३ माधवः ४ हरिः ५ रविः ६ रुद्रः ७ भर्गः ८ स्वर्ण
रेताः ९ अर्यमा १० भानुः ११ भास्करः १२ ॥ वृताचार्यःसर्वतोभद्रेरक्तवस्त्रवेष्टितंताम्रकलशंतत्रपूर्णपात्रेद्वादशारकमलंविर
च्यतन्मध्येरौप्यरथेहैमंसवितारं आकृष्णेनेतिमंत्रेणसंस्थाप्यपरितोद्वादशदलेषुपूर्वोक्तान्द्वादशमासाधिपान्प्रतिष्ठाप्यउक्त
प्रकारेणपूजयेत् ॥ ततोग्निंप्रतिष्ठाप्यहोमयेत् ॥ प्रधानंसवितारंपायस १ द्रव्येणाष्टोत्तरशत १०८ संख्याकाहुतिभिः ॥
मासाधिपद्वादशदेवताःब्रह्मादिदेवताश्चैकैकयाज्याहुत्यायक्ष्ये ॥ अत्रपायसपूरितताम्रपात्रदानमुक्तं ॥ होमःकृताकृतः ॥

॥ २१७ ॥ अथसोमवारव्रतम् ॥

श्रीः ॥ तिथ्यादिसंकीर्त्यआत्मनःअशेषपापक्षयपूर्वकसत्पुत्रप्राप्तिधनधान्यैश्वर्यादिवृद्धिद्वाराऽमुककामनयावाचरितस्यसोम
वारव्रतस्यसांगतासिद्ध्येतदुद्यापनंकरिष्ये ॥ वृताचार्यःलिंगतोभद्रंविरच्यतत्रब्रह्मादिदेवताआवाह्य तदुपरिकलशंपूर्णपात्रे
हैमंशिवंत्र्यंबकमितिमंत्रेण हैमींगौरींचगौरीर्मिमायेतिमंत्रेणपुरतोराजतंवृषभंऋषभंमाइतिमंत्रेणप्रतिष्ठाप्यपुरतः पूर्वादिक्र
मेण अनंतं १ सूक्ष्मं २ शिवं ३ उत्तमं ४ त्रिमूर्तिं ५ रुद्रं ६ श्रीकंठं ७ शिखंडिनं ८ पुनराग्नेयादिविदिक्षु गणेशं १ मातृः २
दुर्गां ३ क्षेत्रपालं ४ पुनःपूर्वादिदिक्षु लोकेशांस्तत्तन्मंत्रैःप्रतिष्ठाप्यपूजयेत् ॥ प्रातरग्निंप्रतिष्ठाप्यान्वादध्यात् ॥ सोमंशिवं
त्र्यंबकमितिमंत्रेणपलाशसमिद्भिः ॥ आप्यायस्वेतिमंत्रेणपृषदाज्येन त्वंसोमासीतिमंत्रेण यव १ व्रीहि २ पायस ३ तिल ४
आज्य ५ द्रव्यैःप्रत्येकमष्टोत्तरशत १०८ संख्याकाहुतिभिः ॥ गौरींचत्रिमध्वाक्तदूर्वाभिस्तावतीभिःपरिवारदेवताब्रह्मादिदे
वताश्चैकैकयाज्याहुत्यायक्ष्ये॥ततःपीठंव्रतपूर्तयेधवलांगांचआचार्यायदत्वाआशिषोगृहीत्वास्वयंभुंजीत॥इतिसोमवारव्रतं ॥

॥ २१८ ॥ अथशिवामुष्टिव्रतम् ॥

श्रीः ॥ तिथ्यादिसंकीर्त्यममेहजन्मनिअखिलपापक्षयपूर्वकदुःखदारिद्र्यनाशविपुलसुखसौभाग्यैश्वर्यपुत्रपौत्रादिप्राप्त्यर्थंश्री
शिवप्रीत्यर्थंपंचवर्षात्मकंपंचधान्येनशिवमुष्टिव्रतंकरिष्ये ॥ मंत्रपुष्पांतेधान्यंसमर्प्य ॥ वृताचार्यः एकलिंगोद्भवपीठेकलशं

१ प्रथमंशालितंदुलं १ द्वितीयंयवं २ तृतीयंगोधूम ३ चतुर्थचणकं ४ पंचमंमुद्गंच ५ एकैकंपंचप्रस्थंप्रस्थंवा अशक्तौनिष्किंचनेतुन्यूनं ॥

संस्थाप्यराजतंपूर्णपात्रंनिधायतत्रहैमींउमेशप्रतिमांराजतंवृषभंसंस्थाप्यलोकेशानावाह्यपूर्ववत्पूजयेत् ॥ सुवर्णनिर्मितंधान्यंकृत्वापंचसंख्ययात्रीणिएकैकंवासमर्पयेत् ॥ धान्यंसमर्चयेत् ॥ सुवर्णबिल्वदलानिअथवारौप्यमयानिकृत्वाधान्यसंख्ययासमर्पयेत् ॥ अग्निंप्रतिष्ठाप्यान्वादध्यात् ॥ अत्रप्रधानम् ॥ उमेशंसमित् १ तिल २ आज्य ३ द्रव्यैःगायत्रीमंत्रेणअष्टोत्तरशतसंख्याहुतिभिःलोकपालान्ब्रह्मादिदेवताश्चैकैकयाज्याहुत्यायक्ष्ये ॥ ततःशिवायपंचरत्नादिसमर्पयेत् ॥ इतिशिवामुष्टिव्रतम्॥

॥ २१९ ॥ अथमंगलागौरीव्रतम् ॥

श्रीः ॥ तिथ्यादिसंकीर्त्यआत्मनोऽवैधव्यपुत्रपौत्राद्यैहिकनानाविधभोगप्राप्तिपूर्वकगौरीलोकप्राप्त्यर्थंआचरितंयत्पंचवर्षात्मकंमंगलागौरीव्रतंतत्संपूर्णफलावाप्तयेतदुद्यापनंकरिष्ये ॥ वृताचार्यःएकलिंगोद्भवेब्रह्मादिदेवतास्थापनपूर्वकंदृषदुपरिकलशंप्रतिष्ठाप्यतत्रहैमींगौरींगौरीर्मिमायेतिमंत्रेणप्रतिष्ठाप्यपूजयेत्॥ परितःपिष्टजान्डमर्वाकारान्षोडशतंतुवर्तियुतान्दीपान्प्रज्वाल्य प्रातरग्निंप्रतिष्ठाप्यान्वादध्यात् ॥ गौरीं घृत १ तिल २ अक्षता ३ बिल्वदल ४ द्रव्यैःप्रतिद्रव्यमष्टोत्तरशत १०८ संख्याकाहुतिभिःब्रह्मादिदेवताश्चैकैकयाज्याहुत्यायक्ष्ये ॥ दंपतीसंपूज्यसौभाग्यद्रव्यवस्त्रदक्षिणाफलतांबूलादिसहितंपक्वान्नपूरितवंशपात्रं उपायनमिदंद्रव्यमितिमंत्रंपठंस्तद्दत्वाततआचार्यसंपूज्यरौप्यपात्रेसुवर्णवर्तिसंयुतंदीपंकृत्वाचार्यायदत्वासोपस्करंपीठंव्रतपूर्तयेगांचदत्वाताम्रपात्रंपक्वान्नपूरितंवस्त्रादियुतंमात्रेदत्वापरमान्नेनभूदेवान्संतर्पयेत् ॥ इतिमंगलागौरीव्रतम् ॥

॥ २२० ॥ अथभौमवारव्रतम् ॥

श्रीः ॥ तिथ्यादिसंकीर्त्यअभीष्टकामनासिद्ध्यर्थंआचरितंयद्भौमवासरव्रतंतत्संपूर्णफलावाप्तयेतदुद्यापनंकरिष्येइतिसंकल्प्यवृताचार्यउक्तविधिनासर्वतोभद्रेकलशप्रतिष्ठांतंकृत्वा तत्रहैमंमंगलमुक्तपूजाविधिना (ॐ ह्रींश्रीमंगलायनमः अयंमूलमंत्रः॥ अंगारकायविद्महेभूमिपुत्रायधीमहि॥ तन्नोभौमःप्रचोदयात्इयंगायत्री॥अग्निर्मूर्धेतिवैदिकोमंत्रः) संपूज्यसुवर्णपुष्पैर्विशेषपूजां कृत्वा॥मंगलोभूमिपुत्रश्चऋणहर्ताधनप्रदः॥स्थिरासनोमहाकायःसर्वकर्मावरोधकः॥लोहितोलोहिताक्षश्चसामगानांकृपाकरः॥ धरात्मजःकुजोभौमोभूतिदोभूमिनंदनः॥ अंगारकोयमश्चैवसर्वरोगापहारकः॥ वृष्टिकर्तापहर्ताचसर्वकामफलप्रदः॥ अत्रप्रधानं ॥ मंगलंगुडाज्यमिश्रिततिलद्रव्येणाष्टोत्तरसहस्रसंख्याकाहुतिभिःमूलमंत्रेणगायत्र्यावावैदिकेनवाएकविंशतिपरिवारदेवताःतेनैवद्रव्येणाष्टाष्टसंख्याकाहुतिभिःब्रह्मादिदेवताश्चैकैकयाज्याहुत्यायक्ष्ये ॥ मंगलोभूमिपुत्रश्चेत्याद्याएकविंशतिदेवतास्तासांनाममंत्रेणहोमः ॥ मंगलःप्रतिगृह्णातिमंगलोवैददातिच ॥ मंगलस्तारकोभाभ्यांमंगलायनमोनमः ॥ इतिभौमवारव्रतं ॥

॥ २२१ ॥ अथशनैश्चरव्रतम् ॥

श्रीः ॥ तिथ्यादिसंकीर्त्यआत्मनःअखिलदुःखदौर्भाग्यनिरसनपूर्वकंइहजन्मनिजन्मांतरेचअतुलसुखपुत्रपौत्रधनधान्याद्यभिवृद्ध्यर्थंशनैश्चरव्रतंकरिष्ये॥ शनैश्चरंदीर्घदेहंदंडपाशधरंतथा॥ पिंगाक्षंस्थूलदेहंचध्यायामिरविनंदनम्॥ इतिध्यात्वा ॥ शमग्निरग्निरितिवैदिकेन शनैश्चरायनमइतिनाममंत्रेणवापूजयेत्॥अत्रप्रधानंशनैश्चरंशमीसमित् १ तिल २ आज्य ३ द्रव्यैः प्रत्येकम

ष्टोत्तरशतसंख्याहुतिभिः ब्रह्मादिदेवताश्चैकैकयाज्याहुत्या ॥ ततोविप्रंसंपूज्यप्रस्थतिलानांवायनंसदक्षिणंदत्वादेवंविसृजेत् ॥

॥ २२२ ॥ अथशिवलक्षपूजाव्रतम् ॥

श्रीः ॥ तिथ्यादिसंकीर्त्यममअनेकजन्मार्जितदुरितादिनिवृत्तिपूर्वकऐहिकपुत्रपौत्रादिविविधसुखप्राप्त्यनंतरशिवलोकनिवा
सकामनयाकृतंयलक्षपूजाविधानंतत्संपूर्णफलावाप्तयेतदुद्यापनाख्यंकर्मकरिष्ये ॥ ततोवृताचार्यःवेदिकालिंगतोभद्रस्थकलशे
धान्यपूरितपूर्णपात्रेमध्येसौवर्णमहेशंनमःशंभवेचमयोभवेचेतिमंत्रेणसंस्थाप्यतद्वामभागेसौवर्णांगौरींच गौरीर्मिमायेतिमंत्रे
णसंस्थाप्यपुरतोराजतंवृषभंऋषभंमेतिमंत्रेणसंस्थाप्यपरिवारदेवताःस्थापयेत् ॥ पूर्वादिदिक्षु अधर्म० अवैराग्यं० अनैश्वर्य० म
हेश्वरं० ॥ तद्बहिःऐशान्यांईशानवक्त्राय० पूर्वेतत्पुरुषाय० दक्षिणेअघोरवक्त्राय० पश्चिमेसद्योजातवक्त्राय० उत्तरेवामदेववक्त्रा
य ॥ पूर्वादिषु वामायै० श्रेष्ठायै० काल्यै० उन्मन्यै० ॥ पुनःपूर्वामारभ्यैशानीपर्यंतं अजैकपदे० अहिर्बुध्न्याय० भवाय०
शर्वाय० उमापतये० रुद्राय० पशुपतये० शंभवे० वरदाय० शिवाय० ईश्वराय० ॥ पुनःपूर्वे नंदिकालौ० दक्षिणेभृंगिचंडौ०
पश्चिमेवृषस्कंदौ० उत्तरे देशकालौ० ततइंद्रादिलोकेशान् एवंसंस्थाप्यपूजयेत् ॥ प्रधानम् ॥ सोमंमहेशं तिलद्रव्येणायुतसं
ख्याकाहुतिभिःसहस्रपरिमिताभिर्वापरिवारदेवतामंडलदेवताश्चएकैकयातिलाहुत्याज्याहुत्यावायक्ष्ये ॥ शेषेणेत्यादिसमानं ॥

॥ २२३ ॥ अथविष्णुलक्षपूजाव्रतम् ॥

श्रीः ॥ तिथ्यादिसंकीर्त्यअखिलनानाविधपातकशमनपूर्वकमैहिकामुष्मिकनिरतिशयानंदप्राप्तिद्वारालक्ष्मीनारायणप्रीत्यर्थ

तुलस्यादिलक्षव्रतोद्यापनंकरिष्ये ॥ वृताचार्योवेदिकायांसर्वतोभद्रेब्रह्मादिदेवतास्थापनपूर्वकंकलशंप्रतिष्ठाप्य तत्रसौवर्णंचतु
र्भुजंलक्ष्म्यालिंगितवामांगंनारायणंसहस्रशीर्षेतिमंत्रेणसंस्थाप्यपुरतःसौवर्णंराजतंवागरुडं ॥ सामध्वनिशरीरस्त्वंवाहनंपरमे
ष्ठिनः ॥ विषपापहरोनित्यमतःशांतिंप्रयच्छमेइति ॥ ततईशान्यादिविदिक्षुशंखंचक्रंगदांपद्मंचततःपरितोलोकेशान्संस्थाप्यपू
जयेत् ॥ प्रातरग्निंप्रतिष्ठाप्यान्वादध्यात् ॥ अत्रप्रधानं लक्ष्मीनारायणं ॐनमोनारायणायेतिमंत्रेणमधुलाजमिश्रिततिल १ पा
यस २ घृत ३ चरु ४ द्रव्यचतुष्टयेनप्रतिद्रव्यमष्टोत्तरसहस्राहुतिभिरष्टोत्तरशताहुतिभिर्वातथाचतुष्टयेनअयुताहुतिभिःसहस्रा
हुतिभिर्वासहस्रनाममंत्रैर्यक्ष्येपरिवारदेवतामंडलदेवताश्चैकैकयाज्याहुत्यायक्ष्ये ॥ वायनमंत्रः ॥ जलशायीब्रह्मपितायज्ञगर्भेसच
राचरं ॥ अनंतभोगशयनःप्रीयतांमेजनार्दनः ॥ इतिदत्वागांपयस्विनींचदत्वाधिकफलप्राप्तयेसोपस्करांशय्यांचदत्वापंचाधि
कान्द्विजान्सदन्नेनभोजयेदिति ॥ एवमेवविधानेनगणेशांबिकयोर्नृप ॥ तत्तन्मंत्रेणपूजातुतत्तन्नामसहस्रकैः ॥ गणेशेलड्डुकैर्होमं
पंचखाद्यैरथापिवा ॥ पायसेनतुदेव्याश्चतिलैर्वाकेवलैरपि ॥ एवंकृत्वाविधानेनस्वर्गलोकेमहीयते ॥ इतिविष्णुलक्षपूजाविधानम् ॥

॥ २२४ ॥ अथलक्षप्रदक्षिणाव्रतम् ॥

श्रीः ॥ तिथ्यादिसंकीर्त्यआत्मनोऽखिलपापरोगपीडानिरसनपूर्वकाभीष्टसिद्धिद्वाराश्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थंविष्णोरमुकदेवस्येति
वा अमुककामनयाकृताःप्रदक्षिणास्तत्साद्गुण्यार्थंतदुद्यापनंकरिष्यइतिसंकल्प्य ॥ वृताचार्यःसर्वतोभद्रेकलशोपरिहैमंकृतप्र
दक्षिणंदेवंतत्तन्मंत्रेणसंपूज्यसाष्टांगंप्रणमेत् ॥ ततोग्निंप्रतिष्ठाप्यान्वादध्यात् ॥ प्रधाने विष्णुंविष्णुगायत्र्याष्टोत्तरशतसं

ख्ययाचर्चा १ ज्या २ हुतिभिःब्रह्मादिदेवताःएकैकयाज्याहुत्यायक्ष्ये ॥ इतिलक्षप्रदक्षिणाविधानं ॥ पिप्पलोवृक्षराजेंद्रोह्यग्नि गर्भस्त्वमेवच ॥ प्रभुर्वनस्पतीनांचपूर्वजन्मनियत्कृतं ॥ अघौघंनाशयक्षिप्रंतवरूपप्रदानतः ॥ ततोद्विजंप्रार्थयेत् ॥ अमुंतरुंगृ ह्याणत्वंविष्णुरूपंद्विजोत्तम ॥ स्वीकृत्यदुष्कृतंघोरंक्षिप्रंशांतिंप्रयच्छमे ॥ व्रतपूर्तयेशुक्लांगांचदद्यादिति ॥ इत्यश्वत्थप्रदक्षिणा ॥

॥ २२५ ॥ अथलक्षवर्तिव्रतम् ॥

श्रीः ॥ तिथ्यादिसंकीर्त्यात्मनोरजःसंपर्कादिविविधपातकक्षयागम्यागमनकोटिनाशविविधैहिकपुत्रपौत्रादिसुखप्राप्तिपूर्वक विष्णुलोकप्राप्तिद्वारा श्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थमाचरितंयल्लक्षवर्तिव्रतंतत्संपूर्णफलावाप्तयेतदुद्यापनाख्यंकर्मकरिष्येइतिसंकल्प्यवृ ताचार्यःसर्वतोभद्रेकलशंप्रतिष्ठाप्य तन्मध्यदेशेइदंविष्णुरितिमंत्रेणहैमंश्रियासहितंविष्णुंतद्दक्षिणेसावित्र्यासहितंब्रह्माणंब्र ह्मजज्ञानमितिमंत्रेण विष्णोरुत्तरेउमासहितंशंभुंनमःशंभवेचमयोभवेचेतिमंत्रेणइतिदेवतात्रयंसंस्थाप्यपुरतोराजतंगरुडंप्रति ष्ठाप्यपूजयेत् ॥ प्रधानं लक्ष्मीसहितंविष्णुंघृतान्वितपायस १ पलाशसमित् २ घृत ३ द्रव्यैः सहस्रसंख्याकाहुतिभिः तथाब्र ह्मशंभूअष्टाविंशतितिलाहुतिभिः मंडलदेवताश्चैकैकयाज्याहुत्यायक्ष्ये ॥ अत्रक्रमः अग्नेनयऋचापायसं इदंविष्णुरितिमंत्रेण पलाशसमिधः विष्णुगायत्र्याघृतंचहुनेत् ॥ रौप्यपात्रस्थितंदीपंहैमवर्तिसमन्वितं ॥ कांस्यपात्रेणसहितंददामिव्रतपूर्तये ॥ इतिमंत्रेणदत्वाआचार्यंसंपूज्ययथाशक्तिदक्षिणांगांचदत्वाब्राह्मणभोजनंसंकल्पयेत् ॥ इत्येकसूत्रवर्तिमाणिक्यलक्षवर्तिव्रतं ॥

॥ २२६ ॥ अथ रुद्रलक्षवर्तिव्रतम् ॥

श्रीः ॥ तिथ्यादिसंकीर्त्यममाखिलदुरितनाशाभीष्टसिद्धिपूर्वकशिवलोकप्राप्तिसांबसदाशिवप्रीत्यर्थंआचरितरुद्रलक्षवर्तिव्रत
स्योद्यापनंकरिष्येइतिसंकल्प्य ॥ वृताचार्यःलिंगतोभद्रेताम्रकलशोपरिहैमंसांबरुद्रंकद्रुद्रायेतिमंत्रेणप्रतिष्ठाप्य पुरतोवृषभंच
संपूज्य प्रधानंदेवंसांबंकद्रुद्रायेतिमंत्रेण ॐ नमःशिवायेतिमंत्रेणवा घृत १ पायस २ बिल्व ३ द्रव्यैःसहस्राहुतिभिःमंडलदेव
ताश्चैकैकयाज्याहुत्यायक्ष्ये ॥ होमदशांशतःसाधारणंतर्पणंकांस्यपात्रसहितंदीपदानंच ॥ इतिरुद्रबिल्वलक्षवर्तिव्रतोद्यापनम् ॥

॥ २२७ ॥ अथ कदलीव्रतोद्यापनम् ॥

श्रीः ॥ तिथ्यादिसंकीर्त्यात्मनइहजन्मनिजन्मांतरेवासौभाग्यारोग्यपुत्रपौत्रलक्ष्मीवृद्धिसर्वदुःखनाशनपूर्वकंउमामहेश्वरप्रा
प्तिकामःकदलीव्रतोद्यापनंकरिष्येइतिसंकल्प्य ॥ कदल्याआलवालंकृत्वाउपरिमंडपंचतुर्द्वारंकृत्वापूजयेत् ॥ वृताचार्यःकद
लीमूलदेशेमृदावेदीविधायतत्रलिंगतोभद्रेउक्तविधिनाब्रह्मादिदेवताआवाह्यत दुपरिकलशस्थपूर्णपात्रेहैमंशिवंत्र्यंबकमिति
कद्रुद्रायेतिमंत्रेणवागौरींचगौरीमिमायेतिगायत्र्यावाप्रतिष्ठाप्यपूजयेत् ॥ पुरतोवृषभंराजतंच ॥ ततःकदलींपूजयेत् ॥ कद
ल्यैकामदायिन्यैमेधायैचनमोनमः ॥ रंभायैभूतसारायैसर्वसौख्यप्रदेनमः ॥ इत्यनेन ॥ कदलीपरितोलोकपालानावाह्यतत
स्तैलहरिद्रादिनामंगलस्नपनंकृत्वास्त्रीभूषणैर्भूषयित्वाऽवाहनाद्युपचारैःसंपूजयेत् ॥ अत्रप्रधानं शिवंगौरींकदलींचपलाशस
मित् १ मधु २ सर्पिः ३ तिल ४ व्रीहि ५ द्रव्यैः तिलाज्याभ्यांवाप्रत्येकमष्टोत्तरशतमष्टाविंशतिवासंख्याकाहुतिभिः ब्रह्मादि

देवताश्चैकैकयाज्याहुत्या॥क्रमेणहोममंत्राःकद्रुद्राय० गौरीर्मिमायेति० ॥ ॐ आंह्रींक्लींकामिन्यैविद्महेत्रैलोक्यक्षोभिण्यैधीम
हि ॥ तन्नःकदलीप्रचोदयात् ॥ उमेगौरिनमस्तुभ्यंनमस्तेविश्वधारिणि ॥ परमानंदरूपिण्यैकदल्यैतेनमोनमः ॥ वायनंद
द्यात् ॥ ततआचार्यायसंपूज्यपीठंकदलींचदद्यात् ॥ तत्रमंत्रः ॥ कदलींकामदात्रींचसर्वसौख्यप्रदायिनीम् ॥ गिरिजाहररू
पांवैब्राह्मणायददाम्यहम् ॥ प्रतिगृह्णद्विजश्रेष्ठसमस्तफलदायक ॥ कदल्याश्चप्रदानेनपूर्णाःसंतुमनोरथाः ॥ कदलीप्रतिगृह्णा
तिकदलींवैददातिच ॥ कदलीतारकोभाभ्यांकदल्यैतेनमोनमः ॥ कदलीदानसांगतासिद्ध्यर्थंहिरण्यद० ॥ इतिकदलीव्रतं ॥

॥ २२८ ॥ अथकर्कटीव्रतम् ॥

श्रीः ॥ देशकालौनिर्दिश्यममसकलसौभाग्यपुत्रपौत्रप्राप्त्यर्थंश्रीउमामहेश्वरप्रीत्यर्थंकर्कटीव्रतंकरिष्ये ॥ वृताचार्यःलिंगतोभ
द्रेकद्रुद्रायेतिरुद्रंगौरीर्मिमायेतिउमांचप्रतिष्ठाप्यध्यानं ॥ सूर्यकोटिप्रतीकाशंत्रिनेत्रंचंद्रभूषणम् ॥ शूलवज्रगदाकुंभपाशांकु
शधरंविभुं ॥ वरदाभयपाणिंचसर्वाभरणभूषितं ॥ उमालिंगितसर्वांगंशांतंध्यायेत्सदाशिवं ॥ षोडशोपचारैःसंपूज्य ॥ कर्कटी
वल्लींचसंपूज्य ॥ प्रार्थना ॥ कल्पवल्लिमहाभागेसौभाग्यारोग्यदायिनि ॥ प्रार्थयामिव्रतादौत्वांभर्तुःश्रेयोऽभिवृद्धये ॥ अत्रप्रधा
नं उमांमहेश्वरंच पायस १ आज्य २ तिल ३ द्रव्यैःआवाहनोक्तमंत्रेणप्रत्येकंप्रतिद्रव्यमष्टोत्तरशतमष्टाविंशतिवासंख्याहुति
भिःब्रह्मादिदेवताएकैकयाहुत्याएवंहुत्वा॥दानमंत्रः॥ कर्कटीनामयावल्लीविधात्रानिर्मितापुरा ॥ तस्याःफलप्रदानेनपूर्णाःसंतु
मनोरथाः ॥ गृहाणेमांमहावल्लींसफलांवस्त्रसंयुतां ॥ कल्पितंमेफलंचास्तुव्रतेनममशंकर ॥ पीठंगांचाचार्यायदद्यात् ॥ इति ॥

॥ २२९ ॥ अथकूष्मांडीव्रतम् ॥

श्रीः ॥ तिथ्यादिसंकीर्त्यआत्मनःसत्पुत्रप्राप्तिपूर्वकअतुललक्ष्मीसुखाभिवृद्धिद्वाराब्रह्मसावित्रीप्रीत्यर्थकूष्मांडीव्रतोद्यापनंक रिष्ये ॥ ततोवृताचार्यःसर्वतोभद्रेहेमप्रतिमयोःब्रह्मसावित्र्यौब्रह्मजज्ञानंप्रणोदेवीतिमंत्राभ्यांप्रतिष्ठाप्यपूजयेत् ॥ कूष्मांडी पूजनमंत्रः ॥ कूष्मांड्यैकामदायिन्यैब्रह्माण्यैतेनमोनमः ॥ नमोस्तुसुखदात्र्यैचसावित्र्यैतेनमोनमः ॥ ब्रह्माणंसावित्रींचघृ त १ तिल २ द्रव्येणप्रत्येकमष्टोत्तरशत १०८ संख्याकाहुतिभिः ब्रह्मादिदेवताश्चैकैकयाज्याहुत्यायक्ष्ये ॥ कूष्मांडीदानमंत्रः॥ कूष्मांडींबहुवीजाढ्यांवस्त्रालंकारभूषितां॥ दक्षिणाकलशोपेतांहैमकूष्मांडसंयुताम्॥ सावित्रीब्रह्मसंप्रीत्यैगृहाणद्विजसत्तम ॥ सौभाग्यद्रव्ययुतवायनानिउपायनमितिमंत्रेणयथाशक्तिदद्यात् ॥ ततःपीठंव्रतपूर्तयेगांचदत्वाब्राह्मणान्संतर्पयेदिति ॥ ॥

॥ २३० ॥ अथकूष्मांडाष्टकफलदानम् ॥

श्रीः ॥ भविष्ये ॥ ब्रह्महत्यादिपापघ्नंकूष्मांडंशुभसौख्यदं ॥ कार्तिकेरथसप्तम्यांदद्यात्पुण्यदिनेष्वपि ॥ अद्येत्यादि० मम ब्रह्महननादिसमस्तपापक्षयपूर्वकवहुपुत्रपौत्रसौभाग्यादि सकलमनोरथावाप्तिकूष्मांडबीजसमसहस्रसंख्याकाब्दब्रह्मलोकनि वासकामोहंकूष्मांडाष्टकफलदानंकेवलैककूष्मांडदानंवाकरिष्ये ॥ गणपतिपूजनंकूष्मांडपूजनंब्राह्मणपूजनंचकरिष्ये ॥ प्र स्थमितव्रीहिगोधूमराश्युपरिकूष्मांडान्संस्थाप्य ॥ ब्रह्मसावित्रीदैवत्यायरुद्रदैवत्यायवाकूष्मांडायनमइतिषोडशोपचारैःसं पूज्य ॥ दानमंत्रः ॥ ब्रह्महत्यादिपापघ्नंब्रह्मणानिर्मितंपुरा ॥ कूष्मांडंवहुवीजाढ्यंपुत्रपौत्रादिवृद्धिदं ॥ व्रीहीक्षुदंडचुक्रादि

धात्रीफलसमन्वितं ॥ फलतांबूलसंयुक्तंघृताक्तंदीपसंयुतं ॥ मुक्ताप्रवालहेमादियुक्तंदत्तंतवद्विज ॥ अनंतपुण्यफलदमतःशां
तिंप्रयच्छमे ॥ गोत्रायशर्मणेसुपूजिताय इदंकूष्मांडदानंघृताक्तंतिललिप्तंमुक्ताप्रवालहेमरत्नफलतांबूलवस्त्रदीपाद्यन्यतमय
थाशक्तिसोपस्करादियुतंस्वर्णदक्षिणादियुतंतुभ्यमहंसंप्रददेनममइतिद्विजहस्तेदद्यात् ॥ इतिकूष्मांडदानविधिः ॥ ॥

॥ २३१ ॥ अथदशहराव्रतविधिः ॥

श्रीः ॥ देशकालौसंकीर्त्य० ममैतज्जन्मजन्मांतरसमुद्भूतत्रिविधकायिकचतुर्विधवाचिकत्रिविधमानसेतिस्कांदोक्तदशविध
पापनिरासत्रयस्त्रिंशच्छतपित्रुद्धारब्रह्मलोकावाप्त्यादिफलप्राप्त्यर्थं ज्येष्ठमासादिदशयोगपर्वणिअस्यांमहानद्यांस्नानंतीर्थपूज
नंप्रतिमायांजाह्नवीपूजांतिलादिदानंमूलमंत्रजपमाज्यहोमंचयथाशक्तिकरिष्ये ॥ यथाविधिस्नानंदशवारंकृत्वा ॥ जलेस्थि
तोदशवारंसकृद्वावक्ष्यमाणंस्तोत्रंपठित्वावासःपरिधानादि पितृतर्पणांतंनित्यंविधायतीर्थेपूजांविधायसर्पिर्मिश्रान्दशप्रसृति
कृष्णतिलान्तीर्थेंजलिनाप्रक्षिप्यगुडमिश्रान्सक्तुपिंडान्दशप्रक्षिपेत् ॥ ततोगंगातटे ॥ ताम्रेमृन्मयेवास्थापितकलशेसौव
र्णादिप्रतिमायांचतुर्भुजांगंगामावाहयेत् ॥ तत्रमंत्रः ॥ नमोभगवत्यैदशपापहरायैगंगायैनारायण्यैरेवत्यैशिवायैदक्षायैअमृ
तायैविश्वरूपिण्यैनंदिन्यैतेनमोनमः ॥ द्विजमात्रविषयोविंशत्यक्षरोयथा ॥ ॐ नमःशिवायैनारायण्यैदशहरायैगंगायैस्वाहे
ति ॥ एवंगंगामावाह्य ॥ नारायणंरुद्रंब्रह्माणंसूर्यंभगीरथंहिमाचलंचनाममंत्रेणतत्रैवआवाह्य ॥ उक्तमूलमंत्रमुच्चार्यश्रीगंगा
यैनारायणरुद्रब्रह्मसूर्यभगीरथहिमवत्सहितायैआसनंसमर्पयामीत्येवमासनाद्युपचारैःपूजयेत् ॥ दशविधपुष्पैःसंपूज्यदशांगं

धूपयित्वादशविधनैवेद्यांतेतांबूलदक्षिणांदत्वादशफलान्यर्पयेत् ॥ दशदीपान्दत्वापूजांसमापयेत् ॥ दशविप्रेभ्यःप्रत्येकंषो
डशषोडशमुष्टितिलान्सदक्षिणान्दद्यात्॥ एवंयवानामपि ॥ ततोदशगाएकांवागांदद्यात् ॥ मत्स्यकच्छपमंडूकान्सौवर्णा
न्राजतान्पिष्टमयान्वासंपूज्यतीर्थेक्षिपेत्॥ एवंदीपान्प्रवाहयेत् ॥ जपहोमचिकीर्षायांपूर्वोक्तमूलमंत्रस्यपंचसहस्रसंख्याजप
दशांशहोमः ॥ यथाशक्तिवाजपहोमौ ॥ तत्रदशहराव्रतांगत्वेनहोमंकरिष्येइतिसंकल्प्य स्थंडिलेग्निंप्रतिष्ठाप्यअन्वाधानेच
क्षुषीआज्येनेत्यंतेश्रीगंगांअमुकसंख्ययाआज्येन नारायणादिषड्देवताएकैकयाज्याहुत्याशेषेणस्विष्टकृतमित्यादिप्रोक्षण्या
दिषट्पात्राण्यासद्यआज्यंसंस्कृत्ययथान्वाधानंजुहुयात् ॥ दशब्रह्माणान्सुवासिनींश्चभोजयेत् ॥ प्रतिपद्दिनमारभ्यस्नाना
दिपूजांतोविधिःकार्यइतिकेचित् ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

॥ २३२ ॥ दशहरास्तोत्रंस्कांदे ॥

श्रीः ॥ ब्रह्मोवाच ॥ नमःशिवायैगंगायैशिवदायैनमोनमः ॥ नमस्तेरुद्ररूपिण्यैशांकर्यैतेनमोनमः ॥ १ ॥ नमस्तेविश्वरूपि
ण्यैब्रह्ममूर्त्यैनमोनमः ॥ सर्वदेवस्वरूपिण्यैनमोभेषजमूर्तये ॥ २ ॥ सर्वस्यसर्वव्याधीनांभिषक्श्रेष्ठ्यैनमोस्तुते ॥ स्थाणुजंग
मसंभूतविषहंत्र्यैनमोनमः ॥ ३ ॥ भोगोपभोगदायिन्यैभोगवत्यैनमोनमः ॥ मंदाकिन्यैनमस्तेस्तुस्वर्गदायैनमोनमः ॥ ४ ॥
नमस्त्रैलोक्यभूषायैजगद्धात्र्यैनमोनमः ॥ नमस्त्रिशुक्लसंस्थायैतेजोवत्यैनमोनमः ॥ ५ ॥ नंदायैलिंगधारिण्यैनारायण्यैनमो
नमः ॥ नमस्तेविश्वमुख्यायैरेवत्यैतेनमोनमः ॥ ६ ॥ बृहत्यैतेनमस्तेस्तुलोकधात्र्यैनमोनमः ॥ नमस्तेविश्वामित्रायैनंदिन्यै

तेनमोनमः ॥ ७ ॥ पृथ्व्यैशिवामृतायैचसुवृपायैनमोनमः ॥ शांतायैचवसिष्ठायैवरदायैनमोनमः ॥ ८ ॥ उस्रायैशिवदो
गध्यैचसंजीविन्यैनमोनमः ॥ ब्रह्मिष्ठायैब्रह्मदायैदुरितघ्न्यैनमोनमः ॥ ९ ॥ प्रणतार्तिप्रभंजिन्यैजगन्मात्रेनमोस्तुते ॥ सर्वा
पत्प्रतिभक्षायैमंगलायैनमोनमः ॥ १० ॥ शरणागतदीनार्तपरित्राणपरायणे ॥ सर्वस्यार्तिहरेदेविनारायणिनमोस्तुते॥११॥
निर्लेपायैदुर्गहंत्र्यैदक्षायैतेनमोनमः ॥ परात्परतरेतुभ्यंनमस्तेमोक्षदेसदा ॥ १२ ॥ गंगेममाग्रतोभूयागंगेमेदेविपृष्ठतः ॥ गं
गेमेपार्श्वयोरेहित्वयिगंगेस्तुमेस्थितिः ॥ १३ ॥ आदौमध्येतथाचांतेसर्वतोगांगतेशिवे ॥ त्वमेवमूलप्रकृतिस्त्वंहिनारायणः
परः ॥ १४ ॥ गंगेत्वंपरमात्माचशिवस्तुभ्यंनमःशिवे ॥ यइदंपठतेस्तोत्रंभक्त्यानित्यंनरोपियः ॥ १५ ॥ शृणुयाच्छ्रद्धया
युक्तःकायवाक्चित्तसंभवैः ॥ दशधासंस्थितैर्दोषैःसर्वैरेवप्रमुच्यते ॥ १६ ॥ सर्वान्कामानवाप्नोतिप्रेत्यब्रह्मणिलीयते ॥ ज्ये
ष्ठेमासिसितेपक्षेदशमीहस्तसंयुता ॥ १७ ॥ तस्यांदशम्यामेतच्चस्तोत्रंगंगाजलेस्थितः ॥ यःपठेद्दशकृत्वस्तुदरिद्रोवापिचाक्ष
मः ॥ १८ ॥ सोपितत्फलमाप्नोतिगंगांसंपूज्ययत्नतः ॥ अदत्तानामुपादानंहिंसाचैवविधानतः॥ १९ ॥ परदारोपसेवाचका
यिकंत्रिविधंस्मृतं ॥ पारुष्यमनृतंचैवपैशून्यंचापिसर्वशः ॥ २० ॥ असंबद्धप्रलापश्चवाङ्मयंस्याच्चतुर्विधं ॥ परद्रव्येष्वभि
ध्यानंमनसानिष्टचिंतनं ॥ २१ ॥ वितथाभिनिवेशश्चमानसंत्रिविधंस्मृतं ॥ एतानिदशपापानिहरत्वंममजाह्नवि ॥ दशपा
पहरायस्मात्तस्माद्दशहरास्मृता ॥ २२ ॥ त्रयस्त्रिंशच्छतान्पूर्वान्पितॄनथपितामहान् ॥ उद्धरत्येवसंसारान्मंत्रेणानेनपूजि
ता ॥ २३ ॥ नमोभगवत्यैदशपापहरायैगंगायैनारायण्यैरेवत्यैशिवायैदक्षायैअमृतायैविश्वरूपिण्यैनंदिन्यैतेनमोनमः ॥ सि

तमकरनिषण्णांशुभ्रवर्णांत्रिनेत्रांकरधृतकलशोद्यत्सोत्पलामत्यभीष्टं ॥ विधिहरिहरमौलौसेंदुकोटीरजुष्टांकलितसितदुकूलां जाह्नवींतांनमामि॥२४॥आदावादिपितामहस्यनिगमव्यापारपात्रेजलंपश्चात्पन्नगशायिनोभगवतःपादोदकंपावनं॥ भूयःशंभुजटाविभूषणमणिर्जह्नोर्महर्षेरियंकन्याकल्मषनाशिनीभगवतीभागीरथीदृश्यते॥२५॥गंगागंगेतियोब्रूयाद्योजनानांशतैरपि॥ मुच्यतेसर्वपापेभ्योविष्णुलोकंसगच्छति ॥ इतिस्तोत्रेणस्तुत्वाहोमांतेप्रतिमोत्तरपूजांकृत्वाविसृज्यआचार्यायमूलमंत्रेणदद्यात् ॥ इतिदशहराविधिः ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

॥ २३३ ॥ अथमलमासव्रतम् ॥

श्रीः ॥ देशकालौनिर्दिश्यममसकलदुःखदारिद्र्यनाशपुत्रपौत्रैश्वर्यधर्मार्थकाममोक्षप्राप्तिद्वाराश्रीजनार्दनप्रीत्यर्थंकृतस्याचरणीयस्यचमलमासव्रतस्यसांगतार्थंव्रतोद्यापनंकरिष्ये ॥ गण० स्वस्ति० वृताचार्यःसर्वतोभद्रोपरिपरितोद्वादशमध्येएकंएवंत्रयोदशकलशान्महीद्यौरित्याद्यावाहितेमध्यकलशेसुवर्णमयंलक्ष्मीयुतजनार्दनंअतोदेवाइत्यावाह्यपूजयेत् ॥ प्रातरग्निंप्रतिष्ठाप्यअत्रप्रधानं लक्ष्मीजनार्दनं अतोदेवेतिऋक्षट्केनसमित्तिलाज्यचरुपायसैः प्रतिद्रव्यमष्टोत्तरसहस्राहुतिभिः ब्रह्मादीनेकैकयाज्याहुत्या ॥ ततोवायनंकांस्यपात्रेनिधायदद्यात् ॥ विप्रंसंपूज्य ॥ अधिमासेतुसंप्राप्तेश्रीजनार्दनप्रीतये ॥ नरकोत्तारणार्थायमयादानंप्रदीयते ॥ त्रयस्त्रिंशदपूपांश्चशर्कराघृतसंयुतान् ॥ सदक्षिणानहंतुभ्यंकांस्यपात्रेनिधायच ॥ दास्येजनार्दनप्रीत्यैगृहाणत्वंद्विजोत्तम ॥ मलमासस्तुमासानांमलिनःपापसंभवः ॥ तत्पापस्यविशुद्ध्यर्थंवायनंप्रददाम्यहं ॥ इदंत्रयस्त्रिंश

त्संख्याकापूपवायनदानंसकांस्यपात्रंतुभ्यंसंप्रददे ॥ ततोयथाविभवमाचार्यायान्येभ्यश्चतिलपात्रंघृतपात्रंउपानहौशय्यांच दत्वापीठंगांचदत्वाब्राह्मणभोजनंसंकल्प्यकर्मेश्वरार्पणंकुर्यात् ॥ इतिमलमासव्रतोद्यापनम् ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

॥ २३४ ॥ अथकोकिलाव्रतम् ॥

श्रीः ॥ ममेहजन्मनिजन्मांतरेचसर्वपापक्षयपूर्वकंपुत्रपौत्रावैधव्यनिःसापत्न्यलक्ष्मीसौभाग्यरूपलावण्याद्यभिवृद्धिद्वारागौरीरूपाकोकिलाप्रीत्यर्थंकोकिलाव्रतंकरिष्यइतिसंकल्प्यकोकिलांपूजयेत् ॥ चूतचंपकवृक्षस्थांस्वर्णपक्षादिसंयुताम् ॥ चिंतयेत् पार्वतींदेवींकोकिलारूपधारिणीम् ॥ अर्घ्यंगृहाणदेवेशिवांछितार्थप्रदायिनि ॥ आषाढस्याऽसितेपक्षेमेघवर्णेहरप्रिये ॥ कोकिलेत्वंजगन्मातर्गृहाणार्घ्यंनमोस्तुते ॥ वृताचार्यःएकलिंगोद्भवेभद्रेब्रह्मादिदेवताःसंस्थाप्य ॥ कलशंप्रतिष्ठाप्यतदुपरिहैमींकोकिलांगौरीर्मिमायेतिमंत्रेणप्रतिष्ठाप्य ॥ अत्रप्रधानंकोकिलारूपिणींगौरींगौरीर्मिमायेतिमंत्रेणतिल १ चंपकपुष्प २ तंडुल ३ पायस ४ आज्य ५ द्रव्यैःप्रत्येकमष्टोत्तरशत १०८ संख्याकाहुतिभिः ॥ तथाव्याहृतिमंत्रेणबिल्वपत्रैःशतत्रय ३०० परिमिताहुतिभिः ॥ब्रह्मादिदेवताश्चैकैकयाज्याहुत्यायक्ष्ये ॥ वायनंदद्यात् ॥ तत्रमंत्रः ॥ सोपस्करंद्विजश्रेष्ठवायनंव्रतपूर्तये ॥ ददामितेगृहाणेदंकोकिलाप्रीयतामिति ॥ आचार्यायपीठंव्रतपूर्तयेगांचदत्वादक्षिणाभोजनादिभिस्तोषयेत् ॥कोकिलाव्रतम्॥

॥ २३५ ॥ अथार्धोदयव्रतम् ॥

श्रीः ॥ अमार्कश्रवणेपातेयुक्ताचेत्पौषमाघयोः ॥ अर्धोदयःसविज्ञेयःकोटिसूर्यग्रहैःसमः(किंचिन्न्यूनंमहोदयः) ॥ दिवैव

योगःशस्तोयंनतुरात्रौकदाचन ॥ इति ॥ तिथ्यादिसंकीर्त्य आत्मनःअखिलपापक्षयपूर्वकधर्मार्थकाममोक्षचतुर्विधपुरुषार्थसि
द्धिद्वाराश्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थं (ब्रह्मविष्णुशिवप्रीत्यर्थं) अर्धोदयव्रतंकरिष्ये ॥ दर्भास्तृतशुद्धभूमौशतत्रयद्रोणपरिमितति
लानांपर्वतंकृत्वायथाशक्तिवातत्रपलाधिकंसुवर्णस्यब्रह्मविष्णुशिवानांप्रतिमात्रयंकृत्वा ब्रह्मजज्ञानं इदंविष्णुः त्र्यंबकं० इति
मंत्रैःप्रतिष्ठाप्यपूजयेत् ॥ परितोलोकेशांस्तत्तन्मंत्रैरावाहयेत् ॥ प्रार्थना ॥ नमोविश्वसृजेतुभ्यंसत्यायपरमात्मने ॥ देवायदेवप
तयेयज्ञानांपतयेनमः ॥ नारायणजगन्नाथनमस्तेगरुडध्वज ॥ पीतांबरनमस्तुभ्यंजनार्दननमोस्तुते ॥ महेश्वरमहेशाननमस्ते
त्रिपुरांतक ॥ जीमूतकेशायनमोनमस्तेवृषभध्वज ॥ ब्रह्मविष्णुमहेशानाःकर्मणांफलहेतवः ॥ भक्त्यामयाकृतांपूजांगृह्णीध्वंज
गदीश्वराः ॥ इतिसंप्रार्थ्य वृताचार्योग्निंप्रतिष्ठाप्यान्वादध्यात् ॥ ब्रह्मविष्णुमहेशान्घृताक्ततिलद्रव्येणप्रतिदैवतं सहस्रमष्टो
त्तरंवासंख्याकाहुतिभिःलोकपालानेकैकयाज्याहुत्यायक्ष्ये ॥ एवंहुत्वातिलपर्वतंब्राह्मणायदद्यात् ॥ तिलपर्वतमध्यस्थाब्रह्म
विष्णुमहेश्वराः ॥ दहंतुपातकंसर्वंयच्छंतुममसद्गतिम् ॥ ततोगोप्रदानं ॥ भविष्येतुब्रह्मणःपलाशसमिच्चरुतिलाज्यानिवि
ष्णोःअश्वत्थसमित्तिलपायसान् शंभोःचर्वाज्यव्रीहयः ॥ कांस्यपात्रदानंकेवलंद्रव्यद्वारावागोप्रदानं ॥ इत्यर्धोदयव्रतम् ॥

॥ २३६ ॥ अथसमुद्रस्नानविधिः ॥

श्रीः ॥ आचम्यप्राणानायम्यदेशकालौसंकीर्त्यममकायिकवाचिकमानसिकज्ञाताज्ञातादिसकलपातकनिरासार्थंअद्यामुकप
र्वनिमित्तंसमुद्रस्नानंकरिष्ये इतिसंकल्प्य पापाणंसिकतापिंडंवाहस्तेगृहीत्वा ॥ पिप्पलादसमुत्पन्नेकृत्येलोकभयंकरे ॥ पाषा

णस्तेमयादत्तआहारार्थेप्रकल्प्यतां॥इतिसमुद्रेप्रक्षिप्यप्रार्थयेत् ॥ विश्वाचीचघृताचीचविश्वयोनेविशांपते ॥ सांनिध्यंकुरुमे
देवसागरेलवणांभसि ॥ नमस्तेविश्वगुप्तायनमोविष्णोआपांपते ॥ नमोजलधिरूपायनदीनांपतयेनमः ॥ समस्तजगदाधार
शंखचक्रगदाधर ॥ देवदेहिममानुज्ञांतवतीर्थनिषेवणे ॥ त्रितत्वात्मकमीशानंनमोविष्णुमुमापतिं ॥ सांनिध्यंकुरुदेवेशसमु
द्रेलवणांभसि॥ अग्निश्चयोनिरनिलश्चदेहोरेतोधाविष्णुरमृतस्यनाभिः ॥ एतद्बुवन्पांडवसत्यवाक्यंततोऽवगाहेतपतिंनदीनां॥
इतिपठित्वानित्यस्नानविधिवत्स्नात्वाअघमर्षणस्नानांगतर्पणेकृत्वासमुद्रायार्घ्यं ॥ सर्वदोभगवान्श्रीमान्सर्वरत्नाकरोयतः ॥
सर्वरत्नप्रधानस्त्वंगृहाणार्घ्यमहोदधेइत्यर्घ्यंदद्यात् ॥ तर्पयेत् ॥ यथा ॥ पिप्पलादंतर्पयामि विकण्वं कृतांतं जीवकेश्वरं
वसिष्ठं वामदेवं पराशरं उमापतिं वाल्मीकिं नारदं वालखिल्यान् नलं नीलं गवाक्षं गवयं गंधमादनं जांबवंतं हनूमंतं
सुग्रीवं अंगदं मैंदं द्विविदं वृषभं शरभं रामं लक्ष्मणं यशस्विनीं सीतांतर्पयामि ॥ एवंजलमध्येतर्पणंकृत्वा ॥ आब्रह्मस्तंब
पर्यंतंयत्किंचित्सचराचरं ॥ मयादत्तेनतोयेनतृप्तिमेवाभिगच्छतु॥इत्यंजलिंदद्यात् ॥ इतिसमुद्रस्नानविधिः ॥ ॥ छ ॥

॥ २३७ ॥ अथपार्थिवलिंगोद्यापनम् ॥

श्रीः ॥ तिथ्यादिसंकीर्त्याऽमुककामनामुद्दिश्यकृतानांपार्थिवलिंगानांसंपूर्णफलावाप्तयेतदुद्यापनंकरिष्येइतिसंकल्प्य ॥ वृता
चार्यःसर्षपादिनाभूतान्युत्सार्यद्वारपूजांकुर्यात् ॥ सदाशिवमंडपायनमः प्राग्द्वारपार्श्वयोः नंदिनेनमः महाकालायनमः
चिच्छक्त्यै० मायाशक्त्यै० द्वारश्रियै० वास्तुपुरुषाय० ॥ दक्षिणपार्श्वयोः गणेशाय० वृषभाय० चिच्छक्त्यादिपूर्ववत् ॥

पश्चिमद्वारपार्श्वयोः भृंगिणे० स्कंदायन० शक्त्यादिपूर्ववत् ॥ उत्तरद्वारपार्श्वयोः रटिने० चंडीश्वराय० शक्त्यादिपूर्वव
त् ॥ ततः लिंगतोभद्रेब्रह्मादिदेवतास्थापनपूर्वकंकलशंप्रतिष्ठाप्यतदुपरिशिवंतत्पार्श्वतःगौरींषण्मुखंगणेशंचावाह्यपूजयेत् ॥
अत्रप्रधानं सोमंशिवंकृतलिंगद्वादशांशेनशतांशेनवा पायस १ मधु २ शर्करा ३ आज्य ४ तिल ५ अक्षत ६ बिल्वपत्र ७ शत
पत्रपत्र ८ द्रव्याष्टकेन केवलपायसेनवा नमःशंभवेचेतिमंत्रेण पंचाक्षरेणवा तथागौरीषण्मुखंगणेशंचउक्तद्रव्यैःप्रतिद्रव्यंदशद
शाहुतिभिःवृषभंलोकेशान् ब्रह्मादिदेवताश्चदशदशतिलाहुतिभिः द्वारदेवताश्चैकैकयाज्याहुत्यायक्ष्ये ॥ इतिशैवागमोक्तंपा०

॥ २३८ ॥ अथपार्थिवशिवपूजा ॥

श्रीगणेशायनमः ॥ अथलिंगार्चनचंद्रिकायांशिवपार्थिवपूजाविधिः ॥ तत्रादौकृतावश्यकक्रियःस्नानादिनाशुचिर्भूत्वाधृत
त्रिपुंड्ररुद्राक्षमालःप्रयतःशुक्लवस्त्रंपरिधायउदीचींदिशंगत्वाशुचौदेशे पाषाणकीटकेशास्थिवालुकादिदोषरहितांमृदंदृष्ट्वातत्र
गंधाद्युपचारैःभूमिंसंपूज्यनत्वाईशानकोणगतांमृदंशस्त्रेणोत्कीर्यअष्टांगुलमृदमपाकृष्यभूमिंप्रार्थयेत् ॥ उद्धृतासिवराहेणकृ
ष्णेनशतबाहुना ॥ मृत्तिकेत्वांचगृह्णामिप्रजयाचधनेनच ॥ इतिमंत्रेणशुद्धांमृदमादायअंत्यजादिस्पर्शरहितोमौनीगृहमाग
त्यशुचिस्थलेतांस्थापयेत् ॥ ततःचैलाजिनकुशोत्तरेआसनेउदङ्मुखउपविश्यआचम्यपवित्रपाणिःप्राणानायम्यआसनविधिं
कृत्वागौरसर्षपान्चतुर्दिक्षुविकीर्य ॥ देशकालाद्युच्चार्यममसकलमनोरथसिद्ध्यर्थंदुरितक्षयद्वाराश्रीभवानीशंकरप्रीत्यर्थंशि
वपार्थिवपूजनंकरिष्ये ॥ त० क० घं० पू० क० ॥ कलशोदकेनपूजासंभारानात्मानंचप्रोक्ष्य हरायनमःइतिमृच्चूर्णंकुर्यात्

वामदेवाय जलसेचनं० महेश्वराय संघट्टनं० तत्पुरुषाय पिंडीकरणं० समस्ताघनाशिनेइत्यद्भिःपूतेवामपाणौवेदिकायां ताम्रपात्रेवाबिल्वपत्रंनिधायतदुपरिसाक्षतपुष्पंलिंगंसंस्थाप्यप्राणप्रतिष्ठांकुर्यात् ॥ अस्यश्रीप्राणप्रतिष्ठामंत्रस्यब्रह्मविष्णुरुद्रा ऋषयःप्राणाख्यादेवतापार्थिवलिंगप्राणप्रतिष्ठापनेविनियोगः ॥ शिवस्यप्राणाःवाक्चक्षुःश्रोत्रजिह्वाघ्राणत्वक्पाणिपादपायूपस्थादिसर्वेंद्रियाणिइहागत्यसुखंचरंस्तिष्ठंतुशिवेहागच्छेहतिष्ठममपूजांगृहाण ॥ स्वामिन्सर्वजगन्नाथयावत्पूजावसानकं ॥ तावत्त्वंप्रीतिभावेनलिंगेस्मिन्सन्निधोभव ॥ इतिसंप्रार्थ्य ॥ ॐ नमःशिवायेतिमूलमंत्रेणषडंगन्यासंकुर्यात् ॥ ध्यानं ॥ दक्षोत्संगनिषण्णकुंजरमुखंप्रेम्णाकरेणस्पृशन्वामांकेस्थितवल्लभांकललितंस्कंदंकरेणस्पृशन् ॥ इष्टाभीतिमनोहरंकरयुगंबिभ्रत्प्रसन्नाननोभूयान्नःशरदिंदुसुंदरतनुःश्रेयस्करःशंकरः ॥ आत्मानंरुद्ररूपंध्यात्वा ॥ निर्दिष्टनामभिःपूजयेत् ॥ शूलपाणयेनमः आवाहनं० पिनाकधृषे० आसनं० भवोद्भवाय० अर्घ्यं० वामदेवाय० आचमनीयं० ज्येष्ठाय० मधुपर्कस्ना० ईश्वराय० पयःस्ना० शिवाय० दधिस्ना० गिरीशा० घृतस्ना० उमाधवाय० मधुस्ना० शिवाय० शर्करास्ना० महेश्वराय० अभिषेकं० ज्येष्ठाय० वस्त्रं० रुद्राय० उपवीतं० कालाय० चंदनं० कलविकरणाय० अक्षतान्० बलविकरणाय० पुष्पं० बिल्वंच० बलाय० धूपं० बलप्रमथनाय० दीपं० सर्वभूतदमनाय० नैवेद्यं० मनोन्मनाय० आचमनीयं० मध्येपानी० उत्तरापोशनं० शंभवे० तांबूलदक्षि० शंकराय० फलं० प्रदक्षिणां० उत्तरनीराजनं० भवानीशंकराय० मंत्रपुष्पांजलिं० शंभवे० नमस्कारान्० यस्यस्मृत्येति० ॥ अनेनकृतपार्थिवलिंगपूजनेनश्रीभवानीशंकरःप्रीयताम् ॥ द्विराचामेत् ॥ इतिशिवपार्थिवपूजासमाप्ता ॥

॥ २२९ ॥ अथप्रबोधोत्सवतुलसीविवाहौ ॥

श्रीः ॥ देशकालौसंकीर्त्यश्रीदामोदरप्रीत्यर्थंप्रबोधोत्सवंसंक्षेपतस्तुलसीविवाहविधिंचतंत्रेणकरिष्ये ॥ तदंगतयापुरुषसूक्तेन विधिनाषोडशोपचारैस्तंत्रेणश्रीमहाविष्णुपूजांतुलसीपूजांचकरिष्ये ॥ न्यासादिविधाय श्रीविष्णुंतुलसींचध्यात्वासहस्रशीर्षेतिश्रीमहाविष्णुंतुलसींचावाह्य पुरुषएवेत्यादिभिःश्रीमहाविष्णवेदामोदरायश्रीदेव्यैतुलस्यैचनमआसनमित्यादिस्नानांतेमंगलवाद्यैःसुगंधितैलहरिद्राभ्यांनागवल्लीदलगृहीताभ्यांकनिक्रदवित्युष्णोदकेनच मंगलस्नानंविष्णवेतुलस्यैचसुवासिनीभिः कारयित्वास्वयंवादत्वापंचामृतस्नानंसमर्प्यशुद्धोदकेनाभिषिच्य वस्त्रयज्ञोपवीतचंदनंदत्वातुलस्यैहरिद्राकुंकुमकंठसूत्रमंगलालंकारान्दत्वामंत्रपुष्पांतपूजांसमाप्यघंटादिवाद्यघोषेणदेवंप्रबोधयेत् ॥ तत्रमंत्राः ॥ इदंविष्णु० ॥ योजागारेतितुआचारप्राप्तः ॥ ब्रह्मेंद्ररुद्राग्निकुबेरसूर्यसोमादिभिर्वंदितवंदनीय ॥ बुध्यस्वदेवेशजगन्निवासमंत्रप्रभावेणसुखेनदेव ॥ इयंचद्वादशीदेवप्रबोधार्थंतुनिर्मिता ॥ त्वयैवसर्वलोकानांहितार्थंशेषशायिना ॥ उत्तिष्ठोत्तिष्ठगोविंदत्यजनिद्रांजगत्पते ॥ त्वयिसुप्तेजगत्सुसमुत्थितेचोत्थितंजगत् ॥ एवमुत्थाप्य ॥ चरणंपवित्रं० ॥ गतामेघावियच्चैवनिर्मलंनिर्मलादिशः ॥ शारदानिचपुष्पाणिगृहाणममकेशवेत्यादिमंत्राभ्यांपुष्पांजलिंदद्यात् ॥ अथाचारात्तुलसींसंमुखांश्रीकृष्णप्रतिमांकृत्वामध्येंतःपटंधृत्वामंगलाष्टकपद्यानिपठित्वाअंतःपटंविसृज्याक्षताप्रक्षेपंकृत्वादामोदरहस्तेतुलसीदानंकुर्यात् ॥ देवींकनकसंपन्नांकनकाभरणैर्युताम् ॥ दास्यामिविष्णवेतुभ्यंब्रह्मलोकजिगीषया ॥ मयासंवर्धितांयथाशक्त्यलंकृतामिमांतुलसींदेवींदामोदरायश्रीधरायवरायतुभ्य

महंसप्रददे ॥ देवपुरतःसाक्षतजलंक्षिपेत् ॥ श्रीमहाविष्णुःप्रीयतामित्युक्त्वाइमांदेवींप्रतिगृह्णातुभवान्इतिवदेत् ॥ ततो देवहस्तस्पर्शंतुलस्याःकृत्वा ॥ कइदंकस्माअदात्कामःकामायादात्कामोदाताकामःप्रतिग्रहीताकामंसमुद्रमाविशकामेनत्वाप्रतिगृह्णामिकामैतत्तेवृष्टिरसिद्यौस्त्वाददातुपृथिवीप्रतिगृह्णातु ॥ इतिमंत्रमन्येनवाचयेत् ॥ यजमानः ॥ त्वंदेविमेग्रतोभूयास्तुलसीदेविपार्श्वतः ॥ देवित्वंपृष्ठतोभूयास्त्वद्दानान्मोक्षमाप्नुयाम् ॥ दानस्यप्रतिष्ठासिद्ध्यर्थमिमांदक्षिणांसंप्रददे ॥ देवपुरतोदक्षिणामर्पयेत् ॥ ततःस्वस्तिनोमिमीतांशंनइंद्राग्नीइत्यादिस्वस्वशाखोक्तानिशांतिसूक्तानिविष्णुसूक्तानिचपठेयुः ॥ तुलसीयुतायविष्णवेमहानीराजनंकृत्वामंत्रपुष्पंदत्वासपत्नीकःसगोत्रजःसामात्योयजमानश्चतस्रःप्रदक्षिणाःकुर्वीत ॥ ब्राह्मणेभ्योदक्षिणांदत्वायथाशक्तिब्राह्मणभोजनंसंकल्प्यकर्मेश्वरार्पणंकुर्यात् ॥ इतिसंक्षेपतःप्रबोधोत्सवतुलसीविवाहौ ॥ ॥ छ ॥

॥ २४० ॥ अथतुलसीविवाहः ॥

श्रीः ॥ चातुर्मास्यव्रतपक्षेआषाढ्यांतुलसीरोपणं तत्प्रभृतिकालत्रयेपूजनं ॥ तुलसिश्रीसखिशुभेपापहारिणिपुण्यदे ॥ नमस्तेनारदनुतेनारायणिनमोस्तुते ॥ इतिसंप्रार्थ्य ॥ श्रीतुलस्यैनमःइतिमंत्रेणपयोघटैःसेचनं ॥ एवंप्रत्यहंप्रबोधद्वादशीपर्यंतंकार्यं ॥ द्वादश्यांविवाहः ॥ गुरुशुक्रास्तादिदोषोनास्तीतिनिर्णयसिंधौ ॥ मंडपवेदिकांहरिद्रादिविवाहसामग्रींसंपाद्यकृतनित्यक्रियोयजमानःप्रबोधद्वादश्यामुक्तापराह्णेमांगलिकस्नानंविधायपीठेउपविष्टःइष्टदेवतांगुरूंश्चनमस्कृत्य देशकालौसंकीर्त्यममदशपूर्वान्दशपरानात्मनासहैकविंशतिपुरुषानुद्धर्तुंब्रह्मलोकसायुज्यार्थंश्रीपरमात्मनासहतुलसीविवाहंकरिष्ये इतिसंक

ल्प्य ॥ तदंगभूतंगणपतिपूजनपूर्वकंपुण्याहवाचनंमातृकापूजनंनांदीश्राद्धंग्रहयज्ञंमंडपप्रतिष्ठांकुलदेवतास्थापनंचकरिष्ये ॥
पुण्याहे अद्यपरमात्मनासहतुलस्याःविवाहाख्यस्यकर्मणःपुण्याहंभवंतोब्रुवंतु ॥ अद्यपरमात्मनासहश्रीतुलस्याःविवाहाख्या
यकर्मणेस्वस्ति०ब्रुवंतु० एवंऋद्धिं श्रीरस्त्विति प्रयोगोज्ञेयः॥तानिकृत्वा आचार्यादिचतुर्णांवरणंतेषांमधुपर्कादिपूजनं॥आचा
र्यःयदत्रेतिसर्षपविकिरणादिदेवयजनंरक्षस्वेत्यंतंकृत्वा तुलस्याःअग्रेमंडपादीशान्यांसर्वतोभद्रंविरच्यतत्रदेवताआवाह्यपूज
येत् ॥ तत्रमहीद्यौरित्यादिपूर्णपात्रनिधानांतेसुवर्णप्रतिमायामग्न्युत्तारणादिपरमात्मनःतुलस्याश्चप्राणप्रतिष्ठांषोडशोपचारैः
पूजांचकुर्यात् ॥ तुलस्याःहरेश्चमांगलिकस्नानंविधायवाग्दानंकुर्यात् ॥ ॐ अनृक्षराऋजवइतितुलस्यैफलादिदत्वा गणेशंसं
स्मृत्यजनार्दननाम्नेसकलप्रवरगोत्रजनकायपार्वतीबीजसंभूतायवृंदाभस्मनिसंस्थितायअनादिमध्यनिधनाय श्रीकृष्णपरमा
त्मनेवराय ॥ दातुःअमुकप्रवरान्वितामुकगोत्रोत्पन्नांअमुकशर्मणःपालितप्रपौत्रींअमुकशर्मणःपालितपौत्रींअमुकशर्मणःपा
लितपुत्रींपयोघटैःसेचितकन्यावद्वर्धितभावनीयतुलसीनाम्नींकन्यांभार्यात्वायवृणीमहेइतित्रिः ॥ ततोदातावृणीध्वंप्रदास्या
मीतित्रिर्वदेत् ॥ गंधाक्षतफलपुष्पादिभिस्तुलसींसंपूज्य ॥ दातादेशकालौस्मृत्वातुलसीविवाहांगभूतंवाग्दानमहंकरिष्ये ॥
गणपतिंवरुणंचसंपूज्य स्वस्थानेतुलसीपूजयितारमुपवेश्यगंधतांबूलादिनासंपूज्यसचदातारंपूजयेत् ॥ हरिद्राखंडपंचदृढपू
गीफलानिहस्तेगृहीत्वाजनार्दननाम्नेसकलप्रवरगोत्रजनकायपार्वतीबीजसंभूताय वृंदाभस्मनिसंस्थितायानादिमध्यनिधनाय
श्रीकृष्णपरमात्मनेवराय ॥ अमुकगोत्रोत्पन्नांअमुकशर्मणःपालितप्रपौत्रीं अमु०पालितपौत्रींअमु०पालितपुत्रींपयोघटैःसेचि

तकन्यावद्धर्धितभावनीयतुलसीनाम्नींकन्यांज्योतिर्विदादिष्टेमुहूर्तेदास्ये ॥ वाचासंप्रददे ॥ आचार्यवस्त्रप्रांतेतानिदत्वागंधा
दिनासंपूज्य ॥ अव्यंगेप० ते ॥ इमांदेवींप्रदा० धौ ॥ आचार्यःपंचदृढपूगीफलानिहरिद्राखंडानिचगृहीत्वासकलकुलगोत्ररूपि
णिकृष्णपरमात्मनिवरविपयेभवंतोनिश्चिताभवंतु इतिदातुर्वस्त्रप्रांतेवद्ध्वागंधाद्यैःसंपूज्य तदस्तु० गृहावै० वाचादत्तामयादे
वीकृष्णार्थंस्वीकृतात्वया॥पश्चावलोकनविधौनिश्चितस्त्वंसुखीभव ॥ आचार्यः ॥ वाचादत्तात्वयादेवीकृष्णार्थस्वीकृतामया ॥
कृष्णावलोकनविधौ० ॥ शिवा० सौम० अक्षतं० दीर्घ० एतद्वःसत्यमस्तु ॥ ॐ समानीव० १ प्रसुग्मंता० १ ॥ इंद्राणींसंपू
ज्य ॥ देवेद्राणि० सुवासिनीभिरुभयोर्नीराजनंकार्यं ॥ ब्राह्मणान्संपूज्य हिंकृण्वती० १ वनस्पतेशतवल्शो० २ समिद्ध
स्य ३ इंदुर्देवा० ४ घृतादु० ५ अस्यपिब० ६ ॥ ततोस्तमितेआचार्यःस्वशाखोक्तंमधुपर्ककुर्यात् ॥ ततस्तुलसीसंमुखांश्री
कृष्णप्रतिमांकृत्वामध्येअंतःपटंधृत्वामंगलाष्टकपद्यानिपठेयुः ॥ ततःअभ्रातृघ्नीं० अघोर० भूर्भुवःस्वः ऋक्चवेत्यादिवधू
पूर्वकंअक्षतारोपणं ॥ अनृक्षरा० ॥ ततोदातातुलसीदानसंकल्पंकुर्यात् ॥ ममसमस्तेत्यादितुलसीदानकल्पोक्तफलावाप्तयेअने
नजनार्दनेनास्यांतुलस्यांबीजोत्पादनेनज्ञानावाप्तिद्वाराश्रीप्रीतयेतुलसीदानमहंकरिष्ये ॥ ॥ सपत्नीकउत्थाय ॥ देवींकनक
संपन्नां० षया ॥ विश्वंभरः० ॥ इमांदेवींप्र० तारणायच ॥ ततःकांस्यपात्रेजनार्दनहस्तेनतुलसीपल्लवंधृत्वाअक्षतोदकेनक्षि
पन्वदेत् ॥ तुलसीतारयतु पुण्यं० शिवा० सौ० अक्ष० दीर्घ० यच्छ्रे० यत्ता० पुण्या० स्वस्ति० ऋद्धिं० श्रीर० अमुकगोत्रः
अमुकशर्माहंममसमस्तेत्यादितुलसीदानकल्पोक्तफलावाप्तये अनेनजनार्दनेनास्यांतुलस्यांबीजोत्पादनेनज्ञानावाप्तिद्वाराश्री

प्रीतयेजनार्दननाम्नेसकलगोत्रप्रवरायपार्वतीबीजसंभूतायवृंदाभस्मनिसंस्थितायअनादिमध्यनिधनायतुलस्यर्थिनेश्रीकृष्णप
रमात्मनेवराय ॥ अमुकप्रवरान्वितामुकगोत्रोत्पन्नांअमुकशर्मणःपालितप्रपौत्रीं अमु०णःपालितपौत्रीं अमु०णः पालितपुत्रीं
पयोघटैःसेचितकन्यावद्वर्धितभावनीयतुलसीनाम्नींकन्यांश्रीकृष्णार्थिनींश्रीरूपिणीवनस्पतिदैवत्यांज्ञानोत्पादनार्थंतुभ्यम०
ददेनमम॥ तुलसीप्रतिगृह्णातुभवान्॥ इमांचतुलसींकन्यांयथाशक्तिविभूषितां॥ गोत्रायशर्मणेतुभ्यं० दत्तांकृष्णसमाश्रय ॥
त्वंदेविमेग्रतोभूयास्तुलसीदेविपार्श्वतः॥ देवित्वंपृष्ठतोभूयास्त्वद्दानान्मोक्षमाप्नुयां॥ चत्वारिमासपर्यंतंतुलस्याःपालनंकृतं ॥
तुभ्यंकृष्णमयादत्तामममोक्षप्रदायिनी ॥ धर्मेच ॥ मोक्षेच ॥ नातितिविलंबनंकार्यं॥ दानस्यप्रतिष्ठासिध्यर्थंसौवर्णमयीमि
मांदक्षिणांतुभ्यमहंसंप्रददे ॥ गोदासीमहिष्यादिभोजनजलपात्रादिदानं ॥ ततोदेवहस्तस्पर्शंतुलस्याःकृत्वाकइदंकस्माअदा
दितिमंत्रमन्येनवाचयेत् ॥ यत्कक्षी० ॥ उभयोरभिषेकः ॥ अनाधृ० १ समुद्र० ४ आपोहि० ३ आनःप्रजां० ४ ॥ सू
त्रवेष्टनं युवासुवा० उक्तप्रकारेणकृत्वा॥ तुलस्याःपल्लवेकृष्णहस्तेचवध्नीयात् यदाबध्नं० इतिमंत्रेण॥ उभयोःतिलकंकृत्वा ॥
भगोमेकामःसमृध्यतां यज्ञो० श्रियो० धर्मो० प्रजा० यशोमे० भगोमेइत्यादिमंत्रैःअक्षतारोपणंसकृत्कुर्यात् ॥ ततोमंगल
सूत्रादि॥ मांगल्य० कृष्णजीवनहेतुना॥कंठे०तं॥ शच्यादिपूजनांतेब्राह्मणेभ्योवायनदानानिदत्वा॥ भद्रंक०द्रविणो०सवि
ता० नवोन० उच्चादि० दक्षिणावतामि० इत्यायुःपदांताःषट्॥ ततआचार्यःस्थंडिलमेत्यआचम्यदेशकालौस्मृत्वाप्रतिगृही
तायांतुलस्यांश्रीकृष्णपरमात्मनाभार्यात्वसिद्ध्येविवाहहोमंकरिष्येइतिसंकल्प्य स्थंडिलकरणादिअग्निध्यानांतेऽन्वादध्या

तुलसीविवाहहोमेदेवतापरिग्रहार्थमन्वा० अस्मिन्नित्यादिआघारावाज्येनेत्यंतमुक्त्वा ॥ अत्रप्रधानं ॥ केशवादिचतुर्विंश
त् ॥ तुलसीविवाहहोमेदेवतापरिग्रहार्थमन्वा० अग्निंपृथिवींमहांतं वायुमंतरिक्षंमहांतं आदित्यंदिवंमहांतं चंद्रमसंनक्षत्राणिदिशोमहांतंएताःप्र
तिनामभिरेकैकयाज्याहुत्या अग्निंपृथिवींमहांतं वायुमंतरिक्षंमहांतं आदित्यंदिवंमहांतं चंद्रमसंनक्षत्राणिदिशोमहांतंएताःप्र
तिनामभिरेकैकयाज्याहुत्या पुनरत्रप्रधानंसर्वतोभद्रदेवताःएकैकयाज्याहुत्याशेषेणेत्यादियजमानान्वारब्ध
धानदेवताःप्रत्येकंएकैकयाहुत्यालाजद्रव्येण पुनरत्रप्रधानंसर्वतोभद्रदेवताःएकैकयाज्याहुत्याशेषेणेत्यादियजमानान्वारब्ध
आघारांतंकुर्यात् ॥ प्रधानहोमःकेशवादिचतुर्विंशतिनामभिर्जुहुयात् ॥ तुलस्याःपल्लवस्पर्शनंगृभ्णामितेइतिमंत्रेणकुर्यात् ॥
ततोलाजहोमंकुर्यात् ॥ ॐ भूरग्नयेचपृथिव्यैचमहतेचस्वाहा ॥ अग्नयेपृथिव्यैमहतइदं० ॥ ॐ भुवोवायवेचांतरिक्षायचम
हु० वायवेंतरिक्षायम० ॥ ॐ सुवरादित्यायचदिवेचमहु० आदित्यायदिवेमहत० ॥ ॐ भूर्भुवःसुवश्चंद्रमसेचनक्षत्रेभ्यश्च
दिग्भ्यश्चम० चंद्रमसेनक्षत्रेभ्योदिग्भ्योम० ॥ सर्वतोभद्रदेवताश्चहुत्वास्विष्टकृदादिहोमशेषंसमापयेत् ॥ आयुष्यमितिमं
त्रेणसौभाग्यालंकारादिदद्यात् ॥ ततऐरिणीदानं ॥ पूर्वोच्चरितेत्यादितुलसीदानफलसंपूर्णतायैश्रीपरमात्मानंवरंतद्यक्तआचा
र्यादीन्पूजयिष्ये ॥ वस्त्राद्यैःपूज्यविवाहोक्तप्रकारेणऐरिणींसंपाद्य ॥ तुलसीदानस्यसंपूर्णतासिध्यर्थंआचार्यपत्न्यैऐरिणीदानं
ऐरिणीपूजांचकरिष्ये ॥ ऐरिणीत्वमुमादेवीत्यादिश्लोकान्पठेत् ॥ ऐरिणीदानं ॥ याःफलिनी० अर्वाची० इतिमंत्रैःदानं ॥
चत्वारिमासपर्यंततुलस्याःपालनंकृतं ॥ इदानींतुमयातुभ्यंदत्तास्नेहेनपाल्यतां ॥ ततोगृहप्रवेशः ॥ इहप्रियं० इतिमंत्रेण ॥
सक्तुमिवेतिमंत्रेणलक्ष्मींसंपूज्य गच्छगच्छेत्यग्निंविसृज्य इमांसोपस्करपीठप्रतिमायुतांआचार्यायसंप्रददेइतिदद्यात् ॥ आ
चार्यायशय्यांपदंगांचदद्यात् ॥ कर्मणःसांगतासिध्यर्थंब्राह्मणान्क्षीरशर्कराज्यैःयथाशक्तिभोजयेत् ॥ दीनानाथेभ्योन्नंदत्वा

भूयसींदक्षिणांदत्वाकर्मेश्वरार्पणंकुर्यात् ॥ इतिस्मृतिकौस्तुभेविष्णुपंचरात्रागमोक्तमूलवाक्यानुसारीतुलसीविवाहप्रयोगः ॥

श्रीः ॥ तदुक्तंशौनकीये ॥ स्थापनादष्टमेवर्षेद्वादशैकादशेपिवाउत्तरायणेगुरुशुक्रोदयेमाघफाल्गुनचैत्रवैशाखेषुशुक्लपक्षेशुभे

॥ २४१ ॥ अश्वत्थोद्यापनंशौनकीयं ॥

ऋक्षेसुवारतिथिलग्नकेस्कंधपर्णांकुरान्वितेविद्युतादावाग्निनावानभिहतेऽश्वत्थोद्यापनंकुर्यात् ॥ तत्रादौकनककुंडलेकनकसू त्रेकनकमौंजीहोमद्रव्याणिसर्वसंभारान्यथासंभवंसंभृत्यअश्वत्थस्यचतुरस्रांवेदिकांविधायाश्वत्थमूले वर्तुलंचतुरस्रंवाऽलवा लंकृत्वातत्रतुलसींप्लक्षशाखांशमींचरोपयित्वाश्वत्थवेदिकायांचतुरस्रंसमंताच्चतुर्द्वारंचतुर्हस्तंअधिकंवामंडपंअश्वत्थात्पूर्वेपश्चि मेउत्तरेवोक्तलक्षणमंडपंअन्यंवाकृत्वास्वगृहेज्योतिर्विदादिष्टेमुहूर्तेप्रधानसंकल्पंकुर्यात् ॥ तिथ्यादिसंकीर्त्यममात्मनःपु ण्यातिशयायुष्ययशःपुत्रपौत्रपशुवित्तधनधान्य विद्याकुलाभिवृद्धिकुलकोटिसहितस्वर्लोकप्राप्त्याद्यैहिकामुष्मिकफलप्राप्त्य र्थंदशपूर्वान्दशपरानात्मनासहैकविंशतिपुरुषानुद्धर्तुंविष्णुपदप्राप्त्यर्थंतथाचाश्वत्थस्यब्रह्मत्वशांत्यभीष्टफलदातृत्वाद्यनेकगुण संपत्त्यर्थंयथाज्ञानेनयथामिलितोपचारद्रव्यैर्देशकालानुसारतःएकाहाद्यधिवासप्रकारेणाश्वत्थोद्यापनाख्यंकर्मकरिष्ये ॥ पु त्रकामश्चेत् ममेहजन्मनिजन्मांतरेवानानानिमित्तोपार्जितसंततिप्रतिबंधकादृष्टनिरसनपूर्वकंसत्पुत्रावाप्तयेइति ॥ तदंगवि हितंगणेशपूजनंपुण्याहवाचनंमातृकापूजनंनांदीश्राद्धमाचार्यादिवरणंचकरिष्येइतिसंकल्प्य ॥ स्वगृह्यविधिनातानिकृत्वा आचार्यादीन्वृणुयात् ॥ अस्मिन्कर्मणिआचार्यंत्वामहंवृणेसचवृतोस्मीतिवदेत् ॥ एवंब्रह्माणंसदस्यंउपद्रष्टारंवृत्वासर्वान्म

धुपर्कादिनासंपूज्यप्रार्थयेत् ॥ (ऋत्विग्वरणंमंडपप्रतिष्ठावास्तुपूजनप्रकारश्चाग्रेदेवप्रतिष्ठायांद्रष्टव्यः) ॥ ततःस्वगृहेएवग्रहमखादिविधाय ॥ ततःसर्त्विक्सपत्नीकोयजमानःपूर्णकलशहस्तःभद्रंकर्णेभिरितिमंत्रेणमंगलतूर्यघोषेणसहाश्वत्थप्रादक्षिण्येनमंडपपश्चिमद्वारमागत्यतत्रधरांसंपूज्यमंडपंप्रविश्यकलशमश्वत्थसमीपेनिधायनिर्ऋतिवरुणयोर्मध्येउपविशेत् ॥ तत आचार्यःअश्वत्थोद्यापनकर्मणिवृतोहंआचार्यकर्मकरिष्येइतिसंकल्प्य ॥ शरीरशुद्ध्यर्थंभूतशुद्ध्यादिपौरुषजपंन्यासांश्चकृत्वा यदत्रसंस्थितमितिसर्षपलाजान्विकीर्य साधितपंचगव्येनकुशैःसर्वत्रप्रोक्षणंशुचीवोहव्येति आपोहिष्ठेति उत्तरनारायणेनच कार्यं ॥ स्वस्त्ययनंतार्क्ष्यमितिपठेत् देवाआयांतुयातुधानाअपयांतुविष्णोदेवयजनंरक्षस्व भूमौप्रादेशंकुर्यात् ॥ यथोक्तमंडपाकरणेसाधारणमंडपेप्राग्द्वारेअमंत्रकंचूतपल्लवतोरणंदक्षिणेप्लक्षपल्लवतोरणंपश्चिमेवटपल्लवतोरणंउत्तरेअशोकपल्लवतोरणंबध्वातथैवप्रागादिद्वारेषुश्वेतकृष्णहरितरक्तपताकाःअश्वत्थशिरसिमहांतंचित्रध्वजंचबध्वा तथैवप्रागादिद्वारचतुष्टयेवेदादिक्रमेणद्वौद्वावेकमेकंवाब्राह्मणंजपार्थंवृणुयात् ॥ ततआचार्योश्वत्थस्यहरिद्रातैलरोपणादिलौकिकंविधायअश्वत्थवेदिकायां ईशानप्रदेशेसर्वतोभद्रंविरच्यब्रह्मादिदेवतास्थापनंकरिष्यइतिसंकल्प्यउक्तप्रकारेणसंस्थाप्यसंपूज्यतदुपरिअक्षतपुंजेमध्यप्रदेशेकृताऽग्न्युत्तारणप्राणप्रतिष्ठापनसौवर्णप्रतिमायां (वनस्पतेशतवल्शइतिमंत्रेणाश्वत्थनारायणमावाहयेत् ।) ततइदंविष्णुरितिवासुदेवं ॥ तद्वामतः अधस्यायोषणामहीप्रतीचीवशमश्व्यं ॥ अधिरुक्मावितिनीयते ॥ इतिरुक्मिणीं ॥ तद्दक्षिणतः सत्यासत्येभिर्महतीमहद्भिर्देवीदेवेभिर्यजतायजत्रैः ॥ रुजद्दृळ्हानिददद्दुस्त्रियाणांप्रतिगावउपसंवावशांत ॥ इतिसत्यभामां ॥

प्रक्षोदंसाधार्यसासस्रएषासरस्वतीधरुणमायसीपूः ॥ प्रबावधानारथ्येवयातिविश्वाअपोमहिनासिंधुरन्याः ॥ इतिसरस्वती ॥ आतूनइंद्रक्षुमंतंचित्रंग्राभंसंगृभाय ॥ महाहस्तीदक्षिणेन ॥ इतिगणपतिंचावाह्यपौरुषेणश्रीवासुदेवादिभ्योनमइति संपूज्यततोश्वत्थपरितःपीठसमंततोवाअष्टौकलशान्स्थापनप्रकारेणसंस्थाप्य तत्रपूर्वकलशेशुद्धोदकमापोहिष्ठेतिनवर्चेनसूक्ते नद्वितीयेगंधोदकं आनोभद्राइतिदशर्चेनतृतीयेक्षीरोदकंस्वस्तिनोमिमीतेतिपंचर्चेनचतुर्थेपंचगव्यंशन्नइंद्राग्नीइतिपंचदशर्चे नपंचमेहरिद्रोदकंएतोन्विंद्रमितितृचेनषष्ठकलशेसर्वौषध्युदकं समुद्रज्येष्ठाइतिचतसृभिःसप्तमेकुशोदकंयाआपोदिव्याइति अष्टमेकुशोदकंप्रसुवआपइतिनवर्चेन उक्तप्रकारेणपूर्णपात्रांतंकृत्वातत्रवरुणमावाह्यसंपूज्य तत्रपूर्वादिक्रमेणइंद्रादीन्तत्तन्मंत्रैरावाह्यसंपूजयेत् ॥ ततोश्वत्थंपुरुषसूक्तेनाथर्वशिरसाचसंसिच्यपंचामृताभिषेकंचकृत्वाकाषायवस्त्रयुग्मेनचसंवेष्ट्य ॥ ततः पूर्वादिदिक्षुचत्वारिस्थंडिलानिविधायतेषुहोमार्थंचतुरआचार्यान्वृत्वातेस्वगृह्यविधिनाग्नीन्स्थापयेयुः ॥ (अत्रकेचनईशानपूर्वयोर्मध्येग्रहहोमादिकर्तुंपंचमंस्थंडिलमिच्छंति ॥ तदेवमुख्यंकुंडंतत्रविधिवदग्निंप्रतिष्ठाप्यतस्मादग्निनाग्निःसमिध्यतइत्यग्निमुद्धृत्यस्वेस्वेकुंडेस्थापयेयुः॥ बहवःपूर्वकुंडेएवग्रहप्रधानहोमादिकंकुर्वंति)॥ पूर्वमक्तेग्रहयज्ञेइदानींईशान्यांवेदिकायांग्रहानावाह्यसंपूज्य ॥ अन्वादध्यात् ॥ तत्रमुख्यकुंडेपूर्वमक्तेग्रहयज्ञेत्रप्रधानंआदित्यादिनवग्रहान् २८।८ अर्कादिसमिच्चर्वाज्यद्रव्यैःअधिदेवताप्रत्यधिदेवताश्च ८।४ क्रतुसंरक्षकदेवताःक्रतुसाद्गुण्यदेवताश्च २।१ ॥ (अश्वत्थनारायणंअश्वत्थेवइतिमंत्रेणपलाशसमित्तिलाज्यैःप्रतिद्रव्यं १०८ वा २८ ॥ तथाआनोभद्रेतिमंत्रेणविश्वान्देवान्चरुद्रव्येण १०८ वा २८ ॥

तथावासुदेवादिपीठदेवताःपलाशसमित्तिलाज्यैः प्रति १०८ वा २८ (अश्वत्थसमिच्चर्वाज्यैरित्यन्यत्र) ब्रह्मादिदेवताः इंद्रादिलोकपालांश्च २८ वा ८ यक्ष्ये ॥ ॥ पंचकुंडपक्षेप्रतिकुंडमादावश्वत्थनारायणंपलाशसमित्तिलाज्यैः १०८ इत्युक्त्वा पूर्वकुंडेब्रह्मादिमंडलदेवताहोमः ॥ दक्षिणकुंडेगणपतिंतिलाज्याभ्यांस्थापनमंत्रेणप्रतिद्रव्यं १०८ वा २८ ॥ पश्चिमेइंद्राद्य ष्टौलोकपालान्तत्तत्स्थापनमंत्रैः२८।८वास्तुं ॐ वास्तोष्पतेध्रुवास्थूणांसत्रंसोम्यानां ॥ द्रप्सोभेत्तापुरांशश्वतीनामिंद्रोमुनीनांसखा ॥ इतिमंत्रेणशमीसमिच्चर्वाज्यद्रव्यैःप्रतिद्रव्यं २८।८ ॥ उत्तरेश्रीवासुदेवंरुक्मिणीसत्यांसरस्वतींचतत्तत्स्थापनमंत्रेण प्रतिदैवतंप्रतिद्रव्यं १०८वा२८ पायसाज्याभ्यांशेषेण० ॥ एवंतत्तन्मंत्रैर्होमंसंपाद्यस्विष्टकृदादिबल्यंतंकृत्वाधिवसेत् ॥ अत्रबलिदानात्पूर्वंयूपाधिवासोन्यत्रोक्तः॥पुराणादिनारात्रिंनिनयेत् ॥ केचनकाषायवस्त्रदानांतंकृत्वापरेद्युरेवहोमादिकमिच्छंति ॥ प्रातर्घटिकांप्रतिष्ठाप्यपीठदेवताःसंपूज्यअष्टकलशदेवताविसृज्यब्राह्मणैस्तान्ग्राहयित्वातैःसहआचार्यःपवमानःसुवर्जनइत्यनुवाकेनाष्टकलशोदकैरश्वत्थंत्रिःपरिषिच्यकिंचिदवशिष्टोदकान्कलशान्पूर्वस्थानेषुस्थापयेत् ॥ ॥ छ ॥

॥ २४२ ॥ अश्वत्थोपनयनम् ॥

ततोयजमानआचार्योवाऽश्वत्थपश्चिमेस्थंडिलेसंस्कारहोमंकुर्यात् ॥ तद्यथा ॥ अश्वत्थस्यपुंसवनाद्युपनयनांतान्संस्कारान् व्याहृतिद्वाराकरिष्येइतिसंकल्प्य ॥ अग्निंपवमानंप्रतिष्ठाप्यान्वादध्यात् ॥ अत्रप्रधानं ॥ अग्निंवायुंसूर्यंप्रजापतिंआज्यद्रव्येणप्रतिसंस्कारं ८ वा ४ संख्याकाहुतिभिर्यक्ष्ये ॥ प्रतिसंस्कारहोमांते ॥ ॐ वनस्पतेशतवल्शोविरोहसहस्रवल्शाविवयंरुहेम ॥

यंत्वामयंस्वधितिस्तेजमानःप्रणिनायमहतेसौभगाय ॥ इतिमंत्रेणअश्वत्थंस्पृशेत् ॥ एवमुपनयनपर्यंतंकृत्वायजमानाश्वत्थां
तरालेपटंधृत्वासुमुहूर्तेमंगलाष्टकपाठपुरःसरंतदेवलग्नमितिपठितेअंतःपटंनिःसार्य देवानांनुवयमितिध्रुवसूक्तंपठित्वा॥देवानां
नुवयमितिनवर्चस्यबृहस्पतिर्दाक्षायण्यदितिर्वानुष्टुप् जपेविनियोगः ॥ ॐ देवानांनुवयंजानाप्रवोचामविपन्यया ॥ उक्थे
षुशस्यमानेषुयःपश्यादुत्तरेयुगे ॥ ब्रह्मणस्पतिरेतासंकर्मारइवाधमत् ॥ देवानांपूर्व्येयुगेसतःसदजायत ॥ देवानांयुगेप्रथमेसं
तःसदजायत ॥ तदाशाअन्वजायंततदुत्तानपदस्परि ॥ भूर्जज्ञउत्तानपदोभुवआशाअजायंत ॥ अदितेर्दक्षोअजायतदक्षाद्व
दितिःपरि ॥ अदितिर्ह्यजनिष्टदक्षयादुहितातव ॥ तांदेवाअन्वजायंतभद्राअमृतबंधवः ॥ १ ॥ यद्देवाअदःसलिलेसुसंरब्धा
अतिष्ठत ॥ अत्रावोनृत्यतामिवतीव्रोरेणुरपायत ॥ यद्देवायतयोयथाभुवनान्यपिन्वत ॥ अत्रासमुद्रआगूळ्हमासूर्यमजभर्त
न ॥ अष्टौपुत्रासोअदितेर्येजातास्तन्व१स्परि ॥ देवाँउपप्रैत्सप्तभिःपरामार्तांडमास्यत् ॥ सप्तभिःपुत्रैरदितिरुपप्रैत्पूर्व्यंयुगं ॥
प्रजायैमृत्यवेत्वपुनर्मार्तांडमाभरत् ॥ २ ॥ इतिध्रुवसूक्तम् ॥ येयज्ञेनेतिवर्गपंचकंशाखांतरस्थमंत्रांश्चपठित्वायुवंवस्त्राणीति
कौपिनंयज्ञोपवीतंपरममितिमंत्रेणयज्ञोपवीतं इयंदुरुक्तेतिद्वाभ्यांकनकमयींदर्भमयींवामेखलांस्वस्तिनोमिमीतेतिदंडंकृष्णा
जिनंचतत्तन्मंत्रैर्दत्वासप्रणवांसव्याहृतिकांसशिरस्कांगायत्रींअश्वत्थंस्पृष्ट्वाउपदेशवत्पठेत् ॥ इत्युपनयनम् ॥ ततोमहानाम्न्या
दिसमावर्तनांतंकृत्वाकनककुंडलेलंकारांश्चदत्वाआयुष्यंवर्चस्यमितिसूक्तंपठित्वामौंजीविसर्जनांतंकृत्वाममाग्नेइतिसूक्तंपठेत्॥
ततःस्विष्टकृदादिहोमशेषंसमापयेत् ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

॥ २४३ ॥ अथाश्वत्थविवाहः ॥

श्रीः ॥ तत्रादावश्वत्थालवालेशतकुंभमितंशुद्धजलंक्षिस्वादुग्धमधुघृतकुंभैश्चसिक्त्वावस्त्रयुग्मेनअश्वत्थतुलस्यादिशाखावेष्ट
यित्वा अश्वत्थायोष्णीषंवस्त्रयुग्मं तुलस्यैकंचुकीवस्त्रंकंठभूषणंमंगलसूत्रंमौक्तिकंकर्णपादभूषणानिचदत्वा अश्वत्थस्यविवाह
विधिंकरिष्यइतिसंकल्प्य ॥ पूर्वसंस्कारहोमस्थंडिलोत्तरप्रदेशेस्थंडिलंनिर्माययोजकनामानमग्निंप्रतिष्ठाप्यान्वादध्यात् ॥ अ
त्रप्रधानं ॥ ब्रह्माणंद्वासुपर्णेतिमंत्रेण १०८ तिलाज्यद्रव्येण तथामहाव्याहृतिभिःतिलाज्यद्रव्येण १०८ यक्ष्ये ॥ एवंहोमं
कृत्वातुलस्यश्वत्थयोरंतरालेपटंधृत्वामंगलाष्टकानिपठित्वांतःपटंनिःसार्यतयोश्चतुरः शाखामयान्हस्तान्गृभ्णामीतिमंत्रेणयो
जयेत् ॥ ततःस्विष्टकृदादिहोमशेषंसमाप्याश्वत्थंतुलसींचपुरुषसूक्तेनषोडशोपचारैःसंपूज्यप्रार्थयेत् ॥ अश्वत्थत्वंजगन्नाथः
पुरादेवैर्विनिर्मितः ॥ पापात्संत्राहिनोदेवपुण्यंदेहिमहाफलं ॥ क्षीरोदधिसमुद्भूतेतुलसिहरिवल्लभे ॥ अश्वत्थोद्यापनफलंदे
हिमह्यंसदाशिवे ॥ ततआचार्यःग्रहयज्ञोक्तविधिनाबलीन्दत्वाक्षेत्रपालबलिदत्वा सर्वेआचार्याःस्वस्वकुंडेपूर्णाहुतिंहुत्वा क
र्मशेषंसमापयेयुः ॥ ततोयजमानःपीठपूजांविधाय कृतस्याश्वत्थोद्यापनस्यसांगतासिद्ध्यर्थेआचार्यादिभ्यःपूजापूर्वकंदक्षि
णांदत्वाआचार्यादयःपूर्वस्थापिताष्टकलशोदकेनदूर्वापल्लवैःसपत्नीकंयजमानमभिषिंचेयुः ॥ तत्रमंत्राः ॥ आनोभद्रेतिदशर्च
सूक्तं अस्यवामस्येतिद्विपंचाशदृचंसूक्तं परोमात्रयेतिदशर्चसूक्तं मुंचामित्वेतिपंचर्चसूक्तं समुद्रज्येष्ठाइत्यादयःसुरास्त्वामभि
षिंचंत्वित्याद्याः ॥ एवमभिषिक्तोयजमानःतिलकादिधृत्वाअग्निंपीठदेवताश्चसंपूज्यउत्तिष्ठब्रह्मणस्पतइत्युत्थाप्यसोपस्करंपी

ठमाचार्यायगांचदत्वामंडपंसदस्यायआचार्यायवादत्वाभूयसींचदत्वाकर्मेश्वरार्पणंकृत्वाशताधिकान्ब्राह्मणान्संभोज्यआशि
षोगृहीत्वाअनेनाश्वत्थोद्यापनेनश्रीकृष्णःप्रीयतामितिसंपूर्णतांवाचयित्वाइष्टजनैःसहभुंजीत ॥ इतिशौनकीयेअश्वत्थो० ॥

॥ २४४ ॥ अथयूपप्रकारः ॥

श्रीः ॥ प्रासादप्रतिष्ठायामयमेवविधिः ॥ तत्प्रकारश्चेत्थं ॥ प्रासादस्यैशान्यां (अश्वत्थस्यतुपूर्वतः) पदत्रयंहित्वाऽरत्निमात्रंग
र्तंखात्वातत्राक्षतान्दर्भांश्चक्षिप्त्वावटाश्वत्थोदुंबरखदिराद्यन्यतमवृक्षनिर्मितं यजमानमात्रमष्टास्रंचषालयुतंमूर्ध्निवर्तुलंयूपंप्रो
क्ष्यावटेनिखायहरिद्रातैलाक्तमभिषिच्यचषालंप्रतिमुच्यसर्षपगोरोचनगुग्गुलुदूर्वानिंबपत्राणांपोटलिकांबद्ध्वा युवासुवासाइ
तिवासोयुगेनाच्छाद्यगंधाद्यैःसंपूज्यलोकपालान्ब्रह्मविष्णुशिवान्यूपेसंपूज्य ॥ एह्येहिधर्मध्वजयज्ञनाथत्रयीमयोवेदशरीरयू
प ॥ विधायदेवेश्वरयज्ञरक्षांबलिंगृहाणेममहंनमामि ॥ इतिबलिंदत्वामेर्वादिपर्वतान्वरुणंचसंपूज्यप्रार्थयेत् ॥ देहिमेनुग्रहं
यूपप्रसादंकुरुचप्रभो ॥ मूलच्छेदेनयत्पापंभूमिघातेनपातकं ॥ अदुष्टयूपघातोत्थंयूपःपापंव्यपोहतु ॥ यद्बाल्येयच्चकौमारेय
त्पापंवार्धकेकृतं ॥ तत्सर्वंममदेवेशयूपःपापंव्यपोहतु ॥ यन्निशायांतथाप्रातर्यन्मध्याह्नापराह्णयोः ॥ संध्ययोश्चकृतंपापंकर्म
णामनसागिरा ॥ तत्सर्वंममदेवेशयूपःपापंव्यपोहतु ॥ ततोयाओषधीरितिपुष्पमालांबद्ध्वागाढमालिंग्यपुत्रादियुक्तोनमेत् ॥

॥ २४५ ॥ अश्वत्थोद्यापनंबौधायनीयं (पंचकुंडी) ॥

श्रीः॥ अत्रसंक्षिप्त.क्रमः ॥ संकल्पादिमंडपप्रतिष्ठांतेतत्रसर्त्विग्यजमानःप्रविश्यआचार्योमुख्यकुंडपश्चिमेसनवग्रहंवास्तुहोमंसंकल्प्यप्रादेशकरणांतेकुंडसं

वास्तुवेद्यामष्टाष्टतिर्यगूर्ध्वंरेखीकरणेनैकोनपचाशत्पदवास्तुमडलसपाद्यतत्कोणेपार्श्वेना
स्कृत्याग्निप्रतिष्ठाप्यग्रहवेद्यामात्स्यानुसारेणग्रहान्सपूज्यतदुत्तरे वास्तुवेद्यामष्टाष्टतिर्यगूर्ध्वंरेखीकरणेनैकोनपचाशत्पदवास्तुमडलसपाद्यतत्कोणेपार्श्वेना तत पृथगन्यवाहसज्ञकेग्नावग्नेःषोडशसंस्कारसिद्धयेप्र
धेपदानिकृत्वाग्नेप्रतिष्ठोक्तवच्छिख्यादिदेवता सपूज्यग्रहवास्तुहोमातेपृथगग्नौकूष्माडहोमंकृत्वा ॥ मुख्याचार्यःस्वर्णसूच्याश्वत्थेलक्ष्मीनारायणौलिखेत्
त्येकचतुश्चतुर्व्याहृतिभिराज्यहुत्वातस्मात्कुडादग्निनाग्निरित्यग्निमुद्धृत्यव्याहृत्यास्वेस्वेकुडेक्षिपेयु ॥ वनस्पतेशतवल्शइतिगथादिभिःसं
पिप्पलेपरिचित्रध्वजपताकाचत्रद्वाविधिवत्सर्वौषधिकलशप्रतिष्ठाप्यतेनयाओषधीरितिस्नापयित्वापिष्टकेनभूषयित्वा कर्णवेधंकृत्वाहिरण्मयेकुडलेबध्नीयात् ॥
पूज्यगुग्गुलुधूपदत्वामहानैवेद्यमग्रतोनिधायसुवर्णशलाकयानेत्रोन्मीलनंकृत्वादधिमधुनाजनेनाङ्क्त्वास्वर्णसूच्याकर्णवेधंकृत्वाहिरण्मयेकुडलेबध्नीयात् ॥ तदुत्त
वेद्यासर्वतोभद्रेब्रह्मादिमडलदेवताआवाह्यसपूज्य तत्पूर्वत.पीठेवस्त्रादावक्षतपुंजेसुवर्णप्रतिमायावनस्पतेशतवल्शइतिलक्ष्मीनारायणमावाह्यपूजयेत्॥ सर्वेआचार्या.स्वकुंडादीशान्याकलशान्स्थापये
रेशातिकलशमहीद्यौरित्यादिविधिनाप्रतिष्ठाप्यतत्रगगादिनदीरावाह्यपूर्णपात्रंनिधायतत्रवरुणंसंपूजयेत्॥ ततोयूपवेदिकोपर्युत्तरतःश्वभ्रंकृत्वाऊर्ध्वऊपुणइतितस्मिन्प्रतिष्ठाप्यकुंकुमधूपदीपादिदत्वा
युः॥सुवर्णशलाकासूचीचताम्रपात्र्याकृत्वावेद्यामधिवासयेत्॥ ततोयूपवेदिकोपर्युत्तरतःश्वभ्रंकृत्वाऊर्ध्वऊपुणइतितस्मिन्प्रतिष्ठाप्यकुंकुमधूपदीपादिदत्वा चक्षुपीआज्येनेत्यतेत्र
वस्त्रयुग्मेनाच्छाद्यनैवेद्यसमर्प्यऊर्ध्वऊपुणइत्यधिवासयेत् ॥ प्रदोपसमयेरौद्रबलिदत्वामुख्यकुडपश्चिमतःआचार्योन्वादध्यात् ॥ वनस्पतेशतवल्शोविरोहसहस्रवल्शाविवय९रुहे
प्रधानलक्ष्मीनारायणं न्यग्रोधोदुबराश्वत्थपलाशापामार्गसमित्तिलपायसै.प्रतिद्रव्य शताहुतिभिः १०० वनस्पतेशतवल्शोविरोहसहस्रवल्शाविवय९रुहे लोकपालमीशानंपूर्वो
मतत्वामुय९स्वधितिस्तेतिंजानःप्रणिनायमहतेसौभगायइतियजुषा परोमात्रयेतिसूक्तेनप्रत्यृचंचरुणा पुरुषसूक्तेनप्रत्यृचमाज्येन लोकपालमीशानंपूर्वो
क्तन्यग्रोधादिभि. २८ अभित्वादेवसवितरितिमन्त्रेण ब्रह्मादिमंडलदेवतास्तैरेवद्रव्यैःस्वक्ष्येशेषेणेत्याज्यभागातंकुर्यात् ॥ पूर्वकुडेलक्ष्मीनारायणन्यग्रो
धादितैरेवद्रव्यैः १०० इंद्रमग्निचत्रातारमग्निदूतमितिमन्त्राभ्यातैरेवद्रव्यै २८ ॥ दक्षिणेलक्ष्मीनारायणंपूर्ववत् १०० यमनिर्ऋतिंचयमायसो

ममसुन्वंतमितिमन्त्राभ्यातैरेवद्रव्यै. २८ ॥ पश्चिमेलक्ष्मीनारायणंपूर्ववत् १०० वरुणंवायुंचइममेवरुणआनोनियुद्भिरितिमंत्राभ्यातैरेवद्रव्यैः २८ ॥
उत्तरेलक्ष्मीनारायणंपूर्ववत् १०० कुबेरंअभित्यदेवमितितैरेवद्रव्यैः २८ एवहोम.कार्यः होमकालेद्वारजापकैरग्रेतनदेवप्रतिष्ठापचकुंड्युक्तक्रमेणसू
क्तजपःकार्य·।।ततःस्विष्टकृदाद्यंतेइद्रादिभ्यःक्षेत्रपालायचबलिद्द्यात् ॥ सर्वेआचार्याःपूर्णाहुत्यादिहोमशेषंसमाप्योत्तरदिनावध्यग्निरक्षेयुरुपवसेयुश्च ॥
इत्यधिवासनं ॥ प्रातर्घटीस्थापनंआचार्योमंडपदेवता.संपूज्याश्वत्थंपंचामृतैरभिषिच्यतैलहरिद्रारोपणाद्युपहारातंलौकिकमेवकुर्यात् ॥ ततःपूर्वोक्ताश्वत्थो
द्यापनविधिनास्थापिताष्टकलशै·पवमानःसुवर्जनइतित्रिरभिषिच्य वस्त्रदक्षिणातोपचारैःसंपूज्यस्थंडिलेश्वत्थस्यब्रह्मत्वप्रसन्नताशांत्यभीष्टदातृत्वादिसि
द्धयेनामकरणनिष्क्रमणान्नप्राशनचौलोपनयनमहानाम्नीमहाव्रतगोदानसमावर्तनविवाहेषुप्रतिसंस्कारंव्याहृत्याचतुराज्यंहुत्वाश्वत्थंकरेणस्पृशेत् ॥ अधि
वासितसूच्याकर्णवेधंकृत्वाआयुष्यमितिसूक्तेनकुंडलेबध्नीयात् शलाकयानेत्राजनंकार्य ॥ ततोश्वत्थमूलेतुलसीरोपयित्वायजमानकरेमालतींदत्वामध्येंतः
पटंधृत्वामंगलाष्टकानिपठित्वापटमुन्नमय्यमालतीमश्वत्थमूलेरोपयित्वासर्वेयेयज्ञेनबृहस्पतेप्रथमतेवदन्भद्रकर्णेइत्यादिपठेयुः तत·कौपीनंयुवंवस्त्राणीतिव
स्त्रंमित्रस्यचक्षुरित्यजिनंयज्ञोपवीतमित्युपवीतंआचमनंचइयंदुरुक्तादितिद्वाभ्यांमेखलामाबध्यस्वस्तिनइतिदंडततोभिक्षांदत्वाततोविवाहाशिषः ऋक्कवाइद
मग्रेगृहावैप्रतिष्ठेतिपठित्वातेलाजहोमंकृत्वाऽकृत्वावास्विष्टकृदादिहोमशेषंसमाप्य ॥ अश्वत्थोत्तरत·ऊर्ध्वऊपुणइतियूपंरोपयित्वातुलसीसहाश्वत्थस्यसु
वासिनीभिस्तैलहरिद्रारोपणमंगलस्नानचकृत्वाततःकर्मसाद्गुण्यावाप्तयेलक्ष्मीनारायणप्रीतयेचदुकूलवस्त्रादिनानाद्रव्यपूरितंवंशपात्रदानंकार्यं ॥ तत्रादौपू
जनम् ॥ ब्रह्मविष्णुशिवादीनांस्थानंत्वंवृक्षराट्स्वयं ॥ अंगैःसर्वैरहोस्वामिंस्थातव्यंनुत्वयाविभो ॥ इत्यावाहनं ॥ मूलानिब्राह्मणायस्यऋगाद्याश्चांगपल्ल
वाः ॥ फलानियज्ञशाखाश्चवाङ्मयोमेदयांकुरु ॥ आसनं ॥ सर्वतीर्थमयोयस्मात्सर्वदेवमयोयतः ॥ सर्वतीर्थांबुभिस्तस्मात्पाद्यमाधत्स्ववृक्षराट् ॥ पाद्यं ॥
आपोधर्मस्ययद्बीजमापोधर्मःसनातनः ॥ अब्भ्यःपवित्रंनास्त्यन्यदपामर्घ्यंगृहाणमे ॥ अर्घ्यं ॥ शुध्यंतिद्रव्यमात्राणिगंगातोयेननित्यशः ॥ अतःसर्वाणि

गात्राणिस्नापयेयज्ञवृक्षराट् ॥ स्नानं ॥ सर्वभूताधिवासायसर्वदेवमयायच ॥ सर्वलज्जानिरासार्थंवाससीकल्पयाम्यहं ॥ वस्त्र ॥ यतोगधवतीभूमिर्भूमिरूपाहिपादपा. ॥ राजात्वपादपानाचचंदनंप्रतिगृह्यता ॥ गंधं ॥ वृक्षराजनमस्तुभ्ययज्ञराजनमोस्तुते ॥ यज्ञांगरूपयज्ञेशवृक्षाश्वत्थनमोस्तुते ॥ पुष्पं ॥ निर्यासोवृक्षराजानांधूपार्थंकल्पयाम्यहं ॥ धर्मरूपेणवर्ततेवृक्षाश्वत्थायतेनमः ॥ धूपं ॥ चक्षुर्दसर्वलोकानांतिमिरस्यनिवारणं ॥ आर्तिक्यकल्पयेभक्त्यापरिगृह्णीष्ववृक्षराट् ॥ दीप ॥ अन्नाद्भवंतिभूतानियज्ञश्चान्नात्प्रवर्तते ॥ अश्वत्थयज्ञरूपोसिनैवेद्यंतेर्पयाम्यहं ॥ नैवेद्यं ॥ पायसंलड्डुकांश्चार्पयेत् ॥ फलताबूलदक्षिणा समर्प्यनमस्कारप्रदक्षिणापुष्पांजल्यतेप्रार्थयेत् ॥ अश्वत्थोसिजगन्नाथपुरादेवैर्विनिर्मितः ॥ पापात्त्सत्राहिनोदेवपुण्यदेहिमहाफलं ॥ क्षीरोदधिसमुद्भूतेतुलसीहरिवल्लभे ॥ अश्वत्थोद्यापनफलदेहिमह्यंसदाशिवे ॥ इति ॥ तत पूर्णाहुतिवसोर्धाराचहुत्वाचार्यादीन्पूजादक्षिणादिभिस्तोषयेत् ॥ ततोभिषेकः ॥ मंडपाद्युपस्करजातमाचार्यहस्तेप्रतिपाद्यसभवेदशधान्यानिदद्यादितिसंक्षेप. ॥

॥ २४६ ॥ अथवटोद्यापनम् ॥

श्रीः ॥ तिथ्यादिसंकीर्त्यआत्मनःसकलपापक्षयकुलकोटिसमुद्धरणऐहिकामुष्मिकनिरवधिसुखप्राप्तिपूर्वकब्रह्मपदप्राप्तिकामोवटोद्यापनंतथाभीष्टदातृत्वसिद्ध्यर्थंसर्वप्राणिसुखनिवासार्थंचवटसंस्कारंकरिष्येइतिसंकल्प्य ॥ तदंगविहितंगणपतिपूजनंपुण्याहवाचनंमातृकापूजनंनांदीश्राद्धमाचार्यादिवरणंचकरिष्ये ॥ स्वगृह्यविधिनातानिकृत्वाचार्यादीन्वृणुयात् ॥ ततःसर्त्विग्यजमानःपूर्णकलशहस्तःमंगलवाद्यतूर्यघोषेणसहशाकुनसूक्तंपठन्वटमंडपप्रादक्षिण्येनपश्चिमद्वारमागत्यतत्रस्योना० महीद्यौरितिमंत्रेणधरांसंपूज्यअर्घ्यंदत्वाप्रविश्यवटसमीपेकलशंनिधायवरुणनिर्ऋतिमध्येउपविशेत् ॥ ततःआचार्यःकर्मसंक

ल्प्य भूतशुद्ध्यादिविधायमंडपांतगौरसर्षपलाजान्यदत्रसंस्थितमितिविकीर्य साधितपंचगव्येनकुशैःआपोहिष्ठाइत्यादिमं
त्रैःसर्वत्रप्रोक्षणंकृत्वा स्वस्त्ययनमितिमंत्रद्वयंपठित्वादेवाआयांतुयातुधानाअपयांतुविष्णोदेवयजनंरक्षस्व भूमौप्रादेशंकुर्या
त् ॥ यथोक्तमंडपेउक्ततोरणपताकाध्वजान्बद्ध्वाशांतिसूक्तजपार्थंवेदादिक्रमेणद्वावेकंवाब्राह्मणंप्रागादिक्रमेणप्रतिद्वारंवृणुया
त् ॥ ततआचार्योवेदपश्चिमेचतुरस्रांवेदिकांनिर्मायतत्रसर्वतोभद्रेउक्तप्रकारेणब्रह्मादिदेवताआवाह्यतदुपरिअक्षतपुंजेकल
शत्रयंएकंवाकलशंप्रतिष्ठाप्य॥ तत्रमध्यमकुंभेब्रह्मजज्ञानमितिब्रह्माणं तद्दक्षिणेवषट्तेइतिविष्णुं उत्तरेत्र्यंबकमितिरुद्रंएकए
वकलशश्चेत्तत्रैवआग्नेय्यादिकोणेषुगणानांत्वेतिगणपतिं जातवेदसइतिदुर्गां जज्ञानमितिमातॄः क्षेत्रस्यपतीतिक्षेत्रपालं ततः
परितोलोकेशांस्तत्तन्मन्त्रैरावाह्यसंपूज्य वेदीपरितोष्टौकलशान्स्थापनप्रकारेणसंस्थाप्य तत्रपूर्वादिकलशेषुपंचगव्यंसप्तमृ
दःपंचपल्लवान्चंदनंपंचरत्नानिक्षीरंसर्वौषध्योगंगोदकंचक्षिप्त्वाशुद्धजलेनापूर्यपूर्णपात्रंनिधाय तेषुइंद्रादीनावाह्यसंपूजयेत् ॥
ततस्तैलहरिद्रारोपणादिवटस्यकृत्वावस्त्रेणावेष्टयेत् ॥ इत्यधिवासनम् ॥ परेद्युःप्रातर्नित्यकर्मनिर्वर्त्यपीठदेवताःसंपूज्यप्रागा
दिद्वारचतुष्टयेचतुरःकुंभान्संस्थाप्यतेषुउदकंपंचरत्नपल्लवादिचनिधायइंद्रयमवरुणसोमांस्तत्तन्मंत्रैरावाह्यसंपूज्य चतुर्द्वारे
षुचतुर्वेदविदोद्विजाःशांतिसूक्तानिपठेयुः ॥ ततईशान्यांकुंडेस्थंडिलेवाग्निंप्रतिष्ठाप्य तदुत्तरेवेदिकायामुक्तप्रकारेणग्रहा
नावाह्यसंपूज्यतदीशान्यांकलशंप्रतिष्ठाप्यजपार्थंब्राह्मणंवृणुयात् ॥ ततःप्रागाद्याचार्याश्चत्वारःस्वस्वकुंडेस्वगृह्यविधिनाआ
चार्यकुंडात्श्रोत्रियागाराद्वाऽग्नीन्प्रणीयध्यायेयुः॥ कुंडचतुष्टयपक्षेप्राक्कुंडादग्निप्रणयनंतत्रैवमुख्यहोमः॥ अन्वाधानम् ॥ त

त्रैशानकुंडेब्रह्मविष्णुरुद्रान्घृताक्तदूर्वाज्यद्रव्येणाष्टोत्तरशतमिताहुतिभिर्यक्ष्ये ॥ इंद्राद्यष्टौलोकपालान्पलाशसमिच्चर्वाज्य
द्रव्यैःअष्टाविंशतिसंख्ययायक्ष्ये ॥ दक्षिणेगणपतिंदुर्गासप्तमातृःक्षेत्रपालंघृताक्ततिलद्रव्येणाष्टाविंशत्याहुतिभिर्यक्ष्ये ॥ प
श्चिमेसाधिप्रत्यधिदेवतानादित्यादिनवग्रहानर्कादिसमिच्चर्वाज्यतिलव्रीहिद्रव्यैःअष्टाविंशतिसंख्याकाहुतिभिर्यक्ष्ये ॥ उत्त
रेसोमंसोमोधेनुमितिमंत्रेणघृताक्तचरुप्लक्षसमिद्द्रव्येणअष्टोत्तरशताहुतिभिःब्रह्मादिदेवताश्चैकैकयाज्याहुत्यायक्ष्ये ॥ एवंत
त्तन्मंत्रैःहोमंसंपाद्य ॥ ततःआचार्योवटस्यहरिद्रातैलादिदत्वापंचोपचारैःसंपूज्यपूर्वस्थापिताष्टकलशान्ब्राह्मणैर्ग्राहयित्वा
च आपोहिष्ठा समुद्रज्येष्ठा इमाआपः एतोन्विंद्रमितिप्रत्येकंजपन्वटस्याभिषेकंकुर्यात् ॥ ततआचार्यःप्रतीच्यांवटसंस्कारा
र्थंस्थंडिलंनिर्मायवटस्यपुंसवनादिविवाहांतान्संस्कारान्व्याहृतिद्वाराकरिष्ये ॥ अग्निंप्रतिष्ठाप्यअन्वादध्यात् ॥ अग्निंवायुंसू
र्यंप्रजापतिंआज्यद्रव्येण प्रतिसंस्कारंचतुःसंख्याहुतिभिर्यक्ष्ये ॥ प्रतिसंस्कारहोमांतेवनस्पतेशतवल्शइतिमंत्रेणवटंस्पृशेत् ॥
एवमुपनयनपर्यंतंहुत्वा ॥ यजमानवटांतरालेपटंधृत्वासुमुहूर्तेतदेवलग्नमितिपठितेअंतःपटंनिःसार्यध्रुवसूक्तंयेयज्ञेनेतिपठि
त्वाकौपीनंयज्ञोपवीतंमेखलांदंडंचतत्तन्मंत्रैर्दत्वाउपदेशवद्गायत्रींश्रावयित्वानमेत् ॥ ततोमहानाम्न्यादिसमावर्तनांतंकर्मकृ
त्वालंकारान्दत्वाआयुष्यंवर्चस्यमितिपठित्वामौंजींविसर्जयेत् ॥ ततोवटंदूर्वांचदुग्धादिनासिक्त्वावटंदूर्वांवस्त्रयुग्मेनसंवेष्ट्य
वस्त्रंकंचुकीमाभरणादिदत्वापूर्ववद्धृत्वागृभ्णामीतिमंत्रेणवटदूर्वयोःपल्लवमयान्हस्तान्योजयेत् ॥ ततःसंस्कारसंबंधिस्विष्टकृ
दादिहोमशेषंसमाप्यवटंपुरुषसूक्तेनसंपूज्यप्रार्थयेत् ॥ मूलतोब्रह्मरूपायमध्यतोविष्णुरूपिणे ॥ अग्रतोरुद्ररूपायवटवृक्षायते

नमः ॥ अकारमूलरूपायउकारस्कंधशाखिने ॥ मकारफलपुष्पायवटवृक्षायतेनमः ॥ ततआचार्याःस्वस्वकुंडेस्विष्टकृदादि
हुत्वाबलिंपूर्णाहुतिंचकृत्वा ॥ यजमानोवटोद्यापनसांगतासिद्धयेदक्षिणांगांचदास्येइतिसंकल्प्यक्रमेणदत्वा ततःऋत्विजःक
लशोदकैःयजमानंसमुद्रज्येष्ठाइत्यादिमंत्रैरभिषिच्यकर्मशेषंसमापयेयुः ॥ ततोयजमानःपीठदेवताःसंपूज्यउत्तिष्ठब्रह्मणस्प
तइतिउत्थाप्य यांतुदेवगणाःसर्वेइतिविसृज्य पीठादिआचार्यायदत्वा मंडपंसदस्यायदत्वाभूयसींदत्वाशताधिकान्यथाश
क्तिवाब्राह्मणान्भोजयिष्ये॥ आशिषोगृहीत्वावटोद्यापनपूर्णतांवाचयित्वाइष्टजनैःसहभुंजीत ॥ इतिवटोद्यापनमौंजीवि० ॥

॥ २४७ ॥ अथवास्तुशांतिप्रयोगः ॥

श्रीः ॥ कर्ताशुभदिनेआचम्यप्राणानायम्यदेशकालौसंकीर्त्यअमुकगोत्रस्यामुकशर्मणोममसपरिवारस्यास्मिन्वास्तौचिरकाल
सुखनिवासपूर्वमखिलरोगविघ्नादिशांतिसंपदारोग्यपुत्रपौत्रधनधान्यादिसमृद्धिचिरजीवनस्वनिवाससिद्धिद्वाराअस्यवास्तोः
शुभतासिध्यर्थंसग्रहमखांवास्तुशांतिंकरिष्ये ॥ तदंगतयागणेशपूजास्वस्तिवाचनमातृकापूजाभ्युदयिकश्राद्धाचार्यब्रह्मर्त्विग्व
रणानिकृत्वायथाविभवंवस्त्रालंकारादिभिःपूजयेत् ॥ ततआचार्योयदत्रसंस्थितंभूतं० ॥ भूतप्रेतपिशाचाद्याअपक्रामंतुराक्ष
साः ॥ स्थानादस्माद्व्रजंत्वन्यत्स्वीकरोमिभुवंत्विमामित्यनेनसर्षपान्विकीर्यपंचगव्येनशुचीवोहव्याइत्यृचेनपुनंतुमांदेवजनाइ
त्यृचेनगृहमाविभीतएतोन्विंद्रमित्यृचेनगृहंसंप्रोक्ष्य ॥ स्वस्त्ययनमित्यादिप्रादेशकरणांतंकुर्यात् ॥ ततोगृहादौयजमानैकह
स्तमितंचतुरस्रंसयोनित्रिमेखलंकुंडंचतुरंगुलोत्सेधंस्थंडिलंवाविधायतत्पूर्वतश्चतुरंगुलोन्नतंहस्तमितंवेदिद्वयंमृदाविधायउत्तर

अस्मिन्गृहेवतिष्ठंतुआयुर्वे
वेदैरैशानादिकोणचतुष्टयेचतुरोलोहकीलान्रोपयेत् ॥ विशंतुभूतलेनागालोकपालाश्चसर्वतः ॥ अग्निभ्योप्यथसर्पेभ्योयेचा
लकराःसदा ॥ इतिमंत्रेण ॥ प्रतिकीलंमंत्रावृत्तिः ॥ ततःईशानकोणादिक्रमेणचतुर्षुकोणेषु ॥ वेद्युपरिकुंकुमादिनाहेम
न्येतत्समाश्रिताः ॥ तेभ्योबलिंप्रयच्छामिपुण्यमोदनमुत्तममितिमंत्रावृत्त्यामाषभक्तबलीन्दत्वा ॥ ॐ शांतायै
रूप्यशलाकयावापश्चादारभ्यप्रागंताउदक्संस्थाद्व्यंगुलांतराःप्रणवादिनमोतैर्दशभिर्नामभिर्दशरेखाःकुर्यात् ॥ इतिदशरे
नमः यशोवत्यै० कांतायै० विशालायै० प्राणवाहिन्यै० सत्यै० सुमत्यै० नंदायै० सुभद्रायै० सुरथायै० १० इतिदशरे
खाःकृत्वा ॥ तथा हिरण्यायै० सुव्रतायै० लक्ष्म्यै० विभूत्यै० विमलायै० प्रियायै० जयायै० ज्वालायै० विशोकायै०
इडायै० १० इतिदक्षिणारंभाउदगंताःप्राक्संस्थादशरेखाःकुर्यात् ॥ एवमेकाशीतिपदंमंडलंसंपद्यते ॥ तत्रमध्यस्थनवकोष्ठा
निरेखामार्जनेनैकीकुर्यात् ॥ एतन्नवपदंब्रह्मस्थानं तस्यचतुर्दिक्षुचत्वारिपदानिविदिक्षुश्रृंखलाकाराणिद्वादशकोणचतुष्टयो
भयतश्चाष्टाविंतिविंशत्येकपदानि ॥ शिष्टानिप्रतिदिशंपंचपंचेतिविंशतिद्विपदानि ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

॥ २४८ ॥ अथवास्तुमंडलदेवताः ॥

तत्रमंडलेप्रणवाद्यैश्चतुर्थ्यंतैर्नमोंतैर्वक्ष्यमाणनामभिर्देवताआवाह्यस्थापयेत् ॥ तत्रैशानकोणपदेवास्तोःशिरसि ॐ शिखिनेन
मः शिखिनंआवाहयामीत्येवंसर्वत्र १ तद्दक्षिणैकपदेदक्षिणनेत्रेपर्जन्यायन० २ तद्दक्षिणेततोपिपश्चिमतइतिपदद्वयेदक्षिण
श्रोत्रे जयंतायन० ३ तद्दक्षिणपदद्वयेदक्षिणांसे कुलिशायुधाय० ४ तद्दक्षिणपदद्वयेदक्षिणबाहौ सूर्याय० ५ तद्दक्षिण

पदद्वयेदक्षिणबाहौ सत्याय० ६ तद्दक्षिणपदद्वयेदक्षिणकूर्परे भृशाय० ७ तद्दक्षिणेअंसपंक्तिगतैकपदेदक्षिणप्रबाहौ आ
काशायन० ८ आग्नेयकोणपदेदक्षिणप्रबाहौ वायवेन० ९ तत्पश्चिमैकपदेदक्षिणमणिबंधे पूष्णेन० १० तत्पश्चिमेततोप्यु
त्तरइतिपदद्वयेदक्षिणपार्श्वे वितथाय० ११ तत्पश्चिमपदद्वयेदक्षिणपार्श्वेएव गृहक्षताय० १२ तत्पश्चिमपदद्वयेदक्षिणोरौ
यमाय० १३ तत्पश्चिमपदद्वयेदक्षिणजानौ गंधर्वाय० १४ तत्पश्चिमपदद्वयेदक्षिणजंघायां भृंगराजाय० १५ तत्पश्चिमे
बाह्यपंक्तिगतैकपदेदक्षिणस्फिचि मृगाय० १६ नैर्ऋतकोणपदैकपदेपादयोः पितृभ्यो० १७ तदुत्तरैकपदेवामस्फिचि दौ
वारिकाय० १८ तदुत्तरैकपदेततोपिप्रागितिपदद्वयेवामजंघायां सुग्रीवाय० १९ तदुत्तरपदद्वयेवामजानौ पुष्पदंताय० २०
तदुत्तरपदद्वयेवामोरौ जलाधिपाय० २१ तदुत्तरपदद्वयेवामपार्श्वे असुराय० २२ तदुत्तरपदद्वयेवामपार्श्वेएव शोषाय०
२३ तदुत्तरेबाह्यपंक्तिगतैकपदेवाममणिबंधे० पापाय० २४ वायव्यकोणपदेवामप्रबाहौ रोगाय० २५ तत्प्रागेकपदेवाम
प्रबाहौ अहये० २६ तत्प्राक्ततोपिदक्षिणेचेतिपदद्वयेवामकूर्परे मुख्याय० २७ तत्प्राक्पदद्वयेवामबाहौ भल्लाटाय० २८
तत्प्राक्पदद्वयेवामबाहौ सोमाय० २९ तत्प्राक्पदद्वयेवामांसे सर्पाय० ३० तत्प्राक्पदद्वयेवामश्रोत्रे अदितयेन० ३१ त
त्प्राक्बाह्यपंक्तिगतैकपदेवामनेत्रे दितयेन० ३२ तद्दक्षिणेईशानकोणपदाधःकोणपदेमुखे आपाय० ३३ आग्नेयकोणपदा
दधःकोणपदेदक्षिणहस्ते सावित्राय० ३४ नैर्ऋत्यपदाधःकोणपदेमेढ्रे जयाय० ३५ वायव्यकोणाधःकोणपदेवामहस्ते रु
द्राय० ३६ मध्यगतनवकोष्टकब्रह्मपदसंलग्नप्रागादिपदत्रयेदक्षिणस्तने अर्यम्णे० ३७ तद्दक्षिणैकपदेदक्षिणहस्ते सवित्रेन०

३८ तत्पश्चिमेब्रह्मसंलग्नपदत्रयेजठरदक्षिणभागे विवस्वतेन० ३९ तत्पश्चिमैकपदेवृपणयोः विवुधाधिपाय० ४० तदुत्तर
ब्रह्मसंलग्नपदत्रयेजठरवामभागे मित्राय० ४१ तदुत्तरैकपदेवामहस्ते राजयक्ष्मणे० ४२ तत्प्राक्पदत्रयेवामस्तने पृथ्वीधरा
यन० ४३ तत्प्रागेकपदेउरसि आपवत्साय० ४४ ततोमध्यनवपदेपुहृन्नाभ्योः ब्रह्मणेन० ४५ ॥ तदुत्तरेवास्तोष्पतेवसिष्ठो
वास्तोष्पतिस्त्रिष्टुप् वृषवास्तुप्रतिष्ठापनेविनियोगः ॥ ॐ वास्तोष्पतेप्रतिजानी० इतिसुवर्णादिप्रतिमामग्न्युत्तारणपूर्वकंसंस्था
प्य ४६ मंडलाद्बहिरीशानादिकोणचतुष्टये चरक्यै० ४७ विदार्यै० ४८ पूतनायैन० ४९ पापराक्षस्यैन० ५० ततःपूर्वा
दिचतुर्दिक्षु स्कंदायन० ५१ अर्यम्णेनमः ५२ जृंभकायन० ५३ पिलिपिच्छायन० ५४ ततःपूर्वाद्यष्टदिक्षुतत्तन्मंत्रैर्नाम
भिर्वा इंद्रायन० ५५ अग्नयेन० ५६ यमायन० ५७ निर्ऋतयेन० ५८ वरुणायन० ५९ वायवेन० ६० कुवेरायन० ६१
ईशानाय० ६२ इत्यावाह्य वास्तुपीठदेवताभ्योनमइतिसंपूज्यमंडलादीशान्यांकलशंसंस्थाप्यतत्रवरुणायनमइतिवरुणंसंपू
ज्यततः पश्चिमायांकुंडेस्थंडिलेवावरदनामानमग्निंप्रतिष्ठाप्याग्नेरीशान्यांहस्तमितग्रहवेद्यांग्रहान्ग्रहकलशंचसंस्थाप्यतत्रवरुणं
संपूज्यदेवदानवसंवादइत्याद्यैःसंप्रार्थ्याग्निसमीपमेत्यान्वादध्यात्॥ अस्मिन्वास्तुशांतिकर्मण्यन्वाधानंकरिष्ये॥ अस्मिन्नन्वा
हितेत्यादिचक्षुष्यंतमुक्त्वात्रप्रधानं ॥ आदित्यादिनवग्रहान् अष्टाविंशत्यष्टाविंशतिसंख्याकाभिःसमित्तिलाज्याहुतिभिः ॥
अधिदेवताःप्रत्यधिदेवताश्चअष्टाष्टसंख्याकाभिः॥ क्रतुसाद्गुण्यदेवताःक्रतुसंरक्षकदेवताश्चचतुश्चतुःसंख्याकाभिःतैरेवद्रव्यैः॥
शिख्यादिपंचचत्वारिंशद्देवताःप्रत्येकंप्रतिद्रव्यंअष्टोत्तरशताष्टाविंशत्यष्टाभिर्वासंख्याकाभिःऔदुंबरसमित् १ तिल २ (यव)

पायस ३ आज्या ४ हुतिभिः ॥ वास्तुंवास्तोष्पतइतिचतसृभिर्ऋग्भिः प्रतिद्रव्यंप्रत्यृचं १०८ वा २८ वा ८ संख्याहुतिभिः
पूर्वोक्तद्रव्यैः ॥ पुनर्वास्तुंवास्तोष्पतइतिचतसृभिःवास्तोष्पतेध्रुवास्थूणामित्यनयाचक्रमेणप्रत्यृचंपंचैकान्यतरसंख्याकाभिःपं
चबिल्वफलाहुतिभिस्तद्बीजाहुतिभिर्वा ॥ चरक्यादीन्प्रत्येकंअष्टाभिःचतसृभिर्वाप्रत्येकंसमित्तिलपायसाज्याहुतिभिर्यक्ष्ये
शेषेणेत्यादिप्रणीताप्रणयनांतेशिख्यादिदेवताभ्यःप्रत्येकममुष्मैत्वेतिनिर्वापप्रोक्षणपूर्वकमाज्यभागांतेयजमानः इदंउपकल्पि
तंहवनीयद्रव्यमन्वाधानोक्तदेवताभ्यउत्सृज्येनममेत्युक्त्वोत्सृजेत् ॥ ततआचार्यादयोग्रहहोमंकृत्वा तिल १ समित् २ आ
ज्य ३ पायसैः ४ शिख्यादिपंचचत्वारिंशद्देवताभ्योनाममंत्रैःप्रत्येकमष्टाविंशत्यष्टाष्टसंख्याकाभिराहुतिभिर्वाहुत्वावास्त
वेवास्तोष्पतइतिचतसृभिःक्रमेणसमित्तिलपायसाज्यानिजुहुयात् ॥ पुनर्वास्तवेवास्तोष्पतइतिचतसृभिर्वास्तोष्पतेध्रुवेत्यन
याचप्रत्येकंपंचएकैकंवाघृताक्तंबिल्वंजुहुयात् ॥ वास्तोष्पतइतिचतसृणांवसिष्ठोवास्तोष्पतिस्त्रिष्टुबंत्यागायत्री ॥ वास्तोष्पते
ध्रुवास्थूणामितीरिंबिठिर्वास्तोष्पतिर्बृहती ॥ होमेविनियोगः ॥ ततश्चरक्यादिभ्योन्वाधानोक्तमुख्यन्यूनसंख्ययासमिदादि
द्रव्याणिजुहुयात् ॥ ततःस्विष्टकृदादिप्रायश्चित्तहोमांते लोकपालेभ्योग्रहपीठदेवताभ्यःक्षेत्रपालायचबलिंदत्त्वापूर्णाहुतिंजु
हुयात् ॥ मूर्धानंभरद्वाजोवैश्वानरस्त्रिष्टुप् पूर्णाहुतौवि० ॥ ॐ मूर्धानं० देवाःस्वाहा वैश्वानरायेदं० ॥ ततःप्रणीतानिनयनादि
कर्मशेषंसमाप्यवास्तुमंडलपश्चिमदेशेॐशिखिनेनमः एषपायसबलिर्नममेतिप्रत्येकंपायसबलीन्दत्वाचरक्यादिभ्यस्तथैवमाष
भक्तबलीन्दद्यात् ॥ ततआचार्यादयःसमुद्रज्येष्ठाइत्यादिमंत्रैःसुरास्त्वामित्यादिभिश्चमंत्रैः सपत्नीकंयजमानंशांतिकलशोदके

नाभिषिच्यसर्वौषधीभिरनुलिप्यस्नापयेयुः ॥ ततःयजमानआचार्योवागृहंप्रागादितस्त्रिसूत्र्याराक्षोघ्नपावमानमंत्रैः सतूर्यमं
गलघोषंवेष्टयित्वा समंताद्दुग्धपूर्णयाजलपूर्णयाचसस्तनकुंभ्यातथैवसूक्तद्वयेनधाराद्वयमविच्छिन्नंकुर्यात् ॥ ततोमध्यनव्रप
देब्रह्मस्थानेसुरूपांस्त्रीरूपांपृथ्वींध्यात्वाॐपृथिव्यैनमःइतिसंपूज्य ॥ सर्वदेवमयंवास्तुवास्तुदेवमयंपरंइतिपठित्वा ॥ गृहस्या
ग्नेयकोणेआकाशपदे यजमानपदेनजानुमात्रंगर्तंखात्वामध्येगोमयेनोपलिप्यशुभ्रचंदनपुष्पाक्षतैरलंकृत्यसर्वधान्यवीजानिद
ध्योदनंचक्षिप्त्वानवंजलपूर्णंकलशंशुक्लैकपुष्पयुतंगंधाद्यर्चितमादायजानुभ्यामवनिंगत्वातज्जलंगर्ते ॐ नमोवरुणायेतिमंत्रेण
क्षिपेत् ॥ जलेप्रदक्षिणावर्तेपुष्पेचोर्ध्वमुखेशुभम् ॥ ततःपक्वमृत्पेटिकायांशाल्यादिसप्तधान्यवीजानिदध्योदनंशैवालंफलपु
ष्पाणिचक्षिप्त्वातूर्यघोषेणपूर्वस्थापितवृषवास्तुप्रतिमामानीयपेटिकायांसंस्थाप्यगंधादिभिःसंपूज्यप्रार्थयेत् ॥ पूजितोसिसया
वास्तोहोमाद्यैरर्चनैःशुभैः ॥ प्रसीदपाहिविश्वेशदेहिमेगृहजंसुखं ॥ वास्तुमूर्तेनमस्तेस्तुभूशय्याभिरतप्रभो ॥ मद्गृहंधनधान्या
दिसमृद्धंकुरुसर्वदेति ॥ ततोमृत्पेटिकांपिधायशनैर्गर्तेस्थाप्य ॥ सशैलसागरांपृथ्वीयथावहसिमूर्धनि ॥ तथामांवहकल्याण
संपत्संततिभिःसह ॥ इतिसंप्रार्थ्यतथैवमृदागर्तंपूरयेत् ॥ मृदआधिक्येउत्तमंसाम्येमध्यमंन्यूनत्वेत्वधमंफलंविद्यात् ॥ गर्तो
परिभूमिंगोमयेनोपलिप्यशुक्लगंधपुष्पाक्षतैर्भूषयेत् ॥ ततोग्नेःपश्चिमतआचार्यंसंपूज्यतस्मैवासोयुगंगांचदत्वाब्रह्मऋत्विग्भ्योय
थाशक्तिदक्षिणांदत्वा ग्रहाणांशिख्यादीनांचपूजांकृत्वाक्षमाप्य उत्तिष्ठब्र० यांतुदेवेतिचविसर्जनेकृतेतत्प्रतिमाद्याचार्यहस्तेप्र

तिपाद्याग्निंसंपूज्यगच्छगच्छेतिविसृज्यब्राह्मणैः शांतिंपाठयित्वाग्रहशिख्यादिप्रीत्यर्थप्रत्येकंत्रींस्त्रीनेकैकंयथाशक्तिवाब्राह्मणान्संभोज्याशिषोगृहीत्वासुहृद्युतोभुंजीत ॥ इतिश्रीमन्नारायणभट्टसूरिसूनुभट्टरामकृष्णविरचितःपौराणवास्तुशांतिप्रयोगः ॥

॥ २४९ ॥ अथगृहप्रवेशः ॥

एवंप्रथमेह्निवास्तुशांतिंविधायद्वितीयेह्निसुमुहूर्तेतदहरेववागृहप्रवेशंकुर्यात् ॥ सचेत्थं ॥ नवंजलपूर्णपल्लवोपेतंदूर्वायुतंगंधाक्षतसुधालिप्तंवस्त्रवेष्टितंसपूर्णपात्रंसफलंकलशमंजलिनागृहीत्वायजमानोब्राह्मणान्वितःसदारपुत्रस्तूर्यघोषेणस्वस्तिसूक्तेनकनिक्रददितिचगृहंप्रविश्य प्रधानगृहमध्येधान्योपरितंकलशंस्थापयेत् ॥ ततोगृहस्थैर्यार्थंब्राह्मणैः पुण्याहंवाचयित्वातान्संपूज्यतैस्त्रिःशिवंवास्त्वितिवाचयित्वाब्राह्मणान्संभोजयित्वाशिषोगृहीत्वासुहृद्युतोभुंजीत ॥ इतिगृहप्रवेशः ॥ ॥ छ ॥

॥ २५० ॥ अथपंचकुंडीमंडपप्रकारः ॥

श्रीगणेशायनमः ॥ देवप्रतिष्ठांअश्वत्थोद्यापनंवाकर्तुंतत्तत्स्थानादुत्तरतःपूर्वतोवाउत्तममंडपेषोडशहस्तं मध्यममंडपेचतुर्दशहस्तंदशहस्तमष्टहस्तंवाचतुर्द्वारंमंडपंकुर्यात् ॥ तत्रमध्यस्तंभचतुष्टयमध्येवेदींहस्तोच्छ्रितांकुर्यात् ॥ तस्याःसमंततश्चतुर्दिक्षुत्रयोदशांगुलांतरंहस्तमात्रांतरंवात्यक्त्वाकुंडानिहस्तमात्राणिकुर्यात् ॥ तत्रप्राच्यांचतुरस्रंदक्षिणयोनि ॥ दक्षिणेर्धचंद्रंदक्षिणयोनि ॥ पश्चिमेवर्तुलंपश्चिमयोनि ॥ उत्तरेपद्मकुंडंपश्चिमयोनि ॥ ईशान्यांचतुरस्रंवृत्तंवाआचार्यकुंडंदक्षिणयोनि पश्चिमेवाकुर्यात् ॥ मंडपस्येशान्यामुत्तरस्यांवादिशिचतुर्हस्तांतरेणमंडपार्धमानेनत्रिभागेनवाचतुर्थभागेनवाप्रासादमानेनवाचतुष्को

णंकोणध्वजस्तंभयुतंचतुर्द्वारंपूर्वमुखमुदङ्मुखंवास्नानमंडपंकुर्यात् ॥ तन्मध्यप्रदेशेवेदिकाद्वयंद्विहस्तंचतुर्थांशोच्छ्रायंद्विमेखलंकुर्यात् ॥ अथवामहावेद्यर्धविस्तीर्णतदुच्छ्रायोच्छ्रायंतदर्धोच्छ्रायंवाकुर्यात् ॥ महामंडपस्यपश्चिमतश्चतुर्हस्तंपड्वस्तंवाजलाधिवासमंडपंकुर्यात् ॥ एवंमंडपादिसंपाद्यपूर्वदिनेपूर्वतनचतुर्थदिनेवायथाविभवंसंभृतसंभारःसंकल्पादिकुर्यात् ॥ ॥ छ ॥

॥ २५१ ॥ अथसंकल्पोऋत्विग्वरणंच ॥

श्रीः ॥ तत्रादौयजमानःकूष्मांडहोमब्रह्मकूर्चादिभिरात्मतनुंपावयित्वामुहूर्तात्पूर्वदिनेकृतमंगलस्नानःशुक्लमाल्यानुलेपनःसभार्यःस्वासनेउपविश्याचम्यपवित्रपाणिःप्राणानायम्यदेशकालौस्मृत्वाआत्मनःपापक्षयपूर्वकं दशपूर्वान्दशपरानात्मनासहैकविंशतिपुरुषान्पितृतोमातृतश्चोद्धर्तुकामोहंश्रीपरमेश्वरप्राप्त्यर्थं यथाज्ञानेनयथामिलितोपचारद्रव्यैर्देशकालाद्यनुसारतःएकाहाद्यधिवासप्रकारेणआचार्यब्रह्मसदस्यादिद्वाराविष्णुप्रतिष्ठांशिवप्रतिष्ठांवाकरिष्ये ॥ तथाचपत्नीपुत्रादिसहितस्यममप्रतिमापिंडिकाकुंडतोरणस्तंभादिषुप्रधानांगकर्मसुचहीनाधिकांगतादिकर्मण्ययथाकरणादिविविधसूचित सर्वानिष्टनिवर्हणार्थं अस्यकर्मणःसाद्गुण्यार्थंचग्रहमखंतिलैःशांतिहोमंचकरिष्ये ॥ आदौनिर्विघ्नतासिद्ध्यर्थंगणपतिपूजनंस्वस्तिवाचनंमातृकापूजनंनांदीश्राद्धंआचार्यवरणंचकरिष्ये ॥ तानिकृत्वाआचार्यादीन्वृणुयात् ॥ यथा ॥ अमुकप्रवरान्वितोऽमुकगोत्रोत्पन्नोऽमुकशाखाध्यायीअमुकशर्माअहं ॥ अमुकप्रवरोपेतममुकगोत्रोत्पन्नममुकशाखाध्यायिनममुकशर्माणंअमुकदेवप्रतिष्ठाख्येकर्मणिमुख्यकुंडेविहितहोमंकर्तुमाचार्यत्वामहंवृणे ॥ आचार्योवृतोस्मियथाज्ञानतःकर्मकरिष्यामीतिवदेत् ॥ एवंब्रह्माणंसदस्यंप्रति

कुंडमाचार्यं ब्रह्माणंच ॥ एकोवाब्रह्मा ॥ प्रतिकुंडंऋत्विजोजापकादींश्चवृत्वासर्वान्मधुपर्कादिनार्हयित्वाप्रार्थयेत् ॥ आचार्यप्रार्थना ॥ यथाशक्रस्यवागीशआचार्यःसर्वकर्मसु ॥ तथामयात्वमाचार्योवृतोऽस्मिन्सवकर्मणि ॥ मंत्रमूर्तिर्भवान्नाथःसंसाराघौघनाशनः ॥ श्रीदेवस्यप्रतिष्ठायांकुरुकर्मयथोदितं ॥ त्वत्प्रसादान्निजेष्टंचसमग्रंफलमाप्नुयां ॥ संसारभयभीतेनह्येषयज्ञःप्रकारितः ॥ प्रारब्धस्त्वत्प्रसादेननिर्विघ्नंमेभवत्विति ॥ ॥ सदस्यं—त्वंनोगुरुःपितामातात्वंप्रभुस्त्वंपरायणं ॥ त्वत्प्रसादाच्चविप्रर्षेसर्वंमेस्यान्मत्वंममयज्ञेस्मिन्ब्रह्मत्वेनवृतोह्यसि ॥ ॥ ब्रह्माणं—यथाचतुर्मुखोब्रह्माशक्रादीनांमखेप्रभुः ॥ तथानोगतं ॥ आपद्विमोक्षणार्थायकुरुयज्ञमतंद्रितः ॥ ऋत्विग्भिःसहितःशुद्धैःसंयतैःसुसमाहितैः ॥ आचार्येणचसंयुक्तःकुरुकर्मयथोदितं॥ ॥गणपं—प्रारिप्सितस्ययज्ञस्यजपस्यहवनस्यच॥ निर्विघ्नेनसमाप्त्यर्थंत्वामहंगणपंवृणे ॥ ॥उपद्रष्टारं—भगवन्सर्वधर्मज्ञसर्वधर्मभृतांवर ॥ वितते मम यज्ञेस्मिन्नुपद्रष्टाभवद्विज ॥ सर्वेषांसमुच्चयेनप्रार्थना ॥ अस्ययागस्यनिष्पत्तौभवंतोभ्यर्थितामया ॥ सुप्रसन्नाःप्रकुर्वंतुकर्मेदंविधिपूर्वकं ॥ अस्मिन्कर्मणियेयेतुवृतागुरुमुखामया ॥ सावधानाःप्रकुर्वंतुस्वंस्वंकर्मयथोदितं ॥ इतिसर्वान्संपूज्यसंप्रार्थ्यसाष्टांगंप्रणमेत् ॥ तेचसर्वेप्रत्येकं वृतोस्मियथाज्ञानतःकर्मकरिष्यामीतिवदेयुः इति ॥

॥ २५२ ॥ अथमंडपपूजाचंडेश्वरोक्ता ॥

श्रीः ॥ अथाचार्यःसयजमानःसर्त्विक्पूर्णकुंभदध्यक्षतफलपुष्पसुवासिनीभिःसहितोमंगलघोषैःभद्रंकर्णेभिःकनिक्रददित्यादिशाकुनसूक्तंपठन्मंडपंगच्छेत्॥ आचार्योमंडपप्रादक्षिण्येनपश्चिमद्वारिजानुभ्यामवनिंगत्वा स्योनापृथिवीतिभूमिंध्यायन्अ

र्घ्यंदद्यात् ॥ तत्रादौ ॥ उद्धृतासिवराहेणकृष्णेनशतबाहुना ॥ दंष्ट्राग्रैर्लीलयादेवियज्ञार्थंप्रणमाम्यहं ॥ इतिनमस्कारः ॥
ब्रह्मणानिर्मितेदेविविष्णुनाशंकरेणहि ॥ पार्वत्याचैवगायत्र्यास्कंदवैश्रवणेनच ॥ यमेनपूजितेदेविधर्मेणविजिगीषुणा ॥
सौभाग्यंदेहिपुत्रांश्चधनंरूपंचदेहिमे ॥ गृहाणार्घ्यंमयादत्तंसौभाग्यंचप्रयच्छमे ॥ इत्यर्घ्यंदत्वापश्चिमद्वारेणमंडपंप्रादक्षिण्ये
नप्रविश्यनैर्ऋत्यवारुण्योर्मध्येपूर्वोत्तराभिमुखाउपविशेयुः ॥ आचार्योविद्याःपश्चिमतउपविश्यआचम्यप्राणानायम्यदेशका
लौस्मृत्वाअमुककर्मणियजमानेनवृतोहंमंडपपूजादिविहितंकर्मकरिष्ये ॥ गणेशंपूजयित्वाशरीरशुद्ध्याकर्माधिकारार्थंआस
नादिन्यासभूशुद्ध्यादिपवनपावनन्यासादिनात्मानंपावयित्वाप्रतिष्ठामंडपांतः यदत्रसंस्थितंभूतं० ॥ जितंतेपुंडरीकाक्षनमस्ते
विश्वभावन ॥ सुब्रह्मण्यनमस्तेस्तुमहापुरुषपूर्वज ॥ भूतानिराक्षसावापियेत्रतिष्ठंतिकेचन ॥ तेसर्वेप्यपगच्छंतुयज्ञमत्रकरो
म्यहं ॥ अपसर्पंतुतेभूता० ब्रह्मकर्मसमारभे ॥ इतिलाजगौरसर्षपान्सर्वतोविकिरेत् ॥ ततःशुचीवोहव्येतितृचेनकुशैःपंचग
व्येनआपोहिष्ठेतितृचेनअद्भ्यःसंभूतइत्युत्तरनारायणेनचाद्भिःप्रोक्षणंकार्यं ॥ ततःकृतांजलिःस्वस्त्ययनंतार्क्ष्यमितिमंत्रद्वयंप
पठेत् ॥ देवाआयांतु यातुधानाअपयांतु विष्णोदेवयजनंरक्षस्व भूमौप्रादेशंकुर्यात् ॥ ततोवेदिकाग्नेयकोणेस्थूणांवसुदामावाह्य
पूजयेत् ॥ नैर्ऋत्यकोणेभद्रां ॥ वायव्यकोणेअदितिं ॥ ईशानकोणेनंदांचपूजयेत् ॥ ततःपश्चिमद्वारेणबहिर्निर्गत्यमंडपप्रा
दक्षिण्येनमंडपद्वाराद्बहिर्हस्तांतेपूर्वेश्वत्थतोरणंसुदृढनामकंशंखचिह्नितंअग्निमीळेमधुच्छंदाअग्निर्गायत्री ॥ अग्निमीळेइति
मंत्रेणनिधाय ॥ सुदृढतोरणायनमइतिनाममंत्रेणगंधादिभिःसंपूज्यपुष्पमालादिशोभितंकुर्यात् ॥ राहुबृहस्पतीतत्रन्यसेत् ॥

तत्रैकःकलशःस्थाप्यः ॥ यथा ॥ महीद्यौरितिभूमिंस्पृष्ट्वा ओषधयःसमितिधान्यराशिंकृत्वा तदुपरिआकलशेष्वितिकलशं
संस्थाप्य इमंमेगंगेइतिजलेनापूर्य गंधद्वारामितिगंधंप्रक्षिप्य याओषधीरितिसर्वौषधीः ओषधयःसमितियवान् कांडात्कां
डादितिदूर्वाः अश्वत्थेवइतिपंचपल्लवान् स्योनापृथिवीतिसप्तमृदः याःफलिनीरितिफलं सहिरत्नानीतिपंचरत्नानि हिरण्य
रूपइतिहिरण्यंचप्रक्षिप्य युवासुवासाइतिवस्त्रेणरक्तसूत्रेणवावेष्ट्य पूर्णादर्वीतितदुपरिपूर्णपात्रंन्यसेत् ॥ तस्मिन्कलशेध्रुवा
वाहनंपूजनंच॥ ततोदक्षिणेऔदुंबरंसुभद्रनामकंचक्रचिह्नितंतोरणं॥ ॐ इषेत्वोर्जेत्वावायवस्थोपायवस्थदेवोवःसविताप्रार्पय
तुश्रेष्ठतमायकर्मणे ॥ इतिनिधायसुभद्रतोरणायनमःइतिपूर्ववत्संपूज्यपूर्ववच्चंदनादिचर्चितंकृत्वासूर्यमंगारकंचतत्रन्यसेत् ॥
तत्रैकःकलशःपूर्ववत्स्थाप्यः ॥ तत्रधरामावाहयेत्पूजयेच्च॥ ॥पश्चिमेप्लाक्षंसुकर्मनामकंगदाचिह्नितंतोरणं ॥ ॐ अग्नआ
याहिवीतयेगृणानोहव्यदातये ॥ निहोतासत्सिबर्हिषि ॥ इतिनिधायसुकर्मतोरणायनमइतिपूर्ववत्संपूज्यचंदनादिचर्चितं
कृत्वाशुक्रंबुधंचतत्रन्यसेत् ॥ तत्रपूर्ववत्कलशंसंस्थाप्यतत्रवाक्पतिमावाह्यपूजयेत् ॥ ॥ ततउत्तरे ॥ वटतोरणंसुहोत्रना
मकंपद्मचिह्नितं ॥ ॐ शंनोदेवी० ॥ इतिमंत्रेणनिधायसुहोत्रतोरणायनम इतिपूर्ववत्संपूज्यचंदनादिचर्चितंकृत्वासोमकेतुश
नीस्तत्रन्यसेत् ॥ तत्रपूर्ववत्कलशस्थापनंतत्रविघ्नेशमावाह्यपूजयेच्च ॥ ॥ ततःपूर्वद्वारेकलशद्वयंप्रतिद्वारशाखंप्रतिष्ठाप्य
चंदनोदकफलपंचपल्लवससमृत्तिकासुवर्णपंचरत्नादियुतंदध्यक्षतविभूपितंवस्त्रपुष्पमालादिचंदनचर्चितं रक्तसूत्रवेष्टिताननंपू
र्ववन्मंत्रैःस्थापयेत् ॥ प्रतिकलशंमंत्रावृत्तिः ॥ ऐरावतंकलशद्वयेन्यसेत्पूजयेच्च ॥ ऋग्वेदिनावृत्विजौपूर्वद्वारेशांतिसूक्तज

पार्थत्वेनत्वांवृणे ॥ ऋग्वेदःपद्मपत्राक्षोगायत्रःसोमदैवतः ॥ अत्रिगोत्रस्तुविप्रेंद्रऋत्विक्त्वंमेमखेभवेतिप्रत्येकंवृत्वा ॥ अग्नि
मीळेमधुच्छंदाअग्निर्गायत्री ॥ ॐ अग्निमीळे० ॥ इतिमंत्रेणगंधाद्युपचारैःपूजयेत् ॥ ततःसहस्राक्षंमत्तैरावतस्थितंपीतकिरीट
कुंडलधरंदक्षिणवामकरस्थवज्रोत्पलमिंद्रंध्यात्वा ॥ एह्येहिसर्वामरसिद्धसाध्यैरभिष्टुतोवज्रधरामरेश॥ संवीज्यमानोप्सरसां
गणेनरक्षाध्वरंनोभगवन्नमस्ते ॥ भोइंद्रइहागच्छेहतिष्ठ ॥ इंद्रंसांगंसप० क्विकंद्वारकलशेआ० ॥ आशुःशिशानइतींद्रोप्रति
रथइंद्रस्त्रिष्टुप् ॥ ॐ आशुःशिशानोवृष० इतिपीतांपताकांपीतध्वजंचोच्छ्रयेत् ॥ त्रातारमिंद्रंगर्गइंद्रस्त्रिष्टुप् ॥ इंद्रपूजनेवि० ॥
ॐ त्रातारमिंद्रं० ॥ इतिइंद्रंपूजयित्वा ॥ इंद्रःसुरपतिःश्रेष्ठोवज्रहस्तोमहाबलः ॥ शतयज्वाचयोदेवस्तस्मैनित्यंनमोनमः ॥
इतिनत्वाइंद्रायसांगायसायुधायसशक्तिकायअमुंसदीपमाषभक्तबलिंसमर्पयामीतिसमर्पयेत् ॥ हस्तौपादौप्रक्षाल्याचम्य ॥
ततआग्नेयेगत्वापूर्ववत्कलशंस्थापयित्वापुंडरीकंअमृतंचतत्रन्यसेत्पूजयेच्च ॥ छागस्थंरक्तंदक्षिणवामकरद्वयधृतशक्तिकमंडलुं
यज्ञोपवीतिनमग्निंध्यात्वा ॥ एह्येहिसर्वामरहव्यवाहमुनिप्रवीरैरभितोभिजुष्ट ॥ तेजस्वतालोकगणेनसार्धममाध्वरंपाहिक
वेनमस्ते ॥ भोअग्नेइत्यादिअग्निंसांगमावाह्यरक्तांपताकांरक्तध्वजंच ॥ अग्निंदूतंमेधातिथिरग्निर्गायत्री ॥ पताकोच्छ्रयणेवि० ॥
ॐ अग्निंदूतंवृणीमहे० ॥ इतिउच्छ्रयेत् ॥ त्वंनोअग्नेनाभागःकाण्वोग्निर्महापंक्तिः ॥ ॐ त्वंनोअग्नआयुषुत्वंदेवेषुपूर्व्यवस्वएकं
इरज्यसि ॥ त्वामापःपरिस्रुतःपरियंतिस्वसेतवोनभंतामन्युकेसमे ॥ इतिमंत्रेणाग्निंगंधादिभिःपूजयित्वा ॥ आग्नेयःपुरुषोर
क्तःसर्वदेवमयोव्ययः ॥ धूम्रकेतुरजोध्यक्षस्तस्मैनित्यंनमोनमः ॥ इतिनत्वाअग्नयेसांगायेतिबलिंदद्यात् ॥ ॥ ततआचम्य

दक्षिणेगत्वाप्रतिद्वारशाखंचंदनोदकादियुतंपूर्ववत्कलशद्वयंस्थापयित्वावामननामकंदिग्गजंतत्रन्यसेत्पूजयेच्च ॥ ततोयजुर्वे
दिनावृत्विजौशांतिसूक्तजपार्थत्वेनत्वांवृणे ॥ कातराक्षोयजुर्वेदस्त्रैष्टुभोविष्णुदैवतः ॥ काश्यपेयस्तुविप्रेंद्रऋत्विक्त्वंमेमखेभ
व ॥ इतिप्रत्येकंवृत्वा ॥ इषेत्वोर्जेत्वावा० ॥ इतिमंत्रेणगंधाद्युपचारैःपूजयेत् ॥ ततोमहिषारूढंधृतदंडपाशदक्षिणवामकर
द्वयंकृष्णांजनचयोपममग्निसमलोचनंयमंध्यात्वा ॥ एह्येहिवैवस्वतधर्मराजसर्वामरैरर्चितधर्ममूर्ते ॥ शुभाशुभानंदशुचामधी
शशिवायनःपाहिमखंनमस्ते ॥ भोयमइत्यादियमंसांगमित्याद्यावाह्य ॥ कृष्णांपताकांकृष्णंध्वजंच ॥ आयंगौःसार्पराज्ञीस
र्पागायत्री ॥ ॐ आयंगौःपृश्निरक्रमीद० ॥ इतिमंत्रेणोच्छ्रयेत् ॥ ततःयमायसोमंयमोयमोनुष्टुप् ॥ ॐ यमायसोमं० ॥ इतिय
मंगंधादिभिःपूजयित्वा ॥ महामहिषमारूढंदंडहस्तंमहाबलं ॥ आवाहयामियज्ञेस्मिन्पूजेयंप्रतिगृह्यतां ॥ इतिनत्वा ॥ य
मायसांगायेत्यादिबलिंदद्यात् ॥ ॥ ततआचम्यनैर्ऋत्यांगत्वापूर्ववत्कलशंस्थापयित्वा ॥ कुमुदंदुर्जयंचतत्रपूजयित्वा ॥
ततोनरारूढंमहाकायंखड्गहस्तंमहाबलं राक्षसैर्वेष्टितंनीलंपीताभरणभूषितंनिर्ऋतिंध्यात्वा ॥ एह्येहिरक्षोगणनायकस्त्वंविशा
लवेतालपिशाचसंघैः ॥ ममाध्वरंपाहिपिशाचनाथलोकेश्वरस्त्वंभगवन्नमस्ते ॥ भोनिर्ऋतेइत्यादिनानिर्ऋतिंकलशेआवाह्य ॥
मोषुणःकण्वोनिर्ऋतिर्गायत्री ॥ पताकोच्छ्रयणेवि० ॥ ॐ मोषुणःपरापरा० ॥ इतिनीलपताकांनीलध्वजंचोच्छ्रयेत् ॥ असुन्वं
तइतिमंत्रेणमोषुणइतिवानिर्ऋतिंगंधादिभिःपूजयित्वा॥ निर्ऋतिंखड्गहस्तंचसर्वलोकैकपावनं ॥ आवाहयामियज्ञेस्मिन्पूजेयं
प्रतिगृह्यतां ॥ इतिनत्वासांगायेत्यादिबलिंदद्यात् ॥ ॥ ततआचम्यपश्चिमेगत्वापूर्ववत्कलशद्वयंस्थापयित्वाअंजनाख्यंदि

ग्गजंतत्रन्यसेत् ॥ सामवेदिनावृत्विजौपश्चिमद्वारेशांतिसूक्तजपार्थंत्वामहंवृणे ॥ सामवेदस्तुपिंगाक्षोजागतःशक्तिदैवतः ॥
भारद्वाजस्तुविप्रेंद्रऋत्विक्त्वंमेमखेभवेतिप्रत्येकंवृत्वाअग्नआयाहीतिगंधाद्युपचारैःपूजयेत् ॥ ततःमकरस्थंपाशहस्तंशुक्लवर्णं
किरीटिनंवरुणंध्यात्वा ॥ एह्येहियादोगणवारिधीनांगणेनपर्जन्यमहाप्सरोभिः ॥ विद्याधरेंद्रामरगीयमानपाहित्वमस्मान्भ
गवन्नमस्ते ॥ भोवरुणेत्यादिद्वारकलशेआवाह्य ॥ श्वेतांपताकांश्वेतध्वजंच ॥ इमंमेवरुणेतिशुनःशेपोवरुणोगायत्री ॥ वरु०
ॐ इमंमेवरुणश्रुधीहवमद्याचमृळय ॥ त्वामवस्युराचके ॥ इतिउच्छ्रयेत् ॥ तत्त्वायामिशुनःशेपोवरुणस्त्रिष्टुप् ॥ ॐ तत्त्वायामि०
इतिवरुणंगंधादिभिःपूजयेत् ॥ पाशहस्तंचवरुणमर्णसांपतिमीश्वरं ॥ आवाहयामियज्ञेस्मिन्वरुणायनमोनमः ॥ इतिनत्वावरु
णायेत्यादिमाषभक्तबलिंदत्वा ॥ ॥ ततआचम्यवायव्यांगत्वातत्रपूर्ववत्कलशंस्थापयित्वातत्रपुष्पदंतंसिद्धार्थंचसंपूज्यमृगाधि
रूढंधूम्रवर्णंचित्रांबरधरंयुवानंध्वजवरददक्षिणवामकरद्वयंवायुंध्यात्वा ॥ एह्येहियज्ञेममरक्षणायमृगाधिरूढःसहसिद्धसंघैः ॥
प्राणाधिपःकालकवेःसहायगृहाणपूजांभगवन्नमस्ते ॥ भोवायोइहागच्छेत्यावाह्य ॥ धूम्रांपताकांधूम्रध्वजंच ॥ वायोशतंवामदे
वोवायुरनुष्टुप् ॥ ॐ वायोशतंहरीणां० ॥ इतिमंत्रेणोच्छ्रयेत् ॥ तववायोव्यश्वांगिरसोवायुर्गायत्री ॥ ॐ तववायवृतस्पते० इति
वायुंगंधादिभिरभ्यर्च्य ॥ वायुमाकाशगंचैवपवनंवेगवद्गतिं ॥ आवाहयामियज्ञेस्मिन्पूजेयंप्रतिगृह्यतां ॥ अनाकारोमहौ
जाश्चयश्चादृष्टगतिर्दिवि ॥ तस्मैपूज्यायजगतोवायवेहंनमामिच ॥ इतिनत्वासांगायेत्यादिमाषभक्तबलिंदद्यात् ॥ ॥ तत
आचम्यउत्तरेगत्वापूर्ववत्कलशद्वयंसंस्थाप्यसार्वभौमंदिग्गजंतत्रन्यसेत् ॥ अथर्ववेदिनावृत्विजौशांतिसूक्तजपार्थंत्वेनत्वांवृ

णे ॥ बृहन्नेत्रोथर्ववेदोनुष्टुभोरुद्रदैवतः ॥ वैशंपायनविप्रेंद्रऋत्विक्त्वंमेमखेभवेतिप्रत्येकंवृत्वा ॥ ततःशंनोदेवीरितिमंत्रेणगंधाद्युपचारैःपूजयेत् ॥ ततोनरयुतविमानस्थंकुंडलमहाकेयूररुचिरंगदावरददक्षिणवामभुजद्वयंमुकुटिनंमहोदरंमहाकायंहरितवर्णंकुबेरंध्यात्वा ॥ एह्येहियक्षेश्वरयज्ञरक्षांविधत्स्वनक्षत्रगणेनसार्धं ॥ सर्वौषधीभिःपितृभिःसहैवगृहाणपूजांभगवन्नमस्ते ॥ भोसोमेत्यादिद्वारकलशेआवाह्य ॥ हरितांपताकांहरितध्वजंच ॥ आप्यायस्वराहूगणोगोतमःसोमोगायत्री ॥ ॐ आप्यायस्व० इत्युच्छ्रयेत् ॥ सोमोधेनुंराहूगणोगोतमःसोमस्त्रिष्टुप् ॥ ॐ सोमोधेनुं० इतिमंत्रेणसोमंगंधादिभिःपूजयेत् ॥ सर्वनक्षत्रमध्येतुसोमोराजाव्यवस्थितः ॥ तस्मैसोमायदेवायनक्षत्रपतयेनमः ॥ इतिनत्वासांगायेत्यादिसोमायेमंमाषभक्तबलिंसमर्पयामीतिदद्यात् ॥ ततआचम्यईशान्यांगत्वापूर्ववत्कलशंसंस्थाप्य ॥ सुप्रतीकंदिग्गजंमंगलंचतत्रसंपूज्य वृषारूढंदक्षिणवामहस्तयोर्वरत्रिशूलधरंत्रिनेत्रंशुक्लमीशानंध्यात्वा ॥ एह्येहिविश्वेश्वरनस्त्रिशूलकपालखट्वांगधरेणसार्धं ॥ लोकेनयज्ञेश्वरयज्ञसिध्यैगृहाणपूजांभगवन्नमस्ते ॥ भोईशानेत्यादिईशानंकलशेआवाह्य ॥ श्वेतांपताकांश्वेतध्वजंच ॥ अभित्वादेवसवितरित्याजीगर्तिःशुनःशेपःसवितागायत्री ॥ ॐ अभित्वादेवसवित० इत्युच्छ्रयेत् ॥ तमीशानमितिगंधादिभिरभ्यर्च्य ॥ वृषस्कंधसमारूढशूलहस्तत्रिलोचन ॥ आवाहयामियज्ञेस्मिन्पूजेयंप्रतिगृह्यतां ॥ सर्वाधिपोमहादेवईशानःशुक्लईश्वरः ॥ शूलपाणिर्विरूपाक्षस्तस्मैनित्यंनमोनमः ॥ इतिध्यात्वा ॥ ईशानायसांगायेत्यादिबलिंदद्यात् ॥ ॥ ततआचम्यईशानपूर्वयोर्मध्येअधउद्दिश्यअनंतशयनासीनंफणासहस्रमंडितंपद्मशंखधरोर्ध्वाधोदक्षिणकरद्वयं चक्रगदाधरोर्ध्वाधोवामकरद्वयमनंतं

॥ एह्येहिपाताळधरामरेंद्रनागागनाकिन्नरगीयमान ॥ यक्षोरगेंद्रामरलोकसंघैरनंतरक्षाध्वरमस्मदीयं ॥ भोअनंतइ
ध्यात्वा ॥ एह्येहिपाताळधरामरेंद्रनागागनाकिन्नरगीयमान ॥ यक्षोरगेंद्रामरलोकसंघैरनंतरक्षाध्वरमस्मदीयं ॥ ॐ आयंगौः पृश्नि० इत्युच्छ्रयेत् ॥
हागच्छेत्यादिअनंतमावाह्यश्वेतांपताकांश्वेतध्वजंच ॥ आयंगौःसार्पराज्ञीसर्पागायत्री ॥ ॐ आयंगौःपृश्नि० इत्युच्छ्रयेत् ॥
तेनैवमंत्रेणशेषंगंधादिभिरभ्यर्च्य ॥ योसावनंतरूपेणब्रह्मांडंसचराचरं ॥ पुष्पवद्धारयेन्मूर्ध्नितस्मैनित्यंनमोनमइतिनत्वासां
गायेत्यादिमाषभक्तवलिंदद्यात् ॥ ॥ ततआचम्यपश्चिमनिर्ऋतिमध्येऊर्ध्वमुद्दिश्यअक्षसूत्रकुशमुष्टिधरोर्ध्वाधोदक्षिणकर
द्वयंसुवर्णकमंडलुधरोर्ध्वाधोवामकरद्वयंचतुर्मुखंश्मश्रुजटिलंलंबोदरंसुवर्णवर्णब्रह्माणंध्यात्वा ॥ एह्येहिसर्वाधिपतेसुरेंद्रलो
केनसार्धंपितृदेवताभिः ॥ सर्वस्यधातास्यमितप्रभावोविशाध्वरंनःसततंशिवाय ॥ भोब्रह्मन्इहागच्छेत्यादिब्रह्माणंसांगमि
त्याद्यावाह्यरक्तांपताकांरक्तध्वजंच ॥ ब्रह्मजज्ञानंगोतमोवामदेवोब्रह्मात्रिष्टुप् ॥ ॐ ब्रह्मजज्ञानंप्रथ० अनेनोच्छ्रयेत् ॥ तेनै
वब्रह्माणंगंधादिभिरभ्यर्च्य ॥ पद्मयोनिश्चतुर्मूर्तिर्वेदावासःपितामहः ॥ यज्ञाध्यक्षश्चतुर्वक्त्रस्तस्मैनित्यंनमोनमइतिनत्वासां
गायेत्यादिबलिंदद्यात् ॥ अन्येतुस्योनापृथिवीतिपृथ्वींसंपूज्यतेनैवध्वजपताकास्थापनंकुर्वंति ॥ रूपनारायणमतेईशानपूर्वयोर्म
ध्येब्रह्मपूजनं ॥ ततआचम्यमंडपमध्येअत्युच्चदंडोदशहस्तदीर्घस्त्रिहस्तायतोमहाध्वजोविचित्रवर्णः ॥ इंद्रस्यवृष्णइत्यस्येंद्रो
प्रतिरथइंद्रस्त्रिष्टुप् ॥ ॐ इंद्रस्यवृष्णो० इतिसंस्थाप्य ॥ ब्रह्मजज्ञानमितिमंत्रेणतत्रैवब्रह्मपूजनंकार्यं ॥ ततोमंडपस्यषोडश
स्तंभेषुसर्वेभ्योदेवेभ्योनमः । वंशेषुकिन्नरेभ्योनमः । पृष्ठेपन्नगेभ्योनमइतिपूजयेत् ॥ ॥ ततोमंडपाद्बहिःपूर्वस्यांदिशिकिं
चिद्भूमिमुल्लिप्यतत्रोपविश्य ॥ त्रैलोक्येयानिभूतानिस्थावराणिचराणिच ॥ ब्रह्मविष्णुशिवैःसार्धंरक्षांकुर्वंतुतानिमे ॥ देव

दानवगंधर्वायक्षराक्षसपन्नगाः ॥ ऋषयोमनवोगावोदेवमातरएवच ॥ सर्वेममाध्वरेरक्षांप्रकुर्वंतुमुदान्विताः ॥ ब्रह्माविष्णु
श्चरुद्रश्चक्षेत्रपालगणैःसह ॥ रक्षंतुमंडपंसर्वेघ्नंतुरक्षांसिसर्वतः ॥ त्रैलोक्यस्थस्थावरेभ्योभूतेभ्योनमः ॥ त्रैलोक्यस्थचरेभ्योभू
तेभ्योनमः ॥ ब्रह्मणेनमः ॥ विष्णवेनमः ॥ शिवायनमः ॥ देवेभ्योनमः ॥ दानवेभ्योनमः ॥ गंधर्वेभ्योनमः ॥ यक्षेभ्यो
नमः ॥ रक्षोभ्योनमः ॥ पन्नगेभ्योनमः ॥ ऋषिभ्योनमः ॥ मनुष्येभ्योनमः ॥ गोभ्योनमः ॥ देवमातृभ्योनमः ॥ इतिप्र
त्येकंसंपूज्यपूर्वमंत्रैरेभ्योभूमौमाषभक्तबलिंदद्यात् ॥ इतिमंडपप्रतिष्ठा ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

॥ २५३ ॥ अथशांतिहोमः ॥

श्रीः ॥ ततोदेशकालौस्मृत्वाप्रतिमापिंडिकादिषुन्यूनाधिकपाषाणप्राणिवधादिदोषपरिहारार्थंशांतिहोमंकरिष्येइतिसंक
ल्प्याग्निस्थापनादिविधायान्वाधानंकुर्यात् ॥ आज्यभागांतमुक्त्वात्रप्रधानंमृत्युरोगान्अघोरंरुद्रंपापभक्षणमंत्रालिंगोक्तदेव
ताःस्थाप्यदेवंच ५ एताःपंचदेवताःप्रत्येकंअष्टाधिकशतसंख्याकाभिर्घृताक्ततिलाहुतिभिर्यक्ष्येशेषेणस्विष्टकृतमित्यादि ॥ क्र
मेणहोममंत्राः ॥ परंमृत्योःसंकुसुकोमृत्युरोगास्त्रिष्टुप् ॥ घृताक्ततिलहोमेवि० ॥ परंमृत्यो० ॥ अघोरेभ्योथघोरे० ॥ त्र्यंबकंव
सिष्ठस्त्र्यंबकोनुष्टुप् ॥ घृताक्ततिलहोमेवि० ॥ त्र्यंबकं० ॥ चरणंपवित्रं ॥ स्थाप्यदेवमंत्रःइदंविष्णुर्मेधातिथिर्विष्णुर्गायत्री ॥
घृताक्ततिल० ॥ इदंविष्णु० ॥ विष्णोर्नुकंदीर्घतमानारायणस्त्रिष्टुप्घृताक्त० ॥ विष्णोर्नुकं० इतिनारायणस्य ॥ शिवपक्षे ॥
तत्पुरुषायविद्महेइतिशिवस्य० ॥ स्विष्टकृदादिहोमशेषंसमापयेत् ॥ इतिशांतिहोमः ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

॥ २९४ ॥ देवहस्तेकंकणबंधनेजलाधिवासेचवास्तुदेवीप्रतिष्ठाप्रयोगेविशेषः ॥ कार्पाससूत्रहरिद्राक्तंसाक्षतकास्यपात्रेनिधायकुं
आचार्य.कौतुकबंधनकरिष्येइतिसंकल्प्यदर्भकूर्चेउदकुंभंनिधायदशतंतुमितंपंचागुलमष्टांगुलंवा कार्पाससूत्रहरिद्राक्तंसाक्षतकास्यपात्रेनिधायकुं
भोदकेनसूत्रमभिषिचेत्एभिर्मंत्रैः ॥ अग्निमीळइतिनवर्चस्यसूक्तस्यमधुच्छंदाअग्निर्गायत्री ॥ सूत्रप्रोक्षणेविनियोगः ॥ ॐ अग्निमीळे० ॥ आ
पोहिष्ठेतितिसृणामांबरीषःसिंधुद्वीपआपोगायत्री ॥ एतोन्विंद्रमितितिसृणामांगिरसस्तिरश्चीर्द्रोनुष्टुप् ॥ स्वादिष्ठयेतिदशर्चस्यसूक्तस्यमधुच्छंदाः
पवमानःसोमोगायत्री ॥ रक्षोहणमितिपंचविंशर्चस्यसूक्तस्यभारद्वाजःपायूरक्षोहाग्निस्त्रिष्टुप् ॥ रात्रीव्यख्यदित्यष्टर्चस्यसूक्तस्यकुशिकःसौभरिपुत्रो
रात्रिर्गायत्री ॥ कृणुष्वपाजइतिपंचदशर्चस्यसूक्तस्यगौतमोवामदेवोरक्षोहाग्निस्त्रिष्टुप् ॥ तरत्समंदीतिचतसृणामवत्सार.पवमानसोमोगायत्री ॥
सहस्रशीर्षेतिषोळशर्चस्यसूक्तस्यनारायणःपुरुषोनुष्टुप्अंत्यात्रिष्टुप् ॥ विष्णोर्नुकमितिषण्णामौचथ्योदीर्घतमाविष्णुस्त्रिष्टुप् ॥ परोमात्रयेतिसप्ता
नामैत्रावरुणिर्वसिष्ठोविष्णुस्त्रिष्टुप् ॥ हिरण्यवर्णामितिपंचदशर्चस्यसूक्तस्यआनंदकर्दमचिक्लीतेंदिरासुताऋषयःश्रीर्देवताआद्यास्तिस्रोनुष्टुभ त
तएकाप्रस्तारपंक्तिःततोद्वेत्रिष्टुभौततोष्टावनुष्टुभ'अंत्याप्रस्तारपंक्तिः ॥ यज्जाग्रतइतिषण्णांशिवसंकल्पमंत्राणांप्रजापतिर्मनस्त्रिष्टुप् ॥ विहिहोत्रेति
पंचानांवामदेवोवायुरनुष्टुप् ॥ मुंचामित्वेतिपंचानांप्राजापत्योयक्ष्मनाशनइंद्रस्त्रिष्टुबंत्यानुष्टुप् ॥ स्योनापृथिवीमेधातिथिःपृथिवीगायत्री ॥ द्र
विणोदाइत्यस्यांगिरसःकुत्सोद्रविणोदाअग्निस्त्रिष्टुप् ॥ सवितापश्चातादित्यस्यनाभागःसवितात्रिष्टुप् ॥ नवोनवइतिसूर्यासावित्रीसूर्यासावित्री
त्रिष्टुप् ॥ उलूकयातुमितिवसिष्ठइंद्रस्त्रिष्टुप् ॥ पिशंगभृष्टिममित्यस्यदैवोदासिःपुरुरूपइंद्रोगायत्री ॥ एभिर्मंत्रैःसूत्रमभिषिच्य ॥ जातवेदसइ
त्यस्यजातवेदाअग्निस्त्रिष्टुप् ॥ इत्यनयासूत्रंगंधेनानुलिप्य ॥ विश्वेत्तातइत्यस्यभार्गवोनृमेधइंद्रोजगती सूत्रबंधनेवि० ॥ इतिमंत्रेणभगवतोदक्षि
णहस्तेबध्नीयात् ॥ ततोधान्यराशौजलद्रोणिंकटाहंवाजलभांडंनिधायएतेषामभावेजलधारार्थशिक्यादिसंपाद्यद्रोण्यादिकंगंधोदकेनापूर्यतन्मध्ये

अष्टाविंशतिदर्भैर्निर्मितंकूर्चंनिधाय यदत्रसंस्थितमितिभूतशुद्धिंविधायतस्मिन्कूर्चेमूलमंत्रेणहरिंहरंवाभावयित्वाचक्रमुद्रांप्रदर्श्य जलद्रोणीतोद
क्षिणदिशिधान्यपुंजोपरिवस्त्रद्वयवेष्टितंकलशंएकवस्त्रवेष्टितंकरकंचकलशस्थापनमंत्रैःस्थापयेत् ॥ तत्रकलशेब्रह्मजज्ञानंगौतमोवामदेवोब्रह्मात्रि
ष्टुप्कलशेब्रह्मावाहनेवि० ॥ ॐ ब्रह्मणेनमःब्रह्माणमावाहयामिइत्यावाह्यकरकेनाममंत्रेणसुदर्शनमावाहयेत् ॥ ॐ सुदर्शनायनमःसुदर्शनमावा
हयामि ॥ ततःजलद्रोण्यादेरुपरि यदत्रसंस्थितमितिमंत्रेणसर्षपान्विकीर्यअष्टौकलशान्कलशस्थापनमंत्रैःस्थापयेत् तेष्वष्टकलशेषुइंद्रादीनावा
हयेत् ॥ अग्रतःसुवर्चसंदीपंदद्यात् ॥ जलांतःशमीपीठंस्थापयित्वातदुपरिवस्त्रमास्तीर्यप्रतिमांवस्त्रेणाच्छाद्यकुशैरावेष्ट्यप्राङ्मुखीमुदङ्मुखीवाज
लेधिवासयेत् ॥ अयंकमलावासइत्यागमप्रसिद्धिः ॥ अयमेवसरोजसंघातनामकाधिवासः ॥ जलद्रोण्यभावेसंततधारांकुर्यात् ॥ जलाधिवासंएक
रात्रंयामवागोदोहनमात्रंवाकुर्यात् ॥ ॥ जलाधिवाससूक्तानितु ॥ अतोदेवाइतिपण्णांमेधातिथिर्विष्णुर्गायत्री ॥ विष्णोर्नुकमितिसप्तदशर्चे
स्यसूक्तस्यदीर्घतमाविष्णुर्जगतीसप्तम्यादितिसृणामिंद्राविष्णूआद्याःपट्त्रिष्टुभः ॥ अस्यवामस्येतिद्विपंचाशदृचस्यसू०दीर्घतमाविश्वेदेवास्त्रिष्टुप्तृ
तीयापंचमीसप्तमीनांमरुतोत्यानांतिसृणामगस्त्य.प्रथमाद्वितीयाचतुर्थीषष्ठ्यष्टमीदशम्येकादशीद्वादशीनामिंद्रः द्वात्रिंश्यावाक्त्रयस्त्रिंश्याःशक
धूमसोमौपंचत्रिंश्याअग्निवायुसूर्याःषट्त्रिंश्यावाक्सप्तत्रिंश्यष्टत्रिंश्योःसूर्यएकोनचत्वारिंश्याः कालचक्रंचत्वारिंश्याः सरस्वतीएकचत्वारिंश्याः
साध्या.द्विचत्वारिंश्याःसूर्यपर्जन्याग्नयःत्रिचत्वारिंश्याःसरस्वान्द्वादशीपंचदशीत्रयोविंश्येकोनत्रिंशीषट्त्रिंश्येकचत्वारिंश्योजगत्यः ततएकाग्र
स्तारपंक्तिःएकपंचाश्यनुष्टुप् ॥ जलाधिवासनेवि० ऋ० ५२ ॥ ममाग्नेवर्चइत्येकविंशानामाद्यानांदशानांविहव्यःततःसप्तानांपरमेष्ठीप्रजापतिः
ततोत्यानांयज्ञोनामप्रजापतिःआद्यानांनवानांविश्वेदेवाःशेषाणांभाववृत्तमनुष्टुप्नवमीजगती ॥ ऋ० २१ ॥ आशुःशिशानइतित्रयोदशर्चस्यसू
क्तस्यइंद्रोप्रातिरथऋषिःइंद्रोदेवताचतुर्थ्यावृहस्पतिस्त्रिष्टुवंत्यानुष्टुप् १३ ॥ शंनइंद्राग्नीइतिपंचदशर्चस्यसूक्तस्यमैत्रावरुणिर्वसिष्ठोविश्वेदेवास्त्रिष्टुप्

१५ ॥ रक्षोहणमितिपंचविंशर्चस्यसूक्तस्यभारद्वाजःपायूरक्षोहाग्निस्त्रिष्टुप् २५ ॥ आनोभद्राइतिदशर्चस्यसूक्तस्यराहूगणोगोतमोविश्वेदेवाःआद्याः
पंचजगत्यःपष्ठीविराट्स्थानात्रिष्टुप्सप्तमीजगतीअष्टम्याद्यास्तिस्त्रस्त्रिष्टुभः १० ॥ स्वस्त्ययनमितिद्वयोःस्वस्त्यात्रेयोविश्वेदेवास्त्रिष्टुप् २ ॥ इमारुद्रा
येत्येकादशर्चस्यसूक्तस्यकुत्सोरुद्रोजगती ११ ॥ मुंचामित्वेतिपंचर्चस्यसूक्तस्ययक्ष्मनाशनोनामप्रजापतिपुत्रोराजयक्ष्मनाशनइंद्रस्त्रिष्टुवंत्यानुष्टुप्
५ ॥ रात्रीव्यख्यदित्यष्टर्चस्यसूक्तस्यकुशिक.सौभरिपुत्रोरात्रिर्गायत्री ८ ॥ एतानिसूक्तानिजपेयुः ॥ ततःअथर्वशीर्पयथाशक्त्यावर्तयेत् ॥ एवंज
लाधिवासंसंपाद्यसाक्षतहस्ताचार्यादिसहितःसपत्नीकोयजमान. मंगलतूर्यनिनादेनसुवासिनीमंगलगीतसहितःभद्रंकर्णेभिरितिमंत्रघोपेणमहामं
डपप्रादक्षिण्येनपश्चिमद्वारेणमंडपप्रविश्यवेद्याःपश्चिमतउपविश्याचम्यप्राणानायम्यदेशकालौस्मृत्वामंडपप्रतिष्ठांकरिष्येइतिसंकल्प्य ॥ गणेशंसं
पूज्यअथवास्तुयजननवग्रहमखार्थवृतैराचार्यादिभिर्यथावकाशप्रदेशेकुंडांतरेस्थंडिलेवाएकतंत्रेणपृथग्वावास्तुयागंग्रहमखंचकारयेत्इतिविशेषः॥

॥ २५५ ॥ पंचकुंडीपक्षेन्वाधानादि ॥

श्री ॥ पूर्वईशानकुंडस्थमुख्याचार्य.उपरिमेखलायांइदंविष्णुरितिविष्णुं मध्यमेखलायांब्रह्मजज्ञानमितिब्रह्माणं अधोमेखलायांकद्रुद्रायेतिरुद्रं
योन्यांगौरीर्मिमायेतिगौरीचावाह्यपूजयेत् ॥ स्वगृह्यविधिनाकुंडसंस्कारपूर्वमग्निप्रतिष्ठाप्यअग्नेर्गर्भाधानादिसंस्कारार्थंव्याहृत्याहुतीःप्रतिसंस्कार
मष्टाष्टसंख्याकाहुत्वा ॥ ततःप्रागाद्याचार्याःप्रागादिकुंडहोमंकरिष्यइतिसंकल्प्य ॥ उपरिवत्स्वस्वकुंडसंस्कारंकृत्वामुख्याचार्यकुंडात्संस्कृतमग्नि
अग्निनाग्नि.समिध्यतइतिमंत्रेणस्वेस्वेकुंडेप्रतिष्ठापयेयुरग्नेर्ध्यानादिचकुर्युः ॥ मुख्यकुंडाचार्य.स्वकुंडस्यैशान्यांशांतिकलशंविधिवत्स्थापयेत् ॥ प्रा
गाद्याचार्या.स्वस्वकुंडस्यैशान्यांसंपातोदकार्थंशांतिकलशंचस्थापयेयुः ॥ तत्रैक.कलशःसंपातोदकार्थं ॥ द्वितीयकलशेसाक्षतपात्रेमूर्तिमूर्त्यधिप

तिलोकपालंचावाहयेत् ॥ तत्प्रकार: ॥ पूर्वकुंडस्येशानकलशे पृथिवीमूर्तिआवाहयामि १ पृथिवीमूर्त्यधिपतिशर्वं २ लोकपालमिंद्रं ३ अग्नि
मूर्तिं ४ अग्निमूर्त्यधिपतिपशुपति ५ लोकपालंअग्निं ६ इतिपूर्वकुंडेपट् ॥ दक्षिणकुंडैककलशेयजमानमूर्तिं १ यजमानमूर्त्यधिपतिउग्रं २ लो
कपालंयमं ३ सूर्यमूर्तिं ४ सूर्यमूर्त्यधिपतिरुद्रं ५ लोकपालंनिर्ऋतिं ६ इतिपट् ॥ पश्चिमकुंडैककलशे जलमूर्तिं १ जलमूर्त्यधिपतिभवं २
लोकपालंवरुणं ३ वायुमूर्तिं ४ वायुमूर्त्यधिपतिईशानं ५ लोकपालंवायुं ६ इतिपट् ॥ अथोत्तरकुंडैककलशे सोममूर्तिं १ सोममूर्त्यधिपति २ लोक
पालंकुवेरं ३ आकाशमूर्तिं ४ आकाशमूर्त्यधिपतिभीमं ५ लोकपालंईशानं ६ इत्युत्तरकुंडेपट्आवाह्यपूजयित्वाअन्वाधानंकुर्यात् ॥ तत्रादौ
मुख्यकुंडेआचार्य:समिद्वयमादायविष्णुप्रतिष्ठांगतयाविहितहोमंकर्तुंतत्रदेवतापरिग्रहार्थमन्वाधानंकरिष्येअस्मिन्नन्वाहितेग्नाविलाद्याज्यभागांत
मुक्त्वा (मुख्यकुंडेमूर्तिपानसंति) ॥ प्रधानंस्थाप्यदेवंविष्णुंपलाशोदुंबराश्वत्थशम्यपामार्गसमित्तिलचर्वाज्यै:प्रतिद्रव्यं १०८ संख्यया २८
संख्ययावायक्ष्ये ॥ पिंडिकां २८ संख्ययातिलद्रव्येण लक्ष्मीगरुडंचप्रत्येकं २८ तिलद्रव्येण ब्रह्मादिमंडलदेवता:प्रत्येकं १० तिलद्रव्येण ॥
प्रणवादिन्यासांतर्गततत्वानामाप्यायनार्थप्रतितत्वं १० संख्यालिंगोक्तदेवतास्तिलद्रव्येणयक्ष्ये ॥ (अथवाप्रणवादिन्यासमंत्राणामाप्यायना
र्थविष्णुं १०८ तिलैर्यैवैश्वइतित्रिविक्रम.)॥ प्रतिमाया:गर्भाधानादिषोडशसंस्कारासिद्ध्यर्थप्रजापतिअष्टा ८ हुतिसंख्ययातिलद्रव्येणव्याहृतिमं
त्रेणयक्ष्ये ॥ तथाचशांत्यर्थप्रजापति १०८ तिलद्रव्येणयक्ष्ये ॥ शेषेणस्विष्टकृतमित्यादि ॥ ॥ अथपूर्वकुंडेआज्यभागांतमुक्त्वाअत्रप्रधानंपृ
थिवीमूर्तिंपृथिवीमूर्त्यधिपतिशर्वंलोकपालंइंद्रंअग्निमूर्तिं अग्निमूर्त्यधिपतिपशुपतिलोकपालंअग्निंचप्रत्येकंपलाशोदुंबराश्वत्थशम्यपामार्गसमित्तिल
चर्वाज्यै:प्रतिद्रव्यं ८ यक्ष्ये ॥ स्थाप्यदेवंविष्णुंतैरेवद्रव्यै.प्रत्येकं १०८ पिंडिकां २८ तिलद्रव्येण ॥ लक्ष्मीगरुडंप्रत्येकं २८ तिलद्रव्येण ॥
प्रजापतिं १०८ तिलद्रव्येण शेषेणस्विष्टकृतमित्यादि० ॥ ॥ दक्षिणकुंडेप्रधानं ॥ यजमानमूर्तिं यजमानमूर्त्यधिपतिउग्रं यमंसूर्यमूर्तिं सूर्य

मूर्त्याधिपतिरुद्रं लोकपालंनिर्ऋतिच प्रत्येकंपलाशोदुंबराश्वत्थशम्यपामार्गसमित्तिलचर्वाज्यैःप्रतिद्रव्यं ८ स्थाप्यदेवंविष्णुंतैरेवद्रव्यै.प्रत्येकं १०८ पिडिकां २८ तिलद्रव्येण लक्ष्मीगरुडंचप्रत्येकं २८ तिलद्रव्येणप्रजापति १०८ तिलद्रव्येण ॥ शेषेणेत्यादि ॥ ॥ अथपश्चिमकुंडेप्रधानं ॥ जलमूर्तिं जलमूर्त्यधिपतिभवं लोकपालंवरुणं वायुमूर्तिंवायुमूर्त्यधिपतिईशानंलोकपालंवायुं तैरेवद्रव्यै.प्रतिद्रव्यं ८ स्थाप्यदेवंविष्णुंतैरेवद्रव्यै प्रतिद्रव्यं १०८ पिडिकां २८ तिलद्रव्येण लक्ष्मीगरुडंचप्रत्येकं २८ तिलद्रव्येणप्रजापतिं १०८ तिलद्रव्येणशेषेणेत्यादि० ॥ ॥ अथोत्त रकुंडेप्रधानं सोममूर्तिं सोममूर्त्यधिपतिमहादेवं लोकपालंकुबेरं आकाशमूर्तिं आकाशमूर्त्यधिपतिंभीमं लोकपालंईशानं प्रत्येकपूर्वोक्तद्रव्यै· प्रतिद्रव्यं ८ स्थाप्यदेवंविष्णुंतैरेवद्रव्यै.प्रतिद्रव्य १०८ पिडिका २८ तिलद्रव्येण लक्ष्मीगरुडंचप्रत्येकं २८ तिलद्रव्येण प्रजापति १०८ तिलद्रव्येणशेषेणस्विष्टकृतमित्यादि ॥ इतिपंचकुंडीपक्षेन्वाधानं ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ . ॥

॥ २५६ ॥ अथपंचकुंडीहोममंत्रद्वारपालजपक्रमः ॥

श्रीः ॥ होमेक्रियमाणेजापकाजाप्यानिपठेयु. ॥तान्यग्रेपूर्वादिकुंडीयहोमांतेवक्ष्यंते ॥ ईशानकुंडेमुख्यआचार्य आज्यभागांतंकृत्वा ॥ ग्रस्यवाक्यं सऋषिरितिसामान्येनऋष्याद्युक्त्वासमिदादिहोमंकुर्यात् ॥ ईशान्याद्याचार्याःप्रतिद्रव्यंहोमांतेदेवस्यशिरस्युरसिपादयोःस्पृशेयुरितिकेचित् ॥ आज्यहोमेस्रुवेणाज्यशेषंप्रतिकुंडंस्थापितशांतिकलशेपुनयेयुः ॥ तत्रहोममंत्रा. ॥ विष्णु स्थाप्यश्चेत्इदंविष्णुरितिमूलमंत्रः तेनैवहोम ॥ ना रायणश्चेत् विष्णोर्नुकमितिमंत्रेणहोमः ॥ ह्रीश्चतेलक्ष्मीश्चपत्न्यौ अहोरात्रेपार्श्वे नक्षत्राणिरूपं अश्विनौव्यात्तं इष्णन्निषाण अमुंमनिषाण सर्वलोकंमनिषाणस्वाहाइतिपिडिकामंत्रेणहोम· ॥ त्यागस्तुयजमानेनप्रतिकुंडंआदावेवकर्तव्य. ॥ हिरण्यवर्णामितिलक्ष्म्याः ॥ तत्पुरुषायवि

ह्महेसुवर्णपक्षायधीमहि ॥ तन्नोगरुड.प्रचोदयात् (त्यमूषुवाजिनमितिवा इंद्रंमित्रमितिवा) गरुडस्यहोममंत्रः ॥ ब्रह्मादिसर्वतोभद्रमंडलदेवता
नांस्थापनोक्तमंत्रैर्नामभिर्वाहोम.॥अथन्यासहोमःसचन्याससमयएवान्येनऋत्विजाकर्तव्य. ॥ सचत्रिविक्रममतेयदिसमुदायेनक्रियतेतदापराय
विष्णवेस्वाहेतितिलैरष्टोत्तरशतंकर्तव्य.विष्णवइदंनममेतित्यागः ॥ प्रतिष्ठामयूखेतुपरायशिवात्मनेइतिशैवे ॥ एवंसूर्यादिपुविशेषः ॥ विष्णुप्र
तिमाया.गर्भाधानादिषोडशसंस्कारसिद्ध्यर्थप्रतिसंस्कारंअष्टाहुतिसंख्ययासमस्तव्याहृतिभिर्होमः॥ सचजीवन्यासानंतरंकर्तव्यः ॥ शांत्यर्थव्या
हृतिहोम. ॥ सोपिदेवस्थापनानंतरंकर्तव्यः ॥ अथप्राच्यादिकुंडेहोममंत्राः ॥ तत्रपूर्वकुंडेआचार्यःआज्यभागांतंकृत्वा ॥ यस्यवाक्यंसऋषिरि
त्यादिऋष्याद्युक्त्वायजमानेनत्यागेकृतेप्रधानहोमंकुर्यात् ॥ प्रतिद्रव्यंहोमांतेदेवंपादनाभिशिरःसुस्पृशेत् ॥ आज्यहोमकृत्तुआज्यशेषंस्रुवेणकिं
चिदुत्तरकलशेनिनयेत् ॥ प्रधानहोममंत्राः ॥ स्योनापृथिवीतिपृथिवीमूर्ते. ॥ ॐ स्योनापृथिवि०थःस्वाहा ॥ पृथिव्याइ० इत्यष्टाहुतयःप्रतिमं
त्रंहोतव्या. ॥ अघोरेभ्यइतिपृथिवीमूर्त्यधिपतेःशर्वस्य ॥ त्रातारमिंद्रमितिलोकपालस्य ॥ अग्निंदूतमित्यग्निमूर्तेः ॥ तेजःपशूनामित्यग्निमूर्त्यधि
पतेःपशुपतेः ॥ अग्नआयाहीतिलोकपालस्याग्नेः ॥ प्रतिमंत्रंअष्टाहुतयःअष्टाविंशतिर्वा ॥ विष्णुःस्थाप्यश्चेत्तदाइदंविष्णुरितिहोमः १०८ ना
रायणश्चेत्तदाविष्णोर्नुकमितिहोमः ॥ ह्रीश्चतेलक्ष्मीश्चेतिपिंडिकामंत्रः २८ हिरण्यवर्णामितिलक्ष्म्याः २८ तत्पुरुषायविद्महेसुवर्णपक्षायेतिग
रुडस्य ॥ समस्तव्याहृतीः १०८ ततःस्विष्टकृत्एकादशप्रधानाहुतिमंत्राः ॥ पूर्वद्वारेजपः ॥ श्रीसूक्तं पवमानं सोमोधेनुंपट्ऋचः कनिक्रददिति
सूक्तं शंनइंद्राग्नीसूक्तं रक्षोहणंसूक्तं रात्रीसूक्तं इमारुद्रायेतिसूक्तं पुरुषसूक्तंच ॥ ॥ दक्षिणकुंडेहोममंत्राः ॥ यस्यवाक्यमितिऋष्याद्युक्त्वेय
जमानेनद्रव्यत्यागेकृतेहोमंकुर्यात् ॥ प्रतिद्रव्यंदेवंस्पृशेत् ॥ आज्यशेषंकिंचिदुत्तरकलशेनिनयेत् ॥ ततोहोममंत्राः ॥ असिहिवी इतियजमानमू
र्तेः ॥ त्वमिंद्रसजोपसइतियजमानमूर्त्यधिपतेरुद्रस्य ॥ यमायसोममितिलोकपालस्ययमस्य ॥ उदुत्यमितिसूर्यमूर्तेः ॥ आवोराजानमितिसूर्य

मूर्त्यधिपतेरुद्रस्य ॥ असुन्वंतमितिलोकपालस्यनिर्ऋतेः ॥ स्थाप्यदेवस्येदंविष्णुरिति १०८ ह्रीश्चतेइतिपिंडिकामंत्रः २८ ॥ हिरण्यवर्णामितिल क्ष्म्याः २८॥तत्पुरुषायेतिगरुडस्य २८ ॥ व्याहृतिभिःप्रजापतेः१०८ इति ॥ दक्षिणद्वारेजपः ॥ पुरुषसूक्तं आशुःशिशानसूक्तं इमारुद्रायस्थिरेति ४ ऋच सोमोधेनुमिति ६ ऋचः कौष्मांड्यः ॥ ॥ अथपश्चिमकुंडेहोममंत्राः ॥ यस्यवाक्यमित्युक्त्वा आपोहिष्ठेतिजलमूर्तेः ॥ नमोभवाय चरुद्रायचस्वाहाइतिजलमूर्त्यधिपतेर्भवस्य ॥ इमंमेवरुणइतिलोकपालस्य ॥ वातआवातुइतिवायुमूर्तेः ॥ तमीशानमितिवायुमूर्त्यधिपतेरीशानस्य ॥ आनोनियुद्भिरितिलोकपालस्यवायोः ॥ स्थाप्यदेवस्येदंविष्णुरिति १०८ ह्रीश्चतेइतिपिंडिकामंत्रः २८॥ हिरण्यवर्णामितिलक्ष्म्याः २८॥ तत्पुरु षायेतिगरुडस्य २८॥ व्याहृतिभिःप्रजापतेः १०८ स्विष्टकृत् ॥ इतिपश्चिमकुंडेहोमः ॥ पश्चिमद्वारेजपः ॥ रुद्रसाम नतमंहोष्टौ पुरुषसूक्तं कद्रुद्रा येतिरुद्रसूक्तं रक्षोहणंसूक्तं ॥ ॥ अथोत्तरकुंडेहोममंत्राः ॥ यस्यवाक्यमित्युक्त्वा ॥ वयंसोमव्रतेइतिसोममूर्तेः ॥ तत्पुरुषायविद्महेइतिरुद्रगाय त्र्यासोममूर्त्यधिपतेर्महादेवस्य ॥ अभित्यंदेवमितिकुबेरस्य ॥ आदित्प्रत्नस्येत्याकाशमूर्तेः ॥ मृगोनभीमइत्याकाशमूर्त्यधिपतेर्भीमस्य ॥ अभित्वादेव सवितरितिलोकपालस्य ॥ इदंविष्णुरितिविष्णो. १०८ ॥ ह्रीश्चतेइतिपिंडिकायाः २८ ॥ हिरण्यवर्णामितिलक्ष्म्याः २८॥तत्पुरुषायेतिगरुडस्य २८॥ व्याहृतिभिःप्रजापतेः१०८स्विष्टकृत् ॥ उत्तरद्वारस्थौ नारायणाथर्वशीर्ष शिवाथर्वशीर्ष नीलरुद्रं मधुवाता३ऋचः शंनइंद्राग्नीइतिसूक्तंच

॥ २५७ ॥ अथप्रासादस्थिरप्रतिष्ठाप्रयोगः ॥

श्रीः॥ अथप्रतिष्ठेंदौबौधायनत्रिविक्रमानुसारेणनिर्णयसिंधूक्तःसप्रासादसर्वदेवस्थिरप्रतिष्ठाप्रयोगोलिख्यते ॥ कर्ताशुभेह्निषो डशहस्तंद्वादशहस्तंवामंडपंकृत्वामध्येवेदिंमंडपनवांशविस्तृतांहस्तोच्चांतत्पूर्वतोहस्तमात्रांत्रिवप्रांग्रहवेदिंनैर्ऋत्येवास्तुवेदिंहस्त

मात्रांआग्नेयेहस्तमात्रंकुंडंस्थंडिलंवाविरच्यमध्यवेद्यांसर्वतोभद्रंचकृत्वा तदुपरिवितानकदलीस्तंभादिनाभूषयित्वाप्रतिष्ठादिनात्पूर्वदिनेसद्योवासंकल्पंकुर्यात्॥ तत्रयजमानःकूष्मांडहोमादिनाऽऽत्मतनुंपावयित्वासभार्यःस्वासनेउपविश्याचम्यप्राणानायम्यदेशकालौस्मृत्वा अस्मिन्लिंगेमूर्तौवादेवकलासान्निध्यार्थंदीर्घायुर्लक्ष्मीसर्वकामसमृद्ध्यक्षय्यसुखकामोऽहंवास्तुग्रहसहितांप्रासादपिंडिकापरिवारयुतांशिवप्रतिष्ठांविष्णुप्रतिष्ठांवाकरिष्ये॥तदंगतयाविहितंस्वस्तिवाचनंमातृकापूजनंनांदीश्राद्धंआचार्यादिवरणंकरिष्ये आदौनिर्विघ्नतासिद्ध्यर्थंमहागणपतिपूजनंचकरिष्येइतिसंकल्प्यआचार्यवरणांतंकृत्वावृतानृत्विजोमधुपर्केणार्हयित्वावस्त्रालंकारादिभिःसंपूज्य यजमानःसर्त्विक्पूर्णकुंभदध्यक्षतफलपुष्पसुवासिनीभिःसहितोमंगलघोषेणशाकुनसूक्तंपठन्मंडपप्रादक्षिण्येनगत्वापश्चिमद्वारेणमंडपंप्रविश्यवेद्यानैर्ऋत्येउपविशेत् ॥ अथाचार्योवेद्याःपश्चिमतउपविश्यदेशकालौस्मृत्वाअमुकदेवप्रतिष्ठांगत्वेनयजमानेनवृतोहंविहितकर्मकरिष्ये ॥ शरीरशुद्ध्यादिकर्माधिकारार्थंआसनादिन्यासान्पवनंपावनंचकरिष्येइतिसंकल्प्य यदत्रेतिसर्षपान्विकीर्य ॥शुचींवोहव्या०॥ अंसेष्वामरुतःखादयोवोवक्षःसुरुक्माउपशिश्रियाणाः ॥ विविद्युतोनवृष्टिभीरुचानाअनुस्वधामायुधैर्यच्छमानाः ॥ प्रवुध्न्यावईरतेमहांसिप्रनामानिप्रयज्यवस्तिरध्वं ॥ सहस्रियंदम्यंभागमेतंगृहमेधीयंमरुतोजुषध्वं ॥ इतिपंचगव्येनआपोहिष्ठेतिकुशोदकेनचभूमिंप्रोक्ष्य स्वस्त्ययनंतार्क्ष्यं० अंहोमुच०देवाआयांतु यातुधानाअपयांतु विष्णोदेवयजनंरक्षस्वेतिभूमौप्रादेशंकुर्यात् ॥ देशकालौस्मृत्वाअमुकप्रतिष्ठांगत्वेनमंडपप्रतिष्ठांकरिष्ये ॥ मंडपसंभवेतत्पूजादिकंनिर्वर्त्यप्राग्द्वारेणमंडपंप्रविश्यवेद्युत्तरतोजलाधिवासंकुर्यात् ॥ ॥ ७ ॥

॥ २५८ ॥ अथाग्न्युत्तारणसूक्तम् ॥

देशकालौस्मृत्वाअस्याःप्रतिमायाःअंगप्रत्यंगसंधिसमुत्पन्नवास्याग्निकुद्दालाग्निटंकाद्यातपनिरासार्थं अग्न्युत्तारणंकरिष्यइति संकल्प्यअग्निःसप्तिमितिवर्गेणअग्निपदत्यागेनपठितेनपुनःअग्निपदसहितेनपठितेनएकमावर्तनंभवति एवंअष्टशतवारमष्टा विंशतिवारंवापठित्वासंततजलधारांकुर्यात् ॥ अग्निःसप्तिमितिसप्तर्चस्यसूक्तस्यसोचिकोवैश्वानरस्त्रिष्टुप् ॥ अग्न्युत्तारणेवि० ॐ सप्तिंवाजंभरंददातिवीरंश्रुत्यंकर्मनिष्ठां ॥ रोदसीविचरत्समंजन्नारींवीरकुक्षिंपुरंधिं ॥ अप्नसःसमिदस्तुभद्रामहीरोदसीआ विवेश ॥ एकंचोदयत्समत्सुवृत्राणिदयतेपुरूणि ॥ हत्यंजरतःकर्णमावाद्भ्योनिरदहज्जरूथं ॥ अत्रिंघर्मउरुष्यदंतर्नृमेधंप्रजया सृजत्सं ॥ दाद्द्रविणंवीरपेशाऋषिंयःसहस्रासनोति ॥ दिविहव्यमाततानधामानिविभृतापुरुत्रा ॥ उक्थैर्ऋषयोविह्वयंतेनरो यामनिबाधितासः ॥ वयोअंतरिक्षेपततःसहस्रापरियातिगोनां ॥ विशईळतेमानुषीर्यामनुषोनहुषोविजाताः ॥ गांधर्वीपथ्यामृ तस्यगव्यूतिर्घृतआनिषत्ता ॥ ब्रह्मऋभवस्ततक्षुर्महामवोचामासुवृक्तिं ॥ प्रावजरितारंयविष्ठमहिद्रविणमायजस्व ॥ अग्निपदस हितंसूक्तं ॥ ॐ अग्निःसप्तिंवाजंभरंददात्यग्निर्वीरंश्रुत्यंकर्मनिष्ठां ॥ अग्नीरोदसीविचरत्समंजन्नग्निर्नारींवीरकुक्षिंपुरंधिं ॥ अग्नेर प्नसःसमिदस्तुभद्राग्निर्महीरोदसीआविवेश ॥ अग्निरेकंचोदयत्समत्स्वग्निर्वृत्राणिदयतेपुरूणि ॥ अग्निर्हत्यंजरतःकर्णमावाग्निर द्भ्योनिरदहज्जरूथं ॥ अग्निरत्रिंघर्मउरुष्यदंतरग्निर्नृमेधंप्रजयासृजत्सं ॥ अग्निर्दाद्द्रविणंवीरपेशाअग्निर्ऋषिंयःसहस्रासनोति ॥ अग्निर्दिविहव्यमाततानाग्नेर्धामानिविभृतापुरुत्रा ॥ अग्निमुक्थैर्ऋषयोविह्वयंतेग्निंनरोयामनिबाधितासः ॥ अग्निंवयोअंत

रिक्षेपतंतोम्रिः सहस्रापरियातिगोनां ॥ अग्निंविशईळतेमानुषीर्याअग्निंमनुषोनहुषोविजाताः ॥ अग्निर्गांधर्वींपथ्यामृतस्याग्नेर्गव्यूतिर्घृतआनिषत्ता ॥ अग्नयेब्रह्मऋभवस्ततक्षुरग्निंमहामवोचामासुवृक्तिं ॥ अग्नेप्रावजरितारंयविष्ठाग्नेमहिद्रविणमायजस्व ॥

॥ २५९ ॥ अथजलाधिवासः ॥

श्रीः ॥ हिरण्योपधानंदेवंपंचगव्यहिरण्ययवदूर्वाश्वत्थपलाशपर्णान्युदकुंभेप्रक्षिप्यताभिरद्भिरापोहिष्ठेतितिसृभिःहिरण्यवर्णाःशुचयइतिचतसृभिःपवमानःसुवर्जनइत्यनुवाकेनचाभिषिच्य व्याहृतिभिरिदंविष्णुरितिचपुष्पफलयवदूर्वाःसमर्प्य नमस्ते रुद्रमन्यवेइतिरुद्रेसमर्प्य रक्षोहणमित्यनेनदेवहस्तेकंकणंबद्ध्वावाससाच्छाद्य अवतेहेळोउदुत्तममितिजलेधिवासयेदितिबौधायनः ॥ ततोगोदोहनमात्रंस्थित्वादेवंनत्वा ॥ स्वागतंदेवदेवेशविश्वरूपनमोस्तुते ॥ शुद्धेपित्वदधिष्ठानेशुद्धिंकुर्मःसहस्वतां ॥ इतिसंप्रार्थ्य उत्तिष्ठब्रह्मणस्पतइतिसर्त्विगुत्थाप्यअभ्युत्तारणंकुर्यात् ॥ ततोर्चांमृदाद्वादशवारंजलेनचप्रक्षाल्यमंत्रवत्पंचगव्यंकृत्वा ॐ पयःपृथिव्यांपयओषधीषुपयोदिव्यंतरिक्षेपयोधाः ॥ पयस्वतीःप्रदिशःसंतुमह्यं ॥ आवोराजानमितिचसंस्नाप्य आप्या

---

१ अत्रविशेषः ॥ साचार्योयजमानोवेदनिनादतूर्यछत्रचामरादिरथादियानसहित. शिल्पशालांगत्वातत्रप्रतिमावस्त्रचंदनपुष्पादिनासंपूज्यशिल्पिनःप्रतिमानिर्मायकान्वस्त्रगंधादिनासंतोष्यकुद्दालादिशिल्पिशस्त्राणिचहरिद्रादिनाभूषयित्वाविश्वकर्मणेनमइतिनत्वायानेप्रतिमामारोप्यशाकुंतसूक्तंपठेत् ॥ अथसाचार्योयजमानःदेवस्यसंमुखंस्थित्वादेशकालौसंकीर्त्यअस्यांमूर्तौजलाधिवासाख्यंकर्मकरिष्येइतिसंकल्प्यपुण्याहंवाचयित्वा ॥ यदत्रसंस्थितं० अर्चाकर्मसमारंभे ॥ इतिमंत्राभ्यांसर्षपान्विकीर्य ॥ शुचीवोहव्येतिजलाधिवासमंडपंपंचगव्येनप्रोक्ष्य ॥ आपोहिष्ठेतिशुद्धोदकेनचप्रोक्ष्यअभ्युत्तारणंकुर्यात् ॥

यस्व० दधिक्राव्णो० तेजोसि० मधुवाता० आयंगौः० इतिपंचामृतैःसंस्नाप्य ॥ लिंगंचेत् नमस्तेरुद्र० इत्यष्टाभिःसंस्नाप्य
घृतेनाभ्यज्योद्वर्तनेनोद्वर्त्य उष्णोदकेनप्रक्षाल्य गंधंदत्वासपल्लवैश्चतुर्भिःकुंभैरापोहिष्ठेतितिसृभिराकलशेष्वितिचप्रत्येकंसमु
द्रज्येष्ठाइतिचतुर्भिराकलशेष्वितिचमिलितैःसंस्नाप्य औदुंबरपीठेर्चामुपवेश्यपरितोष्टदिक्षुसजलकुंभान्संस्थाप्यतेपुगंधपुष्पा
दूर्वाःप्रक्षिप्य ॥ आद्येसप्तमृदः द्वितीयेपुष्करपर्णशमीविकंकताश्मंतकत्वचःपल्लवांश्च तृतीयादिषुसप्तधान्यानि पंचरत्नानि
फलपुष्पाणि कुशदूर्वागोरोचनाः संपातोदकं सर्वौषधीः क्षिप्त्वा क्रमेण आपोहिष्ठा० ३ हिरण्यवर्णाः० ४ पवमानःसुवर्जनइत्य
नुवाकेनचाभिषिच्यएककुंभेशमीपलाशवटखदिरविल्वाश्वत्थविकंकतपनसाम्रशिरीषोदुंबराणांपल्लवान्कषायांश्चक्षिप्त्वाअश्व
त्थेवइत्यभिषिच्यपंचरत्नोदकेनहिरण्यवर्णाःशुचयः ४ इतिसंस्नाप्यआचमनंदत्वावस्त्रोपवीतादिदीपपर्यंतपूजांते यवपिष्टदी
पानष्टौदद्यात्॥ मंत्राः ॐ हिरण्यगर्भःसमवर्तताग्रेभूतस्यजातःपतिरेकआसीत्॥ सदाधारपृथिवींद्यामुतेमांकस्मैदेवायहविषा
विधेम ॥ १ ॥ यआत्मदाबलदायस्यविश्वउपासतेप्रशिषंयस्यदेवाः ॥ यस्यछायामृतंयस्यमृत्युःकस्मै० ॥ २ ॥ यःप्राणतोनिमि
षतोमहित्वैकइद्राजाजगतोबभूव ॥ यईशेअस्यद्विपदश्चतुष्पदःकस्मै० ॥३॥ यस्येमेहिमवंतोमहित्वायस्यसमुद्रंरसयासहाहुः ॥
यस्येमाःप्रदिशोयस्यबाहूकस्मै० ॥ ४ ॥ येनद्यौरुग्रापृथिवीचदृळ्हायेनस्वस्तभितंयेननाकः ॥ योऽअंतरिक्षेरजसोविमानःक
स्मै० ॥ ५ ॥ यंक्रंदसीअवसातस्तभानेअभ्यैक्षेतांमनसारेजमाने ॥ यत्राधिसूरउदितोविभातिकस्मै० ॥ ६ ॥ आपोहयद्बृहतीर्वि
श्वमायन्गर्भंदधानाजनयंतीरग्निं ॥ ततोदेवानांसमवर्ततासुरेकःकस्मै० ॥ ७ ॥ यश्चिदापोमहिनापर्यपश्यद्दक्षंदधानाजनयंती

यज्ञं ॥ योदेवेष्वधिदेवएकआसीत्कस्मै० ॥ ८ ॥ इति ॥ ततःसुवर्णशलाकयातैजसपात्रस्थंमधुघृतंचगृहीत्वा चित्रंदेवाना० ते
जोसिशुक्रमस्यमृतमसिधामनामासिप्रियंदेवानामनाधृष्टंदेवयजनमसि इतिमंत्राभ्यां ॐ नमोभगवतेतुभ्यंशिवायहरयेनमः॥
हिरण्यरेतसेविष्णोविश्वरूपायतेनमः ॥ इतिप्रत्येकमावृत्त्यादक्षिणसव्यनेत्रेलिखेत् ॥ अंजंतित्वा० इतिमध्वक्तांजनेननेत्रेअङ्
त्वादेवस्यत्वासवितुःप्रसवे० इंद्रस्येंद्रियेणानज्मीतिमध्वाज्यशर्कराभिरङ्क्त्वा तेनैवांजनेनपुनरंजयेत्हस्ताभ्यांअनज्मीति ॥
लिंगेतु स्वर्णसूच्या गंधेन ॐ नमोभगवतेरुद्रायहिरण्यरेतसेपरायपरमात्मनेविश्वरूपायोमाप्रियायनमः इत्यङ्क्त्वा अंजना
दिनादेवस्यत्वेत्यंजयेत् ॥ नेदंबाणसरिद्भवलोहजलिंगेषु ॥ ततआदर्शभक्ष्यादिदर्शयेत् ॥ ततःकर्ताचार्यायगामृत्विग्भ्यश्चदक्षि
णांदद्यात् ॥ अथाचार्यःप्रत्यृचमादौप्रणवंवदन्पुरुषसूक्तेनदेवंस्तुत्वा वंशपात्रेपंचवर्णौदनेनदेवस्यनीराजनंकृत्वाचतुष्पथे
ॐ नमोरुद्रायसर्वभूताधिपतयेदीप्तशूलधरायोमादयितायविश्वाधिपतयेरुद्रायवैनमोनमः शिवमगर्हितंकर्मास्तुस्वाहेति ॥
अश्वत्थपर्णेभूतेभ्योनमइतिबलिंक्षिपेत् ॥ ततोवेद्यांसर्वतोभद्रेदेवानावाहयेत् ॥ यथा मध्येब्रह्मणेनमःब्रह्माणमावाहयामिएवं
सर्वत्र १ पूर्वादिदिक्षु इंद्रायनमः२ अग्नये ३ यमाय४ निर्ऋतये५ वरुणाय६ वायवे७ सोमाय८ ईशानाय ९ ईशानेंद्राद्यं
तरालेष्वष्टवसुभ्यो १० रुद्रेभ्यो ११ आदित्येभ्यो १२ अश्विभ्यां १३ विश्वेभ्योदेवेभ्यो १४ पितृभ्यो १५ नागेभ्यो
१६ स्कंदवृषाभ्यां१७ ॥ ब्रह्मेशानाद्यंतरालेष्वष्टसु दक्षाय१८ विष्णवे१९ दुर्गायै२० स्वधायै२१ मृत्युरोगेभ्यो २२ समुद्रेभ्यो
२३ सरिद्भ्यो२४ गणपतये२५ मध्ये ब्रह्माधःपृथिव्यै२६ मेरवे२७ तत्रैवस्थाप्यदेवप्रतिमामावाह्य प्रागादिषु वज्राय २८ श

क्तये २९ दंडाय ३० खड्गाय ३१ पाशाय ३२ अंकुशाय ३३ गदायै ३४ शूलाय ३५ तद्बाह्ये गौतमं ३६ भरद्वाजं ३७ विश्वामित्रं ३८ कश्यपं ३९ जमदग्निं ४० वसिष्ठं ४१ अत्रिं ४२ अरुंधतीं ४३ तद्बाह्ये सूर्यं ४४ सोमं ४५ भौमं ४६ बुधं ४७ गुरुं ४८ शुक्रं ४९ शनिं ५० राहुकेतू ५१ तद्बाह्ये ऐंद्रीं ५२ कौमारीं ५३ ब्राह्मीं ५४ वाराहीं ५५ चामुंडां ५६ वैष्णवीं ५७ माहेश्वरीं ५८ वैनायकीं ५९ इतिदेवतानाम्नावाह्यसंपूज्य मंडलमध्येअर्चांसुप्रतिष्ठोभवेतिनिवेश्यसंपूज्य वेद्युपरिपुरोभागेवेद्याउत्तरतोवायथासोपस्करांशय्यामुपकल्प्यतस्यांदेवमारोप्यपुरुषसूक्तोत्तरनारायणाभ्यांस्तुत्वादेवेतत्त्वन्यासंकुर्यात् ॥ सयथा– पुरुषात्मनेनमः प्राणात्मने प्रकृतितत्त्वाय बुद्धितत्त्वाय अहंकारतत्त्वाय मनस्तत्त्वाय इतिसर्वांगेषु प्रकृतितत्त्वायबुद्धितत्त्वाय हृदि शब्दतत्त्वायशिरसि स्पर्शतत्त्वाय त्वचि रूपतत्त्वायहृदि रसतत्त्वायमुखे गंधतत्त्वायनासायां श्रोत्रतत्त्वायश्रोत्रयोःत्वक्तत्त्वायत्वचि चक्षुस्तत्त्वायचक्षुषोः जिह्वातत्त्वायजिह्वायां घ्राणतत्त्वायघ्राणे वाक्तत्त्वायवाचि पाणितत्त्वायहस्तयोः पादतत्त्वायपादयोः पायुतत्त्वायपायौ उपस्थतत्त्वायउपस्थे पृथ्वीतत्त्वायपादादिजानुपर्यंतं अप्तत्त्वायजान्वादिनाभिप० तेजस्तत्त्वायनाभ्यादिहृदयांतं वायुतत्त्वायहृदयादिभ्रूमध्यांतं आकाशतत्त्वायभ्रूमध्यादिशिरोंतं सत्त्वतत्त्वा० रजस्तत्त्वा० तमस्तत्त्वा० सर्वांगे ॥ ततःपुरुषसूक्तेनषोडशांगन्यासः॥ ततःसुखशायीभवेतिशय्यायांदेवंस्वापयित्वावस्त्रद्वयेनाच्छाद्यदेवस्यशिरोभागेकलशंसंस्थाप्यतत्रनिद्रामावाहयेत् ॥ वासुदेवंनमस्कृत्यनिद्रामावाहयाम्यहं ॥ मोहिनींसर्वभूतानांमनोविभ्रमकारिणीं ॥ एहिसावित्रि

मूर्तिस्त्वंचक्षुर्भ्याज्ञानगोचरे ॥ विशनासापुटेदेविकंठेचोत्कंठिताभवेति ॥ ततस्तांसंपूज्यमंडलशय्ययोरंतरानगंतव्यमितिप्रैषंद
त्वामंडलदेवताभ्योनाम्नापायसेनबलिदानं ॥ ततःकुंडसंस्कारादिकुर्यात्॥प्रसंगान्मध्येप्रासादत्रास्त्वाद्यावाहनक्रमोलिख्यते॥

॥ २६० ॥ प्रासादादिवास्तुप्रकारः ॥

श्रीः ॥ देशकालौसंकीर्त्यसप्रासादामुकप्रतिष्ठांगत्वेनवास्तुदेवतापूजांकरिष्ये ॥ तत्रादौवास्तुवेद्याईशानादिचतुष्कोणेषु ॥ वि
शंतुभूतलेनागालोकपालाश्चसर्वशः॥ प्रासादेस्मिन्वितिष्ठंतुआयुर्बलकराःसदा ॥ इतिमंत्रावृत्त्याचतुरःशंकून्रोपयेत् ॥ तेनैव
क्रमेण अग्निभ्योप्यथसर्पेभ्योयेचान्येतत्समाश्रिताः ॥ तेभ्योबलिंप्रयच्छामिपुण्यमोदनमुत्तमं ॥ इतिमंत्रावृत्त्याशंकुपार्श्वेमाष
भक्तबलीन्दद्यात् ॥ ततोवेद्युपरिकुंकुमादिनासुवर्णादिशलाकया लक्ष्मीः यशोवती कांता सुप्रिया विमला शिवा सुभगा
सुमतिः इला ९ इतिनवरेखाःप्रागायताउदक्संस्थाःकृत्वा धन्या प्राणा विशाला स्थिरा भद्रा जया निशा विरजा विभ
वा ९ इतिनामभिरुदगायताःप्राक्संस्थानवरेखाःकृत्वामध्यपदचतुष्टयमेकीकृत्यकोणेषुरेखादत्वातत्रदेवताआवाहयेत् ॥ य
था ॥ ईशानपददक्षिणार्धेशिरसिशिखिनं १ तद्दक्षिणसार्धपदेपर्जन्यं २ तद्दक्षिणपदद्वयेजयंतं ३ तद्दक्षिणपदद्वयेकुलिशा
युधं ४ तद्दक्षिणपदद्वयेसूर्यं ५ तद्दक्षिणपदद्वयेसत्यं ६ तद्दक्षिणसार्धपदेभृशं ७ तद्दक्षिणार्धपदेआकाशं ८ तत्पश्चिमार्धे
वायुं ९ तत्पश्चिमसार्धपदेपूषणं १० तत्पश्चिमपदद्वयेवितथं ११ तत्पश्चिमपदद्वयेगृहक्षतं १२ तत्पश्चिमपदद्वयेयमं १३
तत्पश्चिमपदद्वयेगंधर्वं १४ तत्पश्चिमसार्धपदेभृंगराजं १५ तत्पश्चिमार्धपदेमृगं १६ तदुत्तरार्धेपितॄन् १७ तदुत्तरसार्धपदे

दौवारिकं १८ तदुत्तरपदद्वयेसुग्रीवं १९ तदुत्तरपदद्वयेपुष्पदंतं २० तदुत्तरपदद्वयेवरुणं २१ तदुत्तरपदद्वयेअसुरं २२
तदुत्तरसार्धपदेशोषं २३ तदुत्तरार्धपदेपापं २४ तत्प्रागर्धेरोगं २५ तत्प्राक्सार्धपदेअहिं २६ तत्प्राक्पदद्वयेमुख्यं २७ त
त्प्राक्पदद्वयेभल्लाटं २८ तत्प्राक्पदद्वयेसोमं २९ तत्प्राक्पदद्वयेसर्पं ३० तत्प्राक्सार्धपदेअदितिं ३१ तत्प्रागर्धपदेदितिं ३२
मध्यपदेषुईशानपदोत्तरार्धेआपं ३३ आग्नेयपदोत्तरार्धेसावित्रं ३४ नैर्ऋतपदोत्तरार्धेजयं ३५ वायव्यपदोत्तरार्धेरुद्रं ३६
मध्येप्राक्पदद्वयेअर्यमणं ३७ आग्नेयपददक्षिणार्धेसवितारं ३८ तत्पश्चिमपदद्वयेविवस्वंतं ३९ नैर्ऋतपदपूर्वार्धेविबुधाधि
पं ४० तदुत्तरपदद्वयेमित्रं ४१ वायव्यपदपश्चिमार्धेराजयक्ष्माणं ४२ तत्प्राक्पदद्वयेपृथ्वीधरं ४३ ईशानपददक्षिणार्धेआ
पवत्सं ४४ मध्यपदचतुष्केहृदयेब्रह्माणं ४५ ततउत्तरेवास्तोष्पतइतिवृषवास्तुप्रतिमां ४६ ऐशान्यादिविदिक्षुचरकीं ४७
विदारीं ४८ पूतनां ४९ पापराक्षसीं ५० प्रागादिदिक्षुस्कंदं ५१ अर्यमणं ५२ जृंभकं५३पिलिपिच्छं ५४ एवंक्रमेणवास्तु
देवताआवाह्यषोडशोपचारैःसंपूज्यमंडलादीशान्यामुत्तरतोवामहीद्यौरित्यादिकलशंसंस्थाप्य तत्रवरुणंसंपूज्यावाहितदेवता
भ्योनाम्नापायसबलीन्दद्यात् ॥ मंडपजलाशयांगवास्तावप्येवमेव ॥ अत्रब्रह्मादिःशिख्यादिर्वाक्रमः ॥ शक्तौहोमस्तत्रप्रत्येकं
समित्तिल(यव)पायसाज्यानि, समिदाज्यचरवः, समिदाज्ये, यवाः, केवलंतिलावा ॥ प्रत्येकं १०।८।१ वाआहुतयः ॥
शारदातिलकेपायसाज्यैर्बलिंहरेदित्येवोक्तत्वात्केवलंपूजनपूर्वकंबलिदानमेवकार्यंनहोमस्यावश्यकतेतिवास्तुविषयेबहवोविक
ल्पाःसंति ॥ पक्षेहोमाभावोपिक्वचिदुक्तस्तत्रसदसत्सद्भिरूहनीयं इति ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

श्रीः ॥ ततःकुंडांतिकमेत्यदेशाद्युच्चार्यअमुकप्रतिष्ठांगत्वेनहवनंकर्तुंकुंडोपलेपनाद्यग्निप्रतिष्ठांकरिष्ये ॥ तद्गोमयेनोपलिप्योल्लि

॥ २६१ ॥ अथकुंडसंस्कारादि ॥

ख्य उपरिमेखलायांइदंविष्णुरितिविष्णुं मध्यमेखलायांब्रह्मजज्ञानमितिब्रह्माणं अधोमेखलायांकद्रुद्रायेतिरुद्रं योन्यांगौरी मिंमायेतिगौरींआवाह्यसंपूज्यस्वगृह्योक्तविधिनाग्निंप्रतिष्ठाप्य नैर्ऋत्यवेद्यांवास्तुपूजामुपरिनिर्दिष्टवत्कुर्यात् ॥ ततोग्रहवेद्या मुक्तविधिनाग्रहान्संस्थाप्यसंपूज्य तदीशान्यांकुंभेवरुणंसंपूज्यअग्निसमीपमेत्यान्वाधानंकुर्यात् ॥ अत्रप्रधानं वास्तुहोमेशि ख्यादिपंचचत्वारिंशद्देवताःप्रतिदैवतं उदुंबरसमित्तिल(यव)पायसाज्यद्रव्यैः प्रतिद्रव्यमष्ट ८ संख्याकाभिः वास्तोष्पतिं वास्तोष्पतइतिचतसृभिःपूर्वोक्तद्रव्यैःप्रतिद्रव्यंप्रत्यृचं २७ पुनः वास्तोष्पतइतिचतसृभिःवास्तोष्पतेध्रुवास्थूणामित्यनयाच प्रत्यृचंबिल्वफलेनखंडेनवा चरव्याद्यवशिष्टदेवताःपूर्वोक्तचतुर्द्रव्यैःप्रतिदैवतंप्रतिद्रव्यंचतुःसंख्याकाभिः ॥ ॥ ग्रहहोमे सू र्यादिनवदेवताः अर्कादिसमिच्चर्वाज्यद्रव्यैःप्रतिदैवतंप्रतिद्रव्यं २८ वा ८ ॥ अधिदेवताःप्रत्यधिदेवताश्च८।४भिर्वा विनायका दीनिंद्रादींश्चप्रत्येकंप्रतिद्रव्यं ४।२ संख्याकाभिःपूर्वोक्तद्रव्यत्रयाहुतिभिः ॥ प्रधानहोमे लोकपालमूर्तिंमूर्तिपतीन् पलाशोदुं बराश्वत्थशम्यपामार्गसमिदाज्यतिलद्रव्यैःप्रत्येकंप्रतिद्रव्यं२८वा ८ संख्याहुतिभिः स्थाप्यदेवंपूर्वोक्तद्रव्यैःप्रतिद्रव्यं १००८। १०८।२८वासंख्यया ॥ अग्निर्यजुर्भिरित्यनुवाकेनविश्वान्देवांतिलाज्याभ्यांदशदशाहुतिभिः॥ पिंडिकांतैरेवद्रव्यैःअष्टसंख्या हुतिभिःपरिवारदेवताःप्रत्येकं ८ एवंपंचपर्यायैःपर्यायत्रयेणवायक्ष्ये ॥ (विष्णुःस्थाप्यश्चेत् विष्णुंपुरुषसूक्तेनचतुरावृत्तिभिःप्र

त्यृचमाज्येन ॥ रुद्रश्चेत्शिवंयातइपुरित्यनुवाकांतंद्रापेसहस्राणीत्यनुवाकाभ्यांप्रतिमंत्रमाज्येन ॥ प्रासादाधिवासनहोमेपिं
डिकावाहनादिपरिवारदेवताः प्रत्येकमष्टाविंशत्याहुतिभिस्तिलद्रव्येण ॥ स्थाप्यदेवं १०८ संख्ययामूलमंत्रेणचर्वाहुतिभिः ॥
प्रासादोत्सर्गांगहोमे वास्तोष्पतइतिमंत्रेणअष्टोत्तरशतसंख्ययाघृतेन स्थाप्यदेवं अष्टोत्तरशतसंख्ययाज्येन ब्रह्मादिमंडलदे
वताःप्रत्येकंदशदशाहुतिभिःघृताक्ततिलद्रव्येण) शेषेणेत्याज्यभागांतेअग्नेरुत्तरतःसंपातकलशंसंस्थाप्यतस्मिन्नाज्यहोमेसंपा
तान्नयेत् ॥ अथयजमानेनद्रव्यत्यागेकृतेन्वाधानक्रमेणसर्त्विगाचार्योजुहुयात् ॥ वास्तुहोमंग्रहहोमंचकृत्वाप्रधानहोमंकुर्यात्
तत्रमंत्राः ॥ इंद्रायेंदो० स्योनापृथिवि० अघोरेभ्यो०अग्नआयाहि०अग्निंदूतंवृ०नमःशर्वायचपशुपतयेच०यमायसोमं० अ
सिहिवी० स्तुहिश्रुतं० असुन्वंत० आकृष्णेन० योरुद्रोअग्नौ० इमंमेवरुण० शन्नोदेवी० नमोभवायचरुद्रायच० आनो
नियुद्भिः० वातआवातु० तमीशानं० आप्यायस्व० वयंसोम० तत्पुरुषायविद्महे० अभित्वादेवस० आदित्प्रत्न० नमउ
ग्रायचभीमायच०२४ इतिलोकपालादिहोमः ॥ ततःपलाशसमिदादिसप्तद्रव्यैःस्थाप्यदेवमंत्रेणउक्तसंख्ययाहोमः ॥ प्रति
द्रव्यहोमांतेदेवंपादनाभिशिरस्सुस्पृशेत् ॥ अग्निर्यजुर्भिरित्यनुवाकेनप्रतिद्रव्यं १० ॥ अग्निर्यजुर्भिः । सविता स्तोमैः । इंद्र
उक्थामदैः । मित्रावरुणावाशिषा । अंगिरसोधिष्णियैरग्निभिः । मरुतःसदोहविर्धानाभ्यां । आपःप्रोक्षणीभिः । ओषध
योबर्हिषा । अदितिर्वेद्या । सोमोदीक्षया ॥ १ ॥ त्वष्टेध्मेन । विष्णुर्यज्ञेन । वसवआज्येन । आदित्यादक्षिणाभिः । वि
श्वेदेवाऊर्जा । पूषास्वगाकारेण । बृहस्पतिःपुरोधया । प्रजापतिरुद्गीथेन । अंतरिक्षंपवित्रेण । वायुःपात्रैः । अहंश्रद्धया

स्वाहा॥ २ ॥ पिंडिकांह्रीश्चतेलक्ष्मीश्च० ॥ लिंगार्चायांगौरीर्मिमायेतिमंत्रेणतैरेवद्रव्यैः प्रतिद्रव्यं ८ ॥ ततःपरिवारस्थाप्या
नांमंत्रैःप्रतिद्रव्यं ८ इतिप्रथमपर्यायंहुत्वादेवपादौस्पृशेत् ॥ एवंद्वितीयंपर्यायंहुत्वानाभिं ॥ तृतीयंमध्यं ॥ चतुर्थंउरः ॥ पं
चमंहुत्वाशिरःस्पृष्ट्वा प्रतिपर्यायंसंपातजलेनदेवमभिषिंचेत् ॥ ततःस्थाप्येविष्णौपुरुषसूक्तेनप्रत्यृचमाज्यंहुत्वाइदंविष्णुरिति
पादौस्पृशेत् पुनस्तथाहुत्वाविष्णोर्नुकमितिनाभिंस्पृशेत् पुनस्तथाहुत्वाअतोदेवेतिशिरः पुनस्तथाहुत्वापुरुषसूक्तेनसर्वांगंस्पृ
शेत्॥ रुद्रेतु यातइषु०अनुवाकांतं द्रापे०सहस्राणि०इत्यनुवाकाभ्यांप्रत्यृचमाज्यंहुत्वा सर्वोवैरुद्रइतिमंत्रेणमूलंस्पृशेत्॥पुनस्त
थाहुत्वाकद्रुद्रायेतिमध्यंस्पृशेत् ॥ पुनस्तथाहुत्वानमोहिरण्यबाहवइत्यग्रंस्पृशेत् ॥ पुनस्तथाहुत्वारुद्रेणसर्वांगंस्पृशेत् ॥ ॥
अथप्रासादोत्सर्गाधिवासनांगहोमः ॥ पिंडिकापरिवारदेवमंत्रैःप्रत्येकं २८ तिलहोमः ॥ मूलेनचरुं १०८ हुत्वा ततोवास्तो
ष्पतइतिमंत्रेण १०८ आज्यंहुत्वा देवमंत्रेण १०८ आज्यंचहुत्वा ब्रह्मादिमंडलदेवताःप्रत्येकं १० तिलैर्हुत्वा मूर्धानमिति
पूर्णाहुतिंजुहुयात् ॥ ततःस्विष्टकृदादिहोमशेषंसमाप्य पिंडिकांपरिवारदेवांश्चवेद्यांप्रतिमासमीपेवेदीसन्निधौवावस्त्राच्छादि
तपीठेनिधाय मधुघृतेनाभ्यज्य शुद्धवारिणाप्रक्षाल्य पूर्वस्नानावशिष्टकलशवारिणातत्तन्मंत्रैःस्नापयित्वागंधादिभिरभ्यर्च्य
वस्त्रेणाच्छाद्यन्यासान्कुर्यात् ॥ तत्रपिंडिकायांन्यासः ॥ घंनमःहृदये ॥ पंनमःशिरसि ॥ भंनमःशिखायां॥ फंनमःकवचाय
हुं ॥ लंनमःनेत्रत्रयायवौषट् ॥ क्षंनमःअस्त्रायफट्महीमूषुमंत्रेणावाह्यअदितिर्द्यौरितिस्तुत्वा ॐह्रींनमइतिमंत्रेणसंपूज्य तेनै
वपूर्णाहुतिंहुत्वा ॥ ॐह्रींश्रींह्रींक्षःपरब्रह्मणेसर्वाधारायनमः ॐह्रींश्रींह्रीं दिव्यतेजोधारिणिसुभगेनमइतिमंत्राभ्यां तथाप

रिवारत्वेनस्थाप्येतरदेवेषुचतत्तन्मंत्रेणषडंगन्यासादिकृत्वातत्तन्मंत्रेणसर्वाः परिवारदेवताःपूजनपूर्वकंमुख्यदेवतावामपार्श्वेऽ
धिवासयेत् ॥ ॥ अथप्रासादाधिवासनं ॥ तत्रराक्षोघ्नपावमानसूक्ताभ्यांत्रिसूत्र्याप्रासादंवेष्ट्यपरितोजलदुग्धयोःपृथगविच्छि
न्नेधारेदत्वापूर्वस्थापितवास्तुप्रतिमांमृत्वेदिकायांनिधायप्रासादाग्नेयकोणेवास्तुविध्युक्तप्रकारेणगर्तेनिवेशयेत् ॥ ततःप्रासाद
स्याग्रेएकाशीतिपदंमंडलंअक्षतैःकृत्वातेषुपदेषुसप्तधान्यपुंजान्कृत्वातत्रजलपूर्णान् ८१ कलशानाहृत्यनवनवकानिस्थापयि
त्वा तेषुमध्यमपूर्वादिक्रमेण आजिघ्रकलशंमह्युरुधारापयस्वत्यात्वाविशंत्विंदवःसमुद्रमिवसिंधवः सामासहस्रआभजप्रजया
पशुभिःसहपुनर्माविशताद्रयिः ॥ इतिमंत्रेणनवकुंभान्न्यसेत् ॥ तत्रमध्यनवकमध्यकुंभेशम्युदुंबराश्वत्थचंपकाशोकपलाशप्ल
क्षन्यग्रोधकदंबाम्रबिल्वार्जुनपल्लवान् सोमायवनस्पत्यंतर्गतायनमइतिन्यसेत् १ पूर्वनवकमध्यकुंभेपद्मकरोचनदूर्वादर्भश्वेत
पीतसर्षपसितरक्तचंदनजातीपुष्पकुंदनंद्यावर्तदशकंक्षिपेत् २ आग्नेयनवकमध्यकुंभेयवव्रीहितिलस्वर्णरजतसमुद्रगानदीज
लकूलमृदंतरिक्षगोमयंक्षिपेत् ३ दक्षिणनवकमध्यकुंभेसहदेवीविष्णुक्रांताभृंगराजमहौषधीशमीशतावरीगुडूचीश्यामाकान
ष्टौक्षिपेत् ४ नैर्ऋत्यनवकमध्यकुंभेकदलनारिकेलबिल्वनारिंगमातुलिंगबदरामलकचूतफलाष्टकं ५ पश्चिमेमंत्रवत्पंचगव्यं ६
वायव्येशम्युदुंबराश्वत्थन्यग्रोधफलानांकषायं ७ उत्तरेशंखपुष्पीसहदेवीबलाशतावरीगुडूचीवचाव्याघ्रीमूलाष्टकं ८ ऐशा
नेसप्तमृदः ९ इतिक्षिप्त्वाश्रीसूक्तेनाभिमंत्र्यशेषेषुकुंभेषुगंधंक्षिप्त्वामूलेनाभिमंत्र्यांतर्बहिरधऊर्ध्वंचप्रासादंपंचगव्येनाभ्युक्ष्य
मूर्धानंदिवइतिवल्मीकमृदाविलिप्यवक्ष्यमाणमंत्रैःकुंभोदकैःप्रासादमभिषिंचेत् ॥ ॐ समुद्रज्येष्ठा० इत्यैशानमृत्कुंभेन १ ॥

ॐ यज्ञायज्ञावःसमनातुतुर्वणिर्धियंधियंवोदेवयाउदधिध्वे ॥ आवोर्वाचःसुवितायरोदस्योर्महेमवृत्यामवसेसुवृक्तिभिः ॥ इ
तिवायव्यकषायकुंभेन २ ॥ पयःपृथिव्यांपयओषधीषुपयोदिव्यंतरिक्षेपयोधां ॥ पयस्वतीःप्रदिशःसंतुमह्यं ॥ इतिवारुणपं
चगव्यकुंभेन ३ ॥ याःफलिनीर्या इतिनैर्ऋत्यफलकुंभेन ४ ॥ हंसःशुचिषदितिसौम्यमूलकुंभेन ५ ॥ विष्णोरराटमसिविष्णोः
पृष्ठमसिविष्णोःश्नप्त्रेस्थोविष्णोःस्यूरसिविष्णोर्ध्रुवमसिवैष्णवमसिविष्णवेत्वाइतिपूर्वकुंभेन ६ ॥ सोमंराजानमवसेग्निंगीर्भिर्ह
वामहे ॥ आदित्यान्विष्णुंसूर्यंब्रह्माणंचबृहस्पतिंइतिवह्निकुंभेन ७ ॥ विश्वतश्चक्षुरितियाम्यकुंभेन ८ ॥ नमोअस्तुसर्पेभ्यो
येकेचइतिमध्यकुंभेन ९ ॥ इदमापःप्रवहतइत्यष्टाभिरवशिष्टैःपूर्वादिदिक्क्रमेणप्रासादशिखरंस्नापयेत् ॥ एकाशीतिकुंभासं
भवेतुएककुंभेनगंधोदकपूरितेन ॐ दैव्यायकर्मणेशुंधध्वं इतिप्रासादंप्रोक्ष्यक्षालयित्वागंधादिभिरभ्यर्च्यतस्याधस्ताद्देवंसंचिं
त्यतत्रयूपमूर्ध्वऊषुणइतिप्रक्षाल्यगंधादिभिरभ्यर्च्यतेनैवमंत्रेणाधिवासयेत् ॥ ॐ ह्रीं सर्वदेवमयाचिंत्यसर्वरत्नोज्वलाकृते ॥
यावच्चंद्रश्चसूर्यश्चतावदत्रस्थिरोभव ॥ इतिमंत्रेणप्रासादमधिवासयेत् ॥ ततश्चतस्रोगाःदेवगायत्र्यादुग्ध्वातत्क्षीरेदेवगायत्र्या
चरुंश्रपयित्वादेवायनिवेद्यद्वादशब्राह्मणान्भोजयित्वा अनेनकर्मणाविष्णुर्मेप्रीयतामितिवदेत् ॥ ततआचार्यायधेनुंदत्वारा
त्रौजागरणंकुर्यादितिप्रासादाधिवासनं ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

॥ २६२ ॥ अथदेवस्थापनदिनकृत्यं ॥

स्थापनदिवसेप्रातराचार्योयागमंडपमागत्यावाहितदेवताःसंपूज्याधिवासितांपिंडिकां त्रातारमिंद्रमितिमंत्रेणगृहीत्वाशांति

घोषेणप्रासादप्रादक्षिण्येनप्रासादमानीय शंतातीयेनविघ्नोद्धरणायपुष्पोदकधारयाप्रदक्षिणंप्रासादमभ्युक्ष्यमहाँइंद्रोवज्रबा
हुरितिमंत्रेणसमुल्लिख्यपुनरस्त्रपूतवारिणासर्वतःप्रोक्ष्यपिंडिकास्थापनदेशंनिश्चित्य द्वारदेशेदेवस्यदृष्टिपातंचनिर्णीयतत्रपंच
रत्नोपरिसौवर्णकूर्मंद्वारसंमुखंनिधायतदुपरिरत्नानिन्यस्य तदुपरिकूर्मशिलाब्रह्मशिलापिंडिकात्मिकांत्रिवप्रांसिंहासनापरप
र्यायांशिलांनिदध्यात् ॥ ततःशिलामध्यदेशंस्पृष्ट्वाप्रार्थयेत् ॥ त्वमेवपरमाशक्तिस्त्वमेवासनधारिका ॥ शिवाज्ञयात्वयादेवि
स्थातव्यमिहसर्वदा ॥ ॐ तत्त्वाध्वनेनमः ॥ ॐ मंत्राध्वनेनमः ॥ ॐ कालाध्वनेनमः ॥ इतिपुष्पांजलित्रयंदत्वाध्रुवाद्यौरि
तिसूक्तेनपिंडिकायाऊर्ध्वभागंस्पृष्ट्वास्वमंत्रंपिंडिकायांन्यस्य ॥ ॐ आत्मतत्त्वाय० ॥ ॐ आत्मतत्त्वाधिपतये० ॥ ॐ क्रिया
शक्त्यै० ॥ ॐ शिवतत्त्वाय० ॥ ॐ शिवतत्त्वाधिपतये० ॥ ॐ इच्छाशक्त्यै० ॥ ॐ विद्यातत्त्वाय० ॥ ॐ विद्यातत्त्वा
धिपतयेआधारशक्त्यै० ॥ इतिविन्यस्य पिंडिकांप्रार्थयेत् ॥ सर्वदेवमयीशानित्रैलोक्याह्लादकारिणि ॥ त्वांप्रतिष्ठापयाम्य
त्रमंदिरेशिवपूजिते ॥ यावच्चंद्रश्चसूर्यश्चयावदेपावसुंधरा ॥ तावत्त्वंदेवदेवेशिमंदिरेस्मिंस्थिराभव ॥ पुत्रानायुष्मतोलक्ष्मी
मचलामजरामृते ॥ अभयंसर्वभूतेभ्यःकर्तुनित्यंचदेहिमे ॥ विजयंभूपतेःसर्वलोकानांसुखमेवच ॥ सुभिक्षंक्षेममारोग्यंकुरुदे
विनमोनमः ॥ ततःप्रणवंश्वभ्रेविन्यस्य ॥ तद्बाह्येस्वरान् ॥ तद्बाह्येकादिक्षांतानिव्यंजनानि ॥ तद्बाह्येइंद्रादिनामभिरष्टर
त्नानिपूर्वादिक्रमेणवज्रमौक्तिकवैडूर्यशंखस्फटिकपुष्परागेंद्रनीलमहानीलाइतिन्यस्यसप्तधान्यरूप्यवृषभमनःशिलाःक्षिपेत्॥
विष्णुश्चेद्रूप्यवृपस्थानेरूप्यगरुडः ॥ ततःपायसेनसंलिप्यशुक्लवस्त्रेणाच्छाद्य ॐ नमःसुदर्शनायतिरक्षांकृत्वागृहावैप्रतिष्ठेति

प्रासादमभिषिच्यदिक्पालेभ्योवलीन्दत्वाआचम्यप्रासादंपंचगव्येनाभ्युक्ष्यकुशैःसंमार्जयेत् ॥ ततःसंपातोदकमापादंमूलेनाष्ट वारमभिमंत्र्यतेनदेवस्यशिरोभिषिच्यशंखतूर्यनिनादेन ॐउत्तिष्ठब्रह्मणस्पतेइतिस्थाप्यदेवमुत्थाप्यप्रासादंप्रादक्षिण्येनकनि क्रदद्दितिसूक्तेनविष्णुं सद्योजातादिपंचानुवाकैर्लिंगंगृहंप्रवेश्यपिंडिकासमीपेपीठेसंस्थाप्यपाद्यार्घ्यमधुपर्केणाभ्यर्च्य सुवर्णश लाकामंतरितांकृत्वासुलग्ने पुण्याहमस्तु ॐ प्रतितिष्ठपरमेश्वरइत्युक्त्वा अतोदेवाइतिविष्णुं रुद्रेणलिंगं एवमन्यान्देवांस्तत्तत्सू क्तेनचस्थापयेत् ॥ यजमानान्वितआचार्योदेवंप्रार्थयेत् ॥ लोकानुग्रहहेत्वर्थंस्थिरोभवसुखायनः ॥ सान्निध्यंहिसदादेवप्रत्यक्षं परिकल्पय ॥ प्रधानपुरुषौयावद्यावच्चंद्रदिवाकरौ ॥ तावत्त्वमनयाशक्त्यायुक्तोत्रैवस्थिरोभव॥इतिप्रार्थ्यप्राणप्रतिष्ठांकुर्यात्॥

॥ २६३ ॥ अथप्राणप्रतिष्ठा ॥

अस्यश्रीप्राणप्रतिष्ठामंत्रस्य ब्रह्मविष्णुरुद्राऋषयः ऋग्यजुःसामानिच्छंदांसि क्रियामयवपुःप्राणाख्यादेवता आंबीजं ह्रींश क्तिः क्रोंकीलकं प्राणप्रतिष्ठायांविनियोगः ॥ ब्रह्मविष्णुरुद्रऋषिभ्योनमःशिरसि ऋग्यजुःसामछंदोभ्योमुखे प्राणाख्यदेवता यैहृदि आंबीजायगुह्ये क्रोंशक्त्यैपादयोः॥ ॐ अंकंखंगंघंङंपृथिव्यप्तेजोवाय्वाकाशात्मनेआंहृदयायनमः ॥ ॐ इंचंछंजंझंञंश ब्दस्पर्शरूपरसगंधात्मनेईंशिरसेस्वाहा ॥ ॐ उंटंठंडंढंणंश्रोत्रत्वक्चक्षुर्जिह्वाघ्राणात्मनेऊंशिखायैवषट् ॥ ॐ एंतंथंदंधंनंवाक्पाणि पादपायूपस्थात्मनेऐंकवचायहुं ॥ ॐ ओंपंफंबंभंमं वचनादानविहरणोत्सर्गानंदात्मनेऔंनेत्रत्रयायवौषट् ॥ ॐ अंयंरंलंवंशं षंसंहंळंक्षंमनोबुद्ध्यहंकारचित्तविज्ञानात्मनेअःअस्त्रायफट् ॥ एवमात्मनिदेवेचन्यासंकृत्वादेवंहृदिस्पृष्ट्वाजपेत् ॥ ॐआंह्रींक्रोंयंरं

लंवंशंषंसंहंक्षंहंसः देवस्यप्राणाइहप्राणाः ॥ ॐ आंह्रीं ० हंसः देवस्यजीवइहस्थितः ॥ आंह्रीं ० हंसः देवस्यसर्वेंद्रियाणि ॥ ॐ आंह्रीं ० हंसः देवस्यवाङ्मनश्चक्षुःश्रोत्रजिह्वाघ्राणप्राणाइहागत्यस्वस्तयेसुखेनचिरंतिष्ठंतुस्वाहा ॥ अर्चाहृद्यंगुष्ठंदत्त्वाजपेत्॥ अस्यैप्राणाः प्रतिष्ठंतुअस्यैप्राणाःक्षरंतुच ॥ अस्यैदेवत्वमर्चायैमामहेतिचकश्चन ॥ इति ॥ ततःप्रणवेनसंरुध्यसजीवंध्यात्वाध्रुवाद्यौरितित्र्यंचंजप्त्वादेवकर्णेगायत्रींदेवमंत्रंचजप्त्वापुरुषसूक्तेनोपस्थायपादनाभिशिरःसुस्पृष्ट्वा ॥ ॐ इहैवैधिमापच्योष्ठाःपर्वतइवाविचाचलिः ॥ इंद्रइवेहध्रुवस्तिष्ठेहराष्ट्रमुधारय ॥ इतित्रिर्जपेत् ॥ ततोयजमानः ॥ स्वागतंदेवदेवेशमद्भाग्यात्त्वमिहागतः ॥ प्राकृतंत्वमदृष्ट्वामांबालवत्परिपालय ॥ धर्मार्थकामसिद्ध्यर्थस्थिरोभवशुभायनः ॥ सान्निध्यंतुसदादेवस्वार्चायांपरिकल्पय ॥ यावच्चंद्रावनीसूर्यास्तिष्ठंत्यप्रतिघातिनः ॥ तावत्त्वयात्रदेवेशस्थेयंभक्तानुकंपया ॥ भगवन्देवदेवेशत्वंपितासर्वदेहिनां ॥ येनरूपेणभगवंस्त्वयाव्याप्तंचराचरं ॥ तेनरूपेणदेवेशस्वार्चायांसन्निधोभव ॥ इतिनमेत् ॥ ततआचार्योदेवस्यवाहनपरिवारादिदेवांस्तत्तन्मंत्रेणानीयस्वस्वस्थानेप्रतिष्ठाप्यप्राणप्रतिष्ठांकुर्यात् ॥ ॥ अथाचार्यःकर्ताचअर्चा ॐ भूःपुरुषमावाहयामि भुवःपुरुष० स्वःपुरुष० भूर्भुवःस्वःपुरुष० इत्यावाह्यप्रणवेनासनंदत्वातेनैवदूर्वाश्यामाकविष्णुक्रांतापद्ममिश्रंपाद्यं ॐ इमाआपःशिवतमाःपूताःपूततमामेध्यामेध्यतमाअमृताअमृतरसाःपाद्यास्ताजुषतांप्रतिगृह्यतांप्रतिगृह्णातुभगवान्महाविष्णुः विष्णवेनमःपाद्यं ॥ लिंगेतुभगवान्महादेवोरुद्रायनमःपाद्यं० ॥ इमाआपःशिवतमा० अर्घ्याइत्यर्घ्यं ॥ इमा० आचमनीयाइत्याचमनं ॥ मूलेनमधुपर्कं ॥ आप्यायस्वेत्यादिभिःपंचामृतं ॥ कनिक्रददितितैलाभ्यंगं ॥ देवोक्तमंत्रैरभिषेकः ॥ ततःप्रतिसरविसर्जनं इदंवि

ष्णुरितिविष्णोः ॥ नमोअस्तुनीलग्रीवायेतिलिंगस्य ॥ ततोमूलेनवस्त्रोपवस्त्रेदत्वा ॥ इमेगंधाःशुभादिव्याःसर्वगंधैरलंकृताः ॥
पूताब्रह्मपवित्रेणपूताःसूर्यस्यरश्मिभिः ॥ गंधं ॥ इमेमाल्याःशुभादिव्याःसर्वमाल्यैरलंकृताःपूताइत्यादि ॥ मालाः ॥ इमे
पुष्पाः० ॥ पुष्पाणि ॥ वनस्पतिरितिधूपं ॥ आज्यंचेतिदीपं ॥ विष्णौसंकर्षणादिद्वादशनामभिःपुष्पाणिसमर्प्यतैरेवतर्पणं
कृत्वापायसगुडौदनचित्रौदनैः पवित्रंतेइतिनैवेद्यंदत्वाकृसरंजुहुयात् ॥ अद्यपूर्वो० पूजांगहवनंकरिष्ये ॥ कुंडसमीपमेत्याग्निं
ध्यात्वापरिसमुह्यपर्युक्ष्य प्रोक्षणीपात्रंहविश्चासाद्यप्रोक्ष्याभिघार्याज्याद्दक्षिणतोनिधायाग्निमभ्यर्च्यसंकर्षणादिनामभिःकृसरं
हुत्वा तेनैव शार्ङ्गिणे श्रियै सरस्वत्यै पुष्ट्यै विष्णवेइति हुत्वा ॥ विष्णोर्नुकं०प्रतद्वि० तदस्यप्रिय० परोमात्रया० विचक्र
मे० त्रिर्देवः० इतिमंत्रैर्हुत्वापुनःसंकर्षणादिभिःप्राग्वद्धुत्वा ॥ लिंगेतुदीपांतंकृत्वाभवायदेवायनमः शर्वायदेवा० ईशाना
य०पशुपतये०रुद्राय०उग्राय०भीमाय०महते०इतिपुष्पाणिदत्वातैरेवतर्पणं पवित्रंतेइतिपायसगुडौदननैवेद्यः ॥ ॐ भवायदे
वायस्वाहेतिअष्टनामभिःकृसरंहुत्वा भवस्यदेवस्यपत्न्यैस्वाहेत्याद्यष्टभिर्गुडौदनंहुत्वा भवस्यदेवस्यसुतायस्वाहेत्याद्यष्टभिःह
रिद्रौदनंहुत्वा ॐ त्र्यंबकं० मानोमहांत० मानस्तोके० आरात्ते० विकिरिद० सहस्राणिसहस्रशो० इतिद्वादशऋचः एतैः
कृसरौदनंहुत्वा ॥ शिवाय० शंकराय० सहमानाय० शितिकंठाय० कपर्दिने० ताम्राय० अरुणाय० अपगुरमाणाय०
हिरण्यबाहवे० सस्पिंजराय० बभ्लुशाय० हिरण्याय० इतिचहरिद्रौदनंहुत्वा ॥ अग्नयेस्विष्टकृतेस्वाहेतिस्विष्टकृतंपूर्णाहु
तिंवसोर्धारांचसंपाद्यहोमशेषंसमाप्य पूर्वोक्तसर्वहविर्भिर्बलिंदद्यात् ॥ तत्रमंत्रः ॥ त्वामेकमाद्यंपुरुषंपुरातनंनारायणंविश्वसृ

ततोश्वत्थपर्णे ॥ इति ॥ लिंगेतुनारायणपदेशिवंरुद्रंपदोच्चारः ॥
ज्ञानतोज्ञानतोवापि यत्कृतं ॥ तत्सर्वंपूर्णमेवास्तुत्वत्प्रसादादधोक्षज ॥ विश्वभुजेनमः सर्वभुजे० आत्मने० परमात्मने० इतिनत्वा ॥
नंमंत्रपुष्पंचदत्वाछत्रादिपरिकल्प्यक्षमाप्यपूजांसमाप्यकर्तृनामयुतंदेवस्यनामकुर्यात् ॥ इतिदेवंसंप्रार्थ्यफलतांबूलदक्षिणानीराज
सर्वेंऋत्विजःकलशोदकेनसपरिवारंयजमानमभिषिंचेयुः॥(ततःस्नानोत्तरंप्रासादांगेयूपेधिवासितेपूर्वोक्तविधिनातंनिखनेत् ॥ आचार्यःस्थापितदेवान्पंचधोपचर्य
ततोमासपक्षाद्युल्लिख्यइमंशिलेष्टकादार्वादिनिर्मितंवलभीजगतीप्राकारगोपुरपरिवारदेवतालयसंयुतंघंटावितानध्वजपताका
द्यलंकृतंप्रासादंतत्तद्देवतालोककामः कुलद्वयोद्धारार्थममुकदेवप्रीतयेहमुत्सृजामीतिकुशयवजलंक्षिपेत्) ॥ यजमानआचार्यं
संपूज्यतस्मै गोयुगंएकांवागांदत्वाऋत्विग्भ्योदक्षिणांदत्वाभूयसींचदत्वाब्राह्मणादिभोजनंसंकल्प्यस्थापितदेवताविसृज्यपीठं
दत्वायस्यस्मृत्येति० वषट्कृते० प्रायश्चित्तान्यशेषाणि० प्रमादात्कुर्वतांकर्म० इतिविष्णुंस्मृत्वाकर्मेश्वरार्पणंकुर्यात् ॥ इतिनिर्ण
यसिंधुमयूखानुसारीप्रतिष्ठेदौसप्रासादपरिवारदेवस्थिरार्चाप्रयोगःसंपूर्णः ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥
॥ २६४ ॥ षोडशतत्वन्यासास्तद्धोमश्चमुख्यःकुंडप्रधानहोमोत्तरंवासुदेव्यामुक्तःसयथा ॥
अथहेमाद्युक्तप्रतितत्वन्यासहोमः ॥ सयथा ॥ ॐ अकारायनमःस्वाहा उकारायनमःस्वाहा मकारायनमःस्वाहा ॐकारःसर्वत्र ॥ इतिप्र
णवन्यासहोमः ॥ १ ॥ भूर्नमःस्वाहा भुवर्नमःस्वाहा स्वर्नमःस्वाहा ॥ इतिव्याहृतिन्यासहोमः ॥ २ ॥ अथमातृकान्यासहोमः ॥ अका

रायनमःस्वाहा आकाराय० इकाराय० ईकाराय० उकाराय० ऊकाराय० ऋकाराय० ॠकाराय० ऌकाराय० ॡकाराय० एकाराय०
ऐकाराय० ओकाराय० औकाराय० अंकाराय० अःकाराय० यकाराय० रकाराय० लकाराय० वकाराय० शकाराय० षकाराय० सका
राय० हकाराय० ळकाराय० पफबभमेभ्योनमःस्वाहा तथदधनेभ्योनमः टठडढणेभ्योनमः चछजझञेभ्योनमः कखगघङेभ्योनमः॥ इति
मातृकान्यासहोमः ॥ २ ॥ सूर्याय० चंद्राय० अंगारकाय० बुधाय० बृहस्पतये० शुक्राय० शनैश्चराय० राहवे० केतवे० रोहिण्यृक्षाय०
मृगशीर्षेभ्यो० आर्द्रायै० पुनर्वसुभ्यां० पुष्याय० आश्लेषाभ्यो० मघाभ्यो० पूर्वाफल्गुनीभ्यो० उत्तराफल्गुनीभ्यो० हस्ताय० चित्रायै०
स्वात्यै० विशाखाभ्यः०अनूराधाभ्यां० ज्येष्ठायै० मूलाय० पूर्वाषाढाभ्यो० उत्तराषाढाभ्यो० श्रवणाय० धनिष्ठाभ्यो० शतभिषजाय० पूर्वाभा
द्रपदाभ्यो० उत्तराभाद्रपदाभ्यो० रेवत्यै० अश्विभ्यां० भरणीभ्यो० कृत्तिकाभ्यो० ध्रुवाय० सप्तर्षिभ्यो० मातृमंडलाय० विष्णुपदेभ्यो०
नागवीथ्यै० अंगवीथ्यै० ताराभ्यो० अगस्त्याय० ॥ **इतिग्रहनक्षत्रध्रुवादिहोमः** ॥ ३ ॥ एवं ॥ ६ ॥ चैत्रायनमःस्वाहा वैशाखाय० ज्ये
ष्ठाय आषाढाय० श्रावणाय० भाद्रपदाय० आश्विनाय० कार्तिकाय० मार्गशीर्षाय० पौषाय० माघाय० फाल्गुनाय० इदुवत्सरानुवत्स
रपरिवत्सरसंवत्सरेभ्योनमः० ऋतुभ्योनमः० अहोरात्रेभ्यो० क्षणाय० लवाय० कलायै० कृताय० त्रेताय० द्वापराय० कलियुगाय० च
तुर्दशमन्वंतरेभ्यो० पराय० महाकल्पाय० उद्गयनदक्षिणायनाभ्यां० विषुवते० ॥ **इतिकालन्यासहोमः** ॥ ७॥ ब्राह्मणाय० क्षत्रियाय०
वैश्याय० शूद्राय० संकरजेभ्यो० अनुलोमेभ्यो० गोभ्यो० अजाभ्यो० अविकाभ्यो० ग्रामपशुभ्यो० अरण्यपशुभ्यो० ॥ **इतिवर्णन्यासहोमः**
॥८॥मेघेभ्यो० नदीभ्यो० समुद्रेभ्यो० ॥ **इतितोयन्यासहोमः**॥९॥ ऋग्वेदाय० यजुर्वेदाय० सामवेदाय० अथर्ववेदाय० सर्वोपनिषद्भ्यो०
इतिहासपुराणेभ्यो० अथर्वांगिरसेभ्यो० कल्पसूत्रेभ्यो० व्याकरणेभ्यो० तर्केभ्यो० मीमांसायै० निरुक्ताय० छंदःशास्त्रेभ्यो० ज्योतिः

शास्त्रेभ्यो० गीतशास्त्रेभ्यो० भूतशास्त्रेभ्यो० आयुर्वेदाय० धनुर्वेदाय० योगशास्त्रेभ्यो० नीतिशास्त्रेभ्यो० वश्यतंत्राय० ॥ इतिविद्यान्यासहोमः ॥ दिवेनमःस्वाहा सूर्यलोकाय० चंद्रलोकाय० अनिललोकाय० व्योम्नेन० समुद्रेभ्यो० पृथिव्यै० ॥ इतित्रैराजन्यासहोमः॥११॥ हिरण्यगर्भाय० कृष्णाय० रुद्राय० यमाय० अश्विभ्यां० वैश्वानराय० मरुद्भ्यो० वसुभ्यो० रुद्रेभ्यो० आदित्येभ्यो० सरस्वत्यै० इंद्राय० वलये० प्रह्लादाय० विश्वकर्मणे० नारदाय० अनंताय० दिग्भ्यो० वरुणाय० मित्राय० विश्वेभ्योदेवेभ्यो० पितृभ्यो० यक्षेभ्यो० राक्षसेभ्यो० पिशाचेभ्यो० असुरेभ्यो० विद्याधरेभ्यो० ग्रहेभ्यो० गुह्यकेभ्यो० पूतनादिभ्यो० गंधर्वेभ्यो० कार्तिकेयाय० गणेशायन० ॥ इतिदेवयोनिन्यासहोमः ॥ १२ ॥ मत्स्याय० कूर्माय० वराहाय० नारसिंहाय० वामनाय० परशुरामाय० रामाय० कृष्णाय० बौद्धाय० कलकिने० केशवाय० नारायणाय० माधवाय० गोविंदाय० विष्णवे० मधुसूदनाय० त्रिविक्रमाय० वामनाय० श्रीधराय० हृषीकेशाय० पद्मनाभाय० दामोदराय० ॥ इतिमूर्तिन्यासहोमः ॥ १३ ॥ अश्वमेधाय० नरमेधाय० राजसूयाय० गोसवाय० द्वादशाहाय० अहीनेभ्यो० सर्वजिद्भ्यो० सर्वमेधाय० अग्निष्टोमाय० अतिरात्राय० आप्तोर्यामाय० षोळशिने० उक्थ्याय० वाजपेयाय० अत्यग्निष्टोमाय० चातुर्मास्येभ्यो० सौत्रामण्यै० पश्विष्टिभ्यो० दर्शाय० पौर्णमासाय० सर्वेष्टिभ्यो० स्वाहाकाराय० वषट्काराय० पंचमहायज्ञेभ्यो० आहवनीयाय० दक्षिणाग्नये० गार्हपत्याग्नये० वेद्यै० प्रवर्ग्याय० सवनेभ्यो० इध्मेभ्यो० दर्भेभ्यो० ॥ इतिक्रतुन्यासहोमः ॥ १४ ॥ ततोमूलमंत्रेणदशाहुतयः ॥ इतिमूलमंत्रन्यासहोमः ॥ १५ ॥ धर्माय० ज्ञानाय० वैराग्याय० ऐश्वर्याय० ॥ इतिगुणन्यासहोमः ॥ १६ ॥ खड्गाय० मुसलाय० शार्ङ्गाय० हलाय० चक्राय० शंखाय० गदायै० पद्माय० ॥ शैवे वज्राय० दंडाय० शक्तये० शूलाय० खड्गाय० पाशाय० अंकुशाय० ध्वजाय० चक्राय० पद्माय० ॥ इत्यायुधन्यासहोमः ॥ लक्ष्म्यै० सरस्वत्यै० रत्यै० प्रीत्यै० कीर्त्यै० शांत्यै० पुष्ट्यै०

तुष्ट्यै० ॥ इतिशक्तिन्यासहोमः॥ देवमंत्रस्यहृदयायनमःस्वाहा शिरसेनमः० शिखायै० कवचाय० नेत्रत्रयाय० अस्त्रायफट्० श्रीवत्साय० कौस्तुभाय० वनमालायै० ॥ इत्यंगन्यासहोमः ॥ विष्णुपक्षेषोडशन्यासातिरिक्तोक्तद्वादशाक्षरमंत्रन्यासहोमः ॥ सचैवं ॥ ॐ ओकाराय नमःस्वाहा नकारायन० मोकारायन० भकारायन० गकारायन० वकारायन० तेकारायन० वाकारायन० सुकारायन० देकारायन० वाकारायन० यकाराय० ॥ इतिद्वादशाक्षरमंत्रन्यासहोमः॥ प्राणाय० अपानाय० व्यानाय० उदानाय० समानाय० पुरुषाय० ॐकारायपुरुषात्मनेनमःस्वाहा मकाराय० जीवात्मने० भकारायप्राणतत्त्वायजीवोपाधयेनमःस्वाहा बकारायबुद्ध्यात्मने० फकारायअहंकारात्मने० पकारायमनआत्मने० नकारायशब्दतन्मात्रात्मने० धकारायस्पर्शतन्मात्रात्मने० दकारायरूपतन्मात्रात्मने० थकारायरसतन्मात्रात्मने० तकारायगंधतन्मात्रात्मने० णकारायश्रोत्रात्मने० ढकारायत्वगात्मने० डकारायचक्षुरात्मने० ठकारायजिह्वात्मने० टकारायघ्राणात्मने० ञकारायवागात्मने० झकारायपाण्यात्मने० जकारायपादात्मने० छकारायपाय्वात्मने० चकारायउपस्थात्मने० ङकारायपृथिव्यात्मने० घकारायअबात्मने० गकारायतेजआत्मने० खकारायवाय्वात्मने० ककारायआकाशात्मने० शकारायपुंडरीकात्मने० षकारायसूर्यात्मने० सकारायसोमात्मने० रकारायवह्न्यात्मने० पकारायपुरुषात्मने० यकारायसर्वात्मने० रकारायसर्वात्मने० वकारायअनुग्रहात्मने० संसर्वभूतात्मनेन० ळकारायहंसात्मने० क्षकारायकोपात्मने० आत्मतत्वाय० आत्मतत्वाधिपतयेब्रह्मणेन० विद्यातत्वाय० विद्यातत्वाधिपतयेविष्णवेन० शिवतत्वाय० शिवतत्वाधिपतयेशिवाय० अप्तत्वाय० तेजस्तत्वाय० वायुतत्वाय० आकाशतत्वाय० गंधतत्वाय० रसतत्वाय० रूपतत्वाय० स्पर्शतत्वाय० शब्दतत्वाय० घ्राणतत्वाय० जिह्वातत्वाय० चक्षुस्तत्वाय० वाक्तत्वाय० श्रोत्रतत्वाय० पायुतत्वाय० उपस्थतत्वाय० हस्ततत्वाय० पादतत्वाय० वाक्तत्वाय० मनस्तत्वाय० बुद्धितत्वाय० अहंकारतत्वाय० सत्वाय० रजसेन० तमसेन० पुरुषत

त्वाय० रागतत्वायनमः विज्ञानतत्वाय० नीतितत्वाय० तर्ककलातत्वाय० मायातत्वाय० ईश्वरतत्वाय० सदाशिवतत्वाय० शक्तितत्वाय० शिवतत्वाय० ॥ इतिजीवन्यासहोमः ॥ इत्येतेषोडशन्यासाः सर्वदेवसाधारणाः ॥ विष्णुश्चेद्विशेषन्यासहोमः ॥ सचयथा ॥ ॐ केशवायनमः स्वाहा नंनारायणाय० मोमाधवाय० भंगोविंदायनमः गंविष्णवे० वंमधुसूदनाय० तेंत्रिविक्रमाय० वांवामनाय० सुंश्रीधराय० दंहृषीकेशाय० वांपद्मनाभाय० यंदामोदराय० ॥ इतिद्वादशाक्षरमूर्तिन्यासहोमः ॥ ॐ हृदयाय० विष्णवेन० ब्रह्मणे० ध्रुवाय० चक्रिणे० शंभवे० विज्ञानाय० सावित्राय० चक्ररूपाय० पिंगलाक्षायनमःस्वाहा ॥ इत्यष्टांगविष्णुमूर्तिन्यासहोमः ॥ अथपुरुषसूक्तन्यासहोमः ॥ प्रत्यृचं स्वाहाकारः ॥ ॐ सहस्रशीर्षा० गुलंस्वाहा पुरुषएवेदं० एतावानस्यमहिमा० त्रिपादूर्ध्व० तस्माद्विराळजायत० यत्पुरुषेण० तंयज्ञंबर्हिषि० तस्माद्यज्ञात्सर्वहुतःसंभृतं० तस्माद्यज्ञात्सर्वहुतऋचः० तस्मादश्वा० यत्पुरुषं० ब्राह्मणोस्य० चंद्रमामनसो० नाभ्याआसी० सप्तास्या० यज्ञेनयज्ञ० ॥ अथोत्तरनारायणन्यासहोमः ॥ अद्भ्यःसंभूतः० वेदाहमे० प्रजापति० योदेवेभ्य० रुचंब्राह्मं० ह्रीश्चतेलक्ष्मी० ६ ॥ अथाधिवासितपिंडिकायांन्यासस्तस्येदानींहोमः ॥ ॐ यंथंभंफट्लक्ष्म्यैनमःस्वाहा हृदयायनम. शिरसेस्वाहा शिखायै० कवचाय० नेत्रत्रयाय० अस्त्राय० पृथिवीमूर्तये० पृथिवीमूर्त्यधिपतयेशर्वाय० अग्निमूर्तये० अग्निमूर्त्यधिपतयेपशुपतये० यजमानमूर्तये० यजमानमूर्त्यधिपतयेउग्राय० अर्कमूर्तये० अर्कमूर्त्यधिपतयेरुद्राय० जलमूर्तये० जलमूर्त्यधिपतयेभवाय० वायुमूर्तये० वायुमूर्त्यधिपतयेईशानाय० सोममूर्तये० सोममूर्त्यधिपतयेमहादेवाय० आकाशमूर्तये० आकाशमूर्त्यधिपतयेभीमाय० ॥ इत्यधिवासितपिंडिकान्यासमंत्रहोमः ॥ अथगर्भागारेस्थापितपिंडिकायांतत्वन्यासस्तस्यहोमः ॥ आत्मतत्वायनमःस्वाहा आत्मतत्वाधिपतयेक्रियाशक्त्यै० शिवतत्वाय० शिवतत्वाधिपतयेइच्छाशक्त्यै० विद्यातत्वाय० विद्यातत्वाधिपतयेआधारशक्त्यै० ॥ देवेजीवन्यासानंतरंपंचोपनिषन्मंत्रन्यासस्तस्येदानींहोमः ॥ ॐ पांपरायपरमेष्ठ्यात्मनेन

म॰स्वाहा वांपरायपुरुषात्मने॰ रांपरायविश्वात्मने॰ लांपरायनिवृत्त्यात्मने॰ वांपरायसर्वात्मने॰ ॥ ५ ॥ अथपृथिव्यादिपंचमहाभूतन्या
सहोमः ॥ ॐस्योनापृथिवि॰ स्वाहेतिपृथिव्याः १ ॐ अप्सुमेसोमो॰ पजीःस्वाहाइत्यपां २ शुक्रमसीतितेजसः ३ वायोशतमितिवायोः ४
नासदासीदित्याकाशस्य आदित्प्रत्नस्येतिवा ५ ॥ इतिषोडशन्यासमंत्रहोमः ॥ एतेन्यासहोमाःईशानमुख्याचार्यकुंडएवकर्तव्याः ॥

॥ २६५ ॥ अथचलार्चाप्रयोगः ॥

श्रीः ॥ अथबौधायनसूत्रेत्रिविक्रमानुसारेणसिंधूक्तःसर्वदेवचलप्रतिष्ठाप्रयोगः ॥ तत्रादौदशद्वादशान्यतमहस्तंमंडपंकृत्वाआ
ग्नेय्यांहस्तमात्रंचतुरस्रंकुंडंस्थंडिलंवाकृत्वापूर्वतोहस्तमात्रांद्वादशांगुलोच्चांत्रिवप्रांग्रहवेदिं नैर्ऋत्यांचतुरंगुलोन्नतांहस्तमात्रांवा
स्तुवेदिं मध्येमंडपनवांशांहस्तोच्चांप्रधानवेदिंकृत्वातदुपरिसर्वतोभद्रंविरच्यप्रतिष्ठादिनात्पूर्वेद्युःयजमानःआचम्यप्राणानाय
म्यदेशकालौसंकीर्त्य अस्यांमूर्तौलिंगेवादेवतासान्निध्यार्थंदीर्घायुर्लक्ष्मीसर्वकामसमृद्ध्यक्षय्यसुखकामोहंग्रहयज्ञसहितांअमुक
मूर्तिंचलप्रतिष्ठांकरिष्ये॥ (वास्तुदेवतापिंडिकापरिवारदेवतास्त्वेतत्तदूहःकार्यः)॥ तदंगभूतंमहागणपतिपूजनपूर्वकंस्वस्ति
वाचनंमातृकापूजनंनांदीश्राद्धंआचार्यादिवरणंचकरिष्ये॥ तानिकृत्वा ॥ वृताचार्यःद्विराचम्यपवित्रपाणिःप्राणानायम्यदेश
कालाद्युच्चार्यअमुकमूर्तिंचलप्रतिष्ठाख्येकर्मणियजमानेनवृतोहमाचार्यकर्मकरिष्ये ॥ शरीरशुद्ध्यर्थंपुरुषसूक्तजपंकलशाद्याराध
नंचकरिष्ये ॥ तानिकृत्वायदत्रेतिगौरसर्षपान्विकीर्यशुचीवइतितृचेनपंचगव्येनआपोहिष्ठेतितृचेनकुशोदकेनचदेवयजनंसंप्रो
क्ष्य स्वस्त्ययनं॰अंहोमुच॰देवाआयांतुइत्यादिभूमौप्रादेशंकुर्यात् ॥ ततउक्तविधिनामंडपप्रतिष्ठांकृत्वाऽकृत्वावापूर्वरात्रौसुव

स्त्राच्छादितांमूर्तिंपंचगव्यहिरण्ययवदुर्वाश्वत्थपर्णपलाशपर्णक्षिप्तोदकेनआपोहिष्ठेतितिसृभिः हिरण्यवर्णाःशुचयइतितिसृ
भिः पवमानःसुवर्जनइत्यनुवाकेनचाभिषिच्य व्याहृतिभिःइदंविष्णुरितिचपुष्पफलयवदूर्वाःसमर्प्यरक्षोहणमितिदेवहस्तेकंक
णंबद्ध्वावाससाच्छाद्य अवतेहेळो० उदुत्तमं० मंत्राभ्यांगंधोदकपूरितजलद्रोण्यांप्राङ्मुखीमुदङ्मुखींवामूर्तिंमधिवासयेत्॥पात्रा
भावेसंततधारांकुर्यात् ॥ ततःपूर्वोक्तकुंडसमीपमेत्यअमुकप्रतिष्ठांगत्वेनहोमंकर्तुंकुंडोपलेपनाद्यग्निप्रतिष्ठांकरिष्ये तद्गोमयेनोप
लिप्यउल्लिख्य उपरिमेखलायांइदंविष्णुरितिविष्णुं मध्यमेखलायांब्रह्मजज्ञानमितिब्रह्माणं अधोमेखलायांकद्रुद्रायेतिरुद्रं यो
न्यांगौरीर्मिमायेतिगौरींआवाह्यसंपूज्यतांकौशेयवाससाच्छाद्यबलवर्धननामानमग्निंप्रतिष्ठाप्यध्यात्वा ॥ मंडपपक्षेनैर्ऋत्यवेद्यां
वास्तुमंडलंविलिख्यतत्रशिख्यादिवास्तुदेवताआवाह्यसंपूज्य ईशान्यांकलशेविधिनावरुणंसंपूज्यवास्तुदेवताभ्यःपायसवलिं
दद्यात्॥ततोग्रहवेद्यांग्रहान्संस्थाप्यसंपूज्याग्निसमीपमेत्यान्वाधानंकुर्यात् ॥ देशाद्युच्चार्यामुकमूर्तिचलप्रतिष्ठाहोमेदेवतापरिग्र
हार्थमित्यादिचक्षुषीआज्येनेत्यंतमुक्त्वा॥गणपतिंउपकल्पितसर्वैर्द्रव्यैःप्रतिद्रव्यमेकैकयावराहुत्या शिख्यादिवास्तुदेवताःप्रत्ये
कंप्रतिद्रव्यंअष्टाष्टसंख्याकाभिःसमित्तिलपायसाज्याहुतिभिः वास्तोष्पतिंवास्तोष्पतइतिचतसृभिः प्रत्यृचंप्रतिद्रव्यंअष्टाविंश
तिसंख्याकाभिःपूर्वोक्तद्रव्यचतुष्टयाहुतिभिःवास्तोष्पतइतिचतसृभिर्वास्तोष्पतेध्रुवास्थूणामितिपंचर्भिःप्रत्यृचंबिल्वफलैः च
रक्यादिदेवताःप्रतिदैवतंप्रतिद्रव्यंचतुःसंख्याकाभिःपूर्वोक्तद्रव्याहुतिभिः ॥ ग्रहहोमेआदित्यादिनवग्रहान्अष्टाष्टसंख्या
काभिरर्कादिसमिच्चर्वाज्याहुतिभिः अधिदेवताःप्रत्यधिदेवताश्चप्रत्येकंप्रतिद्रव्यंचतुश्चतुःसंख्याकाभिःपूर्वो० क्रतुसाद्गुण्यदे

वताःक्रतुसंर०प्रत्येकंद्विद्विसं०पूर्वोक्तद्रव्यैर्यक्ष्ये ॥ अत्रप्रधानं ॥ इंद्रंपृथिवींपृथिवीमूर्तिंशर्वंअग्निंअग्निमूर्तिंपशुपतिंयमंयज
मानमूर्तिंउग्रंनिर्ऋतिंसूर्यमूर्तिंरुद्रंवरुणंजलमूर्तिंभवंवायुंवायुमूर्तिंईशानं कुबेरंसोममूर्तिंमहादेवंईशानं आकाशमूर्तिंभीमंएता
लोकपालमूर्तिंमूर्तिपतिदेवताःपलाशोदुंबराश्वत्थशम्यपामार्गसमित्तिलाज्यद्रव्यैःप्रतिदैवतंप्रतिद्रव्यं २८ वा ८ आहुतिभिः
तत्तन्मंत्रैः॥ स्थाप्यदेवंअमुकंतन्मंत्रेणपूर्वोक्तसमित्चरुकतिलनैवारपायसाज्यैःप्रतिद्रव्यं १०८ वा २८ वा ८ संख्याहुतिभिः॥
विश्वान्देवान्अग्निर्यजुर्भिरित्यनुवाकेन (तिलाज्याभ्यां) प्रतिद्रव्यंदशाहुतिभिः ॥ पिंडिकांप्रतिद्रव्यमष्टसं० ८ पूर्वोक्तसप्तद्र
व्याहुतिभिःतत्तन्मंत्रेण ॥ परिवारदेवताश्चेत्तन्मंत्रैःअमुकदेवताःप्रत्येकंप्रतिद्रव्यंअष्टसंख्याकाभिःपूर्वो० ॥ एवंपंचपर्यायैः
त्रिभिःपर्यायैर्वायक्ष्ये ॥ ब्रह्मादिमंडलदेवताःप्रत्येकंदशभिर्घृताक्ततिलाहुतिभिर्यक्ष्ये ॥ शेषेणेत्याज्यभागांतेयजमानस्त्यागं
कुर्यात् ॥ ततोगणपतयेवराहुतिंजुहुयात् ॥ ततोग्नेरुत्तरतःसजलंकलशंसंस्थाप्यआज्यहोमेतस्मिन्संपातान्नयेत् ॥ सर्त्विगा
चार्योऽन्वाधानक्रमेणहोमंकुर्यात् ॥ प्रतिद्रव्यहोमांतेदेवंपादनाभिशिरःसुस्पृशेत् ॥ तत्रादौवास्तुदेवताहोमः ततोग्रहहोमः
ततोलोकपालमूर्तिंमूर्त्यधिपतीनांहोमः ततःस्थाप्यदेवताहोमः ॥ मंत्रास्तु——इदंविष्णुरितिविष्णोः त्र्यंबकमितिशिवस्य ग
णानांत्वेतिगणपतेः उदुत्यमितिसूर्यस्य जातवेदसेइतिदुर्गायाः विष्णोर्नुकमितिनारायणस्य हिरण्यवर्णामितिलक्ष्म्याः अथ
वाविष्णवेनमःस्वाहाइत्यादिनामभिर्वाहोमः ॥ ततोविश्वेदेवोद्देशेनअग्निर्यजुर्भिरित्यनुवाकांतेस्वाहेति १० आहुतयः ॥ ततः
पिंडिकाहोमः ह्रीश्चते० इतिविष्णुपिंडिकायाः गौरीर्मिमायेतिशिवपिंडिकायाः चित्रंदेवानामितिसूर्यपिंडिकायाः गणेशश

क्तिपिंडिकानांगौरीमिंमायेति हनुमदादीनांशिवपिंडिकामंत्राःशिष्टैर्गृह्यंते ॥ ततःपरिवारदेवताहोमःतत्तल्लिंगनिर्दिष्टवेदमं त्रैःनाममंत्रैर्वाकार्यः ॥ एवंप्रथमपर्यायहोमांतेदेवस्यपादौस्पृशेत् द्वितीयांतेनाभिं तृतीयांतेमध्यं चतुर्थांतेउरः पंचमांतेशिर इति ॥ पर्यायत्रयपक्षेतु प्रथमांतेपादौ द्वितीयांतेनाभिं तृतीयांतेशिरः ॥ ततोर्चांशोधयेत् ॥ देवंनत्वा ॥ स्वागतंदेवदेवेश विश्वरूपनमोस्तुते॥ शुद्धेपित्वदधिष्ठानेशुद्धिंकुर्मःसहस्वतां ॥ इतिसंप्रार्थ्य ॥ ॐ उत्तिष्ठब्रह्मण० इतिदेवमुत्थाप्य अग्न्युत्तार णंकुर्यात् ॥ यथाअग्निःसप्तिमितिसूक्तमग्निपदरहितंपुनस्तत्सहितमिति १०८ वा २८ संख्ययापठन्जलंपातयेत् ॥ ततो र्चांद्वादशवारंमृदाजलेनचप्रक्षाल्यमंत्रवत्कृतपंचगव्येनस्नापयेत् ॥ तत्रमंत्रौ ॥ ॐ पयःपृथिव्यांपयओषधीषुपयोदिव्यंतरि क्षेपयोधां ॥ पयस्वतीःप्रदिशःसंतुमह्यं ॥ ॐ आवोराजान० ॥ ततःपंचामृतस्नानं आप्याय० दधिक्राव्णो० शुक्रमसि० म धुवाता० आयंगौः० ॥ लिंगंचेन्नमस्तेरुद्रमन्यवइत्यारभ्यमृडयातिनइत्यंताष्टमंत्रैःसंस्नाप्यघृतेनाभ्यंगंचंदनोद्वर्तनंउष्णोदके नक्षालनंचकृत्वागंधंदत्वासंपातोदकैरभिषिच्यसपल्लवदलैश्चतुर्भिःकुंभैःक्रमेण आपोहिष्ठा० योवःशिवत० तस्माअरंग० आ कलशेषु० इति मंत्रैःसंस्नाप्यतैरेवैकीकृतकुंभोदकैः समुद्रज्येष्ठाः० ४ आकलशेषु० इतिसंस्नाप्य॥ पूर्ववेदिकायांऔदुंबरादिपी ठेर्चामुपवेश्यपरितोष्टदिक्षुसजलकुंभेषुगंधपुष्पदूर्वाःक्षिप्त्वा ॥ आद्यकुंभेसप्तमृदः ॥ द्वितीयेपुष्करपर्णशमीविकंकताश्मंतक त्वचःपल्लवांश्च ॥ तृतीयेसप्तधान्यं ॥ चतुर्थेपंचरत्नानि ॥ पंचमेफलपुष्पाणि ॥ षष्ठेदूर्वारोचनाः ॥ सप्तमेसंपातोदकं ॥ अ ष्टमेसर्वौषधीःक्षिप्त्वा क्रमेण आपोहिष्ठेतितिसृभिःहिरण्यवर्णाःशुचयःपावकाइतिचतुर्भिःपवमानःसुवर्जनइत्यनुवाकेनप्रागा

दिकलशेनाभिषिच्य ॥ एककुंभेशमीपलाशवटखदिरबिल्वाश्वत्थविकंकतपनसाम्रशिरीषोदुंबराणांपल्लवान्कषायांश्चक्षिप्त्वा
तेनअश्वत्थेवइतिमंत्रेणाभिषिच्य पंचरत्नोदकेनहिरण्यवर्णाःशुचयःपावकाइतिसंस्नाप्य अहतेवाससीदत्वाउपरिवितानंब
द्ध्वायज्ञोपवीतादिदीपांतोपचारान्समर्प्य ॥ ॐ हिरण्यगर्भःसम० यआत्मदा० यःप्राणतो० यस्येमे० येनद्यौ० यंक्रंदसी०
आपोहय० यश्चिदापो० इत्यष्टमंत्रैरष्टौपिष्टदीपान्दत्वासुवर्णशलाकयातैजसपात्रस्थंमधुघृतंचगृहीत्वा ॐ चित्रंदेवाना० ॥
ॐ तेजोसिशुक्रमस्यमृतमसिधामनामासिप्रियंदेवानामनाधृष्टंदेवयजनमसि ॥ इतिमंत्राभ्यां ॥ ॐ नमोभगवतेतुभ्यंशिवा
यहरयेनमः ॥ हिरण्यरेतसेविष्णोविश्वरूपायतेनमः ॥ इतिचदक्षिणसव्येदेवनेत्रेमंत्रावृत्त्यालिखेत् ॥ ततः ॐअंजंतित्वा०
इतिअंजनेनमधुनाचाङ्क्त्वा ॐ देवस्त्वा० द्रियेणानज्मि इतिमध्वाज्यशर्कराभिश्चाङ्क्त्वा तेनैवमंत्रेणांजनेनपुनरंजयेत् ॥
ततआदर्शभक्ष्यादिदर्शयेत् ॥ ततःकर्ताचार्यायगामृत्विग्भ्यश्चदक्षिणांदद्यात् ॥ अथाचार्यःप्रत्यृचमादौप्रणवंवदन् पुरुषसू
क्तेनदेवंस्तुत्वा वंशपात्रस्थपंचवर्णौदनेनदेवस्यनीराजनंकारयित्वारुद्रायचतुष्पथादौदद्यात् ॥ मंत्रस्तु ॥ ॐ नमोरुद्रायसर्व
भूताधिपतयेदीप्तशूलधरायोमादयितायविश्वाधिपतयेरुद्रायवैनमोनमः शिवमगर्हितंकर्मास्तुस्वाहेतिअश्वत्थपर्णेभूतेभ्योन
मइतिभूतेभ्यश्चबलिंदद्यात् ॥ अथाचार्योमध्यवेद्युपरिकॢप्तसर्वतोभद्रेदेवानावाहयेत् ॥ मध्येब्रह्माणमित्यादिवैनायक्यंतादे
वतानामभिरावाह्यसंपूज्याचार्योदेवंतत्रतन्मंत्रेणावाह्यमंडलमध्येस्थाप्यदेवतां ॥ ॐ सुप्रतिष्ठोभवेतिनिवेश्यसंपूज्यप्रतिदैव
तंदशदशतिलाहुतीर्जुहुयात् ॥ ततोदेवेपुष्पांजलिंसमर्प्य ॐ नमोमहद्भ्योनमइतिनत्वावेद्युपरिपूर्वभागेस्वस्तिकेउत्तरतोवासो

पुरुषसूक्तोत्तरनारायणाभ्यांस्तुत्वाऽनंतरंदेवेन्या

पस्करांशय्यांकृत्वाउत्तिष्ठेतिदेवमुत्थाप्यमंगलघोषैःशय्यायांदेवमारोप्य पुरुषसूक्तोत्तरनारायणाभ्यांस्तुत्वाऽनंतरंदेवेन्या

सान्कुर्यात् ॥ पुरुषात्मनेनमः प्राणात्मने० प्रकृतितत्वाय० बुद्धितत्वाय० अहंकारतत्वाय० मनस्तत्वाय० इतिसर्वांगे ॥

प्रकृति० बुद्धितत्वा० हृदये ॥ शब्दतत्वाय० शिरसि ॥ स्पर्शतत्वाय० त्वचि ॥ रूपतत्वाय० हृदि ॥ रसतत्वाय० मुखे ॥

गंधतत्वाय० नासिकायां ॥ श्रोत्रतत्वाय० श्रोत्रयोः ॥ त्वक्तत्वाय० त्वचि ॥ चक्षुस्तत्वाय० चक्षुषोः ॥ जिह्वातत्त्वाय०

जिह्वायां ॥ घ्राणतत्वाय० घ्राणे ॥ वाक्तत्वाय० वाचि ॥ पाणितत्वाय० हस्तयोः ॥ पादतत्वाय० पादयोः ॥ पायुत० पा

यौ ॥ उपस्थत० उपस्थे ॥ पृथ्वीत० पादादिजानुपर्यंतं ॥ अप्त० जान्वादिनाभिपर्यंतं ॥ तेजस्त० नाभ्यादिहृदयांतं ॥

वायुत० हृदयादिभ्रूमध्यांतं ॥ आकाशत० भ्रूमध्यादिशिरोंतं ॥ सत्वतत्वाय रजस्त० तमस्त० सर्वांगे ॥ ततःपुरुषसूक्तन्या

सोनित्यपूजावत् ॥ ततःसुखशायीभवेतिशय्यायांदेवंस्वापयित्वा मंडलशय्ययोरंतरानगंतव्यं इतिप्रैषंदत्वास्विष्टकृदादिहो

मशेषंसमाप्य मंडलदेवताभ्योनामभिःपायसेनबलीन्दद्यात् ॥ नीवारचरुशेषेणदिग्बलीन्अग्नेःपरितोदत्वाधामंतइतिपूर्णाहु

तिंहुत्वाततःपिंडिकांपरिवारदेवांश्चप्रतिमासमीपे यथावकाशदेशेवावस्त्राच्छादितपीठेनिधायमधुघृतेनाभ्यज्यशुद्धवारिणाप्र

क्षाल्यपूर्वस्नानावशिष्टकलशवारिणातत्तन्मंत्रैःस्नापयित्वागंधादिभिरभ्यर्च्य वस्त्रैराच्छाद्यन्यासान्कुर्यात् ॥ तत्रपिंडिकायां

ॐ घंनमःहृदयायनमः ॥ पंनमःशिरसेस्वाहा ॥ भंनमःशिखायै० ॥ फंनमःकवचायहुं ॥ ळंनमोनेत्र० ॥ क्षंनमअस्त्रायफट् ॥

ततःमहीमूषु० इतिमंत्रेणावाह्य अदितिर्द्यौरजनिष्ट० इतिस्तुत्वा ह्रींनमइतिसंपूज्य ॥ ॐ ह्रींनमःस्वाहेतिपूर्णाहुतिंहुत्वा ॥

ॐ ह्रींश्रींह्रींक्षः परब्रह्मणेसर्वाधारायनमः ॥ ॐ ह्रींश्रींह्रींदिव्यतेजोधारिणिसुभगेनमइतिमंत्राभ्यामधिवासयेत् ॥ ततःपरिवारदेवेषुतत्तन्मंत्रेणषडंगन्यासंकृत्वातत्तन्मंत्रेणाधिवासयेत् ॥ ततोदेवस्यशिरोभागेविधिवत्कलशंसंस्थाप्यतत्र ॥ वासुदेवंनमस्कृत्यनिद्रामावाहयाम्यहं ॥ मोहिनींसर्वभूतानांमनोविभ्रमकारिणीं ॥ एहिसावित्रिमूर्तिस्त्वंचक्षुर्भ्यांज्ञानगोचरे ॥ विशनासापुटेदेविकंठेचोत्कंठिताभवइतिनिद्रामावाह्यसंपूज्ययजमानःअधिवासनांगत्वेनाचार्यायगामृत्विग्भ्यश्चदक्षिणांदद्यात्॥ इत्यधिवासनं ॥ ततःपरेद्युःसद्योवा उत्तिष्ठब्रह्म० इतिदेवमुत्थाप्यपुरुषसूक्तोत्तरनारायणाभ्यांस्तुत्वाततःकुंडांतिकमागत्यदेशकालौस्मृत्वाप्रतिष्ठांगहोमंकरिष्येइतिसंकल्प्यान्वाधानंकुर्यात् ॥ चक्षुषीआज्येनेत्यंते स्थाप्यदेवंतन्मंत्रेणघृतपक्वचरुणादशाहुतिभिः अग्निंसोमंधन्वंतरिंकुहूंअनुमतिंप्रजापतिंपरमेष्ठिनंब्रह्माणंअग्निंसोमंअग्निमन्नादंअग्निमन्नपतिंप्रजापतिंविश्वान्देवान्सर्वान्देवान्प्रजापतिंअग्निंस्विष्टकृतं ॥ पूजांगहोमेविष्णुःस्थाप्यश्चेत्संकर्षणादिस्थाप्यदेवताः शार्ङ्गिणंश्रियंसरस्वतींपुष्टिंविष्णुंचकृसरेणैकैकयाहुत्यानाममंत्रेण ॥ पुनर्विष्णुंविष्णोर्नुकमितिषण्मंत्रैःकृसरेण ॥ पुनःसंकर्षणादि १२ देवताःकृसरेण ॥ स्थाप्यःशिवश्चेत् भवंदेवंशर्वंईशानंपशुपतिंरुद्रंउग्रंभीमंमहांतंदेवंप्रत्येकंकृसरेण ॥ भवस्यदेवस्यपत्न्याद्यष्टदेवताःगुडौदनेन ॥ भवस्यदेवस्यसुतमित्याद्यष्टौदेवताःहरिद्रौदनेन ॥ रुद्रंसप्तदशवारंमानोमहांतमित्यादिसप्तदशमंत्रैःप्रतिमंत्रंकृसरेण ॥ शिवंशंकरंसहमानंशितिकंठंकपर्दिनंताम्रंअरुणंअपगुरमाणंहिरण्यबाहुंसस्पिंजरंबभ्लुशंहिरण्यंप्रत्येकंकृसरेण ॥ शेषेणेत्यादिचक्षुष्यंतेस्थाप्यदेवंमूलेनकृसराहुतीः१०अग्नयेस्वाहेत्यादिनाम्नासर्वेभ्योदेवेभ्यःस्वाहेति १५॥ अंते ॐ भूर्भुवःस्वःस्वाहा १६

अग्नयेस्विष्टकृते १७ ॥ विष्णुश्चेत्संकर्पणादिदेवताःशिवश्चेद्भवादिदेवताः ॥ ततःपूर्णाहुतिंसप्ततेअ० पुनस्त्वादित्या० मंत्राभ्यांहुत्वा आचार्यः याओषधीःपूर्वा० इतिदेवायपुष्पफलसर्वौषधीःसमर्प्यसंपातोदकंताम्रपात्रेआदायदेवमंत्रेणशतवार मभिमंत्र्यतेनदेवशिरसिसिंचेत् ॥ ततउत्तिष्ठब्र० इतिदेवमुत्थाप्य विश्वतश्चक्षुः० इत्युपतिष्ठेत् ॥ ततोदेवंध्यात्वाजपेत् ॥ ॐ ब्रह्मणेनमः विष्णवे० रुद्राय० इंद्राय० अग्नये० यमाय० वरुणाय० वायवे० सोमाय० ईशानाय० वसुभ्यः० रुद्रे भ्यः० अश्विभ्यां० मरुद्भ्यः० कुबेराय० गंगादिनदीभ्यो० अग्नीषोमाभ्यां० इंद्राग्निभ्यां० द्यावापृथिवीभ्यां० धन्वंतरये० सर्वेशाय० विश्वेभ्योदेवेभ्यः ब्रह्मणेनमःइति ॥ ततःसंपातवास्तुकलशजलेनसामात्यंयजमानमभिषिंचेत्सर्त्विगाचार्यः ॥ त तोदेवंध्यात्वा ॥ ॐ प्रतितिष्ठपरमेश्वरेतिपुष्पांजलिंनिवेद्य ॥ सच्चिदानंदंब्रह्मैवभक्तानुग्रहायगृहीतविग्रहंकरचरणाद्यवयविनं शंखचक्राद्यायुधवंतंनिजवाहनाद्युपेतंनिजहृत्कमलेवस्थितंसर्वलोकसाक्षिणमणीयांसं परमेष्ठ्यसिपरमांश्रियंगमयेतिमंत्रेणपु ष्पांजलावागतंविभाव्यअर्चायांविन्यस्यप्राणप्रतिष्ठांकुर्यात्॥अस्यश्रीप्राणप्रतिष्ठामंत्रस्यब्रह्मविष्णुरुद्राऋषयःऋग्यजुःसामानि छंदांसि क्रियामयवपुःप्राणाख्यादेवता आंबीजं क्रौंशक्तिः प्राणप्रतिष्ठायांविनियोगः॥ब्रह्मविष्णुरुद्रऋषिभ्योनमःशिरसि॥ ऋग्यजुःसामछंदोभ्योनमोमुखे ॥ प्राणाख्यदेवतायैनमोहृदि ॥ आंबीजायनमोगुह्ये ॥ क्रौंशक्त्यैनमःपादयोः ॥ ॐ कंखंगं घंङंअंपृथिव्यप्तेजोवाय्वाकाशात्मनेआंहृदयायनमः ॥ ॐ चंछंजंझंञंइंशब्दस्पर्शरूपरसगंधात्मनेईंशिरसेस्वाहा ॥ ॐ टंठंडंढं णंउंश्रोत्रत्वक्चक्षुर्जिह्वाघ्राणात्मनेऊंशिखायैवपट् ॥ ॐ तंथंदंधंनंएंवाक्पाणिपादपायूपस्थात्मनेऐंकवचायहुं ॥ ॐ पंफंबंभं

मंओंवचनादानविहरणोत्सर्गानंदात्मनेऔंनेत्रत्रयायवौषट् ॥ ॐ यंरंलंवंशंषंसंहंळंक्षंअंमनोबुध्यहंकारचित्तविज्ञानात्मनेअःअ
स्त्रायफट् ॥ एवमात्मनिदेवेचकृत्वादेवंस्पृष्ट्वाजपेत् ॥ ॐ आंह्रींक्रोंयंरंलंवंशंषंसंहंसःदेवस्यप्राणाइहप्राणाः ॥ ॐ आंह्रीं० हं
सःदेवस्यजीवइहस्थितः ॥ ॐ आंह्रींक्रों० हंसःदेवस्यसर्वेंद्रियाणि ॥ ॐ आंह्रीं० हंसःदेवस्यवाङ्मनश्चक्षुःश्रोत्रजिह्वाघ्राणप्रा
णाइहागत्यस्वस्तयेसुखेनचिरंतिष्ठंतुस्वाहा ॥ ततअर्चाहृद्यंगुष्ठंदत्वा ॥ ॐ अस्यैप्राणाःप्रतिष्ठंतुअस्यैप्राणाःक्षरंतुच ॥ अस्यैदे
वत्वमर्चायैमामहेतिचकश्चन ॥ इतिजपेत् ॥ ततः ॐ इतिसंरुध्यसजीवंध्यात्वाभुवाद्यौरितितृचंजह्वादेवकर्णेदेवगायत्रींदेव
मंत्रंचजह्वापुरुषसूक्तेनोपस्थायदेवस्यपादनाभिशिरःसुस्पृष्ट्वा इहैवैधिमा० इतिमंत्रंत्रिर्जपेत् ॥ ततःकर्ता ॥ स्वागतंदेवदेवेश
मद्भाग्यात्त्वमिहागतः ॥ प्राकृतंत्वमदृष्ट्वामांमातृवत्परिपालय ॥ धर्मार्थकामसिद्ध्यर्थंस्थिरोभवशिवायनः ॥ सान्निध्यंतुसदा
देवस्वार्चायांपरिकल्पय ॥ यावच्चंद्रावनीसूर्यास्तिष्ठंत्यप्रतिघातिनः ॥ तावत्त्वयात्रदेवेशस्थेयंभक्तानुकंपया ॥ भगवन्देवदेवे
शत्वंपितासर्वदेहिनां ॥ येनरूपेणभगवन्त्वयाव्याप्तंचराचरं ॥ तेनरूपेणदेवेशस्वार्चायांसन्निधोभव ॥ इतिनमेत् ॥ अथा
चार्यःकर्तावालिंगंअर्चांवा ॐ भूःपुरुषमावाहयामि ॥ ॐ भुवःपुरुषमावाहयामि ॥ ॐ स्वःपुरुषमावाहयामि ॥ ॐ भूर्भुवः
स्वःपुरुषमावाहयामि ॥ ॐ मित्यासनंदत्वा तेनैवदूर्वाश्यामाकविष्णुक्रांतापद्ममिश्रंपाद्यं ॥ ॐ इमाआपःशिवतमाःपूताःपू
ततमामेध्यामेध्यतमाअमृताअमृतरसाःपाद्यास्ताजुषतांप्रतिगृह्यतांप्रतिगृह्णातुभगवान्महाविष्णुर्विष्णवेनमइतिपाद्यं ॥ भग ॥३१३॥
वान्महादेवोरुद्रायनमइतिरुद्रे ॥ एवंदेवतांतरेषूह्यं ॥ इमाआपःशिवतमा० आचमनीयास्ताजुषतांप्रति० ॥ इमाआपः० अ

इदंविष्णुरितिविष्णौ नमोअस्तुनीलग्रीवायेतिलिंगेकंकणंविसृज्य
ह्यास्ताजुषतांप्रति० पंचामृतैःस्नानं ॥ देवमंत्रैःसंस्नाप्य ॥ इदंविष्णुरितिविष्णौ नमोअस्तुनीलग्रीवायेतिलिंगेकंकणंविसृज्य
वस्त्रंयज्ञोपवीतंचदत्वा ॥ इमेगंधाःशुभादिव्याःसर्वगंधैरलंकृताः ॥ पूतान्ब्रह्मपवित्रेणपूताःसूर्यस्यरश्मिभिः ॥ इतिगंधाः ॥ इ
मेमाल्याःशुभादिव्याःसर्वमाल्यैरलंकृताः ॥ पूतान्० ॥ इतिमालाः ॥ इमेपुष्पा० इतिपुष्पं ॥ वनस्पतिरितिधूपं ॥ ज्योतिः
शुक्रंचतेजश्चदेवानांसततंप्रियं ॥ प्रभाकरंतुभूतानांदीपोयंप्रतिगृह्यतां ॥ इतिदीपं ॥ विष्णौसंकर्पणादिद्वादशनामभिःपुष्पा
णिसमर्प्य तैरेवतर्पणंकृत्वापायसगुडौदनचित्रौदनानि पवित्रंतेविततमितिनिवेद्यसंकर्पणादिद्वादशनामभिर्गृहसिद्धान्नकृ
सराहुतीर्हुत्वा ॥ कृसरेणैव शार्ङ्गिणेश्रियैसरस्वत्यैपुष्ट्यैविष्णवेविष्णोर्नुकं० तदस्यप्रि० प्रतद्विष्णु० परोमात्रया० विचक्रमे०
त्रिर्देव० इतिजुहुयात् ॥ लिंगेतुदीपांतंकृत्वा भवायदेवाय० शर्वायदे० ईशानायदे० पशुपतयेदे० रुद्रायदे० उग्रायदे० भी
मायदे० महतेदे० इतिपुष्पाणिदत्वातैरेवतर्पणंकृत्वा पवित्रंतेइतिपायसंगुडौदनंचनिवेद्यतैरेवनामभिःकृसरंजुहुयात् ॥ त
तोभवस्यदेवस्यपत्न्यैइत्याद्यष्टभिर्गुडौदनंहुत्वा भवस्यदेवस्यसुतायइत्याद्यष्टभिर्हरिद्रौदनंहुत्वा त्र्यंबकं० मानोम० मानस्तोके
आरात्तेगोघ्न० विकिरिद० सहस्राणिसहस्रशो० इत्यादिद्वादशर्ग्भिःकृसरंहुत्वा शिवायशंकरायसहमानायशितिकंठायक
पर्दिनेताम्रायअरुणायअपगुरमाणायहिरण्यबाहवेसस्पिंजरायबभ्लुशायहिरण्यायइतिचकृसरंहुत्वा स्विष्टकृदादिहोमशेषंस
माप्यपूर्वोक्तसर्वहविर्भिर्विष्णवेलिंगायवाबलिंदद्यात् ॥ मंत्रस्तु ॥ त्वामेकमाद्यंपुरुषंपुरातनंनारायणंविश्वसृजंयजामहे ॥ त्व
मेवयज्ञोविहितोविधेयस्त्वमात्मनात्मन्प्रतिगृह्णीष्वहव्यं ॥ लिंगेतुनारायणपदेरुद्रंशिवमित्यूहः ॥ ततोश्वत्थपर्णे ॥ ॐ भूर्भु

वः स्वरोमितिहुतशेषंनिधाय अग्निसहितंदेवंचतुर्वारंप्रदक्षिणीकृत्य विश्वभुजेनमः सर्वभुजे० आत्मने० इतिनत्वास्थापितदेवतानामुत्तरपूजांविधायाचार्यायगांदत्वाऋत्विग्भ्योदक्षिणांदत्वा स्थापितदेवतापीठमाचार्यहस्तेप्रतिपाद्यशतंद्वादशयथाशक्तिवाविप्रान्परमान्नेनभोजयेदिति ॥ इतिप्रतिष्ठेंदौनिर्णयसिंधूक्तःसर्वदेवचलार्चाप्रयोगः ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

॥ २६६ ॥ अथएकाध्वरचलप्रतिष्ठा ॥

श्रीः ॥ यजमानःआचम्यप्राणानायम्यदेशकालाद्युच्चार्यपूर्वोक्तचलार्चावत्संकल्पादिनांदीश्राद्धांतंप्राग्वत्कृत्वा एकमाचार्यंवृणुयात् ॥ आचार्योमुकदेवप्रतिष्ठाकर्मकरिष्येइत्यादिसर्षपविकिरणांतंकृत्वा ॥ सर्वतोभद्रमंडलेप्राग्वन्नामभिर्ब्रह्मादिमंडलदेवताआवाह्यसंपूज्य यथागृह्यमग्निंप्रतिष्ठाप्यान्वादध्यात् ॥ आज्यभागांतेस्थाप्यदेवतांसहस्रमष्टोत्तरशतंवासमिदाज्यचरुतिलद्रव्यैर्ब्रह्मादिमंडलदेवताःप्रत्येकंदशदशघृताक्ततिलाहुतिभिःशेषेणेत्यादि ॥ तूष्णींनिर्वापप्रोक्षणे ॥ आज्यभागांते तडागनदीतीरगोष्ठचत्वरपर्वतगजाश्वह्रदवल्मीकसंगमेतिदशमृद्भिरष्टवारंदेवंसंस्नाप्याग्न्युत्तारणंकुर्यात् ॥ सर्वतोभद्रस्थपीठेदेवमुपवेश्यनाम्नावस्त्रगंधधूपादिदत्वाष्टदिक्षुपल्लवादियुतोदकुंभानष्टौदीपांश्च संस्थाप्यप्राग्वन्नेत्रोन्मीलनंचित्रान्नेनबलिंदत्वापुरुषसूक्तेनस्तुत्वोक्तद्रव्यचतुष्टयंस्थाप्यदेवमंत्रेणहुत्वाएकैकद्रव्यहोमांतेदेवंस्पृशेत् ॥ आज्यहोमेकुंभेसंपातान्क्षिपेत् ॥ मंडलदेवताभ्योहुत्वाहोमशेषंसमाप्यपूर्णाहुतिंजुहुयात् ॥ ततःपूर्वोक्तरीत्यासूक्तन्यासावाहनप्राणप्रतिष्ठांतंकृत्वा इहैवैधीत्यृचंपुरुषसूक्तंचजप्त्वा ॥ मूलमंत्रादिनावाहनादिपंचामृतस्नानांतेसंपातोदकैरिमाआपःशिवतमाइत्यादिनाभिषेकः ॥ वस्त्रादिनैवेद्यांतंप्रा

ग्वत् ॥ तांबूलफलदक्षिणानीराजननमस्कारप्रदक्षिणादिविधाय पुष्पांजलिंदत्वा ॥ साचार्यःकर्तादेवंनत्वाक्षमाप्याचार्यंद
क्षिणांतेऽष्टकुंभोदकैर्यजमानाभिषेकः॥ विष्णुंस्मृत्वाकर्मेश्वरेर्पयेदितिसंक्षेपः ॥ इतिएकाध्वरचलप्रतिष्ठा ॥ ॥ छ ॥

॥ २६७ ॥ अथजीर्णोद्धारेअघोरहोमः ॥

श्रीः ॥ कर्ताअमुकदेवस्यजीर्णोद्धारंकरिष्ये इतिसंकल्प्यगणपतिंसंपूज्यपुण्याहंवाचयित्वा लिंगाद्युद्धारार्थंआचार्यादीनष्टौ
चतुरोवावृणुयात् ॥ (नांदीश्राद्धंकर्तव्यमितित्रिविक्रमः) ॥ ततआचार्यःअघोरेभ्यइत्यघोरमंत्रंअष्टोत्तरशतंजप्त्वाअग्निंप्रति
ष्ठाप्यसर्वतोभद्रंनिर्मायवास्तुब्रह्मादिदेवताआवाह्यअघोरेणसर्षपैः सहस्रंहुत्वाइंद्रादिभ्योनाम्नामाषभक्तबलीन्दत्वाजीर्णदेवं
प्रणवेनसंपूज्यब्रह्मादिसर्वतोभद्रमंडलदेवतानांहोमंकृत्वास्विष्टकृदादिहोमसमाप्तिंकृत्वादेवंप्रार्थयेत् ॥ जीर्णभग्नमिदंचैवसर्वं
दोषावहंनृणां ॥ अस्योद्धारेकृतेशांतिःशास्त्रेस्मिन्कथितात्वया ॥ जीर्णोद्धारविधानंचपुरराष्ट्रसुखावहं ॥ अधितिष्ठाथमांदे
वप्रोद्धरामितवाज्ञयेति ॥ ततःस्थंडिलांतरेअग्निंप्रतिष्ठाप्यक्षीराज्यमधुदूर्वाभिःऔदुंबरीभिःसमिद्भिश्चप्रत्येकमष्टोत्तरशतसं
ख्ययादेवमंत्रेणहुत्वालिंगादिचालनार्थंदेवमंत्रेणैवक्षीरादिभिःप्रत्येकंसहस्रंहुत्वा तन्मंत्रेणैवपायसेनशतंहुत्वाप्रणवेनालिंगंसं
पूज्यप्रार्थयेत् ॥ लिंगरूपंसमागत्ययेनेदंसमधिष्ठितं ॥ यायात्समाहितंस्थानंसंत्यज्यैवशिवाज्ञया ॥ अत्रस्थानेचयाविद्यास
र्वविघ्नेश्वरैर्युता ॥ शिवेनसहसंतिष्ठेतिमंत्रितजलेनाभिषिच्यसर्षपैःसंताड्यअर्घ्यदानेनविसर्जयेत् ॥ अघोरेणमंत्रेणयजमान
हस्तेहेममयंकंकणंबद्ध्वा ॐ व्यापकेश्वरायनमः अस्त्रायफट् ॥ अस्त्रमंत्रितेनहैमखनित्रेणईशानदिशिसमंतात्भ्रमन् अपसव्ये

नखनित्वाहेमपाशयुक्तयागोवालरज्ज्वाशिवादिकं ॐ व्यापकेश्वरशिखायैवषट्इतिशिखामंत्रेणबद्ध्वाआचार्यऋत्विग्भिःस
हउद्धरेत् ॥ ततःलिंगांगशिलान्वितांप्रतिमांपिंडिकांतत्स्थंनिर्माल्यमादायचंडायनिवेद्यरथमारोप्यतरुच्छायायांपर्वतदेशेवा
वृक्षमूलेवाऽगाधनदीषुवादेवं वामदेवायनमोज्येष्ठायइतिवामदेवेननिवेशयेत् ॥ प्रतिमांप्रणवेननिक्षिपेत् ॥ दारुजाचेत्
ग्रामादुत्तरतोमनोरमेस्थानेनीत्वामधुनाभ्यज्याघोरेणमंत्रेणदहेत् ॥ हेमरत्नादिमयंदग्धंचलितंवापुनस्तथैवस्थापयेत् ॥ अ
नेनैवविधिनाध्वजादिकंविसर्जयेत् ॥ ततःशांत्यैअघोरेणमंत्रेणतिलैःसहस्रंहुत्वाफलपुष्पाक्षतहस्तःनूतनंदेवंप्रार्थयेत् ॥ भ
गवन्भूतभव्येशलोकनाथजगत्पते ॥ जीर्णलिंगसमुद्धारःकृतस्त्वाज्ञयामया ॥ अग्निनादारुजंदग्धंक्षिप्तंशैलादिकंजले ॥ प्रा
यश्चित्तायदेवेशअघोरास्त्रेणतर्पितं ॥ ज्ञानतोऽज्ञानतोवापियथोक्तंनकृतंचयत् ॥ तत्सर्वंपूर्णमेवास्तुत्वत्प्रसादान्महेश्वर ॥
गोविप्रशिल्पिभूतानामाचार्यस्यचयज्वनः ॥ शांतिर्भवतुदेवेशअच्छिद्रंजायतामिदं ॥ मूर्तौतुविशेषः ॥ त्वत्प्रसादेननिर्विघ्नं
देहंनिर्मापयत्यसौ ॥ वासंकुरुसुरश्रेष्ठतावत्त्वंचाल्पकेगृहे ॥ वसक्लेशंसहित्वैवमूर्तिंवैतवपूर्ववत् ॥ यावत्कारयतेभक्तःकुरुत
स्यचवांछितमिति ॥ ततोहोमशेषंसमाप्याचार्यादीन्विशेषतोर्चयेत् ॥ यजमानमभिषिच्याशिषोदद्यात् ॥ ततोनवांमूर्ति
लिंगंवाकृत्वाप्रतिष्ठारंभपूर्वंपंचरात्रमध्येउक्तविधिनास्थापयेत् ॥ असुरैर्मुनिभिर्देवैस्तत्त्वविद्भिःप्रतिष्ठितं ॥ जीर्णंवात्वथवाभ
ग्नंविधिनापिनचालयेत् ॥ इतित्रिविक्रमः ॥ इतिदेवपिंडिकाप्रासादध्वजवाहनानांजीर्णोद्धारप्रयोगः ॥ ॥ छ ॥

॥ २६८ ॥ अथप्रासादप्रतिमयोर्जीर्णोद्धारः ॥

श्रीः ॥ यजमानःदेशकालौस्मृत्वाश्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थप्रासादस्यपिंडिकायावागर्भागारस्यवाभूमेर्वाजीर्णोद्धारणंकरिष्ये ॥ तथाचात्रस्थितानांदेवतानांसंकोचत्वादुद्धृत्यस्थलांतरनयनार्थचालनविधिंकरिष्ये ॥ इतिप्रासादादन्यतमसंकल्पः ॥ निर्विघ्नार्थंगणपतिपूजनंपुण्याहवाचनंआचार्यादिवरणंचकरिष्ये ॥ इतिसंकल्प्यगणेशपूजनादिकृत्वाआचार्यादीन्वृणुयात् ॥ अस्मिन्कर्मणिआचार्यत्वामहंवृणइत्याचार्यंवृत्वा ॥ ब्रह्माद्यृत्विजःपंचब्राह्मणान्वृणुयात् ॥ आचार्यःपूर्वकल्पितगृहंपंचगव्येनाभ्युक्ष्यतोरणादिनाअलंकृत्ययथास्थानंपादशिलांविन्यस्यउक्तरीत्यारत्नान्याधायासनंपरिकल्प्य गर्भगृहंप्रविश्यबहुभिरुदकैः प्रक्षाल्यप्रतिमामभ्यर्च्यहोमंकुर्यात् ॥ तत्प्रकारः ॥ आचार्यःस्थंडिलादिविरच्यदेशकालौस्मृत्वाप्रासादस्यवागर्भगृहस्यवाजीर्णोद्धारेविहितहोमंकरिष्ये॥ अथवापिंडिकाप्रतिमयोश्चालनविधौविहितहोमंकरिष्ये॥ अग्निस्थापनादिकृत्वासमिद्द्वयमादायास्मिन्नन्वाहितेग्नावित्यादि० ॥ अत्रप्रधानं ॥ देवेआवाहितप्रणवादिषोडशन्यासांतर्गततत्वानिप्रत्येकंदशदशसंख्ययातिलद्रव्येणयक्ष्ये ॥ तथार्चापिंडिकातत्वानि ॐयंथंभंइत्यादीनिप्रत्येकंदशदशसंख्ययातिलद्रव्येणयक्ष्ये ॥ शेषेणस्विष्टकृतमित्यादिसद्योयक्ष्येइत्यन्वाधायप्रधानहोमंकुर्यात् ॥ प्रासादेतुप्रधानहोमेविशेषः ॥ प्रासादेपृथिव्यादितत्वानिप्रत्येकंदशदशसंख्ययातिलद्रव्येणयक्ष्येशेषेणस्विष्टकृतमित्यादिपूर्ववत्॥ प्रधानहोमस्तुपूर्वदेवाधिवासनोत्तरंषोडशन्यासहोमउक्तःसएवात्रग्राह्यः ॥ सचैवं ॐ अकारायनमः स्वाहा ॥ ॐ उकारायनमः स्वाहा॥ इत्यादिप्रणवन्यासहोमः ॥ एवंप्रकारेणषोडशन्यासांतर्गततत्वे

भ्यःषोडशन्यासहोमविधिनाप्रतितत्वंदशाहुतीस्तिलैर्जुहुयात् ॥ प्रासादेतुजीर्णप्रासादेआवाहितपृथिव्यादितत्वेभ्योजुहुया
त् ॥ तानितुप्रासादतत्वानिप्रासादोद्यापनप्रयोगेमयोक्तानित्रिविक्रमेणहेमाद्रावुक्तानिग्राह्याणि ॥ तत्प्रकारः ॥ ॐ पृथिवीत
त्वायनमःस्वाहा ॥ एवंप्रकारेणहोमःकार्यः ॥ तत्वानिविस्तरादिहनोच्यंते ॥ प्रासादतत्वानांहोमःकृताकृतः ॥ ततःप्रासादेपू
र्वस्थितानिपृथिव्यादितत्वानिखड्गेछूरिकायांवाविन्यस्यतंखड्गंदेवपार्श्वेनिधायप्रासादनिष्पत्तिपर्यंतंखड्गंदेववत्पूजयेत् ॥ ख
ड्गेन्यासप्रकारस्त्वेवं ॥ ध्यानेनप्रासादस्थितंपृथिवीतत्वंखड्गेन्यसामीति ॥ एवंप्रतितत्वमूहःकार्यः ॥ निष्पन्नेप्रासादेप्रासादप्र
तिष्ठाविधिंसर्वंहोमादिविधाय तत्वन्याससमयेदेवनिकटस्थंपूर्वंस्थापितंखड्गमानीयखड्गस्थितानितत्वानिमनसिध्यानेनप्रासा
देयथास्थानंविन्यसेत् ॥ खड्गस्थितंपृथिवीतत्वंप्रासादेयथास्थानंन्यसामीत्यूहःकार्यः ॥ तंखड्गंआचार्यायदद्यात् ॥ इति ॥

श्रीः ॥ ॥ २६९ ॥ अथजीर्णप्रतिमापिंडिकाप्रतिष्ठाविधिः ॥

गर्भागारस्यजीर्णोद्धारेगर्भागारभूमेर्वापिंडिकायावाजीर्णोद्धारेक्रियमाणेतत्रसंकोचत्वात्पूर्वस्थितदेवानांतत्रावस्थानं
नसंभवतितदापूर्वकल्पितमंदिरांतरेनेतुंदेवानुद्धरेत् ॥ तत्प्रकारस्त्वेवं ॥ सुवर्णरजतताम्रान्यतमपात्रंगंधवारिणापूर्यगंधादि
नाभ्यर्च्यमनोध्यानेन देवेपिंडिकायांचपूर्वंआवाहितप्रणवादिषोडशन्यासतत्वानितानिसर्वाणिजलपूरितताम्रादिपात्रेविन्य
सेत् ॥ तत्रप्रयोगः ॥ देवस्थंअकारंपात्रजलेन्यसामि उकारंपात्रजले० मकारंपात्रजलेन्यसामि ॥ इतिप्रणवन्यासःप्रथमः ॥ अने
नप्रकारेणपूर्वोक्तषोडशन्यासप्रकारेणपूर्वोक्तषोडशन्यासतत्वानिपात्रेआवाहयेत् ॥ ततःपिंडिकातत्वानि ॐ तंथंमंभंइत्या

दीनिपात्रजलेन्यसामि ॥ एवंप्रकारेणदेवतत्वानिपिंडिकातत्वानिचपात्रजलेआवाहयेत् ॥ ततःसमस्तेंद्रियसंयुक्तंसूक्ष्मदेहा
न्वितंमूलसंज्ञकंजीवंनियोज्यफलपुष्पाक्षतयुक्तहस्तःदेवंविज्ञापयेत् ॥तद्यथा ॥ त्वत्प्रसादेननिर्विघ्नंगेहंनिर्मापयत्यसौ ॥ वासं
कुरुसुरश्रेष्ठतावत्त्वंचाल्पकेगृहे ॥ वसक्लेशंसहित्वैवमूर्तौवातवपूर्ववत् ॥ यावत्कारयतेभक्तःकुरुतस्यचवांछितं ॥ अनेनमंत्रेण
देवंप्रार्थयेत् ॥ ततःकुद्दालादिशस्त्राणिपीठादौनिधायतत्र ॥ॐ विश्वकर्मन्हविषावावृधानःस्वयंयजस्वपृथिवीमुतद्यां ॥ मुह्यं
त्वन्येअभितोजनासइहास्माकंमघवासूरिरस्तु ॥ इतिमंत्रेणशस्त्रेविश्वकर्माणंसंपूज्यशस्त्रेणपिंडिकांखनित्वादेवमुद्धृत्यमंगल
वाद्यघोषेणपूर्वकल्पितंमंदिरंनीत्वायथास्थानावस्थितपीठादौदेवंस्थापयित्वाताम्रादिपात्रस्थितंजलंदेवशिरसिनिषिंचेत् ॥
तत्पात्रंप्रासादनिष्पत्तिपर्यंतंदेवनिकटेरक्षेत् अथवामुकुटवत्देवशिरसिनिदध्यात् ॥ ततःदिग्बलिंदत्वादेवंसंपूज्य अग्निंब्राह्म
णांश्चसंपूज्यदक्षिणांदत्वाऽशिषोगृहीत्वानूतनंगर्भगृहादिकुर्यात् ॥ गर्भगृहादौनिष्पन्नेगर्भागारमध्येयथास्थानंजीर्णांनूतनां
वापिंडिकास्थापयेत् ॥ नूतनाचेत्पिंडिकाक्रियतेतदाजीर्णोद्धारविधिनाजीर्णांपिंडिकांविसर्जयित्वाजलादौतस्याःप्रतिपत्तिं
कृत्वानूतनांपिंडिकांपूर्वोक्तपिंडिकास्थापनप्रकारेणस्थापयित्वा तत्ररत्नन्यासादिकृत्वा तत्रदेवंशलाकांतरितवज्रलेपादिना
दृढीकृत्यवाससामूर्त्याच्छादनप्रकारेणपुनरर्चाशुद्धिंकुर्यात् ॥ जीर्णैवचेत्पिंडिकास्थाप्यतेतर्हितत्रदेवंस्थापयित्वार्चाशुद्धिंकु
र्यात् ॥वास्तुयागग्रहमखादिकृत्वामंगलवाद्यघोषेणसुमुहूर्तेशलाकांनिष्काश्यदेवंस्थिरीकृत्यमहापूजांकुर्यात् ॥ ततःदेवाभिषेक
जलपूरितांपूर्वोक्तांताम्रादिपात्रीमादाय तत्रमनोध्यानेनप्रणवादिषोडशन्यासमनोगतानिअकारादितत्वानिआदायस्वस्था

नस्थितदेवेनियोजयेत् ॥ तत्प्रकारस्तु ॥ पात्रजलस्थमकारंदेवस्ययथास्थानंन्यसामिइतिप्रणवादिषोडशन्यासांतर्गतानित
त्वानिदेवस्ययथास्थानंविन्यस्यपिंडिकातत्वानिपिंडिकायांविन्यस्यतज्जलंदेवस्यचरणयोर्निषिच्यपुनर्महापूजांमहानैवेद्यादि
महोत्साहंबलिप्रदानंकृत्वाब्राह्मणान्संपूज्याभिषेकाद्याशिषोगृहीत्वाब्राह्मणान्भोजयेत् ॥ इतिजीर्णप्रतिमादिप्रतिष्ठा ॥ ॥

॥ २७० ॥ अथप्रोक्षणविधिः ॥

श्रीः ॥ कर्ताआचम्यप्राणानायम्यदेशकालौसंकीर्त्यअस्यदेवस्यप्रासादस्यवाअमुकास्पृश्यस्पर्श-बहुकालपर्यंतंपूजालोप-अमे
ध्यवस्तुस्पर्श-चोरहरणादिजनिताशुचित्वनिवृत्त्यर्थंपुनःपूर्ववच्छुचित्वेनव्यवहारसिद्ध्यर्थेप्रोक्षणविधिंकरिष्ये ॥ इतिसंकल्प्य
॥ देवमुद्रास्यपंचवारंमृज्जलैःप्रक्षाल्यब्रह्मकूर्चसंस्कृतपंचगव्यैर्देवंस्नापयित्वाकुशैर्विशोध्य पंचगव्यादिभिःप्रासादंचसंप्रोक्ष्य
मूलेनाष्टोत्तरशतवारंदेवंप्रोक्ष्य पुनर्मूलेनदेवमूर्धादिपीठांतंसंस्पृश्यतत्वन्यासलिपिन्यासमंत्रन्यासपूर्वकंस्थिरप्रतिष्ठोक्तविधि
नाप्राणप्रतिष्ठांकृत्वा ॥ महापूजांकुर्यात् ॥ महद्दोषादौतदनुगुणमहापूजाविधिः ॥ रजस्वलादिस्पर्शेतुपुनःप्रतिष्ठा ॥ ॥

॥ २७१ ॥ अथवापीकूपतडागाद्युत्सर्गः ॥

श्रीः ॥ कर्तासपत्नीकोवस्त्राभरणगंधमाल्याद्यलंकृतोदेशकालौसंकीर्त्यअमुकशर्मणोममसर्वपापक्षयपूर्वकरुद्रालयगमनानेकक

१ तत्रपूर्वदिने सौवर्णौकूर्ममकरौराजतौमत्स्यदुंदुभौ ॥ ताम्रौकुलीरमंडूकावायसंशिशुमारकं ॥ वासोनवघटंसक्तून्लाजादधिपयोघृतं एवमुपकल्प्यमं
डलवास्तुपूजाग्रहयज्ञपक्षेतदुपयोगिसामग्रीमुपकल्पयेत्द्वयोर्बहूनांवाप्रतिष्ठानांयुगपच्चिकीर्षायांकूपारामप्रतिष्ठांगत्वेनवापीकूपप्रतिष्ठांगत्वेनेतिसंकल्पः ॥

ल्पव्यापिस्वर्गलोकहर्षपरार्धद्वयकालव्यापिमहस्तपःप्रभृतिलोकांगनासहितनागपूर्वकांगनासहितपरमविष्णुपदप्राप्तिकामश्चा
मुकजलाशयोत्सर्गकरिष्ये वा स्वकृततडागस्यसर्वभोगार्हत्वसिद्धिद्वाराश्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थंशौनकोक्तविधिनोत्सर्गकरिष्येइति
संकल्पयेत् ॥ कूपस्यारामस्यचकूपारामयोरितिवासंकल्पऊह्यः ॥ तदंगत्वेनगणपतिपूजनंपुण्याहवाचनंमातृकापूजनंनांदी
श्राद्धमाचार्यवरणंचकरिष्येइतिसंकल्प्यक्रमेणतानिकृत्वा गंधाद्यलंकृतमुदकुंभंपुरस्कृत्यसपत्नीकःसबांधवःस्वस्तिनोमिमीता
मितिवेदघोषेणभेर्यादिनादेनचतडागदेशंगत्वातंप्रदक्षिणीकृत्यपश्चिमद्वारेणमंडपंप्रविशेत् ॥ तदभावेतडागादिपश्चिमतटे
प्राच्यैशान्युदीच्यन्यतरदिक्प्रवणांमार्जनोपलेपनवितानबंधनकदलीस्तंभाम्रपल्लवाद्यलंकृतांभुवंप्रविशेत् ॥ तत्राचार्यःयदत्र
संस्थितमितिसर्षपान्विकीर्यशुचीवइतिपंचगव्येनभुवंप्रोक्ष्यापोहिष्ठेतितृचेनाद्भिःप्रोक्ष्यस्वस्त्ययनंतार्क्ष्यमितिप्रार्थ्य संस्कृतभु
वोमध्येकुंडंस्थंडिलंवाहस्तमात्रंकृत्वा तत्पूर्वभागेहस्तोच्छ्रायांचतुरस्रांकूर्मपृष्ठोन्नतांवेदिंकृत्वाकुंडस्थंडिलान्यतरैशानभागेग्रह
वेदिंनैर्ऋत्यांवास्तुवेदिंकृत्वामंडपपक्षेऽग्निमीळइत्यादितोरणाभिमंत्रणपूर्वकंपर्जन्यादिदेवतापूजनप्रभृतिप्रागादिशाखामूलेषु
कुंभस्थापनांतंकुर्यात्॥ततोवास्तुपूजनपक्षेपूर्वकृतनैर्ऋतवेद्यांचतुःषष्टिसंख्यपदकंवास्तुमंडलंकृत्वातत्रदेवताआवाह्यपूजयेत् ॥
अत्रवास्तुमंडलंषण्णवत्यधिकशतसंख्यपदकंकार्यमित्युक्तंकौस्तुभे केचित्तुतडागादौसैकविंशच्छतपदंकूपेषुचतुश्चत्वारिंशच्छ
तपदमित्याहुः॥प्राग्वेद्यांसर्वतोभद्रेब्रह्मादिमंडलदेवताश्चावाह्यसंपूज्य ततःमंडपाद्यभावपक्षेतुप्रार्थनानंतरमेवोपविश्यमंडूका
दीनामग्न्युत्तारणंकृत्वातेष्वावाहनादिपूजांमंडूकादिदेवताभ्योनमइतिकुर्यात् ॥ स्थंडिलोपलेपनादिपूर्वकमग्निंप्रतिष्ठाप्यच

त्वारिशृंगेत्यादिध्यानांते ग्रहयज्ञपक्षेग्रहाणामावाहनादिपूजांतंकृत्वातदीशान्यांकलशस्थापनादिवरुणपूजांतंकृत्वाग्नेःपश्चि
मतउपविश्य ॥ समिद्व्यमादायान्वाधानंकुर्यात् ॥ चक्षुषीआज्येनेत्यंतेग्रहयज्ञवास्तुपक्षेतद्देवतान्वाधानपूर्वकंतदभावेवक्ष्य
माणदेवतान्वाधानमेवकुर्यात् ॥ अत्रप्रधानं अपःपंचविंशतिवारमाज्येन अपःनववारंसक्तुभिः पुनरपःनववारंघृताक्तलाजद्र
व्येण वरुणंत्रिंशद्वारमाज्येन पुनर्वरुणमष्टवारंचरुणा तथाभद्रदेवताःप्रत्येकंदशदशघृताक्ततिलाहुतिभिरेकैकाज्याहुत्यावा ॥
शेषेणस्विष्टकृतमित्यादिपात्रासादनेचरुस्थाल्यासहसक्तुलाजस्थाल्योरप्यासादनं ॥ प्रणीताप्रणयनांतेअग्नेरीशानदेशेमहीद्यौ
रितिभूमिंस्पृष्ट्वाओषधयःसमितिधान्यंप्रक्षिप्यतत्रप्रागग्रान्कुशान्निधाय कलशंइमंमेगंगेतिगंगादिमहानदीजलेनापूर्ययुवंव
स्त्राणीतिवासोवेष्टितंगंधद्वारामितिगंधपुष्पार्चितंचकृत्वा पंचपल्लवदूर्वायवपंचरत्नहिरण्यफलानिअश्वत्थेवइत्यादितत्तन्मंत्रैः
प्रक्षिप्यमंडूकादिरूपाणितूष्णींप्रक्षिपेत् ॥ ततःपूर्णादर्वीतिपूर्णपात्रपिहिताननंतंकलशमाकलशेषुधावतीतिमंत्रेणतेषुकुशेषुनि
धाय तस्मिन्कलशेनिहितप्रतिमायांवरुणंसंपूज्य कलशस्यमुखेविष्णुरित्यभिमंत्र्य देवदानवसंवादइतिप्रार्थ्यपवित्रांतर्हितेशू
र्पेतूष्णींद्वात्रिंशद्वारंनिरुप्य तावद्वारंप्रोक्ष्यपयसिश्रपयेत् ॥ ततःपयोदधिभ्यामालोडितसक्तूनेकस्यांस्थाल्यामन्यस्थाल्यामा
ज्यमिश्रितलाजांश्चप्रक्षिप्याज्यनिर्वापादिकालेआज्येनसहचरुसक्तुलाजानांपर्यग्निकरणं संमार्गांतेसक्तून्लाजांश्चाग्नावधिश्रि

१ ततोवेद्युपरिमहीद्यौरित्यादिविधिनाकुंभंसंस्थाप्यतीर्थेनापूर्यवाससावेष्ट्यगंधादिभिरभ्यर्च्यतस्मिन्कूर्मादीन्निक्षिपेदित्यन्यत्रविशेषः ॥

त्याभिघारणादिबर्हिरासादनमाज्यदक्षिणतःसांतरमुदक्संस्थंकृत्वाचरुमभिघार्यांतर्बर्हिषिसादयेत् ॥ ततआज्यभागांतेकृते ग्रहवास्त्वादिपक्षेतद्धोमांतेप्रधानाहुतीर्जुहुयात् ॥ आपोहिष्ठेतिनवानामांबरीषःसिंधुद्वीपआपोगायत्रीपंचमीवर्धमानासप्तमी प्रतिष्ठाअंत्येद्वेअनुष्टुभौअमुकजलाशयोत्सर्गप्रधानाज्यहोमेविनियोगः॥एवंकूपादावूह्यं ॥ आपोहि० चक्षसेस्वाहा १ योवः० २ तस्माअ० ३ शंनोदेवी० ४ ईशानावा० ५ अप्सुमेसोमो० ६ आपःपृणीत० ७ इदमापः० ८ आपोअद्या० वर्चसास्वाहा ९॥ आपोअस्मा नितिपंचानांदेवश्रवाऋषिःआपोदेवताआद्यास्तिस्रस्त्रिष्टुभःअंत्येद्वेअनुष्टुभौ० आपोअस्मान्मा० एमिस्वाहा १ द्रप्सश्चस्कंदप्र थमाँअनुद्यून्निमंचयोनिमनुयश्चपूर्वः॥ समानंयोनिमनुसंचरंतंद्रप्संजुहोम्यनुसप्तहोत्राःस्वाहा २ यस्तेद्रप्सःस्कंदतियस्तेअंशुर्बा हुच्युतोधिषणायाउपस्थात् ॥ अध्वर्योर्वापरिवायःपवित्रात्तंतेजुहोमिमनसावषट्कृतंस्वा० ३ यस्तेद्रप्सःस्कन्नोयस्तेअंशुरवश्च यःपरस्स्रुचा ॥ अयंदेवोबृहस्पतिःसंतंसिंचतुराधसेस्वा० ४ पयस्वतीरोपधयःपयस्वान्मामकंवचः ॥ अपांपयस्वदित्पयस्तेनमास हशुंधतस्वाहा ५ समुद्रादूर्मिरित्येकादशर्चस्यसूक्तस्यवामदेवऋषिःआपोदेवतात्रिष्टुप्छंदःअंत्याजगती० समुद्रादूर्मि० १ वयं नाम० २ चत्वारिशृंगा० ३ त्रिधाहितं० ४ एताअर्षंति० ५ सम्यक्स्रवंति० ६ सिंधोरिव० ७ अभिप्रवंत० ८ कन्याइव० ९ अभ्य र्षत० १० धामंतेविश्वं० ११ ततोदर्व्याभाज्येनोपस्तीर्यसक्तुभ्योद्विरवदायहविरभिघार्यावत्तमभिघारयेत् एवंपुनःपुनरवदाय नवाहुतीर्जुहुयात् ॥ प्रसुवइतिनवर्चस्यसूक्तस्यसिंधुक्षित्प्रैयमेधऋषिःआपोदेवताजगतीछंदःअमुकजलाशयोत्सर्गप्रधानसक्तुहो मेवि० ॥ प्रसुवआपो० १ प्रतेरद० २ दिविस्वनो० ३ अभित्वासिंधो० ४ इमंमेगंगे० ५ तृष्टामया० ६ ऋजीत्येनी० ७

ऋ०ब्र० ॥२१९॥

स्वश्वासिंधुः० ८ सुखंरथं० ९ ॥ ततोदक्षिणेनतडागंसयजमानआचार्योलाजानादायप्राग्भागेगत्वातत्रोपविश्यभुवंप्रक्षाल्य
तस्यांहस्तेनादायलाजानांनवाहुतीर्जुहुयात् ॥ अंबयोयंतीतिनवानांमेधातिथिर्ऋषिःआपोदेवताआद्यास्तिस्रोगायत्र्यःचतुर्थी
पुरउष्णिक्पंचम्यनुष्टुप्षष्ठीप्रतिष्ठाअंत्यास्तिस्रोनुष्टुभः जलाशयस्यचतुर्दिक्षुलाजहोमे० ॥ अंबयोयं० १अमूर्या० २आपोदेवी०
३ अप्स्वां1तर० ४ अप्सुमे० ५ आपःपृणी० ६ इदमापः० ७ आपोअद्या० ८ संमाग्ने०९॥ एवमुत्तरपश्चिमदक्षिणदिक्षुनवला
जाहुतीर्जुहुयात् ॥ क्रमेणउक्तेष्वाज्यसकुलाजहोमेषुसर्वत्रअद्भ्यइदंनममेतित्यागः ॥ (अयंलाजहोमोनवभिःसकृदग्नावेवोक्तो
बालकृष्णपद्धतौ) अथाग्नेःपश्चिमतउपविश्यत्रिंशदाज्याहुतीर्जुहुयात् ॥ नहितइतित्रिंशदृचस्याजीगर्तिःशुनःशेपऋषिःवरुणो
देवताआद्यादशत्रिष्टुभःततोविंशतिर्गायत्र्यःआज्यहोमेवि० ॥ नहितेक्षत्रं० १ अबुध्ने० २ उरुंहिराजा० ३ शतंतेरा० ४ अमी
यऋक्षा० ५ तत्त्वायामि० ६ तदिन्नक्तं० ७ शुनःशेपोह्य० ८ अवतेहेळो० ९ उदुत्तमं० १० यच्चिद्धिते० ११ मानोवधा० १२
विमृळीका० १३ पराहिमे० १४ कदाक्षत्र० १५ तदित्समा० १६ वेदायो० १७ वेदमासो० १८ वेदवातस्य० १९ निषसाद०
२० अतोविश्वा० २१ सनोविश्वाहा० २२ बिभ्रद्द्रापिं० २३ नयंदिप्संति० २४ उतयोमा० २५ परामेयं० २६ संनुवोचा०
२७ दर्शंनु० २८इमंमेवरुण० २९ त्वंविश्वस्य० ३०॥ सर्वत्रवरुणायेदंनममेतित्यागः ॥ ततश्चरोरवदानसंपदाष्टावाहुतीर्जुहु
यात् ॥ प्रसम्राजइत्यष्टर्चस्यसूक्तस्यात्रिर्ऋषिःवरुणोदेवतात्रिष्टुप्छंदः ॥ अमुकजलाशयोत्सर्गप्रधानचरुहोमेवि० ॥ प्रसम्राजे०
१ वनेषुव्यं० २नीचीनबारं० ३उनत्तिभू० ४इमामूष्वा० ५इमामूनु० ६अर्यम्यंवरुण० ७कितवासो०८॥ सर्वत्रवरुणायेदंन०॥

वापीकूप. ॥२७१॥

॥३१

मंडलदेवतानामन्वाधानानुसारेणजुहुयात् ॥ ततोदर्व्यामुपस्तीर्यस्रुवेणाज्यमादायसक्तुलाजचरूणामुत्तरार्धात्सकृद्द्विर्वायथा
धिकारमवदायद्भिरभिघार्यस्विष्टकृदादिप्रायश्चित्तहोमांतेकृते ग्रहमखादिसत्वेमाषभक्तबलिदानादिशिख्यादिभ्यःपायसब
ल्यादिदत्वापूर्णाहुत्यंतंकृत्वाततःप्रणीतानिनयनसंस्थाजपपरिस्तरणविसर्जनपरिसमूहनादि ॥ ततःस्थापितकलशोदकैकदेशे
नाचार्योदूर्वापल्लवैरुदङ्मुखस्तिष्ठन्सबांधवस्यप्राङ्मुखस्ययजमानस्याभिषेकंकुर्यात्समुद्रज्येष्ठासुरास्त्वेत्यादिभिरभिषेकमंत्रैः ॥
तत्रपत्नीवामतउपविशेत् ॥ ततोधृतश्वेतवस्त्राणांसर्वेषांश्वेतचंदनपुष्पमालाभिराचार्यार्चनंकुर्यात् ॥ ततआचार्यःसयजमा
नबांधवस्तडागंप्रदक्षिणीकृत्यजलाग्न्योःपरितआज्यधारांरक्षोहणमितिसूक्तेनकुर्वंतोऽग्निंप्रदक्षिणीकुर्युः ॥ ततःस्थापितकुंभा
त्कूर्मादिरूपाण्युद्धृत्यतडागमध्येसाचार्योयजमनःकुंभंनिदध्यात् ॥ तथाकूपादावपि ॥ ततोस्मैतडागायकूपायवास्वस्तिभवं
तोब्रुवंत्वितिब्राह्मणान्वाचयेत्॥ तेचास्मैतडागायस्वस्तीतिवदेयुःकूपादावप्येवमूह्यं ॥ ततःपश्चिमतीरएवसर्वतीरेषुवाशतंयथा
शक्तिब्रह्मणान्भोजयित्वायथाशक्तितेभ्योदक्षिणांदत्वोभयमपिसंकल्प्यवावाहितब्रह्मादीनामन्येषांग्रहादीनांचोत्तरपूजनपू
र्वकंविसृष्टानामाचार्यायनिवेदनंकृत्वाजलमध्येपश्चिमतीरमारभ्यैशानदिक्पर्यंतंपुच्छाग्रान्वारब्धोगांनयेत् ॥ इमांधियमि
तिमंत्रस्यनाभाकऋषिःवरुणोदेवताजलाशयेगोरुत्तारणेविनियोगः ॥ इमांधियंशिक्षमाणस्यदेवाक्रतुंदक्षंवरुणसंशिशाधि ॥
ययातिविश्वादुरितातरेमसुतर्माणमधिनावंरुहेम इतिमंत्रेण (इरावतीतिमंत्रेणेत्यन्यत्र) अवतीर्यमाणांतांगामनुमंत्रयीत॥इ
दंसलिलंपवित्रंकुरुष्वशुद्धाःपूताअमृताःसंतुनित्यं ॥ मांतारयंतीकुरुतीर्थाभिषेकंलोकाल्लोकंतरतेतीर्यतेचेति ॥ गोरुत्तरणंवा

पीकूपयोर्नेतिकेचित् ॥ ततईशान्यांपरपारेगत्वाजानुदघ्नजलेउदङ्मुख्यागोःपुच्छमादायगुरुणान्वितोयजमानःसकुशैर्यवति लैःस्वशाखोक्तरीत्यादेवर्षिपितॄणांतर्पणंकुर्यात् ॥ तत्रप्राङ्मुखोदेवानुदङ्मुखऋषीन्दक्षिणामुखःपितॄंस्तर्पयेत् ॥ ततआपोअस्मा न्मातरइत्युत्तीर्य सूयवसाद्भगवतीहिभूयाइतिगामैशान्यांदिशिस्थापयेत् ॥ यदिगौर्हिंकुर्याद्धिंकृण्वतीवसूपत्नीत्यनुमंत्रयेत् ॥ ततोवस्त्रवेष्टितकंठांहेमशृंगींरौप्यखुरांताम्रपृष्ठांकांस्यदोहांवृषप्रजांतांगामाचार्यायदद्यात् ॥ यज्ञसाधनभूतायाविश्वस्याघप्र

---

१ अत्रपौराणमन्त्रैरपितर्पणंकेचिदाहुर्यथा ॥ पितापितामहश्चैवतथैवप्रपितामहः । स्वस्वपत्नीसमेतास्तेप्रीयंतांजलतर्पणात् ॥ अजातदंतायेकेचिद्ये चगर्भेऽव्यवस्थिताः । तेषामुद्धरणार्थायकूपस्योदकतर्पणं ॥ पितृव्यकाश्चयेसाकंभ्रातरश्चसहोदराः । गुरवोमातुलाःपुत्राआचार्याःसखिबांधवाः ॥ एते षांप्रीणनार्थायतडागोदकतर्पणं ॥ बधुवर्गाश्चयेकेचिद्गोत्रनामविवर्जिताः । स्वगोत्राःपरगोत्रावातेभ्यश्चेदंतिलोदकं ॥ अग्निदग्धाश्चयेकेचिन्नाग्निदग्धा स्तथापरे । विद्युत्पातहतायेचतेभ्योपीदंतिलोदकं ॥ अप्सरादेवपत्न्यश्चमातरश्चंडिकास्तथा । दिक्पालालोकपालाश्चग्रहदेवाधिदेवताः । तेषांवैप्रीणना र्थायतडागोदकतर्पणं ॥ रौरवेचांधतामिस्रेकुंभीपाकेचयेगताः । अनेकयातनासंस्थाःप्रेतलोकेचयेगताः । पच्यंतेसंयमिन्यायेयेनीतायमकिंकरैः । अ सिपत्रवनेघोरेतेभ्योदद्यांतिलोदकं ॥ विश्वेदेवास्तथासाध्याआदित्याश्चमरुद्गणाः । क्षेत्रपीठोपपीठानिनद्यश्चैवससागराः । पातालेनागपत्न्यश्चनागाश्चैव सपर्वताः । पिशाचागुह्यकाःप्रेतागणगंधर्वराक्षसाः । पृथिव्यापश्चतेजश्चवायुराकाशमेवच । तेसर्वेतृप्तिमायांतुतडागोदकतर्पणात् ॥ पितृवंशेमृता०ते भ्योदत्तंतडागस्यजलमेतत्सुतृप्तये ॥ आब्रह्मणोये०तेभ्यश्चकूपोदकमेतदस्तु ॥ अतीतकुलकोटीनांसप्तद्वीपनिवासिनां । आब्रह्मभुवनाल्लोकादिदमस्तु तिलोदकं ॥ वापीकूपादौतत्तद्वूहःकार्यः । नीलकंठस्त्वस्यनिर्मूलतामाह ॥

णाशिनी ॥ विश्वरूपधरोदेवःप्रीयतामनयागवा ॥ यदिगोरुत्तारणकालेछंदोगद्वाराप्लवाख्यसामगानंकार्यंतेतदासामगायैतद्गो
दानमाचार्यायान्यापयस्विनीदेया ॥ ततोयजमानःसकुशतिलोदकंअंजलावादायोत्सर्गंकुर्यात् ॥ एतत्तडागस्थितंजलममुकगो
त्रोऽमुष्यप्रपौत्रोऽमुष्यपौत्रोऽमुष्यपुत्रोमुकशर्माहंपरमेश्वरप्रीतिकामोनानाभूतेभ्यःसाधारणमुत्सृजामि देवपितृमनुष्याःप्रीयं
तामिति ॥ आचार्योपिदेवपितृमनुष्याःप्रीयंतामितिवदेत् ॥ ततोयजमानः ॥ सर्वसत्वेभ्यउत्सृष्टंमयैतज्जलमूर्जितं ॥ सेवंतांसर्व
भूतानिदानपानावगाहनैः ॥ सामान्यंसर्वभूतेभ्योमयादत्तमिदंजलं ॥ धर्मार्थकाममोक्षेषुसाधनंस्यादहर्निशमिति ॥ ततोजलां
तिकदेशादग्नेः पश्चिमदेशमागत्यतत्रोपविश्यरजतरूपामन्यांवाभूयसींदक्षिणांब्राह्मणेभ्योदत्वाशिल्पिनोवस्त्रादिनासंपूज्यवि
ष्णुंस्मृत्वाभगवदर्पणंकुर्यात् ॥ इत्यनंतदेवीयेशौनकोक्तस्तडागकूपारामाद्युत्सर्गविधिः ॥

॥ २७२ ॥ अथकूपतडागादौमृतदोषशांतिः ॥

॥ छ ॥ ॥ छ ॥

श्रीः ॥ तत्रादौसूतकोत्तरंमृतदुष्टजलाशयात्सहस्रशतादिकलशान्विप्रादिवर्णगवादिपशुतारतम्येनबहिर्निष्काश्याचमनादि
देशकालकीर्तनांतेऽस्मिन्कूपेनृगवादिमरणजन्यदोषनिबर्हणद्वारास्यसर्वेषांजलपानावगाहादौ जलशुद्ध्येशांतिंकरिष्यइतिसं
कल्प्यगणेशपूजनाद्याचार्यवरणांतंकुर्यात् ॥ आचार्यःप्रादेशकरणांतेस्थंडिलात्पूर्वतःसर्वतोभद्रेमहीद्यौरित्यादिविधिवत्स्था
पितकलशेसुवर्णप्रतिमायांतत्त्वायामीतिवरुणमावाह्यसंपूज्याग्निंप्रतिष्ठाप्यग्रहान्संपूज्यान्वादध्यात् ॥ चक्षुषीआज्येनेत्यंतेग्र
हानुत्कीर्त्यप्रधानंवरुणंतिलसर्पिर्भ्यांप्रतिद्रव्यं१००८वा१०८ आहुतिभिःशेषेणेत्यादिद्रव्यत्यागांतेकर्मणिकृतेन्वाधानानुसारे

ण्ःहुत्वाजलशुद्धिंकुर्यात् ॥ ब्रह्मकूर्चविधिनासाधितंपंचगव्यंसप्तमृदःगंगादिपुण्यनदीजलानिजीर्णकूपप्रस्रवणोदकानिवात
त्तन्मंत्रैःकूपेप्रक्षिप्य कुंडभस्मतिलामलकशंखोदकविष्णुपादोदकानिचक्षिप्त्वाप्रायश्चित्तसूक्तानिपुरुषसूक्तपवमाननतमंहोइ
तिवाइतिअस्यवामीयंकस्यनूनमित्यादीनिवारुणसूक्तानिजप्त्वावगाह्यशांतिंपठेत् ॥ अस्यकर्मणःपुण्याहंभवंतोब्रूवंत्वित्यादि
पुण्याहंवाचयित्वास्विष्टकृदादिहोमशेषंसमाप्ययजमानाभिषेकआचार्यपूजनादिकृत्वातस्मैगामन्येभ्योदक्षिणांदत्वा ब्राह्मण
भोजनंसंकल्प्यकर्मेश्वरार्पणंकुर्यात् ॥ इतिकूपतडागादौमृतदोषशांतिःसमाप्ता ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

॥ २७३ ॥ अथकाम्यवृषोत्सर्गः ॥

श्रीः ॥ अथशौनकोक्तमार्गेणवृषोत्सर्गोलिख्यते ॥ वृषलक्षणं ॥ लोहितोयस्तुवर्णेनमुखेपुच्छेचपांडुरः ॥ श्वेतःखुरविषाणा
भ्यांसनीलोवृषउच्यते ॥ यद्वा ॥ चरणास्तुमुखंपुच्छंयस्यश्वेतानिगोपतेः ॥ लाक्षयासमवर्णश्चसनीलोवृषउच्यते ॥ एवंलक्ष
णोमुख्यःतदभावेयथासंभवंवाग्राह्यः ॥ वृषोत्सर्गादावेह्निगृहेगोष्ठेतीर्थेशिवालयेपुण्यक्षेत्रेवायथाशास्त्रंपताकाध्वजशोभितंषो
डशहस्तंद्वादशहस्तंवामंडपंछायामात्रंवाकृत्वातन्मध्ये ईशानभागेवावेदीमष्टहस्तांचतुर्हस्तांवासुशोभितांकृत्वाकृताह्निकःपूर्वा
ह्णेकृताभ्यंगःकृतमंगलश्चदेशकालादिस्मृत्वा ममसमस्तपितृणामुद्धारार्थममुककामनासिद्ध्यर्थंवावृषोत्सर्गाख्यंकर्मश्वःसद्योवा
करिष्ये ॥ तदंगगणेशपूजनादिकरिष्यइतिसंकल्प्यषोडशोपचारैर्गणपतिंकुलदेवतांचपूजयित्वास्वशाखानुसारेणपुण्याहवा
चनंमातृकापूजनंनांदीश्राद्धंचकृत्वा आचार्यंवृणुयात् ॥ आचार्योमंडपदेवताःप्रतिष्ठाप्यपताकादितत्तन्मंत्रैःस्थापयेत् ॥ ए

तस्मिन्नहनिनवग्रहमखमपिकेचिदिच्छंति ॥ ततोवृषस्यचतसृणांवत्सतरीणांचद्वयोरेकस्यावायथालाभंमांगलिकस्नानादिका
रयित्वाब्राह्मणान्भोजयित्वाहविष्यंयजमानोभुंजीत ॥ ततःश्वोभूतेकृतनित्यक्रियःवेद्युपरिहस्तमात्रंस्थंडिलंविधायदेशकालौ
स्मृत्वाउपक्रांतंवृषोत्सर्गमहंकरिष्ये तदर्थमग्निस्थापनादिकरिष्यइतिसंकल्प्यपंचभूसंस्कारपूर्वकमध्वरनामानमग्निंस्थापयेत् ॥
स्वयंवृतोवाआचार्यःसद्योऽधिवासनंवाकार्यं ॥ अग्निस्थापनदेशादीशान्यांपंचगोमातरःपीठेवस्त्रोपरिपूज्याः ॥ ॐ आनंदां
स्थापयामि ॐ सुमनसां० ॐ सुभद्रां० ॐ सुभद्रशीलां० ॐ सुरभिं० एताःसंपूज्यतासामग्रेआग्नेय्यांवाधान्योपरिनवमत्र
णंरुद्रकलशंवस्त्रवेष्टितंपंचरत्नपंचपल्लवहिरण्यादियुतंआकलशेष्विति स्थापयित्वा इमंमेगंगेइतिजलेनापूर्यतदुपरिताम्रवंशादि
मयेभाजनेयथाशक्तिसुवर्णनिर्मितांरुद्रप्रतिमांस्थापयित्वासंपूज्यचएकब्राह्मणेनरुद्रमंत्रेणानुमंत्रणंकारयेत् ॥ ततोवत्सतरी
भिःसहवृषंशुद्धोदकेन आपोहिष्ठाकयानइतिसूक्ताभ्यामभिषिंचेत् ॥ आपोहिष्ठेतिनवर्चस्यसूक्तस्यांबरीषःसिंधुद्वीपआपोगा
यत्रीपंचमीवर्धमानासप्तमीप्रतिष्ठाअंत्येद्वेअनुष्टुभौवृषवत्सतर्यभिषेकेविनियोगः ॥ कयानइतितिसृणांवामदेवइंद्रोगायत्रीतृ
तीयापादनिचृत् ॥ वृषवत्सतर्यभि० कयानश्चित्र० ३ ॥ ततोवस्त्राक्षतगंधमाल्यैरलंकृत्य अन्वाधानंकरिष्यइतिसंकल्प्यच
क्षुषीआज्येनेत्यंतमुक्त्वा अत्रप्रधानं रुद्रंचरुद्रव्येण सोमंपायसेन इंद्रंयावकेनशेषेणस्विष्टकृतमितिसद्योयक्ष्यइत्युक्त्वापरिस
मूहनादिपूर्णपात्रनिधानांतंकृत्वा रुद्रायत्वाजुष्टंनिर्वपामीत्यादिनिर्वापप्रोक्षणादिक्रमेणचर्वादिश्रपणंकृत्वाऽवदानधर्मेणजुहु
यात् ॥ ॐ रुद्रायस्वाहा रुद्रायेदंनमम इतिचरुं ॥ सोमायस्वाहा सोमायेदं० इतिपायसं ॥ इंद्रायस्वाहा इंद्रायेदं० इति

यावकं ॥ ततःस्विष्टकृदादिपरिसमूहनांतंकृत्वाऽकृत्वावा ॥ ततःस्त्रीभिर्विवाहवत्कृतमांगलिकंवृषंप्रादक्षिण्येनवेद्याउत्तरतो नीत्वाप्राङ्मुखंवृषंस्वयमुदङ्मुखोमधुपर्केणयथागृह्यंपूजयेत् ॥ ततोलंकरणैर्वृषंभूषयित्वावस्त्रछत्रोपानत्कांस्यभाजनाचमनपात्रादियथाशक्तिसमर्प्यहरिद्राकुंकुमादिनालंकृत्यततोदक्षिणोरौतप्तेनराजतत्रिशूलेनांकयित्वावामोरौरौक्मेणचक्रेणांकयेत् ॥ अभावेआयसाभ्यां ॥ उत्सर्गकालेवांकनं ॥ अस्मिन्पक्षेअंकनार्थंचिह्नमात्रंकार्यमस्मिन्काले ॥ ततोवृषेन्यासः ॥ इषेत्वेतिमूर्ध्नि ॥ इमारुद्रायेतिशूलांके ॥ नमस्तेरुद्रइतिचक्रांके ॥ सहस्राणीतिललाटे ॥ विभ्राडितिभ्रुवोः ॥ त्र्यंबकमितिनेत्रयोः ॥ मानस्तोकेइतिनासिकायां ॥ अवतत्येतिमुखे ॥ नीलग्रीवाइतिकंठे ॥ मर्माणितइतिबाहुमध्यतः ॥ समिधाग्निमितिबाहुभ्यां ॥ नमोवःकिरिकेभ्यइतिहृदि ॥ हिरण्यगर्भइतिनाभौ ॥ मीढुष्टमेतिकट्यां ॥ मानोमहांतमित्यूर्वोः ॥ उदुत्यमितिजंघयोः ॥ इमारुद्रायेतिजान्वोः ॥ रक्षोहणमितिगुदे ॥ वृष्णस्तइतिलिंगे ॥ ऋषभंमेतिपुच्छे ॥ त्रिपादूर्ध्वइतिखुरेषु ॥ एवंन्यासंकृत्वावेद्याः समीपमानीयअग्नेःपश्चिमभागेस्वगृह्योक्तविधिनासर्वंविवाहंचतुर्भिर्वत्सतरीभिःसहकुर्यात् ॥ तत्रप्रयोगः ॥ देशकालौस्मृत्वा ममसर्वेषांपूर्वजानांनिरतिशयसानंदब्रह्मलोकावाप्त्यर्थं अमुककामनयाश्रीरुद्रस्वरूपिणेवृषायवत्सतरीकन्यादानमहंकरिष्ये इतिसंकल्प्यदीर्घमायुरस्त्वित्यादिसर्ववृषखुरेकार्यं ॥ ततःपूर्ववत्संकल्प्यरुद्रस्वरूपायवृषायगौरीस्वरूपाइमाःयथाशक्त्यलंकृताःवत्सतरीस्तुभ्यमहंसंप्रददे ॥ (एकद्व्यादिवत्सतरीपक्षेगौरीस्वरूपामिमांयथाशक्त्यलंकृतांवत्सतरीं-इमेवत्सतर्यौवेतियोज्यं) अनेनवत्सतरीदानेनभगवान्वृषस्वरूपीश्रीरुद्रःप्रीयतामित्युक्त्वा ॥ अस्यनीलोद्वाहस्यप्रतिष्ठासिद्ध्यर्थंइदंहिरण्यंदक्षिणात्वेन

संप्रददे ॥ एवंकन्यादानंयथास्वगृह्यंकार्यं ॥ ततोवृषवत्सतरीणामभिषेकोरुद्रकलशस्थोदकेनैभिर्मंत्रैःकार्यः ॥ आपोहिष्ठेति नवभिः ॥ समुद्रज्येष्ठाइतिचतसृभिः ॥ इमंमेगंगेइत्येकया ॥ कयानइत्येकया ॥ सहस्राक्षंशतधारमृषिभिःपावनंकृतं ॥ तेनत्वामभिषिंचामिपावमान्यःपुनंतुमां ॥ भगंतेवरुणोराजाभगंसूर्योबृहस्पतिः ॥ भगमिंद्रश्चवायुश्चभगंसप्तर्षयोददुः ॥ यत्ते केशेषुदौर्भाग्यंसीमंतेयच्चमूर्धनि ॥ ललाटेकर्णयोरक्ष्णोरापस्तद्घ्नंतुसर्वदा ॥ सुरास्त्वामभिषिंचंतु० एतैर्मंत्रैरभिषिच्यवृषकर्णेमंत्रंजपेत्॥ धर्मस्त्वंवृषरूपेणजगदानंदकारक॥ अष्टमूर्तेरधिष्ठानमतःपाहिसनातन ॥ ततः तीक्ष्णशृंगायविद्महेवेदपादायधीमहि ॥ तन्नोवृषःप्रचोदयात् ॥ इतिवृषगायत्र्यापूजयेत्प्रार्थयेच्च ॥ ततोऋषभंमासमानानामितिप्रार्थयेत् ॥ ततोगवांप्रार्थना ॥ गावोमेअग्रतःसंतुगावोमेसंतुपृष्ठतः ॥ गावोमेहृदयेसंतुगवांमध्येवसाम्यहं ॥ पंचगावःसमुत्पन्नामथ्यमानेमहोदधौ ॥ तासांमध्येतुयानंदातस्यैधेन्वैनमोनमः ॥ यालक्ष्मीःसर्वभूतानांयाचदेवेष्ववस्थिता ॥ धेनुरूपेणसादेवीममपापंव्यपोहतु ॥ अयं[1] हिवोमयादत्तःसर्वासांपतिरुत्तमः ॥ तुभ्यंचैतामयादत्ताःपत्न्यःसर्वामनोरमाः ॥ इत्युक्त्वासर्वमपिविवाहहोमंलाजादिनाआचार्योवृषान्वारब्धःकुर्यात् ॥ ततोग्नेःपूर्वतःउदङ्मुखंवृषंकृत्वाताम्रपात्रेप्राङ्मुखोयवैस्तिलैश्चतत्पुच्छेतर्पणंकुर्यात् ॥ वत्सतरीपुच्छमपिवृषपुच्छेमेलयेत् ॥ तद्यथा ॥ पूर्वोक्तएवंगुणविशेषणविशिष्टायांशुभपुण्यतिथौदेवर्षिपितॄणांदुर्गतिगतानांचतृप्तयेआत्मनआकल्पंसंतानाविच्छेदार्थंवृषपुच्छेतर्पणमहंकरिष्यइतिसंकल्प्य ॥ ब्रह्मादयोयेदेवास्तान्देवांस्तर्पयामीत्यादियथागृह्यंत

---

१ एकवत्सतरीपक्षे—अयंहितेमयादत्त सुखायपतिरुत्तम' ॥ तुभ्यचैषामयादत्तापत्नीसर्वमनोरमा ॥ एवमेवाग्रेप्येकवचनविज्ञैरूहनीयम् ॥

पेणंकृत्वा ॥ ततःप्राचीनावीतीदक्षिणामुखःपित्रादित्रयीमात्रादित्रयीमातामहादित्रयीमातामह्यादित्रयीत्यादिसर्वांस्तर्पये
त् ॥ यावंतःस्मर्यंतेतांश्चसर्वान् ॥ ततःपुराणश्लोकैस्तर्पयेत् ॥ तद्यथा ॥ ब्रह्माद्यादेवताःसर्वाऋषयोमुनयस्तथा ॥ असुराया
तुधानाश्चमातरश्चंडिकास्तथा ॥ दिक्पालालोकपालाश्चग्रहदेवाधिदेवताः ॥ तेसर्वेतृप्तिमायांतुनीलपुच्छेसुतर्पिताः ॥ विश्वे
देवास्तथादित्याःसाध्याश्चैवमरुद्गणाः ॥ क्षेत्रपीठोपपीठानिनदानद्यश्चसागराः ॥ पातालेनागपत्न्यश्चनागाश्चैवसपर्वताः ॥ पि
शाचागुह्यकाःप्रेतागंधर्वागुह्यराक्षसाः ॥ पृथिव्यापश्चतेजश्चवायुराकाशमेवच ॥ दिविभुव्यंतरेचैवयेचपातालवासिनः ॥ शि
वःशिवातथाविष्णुःसिद्धिर्लक्ष्मीःसरस्वती ॥ तपोधनाश्चभगवानव्यक्तःपरमेश्वरः ॥ क्षेत्रौषधिलतावृक्षावनस्पत्यधिदेवताः ॥
कपिलःशेषनागश्चतक्षकोनंतएवच ॥ अन्येजलचराजीवाअसंख्यातास्त्वनेकशः ॥ चतुर्दशयमाश्चैवयेचान्येयमकिंकराः ॥
सर्वेपियक्षराजानःपक्षिणःपशवस्तथा ॥ स्वेदजोद्भिज्जजाजीवाअंडजाश्चजरायुजाः ॥ अन्येपिवनजीवायेदिवानिशिविहारि
णः ॥ अजागोमहिषीरूपायेचान्येपशवस्तथा ॥ शांतिदाःशुभदास्तेस्युर्नीलपुच्छेसुतर्पिताः ॥ आब्रह्मस्तंबपर्यंतंयेचान्येगोत्रि
णस्तथा ॥ तेसर्वेतृप्तिमायांतुनीलपुच्छेसुतर्पिताः ॥ सर्पव्याघ्रहतायेचशृंगिदंष्ट्र्यनिलाग्निभिः ॥ अपुत्राअक्रियायेचअदारा
धर्मवर्जिताः ॥ आमगर्भमृतायेचशस्त्रपातमृताश्चये ॥ संस्काररहितायेचरौरवादिपुगामिनः ॥ आब्रह्मस्तंबपर्यंतंदेवर्षिपितृमा
नवाः ॥ तृप्यंतुपितरःसर्वेमातृमातामहादयः ॥ अतीतकुलकोटीनांसप्तद्वीपनिवासिनां ॥ आब्रह्मभुवनाल्लोकादिदमस्तुति
लोदकं ॥ पितृवंशेमृतायेचमातृवंशेचयेमृताः ॥ गुरुश्वशुरबंधूनांयेचान्येबांधवामृताः ॥ येमेकुलेलुप्तपिंडाःपुत्रदारविवर्जि

ताः ॥ क्रियालोपगतायेचजात्यंधाःपंगवस्तथा ॥ विरूपाआमगर्भाश्चज्ञाताज्ञाताःकुलेमम ॥ तेपिबंतुमयादत्तंवृषपुच्छेतिलोदकं ॥ येबांधवाबांधवावाअन्यजन्मनिबांधवाः ॥ तेसर्वेतृप्तिमायांतुवृषपुच्छतिलोदकैः ॥ वृक्षत्वंचगताःकेचित्तृणगुल्मलतास्थिताः ॥ यातनासुचघोरासुज्ञातीषुविविधासुच ॥ नरकेषुचघोरेषुपतितायेस्वकर्मणा ॥ देवत्वंमानुषत्वंवातिर्यक्प्रेतपिशाचतां ॥ कृमिकीटपतंगत्वंगतायेचस्वकर्मभिः ॥ तेषामुद्धरणार्थायजलमेतद्ददाम्यहं ॥ आब्रह्मस्तंबपर्यंतंजगत्तृप्यत्वितिब्रुवन् ॥ तर्पणांतेपुत्रकामश्चेद्यजमानस्तर्हिदंपतीउपविश्य अद्येत्यादिसत्पुत्रावाप्त्यर्थंस्नानमहंकरिष्यइतिसंकल्पपूर्वकंसप्तधान्यफलान्वितवंशपात्रेपुच्छान्येकीकृत्यतदुपर्युदकदानेनवारुणमंत्रैः समुद्रज्येष्ठाइत्यादिभिश्चस्नापयेद्वंशपात्रगलितोदकेनतदधस्तादुपविष्टौदंपतीआचार्यः ॥ ततस्तानिवस्त्राणिपरित्यज्यनववस्त्राणिपरिधायपिंडदानमित्यपिशिष्टसंप्रदायः ॥ एवंतर्पणंकृत्वावेद्यांवृषस्यदक्षिणेखुरेपायसेनचरुणाज्येनहविष्येणवापित्रादिभ्यःसर्वेभ्योदक्षिणाभिमुखेनपिंडदानंकार्यं ॥ येयेस्मर्यंतेतेभ्यश्च ॥ अत्रमात्रादित्रयेमातामह्यादित्रयेचपृथक्कुद्यात् ॥ पिंडदानेहोमचरुशेषंग्राह्यं ॥ श्राद्धमपिकार्यमितिकेचित् ॥ पिंडदानसंकल्पस्तुपूर्वोक्तविशिष्टेदेशकालेचपितृतृप्त्यर्थंआकल्पंतेषांब्रह्मलोकनिवासार्थं दुर्गतिगतानांस्मर्यमाणानामस्मर्यमाणानांचोद्धारार्थं आत्मनश्चाकल्पंसंतानाविच्छेदार्थंवृषस्यधर्मरूपस्यदक्षिणखुरेपिंडदानमहंकरिष्य इति ॥ एवंसर्वेभ्यःपिंडान्दत्वापुराणश्लोकैः ॥ पितृवंशेमृतायेचमातृवंशेचयेमृताः ॥ गुरुश्वशुरबंधूनांयेचान्येबांधवामृताः ॥ येमेकुलेलुप्तपिंडाःपुत्रदारविवर्जिताः ॥ क्रियालोपगतायेचजात्यंधाःपंगवस्तथा ॥ विरूपाआमगर्भाश्चज्ञाताज्ञाताःकुलेमम ॥ खुरेदत्तेनपिंडेनतृ

प्तायांतुपरांगतिं ॥ वृक्षयोनिंगतायेचतिर्यग्योनिंगताश्चये ॥ पंगुत्वंचगतायेवैयेचमूकत्वमागताः ॥ आब्रह्मणोयेममवंशजा
तामातुस्तथावंशभवामदीयाः ॥ वंशद्वयेयेममदासभूताभृत्यास्तथैवाश्रितसेवकाश्च ॥ मित्राणिसख्यःपशवश्चवृक्षाइष्टाश्चदृ
ष्टाश्चकृतोपकाराः ॥ जन्मांतरेयेममसंगताश्चतेभ्यःस्वधापिंडमहंददामि ॥ अजातदंतायेकेचिद्येचगर्भेप्रपीडिताः ॥ तेषामु
द्धरणार्थायइमंपिंडंददाम्यहं ॥ बंधुवर्गेचयेकेचिन्नामगोत्रविवर्जिताः ॥ स्वगोत्रेपरगोत्रेवातेभ्यःपिंडंददाम्यहं ॥ उद्बंधनमृ
तायेचविषशस्त्रहताश्चये ॥ शृंगिभिर्दंष्ट्रिभिर्वापितेभ्यःपिंडंददाम्यहं ॥ अग्निदाहेमृतायेचसिंहव्याघ्रहताश्चये ॥ आत्मनोघा
तिनोयेचतेभ्यःपिंडंददाम्यहं ॥ अग्निदग्धाश्चयेकेचिन्नाग्निदग्धास्तथापरे ॥ विद्युच्चोरहतायेचतेभ्यःपिंडंददाम्यहं ॥ रौरवे
चांधतामिस्रेकालसूत्रेचयेगताः ॥ तेषामुद्धरणार्थायइमंपिंडंददाम्यहं ॥ असिपत्रवनेघोरेकुंभीपाकेचयेगताः ॥ तेषा० ॥ अ
नेकयातनासंस्थामृताःप्रेतेषुयेगताः ॥ तेषा० ॥ असंख्ययातनासंस्थायेनीतायमकिंकरैः ॥ तेषा० ॥ पशुत्वंचगतायेचपक्षि
कीटसरीसृपाः ॥ अथवावृक्षयोनिस्थास्तेभ्यःपिंडं० ॥ अन्यैर्दुर्मरणैर्येचक्षुधयातृषयामृताः ॥ भूतप्रेतपिशाचाश्चतेभ्यःपिंडं० ॥
दिव्यंतरिक्षभूमिष्ठाःपितरोबांधवादयः ॥ तेसर्वेतृप्तिमायांतुपिंडेनानेनसर्वदा ॥ जात्यंतरसहस्रेषुभ्रमंतःस्वेनकर्मणा ॥ मा
नुष्यंदुर्लभंयेषांतेभ्यःपिंडं० ॥ येकेचित्प्रेतरूपेणवर्ततेपितरोमम ॥ तेसर्वेतृ० ॥ एवंपिंडदानंकृत्वाशेषंसर्वंसमापयेत् ॥ पिंड
दक्षिणांदत्वाब्राह्मणैर्वृषखुरेपिंडदानंसंपूर्णमस्त्वितिवाचयित्वा पिंडोद्धारणादिसर्वंकृत्वावृषवत्सतरीरग्निदक्षिणतआनीयाग्नेः
पूर्वतोदक्षिणामुखस्त्रिशूलेनदक्षिणोरौवामेचक्रेणचांकयित्वाविसर्जयेत् ॥ प्रांचःकेचित्त्रिशूलमात्रमिच्छंति ॥ देशकालौस्मृ

यथाशक्त्यलंकृतंपितृणामुद्धारपूर्वकमाकल्पंब्रह्मलोकप्राप्तयेआकल्पंसंताना
त्वाइमंवृषंचतुर्विंधमुक्तिरूपंवत्सतरीचतुष्टययुतं यथाशक्त्यलंकृतंपितृणामुद्धारपूर्वकमाकल्पंब्रह्मलोकप्राप्तयेआकल्पंसंताना
त्वाइमंवृषंचतुर्विंधमुक्तिरूपंवत्सतरीचतुष्टययुतं
विच्छेदायचवृषमुत्सृजामीतिसंकल्प्य प्रांचमुत्सृजेत् ॥ व्रजंतंपृष्ठेहस्तंदत्वानुमंत्रयीत ॥ एतंयुवानमित्यस्ययाज्ञवल्क्योवृषभ
त्रिष्टुप् वृषानुमंत्रणेविनियोगः ॥ ॐ एतंयुवानंपरिवोददामितेनक्रीडंतीश्चरतप्रियेण ॥ मानःशाप्तजनुषांसुभागारायस्पो
षेणसमिषामदेमेति ॥ शांतातेपृथिवीशिवमंतरिक्षंद्यौस्तेदेव्यभयंकृणोतु ॥ शिवादिशःप्रदिशउद्दिशस्तआपोविद्युतःपरिपां
तुसर्वतःशांतिःशांतिःशांतिःइतित्रिः ॥ सर्वतोव्रजस्वेतिब्रूयात् ॥ ऋषभंमेतिपंचर्चस्यसूक्तस्यऋषभोनंदीश्वरोनुष्टुप्अंत्यामहापं
क्तिः ऋषभोपस्थानेविनियोगः ॥ ऋषभंमासमानानां० ऋचः ५ ॥ ततोवृषंपूर्वदिगभिमुखंकृत्वा ॥ कद्रुद्रायेतिनवर्चस्यसू
क्तस्यघौरःकण्वोरुद्रोगायत्री तृतीयामैत्रावरुणीअंत्यस्तृचःसौम्योंत्यानुष्टुप् पूर्वदिगुपस्थाने० ॥ कद्रुद्रायप्रचेतसे० ९ ॥ सू
क्तजपांतेहवृषगोभिःसहतृणानिभक्षयथेष्टंपर्यटेतिवदेत् ॥ अथदक्षिणाभिमुखंकृत्वा ॥ इमारुद्रायेत्येकादशर्चस्यसूक्तस्यकु
त्सोरुद्रोजगती अंत्येत्रिष्टुभौ ॥ दक्षिणदिगुपस्थाने० ॥ इमारुद्रायतवसेकपर्दिने० ऋ० ११ ॥ सूक्तजपांतेगोभिःसहेतिपू
र्ववद्वदेत् ॥ ततःप्रत्यङ्मुखंकृत्वा ॥ आतेपितरितिपंचदशर्चस्यसूक्तस्यगृत्समदोरुद्रस्त्रिष्टुप् ॥ पश्चिमदिगुपस्थानेविनि० ॥
आतेपितर्मरुतांसुम्नमेतु० १५ ॥ सूक्तजपांतेगोभिःसहेत्यादिपूर्ववद्वदेत् ॥ अथोदङ्मुखंकृत्वा ॥ इमारुद्रायस्थिरधन्वनइति
चतसृणांवसिष्ठोरुद्रोजगतीअंत्यात्रिष्टुप् ॥ उत्तरदिगुपस्थाने० ॥ इमारुद्रायस्थिरधन्वनेगिरः ऋ० ४॥ सूक्तजपांतेगोभिःसहे
तिपूर्ववद्वदेत् ॥ ततोगच्छतिवृषेऽनुगच्छन्स्तुवीत ॥ वृषोहिभगवान्धर्मोमुक्तयोवत्सिकाइमाः ॥ सारूप्यंचैवसान्निध्यंसायु

ज्यंचसलोकतां ॥ इमाःसरूपाःपव्यस्तुचतस्रस्तवगोपते ॥ कल्पिताःक्रीडनार्थंचत्वयासार्धंव्रजंत्विमाः ॥ धर्मोसित्वंचतुष्पा
दःस्मृतोवत्सतरीस्त्विमाः ॥ चतुर्णांपोषणार्थायमयोत्सृष्टास्त्वयासह ॥ देवानांचपितॄणांचमनुष्याणांचयोगतः ॥ भूतानांतृ
प्तिजननास्त्वयासार्धंव्रजंत्विमाः ॥ नमोब्रह्मण्यदेवायदेवर्षिपितृपोषक ॥ त्वयिमुक्तेऽक्षयालोकाममसंतुनिरामयाः ॥ वृषो
हिभगवान्धर्मश्चतुष्पादःप्रकीर्तितः ॥ वृणोमितमहंभक्त्यासमांरक्षतुसर्वदा ॥ धर्मतस्तवसंभूतिःस्वाहात्वंचविभावसोः ॥ वृ
षरूपेणसादेवीसर्वकामप्रदास्तुमे ॥ अदितिर्देवमातात्वंदेवमातातथेश्वरी ॥ धेनुरूपेणसादेवीममपापंव्यपोहतु ॥ गावोमेअ
ग्रतःसंतुगावोमेसंतुपृष्ठतः ॥ गावोमेहृदयेनित्यंगवांमध्येवसाम्यहं ॥ यालक्ष्मीःसर्वदेवानांयाचदेवेष्ववस्थिता ॥ धेनुरूपेणसा
देवीममपापंव्यपोहतु ॥ पंचगावःसमुत्पन्नामथ्यमानेमहोदधौ ॥ तासांमध्येतुयानंदातस्यैधेन्वैनमोनमः ॥ धर्मंदेहियशोदे
हिपुत्रान्देहिसुसंपदः ॥ एकोत्तरशतंचैवकुलानांतारयस्वमे ॥ रुद्रमायामयादत्ताःपव्यस्तववृषोत्तम ॥ पित्रर्णोत्तारणार्थाय
पर्यटस्वमहीमिमां ॥ खुराग्रक्षेपणैःसर्वंममपापंव्यपोहतु ॥ पितरस्तृप्तिमायांतुखुराग्रजलसीकरैः ॥ येत्वांहिंसंतिपाप्मानोनर
कंयांतुतेऽक्षयं ॥ येत्वांरक्षंतिधर्मिष्ठाःसुखभाजोभवंतुते ॥ तवदर्पकृतोत्रार्तैर्नदीकूलविहारणैः ॥ अक्षय्याःसंतुमेलोकाःपूर्व
जानांचसौरभ ॥ धनसंतानमारोग्यंबांधवानांविशोकतां ॥ ततःप्रदक्षिणीकृत्यवृषंतमभिवादयेत् ॥ धारणाद्धर्मइत्याहुर्धर्मे
णविधृताःप्रजाः ॥ चरत्वंधर्मरूपेणवृषवत्सतरीयुतः ॥ धर्मस्त्वंवृषरूपेणब्रह्मणानिर्मितःपुरा ॥ तवोत्सर्गप्रभावेणउद्धरस्वम
हार्णवात् ॥ एवंनमस्कृत्यमंत्रवाद्यघोषेणसीमांतंनीत्वोत्सृजेत् ॥ सनवाह्योगावःपव्यश्चनदोह्याः ॥ ततआगत्यचरणक्षालना

आचार्यायदद्यात् ॥ रुद्रकलशःसोपस्करोरुद्रजा
चमनादिविधायस्थापितदेवतानामुत्तरपूजांविधायविसृज्यसर्वदेवप्रतिमादिआचार्यायदद्यात् ॥ कर्मणःसांगतासिद्ध्यर्थंशतब्राह्मणा
पकायदेयः ॥ ततःप्रायश्चित्तादिहोमशेषंसमापयेत् ॥ केचित्स्विष्टकृदाद्यत्रैवेच्छंति ॥ सूत्रांतरेतुसवत्सागौर्दक्षिणा ॥
न्पंचविंशतिःयथाशक्तिवाभोजयिष्ये ॥ यथाशक्तितिलानुदकुंभंवासोहिरण्यंगांचदद्यात् ॥ एवंयथोक्तविधिनायस्तुनीलंसमुत्सृ
सर्वानृत्विजःसंपूज्यतेभ्योदक्षिणांनिरीक्षिताज्यदानंचकृत्वाभूयसींदत्वाशिषोग्राह्याः ॥ इतिभट्टरामेश्वरसु
जेत् ॥ सर्वसिद्धिमवाप्नोतियथातेब्रह्मचारिणइत्यादिफलकथनंविस्तरभयान्नकथितंहेमाद्र्यादेरवगंतव्यं ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥
तनारायणभट्टकृतःकाम्यवृषोत्सर्गआश्वलायनीयानाम् ॥

॥ २७४ ॥ अथरुद्रपद्धतिः ॥

श्रीगणेशायनमः ॥ भट्टरामेश्वरसुतोभट्टनारायणःसुधीः ॥ प्रणम्यरामंतनुतेरुद्रानुष्ठानपद्धतिं ॥ तत्रतावद्यद्यप्यनेकासुयजुः
शाखासुरुद्रःपठ्यतेतथापितैत्तिरीयशाखानुसारेणरुद्रप्रयोगउच्यते ॥ स्मार्तरुद्रप्रयोगस्यबौधायनसूत्रमूलकत्वेनबह्वृचादीनां
च तत्रबौधायनंग्राह्यंबह्वृचादिभिरादरादितिवाक्यानुसारेणबौधायनीयानुरोधित्वादिति ॥ इहचरुद्रानुष्ठानेत्रैवर्णिकानामे
वाधिकारोनस्त्रीशूद्रानुपनीतानां तेषांवैदिकमंत्रयुक्तकर्मण्यध्ययनाद्यभावेनसाक्षाद्वचनाभावेनानधिकारादिति ॥ अन्यत्र
चैतद्विस्तरेणनिर्णीतं ॥ तत्ररुद्रःपंचधा ॥ रूपंरुद्रीलघुरुद्रोमहारुद्रोतिरुद्रश्चेत्येकादशगुणवृद्ध्या ॥ सर्वश्चत्रेधा ॥ जपरुद्रोहोम
रुद्रोभिषेकरुद्रश्चेति ॥ जपरुद्रोपिद्वेधा ॥ केवलजपात्मकोहोमांगश्चेति ॥ होमाभिषेकयोस्तुकेवलतदात्मकत्वमेव ॥ तत्रता

वत्सापक्षयकामः श्रीरुद्रप्रीतिकामोवा उत्तरायणादौगुरुशुक्रास्तबाल्यवार्धकादिरहितेशुभेकालेशुक्लपक्षादौरिक्ताभौमव्यतीपा
तविष्ट्यादिदोषरहितायांद्वितीयादिस्वाध्यायशुभतिथौचंद्रानुकूल्ये कृतमांगलिकस्नानःशुचिःशुक्लवासाःसपत्नीकोयजमा
नःपूजितेष्टदेवतोगोमयलिप्तेशुचौदेशेप्राङ्मुखउपविश्यप्राणानायम्यदेशकालौसंकीर्त्य ममकायिकादिसर्वपापक्षयार्थं श्रीरुद्र
प्रीत्यर्थंवाअमुकरुद्रमहंकरिष्यइतिसंकल्पयेत् ॥ पुत्रकामस्तुदीर्घायुःसुपुत्रसिद्ध्यर्थंमहारुद्रमहंकरिष्यइतिमहारुद्रमेवसंकल्पये
त् ॥ सनवग्रहरुद्रकरणेतुसनवग्रहमखरुद्रंकरिष्यइतिविशेषः ॥ एवंप्रधानसंकल्पंविधायअस्मिन्कर्मणिनिर्विघ्नसमाप्तिसिद्ध्य
र्थंगणपतिपूजनंपुण्याहवाचनंमातृकापूजनंनांदीश्राद्धमाचार्यादिवरणंचकरिष्यइतिसंकल्पयेत् ॥ प्रत्येकंवासंकल्पः ॥ ततः
षोडशभिःपंचभिर्वोपचारैर्गणेशंपूजयित्वा कलशपूजापूर्वकमवनिकृतजानुमंडलइत्याद्याश्वलायनगृह्यपरिशिष्टोक्तविधिनापु
ण्याहंवाचयित्वागौर्यादिषोडशब्राह्म्यादिसप्तमातृश्चपदार्थानुसमयेनपूजयेत् ॥ सर्वत्रचाक्षतपुंजादौपूजनमावाहनादिविस
र्जनांतंकुर्यात् ॥ प्रतिमापूजनेत्वावाहनविसर्जनेनस्तः ॥ ततोनांदीश्राद्धंकुर्यात् ॥ ततःशांतंसुव्रतंवेदविदंकुटुंबिनमाचार्यम
मुकप्रवरोपेतोमुकगोत्रोमुकशर्माहं अमुकप्रवरोपेतममुकगोत्रममुकशर्माणंब्राह्मणमाचार्यत्वांवृणइतिवृणुयात् ॥ क्षत्रियेत्वमु
कवर्मेति वैश्येत्वमुकगुप्तेति ॥ ततःप्रार्थयेत् ॥ आचार्यस्तुयथा० ॥ एवमेवब्रह्माणंवृत्वायथाचतुर्मुखइतिप्रार्थयेत् ॥ जपहो
मादिकंतुस्वयमेवकुर्यात् ॥ स्वस्याशक्तौस्वप्रतिनिधित्वेनजपाद्यर्थंब्राह्मणान्वृणुयात् ॥ पुत्रकामस्तुऋत्विजोवृत्वाप्रत्येकंप्रा
र्थयेत् ॥ भगवन्सर्वधर्मज्ञसर्वधर्मभृतांवर ॥ वितते मम यज्ञेस्मिन्नृत्विक्त्वंभवसुव्रतेति ॥ ततःसदस्यंवृणुयात् ॥ सर्वकर्मणा

मुपद्रष्टाभवेतिप्रार्थयेच्च ॥ तत्ररूपेएकएव ॥ रुद्रीलघुरुद्रमहारुद्रेष्वेकएकादशवा ॥ अतिरुद्रेएकादशएकविंशत्युत्तरंशतंवे
तिऋत्विक्संख्या ॥ प्रतिनिधिपक्षेत्वनियमइतिसांप्रदायिकाः ॥ सग्रहपक्षेग्रहरुद्रजपार्थत्वेनैषांवरणंकार्यं ॥ यद्वारुद्रजपा
र्थंब्राह्मणवरणात्पूर्वंग्रहजपार्थमनियमेनैकंद्वौत्रीन्वाविप्रान्वृणुयात् ॥ ततआचार्यादीन्मधुपर्केणार्हयित्वावस्त्रालंकारादिभिः
पूजयेत् ॥ स्मार्तेमधुपर्ककेचिन्नेच्छंति ॥ प्रतिनिधित्वेनजपार्थवरणेवस्त्रादिपूजैवनमधुपर्कः ॥ अथाचार्यादयःशिवायतना
दौपुण्यनद्यादितीर्थतीरेगोष्ठादिपुण्यदेशेब्राह्मणगृहेयजमानगृहेतदीशानदिग्भागेवाशुचौदेशेन्यासपुरःसरंजपादिकुर्युः ॥ स
ग्रहपक्षेमात्स्यक्रमेणग्रहमंत्रजपपुरःसरंरुद्रजपःकार्यः ॥ तत्रग्रहाणांप्रत्येकमयुतंसहस्रंशतंवासंख्या ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

॥ २७५ ॥ अथरुद्रजपादौन्यासविधिः ॥

श्रीः ॥ तत्रबौधायनमतेपंचांगन्यासाः ॥ तत्रशिखाद्यस्त्रांतमेकत्रिंशदंगन्यासःप्रथमः ॥ मूर्धादिपादांतंदशांगन्यासोद्वितीयः ॥
पादादिमूर्धांतंपंचांगन्यासस्तृतीयः ॥ गुह्यादिमस्तकांतंपंचांगन्यासश्चतुर्थः ॥ हृदयाद्यस्त्रांतंपंचांगन्यासःपंचमः ॥ शातात
पमतेतुप्रजननादिसर्वांगपर्यंतंषोडशांगन्यासःषष्ठःसर्वत्रजपादौ ॥ अभिषेकएवायंषष्ठोनान्यत्रेतिबौधायनः ॥ तेषांप्रकारः ॥ या
तेरुद्रेतिशिखायां अस्मिन्महतीतिशिरसि सहस्राणीतिललाटे हꣳसःशुचिषदितिभ्रुवोर्मध्ये त्र्यंबकमितिनेत्रयोः नमःस्रुत्या
[illegible] मानस्तोकइतिनासिकायां अवतत्येतिमुखे नीलग्रीवाइतिकंठे नमस्तेअस्त्वायुधायेतिबाह्वोः यातेहेतिरित्युपबा
[illegible] तिपंचानुवाकान्पंचस्वंगुलीषु नमोवःकिरिकेभ्यइतिहृदये नमोगणेभ्यइतिपृष्ठे नमो

हिरण्यबाहवइतिपार्श्वयोः विज्यंधनुरितिजठरे हिरण्यगर्भइतिनाभौ मीढुष्टमेतिकट्यां येभूतानामधिपतयइतिगुह्ये स
शिराजातवेदाइत्यपाने मानोमहांतमित्यूर्वोः एषतइतिजान्वोः सꣳसृष्टजिदितिजंघयोः विश्वंभूतमितिगुल्फयोः येपथामि
तिपादयोः अध्यवोचदितिकवचं नमोबिल्मिनइत्युपकवचं नमोअस्तुनीलग्रीवायेतितृतीयनेत्रं प्रमुंचेत्यस्त्रं यएतावंतइति
दिग्बंधंकुर्यात्॥ इतिप्रथमः॥ ॥ ॐकारंमूर्ध्निविन्यस्यनकारंनासिकाग्रतः॥ मोकारंतुललाटेवैभकारंमुखमध्यतः॥ गकारंकं
ठदेशेतुवकारंहृदिविन्यसेत्॥ तेकारंदक्षिणेहस्तेरुकारंवामतोन्यसेत्॥ द्राकारंनाभिदेशेतुयकारंपादयोर्न्यसेत्॥ ॐ मूर्ध्ने
नमइत्येतान्यक्षराणिनमोंतानिन्यसेदितिद्वितीयः॥ ॥ सद्यंतुपादयोर्न्यस्यवामंन्यस्योरुमध्यतः॥ अघोरंहृदिविन्यस्यमु
खेतत्पुरुषंन्यसेत्॥ ईशानंमूर्ध्निविन्यस्येतिसदाशिवात्मतांभावयित्वाकरसंपुटंकृत्वा त्रातारमिंद्रंत्वंनोअग्नेसुगंनःपंथाअसुन्वं
तंतत्वायाम्यानोनियुद्भिर्वयꣳसोमतमीशानमस्मेरुद्रास्योनापृथिवीतींद्रादीन्नमस्कृत्वात्मरक्षाकार्येति ॥ अस्मेरुद्रास्योनापृ
थिवीत्येताभ्यांत्रातारमिंद्रमित्याद्यष्टौमंत्रान्प्रत्येकंसंपुटीकृत्यपठेदितिवासंपुटइतिकेचित्॥ इतितृतीयः॥ ॥ मनोज्योति
रबोध्यग्निर्मूर्धानंमर्माणितेजातवेदाइतिगुह्यजठरहृदयमुखशिरःसुविन्यस्यात्मरक्षाकर्तव्येतिचतुर्थः॥ ॥ शिवसंकल्पंहृदयंपु
रुषसूक्तंशिरःउत्तरनारायणंशिखाअप्रतिरथंकवचंशतरुद्रियमस्त्रं इतिपंचमः॥ ॥ प्रजननेब्रह्मातिष्ठतु पादयोर्विष्णुस्तिष्ठतु
हस्तयोर्हरस्तिष्ठतु बाह्वोरिंद्रस्ति० जठरेअग्निस्ति० हृदयेशिवस्ति० कंठेवसवस्तिष्ठंतु वक्रेसरस्वतीति० नासिकयोर्वायुस्ति०
नयनयोःसूर्याचंद्रमसौतिष्ठतां कर्णयोरश्विनौदेवौतिष्ठतां ललाटेरुद्रास्तिष्ठंतु मूर्ध्न्यादित्यास्ति० शिरसिमहादेवस्ति० शि

खायांचामुंडाति० पृष्ठेपिनाकीति० पुरतःशूलीति०पार्श्वयोःशिवाशंकरौतिष्ठतां सर्वतोवायुस्ति०ततोवह्निःसर्वतोग्निर्ज्वाला
मालापरिवृतस्ति० सर्वेष्वंगेषुसर्वादेवतायथायथास्थानंति० मा॰रक्षंतु इतिपष्ठः ॥ ॥ एवंसर्वत्रशातातपमते ॥ अभिषेके
एवबौधायनमतइत्युक्तं ॥ एषुन्यासेषुशाखांतरेविशेषउक्तः ॥ यथा ॥ प्रथमन्यासेहृदयानंतरंनमोगणेभ्यइतिपृष्ठेइतिपार्श्वानं
तरंविज्यंधनुरितिजठरइतिजान्वंतरंस॰सृष्टजिदितिजंघयोर्विश्वंभूतमितिगुल्फयोरिति ॥ प्रजननादिन्यासेचमूर्ध्न्यादित्या
स्तिष्ठंत्वित्यनंतरंशिरसिमहापुरुषस्तिष्ठतु शिखायांचामुंडातिष्ठत्वितिन्यासानंतरंहिरण्यगर्भोयःप्राणतोब्रह्मजज्ञानंमहीद्यौरु
पश्वासयाग्नेनययातेअग्नइमंयमेत्यष्टौमंत्रान्जपेत् ॥ अथात्मानमित्यादिभिर्ध्यायेत् ॥ ततऋषिदैवतच्छंदांसिस्मरेत् ॥ तद
भावेजपादेर्वैयर्थ्यस्मरणात् ॥ तत्रसग्रहपक्षेमंत्राणामृष्यादीनिमात्स्यग्रहस्थापनप्रकरणेज्ञेयानि ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

॥ २७६ ॥ अथरुद्रस्यछंदऋष्यादि ॥

श्रीः॥ ततोरुद्रस्यर्ष्यादिस्मरेत् ॥ अथनमकानांप्रथमानुवाकेआद्यायाःकश्यपोद्वितीयायाआत्रेयस्तृतीयायाःकश्यपस्ततोद्वयो
र्गौतमस्ततएकस्याःकण्वस्ततोद्वयोर्मरुत्वांस्ततएकस्याभगवांस्ततस्तिसृणांनारदस्ततस्तिसृणांभगवान् द्वितीयानुवाकस्यमंडूक
स्तृतीयानुवाकस्यभगवांश्चतुर्थानुवाकस्यदुर्वासाः पंचमषष्ठानुवाकयोर्भगवान्सप्तमानुवाकस्यहेमकोशोष्टमानुवाकस्यनवमानु
वाकेचनमोवःकिरिकांतंभगवानवशिष्टस्याग्निर्दशमानुवाकेप्रथमस्यपुलहोद्वितीयस्यस्कंदस्ततोद्वयोर्मांडव्यस्ततएकस्यदेवराट्
ततएकस्यभगवांस्ततएकस्यात्रिस्ततएकस्यवैयाघ्रस्ततएकस्यभगवांस्ततएकस्यवैराजस्ततएकस्यपुलहस्ततएकस्यनारद स्ततएका

दशानुवाके आद्यानांचतुर्णांदुर्वासास्ततआसमाप्तिदेवलइत्यृषयः॥ प्रथमानुवाकेआद्यस्यरुद्रस्ततएकस्यशंभुस्ततएकस्यस्कंदा
त्मारुद्रस्ततोद्वयोरुद्रस्ततएकस्यशंभुस्ततोद्वयोरादित्यात्मारुद्रस्ततएकस्यशंभुस्ततस्तिसृणांरुद्रस्ततस्तिसृणांभगवांस्ततोद्वि
तीयतृतीयानुवाकयोरुद्रश्चतुर्थपंचमषष्ठानुवाकानांशंभुःसप्तमानुवाकस्यरुद्रोष्टमानुवाकस्य नमोवःकिरिकेभ्यइत्यंतस्यनवम
स्यभगवानवशिष्टस्यरुद्रोदशमानुवाके चतुर्णांरुद्रस्ततएकस्यनंदीश्वरात्मारुद्रस्ततएकस्यभगवांस्ततएकस्यशंभुस्ततएकस्यरुद्र
स्ततएकस्यभगवांस्ततोद्वयोःशंभुस्ततोवशिष्टानांरुद्रइतिदेवताः ॥ प्रथमानुवाकेआद्येअनुष्टुभौततएकास्वराडनुष्टुप्ततएका
निचृदनुष्टुप्ततएकानुष्टुप्ततएकाबृहदनुष्टुप्ततएकास्तारपंक्तिस्ततएकाषट्पदाजगतीततः सप्तानुष्टुभस्ततोष्टानुवाकयजूंषित
तएकाप्रस्तारपंक्तिःपंचपदापंक्तिर्वाततएकानुष्टुप्ततश्चतस्रोजगत्यस्ततस्तिस्रस्त्रिष्टुभस्ततएकापंचपदात्रिष्टुप् महाबृहतीवात
तोद्वादशानुष्टुभस्ततस्त्रीणियजूंषिततस्तिस्रोनुष्टुभस्ततएकस्ययजुरितिच्छंदांसि ॥ अथचमकानामग्निःकांडऋषिःआद्याग्ना
वैष्णवीगायत्रीशिष्टानांवाजादयोन्नादिविशेषादेवतायजुश्छंदःजपेविनियोगइति ॥ एतदंतंविधाययजमानाचार्यब्रह्मसन्नि
धावृत्विग्भिःसावधानैःसंलापांतरमकुर्वद्भिःश्रीरुद्रंध्यायद्भिर्यजमानस्यकामःसिध्यतामितिचिंतयद्भिश्च स्वरवर्णविवेकपूर्वकं
जपःकार्यः ॥ होमरुद्रेप्येवमेवहोमःकार्यः ॥ अभिषेकरुद्रेतुपष्ठन्यासानंतरंअग्निर्मेवाचिश्रितइत्यादियथालिंगमंगानिसंस्पृ
श्यात्मानंमहेश्वररूपंगंधपुष्पाक्षतधूपदीपैःप्रत्यक्षैर्मानसैर्वाआराध्य आराधितोमनुष्यैस्त्वमितित्र्यंबकंयजामहइतिआत्वावहं
तुहरयःसचेतसइतिसद्योजातंप्रपद्यामीतिचशिवमावाह्य सद्योजातायवैनमोनमइत्यासनंदत्वा भवेभवेनातिभवेभवस्वमामि

तिपाद्यंदत्वा भवोद्भवायनमइत्यापोहिष्ठेतितिसृभिश्चस्नानंदत्वा भवंदेवंतर्पयामि शर्वंदेवंईशानंदेवंपशुपतिंदेवंरुद्रंदेवंउग्रंदेवं
भीमंदेवंमहांतंदेवंतर्पयामीतितर्पयित्वाज्येष्ठायनमइत्याचमनीयंदत्वा श्रेष्ठायनमइतिमधुपर्कंकालायनमइतिगंधंकलविकरणा
यनमइतिपुष्पंसर्वभूतदमनायनमइतिधूपंमनोन्मनायनमइतिदीपं भवोद्भवायनमइतिनैवेद्यंदत्वातूष्णीमाचमनीयंदत्वाअष्टौ
पुष्पाणिभवादिनामभिर्भवायदेवायनमइत्येवमादिप्रयोगेणसमर्प्यअघोरेभ्योथघोरेभ्यइतिमंत्रेणोपस्थाय हिरण्यरजतताम्रा
दिपात्रेणसंततधारयादुग्धादिनोदकेनवाभिषिच्यपुनःपूजयेदिति ॥ इतिरुद्रजपादौचसर्वसाधारणएषविधिः ॥ रुद्रस्यनम
काध्यायात्मकस्यरूपमात्रजपादौचमकाध्यायोपिसकृदावर्तनीयः ॥ रुद्रीजपादौतुप्रत्यावृत्त्यैकैकश्चमकानुवाकोयोजनीयः ॥
एतादृश्याश्चरुद्याएकादशावृत्तौलघुरुद्रः ॥ तदेकादशावृत्तौमहारुद्रः ॥ तदेकादशावृत्तौअतिरुद्रःसंपद्यते ॥ तत्रजपेभि
पेकेचनमोवःकिरिकेभ्यइति सहस्राणिसहस्रशइति नमोरुद्रेभ्योयेपृथिव्यामितिचैतेयथाध्ययनमेवपठनीयाः ॥ होमेतुविशे
षोवक्ष्यते ॥ रुद्रस्यसंकल्पादिब्राह्मणभोजनपर्यंतंयजमानाचार्यब्रह्मर्त्विजांनियमाः हविष्यभोजनंब्रह्मचर्यंभूशय्यापतिताद्य
संभाषणमक्रोधःशुचितेत्यादयोद्रष्टव्याः ॥ एवंजपंसमाप्यहृदयादिप्रागुक्तंपंचांगन्यासंकृत्वारुद्रायजपंनिवेदयेत् ॥ ॥ छ ॥

॥ २७७ ॥ अथमंडपकुंडस्थंडिलादिप्रमाणं ॥

श्रीः ॥ तदंगहोमार्थंहोमरुद्रेचप्रधानहोमार्थंमंडपंकुंडंचकुर्यात् ॥ इदंचद्वयंहोमांगमेवअनावश्यकंच ॥ करणेफलाधिक्यं ॥
तत्रमंडपोष्टहस्तोदशहस्तश्चकनिष्ठः द्वादशहस्तश्चतुर्दशहस्तश्चमध्यमः षोडशहस्तोष्टादशहस्तश्चोत्तमः ॥ सर्वेचतुरस्राश्चतुर्द्वा

राःकार्याः ॥ तत्राष्टहस्तादिमंडपांस्तावन्मानसूत्रेणप्राच्यादिसाधनपुरःसरंसमचतुरस्रान्साधयित्वा तत्सूत्रंत्रेधाविभागेनपातयित्वाबाह्येषुद्वादशसूत्रसंपातेषुद्वादशस्तंभान्निखनेत् ॥ चतसृषुदिक्षुद्विहस्तचतुरंगुलाधिकद्विहस्ताष्टांगुलाधिकद्विहस्तविस्तृतानिद्वाराणिकर्तुंद्वारशाखाख्यंस्तंभद्वयंनिखेयं ॥ एतेचविंशतिस्तंभाःपंचहस्ताःकार्याः ॥ तेषामुपरिचूडासुसरंध्रकाष्ठानितिर्यग्देयानि ॥ द्वारसंमुखतयाचहस्तमात्राद्बहिःपूर्वादिप्रादक्षिण्यक्रमेणाश्वत्थोदुंबरप्लक्षवटशाखाकृतानिपंचषट्सप्तहस्तोच्छ्रायाणिअधममध्यमोत्तममंडपेषुहस्तद्वयसपादहस्तद्वयसार्धहस्तद्वयविस्तृतानितोरणानिकार्याणि ॥ तोरणानांचोपरितिर्यक्फलकेषुशैवकर्मत्वात्रिशूलाकाराःपंचसप्तनवांगुलाःकनिष्ठमध्यमोत्तममंडपेषुमध्येकीलानिखेयाः ॥ मध्यसूत्रसंपातचतुष्टयेचाष्टहस्ताश्चत्वारःस्तंभाश्चूडासुतिर्यक्सरंध्रकाष्ठसहितानिखेयाः ॥ मध्यत्रिभागेचसौंदर्यार्थंउच्छ्रितंसृजेत् ॥ सर्वेचस्तंभाःपंचमांशेनसूत्रसंपातस्थानाद्बहिर्निखेयाः ॥ मंडपश्चोपरिपरितश्चद्वारवर्जंयज्ञियतृणादिनिर्मितकटादिभिश्छादनीयइति ॥ मंडपेचमध्यमभागेकुंडंकुर्यात् ॥ मध्यभागएवकुंडमितिसाधितमन्यत्र ॥ तत्रवक्ष्यमाणग्रहरुद्रहोमाहुतिसंख्याविशेषेणकुंडपरिमाणविशेषाउच्यंते ॥ तत्रएकोनपंचाशदाहुतिपर्यंतंस्थंडिलमेव ॥ तच्चअष्टादशांगुलादिपरिमाणंतत्रैकोनपंचाशदंगुलादाहस्तांतंचतुरस्रमंगुलोत्सेधंचतुरंगुलोत्सेधंवा ॥ पंचाशदादिनवनवत्याहुतिपर्यंतंमुष्टिमात्रं ॥ कुंडंशताद्येकोनसहस्रपर्यंतंअर

१ सिद्धा२ ४वेदाग्नयो३ ४भूचतुर४ १इभयुगा४ ८रामबाणा५ ३गजाक्षाः५ ८त्र्यंगा'६ २शैलर्तवो६ ७व्द्यद्रय७२इपुगिरयो७५हस्ततोमानमत्र । अंगुल्योऽथोयवाःस्युःख०ख०शर५ख०शरां५गा६ ठिध४शैला७भ्र०शैला७अ०ध्यस्तेकुंडसिद्ध्यैहरिपदविधु१०हस्तातमेवंत्रुधोक्ताःइतिकुंडदीपेंगुलमानं ॥

त्निमात्रं ॥ सहस्राद्येकोनायुतपर्यंतंहस्तमात्रं अयुताद्येकोनलक्षपर्यंतंद्विहस्तं लक्षाद्येकोनदशलक्षपर्यंतंचतुर्हस्तं दशलक्षाद्ये
कोनकोटिपर्यंतंषड्ढस्तं कोटिमारभ्याधिकहोमेष्टहस्तंतत्रैवाधिकतरहोमेदशहस्तमितिकेचित् ॥ कुंडानिचब्राह्मणक्षत्रियवि
शांचतुरस्रवृत्तचंद्रार्धाभानिकार्याणि ॥ सर्वकार्यसिद्धिपुत्रसुखावाप्तिवैरिनाशशांतिमारणच्छेदनवृष्टिरोगनाशाभिचारिक
शांतिभूतोत्सादनादिदशविधकामनायांचतुरस्रयोनिअर्धचंद्रत्र्यस्रवृत्तषडस्रपद्माष्टास्रसप्तास्रपंचास्राणिसर्वेषांकार्याणि ॥
काम्यस्यनित्यनैमित्तिकबाधकत्वात् ॥ एतेषांचकरणप्रकारोन्यतोऽवगंतव्यःगौरवभयान्नेहोच्यते ॥ कुंडानांचखननंसूक्ष्मद्र
व्यहोमेपंचदशचतुर्विंशांशैःकार्यं ॥ स्थूलद्रव्येतुविस्तारसमंकार्यं ॥ ततश्चतुर्विंशांशंकंठंत्यक्त्वानवभिश्चतुर्विंशांशैर्मेखलात्रयं
कुर्यात् ॥ तत्रबहिर्मेखलाद्व्यंगुलोत्सेधविस्तारा द्वितीयातदुपरित्र्यंगुलोत्सेधविस्तारा तृतीयातदुपरिचतुरंगुलोत्सेधविस्तारा
ततः पश्चिमेमेखलोपरिकुंडविस्तारार्धदीर्घांकुंडविस्तारतृतीयांशविस्तृतामश्वत्थदलाकारांकुंडचतुर्विंशांशकृतमेखलापश्चिम
तःप्रविष्टनालाग्रामुभयतोमृत्पिंडद्वययुतांकुंडमध्यप्रविष्टाग्रांचतुर्विंशांशोत्सेधांपश्चादुन्नतांयोनिंभूमितोरचयेत् ॥ तत्रद्वि
तीयमेखलायांपरिधिपरिस्तरणार्थमंतरंरक्षेत् ॥ ततःकुंडमध्येकुंडचतुर्विंशांशद्वयोच्चमंशचतुष्टयविस्तृतंतत्तत्कुंडाकारंपद्मा
कारंवानाभिंकुर्यात् ॥ तत्रचयोनिकुंडेयोनिंपद्मकुंडेचनाभिंनकुर्यात् ॥ इहकुंडमेखलायोन्यादौपक्षांतराणिगौरवभयान्नोक्ता
नि ॥ कुंडाशक्तौतुएकहस्तादिप्रमाणंचतुरस्रंतत्तद्धोमेस्थंडिलंकार्यं ॥ स्थंडिलेचमेखलादिवर्तुलाद्याकारताचनभवति ॥ अं
गुलोत्सेधचतुरस्रत्वादिनानैराकांक्ष्याद्विरोधाच्चेतिसंक्षेपः ॥ ततोमंडपांतरीशानदिग्भागेरुद्रवेदिकांसग्रहपक्षेचग्रहवेदिकां

कुर्यात् ॥ तत्रचदक्षिणतोग्रहवेदिकाउत्तरतोरुद्रवेदिका ॥ ग्रहाणांपूर्वांगत्वेनप्राक्पूजनीयत्वेनपश्चात्यरुद्रपूजायाउदक्संस्थत्वापेक्षणात् ॥ वेदिश्चद्व्यंगुलत्र्यंगुलोच्छ्रायद्व्यंगुलविस्तारवप्रद्वययुता वप्रोपरिसप्तांगुलोत्सेधहस्तविस्तृताचसुश्लक्ष्णाकार्या सर्वशांतिकपौष्टिकानांग्रहमखविकृतित्वात् ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

॥ २७८ ॥ अथप्रयोगः ॥

श्रीः ॥ एवंमंडपकुंडादिनिर्मायजपरुद्रेजपांतेशुभेहनिहोमरुद्रेतुआचार्यादिपूजांतेशुभेकालेमंडपपूजाद्युपयुक्तसंभारान्संभृत्य ततःशुक्लांबरधरःशुक्लमाल्यानुलेपनःसपत्नीकःसाचार्यर्त्विक्कोयजमानोमंगलघोषेण संपूर्णकलशहस्तोभद्रंकर्णेभिरितिमंत्रघोषेणमंडपंप्रदक्षिणीकृत्यपश्चिमद्वारेणप्रविशेत् ॥ ततोमंडपांतःपश्चिमदेशेउपविश्याचम्यदेशकालौस्मृत्वास्वयंब्राह्मणद्वारावाकृतस्यामुकरुद्रस्यजपांगत्वेन समग्रपक्षेणदशांशेनशतांशेनवावक्ष्यमाणद्रव्येष्वमुकद्रव्येणाहंब्राह्मणद्वारावायथाशक्तिहोमंकरिष्यइतिजपरुद्रेसंकल्पयेत् ॥ ततोजपरुद्रेहोमरुद्रेचगणेशपूजनंमंडपदेवतास्थापनादिचकरिष्यइतिसंकल्प्यषोडशोपचारैर्गणपतिंसंपूज्यततोगौरसर्षपैःसर्वतोमंडपांतरवकिरेत् ॥ तत्रमंत्राः ॥ यदत्रसंस्थितंभूतंस्थानमाश्रित्यसर्वदा ॥ स्थानंत्यक्त्वातुतत्सर्वंयत्रस्थंतत्रगच्छतु ॥ अपक्रामंतुभूतानिपिशाचाःसर्वतोदिशं ॥ सर्वेषामविरोधेनब्रह्मकर्मसमारभे ॥ इति ॥ ततःपंचगव्येनकुशैःसर्वत्रप्रोक्षणंकार्यं ॥ शुचीवोहव्याइतितृचेनआपोहिष्ठेतितृचेनच ॥ ततःकृतांजलिःस्वस्त्ययनंतार्क्ष्यमितिमंत्रद्वयंजपेत् ॥ ततोवास्तुपूजनं ॥ आचार्योवास्तुहोमार्थंमंडपनैर्ऋत्येस्थंडिलंविधायतदीशानभागेहस्तमात्रांमृदावेदिंविधायईशा

नादिकोणचतुष्के ॥ विशंतुभूतलेनागा० इत्यादिशंकुरोपणबलिदानवास्तुदेवतावाहनादिदेवप्रतिष्ठायामुक्तवत्कुर्यात् ॥ त
तआचार्योग्निस्थापनाद्याज्यभागांतंकृत्वोदुंबरादियज्ञियसमित्तिलाज्यचरून्प्रत्येकमष्टशतमष्टाविंशतिमष्टौवा प्रणवादिनमों
ततत्तन्नाममंत्रैर्जुहुयात् ॥ द्रव्याणांविकल्पइतिपदार्थादर्शे ॥ ततोवास्तुंवास्तोष्पतेप्रतिजानीह्यस्मानितिचतुर्भिस्तैरेवद्रव्यैःप्र
तिद्रव्यं २८ पुनस्तैरेवचतुर्भिर्मंत्रैर्वास्तोष्पतेध्रुवास्थूणामितिच ॐवास्तोष्पतयेनमइतिवापंचबिल्वफलानितद्बीजानिवाजुहुया
त् ॥ ततःस्विष्टकृदादिपूर्णाहुत्यंतंकृत्वाब्रह्मादिभ्यःपायसेननाममंत्रैर्बलिंदत्वापावमानेनराक्षोघ्नेनचसूक्तेनमंडपंत्रिसूत्र्यावेष्ट
यित्वाशांतिकलशोदकेनयजमानमभिषिच्यस्नापयेत् ॥ ततोयजमानउत्तरपूजांविधायदेवताविसृज्यब्राह्मणान्भोजयेदिति ॥
एतावत्यशक्तौबलिमात्रंदद्यात् ॥ अतएवशारदातिलकेपायसान्नैर्बलिंहरेदित्येवोक्तंनहोमादीतिसांप्रदायिकाः ॥ तस्मिन्पक्षे
मंडलदेवतापूजनंबलिदानंसूत्रवेष्टनंचेत्यनुष्ठानमिति ॥ (मंडपप्रतिष्ठापूर्वंपंचकुंडीदेवप्रतिष्ठाप्रयोगेयथावदुक्तेतिनात्रपुनःसंगृ
हीता) ॥ ततोयजमानोऽग्न्यायतनाद्दक्षिणतउपविशेत् ॥ आचार्यस्तुमंडपेकुंडपश्चिमतउपविश्याचम्यप्राणानायम्यामुक
कर्मण्यग्निप्रतिष्ठांकरिष्ये ॥ तदंगतयाकुंडसंमार्जनमेखलायोनिदेवतास्थापनपूजनादिकरिष्येइतिसंकल्प्याग्न्यायतनंसंमृज्य
कुशोदकेनसंप्रोक्ष्यइदंविष्णुरितिमंत्रेणोपरिमेखलायांश्वेतवर्णालंकृतायांविष्णुमावाह्यपूजयेत् मध्यमेखलायांरक्तवर्णालंकृता
यांब्रह्मजज्ञानमितिब्रह्माणंअधोमेखलायांकृष्णवर्णालंकृतायांकद्रुद्रायेतिरुद्रंयोन्यांरक्तवर्णालंकृतायांगौरीर्मिमायेतिगौरीं ॥
ततःस्वशाखोक्तमार्गेणाग्निंप्रतिष्ठाप्यग्रहवेदिकायांसर्वतोभद्रंविरच्यब्रह्मादींस्थापयेत् ॥ तत्तन्मंत्रैरेवक्रमेणपूजयित्वातत्तन्मं

त्रैर्वानाममंत्रैर्वाप्रत्येकंदशदशाज्याहुतीर्हुत्वाउपहारंनिवेदयेत् ॥ क्षीरोदनंब्रह्मणे घृतान्नमुदकाभिमंत्रितमिंद्राय आज्यौदन मग्नये माषान्नंयमाय कृष्णव्रीह्यन्नंपुराणघृताक्तंनिर्ऋतये नवनीतौदनंवरुणाय यवौदनंवायवे प्रैयंगवौदनंसोमाय गावोधुक मीशानाय अन्येभ्योयथालाभंसर्वेभ्योवानैवेद्यशेषान्नेनदिग्बलिःकार्यइति ॥ ततोवेद्यांनवंवस्त्रंनिधायतत्रकर्णिकामध्येष्टदलं विधायतत्रग्रहमंडलानिविलिख्यनवग्रहदेवतास्थापनंमात्स्यग्रहयज्ञक्रमेणकृत्वाइंद्रादिलोकपालावाहनांतेऽत्रविशेषः ॥ रवेः पूर्वेशेषं सोमस्याग्रेवासुकिं भौमस्याग्रेतक्षकं बुधोत्तरेकर्कोटकं बृहस्पतेरग्रेपद्मं शुक्रोत्तरेमहापद्मं शनिपश्चिमेशंखपालं राहोः पुरःकंबलं केतोःपुरःकुलिकंचनाममंत्रेणस्थापयेत् ॥ ततोबहिर्भूगृहे अश्विन्यादिसप्तनक्षत्राणिविष्कंभादिसप्तयोगाःबवबा लवकरणेसप्तद्वीपानिऋग्वेदश्च ॥ दक्षिणेपुष्यादिसप्तनक्षत्राणिधृत्यादिसप्तयोगाःकौलवतैतिलकरणेसप्तसागराःयजुर्वेदश्च ॥ पश्चिमेस्वात्यादिसप्तनक्षत्राणिवज्रादिसप्तयोगाः गरवणिजकरणेसप्तपातालानिसामवेदश्च ॥ उत्तरेअभिजिदादिसप्तनक्षत्रा णिसाध्यादिषड्योगाः विष्टिकरणंभूराद्याःसप्तलोकाःअथर्ववेदश्च ॥ वायव्येध्रुवःसप्तर्षयश्च ॥ ततोयथावकाशंगंगाद्याःसप्तस रितःसप्तकुलाचलाः अष्टौवसवः एकादशरुद्राः द्वादशादित्याः एकोनपंचाशन्मरुतः षोडशमातरः षड्तवः द्वादशमासाःद्वे अयने पंचदशतिथयः षष्टिसंवत्सराः सुपर्णाः नागाःसर्पाः यक्षाः गंधर्वाः विद्याधराः अप्सरसः रक्षांसि भूतानि मनुष्याः इत्येते स्थाप्याः ॥ अत्रकेवलनवग्रहाःस्थाप्याइत्येकःपक्षः ॥ विनायकादिपंचलोकपालांताद्वात्रिंशद्देवताइत्यन्यः ॥ अष्टौदिक्पाल सहिताइत्यन्यः ॥ शेषादिमनुष्यांतैःसहिताइतिवा एतेषुपक्षेषुबहुत्वाल्पत्वेनतारतम्यंद्रष्टव्यं ॥ ततःपौरुषसूक्तन्यासपंचांगन्या

सपूर्वकंषोडशोपचारैःपूजनंकुर्यात् ॥ अशक्तौ ॐ आदित्यायनमइदमासनमित्याद्यावाहनक्रमेणप्रणवादिनमोंतैर्नाममंत्रैस्तत्त
दैवत्यैर्वाप्रत्येकंपूजयेत् ॥ एतावत्यशक्तावावाहितादित्यादिदेवताभ्योनमइतिमंत्रेणवासर्वान्पूजयेत् ॥ ततोग्रहवेदीशानभा
गेअव्रणमकालकंबहिर्दध्यक्षतविभूषितंचंदनमालाविभूषितंकलशंमहीद्यौरित्यादिग्रहयज्ञवत्संस्थाप्यसंपूज्यप्रार्थयेच्च ॥ ततो
रुद्रपीठेचतुर्विंशतिरेखात्मकमष्टलिंगतोभद्रंविरचयेत् ॥ अत्रापिप्रागुक्तान्ब्रह्माद्यामंडलदेवताःस्थापयेत् ॥ तदुपरिपीठादौ
रुद्रयंत्रंरचयेत् ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

॥ २७९ ॥ अथरुद्रयंत्रंस्कांदोक्तम् ॥

प्रणम्यजगतामीशमुमादेहार्धधारिणं ॥ यंत्रोद्धारमहंवक्ष्येरुद्रकल्पानुसारतः ॥ मध्येवृत्तंसमालिख्यतन्मध्येचदशास्रकं ॥ ब
हिरष्टदलंपद्मंततःषोडशपत्रकं ॥ चतुर्विंशतिपत्राढ्यंद्वात्रिंशत्पत्रकंतथा ॥ चत्वारिंशत्पत्रकंतुवृत्तंसूर्यसमप्रभं ॥ पंचपद्मात्म
कंवृत्तंचतुरस्रंचभूगृहं ॥ सत्वंरजस्तमइतित्रिगुणैःपरितोवृतं ॥ चतुर्द्वारंद्वारदेशेबहिर्नागसमावृतं ॥ रुद्रपीठमितिख्यातंदेव
तास्तत्रविन्यसेत् ॥ चत्वारिंशच्छतंचैकंदेवतानामुदाहृतं ॥ कर्णिकामध्यदेशेतुरुद्रंपंचास्यमालिखेत् ॥ नमोभगवतेरुद्रायेति
तारादिकंन्यसेत् ॥ सोयंदशाक्षरोमंत्रःसर्वकामार्थसिद्धिदः ॥ प्रणवादिनमोंतानिपंचास्यानिततःपरं ॥ सद्योजातंवामदेवम
घोरंतदनंतरं ॥ ततस्तत्पुरुषंप्रोक्तमीशानंपंचमंक्रमात् ॥ प्रधानमिदमाख्यातंप्रथमावरणेततः ॥ दलेष्वष्टसुनंद्यादीन्पूर्वादि
क्रमतोन्यसेत् ॥ पूज्यपूजकयोर्मध्येप्राचीस्याद्यंत्रलेखने ॥ आदौनंदीमहाकालगणेशवृषभान्क्रमात् ॥ अनंतरंभृंगिरिटीस्कं

दोमाचंडसंज्ञकाः ॥ षोडशारेततःपद्मेद्वितीयावरणेयजेत् ॥ अनंतंचतथासूक्ष्मंशिवंचैकपदंतथा ॥ एकरुद्रंत्रिमूर्तिंचश्रीकंठं
वामदेवकं ॥ ज्येष्ठंश्रेष्ठंतथारुद्रंकालंकलविकरणं॥ बलंबलविकरणंचबलप्रमथनंतथा ॥ तृतीयावरणेपद्मेचतुर्विंशदलेतथा ॥
अणिमामहिमाचैवगरिमालघिमातथा ॥ प्राप्तिःप्राकाम्यमीशित्वंवशित्वंचाष्टसिद्धयः ॥ ततःपरंक्रमेणैवन्यसेद्ब्राह्म्यादिदे
वताः ॥ ब्राह्मीमाहेश्वरीचैवकौमारीवैष्णवीतथा ॥ वाराह्यैंद्रीचचामुंडाचंडिकाचेतिताःक्रमात् ॥ ततोष्टस्वसितांगादीन्भैर
वान्विन्यसेत्पुनः ॥ असितांगोरुरुश्चंडःक्रोधउन्मत्तभैरवः ॥ कालभीषणसंहारभैरवाश्चाष्टकीर्तिताः ॥ द्वात्रिंशत्पत्रकेपूर्वभ
वाष्टकमुदाहृतं ॥ भवःशर्वश्चईशानस्ततःपशुपतिःपरं ॥ रुद्रश्चोग्रश्चभीमश्चमहांश्चैवततःपरं ॥ शेषोनंतोवासुकिश्चतक्षकश्चकु
लीरकः ॥ कर्कोटकःशंखपालःकंबलाश्वतरस्तथा ॥ ततोष्टसुन्यसेद्वैन्यंपृथुंहैहयमर्जुनं ॥ शाकुंतलेयंभरतंनलंराममितिक्रमा
त् ॥ ततःकुलाचलानष्टौदलेष्वष्टसुविन्यसेत् ॥ हिमवान्निषधोविंध्योमाल्यवान्पारियात्रकः ॥ मलयोहेमकूटश्चगंधमादनसं
ज्ञकः ॥ चत्वार्यावरणान्येवंपंचमावरणंततः ॥ चत्वारिंशद्दलेपद्मेपंचमावरणेन्यसेत् ॥ इंद्राद्यष्टौलोकपालानष्टसुक्रमतोलि
खेत् ॥ इंद्रमग्निंयमंचैवनिर्ऋतिंवरुणंतथा ॥ वायुंकुबेरमीशानंदलेष्वष्टसुविन्यसेत् ॥ इंद्रादिलोकपालानामष्टौशक्तीस्ततो
न्यसेत् ॥ शचीस्वाहाचवाराहीखड्गिनीवारुणीतथा ॥ मृगारूढाचकौबेरीशूलिनीचाष्टमीतथा ॥ ततोष्टानामायुधानिवज्रा
दीन्यष्टसुन्यसेत् ॥ वज्रंशक्तिर्दंडखड्गौपाशांकुशगदाअपि ॥ त्रिशूलंलोकपालानामायुधानिक्रमान्न्यसेत् ॥ ततोष्टौवाहना
न्येषामष्टसुक्रमतोन्यसेत् ॥ ऐरावतंतथामेषंमहिषंश्वेतसंज्ञकं ॥ मकरंचमृगंचैवनरंचवृषभंतथा ॥ ऐरावतादयोप्यष्टदिग्गजा

स्तदनंतरं ॥ ऐरावतःपुंडरीकोवामनःकुमुदोंजनः ॥ पुष्पदंतःसार्वभौमःसुप्रतीकश्चदिग्गजाः ॥ भूगृहांतःपुनर्लेख्यापंचपद्मा
त्मकाद्वहिः ॥ इंद्रंविन्यस्यपूर्वस्यामाग्नेय्यामग्निमेवच ॥ दक्षिणस्यांयमंचैवनैर्ऋत्यांनिर्ऋतिंतथा ॥ प्रतीच्यांवरुणंवायुंवाय
व्यांविन्यसेत्ततः ॥ कुबेरंचैवकौबेर्यामीशान्यामीशमालिखेत् ॥ विरूपाक्षंतुविन्यस्येदाग्नेय्यामग्नियोगतः ॥ नैर्ऋत्यांनिर्ऋते
र्योगेविश्वरूपंचविन्यसेत् ॥ वायव्यांवायुयोगेचलिखेत्पशुपतिंतथा ॥ ईशान्यामूर्ध्वलिंगंचविन्यसेदीशयोगतः ॥ प्रागादिक्र
मतोलेख्याःशेषाद्याभूगृहाद्वहिः ॥ विप्रवर्णश्वेतरूपंसहस्रफणमंडितं ॥ शेषंविन्यस्यपूर्वस्यांपूजयेदुपचारकैः ॥ तक्षकंवैश्य
वर्णंचनीलंपंचशतैःफणैः ॥ युक्तमुत्तुंगकायंचआग्नेय्यांदिशिविन्यसेत् ॥ अनंतंविप्रवर्णंचतथाकुंकुमवर्णकं ॥ सहस्रफणसंयु
क्तंदक्षिणस्यांप्रपूजयेत् ॥ वासुकिंक्षत्रियंपीतवर्णसप्तशतैःफणैः ॥ युक्तमुत्तुंगकायंचनैर्ऋत्यांदिशिविन्यसेत् ॥ शंखपालंक्ष
त्रियंचपीतंसप्तशतैःफणैः ॥ युक्तमावाह्यवारुण्यांपूजयेद्गंधधूपकैः ॥ महापद्मंवैश्यवर्णंयुक्तंपंचशतैःफणैः ॥ युक्तमुत्तुंगकायं
चवायव्यांदिशिपूजयेत् ॥ कंबलंशूद्रवर्णंचकृष्णंत्रिंशत्फणैर्युतं ॥ कौबेर्यांदिशिविन्यस्यपूजयेच्चविधानतः ॥ कर्कोटकंशूद्र
वर्णंश्वेतंत्रिंशत्फणैर्युतं ॥ ईशान्यांदिशिविन्यस्यपूजयेद्विधिवत्ततः ॥ रुद्रपीठमिदंसर्वंरुद्रकल्पेषुविश्रुतं ॥ शंभुनास्वयमा
ख्यातंभक्तानुग्रहकाम्यया ॥ कुंकुमागरुकर्पूरैर्भूर्जपत्रेथवापटे ॥ लिखितंपूजयेद्भक्त्यासर्वकामार्थसिद्धये ॥ यंत्रंमंत्रमयंप्रोक्त
माख्यातादेवतेतिच ॥ पूजनीयंप्रयत्नेनतेनेदंदेवतामयं ॥ अग्निचोरभयंतत्रनचराजभयंक्वचित् ॥ यत्रेदंलिखितंयंत्रंपूज्यते
विधिवत्सदा ॥ इतिस्कंदपुराणेरुद्रयंत्रं ॥ तद्यथा ॥ कर्णिकायां ॐनमोभगवतेरुद्रायेतिदशाक्षरः ॥ ततःप्रथमकोष्ठएवप्रा

गादिक्रमेणमध्येच ॐ सद्योजातायनमः वामदेवाय अघोराय तत्पुरुषाय ईशानाय ८ ॥ ततःप्रागादिक्रमेणनंदी महाकालः
गणेश्वरः वृषभः भृंगिरिटिः स्कंदः उमा चंडीश्वरः ८ इतिप्रथमावरणं ॥ अनंतः सूक्ष्मः शिवः एकपात् एकरुद्रः त्रिमूर्तिः
श्रीकंठः वामदेवः ज्येष्ठः श्रेष्ठः रुद्रः कालः कलविकरणः बलविकरणः बलः बलप्रमथनः १६ इतिद्वितीयं ॥ अणिमा
महिमा लघिमा गरिमा प्राप्तिः प्राकाम्यं ईशिता वशिता ब्राह्मी माहेश्वरी कौमारी वैष्णवी वाराही ऐंद्री चामुंडा चंडि
का असितांगभैरवः रुरुभैरवः चंडभैरवः क्रोधभैरवः उन्मत्तभैरवः कपालभैरवः भीषणभैरवः संहारभैरवः २४ इतितृती
यावरणं ॥ भवः शर्वः ईशानः पशुपतिः रुद्रः उग्रः भीमः महान् शेषः अनंतः वासुकिः तक्षकः कुलीरः कर्कोटकः शंखपा
लः कंबलाश्वतरः वैन्यः पृथुः हैहयः अर्जुनः शाकुंतलेयः भरतः नलः रामः हिमवान् निषधः विंध्यः माल्यवान् पारि
यात्रकः मलयः हेमकूटः गंधमादनः ३२ इतिचतुर्थं ॥ इंद्रः अग्निः यमः निर्ऋतिः वरुणः वायुः कुबेरः ईशानः शची स्वा
हा वाराही खड्गिनी वारुणी वायवी कौबेरी ईशानी वज्रं शक्तिः दंडः खड्गः पाशः अंकुशः गदा त्रिशूलः ऐरावतः मे
षः महिषः प्रेतः मकरः हरिणः नरः वृषभः ऐरावतः पुंडरीकः वामनः कुमुदः अंजनः पुष्पदंतः सार्वभौमः सुप्रतीकः ४०
इतिपंचमं ॥ एवंपंचपद्मानिकृत्वा बहिश्चतुष्कोणंभूगृहं ॥ तत्रपूर्वेइंद्रः आग्नेय्यामग्निःविरूपाक्षश्च दक्षिणेयमः नैर्ऋत्यांनै
र्ऋतिःविश्वरूपश्च पश्चिमेवरुणः वायव्यांवायुः पशुपतिश्च उत्तरेकुबेरः ईशान्यामीशानःऊर्ध्वलिंगंच ॥ ततोभूगृहाद्बहिः पू
र्वेविप्रवर्णंश्वेतंसहस्रफणंशेषंपूजयेत् ॥ वैश्यवर्णंनीलंपंचशतफणभूपितंतक्षकंआग्नेय्यां ॥ विप्रवर्णंकुंकुमाभंसहस्रफणमनंतंद

क्षिणे ॥ क्षत्रियवर्णपीतंसप्तशतफणयुतंवासुकिंनिर्ऋत्यां ॥ क्षत्रियवर्णपीतंसप्तशतफणयुतंशंखपालंपश्चिमे ॥ वैश्यवर्णनीलं
पंचशतफणयुतंमहापद्मंवायव्यां ॥ शूद्रवर्णकृष्णंत्रिंशत्फणयुतंकंबलमुत्तरे ॥ शूद्रवर्णश्वेतंत्रिंशत्फणयुतंकर्कोटकमीशान्यां ॥
एताःदेवताःप्रणवादिनमोंतैर्नामभिरावाह्यपूज्याः ॥ इतिस्कांदानुसारेणरुद्रपीठदेवताः ॥ ॥ ततोरुद्रपीठादीशानदिग्भा
गेपूर्ववत्कलशंसंस्थाप्यरुद्रजपार्थत्वेनब्राह्मणंवृणुयात् ॥ ततआचार्योग्निसमीपमेत्याग्नेःपश्चिमतउपविश्यद्वेतिस्रोवासमिधआ
दायान्वाधानंकुर्यात् ॥ तत्रास्मिन्रुद्रहोमेदेवतापरिग्रहार्थमित्यादिचक्षुषीआज्येनेत्यंतमुक्त्वा सग्रहपक्षेग्रहानमुकसंख्याभि
रर्कादिसमिद्भिःचरुपक्षेऽमुकसंख्याभिश्चर्वाहुतिभिःकृतस्यजपस्यदशांशेनामुकद्रव्येणेत्युक्त्वा अधिदेवताद्यंगकत्वपक्षेअधि
देवतादीनमुकद्रव्येणामुकसंख्ययेत्युक्त्वा रुद्रममुकहोमपक्षेणामुकमंत्रविभागपक्षेणामुकद्रव्येणेत्युक्त्वारुद्रपीठदेवताएकैका
ज्याहुत्याशेषेणस्विष्टकृतमित्यादियक्ष्यइत्यंतमुक्त्वा व्याहृतिभिःसमिधौसमिधोवाजुहुयात् ॥ द्रव्याण्याहुतिसंख्यामंत्रविभा
गाश्चवक्ष्यंते ॥ ततःपरिसमुह्यपरिस्तरणंकुर्यात् ॥ तच्चद्वितीयमेखलायांपश्चिमेचयोनिरंध्रेकार्यं ॥ शाखांतरीयाणांपरिधिनिधा
नमप्यत्रैव ॥ ततःपर्युक्षणादिप्रणीतापूरणांतेकृतेआचार्योब्रह्माणंपूर्ववृतमेवासनेदक्षिणतउपवेशयेत् पूर्वंयजमानवृतस्यैवब्र
ह्मणःपुनर्वरणस्यवैयर्थ्यात् ॥ ततःप्रणीताप्रणयनांतेकृतेग्रहाणांचरुपक्षेतूष्णींनिर्वापादिचरुश्रपणेकृतेआज्यसंस्कारेचरुणाति
लादिद्रव्येणचसहाज्यंपर्यग्निकृत्वाज्यासादनाद्याज्यभागांतंकुर्यात् ॥ ततोयजमानोग्नेर्दक्षिणतोब्रह्मणःपश्चिमतउपविश्यसा
वधानउद्देशत्यागौकुर्यात् ॥ तत्रस्वयमेवचेद्धोमंकरोतितदाप्रत्याहुतिसूर्यायेदंनममेत्यादितत्तद्देवताभ्यस्त्यागंकुर्यात् ॥ नो

त्सृजइति (?) श्रद्धावत्कर्तृत्वात् यदाऋत्विजःप्रतिनिधयोवाहोमंकुर्युस्तदायजमानआज्यभागानंतरंयक्ष्यमाणाःसर्वादेवता
उद्दिश्यहोष्यमाणानिचसर्वाणिद्रव्याणिनिर्दिश्यएताभ्योदेवताभ्यइदंद्रव्यमहमुत्सृज्येइतित्यजेत् बहृत्विगादिकर्तृकेहोमेप्र
त्याहुतित्यागस्यकर्तुमशक्यत्वात् त्यागपूर्वकत्वाच्चहोमस्य सर्वहोमानंतरंत्यागस्यायुक्तत्वादिदानीमेवत्यागःकार्यइतिशिष्टाः॥
ततआचार्यादयःसावधानायजमानाभीष्टसिद्धिंप्रार्थयंतोहोमंकुर्युः॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

॥ २८० ॥ अथहविर्द्रव्याणांनियमः ॥

श्रीः॥ तत्रसग्रहपक्षेग्रहाणांसमिधः॥ अर्कःपलाशःखदिरअपमार्गोथपिप्पलः॥ औदुंबरःशमीदूर्वाकुशाश्चसमिधःक्रमादि
ति॥ तत्संख्याचाष्टोत्तरशतमष्टाविंशतिरष्टौवैकैकस्य समिधश्चमधुसर्पिर्दधिरूपत्रिमध्वक्ताःकार्याः दधिस्थानेदुग्धंवा चरु
स्त्रुक्ताकृतः करणपक्षेपिप्रत्येकमेकाष्टाष्टाविंशत्यष्टोत्तरशताहुतिपक्षाः तत्रएकाहुतिपक्षेस्रुचावदानधर्मेणाचार्योग्नौजुहुयात्
अष्टाद्याहुतिपक्षेचतुर्मुष्टिनिर्वापानंतरमनिर्वापेनवाचरुंबहुंनिर्मायाचार्यादयःसर्वेहस्तेनैवजुहुयुः । ततऋत्विजःकृतस्यग्रहज
पस्यदशांशेनतिलैर्यवैर्मिश्रितैर्व्रीहिभिर्वाजुहुयुः । स्वतंत्रब्राह्मणपक्षेसएववाजुहुयात् । अधिदेवताद्यंगकत्वपक्षेत्रयोविंशति
देवतानांसमिच्चरुतिलादिनासमानसंख्येनजुहुयात्। तत्रसमिधःपालाश्यःनिर्वापेचैतेभ्योनिर्वापः अधिदेवतादीनांचसमिच्च
रुहोमसंख्याग्रहसंख्यातोन्यूनाकार्येतिशिष्टाः । चर्वेकाहुतिपक्षस्त्वत्रापिसाधारणः एषांसमिधःकनिष्ठपक्षेप्रत्येकंचतस्रश्चत
स्रइतिशिष्टाः । समिच्चरुसंख्यासमानैवचैषांतिलादिद्रव्याहुतिसंख्याबोद्धव्या । इंद्राद्यष्टाधिकांगत्वेपिअधिदेवतादिदेवता

भ्योपिहोमःकार्यः ।ग्रहादीनांचमंत्रास्तच्छंदोदेवतादिचग्रहपीठपूजायामुक्तं। अत्राहुतिप्रमाणं । तत्रसर्वाःसमिधःप्रादेशमात्राः ऋज्व्योनातिशुष्कार्द्राः तत्रदूर्वाणांतिसृणांतिसृणामेकैकाहुतिः कुशस्यतुत्र्यादिबहुपत्रस्यैव अर्काद्यभावेपालाश्यःप्रतिनिधयः । चरोस्त्वेकाहुतिपक्षेगुष्ठपर्वमात्रमवदानं अन्यपक्षेपुग्रासमात्रत्वं । तिलादीनांतुप्रसृतिमात्राद्वादशपर्वपूरिकाचेति प्रमाणेउत्तमे अष्टसहस्रमष्टशतंवेतिमध्यमे चतुरशीतिश्चतुःषष्टिर्वेतिकनिष्ठे ॥ अत्राहुतिसंख्या । तत्रनवग्रहसमिधांनवशती द्विसप्ततिश्च यद्वाद्विशतंद्विपंचाशच्च अथवाद्विसप्ततिरेव । तेषामेवचरुपक्षेएकाहुतिपक्षेनव अन्यपक्षत्रयेसमित्समानैवसंख्यातिलादीनां जपदशांशस्तुसहस्राणिनवनवशतानिनवतिर्वेति। अधिदेवतादिपक्षेतत्समिधांषड्शतीचतुश्चत्वारिंशच्च एकशतंचतुरशीतिश्चवाद्वानवतिर्वा । चरुपक्षेतस्यषड्शतीचतुश्चत्वारिंशच्चशतंचतुरशीतिश्चवात्रयोविंशतिर्वा । तिलादेस्तुविकल्पेनसमिच्चरुसमैवसंख्येति । इंद्रादिपक्षेतत्समिधांद्विशतीचतुर्विंशतिश्चचतुःषष्टिर्वाद्वात्रिंशद्वा । चरुपक्षेतस्यद्विशतीचतुर्विंशतिश्चचतुःषष्टिर्वाअष्टौवा । तिलादेस्तुसमिच्चरुसंख्यैवेति तत्तत्पक्षेसर्वाःसंख्याएकीकृत्यमहासंख्याबोद्धव्या । अत्रच कनिष्ठपक्षाश्रयणेपिसांगतैव मध्यमोत्तमपक्षाश्रयेणतुतत्तत्फलेतारतम्यंद्रष्टव्यं ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

॥ २८१ ॥ अथरुद्रहोमेमंत्रविभागः ॥

श्रीः ॥ एवंग्रहहोमंविधाय ततःप्रागुक्तन्यासपूर्वकंप्रागुक्तार्षेयादिस्मरणपूर्वकंचश्रीरुद्रंध्यायन्स्वयंजुहुयात् । अशक्तावेवंप्रतिनिधयोजुहुयुः । पुत्राद्यर्थेमहारुद्रेत्वेवमृत्विजोजुहुयुः । तत्रद्रव्याणिकृष्णतिलाःयवाः मिश्रिताउभये व्रीहयः आज्यंचे

ति । पुत्रार्थमहारुद्रेत्वाज्यपरिप्लुतादूर्वाः । अयंचहोमःप्रधानभूतेहोमरुद्रेजपरुद्रांगहोमेवारूपादिपंचस्वपिहोमेषु ॥ अथ
जपरुद्रस्यांगभूतोहोमस्त्रेधासमग्रहोमोदशांशहोमःशतांशहोमश्चेति । होमरुद्रेतुपंचस्वपिसमग्रहोमएव । तत्रैतेषुत्रिष्वपिपक्षे
षुषड्भिःप्रकारैर्मंत्रविभागः । एकधा१त्रेधा२षोढा३षोडशधा४अष्टाचत्वारिंशद्धा५एकोनसप्तत्युत्तरशतधा६चेति । अयंचन
मकविभागएव । चमकेषुतुएतत्पक्षप्रदर्शनएवविशेषःस्पष्टीभविष्यति । एतत्पक्षप्रदर्शनएवचमकानांसंख्याप्युच्यते । तत्रैक
धाविभागस्तावद्रूपेसमस्तनमकाध्यायेनैकाहुतिःचमकेष्वग्नाविष्णूइत्यृचाएकाहुतिंहुत्वा वाजश्चमइत्यादिसमग्राध्यायेनापरा
आहुतिरिति यद्वाअग्नाविष्णूइत्येकाएकादशचमकानुवाकैरेकादशेति ततश्चरूपेसमग्रहोमेएकधाविभागपक्षेतिस्रस्त्रयोदश
वाहुतयोभवंति १ ॥ त्रेधाविभागेपिरूपेआद्यैश्चतुर्भिरनुवाकैरेकाहुतिः अपरैश्चतुर्भिर्द्वितीया शेषैस्तिसृभिस्तृतीया । यद्वानम
स्तइत्यारभ्यसभापतिभ्यश्चवोनमइत्यंतेनैका नमोअश्वेभ्यइत्यारभ्यनमःपार्यायचावार्यायचेत्यंतेनापरा नमःप्रतरणायचेत्या
रभ्यसमाप्तिपर्यंतेनतृतीयेति चमकेपक्षद्वयंप्राग्वत् । ततश्चरूपेसमग्रहोमेत्रेधाविभागपक्षेपंचपंचदशवाआहुतयः २ ॥ षोढा
विभागेरूपेत्रेधाविभागवदेवाद्यविभागाभ्यामाहुतिद्वयं तृतीयविभागेयएतावंतइत्यृगंतेनतृतीयाआहुतिः नमोरुद्रेभ्योयेपृ
थिव्यांयेषामन्नमिति नमोरुद्रेभ्योयेंतरिक्षेयेषांवातइति नमोरुद्रेभ्योयेदिवियेषांवर्षमिषवइत्यादिवाक्यशेषसहितैस्त्रिभिर्यजु
र्भिराहुतित्रयमिति चमकेपूर्ववत्पक्षद्वयं । ततश्चरूपेसमग्रहोमेषोढाविभागपक्षेअष्टावष्टादशवाआहुतयः ३ ॥ षोडशधावि
भागेरूपेनमस्तइत्यारभ्यनमस्तक्षभ्यइत्यंतेनप्रथमाहुतिः रथकारेभ्यश्चवइत्यतोनमःस्वायुधायचेत्यंतेनद्वितीया सुधन्वनेचेत्य

तःसहस्राणिसहस्रधेत्येतदंतेनतृतीया सहस्राणिसहस्रशइत्यतःतेषाꣳसहस्रयोजनेइत्यर्धर्चेप्रत्येकसंबंधेनदशमंत्रैर्दशाहुतयः
नमोरुद्रेभ्यइतिचप्राग्वत्त्रिभिर्यजुर्भिस्तिस्रइति चमकेपक्षद्वयमुक्तं । ततश्चरूपेसमग्रहोमेषोडशधाविभागपक्षेअष्टादशाष्टाविं
शतिर्वाआहुतयः४॥ अष्टचत्वारिंशद्धाविभागेपिरूपे नमस्तइतिप्रथमानुवाकऋग्भिःपंचदशाहुतयः तत्राष्टमोमंत्रःषट्पादःत
तोष्टभिरनुवाकैरष्टौ दशमेनुवाकेद्वादशऋग्भिर्द्वादश एकादशानुवाकेप्राग्वद्दशभिर्दश नमोरुद्रेभ्यइतिपूर्ववत्त्रिभिर्यजुर्भिस्ति
स्रइति चमकेप्राचीनंपक्षद्वयं । ततश्चरूपेसमग्रहोमेपंचाशत्षष्टिर्वाहुतयः ५ ॥ एकोनसप्तत्युत्तरशतधाविभागेपिरूपे तत्रप्रथ
मानुवाकेपंचदशर्ग्भिःपंचदशाहुतयः द्वितीयतृतीयचतुर्थानुवाकेषूभयतोनमस्कारैःसप्तचत्वारिंशद्भिर्यजुर्भिःसप्तचत्वारिंशत्
पंचमषष्ठसप्तमाष्टमनवमानुवाकेषुपुरस्तान्नमस्कारैर्द्व्यशीतिभिर्यजुर्भिर्द्व्यशीतिः । एष्वपियजुःषुउभयतोनमस्कारत्वंकेचिदि
च्छंति तत्रनमोभवायचरुद्रायचनमइतिपठित्वातमेवनमःशब्दंपुनरावर्त्यनमःशर्वायचपशुपतयेचनमइतिपठेदित्यादिज्ञेयं ।त
त्रपक्षद्वयेपिनमोवःकिरिकेभ्यइत्यादिमंत्रचतुष्टयेदेवानाꣳहृदयेभ्यइतिप्रत्येकमावर्तनीयं । अयंचनमोवःकिरिकेभ्यइत्यत्रसह
स्राणिसहस्रशइत्यत्रनमोरुद्रेभ्योयेपृथिव्यामित्यत्रचयोनुषंगउक्तःसयदाएतैर्मंत्रैःप्रत्येकंहोमस्तदैव ।यदातुनैभिःप्रत्येकंहोमस्त
दाजपेएकधाहोमादावभिषेकेपारायणेचयथाध्ययनमेवपाठः । ततोदशमानुवाकेद्वादशर्ग्भिर्द्वादशाहुतयः एकादशानुवाके
प्राग्वद्दशभिर्दश नमोरुद्रेभ्यइतिचत्रिभिर्यजुर्भिस्तिस्रइति चमकेचपक्षद्वयंप्रागुक्तं ।ततश्चरूपेसमग्रहोमेएकोनसप्तत्युत्तरशत
धाविभागपक्षेएकोनसप्तत्युत्तरंशतंएकाशीत्यधिकशतंवा ६॥ रूपेदशांशशतांशहोमोनभवति ।एवंवक्ष्यमाणदशांशशतांशहो

मेऽवशिष्टदशांशशतांशहोमोनेतिकेचित् । सर्वत्ररूपेआद्यविभागत्रयेदशांशाद्यसंभवेपिउत्तरविभागत्रयेदशांशादिप्राप्तिरस्ती
त्यन्ये । अयमेवचशिष्टैराद्दतःपक्षः। तत्ररूपेदशांशहोमेषोडशधाविभागपक्षेआहुतिद्वयंदशांशः । अर्धाधिकेअल्पांतरत्वेनस
मस्ताहुतिग्रहणात् । तच्चाद्याभ्यांमंत्राभ्यां । यद्वाआद्येनांत्येनचमंत्रेणेतियाज्ञिकाः। तत्रैवाष्टाचत्वारिंशत्पक्षेपंचाहुतयोदशां
शः। तत्राद्यैरेवपंचभिर्यद्वाद्याभ्यांद्वाभ्यांअंत्यैस्त्रिभिरितिपक्षद्वयं । तत्रैवैकोनसप्तत्युत्तरशतमंत्रपक्षेसप्तदशाहुतयोदशांशः।
तत्राप्याद्याएवसप्तदश आद्यानवअंत्याअष्टौवेतिपक्षद्वयं । रूपेएवषष्ठेपक्षेशतांशाहुतिद्वयंप्राग्वन्मंत्राभ्यांज्ञेयं । यत्रसमग्रे
णनमकरूपेणहोमस्तत्रैवचमकाहुतिर्नान्यत्र । तेनैषुत्रिष्वपिपक्षेषुनचमकाहुतिः ॥ ॥ रुद्यांतुसमग्रहोमेएकधाविभागेएका
दशनमकाहुतयः चमकेतुअग्नाविष्णूइत्येका एकादशभिश्चमकानुवाकैर्नमकप्रतिरूपकयोजितैरेकैकरूपांतेएकैकेतिद्वादश
सर्वास्त्रयोविंशतिराहुतयः । तत्रैवत्रेधाविभागेनमकानांत्रयस्त्रिंशत् चमकानांप्राग्वद्वादशेतिसर्वाःपंचचत्वारिंशत् । तत्रैव
षोढाविभागेनमकानांषडधिकाषष्टिःचमकाहुतिभिःसहाष्टासप्ततिः । तत्रैवषोडशधाविभागेनमकानांषट्सप्तत्युत्तरंशतं च
मकाहुतिभिःसहाष्टाशीत्यधिकंशतं । तत्रैवाष्टाचत्वारिंशत्पक्षेनमकानामष्टाविंशत्यधिकापंचाशत् चमकैःसहचत्वारिंशदधि
का । तत्रैवैकोनसप्तत्युत्तरशतधाविभागेनमकानामष्टादशशतान्येकोनषष्टिश्च चमकैःसहैकसप्ततिरिति ॥ रुद्यांदशांशहोमे
रूपेसमग्रहोमेएकधाविभागादिषट्पक्षेषुयासंख्योक्तासैवात्रबोद्धव्या ॥ तत्रषोडशधाविभागादिपक्षेअवशिष्टरूपस्यदशांशरू
पाद्भिःपंचसप्तदशसहिताक्रमेणप्रागुक्तैवसंख्याबोद्धव्या ॥ तद्यथा । विंशतिस्त्रिंशद्वा पंचपंचाशत्संचषष्टिर्वा एकोननवति

र्नवनवतिर्वेति रुद्रांशतांशहोमःषोडशधाविभागादिपक्षत्रयएवसंभाव्यते । तत्रनमकेप्राग्वदाहुतिद्वयं चमकेचोक्तंपक्षद्वय मितिचतस्रश्चतुर्दशवाषोडशधाविभागेआहुतयः । अष्टचत्वारिंशद्धाविभागेतुनमकेप्राग्वत्पंच चमकेद्वौपक्षावितिसप्तसप्त दशवाहुतयोभवंति । एकोनसप्तत्युत्तरशतधाविभागेतुनमकेसप्तदश चमकेचपक्षद्वयमितिविंशतिस्त्रिंशद्वेति ॥ ॥ लघुरु द्रेलक्षग्रहोमेएकधापक्षेएकविंशत्युत्तरशतनमकानांतावत्यआहुतयः चमकानांद्वात्रिंशदुत्तरंशतमितिचमकैःसहत्रिपंचाशद धिकंशतद्वयमाहुतयः । तत्रैवत्रेधाविभागेनमकानांत्रिपष्ठ्यधिकंशतत्रयं चमकानामनंतरोक्ताएवेतिचतुःशतानिपंचनवति श्च । तत्रैवषोढाविभागपक्षेनमकानांसप्तशतानिषड्विंशतिश्च चमकानांतावत्यएवेतिसर्वाअष्टशतानिअष्टपंचाशच्च । तत्रैवषो डशधाविभागपक्षेनमकानांसहस्रमेकंनवशतानिषड्विंशतिश्च चमकानांतावत्यएवेतिसर्वाःसहस्रद्वयमष्टषष्टिश्च । तत्रैवाष्टाच त्वारिंशत्पक्षेनमकानांपंचसहस्राणिअष्टशतान्यष्टौच चमकानामुक्ताएवेति चमकैःसहसर्वाःपंचसहस्राणिनवशतानिचत्वारिं शच्च । तत्रैकोनसप्तत्युत्तरशतधाविभागपक्षेनमकानांविंशतिसहस्राणिचत्वारिंशतान्येकोनपंचाशच्च चमकानांतावत्यएवेति सर्वाविंशतिसहस्राणिपंचशतानिएकाशीतिश्चेति । लघुरुद्रएवदशांशहोमेएकधापक्षेद्वादशरूपकाणिदशांशइतिनमकानां द्वादशाहुतयः चमकानांचरूपकेषुक्रमेणद्वादशेतिसर्वाश्चतुर्विंशतिः । तत्रैवत्रेधाविभागेनमकानांषट्त्रिंशत् चमकाहुतिभिः सहाष्टाचत्वारिंशत् । तत्रैवषोढाविभागेनमकानांद्विसप्ततिः चमकाहुतिभिःसहचतुरशीतिः । तत्रैवषोडशधाविभागेनमका नामेकंशतंत्रिनवतिःअवशिष्टरूपस्यचप्राग्वद्द्वे चमकैःसहद्वेशतेषट्च । तत्रैवाष्टाचत्वारिंशद्धाविभागेनमकानांपंचशतानिषट्

सप्ततिः अवशिष्टरूपस्यप्राग्वत्पंच चमकैःसहपंचशतानित्रिनवतिश्च। तत्रैवैकोनसप्तत्युत्तरशतधाविभागेनमकानांद्वेसहस्रेअ
ष्टाविंशतिः अवशिष्टरूपस्यप्राग्वत्सप्तदश चमकैःसहद्वेसहस्रेसप्तपंचाशदाहुतयइति ॥ ॥ लघुरुद्रएवशतांशहोमेएकधाप
क्षेनमकाध्यायेनैका चमकैःसहतिस्रस्त्रयोदशवाहुतयः। अत्रास्मिन्नेवपक्षेऽवशिष्टरूपाणांसंख्याभावः। तत्रैवत्रेधाविभागपक्षे
रूपकस्यतिस्रःअवशिष्टैकविंशतिरूपाणामेकाचमकैःसहषट्षोडशवा ॥ तत्रैवषोढापक्षेरूपस्यषट्अन्याचैका चमकैःसहनवए
कोनविंशतिर्वा। तत्रैवषोडशधापक्षेरूपस्यषोडशअन्यास्तिस्रः चमकैःसहएकविंशतिरेकत्रिंशद्वा। तत्रैवाष्टाचत्वारिंशद्धाप
क्षेरूपस्याष्टाचत्वारिंशत्अन्यादश चमकैःसहषष्टिःसप्ततिर्वा। तत्रैवैकोनसप्तत्युत्तरशतधापक्षेरूपस्यतावत्यःअन्याःपंचत्रिं
शत् चमकैःसहषडुत्तरंषोडशाधिकंवाशतद्वयमिति। अवशिष्टरूपेरूपकमंत्रविभागःप्रागुक्तः ॥ ॥ महारुद्रेसमग्रहोमेए
कधापक्षेनमकानांसहस्रमेकंत्रीणिशतानिएकत्रिंशच्चाहुतयः चमकानामेकंसहस्रंचतुःशतंद्विपंचाशच्चेतिसर्वाःद्वेसहस्रेसप्तश
तानित्र्यशीतिश्च। तत्रैवत्रेधाविभागेनमकानांत्रिसहस्राणिनवशतानित्रिनवतिश्च चमकैःसहपंचसहस्राणिचत्वारिंशतानि
पंचचत्वारिंशच्च। तत्रैवषोढाविभागेनमकानांसप्तसहस्राणिनवशतानिषडशीतिश्च चमकैःसहनवसहस्राणिचत्वारिंशतानि
अष्टत्रिंशच्च। तत्रैवषोडशधाविभागेनमकानामेकविंशतिसहस्राणिद्वेशतेषण्णवतिश्च चमकैःसहद्वाविंशतिसहस्राणिसप्तश
तानिअष्टाचत्वारिंशच्च। तत्रैवाष्टाचत्वारिंशद्धाविभागेनमकानांत्रिषष्टिसहस्राणिअष्टौशतानिअष्टाशीतिश्च चमकैःसहपंच
षष्टिसहस्राणित्रिशतानिचत्वारिंशच्च। तत्रैवैकोनसप्तत्युत्तरशतधाविभागेनमकानांद्वेलक्षेचतुर्विंशतिसहस्राणिनवशतानि

एकोनचत्वारिंशच्च चमकैःसहद्वेलक्षेषड्विंशतिसहस्राणित्रिशतान्येकनवतिश्च ॥ ॥ महारुद्रेदशांशहोमेएकधाविभागेनम
कानामेकंशतंत्रयस्त्रिंशच्चरूपाणीतितावत्यआहुतयः चमकानांद्वादश रुद्रियावृत्त्यात्रयस्त्रिंशच्छतंचमकरूपयोजनेद्वेद्वादश
वेतिसर्वाद्वेशतेएकोनाशीतिरेकोननवतिर्वा । तत्रैवत्रेधाविभागेनमकानांत्रीणिशतानिनवनवतिश्च चमकैःसहपंचशतानिपं
चचत्वारिंशत्पंचपंचाशद्वा । तत्रैवषोढाविभागेनमकानांसप्तशतानिअष्टनवतिश्च चमकैःसहनवशतानिचतुश्चत्वारिंश
च्चतुःपंचाशद्वा । एषुत्रिष्वपिपक्षेष्ववशिष्टरूपाणांदशांशोनास्ति । तत्रैवषोडशधाविभागेनमकानांद्वेसहस्रेएकंशतंअष्टा
विंशतिश्च अवशिष्टरूपस्यद्वे चमकैःसहद्वेसहस्रेद्वेशतेषट्सप्ततिःषडशीतिर्वा । तत्रैवाष्टाचत्वारिंशद्धाविभागेनमका
नांषट्सहस्राणित्रीणिशतानिचतुरशीतिश्च अवशिष्टरूपेपंच चमकैःसहषट्सहस्राणिपंचशतानिपंचत्रिंशत्पंचचत्वारिं
शद्वा । तत्रैवैकोनसप्तत्युत्तरशतधाविभागेनमकानांद्वाविंशतिसहस्राणिचत्वारिशतानिसप्तसप्ततिश्च अवशिष्टरूपेसप्तद
श चमकैःसहद्वाविंशतिसहस्राणिषट्शतानिचत्वारिंशत्पंचाशद्वेति ॥ ॥ महारुद्रेशतांशहोमेएकधाविभागेत्रयोदशरूपा
णिशतांशइतितावत्यआहुतयः चमकानांत्वेकादशिन्यांद्वादशरूपद्वयेच चमकानांप्रत्येकंद्वेद्वादशवेतिचतस्रश्चतुर्विंशतिर्वा
सर्वाएकोनत्रिंशदेकोनपंचाशद्वा । अत्रास्मिन्नेवपक्षेअवशिष्टरूपाणांशतांशोनास्ति । तत्रैवत्रेधाविभागेनमकानामेकोनचत्वा
रिंशत्अवशिष्टैकत्रिंशद्रूपाणांचैका चमकैःसहषट्पंचाशत्षट्सप्ततिर्वा । तत्रैवषोढाविभागेनमकानामष्टसप्ततिःअवशिष्टरू
पाणांद्वे चमकैःसहषण्णवतिःषोडशाधिकंशतंवा । तत्रैवषोडशधाविभागेद्वेशतेअष्टौचअवशिष्टरूपाणांपंच चमकैःसहद्वेश

तेएकोनत्रिंशदेकोनपंचाशद्वा। तत्रैवाष्टाचत्वारिंशद्धाविभागेनमकानांषट्शतानिचतुर्विंशतिश्च अवशिष्टरूपाणांपंचदश च
कैः सहषट्शतानिपंचपंचाशत्पंचसप्ततिर्वा । तत्रैवैकोनसप्तत्युत्तरशतधाविभागेनमकानांद्वेसहस्रेएकंशतंसप्तनवतिश्चअवशि
रूपाणांद्विपंचाशत् चमकैः सहद्वेसहस्रेद्वेशतेपंचषष्टिः पंचाशीतिर्वेति॥ ॥ अतिरुद्रेसमग्रहोमेएकधापक्षेचतुर्दशसहस्राणिषट्
शतानिएकचत्वारिंशच्चरूपकाइतितेषांतावत्यआहुतयः चमकानांतुप्रत्येकंरुद्र्यांद्वादशेतिपंचदशसहस्राणिनवशतानिद्वासप्त
तिश्च सर्वास्त्रिंशत्सहस्राणिषट्शतानित्रयोदशचाहुतयः। तत्रैवत्रेधाविभागेरूपाणांत्रिचत्वारिंशत्सहस्राणिनवशतानित्रयोविं
शतिश्च चमकैः सहएकोनषष्टिसहस्राणिअष्टौशतानिपंचनवतिश्च । तत्रैवषोढाविभागेरूपाणांसप्ताशीतिसहस्राणिअष्टौशता
निषट्चत्वारिंशच्च चमकैः सहलक्षमेकंत्रीणिसहस्राणिअष्टौशतान्यष्टादशच । तत्रैवषोडशधापक्षेरूपाणांद्वेलक्षेचतुस्त्रिंशत्सह
स्राणिद्वेशतेषट्पंचाशच्च चमकैः सहद्वेलक्षेपंचाशत्सहस्राणिद्वेशतेअष्टाविंशतिश्च। तत्रैवाष्टाचत्वारिंशद्धापक्षेरूपाणांसप्तलक्षा
णिद्वेसहस्रेसप्तशतान्यष्टषष्टिश्च चमकैः सहसप्तलक्षाणिअष्टादशसहस्राणिसप्तशतानिचत्वारिंशच्च । तत्रैवएकोनसप्तत्युत्त
रशतधाविभागेचतुर्विंशतिर्लक्षाणिचतुःसप्ततिसहस्राणित्रीणिशतान्येकोनत्रिंशच्च चमकैः सहचतुर्विंशतिलक्षाणिनवतिसह
स्राणित्रीणिशतान्येकाचेति ॥ ॥ अतिरुद्रेदशांशहोमेएकधापक्षेनमकानामेकंसहस्रंचत्वारिंशतानिचतुःषष्टिश्चाहुतयः
चमकानुवाकानांप्रतिरूपयोजने एकंसहस्रंपंचशतानिषण्णवतिः अवशिष्टरूपेचद्वेद्वादशवेतिसर्वास्त्रीणिसहस्राणिद्विषष्टिर्द्वा
सप्ततिर्वा । तत्रैवत्रेधापक्षेनमकानांचत्वारिसहस्राणित्रीणिशतानिद्वानवतिश्च चमकैः सहपंचसहस्राणिनवशतानिनवतिः श

तंवा । तत्रैवषोढापक्षेनमकानामष्टौसहस्राणिसप्तशतानिचतुरशीतिश्च चमकैःसहदशसहस्राणित्रिशतानिद्व्यशीतिर्द्वानवति
र्वा । एषुत्रिष्वपिपक्षेषुमूलावशिष्टरूपदशांशाभावः । तत्रैवषोडशधापक्षेनमकानांत्रयोविंशतिसहस्राणिचत्वारिंशतानिचतुर्विं
शतिश्च मूलावशिष्टरूपस्यद्वे चमकैःसहपंचविंशतिसहस्राणिचतुर्विंशतिश्चतुस्त्रिंशद्वा । तत्रैवाष्टाचत्वारिंशद्धापक्षेनमकानांस
प्ततिसहस्राणिद्वेशतेद्विसप्ततिश्च मूलावशिष्टरूपस्यचपंच चमकैःसहएकसप्ततिसहस्राणिअष्टौशतानिपंचसप्ततिःपंचाशीति
र्वा । तत्रैवैकोनसप्तत्युत्तरशतधापक्षेनमकानांद्वेलक्षेसप्तचत्वारिंशत्सहस्राणिचत्वारिंशतानिषोडशच मूलावशिष्टरूपस्यचसप्त
दश चमकैःसहद्वेलक्षेएकोनपंचाशत्सहस्राणिएकत्रिंशदेकचत्वारिंशद्वा ॥ ॥ अतिरुद्रेशतांशहोमेएकधाविभागेनमकानांए
कशतंपट्चत्वारिंशच्चेतितेषांतावत्यआहुतयः अवशिष्टैकचत्वारिंशद्रूपाणांशतांशोनसंभवति । चमकानांत्रयोदशरुद्रीष्वेकंश
तंषट्पंचाशच्च रूपकत्रयेद्वेद्वादशवेतिषट्त्रिंशद्वा सर्वास्त्रीणिशतानिअष्टावष्टत्रिंशद्वा । तत्रैवत्रेधाविभागेनमकानांचत्वारि
शतान्यष्टत्रिंशच्च अवशिष्टरूपाणामेकाचमकैःसहषट्शतानिएकएकत्रिंशद्वा । तत्रैवषोढाविभागेनमकानांअष्टौशतानिषट्सप्त
तिश्चअवशिष्टरूपाणांद्वे चमकैःसहएकंसहस्रंचत्वारिंशत्सप्ततिर्वा । तत्रैवषोडशधाविभागेनमकानांद्वेसहस्रेत्रीणिशतानिषट्
त्रिंशच्चअवशिष्टरूपाणांसप्त चमकैःसहद्वेसहस्रेपंचशतानिपंचपंचत्रिंशद्वा । तत्रैवाष्टाचत्वारिंशद्धाविभागेनमकानांसप्तसहस्रा
णिअष्टौचअवशिष्टरूपाणांविंशतिः चमकैःसहसप्तसहस्राणिएकंशतंनवतिश्च शतद्वयंविंशतिश्चवा । तत्रैवैकोनसप्तत्युत्तरश
तधाविभागेनमकानांचतुर्विंशतिसहस्राणिषट्शतानिचतुःसप्ततिश्चअवशिष्टरूपाणामेकोनसप्ततिः चमकैःसहचतुर्विंशतिसह

स्राणिनवशतानिपंचपंचात्रिंशद्वेति ॥ एवंकैश्चिद्रुद्रहोमसंख्याभिहिता । अन्यैस्तुयत्रप्रागुक्तसंख्यातोधिकंरूपकमवशिष्यते तत्रसमग्ररूपकेणहोमः । यत्रत्वाहुतयोवशिष्यंतेतत्रषडाहुतिपर्यंतमाद्यैस्त्रिभिर्मंत्रैस्तिस्रआहुतयःअंत्यैस्त्रिभिस्तिस्रः । यत्ररूपादधिकाअवशिष्यंतेतत्ररूपकेणहोमः । रूपकेचद्वेद्वादशवाचमकाहुतयः । एवंचाकिंचिदधिकमात्रंहोमेसंपद्यतेनतुप्रागुक्तपक्षवत्प्रधानभूतकियद्धोमलोपोभवतीत्युक्तं । अस्मिंश्चपक्षेप्रागुक्तसंख्ययैषांसंख्याएकीकृत्ययोज्या । इहचरुद्रहोमेउक्तेष्वनेकप्रकारेषुयत्रयत्राहुतिसंख्याधिक्यमाहुतिपरिमाणाधिक्यंवातत्रतत्रफलतारतम्यंद्रष्टव्यं ॥ एवंरुद्रहोमंविधायहृदयाद्यस्त्रांतंप्रागुक्तंपंचांगन्यासंकुर्यात् ॥ ऋत्विगादिपक्षेतुसर्वेप्येवमेवकुर्युः ॥ ततआचार्योयजमानोवाप्रागुक्तरुद्रपीठदेवताभ्यस्तत्तन्नाममंत्रैराज्यंस्रुवेणजुहुयात् ॥ इहचहौम्यद्रव्यमधोमेखलायांभूमौवापतितमग्नौनक्षिपेत् मध्यमोपरिमेखलयोःपतितस्यपरिधिपरिस्तरणांतर्गतत्वेनाग्निप्रक्षेपार्हत्वात्तद्बहिर्गतस्यांतःप्रक्षेपनिषेधाच्चेतिहोमप्रकारसंक्षेपः ॥ एवंहोमंपरिसमाप्यचंदनाद्युपचारैरग्नेनयेतिमंत्रेणसंकल्पपूर्वकंस्वाहास्वधायुतमग्निंपूजयेत् । अग्नयेगंधादिबहिरेवदद्यात् । ततोग्रहपीठदेवतानांरुद्रपीठदेवतानांचोत्तरपूजांकेचिदाहुः ॥ पूजासंपूर्णतांवाचयित्वायस्यस्मृत्याआवाहनंनजानामीत्युक्त्वास्विष्टकृदादिनत्राहुतीश्चहुत्वाबलिदानंइंद्रादिलोकपालेभ्योग्रहेभ्यश्चकृत्वारुद्रपीठस्याग्रेकद्रुद्रायेतिरुद्रायबलिंदत्वापूर्णाहुतिंवसोर्धारांचजुहुयात् (बलिदानपूर्णाहुतिवसोर्धारादिमात्स्येग्रहयज्ञेद्रष्टव्यं) एवंवसोर्धारांविधाययथाशाखंपूर्णपात्रविमोकादिकर्मशेषंसमापयेदाचार्यः । तदनंतरंवरणक्रमेणऋत्विजःप्रतिनिधयश्चोदङ्मुखाःप्राङ्मुखयजमानहस्तेश्रेयःसंपादनंकुर्वंति ॥ तच्चैवं ॥ शिवाआपःसंत्वितियज

मानहस्तेजलंक्षिपेत् सौमनस्यमस्त्वितिपुष्पं अक्षतंचारिष्टंचास्त्वित्यक्षतान् दीर्घमायुःशांतिःपुष्टिस्तुष्टिश्चास्त्वितिपुनर्जलं। मयाभवन्नियोगेन महारुद्रमध्येयथांशेनयःकृतोजपस्तद्दशांशेनामुकपक्षेणचयःकृतोहोमस्तस्माज्जपाद्धोमाच्चयदुत्पन्नंश्रेयस्तत्तुभ्यमहंसंप्रददइति॥ इदंनिर्मूलत्वाद्यजमानप्रतारणामात्रमेव। तदनंतरमग्नेःपश्चिमभागेप्राङ्मुखोपविष्टोयजमानउदङ्मुखानाचार्यादीन्पूजयिष्यइतिसंकल्प्य श्रीमहारुद्रस्वरूपिणेआचार्यायेदंपाद्यंइदंबार्हस्पत्यंवासोयुगुलमित्यादिगंधपुष्पधूपदीपतांबूलानिदत्वा पूर्वोक्तविशेषणवतिकालेदेशेचकृतस्यमहारुद्रादिकर्मणःप्रतिष्ठासिद्ध्यर्थममुकगोत्रायामुकवेदांतर्गतामुकशाखाध्यायिनेमुकशर्मणेआचार्याययथाशक्त्यलंकृतामिमांसवत्सांगांरुद्रदैवत्यांइदंच हिरण्यमग्निदैवतंतुभ्यमहंसंप्रददइतिकुशाक्षतसहितजलंविप्रहस्तेनिक्षिप्य नममेतिवदेत् विप्रःस्वस्तीत्युक्त्वाकामस्तुतिंकइदंकस्माअदादित्यादिकांस्वशाखास्थांपठेत् एवमेवब्रह्मपूजांविधायदक्षिणांदत्वा अनंतरंग्रहजापकेभ्यःपूजापूर्वकंग्रहदक्षिणादेया अनंतरमृत्विजोपिपूजयित्वासंकल्पपूर्वकंदक्षिणांदद्यात् प्रतिनिधिपक्षेपारितोषिकंदद्यात् यथाशक्त्याऽचार्यादिभ्योऽलंकारमुद्रिकोदकपात्रोपानद्व्यजनछत्रचामरादीन्युपकरणानिदद्यात् गोरभावेतन्निष्क्रयत्वेननिष्कंतदर्धंवासुवर्णंशक्त्यादद्यात् ततोद्वारजापकेभ्योदक्षिणादेया ततोनानावेदांतर्गतनानाशाखाध्यायिभ्योनानागोत्रेभ्योनानाशर्मभ्योब्राह्मणेभ्योदीनानाथेभ्यश्च यथाशक्तिभूयसींदक्षिणांदातुमुत्सृजेत् नममेतिसकुशाक्षतजलंक्षिप्त्वाॐतत्सदितिवदेत् तदनंतरंग्रहवेदिसमीपस्थकलशोदकेनरुद्रकलशोदकेनद्वारकलशोदकेनचदूर्वापंचपल्लवैरुदङ्मुखाआचार्यर्त्विजस्तिष्ठंतःप्राङ्मुखंसकुटुंबमुपविष्टंयजमानमभिषिंचेयुः अभिषेकेपत्नीवामभागे

अभिषेकसमयेगीतवाद्यादिमंगलघोषःकार्यः समुद्रज्येष्ठाइतिचतसृणांवसिष्ठआपस्त्रिष्टुप् अभिषेकेविनियोगः ॐ समुद्रज्ये
ष्ठाः० ४ त्रायंतामिहदेवाइत्यादि अक्षीभ्यामित्यादिचअन्येपिस्वशाखोक्तामंत्राग्राह्याः पौराणास्तुसुरास्त्वामभिषिंचंत्वि
त्यादयः एवमभिषेकानंतरंसर्वौषधीभिरनुलिप्यशुद्धोदकेनस्नात्वाशुक्लमाल्यांबरानुलेपनःसपत्नीकोयजमानोग्रहरुद्रपीठदेव
तानांगंधाद्युपचारैरुत्तरपूजांदक्षिणाप्रदक्षिणानमस्कारांतांनिर्वर्त्यपुष्पांजलिंदत्वा आवाहनंनजानामीति अपराधसहस्रा
णि यस्यस्मृत्या मंत्रहीनं इतिपीठद्वयेक्षमाप्यउत्तिष्ठब्रह्मणस्पते अभ्यारमिदद्रयः यांतुदेवगणाइतिपुष्पाक्षतप्रक्षेपेणग्रहपी
ठदेवताविसर्ज्य एवमेवरुद्रपीठदेवताविसर्जयेत् ग्रहपीठंपूजोपस्करयुतं रुद्रपीठमपिसोपस्करंरुद्रप्रतिमांचाचार्यायदद्यात् ।
तत्रप्रतिमादानमंत्राः ॥ श्रीरुद्रप्रतिमांस्वर्णमयींवस्त्रयुगान्वितां ॥ श्रीरुद्रप्रीतयेचापिप्राप्तानिष्टनिवृत्तये ॥ प्रार्थिताभीष्ट
संसिध्यैतुभ्यंश्रीरुद्ररूपिणे ॥ संप्रदद्यांविधानेनयथोक्तफलमस्तुमे ॥ यदातुमारकतंलिंगंतदादानमंत्रः ॥ इदंमारकतंलिंगंरौ
प्यपीठान्वितंशुभं ॥ नंदिनाराजतेनापिश्वेतवस्त्रयुगान्वितम् ॥ धान्यैर्द्वादशभिर्युक्तमेकादशफलान्वितं ॥ संप्रदद्यांवि
धानेनयथोक्तफलमस्तुमे ॥ काश्मीरलिंगपक्षेतुइदंमारकतमित्यत्रइदंकाश्मीरजमितिप्रयोज्यं ॥ द्वादशधान्यानितुव्रीहियव
माषतिलमुद्गखल्वगोधूममसूरप्रियंग्वणुश्यामाकनीवाराः ॥ तेषांमानंतुप्रस्थाधिकंद्रोणावधियथाशक्तिग्राह्यं उक्तधान्याभा
वेयथासंभवंग्राह्याणि । ततोग्निंसंपूज्य गच्छगच्छसुरश्रेष्ठेतिअग्निंविसृज्य सर्वामंडपदेवताद्वारदेवताश्चयांतुदेवगणाइतिवि
सृज्य ध्वजपताकाद्युपस्करयुतंमंडपमाचार्यायदद्यात् । अमुंमंडपंध्वजपताकाद्युपस्करयुतंतुभ्यमहंसंप्रददेनममेति । स्वस्ती

तिसप्रतिब्रूयात् । ततःकृतस्यमहारुद्रादिकर्मणःसंपूर्णतासिद्ध्येयथोपपन्नेनान्नेनयथाकालंनानागोत्रान्नानाशर्मणोमुकसंख्या
न्ब्राह्मणान्भोजयिष्येइतिसंकल्प्ययथाकालंब्राह्मणान्भोजयेत् भूरिदक्षिणासंकल्पानंतरंवाब्राह्मणभोजनसंकल्पः । रूपेएकः
रुद्रांत्रयः लघुरुद्रेएकादश महारुद्रेएकविंशत्युत्तरशतं अतिरुद्रेत्रयोदशशतान्येकत्रिंशच्चेति ततोब्रह्मार्पणंब्रह्महविः चतुर्भि
श्चचतुर्भिश्चेत्युक्त्वा मयायत्कृतंयथाकालंयथादेशंयथाज्ञानंयथाशक्तिचमहारुद्रादिकर्मतेनश्रीपरमेश्वरःप्रीयतां ॐतत्सद्ब्रह्मा
र्पणमस्त्वितिसकुशजलंक्षिपेत् । ततःसदस्यंचंदनाक्षतपुष्पवस्त्रतांबूलदक्षिणादिभिःपूजयित्वांजलिंबद्ध्वामयायत्कृतंमहारुद्रा
दिकर्मतत्कालहीनंभक्तिहीनंशक्तिहीनंश्रद्धाहीनंभवतांब्राह्मणानांवचनात्सर्वसंपूर्णमच्छिद्रंचास्तुइतिप्रार्थयेत् ततःसंपूर्णम
च्छिद्रमस्त्वितिसर्वेवदेयुः। ततस्तेषांमंत्राशिषोगृहीत्वातान्सानुनयंविसृज्यदीनानाथादीनन्नादिभिःसंतोष्यस्वयंसुहृन्मित्रादि
युतःसोत्साहःसंतुष्टोहविष्यंभुंजीतेति ॥ रामेश्वरभट्टात्मजनारायणसूरिणाकाश्यां ॥ कार्मणसज्जनतुष्ट्यैरुद्रानुष्ठानपद्धतीर
चिता ॥ ग्रंथाननेकानालोड्यविचार्यसहसज्जनैः ॥ कृतःश्रमोनेनविभुःशंकरःप्रीयतांमम ॥ इतिश्रीभट्टरामेश्वरसुतनाराय
णभट्टकृतारुद्रानुष्ठानपद्धतिःसमाप्ता ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

॥ १८२ ॥ अथतृचाकल्पपद्धतिः ॥

श्रीः ॥ सूतउवाच ॥ भक्त्याकृष्णंनमस्कृत्यपांडवःपर्यपृच्छत॥तृचामंत्रस्यमाहात्म्यंश्रोतुमिच्छाम्यहंप्रभो॥१॥ श्रीकृष्णउवाच॥
परंव्रतंप्रवक्ष्यामिशृणुपार्थह्यनन्यधीः ॥ सौरवैदिकमंत्रस्यविधिंसर्वरुजापहं॥ २ ॥ प्रत्यहंपूजनंतस्यमंत्रस्यसकलार्थदं ॥ अर्घ्यं

चैवनमस्कारंसर्वंयद्यच्छृणुष्वतत् ॥३॥ तवप्रीत्याप्रवक्ष्यामिसर्वलोकहितायवै ॥ सौरमंत्रस्यमाहात्म्यंप्रवक्ष्यामिसमासतः ॥४॥
उद्यन्नद्येतिमंत्रोयंसौरःपापप्रणाशनः ॥ रोगघ्नश्चद्विषघ्नश्चभुक्तिमुक्तिप्रदायकः ॥ ५ ॥ कण्वेनतुपुराहृष्टंगुह्यंपरमसिद्धिदं ॥
पुत्रस्यरोगनाशायख्यातंलोकहितायच ॥ ६ ॥ तेनचाराधितोदेवःस्तुत्वामंत्रेणभास्करः ॥ तत्प्रवक्ष्यामितेसर्वंन्यासपूजा
विधिंक्रमात् ॥ ७ ॥ उद्यन्नद्येत्यृचादित्यमुपतिष्ठेद्दिनेदिने ॥ हृद्रोगंनाशयेत्तस्यपरमारोग्यदायकं ॥ ८ ॥ रोगीचजपतेरो
गैर्मुक्तोभास्करतुष्टितः ॥ आरोग्यमेतत्परमंजपेन्नित्यमतंद्रितः ॥ ९ ॥ द्विषंतमितिचार्धर्चंयद्विषंतंजपेत्स्मरन् ॥ अष्टावृ
त्त्याजपेन्नित्यंद्विषंनाशयतेध्रुवं ॥ १० ॥ उत्तमस्तस्यसार्धंचद्विषिद्वेषइतिश्रुतं ॥ हृद्रोगोनाशमाप्नोतिमंत्रस्यास्यप्रभावतः
॥ ११ ॥ साधकोविधिनानित्यंस्नात्वाह्यनुदितेरवौ ॥ धौतशुक्लांबरधरःकृत्वासंध्यादिकाःक्रियाः ॥ १२ ॥ गोमयेनोपलि
प्तेचशुचिःस्वासनमाविशेत् ॥ प्राणान्निरुध्यसंकल्प्यपूजाद्रव्याणिशोधयेत् ॥ १३ ॥ सकेसराणिपद्मानिकरवीराणिचार्जु
न ॥ रक्तचंदनमिश्राणिगंधाक्षतकुशानिच ॥ १४ ॥ मंडलंरक्तवर्णेनआत्माग्रेचतुरस्रकं ॥ विरच्यतत्रपद्मानिगंधपंकेनवा
लिखेत् ॥ १५ ॥ ताम्रपात्रस्थितंयंत्रंविधायपंकजोपरि ॥ अर्घ्यपात्रंतथाताम्रंगर्भपद्मंतुलास्थितं ॥ १६ ॥ अर्घ्योदकेनसंपू
र्यकलशंस्थापयेत्ततः ॥ गंगांचावाहयेत्तत्रमुद्रामंकुशयाजपन् ॥ १७ ॥ घृणीतिमूलमंत्रेणप्रणवाष्टकमंत्रितं ॥ गंधाद्यैरर्चितं
तच्चअर्घ्यंतोयेनपूरयेत् ॥ १८ ॥ अर्चयेत्पूर्ववत्तेनअभिमंत्र्यततोजलं ॥ प्रोक्षणीकरणैस्त्वेवमात्मानंसेचयेत्ततः ॥ १९ ॥
न्यासंकृत्वाततःपश्चाद्विधिरेषउदाहृतः ॥ उद्यन्नद्येत्यृचांतासांऋषिःप्रस्कण्वईरितः ॥ २० ॥ छंदोनुष्टुप्तथादेवःसूर्यनारायणः

स्मृतः॥ विनियोगस्तथाकार्योन्यासकर्मत्विदंशृणु ॥२१॥ अनेनैवविधानेनन्यासंकृत्वायथाविधि ॥ उद्येत्यर्धर्चप्रणवमायादी
र्घस्वरैर्युतं॥ २२॥ अंगुष्ठादिकरन्यासंदेहांगंचततःपरं ॥ हस्तयोर्हृदयेमूर्ध्निपादेनाभौमुखेतथा ॥ २३ ॥ चक्षुषोःकवचंशस्त्रंपा
दशःक्रमतोन्यसेत्॥ अनेनैवविधानेनन्यासंकुर्याद्यथाविधि ॥२४॥ षडंगंकवचंकृत्वासौरमंत्रविधिक्रमात् ॥ एवंयःकुरुतेन्या
संद्वादशांगेपदानिच॥ २५॥ ससर्वरोगनिर्मुक्तःसर्वोपद्रववर्जितः ॥ एवंन्यस्तमुनिर्विप्रःकर्णिकायामधःक्रमात् ॥ २६॥ आ
धारपीठपूजांचक्रमेणैवसमर्चयेत् ॥ कर्णिकायांन्यसेत्सूर्यंसांगावरणभूपितं॥२७॥ पत्रसंधिस्थिताष्टारदैवतैःसहपूजयेत्॥ पा
द्यार्घ्याचमनंचैवमधुपर्कंनिवेदयेत्॥ २८॥ ततस्त्वाचमनंस्नानंवस्त्रमाचमनंतथा॥ गंधंपुष्पंतथाधूपंदीपंनैवेद्यमेवच ॥२९॥ त
तश्चफलतांबूलंदक्षिणांचसमर्पयेत्॥ अथार्घ्यपात्रमादायपूरयेत्तीर्थवारिणा॥३०॥सकेसराणिपद्मानिकरवीराणिचार्जुन ॥ ति
लतंडुलसंयुक्तंकुशैर्गंधोदकेनच ॥३१॥ रक्तचंदनमिश्राणिकृत्वावैताम्रभाजने॥ धृत्वाशिरसितत्पात्रंजानुभ्यांधरणीतले॥३२॥
मंत्रपूतंगुडाकेशअर्घ्यंदद्याद्गभस्तये॥ पादार्धर्चतृचेनैवत्रिधावृत्तंत्रिधापुनः ॥ ३३ ॥ दद्यादर्घ्यंसमंत्रेणअनुलोम्यैःपुनःपुनः ॥
नित्यात्तुद्विगुणंकुर्याद्रविवारेप्रयत्नतः॥ ३४॥ दंडवत्प्रणमेद्भूमावर्घ्यदानक्रमेणतु ॥ पुनश्चगंधपुष्पादीनुपचारान्प्रकल्पयेत्
॥ ३५॥ मित्रादिदेवताःसर्वास्तर्पयेन्मार्जयेत्ततः ॥ तीर्थस्यग्रहणंकुर्यान्मंत्रेणानेनवापुनः॥ ३६ ॥ विप्रान्द्वादशशक्त्यावाभो
जयेद्रविवासरे ॥ नमस्कृतिशतांशेनततोब्राह्मणभोजनं॥३७॥ इतिश्रीभविष्योत्तरपुराणेतृचाकल्पविधानं॥ ॥अथप्रयोगः॥
आचम्यप्राणानायम्य ॥ तदादौशुभेमुहूर्तेनदीतीरेशुद्धभूमौषोडशद्वादशहस्तान्यतमहस्तंमंडपंचतुर्द्वारंकृत्वातन्मध्येहस्तमा

त्रांवेदींकृत्वासूर्योदयात्पूर्वंस्नात्वा परिहितशुक्लशुचिवासाःपूजासंभारान्संभृत्य मंडपमेत्यवेद्याःपश्चिमतःप्राङ्मुखउपविश्य प्राणानायम्यदेशकालौसंकीर्त्यममामुकव्याधिनिरसनेनशरीरपुष्टिद्वाराश्रीसवितृसूर्यनारायणदेवताप्रीत्यर्थं अमुकसंख्ययातृचाकल्पविधिनार्घ्यदानानिनमस्कारांश्चकरिष्ये ॥ इतिसंकल्प्य ॥ गणेशपूजनंस्वस्तिवाचनंचकृत्वाआचार्यंऋत्विजश्चयथाविभवंवृणुयात् ॥ ततआचार्योवेद्यांरक्तचंदनेनकुंकुमेनवाषट्कोणंवृत्तं अष्टकोणंद्वादशकोणंभूगृहंचतुर्द्वारयुतंचतुष्कोणंयंत्रंनिर्मायअर्घ्यपात्रासादनार्थंपुरतःअष्टदलंचतुरस्रंचनिर्मायअर्घ्यपात्रेअष्टदलंचनिर्मायसंकल्पपूर्वकंभूतशुद्ध्यादिकंकुर्यात् ॥ निर्मितंयंत्रंकेवलवेद्यांताम्रपात्रेवास्थापयेत् ॥ रविचक्रलक्षणं ॥ अथातःसंप्रवक्ष्यामिरवेश्चक्रमनुत्तमं ॥ बिंदुस्त्रिकोणवृत्तंचषट्कोणंवृत्तयुग्मकं ॥ पश्चादष्टदलंप्रोक्तंद्वादशारंसकर्णिकं ॥ भूपुरत्रितयंपश्चाच्चतुर्द्वारंरवेःक्रमात् । इतिरविचक्रलक्षणं ॥ रवेर्मंतांतरेणचक्रं ॥ आद्यंतृतीयेतृतीयादिभूतंभूताद्वितीया....द्वितीया (?) ॥ चतुर्थमाद्यंहिपुनःक्रमेणएवंलिखेदष्टदलेषुपद्मं ॥ ततःन्यासंकुर्यात् ॥ तत्रमंडपदेवताभ्योनमइतिमंडपंसंपूज्यवास्तोष्पतयेब्रह्मणेनमइतिवास्तोष्पतिंपूजयित्वा ॥ उद्यन्नद्येत्यृचस्यकाण्वःप्रस्कण्वऋषिः ॥ सूर्योदेवता ॥ अनुष्टुप्छंदः ॥ अंगशुद्धौविनियोगः ॥ ॐ उद्यन्नद्य० इतितृचेनसूक्तेनोदकेनपाणिनांगान्यभिमृश्य ॥ गुरुभ्योनमः ॥ परमगुरुभ्योनमः ॥ परात्परगुरुभ्योनमः ॥ कण्वपुत्रप्रस्कण्वऋषयेनमःशिरसि ॥ अनुष्टुप्छंदसेनमःमुखे ॥ सर्वरोगापहर्ताजगदात्माश्रीसूर्योदेवताहृदयायनमः ॥ ज्ञाननेत्रेश्रींबीजंनाभ्यैनमः ॥ ह्रींकीलकंआधारायनमः ॥ द्वादशांगन्यासेविनियोगः ॥ ॐ उद्यन्नद्यमित्रमहः ॐ ह्रांदक्षिणहस्तायनमः कुकृतान्मित्रोरक्षतुमां ॥ ॐ आरो

हन्नुत्तरांदिवं ॐह्रींवामहस्ताय० विहिताकरणाद्रवीरक्ष० ॥ ॐ हृद्रोगंममसूर्य ॐ ह्रूंहृदयाय० सूर्योऽज्ञानाद्रक्षत्वनामयंकरोतु मां ॥ ॐ हरिमाणंचनाशय ॐ ह्रैंमूर्ध्नेनमः शिरोवनमनाद्भानूरक्षतु० ॥ ॐ शुकेपुमेहरिमाणं ॐ ह्रौंदक्षिणपादा० प्रतिपिद्धगमनात्खगोरक्ष० ॥ ॐ रोपणाकासुदध्मसि ॐ ह्रः वामपादा० विहितागमनात्पूपारक्ष० ॥ ॐ अथोहारिद्रवेपुमे ॐ ह्रांनाभ्यै० तमोजाड्याद्धिरण्यगर्भोरक्ष० ॥ ॐ हरिमाणंनिदध्मसि ॐ ह्रींमुखाय० प्रतिपिद्धजिह्वाव्यापारात्सर्वतोमरीचीरक्ष० ॥ ॐ उदगादयमादित्यः ॐ ह्रूंदक्षणियनेत्राय० आंध्याद्विहितादर्शनाच्चादित्योरक्ष० ॥ ॐ विश्वेनसहसासह ॐ ह्रैंवामनेत्राय० प्रतिपिद्धदर्शनात्सवितारक्षतुमां ॥ ॐ द्विपंतंमह्यंरंधयन् ॐ ह्रौंकवचाय० सर्वरोगेभ्योरिष्टेभ्यश्चाऽर्कोरक्ष० ॥ ॐ मोअहंद्विपतेरधं ॐह्रः अस्त्राय० सर्वशत्रुकृत्याभ्योऽनिष्टेभ्यश्चभास्करोरक्ष० ॥ अथषडंगन्यासः ॥ ॐ उद्यन्नद्यमित्रमह० ह्रांमित्ररविभ्यामंगुष्ठाभ्यांनमः ॥ ॐ हृद्रोगंममसूर्यहरिमाणंचनाशय ह्रींसूर्यभानुभ्यां तर्जनीभ्यां० ॥ ॐ शुकेपुमे० ध्मसि ह्रूं खगपूषभ्यां मध्यमाभ्यां० ॥ ॐ अथोहारिद्र० ध्मसि ह्रैंहिरण्यगर्भमरीचिभ्यां अनामिकाभ्यां० ॥ ॐ उदगादय० सह ह्रौंआदित्यसवितृभ्यां कनिष्ठिकाभ्यां० ॥ ॐ द्विषंतंमह्यं० रधं ह्रः अर्कभास्कराभ्यां करतलकरपृष्ठाभ्यां० एवंहृदयादि० ॥ ॐ उद्यन्नद्यमित्रमहआरोहन् ३ ऋचः कवचत्वेनसर्वांगेविन्यसामि इतिव्यापकं ॥ अथपीठपूजा ॥ यंत्राधःकल्पितपीठे ॐ मंडूकाय० एवंसर्वत्रादौप्रणवः ॐ कालाग्निरुद्राय० कच्छपाय० आधारशक्त्यै० महासागराय० सूर्यलोकाय० सूर्यलोकस्थसुरेशेभ्यो० रत्नमंडपाय० रत्नद्वीपाय० कल्पवृक्षेभ्यो० रत्नवेदिकायै० रत्नसिंहासनाय० धर्माय० ज्ञानाय० वैराग्याय० ऐश्वर्या० अधर्माय० अज्ञानाय०

अवैराग्याय० अनैश्वर्याय० अनंताय० आनंदमयकंदाय० संविन्नालाय० कालसरोजाय० प्रकृतिपत्रेभ्यो० विकारमयकेसरे
भ्यो० पंचाशद्वर्णकर्णिकायै० अर्कमंडलाय० चंद्रमंडलाय० वह्निमंडलाय० सत्त्वाय० रजसे० तमसे० आत्मने० अंत
रात्मने० परमात्मने० ज्ञानात्मने० ज्ञानतत्त्वाय० मायातत्त्वाय० कालतत्त्वाय० विद्यातत्त्वाय० परतत्त्वाय० विमलायै०
उत्कर्षिण्यै० ज्ञानायै० क्रियायै० योगायैनमः प्रह्वायैनमः सत्यायैनमः ईशान्यैनमः अनुग्रहायैनमः ॐ ह्रीं सर्वादिशक्ति
कमलायनमः इतिपीठमंत्राः ॥ एताःपीठदेवताआवाह्यपंचोपचारैःसंपूज्यअंतर्यागंकुर्यात् ॥ अथांतर्यागः ॥ उदात्तस्वरज्ञा
नक्षत्रस्वरूपश्रीसूर्यचरणकमलभक्तिसिद्ध्यर्थंपरमात्मस्वरूपसिद्ध्यर्थंचअंतर्यागंकरिष्येइतिसंकल्प्यवदेत् ॥ सहस्रपुरुषादित्यः
सहस्रकिरणोरविः ॥ सहस्रशीर्षापुरुषःसहस्राक्षःसहस्रपात् ॥ योसावादित्येपुरुषःसोसावहंसूर्योहंविश्वरूपपरमात्मनेनमइ
ति ॥ अथात्मपूजा ॥ गंधद्वारामानंदकर्दमःश्रीरनुष्टुप् ॥ आत्मपूजनेवि० ॥ गंधद्वारामितिललाटेगंधाक्षतादिन्यस्य ॥ मा
ल्यादीनीतिपुष्पाणिस्वशिरसिन्यस्य ॥ नमोस्त्वनंतायेत्युक्त्वा सूर्यात्मनेनमइतिकरपुटेनहृद्यात्मानंनमस्कुर्यात् ॥ अथाष्टा
वरणदेवतापूजा तत्राष्टदलमध्येप्रागादिक्रमेणपूज्याः ॥ मार्तंडायनमः भानवेनमः आदित्याय० हंसाय० सूर्याय० दिवाक
राय० तपनाय० भास्कराय० मध्येमंडलाधिपतिर्वर्तमानमासाधिपतिःपूज्यः ॥ मासाधिपाश्चैत्रादिषु ॥ अरुणाय० वेदां
गाय० भानवे० इंद्राय० रवये० गभस्तये० यमाय० सुवर्णरेतसे० दिवाकराय० मित्राय० विष्णवे० सूर्याय० ॥ इतिप्रथ
मावरणं ॥ दीप्तायै० सूक्ष्मायै० जयायै० भद्रायै० विभूत्यै० विमलायै० अमोघायै० विद्युतायै० मध्येसर्वतोमुख्यैश्रियै० ॥

इतिद्वितीयं ॥ ततोष्टौमातरः ॥ ब्राह्म्यै० माहेश्वर्यै० कौमार्यै० वैष्णव्यै० वाराह्यै० इंद्राण्यै० चामुंडायै० महालक्ष्म्यै० ॥ इतितृतीयं ॥ आराध्याय० कपिलाय० साराय० प्रभूताय० दंडिने० पिंगलाय० धात्रे० विधात्रे० ॥ इतिचतुर्थं ॥ ऐरावताय० पुंडरीकाय० वामनाय० कुमुदाय० अंजनाय० पुष्पदंताय० सार्वभौमाय० सुप्रतीकाय० ॥ इतिपंचमावरणं ॥ ततोष्टदलाग्रेषुसायुधान्लोकपालान् ॥ इंद्राय० अग्नये० यमाय० निर्ऋतये० वरुणाय० वायवे० कुबेराय० ईशानाय० पद्मस्याधःशेषाय० ऊर्ध्वेहिरण्यगर्भाय० ॥ इतिषष्ठं ॥ वज्राय० शक्तये० दंडाय० खड्गाय० पाशाय० अंकुशाय० गदायै० त्रिशूलाय० चक्राय० पद्माय० इतिदशायुधानि ॥ इतिसप्तमं ॥ सोमाय० भौमाय० बुधाय० बृहस्पतये० शुक्राय० शनैश्चराय० राहवे० केतवे० ॥ दलांतरेषुरविंमध्येप्रकल्पयेत् ॥ इत्यष्टमं ॥ असितांगभैरवाय० रुरुभैरवाय० चंडभैरवाय० क्रोधभैरवाय० उन्मत्तभैरवाय० कपालभैरवाय० भीषणभैरवाय० संहारभैरवाय० ॥ इतिनवमं ॥ ततोमासाधिपान्पश्चिमतः ॥ गणपतये० दुर्गायै० क्षेत्रपालाय० सारथये० अरुणाय० स्वप्नाय० इच्छायै० पिंगलाय० हराय० साराय० आराध्याय० सप्ततुरंगा० इतिदशमं ॥ चतुर्द्वारेषु ॥ दंडिने० पिंगलाय० मासाधिपाय० श्रियोर्मध्येपरमसुखाय० ॥ इत्येकादशं ॥ अथद्वादशदलेषु ॥ मित्राय० रवये० सूर्याय० भानवे० खगाय० पूष्णे० हिरण्यगर्भाय० मरीचये० आदित्याय० सवित्रे० अर्काय० भास्कराय० ॥ ततोरुणादि ॥ अरुणाय० सूर्याय० वेदांगाय० भानवे० इंद्राय० रवयेन० गभस्तये० यमाय० सुवर्णरेतसेन० दिवाकराय० मित्राय० विष्णवे० ॥ ॐ नमोभगवतेसर्वावरणसंपन्नायत्रिगुणात्मधारिणेश्रीसूर्याय

सांगायसपरिवारायनमइतिनमस्कुर्वीत ॥ एहिसूर्येतिपठित्वा ॥ सर्वावरणपीठदेवतासहितश्रीसूर्यइहागच्छइहतिष्ठभूर्भुवः
स्वरोम् ॥ सूर्यमंडलादागत्यहृदयस्थत्वेनभावितंसूर्यआवाहनीमुद्रयापीठमध्येपुष्पांजलिन्यासेनावाहयेत्॥ ततोदेवस्यदेहेस्व
देहेचपुरुषसूक्तन्यासंकुर्यात् ॥ अथध्यानं ॥ ध्येयःसदेतिध्यानं ॥ आवाहनीमुद्रयावाहयामि ॥ स्थापनी ॥ संनिधापनी ॥
संरोधिनी ॥ संमुखीकरणी ॥ प्रार्थनीमुद्रयाप्रार्थयामि ॥ इतिषण्मुद्राःप्रदर्शयेत् ॥ अथपुरुषसूक्तेनषोडशोपचारैःपूजांकु
र्यात् ॥ षोडशोपचारपूजनेनभगवान्श्रीसूर्यनारायणःप्रीयतांनममप्रीतोभवतु ॥ यथाशक्तिसूर्यगायत्रींजपेत् ॥ ॐ भास्करा
यविद्महेमहद्द्युतिकरायधीमहि ॥ तन्नआदित्यःप्रचोदयात् ॥ अथार्घ्यदानं ॥ ताम्रमयमष्टदलान्वितमर्घ्यपात्रमादायजानु
भ्यामवनिंगत्वारक्तचंदनरक्तपुष्परक्ततंदुलदूर्वायवान्अर्घ्यपात्रेनिक्षिप्यनासिकाग्रमवलोकयन् ॥ ॐ ह्रांउद्यन्नद्यमित्रमहः
ह्रां ॐ मित्रायनमः ॥ ॐ ह्रींआरोहन्नुत्तरांदिवंह्रीं ॐ रवयेनमः ॐ ह्रूंहृद्रोगंममसूर्यह्रूं ॐ सूर्यायनमः ॥ ॐ ह्रैंहरिमाणंच
नाशयह्रैं ॐ भानवेनमः ॥ ॐ ह्रौंशुकेषुमेहरिमाणंह्रौं ॐ खगायनमः ॥ ॐ ह्रःरोपणाकासुदध्मसिह्रः ॐ पूष्णेनमः ॥ ॐ
ह्रांअथोहारिद्रवेषुमेह्रां ॐ हिरण्यगर्भायनमः ॥ ॐ ह्रींहरिमाणंनिदध्मसिह्रीं ॐ मरीचयेनमः॥ ॐ ह्रूंउदगादयमादित्यःह्रूं
ॐ आदित्यायनमः ॥ ॐ ह्रैंविश्वेनसहसासहह्रैं ॐ सवित्रेनमः॥ ॐ ह्रौंद्विषंतंमह्यंरंधयन्ह्रौं ॐ अर्कायनमः॥ ॐ ह्रः मोअहं
द्विषतेरधंह्रः ॐ भास्करायनमः ॥ ॐ ह्रांह्रीं उद्यन्० दिवं ह्रांह्रीं ॐ मित्ररविभ्यांनमः॥ ॐ ह्रूंह्रैंहृद्रोगं० शयह्रूंह्रैं ॐ सूर्य
भानुभ्यांनं० ॥ ॐ ह्रौंह्रः शुकेषुमे० ध्मसिह्रौंह्रःखगपूषभ्यांनं० ॥ ॐ ह्रांह्रीं अथोहारि० निदध्मसि ह्रांह्रीं ॐ हिरण्यगर्भ

मरिचिभ्यां० ॥ ॐ ह्रूंह्रैं उदगाद० सहह्रूंह्रैं ॐ आदित्यसवितृभ्यां० ॥ ॐ ह्रौंह्रः द्विषंतं० रधं ह्रौंह्रः अर्कभास्कराभ्यांन० ॥ ॐ ह्रांह्रींह्रूंह्रैंउद्यन्नद्यऋक् ह्रांह्रींह्रूंह्रैं० ॐ मित्ररविसूर्यभानुभ्यो० ॥ ह्रौंह्रःह्रांह्रींशुकेषुमेऋक् ह्रौंह्रःह्रांह्रीं ॐ खगपूषहिरण्यगर्भमरीचिभ्यो० ॥ ॐ ह्रूंह्रैंह्रौंह्रः उदगा० ऋक् ह्रूंह्रैंह्रौंह्रः ॐ आदित्यसवित्रर्कभास्करेभ्योनमः ॐ ह्रांह्रींह्रूंह्रैंह्रौंह्रः ह्रांह्रींह्रूंह्रैंह्रौंह्रः उद्यन्नद्य० शुकेषु० उदगा० ह्रांह्रींह्रूंह्रैंह्रौंह्रःह्रांह्रींह्रूंह्रैंह्रौंह्रः ॐ मित्ररविसूर्यभानुखगपूषहिरण्यगर्भमरीच्यादित्यसवित्रर्कभास्करेभ्योनमः ॥ २ ॥ विनतातनयोदेवःसर्वसाक्षीजगत्पतिः ॥ सप्ताश्वःसप्तरज्जुश्चअरुणोमेप्रसीदतु ॥ इतिमंत्रेणारुणायार्घ्यंदद्यात् ॥ एवंप्रत्यहंद्वादशावृत्तयउत्तमःपक्षः ॥ षण्मध्यमः ॥ चतस्रःअधमः ॥ यथाशक्तिवा ॥ प्रत्यहाद्द्विगुणंरविवारे ॥ एवमर्घ्यक्रमेणनमस्काराः ॥ नमस्कारांतेपुनःपंचोपचारैःपूजयेत् ॥ ततस्तृचेनषडंगन्यासंकुर्यात् ॥ नमोमित्रस्यद्वादशर्चस्यसूक्तस्य ॥ सूर्योभितपाऋषिः ॥ सूर्योदेवता ॥ जगतीछंदः ॥ दशमीत्रिष्टुप् ॥ प्रत्यृचंमित्रादीनांनमस्कारप्रदक्षिणां कुर्यात् ॥ ततःआवाहन्यादिमुद्राःप्रदर्श्य ॥ नमःसवित्रइतिपुष्पांजलिंदद्यात् ॥ आकृष्णेनेतिस्तुत्वा ॥ सवितापश्चातादितिप्रार्थ्य ॥ उद्यन्नद्येतितृचेनश्रीसूर्यसांगंविसर्जयामीतिपुष्पांजल्यर्पणेनविसर्जयेत् ॥ अभ्यारमित्यनेनेतिकेचित् ॥ यन्मंडलंदीप्तिकरंविशालंरत्नप्रभंतीव्रजनादिरूपं ॥ दारिद्र्यदुःखक्षयकारणंचपुनातुमांतत्सवितुर्वरेण्यं ॥ इत्यर्घ्योदकप्रार्थना ॥ अकालमृत्युशमनंसर्वव्याधिविनाशनं ॥ सूर्यस्यार्घ्योदकंतीर्थंजठरेधारयाम्यहं ॥ ततोमहासौरैरुपतिष्ठेत् ॥ अथसौराणांमंत्राणांऋक्संख्यामृषिदैवतछंदांसिपुनर्वक्ष्यामोमहाव्याधिदुष्टापस्मारादि हृद्रोगोन्मादोदरगुल्मशूलशांतयेगुदापशोणितार्शोभगंदरजलो

दरपांडुरोगादिविस्फोटकाजीर्णरोगप्रमेहादिसर्वव्याधिनाशायममसमस्तपापक्षयार्थंसवितृसूर्यनारायणप्रीत्यर्थं महासौरजपे विनियोगः ॥ षष्टिऋचार्धर्चएतासांसूर्योदेवताकेचिदंतिमाभिःस्तवंमन्यंतेसोहमितिध्यातव्यंयेनसूर्येणाहरहरुपासितेनधनधान्यवंतोबहुरत्नवंतआदित्यवंतआयुष्यवंतआरोग्यवंतोरयिमंतोधनवंतोबलवंतोबहुपुत्रनंतोभवंति श्रीकामःशांतिकामःश्रद्धाकामोमेधाकामःप्रज्ञाकामएवंभास्करस्याराधनंकुर्यात्सदागृहीपापक्षयार्थीव्याधिनाशार्थीनमः शौनकायनमःपरमऋषिभ्योनमःपरमऋषिभ्योनमःपरमऋषिभ्यइतिसौरशांतिः॥ अथमहार्घ्यसंख्या॥ चतुर्विंशत्यर्घ्यदानैरेकावर्तनकंस्मृतं ॥ आवर्तनैश्चतुर्विंशैरर्घिणीचप्रकीर्तिता॥ चतुर्विंशत्यर्घिणीभिर्लघ्वर्घ्यश्चप्रकीर्तितः॥ चतुर्विंशतिलघ्वर्घ्यैर्महार्घ्यश्चप्रकीर्तितः॥ लक्षत्रयेणविधिवदेक३३१७७६त्रिंशत्सहस्रकैः॥ षट्सप्तत्यधिकैःसप्तशतैरर्घ्यप्रदानतः॥सुप्रसन्नोभवेत्सूर्यःशश्वद्रोगप्रशांतये ॥ तस्मात्सर्वप्रयत्नेनमहार्घ्यंचसमाचरेत् ॥ एवमर्घ्यविधिंकृत्वाततोहोमंसमाचरेत्॥ शतंवाथसहस्रंवाअयुतंलक्षमेववा॥ जुहुयात्पायसाज्येनखाद्यैर्नानाविधैरपि ॥ अर्कपुष्पैःसमिद्भिश्चकरवीरैस्तथापरे ॥ रक्तचंदनमिश्राभिरक्षताभिस्तथापुनः ॥ साग्रैर्दूर्वांकुरैश्चेतितिलैरपियवैःशुभैः ॥ गायत्र्यासौरमंत्रैर्वातृचामंत्रैर्विशेषतः ॥ व्याहृत्यावाथहोतव्यंसूर्यस्यप्रीतयेपुनः ॥ ब्राह्मणेभ्यःप्रदातव्यंवस्त्रधेनुहिरण्यकं ॥ एवमाराधितःसूर्यःसर्वान्कामान्विधास्यति ॥ इतितृचार्घ्यपद्धतिः ॥ अथपण्मुद्रालक्षणं ॥ हस्ताभ्यामंजलिंकृत्वानामिकामूलपर्वणोः ॥ अंगुष्ठौनिक्षिपेत्सेयंमुद्रात्वावाहनीस्मृता ॥ १ ॥ अधोमुखीत्वियंचेत्स्यात्स्थापनीमुद्रिकास्मृता ॥ उत्थितांगुष्ठमुष्ट्योस्तुसंयोगात्संनिधापनी ॥ २ ॥ अंतःप्रवेशितांगुष्ठासैवसंरोधिनीमता ॥ मुष्टिद्वयस्थितांगुष्ठौसु

मुखोच्चौपरस्परं ॥ ३ ॥ संश्लिष्टांगुलिकौकुर्यात्सेयंसंमुखमुद्रिका ॥ प्रसृतांगुलिकौहस्तौमिथःश्लिष्टौचसंमुखौ ॥ ४ ॥ कुर्यात्स्वहृदयेसेयंमुद्राप्रार्थनसंज्ञिका ॥ ५ ॥ इतिषण्मुद्राः ॥ इतिसंक्षेपः ॥ विशेषविस्तरस्तृचाभास्करादवगंतव्यः ॥ ॥ छ ॥

॥ २८३ ॥ अथोदकशांतिप्रयोगः ॥

श्रीगणेशायनमः ॥ गोमयेनगोचर्ममात्रंचतुरस्रमुपलिप्यकर्ताशुचिःसुप्रक्षालितपाणिपादआचांतोदर्भेषूपविश्यदूर्वादर्भाश्चधारयमाणःप्राणानायम्यदेशकालौसंकीर्त्यअस्माकमित्यादि० श्रीषडंगसहितवेदपुरुषब्रह्मप्रीत्यर्थममगृहेनानाविधोत्पन्नोत्पत्स्यमानज्वररोगादिपीडापरिहारार्थं आदित्यादिनवग्रहदेवतानुकूलतासिद्ध्यर्थंब्राह्मणद्वाराएकाहपक्षमाश्रित्यबौधायनोक्तांउदकशांतिंकरिष्ये ॥ तत्रादौनिर्विघ्नतासिद्ध्यर्थंमहागणपतिपूजनंपंचवाक्यैःपुण्याहवाचनंआचार्यादिवरणंचकरिष्ये ॥ गणपतिंसंपूज्यआचार्यवरणंकुर्यात् अस्मिन्कर्मणिपूर्वस्यांदिशिजपकर्तृत्वेनत्वांवृणे एवंदक्षिणस्यांपश्चिमायांउत्तरस्यांचेति ॥ ततः पंचप्रस्थसिकताभिःशुद्धाभिररत्निमात्रंचतुरस्रंस्थंडिलंकृत्वासुवर्णव्रीहिदर्भानंगुष्ठोपकनिष्ठिकाभ्यांगृहीत्वास्थंडिलेमध्येप्रतीचीमारभ्यप्राक्संस्थांरेखां ॥ ॐ ब्रह्मजज्ञानंप्रथमंपुरस्ताद्विसीमतःसुरुचोवेनआवः ॥ सबुध्न्याउपमाअस्यविष्ठाःसतश्चयोनिमसतश्चविवः ॥ इतिलिखेत् ॥ तस्यादक्षिणतः ॐ नाकेसुपर्णमुपयत्पतंतंहृदावेनंतोअभ्यचक्षतत्वा ॥ हिरण्यपक्षंवरुणस्यदूतंयमस्ययोनौशकुनंभुरण्युं ॥ इतिप्रादेशमात्रांतथैवलेखांविलिख्यतस्याउत्तरतः ॐ आप्यायस्वसमेतुतेविश्वतःसोमवृष्ण्यं ॥ भवावाजस्यसंगथे ॥ इतितथैवलेखांविलिख्यस्थंडिलमध्येदक्षिणामारभ्योदगपवर्गालेखां ॐयोरुद्रोअग्नौयोअप्सुयओ

षधीषुयोरुद्रोविश्वाभुवनाविवेशतस्मैरुद्रायनमोअस्तु ॥ इतिविलिख्यतस्याःपश्चिमतः ॐ इदंविष्णुर्विचक्रमेत्रेधानिदधेपदं ॥ समूढमस्यपांसुरे ॥ इतितथैवलेखांविलिख्यमध्यायाःपूर्वतः ॐ इंद्रंविश्वाअवीवृधन्त्समुद्रव्यचसंगिरः ॥ रथीतमंरथीनांवाजानांसत्पतिंपतिं ॥ इतितथैवलेखांविलिख्यलेखासाधनंगृहीत्वाभूर्भुवःसुवरितिस्थंडिलादुत्तरतोनिरस्यापउपस्पृश्य स्थंडिलादुत्तरतःप्रागग्रान्दर्भानास्तीर्य तेषुप्रोक्षणींसूत्रवेष्टितमुदकुंभंचासाद्यदर्भैःप्रच्छाद्यप्रोक्षणीमुत्तानांकृत्वातस्यामुदग्रं पवित्रंनिधायोदकमासिच्यतूष्णींत्रिरुत्पूयउदकुंभमुत्तानंकृत्वा पवित्रेणप्रोक्ष्यधूपयित्वापुष्पैःफलैश्चावकीर्यब्रह्मजज्ञानमिति मंत्रेणस्थंडिलेनिधायस्थंडिलंपरिस्तृणीयात् ॥ ॐ देवस्यत्वासवितुःप्रसवेश्विनोर्बाहुभ्यांपूष्णोहस्ताभ्यांपरिस्तृणामीतिषोडशदर्भैरुदगग्रैःपुरस्तात्परिस्तीर्य ॥ ॐ भूर्भुवःसुवरितिदक्षिणतःप्रागग्रैःसप्तदशभिः ॥ ॐ उद्वयंतमसस्परिपश्यंतोज्योतिरुत्तरं ॥ देवंदेवत्रासूर्यमगन्मज्योतिरुत्तममितिपश्चादुदगग्रैःअष्टादशभिः ॥ ॐ अग्नआयाहिवीतये ॥ गृणानोहव्यदातये ॥ निहोतासत्सिबर्हिषि ॥ उत्तरतःप्रागग्रैःसप्तदशभिःपरिस्तीर्य कुंभेतिरःपवित्रंनिधायअपआनयन्जपतितत्सवितुर्वरेण्यमिति ॐ अपःप्रणयति ॥ श्रद्धावाआपः ॥ श्रद्धामेवारभ्यप्रणीयप्रचरति ॥ अपःप्रणयति ॥ यज्ञोवाआपः ॥ यज्ञमेवारभ्यप्रणीयप्रचरति ॥ अपःप्रणयति ॥ वज्रोवाआपः ॥ वज्रमेवभ्रातृव्येभ्यःप्रहृत्यप्रणीयप्रचरति ॥ अपःप्रणयति ॥ आपोवैरक्षोघ्नीः ॥ रक्षसामपहत्यै ॥ अपःप्रणयति ॥ आपोवैदेवानांप्रियंधाम ॥ देवानामेवप्रियंधामप्रणीयप्रचरति ॥ आपोवैसर्वादेवताः ॥ देवताएवारभ्यप्रणीयप्रचरति ॥आपोवैशांताःशांताभिरेवास्यशुचंशमयति ॥ ॐ आपोवाइदंसर्वंविश्वाभूतान्यापःप्राणा

वाआपः पशवआपोन्नमापोमृतमापः सम्राडापोविराडापः स्वराडापश्छंदांस्यापोयजूंष्यापः सत्यमापः सर्वादेवताआपोभूर्भु
वःसुवरापओम् ॥ ततःकुंभेभूर्भुवःसुवरितियवाक्षततंडुलानोप्यषडंगसहितवेदब्रह्मणेनमइतिषोडशोपचारैःसंपूज्यपिताविरा
जेतिमंत्रपुष्पंसमर्प्य दूर्वादर्भैःप्रच्छाद्य ॥ चतुरोब्राह्मणान्प्रतिदिशमासनेषूपवेश्यशंनोदेवीरभिष्टयइतिब्रह्मपात्रमभिमृश्ये
त ॥ ब्राह्मणाःब्रह्मपात्रमन्वारभ्यजपंति ॥ ॐ तत्सवितुर्वरेण्यमित्येतांपच्छोर्धर्चशःसर्वांगायत्रींजपति ॥ ॐ अग्निमीळेपुरो
हितंयज्ञस्यदेवमृत्विजं ॥ होतारंरत्नधातमं ॥ इषेत्वोर्जेत्वावायवस्थोपायवस्थदेवोवःसविताप्रार्पयतुश्रेष्ठतमायकर्मणे ॥ अग्न
आयाहिवीतयेगृणानोहव्यदातये ॥ निहोतासत्सिबर्हिषि ॥ शंनोदेवीरभिष्टयआपोभवंतुपीतये ॥ शंयोरभिस्रवंतुनः ॥ इ
तिजपित्वावक्ष्यमाणान्मंत्रान्जपेयुः ॥ राक्षोघ्नं ॥ कृणुष्वपाजःप्रसितिंनपृथ्वींयाहिराजेवामवाँइभेन ॥ तृष्वीमनुप्रसितिंद्रू
णानोस्तासिविध्यरक्षसस्तपिष्ठैः ॥ तवभ्रमासआशुयापतंत्यनुस्पृशधृषताशोशुचानः ॥ तपूंष्यग्नेजुह्वापतंगानसंदितोविसृ
जविष्वगुल्काः ॥ प्रतिस्पशोविसृजतूर्णितमोभवापायुर्विशोअस्याअदब्धः ॥ योनोदूरेअघशंसोयोअंत्यग्नेमाकिष्टेव्यथिरादं
धर्षीत् ॥ उदग्नेतिष्ठप्रत्यातनुष्वन्यमित्राँओषतात्तिग्महेते ॥ योनोअरातिंसमिधानचक्रेनीचातंधक्ष्यतसंनशुष्कं ॥ ऊर्ध्वो
भवप्रतिविध्याध्यस्मदाविष्कृणुष्वदैव्यान्यग्ने ॥ अवस्थिरातनुहियातुजूनांजामिमजामिंप्रमृणीहिशत्रून् ॥ १ ॥ सतेजाना
तिसुमतिंयविष्ठयईवतेब्रह्मणेगातुमैरत् ॥ विश्वान्यस्मैसुदिनानिरायोद्युम्नान्यर्योविदुरोअभिद्यौत् ॥ सेदग्नेअस्तुसुभगःसुदा
नुर्यस्त्वानित्येनहविषायउक्थैः ॥ पिप्रीषतिस्वआयुषिदुरोणेविश्वेदस्मैसुदिनासासदिष्टिः ॥ अर्चामितेसुमतिंघोष्यर्वाक्संते

वावाताजरतामियंगीः ॥ स्वश्वास्त्वासुरथामर्जयेमास्मेयत्राणिधारयेरनुद्यून् ॥ इहत्वाभूर्याचरेदुपत्मन्दोषावस्तर्दीदिवाꣳ
समनुद्यून् ॥ क्रीडंतस्त्वासुमनसःसपेमाभिद्युम्नातस्थिवाꣳसोजनानां ॥ यस्त्वास्वश्वःसुहिरण्योअग्नउपयातिवसुमतारथेन ॥
तस्यत्राताभवसितस्यसखायस्तआतिथ्यमानुषग्जुजोषत् ॥ २ ॥ महोरुजामिबंधुतावचोभिस्तन्मापितुर्गोतमादन्वियाय ॥
त्वंनोअस्यवचसश्चिकिद्धिहोतर्यविष्ठसुक्रतोदमूनाः ॥ अस्वप्नजस्तरणयःसुशेवाअतंद्रासोवृकाअश्रमिष्ठाः ॥ तेपायवःस
ध्रियंचोनिषद्याग्नेतवनःपांत्वमूर ॥ येपायवोमामतेयंतेअग्नेपश्यंतोअंधंदुरितादरक्षन् ॥ ररक्षतान्त्सुकृतोविश्ववेदादिप्संतइ
द्रिपवोनाहदेभुः ॥ त्वयावयꣳसधन्यस्त्वोतास्तवप्रणीत्यश्यामवाजान् ॥ उभाशꣳसासूदयसत्यतातेनुष्ठुयाकृणुह्यह्याण ॥
अयातेअग्नेसमिधाविधेमप्रतिस्तोमꣳशस्यमानंगृभाय ॥ दहाशसोरक्षसःपाह्यस्मान्द्रुहोनिदोमित्रमहोअवद्यात् ॥ ३ ॥ १ ॥
रक्षोहणंवाजिनमाजिघर्मिमित्रंप्रथिष्ठमुपयामिशर्म ॥ शिशानोअग्निःक्रतुभिःसमिद्धःसनोदिवासरिषःपातुनक्तं ॥ विज्यो
तिषाबृहताभात्यग्निराविर्विश्वानिकृणुतेमहित्वा ॥ प्रादेवीर्मायाःसहतेदुरेवाःशिशीतेशृंगेरक्षसेविनिक्षे ॥ उतस्वानासोदि
विषंत्वग्नेस्तिग्मायुधारक्षसेहंतवाउ ॥ इंद्रंवोविश्वतस्परिहवामहेजनेभ्यः ॥ अस्माकमस्तुकेवलः ॥ इंद्रंनरोनेमधिताहवंतेय
त्पार्यायुनजंतेधियस्ताः ॥ शूरोनृपाताशवसश्चकानआगोमतिव्रजेभजात्वंनः ॥ इंद्रियाणिशतक्रतोयातेजनेषुपंचसु ॥ इंद्र
तानितआवृणे ॥ अनुतेदायिमहइंद्रियायसत्रातेविश्वमनुवृत्रहत्ये ॥ अनुक्षत्रमनुसहोयजत्रेंद्रदेवेभिरनुतेनृपह्ये ॥ आयस्मि
न्त्सप्तवासवास्तिष्ठंतिस्वारुहोयथा ॥ ऋषिर्हदीर्घश्रुत्तमइंद्रस्यघर्मोअतिथिः ॥ आमासुपक्वमैरयआसूर्यꣳरोहयोदिवि ॥ घर्मं

गायंतित्वागायत्रि
नसामन्तपतासुवृक्तिभिर्जुष्टंगिर्वणसेगिरः ॥ इंद्रमिद्गाथिनोबृहदिंद्रमर्केभिरर्किणः ॥ इंद्रंवाणीरनूषत ॥ गायंतित्वागायत्रि
णोर्चंत्यर्कमर्किणः ॥ ब्रह्माणस्त्वाशतक्रतवुद्वंशमिवयेमिरे ॥ अंहोमुचेप्रभरेमामनीषामोपिष्ठदाव्नेसुमतिंगृणानाः ॥ इद
मिंद्रप्रतिहव्यंगृभायसत्याःसंतुयजमानस्यकामाः ॥ विवेषयन्माधिषणाजजानस्तवैपुरापार्यादिंद्रमह्नः ॥ अंहसोयत्रपीपर
द्यथानोनावेवयांतमुभयेहवंते ॥ प्रसम्राजंप्रथममध्वराणामंहोमुचंवृषभंयज्ञियानां ॥ अपांनपातमश्विनाहयंतमस्मिन्नरइं
द्रियंधत्तमोजः ॥ विनइंद्रमृधोजहिनीचायच्छपृतन्यतः ॥ अधस्पदंतमींकृधियोअस्माँअभिदासति ॥ इंद्रंयत्रमभिवाम
मोजोजायथावृषभचर्षणीनां ॥ अपानुदोजनममित्रयंतमुरुंदेवेभ्योअकृणोरुलोकं ॥ मृगोनभीमःकुचरोगिरिष्ठाःपरावतआ
जगामापरस्याः ॥ सृकंसंशायपविमिंद्रतिग्मंविशत्रूंन्ताढिविमृधोनुदस्व ॥ विशत्रून्विमृधोनुदविवृत्रस्यहनूरुज ॥ विम
न्युमिंद्रभामितोमित्रस्याभिदासतः ॥ त्रातारमिंद्रमवितारमिंद्रंहवेहवेसुहवंशूरमिंद्रं ॥ हुवेनुशक्रंपुरुहूतमिंद्रंस्वस्तिनोम
घवाधात्विंद्रः ॥ मातेअस्यांसहसावन्परिष्टावघायभूमहरिवःपरादै ॥ त्रायस्वनोवृकेभिर्वरूथैस्तवप्रियासःसूरिषुस्याम ॥
अनवस्तेरथमश्वायतक्षन्त्वष्टावज्रंपुरुहूतद्युमंतं ॥ ब्रह्माणइंद्रंमहयंतोअर्कैरवर्धयन्नहयेहंतवाउ ॥ वृष्णेयत्तेवृषणोअर्कमर्चानिं
द्रग्रावाणोअदितिःसजोषाः ॥ अनश्वासोयेपवयोरथाइंद्रेषिताअभ्यवर्तंतदस्यून् ॥ २ ॥ यतइंद्रभयामहेततोनोअभयंकृधि ॥
मघवञ्छग्धितवतन्नऊतयेविद्विषोविमृधोजहि ॥ स्वस्तिदाविशस्पतिर्वृत्रहाविमृधोवशी ॥ वृषेंद्रःपुरएतुनःस्वस्तिदाअभयंक
रः ॥ महांइंद्रोवज्रबाहुःषोडशीशर्मयच्छतु ॥ स्वस्तिनोमघवाकरोतुहंतुपाप्मानंयोस्मान्द्वेष्टि ॥ सजोषाइंद्रसगणोमरुद्भिःसोमं

पिबवृत्रहन्छूरविद्वान् ॥ जहिशत्रूँ२रपमृधोनुदस्वाथाभयंकृणुहिविश्वतोनः ॥३॥ येदेवाःपुरःसदोग्निनेत्रारक्षोहणस्तेनःपांतुते
नोवंतुतेभ्योनमस्तेभ्यःस्वाहा ॥ येदेवादक्षिणसदोयमनेत्रारक्षोहणस्तेनःपांतुतेनोवंतुतेभ्योनमस्तेभ्यःस्वाहा ॥ येदेवाःपश्चात्स
दःसवितृनेत्रारक्षोहणस्तेनःपांतुतेनोवंतुतेभ्योनमस्तेभ्यःस्वाहा ॥ येदेवाउत्तरसदोवरुणनेत्रारक्षोहणस्तेनःपांतुतेनोवंतुतेभ्योन
मस्तेभ्यःस्वाहा ॥ येदेवाउपरिषदोबृहस्पतिनेत्रारक्षोहणस्तेनःपांतुतेनोवंतुतेभ्योनमस्तेभ्यःस्वाहा ॥ अग्नयेरक्षोघ्नेस्वाहा ॥ य
मायरक्षोघ्नेस्वाहा ॥ सवित्रेरक्षोघ्नेस्वाहा ॥ वरुणायरक्षोघ्नेस्वाहा ॥ बृहस्पतयेदुवस्वतेरक्षोघ्नेस्वाहा ॥ अग्निरायुष्मान्त्सवनस्पति
भिरायुष्मान्तेनत्वायुषायुष्मंतंकरोमि ॥ सोमआयुष्मान्त्सओषधीभिरायुष्मान्तेनत्वायुषायुष्मंतंकरोमि ॥ यज्ञआयुष्मान्त्स
दक्षिणाभिरायुष्मान्तेनत्वायुषायुष्मंतंकरोमि ॥ ब्रह्मायुष्मत्तद्ब्राह्मणैरायुष्मत्तेनत्वायुषायुष्मंतंकरोमि ॥ देवाआयुष्मंतस्ते
मृतेनायुष्मंतस्तेनत्वायुषायुष्मंतंकरोमि ॥ ४ ॥ यावामिंद्रावरुणायतव्यातनूस्तयेममँ२हसोमुंचतं ॥ यावामिंद्रावरुणासहस्यात
नूस्तयेममँ२हसोमुंचतं ॥ यावामिंद्रावरुणारक्षस्यातनूस्तयेममँ२हसोमुंचतं ॥ यावामिंद्रावरुणातेजस्यातनूस्तयेममँ२हसोमुं
चतं ॥ योवामिंद्रावरुणावग्नौस्रामस्तंवामेतेनावयजे ॥ योवामिंद्रावरुणाद्विपात्सुपशुषुस्रामस्तंवामेतेनावयजे ॥ योवामिंद्रा
वरुणाचतुष्पात्सुपशुषुस्रामस्तंवामेतेनावयजे॥योवामिंद्रावरुणागोष्ठेस्रामस्तंवामेतेनावयजे॥योवामिंद्रावरुणागृहेषुस्रामस्तंवा
मेतेनावयजे ॥ योवामिंद्रावरुणाप्सुस्रामस्तंवामेतेनावयजे ॥ योवामिंद्रावरुणौषधीषुस्रामस्तंवामेतेनावयजे॥ योवामिंद्राव
रुणावनस्पतिषुस्रामस्तंवामेतेनावयजे ॥ अग्नेयशस्विन्यशसेममर्पयेंद्रावतीमपचितीमिहावह ॥ अयंमूर्धापरमेष्ठीसुवर्चाःसमा

नानामुत्तमश्लोकोअस्तु॥ भद्रंपश्यंतउपसेदुरग्रेतपोदीक्षामृषयःसुवर्विदः॥ ततःक्षत्रंबलमोजश्चजातंतदस्मैदेवाअभिसंनमंतु॥
धाताविधातापरमोतसंदृक्प्रजापतिःपरमेष्ठीविराजा ॥ स्तोमाश्छंदांऽसिनिविदोमआहुरेतस्मैराष्ट्रमभिसन्नमाम ॥ अभ्याव
र्तध्वमुपमेतसाकमयंशास्ताधिपतिर्वोअस्तु॥ अस्यविज्ञानमनुसंरभध्वमिमंपश्चादनुजीवाथसर्वे ॥ ५ ॥ ऋताषाडृतधामा
ग्निर्गंधर्वस्तस्यौषधयोप्सरसऊर्जोनामसइदंब्रह्मक्षत्रंपातु ताइदंब्रह्मक्षत्रंपातुतस्मैस्वाहाताभ्यःस्वाहासंहितोविश्वसामासूर्यो
गंधर्वस्तस्यमरीचयोप्सरसआयुवःसुषुम्नः सूर्यरश्मिश्चंद्रमागंधर्वस्तस्यनक्षत्राण्यप्सरसोबेकुरयोभुज्युःसुपर्णोयज्ञोगंधर्वस्तस्य
दक्षिणाअप्सरसः स्तवाःप्रजापतिर्विश्वकर्मामनोगंधर्वस्तस्यऋक्सामान्यप्सरसोवह्नयइषिरोविश्वव्यचावातोगंधर्वस्तस्यापोप्सर
सोमुदाभुवनस्यपतेयस्यतउपरिगृहाइहच ॥ सनोरास्वाज्यानिंरायस्पोषंसुवीर्यंसंवत्सरीणांस्वस्ति ॥ परमेष्ठ्यधिपतिर्मृ
त्युर्गंधर्वस्तस्यविश्वमप्सरसोभुवःसुक्षितिः सुभूतिर्भद्रकृत्सुवर्वान्पर्जन्योगंधर्वस्तस्यविद्युतोप्सरसोरुचोदूरेहेतिरमृडयोमृत्यु
र्गंधर्वस्तस्यप्रजाअप्सरसोभीरुवश्चारुःकृपणकाशीकामोगंधर्वस्तस्याधयोप्सरसःशोचयंतीर्नामसइदंब्रह्मक्षत्रंपातु ताइदंब्रह्म
क्षत्रंपातुतस्मैस्वाहाताभ्यःस्वाहासनोभुवनस्यपतेयस्यतउपरिगृहाइहच ॥ उरुब्रह्मणेस्मैक्षत्रायमहिशर्मयच्छ ॥ नमोअस्तुस
र्पेभ्योयेकेचपृथिवीमनु॥ येअंतरिक्षेयेदिवितेभ्यःसर्पेभ्योनमः॥ येदोरोचनेदिवोयेवासूर्यस्यरश्मिषु ॥ येषामप्सुसदःकृतंतेभ्यः
सर्पेभ्योनमः॥ याइषवोयातुधानानांयेवावनस्पतींरनु॥ येवावटेषुशेरतेतेभ्यःसर्पेभ्योनमः ॥ अयंपुरोहरिकेशःसूर्यरश्मिस्त

स्वरथगृत्सश्चरथौजाश्चसेनानिग्रामण्यौपुंजिकस्थलाचक्रतस्थलाचाप्सरसौयातुधानाहेतीरक्षाꣳसिप्रहेति स्तेभ्योनमस्तेनोमृ
डयंतुतेयंद्विष्मोयश्चनोद्वेष्टितंवोजंभेदधामि ॥ अयंदक्षिणाविश्वकर्मातस्यरथस्वनश्चरथेचित्रश्चसेनानिग्रामण्यौमेनकाचसह
जन्याचाप्सरसौदंक्ष्णवःपशवोहेतिः पौरुषेयोवधःप्रहेतिस्तेभ्योनमस्तेनोमृडयंतुतेयंद्विष्मोयश्चनोद्वेष्टितंवोजंभेदधामि ॥
अयंपश्चाद्विश्वव्यचास्तस्यरथप्रोतश्चासमरथश्चसेनानिग्रामण्यौप्रम्लोचंतीचा नुम्लोचंतीचाप्सरसौसर्पाहेतिर्व्याघ्राःप्रहेतिस्ते
भ्योनमस्तेनोमृडयंतुतेयंद्विष्मोयश्चनोद्वेष्टितंवोजंभेदधामि ॥ अयमुत्तरात्संयद्वसुस्तस्यसेनजिच्चसुषेणश्चसेनानिग्रामण्यौवि
श्वाचीचघृताचीचाप्सरसावापोहेतिर्वातःप्रहेतिस्तेभ्योनमस्तेनोमृडयंतुतेयंद्विष्मोयश्चनोद्वेष्टितंवोजंभेदधामि ॥ अयमुपर्यर्वा
ग्वसुस्तस्यताक्ष्यश्चारिष्टनेमिश्चसेनानिग्रामण्यावुर्वशीचपूर्वचित्तिश्चाप्सरसौविद्युद्धेतिरवस्फूर्जन्प्रहेति स्तेभ्योनमस्तेनोमृड
यंतुतेयंद्विष्मोयश्चनोद्वेष्टितंवोजंभेदधामि ॥ आशुःशिशानोवृषभोनयुध्मोघनाघनःक्षोभणश्चर्षणीनां ॥ संक्रंदनोनिमिषएकवी
रःशतꣳसेनाअजयत्साकमिंद्रः ॥ संक्रंदनेनानिमिषेणजिष्णुनायुत्कारेणदुश्च्यवनेनधृष्णुना ॥ तदिंद्रेणजयततत्सहध्वंयुधोनरइषु
हस्तेनवृष्णा ॥ सइषुहस्तैःसनिषंगिभिर्वशीसꣳस्रष्टासयुधइंद्रोगणेन ॥ सꣳसृष्टजित्सोमपाबाहुशर्ध्यूर्ध्वधन्वाप्रतिहिताभिरस्ता ॥
बृहस्पतेपरिदीयारथेनरक्षोहामित्राꣳअपबाधमानः ॥ प्रभंजन्त्सेनाःप्रमृणोयुधाजयन्नस्माकमेध्यवितारथानां ॥ गोत्रभिदंगोवि
दंवज्रबाहुंजयंतमज्मप्रमृणंतमोजसा ॥ इमꣳसजाताअनुवीरयध्वमिंद्रꣳसखायोनुसꣳरभध्वं ॥ बलविज्ञायःस्थविरःप्रवीरःसह

स्वान्वाजीसहमानउग्रः ॥ अभिवीरोअभिसत्वासहोजाजैत्रमिंद्ररथमातिष्ठगोवित् ॥ अभिगोत्राणिसहसागाहमानोदायोवीरः
शतमन्युरिंद्रः ॥ दुश्च्यवनःपृतनाषाडयुध्योस्माकंसेनाअवतुप्रयुत्सु ॥ इंद्रआसांनेताबृहस्पतिर्दक्षिणायज्ञःपुरएतुसोमः ॥
देवसेनानामभिभंजतीनांजयंतीनांमरुतोयंत्वग्रे ॥ इंद्रस्यवृष्णोवरुणस्यराज्ञआदित्यानांमरुतांशर्धउग्रं ॥ महामनसांभुवन
च्यवानांघोषोदेवानांजयतामुदस्थात् ॥ अस्माकमिंद्रःसमृतेषुध्वजेष्वस्माकंयाइषवस्ताजयंतु ॥ अस्माकंवीराउत्तरेभवंत्वस्मानु
देवाअवताहवेषु ॥ उद्धर्षयमघवन्नायुधान्युत्सत्वनांमामकानांमहांसि ॥ उद्वृत्रहन्वाजिनांवाजिनान्युद्रथानांजयतामेतुघो
षः ॥ उपप्रेतजयतानरःस्थिरावःसंतुबाहवः ॥ इंद्रोवःशर्मयच्छत्वनाधृष्यायथासथ ॥ अवसृष्टापरापतशरव्येब्रह्मसंशिता ॥
गच्छामित्रान्प्रविशमैषांकंचनोच्छिषः ॥ मर्माणितेवर्मभिश्छादयामिसोमस्त्वाराजामृतेनाभिवस्तां ॥ उरोर्वरीयोवरिवस्तेअ
स्तुजयंतंत्वामनुमदंतुदेवाः ॥ यत्रबाणाःसंपतंतिकुमाराविशिखाइव ॥ इंद्रोनस्तत्रवृत्रहाविश्वाहाशर्मयच्छतु ॥ शंचमेमयश्च
मेप्रियंचमेनुकामश्चमेकामश्चमेसौमनसश्चमेभद्रंचमेश्रेयश्चमेवस्यश्चमेयशश्चमेभगश्चमेद्रविणंचमे यंताचमेधर्ताचमेक्षेमश्चमेधृ
तिश्चमेविश्वंचमेमहश्चमेसंविच्चमेज्ञात्रंचमेसूश्चमेप्रसूश्चमेसीरंचमेलयश्चमऋतंचमेमृतंचमेयक्ष्मंचमेनामयच्चमे जीवातुश्चमेदी
र्घायुत्वंचमेनमित्रंचमेभयंचमेसुगंचमेशयनंचमेसूषाचमेसुदिनंचमे ॥ ममाग्नेवर्चोविहवेष्वस्तुवयंत्वेंधानास्तन्वंपुषेम ॥ मह्यं
नमंतांप्रदिशश्चतस्रस्त्वयाध्यक्षेणपृतनाजयेम ॥ ममदेवाविहवेसंतुसर्वइंद्रावंतोमरुतोविष्णुरग्निः ॥ ममांतरिक्षमुरुगोपमस्तु

मह्यंवातःपवतांकामेअस्मिन् ॥ मयिदेवाद्रविणमायजंतांमय्याशीरस्तुमयिदेवहूतिः ॥ दैव्याहोतारावनिषंतपूर्वेरिष्टाःस्यामत
नुवासुवीराः ॥ मह्यंयजंतुममयानिहव्याकूतिःसत्यामनसोमेअस्तु ॥ एनोमानिगांकतमच्चनाहंविश्वेदेवासोअधिवोचतामे ॥
देवीःषडुर्वीरुरुणःकृणोतविश्वेदेवासइहवीरयध्वं ॥ माहास्महिप्रजयामातनूभिर्मारधामद्विषतेसोमराजन् ॥ अग्निर्मन्युंप्रति
नुदन्पुरस्तादद्ब्धोगोपाःपरिपाहिनस्त्वं ॥ प्रत्यंचोयंतुनिगुतःपुनस्तेमैषांचित्तंप्रबुधाविनेशत् ॥ धाताधातॄणांभुवनस्ययस
तिर्देवंसवितारमभिमातिषाहं ॥ इमंयज्ञमश्विनोभावृहस्पतिर्देवाःपांतुयजमानंन्यर्थात् ॥ उरुव्यचानोमहिषःशर्मयंसद
स्मिन्हवेपुरुहूतःपुरुक्षु ॥ सनःप्रजायैहर्यश्वमृडयेंद्रमानोरीरिषोमापरादाः ॥ येनःसपत्नाअपतेभवंत्विंद्राग्निभ्यामवबाधामहे
तान् ॥ वसवोरुद्राआदित्याउपरिस्पृशंमोग्रंचेत्तारमधिराजमक्रन् ॥ अर्वाचमिंद्रममुतोहवामहेयोगोजिद्धनजिदश्वजिद्यः ॥
इमंनोयज्ञंविहवेजुषस्वास्यकुर्मोहरिवोमेदिनंत्वा ॥ अग्नेर्मन्वेप्रथमस्यप्रचेतसोयंपांचजन्यंबहवःसमिंधते ॥ विश्वस्यांविशिप्र
विविशिवांसमीमहेसनोमुंचत्वंहसः ॥ यस्येदंप्राणंनिमिषद्यदेजतियस्यजातंजनमानंचकेवलं ॥ स्तौम्यग्निंनाथितोजोहवी
मिसनोमुंचत्वंहसः ॥ इंद्रस्यमन्येप्रथमस्यप्रचेतसोवृत्रघ्नस्तोमाउपमामुपागुः ॥ योदाशुषःसुकृतोहवमुपगंतासनोमुंचत्वंह
सः॥ यःसंग्रामंनयतिसंवशीयुधेयःपुष्टानिसंसृजतित्रयाणि ॥ स्तौमींद्रंनाथितोजोहवीमिसनोमुंचत्वंहसः ॥ मन्वेवांमित्राव
रुणातस्यवित्तंसत्यौजसादृंहणायंनुदेथे ॥ याराजानंसरथंयाथउग्रातानोमुंचतमागसः ॥ योवांरथऋजुरश्मिःसत्यधर्मा

मिथुश्चरंतमुपयातिंदूषयन् ॥ स्तौमिमित्रावरुणानाथितोजोहवीमितौनोमुंचतमागसः ॥ वायोःसवितुर्विदथानिमन्महेयावात्म
न्वद्बिभृतोयौचरक्षतः ॥ यौविश्वस्यपरिभूवंभुवतुस्तौनोमुंचतमागसः ॥ उपश्रेष्ठानआशिषोदेवयोर्धर्मेअस्थिरन् ॥ स्तौमिवा
युंसवितारंनाथितोजोहवीमितौनोमुंचतमागसः ॥ रथीतमौरथीनामह्वऊतयेशुभंगमिष्ठौसुयमेभिरश्वैः ॥ ययोर्वादेवौदेवे
ष्वनिशितमोजस्तौनोमुंचतमागसः ॥ यदयातंवहतुंसूर्यायास्त्रिचक्रेणसंसदमिच्छमानौ ॥ स्तौमिदेवावश्विनौनाथितोजो
हवीमितौनोमुंचतमागसः ॥ मरुतांमन्वेअधिनोब्रुवंतुप्रेमांवाचंविश्वामवंतुविश्वे ॥ आशून्हुवेसुयमानूतयेतेनोमुंचंत्वेनसः ॥
तिग्ममायुधंवीडितंसहस्वद्दिव्यंशर्धःपृतनासुजिष्णु ॥ स्तौमिदेवान्मरुतोनाथितोजोहवीमितेनोमुंचंत्वेनसः ॥ देवानांमन्वे
अधिनोब्रुवंतुप्रेमांवाचंविश्वामवंतुविश्वे ॥ आशून्हुवेसुयमानूतयेतेनोमुंचंत्वेनसः ॥ यदिदंमाभिशोचतिपौरुषेयेणदैव्येन ॥
स्तौमिविश्वान्देवान्नाथितोजोहवीमितेनोमुंचंत्वेनसः ॥ अनुनोद्यानुमतिर्यज्ञंदेवेषुमन्यतां ॥ अग्निश्चहव्यवाहनोभवतांदाशुषे
मयः ॥ अन्विदनुमतेत्वंमन्यासैशंचनःकृधि ॥ क्रत्वेदक्षायनोहिनुप्रणआयूंषितारिषः ॥ वैश्वानरोनऊत्याप्रयातुपरावतः ॥
अग्निरुक्थेनवाहसा ॥ पृष्टोदिविपृष्टोअग्निःपृथिव्यांपृष्टोविश्वाओषधीराविवेश ॥ वैश्वानरःसहसापृष्टोअग्निःसनोदिवासरिषः
पातुनक्तं ॥ येअप्रथेतामामितेभिरोजोभिर्येप्रतिष्ठेअभवतांवसूनां ॥ स्तौमिद्यावापृथिवीनाथितोजोहवीमितेनोमुंचतमंहसः ॥
उर्वीरोदसीवरिवःकृणोतंक्षेत्रस्यपत्नीअधिनोब्रूयातं ॥ स्तौमिद्यावापृथिवीनाथितोजोहवीमितेनोमुंचतमंहसः ॥ यत्तेवयंपुरुष

त्वार्यविष्ठाविंद्वाꣳसश्चकूमाकच्चनागः ॥ कृधीस्वस्माꣳअदितेरनागाव्येनांꣳसिशिश्रथोविष्वगग्ने ॥ यथाहुतद्वसवोगौर्यंचित्पदि
षिताममुंचतायजत्राः ॥ एवात्वमस्मत्प्रमुंचाव्यꣳहुःप्रातार्यग्नेप्रतरान्नआयुः ॥ समीचीनामासिप्राचीदिक्तस्यास्तेग्निरधिपतिर
सितोरक्षितायश्चाधिपतिर्यश्चगोप्ताताभ्यांनमस्तौनोमृडयतांतेयंद्विष्मोयश्चनोद्वेष्टितंवांजंभेदधामि ॥ ओजस्विनीनामासिद
क्षिणादिक्तस्यास्तइंद्रोधिपतिःपृदाकूरक्षितायश्चाधिपतिर्यश्चगोप्ताताभ्यांनमस्तौनोमृडयतांतेयंद्विष्मोयश्चनोद्वेष्टितंवांजंभेद
धामि ॥ प्राचीनामासिप्रतीचीदिक्तस्यास्तेसोमोधिपतिःस्वजोरक्षितायश्चाधिपतिर्यश्चगोप्ताताभ्यांनमस्तौनोमृडयतांतेयंद्वि
ष्मोयश्चनोद्वेष्टितंवांजंभेदधामि ॥ अवस्थावानामास्युदीचीदिक्तस्यास्तेवरुणोधिपतिस्तिरश्चराजीरक्षितायश्चाधिपतिर्यश्चगो
प्ताताभ्यांनमस्तौनोमृडयतांतेयंद्विष्मोयश्चनोद्वेष्टितंवांजंभेदधामि ॥ अधिपत्नीनामासिबृहतीदिक्तस्यास्तेबृहस्पतिरधिपतिः
श्वित्रोरक्षितायश्चाधिपतिर्यश्चगोप्ताताभ्यांनमस्तौनोमृडयतांतेयंद्विष्मोयश्चनोद्वेष्टितंवांजंभेदधामि ॥ वशिनीनामासीयंदि
क्तस्यास्तेयमोधिपतिःकल्माषग्रीवोरक्षितायश्चाधिपतिर्यश्चगोप्ताताभ्यांनमस्तौनोमृडयतां तेयंद्विष्मोयश्चनोद्वेष्टितंवांजंभेदधा
मि ॥ हेतयोनामस्थतेषांवःपुरोगृहाअग्निर्वइषवःसलिलोवातनामंतेभ्योवोनमस्तेनोमृडयततेयंद्विष्मोयश्चनोद्वेष्टितंवोजंभेद
धामि ॥ निलिंपानामस्थतेषांवोदक्षिणागृहाःपितरोवइषवःसगरोवातनामंतेभ्योवोनमस्तेनोमृडयततेयंद्विष्मोयश्चनोद्वेष्टितं
वोजंभेदधामि ॥ वज्रिणोनामस्थतेषांवःपश्चाद्गृहाःस्वप्नोवइषवोगह्वरोवातनामंतेभ्योवोनमस्तेनोमृडयततेयंद्विष्मोयश्चनोद्वे

ष्मो
ष्टितंवोजंभेदधामि ॥ अवस्थावानोनामस्थतेपांवउत्तराद्गृहाआपोवइषवःसमुद्रोवातनामंतेभ्योवोनमस्तेनोमृडयततेयंद्वि
यश्चनोद्वेष्टितंवोजंभेदधामि ॥ अधिपतयोनामस्थतेषांवउपरिगृहावर्षंवइषवोवस्वान्वातनामंतेभ्योवोनमस्तेनोमृडयत
ष्मोयश्चनोद्वेष्टितंवोजंभेदधामि ॥ क्रव्यानामस्थपार्थिवास्तेषांवइहगृहाअन्नंवइषवोनिमिषोवातनामंतेभ्योवोनमस्तेनोमृडयततेयंद्वि
ष्मोयश्चनोद्वेष्टितंवोजंभेदधामि ॥ शतायुधायशतवीर्यायशतोतयेभिमातिषाहे ॥ शतंयोनःशरदोअजीतानिंद्रोनेषद
तेयंद्विष्मोयश्चनोद्वेष्टितंवोजंभेदधामि ॥ शतायुधायशतवीर्यायशतोतयेभिमातिपाहे ॥ तेषांयोअज्यानिमजीतिमावहात्तस्मैनोदेवाःपरि
तिदुरितानिविश्वा ॥ येचत्वारःपथयोदेवयानाअंतराद्यावापृथिवीवियंति ॥ तेषांयोअज्यानिमजीतिमावहात्तस्मैनोदेवाःपरि
दत्तेहसर्वे ॥ ग्रीष्मोहेमंतउतनोवसंतःशरद्वर्षाःसुवितन्नोअस्तु ॥ तेषामृतूनांशतशारदानांनिवातएषामभयेस्याम ॥ इदुवत्स
रायपरिवत्सरायसंवत्सरायकृणुताबृहन्नमः ॥ तेषांवयंसुमतौयज्ञियानांज्योगजीताअहताःस्याम ॥ भद्रान्नश्रेयःसमनैष्टदेवा
स्त्वयावसेनसमशीमहित्वा ॥ सनोमयोभूःपितोआविशस्वशंतोकायतनुवेस्योनः ॥ भूतंभव्यंभविष्यद्वषट्स्वाहानमऋक्सा
मयजुर्वषट्स्वाहानमोगायत्रीत्रिष्टुप्जगतीवषट्स्वाहानमःपृथिव्यंतरिक्षंद्यौर्वषट्स्वाहा नमोग्निर्वायुःसूर्योवषट्स्वाहानमःप्रा
णोव्यानोपानोवषट्स्वाहानमोन्नंकृषिर्वृष्टिर्वषट्स्वाहानमःपितापुत्रःपौत्रोवषट्स्वाहानमोभूर्भुवःसुवर्वषट्स्वाहानमः ॥ इं
द्रोदधीचोअस्थभिः ॥ वृत्राण्यप्रतिष्कुतः ॥ जघाननवतीर्नव ॥ इच्छन्नश्वस्ययच्छिरः ॥ पर्वतेष्वपश्रितं ॥ तद्विदच्छर्यणावति ॥
अत्राहगोरमन्वत ॥ नामत्वष्टुरपीच्यं ॥ इत्थाचंद्रमसोगृहे ॥ इंद्रमिद्गाथिनोबृहत् ॥ इंद्रमर्केभिरर्किणः ॥ इंद्रंवाणीरनूष

त ॥ इंद्रइद्धर्योःसचा ॥ संमिश्लआवचोयुजा ॥ इंद्रोवज्रीहिरण्ययः ॥ इंद्रोदीर्घायचक्षसे ॥ आसूर्यंरोहयद्दिवि ॥ विगो
भिरद्रिमैरयत् ॥ इंद्रवाजेषुनोअव ॥ सहस्रप्रधनेषुच ॥ उग्रउग्राभिरूतिभिः ॥ तमिंद्रंवाजयामसि ॥ महेवृत्रायहंतवे ॥ स
वृषावृषभोभुवत् ॥ इंद्रःसदामनेकृतः ॥ ओजिष्ठःसबलेहितः ॥ द्युम्नीश्लोकीससोम्यः ॥ गिरावज्रोनसंभृतः ॥ सबलोअन
पच्युतः ॥ ववक्षुरुग्रोअस्तृतः ॥ चक्षुषोहेतेमनसोहेते ॥ वाचोहेतेब्रह्मणोहेते ॥ योमाघायुरभिदासति ॥ तमग्नेमेन्यामेनिं
कृणु ॥ योमाचक्षुषायोमनसा ॥ योवाचाब्रह्मणाघायुरभिदासति ॥ तयाग्नेत्वंमेन्या ॥ अमुममेनिंकृणु ॥ यत्किंचासौमन
सायच्चवाचा ॥ यज्ञैर्जुहोतियजुषाहविर्भिः ॥ तन्मृत्युर्निर्ऋत्यासंविदानः ॥ पुरादिष्टादाहुतीरस्यहंतु ॥ यातुधानानिर्ऋति
रादुरक्षः ॥ तेअस्यघ्नंत्वनृतेनसत्यं ॥ इंद्रेषिताआज्यमस्यमथ्नंतु ॥ मातत्समृद्धियदसौकरोति ॥ हन्मितेहंकृतंहविः ॥ योमे
घोरमचीकृतः ॥ अपांचौतउभौबाहू ॥ अपनह्याम्यास्यं ॥ अपनह्यामितेबाहू ॥ अपनह्याम्यास्यं ॥ अग्नेर्देवस्यब्रह्मणा ॥ स
र्वंतेवधिषंकृतं ॥ पुरामुष्यवषट्कारात् ॥ यज्ञंदेवेषुनस्कृधि ॥ स्विष्टमस्माकंभूयात् ॥ मास्मान्प्रापन्नरातयः ॥ अंतिदूरेसतो
अग्ने ॥ भ्रातृव्यस्याभिदासतः ॥ वषट्कारेणवज्रेण ॥ कृत्यांहन्मिकृतामहं ॥ योमानक्तंदिवासायं ॥ प्रातश्चाह्नोनिपीय
ति ॥ अद्यातमिंद्रवज्रेण ॥ भ्रातृव्यंपादयामसि ॥ प्राणोरक्षतिविश्वमेजत् ॥ इर्योभूत्वाबहुधाबहूनि ॥ सइत्सर्वंव्यानशे ॥
योदेवोदेवेषुविभूरंतः ॥ आवृदूदात्क्षेत्रियध्वगद्वृषा ॥ तमित्प्राणंमनसोपशिक्षत ॥ अग्रंदेवानामिदमत्तुनोहविः ॥ मनस

श्चित्तेदं ॥ भूतंभव्यंचगुप्यते ॥ तद्धिदेवेष्वग्रियं ॥ आनंएतुपुरश्चरं ॥ सहदेवैरिमंहव्यं ॥ मनश्रेयसिश्रेयसि ॥ कर्मन्यज्ञपतिं
दधत् ॥ जुषतामेवागिदंहविः ॥ विराड्देवीपुरोहिता ॥ हव्यवाडनपायिनी ॥ यथारूपाणिवहुधावदंति ॥ पेशांसि
देवाःपरमेजनित्रे ॥ सानोविराडनपस्फुरंती ॥ वाग्देवीजुषतामिदंहविः ॥ चक्षुर्देवानांज्योतिरमृतेन्यक्तं ॥ अस्यविज्ञानां
यबहुधानिधीयते ॥ तस्यसुम्नमशीमहि ॥ मानोहासीद्विचक्षणं ॥ आयुरिन्नःप्रतीर्यतां ॥ अनंधाश्चक्षुपावयं ॥ जीवाज्योति
रशीमहि ॥ सुवर्ज्योतिरुतामृतं ॥ श्रोत्रेणभद्रमुतशृण्वंतिसत्यं ॥ श्रोत्रेणवाचंबहुधोद्यमानां ॥ श्रोत्रेणमोदश्चमहश्चश्रूयते ॥
श्रोत्रेणसर्वादिशआशृणोमि ॥ येनप्राच्याउतदक्षिणा ॥ प्रतीच्यैदिशःशृण्वंत्युत्तरात् ॥ तदिच्छ्रोत्रंबहुधोद्यमानं ॥ अरांन
नेमिःपरिसर्वंबभूव ॥ सिंहेव्याघ्रउतयापृदाकौ ॥ त्विषिरग्नौब्राह्मणेसूर्येया ॥ इंद्रंयादेवीसुभगाजजान ॥ सानआगन्वर्च
सासंविदाना ॥ याराजन्येदुंदुभावायतायां ॥ अश्वस्यक्रंद्येपुरुषस्यमायौ ॥ इंद्रंयादेवीसुभगाजजान ॥ सानआगन्वर्चसासं
विदाना ॥ याहस्तिनिद्वीपिनियाहिरण्ये ॥ त्विषिरश्वेषुपुरुषेषुगोषु ॥ इंद्रंयादेवीसुभगाजजान ॥ सानआगन्वर्चसासंविदा
ना ॥ रथेअक्षेषुवृषभस्यवाजे ॥ वातेपर्जन्येवरुणस्यशुष्मे ॥ इंद्रंयादेवीसुभगाजजान ॥ सानआगन्वर्चसासंविदाना ॥ रा
डसिविराडसि ॥ सम्राडसिस्वराडसि ॥ इंद्रायत्वातेजस्वतेतेजस्वंतंश्रीणामि ॥ इंद्रायत्वौजस्वतओजस्वंतंश्रीणामि ॥
इंद्रायत्वापयस्वतेपयस्वंतंश्रीणामि ॥ इंद्रायत्वायुष्मतआयुष्मंतंश्रीणामि ॥ तेजोसि ॥ तत्तेप्रयच्छामि ॥ तेजस्वदस्तुमे

मुखं ॥ तेजस्त्वच्छिरोअस्तुमे ॥ तेजस्वान्विश्वतःप्रत्यङ् ॥ तेजसासंपिपृग्धिमा ॥ ओजोसि ॥ तत्तेप्रयच्छामि ॥ ओजस्व
दस्तुमेमुखं ॥ ओजस्त्वच्छिरोअस्तुमे ॥ ओजस्वान्विश्वतःप्रत्यङ् ॥ ओजसासंपिपृग्धिमा ॥ पयोसि ॥ तत्तेप्रयच्छामि ॥ प
यस्वदस्तुमेमुखं ॥ पयस्त्वच्छिरोअस्तुमे ॥ पयस्वान्विश्वतःप्रत्यङ् ॥ पयसासंपिपृग्धिमा ॥ आयुरसि ॥ तत्तेप्रयच्छामि ॥
आयुष्मदस्तुमेमुखं ॥ आयुष्मच्छिरोअस्तुमे ॥ आयुष्मान्विश्वतःप्रत्यङ् ॥ आयुषासंपिपृग्धिमा ॥ इममग्नआयुषेवर्चसेकृ
धि ॥ प्रियंरेतोवरुणसोमराजन् ॥ मातेवास्माअदितेशर्मयच्छ ॥ विश्वेदेवाजरदष्टिर्यथासत् ॥ आयुरसिविश्वायुरसि ॥
सर्वायुरसिसर्वमायुरसि ॥ यतोवातोमनोजवाः ॥ यतःक्षरंतिसिंधवः ॥ तासांत्वासर्वासांरुचा ॥ अभिषिंचामिवर्चसा ॥
समुद्रइवासिगह्मना ॥ सोमइवास्यदाभ्यः ॥ अग्निरिवविश्वतःप्रत्यङ् ॥ सूर्यइवज्योतिषाविभूः ॥ अपांयोद्रवणेरसः ॥ तम
हमस्माआमुष्यायणाय ॥ तेजसेब्रह्मवर्चसायगृह्णामि ॥ अपांयऊर्मौरसः ॥ तमहमस्माआमुष्यायणाय ॥ ओजसेवीर्यायगृ
ह्णामि ॥ अपांयोमध्यतोरसः ॥ तमहमस्माआमुष्यायणाय ॥ पुष्ट्यैप्रजननायगृह्णामि ॥ अपांयोयज्ञियोरसः ॥ तमहमस्मा
आमुष्यायणाय ॥ आयुषेदीर्घायुत्वायगृह्णामि ॥ अहमस्मिप्रथमजाऋतस्य ॥ पूर्वंदेवेभ्योअमृतस्यनाभिः ॥ योमाददाति
सइदेवमावाः ॥ अहमन्नमन्नमदंतमद्मि ॥ पूर्वमग्नेरपिदहत्यन्नं ॥ यत्तौहासातेअहमुत्तरेषु ॥ व्यात्तमस्यपशवःसुजंभं ॥ पश्यं
तिधीराःप्रचरंतिपाकाः ॥ जहाम्यन्यंनजहाम्यन्यं ॥ अहमन्नंवशमिच्चरामि ॥ समानमर्थंपर्येमिभुंजत् ॥ कोमामन्नंमनुष्यो

दयेत ॥ पराकेअन्नंनिहितंलोकएतत् ॥ विश्वैर्देवैःपितृभिर्गुप्तमन्नं ॥ यद्द्यतेलुप्यतेयत्परोप्यते ॥ शततमीसातनूर्मेबभूव ॥
महांतौचरूसकृद्दुग्धेनपप्रौ ॥ दिवंचपृश्निपृथिवींचसाकं ॥ तत्संपिबंतोनमिनंतिवेधसः ॥ नैतद्भूयोभवतिनोकनीयः ॥ अन्नं
प्राणमन्नमपानमाहुः ॥ अन्नंमृत्युंतमुजीवातुमाहुः ॥ अन्नंब्रह्माणोजरसंवदंति ॥ अन्नमाहुःप्रजननंप्रजानां ॥ मोघमन्नंविंद
तेअप्रचेताः ॥ सत्यंब्रवीमिवधइत्सतस्य ॥ नार्यमणंपुष्यतिनोसखायं ॥ केवलाघोभवतिकेवलादी ॥ अहंमेघस्तनयन्वर्षन्न
स्मि ॥ मामदंत्यहमद्म्यन्यान् ॥ अहंसदमृतोभवामि ॥ मदादित्याअधिसर्वेतपंति ॥ देवींवाचमजनयंतदेवाः ॥ तांवि
श्वरूपाःपशवोवदंति ॥ सानोमंद्रेषमूर्जंदुहाना ॥ धेनुर्वागस्मानुपसुष्टुतैतु ॥ यद्वाग्वदंत्यविचेतनानि ॥ राष्ट्रीदेवानांनिषसा
दमंद्रा ॥ चतस्रऊर्जंदुदुहेपयांसि ॥ क्वस्विदस्याःपरमंजगाम ॥ अनंतामंतादधिनिर्मितांमही ॥ यस्यांदेवाअदधुर्भोजना
नि ॥ एकाक्षरांद्विपदांषट्पदांच ॥ वाचंदेवाउपजीवंतिविश्वे ॥ वाचंदेवाउपजीवंतिविश्वे ॥ वाचंगंधर्वाःपशवोमनुष्याः ॥ वा
चीमाविश्वाभुवनान्यर्पिता ॥ सानोहवंजुषतामिंद्रपत्नी ॥ वागक्षरंप्रथमजाऋतस्य ॥ वेदानांमातामृतस्यनाभिः ॥ सानोजुषा
णोपयज्ञमागात् ॥ अवंतीदेवीसुहवामेअस्तु ॥ यामृषयोमंत्रकृतोमनीषिणः ॥ अन्वैच्छंदेवास्तपसाश्रमेण ॥ तांदेवींवाचंहविषा
यजामहे ॥ सानोदधातुसुकृतस्यलोके ॥ चत्वारिवाकपरिमितापदानि ॥ तानिविदुर्ब्राह्मणायेमनीषिणः ॥ गुहात्रीणिनिहि
तानेगयंति ॥ तुरीयंवाचोमनुष्यावदंति ॥ श्रद्धयाग्निःसमिध्यते ॥ श्रद्धयाविंदतेहविः ॥ श्रद्धांभगस्यमूर्धनि ॥ वचसावेदयाम

सि ॥ प्रियꣳश्रद्धेददतः ॥ प्रियꣳश्रद्धेदिदासतः ॥ प्रियंभोजेषुयज्वसु ॥ इदंमउदितंकृधि ॥ यथादेवाअसुरेषु ॥ श्रद्धामुग्रेषुच
क्रिरे ॥ एवंभोजेषुयज्वसु ॥ अस्माकमुदितंकृधि ॥ श्रद्धांदेवायजमानाः ॥ वायुगोपाउपासते ॥ श्रद्धाꣳहृदय्ययाकूत्या ॥ श्रद्ध
याहूतयेहविः ॥ श्रद्धांप्रातर्हवामहे ॥ श्रद्धांमध्यंदिनंपरि ॥ श्रद्धाꣳसूर्यस्यनिम्रुचि ॥ श्रद्धेश्रद्धापयेहमा ॥ श्रद्धादेवानधिव
स्ते ॥ श्रद्धाविश्वमिदंजगत् ॥ श्रद्धांकामस्यमातरं ॥ हविषावर्धयामसि ॥ ब्रह्मजज्ञानंप्रथमंपुरस्तात् ॥ विसीमतःसुरुचोवे
नआवः ॥ सबुध्न्याउपमाअस्यविष्ठाः ॥ सतश्चयोनिमसतश्चविवः ॥ पिताविराजामृषभोरयीणां ॥ अंतरिक्षंविश्वरूपआवि
वेश ॥ तमर्कैरभ्यर्चतिवत्सं ॥ ब्रह्मसंतंब्रह्मणावर्धयंतः ॥ ब्रह्मदेवानजनयत् ॥ ब्रह्मविश्वमिदंजगत् ॥ ब्रह्मणःक्षत्रंनिर्मितं ॥
ब्रह्मब्राह्मणआत्मना ॥ अंतरस्मिन्निमेलोकाः ॥ अंतर्विश्वमिदंजगत् ॥ ब्रह्मैवभूतानांज्येष्ठं ॥ तेनकोर्हतिस्पर्धितुं ॥ ब्रह्मन्दे
वास्त्रयस्त्रिꣳशत् ॥ ब्रह्मन्निंद्रप्रजापती ॥ ब्रह्मन्हविश्वाभूतानि ॥ नावीवांतःसमाहिता ॥ चतस्रआशाःप्रचरंत्वग्नयः ॥ इमंनो
यज्ञंनयतुप्रजानन् ॥ घृतंपिन्वन्नजरꣳसुवीरं ॥ ब्रह्मसमिद्भवत्याहुतीनां ॥ आगावोअग्मन्नुतभद्रमक्रन् ॥ सीदंतुगोष्ठेरणयं
न्त्वस्मे ॥ प्रजावतीःपुरुरूपाइहस्युः ॥ इंद्रायपूर्वीरुषसोदुहानाः ॥ इंद्रोयज्वनेपृणतेचशिक्षति ॥ उपेद्ददातिनस्वंमुषायति ॥
भूयोभूयोरयिमिदस्यवर्धयन् ॥ अभिन्नेखिल्लेनिदधातिदेवयुं ॥ नतानशंतिनदभातितस्करः ॥ नैनाअमित्रोव्यथिरादधर्ष
ति ॥ देवाꣳश्चयाभिर्यजतेददातिच ॥ ज्योगित्ताभिःसचतेगोपतिःसह ॥ नताअर्वारेणुककाटोअश्नुते ॥ नसꣳस्कृतत्रमुपयं

तिताअभि ॥ उरुगायमभयंतस्यताअनु ॥ गावोमर्त्यस्यविचरंतियज्वनः ॥ गावोभगोगावइंद्रोमेअच्छात् ॥ गावःसोमस्यप्र
थमस्यभक्षः ॥ इमायागावःसजनासइंद्रः ॥ इच्छामीद्धृदामनसाचिदिंद्रं ॥ यूयंगावोमेदयथाकृशंचित् ॥ अश्लीलंचित्कृणु
थासुप्रतीकं ॥ भद्रंगृहंकृणुथभद्रवाचः ॥ बृहद्वोवयउच्यतेसभासु ॥ प्रजावतीःसूयवसंरिशंतीः ॥ शुद्धाअपःसुप्रपाणेपिबं
तीः ॥ मावस्तेनईशतमाघशंसः ॥ परिवोहेतीरुद्रस्यवृंज्यात् ॥ उपेदमुपपर्चनं ॥ आसुगोपूपपृच्यतां ॥ उपर्षभस्यरेतसि ॥
उपेंद्रतववीर्ये ॥ तासूर्याचंद्रमसाविश्वभृत्तमामहत् ॥ तेजोवसुमद्राजतोदिवि ॥ सामात्मानाचरतःसामचारिणा ॥ ययोर्व्रं
तंनममेजातुदेवयोः ॥ उभावंतौपरियातअर्म्या ॥ दिवोनरश्मीस्तनुतोव्यर्णवे ॥ उभाभुवंतीभुवनाकविक्रतू ॥ सूर्यानचं
द्राचरतोहुतामती ॥ पतीद्युमद्विश्वविदाउभादिवः ॥ सूर्याउभाचंद्रमसाविचक्षणा ॥ विश्ववारावरिवोभावरेण्या ॥ तानो
वतंमतिमंतामहिव्रता ॥ विश्ववपरीप्रतरणातरंता ॥ सुवर्विदादृशयेभूरिरश्मी ॥ सूर्याहिचंद्रावसुत्वेषदर्शता ॥ मनस्विनोभा
नुचरतोनुसंदिवं ॥ अस्यश्रवोनद्यःसप्तबिभ्रति ॥ द्यावाक्षामापृथिवीदर्शतंवपुः ॥ अस्मेसूर्याचंद्रमसाभिचक्षे ॥ श्रद्धेकमिं
द्रचरतोविचर्तुरं ॥ पूर्वापरंचरतोमाययैतौ ॥ शिशूक्रीडंतौपरियातोअध्वरं ॥ विश्वान्यन्योभुवनाभिचष्टे ॥ ऋतूनन्योविद
धज्जायतेपुनः ॥ हिरण्यवर्णाःशुचयःपावकायासुजातःकश्यपोयास्विंद्रः ॥ अग्निंयागर्भंदधिरेविरूपास्तानआपःशंस्योना
भवंतु ॥ यासांराजावरुणोयातिमध्येसत्यानृतेअवपश्यंजनानां ॥ मधुश्चुतःशुचयोयाःपावकास्तानआपःशंस्योनाभवंतु ॥

यासांदेवादिविकृण्वंतिभक्षंयाअंतरिक्षेबहुधाभवंति ॥ याःपृथिवींपयसोंदंतिशुक्रास्तानआपःशँस्योनाभवंतु ॥ शिवेनमा
चक्षुषापश्यतापःशिवयातनुवोपस्पृशतत्वचंमे ॥ सर्वाँअग्नीँरप्सुषदोहुवेवोमयिवर्चोबलमोजोनिधत्त ॥ आपोभद्राघृतमि
दापआसुरग्नीषोमौबिभ्रत्यापइत्ताः ॥ तीव्रोरसोमधुपृचामरंगमआमाप्राणेनसहवर्चसागन् ॥ आदित्पश्याम्युतवाशृणोम्या
माघोषोगच्छतिवाङ्नआसाम् ॥ मन्येभेजानोअमृतस्यतर्हिहिरण्यवर्णाअतृपंयदावः ॥ नासदासीन्नोसदासीत्तदानीं ॥ ना
सीद्रजोनोव्योमापरोयत् ॥ किमावरीवःकुहकस्यशर्मन् ॥ अंभःकिमासीद्गहनंगभीरं ॥ नमृत्युरमृतंतर्हिन ॥ रात्र्याअह्न
आसीत्प्रकेतः ॥ आनीदवातंस्वधयातदेकं ॥ तस्माद्धान्यंनपरःकिंचनास ॥ तमआसीत्तमसागूढमग्रेप्रकेतं ॥ सलिलँसर्व
माइदं ॥ तुच्छेनाभ्वपिहितंयदासीत् ॥ तमसस्तन्महिनाजायतैकं ॥ कामस्तदग्रेसमवर्तताधि ॥ मनसोरेतःप्रथमंयदासी
त् ॥ सतोबंधुमसतिनिरविंदन् ॥ हृदिप्रतीष्याकवयोमनीषा ॥ तिरश्चीनोविततोरश्मिरेषां ॥ अधस्विदासी३दुपरिस्विदा
सी३त् ॥ रेतोधाआसन्महिमानआसन् ॥ स्वधाअवस्तात्प्रयतिःपरस्तात् ॥ कोअद्धावेदकइहप्रवोचत् ॥ कुतआजाताकुत
इयंविसृष्टिः ॥ अर्वाग्देवाअस्यविसर्जनाय ॥ अथाकोवेदयतआबभूव ॥ इयंविसृष्टिर्यतआबभूव ॥ यदिवादधेयदिवान ॥
योअस्याध्यक्षःपरमेव्योमन् ॥ सोअंगवेदयदिवानवेद ॥ किँस्विद्वनंकउसवृक्षआसीत् ॥ यतोद्यावापृथिवीनिष्टतक्षुः ॥ म
नीषिणोमनसापृच्छतेदुतत् ॥ यदध्यतिष्ठद्भुवनानिधारयन् ॥ ब्रह्मवनंब्रह्मसवृक्षआसीत् ॥ यतोद्यावापृथिवीनिष्टतक्षुः ॥

मनीषिणोमनसाविप्रब्रवीमिवः ॥ ब्रह्माध्यतिष्ठद्भुवनानिधारयन् ॥ प्रातरग्निंप्रातरिंद्रꣳहवामहे ॥ प्रातर्मित्रावरुणाप्रातरश्वि
ना ॥ प्रातर्भगंपूषणंब्रह्मणस्पतिं ॥ प्रातःसोममुतरुद्रꣳहुवेम ॥ प्रातर्जितंभगमुग्रꣳहुवेम ॥ वयंपुत्रमदितेर्योविधर्त्ता ॥ आध्र
श्चिद्यंमन्यमानस्तुरश्चित् ॥ राजाचिद्यंभगंभक्षीत्याह ॥ भगप्रणेतर्भगसत्यराधः ॥ भगेमांधियमुदवददन्नः ॥ भगप्रणोजन
यगोभिरश्वैः ॥ भगप्रनृभिर्नृवंतःस्याम ॥ उतेदानींभगवंतःस्याम ॥ उतप्रपित्वउतमध्येअह्नां ॥ उतोदितामघवन्त्सूर्यस्य ॥
वयंदेवानाꣳसुमतौस्याम ॥ भगएवभगवाꣳअस्तुदेवाः ॥ तेनवयंभगवंतःस्याम ॥ तंत्वाभगसर्वइज्जोहवीमि ॥ सनोभगपुर
एताभवेह ॥ समध्वरायोपसोनमंत ॥ दधिक्रावेवशुचयेपदाय ॥ अर्वाचीनंवसुविदंभगंनः ॥ रथमिवाश्वावाजिनआवहंतु ॥
अश्वावतीर्गोमतीर्नउपासः ॥ वीरवतीःसदमुच्छंतुभद्राः ॥ घृतंदुहानाविश्वतःप्रपीनाः ॥ यूयंपातस्वस्तिभिःसदानः ॥ अ
ग्निर्नःपातुकृत्तिकाः ॥ नक्षत्रंदेवमिंद्रियं ॥ इदमासांविचक्षणं ॥ हविरासंजुहोतन ॥ यस्यभांतिरश्मयोयस्यकेतवः ॥ यस्ये
माविश्वाभुवनानिसर्वा ॥ सकृत्तिकाभिरभिसंवसानः ॥ अग्निर्नोदेवःसुवितेदधातु ॥ प्रजापतेरोहिणीवेतुपत्नी ॥ विश्वरू
पाबृहतीचित्रभानुः ॥ १ ॥ सानोयज्ञस्यसुवितेदधातु ॥ यथाजीवेमशरदःसवीराः ॥ रोहिणीदेव्युदगात्पुरस्तात् ॥ विश्वा
रूपाणिप्रतिमोदमाना ॥ प्रजापतिꣳहविषावर्धयंती ॥ प्रियादेवानामुपयातुयज्ञं ॥ सोमोराजामृगशीर्षेणआगन् ॥ शिवंन
क्षत्रंप्रियमस्यधाम ॥ आप्यायमानोबहुधाजनेषु ॥ रेतःप्रजांयजमानेदधातु ॥ २ ॥ यत्तेनक्षत्रंमृगशीर्षमस्ति ॥ प्रियꣳराज

न्प्रियतमंप्रियाणां ॥ तस्मैतेसोमहविषाविधेम ॥ शंनएधिद्विपदेशंचतुष्पदे ॥ आर्द्रयारुद्रःप्रथमानएति ॥ श्रेष्ठोदेवानांपति
रघ्नियानां ॥ नक्षत्रमस्यहविषाविधेम ॥ मानःप्रजाꣳरीरिषन्मोतवीरान् ॥ हेतीरुद्रस्यपरिणोवृणक्तु ॥ आर्द्रानक्षत्रंजुषताꣳ
हविर्नः ॥ ३ ॥ प्रमुंचमानौदुरितानिविश्वा ॥ अपाघशꣳसंनुदतामरातिं ॥ पुनर्नोदेव्यदितिस्पृणोतु ॥ पुनर्वसूनःपुनरेतां
यज्ञं ॥ पुनर्नोदेवाअभियंतुसर्वे ॥ पुनःपुनर्वोहविषायजामः ॥ एवानदेव्यदितिरनर्वा ॥ विश्वस्यभर्त्रीजगतःप्रतिष्ठा ॥ पुन
र्वसूहविषावर्धयंती ॥ प्रियंदेवानामप्येतुपाथः ॥ ४ ॥ बृहस्पतिःप्रथमंजायमानः ॥ तिष्यंनक्षत्रमभिसंबभूव ॥ श्रेष्ठोदेवा
नांपृतनासुजिष्णुः ॥ दिशोनुसर्वाअभयंनोअस्तु ॥ तिष्यःपुरस्तादुतमध्यतोनः ॥ बृहस्पतिर्नःपरिपातुपश्चात् ॥ बाधेतांद्वे
षोअभयंकृणुतां ॥ सुवीर्यस्यपतयःस्याम ॥ इदꣳसर्पेभ्योहविरस्तुजुष्टं ॥ आश्रेषायेषामनुयंतिचेतः ॥ ५ ॥ येअंतरिक्षंपृथि
वींक्षियंति ॥ तेनःसर्पासोहवमागमिष्ठाः ॥ येरोचनेसूर्यस्यापिसर्पाः ॥ येदिवंदेवीमनुसंचरंति ॥ येषामाश्रेषाअनुयंतिका
मं ॥ तेभ्यःसर्पेभ्योमधुमज्जुहोमि ॥ उपहूताःपितरोयेमघासु ॥ मनोजवसःसुकृतःसुकृत्याः ॥ तेनोनक्षत्रेहवमागमिष्ठाः ॥
स्वधाभिर्यज्ञंप्रयतंजुषंतां ॥ ६ ॥ येअग्निदग्धायेनग्निदग्धाः ॥ येमुंलोकंपितरःक्षियंति ॥ याꣳश्चविद्मयाꣳउचनप्रविद्म ॥
मघासुयज्ञꣳसुकृतंजुषंतां ॥ गवांपतिःफल्गुनीनामसित्वं ॥ तदर्यमन्वरुणमित्रचारु ॥ तंत्वावयꣳसनितारꣳसनीनां ॥ जी
वाजीवंतमुपसंविशेम ॥ येनेमाविश्वाभुवनानिसंजिता ॥ यस्यदेवाअनुसंयंतिचेतः ॥ ७ ॥ अर्यमाराजाजरस्तुविष्मान् ॥

फल्गुनीनामृषभोरोरवीति ॥ श्रेष्ठोदेवानांभगवोभगासि ॥ तत्त्वाविदुःफल्गुनीस्तस्यवित्तात् ॥ अस्मभ्यंक्षत्रमजरंसुवी
र्यं ॥ गोमदश्ववदुपसंनुदेह ॥ भगोहदाताभगइत्प्रदाता ॥ भगोदेवीःफल्गुनीराविवेश ॥ भगस्येत्तंप्रसवंगमेम ॥ यत्रदेवैःस
धमादंमदेम ॥ ८ ॥ आयातुदेवःसवितोपयातु ॥ हिरण्ययेनसुवृतारथेन ॥ वहन्हस्तंसुभगंविद्मनापसं ॥ प्रयच्छंतंपपुरिं
पुण्यमच्छ ॥ हस्तःप्रयच्छत्वमृतंवसीयः ॥ दक्षिणेनप्रतिगृभ्णीमएनत् ॥ दातारमद्यसवितांविदेय ॥ योनोहस्तायप्रसुवाति
यज्ञं ॥ त्वष्टानक्षत्रमभ्येतिचित्रां ॥ सुभंससंयुवतिंरोचमानां ॥ ९ ॥ निवेशयन्नमृतान्मर्त्यांश्च ॥ रूपाणिपिंशन्भुव
नानिविश्वा ॥ तन्नस्त्वष्टातदुचित्राविचष्टां ॥ तन्नक्षत्रंभूरिदाअस्तुमह्यं ॥ तन्नःप्रजांवीरवतींसनोतु ॥ गोभिर्नोअश्वैःसमं
नक्तुयज्ञं ॥ वायुर्नक्षत्रमभ्येतिनिष्ट्यां ॥ तिग्मशृंगोवृषभोरोरुवाणः ॥ समीरयन्भुवनामातरिश्वा ॥ अपद्वेषांसिनुदताम
रातीः ॥ १० ॥ तन्नोवायुस्तदुनिष्ट्याशृणोतु ॥ तन्नक्षत्रंभूरिदाअस्तुमह्यं ॥ तन्नोदेवासोअनुजानंतुकामं ॥ यथातरेमदुरि
तानिविश्वा ॥ दूरमस्मच्छत्रवोयंतुभीताः ॥ तदिंद्राग्नीकृणुतांतद्विशाखे ॥ तन्नोदेवाअनुमदंतुयज्ञं ॥ पश्चात्पुरस्तादभयंनो
अस्तु ॥ नक्षत्राणामधिपत्नीविशाखे ॥ श्रेष्ठाविंद्राग्नीभुवनस्यगोपौ ॥ ११ ॥ विषूचःशत्रूनपबाधमानौ ॥ अपक्षुधंनुदतामरातिं ॥
पूर्णापश्चादुतपूर्णापुरस्तात् ॥ उन्मध्यतःपौर्णमासीजिगाय ॥ तस्यांदेवाअधिसंवसंतः ॥ उत्तमेनाकइहमादयंतां ॥ पृथ्वीसुवर्चा
युवतिःसजोषाः ॥ पौर्णमास्युदगाच्छोभमाना ॥ आप्याययंतीदुरितानिविश्वा ॥ उरुंदुहांयजमानाययज्ञं ॥ १२ ॥ ऋध्यास्मह

व्यैर्नमसोपसद्य ॥ मित्रंदेवंमित्रधेयंनोअस्तु ॥ अनूराधान्हविषावर्धयंतः ॥ शतंजीवेमशरदःसवीराः ॥ चित्रंनक्षत्रमुदगात्पुर
स्तात् ॥ अनूराधासइतियद्वदंति ॥ तन्मित्रएतिपथिभिर्देवयानैः ॥ हिरण्ययैर्विततैरंतरिक्षे ॥ इंद्रोज्येष्ठामनुनक्षत्रमेति ॥ य
स्मिन्वृत्रंवृत्रतूर्येततार ॥ तस्मिन्वयममृतंदुहानाः ॥ क्षुधंतरेमदुरितिंदुरिष्टिं ॥ पुरंदरायवृषभायधृष्णवे ॥ अषाढायसहमा
नायमीढुषे ॥ इंद्रायज्येष्ठामधुमद्दुहाना ॥ उरुंकृणोतुयजमानायलोकं ॥ मूलंप्रजांवीरवतींविदेय ॥ पराच्येतुनिर्ऋतिःपराचा ॥
गोभिर्नक्षत्रंपशुभिःसमक्तं ॥ अहर्भूयाद्यजमानायमह्यं ॥ १३ ॥ अहर्नोअद्यसुवितेदधातु ॥ मूलंनक्षत्रमितियद्वदंति ॥ परांचीं
वाचानिर्ऋतिंनुदामि ॥ शिवंप्रजायैशिवमस्तुमह्यं ॥ यादिव्याआपःपयसासंबभूवुः ॥ याअंतरिक्षउतपार्थिवीर्याः ॥ यासा
मषाढाअनुयंतिकामं ॥ तानआपःशंस्योनाभवंतु ॥ याश्चकूप्यायाश्चनाद्याःसमुद्रियाः ॥ याश्ववैशंतीरुतप्रासचीर्याः ॥ या
सामषाढामधुभक्षयंति ॥ तानआपःशंस्योनाभवंतु ॥ तन्नोविश्वेउपशृण्वंतुदेवाः ॥ तदषाढाअभिसंयंतुयज्ञं ॥ तन्नक्षत्रं
प्रथतांपशुभ्यः ॥ कृषिर्वृष्टिर्यजमानायकल्पतां ॥ शुभ्राःकन्यायुवतयःसुपेशसः ॥ कर्मकृतःसुकृतोवीर्यावतीः ॥ विश्वान्दे
वान्हविषावर्धयंतीः ॥ अषाढाःकाममुपयांतुयज्ञं ॥ यस्मिन्ब्रह्माभ्यजयत्सर्वमेतत् ॥ अमुंचलोकमिदमुंचसर्वं ॥ तन्नोनक्षत्र
मभिजिद्विजित्य ॥ श्रियंदधात्वहृणीयमानं ॥ उभौलोकौब्रह्मणासंजितेमौ ॥ तन्नोनक्षत्रमभिजिद्विचष्टां ॥ तस्मिन्वयंपृतनाः
संजयेम ॥ तन्नोदेवासोअनुजानंतुकामं ॥ शृण्वंतिंश्रोणाममृतस्यगोपां ॥ पुण्यामस्याउपशृणोमिवाचं ॥ महींदेवींविष्णुप

त्रेधाविष्णुरुरुगायोविचक्रमे ॥ महींदिवंपृथिवीमंतरिक्षं ॥ तच्छ्रोणैतिश्रवइ
च्छमाना ॥ पुण्यꣳश्लोकंयजमानायकृण्वती ॥ अष्टौदेवावसवःसोम्यासः ॥ चतस्रोदेवीरजराःश्रविष्ठाः ॥ तेयज्ञंपांतुरजसः
परस्तात्॥ संवत्सरीणममृतꣳस्वस्ति ॥ यज्ञंनःपांतुवसवःपुरस्तात् ॥ दक्षिणतोभियंतुश्रविष्ठाः ॥ पुण्यंनक्षत्रमभिसंविशाम॥
मानोअरातिरघशꣳसागन् ॥ क्षत्रस्यराजावरुणोधिराजः ॥ नक्षत्राणाꣳशतभिषग्वसिष्ठः ॥ तौदेवेभ्यःकृणुतोदीर्घमायुः ॥
शतꣳसहस्राभेषजानिधत्तः ॥ यज्ञंनोराजावरुणउपयातु ॥ तन्नोविश्वेअभिसंयंतुदेवाः ॥ तन्नोनक्षत्रꣳशतभिषग्जुषाणं ॥
दीर्घमायुःप्रतिरद्भेषजानि ॥ अजएकपादुदगात्पुरस्तात् ॥ विश्वाभूतानिप्रतिमोदमानः ॥ तस्यदेवाःप्रसवंयंतिसर्वे ॥ प्रोष्ठप
दासोअमृतस्यगोपाः ॥ विभ्राजमानःसमिधानउग्रः ॥ आंतरिक्षमरुहदगंद्यां ॥ तꣳसूर्यंदेवमजमेकपादं ॥ प्रोष्ठपदासोअ
नुयंतिसर्वे ॥ अहिर्बुध्नियःप्रथमानएति ॥ श्रेष्ठोदेवानामुतमानुषाणां ॥ तंब्राह्मणाःसोमपाःसोम्यासः ॥ प्रोष्ठपदासोअभि
रक्षंतिसर्वे ॥ चत्वारएकमभिकर्मदेवाः ॥ प्रोष्ठपदासइतियान्वदंति ॥ तेबुध्नियंपरिषद्यꣳस्तुवंतः ॥ अहिꣳरक्षंतिनमसोपस
द्य ॥ पूषारेवत्यन्वेतिपंथां ॥ पुष्टिपतीपशुपावाजबस्त्यौ ॥ इमानिहव्याप्रयताजुषाणा ॥ सुगैर्नोयानैरुपयातांयज्ञं ॥ क्षुद्रा
न्पशून्रक्षतुरेवतीनः ॥ गावोनोअश्वाꣳअन्वेतुपूषा ॥ अन्नꣳरक्षंतौबहुधाविरूपं ॥ वाजꣳसनुतांयजमानाययज्ञं ॥ तदश्वि
नावश्वयुजोपयातां ॥ शुभंगमिष्ठौसुयमेभिरश्वैः ॥ स्वंनक्षत्रꣳहविषायजंतौ ॥ मध्वासंपृक्तौयजुषासमक्तौ ॥ यौदेवानांभि

पजौहव्यवाहौ ॥ विश्वस्यदूतावमृतस्यगोपौ ॥ तौनक्षत्रंजुजुषाणोपयातां ॥ नमोश्विभ्यांकृणुमोश्वयुग्भ्यां ॥ अपपाप्मानंभ
रणीर्भरंतु ॥ तद्यमोराजाभगवान्विचष्टां ॥ लोकस्यराजामहतोमहान्हि ॥ सुगंनःपंथामभयंकृणोतु ॥ यस्मिन्नक्षत्रेयमएति
राजा ॥ यस्मिन्नेनमभ्यषिंचंतदेवाः ॥ तदस्यचित्रंहविषायजाम ॥ अपपाप्मानंभरणीर्भरंतु ॥ निवेशनीसंगमनीवसूनां
विश्वारूपाणिवसून्यावेशयंती ॥ सहस्रपोषंसुभगाररराणासानआगन्वर्चसासंविदाना ॥ यत्तेदेवाअदधुर्भागधेयममावास्ये
संवसंतोमहित्वा ॥ सानोयज्ञंपिपृहिविश्ववारेरयिंनोधेहिसुभगेसुवीरं ॥ नवोनवोभवतिजायमानोह्नांकेतुरुषसामेत्यग्रे ॥ भागं
देवेभ्योविदधात्यायन्प्रचंद्रमास्तिरतिदीर्घमायुः ॥ यमादित्याअंशुमाप्याययंतियमक्षितमक्षितयःपिबंति ॥ तेनेनोराजाव
रुणोबृहस्पतिराप्याययंतुभुवनस्यगोपाः ॥ येविरूपेसमनसासंव्ययंती ॥ समानंतंतुंपरितातनाते ॥ विभूप्रभूअनुभूविश्वतो
हुवे ॥ तेनोनक्षत्रेहवमागमेतं ॥ वयंदेवीब्रह्मणासंविदानाः ॥ सुरत्नासोदेववीतिंदधानाः ॥ अहोरात्रेहविषावर्धयंतः ॥ अ
तिपाप्मानमतिमुक्त्यागमेम ॥ प्रत्युवदृश्यायती ॥ व्युच्छंतीदुहितादिवः ॥ अपोमहीवृणुतेचक्षुषा ॥ तमोज्योतिष्कृणोति
सूनरी ॥ उदुस्रियाःसचतेसूर्यः ॥ सचाउद्यन्नक्षत्रमर्चिमत् ॥ तवेदुषोव्युषिसूर्यस्यच ॥ संभक्तेनगमेमहि ॥ तन्नोनक्षत्रमर्चि
मत् ॥ भानुमत्तेजउच्चरत् ॥ उपयज्ञमिहागमत् ॥ प्रनक्षत्रायदेवाय ॥ इंद्रायेंदुंहवामहे ॥ सनःसवितासुवत्सनिं ॥ पुष्टि
दावीरवत्तमं ॥ उदुत्यंजातवेदसंदेवंवहंतिकेतवः ॥ दृशेविश्वायसूर्यं ॥ चित्रंदेवानामुदगादनीकंचक्षुर्मित्रस्यवरुणस्याग्नेः ॥

आप्राद्यावापृथिवीअंतरिक्ष ँ सूर्यआत्माजगतस्तस्थुषश्च ॥ अदितिर्नउरुष्यत्वदितिःशर्मयच्छतु ॥ अदितिःपात्व ँ हसः ॥
महीमूषुमातर ँ सुव्रतानामृतस्यपत्नीमवसेहुवेम ॥ तुविक्षत्रामजरंतीमुरूचीं ँ सुशर्माणमदिति ँ सुप्रणीतिं ॥ इदंविष्णुर्विचक्र
मेत्रेधानिदधेपदं ॥ समूढमस्यपा ँ सुरे ॥ प्रतद्विष्णुःस्तवतेवीर्याय ॥ मृगोनभीमःकुचरोगिरिष्ठाः ॥ यस्योरुषुत्रिषुविक्रमणे
षु ॥ अधिक्षियंतिभुवनानिविश्वा ॥ अग्निर्मूर्द्धादिवःककुत्पतिःपृथिव्याअयं ॥ अपा ँ रेता ँ सिजिन्वति ॥ भुवोयज्ञस्यरज
सश्चनेतायत्रानियुद्भिःसचसेशिवाभिः ॥ दिविमूर्धानंदधिषेसुवर्षाजिह्वामग्नेचकृषेहव्यवाहं ॥ अनुनोद्यानुमतिर्यज्ञंदेवेषुम
न्यतां ॥ अग्निश्चहव्यवाहनोभवतांदाशुषेमयः ॥ अन्विदनुमतेत्वंमन्यासैशंचनःकृधि ॥ क्रत्वेदक्षायनोहिनुप्रणआयू ँ षि
तारिपः ॥ हव्यवाहमभिमातिषाहं ॥ रक्षोहणंपृतनासुजिष्णुं ॥ ज्योतिष्मंतंदीद्यतंपुरंधिं ॥ अग्नि ँ स्विष्टकृतमाहुवेम ॥ स्वि
ष्टमग्नेअभितत्पृणाहि ॥ विश्वादेवपृतनाअभिष्य ॥ उरुंनःपंथांप्रदिशन्विभाहि ॥ ज्योतिष्मद्धेह्यजरंनआयुः ॥ ॥ अग्नये
स्वाहाकृत्तिकाभ्यःस्वाहा ॥ अंबायैस्वाहादुलायैस्वाहा ॥ नितत्न्यैस्वाहाभ्रयंत्यैस्वाहा ॥ मेघयंत्यैस्वाहावर्षयंत्यैस्वाहा ॥ चु
पुणीकायैस्वाहा ॥ प्रजापतयेस्वाहारोहिण्यैस्वाहा ॥ रोचमानायैस्वाहाप्रजाभ्यःस्वाहा ॥ सोमायस्वाहामृगशीर्षायस्वाहा ॥
इन्वकाभ्यःस्वाहौषधीभ्यःस्वाहा ॥ राज्यायस्वाहाभिजित्यैस्वाहा ॥ रुद्रायस्वाहार्द्रायैस्वाहा ॥ पिन्वमानायैस्वाहापशुभ्यः
स्वाहा ॥ अदित्यैस्वाहापुनर्वसुभ्यां ॥ स्वाहाभूत्यैस्वाहाप्रजात्यैस्वाहा॥ बृहस्पतयेस्वाहातिष्यायस्वाहा ॥ ब्रह्मवर्चसायस्वा

हा ॥ सर्पेभ्यःस्वाहाश्लेषाभ्यःस्वाहा ॥ दंदशूकेभ्यःस्वाहा ॥ पितृभ्यःस्वाहामघाभ्यः ॥ स्वाहानघाभ्यःस्वाहागदाभ्यः ॥
स्वाहारुंधतीभ्यःस्वाहा ॥ अर्यम्णेस्वाहाफल्गुनीभ्याꣳस्वाहा ॥ पशुभ्यःस्वाहा ॥ भगायस्वाहाफल्गुनीभ्याꣳस्वाहा ॥ श्रै
ष्ठ्यायस्वाहा ॥ सवित्रेस्वाहाहस्ताय ॥ स्वाहाददतेस्वाहापृणते ॥ स्वाहाप्रयच्छतेस्वाहाप्रतिगृभ्णतेस्वाहा ॥ त्वष्ट्रेस्वाहा
चित्रायैस्वाहा ॥ चैत्रायस्वाहाप्रजायैस्वाहा ॥ वायवेस्वाहानिष्ट्यायैस्वाहा ॥ कामचारायस्वाहाभिजित्यैस्वाहा ॥ इंद्राग्नि
भ्याꣳस्वाहाविशाखाभ्याꣳस्वाहा ॥ श्रैष्ठ्यायस्वाहाभिजित्यैस्वाहा ॥ पौर्णमास्यैस्वाहाकामायस्वाहागत्यैस्वाहा ॥ मित्रा
यस्वाहानूराधेभ्यःस्वाहा ॥ मित्रधेयायस्वाहाभिजित्यैस्वाहा ॥ इंद्रायस्वाहाज्येष्ठायैस्वाहा ॥ ज्यैष्ठ्यायस्वाहाभिजित्यै
स्वाहा ॥ प्रजापतयेस्वाहामूलायस्वाहा ॥ प्रजायैस्वाहा ॥ अद्भ्यःस्वाहाषाढाभ्यःस्वाहा ॥ समुद्रायस्वाहाकामायस्वाहा ॥ अभि
जित्यैस्वाहा ॥ विश्वेभ्योदेवेभ्यःस्वाहाषाढाभ्यःस्वाहा ॥ अनपजय्यायस्वाहाजित्यैस्वाहा ॥ ब्रह्मणेस्वाहाभिजितेस्वाहा ॥ ब्रह्म
लोकायस्वाहाभिजित्यैस्वाहा ॥ विष्णवेस्वाहाश्रोणायैस्वाहा ॥ श्लोकायस्वाहाश्रुतायस्वाहा ॥ वसुभ्यःस्वाहाश्रविष्ठाभ्यःस्वाहा ॥
अग्रायस्वाहापरीत्यैस्वाहा ॥ वरुणायस्वाहाशतभिषजेस्वाहा ॥ भेषजेभ्यःस्वाहा ॥ अजायैकपदेस्वाहाप्रोष्ठपदेभ्यःस्वाहा ॥
तेजसेस्वाहाब्रह्मवर्चसायस्वाहा ॥ अहयेबुध्नियायस्वाहाप्रोष्ठपदेभ्यःस्वाहा ॥ प्रतिष्ठायैस्वाहा ॥ पूष्णेस्वाहारेवत्यैस्वाहा ॥
पशुभ्यःस्वाहा ॥ अश्विभ्याꣳस्वाहाश्वयुग्भ्याꣳस्वाहा ॥ श्रोत्रायस्वाहाश्रुत्यैस्वाहा ॥ यमायस्वाहापभरणीभ्यःस्वाहा ॥ रा

ज्यायस्वाहाभिजित्यैस्वाहा ॥ अमावास्यायैस्वाहाकामायस्वाहागत्यैस्वाहा ॥ चंद्रमसेस्वाहाप्रतीदृश्यायैस्वाहा ॥ अहोरात्रे
भ्यःस्वाहार्धमासेभ्यःस्वाहा ॥ मासेभ्यःस्वाहर्तुभ्यःस्वाहा ॥ संवत्सरायस्वाहा ॥ अह्नेस्वाहारात्रियैस्वाहा ॥ अतिमुक्त्यै
स्वाहा ॥ उषसेस्वाहाव्युष्ट्यैस्वाहा ॥ व्यूषुष्यैस्वाहाव्युच्छंत्यैस्वाहा ॥ व्युष्टायैस्वाहा ॥ नक्षत्रायस्वाहोदेष्यतेस्वाहा ॥ उ
द्यतेस्वाहोदितायस्वाहा ॥ हरसेस्वाहाभरसेस्वाहा ॥ भ्राजसेस्वाहातेजसेस्वाहा ॥ तपसेस्वाहाब्रह्मवर्चसायस्वाहा ॥ सूर्या
यस्वाहानक्षत्रेभ्यःस्वाहा ॥ प्रतिष्ठायैस्वाहा ॥ अदित्यैस्वाहाप्रतिष्ठायैस्वाहा ॥ विष्णवेस्वाहायज्ञायस्वाहा ॥ प्रतिष्ठायैस्वा
हा ॥ ॥ दधिक्राव्णोअकारिषंजिष्णोरश्वस्यवाजिनः ॥ सुरभिनोमुखाकरत्प्रणआयुंऽपितारिषत् ॥ आपोहिष्ठामयोभुवस्ता
न०३ ॥ यच्चिद्धितेविशोयथा०(अत्र यत्किंचेदं० कितवासो० इमंमेवरुण० तत्वायामि० उदुत्तमं० अस्तभ्नाद्द्यामृषभोअंत
रिक्षममिमीतवरिमाणंपृथिव्याआसीदद्विश्वाभुवनानिसम्राड्विश्वेत्तानिवरुणस्यव्रतानि । अवतेहेळो० इत्यादिमंत्रान्पठंति)
हिरण्यवर्णाःशुचयःपावका० यासाऽराजा० यासांदेवा० शिवेनमाचक्षुपापश्यतापःशिवयातनुवोपस्पृशतत्वचंमे ॥ सर्वाऽ
अग्नीऽरप्सुषदोहुवेवोमयिवर्चोबलमोजोनिधत्त ॥ पवमानःसुवर्जनः० ॥ जातवेदामोर्जयंत्यापुनातु ॥ भूर्भुवःसुवः ॥ तच्छं
योरावृणीमहे ॥ गातुंयज्ञाय ॥ गातुंयज्ञपतये ॥ दैवीस्वस्तिरस्तुनः ॥ स्वस्तिर्मानुषेभ्यः ॥ ऊर्ध्वंजिगातुभेषजं ॥ शंनोअ
स्तुद्विपदे ॥ शंचतुष्पदे ॥ नमोब्रह्मणेनमोअस्त्वग्नयेनमःपृथिव्यैनमओषधीभ्यः ॥ नमोवाचेनमोवाचस्पतयेनमोविष्णवेबृ

हुतेकरोमि ॥ इतित्रिः ॥ ॐशांतिःशांतिःशांतिः ॥ ततऋत्विजःपंचोपचारैःसंपूज्यप्रणवेनोदकुंभमुत्थाप्यतत्रैवस्थाप्यत ज्जलैर्व्याहृतिभिरापोहिष्ठेत्यादिभिःसपत्नीकंयजमानमभिषिंचेयुः यजमानस्तेभ्योदक्षिणांपूर्वस्थितायहिरण्यंदक्षिणस्थायरज तंप्रत्यक्स्थायकांस्यंउदक्स्थायवस्त्रमितितन्निष्क्रयंवादद्यात् ब्राह्मणान्भोजयेत्इति ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

॥ २८४ ॥ अथअपामार्जनम् ॥

श्रीः ॥ दाल्भ्यउवाच ॥ भगवन्प्राणिनःसर्वेविषरोगाद्युपद्रवैः ॥ दुष्टग्रहोपघातैश्चसर्वकालमुपद्रुताः ॥ १ ॥ आभिचारिक कृत्याभिःस्पर्शरोगैश्चदारुणैः ॥ सदासंपीड्यमानास्तेतिष्ठंतिमुनिसत्तम ॥ २ ॥ येनकर्मविपाकेनग्रहरोगाद्युपद्रवाः ॥ नभवं तिनृणांतन्मेयथावद्वक्तुमर्हसि ॥ ३ ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ जनार्दनंभूतपतिंजगद्गुरुंस्मरन्मनुष्यःसततंमहामुने ॥ दुष्टान्यशेषा ण्यपहंतिसद्योनिःशेषकार्याणिचसाधुसाधयेत् ॥ ४ ॥ व्रतोपवासैर्यैर्विष्णुर्नान्यजन्मनितोषितः ॥ तेनरामुनिशार्दूलग्रहरोगा दिभागिनः ॥ ५ ॥ यैर्नतत्प्रवणंचित्तंसर्वदैवनरैःकृतं ॥ विषग्रहज्वराणांतेमनुष्यादाल्भ्यभागिनः ॥ ६ ॥ आरोग्यंपरमामृद्धिंम नसायद्यदिच्छति ॥ तत्तदाप्नोत्यसंदिग्धंपरत्राच्युततोषकृत् ॥ ७ ॥ नाधीन्प्राप्नोतिनव्याधीन्नविषग्रहबंधनं ॥ कृत्यास्पर्श भयंवापितोषितेमधुसूदने ॥ ८ ॥ सर्वदुष्टशमस्तस्यसौम्यास्तस्यसदाग्रहाः ॥ देवानामप्यधृष्योसौतुष्टोयस्यजनार्दनः ॥ ९ ॥ यःसमःसर्वभूतेषुयथात्मनितथापरे ॥ उपवासादिनायेनतोषितोमधुसूदनः ॥ १० ॥ तोषितेतत्रजायंतेनराःपूर्णमनोरथाः ॥ अरोगाःसुखिनोभोगान्भोक्तारोमुनिसत्तम ॥ ११ ॥ नतेषांशत्रवोनैवस्पर्शरोगाभिचारिकं ॥ ग्रहरोगादिकंवापिपापकार्यंनवि

द्यते ॥ १२ ॥ अव्याहतानिकृष्णस्यचक्रादीन्यायुधानिच ॥ रक्षंतिसकलापद्भ्योयेनविष्णुरुपासितः ॥ १३ ॥ दाल्भ्यउवाच ॥
अनाराधितगोविंदायेनरादुःखभागिनः ॥ तेषांदुःखाभिभूतानांयत्कर्तव्यंदयालुभिः ॥ १४ ॥ पश्यद्भिःसर्वभूतस्थंवासुदेवंम
हामुने ॥ समदृष्ट्याहृषीकेशंतन्मेब्रूह्यविशेषतः ॥ १५ ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ तद्वक्ष्यामिमुनिश्रेष्ठसमाहितमनाःशृणु ॥ रोगदोष
हरंनृणामुरुपापप्रणाशनं ॥ १६ ॥ सौवर्णंराजतंताम्रंमृन्मयंवानवंदृढं ॥ अव्रणंकलशंशुद्धंस्थापयेत्तंडुलोपरि ॥ १७ ॥ तत्रोदकं
समानीयशुद्धंनिर्मलमेवच ॥ एकंशतंकुशान्साग्रान्स्थापयेत्कलशोपरि ॥ १८ ॥ विरिंचिनासहोत्पन्नपरमेष्ठीनिसर्गज ॥ नुदस
र्वाणिपापानिदर्भस्वस्तिकरोभव ॥ १९ ॥ कुशमूलेस्थितोब्रह्माकुशमध्येजनार्दनः ॥ कुशाग्रेशंकरंविद्यात्त्रयोदेवाःकुशेस्थिताः
॥ २० ॥ गृहीत्वातुसमूलाग्रान्कुशाञ्छुद्धानुपस्पृशेत् ॥ मार्जयेत्सर्वगात्राणिकुशाग्रैर्दाल्भ्यशांतिकृत् ॥ २१ ॥ शरीरेयस्यति
ष्ठंतिकुशोत्थाजलबिंदवः ॥ नश्यंतितस्यपापानिगरुडेनेवपन्नगाः ॥ २२ ॥ विष्णुभक्तोविशेषेणशुचिस्तद्गतमानसः ॥ रोगग्रह
विपार्तानांकुर्याच्छांतिमिमांशुभां ॥ २३ ॥ वराहंनारसिंहंचवामनंविष्णुमेवच ॥ ध्यात्वासमाहितोभूत्वादिक्षुनामानिविन्य
सेत् ॥ २४ ॥ नारसिंहंसमभ्यर्च्यशुचौदेशेकुशासने ॥ दिग्रक्षांचततःकुर्याद्विष्णुभक्तःसमाहितः ॥ २५ ॥ मंत्रैरेतैर्यथालिंगं
कुर्याद्दिग्बंधमादितः ॥ पूर्वेनारायणःपातुवारिजाक्षस्तुदक्षिणे ॥ २६ ॥ प्रद्युम्नःपश्चिमेपातुवामदेवस्तथोत्तरे ॥ ईशान्यां
वामनश्चैवतथाग्नेय्यांजनार्दनः ॥ २७ ॥ नैर्ऋत्यांपद्मनाभश्चवायव्यांचैवमाधवः ॥ ऊर्ध्वंगोवर्धनोदेवोह्यधरायांत्रिविक्रमः
॥ २८ ॥ एताभ्योदशदिग्भ्यस्तुसर्वतःपातुकेशवः ॥ जलेरक्षतुवाराहःस्थलेरक्षतुवामनः ॥ २९ ॥ अटव्यांनारसिंहश्चसर्व

त:पातुकेशवः ॥ एवंकृत्वातुदिग्बंधंविष्णुंसर्वत्रसंस्मरेत् ॥ ३० ॥ अव्यग्रचित्तःकुर्वीतन्यासकर्मयथाविधि ॥ अंगुष्ठाग्रेतुगो
विंदंतर्जन्यांतुमहीधरं ॥३१॥ मध्यमायांहृषीकेशमनामिक्यांत्रिविक्रमं ॥ कनिष्ठिक्यांन्यसेद्विष्णुंकरमध्येतुमाधवं ॥३२॥
हृन्मध्येचिंतयेद्देवंपरमात्मानमीश्वरं ॥ नृसिंहंमणिबंधेचकरपृष्ठेजनार्दनं ॥ ३३ ॥ कृतेचवैष्णवेन्यासेसर्वपापैःप्रमुच्यते ॥ ए
वंन्यासंकरेकृत्वापश्चादंगेषुविन्यसेत् ॥ ३४ ॥ शिखायांकेशवंन्यस्यमूर्ध्निनारायणंन्यसेत् ॥ ललाटेमाधवंन्यस्यगोविंदंतुभ्रु
वोर्न्यसेत् ॥ ३५ ॥ चक्षुर्मध्येन्यसेद्विष्णुंश्रवणेमधुसूदनं ॥ त्रिविक्रमंकपोलेतुवामनंकर्णमूलयोः ॥ ३६ ॥ नासारंध्रद्वयेचै
वश्रीधरंकल्पयेद्बुधः ॥ उत्तरोष्ठेहृषीकेशंपद्मनाभंतथाधरे ॥ ३७ ॥ दामोदरंदंतपंक्तौवाराहंचुबुकेतथा ॥ जिह्वायांवासुदे
वंचतालौतुगरुडध्वजं ॥ ३८ ॥ वैकुंठंकंठमध्येतुह्यनंतंनासिकोपरि ॥ दक्षिणेतुभुजेविप्रविन्यसेत्पुरुषोत्तमं ॥ ३९ ॥ वामे
भुजेमहाभागंराघवंहृदिविन्यसेत् ॥ हरिंनाभौतुविन्यस्यस्तनयोःपीतवाससं ॥ ४० ॥ पीतांबरंसर्वतनौहरिंनाभ्यांतुविन्यसे
त् ॥ करेतुदक्षिणेविप्रततःसंकर्षणंन्यसेत् ॥ ४१ ॥ वामेरिपुहरंविद्यात्कटिमध्येऽपराजितं ॥ पृष्ठेक्षितिधरंविद्यादच्युतंस्कं
धयोर्द्वयोः ॥ ४२ ॥ वक्षस्थलेमाधवंतुकुक्ष्योश्चयोगशायिनं ॥ योगीशंदक्षिणेपार्श्वेवामपार्श्वेश्रियःपतिं ॥ ४३ ॥ आंत्रेषुवासु
देवंचगुदमध्येऽव्ययंन्यसेत् ॥ स्वयंभुवंमेढ्रमध्येह्यूर्वोश्चैवगदाधरं ॥ ४४ ॥ जानुमध्येचक्रधरंजंघयोरच्युतंन्यसेत् ॥ पादयोः
पुष्कराक्षंचसर्वतोविश्वरूपिणं ॥४५॥ गुल्फयोर्नारसिंहंचपादपृष्ठेमितौजसं ॥ अंगुल्यांश्रीधरंन्यस्यपद्माक्षंसर्वसंधिषु ॥४६॥
नखेषुमाधवंन्यस्यन्यसेत्पादतलेऽच्युतं ॥ रोमकूपेगुडाकेशंकृष्णंरक्तास्थिमज्जसु ॥ ४७ ॥ मनोबुद्धिरहंकारचित्तेन्यस्यजना

र्दनं ॥ आपादमस्तकंचैवप्रद्युम्नंकल्पयेद्बुधः ॥ ४८ ॥ पूजाकालेतुदेवस्यस्नानकालेतथैवच ॥ होमारंभेचकर्तव्यंत्रिसंध्यासुच
नित्यशः ॥ ४९ ॥ एवंन्यासविधिंकृत्वास्वयंनारायणोभवेत् ॥ तनुर्विष्णुमयीतस्ययावत्किंचिन्नभाषते ॥ ५० ॥ एवंन्यास
विधिंकृत्वायत्कार्यंशृणुतद्द्विज ॥ पादमूलेतुदेवस्यशंखंविन्यस्यनिर्मलं ॥ ५१ ॥ वनमालांहृदिन्यस्यसर्वदेवाभिपूजितां ॥ ग
दांवक्षस्थलेन्यस्यचक्रंविन्यस्यपृष्ठतः ॥ ५२ ॥ श्रीवत्सांकंन्यसेन्मूर्ध्निपंचांगंकवचंन्यसेत् ॥ ५३ ॥ ॐ नमोभगवतेविष्णवेके
शवायसर्वक्लेशापहर्त्रेहृदयायनमः ॥ ॐनमोभगवतेविष्णवेकेशवायसर्वक्लेशापहर्त्रेशिरसेस्वाहा ॥ एवमेवशिखायैवषट् ॥ क
वचायहुं ॥ नेत्रत्रयायवौषट् ॥ अस्त्रायफट् ॥ इतिदिग्बंधः ॥ विष्णुरूर्ध्वमधःपातुवैकुंठोवैदिशोदश ॥ पातुमांसर्वतोरा
मोधन्वीचक्रीचकेशवः ॥ ५४ ॥ अपामार्जनकोन्यासःसर्वव्याधिविनाशनः ॥ आत्मनश्चपरस्यापिविधिरेषउदाहृतः ॥५५॥
वैष्णवेनतुकर्तव्यःसर्वसिद्धिप्रदायकः ॥ जपप्रारंभकालेतुह्यपामार्जनकंपरं ॥ ५६ ॥ ततोजपेदिदंदाल्भ्यसर्वरोगविनाशनं॥
आयुरारोग्यमैश्वर्यंज्ञानविद्धत्फलंलभेत् ॥ ५७ ॥ यद्यच्छुभकरंलोकेतत्सर्वंप्राप्नुयान्नरः ॥ अभयंसर्वभूतेभ्योविष्णुलोकंसग
च्छति ॥ ५८ ॥ ॥ अस्यश्रीअपामार्जनस्तोत्रमंत्रस्य ॥ पुलस्त्योभगवान्ऋषिः ॥ अनुष्टुप्त्रिष्टुप्बृहत्यश्छंदांसि ॥ श्रीवराहो
नृसिंहोवामनोविष्णुर्देवता ॥ हरअमुकस्यदुरितमितिबीजं ॥ अच्युतानंतगोविंदेतिशक्तिः ॥ तप्तहाटककेशांतेतिकीलकं ॥
ज्वलत्पावकलोचनेतिकवचं ॥ वज्रायुधनखस्पर्शेतिव्यापकं ॥ हांहांहुंहुंफट्इत्यस्त्रं ॥ममज्वरसन्निपातादिदोषशमनार्थमपामा
र्जनस्तोत्रजपेविनियोगः ॥ अथध्यानं ॥ नीलोत्पलदलश्यामंपीतांबरधरंहरिं ॥ शंखचक्रगदापाणिंध्यात्वापामार्जनंजपेत् ॥

॥ ५९ ॥ बृहत्तनुंबृहद्गात्रंबृहद्दंष्ट्रंसुशोभनं ॥ समस्तवेदवेदांगयुक्तांगैर्भूषणैर्युतं ॥ ६० ॥ उद्धृत्यभूमिंपातालाद्धस्ताभ्यामुपगृ
ह्यच ॥ आलिंग्यभूमिंशिरसामूर्ध्निजिघ्रंतमच्युतं ॥ ६१ ॥ रत्नवैडूर्यमुक्ताभिर्भूषणैरुपशोभितं ॥ पीतांबरधरंदेवंशुक्लमाल्यानु
लेपनं ॥ ६२ ॥ त्रयस्त्रिंशत्कोटिदेवैःस्तूयमानंमुदान्वितं ॥ ऋषिभिःसनकाद्यैश्चस्तूयमानंदिवानिशं ॥ ६३ ॥ नृत्यद्भिरप्सरोभि
श्चगीयमानंचकिन्नरैः ॥ इत्थंध्यात्वातथात्मानंजपेन्नित्यमतंद्रितः ॥ ६४ ॥ सुवर्णमंडपांतःस्थंपद्मंध्यायेत्सकेसरं ॥ सकर्णि
कैर्दलैश्चैवह्यष्टाभिःपरिशोभितं ॥ ६५ ॥ कलंकरहितंदेवंपूर्णचंद्रार्बुदप्रभं ॥ तडित्समानशोभावत्कंठनालेनशोभितं ॥ ६६ ॥
श्रीवत्सांकितवक्षस्थंतीक्ष्णदंष्ट्रंसुलोचनं ॥ जपाकुसुमसंकाशंरक्तहस्ततलान्वितं ॥ ६७ ॥ पद्मासनसमारूढंयोगपद्मसमन्वि
तं ॥ पीतवस्त्रपरीधानंशुक्लवस्त्रोत्तरीयकं ॥ ६८ ॥ कटिसूत्रेणहैमेननूपुरेणविराजितं ॥ वनमालादिशोभाढ्यंमुक्ताहारोप
शोभितं ॥ ६९ ॥ सपंकजंचतुर्हस्तंतत्रत्रायतलोचनं ॥ प्रातःसूर्यसमाभ्यांवैकुंडलाभ्यांविराजितं ॥ ७० ॥ अनेकसूर्यसंका
शंमुकुटाटोपमस्तकं ॥ शंखचक्रगृहीताभ्यामुद्बाहुभ्यामथान्ययोः ॥ ७१ ॥ केयूरकांतिसंस्पर्धिमुद्रिकारत्नशोभितं ॥ जानू
परिन्यस्तकरद्वंद्वंरत्ननखांकितं ॥७२॥ जंघाभरणसंस्पर्धिविस्फूर्जत्कंकणत्विषं ॥ चतुर्थीचंद्रसंकाशंसुदंष्ट्रमुखपंकजं ॥७३॥
मुक्ताफलाभसुमहद्दंतावलिविराजितं ॥ चंपकाकुसुमाभंचसुनासामुखपंकजं ॥ ७४ ॥ अतिरक्तोष्ठवदनंव्यात्तास्यमतिभीष
णं ॥ वामांकस्थश्रियायुक्तंशांतिदांतुंगरोहिणीं ॥ ७५ ॥ अर्हणींचक्रपादांचसुनासांशुभलक्षणां ॥ सुभ्रूंसुकेशींसुश्रोणींसुभु
जांद्विभुजाननां ॥ ७६ ॥ सुप्रतिष्ठांशुभ्रदंतींचतुर्हस्तांविचिंतयेत् ॥ दुकूलांचैवचार्वंगींहरिणींसर्वकामदां ॥ ७७ ॥ तप्तकां

चनसंकाशांसर्वाभरणभूषितां ॥ सुवर्णकलशप्रख्यपीनोन्नतपयोधरां ॥ ७८॥ गृहीतमातुलिंगाभ्यामुद्वाहुभ्यामथान्ययोः ॥
गृहीतपद्मयुगुलजांबूनदकरान्वितां ॥ ७९ ॥ एवंदेवींनृसिंहस्यवामांकोपरिसंस्मरेत् ॥ देवंचकर्णिकामध्येकाम्येनित्येचकर्म
णि ॥ ८० ॥ आत्मानंचनृसिंहस्यशरीरंसंस्मरेदपि ॥ हेमाद्रिशिखराकारंशुद्धस्फटिकसन्निभं ॥ ८१ ॥ पूर्णचंद्रनिभंदेवंद्वि
भुजंवामनंस्मरेत् ॥ सूर्यकोटिप्रतीकाशंचंद्रकोटिसुशीतलं ॥ ८२ ॥ ज्वलत्कालानलप्रख्यंतडित्कोटिसमप्रभं ॥ सुंदरंपुंडरी
काक्षंकिरीटेनविराजितं ॥ ८३ ॥ षोडशस्त्रीसहस्रैश्चगंधर्वाप्सरसांगणैः ॥ चतुर्मुखाद्यैर्देवेशैःस्तोत्राराधनतोषितैः ॥ ८४ ॥
त्र्यंबकोवैमहादेवोनृत्यतेसन्निधौहरेः ॥ ८५ ॥ अजिनदंडकमंडलुमेखलारुचिरपावनवामनमूर्तये ॥ मितजगत्रितयायजिता
रयेनिगमवाक्पटवेबटवेनमः ॥ ८६ ॥ शांतंपद्मासनस्थंसकलशशिनिभंश्रीपतिंकोमलांगंहस्तेपीयूषकुंभंदधियुतकवलंहस्तपद्मे
दधानं ॥ पीतंवस्त्रंदधानंकटकमुकुटयोर्हारकेयूरमालांनानालंकारयुक्तंस्फटिकमणिनिभंवामनंनौमिनित्यं ॥ ८७ ॥ अभ्र
श्यामःशुभ्रयज्ञोपवीतीसत्कौपीनःपीतकृष्णाजिनश्रीः ॥ छत्रीदंडीपुंडरीकायताक्षःपायाद्देवोवामनोब्रह्मचारी ॥ ८८॥ अ
तिसुविमलगात्रंरुक्मपात्रस्थमन्नंसुललितदधिखंडंपाणिनादक्षिणेन ॥ कलशममृतपूर्णवामहस्तेदधानंतरतिसकलदुःखंवामनं
भावयेद्यः ॥ ८९ ॥ क्षीरसागरकल्लोलसितरक्ततनुंशुभं ॥ मणिमुक्तामयेरम्येसकांतंसंस्थितंशुभं ॥ ९० ॥ शुभ्रमेघविनिर्मुक्तं
सुधासिक्तंसुसुंदरं ॥ एकनामानमात्मानंकृत्वापामार्जनंजपेत् ॥ ९१ ॥ ॐ नमःपरमार्थायपुरुषायमहात्मने ॥ नमस्कृत्वाप्र
वक्ष्यामियत्तत्सिध्यतुमेवचः ॥ ९२ ॥ अरूपबहुरूपायव्यापिनेपरमात्मने ॥ नमस्कृत्वाप्रवक्ष्यामि० ॥ ९३ ॥ निष्कल्मषाय

शुद्धायध्यातृपापहरायच ॥ नम० ॥ ९४ ॥ नारायणायदेवायविश्वेशायेश्वरायच ॥ नम० ॥ ९५ ॥ सच्चिदानंदरूपाययोगिनेप
रमात्मने॥ नम० ॥९६॥ वराहायनृसिंहायवामनायमहात्मने ॥ नम० ॥९७॥ गोविंदपद्मनाभायवासुदेवायविष्णवे ॥ नम०॥
॥ ९८ ॥ दामोदरायदेवायअनंतायमहात्मने ॥ नम० ॥ ९९ ॥ जनार्दनायकृष्णायउपेंद्रश्रीधरायच ॥ नम० ॥ १०० ॥ त्रिवि
क्रमायरामायवैकुंठायनरायच ॥ नम० ॥१०१॥ हिरण्यगर्भपतयेहिरण्यकशिपुच्छिदे ॥ नम० ॥ २ ॥ भक्तप्रियायविभवेविष्व
क्सेनायशार्ङ्गिणे ॥ नम०॥३॥ चक्रहस्तायशूरायतार्क्ष्यपत्रायधीमते ॥ नम०॥४॥ अधोक्षजायदक्षायमत्स्यायमधुसूदिने॥नम०
॥ ५ ॥ दैत्यारयउपेंद्रायभूतानांजीवनायच ॥ नम० ॥६ ॥ विष्टरश्रवसेतस्मैक्षीरांभोनिधिशायिने ॥ नमस्कृत्वाप्रवक्ष्यामियत्त
त्सिध्यतुमेवचः ॥ ७ ॥ नारसिंहमहोग्रेशतस्मैतुभ्यंनमोनमः ॥ वराहेशनृसिंहेशवामनेशत्रिविक्रम ॥८॥ हयग्रीवेशसर्वेशहृषीके
शहराशुभं ॥ अपराजितचक्राद्यैश्चतुर्भिःपरमायुधैः ॥९॥अखंडितानुभावैश्चसर्वदुःखहरोभव ॥ हरामुकस्यदुरितंदुष्कृतंदुरुपा
सितं॥१०॥मृत्युबाधार्तिभयदंदुरिष्टस्यचयत्फलं ॥ परापध्यानसंस्थानप्रयुक्तंचाभिचारिकं ॥११॥ गरस्पर्शमहारोगप्रयुक्तंजरय
त्वरं ॥ कृष्णायवासुदेवायहरयेपरमात्मने ॥१२॥प्रणतक्लेशनाशायगोविंदायनमोनमः ॥ हरयेवासुदेवायनमःकृष्णायशार्ङ्गिणे
॥१३॥नमःपुष्करनेत्रायकेशवायादिचक्रिणे॥नमःकमलकिंजल्कपीतनिर्मलवाससे॥१४॥महाहवरिपुस्कंधघृष्टरूपायचक्रिणे॥
दंष्ट्रोद्धृतक्षितिधृतेत्रिमूर्तिपतयेनमः ॥१५॥ महायज्ञवराहायशेषभोगोरुशायिने ॥ तप्तहाटककेशांतज्वलत्पावकलोचन॥१६॥
वज्रायुधनखस्पर्शदिव्यसिंहनमोस्तुते ॥ आधिव्याधिमहाभीतिमहादुःखनिवारण ॥१७॥ अपारनरसिंहेशदिव्यसिंहनमोस्तु

ते ॥ श्रीनृसिंहोदिव्यसिंहःसर्वारिष्टार्तिदुःखहा ॥१८॥ एकवीरोद्भुतवलोमंत्रयंत्रैकभंजनः ॥ सर्वत्ररक्षमांनाथभयेभ्यश्चाग्निलो
चन ॥ १९ ॥ प्रसादात्तवदेवेशनमांहिंसंतुहिंसकाः ॥ तीक्ष्णैर्नखाग्रैर्यमुरौविदार्यत्रातासुरंदैत्यपतिंजघान ॥ सुदर्शनंपद्मगदां
चशंखंबिभ्रन्नृसिंहोस्तुममाभयाय ॥ १२० ॥ काश्यपायातिह्रस्वायऋग्यजुःसामरूपिणे ॥ तुभ्यंवामनरूपायक्रमतेगांनमोनमः
॥ २१ ॥ वराहाशेषदुष्टानिसर्वपापफलानिवै ॥ मर्दमर्दमहादंष्ट्रमर्दमर्दमहीधर ॥ २२ ॥ नारसिंहकरालास्यदंतप्रांतनखोज्ज्व
ल ॥ भंजभंजनिनादेनदुष्टान्यस्यार्तिनाशन ॥ २३ ॥ ऋग्यजुःसामगर्भाभिर्वाग्भिर्वामनरूपधृक् ॥ प्रशमंसर्वदुःखानिनयत्वा
शुजनार्दनः ॥ २४ ॥ अस्यश्रीज्वरमंत्रस्य ॥ कालाग्निर्ऋषिः ॥ अनुष्टुप्छंदः ॥ महादेवोदेवता ॥ सकलज्वरोपशांत्यर्थेजपेविनि
योगः ॥ भस्मायुधायविद्महेएकदंष्ट्रायधीमहि ॥ तन्नोज्वरःप्रचोदयात् ॥ त्रिपाद्भस्मप्रहरणस्त्रिशिरारक्तलोचनः ॥ समेप्रीतःसु
खंदद्यात्सर्वामयपतिर्ज्वरः ॥ २५ ॥ आद्यंतवंतःकवयःपुराणाःसूक्ष्माबृहंतोह्यनुशासितारः ॥ सर्वान्ज्वरान्घ्नंतुममानिरुद्धप्रद्यु
म्नसंकर्षणवासुदेवाः ॥ २६ ॥ कुबेरतेमुखंरौद्रंनंदिन्नानंदमावह ॥ ज्वरमृत्युभयंघोरंविशनाशयमेज्वरं ॥ २७ ॥ अंगवंगकलिंगे
षुसौराष्ट्रमगधेषुच ॥ वाराणस्यांचयद्वृत्तंकिंनस्मरसिरेज्वर ॥ २८ ॥ श्रीकंठक्रोधसंभूतसुरासुरनमस्कृत ॥ नित्यंक्रतुरिपुःशीघ्रं
सुखंवितरमेज्वर ॥ २९ ॥ एषांचतुर्णांमंत्राणामयुतोजपईरितः ॥ योसौसरस्वतीतीरेह्यपुत्रोब्राह्मणोमृतः ॥१३०॥ यवादिकृतप
द्मेषुसमाहूयामिपूज्यच ॥ त्रिरात्रज्वरनाशायददाम्येतत्तिलोदकं ॥३१॥ येषुमंत्रेषुयाःप्रोक्तादेवतास्तास्तुतर्पयेत् ॥ ताम्रपा
त्रेतिलान्कृत्वागंधपुष्पाक्षतादिभिः ॥३२॥ शुद्धोदकेनशुद्धात्मासहस्रपरिसंख्यया ॥ आवाह्यपूजयित्वातुस्थंडिलेचोपकल्पिते

॥ ३३ ॥ होमंचाथप्रकुर्वीतक्षीराज्येनाम्रपल्लवैः ॥ आद्यंतमंत्रैःस्वाहांतैर्दशमंत्रैश्चमंत्रवित् ॥ ३४ ॥ एवंकृतेज्वराःसर्वेप्रशमं
यांत्यशेषतः ॥ नबाधंतेपुनस्तानिदुष्टादीनांपरिग्रहात् ॥ ३५ ॥ आयुरारोग्यमैश्वर्यंज्ञानंवित्तंफलंलभेत् ॥ यद्यच्छुभरतंलो
केतत्सर्वंप्राप्नुयान्नरः ॥ ३६ ॥ ऐकाहिकंद्व्याहिकंचतथात्रिदिवसज्वरं ॥ चातुर्थिकंतथात्युग्रंतथैवसततज्वरं ॥ ३७ ॥ दोषोत्थं
सन्निपातोत्थंतथैवागंतुकज्वरं ॥ शमंनयाशुगोविंदछिंधिछिंध्याशुवेदनां ॥ ३८ ॥ नेत्रदुःखंशिरोदुःखंदुःखंचोदरसंभवं ॥ अ
तिकासमतिश्वासमतितापंसवेपथुं ॥ ३९ ॥ गुदघ्राणांघ्रिरोगांश्चकुष्ठरोगंतथाक्षयं ॥ कामलादींस्तथारोगान्प्रमेहांश्चातिदा
रुणान् ॥ १४० ॥ भगंदरातिसारांश्चमुखरोगांश्चवल्गुलीन् ॥ चित्रादीन्नखरोगांश्चत्वगस्थ्यंतर्बहिःस्थितान् ॥ ४१ ॥ अश्म
रीमूत्रकृच्छ्रांश्चरोगानन्यांश्चदारुणान् ॥ येवातप्रभवारोगायेचपित्तसमुद्भवाः ॥ ४२ ॥ कफोद्भवाश्चयेरोगायेचान्येसान्नि
पातिकाः ॥ आगंतुकाश्चयेरोगालूताविस्फोटकादयः ॥ ४३ ॥ तेसर्वेप्रशमंयांतुवासुदेवापमार्जिताः ॥ विलयंयांतुतेसर्वेवि
ष्णोरुच्चारणेनतु ॥ ४४ ॥ क्षयंगच्छंत्वशेषास्तेचक्रेणाभिहताहरेः ॥ अच्युतानंतगोविंदनामोच्चारणभेषजात् ॥ ४५ ॥ नश्यंति
सकलारोगाःसत्यंसत्यंवदाम्यहं ॥ ४६ ॥ अच्युतेतिमनःपूतमनंतेतिवचस्तथा ॥ गोविंदेतितनुःपूतात्वज्ञाताज्ञानपातकैः ॥ ४७ ॥
अच्युतानंतगोविंदपरमानंदमाधव ॥ ॐनमःसंपुटीकृत्यजपन्नेवमधोक्षजं ॥ ४८ ॥ सत्यंसत्यंपुनःसत्यमुत्क्षिप्यभुजमुच्यते ॥
वेदशास्त्रात्परंनास्तिनदेवःकेशवात्परः ॥ ४९ ॥ स्थावरंजंगमंवापिकृत्रिमंचापियद्विषं ॥ दंतोद्भूतंनखोद्भूतमाकाशप्रभवंविषं
॥ १५० ॥ लूतादिप्रभवंयच्चविषमत्यंतदुःखदं ॥ शमंनयाशुतत्सर्वंकीर्तितोसिजनार्दन ॥ ५१ ॥ ग्रहान्प्रेतग्रहांश्चैवतथावैडाकिनी

ग्रहान् ॥ मुखमंडलिकान्घोरान्रेवतींवृद्धरेवतीं ॥ ५२ ॥ वृद्धाख्यांश्चग्रहांश्चोग्रांस्तथामातृग्रहानपि ॥ बालस्यविष्णोश्चरितं हंतुबालग्रहानिमान् ॥ ५३ ॥ नारसिंहस्यतेदृष्ट्यादग्धायेचापियौवने ॥ सटाकरालवदनोनारसिंहोमहाबलः ॥ ५४ ॥ ग्रहान शेषान्सर्वेषांखादखादाग्निलोचन ॥ वृद्धानांयेग्रहाःकेचिद्येचबालग्रहाःक्वचित् ॥५५॥ नारसिंहमहासिंहज्वालामालोज्वला नन ॥ अमीषांदेवदेवेशधनुर्ग्रहणमोक्षणात् ॥ ५६ ॥ येरोगायेमहोत्पातायद्विषंयेमहाग्रहाः ॥ अत्यंतपातसंभूतायेकौटिल्यस मुद्भवाः ॥ ५७ ॥ यानिचक्रूरभूतानिग्रहपीडाश्चदारुणाः ॥ शस्त्रक्षतेषुयेदोषाज्वालागर्दभकादयः ॥ ५८ ॥ यानिचान्यानिभू तानिप्राणिपीडाकराणिवै ॥ तानिसर्वाणिसर्वात्मन्परमात्मन्जनार्दन ॥ ५९ ॥ किंचिद्रूपंसमास्थायवासुदेवाशुनाशय ॥ क्षि प्त्वासुदर्शनंचक्रंज्वालामालातिभीषणं ॥१६०॥ सर्वदुःखोपशमनंकुरुदेववराच्युत ॥ सुदर्शनमहाज्वालछिंधिछिंध्याशुवेदनां ॥ ६१ ॥ सुदर्शनमहाचक्रगोविंदस्यवरायुध ॥ सुदर्शनमहावेगकोटिसूर्यसमप्रभ ॥ ६२ ॥ त्रैलोक्यरक्षाकर्तात्वंदुष्टदानवमर्दन ॥ तीक्ष्णधारमहावेगछिंधिछिंधिमहाज्वरं ॥ ६३ ॥ छिंधिछिंधिमहाव्याधिंछिंधिछिंधिमहाज्वरं ॥ छिंधिवातंचलूतांचछिंधि घोरंमहद्विषं ॥ ६४ ॥ रुजंदाहंचशूलंचनिमिषज्वालगर्दभं ॥ सुदर्शनस्यमंत्रेणग्रहायांतुदिशोदश ॥ ६५ ॥ ॐ नमोभगवतेभो भोसुदर्शनदुष्टंदारयदारयदुरितंहनहनपापंमथमथआरोग्यंकुरुकुरुह्रांह्रांहुंहुंफट्ठःठःहननोद्विषः ॥ त्रैलोक्यरक्षाकर्तात्वमाज्ञा पयजनार्दन ॥ ॐ नमोभगवतेभोभोसुदर्शनचक्रायुधायमहाशस्त्रास्त्रराजायभूतेभ्योभयंनाशयनाशयछिंधिछिंधिपरमंत्रान्प रयंत्रान्परतंत्रान्जारणमारणादिछेदयछेदयहुंफट्स्वाहा ॥ ॐ नमोभगवतेगरुडध्वजायएह्येहिसर्वज्वरभयंचक्रेणछिंधिछिंधि

भिंधिभिंधिमुद्गरशंखचक्रगदापद्मखड्गैः सर्वज्वरभयंहरहरनाशयनाशयमामामरणमचिरेणरक्षरक्षाकर्तात्वं आज्ञापयजनार्द
नहुंफट्स्वाहा ॥ ॐ त्रौंह्रींह्रौंसुदर्शनमहायंत्रराजधगधगवतांतभयंकरांछिंधिछिंधिभिंधिभिंधिविदारयविदारयपरमंत्रान्परतं
त्रान्अभिचारान्ग्रासयग्रासयपरमंत्राणिदुष्टचेटककरणमारीमहामारी ग्रहवेतालपिशाचभूतप्रेतादीन्भक्षयभक्षयसर्वभूता
नित्रासयत्रासयस्वाहा ॥ ॐ अचक्रायविचक्रायसुचक्रायअसुरांतकचक्रायसर्वलोकरक्षणायचक्रायसुदर्शनायास्त्रराजायहुंफ
ट्स्वाहा ॥ इतिसुदर्शनविद्या ॥ सर्वदुष्टानिरक्षांसिक्षयंयांतुविभीषया ॥ प्राच्यांरक्षप्रतीच्यांचदक्षिणोत्तरयोस्तथा ॥ ६६॥
ईशान्येचतथाग्नेय्यांनैर्ऋत्यांचमहादिशं ॥ वायव्यांसर्वभूतेभ्यःसदारक्षांकरोत्वसौ ॥ ६७ ॥ रक्षांकरोतुसर्वत्रश्रीनृसिंहःस्वग
र्जितैः ॥ भुविदिव्यंतरिक्षेचपार्श्वतःपृष्ठतोऽग्रतः ॥ ६८ ॥ व्याघ्रसिंहवराहेषुअग्निचोरभयेषुच ॥ रक्षांकरोतुभगवान्बहुरूपी
जनार्दनः॥ ६९ ॥ यथाविष्णुर्जगत्सर्वंसदेवासुरमानुषं॥ तेनसत्येनसकलंदुष्टमस्यप्रशाम्यतु ॥ १७० ॥ यथाविष्णौस्मृतेसद्यः
क्षयंयातीहपातकं ॥ तेनसत्येन० ॥ ७१ ॥ यथायज्ञेश्वरोविष्णुर्वेदांतेष्वपिगीयते ॥ तेनसत्ये० ॥ ७२ ॥ परमात्मायथावि
ष्णुर्वेदांतेष्वपिगीयते ॥ तेनसत्ये० ॥ ७३ ॥ यथायोगेश्वरोविष्णुर्वेदांतेष्वपिगीयते ॥ तेनसत्ये० ॥ ७४ ॥ शांतिरस्तुशुभं
चास्तुप्रणश्यत्वसुखंचयत् ॥ वासुदेवशरीरोत्थैःकुशैःसंमार्जितोमया ॥ ७५ ॥ अपामार्जनगोविंदोनरनारायणःसदा ॥ ममा
स्तुसर्वदुःखानांप्रशमोवचनाद्धरेः ॥ ७६ ॥ शांताःसमस्तरोगास्तेग्रहाःसर्वेविषाणिच ॥ भूतानिप्रशमंयांतुसंस्मृतेमधुसूदने
॥ ७७ ॥ एतत्समस्तरोगेषुभूतग्रहभयेषुच ॥ अपामार्जनकंशस्त्रंविष्णोर्नामाभिमंत्रितं ॥ ७८ ॥ ययाचक्रायुधंविष्णोर्यथाशूलं

हरस्यच ॥ यथावज्रंसुरेंद्रस्यतथाविप्रकरेकुशाः ॥ ७९ ॥ एतेकुशाविष्णुशरीरसंभवाजनार्दनाग्रेस्वयमेवचागताः ॥ हतंमयादु
ष्टमशेषमस्यस्वस्थोभवत्वेपवचोयथाहरेः ॥ १८० ॥ शांतिरस्तुशिवंचास्तुदुष्टमस्यप्रशाम्यतु ॥ यदस्यदुरितंकिंचित्तत्क्षिप्तंलव
णार्णवे ॥ ८१ ॥ स्वास्थ्यमस्यसदैवास्तुहृषीकेशस्यकीर्तनात् ॥ यतएवागतंपापंतत्रैवप्रतिगच्छतु ॥ ८२ ॥ एतद्रोगादिपीडासु
जंतूनांहितकाम्यया ॥ त्रिसंध्यंजपतेयस्तुसर्वरोगैःप्रमुच्यते ॥ ८३ ॥ विष्णुभक्तेनकर्तव्यमपामार्जनकंपरं ॥ अनेनसर्वदुःखानि
प्रशमंयांत्यसंशयं ॥ ८४ ॥ सर्वभूतहितार्थायकुर्यात्तस्मात्सदैवहि ॥ कुर्यात्तस्मात्सदैवह्येनमइतिशक्तिबीजं ॥ ८५ ॥ यइदंधार
येद्विद्वान्श्रद्धाभक्तिसमन्वितः ॥ ग्रहास्तन्नोपसर्पंतिनरोगानचराक्षसाः ॥ ८६ ॥ धन्योयशस्वीशत्रुघ्नःस्तवोयंमुनिसत्तम ॥ प
ठतांशृण्वतांचापिददातिपरमांगतिं ॥ ८७ ॥ स्तोत्रराजमिदंनामअपामार्जनकंहरेः ॥ विष्णुभक्तेनकर्तव्यंब्रह्महत्याविनाशनं
॥ ८८ ॥ विष्णोःप्रीतिकरंस्तोत्रंयःपठेन्नियमेनतु ॥ तस्यतुष्यतिगोविंदोमनसाचिंतितंलभेत् ॥ ८९ ॥ जन्मकोटिकृतंपापंपठ
नादेवनश्यति ॥ गोसहस्रफलंतस्यपरंपदमवाप्नुयात् ॥ १९० ॥ दाल्भ्योनाममहाभागःपुलस्त्योब्रह्मनंदनः ॥ तयोःसंवादसं
भूतमपामार्जनकंपरं ॥ ९१ ॥ इतिश्रीविष्णुधर्मोत्तरपुराणेदाल्भ्यपुलस्त्यसंवादेअपामार्जनस्तोत्रंसंपूर्णं ॥ ॥ छ ॥

॥ २८५ ॥ अथशीतलाष्टकस्तोत्रम् ॥

श्रीः ॥ आचमनादिदेशकालनिर्देशांतेमुकगोत्रस्यामुकशर्मणःशरीरेउत्पन्नोत्पत्स्यमानविस्फोटकजनितदाहादिसर्वोपद्रवस्य
जीवच्छरीराविरोधेनपरिहारार्थंशीतलाष्टकस्यनवावृत्तिजपं० आसनादि० जपकर्मसमारभे॥अस्यश्रीशीतलाष्टकस्तोत्रमंत्रस्य

श्रीरुद्रऋषिःश्रीशीतलादेवताअनुष्टुप्छंदःलक्ष्मीबींजंभवानीशक्तिःविस्फोटकपीडापरिहारार्थेजपेविनियोगः ॥ रुद्रर्षयेनमः
शिरसि अनुष्टुप्छंदसेनमोमुखे शीतलांबादेवतायैहृदये ॐ ह्रींनमःशीतलेदेविविस्फोटकान्नाशयनाशयतंतूञ्छेदय २ दाहंश
मय२ॐऐंह्रींश्रींशीतलादेव्यैस्वाहा ह्रींनमःशीतलेअंगुष्ठाभ्यांनमःएवंतर्जन्यादिषडंगंविधायध्यात्वामूलमंत्रमष्टवारंजपित्वा
ध्यायेत् ॥ भूतेशंभूतसैन्यैःपरिवृतमनिशंकृष्णवेतालपीठेहाहाहीहीतिवादैरशनिभरसहैरट्टहासैरुपेतं ॥ हस्तैःसाहस्रसंख्यैरन
लगणसखैःसाध्यदेहाधिरूढान्स्फोटान्दंदह्यमानंमुहुरहमनिशंघंटकर्णंनमामि ॥ १ ॥ घंटकर्णमहाप्राज्ञसर्वोपद्रवनाशन ॥
मसूरिकाभयंप्राश्यरक्षरक्षमहाबल ॥ २ ॥ अथशीतलाध्यानं॥ सजलांबुदवच्छ्यामांरक्तमाल्यानुलेपनां ॥ तुंगस्तनांविशाला
क्षीनानालंकारभूषितां ॥ लसन्नितंबबिंबाढ्यांखरारूढांसुशोभनां ॥ हस्ताभ्यांमार्जनींशूर्पंदधानांनग्निकांस्मरेत् ॥ मार्जन्या
मार्जयन्स्फोटान्रोगानन्यांश्चदारुणान् ॥ शूर्पेकृत्वांभसिक्षारेप्रक्षिपंतींमुहुर्मुहुः ॥ इति ॥ स्कंदउवाच ॥ नमस्तेदेवदेवेश
शीतलायाःस्तवंशुभं ॥ वक्तुमर्हस्यशेषेणविस्फोटकभयापहं ॥ १ ॥ ईश्वरउवाच ॥ नमामिशीतलांदेवींरासभस्थांदिगंबरां ॥
मार्जनीकलशोपेतांशूर्पालंकृतमस्तकां ॥ २ ॥ वंदेहंशीतलांदेवींसर्वरोगभयापहां ॥ यामासाद्यनिवर्तेतविस्फोटकभयंमहत्
॥ ३ ॥ शीतलेशीतलेचेतियोब्रूयाद्दाहपीडितः ॥ विस्फोटकभवोदाहःक्षिप्रंतस्यविनश्यति ॥ ४ ॥ यस्त्वामुदकमध्येतुध्या
त्वासंपूजयेन्नरः ॥ विस्फोटकभयंघोरंगृहेतस्यनजायते ॥ ५ ॥ शीतलेज्वरदग्धस्यपूतिगंधहतस्यच ॥ प्रनष्टचक्षुषांपुंसांत्वा
माहुर्जीवनौषधं ॥ ६ ॥ शीतलेतनुजान्रोगान्नृणांहरसिदुस्त्यजान् ॥ विस्फोटकविशीर्णानांत्वमेकामृतवर्षिणी ॥ ७ ॥ ग

लगंडग्रहारोगायेचान्येदारुणानृणां ॥ तेतवस्मरणादेवशीतलेयांतिसंक्षयं ॥ ८ ॥ नमंत्रोनौषधंकिंचित्पापरोगस्यविद्यते ॥ त्वमेकाशीतलेत्रात्रीनान्यांपश्यामिदेवतां ॥ ९ ॥ मृणालतंतुसदृशींनाभिहृन्मध्यसंस्थितां ॥ यस्त्वांविचिंतयेद्देवींतस्यमृत्युर्नजायते ॥ १० ॥ इतिशीतलाष्टकं ॥ अष्टकंशीतलादेव्यायःपठेन्मानवःसदा ॥ विस्फोटकभयंघोरंकुलेतस्यनजायते ॥ श्रोतव्यंपठितव्यंचश्रद्धाभक्तिसमन्वितैः ॥ उपसर्गविनाशायपरंस्वस्त्ययनंमहत् ॥ शीतलाष्टकमेवेदंनदेयंयस्यकस्यचित् ॥ दातव्यंचसदातस्मैश्रद्धाभक्तियुतस्यच ॥ रासभोगर्दभश्चैवखरोवैशाखनंदनः ॥ शीतलावाहनश्चैवदूर्वाकंदनकंदनः ॥ एतानिखरनामानिशीतलाग्रेतुयःपठेत् ॥ तस्यदेहेचगेहेचशीतलानैवबाध्यते ॥ इतिश्रीस्कंदपुराणेशीतलाष्टकंसंपूर्णं ॥ ॥ छ ॥

॥ २८६ ॥ अथनवचंडीशतचंडीप्रयोगः ॥

श्रीगणेशायनमः ॥ यजमानःशुभदिनेसपत्नीकस्तिलतैलेनकृताभ्यंगःस्नात्वासपूर्णकलशहस्तोमंडपंप्रदक्षिणीकृत्यपश्चिमद्वारेणप्रविश्योपविश्यदेशकालौस्मृत्वा ममेहजन्मनिदुर्गाप्रीतिद्वारासर्वापच्छांतिपूर्वकदीर्घायुर्विपुलधनधान्यपुत्रपौत्राद्यनवच्छिन्नसंततिवृद्धिस्थिरलक्ष्मीकीर्तिलाभशत्रुपराजयसदभीष्टसिद्ध्यर्थममामुककार्यसिद्ध्यर्थंवासनवग्रहमखांनवचंडींशतचंडींसहस्रचंडींवास्वयंब्राह्मणद्वारावाकरिष्ये ॥ तदंगतयागणेशपूजनंपुण्याहवाचनंमातृकापूजनंनांदीश्राद्धमाचार्यादिवरणंचकरिष्ये इतिसंकल्प्यतानिकृत्वाआचार्यादीन्वृत्वातान्यथाविभवंवस्त्रादिनामधुपर्केणचसंपूज्यप्रार्थयेच्च ॥ तेचशतचंड्यांदश ॥ सहस्रचंड्यांशतं ॥ केचिदत्रग्रहजपार्थमेकमृत्विजंवरयंति ॥ अथाचार्यआचम्यदेशकालौसंकीर्त्ययजमानेनवृतोहमाचार्यकर्मकरि

ष्येइतिसंकल्प्ययदत्रेतिगौरसर्षपान्विकीर्यपंचगव्येनकुशोदकेनवामंडपंप्रोक्षेत् ॥ शुचीवोहव्या० आपोहिष्ठा० अपवित्रः० ॥
पृथ्वित्वया० इत्युपविश्य अनंतासनायनमः विमलासनाय० पद्मासनाय० ॥ अपक्रामंतु० इतिभूमौवामपादघातत्रयंकृ
त्वायथोपदेशंविस्तरतःसंक्षेपेणवाभूतशुद्ध्यादिकृत्वानवार्णविध्युक्तैकादशन्यासान्कुर्यात् ॥ अथवैकादशमेवैकंन्यासंकुर्यात् ॥
ततोयोनिमुद्रांप्रदर्श्यध्यायेत् ॥ श्वेताननानीलभुजासुश्वेतस्तनमंडला ॥ रक्तमध्यारक्तपादानीलजंघोरुरुन्मदा ॥ सुचित्रज
घनाचित्रमाल्यांबरविभूषणा ॥ चित्रानुलेपनाकांतिरूपसौभाग्यशालिनी ॥ अष्टादशभुजापूज्यासासहस्रभुजासती ॥ आयुधा
न्यत्रवक्ष्यंतेदक्षिणाधःकरक्रमात् ॥ अक्षमालाचकमलंबाणोसिःकुलिशंगदा ॥ चक्रंत्रिशूलंपरशुःशंखोघंटाचपाशकः ॥ श
क्तिर्दंडश्चर्मचापंपानपात्रंकमंडलुरिति ॥ ततोवेद्यांसर्वतोभद्रमष्टदलंवाविलिख्यतत्रब्रह्मादिमंडलदेवताःसंस्थाप्यबलिंदत्वात
न्मध्येमहीद्यौरित्यादिमंत्रैः कलशंसंस्थाप्यतस्मिन्गंधपुष्पफलसर्वौषधीदूर्वापंचपल्लवसप्तमृत्तिकास्तत्तन्मंत्रेणनिक्षिप्यवस्त्रद्वये
नावेष्ट्यतदुपरिपूर्णपात्रंनिधायकलशेवरुणमावाह्यपूजयेत् ॥ ततःकलशेदेवताःस्मरेत् ॥ कलशस्यमुखेविष्णु० देवदानवसंवा
देमथ्य० प्रसन्नोभवसर्वदाइतिकलशंप्रार्थयेत् ॥ तथाकलशोपरिस्थपूर्णपात्रेरक्तवस्त्रेयंत्रंलिखेत् ॥ तद्यथा ॥ मध्येत्रिकोणंत
द्बहिःषट्कोणंतद्बाह्येवृत्तंतद्बाह्येष्टौदलानितद्बाह्येचतुर्द्वारंचतुरस्रत्रयमितिएवंयंत्रंविलिख्य तत्रपलेनतदर्धार्धेनवाष्टादशभुजां
अष्टभुजांवासिंहारूढांसौवर्णींदेवीमूर्तिंरक्तवस्त्रयुगच्छन्नामग्न्युत्तारणप्राणप्रतिष्ठापूर्वकंप्रतिष्ठाप्यपूजयेत् ॥ तद्यथा ॥ स्ववामे
कर्पूरादियुतजलपूर्णकलशंसंपूज्यकलशस्यमुखे० गंगेचयमुने० इत्यादिपठित्वाधेनुमुद्रांप्रदर्श्य दक्षिणतःशंखंसंपूज्य शंखं

चंद्रार्कदैवत्यमित्यादिपठित्वा शंखमुद्रांप्रदर्श्यशंखोदकेनात्मानंपूजाद्रव्याणिचप्रोक्षेत् ॥ अपवित्रःपवित्रोवा० ॥ पीठपूजां कुर्यात् ॥ देवीदक्षिणेगुंगुरुभ्योनमः पंपरमगुरुभ्यो० पंपरात्परगुरुभ्यो० पंपरमेष्ठीगुरुभ्यो० ॥ वामे गंगणपतयेनमः दुंदुर्गायैन० क्षंक्षेत्रपालाय० ॥ मध्येआधारशक्त्यै० मूलप्रकृत्यै० कालाग्निरुद्राय० महामंडपाय० कूर्माय० वराहाय० अनंताय० भूम्यै० अमृतार्णवाय० रत्नद्वीपाय० हेमगिरये० नंदनोद्यानाय० मणिभूम्यै० रत्नमंडपाय० कल्पतरवे० रत्नसिंहासनाय० ॥ आग्नेय्यादिकोणेषु धर्माय० ज्ञानाय० वैराग्याय० ऐश्वर्याय० ॥ पूर्वादिदिक्षु अधर्माय० अज्ञानाय० अवैराग्याय० अनैश्वर्याय० ऊर्ध्वंब्रह्मणे० अधःअनंताय० मध्येवास्तुपुरुषाय० संसत्वाय० रंरजसे० तंतमसे० मांमायायै० विंविद्यायै० ॥ पूर्वाद्यष्टदिक्षु ॐ ओंकारगिरिपीठेश्वरसहितामोंकारगिरिपीठेश्वर्यंबापादुकांपूजयामि उड्डानपीठेश्वरसहितामुड्डानपीठेश्वर्यंबापादुकां० मातृकापीठेश्वरसहितांमातृकापीठेश्वर्यंबापादुकां० जालंधरपीठेश्वरसहितांजालंधरपीठेश्वर्यंबापा० कोल्हागिरिपीठेश्वरसहितांकोल्हागिरिपीठेश्वर्यंबापादु० पूर्णगिरिपीठेश्वरसहितांपूर्णगिरिपीठेश्वर्यंबापादुकांपू० संहारगिरिपीठेश्वरसहितांसंहारगिरिपीठेश्वर्यंबापा० कामरूपपीठेश्वरसहितांकामरूपपीठेश्वर्यंबापा० ॥ पुनःपूर्वादिचतुर्दिक्षु गंगणेशायनमः क्षंक्षेत्रपालाय० पांपादुकाभ्यो० बंबटुकेभ्यो० ॥ आग्नेय्यादिविदिक्षु जंजयायैन० विंविजयायैन० जंजयंत्यै० अंअपराजितायै० ॥ तत्रैवअग्निमुखवेतालायनमः प्रेतवाहनवेतालाय० ज्वालामुखवेताला० धूम्राक्षवेताला० कंदाय० नालाय० दलेभ्यो० केसरेभ्यो० कर्णिकायै० ॥ अंसूर्यमंडलाय० उंसोममंड० मंवह्निमंडलाय० अंआत्मने० उंअंतरात्मने० पंपर

मात्मने० ॐज्ञानात्मने० ॥ ततःपूर्वे विंविष्णुमायायै० चेंचेतनायै० बुंबुध्यै० निंनिद्रायै० क्षुंक्षुधायै० ॥ दक्षिणे छांछायायै० शंशक्त्यै० तृंतृष्णायै० क्षांक्षांत्यै० जांजात्यै० लंलज्जायै० ॥ पश्चिमे शांशांत्यै श्रंश्रद्धायै० कांकांत्यै० लंलक्ष्म्यै० धृंधृत्यै० वृंवृत्त्यै० ॥ उत्तरे स्मृंस्मृत्यै० दंदयायै० तुंतुष्ट्यै० पुंपुष्ट्यै० मांमातृकायै० भ्रांभ्रांत्यै० ह्रींसर्वशक्तिकमलासनाय० सर्वात्मसंयोगयोगपीठात्मने० इतिपीठपूजा ॥ ततोहृदिस्थांसपरिवारांज्योतिर्मयींमहालक्ष्मींध्यात्वा ॥ आगच्छवरदेदेविदैत्यदर्पनिपूदनि ॥ पूजांगृहाणसुमुखिनमस्तेशंकरप्रिये ॥ दुर्गेदेविसमागच्छसान्निध्यमिहकल्पय ॥ बलिपूजांगृहाणत्वमष्टाभिःशक्तिभिःसह ॥ इतिमंत्रौपठित्वादक्षिणनासारंध्रेणपुष्पांजलावानीयमूलेनमूर्तावावाह्यावाहनादिमुद्रायोनिमुद्रांचप्रदर्श्यमूर्तेःषडंगंकृत्वामूलमंत्रेणजयंतीमंगलाकालीत्यनेनासनपाद्यार्घ्याचमनमधुपर्कान्निवेदयेत् ॥ तत्रपात्रचतुष्टयमस्त्रेणप्रक्षाल्यगंधादिनिक्षिपेत् ॥ तत्रपाद्येदूर्वाविष्णुक्रांताश्यामाकपत्राणि ॥ अर्घ्येगंधपुष्पाक्षतकुशाग्रसर्षपयवदूर्वाः ॥ आचमनीयेजातीफलकंकोललवंगानि ॥ मधुपर्केदधिमधुच ॥ ततःसुगंधितैलपंचामृतोष्णोदकतीर्थोदकैः श्रीसूक्तदेवीसूक्तसरस्वतीसूक्तैरभिषिच्यपुनराचमनंदत्वा पट्टदुकूलयुगकंचुकाभरणाष्टगंधबिल्वपत्रनानापुष्पहरिद्राकुंकुमासिंदूरालक्तकपरिमलद्रव्याणिसमर्प्यसहस्रंपुष्पाणिसमर्पयेत् ॥ अथांगपूजा ॥ दुर्गायै० पादौ० ॥ गिरिजायै० गुल्फौ० ॥ अपर्णायै० जानुनी० ॥ हरिप्रियायै० ऊरू० ॥ पार्वत्यै० कटिं० ॥ आर्यायै० नाभिं० ॥ जगन्मात्रे० उदरं० ॥ मंगलायै० कुक्षिं० ॥ शिवायै० हृदयं० ॥ माहेश्वर्यै० कंठं० ॥ विश्ववंद्यायै० स्कंधौ० ॥ काल्यै० बाहू० ॥ आद्यायै० हस्तौ० ॥ वरदायै० मुखं० ॥ सुवाण्यै० नासिकां०॥

॥ ५ ॥ ॥ अथाष्टोत्तरशतनामानि ॥ माहेश्वर्यैनमः॰ महादेव्यै॰
कमलाक्ष्यै॰ नेत्रे॰ ॥ अंबिकायै॰ शिरः॰ ॥ देव्यै॰ सर्वांगं॰ ॥ ॥ अथाष्टोत्तरशतनामानि ॥ माहेश्वर्यैनमः॰ महादेव्यै॰ अ
जयंत्यै॰ सर्वमंगलायै॰ लज्जायै॰ भगवत्यै॰ वंद्यायै॰ भवान्यै॰ पापनाशिन्यै॰ चंडिकायै॰ कालरात्र्यै॰ भद्रकाल्यै॰ अ
पराजितायै॰ महाविद्यायै॰ महामेधायै॰ महामायायै॰ महाबलायै॰ कात्यायन्यै॰ जयायै॰ दुर्गायै॰ मंदारवनवासिन्यै॰ अं
आर्यायै॰ गिरिसुतायै॰ धात्र्यै॰ महिषासुरघातिन्यै॰ सिद्धिदायै॰ बुद्धिदायै॰ नित्यायै॰ वरदायै॰ वरवर्णिन्यै॰ जगद्धा
बिकायै॰ सुखदायै॰ सौम्यायै॰ जगन्मात्रे॰ शिवप्रियायै॰ भक्तसंतापसंहर्त्र्यै॰ सर्वकामप्रपूरिण्यै॰ जगत्कर्त्र्यै॰ पूर्णचंद्र
त्र्यै॰ जगत्पालनतत्परायै॰ अव्यक्तायै॰ व्यक्तरूपायै॰ भीमायै॰ त्रिपुरसुंदर्यै॰ अपर्णायै॰ ललितायै॰ वेद्यायै॰ यशोधारिण्यै॰
निभाननायै॰ चामुंडायै॰ चतुरायै॰ चंद्रायै॰ गुणत्रयविभाविन्यै॰ हेरंबजनन्यै॰ काल्यै॰ त्रिगुणायै॰ वरायुधधरायै॰ धीरा
उमायै॰ कलशहस्तायै॰ दैत्यदर्पनिषूदन्यै॰ बुद्ध्यै॰ कांत्यै॰ क्षमायै॰ शांत्यै॰ पुष्ट्यै॰ तुष्ट्यै॰ धृत्यै॰ मत्यै॰ धर्मदायै॰ धनदायै॰ श्रीदायै॰
यै॰ गौर्यै॰ शाकंभर्यै॰ शिवायै॰ अष्टसिद्धिप्रदायै॰ वामायै॰ शिववामांगवासिन्यै॰ जयश्रियै॰ जयदायिन्यै॰ सर्वमंगलमंगल्या
कामदायै॰ मोक्षदायै॰ अपरायै॰ चित्स्वरूपायै॰ चिदानंदायै॰ अखिलेश्वर्यै॰ प्रपन्नार्तिहरायै॰ देव्यै॰ सुभगायै॰ का
यै॰ जगत्त्रयहितैषिण्यै॰ शर्वाण्यै॰ पार्वत्यै॰ धन्यायै॰ स्कंदमात्रे॰ अखिलेश्वर्यै॰ प्रपन्नार्तिहरायै॰ देव्यै॰ सुभगायै॰ भक्तव
मरूपिण्यै॰ निराकारायै॰ साकारायै॰ महाकाल्यै॰ सुरेश्वर्यै॰ शर्वायै॰ श्रद्धायै॰ ध्रुवायै॰ कृत्यायै॰ मृडान्यै॰ देव्यादक्षिणे
त्सलायै॰ सर्वशक्तिसमायुक्तायै॰ शरण्यायै॰ सर्वकामदायै॰ ॥ इत्यष्टोत्तरशतनामानि ॥ अथावरणपूजा ॥

ऐंमहाकाल्यैविच्चेनमः ॥ मध्ये ह्रींमहालक्ष्म्यैविच्चेनमः ॥ वामे क्लींमहासरस्वत्यैविच्चेनमः ॥ अभीष्टसिद्धिंमेदेहिशरणागत
वत्सले ॥ भक्त्यासमर्पयेतुभ्यंप्रथमावरणार्चनं ॥ १ ॥ एवमग्रेपिद्वितीयाद्यावरणादौयथायथमूह्यं ॥ वामे ह्रूंमहिषायनमः
दक्षिणे क्षौंसिंहायनमः पुरतः गंगणपतयेनमः ह्रूं कालायनमः पश्चात् ह्रूंमृत्यवेनमः॥२॥ षड्दलेषु ह्रैं रुद्रायनमः ह्रौं गौर्यै
नमः श्रीविष्णवेनमः श्रीलक्ष्म्यैनमः ऐं ब्रह्मणेनमः ऐं सरस्वत्यैनमः ॥३॥ तत्रैव ह्रां हृदयायनमः ह्रीं शिरसेस्वाहा ह्रूंशिखायै
वषट् ह्रैं कवचायहुं ह्रौं नेत्रत्रयायवौषट् ह्रः अस्त्रायफट् ॥४॥ तत्रैव गुं गुरुभ्यो० पं परमगुरुभ्यो० पं परमेष्ठीगुरुभ्यो० हरये० ह
राय० गणेशाय० ॥ ५ ॥ अष्टदलेषु नंनंदजायै० रंरक्तदंतिकायै० शांशाकंभर्यै० दुंदुर्गायै० भींभीमायै० भ्रांभ्रामर्यै०
लौंइंद्राण्यै० क्षौंनारसिंह्यै० रःप्रौंचामुंडायै० ॥ ६ ॥ पूर्वादिदिक्षु अंअसितांगभैरवाय० रुं रुरुभैरवाय चंचंडभैरवाय० क्रों
क्रोधभैरवाय० उंउन्मत्तभैरवाय० कंकपालभैरवाय० भींभीषणभैरवाय० संसंहारभैरवाय० ॥ ७ ॥ पुनःपूर्वादिषु लंइंद्राय०
रंअग्नये० मंयमाय० क्षंनिर्ऋतये० वंवरुणाय० यंवायवे० संसोमाय० हंईशानाय० ॥ ८ ॥ तद्बहिः पूर्वादिषु वज्राय०
शक्त्यै० दंडाय० खड्गाय० पाशाय० अंकुशाय० गदायै० त्रिशूलाय० ॥ ९ ॥ इत्यावरणपूजा ॥ ततोमूलेनधूपदीपौद
त्वानैवेद्यमस्त्रेणाभिमंत्र्यमूलेनप्रोक्ष्यकवचेनावगुंठ्यपुष्पंदत्त्वाधेनुमुद्रयामृतीकृत्यमूलेननिवेद्यग्रासमुद्रांप्रदर्श्यमध्येपानीयमु
त्तराचमनंचदत्त्वाकरोद्वर्त्तनफलतांबूलदक्षिणानीराजनपुष्पांजल्यंते यथासंभवंछत्रचामरगीतनृत्यवाद्यादिसमर्प्यकूष्मांडना
रीकेलकदलीफलादिबलिंदत्वामाषभक्तकूष्मांडबलिंदत्वापूजांसमापयेत् ॥ ॥ ततःकुमारीपूजा ॥ देशकालौसंकीर्त्य

शतचंडीजपांगत्वेनकुमारीपूजांकरीष्ये इतिसंकल्प्यमूलेनषडंगंकृत्वामूलमंत्रमुच्चार्य ॥ मंत्राक्षरमयींदेवींमातॄणांरूपधारिणीं ॥ नवदुर्गात्मिकांसाक्षात्कन्यामावाहयाम्यहं ॥ इतिकुमारीमावाह्ययथासंभवंपूजयेत् ॥ कुमार्यश्चप्रत्यहंशतंनवएकांवायथा शक्तिवापूज्याः॥ प्रत्यहमेकवृद्ध्यावापूजयेत् ॥ ततोब्राह्मणसुवासिनीपूजा ॥ एवंदेवीकुमार्यादिपूजाप्रत्यहंकार्या ॥ ततःसर्वेवि प्राःकृतांगन्यासाःशतंनवार्णमंत्रंजप्त्वाकवचार्गलकीलकानिसकृज्जप्त्वासप्तशतींजप्त्वांतेरहस्यानिनवार्णशतंचजपेयुः॥ एकस्मि न्दिनेअनेकावृत्तौतुकवचादीनांप्रत्यावृत्तिंनावृत्तिः ॥ एवमृत्विजःप्रथमदिनेएकंद्वितीयेद्वेतृतीयेत्रीणिचतुर्थेचत्वारिरूपाणी त्येवंजपंकुर्यात् ॥ ऋत्विजांयजमानस्यचप्रत्यहंक्षीरमात्राशनंअशक्तौहविष्यान्नंवा ॥ प्रत्यहंसहस्रंशतंदशवाब्राह्मणान्भोजये त् पंचमेह्निहोमः ॥ नवरात्रेतुनवम्यामेवहोमः॥ केचित्तुअष्टम्यामारभ्यनवम्यांसमापयंति॥ ॥अथहोमः॥ देशकालौस्मृ त्वामयाब्राह्मणद्वाराकृतस्यशतचंडीजपस्यसंपूर्णतासिद्ध्यर्थजपदशांशेनतिलादिमिश्रपायसद्रव्येणहोमंकरिष्येइतिसंकल्प्य ॥ अत्रकेचित्पुण्याहवाचनमपिकुर्वंति ॥ तथापूर्वोक्तकलशस्थापनंदेवतास्थापनंपूजनंचात्रैवकुर्वंति ॥ ततःसनवग्रहशतचंडीज पदशांशहोमंकर्तुंस्थंडिलादिकरिष्ये इतिसंकल्प्यस्थंडिलमुपलिप्योल्लिख्यतत्र(शत)मंगलनामानमग्निंप्रतिष्ठाप्यसमिध्यध्याये त् ॥ ततःप्रागकृतंचेदिदानीमीशान्यांदिशिनवग्रहस्थापनंकृत्वातत्पूर्वतःकलशंस्थापयेत् ॥ ततोग्निसमीपमागत्यान्वाधानंकु र्यात् ॥ समिद्द्वयमादाय क्रियमाणेशतचंडीजपांगहोमेदेवतापरिग्रहार्थमन्वाधानंकरिष्ये ॥ अस्मिन्नन्वाहितेग्नावित्यादिच क्षुषीआज्येनेत्यंतमुक्त्वा आदित्यादिनवग्रहान् प्रतिद्रव्यमष्टाविंशतिअष्टौवासंख्याकाभिःसमित्तिलाज्याहुतिभिः अधिदेव

ता:प्रत्यधिदेवताश्चचतुःसंख्याकाभिःतैरेवद्रव्यैः गणपतिचतुष्टयंइंद्राद्यष्टौलोकपालांश्चैकैकयासमित्तिलाज्याहुत्यायक्ष्ये ॥ म
हाकालीमहालक्ष्मीमहासरस्वतीःमूलमंत्रेणशतवारं सप्तशतीमंत्रैःजपदशांशसंख्ययापायसतिलपलाशपुष्पसर्षपपूगीफलला
जादूर्वांकुरयवबिल्वफलरक्तचंदनगुग्गुलद्रव्यैर्यथालाभद्रव्यैर्वा तिलमिश्रपायसेनवापुनर्मूलमंत्रेणशतवारंतैरेवद्रव्यैः आधा
रशक्त्यादिपीठदेवताःमहाकाल्याद्यावरणदेवताश्चएकैकाहुत्यापायसाज्येनयक्ष्ये ॥ शेषेणस्विष्टकृतमित्याद्याज्यभगांतंकृत्वा
यजमानःइदंहवनीयद्रव्यंयथादैवतमस्तुनममेतित्यजेत् ॥ नवग्रहादिभ्यःसमित्तिलाज्यानिहुत्वाउक्तद्रव्याणिमूलमंत्रेणशत
वारंहुत्वाससशतीमंत्रैर्जपदशांशेनहुत्वापुनर्मूलमंत्रेणशतवारंजुहुयात् ॥ मूलमंत्रोनवार्णमंत्रः ॥ नवार्णमंत्रस्यकेवलाज्येनैववा
होमः॥ अत्राध्यायसमाप्तौउवाचस्थलेचपत्रपुष्पफलैर्होमः॥ एवंप्रधानहोमंकृत्वाआधारशक्त्यादिपीठदेवताभ्योनामभिराज्यं
पायसंचजुहुयात् तथाऐंमहाकाल्यैविच्चेइत्याद्यावरणदेवताभ्योपितथैवाज्यपायसौहोतव्यौ॥ एवंहोमंकृत्वा स्विष्टकृदादिप्रा
यश्चित्तहोमांतंकृत्वा इंद्रादिनवग्रहक्षेत्रपालादिभ्यो माषभक्तबलींस्तत्तन्मंत्रैर्दद्यात्॥ तत्रमंत्राः॥ इंद्रंवो० इंद्रःसुरपतिश्रेष्ठव
ज्रहस्तोमहाबलः ॥ शतयागाधिपोदेवस्तस्मैनित्यंनमोनमः ॥ इंद्रायसांगायसपरिवारायसशक्तिकायसायुधायइमंमाषभक्तब
लिंसमर्पयामि भोइंद्रइमंबलिंभक्षदिशंरक्षममयजमानस्यआयुःकर्ताशांतिकर्तापुष्टिकर्तातुष्टिकर्ताकल्याणकर्तावरदोभव ॥
अनेनबलिदानेनइंद्रःप्रीयतां ॥१॥ अग्निंदूतं० आग्नेयःपुरुषोरक्तःसर्वदेवमयोव्ययः ॥ धूमकेतुरनाधृष्यस्तस्मैनित्यंनमोनमः॥
अग्नये० इत्यादि० ॥ २ ॥ यमायसोमं० यमश्चोत्पलपत्राक्षःकिरीटीदंडधृक्सदा ॥ लोकसाक्षीविशुद्धात्मातस्मैनित्यंनमोन

मः ॥ यमायसांगायेत्यादि० ॥ ३ ॥ मोषुणःपरापरा० निर्ऋतिस्तुपुमान्कृष्णःसर्वरक्षोधिपोमहान् ॥ खड्गहस्तोमहासत्वस्त
स्मैनित्यं०निर्ऋतयेसांगायेत्यादि० ॥ ४ ॥ तत्वायामि० वरुणःसर्वलोकेषुपुरुषोनिम्नगाधिपः ॥ पाशहस्तोमहाबाहुस्तस्मैनि
त्यं० वरुणायसांगायेत्यादि० ॥ ५ ॥ तववाय० सर्वप्राणात्मकोवायुःसर्वजंतुष्ववस्थितः ॥ ध्वजहस्तोमहाप्राणस्तस्मैनित्यं०
वायवेसांगायेत्यादि० ॥ ६ ॥ आप्यायस्व० गौरोयस्तुपुमान्सौम्यःसर्वौषधिसमन्वितः ॥ नक्षत्राधिपतिःसोमस्तस्मैनित्यं०
सोमायसांगायेत्यादि० ॥ ७ ॥ तमीशानं० ईशानःपुरुषःशुक्लःसर्वदेवाधिपोमहान् ॥ शूलहस्तोविरूपाक्षस्तस्मैनित्यं० ईशा
नायसांगायेत्यादि० ॥ ८ ॥ आयंगौःपृश्नि० योसावनंतरूपेणब्रह्मांडंसचराचरं ॥ पुष्पवद्धारयेन्मूर्ध्नितस्मैनित्यं० अनंताय
सांगायेत्यादि० ॥ ९ ॥ ब्रह्मजज्ञानं० पद्मयोनिश्चतुर्मूर्तिर्वेदावासःपितामहः ॥ कमंडलुधरोदेवस्तस्मै० ॥ब्रह्मणेसांगायेत्या
दि० ॥ १० ॥ नवग्रहेभ्यःसांगेभ्यइत्यादिनाग्रहेभ्योबलिंदत्वाक्षेत्रपालायदद्यात् ॥ क्षेत्रस्यपतिना० सर्वभूताधिपायक्षेत्रा
धिपतयेशाकिनीडाकिनीभूतप्रेतपिशाचादिपरिवारसहितायइमंबलिंसमर्पयामि ॥ भोक्षेत्रपालइमंबलिंभक्षदिशोरक्षममयज
मानस्यवाआयुःकर्तेत्यादि० ॥ बलिंगृह्णंत्विमंदेवाआदित्यावसवस्तथा ॥ मरुतश्चाश्विनौरुद्राःसुपर्णाःपन्नगाःखगाः ॥ असु
रायातुधानाश्चपिशाचोरगराक्षसाः ॥ डाकिन्योयक्षवेतालायोगिन्यःपूतनाःशिवाः ॥ जृंभकाःसिद्धगंधर्वानागाविद्याधरान
गाः ॥ दिक्पालालोकपालाश्चयेचविघ्नविनायकाः ॥ जगतांशांतिकर्तारोब्रह्माद्याश्चमहर्षयः ॥ माविघ्नंमाचमेपापंमासंतुपरि
पंथिनः ॥ सौम्याभवंतुतृप्ताश्चभूतप्रेताःसुखावहाः ॥ इतिमंत्रान्पठेत् ॥ अयंबलिःशूद्रेणदुर्ब्राह्मणेनवानेयः ॥ ततोहस्तौपा

दौप्रक्षाल्याचम्य पूर्णाहुतिंजुहुयात् ॥ स्रुचिस्रुवेणद्वादशवारमाज्यंगृहीत्वानारिकेलादिचगृहीत्वा ॥ समुद्रादूर्मिं० ३ मू
र्धानं० १ पुनस्त्वा० पूर्णादर्विं० सप्ततेअग्ने० धामंतेविश्वं० मूलमंत्रः नमोदेव्यैइत्यादिमंत्राश्च ॥ ततोवसोर्धारांहुत्वाप्रणी
ताविमोकादिकर्मशेषंसमाप्य मूलमंत्रेणहोमदशांशेनदुग्धेनजलेनवातर्पणंकृत्वातेनैवमंत्रेणतद्दशांशेनमार्जयेत् ॥ ततोयजमा
नआचार्यादीन्वस्त्राद्यैःसंपूज्यतेभ्योगोमिथुनानिहिरण्यंचदद्यात् ॥ ततआचार्यादिभ्योन्येभ्योवाकपिलागोनीलमणिश्वेता
श्वछत्रचामरभूमिशय्यासप्तधान्यानियथासंभववंवादद्यात् ॥ ततआचार्यादयःकलशोदकेनसपत्नीकंसकुटुंबंयजमानं समुद्र
ज्येष्ठाइत्यादिभिःसुरास्त्वेत्यादिभिर्ग्रहमंत्रैश्चाभिषिंचेयुः ॥ ततोयजमानोग्रहाणामुत्तरपूजांकृत्वाचार्येणविसर्जनेकृतेग्रहपी
ठदानंकृत्वादेवींपंचोपचारैःसंपूज्यमहाबलिंदद्यात् ॥ तत्रक्षत्रियादिनाश्वमेषछागमहिषाणामन्यतरोदेयः ॥ विप्रेणतुकू
ष्मांडविल्वेक्ष्वन्यतमोदेयः ॥ सचेत्थं ॥ देवींद्रोणपुष्पविल्वाम्रदलजातीचंपकैःसंपूज्यकर्ताउदङ्मुखःपूर्वमुखंदेवीमुखंवाबलिं
गंधादिनाभ्यर्च्य ॥ पशुस्त्वंबलिरूपेणममभाग्यादुपस्थितः ॥ प्रणमामिततःसर्वरूपिणंबलिरूपिणं ॥ चंडिकाप्रीतिदानेन
दातुरापद्विनाशनं ॥ चामुंडाबलिरूपायबलेतुभ्यंनमोस्तुते ॥ यज्ञार्थेबलयःसृष्टाःस्वयमेवस्वयंभुवा ॥ अतस्त्वांघातयाम्य
द्यतस्माद्यज्ञेवधोऽवधः॥ इतिबलिमभिमंत्र्य ऐंह्रींश्रीं इतितत्रपुष्पंक्षिप्त्वा ॥ रसनात्वंचंडिकायाःसुरलोकप्रसाधकः ॥ ह्रांह्रींख
ड्गआंहुंफट् इतिखड्गमन्यद्वाशस्त्रंसंपूज्य ॐकालिकालियज्ञेश्वरिलोहदंडायैनमः इतिबलिंछेदयित्वा ॐह्रींऐंह्रींकौशिकी
रुधिरेणाप्यायतांइतिदेव्यैनिवेद्यशेषंगृहीत्वापूतनायै चरक्यै विदार्यै पापराक्षस्यैचनिवेद्य ततोमाषपिष्टमयंशत्रुंकृत्वाखड्गेनछे

दयित्वास्कंदायविशिखायचदत्वाबलिशेषंरक्षोभ्योहरेत् ॥ मंत्रस्तु ॐह्रींस्फुरस्फुरकुंभ २ सुनु २ गुलु २ धनु २ मारय २ विद्रावय २ विदारय २ कंपय २ कंपातय २ कृंतय २ पूरय २ ॐ ह्रीं ॐ हुं फट्ट २ हुं मर्दय २ हुं इति ॥ ततःशेषंवहिर्दद्यात् ॥ तत्रमंत्राः बलिंगृह्णंत्विमंदेवाइत्यादयःपूर्वोक्ताएव ॥ ततःस्नात्वातिलकंधृत्वादेवींप्रार्थयेत् ॥ तत्रमंत्राः ॥ खड्गिनी शूलिनीघोरा० १ शूलेनपाहिनोदेवि० ४ नमोदेव्यैमहादेव्यै० ५ रूपंदेहियशोदेहिभगंभगवतिदेहिमे ॥ पुत्रान्देहिधनंदेहिसर्वान्कामांश्चदेहिमे ॥ महिषघ्निमहामायेचामुंडेमुंडमालिनि ॥ आयुरारोग्यमैश्वर्यंदेहिदेविनमोस्तुते ॥ इतिदेवींसंप्रार्थ्य गुह्यातिगुह्यगोप्त्रीत्वंगृहाणास्मत्कृतंजपं ॥ सिद्धिर्भवतुमेदेविप्रसादात्तवसुंदरि ॥ इतिदेव्यैजपंनिवेद्य ॥ कृतस्यकर्मणः सांगतासिद्ध्यर्थंकुमारीब्राह्मणसुवासिनीःपूजापूर्वकंसंभोज्यसंकल्प्यवा न्यूनातिरिक्तदोषपरिहारार्थंब्राह्मणेभ्योभूयसींदक्षिणांदत्वाग्निंसंपूज्यविभूतिंधृत्वागच्छगच्छेत्यग्निंविसृज्यमूलमंत्रेणपुष्पेणदेवीमुद्वास्यनासयाहृदिप्रतिष्ठांविभाव्यषडंगंकृत्वा उत्तिष्ठब्रह्मण० अभ्यार० इतिमंत्रैर्वेदिंसृज्याचार्यायदत्वामंत्रंपठेत् ॥ त्रैलोक्यमातर्देवित्वंसर्वभूतदयान्विते ॥ दानेनानेनसंतुष्टासुप्रीतावरदाभव ॥ उत्तिष्ठदेविचंडेशिशुभांपूजांप्रगृह्यच ॥ कुरुष्वममकल्याणमष्टाभिःशक्तिभिःसह ॥ ततोग्निंसंपूज्यविभूतिंधृत्वागच्छगच्छेतितंविसृज्यशतंयथाशक्तिवाविप्रान्संभोज्यततः यस्यस्मृत्या० प्रमादात्कुर्वतांकर्म० इत्यादिजपित्वाकर्मेश्वरार्पणंकृत्वासुहृद्युक्तोभुंजीत ॥ इदमेवपूजाहोमबल्यादिविधानंनवरात्रेपिज्ञेयं ॥ तत्रविशेषस्तुदशम्यांप्रातर्देवीविसर्जनं ॥ अन्यच्चमहानिबंधेभ्योवगंतव्यं ॥ इतिसंक्षेपेणनवचंडीशतचंडीसहस्रचंडीप्रयोगः ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

॥ २८७ ॥ अथ गोप्रदानप्रयोगः ॥

श्रीः ॥ देशकालाद्युल्लिख्यममनिखिलदुरितदौर्भाग्यदुःस्वप्नमरुनिर्मितबाधाशांतिपूर्वकमायुरारोग्यधनधान्यद्विपदचतुष्पद शांतिपूर्वकंगोरोमतुल्यवत्सरावधिसकलभोगपरिपूर्णस्वर्गलोकप्राप्तिकामःश्रीपर०गोप्रदानमहंकरिष्ये तदंगंगणपतिपूजनपूर्वकंब्राह्मणपूजनंगोःपूजनंचक० ॥ गोत्रोच्चारपूर्वकंगोप्रतिग्रहीतारंब्राह्मणंवृत्वा ॥ तवपादोदकंतीर्थंमुखेवेदाःप्रतिष्ठिताः ॥ पाद्यंगृहाणविप्रेंद्रभूमिदेवनमोस्तुते ॥ पाद्यं ॥ भूमिदेवाग्रजन्मासित्वंविप्रपुरुषोत्तम ॥ प्रत्यक्षयज्ञपुरुषअर्घोयंप्रतिगृह्यतां॥ अर्घ्यंआचमनीयंवस्त्रयज्ञोपवीतगंधालंकारपुष्पधूपदीपान्इदमामंभोजनपर्याप्तं यथाशक्तिदक्षिणातांबूलसहितममृतरूपेणसंपद्यतां ॥ यदर्चनंकृतंविप्रतवविष्णुस्वरूपिणः ॥ तत्सर्वंममदानस्यविष्णवेस्तुसमर्पणं ॥ इतिसंप्रार्थ्यगांपूजयेत् ॥ तत्रादौ न्यासः॥ शृंगमूलयोःब्रह्मविष्णून्यसामि शृंगाग्रयोःसर्वतीर्थानि० ललाटेमहादेवंन्य० ललाटाग्रेमहादेवीं०नासावंशेषण्मुखं० कर्णयोरश्विनौ० चक्षुषोःशशिभास्करौ० दंतेषुवायुं० जिह्वायावरुणं० हुंकारेसरस्वतीं० गंडयोःयमधर्मौ० ओष्ठयोःसंध्याद्वयं० ग्रीवायांइंद्रं० कुक्षिदेशेरक्षांसि० उरसिसाध्यान्० चतुष्पादेषुधर्मं० खुरमध्येगंधर्वान्० खुराग्रेपन्नगान्० खुरपार्श्वेष्वप्सरसोन्य० पृष्ठेएकादशरुद्रान्० सर्वसंधिषुवसून्० श्रोणीतटेपितॄन्० लांगूलेसोमं० वालेषुआदित्यरश्मीन्० गोमूत्रेगंगां० क्षीरेसरस्वतीं० दध्निनर्मदां० सर्पिषिहुताशनं० रोमसुत्रयस्त्रिंशत्कोटिदेवान्० उदरेपृथिवीं० पयोधरेषुचतुःसागरान् न्यसामिइतिन्यस्य उपह्वयेसुदुघां० गौरीमिंमाय० हिंकृण्वती० ब्राह्मणोस्य० आयंगौः० उच्छुष्माओषधीनां० इत्यादिमं

त्रैःपूजाकार्या ॥ सौरभेयिसर्वहितेपवित्रेपापनाशिनि ॥ गृह्णीष्वैतन्मयादत्तंपाद्यंत्रैलोक्यवंदिते ॥ भूर्भुवःस्वःरुद्ररूपिण्यैग
वेनमःपाद्यं ॥ सर्वदेवमयेदेविसर्वतीर्थमयेशुभे ॥ गृहाणार्घ्यंमयादत्तंसौरभेयिनमोस्तुते ॥ अर्घ्यं ॥ देहस्थितासिरुद्राणीशं
करस्यसदाप्रिया ॥ धेनुरूपेणसादेवीममपापंव्यपोहतु ॥ आचमनीयं ॥ यालक्ष्मीःसर्वलोकेषुयाचदेवेष्ववस्थिता ॥ धेनुरूपे
ण० ॥ स्नानं ॥ आच्छादनंगवेदद्यांसम्यक्शुद्धंसुशोभनं ॥ सुरभिर्वस्त्रदानेनप्रीयतांपरमेश्वरी ॥ वस्त्रं ॥ सर्वदेवमयेदेवि
चंदनंचंद्रसंनिभं ॥ कस्तूरीकुंकुमाढ्यंचसुगंधिप्रतिगृह्यतां ॥ चंदनं ॥ गोःअग्रपादाभ्यांनमः आस्याय० नासावंशाय० नेत्रा
भ्यां० कर्णाभ्यां० ककुदे० पृष्ठाय० पश्चिमपादाभ्यां० सर्वांगेभ्योनमः ॥ (अत्रापिकेचनपूर्वनिर्दिष्टमंगेषुदेवतान्यासंशृंगमू
लयोर्ब्रह्मविष्णुभ्यांनमःइत्यादितत्तद्देवतांचतुर्थ्यानिर्दिश्यकुर्वंति) ॥ ततोगवेलंकारान्दद्यात् ॥ शृंगभूषार्थंसुवर्णंचरणभूषणा
र्थंरजतं भालभूषार्थमादर्शंनेत्रयोःकज्जलंकंठेघंटांपुष्पस्रजंचसर्वावयवभूषार्थंपट्टकूलंपृष्ठेताम्रंपुच्छेमुक्तास्रजंकुंकुमकस्तूरिकागं
धान्सप्तधान्यानिघृतपूर्णकुंभंचपरितःकल्पयेत् ॥ माल्यादीनीतिपुष्पाणि ॥ देवद्रुमरसोद्भूतोगोघृतेनसमन्वितः ॥ प्रय
च्छामिमहाभागेधूपोयंप्रतिगृह्यतां ॥ धूपं ॥ आनंदकृत्सर्वलोकेदेवानांचसदाप्रियः ॥ गौस्त्वमादिजगन्नाथोदीपोयंप्रति० ॥
दीपं ॥ सुरभिस्त्वंजगन्मातर्देविविष्णुपदेस्थिता ॥ सर्वदेवमयेग्रासंमयादत्तमिमंग्रस ॥ सौरभेय्यःसर्वहिताःपवित्राःपुण्यराश
यः ॥ प्रतिगृह्णंत्विमंग्रासंगावस्त्रैलोक्यमातरः ॥ गोग्रासनैवेद्यं ॥ फलतांबूलदक्षिणाःसमर्प्य ॥ पंचगावःसमुत्पन्नामथ्यमाने
महोदधौ ॥ तासांमध्येतुयानंदातस्यैदेव्यैनमोनमः ॥ नमस्कारः ॥ गावोममाग्रतःसंतुगावोमेसंतुपृष्ठतः ॥ गावोमेहृदयेनित्यं

गवांमध्येवसाम्यहं ॥ प्रदक्षिणाः ॥ हिंकृण्वतीवसुपत्नी० ॥ इतिपुष्पांजलिः ॥ गावोममाग्रतइतिसंप्रार्थ्यकुशाक्षतान्गृहीत्वा
गोपुच्छोदकेनतर्पयेत् ॥ गोदानांगत्वेनदेवर्षिपितृतर्पणंकरिष्ये ॥ ब्रह्मातृप्यतु विष्णुस्तृ० रुद्रस्तृ० शक्राद्यादेवतास्तृप्यंतु०
ऋषयस्तृ० मनवस्तृ० विश्वेदेवास्तृ० दिक्पालास्तृ० मरुतस्तृ० वसवस्तृ० रुद्रास्तृ० दितिपुत्रास्तृ० साध्यास्तृ० मरुद्गणा
स्तृ० ग्रहास्तृ० नक्षत्राणितृ० योगास्तृ० राशयस्तृ० अश्विनौतृप्यतां० यक्षास्तृप्यंतु रक्षांसि० मातरः० नागाः० सरितः०
द्रुमाः० तीर्थानि० जलदाः० नदाः० मनुष्याः० पिशाचाः० पशवः० दिव्यदानवाः० दिव्यादित्याः० योगिन्यः० विद्या
धराः० देवयोनयः० ओषधयः० दिग्गजाः० दिक्पालाः० अनिरुद्धः० चलाः० जंतवः० स्थावराः० जंगमास्तृप्यंतु ॥ अ
थोत्तरीयेणसनकादींस्तर्पयेत् ॥ सनकस्तृप्यतु सनंदनः सनातनः सनत्कुमारः कपिलः आसुरिः पंचशिखाः बर्हिपदः ॥ य
मंतर्पयामि धर्मराजं अंतकं वैवस्वतं कालं नीलं परमेष्ठिनं औदुंबरं दध्नं सर्वभूतक्षयं वृकोदरं चित्रगुप्तंतर्पयामि ॥ अथ
प्राचीनावीतीस्वपितॄंस्तर्पयेत् ॥ ततःआयुर्मेतर्पयामि प्राणंमेइतियथालिंगमंगानिस्पृशेत् ॥ इमांगांरुद्रदैवत्यांदोग्ध्रींसवत्साम
व्यंगांसर्वाभरणभूषितांगंधाद्युपचारैःपूजितांकृतसंकल्पसिद्ध्यर्थंमहाविष्णुप्रीत्यर्थंतुभ्यमहंसंप्रददे ॥ गौस्तारयतुपुण्यंवर्धतां
शांतिरस्तुपुष्टिरस्तुतुष्टिरस्तुवृद्धिरस्तुअविघ्नमस्तुआरोग्यमस्तुशिवंकर्मास्तुकर्मसमृद्धिरस्तुधर्मसमृद्धिरस्तु अहरहरभिवृद्धिर
स्तुकल्याणाभ्युदयोस्तु ॥ यज्ञसाधनभूतायाविश्वस्याघौघनाशिनी ॥ विश्वरूपधरोदेवःप्रीयतामनयागवा ॥ अनेनरुद्रस्वरू
पिणीगोप्रदानेनमहाविष्णुःप्रीयतां ॥ आगावोअग्मन्नितिवर्गंपठन्प्रदक्षिणांकुर्यात् ॥ स्वस्त्यस्तुदीर्घं० शिवाआपःसंतुसौम

नस्यमस्तुअक्षतंचारिष्टंचास्तु ॥ दानस्यप्रतिष्ठासिध्यर्थमिदंयथाशक्तिसुवर्णरुद्रदैवत्यंविष्णुस्वरूपिणेगोप्रतिग्रहीत्रेब्राह्मणाय तुभ्यमहंसंप्रददे नमम ॥ विप्रोदेवस्यत्वेतिप्रतिगृह्य कइदंकस्माअदादितिकामस्तुतिंपठेत् ॥ ततोविप्रंप्रार्थयेत् ॥ त्वंसर्वदेवगणमंदिरसर्वभूतविश्वेश्वरत्रिपथगोदधिपर्वतानां ॥ तद्दानशक्तिशलटीकृतपापकोटिःप्राप्तोस्मिनिर्वृतिमतीवपरांनतोस्मि ॥ ततोभूरिदक्षिणांदत्वाकर्मेश्वरार्पणंकुर्यात् ॥ इतिसामान्यगोप्रदानविधिः ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

॥ २८८ ॥ अथवृषभदानप्रयोगः ॥

श्रीः ॥ आचम्यदेशकालौनिर्दिश्यामुकगोत्रस्यामुकशर्मणोममसकलारिष्टनिरसनपूर्वकामुकफलसिध्यर्थंवृषभदानंकरिष्ये तदंगतयाब्राह्मणपूजनंवृषपूजनंचक० ॥ प्रतिग्रहीतारंब्राह्मणंवृत्वाश्रीविष्णुस्वरूपिणेब्राह्मणायनमइदंपाद्यमित्यादिसंपूज्यततो वृषभंपूजयेत् ॥ तत्रादौवृषांगेन्यासः ॥ शिरोमध्येमहादेवंन्यसामि ललाटेमहादेवीं दक्षिणशृंगमूलेविष्णुं वामशृंगमूलेब्रह्माणं शृंगाग्रेसर्वतीर्थानि नासाग्रेषण्मुखं दंतेषुसर्ववायून् जिह्वायांवरुणं हुंकारेसरस्वतीं गंडयोर्यमं ओष्ठयोःसंध्याद्वयं ग्रीवायामिंद्रं कुक्षिदेशेरक्षांसि उरसिसाध्यान् चतुःपादेषुधर्मं खुरमध्येगंधर्वान् खुराग्रेषुपन्नगान् खुरपार्श्वेष्वप्सरसः पृष्ठेएकादशरुद्रान् सर्वसंधिषुवसून् श्रोणीतटेपितॄन् लांगूलेसोमं वालेष्वादित्यरश्मीन् गोमूत्रेगंगां उदरेपृथ्वीं रोमसुत्रयस्त्रिंशत्कोटिदेवान् इतिदेवतान्यासंकृत्वातस्यैवांगेषुमंत्रन्यासंकुर्यात् ॥ इषेत्वोर्जेत्वामूर्ध्नेनमः इमारुद्रायस्थिरधन्वनेशशांकाय नमस्तेरुद्रमन्यवेचक्रांगाय सहस्राणिसहस्रधाललाटाय विभ्राड्बृहत्पिबतुदक्षिणनेत्राय त्र्यंबकंयजामहेवामनेत्राय मानस्तोकेनासि

कायै अवतत्यधनुःमुखाय नीलग्रीवद्वयंकंठाय मर्माणितेबाहुमूलाभ्यां समिधाग्निंबाहुभ्यां नमोवःकिरिकेभ्योहृदयाय हिर
ण्यगर्भःसमनाभ्यै मीढुष्टमकट्यै मानोमहांतऊरुभ्यां उदुत्यंजातजंघाभ्यां इमारुद्रायजानुभ्यां रक्षोहणंगुदाय वृष्णस्तेवृ
ष्णयंलिंगाय ऋषभंमापुच्छाय त्रिपादूर्ध्वखुरेभ्यः एवंमंत्रन्यासंविधायवृषंपूजयेत् ॥ ॐ शिवस्त्वष्टरिहागहि० वृषभोधुर्यएव
स्यान्महादेवप्रियःसदा ॥ संप्रदानेनचैवास्यममशांतिकरोभवेत् ॥ भूर्भुवःस्वःरुद्रदैवत्यायवृषभायेदंपाद्यं ॥ शिवस्त्वष्टरिति
मंत्रःसर्वत्र ॥ गवामंगेषुतिष्ठंतिभुवनानिचतुर्दश ॥ यस्मात्तस्माच्छिवंमेस्यादिहलोकेपरत्रच ॥ अर्घ्यं ॥ धर्मस्त्वंवृषरूपेणजग
दानंदकारक ॥ अष्टमूर्तेरधिष्ठानमतःशांतिंप्रयच्छमे ॥ आचमनीयं ॥ गावःसुरभयोनित्यंगावोगुग्गुलुसंनिभाः ॥ गावःप्र
तिष्ठाभूतानांगावःशरणमुत्तमं ॥ स्नानं ॥ आच्छादनंगवेदद्यात्सम्यक्शुद्धंसुशोभनं ॥ वृषभोवस्त्रदानेनप्रीयतांशंकरप्रियः ॥
वस्त्रं ॥ श्रीखंडंशीतलंदिव्यंसर्वसंतापहारकं ॥ कस्तूरीकुंकुमाढ्यंचचंदनंप्रतिगृह्यतां ॥ चंदनं ॥ अक्षताश्चसुरश्रेष्ठाइत्यक्षतान् ॥
ततोलंकारान् शृंगयोःसुवर्णंचरणेषुरजतंभालेआदर्शंसुवर्णंवानेत्रयोरत्नद्वयंकंठेघंटांचामरंचपृष्ठेताम्रंपुच्छेमौक्तिकंविलेपना
र्थंकुंकुमकस्तूर्यादिप्रावरणार्थंपट्टकूलंइतिशक्त्यायथासंभवमर्पयेत् ॥ सर्वाभावेहिरण्यं ॥ मालतीचंपकादीनिमाल्यानिवृषभे
श्वर ॥ मयाहृतानिपूजार्थमंगीकुरुनमोस्तुते ॥ पुष्पाणि ॥ देवद्रुमरसोद्भूतंगोघृतेनसमन्वितं ॥ भक्त्यासमर्पयेतुभ्यंधूपंवृष
भसत्तम ॥ धूपं ॥ आनंदकृत्सर्वलोकेदेवानांचसदाप्रियः ॥ सर्वांधकारनाशायदीपोयंप्रतिगृह्यतां ॥ दीपं ॥ आहारेणाखि
लालोकाजीवंतिप्रभवंतिच ॥ अतःसमर्पयेतुभ्यमाहारंवृषसत्तम ॥ नैवेद्यं ॥ तांबूलंदक्षिणांचसमर्प्य ॥ वर्षणाद्धर्मकामानां

वृषोलोकेनुगीयते ॥ तस्मात्पूरयमेकामान्धर्मांश्चवृषसत्तम ॥ मंत्रपुष्पं ॥ वृषोसिभगवन्धर्मश्चतुष्पादःप्रकीर्तितः ॥ नमामि तमहंभक्त्यासमांरक्षतुसर्वतः ॥ नमस्कारं ॥ आगावोअग्मन्नितिप्रदक्षिणां ॥ ऋषभंमेतिपंचर्चस्यवृषभोनुष्टुबंत्यामहापंक्तिः उपस्थानेवि० ॥ इत्युपस्थाय ॥ धर्मस्त्वंवृषरूपेणजगदानंदकारक ॥ अष्टमूर्तेरधिष्ठानमतःपाहिसनातन ॥ इतिप्रार्थ्यस्वयं प्राङ्मुखः प्रतिग्रहीतारमुदङ्मुखमुपवेश्यवृषस्यदक्षिणखुरंस्पृष्ट्वा ॥ स्वस्त्यस्तुदीर्घमायुःशांतिःपुष्टिस्तुष्टिश्चास्तु ॥ धर्मस्त्वंवृष रूपेण० ॥ इमंवृषंरुद्रदैवतंयथाशक्त्यलंकृतंममामुकफलसिध्यर्थममुकगोत्रायामुकशर्मणेमुकशाखिनेब्राह्मणायतुभ्यमहंसंप्रद दे नममइतिसकुशाक्षतोदकंतद्धस्तेक्षिपेत् ॥ ब्राह्मणोदेवस्यत्वेतितंप्रतिगृह्यदक्षिणखुरंस्पृष्ट्वाकइदंकस्माअदादितिमंत्रंपठेत् ॥ ततोदातासुवर्णरजतंवायथाशक्तिदक्षिणात्वेनदत्वा ऋषभंमेतिपंचर्चेनवृषभंप्रदक्षिणीकृत्यब्राह्मणेननीयमानेवृषेशतपदानित मनुव्रज्यपुनःस्वस्थानमागत्य कर्मसंपूर्णतावाप्तयेब्राह्मणेभ्योदक्षिणांदद्यात् ॥ इतिवृषभदानविधिः ॥ ॥ छ ॥

॥ २८९ ॥ अथमहिषीदानप्रयोगः ॥

श्रीः ॥ देशकालोत्कीर्तनांतेऽमुकशर्मणोममापमृत्युनाशपूर्वकंपित्तज्वरादिपीडानिरासेनसद्यआरोग्यावाप्तिद्वारायमात्मकश्री विष्णुप्रीतिकामोहंयमदैवत्यंमहिषीदानंकरिष्ये ॥ गणेशंसंपूज्याचार्यंवृणुयात् ॥ आचार्यःस्थंडिलकरणाद्यग्निप्रतिष्ठांतेग्नेरी शान्यांगणानांत्वेतिगणपतिं यमायसोममितियमं परंमृत्योइतिमृत्युंचसंस्थाप्यषोडशोपचारैःसंपूज्यतदीशान्यांमहीद्यौरित्या दिविधिनाकलशं संस्थाप्यान्वादध्यात् ॥ चक्षुषीआज्येनेत्यंतेत्रप्रधानंगणपतिंयमंमृत्युंचतत्तन्मंत्रैःप्रत्येकमष्टोत्तरशतसंख्या

काभिराज्यप्लुततिलाहुतिभिःशेषेणस्विष्टकृतमित्यादिहोमशेषंसमाप्यकर्तातिलतैलेनयमंतर्पयेत् ॥ महिषीदानांगत्वेनापमृत्युपरिहारार्थंयमतर्पणंकरिष्ये ॥ यमंतर्पयामि धर्मराजं मृत्युं अंतकं वैवस्वतं कालं सर्वभूतक्षयं औदुंबरं दध्नं नीलं परमेष्ठिनं वृकोदरं चित्रं चित्रगुप्तंतर्पयामीति ॥ ततस्तैलोद्वर्तनपूर्वकंमहिषीमद्भिःप्रक्षाल्यदक्षिणाभिमुखींसंस्थाप्यालंकुर्यात् ॥ शृंगयोर्गौरमृदं कंठेसिंदूरं उदरेहरिद्रां शृंगयोःसुवर्णंखुरेषुरौप्यंकंठेघंटांकृष्णवस्त्रंचपृष्ठेरक्तवस्त्रंलांगूलेरौप्यंललाटेसुवर्णतिलकंकंठेपुष्पमालामित्यादि ॥ ततोमहिष्याःसमंतादष्टदिक्ष्वष्टौदीपान्संस्थाप्य पूर्वेलवणंआग्नेय्यांगुडंयाम्यांकार्पासंनैर्ऋत्यांनवनीतंपश्चिमेसप्तधान्यानिवायव्यांतंदुलान्उत्तरेकांचनंईशान्यांगमनार्थंचद्वारमितियथासंभवंस्थापयेत् ॥ ततोगोत्रोच्चारपूर्वंप्रतिग्रहीतारंवृत्वातदंगेयमंध्यायेत् ॥ महिषारूढंनृकपालहस्तंदंडायुधंभस्मसितांगयष्टिं ॥ उलूकचिह्नंनरमुंडमालंनिर्मांसदेहंरुधिरंपिबंतं ॥ असृग्वसाचर्चितकृष्णकायंकपींद्रपंचाननचर्मवस्त्रं ॥ विभीतकस्थंत्वतिभीमरूपंकालंतवांगेविनियोजयिष्ये ॥ महाकालत्वमृषिरसिप्राणोत्क्रांतिशक्तिमानसिअतस्त्वांप्रतापिनंवहुमानयेएवंभूतस्त्वमिहागच्छेहतिष्ठपूजांगृहाणसुप्रसन्नोवरदोममापद्विनाशकोभवेतिब्राह्मणशरीरेयमंभावयित्वा ॥ भोभोकालजगद्भूतयममहिषवाहन ॥ दिगीशप्राणराजेंद्रदंडहस्तधनुर्धर ॥ ब्रह्माच्युतमहेशानांसेनाधीश्वरवल्लभ ॥ यज्ञभुग्दक्षिणेयस्त्वंसर्वभोगसुखावह ॥ गृह्णीष्वमहिषीदानंजीवनायममप्रभो ॥ पंचभूतात्मकेदेहेसप्तधातुसमन्विते ॥ विप्रस्यागत्यतिष्ठेहसंमुखोभवमेसदा ॥ ध्यानं ॥ यमायसोममित्यासनं ॥ तेनैवपाद्यं ॥ सुगंनःपंथामित्यर्घ्यं ॥ यमायमधुमत्तममित्याचमनीयं ॥ यस्मात्त्वंसर्वधर्माणांमंगलानांचमंगलं ॥ महाकालजगद्भूतधर्मराजनमो

स्तुते ॥ स्नानं ॥ कामरूपकरालास्यकृतांतकरुणानिधे ॥ प्रेतराजशिरोरत्नसुखंदेहिनमोस्तुते ॥ इतिवस्त्रं ॥ देवदानवगंधर्वदक्षिणःसरितांपते ॥ सूर्यादिखेचराणांचजीवितेशनमोस्तुते ॥ इत्युपवीतं ॥ कालरूपकरालास्यमहादंष्ट्रसुरप्रिय ॥ शबलाशमयित्रेंद्रजीवितेशनमोस्तुते ॥ गंधं ॥ कृतांतधर्मराजेंद्रमृत्योंतकविमर्दन ॥ प्रलयाग्निसमाभासदक्षिणेशनमोस्तुते ॥ रक्तचंदनं ॥ धर्मराजकरालास्यपुण्यपापविमर्दन ॥ याम्येशमहिषारूढस्रजंचप्रतिगृह्यतां ॥ पुष्पमालां ॥ विद्युत्कपिशकेशाग्रकोकिलांजनसंनिभ ॥ दक्षिणेशसुरश्रेष्ठधूपोयंप्रतिगृह्यतां ॥ धूपं ॥ तप्तहाटककेशाग्रजटिलारक्तलोचन ॥ नंद्यावर्तकवद्धर्णश्राद्धदेवनमोस्तुते ॥ दीपं ॥ महाकालमहाबाहोजगत्प्राणविनाशन ॥ धर्मालयतपोराशेनैवेद्यंप्रतिगृह्यतां ॥ नैवेद्यंमाषान्नमामान्नंवा ॥ विप्रवर्यजगद्ध्वस्तकालांतकशरीरग ॥ कालरूपमहादेवधर्मराजनमोस्तुते ॥ इत्याच्छादनं ॥ शश्वदेतित्वयाज्ञप्तोधातादेवत्वदाज्ञया ॥ ब्रह्माच्युतमहेशेंद्रैःस्थीयतेचतवाज्ञया ॥ सर्वालंकारान् ॥ दिगंतरमहाराजसर्वभूतक्षयांतक ॥ शवारूढशवाधीशमांसशोणितभक्षक ॥ दंडहस्तपरंमृत्योधर्मराजनमोस्तुते ॥ नमस्कारः ॥ ब्राह्मणप्रार्थना ॥ प्रेतास्थिचीवसंभारंदधच्चैवतुमस्तके ॥ पवित्रपुरुषांत्राणांशिरसांकृतभूषण ॥ विष्टपत्रयसंस्थानांजीवानांनाशकृत्प्रभो ॥ अलक्ष्यंसर्वभूतानांब्रह्माच्युतपिनाकिनां ॥ कश्यपात्रिवसिष्ठादिव्रतिनांपरमर्षिणां ॥ वराहगर्गसत्वानामलक्ष्योगणितैरपि ॥ अरूपस्त्वव्ययोनादिर्विदानंमोक्षवस्तुनः ॥ मदीयंजीवितंकालत्वमेवत्रातुमर्हसि ॥ अतोदानंकरिष्येहंमहिष्याःकरुणानिधे ॥ अनेनयमःप्रीयतां ॥ अथमहिषीपूजा ॥ नाममंत्रेणव्याहृतिभिश्चॐप्रेहिप्रेहिपथिभिरितिमंत्रेणमहिषींषोडशोपचारैःपूजयेत् ॥ अर्घ्यं

विशेषः ॥ अपमृत्युहरेदेविकालरात्रिस्वरूपिणि ॥ मांतुत्रायस्वमहिषिगृहाणार्घ्यंन०इत्यर्घ्यं ॥ महिष्यामुखेकार्पासबीजानि
पिण्याकंचदत्वाप्रार्थयेत् ॥ शृंगतःकालरूपेत्वंमुखतोमृत्युरूपिणि ॥ गाधिपुत्रकृतेदेविअकालमरणापहे ॥ धर्मराजप्रियेदेवि
महिषासुरमातृके ॥ यत्पुत्रोधर्मराजेनद्रष्टुंदानवराक्षसान् ॥ एकःशक्ततमोवीक्ष्यकृतंवाहनमात्मनः ॥ सात्वंप्रसीदकल्याणि
मृत्योर्हृदयनंदिनि ॥ विश्वामित्रकृतेदेविलोकोपकृतयेक्षितौ ॥ यज्ञसंसिद्धयेचात्रतस्यैमहिषितेनमः ॥ जननीमहिषस्यत्वंका
लरूपेममप्रिये ॥ संदेहंहरदानान्मेमोक्षयस्वार्तिमागतं ॥ रक्तपुष्पस्रजारक्तवासोभिःकृतभूषणं ॥ लवणाद्युपहारस्थांसप्तधा
न्ययुतांतथा ॥ पिण्याकराशिसंभक्ष्यांयथाशक्त्याह्यलंकृतां ॥ महिषींधर्मराजायदास्यामिप्रीतिहेतवे ॥ ततोयमंप्रार्थयेत् ॥
राजात्वंसर्वधर्माणांजगत्संहारकारकः ॥ स्वदानपरिसंतुष्टःप्रयत्नाद्रक्षऋत्विजं ॥ प्राणदापानदाहेतिर्वर्चोदाव्यानदापरा ॥
आभिस्तुहेतिभिर्धर्मजीवितंतोषणंपरं ॥ ऋत्विजंरक्षराजेंद्रधर्मोस्माकंप्रगृह्यतां ॥ ततोदाताप्राङ्मुखः ब्राह्मणमुदङ्मुखमवस्था
प्यकांस्यपात्रंकरेधृत्वामहिष्याःपृष्ठदेशेदानंकुर्यात् ॥ अमुकगोत्रोमुकशर्माहं ॥ इंद्रादिलोकपालानांयाराज्यमहिषीशुभा ॥
महिषीदानमाहात्म्यात्सास्तुमेसर्वकामदा ॥ यमराजस्यमाहात्म्येयस्यायुःसुप्रतिष्ठितं ॥ महिषासुरस्यजननीसास्तुमेसर्वकाम
दा ॥ इमौमंत्रावुच्चार्य ॥ (दानेमंत्रविशेषोयथा ॥ यद्वाहिष्ठंतदग्नयेबृहदितिमंत्रः ॥ तंमृत्युभयभीतंमांमरणात्त्वंसमुद्धर ॥
विप्रेंद्रवेदवेदांगपवित्रकरुणाकर ॥ गृहाणमहिषींगृष्टिंसवस्त्रांस्वर्णभूषितां ॥ श्यामांसुनेत्रांसुशृंगीमंगैःसंपूर्णविग्रहां ॥ पय
स्विनींसुशीलांचदरिद्रतिमिरापहां ॥ हेमशृंगींरौप्यखुरांकांस्यघंटासमन्वितां ॥ रौप्यलांगूलसंयुक्तांताम्रदोहनसंयुतां ॥ स

मंतादीपसंयुक्तांसप्तधान्यसमन्वितां ॥ महिषींवत्ससंयुक्तांसुशीलांचपयस्विनीं ॥ नीलवस्त्रावृतांचाहंदास्येमृत्युहरायच ॥ यमवाहनंमहिषीमृत्युरूपेणसंस्थिता ॥ सर्वव्याधिहरानित्यमतःशांतिंप्रयच्छमे ॥ सरलंसजलंशृंगंधृत्वाविप्रकरेर्पयेत् ॥ कांस्यपात्रस्थितेपाणौदद्याद्दानंसदक्षिणं ॥ मृत्युरूपांगृहाणेमांमहिषींद्विजसत्तम ॥ मृत्योःसंत्राहिमांघोराद्गच्छत्वंयत्रकुत्रचित् ॥) अमुकप्रवरगोत्रायामुकशाखिनेमुकशर्मणेब्राह्मणायइमांमहिषींसवत्सांस्वर्णशृंगींरौप्यखुरांताम्रपात्रदोहनयुतांघंटाभरणोपेतांअष्टौदिक्षुदीपयुतांलवणादिसप्तधान्योपेतांयमदैवत्यांतुभ्यमहंसंप्रददेनममेतिवदेत् ॥ देवस्यत्वा० ब्राह्मणःकइदंकस्माअदादितिपठेत् ॥ दानस्यप्रतिष्ठार्थंदक्षिणांदत्वातंप्रार्थयेत् ॥ स्वामिन्जगद्गुरोब्रह्मन्मदीयंयदुपार्जितं ॥ दुष्कृतंदुरितंमृत्युबंधनंचार्जितंमया ॥ शत्रुजंविषजंरोगंशोकजंविरहादियत् ॥ पीडापमृत्युविघ्नानिगृहीत्वागम्यतांद्विज ॥ मृत्युरूपगृहाणेमांमहिषींद्विजसत्तम ॥ मृत्योश्चत्राहिमांघोराद्गच्छत्वंचस्वमाश्रमं ॥ ततोबहिर्द्विजंगमयित्वाशांतापृथिवीतिपथिजलंसिंचेत् ॥ पुनःपूर्ववत्तैलेनयमतर्पणंकुर्यात् ॥ ततःकांस्यपात्रस्थंनिरीक्षिताज्यंदत्वा ॥ गोभूतिलहिरण्याज्यवासोधान्यगुडानिच ॥ रौप्यंलवणमित्याहुर्दशदानान्यनुक्रमादितिदशदानानिदत्वाआचार्यायदक्षिणामन्येभ्यश्चभूयसींदत्वा ॥ अनेनयथाशक्त्यनुष्ठितेनमहिषीदानाख्येनकर्मणाश्रीपरमेश्वरःप्रीयतां ॥ इतिमहिषीदानप्रयोगः ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

॥ २९० ॥ अथमेषदानप्रयोगः ॥

श्रीः ॥ विधानपंक्तौ चंद्रानुकूल्यदिनेविधिज्ञानाहूयदेशकालौनिर्दिश्यामुकगोत्रस्यामुकशर्मणोममपूर्वोपार्जितदुरितपापोद

र्कजन्यदोषत्रयकलुषितामयोत्पन्नापमृत्युपरिहारार्थंतनुभृत्कर्मसाक्षिरविनंदनधर्मराजप्रीतिद्वाराक्षिप्रारोग्यावाप्तयेश्रीपरमे० सपरिकरंमेषदानंकरिष्यइतिसंकल्प्यगणेशंसंपूज्यआचार्यंवृत्वाशुद्धाभिरद्भिर्मेषंप्रक्षाल्य ललाटेगोरोचनं शृंगयोर्गौरमृदं कंठे सिंदूरंघंटांचउदरेहरिद्रालेपनं कंठेचित्रवस्त्रं पृष्ठेरक्तवस्त्रं शृंगयोर्हेम खुरेषुरौप्यं गंधजपाकुसुमादिरक्तमाल्यमालाभिरलंकृत्यतत्पुरतआहारार्थंकोमलपल्लवान्निक्षिप्याग्नेय्यभिमुखंस्थापयेत् ॥ ततआचार्योमहीद्यौरित्यादिविधिनाकलशत्रयमेकंवासं स्थाप्यतत्रअग्निंदूतमित्यग्निं यमायसोममितियमं त्र्यंबकमितिमृत्युंचसंस्थाप्यआवाहनादिषोडशोपचारैःसंपूज्य तत्पश्चादग्निं प्रतिष्ठाप्यध्यात्वा ग्रहमंडलेग्रहानावाह्यसंपूज्यान्वादध्यात् ॥ ग्रहोत्कीर्तनांते प्रधानंअग्निंयमंमृत्युंचतत्तन्मंत्रेणप्रत्येकमष्टशतमष्टाविंशतिभिर्वाज्याहुतिभिः व्याहृतिभिस्तिलाज्याहुतिभिःशेषेणस्विष्टकृतमित्यादिहोमांतेहोमशेषंसमाप्य मेषंपूजयेत् ॥ यथा ॥ त्वंछागहव्यवाहस्यवाहनार्थंप्रकल्पितः ॥ हव्यवाहस्तुदेवानांमुखमग्रेप्रकल्पितं ॥ तवपूजनतोदेवास्तुष्टाःसर्वेभवंति हि ॥ अतस्त्वांपूजयिष्यामिक्षिप्रारोग्यंप्रयच्छमे ॥ इतिमंत्रेणावाह्यगंधादिभिःसंपूज्यांगपूजांकुर्यात् ॥ मेषायनमःपादौपूजयामि. अग्निवाहनायजानुनीपू. उरणायकटिंपू. छागायउदरंपू. चंचलग्रीवायकंठंपू. ऊर्णवतेहृदयंपू. दीर्घकूर्चायमुखंपू. दृढशीर्षेशिरःपू. शक्तिधरायसर्वांगंपूजयामि ॥ धूपादिशेषोपचारैःसंपूज्यकर्ताप्राङ्मुखःउदङ्मुखंप्रतिग्रहीतारंपूजयेत् ॥ मेषपरितोदीपान्सप्तधान्यानिचस्थापयेत् ॥ दानमंत्रः ॥ विप्रेंद्रवेदवेदांगपवित्रकरुणाकर ॥ गृहाणमेषंसुदृढंसुंदरंस्वर्णभूषितं ॥ श्यामंसुनेत्रंसुमुखमंगैःसंपूर्णविग्रहं ॥ हेमशृंगंरौप्यखुरंकांस्यघंटासमन्वितं ॥ समंतादीपसंयुक्तंसप्तधान्यसमन्वितं ॥ सुसंभा

रवृतंरम्यंसालंकारंसदक्षिणं ॥ चित्रवस्त्रावृतंचाहंदास्येमृत्यूपशांतये ॥ कृशानुवाहनोमेषोमृत्युरूपेणसंस्थितः ॥ सर्वव्याधि
हरोनित्यमतःशांतिंप्रयच्छमे ॥ विप्रायवेदविदुषेइतिमंत्रेणसरलजलकरःस्तननाभिमध्यभागंस्पृष्ट्वाविप्रकरेर्पयेत् ॥ कर्त्रामूर्ध्नि
मेषंधृत्वादद्यात् ॥ मृत्युरूपंगृहाणेमंमेषंत्वंविप्रसत्तम ॥ मृत्योःसंत्राहिमांघोराद्गच्छत्वंयत्रकुत्रचित् ॥ इतिसमेषंद्विजंगमये
त् पथिचोदकंनिषिंचेत् ॥ मेषप्रतिग्रहीतृब्राह्मणमुखावलोकनंवर्जयेत् ॥ ततोयमतर्पणंकुर्यात् ॥ यमंतर्पयामि मृत्युं अंतकं
वैवस्वतं कालं सर्वभूतक्षयं औदुंबरं दध्नं नीलं परमेष्ठिनं वृकोदरं चित्रं चित्रगुप्तंतर्पयामीतिसंतर्प्य रूपंरूपमितिमंत्रेणनि
रीक्षितमाज्यंदत्वा शक्तौ गोभूतिलहिरण्याज्यवासोधान्यगुडरौप्यलवणेतिदशदानानिकार्याणि ॥ संभवेमृत्यौलोहदंडंदद्या
त् ॥ यथाशक्तिदक्षिणामन्येभ्योदत्वाविप्रैर्वैदिकपौराणमंत्रैःस्थापितकलशोदकेनाभिषिक्तोयजमानस्तेभ्यःश्रेयःसंपाद्य देव
ताविसर्जनादिकृत्वाकर्मेश्वरार्पणंकुर्यात् ॥ इतिमेषदानविधिः ॥ ॥ ७ ॥ ॥ ७ ॥ ॥ ७ ॥

॥ २९१ ॥ अथग्रहणशांतिः ॥

श्री ॥ मात्स्ये ॥ होरायांग्रस्यतेयस्यनक्षत्रेवानिशाकरः ॥ प्राणसंदेहमाप्नोतिसवामरणमृच्छति ॥ यस्यत्रिजन्मनक्षत्रेग्रस्येतेशशि
भास्करौ ॥ तज्जनानांभवेत्पीडायेजनाःशांतिवर्जिताः ॥ यस्यराशिंसमासाद्यभवेद्ग्रहणसंभवः ॥ तस्यस्नानंप्रवक्ष्यामिमंत्रौ
षधिसमन्वितं ॥ चंद्रोपरागंसंप्राप्यकृत्वाब्राह्मणवाचनं ॥ संपूज्यचतुरोविप्रान्शुक्लमाल्यानुलेपनैः ॥ पूर्वमेवोपरागस्यसमा
नीयौषधादिकं ॥ स्थापयेच्चतुरःकुंभानग्रतःसागरानिव ॥ गजाश्वरथ्यावल्मीकसंगमाह्रदगोकुलात् ॥ राजद्वारप्रदेशाच्चमृ

दमानीयनिक्षिपेत् ॥ पंचगव्यंपंचरत्नंपंचत्वक्पंचपल्लवं ॥ रोचनंपद्मकंशंखंकुंकुमंरक्तचंदनं ॥ शुक्तिस्फटिकतीर्थांबुसितसर्ष
पगुग्गुल्लून् ॥ मधूकंदेवदारुंचविष्णुक्रांतांशतावरीं ॥ बलांचसहदेवींचनिशाद्वितयमेवच ॥ एतत्सर्वंविनिक्षिप्यकुंभेष्वावा
हयेत्सुरान् ॥ सर्वेसमुद्राःसरितस्तीर्थानिजलदानदाः ॥ आयांतुयजमानस्यदुरितक्षयकारकाः ॥ गंगेचयमुनेचैवेति ॥ यो
सौवज्रधरोदेवआदित्यानांप्रभुर्मतः ॥ सहस्रनयनश्चंद्रोग्रहपीडांव्यपोहतु ॥ मुखंयःसर्वदेवानांसप्तार्चिरमितद्युतिः ॥ चंद्रो
परागसंभूतामग्निःपीडां० ॥ कर्मसाक्षीतुलोकानांधर्मोमहिषवाहनः ॥ यमश्चंद्रोपरागोत्थांग्रहपीडां० ॥ रक्षोगणाधिपःसा
क्षान्नीलांजनसमप्रभः ॥ खड्गहस्तोतिभीमश्चग्रह० ॥ नागपाशधरोदेवःसदामकरवाहनः ॥ चंद्रोपरागकलुषंवरुणोमेव्यपो
हतु ॥ प्राणरूपोहिलोकानांसदाकृष्णमृगप्रियः ॥ वायुश्चंद्रोपरागोत्थांग्रह० ॥ योसौनिधिपतिर्देवःखड्गशूलगदाधरः ॥ चं
द्रोपरागदुरितंधनदोमेव्यपोहतु ॥ योसाविंदुधरोदेवःपिनाकीवृषवाहनः ॥ चंद्रोपरागपापानिनिवारयतुशंकरः ॥ त्रैलोक्ये
यानिभूतानिस्थावराणिचराणिच ॥ ब्रह्मविष्ण्वर्करुद्राश्चदहंतुममपातकं ॥ एवमावाहयेत्कुंभान्मंत्रैरेभिश्चवारुणैः ॥ एताने
वतथामंत्रान्स्वर्णपट्टेविलेखयेत् ॥ ताम्रपट्टेथवालिख्यनववस्त्रेतथैवच ॥ मस्तकेयजमानस्यनिदध्युस्तेद्विजोत्तमाः ॥ कलशा
न्द्रव्यसंयुक्तान्नानारूपसमन्वितान् ॥ गृहीत्वास्थापयेद्रूढंभद्रपीठोपरिस्थिते ॥ पूर्वोक्तैरेवमंत्रैश्चयजमानेद्विजोत्तमाः ॥ अ
भिषेकंततःकुर्युर्मंत्रैर्वारुणसूक्तकैः ॥ ततःशुक्लांबरधरःशुक्लमाल्यानुलेपनः ॥ आचार्यंवरयेत्पश्चात्स्वर्णपट्टंनिवेदयेत् ॥ आचा
र्येदक्षिणांदद्याद्गोदानंचस्वशक्तितः ॥ होमंचैवप्रकुर्वीततिलैर्व्याहृतिभिस्तथा ॥ निवृत्तेग्रहणेसर्वब्राह्मणेभ्योविशेषतः ॥ दा

अनेनविधिनायस्तुग्रहणेस्नानमाचरेत् ॥
नंचशक्तितोदद्याद्यदीच्छेदात्मनोहितं ॥ सूर्यग्रहेसूर्यनामयुक्तान्मंत्रांश्चकीर्तयेत् ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥
नतस्यग्रहणेदोषःकदाचिदपिजायते ॥ इतिग्रहणशांतिः ॥

॥ २९२ ॥ अथग्रहणेदानादि ॥

तत्रस्नानविधिर्होमश्चोपरिष्टा
श्रीः ॥ तत्रग्रहस्पर्शकालेस्नानंमध्येहोमःसुरार्चनंश्राद्धंचमुच्यमानेदानंमुक्तेस्नानमितिक्रमः ॥ अत्रगोभूहिरण्यधान्यादिदानंमहाफलं ॥
न्निर्दिष्टएव ॥ पूजाश्राद्धादिनित्यवत् ॥ ग्रहणमध्येपिकालेसंध्योपासनंकार्यं ॥ चंद्रग्रहेरजतमयंचंद्रबिंबंसुवर्णमयंनागबिंबंचकृत्वा सूर्य
अनिष्टेग्रहणेगर्गाद्युक्ताशांतिःकार्याअथवाबिंबदानंकार्यंतद्यथा ॥ अमुकगोत्रस्य
ग्रहेसौवर्णसूर्यबिंबंनागबिंबंचकृत्वाघृतपूर्णेताम्रपात्रेकांस्यपात्रेवानिधायतिलवस्त्रदक्षिणासाहित्यंसंपाद्य ॥ सर्वानिष्टप्रशांतिपूर्वकमेकादशस्थानस्थितग्रहणसूचितशुभफ
अमुकशर्मणोममजन्मराशिजन्मनक्षत्रस्थितामुकग्रहणसूचित ॥ हेमताराप्रदा
लावाप्तयेबिंबदानंकरिष्यइतिसंकल्प्यसूर्यंचंद्रंराहुंचध्यात्वानमस्कृत्य ॥ तमोमयमहाभीमसोमसूर्यविमर्दन ॥ दानेनानेननागस्यरक्षमांवेधजाद्भयादितिमंत्रमुच्चार्य इदं
नेनममशांतिप्रदोभव ॥ विधुंतुदनमस्तुभ्यंसिंहिकानंदनाच्युत ॥
सौवर्णराहुबिंबंनागंसौवर्णरविबिंबंराजतंचंद्रबिंबंवाघृतपूर्णकांस्यपात्रनिहितं यथाशक्तितिलवस्त्रदक्षिणासहितंग्रहणसूचिता
रिष्टविनाशार्थंशुभफलप्राप्त्यर्थंचतुभ्यमहंसंप्रददेइतिदानवाक्येनपूजितब्राह्मणायदद्यात् ॥ पूर्वसंकल्पितस्यद्रव्यस्यग्रहणो
त्तरंदानेतद्द्विगुणंदेयंभवति ॥ इतिग्रहणेदानादि ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

श्रीः ॥ स्पर्शकालात्पूर्वंस्नात्वाअमुकगोत्रोमुकशर्माहंराहुग्रस्तेदिवाकरेनिशाकरेवामुकदेवतायाअमुकमंत्रसिद्धिकामोग्रासा
दिमुक्तिपर्यंतममुकमंत्रस्यजपरूपंपुरश्चरणंकरिष्ये इतिसंकल्पंकृत्वासनबंधन्यासादिकंचस्पर्शात्पूर्वमेवविधायस्पर्शादिमोक्षप
र्यंतंमूलमंत्रजपंकुर्यात् ॥ ततःपरदिनेस्नानादिनित्यकृत्यंविधायअमुकमंत्रस्यकृतैतद्ग्रहणकालिकामुकसंख्याकपुरश्चरणजप
सांगतार्थंतद्दशांशहोमतद्दशांशतर्पणतद्दशांशमार्जनतद्दशांशब्राह्मणभोजनानिकरिष्येइतिसंकल्प्य होमादिकंतत्तच्चतुर्गुणद्वि
गुणान्यतरजपंवाकुर्यात् ॥ होमांतेतर्पणंतु मूलमंत्रमुच्चार्यतदंतेद्वितीयांतंमंत्रदेवतानामोच्चार्यअमुकांदेवतामहंतर्पयामिन
मःइतियवादियुक्तजलांजलिभिस्तर्पणंहोमदशांशेनकार्यं ॥ एवंनमोंतंमूलमंत्रमुक्त्वाअमुकांदेवतामहमभिषिंचाम्यनेनेत्यु
च्चार्यजलेनस्वमूर्ध्निंअभिषिंचेदितिमार्जनंतर्पणदशांशेनकार्यं ॥ मार्जनदशांशेनब्राह्मणभोजनं ॥ एवंजपहोमतर्पणमार्जनवि
प्रभोजनात्मकपंचप्रकारंपुरश्चरणं ॥ तर्पणाद्यसंभवेतत्तत्संख्याचतुर्गुणोजपएवकार्यः ॥ ग्रहणकालेचतत्प्रेरितःपुत्रादिरमु
कशर्मणोमुकगोत्रस्यामुकग्रहणस्पर्शस्नानजनितश्रेयःप्राप्त्यर्थं स्पर्शस्नानंकरिष्यइत्यादिसंकल्पपूर्वकंतदीयस्नानदानादिकंकु
र्यात् ॥ पुरश्चरणमकुर्वद्भिरपिगुरूपदिष्टःस्वस्वेष्टदेवतामंत्रजपोगायत्रीजपश्चावश्यंग्रहणेकार्योन्यथामंत्रमालिन्यं ॥ अयं
चग्रहणेपुरश्चरणप्रकारोग्रस्तोदयेग्रस्तास्तेचनसंभवति ॥ इतिधर्मसिंधूक्तःपुरश्चरणविधिः ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

॥ २९४ ॥ अथगायत्रीपुरश्चरणप्रयोगः ॥

श्रीः ॥ देशकालौसंकीर्त्यकरिष्यमाणगायत्रीपुरश्चरणेधिकारसिद्ध्यर्थंकृच्छ्रत्रयममुकप्रत्याम्नायेनाहमाचरिष्यइतिसंकल्प्यहो
मादिप्रत्याम्नायविधिनाकृच्छ्राण्यनुष्ठायामुकशर्मणोममगायत्रीपुरश्चरणेनेनकृच्छ्रत्रयानुष्ठानेनाधिकारसिद्धिरस्त्विवति विप्रा
न्वदेत्॥विप्राअधिकारसिद्धिरस्त्विवतिब्रूयुः ॥ ततःकरिष्यमाणपुरश्चरणांगत्वेनविहितंगायत्रीजपादिकरिष्येइतिसंकल्प्यस्वयं
विप्रद्वारावाकुर्यात् ॥ तद्यथा ॥ सप्रणवव्याहृतिगायत्र्याअयुतंजप्त्वा आपोहिष्ठेतिसूक्तंएतोन्विंद्रमितितिस्रःऋतंचेतिसूक्तं
स्वस्तिनइत्याद्याःस्वस्तिमतीःस्वादिष्ठयेत्याद्याःपावमानीश्चसर्वाः प्रत्येकंदशवारंस्वयमन्यद्वारावाजपित्वा तत्सवितुरित्यस्या
चार्यमृषिंविश्वामित्रंतर्पयामि गायत्रीछंदस्त० सवितारंदेवतांत० इतितर्पणंकृत्वारुद्रंनमस्कृत्यकद्रुद्रायेत्यादीनिरुद्रसूक्तानिज
पेत् ॥ ततोदिनांतरेदेशकालौसंकीर्त्यममसकलपापक्षयद्वाराश्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थंचतुर्विंशतिलक्षात्मकगायत्रीपुरश्चरणंस्वयंवि
प्रद्वारावाकरिष्ये तदंगत्वेनस्वस्तिवाचनंमातृकापूजनंनांदीश्राद्धंजपकर्तृवरणंचकरिष्यइतिसंकल्पः ॥ संकल्पस्यापिऋत्विक्क
र्तृत्वेमुकशर्मणोयजमानस्यसकलपापक्षयेत्यादियजमानानुज्ञयाकरिष्ये॥एवंपूर्वत्रापिसंकल्पऊह्यः॥नांदीश्राद्धांतेसविताप्रीय
तामिति ॥ गायत्रीपुरश्चरणेजपकर्तारंत्वांवृणेइतिविप्रमेकैकंवृणुयात्वस्त्रादिभिःपूजयेत् ॥ अथनित्यकर्म ॥ एकैकोविप्रः
स्वयंवाकुशाद्यासनोपविष्टआचम्यपवित्रपाणिःप्राणानायम्यदेवताःप्रार्थयेत् ॥ सूर्यःसोमोयमःकालःसंध्येभूतान्यहःक्षपाः॥
पवमानोदिक्पतिर्भूराकाशंखेचरामराः ॥ ब्रह्मशासनमास्थायकल्पध्वमिहसंनिधिमिति ॥ ततोदेशकालौसंकीर्त्यप्रात्यहिक

जपंसंकल्प्य गुरवेनमः गणपतये० दुर्गायै० मातृभ्यो० इतिनत्वा त्रिःप्राणानायम्य तत्सवितुरितिगायत्र्याविश्वामित्रऋषिः सवितादेवतागायत्रीछंदः जपेवि० ॥ विश्वामित्रऋषयेनमःशिरसि गायत्रीछंदसेनमोमुखे सवितृदेवतायैनमोहृदि इतिन्यस्य तत्सवितुरंगुष्ठाभ्यां० वरेण्यंतर्जनी० भर्गोदेवस्यमध्यमा० धीमह्यनामिका० धियोयोनःकनिष्ठिकाभ्यां० प्रचोदयात्करतलकरपृष्ठाभ्यांनमइतिकरन्यासंकृत्वैवंहृदयादिषडंगन्यासंकुर्यात् पूर्वोक्तरीत्यासंस्कृतांजपमालांपात्रेनिधायसंप्रोक्ष्य ॐमहामायेमहामालेसर्वशक्तिस्वरूपिणि॥चतुर्वर्गस्त्वयिन्यस्तस्तस्मान्मांसिद्धिदाभवेतिप्रार्थ्य ॐअविघ्नंकुरुमालेत्वंइतितामादाय मंत्रदेवतांसवितारंध्यायन्हृदयेमालांधारयन्मंत्रार्थंस्मरन्मध्यंदिनावधिजपेत् ॥ अतित्वरायांसार्धत्रयप्रहरावधि ॥ जपांतेपुनःप्रणवमुक्त्वा त्वंमालेसर्वदेवानांप्रीतिदाशुभदाभव॥शिवंकुरुष्वमेभद्रेयशोवीर्यंचसर्वदा॥ इतिमालांशिरसिनिधायत्रिःप्राणानायम्यन्यासत्रयंकृत्वाजपमीश्वरार्पणंकुर्यात् ॥ प्रत्यहंसमानसंख्यएवजपोनतुन्यूनाधिकः ॥ एवंपुरश्चरणजपसमाप्तौहोमः ॥ पुरश्चरणसांगतासिद्ध्यर्थंहोमविधिंकरिष्यइतिसंकल्प्याग्निंप्रतिष्ठाप्यपीठेसूर्यादिनवग्रहपूजादिकलशस्थापनांतेअन्वादध्यात् ॥ चक्षुषीआज्येनेत्यंतेग्रहपीठदेवतान्वाधानंअर्कादिसमिच्चर्वाहुतिभिःकृत्वा प्रधानदेवतांसवितारंचतुर्विंशतिसहस्रतिलाहुतिभिःत्रिसहस्रसंख्याकाभिःपायसाहुतिभिर्घृतमिश्रतिलाहुतिभिर्दूर्वाहुतिभिःक्षीरद्रुमसमिदाहुतिभिश्च शेषेणस्विष्टकृतमित्यादिचरुपायसतिलैःसहाज्यस्यपर्यग्निकरणादि आज्यभागांतेइदंहवनीयद्रव्यंअन्वाधानोक्तदेवताभ्यःअस्तुनममेतियजमानस्त्यागंकुर्यात् ॥ होमेसप्रणवव्याहृतिरहितास्वाहांतागायत्री दूर्वात्रयस्यैकाहुतिः दूर्वासमिधांदधिमध्वाज्यांजनं स्वि

ष्टकूदादिबलिदानांतेसमुद्रज्येष्ठाइत्यादिभिर्यजमानाभिषेकः प्रतिलक्षंसुवर्णनिष्कत्रयंतदर्धंवाशक्त्यावादक्षिणा ॥ होमांते जलेदेवंसवितारंसंपूज्यहोमसंख्यादशांशेन २४०० गायत्र्यंतेसवितारंतर्पयामीत्युक्त्वातर्पणंकार्यं॥ तर्पणदशांशेन २४० गायत्र्यंतेआत्मानमभिषिंचामिनमइतिमूर्ध्न्यभिषेकः होमतर्पणाभिषेकाणांमध्येयदेवनसंभवतितत्स्थानेतत्तद्द्विगुणोजपःकार्यः॥ अभिषेकसंख्यादशांशेनाधिकंवाविप्रभोजनं॥ पुरश्चरणंपूर्णमस्त्वितिविप्रान्वाचयित्वेश्वरार्पणंकार्यं॥ प्रत्यहंयज्जाग्रतइतिशिवसंकल्पमंत्रस्यत्रिःपाठः ॥ कर्ताब्राह्मणैःसहहविष्याशीसत्यवागधःशायीपरिगृहीतभूप्रदेशानतिचारीचभवेत् ॥ इत्यनंतदेवीयानुसारेणचतुर्विंशतिलक्षपुरश्चरणप्रयोगः ॥ ऋग्विधानेतु ॥ मध्याह्नेमितभुङ्मौनीत्रिःस्नानार्चनतत्परः ॥ लक्षत्रयंजपेद्धीमानितित्रिलक्षंपुरश्चरणमुक्तं॥जपशतांशस्त्रिसहस्रंहोमः॥ कलौचतुर्गुणंप्रोक्तमितिपक्षेद्वादशलक्षजपः द्वादशसहस्रहोमइत्यादूह्यं ॥ विष्णुशयनमासेषुपुरश्चरणंनकार्यं॥तीर्थादौशीघ्रंसिद्धिः॥ बिल्ववृक्षाश्रयेणजपेएकाहात्सिद्धिरितिसर्वमंत्रप्रक्रिया ॥ इतिगायत्रीपुरश्चरणं ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

॥ २९५ ॥ अथगणपत्यथर्वशीर्षपुरश्चरणं ॥

श्रीः ॥ कर्ताआचम्यप्राणानायम्यदेशकालाद्युल्लिख्यममश्रीगणपतिप्रसादसिद्ध्यामुकफलावाप्तयेस्वयंब्राह्मणद्वारावामुकसहस्रादिसंख्यात्मकंगणपत्यथर्वशीर्षपुरश्चरणंकरिष्यइतिसंकल्प्य निर्विघ्नतासिद्ध्यैगणपतिंसंपूज्यभूशुद्ध्यादिनात्मानंपावयि

त्वा ॥ अस्यैकाक्षरगणपतिमंत्रस्य गणकऋषिः निचृद्गायत्रीछंदः गणपतिर्देवता गंबीजं ॐशक्तिः गणपतिप्रीत्यर्थेन्यासेपूजनेजपेचविनियोगः ॥ गणकऋषयेनमःशिरसि निचृद्गायत्रीछंदसेनमोमुखे गणपतिर्देवतायैनमोहृदये गंबीजायनमोगुह्ये ॐशक्तयेनमःपादयोः ॥ ॐ गांअंगुष्ठाभ्यांनमः गींतर्जनीभ्यां. गूंमध्यमाभ्यां. गैंअनामिकाभ्यां. गौंकनिष्ठिकाभ्यां. गःकरतलकरपृष्ठाभ्यां. ॥ एवंहृदयादिषडंगंविधायपुरुषसूक्तन्यासकलशपूजादिकुर्यात् ॥ गजवदनमचिंत्यं० इतिध्यात्वा ॐ एकदंतायविद्महे० गंगणपतयेनमइतिमंत्रेणषोडशोपचारैर्गणपतिमभ्यर्च्यक्षमाप्य जपंसंकल्प्यनिर्दिष्टप्रकारेणन्यासादिविधाय मूलेनाष्टवारंव्यापकंकृत्वा गणपतिंध्यात्वा मानसैःपंचोपचारैःसंपूज्य ॥ मानसपूजेत्थं ॥ लंपृथिव्यात्मनेगंधतन्मात्रप्रकृत्यात्मनेएकाक्षरगणपतयेनमः कनिष्ठिकाभ्यांचंदनंपरिकल्पयामि ॥ एवंसर्वत्र ॥ हंआकाशात्मनेशब्दतन्मात्रप्र० तर्जन्यंगुष्ठाभ्यांपुष्पंपरि० ॥ यंवाय्वात्मनेस्पर्शतन्मात्रप्र० तर्जन्यंगुष्ठाभ्यांधूपंपरि० ॥ रंअग्न्यात्मनेरूपतन्मात्रप्र० तर्जन्यंगुष्ठादीपंपरि० ॥ वंअमृतात्मनेरसतन्मात्रप्र० अनामिकांगुष्ठाभ्यांनैवेद्यंपरि० ॥ संसर्वात्मनेसर्वतन्मात्र० मध्यमांगुष्ठाभ्यांदीतोमालांमूलेनत्रिःप्रोक्ष्य ॥ मांमालेमाहामाये० ॐ ह्रींसिद्ध्यैनमइतिमालांप्रार्थ्य ॐ गंअविघ्नंकुरुमालेत्वंजपकालेसदामम ॥ त्वंमूलंसर्वमंत्राणामिष्टसिद्धिकरीभव ॥ एकाक्षरगणपतिमंत्रं १०८ जप्त्वापुनःपूर्ववन्न्यासादिकृत्वा गुह्यातिगुह्य० इतिजपंनिवेद्य त्वंमालेसर्वदेवानामितिमालांशिरसिनिधायअथर्वशीर्षंशतवारंविवक्षितसंख्ययावाजप्त्वांतेजपंनिवेद्यपुनःपूर्ववन्मानसैःपंचोपचारैःपूजयेत् ॥ जपादौ एतदथर्वशीर्षमित्यादिफलश्रुतेःप्रत्यावृत्तिनावृत्तिः किंत्वंतेसकृदेव इतिजपविधिः ॥छ॥

॥ २९६ ॥ अथगणपत्यथर्वशीर्षहवनविधिः ॥

श्रीः ॥ आचम्यप्राणानायम्यदेशकालोत्कीर्तनांतेश्रीगणपतिप्रसादसिद्ध्यामुकफलावाप्त्यइत्यादियथोद्दिष्टंजपदशांशेनहवनं तद्दशांशेनतर्पणंतद्दशांशेनमार्जनंचकरिष्यइतिसंकल्प्यगणपतिपूजनाद्याचार्यवरणांतंकुर्यात् ॥ आचार्यःकर्मसंकल्प्यप्रादेशकरणांतेऽग्न्युत्तारणप्राणप्रतिष्ठादिनागणपतिप्रतिमासंस्कृत्यमहीद्यौरित्यादिविधिना स्थापितकलशोपरिसंस्थाप्यसंपूज्य तत्स्विमतःस्थंडिलेऽग्निंप्रतिष्ठाप्यध्यात्वान्वादध्यात् ॥ (सग्रहपक्षेग्रहोत्कीर्तनांते) प्रधानंगणपतिंअथर्वशीर्षामुकावृत्तिभिः प्रतिखंडममुकद्रव्येणशेषेणेत्याज्यभागांतेद्रव्यंत्यक्त्वावदानधर्मेणजुहुयात् ॥ तत्रखंडमंत्रविभागः ॥ ॐनमस्तेगणपतये–त्वंसाक्षादात्मासिनित्यंस्वाहा १ ऋतंवच्मि सत्यंवच्मि० २ अवत्वंमां–सर्वतोमांपाहिपाहि० ३ त्वंवाङ्मयः–त्वंज्ञानमयो० ४ सर्वंजगदिदंत्वत्तो–त्वंचत्वारिवाक्० ५ त्वंगुणत्रया–त्वंब्रह्मात्वंविष्णु० ६ गणादिंपूर्व–गंगणपतयेनमः ७ एकदंताय–प्रचोदयात् ८ एकदंतंचतुर्हस्तं–एवंध्यायतियो० ९ नमोव्रातपतये– वरदमूर्तयेनमः स्वाहा १० एवंहुत्वास्विष्टकृदादिहोमशेषं समाप्य स्थापितकलशोदकेनसकुटुंबंयजमानमभिषिच्यदेवतापूजनविसर्जनांतेपीठमाचार्यहस्तेप्रतिपाद्य ब्राह्मणभोजनंसंकल्प्यभूयसींदत्वाशिषोगृहीत्वाकर्मेश्वरार्पणंकुर्यात् ॥ इत्यथर्वशीर्षविधानम् ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

॥ २९७ ॥ अथज्वरशांतिप्रयोगः ॥

श्रीः ॥ आचमनादिदेशकालस्मरणांतेममश्रीज्वरस्वरूपीरुद्रप्रसादसिद्धिद्वाराशरीरेउत्पन्नोत्पत्स्यमानसमस्तामयनिदानभू

तवातपित्तश्लेष्मप्रक्षोभजन्यविविधज्वरोत्थनिखिलपीडापरिहारपूर्वकक्षिप्रारोग्यावाप्त्यर्थंसग्रहमखांज्वरशांतिंकरिष्ये इति संकल्प्यगणेशपूजनादिऋत्विग्वरणांतंकुर्यात् ॥ ततआचार्यःप्रादेशकरणांतेस्थंडिलात्पूर्वेमहीद्यौरित्यादिविधिनाकलशंसंस्थाप्यपूर्णपात्रोपरिश्वेतवस्त्रंप्रसार्यतत्राक्षतैरष्टदलंकमलंविलिख्य तत्कर्णिकायांसुवर्णप्रतिमांनिधायतत्र ॥ कुबेरतइतिमंत्रस्यकुबेरोज्वररूपीरुद्रोनुष्टुप् रुद्रावाहनेवि० ॥ कुबेरतेमुखंरौद्रंनंदिन्नानंदमावह ॥ ज्वरमृत्युभयंघोरंविशनाशयमेज्वरम् ॥ इतिमंत्रेणज्वरस्वरूपिणंरुद्रमावाह्य पूर्वादिदलेषुदेवताआवाहयेत् ॥ ज्वरायनमःज्वरमावाहयामि ॥ एवमग्रेपि ॥ वातज्वराय० । पित्तज्वराय० । श्लेष्मज्वराय० । शीतज्वराय० । उष्णज्वराय० । द्वंद्वजज्व० । संनिपातज्व० ॥ तद्वाह्ये ॥ उग्रज्वराय० । गंभीरज्व० । सततज्व० । संततज्व० । ऐकाहिकज्व० । द्व्याहिकज्व० । त्र्याहिकज्व० । चातुर्थिकज्व० ॥ तद्वाह्ये ॥ प्राकृतज्व० । वैकृतज्व० । आमज्व० । निरामज्व० । अभिघात० । अभिचारज्व० । अभिषंगज्व० । अभिशापज्वरायनमः ॥ इत्यावाह्यसर्वान्संपूज्याग्निंग्रहांश्चप्रतिष्ठाप्यान्वादध्यात् ॥ ग्रहादिकीर्तनांतेत्रप्रधानंज्वरस्वरूपिणंरुद्रंक्षीराप्लुताम्रदलैरष्टोत्तरसहस्रसंख्याकाहुतिभिः ज्वराद्यंगदेवताएकैकयाज्याहुत्याशेषेणेत्याज्यभागांतेकुंभंस्पृष्ट्वा ॥ आरुद्रासःश्यावाश्वोरुद्रोजगती कुंभाभिमंत्रणेवि० ॥ ॐ आरुद्रास० इतिमंत्रमष्टोत्तरशतवारंजपेत् ॥ ततोयजमानेनत्यागेकृतेग्रहादिहोमंकृत्वाकुबेरतेइतिमंत्रेण १००८ संख्ययाक्षीराप्लुताम्रदलानिहुत्वा ज्वराद्यंगदेवताभ्योनाममंत्रेणैकैकामाज्याहुतिंजुहुयात् ॥ ततःपूर्ववत्कुंभमभिमंत्र्यस्विष्टकृदादिप्रायश्चित्तहोमांतेबलिदानपूर्णाहुतीकृत्वासंस्रावहोमादिशेषंसमाप्यस्थापि

तकलशोदकेनसमुद्रज्येष्ठाइत्यादिमंत्रैरभिषेकंकुर्यात् ॥ ततःकर्ताधृतशुक्लांबरोविभूतिंधृत्वादेवतोत्तरपूजांविधाय कुबेरतइतिमंत्रांते ज्वरस्वरूपिणंरुद्रंतर्पयामि इतिपयसातर्पणंकृत्वानाममंत्रेणज्वराद्यंगदेवतास्तर्पयेत् ॥ ततःकृतांजलिः ॥ त्रिपाद्भस्मप्रहरणस्त्रिशिरारक्तलोचनः ॥ समेप्रीतःसुखंदद्यात्सर्वामयपतिर्ज्वरः ॥ सततंसंततंचैवज्वरमुग्रंतथैवच ॥ ऐकाहिकंद्व्याहिकंचतृतीयादिमथापिवा ॥ ज्वरोरोगपतीराजामृत्युरोगःसनातनः ॥ क्रुद्धोरोगान्ज्वरोहन्याद्रुद्रोभुवनशोभनः ॥ इतिसंप्रार्थ्यआचार्यादिभ्योदक्षिणादानांतेविसर्जितदेवतापीठंआचार्यायदद्यात् ॥ तत्ररुद्रप्रतिमादानेमंत्रः ॥ ज्वरस्वरूपीयोरुद्रःसुवर्णेनविनिर्मितः ॥ सोपस्करोमयादत्तस्तेनरुद्रःप्रसीदतु ॥ ततआज्यावलोकनंतद्दानंचकृत्वाविप्रान्संभोज्यभूयसींदत्वाशिषोगृहीत्वाकर्मसमापयेत् ॥ इतिशांतिकमलाकरोक्ताज्वरशांतिः ॥ ॥ ॐ ॥ ॥ ॐ ॥ ॥ ॐ ॥

॥ २९८ ॥ अथमृत्युंजयजपविधिः ॥

श्रीः॥ॐ अस्यश्रीमृत्युंजयमंत्रस्यवसिष्ठऋषिः अनुष्टुप्छंदः महामृत्युंजयत्र्यंबकरुद्रोदेवता प्रणवोबीजं स्वराःशक्तिः विंदवःकी

---

१ अन्यस्मिन्प्रयोगेप्रधानहोमोत्तरआरुद्रासइत्यष्टोत्तरजप. ततस्तर्पणतत्रप्रत्येकमादौत्रिपाद्भस० ज्वरोरोगपती० इतिश्लोकद्वयोत्तरभूःभुवःस्व' भूर्भुव स्व पित्तज्वरंतर्पयामि ॥ एवंसर्वत्र वातज्वरंकफज्वरंसीतज्वरंउष्णज्वरंश्लेष्मज्वरंविषमज्वरसनिपातज्वरअतिसारज्वरदोषोत्थज्वरंसंततज्वरउग्रज्वरंऐकाहिकज्वरद्व्याहिकज्वरंत्रिदिवसज्वरचातुर्थिकज्वरअत्युग्रज्वरंआमज्वरअतिवातज्वरंशीतोष्णज्वरमारीप्रमारीकालीमहाकालीईश्वरीकौमारीचामुंडावास्तोष्पतिज्वरपतिरुद्रंतर्पयामीति ततःस्विष्टकृदाद्यरित तत्रसदसत्सद्भिर्विचारणीयं ॥

लकं ममयजमानस्यवासर्वापमृत्युविनाशार्थंसर्वाभीष्टकामनासिध्यर्थंमहामृत्युंजयमंत्रजपेविनियोगः॥ अथन्यासः ॐ हौंजूंसः
अंगुष्ठाभ्यांनमः ॐ भूर्भुवःस्वः तर्जनीभ्यांस्वाहा ॐ त्र्यंबकंयजामहे० वर्धनं मध्यमाभ्यांवषट् ॐ उर्वारुकमिवबंधनात् अना
मिकाभ्यांहुं ॐ मृत्योर्मुक्षीयमामृतात् कनिष्ठिकाभ्यांवौषट् ॐ स्वःभुवःभूः ॐ सःजूंहौं ॐ त्र्यंबकंयजामहे० उर्वारुकमिवबंधनात्
नात् करतलकरपृष्ठाभ्यांफट्॥ ॐ हौंजूंसःहृदयायनमः ॐ भूर्भुवःस्वःशिरसेस्वाहा ॐ त्र्यंबकंयजामहे० उर्वारुकमिवबंध
ॐ उर्वारुकमिवबंधनात् कवचायहुं ॐ मृत्योर्मुक्षीयमामृतात् नेत्रत्रयायवौषट् ॐ स्वःभुवःभूः ॐ सःजूंहौं ॐ त्र्यंबकंयजाम
हे० उर्वारुकमिवबंधनात्० अस्त्रायफट् ॐ भूर्भुवःस्वरोमितिदिग्बंधः ॥ अथध्यानं ॥ अरुणकमलकांतिस्वर्धुनीराजमानंक
रकलितकपालंस्वक्षमालांदधानं॥ कलशममृतपूर्णंशूलहस्तंज्वलंतंत्रिनयनमभिवंदेमृत्युमृत्युंमहेशं॥ अथमूलमंत्रः ॐ हौंजूंसः
ॐ भूर्भुवःस्वः ॐ त्र्यंबकंयजामहेसुगंधिंपुष्टिवर्धनं॥ उर्वारुकमिवबंधनान्मृत्योर्मुक्षीयमामृतात् ॐ स्वःभुवःभूः ॐ सःजूंहौं ॐ
इतिपट्प्रणवमृत्युंजयमंत्रः ॥ अथचतुर्दशप्रणवमृत्युंजयमंत्रजपविधिः ॥ संकल्पंकृत्वाप्रारभेत् ॥ ॐ हौं ॐ जूं ॐ सः ॐ भूः
ॐ भुवः ॐ स्वः ॐ त्र्यंबकंयजामहेसुगंधिंपुष्टिवर्धनं॥ उर्वारुकमिवबंधनान्मृत्योर्मुक्षीयमामृतात् ॐ स्वः ॐ भुवः ॐ भूः ॐ
सः ॐ जूं ॐ हौं ॐ इतिचतुर्दशप्रणवविधिः ॥ विधिवत्कलशेरुद्रंसंपूज्यजपदशांशेनतिलाज्याभ्यांहोमःकार्यः ॥ इति० ॥

॥ २९१ ॥ अथाच्युतानंतगोविंदनामजपः॥

श्रीः॥आचमनादिदेशकालोत्कीर्तनांतेऽमुकगोत्रस्यामुकशर्मणोममेहजन्मजन्मांतरीयशरीरवाङ्मनःसंभूतनानाविधदुरितोद

र्ककर्मविपाकनिदानभूतवातपित्तकफाद्यन्यतमप्रकोपजन्यव्याध्युपशमपूर्वंजीवच्छरीराविरोधेनसद्यःशरीरे आरोग्यावाप्त्यर्थं समस्तदुस्तरव्याधिसंघध्वंसक्षमस्याच्युतानंतगोविंदेति श्रीमद्भगवतोनामत्रयस्याद्यप्रभृतिब्राह्मणद्वारालक्षाऽयुताष्टाधिकसहस्राद्यन्यतमसंख्याकजपाख्यंकर्मकरिष्ये ॥ गणेशमभ्यर्च्यस्मृत्वावागोत्रोच्चारपूर्वंब्राह्मणंवृणुयात् ॥ सचशुचिराचांतःकर्मसंकल्प्यासनादिविध्युत्तरं ॥ अस्यश्रीनामत्रयीमहामंत्रस्य कश्यपात्रिभरद्वाजाऋषयः श्रीमहाविष्णुर्देवताअनुष्टुप्छंदः सांकल्पिकहेतुसिद्ध्यर्थेन्यासेजपादौविनि० ॥ तत्रादौन्यासः ॥ कश्यपात्रिभरद्वाजऋषिभ्योनमःशिरसि अनुष्टुप्छंदसेनमोमुखे श्रीमहाविष्णुदेवतायैनमोहृदये श्रीमहाविष्णुप्रीत्यर्थेजपेविनियोगः ॥ अच्युतायनमः अंगुष्ठाभ्यांनमः हृदयायनमः ॥ अनंतायनमः तर्जनीभ्यांनमः शिरसेस्वाहा॥गोविंदायनमः मध्यमाभ्यांनमःशिखायैवषट्॥अच्युतायनमः अनामिकाभ्यांनमः कवचायहुं ॥ अनंतायनमःकनिष्ठिकाभ्यांनमःनेत्रत्रयायवौषट् ॥ गोविंदायनमः करतलकरपृष्ठाभ्यांनमःअस्त्रायफट् ॥ अथध्यानं ॥ समस्तदुरितव्याधिसंघध्वंसपटीयसे ॥ अच्युतानंतगोविंदनाम्नेधाम्नेनमोनमः ॥ इतिध्यात्वा ॥ ॐअच्युतायनमोनंतायनमोगोविंदायनमःॐ ॥ इतिमंत्रमुक्तसंख्ययाजपेत् ॥ अच्युतानंतगोविंदनामोच्चारणभेषजात् ॥ नश्यंतिसकलारोगाःसत्यंसत्यंवदाम्यहं ॥ इतिवा ॥ अनेनामुकसंख्यजपाख्येनकर्मणाश्रीमहाविष्णुःप्रीयतां ॥ तत्सद्ब्रह्मार्पणमस्तु ॥ शुभंभवतु ॥ ॥

॥ ३०० ॥ अथषड्ग्रहादियोगशांतिः ॥

श्रीः ॥ कर्तागृहस्येशानभागेआचमनादिदेशकालकीर्तनांतेममश्रीपरमेश्वरप्रीतिद्वाराजन्मनक्षत्रेजन्मराशौवाजन्मराशेरमु

कस्थानेवात्र्यादिग्रहयोगसूचितसकलानिष्टनिरासपूर्वकैहिकपुत्रलाभसुखवृद्धि चिरायुरैश्वर्यसंपत्तिपारलौकिकशिवपुरव्रज नसिद्ध्यर्थंब्रह्मयामलोक्तांग्रहयोगशांतिंकरिष्ये ॥ (षडादिग्रहयोगेतथोहःकार्यः)तदंगंगणेशपूजनंस्वस्तिवाचनमाचार्यादिव रणंचकरिष्येइतिसंकल्प्य वरणांतेआचार्यःप्रादेशांतंकृत्वाकुंडात्स्थंडिलाद्वाऐशान्यांचतुरस्रंहस्तमात्रंस्थंडिलंतंडुलैर्निर्माय तत्र योगकर्तॄणांग्रहाणांसंख्ययाकलशान्प्राक्संस्थानुदक्संस्थान्वासंस्थाप्यतत्रनिहितेषुपूर्णपात्रेषुतत्तद्ग्रहमंडलानिलिखेत् ॥ यद्वा एकमेवकुंभंसंस्थाप्यमहतिपूर्णपात्रेग्रहमंडलानिलिखेत् ॥ तेषुसुवर्णेनतदर्धेनतदर्धेनवामितेनयथाशक्तिसुवर्णेनवाकृतास्तत्त द्ग्रहप्रतिमास्तदधिप्रत्यधिदेवताप्रतिमाश्चनिधायतासुग्रहादींस्तत्तन्मंत्रैरावाह्यग्रहयज्ञोक्तप्रकारेणनैवेद्यांतंपूजयेत् ॥ ततःस्थं डिलेग्निंप्रतिष्ठाप्यध्यात्वान्वादध्यात् ॥ चक्षुषीआज्येनेत्यंतेस्थापितग्रहान्तत्तत्समिच्चर्वाज्यतिलैःप्रत्येकंप्रतिद्रव्यं १००८। १०८।२८ वाआहुतिभिः अधिदेवताःप्रत्यधिदेवताश्चतैरेवद्रव्यैःप्रत्येकंप्रतिद्रव्यं १०८।२८।८ वा शेषेणस्विष्टकृतमित्या द्याज्यभागहोमांतेग्रहोत्तरतोभिषेकार्थंकलशंमहीद्यौरित्यादिविधिनासंस्थाप्य आपोहिष्ठेत्यादितिसृभिर्नहितेक्षत्रमितितिसृ भिर्वाजलेनापूर्यतत्रपंचामृतंपंचगव्यंपंचत्वचःपंचपल्लवान्सर्वौषधीस्तिस्रोवात्र्यवराणियज्ञियतरुमूलानि गंधादिचतत्तन्मंत्रैः प्रक्षिप्यतत्रवरुणंसंपूज्यान्वाधानानुसारेणहोमंकृत्वास्विष्टकृदादिप्रायश्चित्तहोमांतेपूर्णाहुतिंहुत्वा होमशेषंसमाप्यभद्रासनो पविष्टंयजमानंसर्वकलशजलैरभिषिंचेत् ॥ तत्रमंत्राःयोगकारकाणांतत्तदधिदेवताप्रत्यधिदेवतानांचवैदिकमंत्रांतेग्रहाणामा दिरादित्यो० ९ जातवेदसे० त्र्यंबकं० क्षेत्रस्यपतिना०यतइंद्रेत्यादिद्वयोर्भर्गइंद्रोबृहती द्वितीयासतोबृहतीपंक्तिःइंद्रंवोवि

श्वतसरीत्यादयोष्टलोकपालमंत्राः सुरास्त्वामभिषिंचंतु० येनदेवाःपवित्रेणेत्यादित्रयाणांखिलमंत्राणांवामदेवइंद्रोनुष्टुबंत्य
स्यविश्वेदेवास्त्रिष्टुप् आपोहिष्ठेतिनवर्चस्य० स्वादिष्ठयेतिदशर्चस्यमधुच्छंदाःसोमःपवमानोगायत्रीअभिषेकेवि० ॥ समुद्रज्ये
ष्ठाइत्यादिपुण्यसूक्तैश्चाभिषिक्तोयजमानोधृतशुक्लांबरःस्नानवस्त्रमाचार्यायदत्त्वाज्यावलोकनं तद्दानंचकृत्वाचार्यादिभ्योद
क्षिणांदद्यात् ॥ ततोयथाशक्तिब्राह्मणान्संभोज्यभूयसींदत्वाशिषोगृहीत्वाकर्मसमापयेत् ॥ इतिग्रहयोगशांतिः ॥ ॥ छ ॥

॥ ३०१ ॥ अथसर्वाद्भुतशांतिः ॥

श्रीः ॥ अद्भुतकारणानिहिरण्यकेशीयशांतिसंस्कारप्रकाशेतोरोकृतग्रंथे ॥ सउदीचींदिशमन्वावर्ततेथयदास्यकनकरजतवस्त्र
वैडूर्यमणिमौक्तिकवियोगोभवत्यारंभोवाविपद्यते मधुनिवानिलीयंते काकमैथुनंवापश्येतारिष्टानिवावयांसिचगृहमध्येव
ल्मीकंछत्राकंवाजायतेवायसकपोतावावन्यविहंगशशमृगप्रवेशोगोमृगःशशकोगृहमारोहेच्छुष्कवृक्षःप्ररोहते गृहमध्येदूर्वाः
प्ररोहंतेमंडूकोग्निंप्रविशतिसरठोमूर्ध्निनिपततिचुल्लिर्निपततिप्रज्वलन्दीपः (दीपिकासहितः)पततिसर्पोवाद्वारेणप्रविशेन्निष्क
मतेचेत्येवमादीनितान्येतानिसर्वाणिवैश्रवणदैवत्यान्यद्भुतप्रायश्चित्तानिभवंत्यभित्यंदेवंसवितारमोण्योरिति स्थालीपाक
मष्टोत्तरशतंहुत्वा पंचभिराज्याहुतिभिर्जुहोतिवैश्रवणाययक्षाधिपतयेहिरण्यपाणयईश्वरायसर्वोत्पातशमनायस्वाहेति महा
व्याहृतिभिश्चशंतातीयंजपेत् ॥ इति ॥ अत्रप्रयोगः ॥ कर्ताचम्यप्राणानायम्यदेशकालौनिर्दिश्यममामुकाद्भुतजनितभाव्य
रिष्टनिरसनेनायुरारोग्यावाप्तिद्वाराश्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थममुकाद्भुतशांतिंकरिष्येइतिसंकल्प्य ॥ गणपतिपूजनंस्वस्तिवाचनंवि

भवेग्रहानाचार्यवरणंचसंकल्प्यकुर्यात् ॥ आचार्यःस्वकर्मनिर्वर्त्यपूर्वस्यांविधिवत्स्थापितकलशेवैश्रवणं अभित्यंवामदेवोवैश्रवणोष्टिःवैश्रवणावाहनेवि० ॥ ॐ अभित्यंदेवंसवितारमोण्योःकविक्रतुमर्चामिसत्यसवंरत्नधामभिप्रियं ॥ ऊर्ध्वायस्यामतिर्भाअदिद्युतत्सवीमनिहिरण्यपाणिरमिमीतसुक्रतुःकृपास्वः ॥ इतिमंत्रेणावाह्यसंपूज्य अग्निंग्रहांश्चप्रतिष्ठाप्यान्वादध्यात् ॥ ग्रहोत्कीर्तनांतेप्रधानंवैश्रवणमष्टोत्तरशतसंख्याकाभिश्चर्वाहुतिभिः ॥ वैश्रवणं १ यक्षाधिपतिं २ हिरण्यपाणिं ३ ईश्वरं ४ सर्वोत्पातशमनं ५ अग्निंपृथिवींमहांतं ६ वायुमंतरिक्षंमहांतं ७ आदित्यंदिवंमहांतं ८ प्रजापतिंचंद्रमसंनक्षत्राणिदिशोमहांतं ९ चैतादेवताएकैकयाज्याहुत्या । शेषेणेत्यादिप्रणीतास्थापनांतेतूष्णीमष्टोत्तरशताहुतिपर्याप्तांस्तंडुलान्मुष्टिभिर्निरुप्यतूष्णींचतुःप्रोक्ष्य चरुश्रपणादिग्रहादिहोमांतेवदानधर्मेणअशक्तौपाणिनावाचरुमवदायपूजामंत्रेण १०८ हुत्वास्रुवेणाज्यंवैश्रवणादिभ्यस्तत्तन्नाम्नाहुत्वा ॐ भूरग्नयेचपृथिव्यैचमहतेचस्वाहा अग्नयेपृथिव्यैमहतेचेदं ॥ ॐ भुवोवायवेचांतरिक्षाय०वायवेंतरिक्षायमहते० ॥ ॐ सुवरादित्यायचदिवे० आदित्यायदिवेमहतेचेदं ॥ ॐ भूर्भुवःसुवश्चंद्रमसेचनक्षत्रेभ्योदिग्भ्यश्चमह० चंद्रमसेनक्षत्रेभ्योदिग्भ्योमहतइदंइति ॥ ततःप्रायश्चित्तादिहोमांतेबलिदानपूर्णाहुतीहुत्वाहोमशेषंसमाप्य स्थापितकलशोदकेनयजमानमभिषिंचेत् ॥ ततोयजमानोविभूतिंधृत्वादेवतोत्तरपूजांविधायाचार्यायगांविसर्जितदेवतापीठंचदत्वाशंतातीयंजपेत् ॥ उतदेवाइत्यादिसप्तर्चस्यसप्तर्षयोविश्वेदेवाअनुष्टुप्जपे० ॥ केचिच्छंनइंद्राग्नीतिसूक्तंपठंति ॥ ततःशक्त्याब्राह्मणान्भोजयित्वाभूयसींदत्वाआशिषोगृहीत्वाकर्मेश्वरार्पणंकुर्यात् ॥ इतिसर्वाद्भुतशांतिः ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

॥ ३०२ ॥ अथजनमारशांतिः ॥

श्रीः ॥ शुभकालेराजाग्रामाधिपतिर्वाशिवालयेआचमनादिदेशकालस्मरणांतेश्रीरुद्रप्रसादसिद्धिद्वाराएतन्नगरग्रामनिवासि
सकलप्राणिशरीरेषुउत्पन्नोत्पत्स्यमानजनमाराख्यप्रबलरोगोपसर्गस्यशीघ्रोपशमपूर्वकंसर्वेषामायुरारोग्याद्यवाप्तयेसग्रहमखांज
नमारशांतिंक०गणेशपूजनादिऋत्विग्वरणांतंकुर्यात् ॥ ततआचार्यःप्रादेशकरणांतेरुद्रस्यमहापूजांविधायरुद्रसूक्तानिशतरु
द्रियानुवाकंरुद्राथर्वशीर्षंविष्णुसूक्तंचजप्त्वाग्निंग्रहांश्चप्रतिष्ठाप्यान्वादध्यात् ॥ ग्रहाद्युत्कीर्तनांतेरुद्रंपलाशसमिद्घृताक्तपायस
विल्वदलक्षीरवृक्षसमिद्घृताक्ततिलैःप्रतिद्रव्यंसहस्रसंख्याभिराहुतिभिः शेषेणेत्यादिग्रहादिहोमांतेत्र्यंबकमंत्रेणप्रधानंहुत्वा
स्विष्टकृदादिप्रायश्चित्तहोमांतेबलीन्दत्वाशांतिसूक्तजपांतेपूर्णाहुतिंहुत्वासंस्रावादिहोमशेषंसमाप्य स्थापितकलशोदकेनसर्व
प्राणिनामभिषेकंकुर्यात् ॥ ततःकर्ताविभूतिंधृत्वाग्रहादीनामुत्तरपूजांतेआचार्यायगांदद्यात् ॥ धेनुस्त्वंपृथिवीरूपासर्वपाप
क्षयंकरी ॥ जनस्यास्यचसर्वस्यमृत्युंनाशयशोभनेइति ॥ ब्रह्मादिभ्योयथाशक्तिसुवर्णमन्येभ्यश्चसप्तधान्यादिभूम्यश्वशकटा
दियथासंभवंतत्तन्मंत्रैर्दत्वा शिवस्यगर्भागारंगंधादिनोपलिप्यदशांगधूपेनधूपयित्वाशिवंसकर्पूरश्वेतचंदनेनविलिप्यशतपत्र
पुष्पैःसंपूज्यधूपादितांबूलदक्षिणासमर्पणांतेसर्वैःसहकृतांजलिस्तंप्रार्थयेत् ॥ देवदेवमहादेवमहापापविनाशन ॥ जनमारकृतां
पीडांसद्योनाशयशंकर ॥ ततोदेवंप्रदक्षिणीकृत्यशिवस्तुतिंपठित्वासहस्रंशतंवाविप्रान्संभोज्यभूयसींदत्वाशांतिंवाचयित्वा
कर्मसमापयेत् ॥ इतिशांतिकमलाकरोक्ताजनमारशांतिः ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

॥ ३०३ ॥ अथदीपपतनशांतिः ॥

श्रीः ॥ यजमानःआचम्यप्राणानायम्यतिथ्यादिस्मृत्वाममगृहेप्रज्वलद्दीपपतनाद्यनेकाद्भुतसूचितसर्वारिष्टनिरसनेनआयुरा
रोग्यश्रियोभिवृद्धिद्वाराश्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थं दीपपतनाद्भुतशांतिंकरिष्ये ॥ तत्रादौनिर्विघ्नतासिद्ध्यर्थंमहागणपतिपूजनंआ
चार्यवरणंचकरिष्ये ॥ (अत्रग्रहयज्ञआचार्यवरणंचकृताकृतं) ततआचार्योस्मिन्नद्भुतशांतिकर्मणिआचार्यकर्मकरिष्येइति
संकल्प्य सर्षपविकिरणादिपंचगव्यशुद्धोदकप्रोक्षणांतेदीपपतनस्थलेघृतेनपयसाचाभ्युक्ष्यलाजैःसर्षपैश्चावकीर्यपुनःपंचगव्य
शुद्धोदकाभ्यामभ्युक्ष्याग्निप्रतिष्ठांतंकुर्यात् ॥ ततोग्नेःपूर्वतस्तंडुलपुंजेष्वष्टदलंमंडलंविधायतत्रपूर्वादिदलेपुइंद्रादीनावाह्यम
ध्येविधिवत्स्थापितकुंभोपरिहैमींराजतींवावैश्रवणप्रतिमांपृथक्पंचामृतस्नापितांवस्त्रयुगसंवेष्टितां अभित्यंदेवं० इतिस्थाप
यित्वातस्मात्पूर्वादिदिक्षु यक्षाधिपतिं सर्वोत्पातशमनं हिरण्यपाणिं ईश्वरंच आवाह्यतंत्रेणपूजयेत् ॥ ग्रहपक्षेग्रहानावाह्य
वैश्रवणपूजनं ॥ ततोग्नेःपश्चादुपविश्यान्वाधानंकुर्यात् ॥ अस्मिन्नन्वाहितेग्नावित्यादिचक्षुषीआज्येनेत्यंतमुक्त्वा सग्रहपक्षे
ग्रहानमुकसंख्ययासमित्तिलाज्यद्रव्येणवैश्रवणंतिलाज्यद्रव्यैःपृथगष्टोत्तरशतसंख्यया यक्षाधिपतिं सर्वोत्पातशमनं हिरण्यपा
णिं ईश्वरंचतैरेवद्रव्यैः २८ तत्तन्नाममंत्रैर्यक्ष्ये शेषेणेत्यादिअन्वाधानपरिसमूहनादिचक्षुषीहोमांतंकृत्वोक्तदेवताभ्यःक्रमेणय
थोक्तद्रव्याणिजुहुयात् ॥ ततःस्विष्टकृदादिहोमशेषंसमाप्य इंद्रादिदिक्पतिबलिदानांतेवैश्रवणायसदीपबलिंदत्वाद्वारदेवता
भ्यःसदीपपायसबलिंदद्यात् ॥ ततःक्षेत्रपालबलिंदत्वापूर्णाहुतिंहुत्वापूर्णमसीतिमार्जनांतेआचार्यादीन्संपूज्यआचार्यायगांद

त्वार्चितदेवताःसंपूज्यआचार्यायमंडलमूर्तिदानंकुर्यात् ऋत्विग्भ्योयथाशक्तिदक्षिणांदत्वाअग्निंसंपूज्यविभूतिंधृत्वाग्निमुपति ष्ठेत्।ततःकलशोदकेनाभिषिक्तोयजमानःब्राह्मणान्संभोज्यआशिषोगृहीत्वायस्यस्मृत्येतिकर्मेश्वरार्पणंकृत्वा सुहृद्युक्तोभुंजीत॥

॥ ३०४ ॥ अथपल्लीसरठशांतिः ॥

श्रीः ॥ पल्ल्याःसरठस्यवास्पर्शमात्रेसचैलंस्नात्वाविधिवत्पंचगव्यंप्राश्यआज्यपूर्णेकांस्यपात्रेस्वप्रतिबिंबमवलोक्यसदक्षिणंतद्ब्रा ह्मणायदत्वाशांतिंकुर्यात् ॥ कर्ताआचमनादिदेशकालस्मरणांतेममशरीरेपल्लीपतनसूचितसकलारिष्टपरिहारद्वाराश्री०सग्र हमखांवृद्धगर्गोक्तांशांतिंकरिष्यइतिसंकल्प्य (सरठप्ररोहणेतुतत्पदोहःकार्यः) गणेशपूजनादिऋत्विग्वरणांतंकुर्यात् ॥ तत आचार्यःप्रादेशकरणांतेस्थंडिलात्पूर्वे महीद्यौरित्यादिविधिनाकलशस्थापनादिपूर्णपात्रनिधानांते पल्ल्याःसरठस्यवायथाश क्तिहेमनिर्मितप्रतिमांतत्रनिधायरक्तवस्त्रेणसंवेष्ट्यगंधादिभिःसंपूज्याग्निंग्रहांश्चप्रतिष्ठाप्यान्वादध्यात् ॥ ग्रहादिकीर्तनांते प्रधा नं मृत्युंजयंखदिरसमिद्भिः१०८ प्रजापतिंतिलैः१०८ अग्निंपृथिवींमहांतं वायुमंतरिक्षंमहांतं आदित्यंदिवंमहांतं प्रजाप तिंचंद्रमसंनक्षत्राणिदिशोमहांतं चैतादेवताःघृतमिश्रक्षीरेणैकैकयाहुत्या शेषेणेत्यादिग्रहहोमांते त्र्यंबकमंत्रेणोक्तसंख्ययास मिद्धोमोत्तरं समस्तव्याहृतिभिस्तिलान्हुत्वा भूरग्नये० भुवोवायवे० सुवरादित्याय० भूर्भुवःसुवश्चंद्रमसे० एतैर्मंत्रैर्घृतमिश्रं क्षीरंजुहुयात् ॥ ततःस्विष्टकृदादिप्रायश्चित्तहोमांतेबलिदानपूर्णाहुतीकृत्वासंस्रावहोमादिशेषंसमाप्यस्थापितकलशोदकेन यजमानमभिषिंचेत् ॥ तत्रमंत्राः ॥ नहितेक्षत्रमितिदशर्चस्यगृत्समदोवरुणस्त्रिष्टुप् अभिषेकेवि० ॥ ततःसमुद्रज्येष्ठेत्यादि

पुण्यसूक्तैर्द्यौःशांतेत्यादिमंत्रैः पौराणमंत्रैश्चाभिषिक्तोयजमानोविभूतिंधृत्वादेवतोत्तरपूजांविधाय आचार्यायधेनुंवस्त्रयुगंऋ
त्विग्भ्योदक्षिणांचदत्वासोपस्करंविसर्जितदेवतापीठमाचार्यहस्तेप्रतिपाद्यशक्त्याविप्रान्संभोज्य भूयसींदत्वाशिषोगृहीत्वाक
र्मसमापयेत् ॥ इतिशांतिरत्नेपल्लीसरठशांतिः ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

॥ ३०५ ॥ अथकाकमैथुनदर्शनादिशांतयः ॥

श्रीः ॥ कर्ताआचमनादिदेशकालस्मरणांतेममकाकमैथुनदर्शनसूचितसकलारिष्टपरिहारद्वाराश्रीपर०सग्रहमखांगगर्गोक्तांशां
तिंकरिष्यइतिसंकल्प्य (शिरसिवायसारोहण–शिरस्युरसिवाकाकपक्षाघात–वायसकृतनखविदारण–शयानस्यकाकस्पर्श–
मध्यरात्रेअनिमित्तवायसाक्रंदनसूचितेत्यादिनिमित्तांतरेपूह्यं) गणेशपूजनादिऋत्विग्वरणांतंकुर्यात् ॥ ततआचार्यः प्रादे
शकरणांते अरत्निमात्रेस्थंडिलेऽग्निंप्रतिष्ठाप्यध्यात्वातदैशान्यांमहीद्यौरित्यादिविधिनाकुंभंसंस्थाप्यपूर्णपात्रोपर्यष्टदलेयथाश
क्तिसुवर्णनिर्मितप्रतिमायां यतइंद्रभयामहेइंद्रोवृहतीइंद्रावाहने० इतींद्रं परितोलोकपालांश्चावाह्यषोडशोपचारैःपूजयेत् ॥ ततस्त
दुत्तरतोग्रहस्थापनादिकलशप्रार्थनांतंकृत्वान्वादध्यात् ॥ग्रहाद्युत्कीर्तनांतेत्रप्रधानं इंद्रं पलाशसमिद्व्रीहिचर्वाज्यैःप्रतिद्रव्यं
१००८ वा १०८ लोकपालांश्चतैरेवद्रव्यैः प्रतिद्रव्यं ८ शेषेणेत्यादिप्रणीतास्थापनांतेतूष्णींनिर्वापादिविधिनाचरुंश्रपयित्वा
ज्यसंस्कारादिग्रहहोमांतेप्रधानहोमंकृत्वास्विष्टकृदादिप्रायश्चित्तहोमांतेवलिदानोत्तरंहुतशेषाच्चरुमादाय ॥ ऐंद्रवारुणवाय
व्यायाम्यावैनैर्ऋताश्चये ॥ तेकाकाःप्रतिगृह्णंतुभूम्यांपिंडंसमर्पितं ॥ इतींद्रस्यपुरतोवायसेभ्योवलिंदत्वापूर्णाहुतिसंस्रावहोमा

मंत्रैरभिषिंचेत् ॥ ततःकर्ताधृतवस्त्रोविभूतिंधृत्वादे
दिशेषंसमाप्यस्थापितकलशोदकेनसपरिवारंयजमानंसमुद्रज्येष्ठाइत्यादिमंत्रैरभिषिंचेत् ॥ ततःकर्ताधृतवस्त्रोविभूतिंधृत्वादे

वतोत्तरपूजांतेआचार्यंसंपूज्यतस्मैसोपस्करामिंद्रप्रतिमांदत्वा ऋत्विग्भ्योदक्षिणांदत्वाविप्रान्संभोज्यभूयसींदत्वातैःशांतिंपा

ठयित्वाशिषोगृहीत्वाकर्मसमापयेत् ॥ इतिशांतिरत्नेकाकमैथुनदर्शनादिशांतिः ॥ ॥ ७ ॥ ॥ ७ ॥ ॥ ७ ॥

॥ ३०६ ॥ अथषष्टितमाब्दशांतिः ॥

श्रीः ॥ कर्ताषष्टितमवर्षारंभदिनेतद्वर्षांतर्गतजन्मर्क्षेवाशुभेकालेचंद्रताराबलान्वितेमंगलस्नानंविधायकृतनित्यक्रियोविप्राना

मंत्र्यतेभ्योनुज्ञांप्राप्य द्विराचमनादिदेशकालनिर्देशांतेममजन्मनःसकाशात्षष्टितमवर्षप्राप्त्याभविष्यत्त्वेनसूचितानांअपमृ

त्युदुःस्वप्नदर्शनमातापितृमृतिभार्यापुत्रवियोगग्रहपीडाराजभय विविधरोगच्छायाविकृतिस्फुटनक्षत्र ध्रुवाद्यदर्शनयक्षरक्षो

भूतप्रेतपिशाचादिविविधदर्शनानामन्येषांचमहोत्पातानांरिष्टरूपाणांसद्यःपरिहारपूर्वकं सर्वारिष्टविनाशदीर्घायुरारोग्यसर्व

संपद्भवनद्वाराश्रीपर०सग्रहमखांशौनकोक्तांउग्ररथशांतिंकरिष्येइतिसंकल्प्य गणेशपूजनादिनांदीश्राद्धांतेआचार्यंब्रह्माणमृ

त्विजश्चवृणुयात् ॥ ततआचार्यआचमनादिप्रादेशकरणांतेग्रहस्थापनादिकलशप्रार्थनांतंकृत्वातन्नैर्ऋत्यांस्थंडिलेग्निंप्रतिष्ठा

प्यध्यात्वान्वादध्यात् ॥ ग्रहकीर्तनांते मार्कंडेयंप्रधानदेवंसमिदाज्यचरुदूर्वापायसैःप्रतिद्रव्यं १००८ वा १०८ आहुतिभिः

मृत्युंजयंदूर्वातिलैःप्रतिद्रव्यं २५००।१५००।५०० यद्वातिलमिश्रदूर्वाभिरुक्तसंख्यातोद्विगुणाभिः अश्वत्थामानं, बलिं,

व्यासं, हनुमंतं, बिभीषणं, कृपं, परशुरामं ७ चएतान्लाजद्रव्येण प्रत्येकं २८ वा ८ शेषेणेत्यादिसमिदाधानांतेग्रहाणामुत्तरतः

महीद्यौरित्यादिविधिनाकलशंसंस्थाप्यपूर्णपात्रनिधानांते पलेनतदर्धार्धेनवासुवर्णप्रतिमायांमार्कंडेयंनाममंत्रेणावाह्यवस्त्रयु
ग्मेनावेष्ट्यषोडशोपचारैःसंपूज्येध्माबर्हिषोःसंनहनाद्याज्यभागांतंकृत्वायजमानेनत्यागेकृतेग्रहादिहोमोत्तरं ॥ मार्कंडेयमहा
भागसप्तकल्पांतजीवन ॥ आयुरारोग्यमैश्वर्यंदेहिमेमुनिपुंगवस्वाहा इतिमंत्रेणसमिदाज्यचरुदूर्वापायसानि त्र्यंबकमितिमं
त्रेणदूर्वातिलान् तिलमिश्रदूर्वावाहुत्वा अश्वत्थाम्नेस्वाहा बलये० व्यासाय० हनुमते० विभीषणाय० कृपाय० परशुरा
मायस्वाहेतिमंत्रैःप्रत्येकं २८।८ वालाजान्जुहुयात् ॥ ततःश्रीसूक्तंरुद्राध्यायंचजपित्वायुष्यमंत्रान्जपेत् ॥ तेच ॥ एषवांदे
वावितिद्वयोर्वामदेवोश्विनौगायत्री ॥ परावतोयइतिसप्तदशर्चस्यसूक्तस्यगयोविश्वेदेवाजगत्यंत्येत्रिष्टुभौ ॥ जपेवि० ॥ आनो
भद्राइतिवायुष्यसूक्तं ॥ ततःपुरुषसूक्तंजपित्वावेदपारायणंकार्यं तदसंभवेग्निमीळइतिसूक्तजपः ॥ ततः स्विष्टकृदादिप्रायश्चि
त्तहोमांतेबलिदानंपूर्णाहुतिंचकृत्वासंस्रावहोमादिशेषंसमाप्यस्थापितकलशोदकैःसकुटुंबंबंधुवर्गयुतंयजमानमभिषिंचेत् ॥
तत्रमंत्राः ॥ शंनइंद्राग्नीतिपंचदशर्चस्यसूक्तस्यवसिष्ठोविश्वेदेवास्त्रिष्टुप् ॥ सहस्रशीर्षेतिषोडशर्चस्य० परंमृत्योइतिचतुर्दशर्च
स्यसूक्तस्यसंकुसुकोविश्वेदेवास्त्रिष्टुप् एकादशीप्रस्तारपंक्तिस्त्रयोदशीजगतीचतुर्दश्यनुष्टुप् ॥ एषवांदेवावितिद्वयो० परावतो
यइतिसप्तदशर्चस्य० स्वादिष्ठयेतिदशर्चस्यसूक्तस्यमधुच्छंदाःसोमःपवमानोगायत्री यज्जाग्रतइतिषण्णांप्रजापतिर्मनस्त्रिष्टुप् ॥
अभिषेकेवि० ततोग्रहमंत्रैः सुरास्त्वेत्यादिभिस्तच्छंयोरित्यनेनचाभिषिक्तोयजमानो धृतशुक्लांबरगंधमाल्योभिषेकवस्त्रमाचा
र्यायदत्त्वाविभूतिंधृत्वाआचार्येणआनोभद्राइत्यादिमहाशांतिमंत्रजपपूर्वकंदेवतोत्तरपूजनेकृतेमार्कंडेयादीन्प्रार्थयेत् ॥ मा

कैंडेयमहाभाग० ॥ द्रौणेमेत्वंमहाभागरुद्रतेजःसमुद्भव ॥ आयुर्बलंयशोदेहिअश्वत्थामन्नमोस्तुते ॥ दैत्येंद्रकुलसंभूतयज्ञदा
नक्रियारत ॥ बलेत्वांशरणंयामिदीर्घमायुःप्रयच्छमे ॥ वसिष्ठकुलसंभूतवेदशास्त्रविशारद ॥ नारायणांशसंभूतवेदव्यास
नमोस्तुते ॥ अंजनागर्भसंभूतकपींद्रसचिवोत्तम ॥ रामप्रियनमस्तुभ्यंहनुमन्रक्षमांसदा ॥ विभीषणनमस्तुभ्यंरामपादाब्जपू
जक ॥ आयुरारोग्यमैश्वर्यंदेहिपौलस्त्यनंदन ॥ द्विजेंद्रभरताचार्यसर्वविद्याविशारद ॥ शरणंत्वांप्रपन्नोस्मिकृपमांरक्षसर्वदा ॥
रेणुकेयमहावीर्यकार्तवीर्यकृतांतक ॥ आयुःप्रयच्छमेरामजामदग्न्यनमोस्तुते ॥ ततआद्याचार्यादीन्संपूज्यआचार्यायमार्कंडेय
प्रतिमासहितंकलशंगांचदत्वाब्रह्मादिभ्योगवादिदशदानानिशतगुंजापरिमितंसुवर्णंचविभज्यदद्यात् ॥ अशक्तौशतसर्षपतो
लितंवा ॥ गवादीनांप्रत्यक्षदानासंभवेतन्मूल्यंदेयं ॥ ततोविसर्जितग्रहपीठदानांतेकांस्यपात्रेआज्यंविलोक्यसदक्षिणंतत्पात्रं
ब्राह्मणायदत्वातिलदानंचकृत्वाआशिषोगृहीत्वानववस्त्रंधृत्वापुरंध्रीभिर्नीराजितोदेवानभिवाद्यशतंविप्रान्संभोज्य भूयसींद
त्वाकर्मसमाप्यसुहृद्युतोभुंजीत ॥ इतिउग्ररथशांत्याख्याषष्टितमाब्दशांतिः ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

॥ ३०७ ॥ अथद्वादशाब्दोत्तरमवलोकनविधिः ॥

श्रीः॥उभौस्नात्वादेशकालौसंकीर्त्य ममअमुकस्यावलोकनेविदेशगमनेनद्वादशवत्सरात्ययसूचितसर्वारिष्टपरिहारद्वाराश्रीप०
यथाविध्यवलोकनंकरिष्यइतिसंकल्प्य गणेशपूजांतेशिवालयेतीर्थेवागत्वादीपौप्रज्वाल्यपटांतर्हितौभूत्वाशिवस्योभयतउप
विश्योभौशिवंसंपूज्यब्राह्मणैःसहशांतिमंत्रपाठांते रत्नसहितेजलपूर्णकांस्यपात्रेन्योन्यमवलोक्यशिवंनमेतां ॥ ततोब्राह्मणा

भ्यांसदक्षिणेकांस्यपात्रेदत्वान्येभ्यश्चयथाशक्तिदक्षिणांदत्वापुनरुभौशिवंद्विजान्सूर्यंचनत्वा स्वगृहमागत्यपृथग्घोमंकुर्या
तां ॥ सचेत्थं ॥ आचमनादिदेशकालस्मरणांतेमयाकृतामुकावलोकनविघ्नभूतंहोमंकरिष्यइतिसंकल्प्यस्थंडिलेपावकसंज्ञ
मग्निंप्रष्ठाप्यध्यात्वान्वादध्यात् ॥ चक्षुषीआज्येनेत्यंतेअग्निंवायुंसूर्यंप्रजापतिंचतिलैःप्रत्येकं २७ शेषेणस्विष्टकृतमित्याद्या
ज्यभागहोमांतेव्यस्तसमस्तव्याहृतिभिस्तिलान्हुत्वास्विष्टकृद्धोमादिशेषंसमाप्यशक्त्याविप्रान्संभोज्यकर्मसमाप्यबांधवैःसहभुं
जीत ॥ इतिशांतिरत्नेद्वादशाब्दोत्तरमवलोकनविधिः ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

॥ ३०८ ॥ अथजीवतोमृतिवार्ताश्रवणेविधानम् ॥

"श्रीः ॥ वि० मा० गर्गसंहितायां ॥ दुष्टस्थानेयदापुंसोभवेत्क्रूरोनभश्चरः ॥ प्रकोपोवादैवतस्यतदाविघ्नोभिजायते ॥ मृ
तएवेतिवार्तास्यात्सर्वदेशेदुरत्यया ॥ विधानंतत्रकर्तव्यंनरेणहितमिच्छता ॥ आहूयब्राह्मणान्भक्त्याचतुर्वेदपरायणान् ॥
स्नात्वातैलेनशुद्धेनपूजयेत्कुलदेवतां ॥ पितॄन्संतर्प्यविधिवत्स्वस्तिवाच्याद्विजोत्तमाः ॥ जुहुयाद्विधिवद्वह्नाविंद्रप्रीत्यैस
माहितः ॥ स्वादिष्ठयेतिमंत्रेणजुहुयादयुतंसुधीः ॥ पायसंसर्पिषायुक्तंप्रधानंद्रव्यमुत्तमं ॥ मूर्तिमिंद्रस्यहेम्नस्तुपीठेदेवतरोः
शुभे ॥ पूजितांविधिवद्भक्त्याआचार्यायनिवेदयेत् ॥ हुत्वास्विष्टकृतंविद्वान्गांचदद्यात्पयस्विनीं ॥ तैलंदद्याद्विजातिभ्यो
विघ्ननाशायभूरिशः ॥ ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चाच्छतंवाशक्त्यपेक्षया ॥ आत्मनस्त्वायसींमूर्तिंपलैस्तुदशभिःकृतां ॥ तैलाभ्य
क्तांततोदद्याद्ब्राह्मणायसदक्षिणां ॥ तत्रमंत्रौ ॥ सहस्राक्षमहाबाहोसर्वविघ्नविनाशन ॥ अनेनमूर्तिदानेनसुप्रीतोभवमेसदा॥

तुष्टेनमृत्युनानेनपातकंमेव्यपोहतु ॥ ततःपुण्यस्त्रियोवृद्धाविप्राश्चगुरवस्तथा ॥ नी
अपमृत्युविनाशायमूर्तिमेतांददाम्यहं ॥ तुष्टेनमृत्युनानेनपातकंमेव्यपोहतु ॥ वृद्धान्प्रणमतस्तस्यदद्युराशीर्वचोद्विजाः ॥ शतं
राजनंतुदुर्वार्ताहरणायपुनःपुनः ॥ ततोभिषेचनंकुर्युर्दुर्वार्तापीडितस्यतु ॥ एवंकृतेविधानेचविघ्नःकोपिनजायते" ॥ योजीवन्नेवस्वस्य
जीवेत्यादयआशीर्मंत्राः ॥ ग्रहंतुपूजयेद्दुष्टंप्रणमेत्कुलदेवतां ॥ तत्रममस्वमृतिवार्ताश्रवणसूचितसकलानिष्टनि
मृतवार्ताशृणुयात्सआहिताग्निश्चेदग्नयेसुरभिमतेवाष्टाकपालेनेष्टिंकुर्यात् ॥ गृह्याग्निमांस्तुलौकिकेग्नौस्थालीपाकंकुर्यात् ॥ इति ॥ ॥ छ ॥
रसनद्वाराश्रीप० सौरभिमतेष्ट्यायक्ष्यइतिसंकल्पः ॥

॥ ३०९ ॥ अथकृतौर्ध्वदेहिकस्यसंग्रहविधिः ॥

संग्राह्यापेक्षयावयोधिकःपित्रादिर्देश
श्रीः ॥ यस्यमृतिवार्ताश्रवणेनौर्ध्वदेहिकमपिकृतंतस्यपुनरागमनेसंग्रहप्रकारउच्यते ॥ संग्रहविधिंकरिष्यइतिसंक
कालौस्मृत्वाअमुकगोत्रस्यामुकशर्मणःपैतृमेधिककरणोत्तरंपुनरागतस्यसंग्रहसिद्धिद्वाराश्रीपरमे० जातकर्मादिसंस्कारान्करिष्येइतिसंकल्प्य
ल्प्य तंघृतकुंडेमज्जयित्वासुलग्नेउत्थाप्यपुनर्देशकालौस्मृत्वाअमुकगोत्रस्यामुक० त्रिरात्रंव्रतचर्याकार
गणेशपूजादिनांदीश्राद्धांतेजातकर्मादिचौलांतान्संस्कारांस्तल्लोपप्रायश्चित्तंवाकृत्वापुनरुपनयनंविधाय पूर्वपत्न्यासहविवाहहोमंगृहप्रवे
यित्वाबह्वृचश्चेन्मेधाजननमपिकुर्यात् ॥ संस्कार्यस्तुवेदव्रतलोपप्रायश्चित्तंसमावर्तनंचविधाय स्त्रीणांतुप्रथमस्थालीपाकोब्राह्मण
शहोमंचकुर्यात् ॥ अयंविधिरनाहिताग्नेः ॥ आहिताग्नेस्तुश्रौताग्न्याधानाद्यधिकमस्ति ॥

द्वाराकार्यः ॥ उपनयनादिसमावर्तनांतंनास्ति ॥ सुवासिनीचेत्पतिनासहविवाहहोमादीतिविशेषः ॥ शूद्राणामप्येवं ॥ एवंकृतेकर्माधिकारः ॥ इतिजीवतोमृतिवार्ताश्रवणविधानं ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥छ॥

एवंपरोपकृतयेबहवःप्रयोगाःसंदर्भितामुखजकर्मसमुच्चयेस्मिन् ॥ सर्वांतरस्थजगदीशकृपाकटाक्षान्न्यूनातिरिक्तमिहतत्परिपूर्णमस्तु ॥ जगदीशप्रेरणयाक्रियतांकृतिनामपि ॥ कृसेसमुच्चयेतार्तीयीकोभागोभूतोऽभवत् ॥ ॥ छ ॥

समाप्तमिदंतृतीयंप्रकरणम् ॥ ३ ॥

॥ अथौर्ध्वदेहिकादिप्रकरणम् ॥ ४ ॥

॥ ३१० ॥ अथसर्वप्रायश्चित्तप्रयोगः ॥

श्रीः ॥ प्रायश्चित्तेषडब्दत्र्यब्दसार्धाब्दादिव्यवस्थाप्राजापत्यप्रत्याम्नायाश्चपारिभाषिकोक्ताएव ॥ तत्रत्रिंशत्कृच्छ्रमब्दं पंच
चत्वारिंशत्कृच्छ्रंसार्धाब्दं नवतिकृच्छ्रंत्र्यब्दं ॥ कृच्छ्रंप्राजापत्यमितिपर्यायौ ॥ कृच्छ्रेगवादयःतन्निष्क्रयरजतान्यतरनिष्क
तदर्धतत्पादादयःप्रत्याम्नायाः ॥ तत्रसामग्र्युपकल्पनं ॥ गंधपुष्पधूपदीपनैवेद्यफलतांबूलानिपंचगव्यानिगोमूत्रगोमयक्षीरद
धिघृतादीनिमृत्तिकाभस्मगोमयदूर्वातिलाःसमिधोदर्भाःहोमार्थंघृतंपर्षद्दक्षिणानिबंधानुवादकपूजार्थंदक्षिणापूर्वोत्तरांगगोप्र
दानद्रव्यंपूर्वोत्तरांगविष्णुश्राद्धद्रव्यमित्यादि एवंसामग्रींसंपाद्यसंभवेरिक्तायांतिथावन्यस्मिन्वापुण्येह्निचतुरस्त्रीनेकंवाध्यात्म
विदंब्राह्मणंपर्षत्त्वेनोपवेश्यकृतस्नानःशक्तश्चेदार्द्रवासाःअभुंजानःसमाहितमनाःविप्रान्प्रदक्षिणीकृत्यहृदयेनदूयमानोधरण्यां
साष्टांगंप्रणमेत् ॥ विप्रैःकिंतेकार्यंमिथ्यामावादीःसत्यमेववदेतिपृष्टःकर्ताऽऽचम्यप्राणानायम्यदेशकालौसंकीर्त्यकरिष्यमाणस
र्वप्रायश्चित्तांगत्वेनेदंगोवृषयोर्निष्क्रयीभूतंनिष्कतदर्धतत्पादान्यतमप्रमाणंरजतद्रव्यंसभ्येभ्योदातुमहमुत्सृज्येनममेतिसंकल्प
पूर्वकंसभ्याग्रेनिधाय ॥ अमुकशर्मणोममजन्मप्रभृत्यद्ययावत्ज्ञानाज्ञानकामाकामसकृदसकृत्कृतकायिकवाचिकमानसिक
सांसर्गिकस्पृष्टास्पृष्टभुक्ताभुक्तपीतापीत सकलपातकातिपातकोपपातकलघुपातकसंकरीकरणमलिनीकरणापात्रीकरणजाति

भ्रंशकरप्रकीर्णकपातकानांमध्येसंभावितपापानांनिरासार्थमनुग्रहंकृत्वाप्रायश्चित्तमुपदिशंतुभवंतःइतिवदेत् ॥ (पुत्रादिःप्रतिनिधिश्चेन्ममपितुर्जन्मप्रभृतीत्यादिवदेत्) ॥ ततःसर्वेधर्मविवेक्तारोगोप्तारःसकलाद्विजाः ॥ ममदेहस्यसंशुद्धिंकुर्वंतुद्विजसत्तमाः ॥ (पुत्रादौकर्तरिअस्यदेहस्येत्यूहः)॥ मयाकृतंमहाघोरंज्ञातमज्ञातकिल्बिषं ॥ प्रसादःक्रियतांमह्यंशुभानुज्ञांप्रयच्छथ ॥ पूज्यैःकृतःपवित्रोहंभवेयंद्विजसत्तमैः ॥ इतिप्रार्थयित्वामामनुगृह्णंतुभवंतः इतिप्रणमेत् ॥ ततःसभ्यैस्तस्यशक्त्यादिविचार्यप्रायश्चित्तेनिश्चिते कर्तामासपक्षाद्युच्चार्यकरिष्यमाणसर्वप्रायश्चित्तांगत्वेननिबंधपूजामनुवादकपूजांचकरिष्यइतिसंकल्प्यादौचंदनपुष्पादिभिःपुस्तकपूजांकृत्वानिबंधपूजात्वेनकिंचिद्द्रव्यंनिधायानुवादकपूजांकुर्यात् ॥ अनुवादकमुदङ्मुखमुपवेश्यपरमेश्वरस्वरूपिणेऽनुवादकब्राह्मणायेदमासनं इत्यादिदक्षिणांतंपूजनंकृत्वाइमांभूतिरूपांदक्षिणामनुवादकायतुभ्यमहंसंप्रददेनममेतिदद्यात् ॥ ततःसभ्याःपुस्तकवाचनपूर्वकमनुवादकस्याग्रेकथयेयुः॥ अनुवादकश्चकर्तारंवदेत् ॥ तद्यथा ॥ अमुकशर्मणस्तवजन्मप्रभृतिअद्ययावत् ज्ञानाज्ञानकामाकामसकृदसकृत्कृतकायिकवाचिकमानसिकसांसर्गिकस्पृष्टास्पृष्टभुक्ताभुक्तपीतापीतसकलपातकातिपातकोपपातकलघुपातकसंकरीकरणमलिनीकरणापात्रीकरणजातिभ्रंशकरप्रकीर्णकपातकानांमध्येसंभावितपापानांनिरासार्थंपर्षदुपदिष्टंषडब्दत्र्यब्दसार्धाब्दान्यतमप्रायश्चित्तंप्रतिप्राजापत्यं तत्प्रत्याम्नायगोनिष्क्रयीभूतरजतनिष्कतदर्धतत्पादान्यतमद्रव्यदानद्वाराप्राच्योदीच्यांगसहितंत्वयाआचरितव्यंतेनतवशुद्धिर्भविष्यतित्वंकृतार्थोभविष्यसिइतित्रिवारमुपदिशेत् ॥ कर्ता ॐ भवदनुग्रहःइत्यंगीकृत्यसंमानपूर्वकंप्रणम्यपर्षदंविसृजेत् ॥ ततःकर्तारिक्तायांसायाह्नेगंगा

दौदेशकालौसंकीर्त्यअमुकशर्मणोममजन्मप्रभृत्यद्ययावत्ज्ञानाज्ञानकामाकामसकृदसकृत्कृतकायिकवाचिकमानसिकसांस
र्गिकस्पृष्टास्पृष्टभुक्ताभुक्तपीतापीतसकलपातकातिपातकोपपातकलघुपातक संकरीकरणमलिनीकरणापात्रीकरणजातिभ्रंश
करप्रकीर्णकपातकानांमध्येसंभावितानांपापानांनिरासार्थंपर्षदुपदिष्टंषडब्दत्र्यब्दसार्धाब्दान्यतमप्रायश्चित्तं प्रतिप्राजापत्यंत
त्प्रत्याम्नायगोनिष्क्रयीभूतरजतनिष्कतदर्धतत्पादान्यतमपरिमितद्रव्यदानद्वाराप्राच्योदीच्यांगसहितंयथाशक्त्यहमाचरिष्य
इतिसंकल्प्य ॥ शिरसिहस्तंनिधाय ॥ यानिकानिचपापानिब्रह्महत्यासमानिच ॥ केशानाश्रित्यतिष्ठंतितस्मात्केशान्वपाम्यहं ॥
इतिमंत्रेणशिखाकक्षोपस्थवर्जनखकेशादीन्वापयित्वा (अशक्तौक्षौराभावेसार्धाब्दादिव्रतंद्विगुणंकृत्वापर्षद्दक्षिणापिद्विगुणा
देया) क्षौरांतेगंडूषान्कृत्वायथोक्तापामार्गादिदंतकाष्ठेन ॥ आयुर्बलंयशोवर्चःप्रजाःपशुवसूनिच ॥ ब्रह्मप्रज्ञांचमेधांचत्वं
नोदेहिवनस्पते ॥ इतिमंत्रेणाभिमंत्रितेनद्वादशांगुलप्रमाणेनप्राङ्मुखः ॥ मुखदुर्गंधिनाशायदंतानांचविशुद्धये ॥ ष्ठीवनाय
चगात्राणांकुर्वेहंदंतधावनं ॥ इतिमंत्रेणदंतशुद्धिंकृत्वाताद्दशान्यकाष्ठेनजिह्वामुल्लिख्यद्वादशगंडूषान्कृत्वाचम्यस्नात्वा ॥ भ
स्मादिदशविधस्नानानिकुर्यात् ॥ तत्रप्रायश्चित्तांगभस्मस्नानंकरिष्यइतिसंकल्प्य भस्मगृहीत्वा ॐ ईशानःसर्वविद्यानां० ईशा
नायनमइतिशिरसि ॥ तत्पुरुषायविद्महे० तत्पुरुषायनमइतिमुखे ॥ अघोरेभ्योथघोरेभ्यो० अघोरायनमइतिहृदये ॥ वामदे
वायनमोज्येष्ठाय० वामदेवायनमइतिगुह्ये ॥ सद्योजातंप्रपद्यामि० सद्योजातायनमइतिपादयोः ॥ प्रणवेनसर्वांगेषु (यद्वा
अग्निरितिभस्म वायुरितिभस्म जलमितिभस्म स्थलमितिभस्म व्योमेतिभस्म सर्वंँहवाइदंभस्मेतिमंत्रैःकृत्वा) ततःस्नात्वाऽऽ

चामेत् ॥ ॥ ततःप्रायश्चित्तांगंगोमयस्नानंकरिष्यइतिसंकल्प्य गोमयमादायवामहस्तेकृत्वा ॐ भूर्भुवःस्वरितिव्याहृतिभि
स्त्रेधाविभज्यदक्षिणभागंप्रणवेनदिक्षुनिक्षिप्योत्तरभागंचतीर्थेप्रक्षिप्यशेषंसूर्यायदर्शयित्वा मानस्तोकेतनये० इत्यभिमंत्र्य गं
धद्वारामितिमंत्रेण अग्रमग्रंचरंतीनामोषधीनांवनेवने ॥ तासामृषभपत्नीनांपवित्रंकायशोधनं ॥ तन्मेरोगांश्चशोकांश्चनुदगो
मयसर्वदा ॥ इतिमंत्रेणवासर्वांगमनुलिप्यस्नात्वाचामेत् ॥ सर्वप्रायश्चित्तांगभूतंमृत्तिकास्नानंकरिष्यइतिसंकल्प्य अश्वक्रांते
इतिमृदमभिमंत्र्य उद्धृतासिवराहेणकृष्णेनशतबाहुना ॥ मृत्तिकेहरमेपापंयन्मयादुष्कृतंकृतं ॥ इतिमृदमादाय नमोमित्र
स्यवरुणस्य इतिमंत्रेणसूर्यायप्रदर्श्य गंधद्वारामितिमंत्रेण स्योनापृथिविइतिवा इदंविष्णुइतिमंत्रेणवाशिरःप्रभृत्यंगानिवि
लिप्यस्नात्वाद्विराचामेत् ॥ ॥ अथवाविस्तरेणमृत्तिकास्नानं ॥ तद्यथा ॥ बळित्थापर्वतानांखिद्रंबिभर्षिपृथिवि ॥ प्रयाभू
मिंप्रवत्वतिमह्नाजिनोषिमहिनि ॥ इतिभूमिंप्रार्थ्य ॥ मावोरिपत्खनितायस्मैचाहंखनामिवः ॥ द्विपच्चतुष्पदस्माकंसर्वमस्त्व
नातुरं ॥ इतिखनित्वा ॥ स्योनापृथिविभवानृक्षरानिवेशनी ॥ यच्छानःशर्मसप्रथः ॥ इतिमृदंगृहीत्वा ॥ आयनेतेपरायणे
दूर्वारोहंतुपुष्पिणीः ॥ ह्रदाश्चपुंडरीकाणिसमुद्रस्यगृहाइमे ॥ इतिदूर्वामादायगायत्र्याभ्युक्ष्यभूमौमृदंनिधाय मृत्तिकास्नानं
करिष्यइतिसंकल्प्यमृदंकुशोदकेनप्रोक्ष्यदिक्षुक्षिपेत् ॥ त्रातारमिंद्रमवितारमिंद्रंहवेहवेसुहवंशूरमिंद्रं ॥ ह्वयामिशक्रंपुरुहूत
मिंद्रंस्वस्तिनोमघवाधात्विंद्रः ॥ इतिपूर्वस्यां ॥ यमायमधुमत्तमंराज्ञेहव्यंजुहोतन ॥ इदंनमऋषिभ्यःपूर्वजेभ्यःपूर्वेभ्यःपथि
कृद्भ्यः ॥ इतिदक्षिणस्यां ॥ तत्त्वायामिब्रह्मणावंदमानस्तदाशास्तेयजमानोहविर्भिः ॥ अहेळमानोवरुणेहबोध्युरुशंससमानआ

युःप्रमोषीः ॥ इतिपश्चिमायां ॥ वयंसोमव्रतेतवमनस्तनूषुबिभ्रतः ॥ प्रजावंतःसचेमहि ॥ इतिउत्तरतः ॥ तत्सूर्यंरोदसीउ
भेदोषावस्तोरुपब्रुवे ॥ भोजेष्वस्मॉअभ्युच्चरासदा ॥ इत्युपरिष्टात् ॥ अधःपश्यस्वमोपरिसंतरांपादकौहर ॥ मातेकशप्लकौदृश
न्स्त्रीहिब्रह्माबभूविथ ॥ इत्यधःक्षिप्त्वांगेषुलिंपेद्यथा ॥ सहस्रशीर्षा० इतिशिरसि ॥ अक्षीभ्यांतेनासिकाभ्यांकर्णाभ्यांछुबु
कादधि ॥ यक्ष्मंशीर्षण्यंमस्तिष्काज्जिह्वायाविवृहामिते ॥ इतिमुखे ॥ ग्रीवाभ्यस्तउष्णिहाभ्यःकीकसाभ्योअनूक्यात् ॥ य
क्ष्मंदोषण्या१मंसाभ्यांबाहुभ्यांविवृहामिते ॥ इतिग्रीवायां ॥ आंत्रेभ्यस्तेगुदाभ्योवनिष्ठोर्हृदयादधि ॥ यक्ष्मंमतस्नाभ्यांय
क्नःप्लाशिभ्योविवृहामिते ॥ इतिहृदये ॥ नाभानाभिंनआददेचक्षुश्चित्सूर्येसचा ॥ कुवेरपत्यमादुहे ॥ इतिनाभौ ॥ त्वामिंद्रस
जोषसमर्कंबिभर्षिबाह्वोः ॥ वज्रंशिशानओजसा ॥ इतिबाह्वोः ॥ सोमानंस्वरणंकृणुहिब्रह्मणस्पते ॥ कक्षीवंतंयऔशिजः ॥ इ
तिकक्ष्योः ॥ यःकुक्षिःसोमपातमःसमुद्रइवपिन्वते ॥ उर्वीरापोनकाकुदः ॥ इतिकुक्ष्योः ॥ बह्वीनांपितावहुरस्यपुत्रश्चिश्चाकृ
णोतिसमनावगत्य ॥ इषुधिःसंकाःपृतनाश्चसर्वाःपृष्ठेनिनद्धोजयतिप्रसूतः ॥ इतिपृष्ठे ॥ ऊरुभ्यांतेअष्ठीवद्भ्यांपार्ष्णिभ्यांप्र
पदाभ्यां ॥ यक्ष्मंश्रोणिभ्यांभासदाद्भंससोविवृहामिते ॥ इत्यूर्वोः ॥ मेहनाद्वनंकरणाल्लोमभ्यस्तेनखेभ्यः ॥ यक्ष्मंसर्वस्मा
दात्मनस्तमिदंविवृहामिते ॥ इतिजान्वोः ॥ एतावानस्यमहिमातोज्यायांश्चपूरुषः ॥ पादोस्यविश्वाभूतानित्रिपादस्यामृतं
दिवि ॥ इतिपादयोः ॥ यस्यविश्वानिहस्तयोःपंचक्षितीनांवसु ॥ स्पाशयस्वयोअस्मध्रुक्दिव्येवाशनिर्जहि ॥ इतिहस्तयोः ॥
अंगादंगाल्लोम्नोलोम्नोजातंपर्वणिपर्वणि ॥ यक्ष्मंसर्वस्मादात्मनस्तमिदंविवृहामिते ॥ इतिपुरुषसूक्तेनचसर्वांगोद्वर्तनं ॥ ततः

अश्वक्रांतेरथक्रांतेविष्णुक्रांतेवसुंधरे ॥ शिरसाधारयिष्यामिरक्षस्वमांपदेपदे ॥ भूमिर्धेनुर्धरणीलोकधारिणी ॥ उद्धृतासिव
राहेणकृष्णेनशतबाहुना ॥ मृत्तिकेहरमेपापंयन्मयादुष्कृतंकृतं ॥ मृत्तिकेब्रह्मदत्तासिकाश्यपेनाभिमंत्रिता ॥ मृत्तिकेदेहि
मेपुष्टिंत्वयिसर्वंप्रतिष्ठितं ॥ मृत्तिकेप्रतिष्ठितेसर्वंतन्मेनिर्णुदमृत्तिके ॥ त्वयाहतेनपापेनगच्छामिपरमांगतिं ॥ इतिसतिलदूर्वां
मृदंशिरसिनिधायमृत्तिकास्थानंप्रक्षालयेत् ॥ अथशुद्धोदकस्नानं ॥ आपोअस्मान्मातरःइत्युक्त्वासूर्याभिमुखः इदंविष्णु०
इतिमंत्रेणप्रवाहाभिमुखोमज्जेत्॥ अथवा आपोहिष्ठेतितृचेनवारिस्नानंकुर्यात् ॥ अथपंचगव्यैःकुशोदकेनचेतिषट्स्नानानि॥
तत्रादौसर्वप्रायश्चित्तांगंगोमूत्रस्नानंकरिष्यइतिसंकल्प्य ॥ तत्सवितु० गोमूत्रस्नानंकृत्वास्नात्वाचामेत् ॥ एवमग्रेपिगोमय
स्नानंकरिष्ये ॥ गंधद्वारां इतिगोमयेन॥ क्षीरस्नानंकरिष्ये आप्यायस्वसमेतुते इतिक्षीरस्नानांतेस्नानमाचमनंच॥ ततोदधि
स्नानंकरिष्ये ॥ दधिक्राव्णोअकारिषं इतिदधिस्नानांतेजलेनस्नात्वा आचामेत्॥ ततोघृतस्नानंकरिष्ये ॥ घृतंमिमिक्षे ॥
इतिघृतस्नानं ॥ ततःस्नानाचमनेचकार्ये॥ कुशोदकस्नानंकरिष्यइतिसंकल्प्य ॥ देवस्यत्वासवितुःप्रसवेश्विनोर्बाहुभ्यांपूष्णो
हस्ताभ्यामभिषिंचामीतिकुशोदकस्नानांतेशुद्धोदकेनस्नात्वातीर्थंप्रार्थयेत् ॥ हिरण्यशृंगंवरुणंप्रपद्येतीर्थंमेदेहियाचितः ॥
यन्मयाभुक्तमसाधूनांपापेभ्यश्चप्रतिग्रहः ॥ यन्मेमनसावाचाकर्मणावादुष्कृतंकृतं ॥ तन्नइंद्रोवरुणोबृहस्पतिःसविताचपुनं
तुपुनःपुनः ॥ इतिद्वाभ्यां ॥ अवतेहेळो० इतिद्वाभ्यांचतीर्थंप्रार्थ्य याःप्रवतो० इतितीर्थमभिमृश्य स्नात्वाचम्यमार्जयेत् ॥ त
त्रमंत्राः॥ ॐ इमंमेगंगे० सुमित्र्यान० समुद्रज्येष्ठाः० एतोन्विंद्रं० तरत्समंदी० त्रिभिष्ट्वंदे० क्षीरंसर्पिर्मधूदकं आपोहिष्ठा० इ

तिमंत्रैर्मार्जनंकृत्वा॥ इमंमेगंगेयमुने० इदंतेन्याभिरसमानमद्भिर्याःकाश्चसिंधुंप्रवहंतिनद्यः ॥ सर्पोजीर्णामिवत्वचंजहातिपा
पंसशिरस्कोभ्युपेत्य ॥ इत्युदकमालोड्य ॥ ऋतंचसत्यं० इतितृचेनत्रिरावृत्तेनाघमर्षणंकृत्वात्रिर्द्वादशवारंवामज्जनानिकृत्वा
स्नानांगतर्पणंकुर्यात्॥ तद्यथा॥ उपवीतीसाक्षताभिरद्भिर्देवतीर्थेन ब्रह्मादयोयेदेवाःतान्देवांस्तर्पयामि भूर्देवांस्तर्पयामि भु
वर्देवांस्तर्पयामि स्वर्देवांस्तर्पयामि भूर्भुवःस्वर्देवांस्तर्पयामि ॥ निवीतीसाक्षताभिरद्भिःऋषितीर्थेन कृष्णद्वैपायनादयोयेऋष
यः तानृषींस्त० भूर्ऋषींस्त० भुवर्ऋषींस्त० स्वर्ऋषींस्त० भूर्भुवःस्वर्ऋषींस्तर्पयामि ॥ प्राचीनावीतीसतिलाभिरद्भिःपितृतीर्थे
नसोमःपितृमान्यमोगिरस्वानग्निष्वात्ताःकव्यवाहनादयोयेपितरः तान्पितृंस्त० भूःपितृंस्त० भुवःपितृंस्त० स्वःपितृंस्तर्पया
मि भूर्भुवःस्वःपितृंस्तर्पयामि इतिस्नानांगतर्पणंकृत्वा ॥ अग्निदग्धाश्चयेजीवायेप्यदग्धाःकुलेमम ॥ भूमौदत्तेनतोयेनतृप्ता
यांतुपरांगतिं ॥ इतितीरेजलंदत्त्वा ॥ येकेचास्मत्कुलेजाताअपुत्रागोत्रिणोमृताः ॥ तेगृह्णंतुमयादत्तंवस्त्रनिष्पीडनोदकं ॥
इतितीरेउत्तरीयंनिष्पीड्य ॥ यन्मयादूषितंतोयंशारीरमलसंभवात् ॥ तद्दोषपरिहारार्थंयक्ष्माणंतर्पयाम्यहं ॥ इतियक्ष्मतर्प
णंविधाय धौतेवाससीपरिधायद्विराचम्यतिलकंधृत्वाऽऽचम्यदेशकालौस्मृत्वा श्रीविष्णुप्रीत्यर्थंसर्वप्रायश्चित्तपूर्वांगत्वेनवि
हितंविष्णुश्राद्धंकरिष्यइतिसंकल्प्य ॥ शालग्रामशिलायांदर्भबटौवा इदंविष्णु० इतिविष्णुमावाह्य षोडशोपचारैःपंचोपचा
रैर्वासंपूज्य पापापहश्रीविष्णुप्रीत्यर्थंसर्वप्रायश्चित्तांगाद्यविष्णुश्राद्धसंपत्तयेश्रीविष्णूद्देशेनब्राह्मणचतुष्टयभोजनपर्याप्तामनि
ष्क्रयीभूतंद्रव्यं नानानामगोत्रेभ्यश्चतुर्भ्योब्राह्मणेभ्योदातुमहमुत्सृज्येनममेतिसंकल्प्यचतुर्भ्योब्राह्मणेभ्यःपूजनपूर्वकंविभज्य

दद्यात् ॥ तेनपापापहमहाविष्णुःप्रीयतां ॥ सर्वप्रायश्चित्तपूर्वांगत्वेनविहितंगोदानंकरिष्ये इतिसंकल्प्य एकांगांतन्निष्क्रयंवा द्यगोदानत्वेनकुडुंबिनेद्विजायदद्यात् ॥ तद्यथा ॥ गवामंगेषुतिष्ठंतिभुवनानिचतुर्दश ॥ यस्मात्तस्माच्छिवंमेस्यादिहलोकेप रत्रच ॥ इमांगांयथाशक्त्यलंकृतांइदंगोनिष्क्रयद्रव्यंवापापापहमहाविष्णुप्रीत्यर्थंब्राह्मणायदातुमहमुत्सृज्येइतिदत्वा ततोदेश कालौसंकीर्त्यश्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थंसर्वप्रायश्चित्तपूर्वांगहोमंकरिष्ये ॥ तदंगतयास्थंडिलोपलेपनोल्लेखनाद्यग्निप्रतिष्ठापनादिक रिष्यइतिसंकल्प्यतत्कृत्वाजुष्टोदमूनेत्यादिविदनामानमग्निंप्रतिष्ठापयामीत्यंतेचत्वारिशृंगेत्यादिनाध्यात्वा सर्वप्रायश्चित्तपू र्वांगहोमेदेवतापरिग्रहार्थमित्यादिचक्षुषीआज्येनेत्यंते अत्रप्रधानंअग्निंवायुंसूर्यंप्रजापतिंचप्रतिदैवतंसप्तविंशतिसंख्याज्याहु तिभिःसप्तसंख्याज्याहुतिभिर्वा तथा पृथिवीं विष्णुंरुद्रंब्रह्माणंअग्निंसोमंसवितारंप्रजापतिंप्रजापतिमग्निंस्विष्टकृतंचएकैकया पंचगव्याहुत्यायक्ष्ये ॥ शेषेणस्विष्टकृतमित्यादिसद्योयक्ष्यइत्यंतमुक्त्वा समिद्धयमग्नावाधायपरिसमूहनादिपात्रासादनांते तृणेनसहपंचगव्यपात्रमासाद्याज्यसंस्कारकालेपंचगव्यंकृत्वाज्येनसहपर्यग्निकुर्यात् ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

॥ ३११ ॥ अथब्रह्मकूर्चपंचगव्यविधिः ॥

श्रीः ॥ सुवर्णताम्रपलाशपद्मान्यतमपात्रेताम्रायाःगोमूत्रंत्रिपलमष्टमाषंवागायत्र्याप्रणवेनवादाय श्वेतगोशकृदंगुष्ठार्धपरि मितंषोडशमाषंवागंधद्वारामितिमंत्रेणप्रणवेनवादाय पीतायाःकपिलायावागोक्षीरंसप्तपलंद्वादशमाषंवा आप्यायस्वेति प्रण वेनवादाय नीलायाःसप्तपलंदशमाषंवादधि दधिक्राव्णइतिप्रणवेनवादाय कृष्णायाघृतमेकपलमष्टमाषंवा शुक्रमसिज्योतिर

सितेजोसिइत्यनेनघृतंमिमिक्षेइत्यनेनवाप्रणवेनवादाय ततःदेवस्यत्वेतिआपोहिष्ठेतिप्रणवेनवाकुशोदकमेकपलंचतुर्माषंवाप्र क्षिपेत् एवंगोमूत्रादीन्येकपात्रेकृत्वाप्रणवंसमुच्चार्यहस्तेनालोड्यपुनःप्रणवमुच्चार्ययज्ञियकाष्ठेननिर्मथ्यप्रणवेनाभिमंत्रयेत् ॥ ततःआज्यपंचगव्यासादनाद्याज्यभागांतेस्रुवेण ॥ ॐ भूःस्वाहाअग्नयइदंनमम॥ॐ भुवःस्वाहावायव० ॥ ॐ स्वःस्वाहासू र्यायेदं० ॥ ॐ भूर्भुवःस्वःस्वाहाप्रजापतयइदंनममेत्याज्यस्यप्रतिदैवतंसप्तविंशतिरित्येवमष्टोत्तरशताहुतीः प्रतिदैवतंसप्तेत्ये वमष्टाविंशतिसंख्याहुतीर्वाहुत्वा साग्रैःसप्तपत्रैर्हरितैःकुशैर्दशाहुतीर्जुहुयात् ॥ तत्रमंत्राः ॥ ॐ इरावतीधेनुमतीहिभूतंसूयव सिनीमनुषेदशस्या ॥ व्यस्तभ्नारोदसीविष्णवेतेदाधर्थपृथिवीमभितोमयूखैःस्वाहा ॥ पृथिव्याइदंनमम १ ॥ ॐ इदंविष्णु० सुरेस्वाहा ॥ विष्णवइदं० २ ॥ ॐ मानस्तोकेतनये० हवामहेस्वाहा ॥ रुद्रायेदं० ३ ॥ ॐ ब्रह्मजज्ञानं० विवःस्वाहा ॥ ब्रह्मणइदं० ४ (ब्रह्मस्थानेशंनोदेवीतिमंत्रेणान्यइतिकेचित्) ॥ ॐ अग्नयेस्वाहा अग्नयइदं० ५ ॥ ॐ सोमायस्वाहासोमा येदं० ६ ॥ ॐ तत्सवितुर्वरेण्यं० प्रचोदयात्स्वाहा सूर्यायेदं० ७ ॥ ॐ प्रजापतेन० रयीणांस्वाहा ॥ प्रजापतयइदं० ८ ॥ ॐ स्वाहाप्रजापतयइदं० ९ ॥ ॐ अग्नयेस्विष्टकृतेस्वाहा अग्नयेस्विष्टकृतइदं १० ॥ इतिदशपंचगव्याहुतीर्हुत्वा केवलाज्य स्ययदस्येतिस्विष्टकृतंहुत्वा प्रायश्चित्तादिहोमशेषंसमाप्य बर्हिपिपूर्णपात्रनिनयनाद्यग्न्युपस्थानपरिस्तरणविसर्जनादियस्यस्मृ त्यंते अनेनसर्वप्रायश्चित्तपूर्वांगहोमाख्येनकर्मणायज्ञभोक्तायज्ञनारायणरूपीपरमेश्वरःप्रीयतामित्युक्त्वा ॥व्रतग्रहणंकरिष्यइ तिद्विजान्पृष्ट्वा कुरुष्वेत्यभ्यनुज्ञातः ॥ यत्त्वगस्थिगतंपापंदेहेतिष्ठतिमामके ॥ प्राशनंपंचगव्यस्यदहत्यग्निरिवेंधनं ॥ इत्यु

क्त्वाप्रणवेनहुतशेषमशेषंगृहीत्वाप्रणवेनैवसर्वंपंचगव्यंपिबेत् ॥ अशक्तौगोमूत्रादिस्वल्पंग्राह्यंसर्वस्यपेयत्वात् ॥ एतच्चग्रामा
द्बहिर्नद्यादेस्तीरेनक्षत्रदर्शनेकार्यं ॥ मुमूर्षोस्तुगृहादावेव ॥ अस्मिन्दिनेशक्तस्योपवासःअशक्तौहविष्याशनम् ॥ अयंचेराव
तीत्यादिपंचगव्यस्यदशाहुतिहोमोब्रह्मकूर्चाख्यपंचगव्यपानेसर्वत्रोह्यः ॥ गृहमागत्यप्रातरारभ्यसंकल्पितप्रायश्चित्तंसंकल्पि
तप्रत्याम्नायानुसारेणानुष्ठायोत्तरांगानिकुर्यात् ॥ गोनिष्क्रयरजतादिदानपक्षेपंचगव्यप्राशनांतेइदंषडब्देअशीत्युत्तरशतकृ
च्छ्रप्रत्याम्नायगोनिष्क्रयीभूतं त्र्यब्देनवतिकृच्छ्रप्रत्याम्नायगोनिष्क्रयीभूतं प्रतिकृच्छ्रंनिष्कदर्धतदर्धान्यतमप्रमाणंरजतद्रव्यं
नानानामगोत्रेभ्योब्राह्मणेभ्योदातुमहमुत्सृज्यइतिद्रव्यदानसंकल्पंकृत्वा तदैवद्रव्यंविभज्यदद्यात् ॥

॥ ३१२ ॥ अथप्रायश्चित्तोत्तरांगानि ॥ ॥ छ ॥

श्रीः ॥ उत्तरांगानिकुर्यात् ॥ संकल्पः ॥ आचीर्णस्यसर्वप्रायश्चित्तस्यसांगतासिद्ध्यर्थमुत्तरांगानिकरिष्ये ॥ तत्रहोमंकर्तुं
स्थंडिलादिकरिष्ये ॥ विटनामाग्निंप्रतिष्ठाप्य ध्यात्वासमिद्द्वयमादायसर्वप्रायश्चित्तोत्तरांगहोमेदेवतापरिग्रहार्थमन्वाधानमि
त्यादिचक्षुषीआज्येनेत्यंतमुक्त्वा अत्रप्रधानं अग्निंवायुंसूर्यंप्रजापतिंचप्रतिदैवतंसप्तविंशतिसप्तान्यतरसंख्याज्याहुतिभिः ॥
शेषेणस्विष्टकृतमित्यादिसद्योयक्ष्यइत्यंतमुक्त्वा समिद्द्वयमग्नावाधायपरिसमूहनाद्याज्यभागहोमांते ॐभूःस्वाहाअग्नयइदं०॥
ॐ भुवःस्वाहावायवइदं० ॥ ॐ स्वःस्वाहासूर्यायेदं० ॥ ॐ भूर्भुवःस्वःस्वाहाप्रजापतयइदं० ॥ इत्याज्यस्यसप्तविंशतिःसप्त
वेत्येवमष्टोत्तरशताहुतीरष्टाविंशतिसंख्याहुतीर्वाहुत्वा स्विष्टकृदादिहोमशेषंसमाप्य बर्हिषिपूर्णपात्रनिनयनादिश्रीपरमेश्व

ततः आचम्यप्राणनायम्यदेशकालौस्मृत्वाश्रीविष्णुप्रीत्यर्थंसर्वप्रायश्चित्तोत्तरांगत्वेनविहितंवि
र:प्रीयतामित्यंतंसर्वंकुर्यात् ॥ ततःआचम्यप्राणनायम्यदेशकालौस्मृत्वाश्रीविष्णुमावाह्यषोडशोपचारैःपंचोपचारैर्वासं
ष्णुश्राद्धंकरिष्यइतिसंकल्प्य ॥ शालग्रामशिलायांदर्भवटौवाइदंविष्णुरितिमंत्रेणविष्णुमावाह्यषोडशोपचारैःपंचोपचारैर्वासं
पूज्यपापापहश्रीविष्णुप्रीत्यर्थं सर्वप्रायश्चित्तोत्तरांगविहितविष्णुश्राद्धसंपत्तयेश्रीविष्णूद्देशेनब्राह्मणचतुष्टयभोजनपर्याप्तमा
निष्क्रयीभूतंद्रव्यंचतुर्भ्योब्राह्मणेभ्योदातुमहमुत्सृज्येनममेतिसंकल्प्य चतुर्भ्योब्राह्मणेभ्यःपूजनपूर्वकंविभज्यदद्यात् ॥ पापा
पहमहाविष्णुःप्रीयताम् ॥ ततःसर्वप्रायश्चित्तोत्तरांगत्वेनविहितंगोदानंकरिष्यइतिसंकल्प्य ॥ एकांगांतन्निष्क्रयंवाद्विजाय
दद्यात् ॥ तद्यथा ॥ गवामंगेषुतिष्ठंतिभुवनानिचतुर्दश ॥ यस्मात्तस्माच्छिवंमेस्यादिहलोकेपरत्रचेतिमंत्रंपठित्वा ॥ इमांगां
यथाशक्त्यलंकृतांइदंगोनिष्क्रयद्रव्यंवापापापहमहाविष्णुप्रीत्यर्थंगोत्रायशर्मणेब्राह्मणायदातुमहमुत्सृज्येनममेतिसंकल्पयेत्॥
एवंप्रायश्चित्तंकृत्वाशक्तौसत्यांदशदानान्यपिकुर्यात् ॥ तानिच ॥ गोभूतिलहिरण्याज्यवासोधान्यंगुडानिच ॥ रौप्यंलवण
मित्याहुर्दशदानान्यनुक्रमादिति ॥ एतानिव्रतांगत्वेनविहितानीतिमहार्णवः ॥ मंत्रहीनंक्रियाहीनं० इतिवदन्विष्णुंस्मरेत्॥
ततोयन्मयाकृतंसर्वप्रायश्चित्तंतदच्छिद्रमस्त्वितिकर्त्रोक्तेअच्छिद्रमस्त्वितिब्राह्मणाब्रूयुः ॥ यद्वा ॥ व्रतच्छिद्रंतपच्छिद्रंयच्छि
द्रंयज्ञकर्मणि ॥ सर्वंभवतुमेऽच्छिद्रंयस्यचेच्छंतिवैद्विजाइतिप्रतिवचनं ॥ ततःशक्त्यनुसारेणब्राह्मणान्भोजयेदित्यलमतिवि
स्तरेण ॥ इतिसर्वप्रायश्चित्तप्रयोगः ॥ गृह्याग्निसागरेतस्मिन्नेवदिनेउत्तरांगहोमश्चतस्मिन्नेवाग्नौकार्यइत्युक्तं ॥ तत्रतंत्रप्रयो
गच्चिकीर्षायांपूर्वांगहोमप्रधानदेवताःपंचगव्यहोमप्रधानदेवताश्चसंकीर्त्यततस्तदैवप्रक्रांतप्रायश्चित्तानंतरं उत्तरांगेक्रियमाणेतु

प्रधानं अग्निंवायुंसूर्यप्रजापतिंचप्रतिदैवतंसप्तविंशतिसंख्याज्याहुतिभिः सप्तसंख्याज्याहुतिभिर्वाशेषेणस्विष्टकृतमित्यादि पंचगव्यहोमांतेस्विष्टकृतःप्राक्पंचगव्यंप्राश्य सर्वप्रायश्चित्तीयंद्रव्यंपूर्ववदुत्सृज्योत्तरांगहोमंकृत्वास्विष्टकृदादिहोमशेषंसमाप्यउत्तरांगत्वेनविहितविष्णुश्राद्धगोदानेकृत्वाकर्मशेषंसमापयेदिति ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

॥ ३१३ ॥ अथस्त्रीशूद्रप्रायश्चित्तम् ॥

श्रीः ॥ स्त्रीणांहोमःकृताकृतः ॥ करणपक्षेविधवायाःक्षौरांतंपूर्ववत्कृत्वा अमंत्रकाणिदशस्नानानि ॥ सधवायास्तुदंतधावनंकृत्वा तूष्णींदशस्नानानि ॥ वस्त्रपरिधानांतेविष्णुश्राद्धगोदानेकृत्वा प्रायश्चित्तहोमार्थमाचार्यंत्वांवृणेइतिविप्रंवृत्वा ॥ पूर्ववद्विप्रद्वारासर्वंपूर्वांगंकारयित्वास्वयंपंचगव्यंतूष्णींप्राश्यमुख्यप्रत्याम्नायद्रव्यंविसृज्योत्तरांगानिकारयेत् ॥ होमाभावपक्षे दशविधस्नानांतेविष्णुश्राद्धगोदानेकृत्वा विप्रेणपंचगव्यंकारयित्वा तूष्णींप्राश्यप्रायश्चित्तद्रव्यंसंकल्प्यदत्वोत्तरांगविष्णुश्राद्धगोदानदशदानानिकुर्यात् ॥ इतिविप्रस्त्रियाःप्रायश्चित्तप्रयोगः ॥ अथशूद्रस्यसंकल्पांतमविकृतंप्राग्वत् ॥ ततःक्षौरांतेअमंत्रकस्नानानि॥वस्त्रतिलकधारणांतेविष्णुश्राद्धगोदाने॥विप्रद्वारापंचगव्यंकारयित्वास्वयंतूष्णींपिबेत्॥शूद्रेणकपिलायाःपंचगव्यानिनपेयानि॥नास्यविप्रद्वारापिहोमः॥प्रायश्चित्तद्रव्यंसंकल्प्यदत्वोत्तरांगविष्णुश्राद्धगोदानानिदशदानानिचकुर्यात्॥

॥ ३१४ ॥ अथातुरसन्निधौजाप्यम् ॥

प्राणोत्क्रमणकालेगोमयोपलिप्तभूमौकुशोपर्युपविष्टोदक्षिणशिरःशयितोवातुलस्यूर्ध्वपुंड्रगंगामृत्तिकादिपवित्रैरलंकृतःपरमेश्व

रंस्मरन्पुत्रोत्संगेधारितशिरस्तिष्ठेत् ॥ ततोनानानमित्यादिस्वयंपठेदन्योवाश्रावयेत् ॥ ततःअद्येत्यादिअमृतत्वप्राप्तिकामन
यापुण्यसूक्तादिपाठमहंकरिष्येश्रोष्येवा॥ नानानमितिसूक्तस्यशिशुरांगिरसःपवमानःसोमःपंक्तिःअमृतत्वप्राप्तयेजपेश्रवणेवा
विनियोगः॥ नानानंवाउनोधियोविव्रतानिजनानां। तक्षारिष्टंरुतंभिषग्ब्रह्मासुन्वंतमिच्छतींद्रायेंदोपरिस्रव। जरतीभिरोषधी
भिःपर्णेभिःशकुनानां। कार्मारोअश्मभिर्द्युभिर्हिरण्यवंतमिच्छतींद्रायेंदोपरिस्रव। कारुरहंततोभिषगुपलप्रक्षिणीनना। ना
नाधियोवसूयवोनुगाइवतस्थिमेंद्रायेंदोपरिस्रव। अश्वोवोळ्हासुखंरथंहसनामुपमंत्रिणः। शेपोरोमण्वंतौभेदौवारिन्मंडूकंइ
च्छतींद्रायेंदोपरिस्रव ॥ १ ॥ शर्यणावतिसोममिंद्रःपिबतुवृत्रहा। बलंदधानआत्मनिकरिष्यन्वीर्यंमहदिंद्रा०। आपवस्व
विशांपतआर्जीकात्सोममीढ्वः। ऋतवाकेनसत्येनश्रद्धयातपसासुतइंद्रायेंदो०। पर्जन्यवृद्धंमहिषंतंसूर्यस्यदुहिताभरत्। तं
गंधर्वाःप्रत्यगृभ्णन्तंसोमेरसमादधुरिद्रा०। ऋतंवदन्नृतद्युम्नसत्यंवदन्त्सत्यकर्मन्। श्रद्धांवदन्त्सोमराजन्धात्रासोमपरिष्कृत
इंद्रायेंदो०। सत्यमुग्रस्यबृहतस्संस्रवंतिसंस्रवाः। संयंतिरसिनोरसाःपुनानोब्रह्मणाहरइंद्रायेंदो० ॥ २ ॥ यत्रब्रह्मापवमान
छंदस्यांवाचंवदन्। ग्राव्णासोमेमहीयतेसोमेनानंदंजनयन्निंद्रायेंदो०। यत्रज्योतिरजस्रंयस्मिँल्लोकेस्वर्हितं। तस्मिन्मां
धेहिपवमानामृतेलोकेऽक्षितइंद्रायेंदो०। यत्रराजावैवस्वतोयत्रावरोधनंदिवः। यत्रामूर्यह्वतीरापस्तत्रमाममृतंकृधींद्रायें
दो०। यत्रानुकामंचरणंत्रिनाकेत्रिदिवेदिवः। लोकायत्रज्योतिष्मंतस्तत्रमाममृतंकृ०। यत्रकामानिकामाश्चयत्रब्रध्नस्यवि
ष्टपं। स्वधाचयत्रतृप्तिश्चतत्रमाममृतं०। यत्रानंदाश्चमोदाश्चमुदःप्रमुदआसते। कामस्ययत्राप्ताःकामास्तत्रमाममृतं० ॥ ३ ॥

यइंदोःपवमानस्यानुधामान्यक्रमीत् । तमाहुःसुप्रजाइतियस्तेसोमाविधन्मनइंद्रायेंदो० । ऋषेमंत्रकृतांस्तोमैःकश्यपोद्वर्धयन्गिरः । सोमंनमस्यराजानंयोजज्ञेवीरुधांपतिरिंद्रायेंदो० । सप्तदिशोनानासूर्याःसप्तहोतारऋत्विजः । देवाआदित्यायेसप्ततेभिःसोमाभिरक्षनइंद्रायेंदो० । यत्तेराजञ्छृतंहविस्तेनसोमाभिरक्षनः । अरातीवामानस्तारीन्मोचनःकिंचनाममदिंद्रायेंदो० ॥ ४ ॥ यत्रतत्परमंपदंविष्णोर्लोकेमहीयते । देवैःसुकृतकर्मभिस्तत्रमाममृतंकृधींद्रायेंदो० ॥ यत्रतत्परमाव्ययंभूतानामधिपतिः । भावभाविचयोगींचतत्रमाममृतंकृधींद्रायेंदो० ॥ ५ ॥ इतिनानानंसूक्तं ॥ ततउपनिषद्भागान्अन्यानिचपुण्यसूक्तानिगीतांस्तोत्राणिचसहस्रनामादीनिपठेत् । श्रृणुयाद्वा । श्रोतुःसंकल्पाशक्तौश्रावयिताऽमुकशर्मणोस्यामृतत्वरूपफलप्राप्तयेमुकंश्रावयिष्येइतिसंकल्पयेत् । श्रीरामादिस्मरणंचकार्यं ॥ इतिआतुरसंनिधौजाप्यविधिः ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

॥ ३१५ ॥ अथमरणोत्तरंविधिः ॥

श्रीः ॥ पूर्वमकृतेप्रायश्चित्तेप्राणोत्क्रमणोत्तरंपुत्रादिःकर्माधिकारीआचम्यप्राणानायम्यदेशकालौसंकीर्त्य ॥ अमुकगोत्रस्यामुकशर्मणःपित्रादेःप्रेतस्यजन्मप्रभृत्यद्ययावत् ज्ञानाज्ञानकामाकामसकृदसकृत्कृतकायिकवाचिकमानसिकसांसर्गिकस्पृष्टास्पृ

---

१ तत्रपुत्राद्यधिकारिणापित्रादिकमासन्नमरणंदृष्ट्वाषडब्दत्र्यब्दसार्धाब्दादिप्रायश्चित्तंतिलपात्रवैतरणी-उत्क्रांति-मोक्ष-ऋणधेन्वादिदानानिन्तेनकरणीयानिस्वयंवातमुद्दिश्यकर्तव्यानि।उक्तप्रायश्चित्तादिदानांतविधिमकृत्वापित्रादिमरणेपुत्रादिनाप्रायश्चित्तंकृत्वादाहादिकर्तव्यं।दानानित्वेकादशाहे॥

ष्टभुक्ताभुक्तपीतापीत सकलपातकातिपातकोपपातकलघुपातकसंकरीकरणमलिनीकरणापात्रीकरणजातिभ्रंशकरप्रकीर्णक पातकानांमध्येसंभावितपापानांनिरासार्थंषडब्दत्र्यब्दसार्धाब्दान्यतमप्रायश्चित्तंप्रतिप्राजापत्यकृच्छ्रंतत्प्रत्याम्नायगोनिष्क्रयी भूतताम्रकार्षापणपरिमितद्रव्यदानेनसूतकांतेहमाचरिष्ये ॥ (मात्रादौतुअमुकगोत्रायाःअमुकदायाःप्रेतायाःप्रेतत्वेत्यादिपूर्ववत्सर्वत्र) पुनर्देशकालौस्मृत्वामुकगोत्रस्यामुकशर्मणःपित्रादेःप्रेतस्यऊर्ध्वोच्छिष्टाधरोच्छिष्टोभयोच्छिष्टास्पृश्यस्पृष्टांतरालखट्वामरणादिजनितप्रत्यवायपरिहारार्थं पंचदश-द्वादश-नव-षट्-त्रि-कृच्छ्राद्यन्यतमकृच्छ्रात्मकंप्रायश्चित्तंप्रतिकृच्छ्रंतत्प्रत्याम्नायगोनिष्क्रयीभूतताम्रकार्षापणपरिमितद्रव्यदानेनसूतकांतेहमाचरिष्ये ॥ ॥ रात्रिमृतौदिवादाहे ॥ अमुकगोत्रस्यामुकप्रेतस्यरात्रावकृतसंस्कारजनितप्रत्यवायपरिहारपूर्वकंदाहाद्यधिकारसिद्ध्यर्थंपंचगव्यस्नानपूर्वकंकृच्छ्रत्रयप्रायश्चित्तंप्रतिकृच्छ्रंतत्प्रत्याम्नायगोनिष्क्र० सूतकांतेआचरिष्ये ॥ ॥ पुनर्देशकालकथनांतेआत्मशुद्धिद्वारापित्रादेरौर्ध्वदेहिकाधिकारसिद्ध्यर्थं द्वादश-षट्-त्रि-कृच्छ्राद्यन्यतमंप्रायश्चित्तंप्रतिकृच्छ्रंतत्प्रत्याम्नायगोनिष्क्रयी० ॥ ॥ पित्रादेरंत्यकर्माधिकारार्थवपनंकरिष्ये ॥ कर्तृभिन्नैःपित्रादिमरणनिमित्तंवपनंकरिष्यइतिसंकल्प्य ॥ यानिकानिचपापानिब्रह्महत्यासमानिच ॥ केशानाश्रित्यतिष्ठंतितस्मात्केशान्वपाम्यहं ॥ इतिकक्षोपस्थवर्जंकेशश्मश्रुलोमनखानिदक्षिणसंस्थानिवापयित्वास्नायात् ॥ ॥ छ ॥

१ इदंवपनरात्रिमृतौपरेहनिदिवैवकार्यं । कर्तृभिन्नैस्तदैवदशमेहनिवायथाचार । भर्तरिमृतेपत्न्याआद्येदशमेहनिवावपनकार्यं ॥

॥ ३१६ ॥ अथगृहात्स्मशानेशवनयनप्रकारः ॥

(तत्रपूर्वंदशहोत्राभिःप्रेतस्नापनं। इतःसर्वंकृत्यंप्राचीनावीतिनाकार्यंदक्षिणापवर्गंच । मंत्रास्तु चित्तिःस्रुगासीश्त् । चित्तमाज्यमासीश्त्। वाग्वेदिरासीश्त् । अधीतंबर्हिरासीश्त्। केतोअग्निरासीश्त् । विज्ञातमग्नीदासीश्त् । प्राणोहविरासीश्त् । सामाध्वर्युरासीश्त्। वाचस्पतिर्होतासीश्त्। मनउपवक्तासीश्त् १०। तेवाएतंग्रहमगृह्णत। वाचस्पतेविधेनामन् । विधेमतेनामं। विधेस्त्वमस्माकंनामद्यांगच्छ। इति) प्रेतंसंस्नाप्यगोपीचंदनतुलसीमूलमृत्तिकाभिरलंकृत्य नलदमालां (काळ्यावाळ्याच्यामूळांचीमाळा) जपामालांवाकंठेप्रतिमुच्य अहतेनवाससाप्रत्यगग्रेणत्रिभिर्भागैःशिरःप्रभृत्यंगुलिपर्यंतंपादतलवर्जंप्रेतमाच्छाद्यतस्यपाददेशस्थंचतुर्थंभागंछित्त्वातेनात्मनउत्तरीयंकुर्यात्।द्वादशाहांतंप्रेतकृत्येषुतदेवधारयेत्॥ततःशिविकायांप्रेतंप्राक्शिरसमूर्ध्वमुखंशाययित्वा सजातीयाःप्रेतंदाहदेशंप्रतिनयेयुः॥ श्रौताग्नयःस्मार्ताग्निर्वाग्रेन्येननेतव्यः। प्रेताग्न्योर्मध्येऽन्येननगंतव्यं ॥ सर्वेसपिंडादयोऽधःकृतोपवीताअप्रावरणामुक्तकेशावृद्धपुरःसराःप्रेतमनुगच्छेयुः ॥ तत्रब्राह्मणोनगरस्यपश्चिमद्वारेणनेयः ॥ पथिमध्येशिविकांनिधाय (सक्तुपिंडद्वयंकृत्वा ॥ अतिद्रवेतिद्वयोर्यमश्वानौत्रिष्टुप्अध्वनिपिंडदानेवि० ॥ अतिद्रवसारमेयौश्वानौचतुरक्षौशबलौसाधुनापथा ॥ अथापितॄन्सुविदत्राँउपेहियमेनयेसधमादंमदंति ॥ शवस्यदक्षिणेश्यामायाः

१ अयंधनुश्चिह्नातर्गतःस्नानविधिरग्रेतनमध्वपिंडदानंचप्राचीननारायणभट्टप्रयोगेपुनोपलभ्यतेतथापिवहुत्रकुर्वंतीत्यत्रोपन्यस्तं ॥ २ अत्राध्वपिंडतःपूर्वंइमेजीवेत्यस्यसंकुसुकोमृत्युस्त्रिष्टुप्प्रेतमुखावलोकनेवि० ॥ इमेजीवाविमृतैराववृत्रन्नभूद्भद्रादेवहूतिर्नोअद्य ॥ प्राचोअगाम नृतयेहसायद्राघीयआयुःप्रतरंदधानाः ॥ इतिमुखावलोकनं वातास्तेवातित्यनेनांजलिदानंचक्वचित्पुस्तकेपूपलभ्यतेपरंतुप्रचुरप्रचाराभावान्नसंगृहीतं ॥

यंपिंडउपतिष्ठतु ॥ यौतेश्वानौयमरक्षितारौचतुरक्षौपथिरक्षीनृचक्षसौ ॥ ताभ्यामेनंपरिदेहिराजन्स्वस्तिचास्माअनमीवंचधेहि ॥ प्रेतवामभागेशबलायायंपिंडउपतिष्ठतुइत्यध्वपिंडद्वयंदत्वा) ततोवाहकाज्युक्रमेणप्रेतंवहंतःशिबिकांश्मशानदेशंनिदध्युः ॥ दाहदेशाद्वायव्यामग्निंनिदध्यात्॥ततोमध्यदेशोच्छ्रितंसमंतान्निम्नंबहुलौषधिकंश्मशानंकल्पयित्वाकंटकिक्षीरवृक्षादीन्युद्वास्यतत्रभूम्यैकदेशंआग्नेय्यांनैर्ऋत्यांवाप्रकल्प्यतत्रवायवीप्रभृत्याग्नेयीपर्यंतंऊर्ध्वबाहुनरायामंदीर्घंसाग्नेयीप्रवणंईशानीमारभ्यनिर्ऋतिपर्यंतंपंचारत्निमात्रंतिर्यगायतंद्वादशांगुलमधःखातंगर्तंखानयेत् ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

॥ ३१७ ॥ अथप्रेतस्यपुनःसंधानं ॥

श्रीः ॥ मृतस्यगृह्याग्निविच्छेदे देशकालौनिर्दिश्यअमुकगोत्रस्यामुकशर्मणःपित्रादेःगृह्याग्निविच्छेददिनादारभ्यएतावंतंकालंगृह्याग्निविच्छेदजनितप्रत्यवायपरिहारद्वाराश्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थं प्रत्यब्दंएककृच्छ्रप्रायश्चित्तंतत्प्रत्याम्नायगोनिष्क्रयीभूतयथाशक्तिरजतद्रव्यदानद्वारासूतकांतेहमाचरिष्ये ॥ गृह्याग्निविच्छेदेनलुप्तानांसायंप्रातर्होमानांतथादर्शपूर्णमासस्थालीपाकानांचव्रीह्यादिद्रव्यमाज्यंचतन्निष्क्रयंवासूतकांतेब्राह्मणेभ्योदातुमहमुत्सृज्ये ॥ आचम्यअमंत्रकंप्राणायामंकृत्वातिथ्यादिसंकीर्त्यप्राचीनावीतीअमुकगोत्रस्यामुकशर्मणःपित्रादेःअग्निविच्छेदनिमित्तकंदाहायाग्निसिद्ध्यर्थंप्रेताधानंकरिष्ये ॥ चतुरस्रंस्थंडिलंकृत्वासंभारान्यथालाभंसंपाद्यतद्गोमयेनोपलिप्ययज्ञियकाष्ठेनोल्लिख्यलौकिकाग्निंस्थंडिलस्याग्नेय्यांनिधाय जुष्टोदमूनेत्यादिनावाह्यव्याहृतिभिरग्निंप्रतिष्ठाप्यसमिध्यचत्वारिशृंगेतिध्यात्वापरिसमुह्यपरिस्तीर्यपर्युक्ष्य अग्नेरुत्तरतोदर्भेषुप्रोक्षणी

स्रुवौआज्यपात्रंसंमार्गदर्भानासाद्यप्रोक्षणीपात्रमुत्तानंकृत्वा तत्रानंतर्गर्भितसाग्रसमस्थूलप्रादेशमात्रेकुशद्वयरूपेपवित्रेनिधाय शुद्धाभिरद्भिस्तत्पात्रंपूरयित्वागंधादिक्षिस्वाहस्तयोरंगुष्ठोपकनिष्ठिकाभ्यामुदगग्रेपृथक्पवित्रेधृत्वापस्त्रिरुत्पूय पात्राण्युत्तानानिकृत्वासर्वाणित्रिःप्रोक्षेत् ॥ तेपवित्रेआज्यपात्रेनिधायआज्यपात्रंपुरतःसंस्थाप्यतस्मिन्नाज्यमासिच्यअग्नेरुत्तरतोदर्भेषुस्वस्थानेनिधायज्वलतादर्भोल्मुकेनावज्वल्यअंगुष्ठपर्वमात्रंप्रक्षालितंदर्भाग्रद्वयमाज्येप्रक्षिप्य पुनर्ज्वलतातेनैवदर्भोल्मुकेनआज्यंत्रिःपर्यग्निकृत्वातदुल्मुकंनिरस्यअपउपस्पृश्यसवितुष्ट्वेतिउत्पूयअग्नौपवित्रंप्रहरेत् ॥ ततआत्मनोग्रतोभूमिंप्रोक्ष्यतत्रास्तीर्णदर्भेषुआज्यपात्रंनिधायस्रुवंसंमृज्यतूष्णीमग्निमभ्यर्च्य ॥ अयाश्चेतिविमदोअयाळग्निःपंक्तिःप्रेताधानांगाज्यहोमेविनियोगः ॥ ॐ अयाश्चाग्नेस्यनभिशस्तीश्चसत्यमित्वमयाअसि ॥ अयासावयंसाकृतोयासन्हव्यमूहिषेयानोधेहिभेषजंस्वाहा ॥ अयसेग्नयइदं ॥ इत्याज्याहुतिंहुत्वा ॥ यस्याग्नयोजुह्वतोमांसकामाःसंकल्पयंतोयजमानमांसं ॥ जानंतुतेहविषेसादितायस्वर्गलोकमिमंप्रेतंनयंतुस्वाहास्वरिदं ॥ भूःस्वाहाअग्नयइदं ॥ भुवःस्वाहावायवइदं ॥ स्वःस्वाहासूर्यायेदं ॥ भूर्भुवःस्वःस्वाहाप्रजापतयइदं ॥ एवंहुत्वापरिस्तरणानिविसृज्यपुनःपरिसमुह्यपर्युक्ष्याग्निंसंपूज्यविष्णुंस्मरेत् ॥ एवमौपासनःसिद्धोभवति ॥ ॥ ७ ॥

१ भर्तुःपूर्वंपत्नीमरणेप्येवं॥ब्रह्मचारिविधुरविधवाऽविवाहितानुपनीतकन्यापुत्रनिरग्निकभार्यादीनांकपालाग्निनालौकिकाग्निनावादाहः। अग्निवर्णकपालेकरीषादिनोत्पादितोभूर्भुवःस्वःस्वाहेत्याज्याहुत्यासंस्कृतोऽग्निःकपालाग्निः लौकिकाग्निश्चांत्यजाग्निपतिताग्निसूतिकाग्निचित्यग्न्यमेध्याग्निभिन्नोग्राह्यः ॥

॥ ३१८ ॥ अथऔर्ध्वदेहिकविधिः ॥

श्रीः ॥ ततोदाहगर्तादीशानेजानुमात्रंवितस्तिमात्रंवागर्तंकृत्वाजलमापूर्यतत्रावकाशेशैवालंचनिक्षिपेत् ॥ अस्मिन्कर्मणिप्रा
यःप्राचीनावीतित्वमाग्नेय्याभिमुखतादक्षिणापवर्गत्वंचज्ञेयं ॥ ततःकर्ताहस्तौपादौप्रक्षाल्यआचम्यअमंत्रकंप्राणायामंकृत्वादे
शकालौसंकीर्त्य ॥ अमुकगोत्रस्यामुकशर्मणःपित्रादेःप्रेतस्यप्रेतत्वविमोक्षार्थंऔर्ध्वदेहिकंकरिष्येइतिसंकल्प्य ॥ प्राचीनावी
ती ॥ उपसर्पेतिसंकुसुकःपितृमेधास्त्रिष्टुप् ॥ भूमिप्रार्थनेविनियोगः ॥ उपसर्पमातरंभूमिमेतामुरुव्यचसंपृथिवींसुशेवां ॥ ऊर्णे
म्रदायुवतिर्दक्षिणावतएषात्वापातुनिर्ऋतेरुपस्थात् ॥ अपसर्पंतुयेप्रेतायेकेचिदिहपूर्वजाः ॥ स्वस्तिनःकृणुतामाशुआपातःपुन
रागमत् ॥ इतिभूमिंप्रार्थ्य ॥ दिविजाताअप्सुजातायाजाताओषधीभ्यः ॥ अथोयाअद्रिजाआपस्तानःशुंधंतुशुंधनीः ॥ इ
तिस्थलशुद्धिंकृत्वा ॥ अपेतेतियमःपितरस्त्रिष्टुप् ॥ भूमिप्रोक्षणेवि० ॥ अपेतवीतविचसर्पतातोस्माऽएतंपितरोलोकमक्रन् ॥
अहोभिरद्भिरक्तुभिर्व्यक्तंयमोददात्यवसानमस्मै ॥ इतिमंत्रेणपूर्वोक्तगर्तोदकेनान्यजलेनवाशमीशाखयात्रिःप्रदक्षिणंपरिव्रज
न्खातंप्रोक्षेत् ॥ प्रतिपरिव्रजनंमंत्रावृत्तिः ॥ ततोवायव्यांखातांतरेतद्बहिर्वात्रिकोणंस्थंडिलंकृत्वोपलिप्योल्लिख्यअग्नेत्वंक्रव्या
दनामासीतिऔपासनाग्निंप्रतिष्ठापयेत् ॥ कुशमूलेनखातमध्येयमायदहनपतयेचोल्लिखामिइत्येकांरेखामुल्लिख्य ॥ कालायद
हनपतयेचोल्लिखामि इतिउत्तरतः॥ मृत्यवेदहनपतयेचोल्लिखामीतिदक्षिणतउल्लिख्य तासुतिलोदकंनिक्षिपेदेभिर्मंत्रैः ॥ यमा

१ यस्यकपालाग्निर्लौकिकाग्निर्वातस्यतुव्याहृतिभिःक्रव्यादनामानमग्निप्रतिष्ठाप्यखातोल्लेखनकुर्यात् ॥

यदहनपतयेपितृभ्यःस्वधानमःइतिमध्यरेखायां ॥ कालायदहनपतयेपितृभ्यःस्वधानमःइतिमध्यादुत्तरस्यां ॥ मृत्यवेदहनप
तयेपितृभ्यःस्वधानमइतिमध्याद्दक्षिणस्यां ॥ ततःखातेहिरण्यशकलानितिलांश्चप्रक्षिप्य सजातीयाहृतैर्यज्ञियकाष्ठैश्चितिंकु
शलःकुर्यात् ॥ ततःकर्तातस्यांबर्हिरास्तीर्यतदुपरिऊर्ध्वलोमकृष्णाजिनमास्तीर्यप्रेतमग्नेरुत्तरेणनीत्वादक्षिणशिरस्कंचितौनि
शयेत् ॥ ततःप्रेतस्यमुखे नासिकाद्वये चक्षुर्द्वये श्रोत्रद्वये एवंसप्तछिद्रेषुहिरण्यशकलानि तदभावेआज्यबिंदून्वा निक्षिप्य
प्रेतशरीरेघृताक्तांस्तिलान्प्रक्षिप्य॥ततोदेशकालौसंकीर्त्यप्रेतोपासनंकरिष्येइतिसंकल्प्य समिद्द्वयमादाय अग्निंकामंलोकंअनुम
तिंएताःप्रधानदेवताःअग्न्यादाज्येनप्रेतंप्रेतोरसिआज्येनयक्ष्ये ॥ व्याहृतीनांपरमेष्ठीप्रजापतिःप्रजापतिर्बृहती अन्वाधानसमि
द्धोमेविनियोगः॥ ॐ भूर्भुवःस्वःस्वाहाप्रजापतयइदंनमम ॥ अग्निंपरिसमुह्यचितिसहितमग्निंपरिस्तीर्यदक्षिणतोऽग्नेःपर्युक्ष्य
प्रोक्षणींस्रुवंचमसंआज्यभाजनंचेतिएकैकशःउत्तानानिपात्राण्यासादयेत् ॥ ततोगर्तोदकंचमसेआसिच्यदर्भैराच्छाद्यप्रणये
त् ॥ इममग्नइतिदमनोग्निस्त्रिष्टुप्चमसानुमंत्रणेविनियोगः ॥ इममग्नेचमसंमाविजिह्वरःप्रियोदेवानामुतसोम्यानां ॥ एषय
श्चमसोदेवपानस्तस्मिन्देवाअमृतामादयंते ॥ इतिचमसानुमंत्रणंकृत्वा प्रोक्षण्यांकुशैकरूपंपवित्रंनिधायजलमापूर्यगंधादिक्षि
प्त्वाअपस्त्रिरुत्पूयपात्राणिसंप्रोक्ष्यअन्यदर्भेणाच्छाद्य तत्पवित्रंआज्यपात्रेनिधाय आज्यपात्रंपुरतःसंस्थाप्यतस्मिन्नाज्यमासि
च्यस्वस्थानेनिधायज्वलतादर्भोल्मुकेनावज्वल्य अंगुष्ठपर्वमात्रंप्रक्षालितंदर्भाग्रद्वयमाज्येप्रक्षिप्यपुनर्ज्वलतातेनैवदर्भोल्मुकेना
ज्यंत्रिःपर्यग्निकृत्वातदुल्मुकंनिरस्यापःस्पृष्ट्वातत्रस्थमेवाज्यंतूष्णीमुत्पूयपवित्रमद्भिःप्रोक्ष्याग्नौप्रहरेत्॥ ततआत्मनोग्रतोभूमिंप्रो

क्ष्यतत्रदर्भेषुआज्यपात्रंनिधायस्रुवंदक्षिणहस्तेनगृहीत्वासव्येनदर्भानादायसहैवाग्नौप्रताप्य दर्भाग्रैःस्रुवस्यबिलंपृष्ठंचत्रिःसंमृज्यमूलैर्मूलंचप्रोक्ष्यप्रताप्यआज्यादुत्तरतःसंस्थाप्यतूष्णीमग्निमलंकृत्यवामंजान्वाच्य प्राचीनावीतीपराचीनपाणिःस्रुवेणाज्यंजुहुयात् ॥ अग्नयेस्वाहा अग्नयइदं० ॥ कामायस्वाहा कामायेदं० ॥ लोकायस्वाहा लोकायेदं० ॥ अनुमतयेस्वाहा अनुमतयइदं० ॥ एवंचतस्रआज्याहुतीर्हुत्वा ॥ अस्माद्वैत्वमजायथाअयंत्वदभिजायतां ॥ असौस्वर्गायलोकायस्वाहेतिमंत्रेणप्रेतस्योरसिपंचमींजुहुयात् ॥ असावित्यत्रसंबुद्ध्याप्रेतनामनिर्दिशेत् ॥ अमुकप्रेतायेदंनममेतित्यजेत् ॥ अत्रस्विष्टकृतंपात्रसंयोजनंचनास्ति ॥ एवंप्रेतोपासनंकृत्वाततःसक्तुपिंडेनअपूपपंचकंकृत्वापृषदाज्येनाभिघार्य ॥ अग्नेर्वर्मेतिदमनोग्निस्त्रिष्टुप्प्रेतस्यललाटेमुखेचसक्तुपिंडदानेविनियोगः ॥ अग्नेर्वर्मपरिगोभिर्व्ययस्वसंप्रोर्णुष्वपीवसामेदसाच ॥ नेत्वाधृष्णुर्हरसाजर्हृषाणोदधृग्विधक्ष्यन्पर्यंखयाते ॥ इतिललाटेमुखेचद्वौपिंडौदत्वा ॥ अतिद्रवेतिमंत्रद्वयस्ययमश्वानौत्रिष्टुप् बाहुद्वयेहृदयेचसक्तुपिंडदानेवि० ॥ अतिद्रवसारमेयौश्वानौचतुरक्षौशबलौसाधुनापथा ॥ अथापितॄन्त्सुविदत्राँउपेहियमेनयेसधमादंमदंति ॥ यौतेश्वानौयमरक्षितारौचतुरक्षौपथिरक्षीनृचक्षसौ ॥ ताभ्यामेनंपरिदेहिराजन्त्स्वस्तिचास्माअनमीवंचदेहि ॥ इतिबाहुद्वयेपिंडद्वयंहृदयेएकःपिंडइत्येवंपंचसक्तुपिंडान्दद्यात् ॥ ततोधनिष्ठापंचकत्रिपान्नक्षत्रादौमरणेतद्विधिंकृत्वानंतरंचितिपूरणंकार्यं ॥

॥ २१९ ॥ अथपंचकादिदाहविधिः ॥

श्रीः ॥ पंचकमरणेशवसमीपेदेशकालौसंकीर्त्यअमुकगोत्रस्यामुकशर्मणःपित्रादेःप्रेतस्यधनिष्ठापंचकमरणसूचितवंशारिष्टवि

नाशार्थंपंचकविधिंकरिष्ये ॥ दर्भमयीःयवपिष्टानुलिप्ताऊर्णासूत्रवेष्टिताःपंचप्रतिमाःकृत्वानक्षत्रमंत्रैरभिमंत्र्यगंधपुष्पैःसंपू
ज्यप्रथमांशिरसि द्वितीयांनेत्रयोः तृतीयांवामकुक्षौ चतुर्थींनाभौ पंचमींपादयोः इतिन्यस्यतासुक्रमेणाज्यंजुहुयादेभिर्मंत्रैः ॥
प्रेतवाहायस्वाहा प्रेतवाहायेदं ॥ प्रेतसखायस्वाहा प्रेतसखायेदं ॥ प्रेतपायस्वाहाप्रेतपायेदं ॥ प्रेतभूमिपायस्वाहा प्रेतभूमि
पायेदं ॥ प्रेतहर्त्रेस्वाहा प्रेतहर्त्रइदं॥ ततःतदुपरिउदकधारांदत्वा॥यमायसोमंसुनुतयमायजुहुताहुविः॥यमंहयज्ञोगच्छत्य
ग्निर्दूतोअरंकृतःस्वाहा ॥ यमायेदं ॥ त्र्यंबकंयजामहेसुगंधिंपुष्टिवर्धनं ॥ उर्वारुकमिवबंधनान्मृत्योर्मुक्षीयमामृतात्स्वाहा ॥
मृत्युंजयायेदंइति प्रत्येकंप्रतिमासुआज्याहुतीजुहुयात् ॥ ततःप्रेतमुखेकनकहीरकनीलपद्मरागमौक्तिकेतिपंचरत्नानितदभा
वेकर्षार्धस्वर्णं तदभावेघृतंदत्वापुत्तलैःसहप्रेतंदहेत् ॥ ॥ त्रिपादृक्षमरणे ॥ अमुकत्रिपादनक्षत्रमरणसूचितवंशारिष्ट
विनाशार्थंतद्विधिंकरिष्ये ॥ पूर्ववत्पुत्तलिकात्रयंनिर्मायसंपूज्यदाहसमये प्रथमांशिरसि ॥ द्वितीयांनेत्रयोः तृतीयांकुक्षौ ए
वंन्यस्य प्रेतवाह [1] प्रेतसख २ प्रेतप ३ इतिनामभिस्तदुपरिपूर्ववद्धृतंहुत्वायथालिंगंत्यक्त्वाउदकधारांदत्वा यमायसोमंत्र्यं
बकमितिमंत्राभ्यांप्रत्येकमाहुतिद्वयंहुत्वाप्रतिप्रतिमां ॥ घहवपांजातवेदःपितृभ्योयत्रैनान्वेत्थनिहितान्पराके ॥ कुल्याउग्र
ताःक्षरंतुसत्याएताआशिषःसंतुकामैःस्वाहा ॥ अग्नयेजातवेदसइदं० ॥ ॥ त्रिपुष्करद्विपुष्करमरणे ॥ देश०अमुक
त्रिपुष्करयोगेद्विपुष्करयोगेवामरणसूचितवंशारिष्टविनाशार्थंकृच्छ्रत्रयप्रायश्चित्तंयथाशक्तिद्रव्यदानद्वाराहमाचरिष्ये ॥ पुन

१ तत्रायंविशेषः ॥ नक्षत्रांतरेमृतस्यपंचकेदाहप्राप्तौपुत्तलविधिरेवनशांतिकं ॥ पंचकमृतस्यनक्षत्रांतरेश्विन्यादौदाहप्राप्तौशांतिकमेवनपुत्तलविधिः ॥

देश० अमुकस्यत्रिपुष्करयोगमरणसूचितवंशारिष्टविनाशार्थंत्रिपुष्करविधिंकरिष्ये ॥ त्रिपादवत्प्रतिमात्रयकरणाद्याज्याहु त्यंतंसर्वंकुर्यात् ॥ द्विपुष्करेतु प्रतिमाद्वयंकृत्वाप्रेतशिरसि १ नेत्रयोः २ न्यस्य प्रेतवाह प्रेतसख इतिनामभ्यांपूर्ववद्धृतंहु त्वान्यत्सर्वंपूर्ववत्कुर्यात् ॥ इतिपंचकादिमरणदाहविधिः ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

॥ ३२० ॥ अथचितिपूरणम् ॥

श्रीः ॥ ततश्चितिंपरिपूर्य ॥ क्रव्यादमितिदमनोग्निस्त्रिष्टुप् ॥ अग्निप्रज्वालनेविनियोगः ॥ क्रव्यादमग्निंप्रहिणोमिदूरंयमरा ज्ञोगच्छतुरिप्रवाहः ॥ इहैवायमितरोजातवेदादेवेभ्योहव्यंवहतुप्रजानन् ॥ इतिमंत्रेणपुंसःशिरोदेशेस्त्रियाःपाददेशेऽग्निंप्र ज्वाल्यवक्ष्यमाणमंत्रैर्वस्त्रपल्लवैश्चितौवायुःकार्यः ॥ वातास्तेवांतुपथिपुण्यगंधासनःसुखागात्रसुखानुलोमाः ॥ त्वचःसुखामांस सुखाअस्थिसौख्यावहतुत्वांमरुतःसुकृतांयत्रलोकाः ॥ ॥ इमाआपोमधुमत्योस्मिंस्तेलोकउपदुह्यंतामक्षीयमाणाःस्वधानमः ॥ इमाआपोमधुमत्योंतरिक्षेतेलोकउपदुह्यंतामक्षीयमाणाःस्वधानमः ॥ इमाआपोमधुमत्यःस्वर्गेतेलोकउपदुह्यंतामक्षीयमाणाः स्वधानमः ॥ ततोदह्यमानंप्रेतंतिलप्रक्षेपेणानुमंत्रयीत ॥ प्रेहिप्रेहीतिद्वयोर्यमःपितरस्त्रिष्टुप् ॥ दह्यमानप्रेतानुमंत्रणेविनि योगः ॥ प्रेहिप्रेहिपथिभिःपूर्व्येभिर्यत्रानःपूर्वेपितरःपरेयुः ॥ उभाराजानास्वधयामदंतायमंपश्यासिवरुणंचदेवं ॥ संगच्छ स्वपितृभिःसंयमेनेष्टापूर्तेनपरमेव्योमन् ॥ हित्वायावद्यंपुनरस्तमेहिसंगच्छस्वतन्वासुवर्चाः ॥ अतिद्रवेतिद्वयोर्यमश्वानौत्रि ष्टुप् ॥ दह्यमानप्रेतानु० ॥ अतिद्रवसारमेयौश्वानौचतुरक्षौशबलौसाधुनापथा ॥ अथापितृन्त्सुविदत्राँउपेहियमेनयेसधमा

दुंमदंति ॥ यौतेश्वानौयमरक्षितारौचतुरक्षौपथिरक्षीनृचक्षसौ ॥ ताभ्यामेनंपरिदाहेराजन्त्स्वस्तिचास्माअनमीवंचधेहि ॥
मैनमितिषण्णांदमनोग्निस्त्रिष्टुप् ॥ दह्यमानप्रेतानु० ॥ मैनमग्नेविदहोमाभिशोचोमास्यत्वचंचिक्षिपोमाशरीरं ॥ यदाशृतं
कृणवोजातवेदोथेमेनंप्रहिणुतात्पितृभ्यः ॥ शृतंयदाकरसिजातवेदोथेमेनंपरिदत्तात्पितृभ्यः ॥ यदागच्छात्यसुनीतिमेताम
थादेवानांवशनीभवाति ॥ सूर्यंचक्षुर्गच्छतुवातमात्माद्यांचगच्छपृथिवींचधर्मणा ॥ अपोवागच्छयदितत्रतेहितमोषधीषुप्रति
तिष्ठाशरीरैः ॥ अजोभागस्तपसातंतपस्वतंतेशोचिस्तपतुतंतेअर्चिः ॥ यास्तेशिवास्तन्वोजातवेदस्ताभिर्वहैनंसुकृतामुलोकं ॥
अवसृजपुनरग्नेपितृभ्योयस्तआहुतश्चरतिस्वधाभिः ॥ आयुर्वसानउपवेतुशेषःसंगच्छतांतन्वाजातवेदः ॥ यत्तेकृष्णःशकु
नआतुतोदपिपीलःसर्पउतवाश्वापदः ॥ अग्निष्टद्विश्वादगदंकृणोतुसोमश्चयोब्राह्मणाँआविवेश ॥ ॥ पूषात्वेतिचतसृणां
देवश्रवाःपूषात्रिष्टुप् ॥ दह्यमानप्रेतानु० ॥ पूषात्वेतश्च्यावयतुप्रविद्वाननष्टपशुर्भुवनस्यगोपाः ॥ सत्वैतेभ्यःपरिददत्पितृभ्यो
ग्निर्देवेभ्यःसुविदत्रियेभ्यः ॥ आयुर्विश्वायुःपरिपासतित्वापूषात्वापातुप्रपथेपुरस्तात् ॥ यत्रासतेसुकृतोयत्रतेययुस्तत्रत्वादेवः
सवितादधातु ॥ पूषेमाआशाअनुवेदसर्वाःसोअस्माँअभयतमेननेषत् ॥ स्वस्तिदाआघृणिःसर्ववीरोप्रयच्छन्पुरएतुप्रजा
नन् ॥ प्रपथेपथामजनिष्टपूषाप्रपथेदिवःप्रपथेपृथिव्याः ॥ उभेअभिप्रियतमेसधस्थेआचपराचचरतिप्रजानन् ॥ ॥ उपसर्प
तिचतसृणांसंकुसुकःपितृमेधास्त्रिष्टुप् द्वितीयाप्रस्तारपंक्तिः चतुर्थीजगती॥दह्यमानप्रेतानु० ॥ उपसर्पमातरंभूमिमेतामुरुव्यचसं
पृथिवींसुशेवां ॥ ऊर्णम्रदायुवतिर्दक्षिणावतएषात्वापातुनिर्ऋतेरुपस्थात् ॥ उच्छ्वंचस्वपृथिविमानिबाधथाःसूपायनास्मैभ

॥ तेगृहासोघृत
वसूपवंचना ॥ मातापुत्रंयथासिचाभ्यैनंभूमऊर्णुहि ॥ उच्छ्वंचमानापृथिवीसुतिष्ठतुसहस्रंमितउपहिश्रयंतां ॥ एतांस्थूणांपितरोधारयंतुते
श्रुतोभवंतुविश्वाहास्मैशरणाःसंत्वत्र ॥ उत्तेस्तभ्नामिपृथिवींत्वत्परीमंलोगंनिदधन्मोऽअंहरिषं ॥ सोमएकेभ्यःपवतेघृतमेक
त्रायमःसादनातेमिनोतु ॥ ॥ सोमएकेभ्यइतिपंचानांयमोभाववृत्तोनुष्टुप् ॥ दह्यमानप्रेतानु० ॥ तपोयेचक्रिरेमहस्तां० ॥ ये
उपासते ॥ येभ्योमधुप्रधावतितांश्चिदेवापिगच्छतात् ॥ तपसायेअनाधृष्यास्तपसायेस्वर्ययुः ॥ येचित्पूर्वऋतसापऽऋतावानऋतावृधः ॥
युध्यंतेप्रधनेषुशूरासोयेतनूत्यजः ॥ येवासहस्रदक्षिणास्तांश्चिदेवापिगच्छतात् ॥ ऋषीन्तपस्वतोयमतपोजाँऽअपिगच्छतात्॥
पितृन्तपस्वतोयमतांश्चिदेवापिगच्छतात् ॥ सहस्रणीथाःकवयोयेगोपायंतिसूर्यं ॥ ऋषीन्तपस्वतोयमतपोजाँऽअनु ॥ तावस्मभ्यंदृ-
उरूणसावित्यस्ययमश्वानौत्रिष्टुप् ॥ दह्यमानप्रेतानु० ॥ उरूणसावसुतृपाउदुंबलौयमस्यदूतौचरतोजनाँऽअनु ॥ तावस्मभ्यंदृ-
शयेसूर्यायपुनर्दातामसुमद्येहभद्रं ॥ एतैर्मंत्रैर्दह्यमानंप्रेतमनुमंत्र्य ॥ ॥ ततःकर्तासव्येसेजलपूर्णकुंभंगृहीत्वाश्मशानस्थितंना
तिस्थूलमस्फुटितंश्लक्ष्णमश्मानमादायकुंभस्यपृष्ठभागेतेनाश्मनाछिद्रंकृत्वाप्रेतपाददेशादारभ्यतत्पर्यंतमप्रदक्षिणंपरिव्रजन्ज
पेत् ॥ वातास्तेवांतुपथिपुण्यंगंधामनःसुखागात्रसुखानुलोमाः ॥ त्वचःसुखामांससुखाअस्थिसौख्यावहंतुत्वांमरुतःसुकृतांयत्र
लोकाः॥ इमाआपोमधुमत्योस्मिंस्तेलोकउपदुह्यंतामक्षीयमाणाःस्वधानमः॥इत्येकवारंपरिक्रम्यपाददेशएवस्थित्वा तेनैवाश्म
नाकुंभेद्वितीयच्छिद्रंकृत्वाव्रजन्जपेत् ॥ वातास्तेवांतु० ॥ इमाआपोमधुमत्योंतरिक्षेतेलोकउपदुह्यंतामक्षीयमाणाःस्वधा
नमः ॥ पुनस्तथैवतृतीयच्छिद्रंकृत्वापूर्ववद्व्रजन्जपेत् ॥ वातास्तेवांतु० इमाआपोमधुमत्यःस्वर्गेतेलोकउपदुह्यंतामक्षीयमा

णाःस्वधानमः ॥ एव.न:पारंक्रम्यप्रेतशिरोदेशेकुंभंस्फोटयित्वाशिलाहस्तःकर्ता ॥ इमेजीवाःसंकुसुकोमृत्युस्त्रिष्टुप् ॥ सव्यमावृ
त्यगमनेविनि० ॥ इमेजीवाविमृतैरावंवृत्रन्नभूम्रद्रादेवहूतिर्नोऽअद्य ॥ प्रांचोअगामनृतयेहसायद्राघीयआयुःप्रतरंदधानाः॥
इतिमंत्रंजपेत् ॥ ततःकर्तृसहिताःसव्यावृत्ताभूत्वापृष्ठतोनवेक्षमाणाःकनिष्ठपूर्वाःकर्तृपुरःसरंसर्वेनिर्गच्छेयुः ॥ ॥ छ ॥

॥ ३२१ ॥ अथतिलांजलिदानम् ॥

श्रीः ॥ ततोयत्रोदकमवहत्स्थिरंभवतितत्रसर्वेगत्वाकपालस्फोटनानंतरंसपिंडाःसोदकाःसगोत्रिणःस्त्रियश्चापिसर्वेमुक्तकेशा
एकवाससोदक्षिणामुखाः महाजलेशरीरमलंपूर्वपरिहितंवस्त्रंचप्रक्षाल्यपुनस्तत्परिधायसर्वेएकदानिमज्ज्यपुनःकैश्चिदुक्तेनअप
नेतिमंत्रेणवामहस्तेनअनामिकयाजलावलोडनंकृत्वा सचैलंस्नात्वाचम्योत्तीर्यैनाश्मनाकुंभच्छिद्राणिकृतानितमश्मानंशुचौ
तीरेदक्षिणाग्रेषुदर्भेषुस्थापयित्वातस्योपरिसितिलमेकैकंजलांजलिंदक्षिणहस्तपितृतीर्थेनसव्योत्तरपाणिकायुगपदयुग्मादद्युःअ
पसव्येनअमुकगोत्रअमुकप्रेतैतत्तेतिलोदकमुपतिष्ठतामिति ॥ ब्रह्मचारीनदद्यात् ॥ पितृमातृगुर्वाचार्यमातामहमातामहीभ्यः
सोपिदद्यात् ॥ शववाहकैश्चांजलिर्देयः ॥ अन्येसुहृदोदद्युर्नवा ॥ दानेपिनाश्मनियमः ॥ पतितव्रात्यादयोनदद्युः ॥ ततो
मुकगोत्रस्यअमुकप्रेतस्यदाहजनिततृपोपशमनार्थंइदंतेवासोदकमुपतिष्ठतामितिकर्ताश्मनिउत्तरीयोदकंदद्यात् ॥ ततःकर्तृ
भिन्नाःसर्वेसपिंडादयः शवस्पर्शिनश्चान्यानिवासांसिपरिधायार्द्राण्यधोदशानिसकृन्निष्पीड्यशोषणार्थमुदग्दशानिनिक्षिप्य
दिनदाहेआतारकोदयात् रात्रिदाहेआदित्योदयात्तत्रैववसीरन् ॥ शववाहकानामप्येवंनियमः ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

॥ ३२२ ॥ अथप्रथमदिनविधिः ॥

श्रीः ॥ कर्तातुआर्द्रवस्त्रःतस्मिन्दिनेतत्कालएवअन्यदिनेपुवा पूर्वाह्णएवप्रागुदीच्यांग्रामाद्बहिःसरित्संगमेमहाजलसन्निधौवा
गत्वाभूमिंसंशोध्यतत्रदशाहांतंकर्मकुर्यात् ॥ स्नात्वाआर्द्रेनवीनेवाससीधृत्वाचम्यदेशकालौस्मृत्वासोत्तरीयःप्राचीनावीतीद
क्षिणामुखःअमुकगोत्रस्यामुकशर्मणःप्रेतस्यपित्रादेः (मात्रादौतुअमुकगोत्रायाअमुकदायाःप्रेतायाः) प्रेतत्वनिवृत्त्याउत्तमलो
कप्राप्त्यर्थं प्रथमदिनविधिंकरिष्यइतिसंकल्प्यताम्रादिमयंनवंभांडंसंशोध्यतस्मिन्पिंडार्थंसकृत्प्रक्षालितान्प्रसृतिपरिमितांस्तं
डुलान्सोदकान्निधायतत्पात्रंलौकिकाग्नावधिश्रित्यस्वयंचरुंश्रपयित्वामृत्तिकास्नानादिकुर्यात् ॥ देशकालौसंकीर्त्यप्राचीनावी
तीपित्रादेरमुकगोत्रस्यामुकप्रेतस्यप्रेतत्वनिवृत्त्याउत्तमलोकप्राप्त्यर्थंप्रथमेहनिदाहजनिततापोपशमनार्थंमृत्तिकास्नानानिकरि
ष्यइतिसंकल्प्य ॥ उदुत्यंजातवेदसंदेवंवहंतिकेतवः ॥ दृशेविश्वायसूर्यं ॥ इतिशुद्धमृदमादाय ॥ आकृष्णेनरजसावर्तमानोनि
वेशयन्नमृतंमर्त्यंच ॥ हिरण्ययेनसवितारथेनादेवोयातिभुवनानिपश्यन् ॥ इतिसूर्यायदर्शयित्वा ॥ सहस्रशीर्षापुरुषःसह
स्राक्षःसहस्रपात् ॥ सभूमिंविश्वतोवृत्वात्यतिष्ठद्दशांगुलं ॥ इतिशिरसिविलिप्य ॥ अंगादंगाल्लोम्नोलोम्नोजातंपर्वणिपर्वणि॥
यक्ष्मंसर्वस्मादात्मनस्तमिदंविवृहामिते ॥ इतिसर्वांगेलिंपेत् ॥ स्नात्वाआचम्यएवंपुनर्द्विवारंकार्यं ॥ ततःआचम्यअद्येत्यादि
प्राचीनावीतीपित्रादेरमुकगोत्रस्यामुकप्रेतस्यदाहजनिततृषोपशमनार्थंतिलतोयांजलिदानंकरिष्यइतिसंकल्प्य कुशोपर्यश्मा
नंस्थापयित्वातदुपरिअमुकगोत्रामुकप्रेतदाहजनिततृषोपशमनार्थंएषतिलतोयांजलिस्तवोपतिष्ठतां ॥ इतिदक्षिणामुखःति

लतोयांजलिंदद्यात् ॥ प्रत्यंजलिस्नानंकार्यं ॥ तिलांजलिसंख्या ॥ प्रतिदिनंएकैकइतिदश ॥ प्रतिदिनंत्रयंस्त्रयइतित्रिंशत् ॥
प्रतिदिनंएकैकवृद्धिरितिपंचपंचाशत् ॥ प्रत्यहंदशदशेत्येवंभवति ॥ प्रत्यहंद्वयोत्तरंवृद्धिरितिदशोत्तरंशतं ॥ एषांपक्षाणांमध्ये
न्यतमपक्षाश्रयणेनतिलांजलिर्देयः ॥ स्नात्वाआचम्य ततःतिलसर्पिर्मधुशर्करापयोमिश्रितंभक्तपिंडंकृत्वाअमुकगोत्रस्यामुकप्रे
तस्यआद्येहनिशिरोवयवनिष्पत्त्यर्थंएषपिंडस्तवोपतिष्ठतामितिकुशोपरिमहांतंपिंडंदत्वापुनः अमुकगोत्रामुकप्रेतएतत्तेतिलोद
कमुपतिष्ठतामितिपिंडोपरिपितृतीर्थेनतिलोदकंप्रक्षिप्यपुनरमुकेत्यादिउपतिष्ठतामित्यंतेनतुलसीदलंभृंगराजपत्रंधूपदीपादि
चदत्वा ॥ अनादिनिधनोदेवःशंखचक्रगदाधरः ॥ अक्षय्यःपुंडरीकाक्षःप्रेतमोक्षप्रदोस्तुवै ॥ इतिपठित्वा ॥ इदंपिंडदानंसति
लोदकंप्रेताप्यायनमस्तु ॥ अस्तुप्रेताप्यायनमितिप्रतिवचनंआचार्योवदेत् ॥ ततःपिंडंजलेप्रवाह्यस्नात्वाआचामेत् ॥ इति ॥

॥ ३२३ ॥ अथनवश्राद्धम् ॥

श्रीः ॥ आचम्यप्राणानायम्यदेशकालौस्मृत्वाअमुकगोत्रस्यामुकप्रेतस्यप्रेतत्वविमोक्षार्थंआद्येहनिनवश्राद्धंकरिष्येइतिसंक
ल्प्य प्राचीनावीतीदक्षिणाभिमुखःआत्मनोऽग्रेदर्भबटुंउदङ्मुखंसंस्थाप्य अमुकगोत्रामुकप्रेतनवश्राद्धेअयंतेक्षणउपतिष्ठतामि
तिएकंकुशंदत्वा अमुकगोत्रामुकप्रेतनवश्राद्धेइदंतेपाद्यमुपतिष्ठतामितिपाद्यंदत्वा अमुकगोत्रस्यामुकप्रेतस्यनवश्राद्धेआसनमु
पतिष्ठतामितिदर्भबटुवामभागेएकंसतिलंकुशंदत्वास्वाग्रेदक्षिणाग्रमेकंकुशंनिधाय तत्रैकमुत्तानंपात्रमासाद्यतत्रैकंपवित्रंनिधा
यतूष्णींजलमासिच्यतूष्णीमेवतिलान्प्रक्षिप्यतूष्णीमर्घ्यंनिवेद्य अमुकगोत्रामुकप्रेतनवश्राद्धेइदमर्घ्यंतवोपतिष्ठतामितिअर्घ्यं

दत्वामुकगोत्रामुकप्रेतआच्छादनमुपतिष्ठतामित्याच्छादनदर्भेदद्यात् ॥ नात्रगंधादिदानं ॥ ततोघृताक्तमन्नंसक्तुवादायअमुकगोत्रायामुकप्रेतायस्वाहेत्येकामाहुतिंदर्भेबटुपाणौहुत्वा अमुकगोत्रायामुकप्रेतायनवश्राद्धेदास्यमानमामंयथाशक्तिसोपस्करंतन्निष्क्रयंवासोदकुंभंसदक्षिणमुपतिष्ठतामितितिलोदकंदद्यात् ॥ ततःपिंडदानार्थमेकंकुशंनिधायाभ्युक्ष्यअमुकगोत्रायामुकप्रेतायाद्येहनिनवश्राद्धेऽयंसक्तुपिंडउपतिष्ठतामितिपिंडंदत्वातदुपरितिलोदकमुपतिष्ठतामितिदत्वानुमंत्र्यशक्त्या प्राणंनिरुध्यपुनरनुमंत्र्यशेषमाघ्रायअमुकगोत्रेत्यादिउपतिष्ठतामित्यंतेन अभ्यंजनांजनेकशिपूपवर्हणेदशांचनिवेद्योपस्थायामुकगोत्रायामुकप्रेतायनवश्राद्धेदक्षिणोपतिष्ठतामितिदक्षिणांदत्वातूष्णींविकिरंदत्वा अनादिनिधन इतिश्लोकंपठित्वाऽभिरम्यतामित्युक्तेऽभिरताःस्मेतिप्रत्युक्तेपिंडंप्रवाह्यस्नायात् ॥ इतिनव (विषम) श्राद्धं ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

॥ ३२४ ॥ अथनग्नप्रच्छादनश्राद्धम् ॥

श्रीः ॥ आचम्यप्राणानायम्यदेशकालौस्मृत्वा प्राचीनावीतीअमुकगोत्रस्यामुकप्रेतस्यप्रेतत्वनिवृत्तिकामःप्रथमदिनविहितंनग्नप्रच्छादनश्राद्धंकरिष्यइतिसंकल्प्य उदङ्मुखंदर्भबटुमुपवेश्यअमुकगोत्रामुकप्रेतनग्नप्र० अयंतेक्षणउपतिष्ठतां ॥ एवंअमुकेत्यादिपाद्यं० ॥ अमुकगोत्रस्यामुकप्रेतस्यनग्नप्र० आसनमुप० ॥ एकपवित्रकोक्ताघ्यर्पात्रेजलमासिच्यानुमंत्र्यतिलोसिप्रेतदैवत्योगोसवेदेवनिर्मितः ॥ प्रत्नवद्भिःप्रत्तःप्रेतेमान्लोकान्प्रीणयाहिनःइतिमंत्रेणतूष्णींवातिलान्प्रक्षिप्यतूष्णीनिवेद्यामुकगोत्रामुकप्रेतनग्न० इदमर्घ्यंतवोपतिष्ठतां ॥ अमुकेत्यादि इदमाच्छादनंतवोपतिष्ठतां ॥ अमुकगोत्रायामुकप्रेतायस्वाहेतिविप्र

पाणौहुत्वा अमुकगोत्रायामुकप्रेतायदास्यमानमामंयथाशक्तिसोपस्करंसघृतंसोदकुंभंसवस्त्रंयथाशक्तिकांस्यपात्रसुवर्णरजत
लोहतैलदक्षिणोपेतंसोपानत्कंसोदपात्रमुपतिष्ठतामित्यामंदद्यात् ॥ ततःपिंडदानार्थमेकंकुशंनिधायाभ्युक्ष्यशुंधंतांप्रेताइत्यु
दकंनिनीयामुकगोत्रायामुकप्रेतायनग्नप्रच्छादनश्राद्धेअयंसक्तुपिंडउपतिष्ठतां पिंडोपरितिलोदकमुपतिष्ठतां ॥ ततोनुमंत्रणा
दिकशिपूपबर्हणदशादानांतंसर्वंनवश्राद्धवत्तूष्णींकृत्वा ॥ अमुकेत्यादिप्रेतनग्नप्र० तुलसीदलंभृंगराजंचोपतिष्ठतामितिद
त्वोपस्थायामुकगोत्रायामुकप्रेतायनग्नप्रच्छादनश्राद्धेदक्षिणोपतिष्ठतां ॥ अनादिनिधनोदेवइत्यादिस्नानांतंपूर्ववत् ॥ इति॥

॥ ३२५ ॥ अथपाथेयश्राद्धम् ॥

श्रीः ॥ अस्मिन्नेवाहनिपाथेयश्राद्धं ॥. आचम्यप्राणानायम्यदेशकालौस्मृत्वाप्राचीनावीती ॥ अमुकगोत्रस्यामुकप्रेतस्यमनु
ष्यलोकात्प्रेतलोकगमनार्थंपाथेयश्राद्धंकरिष्येइतिसंकल्प्यामुकगोत्रामुकप्रेतपाथेयश्राद्धेअयंतेक्षणउपतिष्ठतां ॥ अमुकेत्यादि
पाद्यं०॥ अमुकगोत्रस्यामुकप्रेतस्यपाथेयश्राद्धेआसनं० ॥ एकपवित्रार्घ्यपात्रेजलमासिच्यानुमंत्र्यतिलोसीत्यूहितमंत्रेणतूष्णीं
वातिलान्प्रक्षिप्यतूष्णींनिवेद्यअमुकगोत्रामुकप्रेतपाथेय० अर्घ्यं० ॥ अमुकेत्यादिआच्छादनंउपतिष्ठतां ॥ अमुकगोत्रायामुक
प्रेतायस्वाहेतिपाणौहुत्वाऽमुकगोत्रायामुकप्रेतायामंतन्निष्क्रयंवायथाशक्तिसोपस्करंसघृतंसोदकुंभंसवस्त्रंयथाशक्तिकांस्यसुव
र्णरजतलोहतैलदक्षिणोपेतंसोपानत्कंसोदपात्रमुपतिष्ठतामितितिलोदकंक्षिपेदिति ॥ ततःपिंडदानार्थमेकंकुशंनिधायाभ्युक्ष्य
शुंधंतांप्रेताइत्युदकंनिनीयअमुकगोत्रायामुकप्रेतायपाथेयश्राद्धेअयंसक्तुपिंडउपतिष्ठतां ॥ अनुमंत्रणादिकशिपूपबर्हणदशा

दानांतंसर्वंनवश्राद्धवत्तूष्णींकृत्वाअमुकेत्यादिप्रेततुलसीदलंभृंगराजंचउप०इति दत्वोपस्थाय ॥ अमुकगोत्रायामुकप्रेतायपाथे
यश्राद्धेदक्षिणोपतिष्ठतां ॥ अनादिनिधनइत्यादिस्नानांतंपूर्ववत् ॥ इतिपाथेयश्राद्धं ॥ ॥ ततःपूर्वशोपणार्थंस्थापितानिव
स्त्राणिधारयेयुः ॥ ततःकर्तापिपरिधानीयंआर्द्रवस्त्रंउत्तीर्यत्रिगुणमधोदशमर्धवन्निष्पीड्यशोपणायउदगग्रंविसृजेत् ॥ त
तोदिवामृतौदृष्टेष्वृक्षेषुरात्रिमृतौउदितेसूर्येबालपुरःसराःवृद्धजघन्यागृहंगत्वाद्वारदेशेनिंबपत्राणिविदश्यफूत्कृत्याचम्यपापा
णाग्निगोमयाक्षततिलोदकदूर्वावृषभसर्षपान्यथालाभंस्पृष्ट्वादेहल्यश्मनिचरणंदत्वागृहंविशेयुः॥ शववाहकानामपिनिंबपत्रदं
शादिएकाहमाशौचंच ॥ ततःशिक्ययोर्नवेमृन्मयभाजनेजलंदुग्धंचप्रक्षिप्य ॥ प्रेतात्रस्नाहीदंचपिबेतिवदेत् ॥ इदंचकृताकृ
तं ॥ अस्मिन्दिनेक्रीतंसुहृद्भ्योलब्धंवाश्नीयुः॥ गोत्रजादीनांतद्दिनेतद्गृहएवभोजनं ॥ आमिषलवणपयोमिष्टापूपपायसादिकं
नाश्नीयुः ॥ हविष्यान्नमेवभुंजीरन् ॥ कर्ताभोजनकालेसघृतमन्नमादायामुकप्रेतायेदमन्नमुपतिष्ठतामितिगृहोपरिभोजनस्थ
लसमीपेवादद्यात् ॥ दशाहांतंभोजनस्थानविपर्ययोपितावत्सर्यंतंनकार्यः ॥ लेखनहास्यहर्षोच्चासनोत्कृष्टवस्त्रादिधारणतैला
भ्यंगस्त्रीसंगखट्वाशयनान्यस्पर्शादीनिवर्जयेयुः॥ रात्रौपृथगेवतृणास्तृतभूमौशयीरन् ॥ महागुरुनिपातेषुत्र्यहमेकाहंचोपवा
सः ॥ पारणाचक्रीतेनसुहृद्भ्योलब्धेनवा ॥ पत्न्याचैवं ॥ बालवृद्धातुराणांनैतेनियमाः ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

॥ ३२६ ॥ अथास्थिसंचयनम् ॥

तच्चआशौचमध्येतुप्रथमेद्वितीयेतृतीयेचतुर्थेसप्तमेनवमेवादिनेकार्यम् ॥ तत्रद्विपादत्रिपादनक्षत्राणिकर्तुर्जन्मनक्षत्रंच

वर्ज्यं ॥ संभवेर्केभौममंदवारानंदातिथयश्चवर्ज्याः ॥ अस्थाश्वसूकरशूद्रादिस्पर्शेपंचगव्येनशालग्रामतुलस्युदकैःप्रोक्षणं ॥ दाह
देशंगत्वाआचम्यतूष्णींप्राणानायम्यदेशकालौस्मृत्वाप्राचीनावीती अमुकगोत्रस्यामुकप्रेतस्यप्रेतत्वनिवृत्त्यर्थंअस्थिसंचयनंक
रिष्यइतिसंकल्प्यशमीशाखयाक्षीरमिश्रोदकेनाप्रदक्षिणंत्रिःपरिव्रजन्चितिदेशंप्रोक्षेत्॥शीतिकेशीतिदमनोग्निस्त्रिष्टुप्॥ चि
तिप्रोक्षणेवि० ॥ शीतिकेशीतिकावतिह्लादिकेह्लादिकावति ॥ मंडूक्या ३ सुसंगमइमंस्व १ ग्निंहर्षय ॥ इतिमंत्रेणपादादारभ्य
सर्वांचितिंत्रिःप्रोक्षेत् ॥ प्रतिप्रोक्षणंमंत्रावृत्तिः ॥ ततोवृद्धाविषमाःकर्तृसहिताअंगुष्ठोपकनिष्ठिकाभ्यांएकैकमस्थिपादप्रभृति
शिरःपर्यंतंगृहीत्वायथाशब्दोनभवतितथाकुंभेनिदध्युः ॥ स्त्रियाःकुंभ्यां ॥ स्तनरहितःकुंभःसस्तनीकुंभी ॥ अन्यद्भस्मशूर्पेणसं
शोध्यसूक्ष्माण्यस्थीन्यपिकुंभेनिधायभस्मगंगायांक्षिपेत्॥ततोवर्षाकालादन्यकालेजलंनागच्छतिताद्दशेशुचिप्रदेशेगर्तंकृत्वा॥
उपसर्पेतिसंकुसुकःपृथिवीमृत्युःपितरोवात्रिष्टुप्॥ गर्तेस्थिकुंभनिक्षेपणेविनि० ॥ उपसर्पमातरंभूमिमेतामुरुव्यचसंपृथिवींसुशे
वां ॥ ऊर्णम्रदायुवतिर्दक्षिणावतएषात्वापातुनिर्ऋतेरुपस्थात् ॥ इतिमंत्रेणकर्तागर्तेघटंनिदध्यात् ॥ उच्छ्वंचस्वेतिसंकुसुको
मृत्युःपितरःपृथ्वीवाप्रस्तारपंक्तिः ॥ गर्तेपांसुक्षेपणेवि० ॥ उच्छ्वंचस्वपृथिविमानिबाधथाःसूपायनास्मैभवसूपवंचना ॥ मा
तापुत्रंयथासिचाभ्येनंभूमऊर्णुहि ॥ अनेनघटस्यसमंतात्खातेमृदंक्षिपेत् ॥ उच्छ्वंचमानेतिसंकुसुकःपृथ्वीमृत्युःपितरोवात्रिष्टु
प् ॥ अस्थिकुंभसमीपेजपेवि० ॥ उच्छ्वंचमानापृथिवीसुतिष्ठतुसहस्रंमितउपहिश्रयंतां ॥ तेगृहासोघृतश्चुतोभवंतुविश्वाहास्मै
शरणाःसंत्वत्र ॥ इतिमंत्रमंजलिंबद्ध्वाजपेत् ॥ उत्तेस्तभ्नामीतिसंकुसुकःपृथ्वीपितरोमृत्युर्वात्रिष्टुप्॥ घटस्यमुखपिधानेवि० ॥

उत्तेस्तभ्नामिपृथिवींत्वत्परीमंलोगंनिदधन्मोऽअहंरिंपं ॥ एतांस्थूणांपितरोधारयंतुतेत्वायमःसादनातेमिनोतु ॥ इतिनवखर्पं रंघटोपरिनिदध्यात् ॥ ततोयथाकुंभोनदृश्यतेतथामृदंनिधायपश्चादनवेक्ष्यमाणोन्यत्रगत्वास्नायात् ॥ ॥ ७ ॥

॥ ३२७ ॥ अथास्थिसंचयनश्राद्धम् ॥

श्रीः ॥ ततोगोमयेनस्मशानदेशमनुलिप्यतत्र (दक्षिणाग्रां) त्रिकोणांवेदिंकृत्वा देशकालौसंकीर्त्यप्राचीनावीतीअमुकगोत्रस्यामुकप्रेतस्यप्रेतत्वनिवृत्त्यर्थवेदिकाराधनंकरिष्ये ॥ तूर्ष्णींतिलोदकंकृत्वावेदिंहरिद्रादिनालंकृत्यतत्रोदकपूर्णकुंभंनिधायतदुपरिमहांतंभक्तपिंडंसंस्थाप्य अमुकगोत्रायामुकशर्मणेप्रेतायभोजनार्थमयंपिंडःपानार्थंचोदकुंभोदकमुपतिष्ठतामितिसकुशतिलोदकंक्षिप्त्वा ॥ तत्पश्चिमभागेस्मशानवासिनेरुद्रायायंपिंडउपतिष्ठतामितिकुंभोपरिपिंडांतरं ॥ ततःतदुत्तरतःस्मशानवासिभ्यःप्रेतेभ्योयंपिंडउपतिष्ठतामितिकुंभोपरिपिंडांतरं ॥ पूर्वतोदक्षिणतोवाप्रेतसखिभ्योयंपिंडउपतिष्ठतामितिकुंभोपरिपिंडांतरं ॥ एवंचतुरःपिंडान्दत्वापिंडोपरिस्मशानवासिनेरुद्राय स्मशानवासिभ्यःप्रेतेभ्यः प्रेतसखिभ्यश्चक्रमेण इदंतिलोदकमुपतिष्ठतामितिप्रत्येकंदत्वायवपिष्टेनपोलिकात्रयंपादुकापट्कंछत्रत्रयंचसंपाद्य तन्मध्येएकांपोलिकांपादुकाद्वयंएकंछत्रंचकालायदहनपतयेइदमुपतिष्ठतामितिदत्वा पोलिकांपादुकाद्वयंछत्रंचमृत्यवेदहनपतयेइदमुपतिष्ठतामितिदत्वा पोलिकांपादुकाद्वयंछत्रंचयमायदहनपतयेइदमुपतिष्ठतामितिदद्यात् ॥ ततोयमश्वभ्यामुपतिष्ठतामितिपोलिकांपादुकांछत्रंचदत्वास्नायात् ॥ ततोदेशकालौसंकीर्त्यअमुकगोत्रस्यामुकप्रेतस्यप्रेतत्वविमोक्षार्थअस्थिसंचयनश्राद्धंकरिष्ये ॥ प्राचीनावीतीतिलोदकंकृत्वाउ

दङ्मुखंदर्भबटुंसंस्थाप्यअमुकगोत्रस्यामुकप्रेतस्य अस्थिसंचयनश्राद्धेक्षणउपतिष्ठतामित्यादिपाद्यासनार्घ्याच्छादनांतंअमुकप्रे तेत्यादितत्तद्विभक्त्याउपतिष्ठतामितिदत्वापाणिहोमंकृत्वाआमंतन्निष्क्रयंवाअमुकगोत्रायेत्यादिचतुर्थ्यंतेनउपतिष्ठतामितिद त्वा पिंडदानाद्यभिरम्यतामित्यंतंनग्नप्रच्छादनवत्कृत्वाअनादिनिधनइतिश्लोकंपठित्वाभिरम्यतामित्यादिपिंडंप्रवाह्यस्नाया त्॥ इत्यस्थिसंचयनश्राद्धं ॥

॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

॥ ३२८ ॥ अथतीर्थेस्थिक्षेपपूर्वांगविधिः ॥

श्रीः ॥ दशाहांतरस्थिक्षेपेनास्तादिविचारः ॥ दशाहोत्तरंतु ॥ अस्तंगतेगुरौशुक्रेतथामासेमलिम्लुचे॥ गंगायामस्थिनिक्षेपंनकु र्यादितिगौतमः ॥ यत्रास्थीनिनिखातानिसंतितत्रदेशकालनिर्देशांतेस्मत्पित्रादेरमुकशर्मणोमुकगोत्रस्यतीर्थेस्थिक्षेपार्थमस्थ्यु द्धरणंकरिष्ये॥पृथग्गोमूत्रादिभिर्गायत्र्यादिमंत्रैस्तांभूमिंप्रोक्ष्य ॥ उपसर्पेतिचतसृणांशंखःपितरस्त्रिष्टुप् क्रमेणभूप्रार्थनखनन मृदुद्धरणास्थिग्रहणेषुविनियोगः॥एताभिर्ऋग्भिःक्रमेणास्थिग्रहणांतानिकर्माणिकृत्वाजलाशयेगृह्योक्तविधिनास्नात्वास्थिशु द्धिंकुर्यात् ॥ अस्थीनिस्पृष्ट्वाएतोन्विंद्रमितितिसृणामांगिरसस्तिरश्चीइंद्रोनुष्टुप्अस्थिमार्जनेवि० इतितृचावृत्त्यापंचगव्यैःस्ना त्वास्पृष्ट्वैवदशस्नानानिकुर्यात् ॥ तत्रगायत्र्यादिपंचमंत्रैर्गोमूत्रगोमयक्षीरदधिसर्पिःस्नानानिकृत्वादेवस्यत्वेतिकुशोदकेनमान स्तोकइतिभस्मनाअश्वक्रांतेरथक्रांतइतिमृदामधुवाताइतिमधुनाआपोहिष्ठेतिशुद्धोदकेनचस्नायात् ॥ एवंदशस्नानांतेस्थ्यंकु शैर्मार्जनंकुर्यात्॥ तत्रमंत्राः ॥ अतोदेवाइत्यृक् १ अथसप्तसूक्तानि ॥ एतोन्विंद्रमितितिसृणामांगिरसस्तिरश्चीइंद्रोनुष्टुप् ३

शुचीवोहव्येतिमैत्रावरुणिर्वसिष्ठोमरुतस्त्रिष्टुप् ३ नतमंहइत्यष्टर्चस्यांहोमुग्विश्वेदेवाबृहतीअंत्यात्रिष्टुप् ८ इतिवाइतित्रयो
दशर्चस्यलबइंद्रोगायत्री १२ यदंतियच्चेतिसप्तानांवसिष्ठोद्वयोःपवमानसोमोंत्यानामग्निर्गायत्री ७ ममाग्नइतिदशर्चस्यविह
व्योविश्वेदेवास्त्रिष्टुवंत्याजगती १० कद्रुद्रायेतिनवर्चस्यघोरःकण्वोरुद्रोगायत्री ९ एतैःप्रतिमंत्रंमार्जयित्वाततोयदीयान्यस्थी
नितस्यकृतसपिंडीकरणस्यपार्वणविधिनास्थिक्षेपांगभूतंश्राद्धंहिरण्येनकुर्यात् ॥ दशाहांतरस्थिक्षेपकरणेएकोद्दिष्टविधिनाश्रा
द्धं ॥ देशकालसंबंधनामगोत्रादिस्मृत्वागंगायांकरिष्यमाणास्थिक्षेपांगभूतंश्राद्धंहिरण्येनकरिष्ये तिलोदकं० ॥ पुरूरवार्द्रववि
श्वेदेवार्थेत्वयाक्षणःकरणीयइतिदैवे पित्राद्यर्थेइतिपित्र्येक्षणंदत्वा एवमुभयत्रासनादिआच्छादनांतंपूजांकृत्वासक्तुभिरग्नौकर
णं ॥ यथाशक्तिहिरण्यंपात्रेनिधाय देवेभ्यःपितृभ्यश्चत्यक्त्वातृप्तिप्रश्नवर्जंसंपन्नवचनांतंकृत्वासक्तुभिःपिंडदानं ॥ ततःअप
हतेत्यादिवासोदानांतेनमोवःपितरइत्यत्रइषेपदस्थानेहेमद्रव्यायेत्यूहः ततःश्राद्धसमाप्त्यंतंप्रकृतिवत् स्मृत्युक्तसंकल्पेतुउशंत
स्त्वेत्यादिमंत्रेष्वपियथायथमूहोबोध्यः ॥ एवंश्राद्धंसमाप्यवक्ष्यमाणपदार्थैरस्थीनिवेष्टयेत् ॥ यक्षकर्दमेनानुलिप्यहेममौक्ति
करौप्यप्रवालर्नीलमणीनस्थिषुप्रक्षिप्यअजिनकंबलदर्भभूर्जपत्रशाणभूर्जपत्रताडपत्रैःक्रमेणसप्तधावेष्ट्यताम्रपुटेस्थापयेत् ॥ त
तःस्वसूत्रोक्तविधिनास्थंडिलेग्निंप्रतिष्ठाप्याष्टोत्तरंतिलाज्याहुतीःपृथक्जुहुयात् ॥ उदीरतांचतुर्दशर्चस्यशंखःपितरस्त्रिष्टुबेका
दशीजगतीअस्थिप्रक्षेपांगतिलाज्यहोमेवि० एतत्सूक्तस्यसप्तावृत्तिभिःअष्टमावृत्तौअंत्यानांचतुर्णांत्यागेन १०८ हुत्वास्विष्टकृ
दादिहोमशेषंसमाप्यास्थीनिगृहीत्वाचांडालपतितव्रात्यादिस्पर्शमकृत्वैवशुचिस्तीर्थंगच्छेत् ॥ मूत्रपुरीषशौचाचमनकालेस्थी

न्यन्यत्रस्थापयेत् ॥ ततस्तीर्थंप्राप्यतीर्थप्राप्तिनिमित्तकंस्नानादिविधायास्थीनिस्नापयित्वामुकगोत्रस्यामुकशर्मणोब्रह्मलोकादिप्राप्तयेमुकतीर्थेस्थिप्रक्षेपमहंकरिष्येइतिसंकल्प्य पलाशपर्णपुटेपंचगव्येनास्थीन्यासिच्यहिरण्यशकलमाल्यघृततिलमिश्रितास्थीनिमृत्पिंडेनिधायदक्षिणांदिशमवेक्षमाणोनमोस्तुधर्मायेतिवदंस्तीर्थेप्रविश्यनाभिमात्रजलेस्थित्वासमेप्रीतोस्त्वित्युक्त्वा तीर्थेक्षिपेत् ॥ ततःस्नात्वाजलाद्बहिरागत्यसूर्यंदृष्ट्वाहरिंस्मृत्वाविप्राययथाशक्तिदक्षिणांदद्यात् ॥ (एतदशक्तौनिर्दिष्टप्रयोगांतर्गतहिरण्यश्राद्धहोमौवर्जयित्वान्यत्सर्वंयथावत्कुर्यादितिशौनकाशयः) ॥ इत्यस्थिक्षेपविधिः ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

॥ ३२९ ॥ अथद्वितीयादिदिनविधिः ॥

श्रीः ॥ ततःपूर्वदिनकृत्यदेशेद्वितीयदिनविधिंकुर्यात् ॥ आचम्यप्राणानायम्यदेशकालौसंकीर्त्यप्राचीनावीतीअमुकगोत्रस्यामुकप्रेतस्यप्रेतत्वनिवृत्त्याउत्तमलोकप्राप्त्यर्थं द्वितीयदिनविधिंकरिष्येइतिसंकल्प्यहविःश्रपयित्वाप्रथमदिनवत्संकल्पपूर्वकंमृत्तिकास्नानत्रयंविधायप्रथमदिनपरिगृहीततिलांजलिदानपक्षाश्रयणेनअश्मनिसंकल्पपूर्वकमंजलिदानंकृत्वा प्रत्यंजलिस्नात्वा अमुकगोत्रस्यामुकप्रेतस्यद्वितीयेहनिचक्षुःश्रोत्रनासावयवनिष्पत्त्यर्थमयंपिंडउपतिष्ठतां॥तृतीयेहनिभुजवक्षोग्रीवामुखावयवनिष्पत्त्यर्थं ३ चतुर्थेपार्ष्णिकुक्षिकटिनाभिगुदलिंगावयवनि० ४ पंचमेऊरुजानुजंघावयवनि० ५ षष्ठेगुल्फपादांगुलिमर्माद्यवयवनि० ६ सप्तमेअस्थिमज्जाशिरावयवनि० ७ अष्टमेनखरोमाद्यवयवनि० ८ नवमेमर्मवीर्यादिसर्वावयवनि० ९ दश

मेक्षुत्पिपासानिवृत्त्यर्थमितितत्तद्दिनोहेनदर्भशिखोपरिपिंडंदत्वा तुलसीभृंगराजदानादिकृत्वाअनादिश्लोकपाठपिंडप्रवाहण
स्नानांतंपूर्ववत् ॥ तृतीयपंचमसप्तमनवमादिदिनेषुतंतत्तद्दिनोहेनपूर्वोक्तवद्विषमश्राद्धंकुर्यात् ॥ इतिनित्यविधिः ॥ ॥

॥ ३३० ॥ अथदशमदिनविधिः ॥

हरिद्रादिनालंकृत्यकर्तातस्यांम
श्रीः ॥ अथकाकबलिः ॥ प्रात्याह्निकपिंडदेशेऽन्यत्रवामृदात्रिकोणांवेदिंकृत्वागोमयेनसंमृज्य हरिद्रादिनालंकृत्यकर्तातस्यांम
ध्येपूर्वादिचतुर्दिक्षुजलपूर्णकुंभपंचकंसंस्थाप्य तेषुस्थापनक्रमेणैवोदनपिंडांश्चनिधायक्रमेणसर्वत्रनिवेदयेत् ॥ अमुकगोत्राया
मुकशर्मणेप्रेतायक्षुत्पिपासानिवृत्त्यर्थंअयंपिंडःसोदकुंभउपतिष्ठतामितिमध्यस्थंनिवेदयेत् १ ॥ प्रेतसखिभ्यःक्षुत्पिपासा० ता
मितिपूर्वस्थं २ ॥ वैवस्वतायसयमायक्षुत्पिपासानि० तामितिदक्षिणस्थं ३ ॥ वायसेभ्यःक्षुत्पिपासा० तामितिपश्चिमस्थं ४ ॥
प्रेताधिपतयेरुद्रायक्षुत्पिपासानि० तामितिउत्तरस्थं ५ ॥ पिंडदानक्रमेणैवतिलोदकमुपतिष्ठतामितिप्रत्येकंतिलोदकंदत्वापा
दुकाद्वयंछत्रंपताकापोलिकाचउपतिष्ठतामितिसर्वेभ्यःप्रत्येकंदद्यात् ॥ ततःपश्चिमदेशस्थंपिंडंवायसोयावत्भक्षयतितावत्ति
ष्ठेत् ॥ ततोश्मानंतिलतैलेनाभ्यज्यजलेक्षिपेत् ॥ केचित्प्रेतत्वनिवृत्त्याउत्तमलोकप्राप्त्यर्थंदशदानान्यप्यत्रकुर्वंति ॥ ततःक
त्रप्रार्थिताःसर्वेबांधवाःसंबंधिनश्चत्रींस्त्रीन्धर्मोदकांजलीनेकैकंवांजलिंतीरेप्रेतोद्देशेनदद्युः ॥ ततःपुत्रादीनांयथाचारंवाससां
त्यागःकेशश्मश्रुवपनंनखच्छेदादिच ॥ ततःसर्वेसगोत्राःपुरःउयश्चयथादेशाचारंगौरसर्षपकल्केनतिलामलककल्केनवाभ्यक्ताः
एककालेजलेसशिरस्कंस्नात्वाचम्यवाग्यताःवृषभंगांसुवर्णंचस्पृष्ट्वाशुक्लवाससोगृहंगत्वासर्वेतत्रैवभुंजीरन् ॥ इतिदशाहकृत्यं ॥

॥ ३३१ ॥ अथैकादशाहकृत्यम् ॥

श्रीः ॥ तत्रप्रातरुत्थायगृहानुलेपनंकृत्वास्पृष्टानांमृद्भांडानांत्यागः सर्वेषांसपिंडानांसचैलंस्नानंतत्रस्पृष्टवस्त्रादीनांप्रक्षालनं त
त्रमाधवप्रायश्चित्तग्रंथेचश्वपाकमपिशोधयेदितिब्रह्मकूर्चहोमस्यात्यंतपापदाहकत्वश्रवणात्कर्त्रास्वस्याशौचजन्यसकलदोषनि
वृत्त्यैब्रह्मकूर्चहोमंकृत्वापंचगव्यप्राशनंकार्यं ॥ अथवापंचगव्यप्राशनमात्रेणापिपापक्षयश्रवणादवश्यंतत्कालेकेवलंपंचगव्यंसं
पाद्यप्राशयेन्नहोमस्यैवावश्यकत्वं ब्रह्मकूर्चहोमस्यद्विदिनसाध्यत्वेनेदानीमसंभवात् ॥ कर्ताचम्यप्राणानायम्यदेशकालौस्मृ
त्वाममाशौचजन्याशुचित्वादिसकलदोषनिवृत्तिपूर्वक शरीरशुद्धिद्वारावृषोत्सर्गाद्यधिकारसिद्ध्यर्थंपंचगव्यप्राशनमहंकरिष्य
इतिसंकल्प्यताम्रेपालाशेवापात्रेताम्रायागोमूत्रमष्टमाषप्रमाणंतत्सवितुरितिगायत्र्यादाय गंधद्वारामितिश्वेतगोःशकृत्षोडश
मापमादाय आप्यायस्वेतिपीतगोःक्षीरंद्वादशमाषं दधिक्राव्णइतिनीलगोर्दधिदशमाषं शुक्रमसिज्योतिरसितेजोसिइतिकृ
ष्णगोघृतमष्टमाषमादाय तन्नदेवस्यत्वेतिकुशोदकंचतुर्माषंप्रक्षिप्यप्रणवेनैवयज्ञियकाष्ठेनालोड्यप्रणवेनाभिमंत्र्यप्रणवेनपिबे
त् ॥ कर्तृभिन्नाःसर्वेपियथाचारंपिबेयुराचमेयुश्च ॥ एवंपंचगव्यप्राशनेनशरीरशुद्धिंसंपाद्यवृषोत्सर्गादिकंकर्मकुर्यात् ॥ क्वचि
त्पंचकत्रिपादनक्षत्रत्रिपुष्करद्विपुष्करादिसंभावनायां सूतकांतेततःपुत्रःकुर्याच्छांतिकमितिवचनेअंतशब्दात्पुत्रेणसूतकनिवृ
त्तिस्नानोत्तरंप्रातर्वृषोत्सर्गमहैकोद्दिष्टश्राद्धात्प्रागेवशांतिःकर्तव्येतिप्रतीयते ॥ अतःपूर्वंशांतिकंततोवृषोत्सर्गादिसंगृहीतं ॥

॥ ३३२ ॥ अथपंचकत्रिपादसाधारणशांतिः ॥

श्रीः ॥ अत्रविशेषः ॥ नक्षत्रांतरेमृतस्यपंचकेदाहप्राप्तौदाहकालेपुत्तलविधिरेघनंशांतिकं पंचकमृतस्याश्विन्यांदाहप्राप्तौशांतिकमेवनपुत्तलविधिः ॥ तत्रसूतकांतेतिलहोमंघृतदानंचकृत्वाकांस्यपात्रेतैलंप्रक्षिप्यतत्रात्मबिंबंवीक्ष्यविप्रायदद्यात् ॥ शांतिश्चलक्षहोमरुद्रजपान्यतररूपायथाविभवंकार्या ॥ अथवाकुंभेयमप्रतिमांसंपूज्यस्वगृह्योक्तविधिनाग्निप्रतिष्ठापनान्वाधानादिचरुश्रपणांतंकृत्वाज्यभागांतेनामभिश्चतुर्दशचर्वाहुतीर्जुहुयात् ॥ यमायस्वाहा धर्मराजाय मृत्यवे अंतकाय वैवस्वतायकालाय सर्वभूतक्षयाय औदुंबराय दध्नाय नीलाय परमेष्ठिने-वृकोदराय चित्राय चित्रगुप्ताय १४ एवंहुत्वाहोमशेषंसमाप्यकृष्णवस्त्रयुतांकृष्णांगांयमोमेप्रीयतामितिब्राह्मणायदद्यात् ॥ इतिपंचकत्रिपादसाधारणशांतिः ॥ ॥ छ ॥

॥ ३३३ ॥ अथपंचकशांतिः ॥

श्रीः ॥ देशकालौसंकीर्त्यअमुकगोत्रस्यामुकशर्मणःपंचकनक्षत्रमरणाधोगतिदोषशुद्धिपूर्वकंममाशुभत्वपरिहारार्थंवंशारिष्टविनाशार्थंचश्रीपरमेश्वरप्रीतयेपंचकशांतिमहंकरिष्ये॥ ततोगणपतिपूजनंआचार्यवरणंच ॥ आचार्योयदत्रेत्यादिवरदनामाग्निप्रतिष्ठांतंकृत्वापूर्वेकलशान्स्थापयेत् ॥ महीद्यौरितिमंत्रावृत्त्यापंचकलशेषुपंचसुवर्णप्रतिमाःसंस्थाप्य तत्र यमायसोममितिमध्येइमारुद्रायेतिपूर्वे अपनःशोशुचदघमितिदक्षिणे इदंविष्णुरितिपश्चिमे इंद्रत्वावृषभमित्युत्तरे॥ धनिष्ठादिदेवताश्च ज्मया अत्र० तत्त्वायामि० अभियेमिथो० उतनोहिर्बुध्न्यः० पूषागाअन्वेतुनः० ॥ अत्रैवयमादयः॥ यमंधर्मराजंमृत्युंअंतकंवैवस्वतं

कालंसवभूर्तक्षयंऔदुंबरंदध्नंनीलंपरमेष्ठिनंवृकोदरंचित्रंचित्रगुप्तंआवाह्यतैरेवमंत्रैःषोडशोपचारैःसंपूज्य पूर्वोक्तानिशांतिसू क्तानिजस्वाउत्तरेग्रहान्कलशंचसंपूज्यप्रार्थ्यान्वादध्यात् ॥ चक्षुषीआज्येनेत्यंतमुक्त्वाअत्रप्रधानं नवग्रहान्समित्तिलैःपूर्वोक्त संख्याकैः ॥ प्रधानंपंचनक्षत्रदेवताःसमित्तिलाज्याहुतिभिःप्रतिद्रव्यं १०८ यमादिचतुर्दशप्रत्येकं ८ शेषेणेतिपरिसमूहनादि तत्तद्देवतायैतूष्णींनिर्वापादिकृत्वाद्रव्यत्यागंकृत्वापूर्वमंत्रैर्होमंकुर्यात् ॥ ततःस्विष्टकृदादिहोमंसमाप्यबलिदानंकृत्वापूर्णाहु तिंजुहुयात् ॥ देवताविसृज्यततःशांतिपाठःआज्यावेक्षणंब्रह्मविष्णुमहेशेंद्रवरुणप्रीतयेप्रियंगुगोधूममाषमुद्गयवव्रीहितिलसुव र्णादिदद्यात् ॥ ततोनारिकेलेनार्घ्यंदद्यात् ॥ इतिपंचकशांतिः ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

॥ ३३४ ॥ अथत्रिपादशांतिः ॥

श्रीः ॥ देशकालौसंकीर्त्यअमुकस्यत्रिपादनक्षत्रमरणाधोगतिदोषशुद्धिद्वारास्वस्याशुभत्वपरिहारार्थंवंशानिष्टविनाशार्थंचस नवग्रहांत्रिपादशांतिमहंकरिष्ये ॥ गणेशपूजनपूर्वकमाचार्यादीन्वृणुयात् ॥ अथाचार्यःकर्मसंकल्प्ययदत्रसंस्थितमित्यादि अग्निप्रतिष्ठांतंकृत्वाकलशत्रयंमहीद्यौरित्यादिविधिनास्थाप्याब्दैवतमंत्रैः आपोहिष्ठा० ९ समुद्रज्येष्ठा० ४ त्रायंतामिह० ३ इत्येतैःकलशमभिमंत्र्यतत्रदेवताआवाहयेत् ॥ कृत्तिकायाःअग्निर्देवताअग्निंदूतमितिसंपूज्य भरण्यायमोदेवतायमायसोममभि त्यधिदेवतांसंपूज्य रोहिण्याःप्रजापतिर्देवताप्रजापतेनत्वदे० इतिप्रत्यधिदेवतांसंपूज्य ॥ पुनर्वसोःअदितिर्देवताअदितिर्द्यौ रितिसंपूज्य आर्द्रायाःरुद्रोदेवताकद्रुद्रायेतिअधिदेवतां पुष्यदेवताबृहस्पतिःबृहस्पतेअतियदितिप्रत्यधिदेवतां ॥ उत्तरायाः

अर्यमादेवताअर्यमणोअदितिर्य० इतिसंपूज्य पूर्वायाःभगोदेवताभगएवभगवानित्यधिदेवतां हस्तस्यसूर्योदेवताउदुत्यमिति प्रत्यधिदेवतां ॥ विशाखायाःइंद्राग्नीदेवतेतदिंद्राग्नीइति स्वात्यृक्षस्यवायुर्देवतातववायइत्यधिदेवतां अनुराधायाःमित्रोदेवता मित्रोजनानितिप्रत्यधिदेवतां ॥ उत्तराषाढायाविश्वेदेवादेवताविश्वेदेवासआगतेतिसंपूज्य पूर्वापाढायावरुणोदेवतायत्किं चेदंवरुणेत्यधिदेवतां श्रवणस्यविष्णुर्देवताइदंविष्णुरितिप्रत्यधिदेवतां ॥ पूर्वाभाद्रपदायाःअजैकपादोदेवतासमुद्रःसिंधूर जो०इतिसंपूज्य शततारकायावरुणोदेवताइमंमेवरुणेत्यधिदेवं उत्तराभाद्रपदायाःअहिर्बुध्न्योदेवताअभियेमिथोवनुपःइति प्रत्यधिदेवतांआवाह्यतत्तन्मंत्रैःसंपूज्यशांतिसूक्तानिजपेत् ॥ तद्यथा ॥ यत्तेयमं० परेयिवांसं० इमारुद्रायस्थिर० अपनःशो शुच० विष्णोर्नुकं० आशुःशिशानो० श्रीसूक्तंजस्वायमादीनावाहयेत् ॥ यमंधर्मराजंमृत्युंअंतकंवैवस्वतंकालंसर्वभूतक्षयकरं औदुंबरंदध्नंनीलंपरमेष्ठिनंवृकोदरंचित्रंचित्रगुप्तंआवाह्यसंपूज्यतदुत्तरतोग्रहान्संपूज्यान्वादध्यात् ॥ प्रधानंप्रतिद्रव्यंअष्टोत्त रशतसंख्याकाभिःपलाशसमित्तिलचर्वाज्याहुतिभिः अधिदेवताप्रत्यधिदेवतेतद्दशांशेन यमादिनामभिस्तानष्टाष्टसंख्याका भिःशेषेणस्विष्टकृतमित्यादिहोमशेषंसमाप्यबलिदानंकृत्वापूर्णाहुतिंजुहुयात् ॥ आचार्यायधेनुंऋत्विग्भ्योयथाशक्तिदक्षिणां दत्वातान्संतोष्यांतेशांतिपाठःकार्यः ॥ ब्राह्मणभोजनसंकल्पःततोमित्रैःसहभुंजीत ॥ इतित्रिपादशांतिः ॥ ॥ छ ॥

॥ ३३५ ॥ अथवृषोत्सर्गः ॥

श्रीः॥अयंगृहेनकार्यः ॥ गोष्ठादावितरत्रआचम्यप्राणानायम्यदेशकालौस्मृत्वाप्राचीनावीतीअमुकगोत्रस्यअमुकशर्मणःप्रेतस्य

प्रेतत्वनिवृत्त्योत्तमलोकप्राप्त्यर्थंवृपोत्सर्गंकरिष्येइतिसंकल्प्य॥ स्थंडलादिकृत्वा अध्वरनामानमग्निंप्रतिष्ठाप्यसमिद्द्वयमादाय
चक्षुष्यंते रुद्रंचरुणा सोमंपायसेन इंद्रंयावकेनयक्ष्ये शेषेणस्विष्टकृतमित्यादिपरिसमूहनादिपूर्णपात्रनिधानांतंविधायतू
ष्णीनिर्वापादिक्रमेणहविस्त्रयंसंपाद्यजुहुयात्॥ कद्रुद्रायेतिघौरःकण्वोरुद्रोगायत्री॥ रौद्रचरुहोमेवि०॥ ॐ कद्रुद्रायप्रचेतसे
मीळ्हुष्टमायतव्यसे॥ वोचेमशंतमंहृदेस्वाहा॥रुद्रायेदंनमम १॥सोमोधेनुंगोतमःसोमस्त्रिष्टुप्॥ सौम्यपायसहोमे०॥ सोमो
धेनुंसोमोअर्वंतमाशुंसोमोवीरंकर्मण्यंददाति॥ सादन्यंविदथ्यंसभेयंपितृश्रवणंयोददाशदस्मैस्वाहा॥ सोमायेदंनमम २॥
इंद्रंवोमधुच्छंदाइंद्रोगायत्री॥ ऐंद्रयावकहोमेवि०॥ ॐ इंद्रंवोविश्वतस्परिहवामहेजनेभ्यः॥ अस्माकमस्तुकेवलःस्वाहा॥
इंद्रायेदंनमम ३॥ एभिर्मंत्रैर्यथाक्रमंहुत्वास्विष्टकृदादिमार्जनांतंकुर्यात्॥ (अत्रकेचिद्रुद्रायस्वाहेत्यादिनानाममंत्रैरेवहोम
माहुः)॥ ततोद्विहायनमेकहायनंवाजीववत्सायाःपयस्विन्याःपुत्रंनीलादिवर्णंयथालाभंवाआनीय ततश्चतस्रोद्वेएकां
एकवर्षाधिकांवत्सतरीमानीयगोसहितवृषस्यमंत्रैरभिषेकःकार्यः॥ आपोहिष्ठेतितिसृणांसिंधुद्वीपआपोगायत्री॥ वृषवत्सत
र्यभिषेकेवि०॥ कायनइतितिसृणांगौतमोवामदेवइंद्रोगायत्रीतृतीयापादनिचृत्॥ वृष०॥ कयानश्चित्रआभुवदूतीसदावृ
धःसखा॥ कयाशचिष्ठयावृता॥ कस्त्वासत्योमदानांमंहिष्ठोमत्सदंधसः॥ दृळ्हाचिदारुजेवसु॥ अभीषुणःसखीनामविताज
रितॄणां॥ शतंभवास्यूतिभिः॥ वृपवत्सतरीभ्यांनमःवृपवत्सतर्यावावाहयामीत्यावाह्यासनादिचवस्त्रगंधाक्षतमाल्यादिभिर्य
थाशक्त्यलंकृत्य॥ ऋषभमितिपंचर्चस्यसूक्तस्यऋपभोविराडनुष्टुप् अंत्यामहापंक्तिः॥ वृपभोपस्थानेवि०॥ ॐ ऋषभंमासमा

नानासपत्नानांविपासहिं ॥ हंतारंशत्रूणांकृधिविराजंगोपतिंगवां ॥ अहमस्मिसपत्नहेंद्रइवारिष्टोअक्षतः ॥ अधःसपत्नामेपदो
रिमेसर्वेअभिष्ठिताः ॥ अत्रैववोपिनह्याम्युभेआर्त्नीइवज्यया ॥ वाचस्पतेनिषेधेमान्यथामदधरंवदान् ॥ अभिभूरहमागमं
विश्वकर्मेणधाम्ना॥आवश्चित्तमावोव्रतमावोहंसमितिंददे ॥ योगक्षेमंवआदायाहंभूयासमुत्तमआवोमूर्धानमक्रमीं ॥ अधस्पदा
न्मउद्वदतमंडूकाऽइवोदकान्मंडूकाउदकादिव ॥ इतिपंचर्चंसूक्तंकृतांजलिपुटोजपेत् ॥ ततोवृषंप्रदक्षिणंअग्निपूर्वतआनीय त
स्यदक्षिणबाहुमूलेस्फिचिभस्मनात्रिशूलाकारंवामेचक्राकारमंकयित्वा तदुपरितप्तलोहेनचिह्नंकारयेत् ॥ प्रांचःकेचनत्रिशूलां
कनमात्रमिच्छंति॥ततःप्रांचमुत्सृजेत्॥व्रजंतमनुमंत्रयीत ॥ एतंयुवानमितिमंत्रस्ययाज्ञवल्क्यऋषभस्त्रिष्टुप् वृषोत्सर्गेवि०॥ ॐ
एतंयुवानंपरिवोददामितेनक्रीडंतीश्चरतप्रियेण ॥ मानःशाप्ताजनुषासुभागारायस्पोषेणसमिषामदेम ॥ शांतातेपृथिवीशिवमं
तरिक्षंद्यौस्तेदेव्यभयंकृणोतु ॥ शिवादिशःप्रदिशउद्दिशस्तआपोविद्युतःपरिपांतुसर्वतःशांतिःशांतिःशांतिः ॥ सर्वतोव्रजस्वे
तिब्रूयात् ॥ ततोवृषंपूर्वाभिमुखंकृत्वा ॥ कद्रुद्रायेतिनवर्चस्यसूक्तस्यघौरःकण्वोरुद्रोगायत्रीतृतीयामैत्रावरुणीअंत्यस्तृचःसौ
म्योंत्यानुष्टुप् ॥ पूर्वदिगुपस्थानेवि० ॥ कद्रुद्रायप्रचेतसेमीळ्हुष्टमायतव्यसे ॥ वोचेमशंतमंहृदे ॥ यथानोअदितिःकरत्पश्वे
नृभ्योयथागवे ॥ यथातोकायरुद्रियं॥ यथानोमित्रोवरुणोयथारुद्रश्चिकेतति ॥ यथाविश्वेसजोपसः ॥ गाथपतिंमेधपतिंरु
द्रंजलाषभेषजं ॥ तच्छंयोःसुम्नमीमहे ॥ यःशुक्रइवसूर्योहिरण्यमिवरोचते ॥ श्रेष्ठोदेवानांवसुः ॥ १ ॥ शंनःकरत्यर्वतेसुगं
मेषायमेष्ये ॥ नृभ्योनारिभ्योगवे ॥ अस्मेसोमश्रियमधिनिधेहिशतस्यनृणां ॥ महिश्रवस्तुविनृम्णं ॥ मानःसोमपरिबाधो

मारांतयोजुहुरंत ॥ आनंइंद्रोवाजेंभज ॥ यास्तेंप्रजाऽअमृतस्यपरस्मिन्धामन्नृतस्यं ॥ मूर्धानाभासोमवेनऽआभूर्षतीःसोमवे
दः ॥ २ ॥ एतत्सूक्तांतेभोवृष (गोभिःसह) अनयावत्सतयासहतृणंभक्षजलंपिबयथासुखंक्रीडस्वेतिवदेत् ॥ ततोदक्षिणा
भिमुखंकृत्वा ॥ इमारुद्रायेत्येकादशर्चस्यसूक्तस्यकुत्सोरुद्रोजगती ॥ अंत्येत्रिष्टुभौ ॥ दक्षिणदिगुपस्थानेवि० ॥ ॐ इमारु
द्रायतवसेंकपर्दिनेंक्षयद्वीरायप्रभरामहेमतीः ॥ यथाशमसद्द्विपदेचतुष्पदेविश्वंपुष्टंग्रामेंऽअस्मिन्ननातुरं ॥ मृळानोरुद्रोतनोम
यस्कृधिक्षयद्वीरायनमसाविधेमते ॥ यच्छंचयोश्चमनुरायेजेपितातदश्यामतवरुद्रप्रणीतिषु ॥ अश्यामतेसुमतिंदेवयज्यया
क्षयद्वीरस्यतवरुद्रमीढ्वः ॥ सुम्नायन्निद्विशोअस्माकमाचरारिष्टवीराजुहवामतेहविः ॥ त्वेषंवयंरुद्रंयज्ञसाधंवंकुंकविमवसेनि
ह्वयामहे ॥ आरेअस्मद्दैव्यंहेळोअस्यतुसुमतिमिद्वयमस्यावृणीमहे ॥ दिवोवराहमरुषंकपर्दिनंत्वेषंरूपंनमसानिह्वयामहे ॥ ह
स्तेबिभ्रद्भेषजावार्याणिशर्मवर्मच्छर्दिरस्मभ्यंयंसत् ॥ १ ॥ इदंपित्रेमरुतामुच्यतेवचःस्वादोःस्वादीयोरुद्रायवर्धनं ॥ रास्वा
चनोऽअमृतमर्तभोजनंत्मनेतोकायतनयायमृळ ॥ मानोमहांतमुतमानोअर्भकंमानउक्षंतमुतमानउक्षितं ॥ मानोवधीःपितरं
मोतमातरंमानःप्रियास्तन्वोरुद्ररीरिषः ॥ मानस्तोकेतनयेमानआयौमानोगोषुमानोअश्वेषुरीरिषः ॥ वीरान्मानोरुद्रभामि
तोवधीर्हविष्मंतःसदमित्वाहवामहे ॥ उपतेस्तोमान्पशुपाइवाकरंरास्वापितर्मरुतांसुम्नमस्मे ॥ भद्राहितेसुमतिर्मृळयत्तमाथा
वयमवइत्तेवृणीमहे ॥ आरेतेगोघ्नमुतपूरुषघ्नंक्षयद्वीरसुम्नमस्मेतेअस्तु ॥ मृळाचनोअधिचब्रूहिदेवाधाचनःशर्मयच्छद्विबर्हाः ॥
अवोचामनमोअस्माअवस्यवःशृणोतुनोहवंरुद्रोमरुत्वान् ॥ तन्नोमित्रोवरुणोमामहंतामदितिःसिंधुःपृथिवीउतद्यौः ॥ २ ॥

एतत्सूक्तांते (अनयावत्सतर्या) गोभिःसहतृणंभक्षजलंपिबयथासुखंक्रीडस्व ॥ ततःपश्चिमाभिमुखंकृत्वा ॥ आतेपितरितिपंच
दशर्चस्यसूक्तस्यगृत्समदोरुद्रस्त्रिष्टुप् ॥ पश्चिमदिगुपस्थानेवि० ॥ आतेपितर्मरुतांसुम्नमेतुमानःसूर्यस्यसंदृशोयुयोथाः ॥ अ
भिनोवीरोअर्वतिक्षमेतप्रजायेमहिरुद्रप्रजाभिः ॥ त्वादत्तेभीरुद्रशंतमेभिःशतंहिमाअशीयभेषजेभिः ॥ व्य१स्मद्द्वेषोवितरंव्यं
होव्यमीवाश्चातयस्वाविषूचीः ॥ श्रेष्ठोजातस्यरुद्रश्रियासितवस्तमस्तवसांवज्रबाहो ॥ पर्षिणःपारमंहसःस्वस्तिविश्वाअभीती
रपसोयुयोधि ॥ मात्वारुद्रचुक्रुधामानमोभिर्मादुष्टुतीवृषभमासहूती ॥ उन्नोवीराँअर्पयभेषजेभिर्भिषक्तमंत्वाभिषजांशृणो
मि ॥ हवीमभिर्हवतेयोहविर्भिरवस्तोमेभीरुद्रंदिषीय ॥ ऋदूदरःसुहवोमानोअस्यैबभ्रुःसुशिप्रोरीरधन्मनायै ॥ १० ॥ उन्मा
ममंदवृषभोमरुत्वांत्वक्षीयसावयसानाधमानं ॥ घृणीवच्छायामरपाअशीयाविवासेयंरुद्रस्यसुम्नं ॥ क्व१स्यतेरुद्रमृळयाकुर्ह
स्तोयोअस्तिभेषजोजलाषः ॥ अपभर्तारपसोदैव्यस्याभीनुमावृषभचक्षमीथाः ॥ प्रबभ्रवेवृषभायश्वितीचेमहोमहींसुष्टुतिमीर
यामि ॥ नमस्याकल्मलीकिनंनमोभिर्गृणीमसित्वेषंरुद्रस्यनाम ॥ स्थिरेभिरंगैःपुरुरूपउग्रोबभ्रुःशुक्रेभिःपिपिशेहिरण्यैः ॥
ईशानादस्यभुवनस्यभूरेर्नवाउयोषद्रुद्रादसुर्यं ॥ अर्हन्बिभर्षिसायकानिधन्वार्हन्निष्कंयजतंविश्वरूपं ॥ अर्हन्निदंदयसेविश्व
मभ्वंनवाऽओजीयोरुद्रत्वदस्ति ॥ २ ॥ स्तुहिश्रुतंगर्तसदंयुवानंमृगंनभीममुपहत्नुमुग्रं ॥ मृळाजरित्रेरुद्रस्तवानोन्यंतेअस्मन्नि
वपंतुसेनाः ॥ कुमारश्चित्पितरंवंदमानंप्रतिनानामरुद्रोपयंतं ॥ भूरेर्दातारंसत्पतिंगृणीषेस्तुतस्त्वंभेषजारास्यस्मे ॥ यावोभेष

जामरुतःशुचीनियाशंतमावृषणोयामयोभु ॥ यानिमनुरवृणीतापितानस्ताशंचयोश्चरुद्रस्यवश्मि ॥ परिणोहेतीरुद्रस्यवृज्याः
परित्वेषस्यदुर्मतिर्महीगात् ॥ अवस्थिरामघवद्भ्यस्तनुष्वमीढ्वस्तोकायतनयायमृळ ॥ एवाबभ्रोवृषभचेकितानयथादेवनहृणी
षेनहंसि ॥ हुवनःश्रुन्नोरुद्रेहबोधिबृहद्वदेमविदथेसुवीराः ॥ ३ ॥ एतत्सूक्तांतेनयावत्सतयासहतृणंभक्षजलंपिबयथासुखंक्री
डस्व ॥ उदङ्मुखंकृत्वा ॥ इमारुद्रायेतिचतसृणांवसिष्ठोरुद्रोजगती ॥ अंत्यात्रिष्टुप् ॥ उत्तरदिगुपस्थानेवि० ॥ इमारुद्राय
स्थिरधन्वनेगिरःक्षिप्रेषवेदेवायस्वधान्वे ॥ अषाळ्हायसहमानायवेधसेतिग्मायुधायभरताशृणोतुनः ॥ सहिक्षयेणक्षम्यस्य
जन्मनःसाम्राज्येनदिव्यस्यचेतति ॥ अवन्नवंतीरुपनोदुरश्चरानमीवोरुद्रजासुनोभव ॥ यातेदिद्युदवसृष्टादिवस्परिक्ष्मयाच
रतिपरिसावृणक्तुनः ॥ सहस्रंतेस्वपिवातभेषजामानस्तोकेषुतनयेषुरीरिषः ॥ मानोवधीरुद्रमापरादामातेभूमप्रसितौहीळित
स्य ॥ आनोभजबर्हिषिजीवशंसेयूयंपातस्वस्तिभिःसदानः ॥ १ ॥ एतत्सूक्तांतेनयावत्सतयासहतृणंभक्षजलंपिबयथासुखंक्री
डस्वेतिपूर्ववत् ॥ ततःवृषपुच्छेप्रेतस्यनामगोत्राद्युच्चार्यतर्पणंकुर्यादितिकेचित् ॥ एतावत्कृत्वास्विष्टकृदादिकुर्यादितिवा ॥
ततःपरिस्तरणविसर्जनादिकर्मशेषंसमापयेत् ॥ ततोरुद्रसोमेंद्रेभ्योनुरूपमामान्नत्रयंसदक्षिणंदद्यात् ॥ ततोवृषोत्सर्गसंपूर्णता
सिद्ध्यर्थंतिलानुदकुंभंगांवासोहिरण्यंयथाशक्तिदक्षिणांचदद्यात् ॥ पतिपुत्रवत्याःसुवासिन्यानवृषोत्सर्गः तत्स्थानेएकापय
स्विनीगौर्देया ॥ इतिवृषोत्सर्गविधिः ॥

॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

॥ ३३६ ॥ अथमहैकोद्दिष्टम् ॥

श्रीः ॥ तस्मिन्नेवाहन्येकंब्राह्मणंनिमंत्र्यतस्यश्मश्रुकर्माभ्यंगादिकारयित्वा ॥ अद्येत्यादिअमुकगोत्रस्यामुकप्रेतस्यप्रेतत्वनिवृ
त्त्योत्तमलोकप्राप्तयेएकादशाहेमहैकोद्दिष्टंकरिष्यइतिसंकल्प्य । क्षणपाद्यासनार्घ्यगंधपुष्पाच्छादनानिदद्यात् । तत्रार्घ्येद
क्षिणाग्रकुशोपरिएकमर्घ्यपात्रमासाद्यतत्रैकंपवित्रंजलंचक्षिप्त्वा । तिलोसिसोमदेवत्योगोसवेदेवनिर्मितः । प्रत्नवद्भिःप्रत्तःप्रे
तेमाँल्लोकान्प्रीणयाहिनःइतिमंत्रेणतूष्णींवातिलान्क्षिप्त्वा अमुकगोत्रेत्यादिसंबुद्ध्याप्रेतांतमुक्त्वामहैकोद्दिष्टेइदमर्घ्यंतवोपति
ष्ठतामित्यर्घ्यंदत्वा । पात्रेघृताक्तंसिद्धमन्नमादायविप्रपाणौप्रक्षालितेदर्भानास्तीर्यामुकगोत्रायामुकशर्मणेप्रेतायस्वाहेतिहस्ते
एकामाहुतिंहुत्वातदन्नमग्नौक्षिपेत् । नवापाणिहोमः । ततःपरिवेषणाद्यंगुष्ठनिवेशनांतंकृत्वाअमुकगोत्रायामुकप्रेतायेदमन्नं
यथाशक्तिसोपस्करममृतरूपमुपतिष्ठतामितिसंकल्प्याऽऽपोशनादिदद्यात् ।दर्भशिखायाममुकगोत्रेत्यादिअमुकप्रेतायायंतेपिं
डउपतिष्ठतामितिपिंडंदद्यात् । तिलोदकंभृंगराजपत्रंदक्षिणांचदद्यात् । प्रेतस्यवस्त्रशयनाभरणानिपादुकाछत्रोदकपात्रंवा
हनादीनियथाशक्तिदद्यात् । भूयसीदक्षिणांदत्वासंतोषयेत् । अभिरम्यतामितिविसर्जनं । अभिरताःस्मेतिप्रतिवचनं । एको
द्दिष्टेएकोविप्रः दिवैवनिमंत्रणं एकमर्घ्यपात्रं धूपदीपौनस्तः स्वधाशब्दपितृशब्दनमःशब्दानसंति नाभिश्रवणं सर्वंप्राचीना
वीतिनाकार्यं दैवंनास्ति नाग्नौकरणं एकएवपिंडः अनुमंत्रणादिसर्वममंत्रकं अक्षय्यस्थानेउपतिष्ठतामितिवदेत् श्राद्धशेषभोज

१ ततःअद्येत्यादिपिंडप्रवाहणस्नानातनवश्राद्धैकोद्दिष्टप्राक्तनविषमदिनवत्कुर्यात् । शिवस्वामिमतेनैतत् । कितुपचैवनवश्राद्धानिपूर्वोक्तानितन्मते ।

नंनकार्यं अंतेस्नानं नवश्राद्धैकोद्दिष्टेतुसर्वममंत्रकं स्मृत्यर्थसारेमहैकोद्दिष्टानंतरंनवश्राद्धमितिक्रमः ॥ इतिमहैकोद्दिष्टं ॥

॥ ३३७ ॥ अथाग्नौमहैकोद्दिष्टम् ॥

श्रीः ॥ अथद्विजाभावेअग्नौआद्यमासिकमहैकोद्दिष्टविधिः ॥ ग्रामाद्बहिःशुचौदेशेगोमयेनोपलिप्तेअद्येत्यादिअमुकगोत्रस्या मुकप्रेतस्यप्रेतत्वनिवृत्त्योत्तमलोकप्राप्तयेएकादशाहेअग्नौमहैकोद्दिष्टंकरिष्यइतिसंकल्प्य । ॐ भूर्भुवःस्वःइतिलौकिकाग्निंप्रति ष्ठाप्यपरिसमुह्यपरिस्तीर्यपर्युक्ष्यगंधादिभिरभ्यर्च्य द्विजवदग्निसमीपेदेशकालौस्मृत्वाग्नौमहैकोद्दिष्टश्राद्धंकरिष्ये तिलोदकं० इतिसंकल्प्य दर्भवटौअमुकगोत्रामुकप्रेतमहैकोद्दिष्टश्राद्धेक्षणउपतिष्ठतामित्यादिक्षणादिपूर्ववद्दद्यात्।अग्निसमीपेपूर्ववदर्घ्यं। अमुकगौत्रायेत्यादिप्रेतायस्वाहेतिअग्नौएकाहुतिहोमः । ततोग्नेरग्रतस्त्रिकोणमंडलोपरिपात्रंसंस्थाप्यपरिवेषणादिसंकल्पांतंपू र्ववत् । उदीरतामित्यष्टभिर्मंत्रैःप्रणवाद्यैःस्वाहाकारांतैश्चतुर्वारावृत्त्याद्वात्रिंशदाहुतीर्ग्रासमिताःसोपस्करान्नस्यजुहुयान्नत्या गः। उदीरतामित्यष्टर्चस्यशंखःपितरस्त्रिष्टुप्। महैकोद्दिष्टान्नहोमेवि०॥ ॐ उदीरतामवरउत्परासउन्मध्यमाःपितरःसोम्यासः। असुंयईयुरवृकाऋतज्ञास्तेनोवंतुपितरोहवेषुस्वाहा ॥ इदंपितृभ्योनमोअस्त्वद्ययेपूर्वासोयउपरासईयुः । येपार्थिवेरजस्यानिष त्तायेवानूनंसुवृजनासुविक्षु ॥ आहंपितृन्त्सुविदत्राँअवित्सिनपातंचविक्रमणंचविष्णोः । बर्हिषदोयेस्वधयासुतस्यभजंतपि त्वस्तइहागमिष्ठाः ॥ बर्हिषदःपितरऊत्य१र्वागिमावोहव्याचकृमाजुषध्वं । तआगतावसाशंतमेनाथानःशंयोररपोदधात ॥ उपहूताःपितरःसोम्यासोबर्हिष्येषुनिधिषुप्रियेषु । तआगमंतुतइहश्रुवंत्वधिब्रुवंतुतेवंत्वस्मान् ॥ आच्याजानुदक्षिणतोनिष

७ ॥

द्येमंयज्ञमभिगृणीतविश्वे । माहिंसिष्टपितरःकेनचिन्नोयद्वआगःपुरुषताकराम ॥ आसीनासोअरुणीनामुपस्थेरयिंधत्तदाशु
षेमर्त्याय । पुत्रेभ्यःपितरस्तस्यवस्वःप्रयच्छततइहोर्जंदधात ॥ येनःपूर्वेपितरःसोम्यासोनूहिरेसोमपीथंवसिष्ठाः । तेभिर्यमः
संरराणोहवींष्युशन्नुशद्भिःप्रतिकाममत्तु ॥ एवंचतुरावृत्तसूक्तेनद्वात्रिंशदाहुतीर्हुत्वोच्छिष्टपिंडोनदेयः । अग्निसमीपेएकःपिं
डःपूर्ववद्देयः । पिंडार्थमेकंकुशंनिधायअभ्युक्ष्य अ० गो० पिंडार्थेदर्भासनं तस्योपरितिलोदकंउप० अमुकप्रेतक्षुन्निवृत्त्यर्थं
चरुपिंडउप० तस्योपरितिलोदकमु० अंजनाभ्यंजनंपाद्यंअर्घ्यंआचमनीयंस्नानंवस्त्रंगंधमाल्यभृंगराजतुलसीपत्राणिसर्वोप
चारार्थेतिलाः धूपदीपौचरुनैवेद्यःतांबूलंदक्षिणा प्रेतस्यवस्त्रशयनासनाभरणानिपादुकाछत्रोदकपात्रवाहनादीनियथाशक्ति
दद्यात्॥ अतसीपुष्प०॥ अनादिनिधनोदेवइतिपठित्वाआप्यायनंवाचयित्वापरिस्तरणानिविसृज्यपरिसमुह्यपर्युक्ष्याभ्यर्च्य
सांगतार्थंब्राह्मणेभ्योभूयसींदत्वाअभिरम्यतामितिविसर्जयेत् ॥ इत्यग्नौमहैकोद्दिष्टविधिः ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

॥ ३३८ ॥ अथरुद्रगणश्राद्धम् ॥

श्रीः॥ तत्रैकादशरुद्रोद्देशेनरुद्ररूपप्रेतोद्देशेनवाकार्यं॥रुद्रोद्देशपक्षेसव्येन तद्रूपप्रेतोद्देशपक्षेऽपसव्येन॥ तत्रैकादशरुद्रनामा
नि॥ अजैकपाद् १ अहिर्बुध्न्यः २ कपाली ३ रुद्र एवच। ४ वृषाकपिश्च ५ शंभुश्च ६ कपर्दी ७ रैवतस्तथा ८। हरश्च ९ बहुरूपश्च
१० त्र्यंबकश्चापराजितः ११ ॥ अथप्रयोगः। देशकालौस्मृत्वा अमुकगोत्रस्येत्यादिप्रेतत्वविमुक्त्योत्तमलोकप्राप्त्यर्थंरुद्रग
णश्राद्धंकरिष्यइतिसंकल्प्य। अपसव्यंतूष्णींतिलोदकं। शक्तेनैकैकरुद्रनामग्रहणेनैकैकब्राह्मणभोजनंकार्यं। एकैकरुद्ररूपप्रेतो

देशपक्षेअजैकपाद्रूपिन् अमुकप्रेतइदमासनमित्यादिप्रत्येकंक्षणपाद्येसंबुध्यादत्वाआसनंषष्ठ्यान्नदानंचतुर्थ्याचार्पयेत् । अशक्तेनसर्वोद्देशेनैकएवभोजनीयः । भोजनाभावेएकादशामान्नानि । एकब्राह्मणपक्षेतुएकादशनामान्युक्त्वाएतद्रूपिणेऽमुकप्रेतायेत्याद्यूह्यं। भोजनानंतरंदक्षिणाविसर्जनादिकार्यं । अत्रपिंडदानार्घ्याग्नौकरणविकिराणामभावः॥इतिरुद्र०ग०॥

॥ ३३९ ॥ अथवसुगणश्राद्धम् ॥

श्रीः ॥ इदंचकृताकृतं । इदमप्यष्टवसूद्देशपक्षेसव्येनतद्रूपप्रेतोद्देशपक्षेत्वपसव्येनकार्यं । शक्तेनाष्टौब्राह्मणाभोजनीयाः । अशक्तेनैकस्सर्वोद्देशेन । अन्नाभावेआमान्नदानं । अन्यत्सर्वंपूर्ववत् । वसुनामानिच ॥ ध्रुवो १ ऽध्वरश्च २ सोमश्च ३ आपश्चै ४ वानिलो ५ ऽनलः ६ । प्रत्यूषश्च ७ प्रभासश्च ८ वसवोष्टौप्रकीर्तिताइति । अमुकगोत्रेत्यादिसंकल्पांते ध्रुवव सुरूपिन्अमुकगोत्रामुकप्रेतअयंतेक्षणउपतिष्ठतांइत्यादिसर्वंकुर्यात् ॥ अत्रापिपिंडाद्यभावः ॥ इतिवसुगणश्राद्धं ॥ ॥

॥ ३४० ॥ अथषोडशमासिकश्राद्धानि ॥

श्रीः ॥ तानिच । आद्यमासिक १ ऊनमासिक २ द्वितीयमासिक ३ त्रैपक्षिक ४ तृतीयमासिक ५ चतुर्थमासिक ६ पंचममासिक ७ षष्ठमासिक ८ ऊनषाण्मासिक ९ सप्तममासिक १० अष्टममासिक ११ नवममासिक १२ दशममासिक १३ एकादशमासिक १४ द्वादशमासिक १५ ऊनाब्दिकानि १६ तत्तत्कालेकर्तव्यानिद्वादशेह्निसपिंडीकरणाधिकारसिद्ध्यर्थमपकृष्यएकादशेद्वादशेवाह्निकार्याण्येकोद्दिष्टविधिना । यदिमरणादारभ्यद्वादशमासमध्येकश्चिदधिकस्तदातन्मासिकंद्वि

वारंकार्यएवंसप्तदशश्राद्धानिभवंति ॥ अथप्रयोगः। तस्मिन्नेवाहनिप्रातःषोडशब्राह्मणान्निमंत्र्यतेषांश्मश्रुकर्माभ्यंगौकारयित्वाकृतमाध्याह्निकः षोडशपाकान्निष्पाद्याशक्तौओदनमात्रभेदंकृत्वाश्राद्धमुपक्रमेत् । अत्यशक्तौआमान्नेनवाकुर्यात् ॥ देशकालौस्मृत्वाऽमुकगोत्रस्याऽमुकप्रेतस्यप्रेतत्वनिवृत्त्योत्तमलोकप्राप्त्यर्थं अतिक्रांतमाद्यमासिकंसपिंड्यधिकारार्थमपकृष्योनमासिकादीन्यूनाब्दिकांतानिपंचदशमासिकानिचअन्नेनामान्नेनवाएकोद्दिष्टविधिनातंत्रेणकरिष्यइतिसंकल्प्य । अमुकगोत्रामुकप्रेतआद्यमासिकेक्षणःक्रियतां। एवंद्वितीयमासिकइत्यादिषोडशस्थानेषुक्षणंदत्वाअमुकगोत्रामुकप्रेताद्यमासिकेद्वितीयमासिकइत्यादिइदंतेपाद्यमुपतिष्ठतामित्येवंषोडशब्राह्मणेषुपाद्यंदद्यात् । एवमासनार्घ्यगंधपुष्पाच्छादनानिप्रत्येकंषोडशभ्योदद्यात्। अर्घ्येतिलावापेतिलोसीतिमंत्रेणमहैकोद्दिष्टवदूहः। एकैकमर्घ्यप्रत्येकं। षोडशपात्रेषुघृताक्तमन्नंप्रत्येकमादायमहैकोद्दिष्टवदमुकशर्मणेप्रेतायस्वाहेतिएकैकामाहुतिंतत्तदन्नेनकरेहुत्वाहुतमन्नमग्नौप्रक्षिप्य तत्तदाहुत्यर्थमन्नंयतोगृहीतंतत्तदन्नंतत्रतत्रपरिविष्यांगुष्ठनिवेशनांतंकृत्वा अमुकप्रेतायाद्यमासिकश्राद्धेइदमन्नंयथाशक्तिसोपस्करंसोदकुंभममृतरूपमुपतिष्ठतामितिसंकल्पयेत्। एवंद्वितीयमासिकादौ। भुक्तवत्सुद्विजेषुतत्तदन्नंषोडशसुपात्रेषुगृहीत्वातत्तत्कराहुतिशिष्टमन्नंतत्रतत्रप्रक्षिप्यतत्तद्विप्रसमीपेदर्भशिखायाममुकगोत्रायामुकप्रेतायाद्यमासिकादावयंतेपिंडउपतिष्ठतामितिषोडशपिंडान्दद्यात् । आमपक्षेआमान्नस्यसंकल्पः। सक्तुपिष्टेनचपिंडदानं। पिंडोपरितिलोदकंभृंगराजपत्रादिमहैकोद्दिष्टवत् । अंजनादिकंसर्वंप्राकृतं । अक्षय्येउपतिष्ठतामितिवदेत्। यथाशक्तिदक्षिणांदत्वाऽभिरम्यतामितिविसर्जयेत्। अन्यत्सर्वंविहितनिषिद्धादिमहै

कोद्दिष्टवत् । एवंएकदेशकालकर्तृकत्वात्तंत्रेणषोडशश्राद्धानिकुर्यात् । आद्यमासिकंसर्वंसमाप्यद्वितीयादीनिप्रत्येकंपृथगेव
सर्वाणिनतुतंत्रेणेतिकेचित् । एतदनंतरमाद्याब्दिकमप्येकोद्दिष्टविधिनाकार्यं । आद्यमासिकेनतंत्रेणसिद्धेर्नपृथक्कार्यंकिंतु
आद्यमासिकंआद्याब्दिकंचतंत्रेणकरिष्यइतिसंकल्पयेदितिकेचित् ॥ इतिषोडशश्राद्धानि ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

॥ ३४१ ॥ अथदशदानानि ॥

श्रीः ॥ आचम्यप्राणानायम्यदेशकालौनिर्दिश्यअमुकगोत्रस्यपित्रादेःपरलोकोपकारकाणिपूर्वसंकल्पितानिदशदानानिकरि
ष्ये ॥ गोभूतिलहिरण्याज्यवासोधान्यगुडानिच ॥ रौप्यंलवणमित्यादिदशदानान्यनुक्रमात् ॥ विप्रंसंपूज्यगोप्रदानं ॥
यज्ञसाधनभूतायाविश्वस्याघौघनाशिनी ॥ विश्वरूपधरोदेवःप्रीयतामनयागवा ॥ भूमिदानं ॥ सर्वेषामाश्रयाभूमिर्वराहेण
समुद्धृता ॥ अनंतसस्यफलदाअतःशांतिंप्रयच्छमे ॥ तिलदानं ॥ महर्षेर्गोत्रसंभूताःकाश्यपस्यतिलाःस्मृताः ॥ तस्मादेषांप्र
दानेनपितृपापंव्यपोहतु ॥ हिरण्यदानं ॥ हिरण्यगर्भगर्भस्थंहेमबीजंविभावसोः ॥ अनंतपुण्यफलदमतःशांतिंप्रयच्छमे ॥
आज्यदानं ॥ कामधेनोःसमुद्भूतंसर्वक्रतुषुसंस्थितं ॥ देवानामाज्यमाहारअतःशांतिंप्रयच्छमे ॥ वस्त्रदानं ॥ शीतवातो
ष्णसंत्राणंलज्जायारक्षणंपरं ॥ देहालंकरणंवस्त्रमतःशांतिंप्रयच्छमे ॥ धान्यदानं ॥ सर्वदेवमयंधान्यंसर्वोत्पत्तिकरंमहत् ॥
प्राणिनांजीवनोपायअतःशांतिंप्रयच्छमे ॥ गुडदानं ॥ गुडमिक्षुरसोद्भूतंमंत्राणांप्रणवोयथा ॥ दानेनानेनचैतस्यपरालक्ष्मीः
स्थिरागृहे ॥ रौप्यदानं ॥ प्रीतिर्यतःपितॄणांचविष्णुशंकरयोःसदा ॥ शिवनेत्रोद्भवंरूप्यमतःशांतिंप्रयच्छमे ॥ लवणदानं ॥

॥४१६॥

यस्मादन्नरसाःसर्वेनोत्कृष्टालवणंविना ॥ शंभोःप्रीतिकरंयस्मादतःशांतिंप्रयच्छमे ॥ अनेनदशदानाख्येनकर्मणाप्रेतोद्धर्तामहाविष्णुःप्रीयतां॥इतिदशदानानि॥(सर्वत्रपुत्रकर्तृकेसंकल्पवाक्येदानमंत्रेच‘मे—मम’इत्यादिस्थले‘पितुः—तस्य’ इत्यूहः कार्यः)

॥ ३४२ ॥ अथाष्टदानानि ॥

श्रीः ॥ तानिचआमान्नोदकुंभगोवस्त्रभूम्यास्तरणछत्रासनानि ॥ अमुकशर्मणःपित्रादेःपरलोकेतत्तद्दानकल्पोक्तफलावाप्तयेष्टदानानिक० ॥ विप्रंसंपूज्य आमान्नदानं॥अन्नमेवयतोलक्ष्मीरन्नमेवजनार्दनः॥ अन्नंब्रह्माखिलत्राणमस्तुजन्मनिजन्मनि ॥ उदकुंभदानं ॥ वारिपूर्णोघटश्चायंदेवत्रयमयोयतः ॥ प्रीयतांधर्मराजस्तुदानेनानेनपुण्यदः ॥ गोप्रदानं ॥ यज्ञसाधनभूताया० ॥ वस्त्रदानं ॥ शीतवातोष्णसंत्राणं० ॥ भूमिदानं ॥ सर्वेषामाश्रयाभूमिः० ॥ शय्या(डाळी) ॥ यथानकृष्णशयनंशून्यंसागरजातया ॥ शय्यैतस्याप्यशून्यास्तुतथाजन्मनिजन्मनि ॥ छत्रदानं॥ इहामुत्रातपत्राणंकुरुमेकेशवप्रभो ॥ छत्रंत्वत्प्रीतयेदत्तंतस्यास्तुचसदाशुभं ॥ आसनं(पाट)॥त्रिलोकीनाथदेवेशसर्वभूतकृपानिधे॥आसनेनचतुष्यस्वप्रयच्छतस्यवांछितं ॥ इत्यष्टदानानि ॥ वृषोत्सर्गांगाष्टदानानितु आमान्नत्रयंतिलानुदकुंभंगांवासोहिरण्यंचेति८तत्रतिलदानं॥ महर्षेर्गोत्रसंभूताःकाश्यपस्यतिलाःस्मृताः ॥ तस्मादेषांप्रदानेनतस्यपापंव्यपोहतु ॥ हिरण्यगर्भेतिहिरण्यदानं॥अन्येआमान्नोदकुंभगोवस्त्रदानादिमंत्रादशाष्टदानांतर्गतास्तत्तदुक्ताज्ञेयाः विस्तरभियानपुनःसंगृहीताः ॥ एवमग्रेपिउपदानादौज्ञेयं ॥

॥ ३४३ ॥ अथोपदानानि ॥

श्रीः ॥ अन्नंचैवोदकुंभंचोपानहौचकमंडलुः ॥ छत्रंवस्त्रंतथायष्टिंलोहदंडंचदापयेत् ॥ अग्निष्टिकांप्रदीपंचतिलांस्तांबूलमेव
च ॥ चंदनंपुष्पमालांचोपदानानिचतुर्दश ॥ पित्रादेःप्रेतस्योत्तमलोकप्राप्त्यर्थंपरलोकेतत्तद्दानकल्पोक्तफलावाप्तयेचतुर्दशो
पदानानिक० ॥ आमान्नं ॥ अन्नमेवयतो० ॥ उदकुंभः ॥ वारिपूर्णोघटः० ॥ उपानहद्दानं ॥ उपानहौप्रदास्यामिकंट
कादिनिवारणे ॥ सर्वमार्गेषुसुखदेअतःशांतिंप्रयच्छमे ॥ कमंडलुः ॥ त्रिलोकीनाथ० उदपात्रेणसंतुष्टःप्रयच्छ० ॥ छत्रं ॥
इहामुत्रातप० ॥ वस्त्रं ॥ शीतवातोष्णसं० ॥ यष्टिदानं ॥ त्रिलोकीनाथ० अनेनयष्टिदानेनप्र० ॥ लोहदंडः ॥ ज्ञानाज्ञा
नकृतंपापंतथालोभात्कृतंचिरात् ॥ लोहदंडप्रदानेनसर्वंपापंव्यपोहतु ॥ अग्निष्टिका ॥ त्रिलोकीनाथ० अग्निष्टिकाप्रदाने
नप्र० ॥ दीपदानं ॥ दीपोज्ञानप्रदोनित्यंदेवतानांप्रियःसदा ॥ दानेनास्यभवेत्सौख्यंशांतिस्तद्वांछितंफलं ॥ तिलदानं ॥
महर्षेर्गोत्र० ॥ तांबूलदानं ॥ सोपस्करंचतांबूलंसर्वदामंगलप्रियं ॥ प्रियंचैवतुदेवानांसौगंध्यंवदनेस्तुवै ॥ चंदनं ॥ त्रिलो
कीनाथ० चंदनस्यप्रदानेनप्रयच्छ० ॥ पुष्पमाला ॥ त्रिलोकीनाथ० पुष्पमालाप्रदानेनप्र० ॥ इतिचतुर्दशोपदानानि ॥ ॥
केचित्तिललोहहेमकार्पासलवणभूमिधेनुसप्तधान्येत्यष्टदानान्याहुः ॥ त्रिलोकीनाथ० कार्पासेनचसंतुष्टः—सप्तधान्ये
नसंतुष्टःइत्याद्यूहः॥ सप्तधान्यानितुयवव्रीहिगोधूमतिलमाषमुद्गप्रियंगुसंज्ञानि॥ अन्येमंत्राउपरिवज्ज्ञेयाः॥ ॥ सिद्धस्थाली
दानं ॥ इमांपायसपूर्णांयःस्थालींघृतजलादिभिः ॥ दद्यात्संपत्तिपात्रंस्यादतःपाहिमहेश्वर ॥ ऊर्णादानं ॥ ऊर्णावस्त्रंचा

रुचित्रंदेवानांप्रीतिवर्धनं ॥ सुखस्पर्शकरंयस्मादतःशांतिं० ॥ व्यजनदानं ॥ व्यजनंवायुदैवत्यंग्रीष्मकालेसुखप्रदं ॥ अस्य
प्रदानात्सकलाःसंतुतस्यमनोरथाः ॥ इति ॥ ॥ तिलपात्रदानं ॥ पित्रादेःजन्मप्रभृतिमरणांतंकृतनानाविधपापप्रणा
शार्थ० ॥ तिलाःपुण्याःपवित्राश्चतिलाःसर्वकराःस्मृताः ॥ शुक्लावायदिवाकृष्णाऋषिगोत्रसमुद्भवाः ॥ यानिकानिचपापा
निब्रह्महत्यासमानिच ॥ तिलपात्रप्रदानेनतस्यपापंव्यपोहतु ॥ नग्नप्रच्छादनीयवस्त्रदानं ॥ मंत्रउपरिवत् ॥ ॥ छ ॥

॥ ३४४ ॥ अथप्रायश्चित्तगोदानप्रयोगः ॥

श्रीः ॥ आचम्यप्राणानायम्यदेशकालौसंकीर्त्यअमुकगोत्रस्यामुकप्रेतस्यजन्मप्रभृत्यद्ययावदाचरितसमस्तपातकस्याकृतप्राय
श्चित्तस्यामरणांतंपापापनोदनार्थंप्रायश्चित्तधेनुदानंक० ॥ गोःपूजनंकरिष्ये ॥ पंचगावःसमुत्पन्नामथ्यमानेमहोदधौ ॥ ता
सांमध्येतुयानंदातस्यैदेव्यैनमोनमः ॥ इतिमंत्रेणपूजयेत् ॥ शक्तौस्वर्णशृंगीमित्यादिदानवाक्येवक्ष्यमाणानलंकारांस्तत्रतत्र
संयोज्यान्यानप्यर्पयेत् ॥ ततआगावोअग्मन्नितिसूक्तेनगांत्रिःप्रदक्षिणीकृत्यप्रार्थयेत् ॥ यालक्ष्मीःसर्वभूतानांयाचदेवेष्वव
स्थिता ॥ धेनुरूपेणसादेवीममपापंव्यपोहतु॥ देहस्थायाचरुद्राणीशंकरस्यप्रियासदा ॥ धेनुरूपेणसादेवीतस्यपापंव्यपोहतु॥
विष्णोर्वक्षसियालक्ष्मीःस्वाहायाचविभावसोः ॥ चंद्रार्कशक्रशक्तिर्याधेनुरूपास्तुसाप्रिये ॥ चतुर्मुखस्ययालक्ष्मीर्यालक्ष्मीर्धन
दस्यच ॥ लक्ष्मीर्यालोकपालानांसाधेनुर्वरदास्तुमे ॥ स्वधात्वंपितृमुख्यानांस्वाहायज्ञभुजांतथा ॥ सर्वपापहराधेनुस्तस्माच्छां
तिंप्रयच्छमे ॥ इतिगांप्रार्थ्यप्रतिग्रहीतारंब्राह्मणंयथाविभवंसंपूज्यगोपुच्छदेशेतमुदङ्मुखमवस्थाप्य स्वयंप्राङ्मुखः स्वर्णयुता

ज्यपूरितकांस्यपात्रेगोपुच्छंनिक्षिप्य ॥ प्रायश्चित्तेसमुत्पन्नेनिष्कृतिर्नकृताक्वचित् ॥ तस्यपापस्यशुद्ध्यर्थंधेनुमेतांददामिते ॥ मयामलित्रावाजन्मप्रभृतिअद्ययावदाचरितसमस्तपातकस्याकृतप्रायश्चित्तस्यामरणान्तंपापापनोदकामः प्रायश्चित्तत्वेनकल्पितांइमांकपिलांधेनुंरुद्रदैवत्यांसुवर्णशृंगींरौप्यखुरांताम्रपृष्ठांघंटाग्रैवेयकांमुक्तालांगूलांकांस्यदोहनिकांवस्त्रद्वयाभरणाद्युपस्करयुतांअमुकगोत्रस्यामुकप्रेतस्यपरलोकेसुखसिद्ध्येअमुकगोत्रायामुकशर्मणेतुभ्यमहंसंप्रददेनममेत्युक्त्वा विप्रकरेसकुशतिलोदकंगोपुच्छंदत्वा ॥ यज्ञसाधनभूतायाविश्वस्याघौघनाशिनी ॥ विश्वरूपधरोदेवःप्रीयतामनयागवा ॥ इतिपठेत् ॥ प्रतिग्रहीतादेवस्यत्वेतिमंत्रेणप्रतिगृह्य ॐस्वस्तीत्युक्त्वाकइदंकस्माअदादितिकामस्तुतिंयथाशाखंपठेत् ॥ कर्तादानस्यप्रतिष्ठासिद्ध्यर्थंदक्षिणांदत्वायमोक्तांगोमतींविद्यांपठेत् ॥ गावःसुरभयोनित्यंगावोगुग्गुलुगंधिकाः ॥ गावःप्रतिष्ठाभूतानांगावःस्वस्त्ययनंमहत् ॥ अन्नमेवपरंगावोदेवानांहविरुत्तमं ॥ पावनंसर्वभूतानांरक्षंतिचवहंतिच ॥ हविषामंत्रपूतेनतर्पयंत्यमरान्दिवि ॥ ऋषीणामपिहोतॄणांगावोहोमेप्रतिष्ठिताः ॥ सर्वेषामेवभूतानांगावःशरणमुत्तमं ॥ गावःपवित्रंपरमंगावोमंगलमुत्तमं ॥ गावःसर्वस्यभूतस्यगावोधन्याःसनातनाः ॥ नमोगोभ्यःश्रीमतीभ्यःसौरभेयीभ्यएवच ॥ नमोब्रह्मसुताभ्यश्चपवित्राभ्योनमोनमः ॥ ब्राह्मणाश्चैवगावश्चकुलमेकंद्विधाकृतं ॥ एकत्रमंत्रास्तिष्ठंतिहविरेकत्रतिष्ठति ॥ इति ॥ ततोब्राह्मणेनसहगांप्रदक्षिणीकृत्यविष्णुंस्मृत्वाकर्मेश्वरार्पणंकृत्वाचामेत् ॥ इतिगोदानविधिः ॥ अयमेवविधिरग्रेप्रत्यक्षधेनुदानेतत्तदूहेनसर्वत्रोह्यःअत्रांगन्यासादिविशेषःपूर्वोक्तगोदानप्रयोगेआलोचनीयः ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

पापधेनुदानं ॥ आजन्मोपार्जितंपापंमनोवाक्कायकर्मभिः ॥ तत्सर्वंनाशमायातुपापधेनुप्रदानतः ॥ ममपितुःमनोवाक्कायक र्मभिराजन्मोपार्जितपापापनोदनकामोहंइमांकृष्णांपापापनोद धेनुंयथाशक्तिसोपस्करांरुद्रदैवत्यांगोत्रायशर्मणेतुभ्यंसंप्रददे॥ ॥ उत्क्रांतिधेनुदानं ॥ असूक्रांतौप्रवृत्तस्यसुखोक्रमणसिद्धये ॥ तुभ्यमेनांसंप्रददेधेनुमुक्रांतिसंज्ञिकाम् ॥ ममपितुःसुखे नप्राणोक्रमणप्रतिबंधकोक्तनिष्कृत्यनुक्तनिष्कृतिजनितसकलपापक्षयद्वारा सुखेनप्राणोक्रमणसिद्ध्यर्थमिमामुत्क्रांतिसंज्ञिकां धेनुंयथाशक्तिसोपस्करांरुद्रदैवत्यांगोत्रायशर्मणेतुभ्यमहंसंप्रददेनमम॥ वैतरणीधेनुदानं ॥ तत्रोपकल्पनं॥पाटलांकृष्णांवाहे मशृंगाद्युपेतांकृष्णवस्त्रयुगच्छन्नांसप्तधान्यसंयुक्तांछत्रोपानद्गुगुलसंयुक्तांगांसंनिधाप्यद्रोणमितकार्पासशिखरेताम्रपात्रंतत्रम हिषारूढंदक्षिणवामकरधृतलोहदंडपाशुंहैमंयमंस्थापयित्वातदग्रेरक्तपट्टवंधेक्षुदंडनिर्मितनौकोपरितांधेनुंस्थापयित्वा तिथ्या दिसंकीर्त्यअमुकगोत्रस्यामुकप्रेतस्ययमद्वारस्थितवैतरणींतर्तुंगोदानंकरिष्येइतिसंकल्प्य द्विजंवृत्वाहैमप्रतिमायामक्षतपुंजेवा विष्णुंविप्रंगांचसंपूज्यप्रार्थयेत् ॥ विष्णुरूपद्विजश्रेष्ठभूदेवगतिपावन ॥ तर्तुंवैतरणीमस्यकृष्णांगांप्रददाम्यहम् ॥ धेनुकेत्वंप्रती क्षस्वयमद्वारेमहापथे ॥ उत्तितीर्षुरयंदेविवैतरण्यैनमोस्तुते ॥ यमद्वारपथेघोरेघोरावैतरणीनदी ॥ तांतर्तुमस्ययच्छामिकृष्णा वैतरणींतुगाम् ॥ ममपितुःयमद्वारस्थितवैतरण्याख्यनद्युत्तरणार्थंइमांकृष्णांगांसवत्सांयमप्रतिमायुक्तांकृष्णवस्त्रयुगच्छन्नांस प्तधान्ययुतांरक्तमाल्याद्यलंकृतां यथाशक्तिस्वर्णशृंगाद्युपस्करोपेतांकार्पासद्रोणशिखरांरुद्रदैवत्यांगोत्रायशर्मणेतुभ्यमहंसंप्रद

देइतितिलजलकुशयुतंगोपुच्छंविप्रहस्तेदद्यात् ॥ ऋणधेनुदानं ॥ ममपितुःऐहिकामुष्मिकसप्तजन्मार्जितऋणपातकापाकरणार्थगोदानंक० ॥ ऐहिकामुष्मिकंयच्चसप्तजन्मार्जितंऋणं ॥ तत्सर्वंशुद्धिमायातुगामेकांददतोमम ॥ संकल्पवाक्यमुक्त्वा इमांगांइत्यादिपूर्ववत् ॥ ॥ मोक्षधेनुदानं ॥ मोक्षदोवासुदेवस्तुवेदशास्त्रेषुगीयते ॥ तत्प्रीतयेद्विजाग्र्यायमोक्षधेनुंददाम्यहम् ॥ ममपितुःसमस्तपापक्षयपूर्वकसंसारमोक्षावाप्तिकामःश्रीपापापहमहाविष्णुप्रीतिकामश्चइमांमोक्षधेनुंयथाशक्तिसोपस्करांरुद्रदैवत्यांगोत्रायशर्मणेसंप्रददेनमम ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

॥ ३४६ ॥ अथाश्वदानम् ॥

श्रीः ॥ अद्येत्यादि० ममपितुर्वासमस्तपापक्षयपूर्वकअश्वरोमसंख्याकाब्दसूर्यलोकनिवासासिकामःयथाशक्तिसोपस्करंअश्वदानंकरिष्ये ॥ अश्वकर्णंधृत्वादद्यात् ॥ उच्चैःश्रवास्त्वमश्वानांराज्ञांविजयकारक ॥ सूर्यवाहनमस्तुभ्यमतःशांतिंप्रयच्छमे ॥ महार्णवसमुत्पन्नउच्चैःश्रवसपुत्रक ॥ मयात्वंविप्रमुख्यायदत्तोहयसुखीभव ॥ इमंविप्रनमस्तुभ्यमश्वंतेप्रतिपादितम् ॥ प्रतिगृह्णीष्वविप्रेंद्रमयादत्तंसुशोभनं ॥ इतिदानमंत्रमुच्चार्यइममश्वंसुवर्णतिलकालंकारयुतंललाटग्रैवेयकादियुतंचगंधपुष्पाद्यर्चितंसूर्ययमदैवतंममपितुःब्रह्महत्यादिसमस्तपापनाशकामोहयरोमसमसंख्याकाब्दसूर्यलोकनिवासकामश्चगोत्रायशर्मणेतुभ्यमहंसंप्रददेनमम ॥ सांगतासिद्ध्येदक्षिणांदद्यात् ॥ अनेनाश्वदानाख्येनकर्मणाप्रेतोद्धर्तामहाविष्णुःप्रीयतां ॥ ॥ छ ॥

॥ ३४७ ॥ अथशय्यादानम् ॥

श्रीः ॥ अष्टदलेतिलप्रस्थंनिक्षिप्यतस्मिन्दारुमयींस्वास्तीर्णाद्युपस्करयुतांशय्यामास्तीर्यतस्याःसमंतादीशानादिकोणचतुष्टये पितृशिरोभागेचपंचकुंभान्क्रमात् घृतकुंकुमगोधूमजलपूर्णकुंभमुच्छीर्षेघृतपूर्णकलशंसप्तधान्यानिचसंस्थाप्य अद्येत्यादि० पित्रादेःसमस्तपापक्षयपूर्वकाप्सरोगणसेवायुतविमानकरणकेंद्रपुरगमनोत्तरषष्टिसहस्रवर्षाधिकरणकक्रीडनस्त्रीसंघसमावृतसर्वलोकमहिमत्वतदुत्तरषष्टियोजनमंडलराज्यभोगानंतरशिवसायुज्यावाप्तिकामःशय्यादानमहंकरिष्ये इतिसंकल्प्य द्विजंसपत्नीकंवृत्वायथाविभवंवस्त्रालंकारादिभिःसंपूज्य शय्यायांलक्ष्मीनारायणप्रतिमांस्वर्णमयींसंस्थाप्यसंपूज्यसपत्नीकविप्रेणसहशय्यांप्रदक्षिणीकृत्यनमःप्रमाण्यैदेव्यैइतिचतुर्दिक्षुक्रमेणप्रणम्यमंत्रस्तु ॥ यथानकृष्णशयनंशून्यंसागरजातया ॥ तथैतस्याप्यशून्यास्तुशय्याजन्मनिजन्मनिइति ॥ तिथ्यादिसंकीर्त्यपितुःसर्वपापक्षयेत्यादिशिवसायुज्यावाप्तिकामोगोत्रायशर्मणेसुपूजितायइमांशय्यांईशानादिकोणचतुष्टयस्थापनक्रमेण घृतकुंकुमगोधूमजलपूर्णकुंभसमेतांहंसतूलीप्रच्छन्नांशुभ्रगंडोपधानिकांप्रच्छादनपटास्तृतासप्तधान्ययुतांतांबूलायतनादर्शैलालवंगकर्पूरयुता सुगंधपरिमलभोग्यवस्तुचंदनागरुदीपिकोपानच्छत्रचामरासनयुतांभोजनभाजनजलपात्रपंचवर्णवितानकेशप्रसाधिन्यंजनशलाकापुष्पमालायुतां लक्ष्मीयुतनारायणप्रतिमासहितांयुक्तोपस्करामंगिरोदैवतांगोत्रायशर्मणेसुपूजितायसालंकृतायसपत्नीकायतुभ्यमहंसंप्रददेनममेति शय्योपवेशितविप्रस्तेसाक्षतकुशोदकंक्षिपेत् ॥ तस्मैसुवर्णमेवदक्षिणांदद्यात् ॥ ततोब्राह्मणेभ्योभूयसींदद्यात् ॥ इतिशय्यादानम् ॥ ॥ छ ॥

॥ ३४८ ॥ अथभूमिदानम् ॥

श्रीः ॥ सागोचर्ममिताधिकावादेया ॥ दशहस्तेनदंडेनत्रिंशदंडानिवर्तनं ॥ त्रिभागहीनंगोचर्ममानमाहप्रजापतिः ॥ अद्येत्या
दिपितुःसर्वपापक्षयपूर्वकंषष्टिसहस्रवर्षस्वर्गनिवासोत्तरंशिवपुरनिवासार्थंभूदानंक० ॥ विप्रंवृत्वा ॥ सर्वेषामाश्रयाभूमिर्वराहेण
समुद्धृता ॥ अनंतसस्यफलदाअतःशांतिं० ॥ यस्यांरोहंतिबीजानिवर्षाकालेमहीतले ॥ भूमेःप्रदानात्सकलास्तस्यसंतुमनोरथाः ॥
इमांभूमिंवृक्षाद्युपेतांसस्योद्भवांविष्णुदैवत्यांसंकल्पहेतवेसंप्रददे ॥ ॥ पददानम् ॥ आसनोपानहौछत्रंमुद्रिकाचकमंडलुः ॥
यज्ञोपवीताज्यवस्त्रंभोजनंचान्नभाजनं ॥ दशकंपदमेतत्स्यात्पदान्येवंत्रयोदश ॥ देयानिवायथाशक्तितेनासौप्रीणितोभवेत् ॥
पित्रादेःमार्गकष्टपरिहारपूर्वकमुत्तमलोकावाप्तयेतृप्त्यर्थंच० ॥ त्रिलोकीनाथदेवेशसर्वभूतकृपानिधे ॥ पददानेनतुष्यस्वप्र
यच्छतस्यवांछितं ॥ संकल्पवाक्यांतेइदंयथाशक्तिआसनादिदशोपकरणसमूहात्मकंपदंतृतीयांशदक्षिणायुतंतुभ्यंसंप्रददे ॥
शालग्रामदानम् ॥ सशैलवनभूचक्रदानसमफलावाप्तये० ॥ महाकोशनिवासेनशक्राद्यैरुपशोभितः ॥ शालग्रामप्रदाने
नतस्यसंतुमनोरथाः ॥ रुद्राक्षमालादानम् ॥ अष्टाविंशतिसंख्याकैरुद्राक्षैर्योजितामया ॥ अर्पितातवहस्तेचगृहाणद्विजस
त्तम ॥ पुस्तकदानं ॥ गोदानसमफलावाप्तिस्वर्गलोकनिवासविद्यादानादिकल्पोक्तफलावाप्तये० ॥ सर्वविद्याश्रयायज्ञाः
कारणंलिखिताक्षरं ॥ पुस्तकस्यप्रदानेनतस्यप्रीणातुभारती ॥ संकल्पवाक्येनदद्यात् ॥ इतिभूम्यादिदानानि ॥ ॥ छ ॥

॥ ३४९ ॥ अथसपिंडीकरणम् ॥

श्रीः॥तत्रदेवार्थविप्रद्वयंप्रेतार्थमेकःपार्वणार्थंत्रयइतिषट्अशक्तौदेवार्थप्रेतार्थपार्वणार्थंप्रत्येकमेकैकइतित्रयंवानिमंत्र्य आचम्य
पवित्रंतेइतिपवित्रादिधृत्वाप्राणानायम्यदेशकालौसंकीर्त्य अमुकगोत्रस्यअमुकशर्मणःप्रेतस्यप्रेतत्वनिवृत्त्यापितृलोकप्राप्त्यर्थं
भारद्वाजगोत्रैःकृष्णविष्णुमहादेवशर्मभिःवसुरुद्रादित्यस्वरूपैःप्रेतपितृपितामहप्रपितामहैः सहसपिंडीकरणंमृताहाद्द्वादशेऽह्नि
पार्वणैकोद्दिष्टेनविधिनाकरिष्येइतिसंकल्प्य (मातरितुअमुकगोत्रायाअमुकदायाःभारद्वाजगोत्राभिःअस्मत्पितामहीप्रपिताम
हीवृद्धप्रपितामहीभिर्वसुरुद्रादित्यस्वरूपाभिःसह० इति॥एवंभ्रात्रादिसपिंडनेप्यूह्यं॥) तदंगयवतिलोदकवैश्वदेवसूक्तजपमा
र्जेनब्रह्मदंडादि । श्राद्धभूमौ० क्षणादिकरिष्ये । अपोदत्वाकामकालसंज्ञकविश्वेदेवार्थंत्वयाक्षणःकरणीयःएवंद्वितीये। अपस
व्यंप्रेतार्थंक्षणउपतिष्ठतां । प्रेतस्यपित्रर्थंत्वयाक्षणःकरणीयःएवंपितामहार्थंप्रपितामहार्थंच । स्मृत्युक्तकरणपक्षेतुसर्वेषांपादप्र
क्षालनंमंडलानिकृत्वादेवमंडलाद्दक्षिणेत्रिकोणमंडलंज्ञेयं । अमुकगोत्रअमुकशर्मन्प्रेतइदंतेपाद्यमुपतिष्ठतां । प्रेतपित्रादौपार्व
णवत्। ततःकर्ताब्राह्मणानाचमय्यस्वयंद्विराचम्यदेवानुपवेशयित्वा सव्यंसर्वेषांस्वागतंदेवाःसमाध्वं । प्राची० पित्रादयःसमा
ध्वं । उपक्रांतंसपिंडीकरणश्राद्धंकरिष्ये। शंनोदेवी० यवोसियवया० प्रेतस्थानेतूष्णींपार्वणस्थानेशंनोदेवी० उदीरता० ति
लारक्षंत्व० रक्षोहणं० अष्टौवसव० पाकप्रोक्षणं० ॥ आगच्छंतुमहाभागा० श्राद्धभूमौ० ॥ सव्यंकामकालसं० देवानांब्रह्मणेइद
मासनंइत्यादिमंत्रवदर्घ्यासादनावाहनार्घ्यदानगंधपुष्पधूपदीपाच्छादनांतार्चनंप्रकृतिवत्॥ अपसव्यंततोमुकगोत्रस्यामुकप्रेत

स्येदमासनं ततःपार्वणस्थत्रयेअपोदत्वाअमुकगोत्राणामित्यादिषष्ठ्यासनंदत्वापुरतःप्रेतार्थमेकमर्घ्यपात्रमासाद्यतत्पूर्वतःपार्व
णार्थंपात्रत्रयमाग्नेयीसंस्थंचासाद्यप्रेतपात्रेदर्भचतुष्टयंनिधाय पार्वणपात्रेषुप्रत्येकंकुशत्रयंनिधायपात्रचतुष्टयेप्यपआसिच्यशंं
नोदेवीतिसकृदनुमंत्र्यप्रेतपात्रेतिलोसिसो०प्रत्नवद्भिःप्रत्तःप्रेतेमांल्लोकान्प्रीणयाहिनःइति तूष्णींवातिलान्प्रक्षिप्य पार्वणपा
त्रेषुप्रकृतिवत्प्रक्षिप्यसर्वत्रगंधादिक्षिप्त्वाप्रेतपात्रंतूष्णींनिवेद्यपित्रादिपात्रत्रयंस्वधाअर्घ्याः इतिप्रत्येकंनिवेदयेत् । ततःप्रेतपा
त्रस्थमेकंकुशंप्रेतब्राह्मणहस्तेदत्वा प्रेतपात्रस्थजलैकदेशमादायअमुकगोत्रामुकशर्मन्प्रेतइदंतेर्घ्यमुपतिष्ठतांइत्यर्घ्यंदत्वाअमुक
गोत्रामुकप्रेतपात्रोदकंभारद्वाजगोत्राणांकृष्णविष्णुमहादेवशर्मणांवसुरुद्रादित्यस्वरूपाणां प्रेतपितृपितामहप्रपितामहानाम
र्घ्यपात्रोदकैःसंयोजयिष्ये संयोजयेत्युक्ते प्रेतपात्रस्थंकुशत्रयंपित्रादिपात्रत्रयेदत्वाप्रेतार्घ्यपात्रस्थजलंवक्ष्यमाणमंत्रैःकिंचि
त्किंचित्संयोजयेत् । प्रतिसंयोजनंमंत्रावृत्तिः । तत्प्रकारस्तुप्रेतपात्रस्थोदकैकदेशंपात्रांतरेणादाय ॥ येस॒मा॒नाः सम॑नसः पि॒त
रो॑यम॒राज्ये॑ ॥ तेषां॑लो॒कः स्व॒धानमो॑य॒ज्ञोदे॒वेषु॑कल्पतां ॥ येस॑जा॒ताःसम॑नसोजी॒वाजी॒वेषु॒मामकाः ॥ तेषां॒श्रीर्मयि॑कल्पताम॒
स्मिँल्लो॒केश॒तंसमाः ॥ संग॑च्छध्वं॒संव॑दध्वं॒संवो॒मनां॑सिजानतां ॥ दे॒वाभा॒गंयथा॒पूर्वे॑संजाना॒नाउ॒पास॑ते ॥ स॒मा॒नोमंत्रः॒समि॑तिः
स॒मा॒नीस॑मा॒नंमनः॒सहचि॒त्तमे॑षां॥ स॒मा॒नंमंत्र॑म॒भिमं॑त्रयेवःसमा॒नेन॑वोह॒विषा॑जुहोमि॥ स॒मा॒नीव॒आकू॑तिःसमा॒नाहृद॑यानिवः॥
स॒मा॒नम॑स्तुवो॒मनो॒यथा॒वः॒सुस॒हास॑ति ॥ एतान्मंत्रानुक्त्वाभारद्वाजगोत्रशिवशर्मन्प्रेत भारद्वाजगोत्रेणकृष्णशर्मणावसुरूपे
णस्वपित्रासहसायुज्यंगच्छेत्युक्त्वाहस्तेगृहीतजलंप्रेतपितृपात्रस्थोदकेसंयोजयेत् । पुनःप्रेतार्घ्यपात्रस्थमुदकंकिंचिद्गृहीत्वाये

समानाइत्यादिमंत्रान्पठित्वा भारद्वाजगोत्रशिवशर्मन्प्रेतभारद्वाजगोत्रेणविष्णुशर्मणारुद्ररूपेणस्वपितामहेनसहसायुज्यंगच्छेत्युक्त्वातज्जलंप्रेतपितामहपात्रेसंयोज्य । ततःप्रेतपात्रस्थोदकंसर्वंगृहीत्वायेसमानाइत्यादिमंत्रानुच्चार्यभारद्वाजगोत्रशिवशर्मन्प्रेतभारद्वाजगोत्रेणमहादेवशर्मणाआदित्यरूपेणस्वप्रपितामहेनसहसायुज्यंगच्छेत्युक्त्वाहस्तस्थजलंप्रेतप्रपितामहपात्रेसंयोजयेत्॥(मातरितुभारद्वाजगोत्रगंगाप्रेतपात्रोदकंभारद्वाजगोत्राणांकृष्णावेणीनर्मदादानांप्रेतभर्तृमातृपितामहीप्रपितामहीनांवस्वादिरूपाणामर्घ्यपात्रोदकैःसंयोजयिष्ये । पूर्ववत्त्रिपुकुशनिधानांतेप्रेतपात्रजलैकदेशमादाययेसमानेत्यादिमंत्रान्पठित्वा भारद्वाजगोत्रेगंगाप्रेतेभारद्वाजगोत्रयाकृष्णादयावसुरूपयास्वश्वश्र्वासहसायुज्यंगच्छेत्युक्त्वाहस्तस्थजलंभर्तृमातृपात्रेसंयोज्य पुनर्जलमादाययेसमानाइत्यादिमंत्रांतेभारद्वाजगोत्रेगंगाप्रेतेभारद्वाजगोत्रयावेणीदयारुद्ररूपयास्वभर्तृपितामह्यासहसायुज्यंगच्छेत्युक्त्वाहस्तस्थजलंतत्पात्रेसंयोज्य प्रेतपात्रस्थंसर्वंजलंगृहीत्वायेसमानाइत्यादिमंत्रपाठांतेभारद्वाजगोत्रेगंगाप्रेतेभारद्वाजगोत्रयानर्मदादयाआदित्यरूपयास्वभर्तृपितामह्यासहसायुज्यंगच्छेत्युक्त्वाहस्तस्थमुदकंतत्पात्रेसंयोजयेत् । भ्रात्रादिसंयोजनेप्येवमेवोह्यं) अनंतरंपार्वणस्थप्रेतपित्रादिभ्यउशंतस्त्वेत्याद्यावाहनपूर्वंक्रमेणपार्वणवदर्घ्यंदद्यात् ॥ ततोमुकप्रेतगंधमुपतिष्ठतांमाल्यंआच्छादनमुपतिष्ठतामितिप्रेतेदत्वापित्रादिभ्यःसंबुद्ध्यापार्वणवदाच्छादनांतंकुर्यात् ॥ ततोग्नौकरणंकरिष्यइतिसंकल्प्यभोजनार्थादन्नादुद्धृत्यघृताक्तंकृत्वाअमुकगोत्रायामुकशर्मणेप्रेतायस्वाहेत्येकामाहुतिंप्रेतस्थविप्रकरेहुत्वा तदन्नंवह्नौप्रक्षिप्यपात्रांतरेसघृतमन्नमादायद्विधाविभज्यपार्वणस्थब्राह्मणकरेषुहुत्वाततोन्नंघृताभिघारपूर्वंपात्रेषुपरिविष्यपृथिवीते

पात्रमित्यादिकामकालसंज्ञकेभ्योविश्वेभ्योदेवेभ्यः इदमन्नमित्यादिप्रकृतिवत्।प्रेतपात्रेमुकगोत्रायामुकशर्मणेप्रेतायेदमन्नंपरि
विष्टंपरिवेक्ष्यमाणंचोपतिष्ठतामितिनिवेद्यपित्राद्युपविष्टस्थलेपृथिवीतइत्यादिपार्वणवत्। ब्रह्मार्पणं० ईशानविष्णु० एकोवि
ष्णु०ततस्तृप्तेषुविश्वेदेवाःतृप्ताःस्थप्रेतस्थानेस्वदितमितिप्रश्नःसुस्वदितंपित्रादौप्रकृतिवत्।ततउच्छिष्टपिंडोदेयः उच्छिष्टसमी
पेपिंडार्थमेकंदर्भंनिधाय तत्रशुंधंतांप्रेताइत्युदकंनिनीय अमुकगोत्रायामुकप्रेतायसपिंडी० अयंतेपिंडउपतिष्ठतामितिमहांतं
पिंडंदत्वा तद्दक्षिणतःपश्चिमतोवाअपहतेत्यादिशुंधनांतंकृत्वापार्वणवत्प्रेतपित्रादिभ्यःपिंडत्रयंदद्यात्। प्रेतपिंडेअनुमंत्रणांज
नाभ्यंजादिसर्वंतूष्णींकृत्वातिलोदकगंधपुष्पभृंगराजाद्युपचारान्समर्प्यअमुकशर्मणः प्रेतस्ययद्दत्तंसपिंडीकरणश्राद्धीयमन्नोद
कादितदक्षय्यमुपतिष्ठतामित्युक्त्वाविशिष्टदक्षिणांदत्वाअभिरम्यतामितिविसर्जयेत् ॥ सहैववादक्षिणाविसर्जनेभवेतां।
ततःअमुकगोत्रस्यामुकप्रेतस्यपिंडंपित्रादिपिंडैःसहसंयोजयिष्ये इतिपृष्ट्वा संयोजयस्वेतिद्विजैःप्रत्युक्तःकर्तामधुवाताइतितृचे
नकुशेनप्रेतपिंडंत्रिधाविभज्यतदवयवत्रयंत्रिषुपिंडेषुयोजयेदेभिर्मंत्रैः येसमानाः० येसजाताः०संगच्छध्वं०समानोमंत्रः० स
मानीवआकूतिः० इतिपंचपूर्वोक्तान्मधुवाताइतितृचंचोक्त्वा (पूर्वमर्घ्यसंयोजनेनिर्दिष्टप्रकारेणयोजयेत्) अमुकगोत्रअमु
कप्रेतअमुकशर्मणास्वपित्रासंसृजस्वेतिवदन् प्रेतपिंडप्रथमभागंतात्पिंडेसंयोज्यदधिमधुभ्यांमिश्रीकुर्यात् ॥ एवंप्रेतस्यपिताम
हप्रपितामहयोःप्रेतपिंडेनसंयोजनं ॥ येसमानाइत्यादीनांसर्वमंत्राणामावृत्तिः ॥ ततःअत्रपितरोमादयध्वमित्यादिपिंडप्रवा
हणांतंपार्वणवत् ॥ केचित्तुप्रेतपिंडावयवत्रयेणसंयोजितांस्त्रीन्पिंडानिदानींतनमृतमारभ्यपुरुषत्रयायपार्वणवत्पुनरपिनाम

गोत्राद्युच्चार्यदद्यादित्याहुःप्रयोगरत्ने ॥ अस्मिन्पक्षेअपहतेत्यादिकृत्वाप्रवाहणांतं ॥ द्वादशदिनपर्यंतंधारितमुत्तरीयंपिं डोपरिदद्यात्तच्चाचार्योगृह्णीयात् ॥ अवयवपिंडार्थापाकस्थालींचाचार्यायदद्यात् ॥ ततः ॥ एपवोनुगतःप्रेतःपितृभाग मवाप्तवान् ॥ शुभंभवतुशेषाणांजायंतांचिरजीविनः॥ इतिमंत्रंपठेत् ॥ ततोविकिरद्वयंदद्यात् ॥ वरयाचनतांबूलदक्षिणा दि ॐ स्वधोच्यतामित्यादिविसर्जनांतंपार्वणवत् ॥ स्मृत्युक्तसंकल्पेतुशिवाआपःसंत्वित्यादिसर्वज्ञेयं ॥ प्रेतस्थानेअन्यविप्रा द्विगुणदक्षिणांदद्यात्॥वाजेवाजेइत्यादिअभिरम्यतामितिविसर्जयेत् ॥ आसीमांतमनुव्रज्यपिंडान्गंगादौप्रक्षिप्यस्नात्वागृ हमागत्यवैश्वदेवादिकंकुर्यात्॥(अस्मिन्प्रयोगेउच्छिष्टपिंडदानंपिंडनिर्वपणात्प्रागेवास्तितन्मूलंनविद्मः) इतिसपिंडीकरणम्॥

॥ ३५० ॥ अथपाथेयश्राद्धम् ॥

श्रीः ॥ अथद्वादशेत्रयोदशेवाह्नितिथ्यादिस्मृत्वाप्राचीनावीतीअस्मत्पितुरमुकगोत्रस्यामुकशर्मणःप्रेतलोकात्पितृलोकगमने सुखसिद्ध्यर्थं अस्मत्पितृपितामहप्रपितामहानांअमुकगोत्राणांअमुकशर्मणांवसुरुद्रादित्यस्वरूपाणांपाथेयश्राद्धंसदैवंसपिंडं पार्वणविधिनाकरिष्येइतिसंकल्प्य क्षणपाद्यासनादिसर्वपार्वणवत् ॥ इदंपक्वान्नेनआमेनवाकुर्यात् ॥आमपक्षेपाथेयश्राद्धंसदै वंसपिंडमामेनहविषाकरिष्यइतिसंकल्प्यतिलोदकाद्यन्यत्पार्वणवदेवकुर्यात् ॥ पाकप्रोक्षणस्थानेआमप्रोक्षणं ॥ आवाहनेउशं तस्त्वेतिमंत्रेपितॄन्हविषेस्वीकर्तवेइत्यूहः ॥ भस्ममर्यादांतंप्राग्वत् ॥ विप्रहस्तेपुतंडुलैरग्नौकरणं ॥ अन्नाच्चतुर्गुणंद्विगुणंसमंवा तत्तदामंपात्रेपुसंस्थाप्यपाणिहोमशेषंपिंडार्थंसंस्थाप्यपात्रेपुदत्वापृथिवीतेपात्रमित्यादि इदमामंहव्यकव्यमित्यादि इदमाममम

मृतरूपंस्वाहेत्यादियथाधर्ममध्वित्यंतंप्राकृतं ॥ यथासुखंजुषध्वमित्यस्यापोशनप्राणाहुतितृप्तिप्रश्नानालोपः ॥ संपन्नवाचनांते न्नशेषप्रश्नलोपः॥सर्वमतेतंडुलैःसक्तुभिर्वापिंडदानं ॥ केचिद्गृहसिद्धान्नेनपायसेनवापिंडानाहुः ॥ इतिपाथेयश्राद्धम् ॥ छ ॥

॥ ३५१ ॥ अथत्रयोदशदिनविधिः ॥

श्रीः ॥ ततःकर्ताअभ्यंगस्नानंकृत्वादेशकालौस्मृत्वाममसपरिवारस्यसकलारिष्टोपशांतयेक्षेमायुःसिद्ध्यर्थंश्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थं निधनशांतिंकरिष्ये तदंगत्वेनगणेशपूजनंस्वस्तिवाचनंकरिष्येइतिसंकल्प्ययथाशाखंस्वस्त्ययनंवाचयित्वाशांतिसूक्तानिनिध नसूक्तानिजपेयुः ॥ आनोभद्रा० वर्ग १ स्वस्तिनो० वर्ग २ शन्नइंद्राग्नी०वर्ग ३ शंवतीःपा० वर्ग १ आशुःशिशानो०वर्ग ३ मुंचामित्वा० वर्ग १ त्यमूषुवाजि० वर्ग १ महित्रीणाम०वर्ग १ ॥ ईळेद्यावापृथिवीपूर्वचित्तयेग्निंघर्मंसुरुचंयामन्निष्टये॥याभि र्भरेकारमंशायजिन्वथस्ताभिरूषुऊतिभिरश्विनागतम् ॥ युवोर्दानायसुभराअसश्चतोरथमातस्थुर्वचसंनमंतवे ॥ याभिर्धि योवथःकर्मन्निष्टयेताभिरूषुऊतिभिरश्विनागतम् ॥ युवंतासांदिव्यस्यप्रशासनेविशांक्षयथोअमृतस्यमज्मना ॥ याभिर्धेनु मस्वंपिन्वथोनरताभिरूषुऊतिभिरश्विनागतम् ॥ याभिःपरिज्मातनयस्यमज्मनाद्विमातातूर्षुतरणिर्विभूषति ॥ या भिस्त्रिमंतुरभवद्विचक्षणस्ताभिरूषुऊतिभिरश्विनागतम् ॥ याभीरेभंनिवृतंसितमद्भ्यउद्वंदनमैरयतंस्वर्दृशे ॥ याभिःकण्वंप्र सिषासंतमावतंताभिरूषुऊतिभिरश्विनागतं ॥ १ ॥ याभिरंतकंजसमानमारणेभुज्युंयाभिरव्यथिभिर्जिजिन्वथुः ॥ याभिःक र्कंधुंवय्यंचजिन्वथस्ताभिरूषुऊतिभिरश्विनागतं॥ याभिःशुचंतिंधनसांसुषंसदंतप्तंघर्ममोम्यावंतमत्रये॥ याभिःपृश्निगुंपुरुकु

त्समावतंताभिरूषुऊतिभिरश्विनागतं ॥ याभिःशचीभिर्वृषणापरावृजंप्रांधंश्रोणंचक्षसएतवेकृथः ॥ याभिर्वर्तिकांग्रसिताम
मुंचतंताभिरूषुऊतिभिरश्विनागतं ॥ याभिःसिंधुंमधुमंतमसश्चतंवसिष्ठंयाभिरजरावजिन्वतं ॥ याभिःकुत्संश्रुतर्यंनर्यमावतं
ताभिरूषुऊतिभिरश्विनागतं ॥ याभिर्विश्पलांधनसामथर्व्यंसहस्रमीळ्हआजावजिन्वतं ॥ याभिर्वशमश्व्यंप्रेणिमावतंताभि
रूषुऊतिभिरश्विनागतं ॥ २ ॥ याभिःसुदानूऔशिजायवणिजेदीर्घश्रवसेमधुकोशोअक्षरत् ॥ कक्षीवंतंस्तोतारंयाभिरावतं
ताभिरूषुऊतिभिरश्विनागतं ॥ याभीरसांक्षोदसोद्नःपिपिन्वथुरनश्वंयाभीरथमावतंजिषे ॥ याभिस्त्रिशोकउस्रियाउदाजत
ताभिरूषुऊतिभिरश्विनागतं ॥ याभिःसूर्यंपरियाथःपरावतिमंधातारंक्षेत्रपत्येष्वावतं ॥ याभिर्विप्रंप्रभरद्वाजमावतंताभिरू
षुऊतिभिरश्विनागतं ॥ याभिर्महामतिथिग्वंकशोजुवंदिवोदासंशंबरहत्यआवतं ॥ याभिःपूर्भिद्येत्रसदस्युमावतंताभिरूषुऊ
तिभिरश्विनागतं ॥ याभिर्वम्रंविपिपानमुपस्तुतंकलिंयाभिर्वित्तजानिंदुवस्यथः ॥ याभिर्व्यश्वमुतपृथिमावतंताभिरूषुऊति
भिरश्विनागतं ॥ ३ ॥ याभिर्नराशयवेयाभिरत्रयेयाभिःपुरामनवेगातुमीषथुः ॥ याभिःशारीराजतंस्यूमरश्मयेताभिरूषुऊ
तिभिरश्विनागतं ॥ याभिःपठर्वाजठरस्यमज्मनाग्निर्नादीदेच्चितइद्धोअज्मन्ना ॥ याभिःशर्यातमवथोमहाधनेताभिरूषुऊति
भिरश्विनागतं ॥ याभिरंगिरोमनसानिरण्यथोग्रंगच्छथोविवरेगोऽअर्णसः ॥ याभिर्मनुंशूरमिषासमावतंताभिरूषुऊतिभिर
श्विनागतं ॥ याभिःपत्नीर्विमदायन्यूहथुराघवायाभिररुणीरशिक्षतं ॥ याभिःसुदासऊहथुःसुदेव्यं१ताभिरूषुऊतिभिरश्विना
गतं ॥ याभिःशंतातीभवथोददाशुषेभुज्युंयाभिरवथोयाभिरध्रिगुं ॥ ओम्यावतींसुभरामृतस्तुभंताभिरूषुऊतिभिरश्विनाग

तं ॥ ४ ॥ याभिःकृशानुमसनेदुवस्यथोजवेयाभिर्यूनोअर्वंतमावतं ॥ मधुप्रियंभरथोयत्सरड्भ्यस्ताभिरूषुऊतिभिरश्विनाग
तं ॥ याभिर्नरंगोषुयुधंनृषाह्येक्षेत्रस्यसातातनयस्यजिन्वथः ॥ याभीरथाँअवथोयाभिरर्वतस्ताभिरूषुऊतिभिरश्विनागतं ॥
याभिःकुत्समार्जुनेयंशतक्रतूप्रतुर्वीतिंप्रचदभीतिमावतं ॥ याभिर्ध्वसंतिंपुरुषंतिमावतंताभिरूषुऊतिभिरश्विनागतं ॥ अप्नस्व
तीमश्विनावाचमस्मेकृतंनोदस्रावृषणामनीषां ॥ अद्यूत्येवसेनिह्वयेवांवृधेचनोभवतंवाजसातौ ॥ द्युभिरक्तुभिःपरिपातमस्मा
नरिष्टेभिरश्विनासौभगेभिः ॥ तन्नोमित्रोवरुणोमामहंतामदितिःसिंधुःपृथिवीउतद्यौः ॥ ५ ॥ निवर्तध्वंमानुगातास्मान्त्सि
षक्तरेवतीः ॥ अग्नीषोमापुनर्वसूअस्मेधारयतंरयिं ॥ पुनरेनानिवर्तयपुनरेनान्याकुरु ॥ इंद्रएणानियच्छत्वग्निरेनाउपाजतु ॥
पुनरेतानिवर्ततामस्मिन्पुष्यंतुगोपतौ ॥ इहैवाग्नेनिधारयेहातिष्ठतुयारयिः ॥ यंनियानंन्ययनंसंज्ञानंयत्परायणं ॥ आवर्तनं
निवर्तनंयोगोपाअपितंहुवे ॥ यउदानड्व्ययनंयउदानट्परायणं ॥ आवर्तनंनिवर्तनमपिगोपानिवर्ततां ॥ आनिवर्तनिवर्तय
पुनर्नइंद्रगादेहि ॥ जीवाभिर्भुनजामहै ॥ परिवोविश्वतोदधऊर्जाघृतेनपयसा ॥ येदेवाःकेचयज्ञियास्तेरय्यासंसृजंतुनः ॥
आनिवर्तनिवर्तयनिनिवर्तनिवर्तय ॥ भूम्याश्चतस्रःप्रदिशस्ताभ्यएनानिवर्तय ॥ १ ॥ भद्रन्नोअपिवातयमनः ॥ शांतापृथि
वीशिवमंतरिक्षंद्यौर्नोदेव्यभयंनोअस्तु ॥ शिवादिशःप्रदिशउद्दिशोनआपोविद्युतःपरिपांतुसर्वतःशांतिःशांतिःशांतिः ॥ त
वगृहेसर्वारिष्टशांतिरस्तु ॥ यजमानःतथास्तु ॥ ततःस्थापितकलशोदकेनसमुद्रज्येष्ठादिमंत्रैर्यजमानाभिषेकः ॥ नूतनवस्त्रधा
रणं ॥ ततःअशुभनिवृत्त्याचंदनादिभोगधारणाधिकारार्थंचंदनपुष्पफलतांबूलगुडदानानिकरिष्येइतिसंकल्प्यतानिकृत्वाकुल

देवतामिष्टदेवतादींश्चनत्वाअभ्यारमितिदेवतांविसृज्यद्विराचम्यब्राह्मणैःसहबंधुभिःस्वयंभुंजीत ॥ श्रीखंडंधृत्वातांबूलादि भक्षयित्वाभूयसींदक्षिणांदद्यात् ॥ आचार्यायवस्त्रदक्षिणांदत्वातोषयेत् ॥ इति ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

॥ ३५२ ॥ अथत्रयोदशश्रवणामान्नविधिः ॥

श्रीः ॥ देशकालौनिर्दिश्यअमुकगोत्रस्यामुकशर्मणःपित्रादेःजन्मप्रभृतिमरणांतमाचरितसुकृतस्यधर्मराजाग्रेकथयितॄणांश्रवणाख्यद्वादशब्राह्मणानांप्रीतयेद्वादशतथासमस्तपापक्षयपूर्वक महाविष्णुप्रसादसिद्ध्येएकमितित्रयोदशामान्नानिसोदकुंभानिसवस्त्रदक्षिणादियुतानिनानानामगोत्रेभ्योब्राह्मणेभ्योदातुमहमुत्सृज्यइत्युत्सृज्यपूजापूर्वकंतानिदद्यात् ॥ ॥ छ ॥

॥ ३५३ ॥ अथउदकुंभश्राद्धम् ॥

श्रीः ॥ देशकालौस्मृत्वाप्रा० अस्मत्पितृपितामहप्रपितामहानांअमुकगोत्राणांअमुकशर्मणांवसुरुद्रादित्यस्वरूपाणांउदकुंभश्राद्धंकरिष्येइतिसंकल्प्य अदैवंसंकल्पविधिनापार्वणवत्कुर्यात् ॥ संकल्पक्षणपाद्यासनगंधाच्छादनांतपूजान्नपरिवेषणांतेएष उदकुंभःइदमन्नंदत्तंचेत्यादित्यागविधिः अंतेतांबूलदक्षिणादि इदमब्दपर्यंतंप्रत्यहं अशक्तौप्रतिमासं संकटेएकदिनंकुर्यात् ॥

॥ ३५४ ॥ अथमासिकश्राद्धानि ॥

श्रीः ॥ देशकालौस्मृत्वाप्राचीनावीती अस्मत्पितृपितामहप्रपितामहानांअमुकगोत्राणांशर्मणांवसुरुद्रादित्यस्वरूपाणांऊन

मासिकाद्यूनाब्दिकांतानिएतानिपंचदशमासिकानि स्वकालेकर्तव्यानिअस्मत्कुलेचौलउपनयनविवाहनांदीश्राद्धनिमित्तंअप
कृष्यसद्यःसदैवानिसपिंडानिसाग्नौकरणानिपार्वणेनविधिनातंत्रेणकरिष्ये ॥ इतिसंकल्प्यअन्यत्सर्वंपार्वणवत् ॥ इदंप्रतिमा
संकार्यं अशक्तौअपकर्षः ॥ इतिमासिकश्राद्धं ॥ अब्दपूरितश्राद्धविधिः ॥ देशकालौस्मृत्वा प्राचीनावीतीअस्मत्पितृपिता
महप्रपितामहानांअमुकशर्मणांअमुकगोत्राणांवसुरुद्रादित्यस्वरूपाणांममपितुःअब्दपूरितश्राद्धंसदैवंसपिंडंसाग्नौकरणं पार्व
णेनविधिनाअन्नेनहविषायुष्मदनुज्ञयासद्यःकरिष्ये इतिसंकल्प्य अन्यत्सर्वंपार्वणवत् ॥ अथप्रथमाब्दिकश्राद्धविधिः ॥ आ
चम्यप्राणायामंकृत्वादेशकालौस्मृत्वाप्राचीनावीती अस्मत्पितृपितामहप्रपितामहानांअमुकशर्मणांअमुकगोत्राणांवसुरुद्रा
दित्यस्वरूपाणां ममपितुःप्रथमाब्दिकश्राद्धंसदैवंसपिंडंसाग्नौकरणंपार्वणेनविधिनाअन्नेनहविषायुष्मदनुज्ञयासद्यःकरिष्येइ
तिसंकल्प्य अन्यत्सर्वंपार्वणवत्कुर्यात् ॥ तत्रब्राह्मणाय तांबूलं छत्रं पादुकादानं उदकुंभदानं अन्नदानं दीपदानंचदद्यात् ॥
मृतदिनमारभ्यअब्दपर्यंतंएतत्कर्मसांगतासिद्ध्यर्थंब्राह्मणायशक्त्यागोप्रदानंदत्वा भूयसींदक्षिणांदद्यात् ॥ अनेनकर्मणा
पितृस्वरूपीश्रीपरमेश्वरःप्रीयतां ॥ इतिमासिक–अब्दपूरित–आद्याब्दिकानांसंक्षेपः ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

॥ ३५५ ॥ अथजीवच्छ्राद्धविधिः ॥

श्रीः ॥ तत्रशौनकः ॥ जीवच्छ्राद्धंप्रवक्ष्यामिशौनकोहंद्विजन्मनां ॥ कृष्णपक्षेत्रयोदश्यांस्नात्वोपोष्यसमाहितः ॥ तस्मिन्नह
निसंभारानुपकल्प्ययथाक्रमं ॥ विद्रुमंहेमसूचींवैअंकुशंतांतवंतथा ॥ पाशंकेशांश्चपालाशंवृंतंकृष्णाजिनंतथा ॥ औदुंबरस

मिद्धहिंरासनंकलशान्नवान् ॥ ग्रीवामात्रजलेतीर्थेस्नात्वामध्यंदिनेजपेत् ॥ गायत्रीमित्यर्थः ॥ उत्थायब्राह्मणान्भोज्यकृत्वा पुण्याहंसुव्रतं ॥ वस्त्रांगुलीयकादीनिदत्वाचार्यायभक्तितः ॥ सघृतंपायसान्नंचसभुक्त्वादक्षिणामुखः ॥ सायंकालेग्निमाधाय पुरस्तात्तत्रसंस्कृतं ॥ घृताप्लुतंचरुंहुत्वामंत्रैःषड्भिर्यथाक्रमं ॥ द्वाभ्यांचत्वारिशृंगेतितत्सवितुर्ऋचैकया ॥ अग्नेनयेतिद्वाभ्यां चजातवेदसइत्यृचा ॥ हुत्वापुरुषसूक्तेनप्रत्यृचंषोडशाहुतीः ॥ अतोदेवादिषड्भिश्चसावित्र्याष्टशतानिच ॥ अष्टाविंशतिसं ख्यांवाहोमशेषंसमापयेत् ॥ गत्वाचतुष्पथंसूचींरज्जुकाद्यंकुशांस्तथा ॥ प्रीयतांकिंकरायेतिदद्यात्कृष्णायवैमुने ॥ कृष्णायकिं करायैतद्दत्तंनममअनेनसप्रीयतामितियमकिंकरोद्देशेनत्यागः ॥ निधायकलशान्प्रीतःसोदकांस्तंतुवेष्टितान् ॥ पुरुषाकृतिव त्कुर्याच्छिरसित्रीन्मुखेतथा ॥ ग्रीवैकंचतुरोवक्षोबाह्वोर्द्वौद्वौतथैवच ॥ एकंलिंगेपादयोश्चपंचपंचेतिकथ्यते ॥ एवमेकविंशति कलशाः ॥ यन्मेप्रीतोसिभगवन्नित्याहृत्यसुसंस्कृतान् ॥ पंचगव्येनप्रक्षाल्यएतोन्विंद्राादिभिस्तथा ॥ पालाशवृंतानीतिशे पः ॥ कृष्णाजिनेतुपालाशवृंतैःकृत्वानराकृतिं ॥ चत्वारिंशच्छिरोग्रीवेदशत्रिंशदुरस्यपि ॥ बाह्वोश्चैवशतंदद्यात्पंचपंचतथां गुलौ ॥ जठरेविंशतिंदद्याज्जंघयोर्विंशतिद्वयं ॥ ऊर्वोश्चषष्टिर्दद्याद्वैमेढ्रेचत्वारिविन्यसेत् ॥ त्रीणित्रीणिवृषणयोःपादयोस्त्रि शतंतथा ॥ विन्यसेच्छेदवृंतानिदशपादांगुलीषुच ॥ शतानित्रीणिषष्टिश्चपालाशंवृंतमाहरेत् ॥ अलाभेयज्ञवृक्षाणांवृंतान्य पिसमाहरेत् ॥ निवेश्यकलशेप्राणान्वृंतेदेहंनिवेश्यच ॥ कलशेइत्येकवचनमविवक्षितं ॥ कलशेषुप्राणनिवेशनंचिंतयित्वेत्य र्थः ॥ मध्येशयित्वास्वंदेहंविवस्वत्युदितेसति ॥ सुस्नाप्यसकलंऋग्भिःस्वंदेहंस्वयमेवतु ॥ सम्यक्पुरुषसूक्तेनश्रीसूक्तेनसमा

ष्यच ॥ अन्नेनब्राह्मणान्भोज्ययमकिंकरतृप्तये ॥ दाहश्चतस्यकर्तव्यःपितृमेधविधानतः ॥ होतृप्रीत्याचवरयेद्बालवृद्धातुरान्जनान् ॥ नद्यादितीरेकर्तव्यंदशाहंवादिनेगृहे ॥ दिनेचेद्गृहएवेत्यर्थः ॥ एकादश्यांतुकर्तव्यंश्राद्धंसुब्राह्मणायच ॥ सर्वमेकाह्निवाकुर्यात्सपिंडीकरणंविना ॥ एकादश्यांचनोकुर्यात्तत्पिंडान्मंत्रवत्तथा ॥ मंत्रकर्माणिजीवेनश्राद्धंकुर्याच्चसत्स्वपि ॥ यथाविधिप्रकर्तव्यंसपिंडीकरणादृते ॥ अन्येनस्त्रीचशूद्रश्चवृंतैर्दग्ध्वास्वकांतनुं ॥ तदह्न्येवक्रियाःसर्वाःकुर्यात् .... ॥ देशांतरमृतस्यैवंचंडालाद्यैर्हतस्यच ॥ यद्येकादशेह्निकुर्यात्तद्ब्राह्मणस्यैव ॥ चकारादन्यवर्णयोश्चैकादशेह्निकुर्याद्दिनांतरेवा सपिंडीकरणवर्जं ॥ स्त्रीशूद्रौप्रत्याहएकादश्यामिति ॥ स्त्रियाशूद्रेणचैकादश्यांपिंडोपलक्षितमौर्ध्वदेहिकंनकार्यं ॥ सर्वकर्माणितूष्णींकार्याणि ॥ सत्सुपिंडादिष्वधिकारिषुजीवच्छ्राद्धंनकार्यंअसत्स्वाहयथेति ॥ अनेनकृतप्रायश्चित्तइत्यर्थः ॥ देशांतरमृतादेरस्थ्नामलाभेपर्णवृंतदाहमात्रमितिदृश्यते ॥ इतिशौनकोक्तोजीवच्छ्राद्धविधिः ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

॥ ३५६ ॥ अथपालाशविधिः ॥

श्रीः ॥ आचम्यप्राणानायम्यदेशकालौसंकीर्त्यप्राचीनावीतीअमुकगोत्रस्यअमुकप्रेतस्यप्रेतत्वविमुक्त्योत्तमलोकप्राप्त्यर्थंमृताहात्विदेशस्थस्यमरणेप्रेतस्यमंत्राग्निरहितस्यअस्थिरहिताश्मरहितउत्तरीरहितनिमित्तंऔर्ध्वदेहिकक्रियाधिकारार्थं पालाशविधिंकरिष्येइतिसंकल्प्य यवपिष्टेनशरीरनिर्माणं ॥ शिरसिचत्वारिंशत् ग्रीवायांदश बाह्वोःप्रत्येकंपंचाशत् एवंशतंकरांगुलिषुसर्वासुदशउदरेत्रिंशत्जठरेविंशतिःशिश्नेचत्वारिअंडयोस्त्रयस्त्रयःऊर्वोःप्रत्येकंपंचाशत्जंघांतःपादतलांतंयावत्पादयोःप्रत्ये

कंपंचदशसर्वासुपादांगुलिषुदशएवंषष्ठ्यधिकशतत्रयमित ३६० पालाशपर्णैःशरीरंनिर्मायऊर्णासूत्रेणशरीरंबद्ध्वाजललोडित
यवपिष्टेनानुलिंपेत् ॥ततःशक्तौसत्यांवक्ष्यमाणान्यपिकार्याणि मूर्धस्थानेकदलीफलं शिरसिफलंवर्तुलंलंबंवा ललाटेकदलीपत्रं
दंतेदाडिमबीजानि कर्णेकंकणं नेत्रयोःकपर्दकौ नासिकायांतिलपुष्पं नाभौअभ्रकं स्तनयोर्जंबीरफलद्वयं वातेमनःशिलां
पित्तेहरितालं कफेसमुद्रफेनं रुधिरेमधु पुरीषेगोमयं मूत्रेगोमूत्रं रेतसिपारदं वृषणयोर्वृंताकद्वयं शिश्नेगृंजरं केशेसूकरके
शाः लोमावलीषुऊर्णावस्त्रं मांसस्थानेयवपिष्टेनवामाषपिष्टेनवातंडुलपिष्टेनवालिंपेत् ॥ ततःपंचगव्येनप्रोक्ष्यपंचामृतमंत्रैःपं
चामृतेनप्रोक्ष्य ॥ पुनर्नोअसुमितिबृहदुक्थःप्राणास्त्रिष्टुप् प्राणप्रवेशनेवि० ॥ पुनर्नोअसुंपृथिवीददातुपुनर्द्यौर्देवीपुनरंतरि
क्षं ॥ पुनर्नःसोमस्तन्वंददातुपुनःपूषापथ्यां३यास्वस्तिः॥कइतिप्राणप्रवेशनंभावयेत् ॥ यद्वा ॥ यत्तेयममितिद्वादशर्चस्यथमो
नुष्टुप् प्राणप्रवेशनेवि० ॥ यत्तेयमंवैवस्वतंमनोजगामदूरकं ॥ तत्तआवर्तयामसीहक्षयायजीवसे ॥ यत्तेदिवंयत्पृथिवींम
नो० ॥ तत्तआवर्त० ॥ यत्तेभूमिंचतुर्भृष्टिंमनो० ॥ तत्त० ॥ यत्तेचतस्रःप्रदिशोमनो० ॥तत्त० ॥यत्तेसमुद्रमर्णवंमनो० ॥
तत्त० ॥ यत्तेमरीचीःप्रवतोमनो० ॥ तत्त० ॥ यत्तेअपोयदोषधीर्म० ॥ तत्त० ॥ यत्तेसूर्यंयदुषसंमनो० ॥ तत्तआ० ॥ य
त्तेपर्वतान्बृहतोम० ॥ तत्त० ॥ यत्तेविश्वमिदंजगन्मनो० ॥ तत्त० ॥ यत्तेपरापरावतोमनो० ॥ तत्त० ॥ यत्तेभूतंचभव्यं
चमनो० ॥ तत्तआवर्त० ॥ इतिद्वादशर्चेनसूक्तेनप्राणानानीय ॥ शुक्रमसिज्योतिरसितेजोसि ॥ इतिमंत्रेणपादेक्षिप्त्वा ॥
अक्षीभ्यांतइतिषळर्चेनसूक्तेनशरीरंस्पृशेत् ॥ अक्षीभ्यांतेनासिकाभ्यांकर्णाभ्यांछुबुकादधि ॥ यक्ष्मंशीर्षण्यंमस्तिष्काज्जि

ह्वायाविवृंहामिते ॥ ग्रीवाभ्यस्तउष्णिहाभ्यःकीकसाभ्योऽअनूक्यात् ॥ यक्ष्मंदोषण्यं१मंसाभ्यांबाहुभ्यांविवृंहामिते ॥ आं
त्रेभ्यस्तेगुदाभ्योवनिष्ठोर्हृदयादधि ॥ यक्ष्मंमतस्नाभ्यांयक्नःप्लाशिभ्योविवृंहामिते ॥ ऊरुभ्यांतेअष्ठीवद्भ्यांपार्ष्णिभ्यांप्रपदा
भ्यां ॥ यक्ष्मंश्रोणिभ्यांभासदाद्भंससोविवृंहामिते ॥ मेहनाद्वनंकरणाल्लोमभ्यस्तेनखेभ्यः ॥ यक्ष्मंसर्वस्मादात्मनस्तमिदंविवृं
हामिते ॥ अंगादंगाल्लोम्नोलोम्नोजातंपर्वणिपर्वणि ॥ यक्ष्मंसर्वस्मादात्मनस्तमिदंविवृंहामिते ॥ इत्येतैःस्पृष्ट्वाशरीरंभावयि
त्वास्नापयित्वाचंदनेनानुलिप्यवस्त्रेपरिधाप्ययज्ञोपवीतेधारयित्वा शुभ्रसुगंधमाल्यादिभिरलंकृत्यायंसदेवदत्तइतिअभिमृ
श्य ॥ इदंचास्योपासनं ॥ इत्यग्निंध्यात्वापूर्वोक्तवैतरण्यादिदानपूर्वकंऊर्णासूत्रेणवेष्टयित्वाकृष्णाजिनेनाच्छाद्यचितिस्थान
माधायपूर्वोक्तविधिनाशववद्दहेत् ॥ पालाशवृंताभावेकुशैःप्रतिकृतिंकुर्यात् ॥ आहिताग्नेःप्रतिकृतिदाहेअस्थिदाहेवादशाह
मेवाशौचं ॥ अनाहिताग्नेस्तुसपिंडानांत्र्यहंपर्णशरदाहे ॥ पूर्वमगृहीताशौचयोर्भार्यापुत्रयोर्दशाहमेव ॥ गृहीताशौचयोस्तुत
योरपित्रिरात्रमाशौचं ॥ पत्नीसंस्कारेपत्युश्चैवमेव ॥ सपत्न्योःपरस्परंचैवमेवाशौचं ॥ सापत्नमातुर्दशाहानंतरंत्र्यहंकार्यंसप
त्नीपुत्रेण ॥ आहिताग्नौविदेशस्थेमृतेयावद्विधिनानसंस्कारःतावत्पुत्रादीनांनाशौचं ॥ इतिपालाशविधिः ॥ ॥ छ ॥

॥ ३५७ ॥ अथऔर्ध्वदेहिकोगयोगिनारायणबल्यादि ॥

श्रीः ॥ तत्रदुर्मरणेष्वात्मघातेजलादिभिःप्रमादमरणेपतितादिमरणेचपूर्वोक्तव्यवस्थयामुकगोत्रस्यामुकशर्मणोमुकदोषमाशा
र्थमौर्ध्वदेहिकेसंप्रदानत्वयोग्यतासिद्ध्यर्थममुकप्रायश्चित्तममुकदानंवाकरिष्यइत्यादिसंकल्पपूर्वकंतत्तत्प्रायश्चित्तंदानंचकार्यं॥

अशक्तौतुदानमेवकार्यं ॥ ततोमुकगोत्रस्यामुकशर्मणोमुकदुर्मरणदोषनाशार्थमौर्ध्वदेहिकप्रदानत्वयोग्यतासिद्ध्यर्थंनारायण
बलिंकरिष्यइतिसंकल्प्यपूर्वोक्तनारायणबलिवत्सर्वंकुर्यात् ॥ एतत्तुवर्षांतरकरणपक्षे ॥ सद्यःकरणपक्षेतुपूर्वोक्तद्विगुणप्राय
श्चित्तंसंकल्प्यशुक्लैकादश्यादिकालमनपेक्ष्यैवसमनंतरोक्तसंकल्पंकृत्वाविधिनास्थापितेकलशद्वयेहेमप्रतिमयोर्विष्णुंवैवस्वतंय
मंचावाह्यपुरुषसूक्तेनयमायसोममितिचक्रमेणषोडशोपचारैःसंपूज्यतत्पूर्वभागेरेखायांदक्षिणाग्रकुशानास्तीर्य शुंधंतांविष्णुरू
प्यमुकप्रेतइतिदशस्थानेष्वपोनिनीयमधुघृततिलमिश्रानोदनपिंडान्दशअमुकगोत्रामुकशर्मप्रेतविष्णुदैवतायंतेपिंडइतिदक्षि
णसंस्थान्प्राचीनावीतीत्यादिपैतृकधर्मेणदत्वातान्गंधादिभिरभ्यर्च्यप्रवाहणांतंकृत्वानद्यांक्षिपेत् ॥ श्वःसद्योवापूर्वस्थापितं
विष्णुमभ्यर्च्यैकविप्रेदर्भबटौवापादक्षालनादितृप्तिप्रश्नांतंविष्णुरूपप्रेतावाहनप्रपूर्वकंकृत्वा विप्रसमीपेतूष्णींरेखाःकृत्वादर्भा
स्तरणेअपोनिनयनंचकृत्वा दर्भेषुसव्येनविष्णवेब्रह्मणेशिवायचसपरिवाराययमायचेतिचतुर्भ्यःपिंडचतुष्टयंदत्वाऽपसव्येनवि
ष्णुरूपिप्रेतामुकगोत्रनामायंतेपिंडइत्येकंपंचमंपिंडंदत्वा तथैवाभ्यर्च्यप्रवाहणांतेविप्राचांततादिश्राद्धशेषसमापनांतेप्रेतबुद्ध्या
विप्रायवस्त्राभरणादिदत्वाविप्रेणप्रेतायतिलांजलिंदापयेत् ॥ अमुकगोत्रायामुकशर्मणेविष्णुरूपिणेप्रेतायायंतिलतोयांजलि
रितिमंत्रेणविप्रालाभेस्वयंदद्यात् ॥ ततोविप्रान्वाचयेत् अनेननारायणबलिकर्मणाभगवान्विष्णुरिमममुकंप्रेतंशुद्धमपापमर्हं
करोत्विति ॥ काम्यप्रयोगेस्मिन्प्रयोगेचसंकल्पेनामगोत्रोच्चारेचविशेषःस्पष्टएव ॥ पूर्वत्रकाश्यपगोत्रदेवदत्तप्रेतेत्याद्युच्चारःअत्र
तुनामगोत्राज्ञानसत्त्वाद्दुर्मरणेनमृतस्ययन्नामगोत्रंतदेवोच्चारयेदितिसंकल्पविशेषेपिहेतुःस्पष्टएव ॥ इति ॥ ॥ छ ॥

॥ ३५८ ॥ अथ सर्पहतोव्रतम् ॥

श्रीः ॥ प्रतिमासंशुक्लपंचम्यामुपवासंनक्तंवाकृत्वापिष्टमयंनागंपंचफणमनंतवासुकिशंखपद्मकंबलककर्कोटकाश्वतरधृतराष्ट्रशंखपालकालियतक्षककपिलेतिद्वादशनामभिर्द्वादशमासेषुसंपूज्य पायसेनविप्रान्संभोज्यवत्सरांतेहेमनागंप्रत्यक्षांगांचदत्वानारायणबलिपूर्वकंदाहाशौचादिकंकार्यं ॥ अथवानमोअस्तुसर्पेभ्यइतिचतस्रआज्याहुतीर्जुहुयात् ॥ पंचम्यांपन्नगंहैमंस्वर्णेनैकेनकारयेत् ॥ क्षीराज्यपात्रमध्यस्थंपूज्यविप्रायदापयेत् ॥ प्रायश्चित्तमिदंप्रोक्तंनागदष्टस्यशंभुनेति ॥ ततोनारायणबल्यादि ॥

॥ ३५९ ॥ अथब्रह्मचारिमरणविधिः ॥

श्रीः ॥ ब्रह्मचारिणोमृतिसंभावनायांतन्मरणोत्तरंवाअवकीर्णदोषनिमित्तंप्रायश्चित्तंकृत्वाप्रयोगरत्नसंगृहीतविधानमालोक्यकौपीनादिदानंब्रह्मचारिभ्योदत्वाव्रतविसर्जनंविधायऔर्ध्वदेहिकाधिकारसिद्ध्यर्थंअर्कविवाहंकृत्वाऔर्ध्वदेहिकंकुर्यात् ॥ अत्रप्रयोगः ॥ ब्रह्मचारिणोमृतिसंभावनायांमरणोत्तरंतिथ्याद्युच्चार्यअमुकगोत्रस्यअमुकनाम्नोमृतस्यब्रह्मचारिणःम्रियमाणस्यब्रह्मचारिणोवाअवकीर्णदोषनिवृत्त्यर्थं द्वादशाब्दषडब्दत्र्यब्दान्यतमप्रायश्चित्तंप्रतिप्राजापत्यंअमुकगोनिष्क्रयप्रत्याम्नायद्वारासद्यःसूतकांतेवाअहमाचरिष्येइतिसंकल्प्य ॥ पुनर्देशकालौनिर्दिश्यप्राचीनावीतीअमुकगोत्रस्यअमुकनाम्नोब्रह्मचारिणोब्रह्मचर्याश्रमेणमरणजन्मदुर्गतिनिवृत्तिपूर्वकब्रह्मसायुज्यसिद्ध्येममकुलस्याभिवृद्ध्यर्थंसद्गतिसिद्ध्यर्थंत्रिंशद्भ्योब्रह्मचारिभ्यःप्रत्येकंकौपीनादिपदार्थान्दास्येइतिसंकल्प्य ब्रह्मचारिणंवृत्वायुवंवस्त्राणीत्यादितत्पदार्थलिंगकमंत्रानुच्चार्य कौपीनांगुलीयक

॥ कर्णकुंडलकृष्णाजिनपादुकाछत्रमाल्यगोपीचंदनमणिप्रवालमालायज्ञोपवीतंचेतिपदार्थानामगुकगोत्रायामुकनाम्नेब्रह्मचारि
णेतुभ्यमहंसंप्रददेइतिदद्यात्संकल्पयेद्वा ॥ एवंत्रिंशद्भ्योब्रह्मचारिभ्यःतदसंभवेसाधुगृहस्थेभ्योवादत्वापुनःतिथ्याद्युच्चार्यअमु
कनाम्नःब्रह्मचारिणोव्रतविसर्गंकरिष्येतदंगत्वेनमातृपूजाहिरण्यविधिनाआभ्युदयिकंचकृत्वा व्रतविसर्गेकर्मणिस्थंडिलादिक
रिष्येइतिसंकल्प्यउल्लेखनाद्यग्न्याधानांतेसमिद्द्वयमादायआघारांतेअग्निंवायुंसूर्यप्रजापतिंअग्निंव्रतपतिं अग्निंव्रतानुष्ठानफलसं
पादनंविश्वान्देवान्एताःसप्तदेवताःप्रत्येकमेकैकयाज्याहुत्यायक्ष्ये ॥ शेषेणेत्यादिसमिद्द्वयंप्रक्षिप्यआघारांतेजुहुयात् ॥ भूःस्वा
हाअग्नयइदं०॥भुवःस्वाहावायवइदं०॥स्वःस्वाहासूर्यायेदं०॥भूर्भुवःस्वःस्वाहाप्रजापतयइदं०॥अग्नयेव्रतपतयेस्वा०॥अग्नयेव्र
तानुष्ठानफलसंपादनायस्वाहाअग्नयेव्रतानुष्ठानफलसंपादनायेदं०॥ विश्वेभ्योदेवेभ्यःस्वाहाविश्वेभ्योदेवेभ्यइदं०॥ एवंसप्ताहु
तीर्हुत्वास्विष्टकृदादिहोमशेषंसमाप्यअर्कशाखासमीपेगत्वाशाखांगृहेवानीयार्कविवाहःकार्यः ॥ तिथ्यादिसंकीर्त्यअमुकगोत्र
स्यामुकशर्मणऔर्ध्वदेहिकाधिकारसिद्ध्यर्थंअर्कविवाहंकरिष्येइतिसंकल्प्य तदंगत्वेनमातृकापूजनपूर्वकंहिरण्यद्वारानांदीश्रा
द्धंकरिष्येइतिसंकल्पंकृत्वाअर्कंब्रह्मचारिणौहरिद्रयानुलिप्यपीतसूत्रेणावेष्ट्यवस्त्रयुग्मेनाच्छादयेत् ॥ ततःउल्लेखनाद्यग्न्याधानां
तेसमिद्द्वयमादायाघारांतमुक्त्वा अग्निंबृहस्पतिंविवाहविधियोजकंकामंअग्निंवायुंसूर्यप्रजापतिंएताःअष्टौप्रधानदेवताःप्रत्येक
मेकैकयाज्याहुत्यायक्ष्ये शेषेणेत्यादिआघारांतंकृत्वाप्रधानाज्याहुतीर्जुहुयात् ॥ ॐ अग्नयेस्वाहाअग्नयइदं० ॥ बृहस्पतयेस्वाहा
बृहस्पतयइदं० ॥ विवाहविधियोजकायस्वाहाविवाहविधियोजकायेदं० ॥ यस्मैत्वाकामकामायवयंसम्यग्यजामहे ॥ तमस्म

र्ष्यंकामंदत्वाथेदंघृतंपिबस्वाहाकामायेदं ॥ भूःस्वाहाअग्नयइ० ॥ भुवःस्वाहावायवइ० ॥ स्वःस्वाहासूर्याये० ॥ भूर्भुवःस्वःस्वा
हाप्रजापतयइदं० ॥ इतिहुत्वास्विष्टकृदादिहोमंसमाप्यअर्कशाखांशवंचदहेत्शाखांप्रवाहयेद्वा॥इतिब्रह्मचारिमरणविधिः॥

श्रीः ॥ हरिहरः ॥ ॥ ३६० ॥ स्नातकमरणविधिः ॥

एवंस्नातकमृतावपिअर्कविवाहंकुर्यात् ॥ स्नातकोब्रह्मचारीचनिधनंप्राप्नुयाद्यदिइत्यनेनस्नातकस्याप्यर्क
विवाहोक्तेः ॥ तत्रप्रयोगः ॥ स्नातकमृतिसंभावनायांतन्मरणोत्तरंवाअवकीर्णदोषनिमित्तंप्रायश्चित्तंकृत्वा आचम्यप्राणाया
मंकृत्वातिथ्याद्युच्चार्य अमुकगोत्रस्यअमुकनाम्नोमृतस्यस्नातकस्यम्रियमाणस्यस्नातकस्यवाअवकीर्णदोषनिष्कृत्यर्थंयथाशक्ति
कृच्छ्रत्रयप्राजापत्यप्रायश्चित्तभूतद्रव्यंगोनिष्क्रयप्रत्याम्नायद्वारासद्यःसूतकांतेवाअहमाचरिष्ये ॥ अर्कशाखासमीपेगत्वाशा
खांगृहेवानीयअर्कविवाहःकार्यः ॥ तिथ्याद्युच्चार्यअमुकगोत्रस्यअमुकशर्मणःऔर्ध्वदेहिकाधिकारसिद्ध्यर्थंअर्कविवाहंकरिष्ये
इतिसंकल्प्यतदंगत्वेनमातृकापूजापूर्वंहिरण्यदानंनांदीश्राद्धंकरिष्येइतिसंकल्पंकृत्वा अर्कस्नातकौहरिद्रयानुलिप्यपीतसूत्रे
णावेष्ट्यवस्त्रयुग्मेनाच्छादयेत् ॥ ततःउल्लेखनाद्यग्न्याधानांतेसमिद्द्वयमादायाघारांतमुक्त्वा अग्निंबृहस्पतिंविवाहविधियोजकं
कामंअग्निंवायुंसूर्यंप्रजापतिंचएताःअष्टप्रधानदेवताःब्रह्मचार्युक्तविधिनाहुत्वास्विष्टकृदादिहोमशेषंसमाप्यअर्कशाखांशवंचद
हेत् ॥ शाखांप्रवाहयेत् ॥ शवंविधिवद्दहेत् ॥ इतिस्नातकमरणविधिः ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

॥ ३६१ ॥ अथरजस्वलामरणविधिः ॥

श्रीः ॥ रजस्वलायाःशुद्धिकर्तातिथ्याद्युच्चार्यअमुकगोत्रायाःअमुकनाम्न्याःरजस्वलादशायांमरणजनितदोषपरिहारार्थंऔर्ध्वदेहिकयोग्यतासिद्ध्यर्थंचचांद्रायणत्रयात्मकंप्रायश्चित्तंप्रतिचांद्रायणंतत्प्रत्याम्नाय गोनिष्क्रयद्वाराकृच्छ्रैकमित्यष्टकृच्छ्रानुकल्पत्वेकृच्छ्रत्रयानुकल्पेनवाचांद्रायणत्रयस्यद्रव्यंदद्यात् ॥ तत्कालाचरणासंभवेसूतकांतेवादद्यात् ॥ ततःकर्ताब्राह्मणवचनाच्चांद्रायणप्रायश्चित्तस्यसंपन्नतांसंपाद्ययवपिष्टेनप्रेतमनुलिप्यस्वयंस्नात्वाशूर्पेणअष्टोत्तरशतवारंस्नापयेत् ॥ प्रेतंप्रक्षाल्यभस्मगोमयमृत्तिकाकुशोदकपंचगव्यशुद्धोदकैःस्नापयित्वातथापावमानीभिर्यदंतियच्चदूरकेआपोहिष्ठेतितिसृभिःकयानइतितिसृभिःस्नापयित्वावस्त्रंपरित्यज्यविधिनादहेत् ॥ यद्वामलंप्रक्षाल्यस्नापयित्वाकाष्ठवद्दग्ध्वास्थीनिविधिनादहेदितिभट्टाः ॥

॥ ३६२ ॥ अथगर्भिणीमरणविधिः ॥

श्रीः ॥ मदनरत्नेशौनकः ॥ षण्मासोत्तरंगर्भिण्यांमृतायांभर्त्रादिर्जलैःगोमूत्रेणआपोहिष्ठादिभिर्मंत्रैःप्रतिमंत्रंशवंप्रोक्ष्य स्मशानेनीत्वा नाभेरधःसव्यमुदरंचतुरंगुलंछित्त्वापुत्रमादायजीवंश्चेद्यस्तेस्तनइत्यृचास्तनंदत्वा शिशुंग्रामेप्रापयेत् ॥ ततःसूत्रग्रथनेनोदरमव्रणंकृत्वा पृषदाज्येनचापूर्यमृद्भस्मकुशगोमूत्रैरापोहिष्ठादिभिस्त्रिभिःसंस्नाप्य वासोभिःप्रेतमाच्छाद्यशवधर्मेणदाहयेदिति॥ यदिगर्भश्चेदप्राणस्तंनिखनेत्॥ इतिशौनकीयकल्पोक्तगर्भिणीमरणविधिः ॥ अथप्रयोगरत्नोक्तगृह्यकारिकानुसारीउच्यते ॥ गर्भिण्यांसशल्यायांमृतायांकर्ताकुक्षिंभित्त्वाशल्यंजीवतिचेन्निजगृहेप्रापयित्वा प्रमीतंनिखायशल्यसहितमरणदोप

निवृत्तयेत्रयस्त्रिंशत्कृच्छ्रात्मकप्रायश्चित्तंकुर्यात् ॥ कृच्छ्रद्वयमप्युक्तंप्रायश्चित्तमंतेहेमाद्रौ ॥ छेत्तुस्तप्तकृच्छ्रंचरणीयमित्यपितत्रै
व ॥ अथैतत्प्रयोगः ॥ भर्त्रादिःकर्तातिथ्याद्युच्चार्य अमुकगोत्रायाःअमुकनाम्न्याःगर्भिण्याःसशल्यमरणदोषनिवृत्त्यर्थंत्रयस्त्रिंश
त्कृच्छ्रात्मकंप्रायश्चित्तंप्रतिकृच्छ्रंगोनिष्क्रयाद्यन्यतमद्वारासद्यःसूतकांतेवाअहमाचरिष्येइतिसंकल्प्यविधिनादहेत् ॥ यदिग
र्भदहनंकृतंतदाकर्तासगर्भदहनजन्यदोषपरिहारार्थसंपादकःप्रायश्चित्तंकुर्यात् ॥ प्रायश्चित्तंतुगर्भवधप्रयुक्तातिदेशिकंकार्यं ॥
यद्यपिस्त्रीपुन्नपुंसकज्ञानाभावस्तथापिगर्भदहनेइदंप्रायश्चित्तंकार्यं ॥ एवमात्मशुद्ध्यर्थंकृतेगर्भिण्याअपिसगर्भदहनदोषनिवृ
त्त्यर्थंऔर्ध्वदेहिकेऽधिकारसिद्ध्यर्थंचत्र्यब्दंप्रायश्चित्तंकार्यं ॥ अत्रब्रह्मचारिविधानप्रभृतिएतदंतविधिनामूलाभिप्रायःप्रयो
गरत्ननिर्णयसिंध्वादौद्रष्टव्यः ॥ इतिगर्भिणीमरणविधिः ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

॥ २६३ ॥ अथसूतिकामरणविधिः ॥

श्रीः ॥ देशकालौसंकीर्त्यामुकगोत्रायाःअमुकनाम्न्याःसूतिकावस्थामरणजन्यप्रत्यवायपरिहारार्थंऔर्ध्वदेहिकयोग्यतार्थंचगोनि
ष्क्रयाद्यन्यतमप्रत्याम्नायत्वेनकृच्छ्रैकमितिकृच्छ्रत्रयात्मकचांद्रायणत्रयप्रायश्चित्तपूर्वकंशूर्पेणशतस्नानानिकारयिष्ये ॥ इतिसं
कल्प्यस्वयंस्नात्वाशूर्पोदकेनअष्टोत्तरशतवारंतांस्नापयित्वा कुंभेजलमादायपंचगव्यंतत्रक्षिप्त्वा आपोहिष्ठीयवामदेव्यवारु
ण्यादिपुण्यऋग्भिरभिमंत्र्यपावमानीयैरपि आपोहिष्ठेतितिसृभिःसंस्नाप्य विधिनादहेत् ॥ सूतिकावस्थायांमरणेतत्रापिदिन
भेदेनप्रायश्चित्तमुक्तंनिर्णये० ॥ तच्चप्रथमेत्र्यब्दंद्वितीयेब्दद्वयंतृतीयेअब्दं तदूर्ध्वंमासपर्यंतंकृच्छ्रत्रयमिति ॥ प्रयोगरत्नेतुदशाहा

सूतिकाम
॥२६३॥

॥

दुत्तरंयावन्मासंकृच्छ्रत्रयमिति ॥ असूतकीशवंसंस्पृश्यशूर्पशतंक्षिपेदितिनिर्णयसिंधौ ॥ इतिसूतिकामरणविधिः ॥ ॥

॥ ३६४ ॥ अथसकेशामरणविधिः ॥

भर्तृवियोगोत्तरमेतावंतंकालंनिषिद्धकेशकंचु

श्रीः ॥ कर्तास्नात्वादेशकालौनिर्दिश्यअमुकगोत्रायाअमुकनाम्याःप्रेतायाः भर्तृवियोगोत्तर... तथाकेशकंचुक्यादियुतायाःप्राणोत्क्रमणजनितदोषनिबर्हणार्थं

क्यादिधारणजनितप्रत्यवायपरिहारार्थंप्रत्यब्दमेकैककृच्छ्रं तथाकेशकंचुक्यादियुतायाःप्राणोत्क्रमणजनितदोषनिबर्हणार्थं

कृच्छ्रत्रयंप्रायश्चित्तंयथाशक्तिव्यावहारिकद्रव्यदानेनसूतकांतेहमाचरिष्य इतिसंकल्प्यकंचुक्यादिपरित्यज्यवपनंकृत्वासंस्ना ॥ छ ॥

प्यविधिनादहेत् ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

॥ ३६५ ॥ अथप्रसंगात्सकेशावपनविधिः ॥

श्रीः ॥ तीर्थादौगत्वास्नात्वादेशकालौसंकीर्त्यअमुकगोत्रायाअमुकनाम्याममभर्तृवियोगादेतावंतंकालंकेशकंचुक्यादिधारण

दिनद्विवारभोजनतांबूलभक्षणादिजनितप्रत्यवायपरिहारार्थं यतिचांद्रायणप्रतिनिधिभूतंप्रायश्चित्तंप्रत्यब्दमेकैककृच्छ्रंतत्स

त्याम्नायगोनिष्क्रयीभूतताम्रकार्षापणपरिमितमूल्यदानेनाहमाचरिष्ये तथासमस्तपापक्षयार्थंवापनादिकरिष्यइतिसंकल्प्य

यानिकानिचपापानिब्रह्महत्यासमानिच॥केशानाश्रित्यतिष्ठंतितस्मात्केशान्वपाम्यहं ॥ इतिशिरसिदर्भंनिधायवापयित्वास्ना

यात् ॥ त्वंराजासर्वतीर्थानामित्यादितीर्थंप्रार्थयित्वापुनर्देशकालौनिर्दिश्यममकायिकवाचिकमानसिकसांसर्गिकज्ञाताज्ञात

स्पृष्टास्पृष्टभुक्ताभुक्तपीतापीतादिसकलदुरितनिबर्हणार्थं अमुकस्मिंस्तीर्थेस्नानमहंक० ततःशरीरशुद्ध्यर्थंदशविधस्नानानिसंक

ल्प्य भस्मादायईशानायनमःशिरसि तत्पुरुषायमुखे अघोरायहृदये वामदेवायनाभौ सद्योजातायपादयोः नमःशिवायेतिसर्वांगंविलिप्यस्नात्वाचम्य १ अग्रमग्रचरंतीनामितिगोमयेन २ त्वंदेव्यादिवराहेणरसायाःस्थानमिच्छता ॥ उद्धृतासिनमस्तुभ्यंपाप्मानंमेप्रणाशयेतिमृत्तिकया ३ यत्त्वगस्थीतिपंचगव्येन ४ गवामंगेष्वितिगोरजसा ५ तिलस्नानंसदानृणांपरमंपावनंस्मृतं ॥ अतस्तत्प्रकरोम्यद्यसर्वपापापनुत्तये इतितिलकल्केन ६ ओषध्यःसर्ववृक्षेषुतृणगुल्मलतादिकाः ॥ तासांस्नानेनमेशुद्धिःसर्वौषध्यःपुनंतुमां इत्योषधीभिः ७ हिरण्यगर्भगर्भेतिहिरण्योदकेन ८ कुशमूलेस्थितोब्रह्माकुशमूलेजनार्दनः ॥ कुशाग्रेशंकरंविद्यात्तस्यस्नानेनशुध्यति इतिकुशोदकेन ९ गंगागंगेतिगंगोदकेन १० इतिदशस्नानानि ॥ प्रतिस्नानमाचमनंकार्यं ॥ ततस्तीर्थंप्रार्थयित्वास्नानांगतर्पणंकृत्वा एहिसूर्यसहस्रांशो० १ नमःकमलनाभाय० २ भागीरथिनमस्तुभ्यं० ३ इत्यर्घ्यत्रयंदत्वास्नात्वापंचगव्यंप्राश्यतदहरुपोषणंकृत्वापरेह्निपुनर्गंगायांस्नात्वाश्राद्धंकुर्यात् तत्रपुरूरवार्द्रवौदेवौ भर्तृतत्पितृपितामह-स्वपितृपितामहप्रपितामहेतिपार्वणद्वयोद्देशेनामेनहेम्नावाशक्तौगांदत्वापिंडोद्वासनांतेइष्टैःसहभुंजीत ॥ तृतीयेहनिगंगायांस्नात्वाप्रार्थ्यशुक्लवस्त्रंपरिधायषोडशोपचारैर्गंगांसंपूज्यसांगतासिद्ध्यैब्राह्मणायवंशपात्रेवायनंपरिपूर्य सवस्त्रफलतांबूलंगोधूमैश्चप्रपूरितं ॥ वायनंद्विजवर्यायसहिरण्यंददाम्यहं ॥ इतिदत्वाब्राह्मणसमाराधनंकुर्यात् ॥ इति० ॥ ॥ छ ॥

॥ ३६६ ॥ अथसहगमनविधिः ॥

श्रीः ॥ पितुःपुत्रेणपैतृमेधिकसंकल्पादिअग्निदानांतेकृतेपत्नीआचम्यप्राणानायम्यदेशकालौसंकीर्त्यअरुंधतीसमाचारत्वस्वर्ग

लोकमहीयमानत्वमनुष्यलोकसंख्याद्यवच्छिन्नस्वर्गवासभर्तृसहितचतुर्दशेंद्रावच्छिन्नकालिकक्रीडयानत्वमातृपितृश्वशुरकुल
त्रयपूतत्वब्रह्मघ्नमित्रघ्नपूतत्वपुत्राद्यवियोगकामासहगमनविधिंकरिष्येतदंगभर्तृचितारोहणंकरिष्येइतिसंकल्प्य ॥ श्रीलक्ष्मी
नारायणप्रीतिद्वारासहगमनेअतिशयसात्त्विकबुद्धिप्राप्त्यर्थं हरिद्राकुंकुमांजनसौभाग्यद्रव्ययुतानिपंचत्रीणिवावंशपात्रदाना
निकरिष्येइतिसंकल्प्यदानार्थंपात्रंवृत्वाप्रतिमायांसंपूज्य ॥ लक्ष्मीनारायणोदेवोबलसत्त्वगुणाश्रयः ॥ गाढंसत्त्वंचमेदेयाद्वा
यनैःपरितोषितः ॥ सोपस्कराणिशूर्पाणिवायनैःसंयुतानिच ॥ लक्ष्मीनारायणप्रीत्यैसत्त्वकामाददाम्यहं ॥ इतिमंत्रमुच्चार्य ॥
इदंसौभाग्यद्रव्ययुत्वंशपात्रंलक्ष्मीनारायणप्रीत्यैअमुकशर्मणेब्राह्मणायतुभ्यमहंसंप्रददेइतिदत्वा ॥ अनेनसोपस्करशूर्पदाने
नलक्ष्मीनारायणौप्रीयेतामित्युक्त्वासमंत्रंसप्तपंचत्रीणिवासोपस्कराणिदद्यात् ॥ ततःपल्लवेपंचरत्नानिनीलांजनंचाबद्ध्यमुखे
मुक्ताफलंन्यस्याग्नेःसमीपंगत्वा ॥ स्वाहासंश्लेषनिर्विण्णशर्वगोत्रहुताशन ॥ सत्त्वमार्गप्रदानेननयमांपत्युरंतिकमित्यग्निंप्रार्थ्य
आज्येनाग्नौजुहुयात् ॥ अग्नयेतेजाधिपतयेस्वाहाअग्नयेतेजाधिपतयइदं० ॥ विष्णवेसत्त्वाधिपतयेस्वाहाविष्णवेसत्त्वाधिपत
यइदंन० ॥ कालायधर्माधिपतयेस्वाहाकालायधर्माधिपतयइदं० ॥ पृथिव्यैलोकाधिष्ठात्र्यैस्वाहापृथिव्यैलोकाधिष्ठात्र्यैइ
दं० ॥ अद्भ्योरसाधिष्ठात्रीभ्यःस्वाहाअद्भ्योरसाधिष्ठात्रीभ्यइदं० ॥ वायवेबलाधिपतयेस्वाहावायवेबलाधिपतयइदं० ॥ आ
काशायसर्वाधिपतयेस्वाहाआकाशायसर्वाधिपतयइदं० ॥ कालायधर्माधिष्ठात्रेस्वाहाकालायधर्माधिष्ठात्रइदं० ॥ अद्भ्यःस
र्वसाक्षिणीभ्यःस्वाहाअद्भ्यःसर्वसाक्षिणीभ्यइदं० ॥ ब्रह्मणेवेदाधिपतयेस्वाहाब्रह्मणेवेदाधिपतयइदं० ॥ रुद्रायश्मशानाधि

पतयेस्वाहारुद्रायस्मशानाधिपतयइदं० ॥ एत्येकादशाज्याहुतीर्हुत्वापुत्रादिरग्निदानंकुर्यात् ॥ ततःसहगमनकर्त्रीप्रदक्षिणी कृत्यदृषदुपलंसंपूज्यचितामारुह्यफलपुष्पांजलिंगृहीत्वा ॥ त्वमेवसर्वभूतानामंतश्चरसिसाक्षिवत् ॥ त्वमेवदेवजानीषेनविदुर्यानिमानुषाः ॥ अनुगच्छामिभर्तारंनयमांपत्युरंतिकमितिमंत्रद्वयमुच्चार्यनिर्हुताशनंप्रविशेत् ॥ अनधिकारात्मंत्रोच्चारणेप्यधिकाराभावात् ॥ पुत्रादिनाविधिवदग्निदानंकृत्वातूष्णींप्रज्वलयेदितियुक्तंप्रतिभाति ॥ भर्तुर्वामेगेशयीतेतिदेवराजदेवीये ॥ इतिसहगमनं ॥

॥ ७ ॥ ॥ ७ ॥ ॥ ७ ॥ ॥ ७ ॥ ॥

॥ ३६७ ॥ अथातुरसंन्यासविधिः ॥

श्रीः ॥ उक्तंजाबालोपनिषदि ॥ यद्यातुरःस्यान्मनसावाचावासंन्यसेदेषपंथाब्राह्मणायानुवित्तस्तेनेतिसंन्यासीब्रह्मविदित्येवमेवतद्भवेदिति ॥ आतुरोपिद्विविधःरोगादिनामुमूर्षुःजलादिव्याघ्रादिभयाक्रांतश्च ॥ तत्रद्वितीयस्यत्वाहदत्तात्रेयः ॥ उत्पन्नेसंकटेघोरेचोरव्याघ्रादिगोचरे ॥ भयभीतस्यसंन्यासमंगिरामुनिरब्रवीत् ॥ भारते ॥ आतुराणांचसंन्यासेनविधिर्नैवचक्रिया ॥ प्रैषमात्रस्तुसंन्यासःसंन्यासंतत्रकारयेत् ॥ तथाच ॥ संन्यस्तमितियोब्रूयादित्यादिवाक्यैश्चप्रैषमात्रोच्चारणमेवतस्यसंन्यासः ॥ सचेज्जीवतियथाधिकारंयथाविधिदंडादिकंगृहीत्वायतिधर्मयुक्तोभवेत् ॥ रोगाद्यातुरस्यपुरुषसूक्तहोमविरजाहोमोपवासजागरणाद्यंगकलापस्यलोपः ॥ अन्यत्सर्वंभवत्येव ॥ ॥ तस्यायंप्रयोगः ॥ कात्यायनः ॥ कृच्छ्रांस्तुचतुरःकृत्वावापनार्थमनाश्रमी ॥ आश्रमीचेत्तप्तकृच्छ्रंतेनासौयोग्यतांव्रजेत् ॥ मिताक्षरायांचतुर्विंशतिमतेप्राजापत्येएकंसांतपनेद्वयंअति

स्वोदङ्मुखःप्रणवार्थमनुसंदधन्दक्षिणकर्णेप्रणवमुद्दिश्यतदर्थंपंचीकरणात्प्रबोध्य प्रज्ञानंब्रह्म अयमात्माब्रह्म तत्त्वमसि अहंब्रह्मास्मि इत्याद्युपदिशेत् ॥ तदर्थंचवदेत् ॥ ततःनामापिदद्यात् ॥ ततोजीवतिचेद्योगपट्टंचगृहीत्वावेदांतवर्णनंयोगाभ्यासंचकुर्यात् ॥ यावज्जीवंयतिधर्मेणतिष्ठेत् ॥ आहिताग्निश्चेत्प्राजापत्यानिकृत्वाउत्सर्गेष्ट्याग्नीनुत्सृज्यात्मसमारोपंकृत्वासंन्यसेत् ॥ इत्यातुरसंन्यासविधिः ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

॥ ३६८ ॥ अथसंन्यासग्रहणविधिः ॥

श्रीः ॥ तत्रोत्तरायणंप्रशस्तं ॥ आतुरस्यतुदक्षिणायनमपि ॥ तत्रादौगृह्याग्निमंतंताद्दशविधुरंप्रतिचप्रयोगः ॥ तत्रशांत्यादिलक्षणंगुरुंसंशोध्यतन्निकटेत्रिमासंयतिधर्मान्संवीक्ष्यगायत्रीजपरुद्रजपकूष्मांडहोमादिभिःशुद्धिंलब्ध्वारिक्तातिथौ देशकालौ स्मृत्वामुकस्यममकरिष्यमाणसंन्यासेधिकारार्थं चतुःकृच्छ्रात्मकंप्रायश्चित्तंप्रतिकृच्छ्रंतत्प्रत्याम्नायैकैकगोनिष्क्रयद्वाराहमाचरिष्येकृच्छ्रप्रत्याम्नायगोनिष्क्रयंद्रव्यंविप्रेभ्योदातुमुत्सृज्येइतिसंकल्पपूर्वकंरजतनिष्कतदर्धतदर्धान्यतमंप्रतिधेनुदद्यात् ॥ एकादश्यांद्वादश्यांवायथाब्रह्मरात्रिःस्यात्तथाश्राद्धान्यारभेत् ॥ अत्रानाश्रमिणश्चतुःकृच्छ्रमन्यस्यतप्तकृच्छ्रमितिसिंधुः ॥ स्वस्यनवश्राद्धस्यषोडशश्राद्धसपिंडीकरणानिसाग्निःपार्वणविधिनानिरग्निरेकोद्दिष्टविधिनाकुर्यादितिकेचित् ॥ नेत्यन्ये ॥ ॥ अथाष्टौश्राद्धानि ॥ तत्रापस्तंबहिरण्यकेशीयादीनामग्नौकरणपिंडादिरहितःसांकल्पिकप्रयोगः आश्वलायनादीनांसपिंडकःपार्वणप्रयोगः ॥ तत्रादौसव्येनसयवजलेनश्राद्धांगतर्पणं ॥ ब्रह्माणंतर्पयामि विष्णुंत० महेश्वरंत० देवर्षीन्० ब्रह्मर्षीन्० क्षत्र

जलंकिंचित्किंचिद्गृहीत्वाआहुतित्रयमप्सुहुत्वापात्रहुतशेषंतोयंआशुःशिशानइत्यनुवाकेनाभिमंत्र्यकिंचिदुदकंगृहीत्वा पु
त्रेषणावित्तेषणालोकेषणामयात्यक्ताःस्वाहाइतिमंत्रेणपीत्वापुनःकिंचिद्गृहीत्वाअभयंसर्वभूतेभ्योमत्तःस्वाहाइति द्वितीयंपिबे
त्॥ ततोनिःशेषंगृहीत्वासंन्यस्तंमयास्वाहा इतितृतीयंपिबेत् ॥ ततःशक्तौसत्यांनाभिदघ्नेजलेस्थित्वाअशक्तश्चेज्जलसमीपेस्थि
त्वासावित्रीप्रवेशंकुर्यात् ॥ ॐ भूःसावित्रींप्रविशामि ॥ तत्सवितुर्वरेण्यं ॥ ॐ भुवःसावित्रींप्रविशामि ॥ भर्गोदेवस्यधीमहि ॥
ॐ स्वःसावित्रींप्रविशामि ॥ धियोयोनःप्रचोदयात् ॥ इतिपच्छः ॥ ॐ भूर्भुवःसावित्रींप्रविशामि ॥ ॐ तत्सवितुर्वरेण्यंभर्गोदे
वस्यधीमहि ॥ ॐ स्वःसावित्रींप्रविशामि ॥ धियोयोनःप्रचोदयात् ॥ इत्यर्धर्चशः ॥ ॐ भूर्भुवःस्वःसावित्रींप्रविशामि ॥ ॐ त
त्सवितुर्वरेण्यंभर्गोदेवस्यधीमहि ॥ धियोयोनःप्रचोदयात् ॥ ॐ भूःप्रणवंप्रविशामि ॥ ॐ भुवःप्रणवंप्रविशामि ॥ ॐ स्वः
प्रणवंप्रविशामि ॥ इतिप्रणवप्रवेशः ॥ तरत्समंदीधावति० इतिसूक्तंजपित्वा ॥ नमःसवित्रेजगदेकचक्षुषेजगत्प्रसूतिस्थिति
नाशहेतवे ॥ त्रयीमयायत्रिगुणात्मधारिणेविरिंचिनारायणशंकरात्मनेइतिआदित्यमुपस्थायपूर्वस्थापितशिखाकेशान्निकृ
त्ययज्ञोपवीतमंजलौगृहीत्वा भूःस्वाहेत्यप्सुहुत्वाप्राच्यांदिशिप्रतिदिशंऊर्ध्वंअधस्ताच्चजलांजलीनुत्सिच्यपुत्रेषणायाश्चवित्तेष
णायाश्चलोकेषणायाश्चव्युत्थितोहमित्युक्त्वाऊर्ध्वबाहुःसूर्याभिमुखस्तिष्ठेत्॥देवान्साक्षिणःकृत्वाहरिंस्मरन्जलाद्बहिःस्थित्वा
ॐ भूःसंन्यस्तंमया ॐ भुवःसंन्यस्तंमया ॐ स्वःसंन्यस्तंमया ॐ भूर्भुवःस्वःसंन्यस्तंमयाइतित्रिरुपांशुत्रिर्मध्यमस्वरेणत्रिरुच्चैर्व
देत्॥यद्वा ॐ भूर्भुवःस्वःसंन्यस्तंमयेतित्रिरुपांशुत्रिर्मध्यमस्वरेणत्रिरुच्चैर्ब्रूयात् ॥ अर्थभावनैकचित्ताग्रःप्रेषोच्चारणंकुर्यात् ॥ त

तोजलंप्रविश्याचम्यस्नात्वाचम्य ॥ अभयंसर्वभूतेभ्योनमःस्वाहेतित्रीनंजलीन्जलेक्षिप्त्वाइदंपठेत् ॥ यत्किंचिद्बंधनंकर्मकृतम
ज्ञानतोमया ॥ प्रमादालस्यदोषाद्वातत्सर्वंसंत्यजाम्यहं ॥ एवंसंपूज्यभूतेभ्योदद्यादभयदक्षिणां ॥ पद्भ्यांकराभ्यांविहरन्नाहंवाका
यमानसैः ॥ करिष्येप्राणिनांहिंसांप्राणिनःसंतुनिर्भयाः ॥ यमः ॥ दत्त्वातोयांजलिंविप्रोभक्त्यासंप्रार्थयेद्धरिं ॥ सर्वदेवात्म
केतोयेतोयाहुतिमहंहरे ॥ दत्वासर्वेषणांत्यक्त्वायुष्मच्छरणमागतः ॥ त्राहिमांसर्वलोकेशगतिरन्यानविद्यते ॥ संन्यस्तंमेजग
न्नाथपाहिमांमधुसूदन ॥ त्राहिमांसर्वदेवेशवासुदेवसनातन ॥ संन्यस्तंमेजगद्योनेपुंडरीकाक्षमोक्षद ॥ अहंसर्वाभयंदत्त्वाभू
तानांपरमेश्वर ॥ युष्मच्छरणमापन्नस्त्राहिमांपुरुषोत्तमेति ॥ पूर्वधृतवस्त्रंविसृज्यनग्नोभूत्वासप्तपदानिगच्छेत् ॥ ततोन्येन
प्रार्थितःकाषायवस्त्रंकौपीनंप्रणवेनस्वीकृत्य ॥ युवासुवासाःपरिवीतआगात्सउश्रेयान्भवतिजायमानः ॥ तंधीरासःकवयउ
न्नयंतिस्वाध्योमनसादेवयंतः ॥ इतिमंत्रेणपरिदध्यात् ॥ इंद्रस्यवज्रोसिवार्त्रघ्नःशर्ममेभव ॥ यत्पापंतन्निवारय ॥ सखामां
गोपायेतिदंडं ॥ प्रणवेनसावित्र्याकमंडलुं ॥ एवमासनशिक्यादिकमपिमंत्रैर्गृहीत्वा ॥ महावाक्यब्रह्मोपदेशार्थमुपहारसहि
तंयथाविधिब्रह्मिष्ठंगुरुमुपसृज्यतस्मैसर्वस्वंदत्त्वोपतिष्ठेत ॥ योब्रह्माणंविदधातिपूर्वंयोवैवेदांश्चप्रहिणोतितस्मै ॥ तंहदेवमा
त्मदेहप्रकाशंमुमुक्षुर्वैशरणमहंप्रपद्ये ॥ ततोदक्षिणंजान्वाच्यपादावुपसंगृह्याधीहिभगवोब्रह्मेतिवदेत् ॥ ततोगुरुस्वात्मानं
ब्रह्मरूपंध्यात्वासजलंशंखंद्वादशप्रणवैरभिमंत्र्यतेनशिष्यमभिषिच्यशंनोमित्रइतिशांतिंपठेत् ॥ ततस्तच्छिरसिहस्तंदत्वापुरु
षसूक्तंजप्त्वा ॥ ममव्रतेहृदयंतेदधामिममचित्तमनुचित्तंतेअस्तु ॥ ममवाचमेकव्रतोजुषस्वबृहस्पतिष्ट्वानियुनक्तुमह्यं ॥ इतिज

कृच्छ्रेद्वयंगोदानमिति ॥ षट्त्रिंशन्मतेपिपराककृच्छ्रातिकृच्छ्रेचतिस्रोगाः ॥ पराककृच्छ्रतप्तकृच्छ्रातिकृच्छ्रस्थानेकृच्छ्रत्रयं
चरेत् ॥ सांतपनस्यगोद्वयंअशक्तौव्रतमाचरेत् ॥ तप्तकृच्छ्रेसार्धकायद्वयंस्मृतमितिस्मृत्यर्थसारे ॥ कायंनामप्राजापत्यमेव ॥
आतुरस्ततोद्रव्यवस्त्रगृहदेवपुस्तकादियथायथंविभज्यआचार्यार्थंसंन्यासविधिपर्याप्तंस्थापयित्वानिर्ममोभवेत् ॥ शोकाहंका
रादिद्वंद्ववासनांत्यजेत् ॥ ततःनित्यक्रियादिसंपाद्यनदीतीरंगत्वोपविश्यपुत्रमुखंदृष्ट्वाजपेत् ॥ अशक्तश्चेच्छुचौदेशेसर्वंकुर्या
त् ॥ त्वंब्रह्मत्वंयज्ञस्त्वंलोकइति ॥ सपुत्रस्तंप्रत्याह ॥ अहंब्रह्माहंयज्ञोहंलोकइति ॥ ततोबंधून्प्रत्याह ॥ नमेकश्चिन्नाहंकस्य
चित् ॥ ततःस्नात्वादेशकालौसंकीर्त्यविष्णुंध्यात्वाअमुकगोत्रोत्पन्नस्यामुकशर्मणोममाशेषदुःखनिवृत्त्यतिशयानंदावाप्तिद्वा
रापरमपुरुषार्थप्राप्तयेपरमहंससंन्यासग्रहणंआतुरोक्तविधिनाकरिष्येइतिसंकल्प्यगृहस्थश्चेत्संकल्पात्पूर्वमेवप्रातरौपासनहोमं
विधायात्मसमारोपणंकुर्यात् ॥ विच्छिन्नाग्निश्चेत्तद्विच्छिन्नकालातिक्रमप्रायश्चित्तंसद्यःपुनःसंधानंकृत्वा ॥ यातेअग्नेयज्ञिया
तनूस्तयेह्यारोहात्मात्मानं ॥ अच्छावसूनिकृण्वन्नस्मेनर्यापुरूणि ॥ यज्ञोभूत्वायज्ञमासीदस्वांयोनिं ॥ जातवेदोभुवआजायमा
नःसक्षयएहि ॥ इतिमंत्रेणआत्मसमारोपणंकृत्वासंन्याससंकल्पंकुर्यात् ॥ ततःशक्तौसत्यांकक्षोपस्थवर्जंकांश्चिच्छिखार्थंपंचस
प्तकेशान्स्थापयित्वासशिखंवपनंकुर्यात् ॥ ततःस्वशक्त्यनुसारेणभस्मगोमयमृत्तिकास्नानानिकृत्वा वाससीपरिधायद्विराच
म्यधर्मान्धारयमाणःपात्रेजलमुद्धृत्यतदेकदेशंहस्तेगृहीत्वाप्सुजुहुयात् ॥ एषवाअग्नेर्योनिःप्राणःप्राणंगच्छस्वाहाप्राणायेदं० ॥
स्वांयोनिंगच्छस्वाहाप्राणायेदं० ॥ आपोवैसर्वादेवताःसर्वाभ्योदेवताभ्योजुहोमिस्वाहासर्वाभ्योदेवताभ्यइदं० ॥ इत्युद्धृतं

र्षीन्० वसून्० रुद्रान्० आदित्यान्० सनकं० सनंदनं० सनातनं० पंचमहाभूतानि० चक्षुरादिकरणानि० भूतग्रामं० पितरं० पितामहं० प्रपितामहं० मातरं० पितामहीं० प्रपितामहीं० आत्मानं० पितरं० पितामहं० इतिनद्यादौकृत्वागृह मागत्यदेशकालौस्मृत्वा करिष्यमाणसंन्यासांगत्वेनाष्टौश्राद्धानिपार्वणविधिनान्नेनामेनवाकरिष्येइतिसंकल्प्यक्षणंदद्यात् ॥ अत्रसर्वंनांदीश्राद्धवत् तेननापसव्यं तिलस्थानेयवाः युग्माविप्राः तथाचदेवस्थानेविप्रौद्वौश्राद्धाष्टकेषोडशेत्यष्टादशविप्राः तत्रसत्यवसुसंज्ञकाविश्वेदेवानांदीमुखाःस्थानेक्षणःकर्तव्यःइत्येकंवृत्वाद्वितीयंवृणुयात् ॥ एवमग्रेपिप्रथमेदेवश्राद्धेब्रह्मविष्णु महेश्वरा नांदीमुखाःस्थानेक्षणः १ द्वितीयेऋषिश्राद्धेदेवर्षिब्रह्मर्षिक्षत्रर्षयःनांदी० २ दिव्यश्राद्धेवसुरुद्रादित्या नांदी०३ मनुष्यश्राद्धेसनकसनंदनसनातना नांदी० ४ पंचमेभूतश्राद्धेपृथिव्यादिपंचमहाभूतान्येकादशचतुरादिकरणादिचतुर्विधभूतग्रामा नांदी० ५ षष्ठेपितृश्राद्धेपितृपितामहप्रपितामहा नांदी०६ मातृश्राद्धेमातृपितामहीप्रपितामह्यो नांदी०७ अष्टमेआत्मश्राद्धेआत्मापितृपितामहा नांदी० ८ आत्मांतरात्मापरमात्मेतिकेचित् इतिद्वौद्वौविप्रौवृणुयात् ॥ सर्वत्रनांदीमुखत्वंविशेषणं युग्माविप्राः सत्यवसूदक्षक्रतूवादेवौ ततःसर्वेषांपाद्यंदत्वाप्राङ्मुखानुदक्संस्थानुपवेश्यप्रार्थयेत् ॥ संन्यासार्थमहंश्राद्धं कुर्वेब्रूतद्विजोत्तमाः ॥ अनुज्ञांप्राप्ययुष्माकंसिद्धिंप्राप्स्यामिशाश्वतीं ॥ कुरुइतिप्रत्युक्तःसयवऋजुदूर्वादियुग्मेनाऽन्दानपूर्वकं संबुद्ध्यंतेइदमासनमित्यष्टादशस्वासनंदद्यात् ॥ ततआश्वलायनानामर्घ्यपात्रासादनंआपस्तंबादीनांसांकल्पिकत्वान्नार्घ्यं देवार्थमेकंपार्वणाष्टकार्थमष्टावित्येवंनवपात्राणि सर्वत्रपवित्रद्वयांतर्हितेषुशन्नोदेवीरित्यपआसिच्यविश्वेदेवपात्रेयवोसीतियवाः

अष्टपात्रेषुतिलोसीतिमंत्रस्योहेनयवानोप्यगंधादिपूजनं ऊहस्तु यवोसिसोमदेवत्योगोसवेदेवनिर्मितः प्रत्नवद्भिःप्रत्तःपुष्ट्यानां
दीमुखान्देवान्प्रीणयाहिनःस्वाहानमः इतिप्रथमपात्रे द्वितीयेनांदीमुखानृषीन्० तृतीयेनांदीमुखान्दिव्यान्प्री० चतुर्थेनां
दीमुखान्मनुष्यान्प्रीण० पंचमेनांदीमुखानिभूतानिप्री० षष्ठसप्तमाष्टमेषुनांदीमुखान्पितॄन्प्रीणयेत्यादि० एकैकंपात्रंद्विधावि
भज्यसर्वत्रयादिव्याइतिमंत्रांतेविश्वेदेवानांदीमुखाइदंवोर्घ्यमितिदत्वा ब्रह्मविष्णुमहेश्वरानांदीमुखाइदंवोर्घ्यंस्वाहानमइत्या
दिनायथायथंषोडशविप्रहस्तेषुदद्यात् ॥ यादिव्याइतिस्रवदनुमंत्रणं पात्रंन्युब्जीकृत्यगंधाद्याच्छादनांतपूजा तत्रसर्वत्रसंबुध्यं
तोनांदीमुखविशेषणयुक्तउच्चारः॥ भोजनपात्राण्यासाद्यब्रह्मादिषोडशविप्रकरेष्वग्नयेकव्यवाहनायस्वाहासोमायपितृमतेस्वा
हेतिमंत्राभ्यामाहुतिद्वयंदद्यात् ॥ नेदमापस्तंबादीनां ॥ उपस्तीर्यान्नंपरिविष्यान्नाभावेआमंतन्निष्क्रयंवाप्रोक्ष्यपृथ्वीतेपात्र
मित्यादिनायथादैवतमन्नस्यामादेर्वात्यागः ॥ येदेवासो० प्रजापतेन० ब्रह्मार्पणंब्रह्म० अनेनाष्टश्राद्धेननांदीमुखादेवादयः
प्रीयंतां ॥ आपोशनदानांतेबलिदानवर्ज्यंभुंजीयुः तृप्तेपूपास्मै० अक्षन्नमी० संपन्नमितिपृष्टेरुचिरमितिसर्वेब्रूयुः नेदमामा
न्ने ॥ आचांतेषुयवलाजदधिबदरीयुतान्नेनाष्टचत्वारिंशत्पिंडान्कृत्वा प्रागायताउदक्संस्थाअष्टौरेखाःकृत्वाभ्युक्ष्यकुशान्दू
र्वांवास्तीर्यपिंडस्थानेषुचतुर्विंशतौजलंसिंचेत् ॥ तद्यथा शुंधंतांब्रह्माणोनांदीमुखाः शुंधंतांविष्णवोनांदी० शुंधंतांमहेश्वरा
नां० इतिप्रथमरेखायां तदुत्तररेखासुशुंधंतांदेवर्षयोनां० शुंधंतांब्रह्मर्षयोनां० इत्याद्यूहोज्ञेयः ॥ ततोब्रह्मणेनांदीमुखायस्वाहे
त्येकंपिंडंदत्वाद्वितीयएवमेवदेयस्तूष्णींवेतिप्रतिदैवतंपिंडद्वयं एवमग्रेपिविष्णवेनांदीमुखायस्वाहेत्यादयःस्वाहांताःपिंडदान

पिंडान्गंधादिनासंपूज्यनत्वोपसंप

मंत्राऊह्याः ॥ अत्रपितरोमादयध्वमित्यादिपुनःशुंधंतांतंतंत्रमंजनमभ्यंजनंचकृताकृतं ॥ पिंडान्गंधादिनासंपूज्यनत्वोपसंप
न्नमितिविसृज्यविप्रेभ्योदक्षिणादितंत्रं ॥ नेदंपिंडदानाद्यापस्तंबादीनां ॥ अष्टश्राद्धोत्तरंतद्दिनेद्वितीयेवापद्मशिखाकेशान्स्था
पयित्वाकक्षोपस्थवर्जं केशश्मश्रुनखादिवापयित्वास्नात्वाकौपीनाच्छादनादिहोमद्रव्यंचविनान्यद्धनादिविप्रादिभ्यःपुत्रादि
भ्यश्चत्यजेत् ॥ कौपीनादिकंगैरिकरंजितंकृत्वावैणवंदंडंसत्वचंशिरोभ्रूललाटान्यतमप्रमाणंसमूलमंगुलिस्थूलंविप्रानीतमेका
दशनवचतुःसप्तान्यतमपर्वकंपर्वग्रंथियुतंमुद्रायुतंसंपाद्यशंखोदकेनप्रणवपुरुषसूक्तकेशवादिनामभिरभिषिच्यस्थापयेत् ॥ त
तःकमंडलुकौपीनाच्छादनकंथापादुकाःस्थापयेत् शिक्यपात्रादिकमपीतिकेचित् ॥ ॥ देशकालौसंकीर्त्याशेषदुःखनिवृत्ति
निरतिशयानंदप्राप्तिपरमपुरुषार्थप्राप्तयेपरमहंसाख्यसंन्यासग्रहणंकरिष्ये तदंगतयागणपतिपूजनपुण्याहवाचननांदीश्राद्धा
निकरिष्ये॥तानिकृत्वाजपेत् ब्रह्मणेनमः विष्णवे० रुद्राय० सूर्याय० सोमाय० आत्मने० अंतरात्मने० परमात्मने० अग्नि
मीळेऋक् इषेत्वोर्जेत्वा० अग्नआयाहिऋक् शन्नोदेवीऋक् जपित्वा सक्तुपिष्टंमुष्टित्रयंप्रणवेनत्रिःप्राश्यनाभिमालभेत आत्म
नेस्वाहा अंतरात्मने० परमात्मनेस्वा० प्रजापतयेस्वाहेतिमंत्रैः ॥ ततःपयोदधिमिश्रमाज्यंजलमेववात्रिवृदसीतिप्रथमंप्राश्य
प्रवृदसीतिद्वितीयंविवृदसीतितृतीयंप्राश्यापःपुनंत्वितिजलंप्राश्याचम्योपवासंकुर्यात् ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

॥ ३६९ ॥ अथसावित्रीप्रवेशः ॥

श्रीः ॥ ॐ भूःसावित्रींप्रविशामि ॐ तत्सवितुर्वरेण्यं ॐ भुवःसावित्रींप्र० भर्गोदेवस्य० ॐ स्वःसावित्रीं० धियोयो० ॥ ॐ

गूर्भुवःस्वःसावित्रींप्र० तत्सवितुर्वरेण्यं० ऋक् ततोस्तास्ताकृगृह्याग्निंसमिध्यविच्छिन्नश्चेत्पुनःसंधानविधिनानिरग्निर्वाविधुरा
दिर्वापृष्टोदिविविधानेनाग्निंसंपादयेत् (पृष्टोदिविविधानंचकात्यायनवैश्वदेवप्रसंगेधर्मसिंधौद्रष्टव्यं)॥ ॥ अथास्तात्पूर्वंब्रह्मा
न्वाधानं॥ संन्यासंकर्तुंब्रह्मान्वाधानंकरिष्येइतिसंकल्प्याग्निध्यानाद्याज्यंसंस्कृत्यस्रुक्स्रुवौसंमृज्यस्रुचिचतुराज्यंगृहीत्वोंस्वा
हेतिहुत्वापरमात्मनइदं० परिषेचनादि इतिब्रह्मान्वाधानं॥ ततःसायंसंध्याहोमवैश्वदेवान्कृत्वाग्निसमीपेजागरंकुर्यात्॥ ॥
प्रातर्नित्यहोमांतेवैश्वदेवादिकंकृत्वाग्नेयंवैश्वानरंवास्थालीपाकंकुर्यात्॥ तत्रकरिष्यमाणसंन्यासपूर्वांगभूतमाग्नेयस्थालीपाकं
करिष्यइतिसंकल्पः॥ ध्यात्वाचक्षुषीआज्येनेत्यंतेत्रप्रधानमग्निंचरुणाशेषेणेत्यादिअग्नयेत्वाजुष्टंनिर्वपामीत्यादिनाग्नानिर्वापा
दिनाग्नैवप्रधानहोमः एवंवैश्वानरपक्षेप्यूह्यं॥ ततस्तरत्समंदीतिजपित्वाकुशहेमरूप्यजलैःस्नात्वादेशादिस्मृत्वासंन्यासांगभूतं
प्राणादिहोमंपुरुषसूक्तहोमंविरजाहोमंचतंत्रेणकरिष्येइतिसंकल्प्यान्वाधानेआज्येनेत्यंतेप्राणादिपंचदेवताःसमिच्चर्वाज्यैःपुरु
षंपुरुषसूक्तेनप्रत्यृचंषोडशवारंसमिच्चर्वाज्यैःप्राणाद्येकोनविंशतिदेवताविरजामंत्रैःप्रतिद्रव्यमेकैकसंख्यसमिच्चर्वाज्याहुतिभिः
प्रजापतिंसकृदाज्येनशेषेणेत्यादिषष्ट्युत्तरशतवारंतूष्णींनिरूप्यतथैवप्रोक्ष्यश्रपयित्वाज्यभागांतेप्राणायस्वाहेत्यादिपंचमंत्रैर्द्र
व्यत्रयंसकृत्सकृद्धुत्वायथादैवंत्यक्त्वासहस्रशीर्षेतिषोडशर्चेनप्रत्यृचंपृथक्पृथक्द्रव्यत्रयंहुत्वापुरुषायेदंनममेतिसर्वत्रत्यजेत्॥

॥ ३७० ॥ अथविरजाहोमः ॥

श्रीः॥ प्राणापानव्यानोदानसमानामेशुध्यंतांज्योतिरहंविरजाविपाप्माभूयासंस्वाहाप्राणादिभ्यइदं वाङ्मनश्चक्षुःश्रोत्रजि

ह्वाघ्राणरेतोवुद्ध्याकूतिसंकल्पामेशुद्ध्यंतांज्योति॰ वागादिभ्यइदं त्वक्चर्ममांसरुधिरमेदोमज्जास्नायवोस्थीनिमेशुद्ध्यंतां॰ त्व
गादिभ्यइदं॰ शिरःपाणिपादपार्श्वपृष्ठोरूदरजंघाशिश्नोपस्थपायवोमेशुद्ध्यं॰ शिरआदिभ्य॰ उत्तिष्ठपुरुषहरितपिंगललोहि
ताक्षदेहिदेहिददापयितामेशुद्ध्यं॰ पुरुषादिभ्य॰ पृथिव्यापस्तेजोवायुराकाशोमेशुद्ध्यं॰ पृथिव्यादिभ्य॰ शब्दस्पर्शरूपरस
गंधामेशुद्ध्यं॰ शब्दादिभ्य॰ मनोवाक्कायकर्माणिमेशुद्ध्यंतां॰ मनआदिकर्मभ्य॰ अव्यक्तभावैरहंकारैर्ज्योतिरहं॰ अव्यक्ता
दिभ्य॰ आत्मामेशुद्ध्यतांज्यो॰ आत्मन॰ अंतरात्मामे॰ अंतरात्मन॰ परमात्मामे॰ परमात्मन॰ क्षुधेस्वाहा क्षुधइदं क्षुत्पि
पासायस्वाहा क्षुत्पिपासायेदं॰ विविट्यैस्वाहा॰ विविट्यायाइदं॰ ऋग्विधानाय॰ कषोत्कायस्वा॰ क्षुत्पिपासामलाज्येष्ठामल
क्ष्मींनाशयाम्यहं अभूतिमसमृद्धिंचसर्वांनिर्णुदमेपाप्मानंस्वाहाअग्नयइदं॰ अन्नमयप्राणमयमनोमयविज्ञानमयमानंदमयमा
त्मामेशुद्ध्यंतां॰ अन्नमयादिभ्य॰ एवंसमिच्चर्वाज्यैःप्रतिद्रव्यंचत्वारिंशदाहुतीर्हुत्वा यदिष्टंयच्चपूर्तंयच्चापद्यनापदि प्रजापतौ
तन्मनसिजुहोमि विमुक्तोहंदेवकिल्बिषात्स्वाहेत्याज्यंहुत्वाप्रजापतयइदमितित्यजेत् ॥ ततःपुरुषसूक्तंअग्निमिळेइत्यादिचतु
र्वेदादींश्चजपित्वास्विष्टकृदादिहोमशेषंसमाप्य ब्रह्मचार्यादिभ्योगोहिरण्यवस्त्रादिदत्वासंमासिंचंतुमरुतइतिमंत्रेणगृह्याग्नि
मुपस्थायतत्रदारुपात्राणिदहेत्तैजसानिगुरवेदद्यात् ॥ ततआत्मन्यग्निसमारोपंअयंतेयोनिरित्यृचायातेअग्नेयज्ञियातनूस्तये
ह्यारोहात्मात्मानमित्यादियजुषाचत्रिरुक्तेनाग्नेर्ज्वालांप्राश्नन्कुर्यात् ॥ कृष्णाजिनमादायगृहान्निष्क्रम्य ॥ सर्वेभवंतुवेदाढ्याः
सर्वेभवंतुसोमपाः ॥ सर्वेपुत्रमुखंदृष्ट्वासर्वेभवंतुभिक्षुकाइतिपुत्रादिभ्यआशिषंदत्वा नमेकश्चिन्नाहंकस्यचित्इतिपुत्रादीनुक्त्वा

विसृजेत् ॥ जलाशयंगत्वांजलिनाजलमादायाशुःशिशानइतिसूक्तेनाभिमंत्र्यसर्वाभ्योदेवताभ्यःस्वाहेतित्यजेत् ॥ तिथ्यादि
स्मृत्वाऽपरोक्षब्रह्मावाप्तयेसंन्यासंकरोमीतिसंकल्प्यजलांजलिंगृहीत्वा ॐ एषहवाअग्निःसूर्यःप्राणंगच्छस्वाहा ॐ स्वांयोनिं
गच्छस्वाहा ॐ आपोवैगच्छस्वाहेतिमंत्रत्रयेणजलेष्वंजलित्रयंदद्यात् ॥ पुत्रेषणावित्तेषणालोकेषणासर्वैषणामयापरित्यक्ताअ
भयंसर्वभूतेभ्योमत्तःस्वाहाइत्यंजलिंजलेक्षिपेत्॥पुनरेवमभयंदत्वावदेत् ॥ यत्किंचिद्बंधनंकर्मकृतमज्ञानतोमया ॥ प्रमादाल
स्यदोषोत्थंतत्सर्वंसंत्यजाम्यहं ॥ त्यक्तसर्वोविशुद्धात्मागतस्नेहशुभाशुभः ॥ एषत्यजाम्यहंसर्वंकामभोगसुखादिकं ॥ रोषंतो
षंविवादंचगंधमाल्यानुलेपनं ॥ भूषणंनर्तनंगेयंदानमादानमेवच ॥ नमस्कारंजपंहोमंयाश्चनित्याःक्रियामम ॥ नित्यंनैमित्ति
कंकाम्यंवर्णधर्माश्रमाश्रये ॥ सर्वमेवपरित्यज्यददाम्यभयदक्षिणां ॥ पद्भ्यांकराभ्यांविहरन्नाहंवाक्कायमानसैः ॥ करिष्येप्रा
णिनांपीडांप्राणिनःसंतुनिर्भयाः ॥ सूर्यादिदेवान्विप्रांश्चसाक्षित्वेनध्यात्वानाभिमात्रेजलेप्राङ्मुखःसावित्रीप्रवेशंपूर्ववत्कृत्वा
तरत्समंदीतिसूक्तंपठित्वापुत्रेषणायावित्तेषणायालोकेषणायाश्चव्युत्थितोहंभिक्षाचर्यंचरामीतिजलेजलंजुहुयात् ॥ ॥
प्रेषोच्चारः ॥ ॐ भूःसंन्यस्तंमया ॐ भुवःसंन्यस्तंमया ॐ स्वःसंन्यस्तंमया ॐ भूर्भुवःस्वःसंन्यस्तंमयेतित्रिर्मंदमध्योच्चस्वरेणो
क्त्वाऽभयंसर्वभूतेभ्योमत्तःस्वाहेतिजलंजलेक्षिपेत् ॥ शिखामुत्पाट्ययज्ञोपवीतमुद्धृत्यकरेगृहीत्वाआपोवैसर्वादेवताःसर्वाभ्यो
देवताभ्योजुहोमिस्वाहा ॥ ॐ भूःस्वाहेतिजलेजलैःसहहुत्वाप्रार्थयेत् ॥ त्राहिमांसर्वलोकेशवासुदेवसनातन ॥ संन्यस्तंमेज
गद्योनेपुंडरीकाक्षमोक्षद ॥ युष्मच्छरणमापन्नंत्राहिमांपुरुषोत्तम ॥ नग्नोदिगंबरःपंचपदान्युदङ्मुखोगच्छेत् ॥ विविदिषुश्चे

त्तस्मै दीर्घानत्वाकाषायकौपीनाच्छादनेदत्वादंडंदद्यात् ॥ सचकौपीनंवासश्चपरिधाय ॐ इंद्रस्यवज्रोसिसखेमांगोपायेति
दंडंगृह्णीयात् ॥ वार्त्रघ्नःशर्ममेभवयत्पापंतन्निवारय प्रणवेनगायत्र्यावाकमंडलुं इदंविष्णुरित्यासनं ॥ ततःसमित्पाणिर्गुरुंन
त्वागरुडासनोपविष्टोगुरुंवदेत् ॥ त्रायस्वभोजगन्नाथगुरोसंसारवह्निना ॥ दग्धंमांकालदष्टंचत्वामहंशरणागतः ॥ योब्रह्मा
णंविदधातिपूर्वंयोवैवेदांश्चप्रहिणोतितस्मै ॥ तंहदेवमात्मबुद्धिप्रकाशंमुमुक्षुर्वैशरणमहंप्रपद्ये ॥ इतिगुरुमुपस्थायदक्षिणंजा
न्वाच्यपादावुपसंगृह्यअधीहिभगवोब्रह्मेतिवदेत् ॥ गुरुरात्मानंब्रह्मरूपंध्यात्वाजलपूर्णशंखंद्वादशप्रणवैरभिमंत्र्यतेनशिष्यम
भिषिच्यशन्नोमित्रइतिशांतिंपठित्वा तच्छिरसिहस्तंदत्वापुरुषसूक्तंजपित्वाशिष्यहृदयेहस्तंकृत्वाममव्रतेहृदयंतेदधामीत्यादिमं
त्रंजप्त्वादक्षिणकर्णेप्रणवमुपदिश्यतदर्थंचपंचीकरणाद्यवबोध्य प्रज्ञानंब्रह्मअयमात्माब्रह्मतत्त्वमसिअहंब्रह्मास्मीतिऋग्वेदादि
महावाक्येष्वन्यतमंशिष्यशाखानुसारेणोपदिश्यतदर्थंबोधयेत् ॥ ततस्तीर्थाश्रमादिसंप्रदायानुसारेणनामदद्यात् ॥ ततःपर्यं
कशौचंकारयित्वायोगपट्टंदद्यात् ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

॥ २७१ ॥ अथपर्यंकशौचप्रयोगः ॥

श्रीः॥कस्मिंश्चित्पुण्यदिनेकश्चिद्गृहस्थःस्वाग्रेपीठादौयतिमुपवेश्यगुर्वनुज्ञातोयतयेपर्यंकशौचंकरिष्येइतिसंकल्प्य वामभागेप्रा
क्संस्थान्पंचमृद्भागान्दक्षिणभागेपितथैवपंचसंस्थाप्योभयत्रशुद्धोदकंचसंस्थाप्य वामप्रथममृद्भागेनपंचवारंमृज्जलाभ्यांयति
जानुद्वयंकराभ्यांयुगपत्क्षालयेत् चरमक्षालनेमृद्भागसमाप्तिः एवमग्रेपि ततोदक्षिणभागस्थप्रथमभागार्धेनस्ववामकरंमृज्ज

लाभ्यांदशवारंप्रक्षाल्यापरार्धेनतेनैवजलेनोभौकरौसप्तवारंक्षालयेत् एवमग्रेपियोज्यं ॥ संख्यायांविशेषस्तूच्यते ॥ वामद्वितीयभागेनचतुर्वारंजंघाद्वयंयुगपत्प्रक्षाल्यदक्षिणद्वितीयभागार्धेनसप्तवारंवामकरमर्धांतरेणचतुर्वारमुभौचकरौक्षालयेत् ॥ वामतृतीयेनयतिगुल्फौत्रिवारंदक्षिणभागार्धेनवामकरंषड्वारमुभौचतुर्वारंवामचतुर्थेन ॥ यतिपादपृष्ठौद्विवारंदक्षिणार्धेनस्ववामंकरंचतुर्वारंभूमौद्विवारमवशिष्टार्धेनवामपंचमेनयतिपादतलेसकृद्दक्षिणपंचमार्धेनवामस्यद्विवारमुभयोश्चापरार्धेनसकृत्क्षालनमिति ॥ इतिपर्यंकशौचप्रयोगः ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

॥ ३७२ ॥ अथयोगपट्टः ॥

श्रीः ॥ कारितपर्यंकशौचोयतिःकटिशौचंकृत्वाकटिसूत्रकौपीनेधृत्वावस्त्रेणावगुंठ्यगुर्वनुज्ञयोच्चासनेउपविश्यसभ्यैःसहवेदांतेकिंचिदुपन्यसेत् ॥ गुरुर्यतिःशिष्यंयतिंशिरसिशंखेनपुरुषसूक्तेनाभिषिच्यवस्त्रगंधपुष्पधूपदीपनैवेद्यैःसंपूज्यवस्त्रमुपरिधृत्वायतिभिःसहविश्वरूपाध्यायंपश्यामिदेवानित्यारभ्यभुंक्ष्वराज्यंसमृद्धमित्यंतंपठित्वा पूर्वकल्पितंनामदद्यात् ॥ ततःशिष्यंवदेत् इतःपरंत्वयासंन्यासाधिकारिणेसंन्यासोदेयोदीक्षायोगपट्टादिकंचकार्यं ज्येष्ठयतयोनमस्कार्याः ॥ ततोगुरुःकटिसूत्रंपंचमुद्रालंकृतंपूर्वदंडंचशिष्यायदत्वाशिष्यंयथासंप्रदायंनमस्कुर्यात् अन्येयतयोगृहिणश्चनमस्कुर्युः ॥ शिष्योनारायणेत्युक्त्वोच्चासनादुत्थायतत्रगुरुमुपवेश्ययथाविधिनत्वान्ययतीन्नमेत् ॥ इतिगृह्याग्निमतोविधुरादेश्चविविदिषासंन्यासप्रयोगः ॥ अथाग्निहोत्रिणोविशेषः॥तत्रश्रौताग्नयोविच्छिन्नाश्चेत्पुनराधानंपावमानेष्ट्यंतंपूर्णाहुत्यंतंवाकृत्वाप्रायश्चित्तादिसावित्रीप्रवेशांतंपूर्ववत्कुर्यात् ॥ इतियोगपट्टः ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

॥ २७२ ॥ अथब्रह्मान्वाधानम् ॥

श्रीः ॥ अग्नित्रयंसमिध्यसंस्कृतमाज्यंस्रुचिचतुर्वारंगृहीत्वाहवनीयेपूर्णाहुतिं ॐस्वाहापरमात्मनइदमितिकुर्यात् ॥ सायंसंध्याग्निहोत्रहोमांतेउत्तरेणगार्हपत्यंद्वंद्वशःपात्राण्यासाद्याहवनीयदक्षिणतःकौपीनदंडाद्यासादयेत् ॥ रात्रिजागरांतेप्रातर्होमादिकृत्वापौर्णमास्यांब्रह्मान्वाधानंचेत्पौर्णमासेष्टिंकृत्वादर्शेष्टिमपिपक्षहोमापकर्षपूर्वकमपकृष्यतदैवकुर्यात् ॥ दर्शेचेद्दर्शेष्टिरेव ॥ ॥ अथपूर्णमास्यांदर्शेवादेशकालौस्मृत्वासंन्यासपूर्वांगभूतयाप्राजापत्येष्ट्यावैश्वानर्येष्ट्याचसमानतंत्रयायक्ष्ये इतिसंकल्प्यसमुच्चयेनेष्टिद्वयं ॥ अत्रवैश्वानरद्वादशकपालःपुरोडाशःप्राजापत्यश्चरुर्वैष्णवोनवकपालःपुरोडाशः अथवाकेवलप्राजापत्येष्टिः ॥ अत्रप्रयोगःस्वस्वसूत्रानुसारेणोह्यः ॥ बौधायनसूत्रानुसारेणकिंचिदुच्यते ॥ पवनपावनपुण्याहवाचनादिपूर्वांगांतेकेवलवैश्वानरेष्ट्याःकेवलप्राजापत्यावासंकल्पः व्रीहिमयःपुरोडाशोद्रव्यं पंचप्रयाजाःअग्निर्वैश्वानरःप्रजापतिर्वादेवता पंचदशसामिधेन्यः व्रतग्रहणांतेध्वर्युराज्यंसंस्कृत्यस्रुचिचतुर्गृहीतंगृहीत्वापृथिवीहोतेत्यादिचतुर्होतृहोमंकूष्मांडहोमसारस्वतहोमौचकृत्वानिर्वापादिः वैश्वानरोद्वादशकपालःपुरोडाशःप्राजापत्यश्चरुःवैश्वानरायप्रतिवेदयामइतिपुरोनुवाक्यावैश्वानरःपवमानःपवित्रैरितियाज्याप्राजापत्यायांप्रधानमुपांशुधर्मकं सुभूःस्वयंभूरित्याद्यनुवाक्याः प्रजापतेनत्वदेतामितियाज्या ॥ अथस्रुवेणाष्टावुपहोमावुभयत्र वैश्वानरोनऊतयआप्रयातुपरावतः अग्निरुक्थेनवाहसास्वाहा वैश्वानरायेदमितित्यागःसर्वत्र ॥ ऋतावानंवैश्वानरमृतस्यज्योतिषस्पतिं अजस्रंघर्ममीमहेस्वाहा २ वैश्वानरस्यदस० ३ पृष्टोदिविपृष्टोअग्निः० ४ जातो

यदग्ने० ५ त्वमग्नेशोचिषा० ६ अस्माकमग्ने० ७ वैश्वानरस्यसुमतौ० ८ अथैनमुपतिष्ठेतसहस्रशीर्षेतिसूक्तेन ॥ ततःस्विष्ट कृदादिशेषंसमापयेत् ॥ सर्वोवैरुद्रःविश्वंभूतमितिद्वाभ्यामग्न्युत्सर्गः ॥ आयुर्दाअग्नेइतिमंत्रेणदर्भस्तंबस्थयजमानभागात्किं चिदादायसहस्रशीर्षेत्यनुवाकेनप्राश्यओमितिब्रह्म ओमितीदंसर्वमित्यनुवाकेनहुतशेषमाहवनीयेप्रक्षिपेत् ॥ एवंवैश्वानर्या द्यन्यतरामिष्टिंकृत्वौपासनाग्नौसर्वाधानेदक्षिणाग्नौप्राणादिहोमादिविरजाहोमांतंकार्यंअन्यत्प्राग्वत् ॥ आहवनीयेअरणीमुस लोलूखलातिरिक्तदारुपात्राणांदाहः॥ ततआत्मन्याहवनीयाग्निसमारोपःपूर्ववत् अरणीद्वयंगार्हपत्येप्रक्षिप्यतत्समारोपंकृत्वा दक्षिणाग्नौमुसलोलूखलेहुत्वादक्षिणाग्नेरपिसमारोपः ततऔपासनाग्नेःसमारोपइतिक्रमः ॥ अत्रविशेषोन्यत्रज्ञातव्यः ॥ इति साग्निकप्रयोगः ॥ स्नातकंप्रतिब्रह्मान्वाधानविरजाहोमादिरहितोवाप्रयोगोग्न्यभावात् ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

॥ ३७४ ॥ अथमृतयतिसंस्कारः ॥

श्रीः ॥ पुत्रःशिष्योवास्नात्वावपनंकृच्छ्रत्रयंचाधिकारार्थंकुर्यात् पुत्रातिरिक्तस्यवपनंकृताकृतं॥ देशकालौस्मृत्वाब्रह्मीभूतस्य यतेःशौनकोक्तविधिनासंस्कारंकरिष्ये । नवंकलशंतीर्थेनापूर्य गंगेचयमुने० नारायणःपरंब्रह्म० यच्चकिंचिज्जगत्सर्वं० इति मंत्रैरभिमंत्र्यरुद्रसूक्तविष्णुसूक्तापोहिष्ठादिभिर्यतेःस्नानंविधाय चंदनादिभिःकलेवरंसंपूज्यमाल्यादिभिरलंकृत्यवाद्यघोषा दिभिःशुद्धदेशंनयेत् जलेस्थलेवासमाहितंकुर्यात् स्थलपक्षेगर्तंव्याहृतिप्रोक्षितभुविदंडप्रमाणंकृत्वामध्येसूक्ष्मगर्तंसार्धहस्तंकृ त्वासप्तव्याहृतिभिःपंचगव्येनत्रिःप्रोक्ष्य जलपक्षेनद्यांपंचगव्यंप्रक्षिप्यकुशानास्तीर्यसावित्र्यादेहंप्रोक्ष्यशंखोदकेनपुरुषसूक्तेना

ष्टोत्तरशतावृत्तप्रणवैश्चसंस्नाप्याष्टाक्षरेणषोडशोपचारैःसंपूज्यतुलसीमालाद्यैरलंकृत्यविष्णोहव्यंरक्षस्वेतिदेहंगर्तेनद्यांवाक्षिपेत्। इदंविष्णुरितिदंडंत्रेधाभग्नंदक्षिणहस्तेस्थापयेत्। हंसःशुचिषदितिपरेणनाकंनिहितंगुहायांविभ्राजदेतद्यतयोविशंति। वेदांतविज्ञानसुनिश्चितार्थाःसंन्यासयोगाद्यतयःशुद्धसत्त्वाः। इतिहृदयेजपेत् पुरुषसूक्तंभ्रुवोर्मध्येजपेत् ब्रह्मजज्ञानमितिमूर्धनिमूर्धानंभूर्भुवःस्वश्चेत्युक्त्वाशंखेनभेदयेत्। अथवाभूमिर्भूमिमगान्मातामातरमप्यगात्। भूयास्मपुत्रैःपशुभिर्योनोद्वेष्टिसभिद्यतामितिमंत्रेणपरश्वादिनाभेदयेत्। शिरोभेत्तुमशक्तःशिरस्थापितंगुडपिंडादिकंभिद्यात्। गर्तंपुरुषसूक्तेनलवणेनप्रपूरयेत्। सृगालश्वादिरक्षार्थंसिकतादिभिःप्रपूरयेत्। नद्यादौशिरोभेदनोत्तरंदर्भैराच्छाद्यव्याहृतिभिरभिमंत्र्यपाषाणंवद्ध्वा ॐ स्वाहेतिहृदेन्यसेत्॥ ततोग्निनाग्निःस० त्वंह्यग्नेअग्निना० तंमर्जयंतसुक्रतुं० यज्ञेनयज्ञं० इत्यृक्चतुष्टयेनचित्तिःस्रुगित्यादिभिर्दशहोत्रादिसंज्ञकयजुर्मंत्रैश्चाभिमंत्रयेत्। अतोदेवाइतिजपित्वापापैर्मुक्ताअश्वमेधादिफलभागिनोवयमितिभावयंतोऽवभृथबुद्ध्यासर्वेनुगामिनःस्नात्वागंधादिधृत्वासोत्सवागृहंगच्छेयुः। अत्रपरमहंसस्यस्थलेसमाधिर्मुख्यःजलेमध्यमः। कुटीचकंतुप्रदहेत्पूरयेच्चबहूदकं। हंसोजलेतुनिक्षेप्यःपरमहंसंप्रपूरयेदितिवचनात्। अत्रपरमहंसंप्रकीरयेदितिक्वचित्पाठः। एकोद्दिष्टंजलंपिंडमाशौचंप्रेतसत्क्रियां। नकुर्याद्वार्षिकादन्यद्ब्रह्मीभूतायभिक्षवे। कुटीचकातिरेकेणनदहेद्यतिनंक्वचित्॥ ॥ ततःकर्तास्नात्वाचम्यसिद्धिंगतस्यब्रह्मीभूतभिक्षोस्तृप्त्यर्थंतर्पणंकरिष्येइतिसंकल्प्य सव्येनदेवतीर्थेनैवात्मानमंतरात्मानंपरमात्मानमितिचतुश्चस्तुस्तर्पयित्वा शुक्लपक्षेमृतस्यकेशवादिद्वादशनामभिः कृष्णपक्षेमृतस्यसंकर्षणादिद्वादशनामभिःकेशवंतर्प

यामीत्येवंद्वितीयांतैःकुर्यात्॥इदंक्षीरेणेतिकेचित्। ततःसिद्धिंगतस्यभिक्षोस्तृप्त्यर्थंनारायणपूजनंबलिदानंघृतदीपदानंचकरि
ष्येइतिसंकल्प्यदेवयजनोपरितीरेवामृन्मयलिंगंकृत्वापुरुषसूक्तेनाष्टाक्षरेणचषोडशोपचारपूजांकृत्वाघृतमिश्रपायसबलिंदत्वा
घृतदीपंचसमर्प्यपायसबलिंजलेक्षिपेत् ॥ ततः ॐनमोब्रह्मणेनमइतिशंखेनाष्टार्घ्यान्दत्वागृहंव्रजेदितिप्रथमदिनकृत्यं ॥ एवं
दशदिनांतंप्रत्यहंतर्पणंलिंगपूजनंपायसबलिदीपदानानिकुर्यात् ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

॥ ३७५ ॥ अथएकादशेहनिपार्वणश्राद्धम् ॥

श्रीः ॥ तत्रमध्याह्नेनद्यादौश्राद्धांगतिलतर्पणंकृत्वादेशकालौस्मृत्वाप्राचीनावीतीअमुकगोत्रस्यामुकशर्मणोब्रह्मीभूतस्यास्म
त्पितुःकरिष्यमाणदर्शादिसर्वश्राद्धाधिकारार्थमाद्यपार्वणश्राद्धंकरिष्येइतिपुत्रादिःसंकल्पयेत् । शिष्यस्तुब्रह्मीभूतगुरोःप्रत्य
ब्दादिश्राद्धाधिकारार्थंतत्पितृसंबंधिनामगोत्रोद्देश्यतासिद्ध्यर्थंचपार्वणश्राद्धमितिसंकल्पयेत् । अन्यत्समानं । पुरूरवार्द्रव
संज्ञकाविश्वेदेवाः । पितृपितामहप्रपितामहानांनामगोत्रादिसहितानामुच्चारः । सर्वत्रपितुर्ब्रह्मीभूतइतिविशेषणमात्रमधिकं
शेषंप्रत्यब्दश्राद्धवत् । केचिच्छिष्यःकर्ताचेदात्मांतरात्मपरमात्मनउद्दिश्यसाधुरुरुसंज्ञकदेवयुतं सव्येनदेवधर्मकंनांदीश्राद्ध
वदेकादशाहेपार्वणश्राद्धंकुर्यादित्याहुः । अत्रसर्वत्रविस्तरस्तोरोकृतसंन्यासपद्धतौद्रष्टव्यः ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

॥ ३७६ ॥ अथद्वादशाहेनारायणबलिः ॥

श्रीः ॥ देशादिस्मृत्वासिद्धिंगतस्यभिक्षोःसंभावितसर्वपापक्षयपूर्वकंविष्णुलोकावाप्तिद्वाराश्रीनारायणप्रीत्यर्थंनारायणबलिं

करिष्येइतिसंकल्प्यत्रयोदशयतीन्विप्रान्वानिमंत्र्य शुक्लपक्षेकेशवरूपिगुर्वर्थेत्वयाक्षणःकर्तव्यइत्येवंदामोदरांतकेशवादिद्वाद
शनामभिःक्षणोदेयः । कृष्णेतुसंकर्षणादिद्वादशनामभिः । त्रयोदशंविप्रंविष्णवर्थेत्वयाक्षणःकर्तव्यइतिनिमंत्र्यपादान्प्रक्षा
ल्यप्राङ्मुखानुपवेशयेत् । विप्राग्रेस्थंडिलेग्निप्रतिष्ठापनादि । अन्वाधानेचक्षुष्याज्येनेत्यंतेग्निंवायुंसूर्यंप्रजापतिंचव्यस्तसमस्त
व्याहृतिभिरेकैकपायसाहुत्या विष्णुमतोदेवाइतिषड्भिःप्रत्यृचमेकैकपायसाहुत्या नारायणंपुरुषसूक्तेनप्रत्यृचमेकैकपायसाहुत्या
शुक्लेकेशवादिद्वादशदेवताः कृष्णेसंकर्षणादिद्वादशदेवताः एकैकपायसाहुत्याशेषेणेत्यादिद्विपंचाशदधिकशतमुष्टीन्निरूप्य
वलिपर्याप्ततंडुलानोप्याष्टत्रिंशदाहुतिपर्याप्तंपुरुषाहारमितविष्णुनैवेद्यपर्याप्तंचक्षीरेश्रपयित्वाज्यभागांतेग्निपूर्वतः शालग्रामे
विष्णुसूक्तेनाष्टाक्षरेणचषोडशोपचारैःसंपूज्य स्रुचाहस्तेनवान्वाधानानुसारेणहोमत्यागौविदध्यात् । एवंशुक्लकृष्णभेदेनकेश
वादिद्वादशांताःसंकर्षणाद्यंतावाष्टत्रिंशदाहुतीर्हुत्वास्विष्टकृदादिशेषंसमाप्य पुनःशालग्रामंसंपूज्यविष्णुगायत्र्याविष्णवेर्घ्यंद
त्वाहुतशेषपायसेनविष्णवेबलिंदत्वा निमंत्रितत्रयोदशविप्रान्केशवादिक्रमेणकेशवरूपिगुरवेनमइदमासनमित्यादिनासनगं
धपुष्पधूपदीपाच्छादनानिदत्वा त्रयोदशेविप्रेपुरुषसूक्तेनप्रत्यृचांतेविष्णवेनमइत्येवमादिनाविष्णुंदीपांतोपचारैःपूजयेत्। चतु
रस्रमंडलेपुत्रयोदशभोजनपात्राण्यासाद्योपस्तीर्यान्नंपरिषिच्य पृथिवीतेपात्रमित्यादिनाकेशवादिद्वादशोद्देशेनविष्णूद्देशेन
चान्नंत्यक्त्वा अतोदेवा० ॐतद्ब्रह्म ॐतद्वायुर्ब्रह्मार्पणमित्याद्यापोशनादिप्राणाहुत्यंतेनारायणाद्युपनिषद्भागान्पठेत् । तृप्तिप्र
श्नांतेआचांतेषुविप्रेषुप्रागग्रान्दर्भानास्तीर्याष्टाक्षरेणाक्षतोदकंदत्वा केशवरूपिणेगुरवेऽयंपिंडःस्वाहानममइत्येवंद्वादशपिंडान्द

द्यात्। कृष्णेतुसंकर्षणादिनामभिरितिसर्वत्र। पिंडेषुविष्णुंसंपूज्यपुरुषसूक्तेनस्तुत्वाविसर्जयेत्। विप्रेभ्यस्तांबूलदक्षिणादिदत्वा त्रयोदशायविप्रायनाभ्याआसीदित्यादृक्त्रयेणफलतांबूलदक्षिणांदत्वानमस्कृत्यतांशालग्राममूर्तिंमाचार्यायदद्यात्। इति नारायणबलिः॥ अत्रद्वादशाहेत्रयोदशाहेवायथाचारमाराधनमपेक्षितं तत्प्रयोगःप्रथमेप्रकरणेश्राद्धकांडेगतस्ततोवगंतव्यः॥

॥ ३७७ ॥ अथयतिधर्माः ॥

श्रीः॥ प्रातरुत्थायब्रह्मणस्पतइतिजपित्वादंडादीनिमृदंचादायमूत्रपुरीषयोर्गृहस्थचतुर्गुणंशौचंकृत्वाचम्यपर्वद्वादशीवर्ज्यंप्रणवेनदंतधावनंकृत्वामृदाबहिःकटिंप्रक्षाल्यजलतर्पणवर्ज्यंस्नात्वापुनर्जंघेप्रक्षाल्यवस्त्रादीनिगृहीत्वा प्रणवेनप्राणायाममार्जनादिकृत्वाकेशवादिनमोंतनामभिस्तर्पयित्वा भूस्तर्पयामीत्यादिव्यस्तसमस्तव्याहृतिभिर्महर्जनस्तर्पयामीतितर्पयेत्॥ अत्रविशेषोमाधवादौविश्वेश्वर्यादौचज्ञेयः॥ सूर्योपस्थानादिकंत्रिकालविष्णुपूजादिकंचसिंधौज्ञेयं। विधूमेसन्नमुसलेव्यंगारेभुक्तवज्जने। कालेपराह्णेभूयिष्ठेनित्यंभिक्षांयतिश्चरेत्। अत्रभिक्षाभेदाःग्रंथांतरेज्ञेयाः। अत्रविविदिषोर्दंडिनःमाधुकरीमुख्या। दंडवस्त्रादिपरिग्रहणरहितस्यतुकरपात्रंमुख्यं। अन्येपक्षाअशक्तविषयाः। तत्रमाधुकरीपक्षेदंडादिगृहीत्वापंचभ्यःसप्तभ्योवागृहेभ्योभिक्षांयाचित्वान्नंप्रोक्ष्य भूःस्वधानमःइत्यादिव्यस्तसमस्तव्याहृतिभिःसूर्यादिदेवेभ्योभूतेभ्यश्चभूमौक्षिप्त्वाशेषमन्नंविष्णुनिवेदितंभुंजीत। चंडीविनायकादिनैवेद्यंनभुंजीत। भुक्त्वाचम्यषोडशप्राणायामान्कुर्यादितिसंक्षेपः॥ ॥ अथयतिभोजनप्रकारः॥ यतिहस्तेजलंदद्याद्भिक्षांदद्यात्पुनर्जलं। भैक्ष्यंपर्वतमात्रंस्यात्तज्जलंसागरोपमं। एकरात्रंवसेत्ग्रामेनगरेपं

चरात्रक॰॰। वर्षाभ्योन्यत्रवर्षासुमासांश्चचतुरोवसेत् । अष्टौमासान्विहारःस्याद्यतीनांसंयतात्मनां । महाक्षेत्रप्रविष्टानांविहारस्तुनविद्यते । भिक्षाटनंजपःस्नानंध्यानंशौचंसुरार्चनं । कर्तव्यानिषडेतानिसर्वथानृपदंडवत् । मंचकंशुक्लवस्त्रंचस्त्रीकथालौल्यमेवच । दिवास्वापश्चयानंचयतीनांपतनानिषट् । वृथाजल्पंपात्रलोभंसंचयंशिष्यसंग्रहं । हव्यंकव्यंतथान्नंचवर्जयेच्चसदायतिः । यतिपात्राणिमृद्वेणुदार्वलाबुमयानिच । नतीर्थवासीनित्यंस्यान्नोपवासपरोयतिः । नचाध्ययनशीलःस्यान्नव्याख्यानपरोभवेत् । एतद्वेदार्थभिन्नपरं । एतेसंक्षेपतोयतिधर्माः । अन्येपिमाधवीयमिताक्षरादौज्ञेयाः ॥ ॥ ७ ॥

॥ ३७८ ॥ अथत्रिंशच्छ्लोकी (आशौचनिर्णयः) ॥

श्रीः ॥ षण्मासाभ्यंतरेषुस्वपुरुषनिहितेगर्भमात्रेविनष्टेमातातन्माससंख्यासमदिनमशुचिःस्नानशुद्धाःसपिंडाः ॥ अंत्येमासद्वयेतुत्रिदिनमशुचयोतःपरंसूतिवत्स्याच्चातुर्वर्ण्यस्यतुल्यंभवतिवयसियत्प्रोच्यतेशौचमात्रं ॥ १ ॥ जन्माशौचांतरालेयदिशिशुनशनंनालवृद्ध्यूर्ध्वकालेनिःप्राणोनिःपतेद्वाजननजनितमाशौचमस्त्येवकृत्स्नम् ॥ प्राङ्नालच्छेदनाच्चेन्निधनमुपगतस्तत्र्यहेणैवशुद्धिःसर्वेषांसूतिकायास्त्विहचसकलकंप्रेतशुद्धिस्तुसद्यः ॥ २ ॥ स्नानंप्राङ्नामतोर्वाग्दशनजननतोहःपरेतेग्निदग्धेऽदग्धेत्वत्रापिसद्यस्तदुपरिदिनमाऽब्दतश्चौलशून्ये ॥ सचौलेतुत्रिरात्रंत्रिदिनमितरथाप्याव्रताज्जात्यशौचंमातापित्रोस्तुपुत्रेत्रिदिनमदशनेसन्निधौनष्टचेष्टे ॥ ३ ॥ ऊनत्र्यब्देत्वसंज्ञेजनिकरजननीसोदराणांदशाहंयद्वास्पृश्यत्वमेवाधिकमिहविषयेसूतकंतुत्रिरात्रम् ॥ स्त्रीषुस्नानेनशुद्धेत्रिपुरुषविषयेज्ञातिराक्षौरकालादर्वाग्वाग्दानतोह्नांत्रिभिरुपयमनाद्भर्तृगोत्रंस्वकंच ॥ ४ ॥

जन्मन्यौपेतमृत्यावपिचदशनिशाद्वादशाहानिपक्षंमासंवर्णाःक्रमेणाशुचयउचितकृच्छ्रशूद्रजातिस्तुपक्षम् ॥ वानप्रस्थेयतौचो
परमतिकुलजेषंढकेचाप्लवःस्याद्योषिद्गोविप्रगुह्यैमृतवतिचदिनंयुद्धविद्धेतुसद्यः ॥ ५ ॥ शावेतीतेदशाहात्प्रभृतिविषयकेप्रा
क्त्रिमासात्रिरात्रंपक्षिण्याषष्ठमासाद्दिनमिहनवमात्स्यात्ततःस्नानमात्रम् ॥ स्नानंदेशांतरस्थेत्वथपितृविषयेदेशकालाविशेषा
त्स्वंस्वंमातुःसपत्न्यास्त्रिदिनमिदमतिक्रांतशौचंसमानम् ॥ ६ ॥ पित्रोर्गेहेसमूढाप्रसवमरणयोरेकरात्रत्रिरात्रेस्यातांपित्रादि
कानामथपितृमरणेप्यूढपुत्र्यास्त्रिरात्रम् ॥ प्रेतेष्वाचार्यमातामहदुहितृसुतश्रोत्रियर्त्विक्सयाज्यस्वस्त्रीयेषुत्रिरात्रंत्रिदिवसम
शुचिःसोदकस्तूभयत्र ॥ ७ ॥ पक्षिण्याशौचमृत्विक्दुहितृसुतसहाध्यायिबंधुत्रयांतेवासिश्वश्रूसुमित्रश्वशुरभगिनिकाभागि
नेयप्रयाणे ॥ मातामह्यांचपित्रोःस्वसरिचविरतेमातुलेमातुलान्यांचाथोसज्योतिरेवस्वविषयनृपतौग्रामनाथेचनष्टे ॥ ८ ॥
शिष्योपाध्यायबंधुत्रयगुरुतनयाचार्यभार्यासगोत्रानूचानश्रोत्रियेषुस्वगृहपरमृतौमातुलेचैकरात्रम् ॥ रात्रिंसब्रह्मचारिण्यथ
तुकथमपिस्वल्पसंबंधयुक्तेस्नानंवासोयुतंस्यादिदमपिसकलंसर्ववर्णेषुतुल्यम् ॥ ९ ॥ बद्धाशौचस्यमध्येत्वपरमपिसमंस्वल्पकं
वासजातिप्रेतेजात्यंतरंवायदिभवतितदापूर्वशेषेणशुद्धिः ॥ द्वाभ्यांतद्रात्रिशेषेत्रिभिरपरदिनैर्यामिनीयामशेषेनैवाशौचेनपि
त्र्यंपितुरुपशमनेपक्षिणीमातृमृत्यौ ॥ १० ॥ सर्वत्वाशौचमंतर्यदिविदितमिदंशेषमात्रेणशुद्धिर्दाहाहादाहिताग्नौमरणदिवस
तोऽन्यत्रकुर्याद्दशाहम् ॥ पूर्णेस्नात्वासचैलंविहितहितकृतावर्हकासूतिकातुत्रिंशद्रात्रंनयोग्यासुरपितृकरणेविंशतिंपुत्रसूस्तु
॥ ११ ॥ निर्हृत्यान्यंप्रमीतंदिवसमशुचिकोऽथासवर्णंतदुक्ताशौचोथानाथमाद्यक्रतुशतफलभागाप्लवेनैवशुद्ध्येत् ॥ नीत्वोपा

ध्यायमातापितृपरमगुरून्ब्रह्मचारीनदोषीतेभ्योन्यंनिर्हृतोऽस्यव्रतमपिवितंतंभ्रश्यतेवश्यमेव ॥ १२ ॥ तुल्योत्कृष्टानुयानेव
सनसहितकौंभस्यवाप्लुत्यवह्निंस्पृष्ट्वाज्यंप्राश्यशुद्ध्येदथदिनमशुचिर्हीनवर्णानुयाने ॥ पक्षिण्येकांतरानुव्रजनइहभवेद्व्यंतरत्वे
त्रिरात्रंकृत्वास्नात्वासुनद्यामसुयमनशतंसर्पिराशंचकुर्युः ॥ १३ ॥ तातांबाचार्यकेभ्योनलजलतिलदोब्रह्मचारीतदीयाशौचो
न्येभ्यस्तुतद्वत्पुनरुपनयनंचाधिकंकारयेत्तु ॥ अन्येत्वज्ञातिकेभ्योयदिददतितदातत्प्रयुक्ताःशुभाःस्युःकुर्युःकृच्छ्रत्रयंवाधमद
हनविधौतंतमेवाप्नुवंति ॥ १४ ॥ पालाशीमाहिताग्नेःप्रतिकृतिमथवास्थीनिदग्ध्वादशाहाद्याशौचाज्ञातयःस्युस्ततइतरनॄणां
त्रीण्यहान्येवकुर्युः॥ अन्योविप्राद्यशौचेसकृददनमदंस्तावदाशौचकृत्स्याद्यावत्तेषांतदंतेव्रतमपिचचरेद्द्रोदनेत्वेकरात्रम्॥१५॥
जन्मन्यस्पृश्यतानोभवतिकुलभुवांमातृवर्ज्यंपितुस्तुस्नानादूर्ध्वंसचैलादथनिधनकृताशौचकेल्पेत्रिभागे ॥ पूर्वांशस्योपरीत्थंम
हतिचयदिसंचायनंवृत्तमासीन्नोचेत्तस्योपरिष्टादथतुगृहजयोर्दासयोराप्लवोर्ध्वं ॥ १६ ॥ अन्नेनोपात्तयोस्तुत्रिरजनिचरणाद्द
त्तदासादिकानांस्वाम्याशौचाहसेव्यासमदिनगमनादूर्ध्वमन्यत्तुसूक्तं ॥ जातेपत्येतुतस्मिन्नहनिनिशिचतंमंगलार्थेषुयोग्याःस
र्वाशौचंसदानोभवतियतिवनिब्रह्मचर्यस्थितानाम् ॥ १७ ॥ तत्तत्कार्येषुसत्रिव्रतिनृपनृपवद्दीक्षितर्त्विक्स्वदेशभ्रंशापत्स्वप्य
नेकश्रुतिपठनभिपक्कारुशिल्पातुराणां ॥ संप्रारब्धेषुदानोपनयनयजनश्राद्धयुद्धप्रतिष्ठाचूडातीर्थार्थयात्राजपपरिणयनाद्यु
त्सवेष्वेतदर्थे ॥ १८ ॥ नाशौचाज्ञातयःस्युःपतितपतिसुतब्रह्मविद्घातिनीषुदोषात्पाखंडिचौराश्रमरहितसुरापेयहीनोपगा
सु ॥ संदर्पात्सर्पविप्रक्षितिपपशुदिवाकीर्तिकाद्यैर्हतेषुस्वेच्छापूर्वंचशस्त्रज्वलनजलविषानाशकाद्यैर्मृतेषु ॥ १९ ॥ नाशौचंशा

करैर्लघुधियाकृपयाद्विजानांलक्ष्मीशितुश्चतदयंसमभूत्सुपूर्णः ॥ ७ ॥ तमांचकन्निर्णयसागरेशःश्रीमांस्तुकारामचतुर्धराख्यः (चौधरीत्युपनाम) ॥ वर्षत्रयात्प्रागधुनासभूयोऽप्यानंकसंवर्ध्यचकर्तृहस्तात् ॥ ८ ॥ वर्णक्षोदकलाकलापकलनाच्छ्रीमानभूज्जावजीक्षोणीमंडलवर्तिमुद्रणकलाजीवातुरासीच्छनैः ॥ धैर्यौदार्यगुणैरुदात्तयशसागांभीर्यतःसागरोयज्जोनिर्णयसागरोविस्मरोवर्वर्तिलोकोत्तरः ॥ ९ ॥ जातौतत्तनुजावुदारयशसौदीपात्प्रदीपाविवज्येष्ठःपैतृकसद्गुणैःकिलतुकारामोऽभवन्मंडितः ॥ ईड्यस्तत्सदृशोऽनुजोऽपिसमशीलःपांडुरंगाह्वयोरेजातेभुविरामलक्ष्मणनिभौयौमोहमय्यांपुरि ॥ १० ॥ पितुरनंतरमात्मगुणैर्जनंप्रकुरुतामधिकंवशवर्तिनम् ॥ विनयतोनयतोनयतोऽधिकोऽन्यइतिसागरजाप्यवृणोच्चतौ ॥ ११ ॥ स्वंस्वैरिणीवचपलाकमलेतिलोकवादंविमार्ष्टुमिवयावचलासतीसा ॥ वृत्वामुदाचिरमरीरमदुत्सवेनलुब्धाप्रलोभकतदीयगुणैर्गुणज्ञा ॥ १२ ॥ पूर्वंगजेलावस्विंदु १८१८ शाकेऽभूदस्यमुद्रणम् ॥ चंद्राक्षिगजभू १८२१ शाकेऽधुनाभूत्पुनरंकनम् ॥ १३ ॥

इदं पुस्तकं पणशीकरोपाह्वेन लक्ष्मणात्मजेन वासुदेवशर्मणा यथामति संशोधितं । तच्च
जावजी दादाजी इत्येतेषां “ निर्णयसागर ” ख्यमुद्रणालयाधिपतिना
तुकाराम जावजी इत्यनेन मुद्रयित्वा प्रकाशितम् ।
शके १८२१, सन १८९९.

॥ अथ ऋग्वेदीयब्रह्मकर्मसमुच्चयः ॥

विषया ॥ ३७८ ॥